

داری اساسی در جمهوری اسلامی ایران

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان
۱۳۵۹ - ۱۳۸۹

دکتر ابراهیم موسی زاده
عضو هیأت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران
و همکاران

زیر نظر
دکتر غلامحسین الهام
عضو هیأت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی
دانشگاه تهران

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

امام خمینی (ره):

و از شورای محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و چه در نسل‌های آینده، که با کمال دقت و قدرت و طایف اسلامی و ملی خود را ایفا و تحت تأثیر هیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه جلوگیری نمایند و با ملاحظه ضرورات کشور که گاهی با احکام ثانویه و گاهی به ولایت فقیه باید اجرا شود توجه نمایند.

(صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

دادرسی اساسی در

جمهوری اسلامی ایران

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان

۱۳۸۹ - ۱۳۵۹

دکتر ابراهیم موسی زاده

عضو هیأت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران
و همکاران

زیر نظر

دکتر غلامحسین الهام

عضو هیأت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی
دانشگاه تهران

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات
نشانی: تهران- خیابان ولی عصر (عج) - قبل از چهارراه جمهوری اسلامی - شماره ۱۱۵۸
تلفن: ۶۶۴۹۲۷۰۸ - ۹۸۲۱ + دورنگار: ۶۶۴۹۲۷۰۷ - ۹۸۲۱ + کدپستی: ۱۳۱۶۷۶۷۴۵۱

نام کتاب: دادرسی اساسی در جمهوری اسلامی ایران (اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان
(۱۳۸۹ - ۱۳۵۹)

تهیه و تنظیم: مرکز تحقیقات شورای نگهبان

ناشر: معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

لیتوگرافی و چاپ: اداره چاپ و انتشار

مجری طرح: دکتر ابراهیم موسی زاده (عضو هیأت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران)
همکاران: فهیم مصطفی زاده، سید مهدی سیدی، فاطمه سپاهی، فاطمه شیخ زاده سمیرا دانشمند
صفحه آرا: سید مهدی سیدی

زیر نظر: دکتر غلاممسین الهام (عضو هیأت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران)

شمارگان: ۱۵۰۰۰

قیمت: ۱۶۰/۰۰۰ ریال

شابک: ۴ - ۵۶ - ۵۸۴۹ - ۹۶۴ - ۹۷۸

تمامی حقوق برای معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات ریاست جمهوری محفوظ است.

همکاران

- ۱- فهیم مصطفی زاده
- ۲- سیدمهدی سیدی
- ۳- فاطمه سپاهی
- ۴- فاطمه شیخ زاده
- ۵- سمیرا دانشمند

صفحه آرا: سیدمهدی سیدی

ناظر چاپ: سیدمهدی سیدی

فهرست تفصیلی اصول قانون اساسی

عنوان.....	اصل.....	صفحه.....
------------	----------	-----------

مقدمه.....	ط.....	
------------	--------	--

فصل اول: اصول کلی

(اصول ۱ تا ۱۴)

حکومت ایران.....	۱.....	۱.....
نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۲.....	۲.....
وظایف دولت جمهوری اسلامی ایران برای نیل به اهداف اسلامی.....	۳.....	۵.....
لزوم تطبیق کلیه قوانین و مقررات با موازین اسلامی.....	۴.....	۳۶.....
ولایت فقیه.....	۵.....	۳۹.....
نقش آرای عمومی در اداره امور کشور.....	۶.....	۴۰.....
شوراها به عنوان ارکان تصمیم گیری و اداره امور کشور.....	۷.....	۴۱.....
امر به معروف و نهی از منکر.....	۸.....	۴۲.....
تفکیک ناپذیری آزادی، استقلال، وحدت و تمامیت ارضی کشور.....	۹.....	۴۳.....
خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی.....	۱۰.....	۴۴.....
امت واحد اسلامی.....	۱۱.....	۴۶.....
دین و مذهب رسمی ایران.....	۱۲.....	۴۷.....
اقلیت‌های دینی.....	۱۳.....	۵۰.....
رعایت حقوق انسانی غیر مسلمین.....	۱۴.....	۵۱.....

فصل دوم: زبان، خط، تاریخ و پرچم رسمی کشور

(اصول ۱۵ تا ۱۸)

زبان و خط رسمی مردم ایران.....	۱۵.....	۵۲.....
زبان قرآن (عربی) و تدریس آن تا پایان دوره متوسطه.....	۱۶.....	۶۴.....
مبدأ تاریخ رسمی کشور.....	۱۷.....	۶۵.....
پرچم رسمی ایران.....	۱۸.....	۶۹.....

فصل سوم: حقوق ملت

(اصول ۱۹ تا ۴۲)

تساوی حقوق مردم.....	۱۹.....	۷۰.....
حمایت قانون از همه مردم به طور یکسان.....	۲۰.....	۷۱.....

عنوان.....	اصل.....	صفحه.....
------------	----------	-----------

تضمین حقوق زن.....	۲۰.....	۷۴.....
مصونیت حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص.....	۲۲.....	۷۵.....
ممنوعیت تفتیش عقاید.....	۲۳.....	۷۷.....
آزادی مطبوعات.....	۲۳.....	۷۸.....
ممنوعیت بازرسی نامه‌ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی و افشای مخابرات و سانسور و		
استراق سمع و هرگونه تجسس.....	۲۵.....	۷۹.....
آزادی احزاب و جمعیت‌ها.....	۲۴.....	۸۰.....
آزادی تشکیل اجتماعات و راهپیمایی‌ها.....	۲۷.....	۸۲.....
حق داشتن شغل.....	۲۸.....	۸۳.....
برخوردارى از تأمین اجتماعى.....	۲۹.....	۸۵.....
آموزش و پرورش رایگان.....	۳۰.....	۸۶.....
حق داشتن مسکن.....	۳۱.....	۸۹.....
منع دستگیری افراد.....	۳۲.....	۹۰.....
منع تبعید افراد.....	۳۳.....	۹۱.....
حق دادخواهى.....	۳۴.....	۹۲.....
حق انتخاب وکیل در دادگاه‌ها.....	۳۵.....	۹۶.....
حکم به مجازات و اجرای آن.....	۳۵.....	۹۷.....
اصل برائت.....	۳۷.....	۱۰۲.....
ممنوعیت شکنجه و اجبار افراد به شهادت، اقرار یا سوگند.....	۳۸.....	۱۰۳.....
ممنوعیت هتک حرمت و حیثیت افراد بازداشت شده و زندانی.....	۳۹.....	۱۰۴.....
منع اضرار به غیر.....	۴۰.....	۱۰۵.....
حق تابعیت کشور.....	۴۱.....	۱۰۷.....
تابعیت اتباع خارجه.....	۴۲.....	۱۰۸.....

فصل چهارم: اقتصاد و امور مالی

(اصول ۴۳ تا ۵۵)

اساس اقتصاد جمهوری اسلامی ایران.....	۴۳.....	۱۰۹.....
استوار بودن نظام اقتصادى جمهورى اسلامى ایران بر سه بخش دولتى،		
تعاونى و خصوصى.....	۴۴.....	۱۱۵.....
در اختیار حکومت اسلامى قرار گرفتن انفال و ثروت‌هاى عمومى.....	۴۵.....	۱۳۵.....

عنوان..... اصل..... صفحه

مالکیت افراد نسبت به حاصل کسب و کار خویش	۴۶.....	۱۳۷.....
مالکیت شخصی	۴۷.....	۱۳۸.....
منع تبعیض در بهره‌برداری از منابع طبیعی و درآمدهای ملی در سطح استان‌ها	۴۸.....	۱۴۱.....
اخذ ثروت‌های نامشروع و رد آن به صاحبان اصلی	۴۹.....	۱۴۲.....
حفاظت محیط زیست	۵۰.....	۱۴۵.....
وضع مالیات	۵۱.....	۱۴۶.....
تهیه و تصویب بودجه کل کشور	۵۲.....	۱۴۹.....
تمرکز دریافت‌های دولتی در خزانه‌داری کل	۵۳.....	۱۶۶.....
دیوان محاسبات کشور	۵۴.....	۲۰۰.....
رسیدگی یا حسابرسی دیوان محاسبات به کلیه حساب‌ها	۵۵.....	۲۰۲.....

فصل پنجم: حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن

(اصول ۵۶ تا ۶۱)

حاکمیت مطلق خدا	۵۶.....	۲۰۸.....
قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران	۵۷.....	۲۰۹.....
اعمال قوه مقننه از طریق مجلس شورای اسلامی	۵۸.....	۲۵۱.....
اعمال قوه مقننه از طریق همه‌پرسی و مراجعه مستقیم به آراء مردم	۵۹.....	۲۵۵.....
اعمال قوه مجریه از طریق رئیس‌جمهور و وزراء	۶۰.....	۲۵۶.....
اعمال قوه قضاییه از طریق دادگاه‌های دادگستری	۶۱.....	۲۸۶.....

فصل ششم: قوه مقننه

مبحث اول: مجلس شورای اسلامی

(اصول ۶۲ تا ۷۰)

تشکیل مجلس شورای اسلامی	۶۲.....	۲۸۹.....
دوره نمایندگی مجلس شورای اسلامی	۶۳.....	۲۹۰.....
عده نمایندگان مجلس شورای اسلامی	۶۴.....	۲۹۱.....
رسمیت جلسات مجلس شورای اسلامی	۶۵.....	۲۹۳.....
ترتیب انتخاب رئیس و هیأت رئیسه مجلس شورای اسلامی	۶۶.....	۲۹۵.....
سوگند نمایندگان	۶۷.....	۲۹۶.....
توقف انتخابات مجلس شورای اسلامی در زمان جنگ و اشغال نظامی و ادامه کار مجلس سابق		
در صورت عدم تشکیل مجلس جدید	۶۸.....	۳۰۲.....

عنوان..... اصل..... صفحه

۳۰۳.....	۶۹.....	علنی بودن مذاکرات مجلس شورای اسلامی.....
		حق شرکت رئیس جمهور، معاونان او، وزیران و همچنین تکلیف وزراء به حضور
۳۰۵.....	۷۰.....	در جلسات علنی.....

مبحث دوم: اختیارات و صلاحیت مجلس شورای اسلامی

(اصول ۷۱ تا ۹۹)

۳۰۸.....	۷۱.....	حق مجلس شورای اسلامی به وضع قانون.....
۳۱۱.....	۷۲.....	منع وضع قوانین مغایر با احکام اسلامی یا قانون اساسی.....
۳۱۳.....	۷۳.....	شرح و تفسیر قوانین عادی توسط مجلس.....
۳۱۷.....	۷۴.....	تقدیم لوایح و طرح‌های قانونی به مجلس شورای اسلامی.....
		شرایط قابل طرح بودن طرح‌ها و پیشنهادات راجع به لوایح قانونی در
۳۲۶.....	۷۵.....	مجلس شورای اسلامی.....
۴۲۷.....	۷۶.....	حق مجلس شورای اسلامی به تحقیق و تفحص در تمام امور کشور.....
		تصویب عهدنامه‌ها، مقاوله‌نامه‌ها، قراردادها و موافقتنامه‌های بین‌المللی توسط مجلس
۴۳۴.....	۷۷.....	شورای اسلامی.....
۴۴۴.....	۷۸.....	منع تغییر خطوط مرزی.....
۴۴۵.....	۷۹.....	منع برقراری حکومت نظامی.....
۴۴۶.....	۸۰.....	گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی.....
۴۵۲.....	۸۱.....	ممنوعیت دادن امتیاز تشکیل شرکت‌ها و مؤسسات به خارجیان.....
۴۵۴.....	۸۲.....	منع استخدام کارشناسان خارجی.....
۴۵۸.....	۸۳.....	غیرقابل انتقال بودن بناها و اموال دولتی و نفایس ملی.....
۴۶۰.....	۸۴.....	مسئولیت هر نماینده در برابر تمام ملت.....
۴۶۱.....	۸۵.....	قائم به شخص بودن سمت نمایندگی.....
۵۲۱.....	۸۶.....	آزادی نمایندگان در اظهار نظر و رأی خود.....
۵۲۳.....	۸۷.....	اخذ رأی اعتماد برای هیأت وزیران توسط رئیس جمهور.....
۵۲۵.....	۸۸.....	سؤال نمایندگان از رئیس جمهور و وزراء.....
۵۳۱.....	۸۹.....	استیضاح هیأت وزیران، وزراء و رئیس جمهور.....
۵۳۵.....	۹۰.....	اعلام شکایت مردم از طرز کار قوای سه گانه به مجلس شورای اسلامی.....
۵۳۷.....	۹۱.....	تشکیل و ترکیب اعضای شورای نگهبان.....

عنوان.....	اصل.....	صفحه.....
------------	----------	-----------

نحوه انتخاب اعضای شورای نگهبان.....	۹۲.....	۵۳۹.....
عدم اعتبار قانونی مجلس بدون وجود شورای نگهبان.....	۹۳.....	۵۴۰.....
ارسال کلیه مصوبات مجلس به شورای نگهبان به منظور انطباق با موازین اسلامی و		
قانون اساسی.....	۹۴.....	۵۴۲.....
مدت رسیدگی و اظهار نظر شورای نگهبان.....	۹۵.....	۵۴۶.....
نحوه تشخیص عدم مغایرت مصوبات مجلس با احکام اسلام و قانون اساسی توسط		
شورای نگهبان.....	۹۶.....	۵۴۷.....
حضور اعضای شورای نگهبان در مجلس جهت تسریع در کار و یا فوریت تصویب لوایح		
و طرح‌ها.....	۹۷.....	۵۴۸.....
تفسیر قانون اساسی توسط شورای نگهبان.....	۹۸.....	۵۴۹.....
نظارت شورای نگهبان بر انتخابات و مراجعه به آرای عمومی و همه‌پرسی.....	۹۹.....	۵۵۲.....

فصل هفتم: شوراها

(اصول ۱۰۰ تا ۱۰۶)

شوراها و نحوه انتخاب اعضای آنها توسط مردم.....	۱۰۰.....	۵۶۷.....
تشکیل شورای عالی استان‌ها.....	۱۰۱.....	۵۷۹.....
تهیه و پیشنهاد طرح‌ها توسط شورای عالی استان‌ها.....	۱۰۲.....	۵۸۲.....
رعایت تصمیمات شوراها.....	۱۰۳.....	۵۸۳.....
تشکیل شوراها در واحدهای آموزشی، اداری و خدماتی.....	۱۰۴.....	۵۸۴.....
مخالف نبودن تصمیمات شوراها با موازین اسلام و قوانین کشور.....	۱۰۵.....	۵۸۶.....
انحلال شوراها در صورت انحراف از وظایف قانونی.....	۱۰۶.....	۵۸۷.....

فصل هشتم: رهبر یا شورای رهبری

(اصول ۱۰۷ تا ۱۱۲)

نحوه تعیین رهبر.....	۱۰۷.....	۵۸۸.....
تعداد و شرایط خبرگان.....	۱۰۸.....	۵۸۹.....
شرایط و صفات رهبر.....	۱۰۹.....	۵۹۳.....
وظایف و اختیارات رهبر.....	۱۱۰.....	۵۹۴.....
برکنار شدن رهبر از مقام خود و نحوه تعیین رهبر جدید در صورت فوت، کناره گیری یا		
عزل رهبر.....	۱۱۱.....	۶۱۶.....
مجمع تشخیص مصلحت نظام.....	۱۱۲.....	۶۱۸.....

فصل نهم: قوه مجریه

(اصول ۱۱۳ تا ۱۵۱)

رییس جمهور به عنوان عالی ترین مقام رسمی کشور پس از مقام رهبری.....	۱۱۳.....	۶۲۷.....
مدت انتخاب رییس جمهور.....	۱۱۴.....	۶۲۹.....
شرایط رییس جمهور.....	۱۱۵.....	۶۳۰.....
اعلام آمادگی نامزدهای ریاست جمهوری و نحوه برگزاری انتخاب رییس جمهور.....	۱۱۶.....	۶۳۲.....
نحوه انتخاب رییس جمهور.....	۱۱۷.....	۶۳۳.....
نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری.....	۱۱۸.....	۶۳۴.....
انتخاب رییس جمهور جدید.....	۱۱۹.....	۶۳۵.....
تمدید مهلت انتخابات در صورت فوت نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری.....	۱۲۰.....	۶۳۶.....
سوگند رییس جمهور.....	۱۲۱.....	۶۳۷.....
مسئولیت رییس جمهور در برابر ملت و رهبر و مجلس شورای اسلامی.....	۱۲۲.....	۶۳۹.....
امضای مصوبات مجلس و نتیجه همه پرسی به وسیله رییس جمهور.....	۱۲۳.....	۶۴۰.....
معاونان رییس جمهور.....	۱۲۴.....	۶۴۱.....
امضای عهدنامه ها و مقاوله نامه ها و موافقتنامه ها و قراردادهای دولت ایران با سایر دولت ها		
توسط رییس جمهور.....	۱۲۵.....	۶۴۲.....
مسئولیت مستقیم رییس جمهور در امور برنامه و بودجه و امور اداری و		
استخدامی کشور.....	۱۲۶.....	۶۴۴.....
نمایندگان ویژه رییس جمهور.....	۱۲۷.....	۶۵۳.....
تعیین سفیران و امضاء و پذیرش استوارنامه آنان توسط رییس جمهور.....	۱۲۸.....	۶۵۷.....
اعطای نشان های دولتی توسط رییس جمهور.....	۱۲۹.....	۶۵۸.....
استعفای رییس جمهور.....	۱۳۰.....	۶۵۹.....
فوت، عزل، استعفا، غیبت یا بیماری رییس جمهور و انتخاب رییس جمهور جدید.....	۱۳۱.....	۶۶۰.....
منع استیضاح یا ابراز رأی عدم اعتماد به وزراء و تجدیدنظر در قانون اساسی و همه پرسی در		
مدتی که اختیارات رییس جمهور بر عهده معاون اول یا فرد دیگری است.....	۱۳۲.....	۶۶۱.....
تعیین وزراء توسط رییس جمهور.....	۱۳۳.....	۶۶۲.....
ریاست هیأت وزیران توسط رییس جمهور.....	۱۳۴.....	۶۶۳.....
استعفای هیأت وزیران یا هریک از وزراء.....	۱۳۵.....	۶۶۶.....

عنوان..... اصل..... صفحه

عزل وزراء توسط رئیس جمهور.....	۱۳۶.....	۶۷۰.....
مسئولیت وزراء در برابر رئیس جمهور و مجلس.....	۱۳۷.....	۶۷۱.....
وضع تصویب نامه و آیین نامه توسط هیأت وزیران.....	۱۳۸.....	۶۷۴.....
لزوم تصویب هیأت وزیران در صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا		
ارجاع آن به داوری.....	۱۳۹.....	۶۹۷.....
رسیدگی به اتهام رئیس جمهور و معاونان او و وزراء.....	۱۴۰.....	۷۱۴.....
ممنوعیت داشتن بیش از یک شغل دولتی.....	۱۴۱.....	۷۱۶.....
رسیدگی به دارایی رهبر، رئیس جمهور، معاونان رئیس جمهور وزراء.....	۱۴۲.....	۷۲۱.....
ارتش جمهوری اسلامی ایران و نقش وی در پاسداری از استقلال، تمامیت ارضی و		
نظام جمهوری اسلامی کشور.....	۱۴۳.....	۷۲۳.....
ارتش مکتبی و مردمی.....	۱۴۴.....	۷۲۴.....
منع عضویت خارجیان در ارتش و نیروهای انتظامی کشور.....	۱۴۵.....	۷۲۵.....
منع استقرار پایگاه های نظامی خارجی در کشور.....	۱۴۶.....	۷۲۶.....
استفاده از افراد و تجهیزات فنی ارتش در زمان صلح.....	۱۴۷.....	۷۲۷.....
منع بهره برداری شخصی از وسایل و امکانات ارتش.....	۱۴۸.....	۷۲۹.....
ترفیع و سلب درجه نظامیان.....	۱۴۹.....	۷۳۰.....
سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.....	۱۵۰.....	۷۳۱.....
وظیفه دولت در آموزش نظامی همگانی.....	۱۵۱.....	۷۳۳.....

فصل دهم: سیاست خارجی

(اصول ۱۵۲ تا ۱۵۵)

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران.....	۱۵۲.....	۷۳۴.....
منع انعقاد قراردادی که موجب سلطه بیگانه شود.....	۱۵۳.....	۷۳۵.....
حمایت از مبارزه حق طلبانه مستضعفین در هر نقطه از جهان.....	۱۵۴.....	۷۳۶.....
پناهندگی سیاسی.....	۱۵۵.....	۷۳۷.....

فصل یازدهم: قوه قضاییه

(اصول ۱۵۶ تا ۱۷۴)

وظایف قوه قضاییه.....	۱۵۶.....	۷۳۸.....
تعیین رئیس قوه قضاییه.....	۱۵۷.....	۷۵۴.....

عنوان.....	اصل.....	صفحه.....
------------	----------	-----------

وظایف رئیس قوه قضاییه.....	۱۵۸.....	۷۶۱.....
دادگستری به عنوان مرجع رسمی تظلمات و شکایات.....	۱۵۹.....	۷۶۸.....
مسئولیت و وظایف وزیر دادگستری و نحوه انتخاب وی.....	۱۶۰.....	۷۷۴.....
تشکیل دیوان عالی کشور.....	۱۶۱.....	۷۷۸.....
رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل.....	۱۶۲.....	۷۸۰.....
صفات و شرایط قاضی.....	۱۶۳.....	۷۸۱.....
منع انفصال یا تغییر محل خدمت و سمت قاضی.....	۱۶۴.....	۷۸۳.....
علنی بودن محاکمات.....	۱۶۵.....	۷۸۵.....
مستدل بودن احکام دادگاهها.....	۱۶۶.....	۷۸۶.....
وظیفه قاضی در صدور حکم.....	۱۶۷.....	۷۸۷.....
رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی با حضور هیأت منصفه.....	۱۶۸.....	۷۸۹.....
عطف به ماسبق نشدن قوانین در تعیین جرایم.....	۱۶۹.....	۷۹۱.....
خودداری قضات از اجرای تصویب نامه‌ها و آیین نامه‌های دولتی مخالف با احکام اسلام و خارج از حدود و اختیارات قوه مجریه.....	۱۷۰.....	۷۹۳.....
جبران خسارت افراد در موارد تفسیر و اشتباه قاضی.....	۱۷۱.....	۷۹۵.....
تشکیل محاکم نظامی.....	۱۷۲.....	۷۹۶.....
دیوان عدالت اداری.....	۱۷۳.....	۷۸۰.....
سازمان بازرسی کل کشور.....	۱۷۴.....	۸۰۴.....

فصل دوازدهم: صدا و سیما

(اصل ۱۷۵)

صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران.....	۱۷۵.....	۸۰۸.....
--------------------------------------	----------	----------

فصل سیزدهم: شورای عالی امنیت ملی

(اصل ۱۷۶)

شورای عالی امنیت ملی.....	۱۷۶.....	۸۱۲.....
---------------------------	----------	----------

فصل چهاردهم: بازنگری در قانون اساسی

(اصل ۱۷۷)

بازنگری در قانون اساسی.....	۱۷۷.....	۸۱۴.....
-----------------------------	----------	----------

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

الف) نگاهی به شکل‌گیری قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

قانون اساسی، قواعد و مقررات بنیانی و زیرساختی مربوط به حکومت می‌باشد و به چگونگی شکل‌گیری حکومت و وظایف و حدود اقتدار آن و حقوق و آزادیهای مردم مربوط می‌شود. از لحاظ شکلی، قانون اساسی به یک سلسله اصول و قواعد مدون و منظمی گفته می‌شود که در یک متن رسمی و طی تشریفاتی بوسیله مقامات صلاحیتدار به تصویب رسیده و بر افراد و تشکیلات سیاسی و متصدیان امور و همچنین بر قوانین عادی بعنوان «قانون برتر» حاکم است.

در کشور ایران، قانون اساسی برای اولین بار در ۵۱ اصل در زمان مظفرالدین شاه قاجار در چهاردهم جمادی‌الثانی ۱۳۲۴ هـ ق تصویب و اعلام شد. این قانون به نوعی اقتباس از قوانین اساسی کشورهای غربی بود. در پی فشار علما برای تطبیق قانون با قواعد شرع، بالاخره در تاریخ ۲۹ شعبان ۱۳۲۵ هـ ق، متمم قانون اساسی در ۱۰۷ اصل در زمان محمدعلی شاه قاجار به تصویب رسید. تصویب قانون اساسی اگر چه امید آفرید، ولی هرگز از استبداد هیأت حاکم و تجاوز به حقوق حقه جلوگیری نکرد. با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در ۲۲ بهمن ماه ۱۳۵۷، نیاز جامعه ایران به تجدید میثاقی جدید آشکار گردید و این پیمان تازه، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نام گرفت و از پیشینه‌ای بهره برد که بخش عمده‌ای از آن، نهفته در سیره عملی و اندیشه حضرت امام خمینی(ره) بود. در واقع، سند جامعی که بیانگر طرح نظام سیاسی اسلام برای اداره یک اجتماع بزرگ اسلامی باشد، پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، شکل گرفت؛ سندی که جهت فراهم آوردن زمینه‌های عملی مناسب برای حاکمیت اسلام در کلیه شئون مملکت اعم از داخلی و خارجی؛ بوسیله جمعی از فقها، متخصصان و صاحب‌نظران براساس معیارهای اسلامی تدوین گشت و بسیاری از اصول تنظیم شده آن دارای پشتوانه آیات و روایات معصومین(ع) می‌باشد. در واقع، در پی نهضت مردمی با انگیزه اسلامی و استقرار حکومت

جمهوری اسلامی در روز دوازدهم فروردین ماه سال ۱۳۵۸ پس از همه‌پرسی دهم و یازدهم فروردین ماه، و نیاز به داشتن قانون اساسی جدید، نخستین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در ۲۴ آبانماه ۱۳۵۸ به تصویب مجلس بررسی نهائی قانون اساسی و در روز یازدهم و دوازدهم آذرماه ۱۳۵۸ طی رفراندومی به تأیید اکثریت ملت ایران رسید.

پس از گذشت ده سال از اجرای قانون اساسی، انجام اصلاحاتی در برخی از اصول آن ضروری به نظر می‌رسید. به همین خاطر، حضرت امام خمینی(ره) در فرمان مورخ ۱۳۶۸/۲/۲۴ خطاب به رئیس‌جمهور وقت، دستور تشکیل هیأتی مرکب از ۲۵ نفر که ۲۰ نفر از آنان را مشخصاً تعیین نمودند و پنج نفر را از میان نمایندگان مجلس به انتخاب نمایندگان واگذار کردند، صادر نمودند. اصلاحات و تغییرات انجام گرفته توسط این هیأت که به نام «شورای بازنگری» خوانده شد، سرانجام در بیستم تیرماه ۱۳۶۸ به تصویب نهائی رسید و در روز ششم مردادماه ۱۳۶۸ به همه‌پرسی گذاشته شد و به تأیید ملت رسید.

ب) دادرسی اساسی: مفهوم و هدف

ایجاد و تأسیس نهادهای عالی، جهت تضمین رعایت اصول قانون اساسی و حقوق بنیادین اشخاص، نوآوری و ابتکار نظام‌های حقوقی معاصر به شمار می‌آید. در واقع امروزه هیچ نظامی را نمی‌توان یافت که برای دادرسی اساسی جایگاهی در نظر نگرفته باشد. دادرسی اساسی که از آن تحت عنوان «حقوق اساسی رویه‌ای»، «ترافعات حقوق اساسی»، «نظارت اساسی» و... نیز یاد می‌شود، مجموعه سازمان‌ها، آیین‌ها، آراء و نظراتی است که بوسیله آنها برتری قانون اساسی تضمین می‌شود. به عبارتی بهتر دادرسی اساسی به مجموعه نهادها و ساز و کارهایی اطلاق می‌شود که غایت آنها تضمین احترام و برتری قانون اساسی است و کارکردهای آن عبارتند از:

- نظارت بر عدم مغایرت مصوبات پارلمان و قوه قانونگذاری با قانون اساسی؛
- تفسیر اصول قانون اساسی و ارائه نظرات مشورتی در ارتباط با قانون اساسی؛
- تضمین کارکرد صحیح قوای عمومی در موارد تعارض صلاحیت بین قوای حاکم؛
- پشتیبانی از حقوق عمومی و آزادی‌های اساسی.

دادرسی اساسی و نهادهای اعمال‌کننده آن سازوکارهای لازم را برای تضمین اصول مندرج در قانون اساسی فراهم می‌سازند. درواقع، بدون نهاد پاسدار و تضمین‌گر، نیل به اهداف فلسفی، حقوقی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی قانون اساسی امکان‌پذیر

نخواهد بود و قانون اساسی بدون نهادی صیانت‌کننده، به متنی ایدئولوژیک، آرمانی و دست‌نیافتنی مبدل خواهد شد. نهاد پاسدار قانون اساسی، از یک سو برتنظیم خردمندانه مناسبات نهادهای سیاسی و توزیع متعادل صلاحیت بین آنها نظارت می‌کند و از سوی دیگر به تضمین حقوق و آزادی‌های عمومی در برابر تجاوز نهادهای قدرت، بویژه قوه قانونگذار می‌پردازد. بدین‌سان، نظم حقوقی در نبود دادرسی اساسی شایسته، کارآمدی و اعتبار خود را از دست خواهد داد.

وظیفه اعمال دادرسی اساسی به نهاد نگهبان قانون اساسی سپرده می‌شود که مستقل از تمام نهادهای دولتی است. شرط چنین استقلال، تعریف وضعیت سازمانی، کارکرد و صلاحیت‌های این نهاد در قانون اساسی است، به‌نحوی که قوای عمومی تحت نظارت نهاد نگهبان قانون اساسی حق آسیب رساندن به این وضعیت را نداشته باشند. لازمه چنین امری این است که مقررات ضروری مربوط به این نهاد و استقلال اداری و مالی آن و نیز ضمانت‌های مربوط به استقلال اعضای آن در خود قانون اساسی گنجانده شود. هر نهادی که وجود، کارکرد و صلاحیت‌های آن در معرض دست‌اندازی‌های قانونگذار یا دولت باشد، نمی‌تواند به‌عنوان یک نهاد نگهبان قانون اساسی یا حتی دادگاه قانون اساسی در نظر گرفته شود. نهاد اعمال‌کننده دادرسی اساسی از نوعی انحصار در این حوزه برخوردار است. مفهوم این انحصار آن است که نهادها و مراجع دیگر نمی‌توانند به ترافعات خاص راجع به قانون اساسی رسیدگی کنند.

اهمیت چنین امری در حقوق بطور عام و در حقوق عمومی بطور خاص بر هیچ‌کس پوشیده نیست و امروزه دادرسی اساسی، در تحول حقوق و پیشرفت آن نقش اساسی ایفا می‌نماید. در بسیاری از کشورها، آراء و نظرات برآمده از نهادهای صیانت‌کننده از قانون اساسی، انعکاسی صحیح از واقعیات تحول یافته جامعه می‌باشند و در بسیاری موارد این آراء بعنوان نیروی محرکه مجالس قانونگذاری و کانون‌های قدرت برای تبعیت از این تحولات به حساب می‌آیند؛ به عبارتی بهتر، حقوق اساسی را نمی‌توان منحصر به نظریه پردازی در حوزه مبانی و کلیات دانست؛ حقوق اساسی واقعی را باید در آراء، نظرات و عملکرد ارگان‌های حکومتی جستجو نمود؛ با توجه به این مهم، هدف دادرسی اساسی یا به عبارتی حقوق اساسی رویه‌ای را بصورت زیر می‌توان بر شمرد:

۱- رویکرد آراء و نظرات نهاد نگهبان قانون اساسی به حکومت، دولت، حقوق عمومی و حقوق اساسی چگونه است؟

- ۲- استقلال قوا و حدود اختیارات و صلاحیت‌های هر یک از نهادهای حاکمیتی در این آراء و نظرات چگونه ترسیم شده است؟
- ۳- رویکرد نهاد نگهبان به هر یک از حقوق و آزادی‌های اساسی ملت چیست؟
- ۴- تفسیر و برداشت نهاد پاسدار قانون اساسی در ادوار مختلف قانونگذاری نسبت به این اصول قانون اساسی چگونه بوده است؟ ...

ج) شیوه‌های دادرسی اساسی

هر عملی که یک مقام عمومی انجام می‌دهد، هرگاه مخالف نیابتی باشد که به او داده شده، باطل است؛ چرا که در حقوق عمومی اصل بر عدم صلاحیت است. بالنتیجه، هیچ مصوبه و قانون مغایر قانون اساسی، نمی‌تواند معتبر باشد. بنابراین وجود نهادی برای تشخیص مغایرت یا عدم مغایرت اقدامات انجام‌یافته تحت عنوان قانونگذاری با عالی‌ترین میثاق حقوقی - سیاسی (قانون اساسی) و با اختیار و صلاحیت تفویض شده، یک ضرورت است تا هریک از قوا از حدودی که در قانون اساسی برای آن مقرر شده است، تجاوز نکنند.

بر این اساس، هرکثوری بنا به دلایل، شیوه خاصی از نظارت بر قانونگذاری را پذیرفته است. بدین جهت قانونگذار عادی ملزم است در چارچوب و محدوده قانون اساسی به کارویژه خود عمل کرده و از تصویب قانون مغایر با قانون اساسی، خودداری نماید. اصل برتری قانون اساسی بر قوانین عادی در تمام نظام‌های حقوقی جهان یک اصل مسلم و پذیرفته شده است؛ یعنی در سلسله مراتب قوانین و مقررات نافذ هر کشور، قانون اساسی بر تمامی قوانین و مقررات مقدم است. به دلیل اهمیت قانون اساسی است که نهاد خاصی آن را با شرایط خاص و تشریفات ویژه تدوین و تصویب می‌کند و همه مردم کشور، آن را به عنوان قانون مادر و محور هرگونه عمل و رفتار سیاسی - حقوقی می‌دانند و اصلاح و تعدیل آن نیز به سادگی قوانین عادی نیست، بلکه نیازمند شرایط و تشریفات بخصوصی می‌باشد. به دلیل اهمیت قانون اساسی، اجرای درست آن و نیز نظارت و تفسیر دقیق آن اهمیت پیدا می‌کند و از همین رهگذر مسأله نظارت، تفسیر و احیاناً کنترل قوانین و بررسی انطباق آنها با قانون اساسی مطرح می‌گردد و برای رسیدن به این هدف، مرجعی تعیین می‌گردد که صلاحیت بررسی انطباق قوانین عادی با قانون اساسی را داشته باشد و بتواند اعلام کند که قوانین عادی با قانون اساسی مطابقت دارد یا خیر

و بر فرض عدم انطباق آن با قانون اساسی از انتشار و اجرای آن جلوگیری نموده و باطل اعلام نماید.

در سیستم‌های حقوقی جهان به‌طور عموم دو شیوه در مورد کنترل و تفسیر قانون اساسی وجود دارد؛ یکی شیوه کنترل قضایی و دیگری شیوه کنترل سیاسی.

یک - روش کنترل قضایی:

این روش، ابتکار نظام حقوقی کامن‌لا می‌باشد که بعدها به صورت منسجم به نظام قانون اساسی ایالات متحده آمریکا ره یافته است که برای اولین بار در حدود دو قرن قبل و از اوایل قرن نوزدهم در آن کشور معمول گردید و تا کنون بسیاری از کشورها از آن اقتباس نموده‌اند. طبق این روش به قوه قضائیه حق داده شده که هنگام رسیدگی قضایی، اگر قانونی را خلاف قانون اساسی یافت، بتواند از اجرای آن خود داری نماید و یا آن را با شرایط لغو نماید. در این روش، قاضی‌ای که علی‌الاصول باید مجری قوانین مصوب قوه مقننه باشد، انطباق آن قوانین با قانون اساسی را هم ارزیابی می‌کند و احياناً چنانچه آن را مطابق قانون اساسی ندید از اجرای آنها خود داری و یا حتی آنها را لغو می‌نماید. پیش فرض این شیوه این است که قانون اساسی می‌تواند در دادگاه‌های عمومی نیز مورد استناد طرفین دعوا و ملاک حکم قاضی قرارگیرد. در اجرای روش قضایی باز دو راهکار و شیوه وجود دارد: در صورت اول، ممکن است دادگاه خاصی با شرایط و تشریفات ویژه‌ای متکفل این امر شود و امکان دارد تمام محاکم کشور صلاحیت بررسی انطباق و عدم انطباق قوانین با قانون اساسی را داشته باشند. مداخله قوه قضائیه در این مسأله به دو صورت انجام می‌شود: یا به این صورت که مثل کشور سوئیس مقامات دولتی و عمومی برای بطلان قانون عادی و عدم انطباق آن با قانون اساسی در دادگاه طرح دعوا می‌نمایند و اگر دادگاه آن قانون را خلاف قانون اساسی و باطل شناخت، این بطلان کلی و همیشگی است و نسبت به همه افراد صادق می‌باشد. صورت دوم، اینکه دعوای عدم انطباق قانون عادی با قانون اساسی مستقیماً و الزاماً توسط اشخاص دولتی مطرح نمی‌شود، بلکه به صورت غیر مستقیم و به تبع و توسط یکی از طرفین دعوا و آنها ضمن طرح دعوا در موضوع دیگر مطرح می‌شود. در این صورت، چنانچه قانون عادی مغایر و خلاف قانون اساسی تشخیص داده شود، فقط در همان موضوع خاص به آن ترتیب اثر داده می‌شود و نسبت به موضوعات مشابه و دعوای‌ای که بعداً طرح می‌گردد، صادق نیست. یعنی حکم قاضی بر عدم انطباق قانون عادی با

قانون اساسی، خاص همان موضوع دعوا است و به موارد دیگری تسری و تعمیم داده نمی‌شود. زیرا در این فرض، قانون بذاته باطل اعلام نمی‌شود و در موارد و دعاوی دیگر همچنان اجرا می‌شود (ر.ک: قاضی، حقوق اساسی و نهادهای سیاسی، ص ۱۲۲).

دو - روش کنترل سیاسی:

در این روش، انطباق قوانین عادی با قانون اساسی توسط یک نهاد خاص سیاسی بررسی و کنترل می‌شود. آغازگر و مصداق برجسته این روش، سیستم حقوقی فرانسه است. انتخاب این روش توسط حقوقدانان فرانسوی به دلیل رعایت اصل تفکیک قوا، عدم دخالت هر قوه در قوه دیگر و هم سطح بودن سه قوه تقنینی، قضایی و اجرایی است. لذا نهادی که انطباق قانون عادی با قانون اساسی را بررسی می‌نماید، بایستی بالاتر از قوه مقننه باشد و از این رو، قوه قضائیه که هم سطح قوه مقننه است، نمی‌تواند قوانین موضوعه آن قوه را بررسی و کنترل نماید. لذا در آن کشور نهادی به نام «شورای قانون اساسی» به همین منظور تشکیل گردید. وظیفه اصلی این شورا بررسی انطباق قوانین عادی با قانون اساسی است، در عین حال، به انتخابات ریاست جمهوری نیز نظارت می‌کند و به منازعات انتخاباتی نمایندگان و سناتورها و حسن اجرای رفتارندوم و اعلام نتیجه آن هم نظارت دارد. قوانین و نظام نامه‌های مجالس پارلمانی به شورای قانون اساسی ارسال می‌گردد تا پیش از انتشار یا اجرا ارزیابی و مشخص شود که با قانون اساسی مطابقت دارد یا خیر. مقرراتی که از نظر شورای قانون اساسی فرانسه مخالف قانون اساسی تشخیص داده شود، منتشر و اجرا نخواهد شد و جنبه قانونیت نخواهد یافت. تصمیمات این شورا، نهایی و غیرقابل نقض بوده و تمامی نهادهای عمومی، اداری و قضایی مکلف به اجرای آن می‌باشند. کنترل سیاسی معمولاً نوعی کنترل نگهدارنده و بازدارنده است؛ یعنی از صدور قوانین مخالف با قانون اساسی مانع می‌شود. در نتیجه این نوع کنترل یک نوع کنترل مقدم خواهد بود. و در مرحله بعد از وضع قانون و قبل از انتشار و اجراء عمل می‌کند.

به هر حال، باتوجه به مطالب پیش گفته می‌توان گفت که نتیجه منطقی اصل برتری قانون اساسی این است که باید مرجعی تعیین گردد تا صلاحیت بررسی قوانین عادی را داشته باشد و بتواند با تطبیق آن با قانون اساسی، نسبت به سازگاری این دو باهم، حکم صادر کند و در صورتی که آن را خلاف قانون اساسی تشخیص داد بطلان آن را اعلام

و یا از تصویب آن جلوگیری به عمل آورد. روشن است که در صورت عدم رعایت این نتیجه، اولاً حقوق اساسی و بنیادین افراد نادیده گرفته می‌شود، ثانیاً اصل ثبات و تداوم ساختار سیاسی کشور که لازمه حفظ نظم و استقرار عدالت و استقلال است از میان خواهد رفت. لذا بمنظور ممانعت از این امر، مسئله نظارت و کنترل قوانین خودبخود مطرح می‌گردد (همان، ص ۱۰۵).

د) دادرسی اساسی در جمهوری اسلامی ایران

از همان ابتدای تهیه پیش‌نویس قانون اساسی انقلاب اسلامی، دغدغه گریز از قانون اساسی سبب شد تا مقوله صیانت از قانون اساسی و حفظ آن از تجاوزات و دست‌اندازی‌های قوای حاکم به موضوعی قابل توجه تبدیل شود و نهادی جهت پاسداری از قانون اساسی پیش‌بینی گردد؛ مسئله‌ای که از دیر باز بعنوان یکی از بحث‌برانگیزترین مسائل حقوق اساسی کشور مطرح بوده است.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به‌منظور پاسداری و صیانت از «جمهوری اسلامی» و حاکمیت موازین شرعی و قانون اساسی بر کلیه فعالیت‌ها و عملکردهای تقنینی، نهاد شورای نگهبان را پیش‌بینی و تأسیس نموده است که علاوه بر اصول نودویکم لغایت نودونهم قانون اساسی که متضمن تبیین نقش و جایگاه شورای نگهبان است، دیگر اصول قانون اساسی نیز، با برشمردن سایر مسئولیت‌ها، بر اهمیت و ضرورت وجودی این نهاد تأکید نموده، به گونه‌ای که با وجود پذیرش «استقلال قوا» (اصل ۵۷) و اعطای حق قانونگذاری به «مجلس شورای اسلامی» (اصول ۵۸ و ۷۱) به عنوان «قوة مقننه»، مجلس و مصوبات آن، بدون وجود شورای نگهبان، فاقد «اعتبار قانونی» (اصل ۹۳) می‌باشد. اهتمام قانونگذار اساسی در خصوص تأکید هرچه تمامتر بر ضرورت وجود نهاد مزبور، گویا به خاطر تجربه تلخی است که در نهضت مشروطه به وقوع پیوست؛ زیرا علی‌رغم پیروزی نهضت، تدوین قانون اساسی و پیش‌بینی هیأتی تقریباً مشابه با شورای نگهبان در اصل دوم متمم قانون اساسی، بنا به جهاتی از جمله، سنگ‌اندازی‌ها و ترفندهای پنهان و آشکار فرصت‌طلبان، اصل فوق از حدود نوشته خارج نشد و جز در زمانی کوتاه جامه عمل به خود نپوشاند و به تدریج به قانونی متروک تبدیل شد. شورای نگهبان در ارزیابی با دیگر نهادهای مشابه در سایر کشورها، به جهت عهده‌دار بودن وظایف خطیر مصرح در قانون اساسی، از شأن و جایگاه به‌مراتب بالاتری برخوردار می‌باشد. این اهمیت ویژه، به این دلیل است که بر اساس آموزه‌های دینی،

قرآن کریم، ضمن تکلیف عموم مسلمانان به تمکین و اجرای قوانین الهی، حاکمان و متصدیان امر حکومت را تهدید می‌نماید تا چنانچه خارج از چهارچوب ضوابطی که خداوند حکیم، تشریع و انزال فرموده است، حکم نمایند، در زمره «کافران»^(۱)، «ستمکاران»^(۲) و «تبهکاران»^(۳) محسوب خواهند شد. در همین راستا است که شورای نگهبان علاوه بر حراست و «پاسداری از... قانون اساسی...» و تشخیص عدم تعارض «مصوبات مجلس» با قانون مزبور، «پاسداری از احکام اسلام...» و مسئولیت «تشخیص عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی» با آن احکام را نیز عهده‌دار می‌باشد. هم‌اینک با طیّ قریب به سه دهه از آغاز و استمرار حاکمیت نظام مقدس جمهوری اسلامی، شورای نگهبان، با برخورداری از دو بازوی توانمند «فقها و حقوق‌دانان» (بندهای ۱ و ۲ اصل ۹۱) با کنکاش در منابع و مآخذ علمی و اقتناص در دریای عظیم و بی‌کرانه فقهی و دینی، ضمن مراقبت و هدایت قوه قانونگذار در پیمودن راه صحیح جهت تدوین قوانین مفید و کارآمد و جلوگیری از انحرافات احتمالی قوه مزبور از موازین شرع و قانون اساسی، موجبات تحقق کامل اهداف نظام اسلامی را از طریق نظارت بر امر قانونگذاری در «کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزائی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و...» (اصل ۴) تمهید و فراهم می‌نماید.

ه) ضرورت تدوین نظرات موضوعی شورای نگهبان در اساسی‌سازی مصوبات مجلس شورای اسلامی و تفسیر قانون اساسی

نظرات شورای نگهبان که در مقام تفسیر اصول قانون اساسی (اصل ۹۸)، رد و ابرام مصوبات مجلس (اصل ۹۴) و دولت (اصل ۸۵) یا برخی شکایات مطروحه در دیوان عدالت اداری اظهار گردیده، قبل از این، به‌صورت تاریخی و براساس ادوار قانونگذاری مجلس شورای اسلامی از سوی مرکز تحقیقات شورای نگهبان تدوین و به مرحله چاپ و نشر رسیده است اما دسته‌بندی این نظرات براساس اصول قانون اساسی

۱. سوره مائده، آیه ۴۴: «... وَ مَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ» «و هر کس خلاف آنچه خدا فرستاده حکم کند چنین کس از کافران خواهد بود».

۲. سوره مائده، آیه ۴۵: «... وَ مَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ» «و هر کس خلاف آنچه خدا فرستاده حکم کند چنین کس از ظالمان خواهد بود».

۳. سوره مائده، آیه ۴۷: «... وَ مَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ» «و هر کس خلاف آنچه خدا فرستاده حکم کند چنین کس از تبهکاران خواهد بود».

و به نحو موضوعی انجام نگرفته است؛ امری که ضرورت انجام آن به دلایل ذیل احساس می‌گردد:

۱- رشته حقوق عمومی در مسیر رشد و بالندگی گام نهاده است. وجود تألیفات و منشورات متعدد در خصوص مبانی نظری این رشته و همچنین تحلیل و نقد و بررسی آراء و نظرات صادره از مراجع مرتبط با این رشته علمی، خود دلیل روشنی بر ادعای مذکور می‌باشد. یکی از شاخه‌های حقوق عمومی که نقش و جایگاه مهمی در این رشته دارد، حقوق اساسی است؛ حقوق اساسی امروزه با رویه و نظرات نهادهای ناظر بر قانون اساسی کمال یافته است. لذا باید با در اختیار گذاشتن این آراء و نظرات بیش از پیش شرایط رشد و نضج این رشته مهم حقوقی را فراهم نمود.

۲- در شکل‌گیری و تألیف کتب حقوق اساسی در ایران، آراء و نظرات مبتنی بر اصول قانون اساسی و رویه‌های نهاد پاسدار آن قانون، چندان جایگاهی نداشته است. یکی از شیوه‌های پرهیز از رسم معمول مذکور، تدوین، دسته‌بندی و چاپ و نشر مجموعه نظرات شورای نگهبان در ارتباط با اصول قانون اساسی چه در نظرات بر مصوبات مجلس شورای اسلامی و چه در تفسیر اصول قانون اساسی و یا ارائه نظرات مشورتی در ارتباط با آن اصول و تفسیر اصول قانون اساسی و تألیف کتب حقوق اساسی در پرتو آن نظرات می‌باشد.

۳- استخراج نظرات شورای نگهبان و طبقه‌بندی آنها به نحو موضوعی و براساس فصول و اصول قانون اساسی، برای بررسی نقاط قوت و ضعف آن نظرات و توصیف و تحلیل اصول قانون اساسی و مسائل حقوق اساسی و حقوق عمومی در این دوران ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. چرا که صرف مطالعه و تحلیل مسائل نظری و آراء و تجربیات نهادهای حقوقی سایر کشورها، تأثیر و نقشی در بهبود حیات حقوقی کشور ما نخواهد داشت. پاسخ به این ضرورت، برخی از همکاران مرکز تحقیقات شورای نگهبان را برآن داشت تا به تدوین نظرات موضوعی شورای نگهبان در پرتو اصول قانون اساسی اهتمام ورزند و از این طریق گامی در جهت نیل به پویایی و تحول حقوق اساسی و حقوق عمومی برداشته شود که امید است چنین باشد.

به هر حال، برخورد فرض می‌دانم از محققانی که با علاقه و پشتکار، زحمت جمع‌آوری این مجموعه را متحمل گردیده سپاسگزاری نموده و از درگاه احدیت، توفیق همگان را در ارائه خدمات صادقانه و خالصانه به نظام جمهوری اسلامی ایران مسئلت نمایم.

پیشاپیش از خوانندگان ارجمند و صاحب نظرانی که برای غنا و کمال هر چه تمامتر این مجموعه در چاپ‌های بعدی، نظرات اصلاحی، انتقادی و ارشادی خویش را ابراز و ارسال می‌نمایند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

همچنین نظر و توجه مخاطبین و خوانندگان عزیز را به نکات ذیل جلب می‌نمایم:

۱- ادعای ما این نیست که تمامی نظرات شورای نگهبان در طول سی سال در این مجموعه موجود می‌باشد، بلکه در نهایت توان تلاش شده است با نظرات موجود در بایگانی شورا و با در نظر گرفتن عدم تکرار نظرات، این مجموعه گردآوری شده است.

۲- شورای نگهبان در بسیاری از موارد ماده‌ای از مصوبه را به استناد چند اصل قانون اساسی مورد ایراد قرار داده است که در این موارد نظر آن شورا ذیل اولین اصل آمده و به منظور پرهیز از حجیم شدن مجموعه، در ذیل اصول دیگر صرفاً به ارجاع به اصل و نظر قبلی اکتفا شده است.

۳- در برخی موارد نظرات شورا متضمن چند بند و جزء می‌باشد که ممکن است بخشی از نظر شورا با اصل مورد نظر بی‌ارتباط به نظر برسد. با این حال به منظور پرهیز از گسست در اجزاء نظر صادره، کل نظر ذیل اصل مربوطه درج شده است.

مرکز تحقیقات ضمن پوزش و اعتذار از همه کاستی‌ها و نواقص در چاپ این مجموعه، رجاء واثق دارد که انتشار آن موجبات رونق، نوآوری، اعتلاء و غنای هر چه بیشتر تحقیق و تتبع در مسائل و موضوعات فقهی و حقوقی بویژه حقوق عمومی و اساسی را در مجامع علمی کشور اعم از دانشگاهی و حوزوی فراهم نموده و برای قشرهای مختلف جامعه به‌ویژه اساتید، پژوهشگران، طلاب و دانشجویان فقه و حقوق خاصه دانشجویان حقوق عمومی قابل استفاده و بهره‌برداری باشد. بِمَنْ اللهُ تَعَالَى وَ كَرَمِهِ.

علاء‌المحسین الهام
رئیس مرکز تحقیقات شورای نگهبان

بهار ۱۳۹۰

اصل یکم

حکومت ایران جمهوری اسلامی است که ملت ایران، بر اساس اعتقاد دیرینه‌اش به حکومت حق و عدل قرآن، در پی انقلاب اسلامی پیروزمند خود به رهبری مرجع عالیقدر تقلید حضرت آیت‌الله العظمی امام خمینی، در همه‌پرسی دهم و یازدهم فروردین ماه یک هزار و سیصد و پنجاه و هشت هجری شمسی برابر با اول و دوم جمادی‌الاولی سال یک هزار و سیصد و نود و نه هجری قمری با اکثریت ۹۸/۲٪ کلیه کسانی که حق رأی داشتند، به آن رأی مثبت داد.

- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۴۰۰ مورخ ۸۸/۲/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح تسری آیین‌نامه معاملات شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۵ با اصلاحات بعدی به شهرداری‌های شهرهای بالای یک میلیون نفر جمعیت کلانشهرها و مراکز استان مصوب جلسه مورخ نوزدهم فروردین ماه یک‌هزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

ذکر کلمه «شاهنشاهی» در ماده (۶) و تبصره (۳) آن و ذیل ماده (۴۰) (انتهای آیین‌نامه) مغایر اصول متعدد از جمله اصل اول قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۶- آگهی مناقصه یک نوبت در روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی و از یک تا سه نوبت به اقتضای اهمیت معامله در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار پایتخت باید منتشر گردد.

تبصره ۱- ...

تبصره ۳- اگر به تشخیص شهرداری پایتخت موضوع معامله ایجاب کند که علاوه بر نشر آگهی در داخل کشور موضوع به اطلاع فروشندگان کالا یا انجام‌دهندگان کار یا خدمت در خارج از کشور هم برسد یک نسخه از آگهی باید به وسیله وزارت امور خارجه به هر یک از سفارتخانه‌های ممالک مربوط در تهران و یک نسخه هم به سفارتخانه‌های کشور شاهنشاهی ایران در ممالک مربوط از طریق وزارت مذکور فرستاده شود.

ماده ۷- ...

ماده ۴۰- آیین‌نامه معاملات شهرداری پایتخت مصوب سال ۱۳۴۴ از تاریخ اجرای این آیین‌نامه لغو می‌شود.
آیین‌نامه فوق مشتمل بر چهل ماده و بیست و دو تبصره به استناد تبصره ۳۹ قانون بودجه سال ۱۳۴۴ (۲۵۲۴) شاهنشاهی) کل کشور پس تصویب کمیسیون کشور مجلس شورای ملی در جلسه روز چهارشنبه ۱۳۵۴/۱۰/۲۴ (۲۵۳۴) شاهنشاهی) در جلسه روز چهارشنبه بیست و پنجم فروردین ماه دو هزار و پانصد و سی و پنج شاهنشاهی به تصویب کمیسیون کشور مجلس سنا رسیده است.

اصل دوم

جمهوری اسلامی، نظامی است بر پایه ایمان به:

- ۱- خدای یکتا (لا اله الا الله) و اختصاص حاکمیت و تشریع به او و لزوم تسلیم در برابر امر او.
- ۲- وحی الهی و نقش بنیادی آن در بیان قوانین.
- ۳- معاد و نقش سازنده آن در سیر تکاملی انسان به سوی خدا.
- ۴- عدل خدا در خلقت و تشریع.
- ۵- امامت و رهبری مستمر و نقش اساسی آن در تداوم انقلاب اسلام.
- ۶- کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا، که از راه:
 - الف - اجتهاد مستمر فقهای جامع الشرایط بر اساس کتاب و سنت معصومین سلام الله علیهم اجمعین؛
 - ب - استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آنها؛
 - ج - نفی هرگونه ستمگری و ستم‌کشی و سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، قسط و عدل و استقلال سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و همبستگی ملی را تأمین می‌کند.

۱- نظریه شماره ۷۲۳۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح احیاء و واگذاری اراضی مزروعی مصوب جلسه سه‌شنبه هفتم دی‌ماه ۱۳۶۱ مجلس شورای اسلامی:

کل طرح احیاء و واگذاری اراضی مزروعی با توجه به مواد و تبصره‌های قیود و شرایط و ضوابط آن از لحاظ اینکه کشاورزی را در نهایت دولتی قرار می‌دهد با اصل ۴۴ قانون اساسی مغایر است و از لحاظ اینکه موجب سلطه وزارت کشاورزی بر کشاورزان می‌گردد با بند ج اصل دوم قانون اساسی که هرگونه سلطه‌گری و سلطه‌پذیری را نفی می‌نماید مغایر است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲-۱ اطلاق و عموم و صراحت برخی از مواد مصوبه مذکور در مواردی شامل تملک بی‌قید و شرط اراضی کشور به‌وسیله دولت‌ها و ایادی و اتباع آنان حتی در مجاورت کشورهای همسایه بوده و استقلال و احیاناً تمامیت ارضی کشور را مخدوش می‌نماید.

۱. برای اطلاع از متن طرح مزبور رک: مجموعه نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره اول مجلس شورای اسلامی، تهران، انتشارات ریاست جمهوری، ۱۳۸۹، صص ۵۷۵-۵۸۱.

۲-۲- اطلاق و عموم مصوبه مذکور در مواردی موجب سلطه بیگانه بر اقتصاد کشور و نفوذ اجانب می‌گردد.

۲-۳- حمایت سرمایه‌گذاری خارجی به نحوی است که در مواردی با شرایط مساوی موجب رجحان ایرانیان خارج از کشور بر اتباع ایرانی مقیم کشور و موجب تبعیض ناروا است.

۲-۴- این مصوبه حقوقی را برای بیگانگان منظور نموده که اعمال آنها موجب اضرار به اتباع کشور و یا تجاوز به منافع عمومی می‌باشد.

۲-۵- در این مصوبه از جانب مجلس شورای اسلامی اختیاراتی بدون تعیین ضابطه صریح و روشن به هیأت دولت واگذار شده که نوعی تقنین است و همچنین در مواردی اختیاراتی از سوی مجلس شورای اسلامی به معاونان وزرا داده شده است.

۲-۶- اطلاق و عموم مصوبه مذکور در مواردی موجب دادن امتیاز ویژه به بیگانگان، انحصار، تحصیل وام خارجی، اخلال در اقتصاد صحیح و خودکفایی می‌باشد.

۲-۷- این مصوبه دلالت بر عدم ترجیح سرمایه‌گذاران ایرانی بر سرمایه‌گذاران خارجی دارد.

۲-۸- علیهذا مصوبه مذکور از جمله مواد ۱ تا ۷ و ۱۱ و ۱۳ و ۱۵ و ۱۷ و ۱۹ و ۲۱ و

۲۵ با بند «ج» و ذیل اصل (۲) و بندهای ۵ و ۶ و ۹ و ۱۲ و ۱۳ اصل ۳ و اصول ۱۹ و ۲۰ و بندهای ۵ و ۸ اصل (۴۳) و اصول ۴۸ و ۸۰ تا ۸۲ و ۸۵ و ۱۳۸ و ۱۵۲ و ۱۵۳ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱۲/۲۰۲ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و کمیته حقوقی، مشورتی آسیایی - آفریقایی راجع به ایجاد مرکز منطقه‌ای داوری در تهران مصوب ۱۳۸۰/۵/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

چون اطلاق این لایحه شامل رژیم صهیونیستی می‌گردد، و مستلزم به رسمیت شناختن و نفوذ آن رژیم غاصب در جمهوری اسلامی ایران است خلاف موازین مستنبط از مبانی اسلامی و مغایر بند «ج» اصل (۲) و بند «۱۶» اصل (۳) و اصول (۱۵۲) و (۱۵۴) قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۱. برای اطلاع از متن کامل طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره ششم، سال اول، نشر دادگستر، ۱۳۸۲، صص ۱۴۹-۱۴۶.

۲. برای اطلاع از متن کامل لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره ششم، سال دوم، نشر دادگستر، ۱۳۸۲، صص ۴۳۷-۴۴۰.

۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان مصوب ۱۳۸۲/۵/۱ مجلس شورای اسلامی:

علاوه بر اینکه موارد مغایر با شرع مقدس اسلام مذکور در بند «الف» مصوبه و مرجع تشخیص آن معین نشده تا نسبت به مصوبه از نظر انطباق با موازین شرع و قانون اساسی اظهار نظر گردد با عنایت به اینکه موارد خلاف شرع و مغایرت با قانون اساسی کنوانسیون بسیار زیاد است بطوریکه شرط عدم قبول اجراء مفاد کنوانسیون در این موارد چون با اهداف منظور این کنوانسیون سازگار نیست به حکم بند «۲» ماده «۲۸» کنوانسیون پذیرفته نیست و در نتیجه دولت جمهوری اسلامی ایران ملزم به پذیرش مفاد کنوانسیون در این موارد نیز می شود فلذا تجویز الحاق دولت به این کنوانسیون خلاف ضروریات اسلام، مغایر با ضوابط مسلم اسلام و مغایر اصول متعدد قانون اساسی از جمله اصول ۲، ۳ (بندهای ۱ و ۵)، ۴، ۱۰، ۲۰، ۲۱، ۷۲، ۱۱۵ و ۱۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۵۸۱ مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مصوب مورخ ۱۳۸۲/۷/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده (۸) از این جهت که شامل مواردی می شود که بدون رعایت قانون سرمایه گذاری خارجی اقدامی صورت گیرد، لذا مغایر اصول متعدد قانون اساسی من جمله بند «ج» اصل ۲ و بندهای ۵، ۹ و ۱۲ اصل ۳ و بندهای ۵ و ۸ اصل ۴۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده واحده - به دولت جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می شود به «کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان» به شرح پیوست منوط به برقراری تحفظات و شروط زیر ملحق گردد و اسناد مربوط را تودیع و تسلیم نماید: ... (برای اطلاع از متن کامل کنوانسیون مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره ششم، سال چهارم، نشر دادگستر، ۱۳۸۴، صص ۳۱۸-۳۰۵).

۲. ماده ۸- به منظور فراهم کردن زمینه توسعه پایدار میراث فرهنگی و گردشگری، جلب سرمایه گذاری داخلی و خارجی در ایجاد تأسیسات زیربنایی جهت معرفی بهتر بناها و محوطه های تاریخی، تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی و ارائه خدمات مناسب به جهانگردان، دولت می تواند در مناطق مستعد کشور و قطب های گردشگری با تأکید بر مناطق کمتر توسعه یافته به متقاضیان بخش های غیردولتی اجازه تأسیس مناطق نمونه گردشگری را بدهد.

اصل سوم

دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است برای نیل به اهداف مذکور در اصل دوم، همه امکانات خود را برای امور زیر به کار برد:

- ۱- ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی بر اساس ایمان و تقوی و مبارزه با کلیه مظاهر فساد و تباهی.
- ۲- بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌های با استفاده صحیح از مطبوعات و رسانه‌های گروهی و وسایل دیگر.
- ۳- آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه در تمام سطوح، و تسهیل و تعمیم آموزش عالی.
- ۴- تقویت روح بررسی و تتبع و ابتکار در تمام زمینه‌های علمی، فنی، فرهنگی و اسلامی از طریق تأسیس مراکز تحقیق و تشویق محققان.
- ۵- طرد کامل استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب.
- ۶- محو هرگونه استبداد و خودکامگی و انحصارطلبی.
- ۷- تأمین آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در حدود قانون.
- ۸- مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش.
- ۹- رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه، در تمام زمینه‌های مادی و معنوی.
- ۱۰- ایجاد نظام اداری صحیح و حذف تشکیلات غیرضرور.
- ۱۱- تقویت کامل بنیه دفاع ملی از طریق آموزش نظامی عمومی برای حفظ استقلال و تمامیت ارضی و نظام اسلامی کشور.
- ۱۲- پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه.
- ۱۳- تأمین خودکفایی در علوم و فنون و صنعت و کشاورزی و امور نظامی و مانند اینها.
- ۱۴- تأمین حقوق همه جانبه افراد از زن و مرد و ایجاد امنیت قضایی عادلانه برای همه و تساوی عموم در برابر قانون.
- ۱۵- توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم.
- ۱۶- تنظیم سیاست خارجی کشور بر اساس معیارهای اسلام، تعهد برادرانه نسبت به همه مسلمان و حمایت بی‌دریغ از مستضعفان جهان.

۱- نظریه شماره ۵۴۵۳ مورخ ۱۳۶۱/۶/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی مصوب ۶۱/۶/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

بند «د» ماده یک و آن قسمت از ماده ۲ که آموزش نیروی انسانی گروه پزشکی و

آموزش و درمان و توانبخشی را منحصرأ به عهده وزارت بهداشت و درمان قرار داده و اداره و سرپرستی دانشکده‌های پزشکی و مؤسسات آموزشی و مربوط را از دانشگاه‌ها جدا و به عهده وزارت مزبور می‌گذارد و به نظر اکثریت اعضای شورا مغایر بندهای ۴ و ۱۳ اصل سوم قانون اساسی شناخته شد. بدیهی است کلیه موارد مربوط به این امر نیز باید اصلاح گردد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۲۳۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح احیاء و واگذاری اراضی مزروعی مصوب مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۷ مجلس شورای اسلامی:

عناوین مذکور در ماده ۲ به استناد اصول ۳، ۴۳ و ۴۴ چون عام است بر موارد اعم از ضرورت انطباق دارد و این اصول در ارتباط با احکام در بیان نظام جمهوری اسلامی، با احکام ثانویه و ضرورت‌های موقت و عناوین و قیودی که در فرمان امام است ارتباط ندارند.^(۲)

۱. ماده ۱- از تاریخ تصویب این قانون وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی با وظایف زیر تشکیل می‌گردد:

الف - آماده کردن زمینه تحقق ارزش‌های اصیل اسلامی در نظام پزشکی و دانشکده‌های پزشکی کشور.

ب - برنامه‌ریزی در امر بهداشت و درمان و آموزش پزشکی و تعیین روش‌ها و ضوابط لازم نظارت و ارزشیابی و ایجاد هماهنگی در امر بهداشت و درمان و آموزش پزشکی در بخش‌های دولتی و خصوصی و نظام پزشکی توسط شورای عالی.

ج - تأمین و تعمیم بهداشت و خدمات درمانی برای همه افراد جامعه ایرانی بر طبق قانون اساسی.

د - ترتیب جمع رده‌های نیروی انسانی گروه پزشکی برای عرضه خدمات بهداشتی درمانی، توانبخشی، آموزشی و پژوهشی در تمام سطوح.

ماده ۲- کلیه اختیارات، وظایف و مسئولیت‌های وزارت بهداشت و آن قسمت از وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های وزارت فرهنگ و آموزش عالی و سایر وزارتخانه‌ها و مؤسسات وابسته به دولت و نهادهای انقلابی و نیز مؤسساتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است و مربوط به امور بهداشتی، درمانی و آموزش نیروی انسانی گروه پزشکی و آموزش و درمان و توانبخشی و سایر موارد مندرج در این قانون می‌شوند به وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی محول می‌شود.

۲. ماده ۲- با توجه به اصول ۳، ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی و سیاست اقتصادی کشور جمهوری اسلامی ایران که بر اصل استقلال اقتصادی توجه عمیق دارد و به منظور رسیدن به خودکفایی کشور که در درجه اول مبتنی بر توسعه امر کشاورزی و بهره‌برداری صحیح از اراضی مزروعی می‌باشد و برای ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت افراد جامعه و جلوگیری از هجرت بی‌رویه روستاییان با استفاده از اجازه مورخ ۱۳۶۰/۷/۱۹ حضرت امام خمینی که در آن مجلس شورای اسلامی را صاحب صلاحیت برای تشخیص موارد ضرورت و فساد و قانونگذاری لازم در اینگونه موارد دانسته‌اند تصویب و اجرای طرح احیاء و واگذاری اراضی مزروعی برای مدت پنج سال ضروری تشخیص داده شده است.

۳- نظریه شماره ۲۰۷۶ مورخ ۱۳۶۳/۸/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه خدمت یک‌ماهه پزشکان و وابستگان حرفه پزشکی و پیراپزشکی مصوب مورخ ۱۳۶۳/۸/۱۷ مجلس شورای اسلامی: بند(د) تبصره ۳ از لحاظ اینکه مشتمل بر تبعیض است و در معافیت پزشکان سپاه استثنا ننموده است با بند ۹ اصل ۳ و اصل ۲۰ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۵۳۷۲ مورخ ۱۳۶۴/۱۱/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی تربیت پزشک و وابستگان به حرفه پزشکی و پیراپزشکی برای مناطق روستایی و عشایری... مصوب سه‌شنبه ۱۳۶۴/۱۱/۱ مجلس شورای اسلامی:

توزیع گزینش به این صورت که در این طرح پیش‌بینی شده که دانشجویان صنف خاصی با بالا بودن نمرات دیگران ارجح باشند به اکثریت آراء با بند ۹ و ۱۳ اصل سوم و اصل بیستم قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۲)

۱. تبصره ۳- پزشکان و وابستگان حرفه پزشکی و پیراپزشکی در موارد زیر از انجام خدمات مزبور معاف هستند:
الف - کسانی که به علت بیماری تأیید شده توسط وزارت بهداشتی قادر به انجام این خدمت نباشند.

ب - کسانی که بیش از ۵۵ سال داشته باشند.

ج - زنان متأهل پزشک و پیراپزشکی و حرف وابسته مگر اینکه داوطلب باشند.

د - پزشکان ارتشی در زمان جنگ تابع نظامات مربوط در ارتش خواهند بود.

۲. طرح قانونی: مقدمه - نحوه توزیع عادلانه پزشک و وابستگان به حرف پزشکی، دندانپزشکی، داروسازی، پرستاری، مامایی، علوم آزمایشگاهی، بهداشت، هوشبری، تکنیسین اتاق عمل، تکنولوژی رادیولوژی در کل کشور و نیز تأمین نیروی انسانی بهداشتی - درمانی مورد نیاز مناطق روستایی و عشایری و بخش‌ها و شهرستان‌های نیازمند به قرار زیر خواهد بود:

ماده ۱- از تاریخ تصویب این قانون همه ساله ظرفیت پذیرش دانشجو در رشته‌های گروه پزشکی به طور عادلانه و بر اساس میزان کل جمعیت (مجموع جمعیت شهری و روستایی) شهرستان‌های مختلف کشور بین آنها تقسیم می‌گردد و بر این اساس دانشکده‌ها و مؤسسات آموزش عالی گروه پزشکی اعم از تهران و شهرستان‌ها موظف‌اند همه ساله حداقل ۶۰٪ (شصت درصد) از کل ظرفیت پذیرش دانشجوی خود را برای رشته‌های گروه پزشکی به داوطلبان دیپلمه بومی (محلی) واجد شرایط شهرستان‌های نیازمند (مناطق روستایی، عشایری و شهری) اختصاص دهند.
تبصره ۱- سهمیه مورد نظر این قانون (حداقل ۶۰٪) به طور عادلانه و بر اساس میزان کل جمعیت (شهری و روستایی) هر یک از شهرستان‌های موضوع این قانون بین آنها تقسیم می‌گردد و دانشجوی بومی برای رشته‌های مذکور در این قانون با توجه به تعداد سهمیه اختصاص داده شده به هر یک از شهرستان‌های نیازمند از بین داوطلبان دیپلمه همان شهرستان که واجد شرایط در این قانون باشند پذیرفته می‌گردند.

تبصره ۲- بقیه سهمیه اختصاص به شهرستان‌هایی دارد که دانشکده پزشکی در آنجا وجود داشته باشد.

تبصره ۳- شهرستان‌های نیازمند موضوع این قانون به شهرستان‌هایی اطلاق می‌گردد که در آن شهرستان دانشکده پزشکی تأسیس نگردیده باشد.

تبصره ۴- منظور از گروه پزشکی در این قانون پزشکی، دندانپزشکی، داروسازی، پرستاری، مامایی و سایر وابستگان به پزشکی و پیراپزشکی می‌باشد.

۵- نظریه شماره ۱۲۶۰ مورخ ۱۳۶۷/۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه ضوابط و اسامی نهادهای انقلاب اسلامی مصوب چهارشنبه مورخ ۱۳۶۷/۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

عدم ذکر برخی از نهادهای انقلاب اسلامی موجود در زمان تصویب قانون احتساب سوابق خدمت مستخدمین وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی در نهادهای انقلاب اسلامی و مأموریت کارکنان نهادهای مزبور به وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی مصوب (۱۳۶۴/۱۱/۶) در فهرست نهادهای انقلاب اسلامی مندرج در بند «ب» ماده واحده با عنایت به تعریف مذکور در بند «الف»، تبعیض ناروا و مغایر با بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۶- نظریه شماره ۱۰۵۱ مورخ ۱۳۶۸/۷/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه رسیدگی به مسائل قضایی مربوط به نمایندگان مجلس شورای اسلامی مصوب مورخ ۱۳۶۸/۷/۵ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از این نظر که برای رسیدگی به اتهامات نماینده مجلس ترتیب و امتیاز خاصی را قائل شده با تساوی عموم در برابر دستگاه قضایی و مورد حمایت قرار گرفتن

→ تبصره ۵- ۵٪ از سهمیه تخصیص داده شده به مناطق نیازمند و غیرنیازمند موضوع این قانون به داوطلبان دیپلمه‌ای اختصاص داده می‌شود که از جانبازان انقلاب اسلامی و خانواده محترم شهدا، مفقودان و اسرا بوده و یا حداقل ۶ ماه در مناطق جنگی و جبهه‌های جنگ حق علیه باطل خدمت کرده باشند.

ماده ۲- ... (برای اطلاع از متن کامل طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره دوم مجلس شورای اسلامی، تهران، انتشارات ریاست جمهوری، ۱۳۸۹).

۱. ماده واحده - ضوابط نهادهای انقلاب اسلامی و فهرست نهادهای موجود که مطابق ماده ۴ قانون احتساب سوابق خدمت مستخدمین وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی در نهادهای انقلاب اسلامی و مأموریت کارکنان نهادهای مزبور به وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی مصوب ۱۳۶۴/۱۱/۶ مجلس شورای اسلامی سوابق خدمت کارکنان آنها محاسبه خواهد شد به شرح زیر است:

الف - منظور از نهاد انقلاب اسلامی موضوع این قانون، واحد سازمانی مشخصی است که پس از پیروزی انقلاب اسلامی، بر اساس ضرورت‌ها و نیازهای انقلاب اسلامی بنا به فرمان ولی فقیه و یا به ابتکار و اراده مردم، به صورت خودجوش ایجاد گردید و سپس به طور مستقیم و غیرمستقیم مورد تأیید رهبری، شورای انقلاب، مجلس شورای اسلامی قرار گرفته است و یا در اجرای قانون اساسی بعد از انقلاب تأسیس گردیده باشند.

ب - نهادهای انقلاب اسلامی موضوع ماده ۴ قانون مزبور به شرح زیر است:

- ۱- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
- ۲- کمیته انقلاب اسلامی.
- ۳- بنیاد شهید انقلاب اسلامی.
- ۴- جهاد سازندگی
- ۵- دادسراها و دادگاه‌های انقلاب اسلامی.
- ۶- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.
- ۷- شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- ۸- جهاد دانشگاهی.
- ۹- نهضت سوادآموزی.
- ۱۰- هیأت هفت نفره واگذاری زمین.

همه مردم به طور یکسان در برابر قانون و لزوم رفع تبعیضات ناروا و مفاد و مفهوم اصل ۱۴۰ قانون اساسی منافات داشته و اطلاق آن در بعضی موارد موجب تضییع حق بعضی از شکات و ایراد خسارت به آنان می‌شود لذا با اصول ۳ بند ۹ و ۱۴ و ۲۰ و ۱۴۰ قانون اساسی مغایر است و از لحاظ شرعی نیز با موازین قضایی اسلامی و تساوی همه افراد در ترتیب دادرسی اسلامی مغایر بوده خلاف شرع است.^(۱)

۷- نظریه شماره ۱۱۶۲ مورخ ۱۳۶۹/۹/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه متمم قانونی (بودجه سال ۱۳۶۹) کل کشور مصوب مورخ ۱۳۶۹/۹/۵ مجلس شورای اسلامی:

در جدول پیوست شماره ۲ کسر ده میلیارد ریال از بودجه سازمان صدا و سیما نظر به اینکه حسب توضیحات ارائه شده به شورا وسیله افراد مطلع و ذی‌ربط موجب تعطیلی کامل یا حداقل تعطیلی اکثر برنامه‌های سازمان صدا و سیما می‌شود با عنایت به اصول ۱۷۵ و بند دوم اصل سوم قانون اساسی مغایر قانون اساسی شناخته شد و چون نتیجه این امر تضعیف نظام جمهوری اسلامی و نیز عدم انجام تعهدات جاری سازمان است با موازین شرع هم مغایرت دارد.^(۲)

۸- نظریه شماره ۳۸۹۴ مورخ ۱۳۷۱/۹/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی برقراری حقوق وظیفه و مستمری نمایندگان مجلس شورای اسلامی و عائله تحت تکفل آنان در مقابل حوادث و سوانح ناشی از مسئولیت‌های خطیر نمایندگی مصوب مورخ ۱۳۷۱/۸/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

تخصیص به ازای هر سال یک روز حقوق در تبصره ۳ ماده واحده به نمایندگانی که امکان استخدام نداشته یا مستخدم دولت نبوده یا بازنشسته نباشند تبعیض ناروا و مغایر بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - رسیدگی به اتهامات قبل و دوران نمایندگی نمایندگان مجلس شورای اسلامی تنها از طریق دادرسی و دادگاه‌های ذیربط که در تهران مستقر هستند انجام می‌گیرد و هرگونه اخطار، احضار و یا جلب آنان نیز تنها از طریق مجلس شورای اسلامی صورت خواهد گرفت.

۲. برای اطلاع از متن طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره چهارم، انتشارات دادگستر، پاییز ۱۳۸۵، صص ۷۳۲-۷۱۷.

۳. تبصره ۳ ماده واحده: به نمایندگان مجلس شورای اسلامی در صورتی که مستخدم دولت یا بازنشسته نباشند و پس از پایان دوره نمایندگی امکان استخدام نداشته باشند حقوق بازنشستگی ماهیانه بر مبنای سنوات دوره نمایندگی مجلس شورای اسلامی هر سال یک روز حقوق برای آنان مقرر می‌گردد.

۹- نظریه شماره ۴۱۳۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی ماده واحده غیرقابل تجدیدنظر بودن احکام صادره هیأت‌های هفت نفره و ستاد مرکزی آن در مورد اراضی کشت موقت در مراجع قضایی و ملغی شدن احکام صادره مصوب مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از این جهت که با بند ۱۴ از اصل سوم و اصول ۱۵۹، ۱۵۶، ۶۱، ۵۷، ۳۴ و ۱۷۳ قانون اساسی مغایر می‌باشد به تأیید شورای نگهبان نرسید.^(۱)

۱۰- نظریه شماره ۵۰۰۲ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین تکلیف زمین شرکت تعاونی نمایندگان و کارکنان مجلس شورای ملی منحلّه مصوب مورخ ۱۳۷۲/۵/۵ مجلس شورای اسلامی:

بند(الف) ماده‌واحد از این حیث که تمامی آن قسمت از زمین را که طبق تشخیص کمیسیون ماده ۱۲ قانون زمین شهری موات تشخیص داده است در اختیار شرکت تعاونی مسکن کارکنان مجلس شورای اسلامی قرار می‌دهد مغایر بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۱- نظریه شماره ۵۰۲۲ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح استخدامی کارکنان مجلس شورای اسلامی مصوب مورخ ۱۳۷۲/۵/۶ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۳ ماده ۲ به لحاظ داشتن بار مالی مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی و چون تبعیض نارو است مغایر بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - آراء ستاد مرکزی و هیأت‌های هفت نفره زمین که طبق قانون خاص کشت موقت و تبصره‌های آن که به حکم ضرورت به تصویب مجلس شورای اسلامی و مجمع تشخیص مصلحت نظام رسیده است صادر شده است قطعی و لازم‌الاجرا محسوب و غیرقابل تجدیدنظر توسط محاکم قضایی می‌باشد، و کلیه آراء صادره مربوط به قانون کشت موقت و آیین‌نامه اجرایی آن توسط مراجع مختلف قضایی از جمله دیوان عدالت اداری علیه آراء هیأت‌های هفت نفره واگذاری زمین و ستاد مرکزی آن در خصوص اجرای قانون مزبور بلا اثر و کان لم یکن تلقی می‌شود.

۲. بند(الف) ماده واحده: آن قسمت از زمین که طبق تشخیص کمیسیون ماده ۱۲ قانون زمین شهری موات تشخیص داده شده است در اختیار شرکت تعاونی مسکن کارکنان مجلس شورای اسلامی قرار می‌گیرد تا به کارکنان اداری مجلس شورای اسلامی طبق ضوابط وزارت مسکن و شهرسازی واگذار شود.

۳. تبصره ۳ ماده ۲ - محافظین نمایندگان تا زمانی که به عنوان محافظ از طرف نماینده مورد تأیید باشند جزء مستخدمین قراردادی مجلس محسوب می‌گردند. در صورتی که این‌گونه افراد در وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی، شهرداری‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است به استخدام رسمی یا ثابت درآمده یا درآیند این مدت با رعایت مقررات مربوط جزو سنوات خدمت دولتی آنان از هر لحاظ منظور و محسوب خواهد شد.

۱۲- نظریه شماره ۱۴۲۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۳ مجلس شورای اسلامی: در ماده ۴ محروم کردن افرادی که صلاحیت عملی اشتغال به کارهای فنی مهندسین، کاردان‌ها و کارگران ماهر را دارند لکن مدرک رسمی ندارند تبعیض ناروا و مغایر بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۳- نظریه شماره ۲۵۰۰- ق مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی: ۱۳- بند (و) تبصره ۱۳ به لحاظ جامع و مانع نبودن و تبعیض ناروا، مغایر بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲) ۱۳- بند (ک) تبصره ۱۳ به لحاظ تبعیض ناروا مغایر بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۴- از تاریخی که وزارت مسکن و شهرسازی با کسب نظر از وزارت کشور در هر محل اعلام نماید، اشتغال اشخاص حقیقی و حقوقی به آن دسته از امور فنی در بخش‌های ساختمان و شهرسازی که توسط وزارت یاد شده تعیین می‌شود، مستلزم داشتن مدرک صلاحیت حرفه‌ای است. این صلاحیت در مورد مهندسان از طریق «پروانه اشتغال به کار مهندسی» و در مورد کاردان‌های فنی از طریق «پروانه اشتغال به کار کاردانی» و در مورد کارگران ماهر از طریق «پروانه مهارت فنی» احراز می‌شود. مرجع صدور «پروانه اشتغال به کار مهندسی» و «پروانه اشتغال به کار کاردانی» وزارت مسکن و شهرسازی و مرجع صدور «پروانه مهارت فنی» وزارت کار و امور اجتماعی خواهد بود. شرایط و ترتیب صدور، تمدید، ابطال و تغییر مدارک صلاحیت حرفه‌ای موضوع این ماده و چگونگی تعیین، حدود صلاحیت و ظرفیت اشتغال دارندگان آنها، همچنین حقوق و مسئولیت ناشی از آنها در آیین‌نامه اجرایی این قانون معین می‌شود.

۲. بند (و) تبصره ۱۳- انجام مأموریت‌های خارج از کشور توسط مأمورین و کارکنان دولت و شرکت‌ها و سازمان‌های وابسته که از بودجه عمومی استفاده می‌نمایند باید به تصویب هیأت پنج نفره‌ای که از طرف هیأت دولت تعیین می‌شود و دو نفر از اعضای کمیسیون اصول نظارتی مجلس شورای اسلامی (اصول ۸۸ و ۹۰) که نظارت بر حسن اجرای این بند را دارند، برسد. مأموریت و مسافرت‌های رؤسای سه قوه، نمایندگان مجلس، وزرا و معاونین آنها و بالاترین مقام مسئول در سازمان‌ها و نهادهای عمومی و انقلابی در مرکز مستثنی می‌باشند.

۳. بند (ک) تبصره ۱۳- استفاده از خودروهای سواری دستگاه‌های موضوع این قانون (رأساً و یا با راننده مربوطه) در خارج از ساعت رسمی اداری کشور توسط مسئولین رده‌های مختلف دستگاه‌های اجرایی، قضایی، نظامی و انتظامی، نهادهای انقلابی و عمومی ممنوع می‌باشد. مگر آن عده از مسئولینی را که هیأت وزیران ضرورت استفاده از خودروهای مذکور را تصویب نماید. آیین‌نامه اجرایی این بند و استثنائات از شمول ممنوعیت مذکور حداکثر ظرف مدت یک ماه توسط سازمان امور اداری و استخدامی کشور با همکاری کمیسیون‌های امور اداری و استخدامی و اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی مجلس شورای اسلامی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۱۴- نظریه شماره ۶۴۲۹ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۱ شورای نگهبان مورخ در خصوص طرح اصلاح ماده ۸ لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری مصوب مورخ ۱۳۷۳/۳/۳ مجلس شورای اسلامی:

۱۴-۱- اطلاق بند(ج) به لحاظ اینکه نمایندگانی را که مدت اندکی سمت نمایندگی را داشته‌اند نیز شامل می‌شود، تبعیض ناروا و خلاف بند ۹ اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۴-۲- تجویز دادن پروانه وکالت درجه ۱ منحصرأً به اشخاص مذکور تبعیض ناروا و مغایر بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.

۱۵- نظریه شماره ۶۵۶۸ مورخ ۱۳۷۳/۴/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح نظارت بر مسافرت‌های خارجی کارکنان دولت مصوب مورخ ۱۳۷۳/۴/۱۲ مجلس شورای اسلامی:

۱۵-۱- تبصره یک ماده ۳ به لحاظ جامع نبودن عناوین هم طراز نیز تبعیض ناروا و خلاف بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی است.^(۲)

۱۵-۲- تبصره ۳ ماده ۳ به لحاظ این که چنین اختیاری را منحصرأً در مورد یکی از قوا قائل شده است تبعیض ناروا و خلاف بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)

۱۶- نظریه شماره ۷۰۷۷ مورخ ۱۳۷۳/۸/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق یک تبصره به عنوان تبصره ۲ به ماده ۳ قانون مربوط به مقررات امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی مصوب ۱۳۳۴ مصوب ۱۳۷۳/۸/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

هرگاه مقصود مجلس محترم این است که وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حق اعمال تبصره ۴ «مذکور در بند(ج) ماده ۱۱ لایحه اصلاح بعضی از مواد قانون مربوط به مقررات پزشکی و مواد خوردنی و آشامیدنی مصوب ۱۳۶۷/۱/۲۳ مجلس شورای اسلامی» را در مورد ورثه ندارد خلاف بند ۹ اصل سوم قانون اساسی است و اگر مقصود غیر از این

۱. بند(ج) ماده مزبور به شرح زیر اصلاح می‌گردد: نمایندگان مجلس شورای اسلامی که دارای لیسانس قضایی یا گواهی پایان تحصیلات سطوح عالیه از حوزه علمیه قم و ۵ سال سابقه کار قضایی در محاکم باشند.

۲. تبصره ۱ ماده ۳- مسافرت‌ها و مأموریت‌های خارجی رؤسای سه قوه و معاونین آنان و وزرا و فرماندهان نیروهای زمینی، دریایی ارتش و سپاه و رؤسای مشترک این نیروها و رئیس ستاد کل نیروهای مسلح و فرمانده نیروی انتظامی از این قانون مستثنی می‌باشند.

۳. تبصره ۳ ماده ۳- در خصوص مسافرت هیأت‌های اعزامی از مجلس شورای اسلامی، هیأت رئیسه مجلس ضرورت و موارد را بررسی و اتخاذ تصمیم خواهد نمود.

است رفع ابهام شود تا اعلام نظر میسر گردد.^(۱)

۱۷- نظریه شماره ۶۱۹۶ مورخ ۱۳۷۳/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب مورخ ۱۳۷۳/۱/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

در ماده ۲۶ در مورد احکام حقوقی از این نظر که حق درخواست تجدیدنظر را از محکوم‌له و قائم مقام او سلب نموده است و در مورد احکام کیفری نیز که حق درخواست تجدیدنظر شاکی خصوصی را منحصر به موارد مذکور دانسته تبعیض و خلاف بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی است.^(۲)

۱۸- نظریه شماره ۵۹۶ مورخ ۱۳۷۴/۴/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب مورخ ۱۳۷۴/۴/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

بند ۵ ماده ۱۲ مغایر بند ۹ اصل ۳ و اصل ۲۰ قانون اساسی شناخته شد و با توجه به اشکال این بند نسبت به تبصره‌های ۱ و ۲ پس از اصلاح این بند اظهار نظر خواهد شد.^(۳)

۱. تبصره ۴ بند (ج) ماده ۱۱- در صورتی که مؤسسات مذکور در این قانون و همچنین مؤسسين آنها از ضوابط و مقررات و نرخ‌های مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مذکور در آیین‌نامه‌های مربوط تخطی نمایند و یا فاقد صلاحیت‌های مربوط تشخیص داده شوند وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است موضوع را در محاکم قضایی مطرح نماید. دادگاه پس از بررسی در صورت ثبوت تخلف با رعایت شرایط و امکانات خا طی و دفعات و مراتب جرم و مراتب تأدی ب پروانه تأسیس یا پروانه مسئولان فنی را موقتاً یا به طور دائم لغو می‌نماید.

۲. ماده ۲۶- در موارد مذکور در ماده قبل اشخاص زیر حق درخواست تجدیدنظر را دارند:

۱- در مورد احکام حقوقی:

محکوم علیه یا نماینده قانونی یا قائم مقام او مانند وراث، وصی، انتقال‌گیرنده که از رأی دادگاه متضرر می‌شود.

۲- در مورد احکام کیفری:

الف - محکوم علیه یا نماینده قانونی او.

ب - شاکی خصوصی یا نماینده قانونی او از جهت برائت متهم یا از حیث ضرر و زیان.

۳- در مورد قرارها:

هر یک از طرفین دعوی که قرار دادگاه به ضرر او صادر شده باشد یا نماینده قانونی آنان.

۳. بنده ماده ۱۲- شماره ماده ۳۰ به ۲۸ تغییر و بندهای ۵ و ۷ آن به شرح زیر اصلاح و تبصره آن به تبصره ۲ تبدیل و یک تبصره به عنوان تبصره ۱ به ماده مذکور اضافه گردید.

۴- ابراز وفاداری به قانون اساسی و اصل مرفی ولایت مطلقه فقیه.

۵- حداقل مدرک کارشناسی (لیسانس) و یا معادل آن.

تبصره ۱- برای طلاب و فضالای حوزه علمیه گذرانیدن دوره سطح کافی است (تحصیلات آنها به عنوان معادل به حساب می‌آید) تشخیص این امر با شورای نگهبان است.

تبصره ۲- کسانی که یک دوره نمایندگی مجلس شورای اسلامی را گذرانیده‌اند از این امر مستثنی می‌باشند.

۱۹- نظریه شماره ۸۶۰ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴ مجلس شورای اسلامی: عضویت لیسانسیه‌های مامایی در ماده ۴ تبعیض ناروا و مغایر بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد و علیهذا بند(الف) ماده ۶، بند ۵ ماده ۹ و بند ۵ ماده ۱۰ باید اصلاح شود.^(۱)

۲۰- نظریه شماره ۱۳۵۲ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه مجازات اسلامی (بخش تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب مورخ ۱۳۷۴/۹/۷ مجلس شورای اسلامی: ماده(۲۷) و بند(۱) ماده ۲۸ تبعیض ناروا و مغایر بند(۹) اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۱- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۲۲۲ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون اصلاح فصل سوم قانون گذرنامه مصوب مورخ ۱۳۷۶/۹/۳۰ مجلس شورای اسلامی: الف - ماده واحده از این جهت که قانونگذار در مقام بیان بوده و بعضی از مقامات هم‌طراز و حتی بالاتر را ذکر ننموده تبعیض ناروا و مغایر بند ۹ اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.

ب - نظر به اینکه نسبت به مقامات سابق بعضاً موافقت رئیس محترم جمهور را لازم دانسته و نسبت به دیگران که هم ردیف یا بالاترند این شرط موافقت حذف گردیده، مغایر بند یاد شده از اصل مذکور می‌باشد.^(۳)

۱. ماده ۴- کلیه اتباع ایرانی پزشک، دندانپزشک، دکتر داروساز و متخصصین و دکترای علوم آزمایشگاهی (حرفه‌ای و متخصص) تشخیص طبی و لیسانسیه‌های مامایی می‌توانند عضو سازمان باشند.
- بند(الف) ماده ۶- بیست و دو نفر از کادر پزشکی به ترتیب ۱۲ نفر پزشک، ۳ نفر دندانپزشک، ۲ نفر از دکترای علوم آزمایشگاهی تشخیص طبی (حرفه‌ای و متخصص)، ۳ نفر دکتر داروساز و ۲ نفر از لیسانسیه‌های مامایی به انتخاب مجمع نمایندگان هیأت مدیره نظام پزشکی شهرستان‌ها با رأی اکثریت نسبی آنها.
- بند ۵ ماده ۹- یک نفر لیسانسیه مامایی.
- بند ۵ ماده ۱۰- یک نفر لیسانسیه مامایی به انتخاب فارغ التحصیلان کارشناسی و بالاتر مامایی.
۲. ماده ۲۷- هر کس احکام یا امضا یا مهر یا فرمان یا دست خط مقام رهبری و یا رؤسای سه قوه را جعل کند یا با علم به جعل یا تزویر استعمال نماید به حبس از سه تا ۱۵ سال محکوم خواهد شد.
- بند ۱ ماده ۲۸- احکام یا امضا یا مهر یا دست خط معاون اول رئیس‌جمهور یا وزرا.
۳. برای اطلاع از متن طرح مزبور رک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره پنجم، انتشارات دادگستر، پاییز ۱۳۸۵، صص ۲۲۶-۲۲۳.

۲۲- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۹۳۲ مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه واگذاری اجازه تعیین ظرفیت پذیرش دانشجویان گروه پزشکی به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مصوب ۱۳۷۸/۴/۲ مجلس شورای اسلامی:

اصل ماده واحده و تبصره ۲ از این نظر که آموزش پزشکی در بخش‌های غیردولتی را محدود می‌سازد خلاف ذیل بند سوم اصل سوم قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۲۳- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۴۳۰ مورخ ۱۳۷۸/۷/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب مورخ ۱۳۷۸/۷/۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۹۴ از این جهت که موجب تضییع حق افرادی می‌شود که به موجب قانون سابق برای نامزدی در انتخابات مجلس شورای اسلامی ملزم به استعفاء نبوده و به موجب این قانون مکلف به استعفاء شده‌اند و فرصت آنها از دست رفته تبعیضی نارواست و خلاف بند ۹ اصل سوم قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۲۴- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۵۲۸ مورخ ۱۳۷۸/۸/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه ضوابط پرداخت کمک و یا اعانه به افراد و مؤسسات غیردولتی موضوع ماده (۷۱) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب مورخ ۱۳۷۸/۷/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۶ چون مستلزم تبعیض ناروا در شرایط مساوی است خلاف بند ۹ اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲۵- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۹۳۰ مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح دوفوریتی الحاق چند ماده به قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی

۱. ماده واحده - به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اجازه داده می‌شود که ظرفیت پذیرش دانشجویان رشته‌های مختلف گروه پزشکی در بخش‌های دولتی و غیردولتی را از تاریخ تصویب این قانون با برنامه‌ریزی‌های اصولی و رعایت استانداردها و با اولویت نیروهای بومی مناطق محروم به گونه‌ای تعیین نماید که متناسب با رشد جمعیت، احتیاجات و امکانات کشوری باشد

تبصره ۲- هرگونه تغییر در ظرفیت پذیرش دانشجویان رشته‌های گروه پزشکی دانشگاه‌های غیردولتی بر مبنای برنامه‌های پنج ساله تعیین و تنظیم خواهد شد.

۲. ماده ۹۴- از تاریخ تصویب این قانون کلیه قوانین مغایر لغو و این قانون لازم‌الاجرا می‌گردد.

۳. ماده ۶- پرداخت کمک و یا اعانه از محل اعتبارات منظور در قانون بودجه کل کشور توسط دستگاه‌های مشمول این قانون به کارکنان دولت جز در مواردی که مجوز قانونی خاص وجود داشته باشد ممنوع است.

مصوب ۱۳۶۵/۵/۹ و الحاق یک تبصره به ماده (۲۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۷۸/۹/۷ مصوب مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۷ مجلس شورای اسلامی: تبصره ماده ۲ از این جهت که فقط عمل ناظرین را در این خصوص جرم دانسته تبعیض ناروا و خلاف بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی است.^(۱)

۲۶- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۳۵۷ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۳ شورای نگهبان درخصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۹ کل کشور مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه مطابق اصل سوم قانون اساسی، دولت باید در جهت تأمین خودکفایی صنعت حرکت کند و مطابق اصل چهل و سوم تأمین شرایط و امکانات کار و پرهیز از اسراف و تبذیر در مصرف و نیز پیشرفت اقتصاد کشور باید مورد توجه باشد. دادن مجوز ورود خودرو در سال ۱۳۷۹ به گونه‌ای که در بند (د) تبصره ۱۴ آمده است مؤثر در بازار داخلی تولید خودرو و در شرایط فعلی موجب افزایش تقاضای ارز خواهد شد، و بنابراین با روح و جهت‌گیری‌های کلی اقتصادی موردنظر قانون اساسی مغایر است.^(۲)

۲۷- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان درخصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب مورخ ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه احصاء مناطق گرمسیر و مرطوب در بند «ه» ماده ۱۲۶ جامع نیست و نظر به اینکه معادل‌سازی هزینه مصرف برق در مناطق گرمسیر با هزینه مصرف گاز در مناطق سردسیر و تعیین استفاده از کولر گازی تا چهار دستگاه در همین بند موجب افزایش مصرف می‌شود بند «ه» ماده ۱۲۶ مغایر با بند ۹ اصل سوم و بند ۶ اصل چهل و سوم قانون اساسی است. همچنین نظر به این که معلوم نیست پرداخت مابه‌التفاوت از منابع داخلی موجب افزایش هزینه مناطق سردسیر می‌شود یا نه ذیل بند یاد شده مبهم است و در صورتی

۱. تبصره ماده ۲- ناظر شورای نگهبان در شعبات أخذ رأی موظف است نسبت به ممهور نمودن برگ رأی به مهر نظارت اقدام نماید. تخلف از این امر جرم محسوب می‌گردد و متخلف به مجازات سه تا شش ماه حبس محکوم خواهد شد.

۲. بند (د) تبصره ۱۴- ورود خودرو در سال ۱۳۷۹ با ثبت سفارش کالا مجاز می‌باشد.

که بر هزینه مناطق سردسیر بیانجامد اضرار به غیر و مغایر با بند ۵ اصل ۴۳ قانون اساسی است.^(۱)

۲۸- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۹۵۵ مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح حفظ حریم دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و حوزه‌های علمیه و بیوت مراجع تقلید مصوب مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده چون در مواردی موجب به خطر افتادن سلامت و امنیت جان دانشگاهیان و روحانیان و افراد حاضر در اماکن یاد شده می‌شود و نیز مانع تأمین امنیت می‌گردد خلاف بند(۱۴) اصل سوم قانون اساسی است.

و نیز از این نظر که مانع انجام وظیفه قوه قضائیه، مذکور در اصل ۱۵۶ قانون اساسی است مغایر اصل مزبور می‌باشد. و از این حیث که در مواردی شامل منع پی‌گیری و جلب دستگیری محکومان مورد تعقیب ضابطین قوه قضائیه و احضار و جلب مدعی علیه و متهم که در دادگاه علیه او طرح شکایت شده است، می‌شود خلاف شرع است.

بند «الف» و «ب» تبصره ۴ چون مبنی بر اصل منع مذکور در ماده واحده است از این نظر اشکال اصل ماده در آنجا هم جاری است.

بند «ج» تبصره ۴ نیز نسبت به نیروهای انتظامی و نظامی ایرادات اصل ماده واحده را داراست و در مورد نیروهای اطلاعاتی چون مانع وظیفه تأمین امنیت است خلاف بند ۱۴ اصل سوم قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۱. بند(ه) ماده ۱۲۶- به منظور توسعه و تأمین عدالت اجتماعی، دولت مکلف است حداکثر تا پایان اردیبهشت ماه سال ۱۳۷۹ ترتیبی را اتخاذ نماید که هزینه مصرف برق خانگی با استفاده از کولر گازی تا چهار دستگاه و سایر لوازم برقی خانگی در نقاط گرمسیر و یا مرطوب شامل (استان‌های ایلام، خوزستان، بوشهر، هرمزگان، سیستان و بلوچستان، گلستان، مازندران، گیلان و شهرستان‌های آرزوئیه، بم، جیرفت، کهنوج و منطقه شهداد در کرمان و شهرستان‌های لار، لامرد، جهرم، داراب و فسا در استان فارس و شهرستان قصرشیرین در استان کرمانشاه و شهرستان بافق در استان یزد) در تمام طول سال معادل هزینه سالانه مصرف گاز خانگی و (لوله‌کشی) در نقاط سردسیر باشد. در صورت نیاز به پرداخت مابه‌التفاوت از منابع داخلی، اعتبار آن توسط وزارتخانه‌های نفت و نیرو و شرکت‌های تابعه آنها تأمین می‌گردد. آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط سازمان برنامه و بودجه و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲. ماده واحده - ورود افراد مسلح و نیروهای نظامی و انتظامی موضوع ماده(۱) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب مورخ ۱۳۷۱/۵/۱۸ مجلس شورای اسلامی برای انجام مأموریت‌های انتظامی از قبیل تعقیب عملیاتی و دستگیری افراد و هرگونه حمل و نگهداری سلاح در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و اماکن مربوط به حوزه‌های علمیه و بیوت مراجع تقلید ممنوع است. ←

۲۹- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب مورخ ۱۳۸۰/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۳۰- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب مورخ ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۲۱) با توجه به تعریف جرم سیاسی در مواد (۱) و (۲) که شامل جرایم عادی نیز می‌گردد دادن امتیازات مذکور در این ماده به مجرم و یا متهم به جرم سیاسی تبعیض ناروا و مغایر بند (۹) اصل سوم قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۲)

۳۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۱۰۳ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح ایجاد سازمان نظام پرستاری جمهوری اسلامی ایران مصوب مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

۳۱-۱ اطلاق ماده (۲۲) از این جهت که شامل افراد غیرموثق و یا متجاهر به فسق و همچنین کسانی که تعهد به نظام جمهوری اسلامی ندارند می‌شود خلاف موازین مستنبط

→ تبصره ۱- ...

تبصره ۴- الف - در شرایط اضطراری ورود نیروهای نظامی و انتظامی به دانشگاه‌ها و مراکز یاد شده با درخواست یا موافقت رئیس دانشگاه یا وزیر مربوط و دستور وزیر کشور در تهران بزرگ و استاندارد در سایر شهرستان‌ها مقدور است. در غیاب هر یک از مسئولان یاد شده این مسئولیت بر عهده قائم مقام وی خواهد بود.

ب - ورود نیروهای نظامی و انتظامی به حوزه‌های رسمی علمیه به درخواست عالی‌ترین مقام مسئول در آن حوزه و دستور رئیس شورای تأمین استان در چارچوب ضوابط قانونی مقدور است.

ج - ورود نیروهای نظامی و انتظامی و همچنین نیروهای اطلاعاتی برای انجام مأموریت‌های اطلاعاتی به بیوت مراجع تقلید فقط با درخواست شخص مرجع و یا دستور قضایی و موافقت رئیس شورای امنیت کشور در چارچوب ضوابط قانونی مقدور است.

۱. ر.ک: همین مجموعه، ذیل اصل دوم، بند دوم.

۲. ماده ۲۱- متهمان و محکومان به جرایم سیاسی، علاوه بر برخورداری از امتیازاتی که برای متهمان و محکومان عادی به موجب قوانین و مقررات پیش‌بینی شده از مزایای زیر، حسب مورد بهره‌مند می‌باشند:

الف - محل نگهداری متهمان و محکومان سیاسی از متهمان و مجرمان عادی مجزا خواهد بود.

ب - متهمان و محکومان سیاسی را نمی‌توان به هیچ وجه در طول دوران بازداشت و محکومیت به پوشیدن لباس زندان موظف نمود.

پ - دستبند زدن به متهمان و محکومان سیاسی ممنوع است.

ت - احکام تکرار جرم درباره محکومان سیاسی جاری نخواهد بود.

... (برای اطلاع از متن کامل ماده ر.ک: مجموع نظرات شورای نگهبان درباره مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره ششم، سال اول، صص ۲۳۱-۲۳۰).

از مبانی اسلامی و مغایر بند (۱) اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۱-۲. ماده (۲۶) از این جهت که مستلزم محدود کردن اختیارات قاضی و رسیدگی قضایی است خلاف موازین شرع و مغایر بند «۱» اصل (۱۵۶) و بند «۹» اصل سوم و اصول (۳۲)، (۳۴) و (۳۶) قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۲. نظریه شماره ۸۰/۲۱۲/۲۰۲ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و کمیته حقوقی، مشورتی آسیایی - آفریقایی راجع به ایجاد مرکز منطقه‌ای داوری در تهران مصوب مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

بند «۴» ماده (۴) خلاف موازین شرع و مغایر اصولی از قانون اساسی من جمله بند (۹) اصل ۳ و بند (۱) اصل ۱۵۶ و اصل ۳۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۳۳. نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۳۸۳ مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح گزینش مصوب مورخ ۱۳۸۰/۷/۱ مجلس شورای اسلامی:

۳۳-۱. ماده (۱) که گزینش را مخصوص کارکنان رسمی دولت (مشمول قانون استخدام کشوری) نموده است با عنایت به مفاد ماده (۸) مصوبه، شامل کارکنان رسمی تعدادی از دستگاه‌ها و کارکنان قراردادی و پیمانی نمی‌شود و اجازه ورود افراد ناصالح را در موارد فوق می‌دهد، لذا خلاف موازین شرع و مغایر با صدر اصل سوم قانون اساسی و بند (۹) این اصل شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۲۲- شرایط انتخاب شوندگان هیأت‌های مدیره نظام پرستاری شهرستان‌ها و شورای عالی نظام پرستاری به شرح زیر است:

۱- دارا بودن شرایط عضویت در سازمان نظام پرستاری.

۲- نداشتن سوء پیشینه.

۳- داشتن حداقل سه سال سابقه، سکونت یا اشتغال در حوزه انتخابیه.

۲. ماده ۲۶- دادگاه‌های جمهوری اسلامی ایران در هر یک از شهرستان‌ها حداقل بیست و چهار ساعت قبل از احضار و جلب هر یک از شاغلین پرستاری به دادگاه به خاطر رسیدگی به اتهام بزه ناشی از حرفه، مراتب را به اطلاع هیأت بدوی انتظامی نظام پزشکی شهرستان مربوطه خواهند رساند.

۳. بند ۴ ماده ۴- کارمندان خارجی مرکز از پیگرد قانونی در خصوص گفتار یا نوشتار و کلیه اعمال انجام شده توسط آنها در انجام وظایفشان مصون خواهند بود.

۴. ماده ۱- گزینش کارکنان رسمی دولت (مشمول قانون استخدام کشوری) فقط یک بار در آغاز ورود به دستگاه دولتی و مطابق این قانون خواهد بود.

۲-۳۳. قید «فقط یک بار» در ماده (۱) از این جهت که مانع اعمال وظایف گزینش در مراحل مختلف استخدام و همچنین در موارد مربوط به ورود ثانوی کارکنان به دیگر دستگاه‌ها می‌باشد، خلاف موازین شرع و خلاف صدر اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.

۳-۳۳. بند (۲) ماده (۲) از این جهت که اطلاقش شامل افرادی می‌شود که به تخصص آنها نیاز است و عدم سلامت جسمی آنان در حدی نیست که به کار آنها لطمه بزند، مغایر بند (۹) اصل ۳ و اصل ۲۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۴. نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۴۲۵ مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح اختصاص درصدی از درآمد حاصل از پخش مسابقات ورزشی توسط صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به فدراسیون‌های ورزشی مصوب مورخ ۱۳۸۰/۷/۴ مجلس شورای اسلامی:

یکی از وظایف صدا و سیما اطلاع‌رسانی و بالابردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌ها از جمله ورزش می‌باشد، مرتبط نمودن پخش مسابقات ورزشی به پرداخت وجه موجب اخلال در اطلاع‌رسانی و پخش این مسابقات می‌گردد لذا طرح مذکور مغایر بند دوم اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۵. نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۷۱۶ مورخ ۱۳۸۰/۹/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۲۱) چون انحصار این امتیاز به سرمایه‌گذاری خارجی موجب تبعیض ناروا می‌شود مغایر بند (۹) اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. بند ۲ ماده ۲- ضوابط عمومی گزینش کارکنان دولت به قرار زیر است: دارا بودن سلامت جسمی و روانی.

۲. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مکلف است بابت ارزش پخش مسابقات ورزشی معادل ارزش تولید زمان مربوط به مسابقات که در محدوده مرزهای جمهوری اسلامی ایران برگزار می‌شود به حساب فدراسیون ورزشی مربوطه واریز نماید. مبلغ مربوطه براساس ضوابط و مقررات فدراسیون‌ها، متناسباً بین باشگاه‌ها توزیع می‌گردد.

تبصره ۱- ارزش تولید هر دقیقه متناسب با نوع مسابقه بین سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون ورزشی مربوطه توافق می‌گردد.

تبصره ۲- ...

۳. ماده ۲۱- سازمان مکلف است امکان دسترسی همگانی را به کلیه اطلاعات مربوط به سرمایه‌گذاری و سرمایه‌گذاران خارجی، فرصت‌های سرمایه‌گذاری، شرکای ایرانی موضوع فعالیت و سایر اطلاعاتی که در اختیار آن سازمان قرار دارد فراهم نماید.

۳۶- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۷۷۷ مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۰ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح اختصاص درصدی از درآمد حاصل از پخش مسابقات ورزشی توسط صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به فدراسیون‌های ورزشی مصوب مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی: یکی از وظایف صدا و سیما اطلاع‌رسانی و بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌ها از جمله ورزش می‌باشد، منوط نمودن ضبط و پخش مسابقات ورزشی به توافق فدراسیون‌های ذی‌ربط موجب اخلال در اطلاع‌رسانی و پخش این مسابقات می‌گردد لذا طرح مذکور مغایر بند دوم اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۳۷- تبصره ماده (۲) تبعیض ناروا و مغایر بند نهم اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)
 ۲-۳۷- اطلاق یا عموم ماده (۱۴) در مواردی که شامل جرم می‌باشد خلاف موازین شرع و مغایر بند (۹) اصل سوم و ذیل اصل یکصد و شصت و هشتم قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۳۸- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۹۷ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲ مجلس شورای اسلامی: عبارت ذیل بند «ج» ماده (۲) مستلزم اجازه نوعی از انحصار و یا امتیاز به سرمایه‌گذاران خارجی است، لذا مغایر بندهای ۶ و ۹ اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مکلف است برای ضبط و پخش مسابقات ورزشی که در محدوده مرزهای جمهوری اسلامی ایران برگزار می‌گردد، توافق فدراسیون برگزارکننده مسابقات را جلب نماید...

۲. تبصره ماده ۲- عضویت رئیس‌جمهور و معاونان و مشاوران وی، اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام، معاونان و مشاوران رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، وزراء و سرپرستان وزارتخانه‌ها و معاونین ایشان، مدیران کل و سرپرستان ادارات کل، رئیس قوه قضائیه و معاونین و مشاورین وی، اعضای شورای نگهبان، رئیس دیوان عالی کشور، دادستان کل کشور، رئیس دیوان عدالت اداری، رئیس سازمان بازرسی کل کشور و معاونین و مشاورین آنها، رؤسا و سرپرستان سازمان‌های دولتی و معاونین آنها، رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و معاونین و مشاورین وی، استانداران و معاونین آنها، فرمانداران و بخشداران، نیروهای نظامی، انتظامی و اطلاعاتی، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، صاحبان امتیاز و مدیران مسئول نشریات و قضات دادگستری در هیأت منصفه ممنوع است.

۳. ماده ۱۴- اعضای هیأت منصفه در حیطه وظایف خود در اقدامات و اظهاراتی که برای انجام وظیفه انجام می‌دهند مصونیت داشته و هیچ کس اعم از اشخاص حقیقی و یا حقوقی یا مراجع اداری یا قضایی نمی‌تواند از ایشان به علت چگونگی انجام وظیفه مذکور بازخواست کند.

۴. بند (ج) ماده ۲- پذیرش سرمایه‌گذاری خارجی براساس این قانون و با رعایت سایر قوانین و مقررات جاری کشور می‌بایست براساس ضوابط زیر صورت پذیرد: متضمن اعطای حقوق انحصاری و امتیاز توسط دولت به سرمایه‌گذاران خارجی نباشد. منظور از حقوق انحصاری و امتیاز، حقوق ویژه‌ای است که سرمایه‌گذاران خارجی را نسبت به سرمایه‌گذاران داخلی در موقعیت انحصاری قرار دهد.

۳۹- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۴۳۹ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه منع فروش و واگذاری اراضی فاقد کاربری مسکونی برای امر مسکن مصوب ۱۳۸۱/۲/۱۱ مجلس شورای اسلامی: اختصاص منع مستفاد از ماده (۱) به شرکت‌های تعاونی مسکن مستلزم این است که شرکت‌های دیگر و انبوه سازان و موارد مشابه از این منع مستثنی باشند و در نتیجه تبعیض ناروا و مغایر بند (۹) اصل ۳ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۴۰- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۹۴۲ مورخ ۱۳۸۱/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۲ مجلس شورای اسلامی: چنانچه جرائم موضوع مواد (۳) و (۴) علیه اشخاص غیرکودک صورت پذیرد به موجب قانون جاری (قانون مجازات اسلامی) مجازات سنگین‌تری نسبت به مجازات مرتکبین جرائم علیه کودکان لحاظ شده است لذا مواد مذکور تبعیض ناروا و خلاف بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شدند.^(۲)

۴۱- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۴۰۱ مورخ ۱۳۸۱/۶/۳ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۱/۵/۹ مجلس شورای اسلامی: این طرح موجب اخلاف در اطلاع‌رسانی و برنامه‌ها و وظایف اصلی سازمان صدا و سیما می‌گردد (به نحوی که تهیه کنندگان با توجه به آثار این طرح نمی‌توانند برنامه‌ریزی نمایند) لذا مغایر بند دوم اصل سوم و اصل ۱۷۵ و نظریه تفسیری آن شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱- از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون هرگونه واگذاری و نقل و انتقال اراضی به شرکت‌های تعاونی مسکن اعم از شرکت‌های تعاونی مسکن کارمندی و کارگری و تعاونی‌های مسکن کارکنان نیروهای نظامی و انتظامی برای امر مسکن در داخل محدوده (قانونی) شهرها، شهرک‌ها و شهرهای جدید موقوف به اخذ گواهی مبنی بر نداشتن کاربری معارض و ضوابط ساخت و ساز متناسب با نیاز و هدف متقاضیان در اراضی مورد نظر از مراجع مذکور در مواد (۳) و (۴) این قانون می‌باشد.

۲. ماده ۳- هرگونه خرید، فروش، بهره‌کشی و به کارگیری کودکان به منظور ارتکاب اعمال خلاف از قبیل قاچاق ممنوع و مرتکب حسب مورد علاوه بر جبران خسارات وارده به شش ماه تا یک سال زندان و یا به جزای نقدی تا بیست میلیون (۲۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال محکوم خواهد شد.

ماده ۴- هرگونه صدمه و اذیت و آزار و شکنجه جسمی و روحی کودکان و نادیده گرفتن عمدی سلامت و بهداشت روانی و جسمی و ممانعت از تحصیل آنان ممنوع و مرتکب به سه ماه و یک روز تا شش ماه حبس و یا تا ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال جزاء نقدی محکوم می‌گردد.

۳. ماده واحده - چنانچه در برنامه‌های پخش شده سازمان (اعم از خبری، گزارش، تولیدی در قالب‌های مختلف بیانی، تصویری و نمایشی) از شبکه‌های محلی، سراسری و بین‌المللی و یا در اطلاعیه‌های صادره از سوی آن ←

۴۲- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

قیود مذکور در تبصره ماده (۲۹) موضوع ماده (۲۸) مصوبه مستلزم تجویز عضویت افراد فاسد، ناصالح و غیرموثق در شوراهای می باشد، لذا قیود مذکور از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر بند (۱) اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۳- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۲۲ مورخ ۱۳۸۱/۹/۱۹ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۸۱/۸/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

بند «د» ماده (۲۹) موضوع ماده (۲۵) مصوبه خلاف موازین شرع و مغایر بند ۱ اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۴- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۲۲۷ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۹ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۱/۹/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۱۴) فعلی عیناً ماده (۲۱) قبلی است، لذا ایراد قانون اساسی بند (۱۷) قبلی مربوط به آن (بند ۹ اصل سوم) کماکان به قوت خود باقی است و همچنین بند «پ» این ماده هیچگونه تغییر نداشته و بند «ت» فعلی نیز عیناً بند «ج» ماده (۲۱) قبلی است، لذا ایراد شرعی بند (۱۷) قبلی در این خصوص نیز کماکان به قوت خود باقی است.^(۳)

→ سازمان مطالبی مشتمل بر توهین، افتراء یا خلاف واقع نسبت به هر شخص (اعم از حقیقی و یا حقوقی) باشد و یا به هر نحوی اظهارات اشخاص تحریف گردد، به درخواست ذی نفع، سازمان مکلف است توضیحات و پاسخ ذی نفع را مشروط بر آن که متضمن توهین و افتراء به کسی نباشد تا حداکثر دو برابر مدت زمان مطلب اصلی تا حداکثر بیست و چهار ساعت پس از دریافت جوابیه‌ای که به تأیید مرجع موضوع تبصره (۴) این ماده رسیده باشد، در همان برنامه و همان شبکه و در صورت عدم امکان در برنامه هفتگی ویژه‌ای که سازمان صدا و سیما به همین منظور پیش‌بینی خواهد کرد به طور مجانی پخش نماید....

۱. تبصره ماده ۲۹ موضوع ماده ۲۸- محرومین مشمول بندهای فوق کسانی هستند که به موجب قانون مجازات اسلامی و رأی قطعی دادگاه از حقوق اجتماعی محروم شده و در زمان محرومیت به سر می‌برند.

۲. بند (د) ماده ۲۹ موضوع ماده ۲۵- کسانی که به جرم اقدام علیه تمامیت ارضی، استقلال و یا امنیت کشور محکوم شده‌اند.

۳. ماده ۱۴- متهمان و محکومان به جرائم سیاسی، علاوه بر برخورداری از امتیازاتی که برای متهمان و محکومان عادی به موجب قوانین و مقررات پیش‌بینی شده، از مزایای زیر، حسب مورد بهره‌مند می‌باشند:

الف - محل نگهداری متهمان و محکومان سیاسی از متهمان و مجرمان عادی مجزا خواهد بود.

←

۴۵- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۳۰۲ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون ممنوعیت بکارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره مصوب ۱۳۷۳ مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۸ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اینکه موضوع طرح مربوط به دریافت از طریق ماهواره است چون برحسب گزارش کارشناسان معتمد از داخل و خارج وزارت پست و تلگراف و تلفن از لحاظ فنی همزمان امکان پالایش و تفکیک موارد فساد و مضر به اسلام، اخلاق، فرهنگ و امنیت وجود ندارد و نتیجه قهری، تجویز استفاده نامشروع و برخلاف موازین اسلامی و ضوابط مصرح در قانون اساسی می‌باشد، لذا این طرح از این جهت خلاف موازین شرع و بندهای (۱ و ۵) اصل سوم و اصل نهم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۶- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۵۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی:

۴۶-۱ در ماده (۱۰) عدم ذکر شرایط برای عضویت در شورای منطقه مستلزم تجویز عضویت افراد فاقد صلاحیت لازم (مانند افراد غیرموثق یا متجاهر به فسق و فساد اخلاق و بی‌تعهد نسبت به نظام اسلامی) است از این جهت مغایر بند (۱) اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

→ ب - متهمان و محکومان سیاسی را نمی‌توان به هیچ وجه در طول دوران بازداشت و محکومیت به پوشیدن لباس زندان موظف نمود.

پ - دستبند زدن به متهمان و محکومان سیاسی ممنوع است.

ت - نگهداری متهمان به جرائم سیاسی در زندان انفرادی ممنوع است مگر اینکه دادگاه از بیم تبانی و برای تکمیل تحقیقات نگهداری در زندان انفرادی را ضروری بداند. در هر حال مدت آن نباید از پانزده روز تجاوز کند و هر روز نگهداری در زندان انفرادی معادل ده روز زندان عادی محسوب خواهد شد.

ث - محکومین سیاسی از حق ملاقات مستمر با بستگان خود برخوردارند.

ج - محکومین سیاسی از حق دسترسی به کتب و نشریات مجاز برای عموم و رادیو و تلویزیون برخوردارند. هزینه مربوطه در صورتی که بیش از هزینه متعارفی باشد که برای زندانیان صورت می‌گیرد مازاد آن باید به‌وسیله زندانی تأمین گردد.

چ - زندانیان سیاسی را نمی‌توان به هیچ وجه در طول مدت محکومیت به کار اجباری وادار کرد.

۱. متن طرح: ... وزارت پست و تلگراف و تلفن موظف است ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب معیارها و ضوابط موضوع ماده (۲) این قانون با استفاده از فناوری‌های جدید نسبت به تدوین مشخصات و ضوابط فنی تجهیزات دریافت از ماهواره متناسب با نیاز کشور اقدام نماید. ... (برای اطلاع از متن کامل طرح ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره ششم، سال سوم، صص ۲۰۷-۲۰۵).

۲. ماده ۱۰- در هر منطقه یک شعبه شورای منطقه‌ای سازمان تشکیل می‌شود که مطابق مصوبات شورای مرکزی به امر رسیدگی به مسائل تخصصی و حرفه‌ای روانشناسی و مشاوره در منطقه خواهد پرداخت.

۴۶-۲. اطلاق ماده (۱۵) مستلزم تجویز عضویت افراد غیر صالح است لذا این ماده خلاف موازین شرع و مغایر بند (۱) اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۷. نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۵۶۸ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۴۷-۱. در بند «خ» تبصره (۷) اختصاص یک درصد از اعتبارات اجرای طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (هشتصد و پنجاه میلیارد ریال) به ساخت و نصب آثار هنرهای تجسمی، با توجه به نیاز و گرفتاری مردم از جمله اشتغال، رفع فقر و محرومیت و مشکلات مربوط به درمان خلاف موازین شرع و مغایر بند ۱۲ اصل سوم و بند ۶ اصل ۴۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۷-۲. نظر به اینکه بند «ل» تبصره (۲۱) ماهیت بودجه‌ای ندارد لذا خلاف اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد. علاوه بر این در این بند وزارت امور اقتصادی و دارایی مجاز گردیده که پرداخت تعهدات شرکت‌های ذی‌ربط را به عهده گیرد، اطلاق آن خلاف بند «ب» ماده (۳) از قانون سرمایه‌گذاری خارجی مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام است، بنابراین خلاف اصل ۱۱۲ قانون اساسی و نظریه تفسیری شورای نگهبان نسبت به اصل مذکور است مضافاً اینکه عدم ترجیح سرمایه‌گذاران ایرانی بر سرمایه‌گذاران خارجی در مواردی که توانایی انجام آن را دارند خلاف بند ۱۳ اصل سوم و بند ۸ اصل ۴۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱۵- «هیأت بازرسان»: ۱- هیأت بازرسان از سه نفر منتخب اعضای سازمان تشکیل می‌گردد که همزمان با انتخابات شورای مرکزی انتخاب می‌شوند. وظیفه این هیأت نظارت بر عملکرد سازمان و ارائه گزارش سالانه به مجمع عمومی بر اساس مفاد این قانون است. ۲- انحلال شورای مرکزی به پیشنهاد هیأت بازرسان و با تصویب مجمع عمومی صورت می‌گیرد.

۲. بند (خ)- کلیه دستگاه‌های اجرایی و مجریان طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مجازند در چارچوب آیین‌نامه‌ای که از طریق وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تهیه و به تصویب هیأت دولت می‌رسد، یک درصد (۱٪) از اعتبارات اجرای طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای خود را برای طراحی، ساخت و نصب آثار هنرهای تجسمی متناسب با فرهنگ دینی و ملی در طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مذکور اختصاص دهند.

۳. بند (ل)- در اجرای قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ به هیأت وزیران اجازه داده می‌شود به منظور جلب سرمایه‌گذاری خارجی در طرح‌های تولید برق از نیروگاه‌های آبی، بخاری، گازی، سیکل ترکیبی، تلمبه ذخیره‌ای و انرژی نو تا ظرفیت ۱۲۰۰۰ مگاوات و طرح‌های ساخت پالایشگاه تا ظرفیت سیصد هزار بشکه در روز، فاضلاب تهران و احداث ۳۴۰۰ کیلومتر راه آهن و ۱۳۰۰ کیلومتر آزادراه، توسعه و بهره‌برداری فرودگاه امام خمینی (ره) و ۷ فرودگاه بین‌المللی موجود، توسعه و تجهیز بنادر تجاری بزرگ کشور و تأمین ناوگان ریلی توسط شرکت‌های داخلی و خارجی از طریق B.O.T (ساخت، بهره‌برداری و انتقال) و سایر روش‌های ممکن (قانونی) از جمله مشارکت مدنی اقدام نماید.

وزارت امور اقتصادی و دارایی مجاز است به نمایندگی از دولت، پرداخت‌های تعهدات قرارداد شرکت‌های دولتی ذی‌ربط را با حق برداشت از حساب‌های آن شرکت‌ها در مقابل سرمایه‌گذار تعهد نماید. آیین‌نامه اجرایی این بند با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۴۸- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۷۱۲ مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

۴۸-۱- اطلاق تبصره (۱) ماده (۲۸) موضوع ماده (۱۱) مستلزم تجویز ورود افرادی از اقلیت‌های دینی به مجلس شورای اسلامی است که متجاهر به اعمال خلاف اسلام هستند لذا این تبصره از این جهت مغایر بند ۱ اصل ۳ و اصل ۶۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۸-۲- با توجه به اینکه یکی از قوای حاکم که نقش مؤثر در شئون مختلف حاکمیت نظام اسلامی دارد مجلس شورای اسلامی است، حذف التزام عملی به اسلام و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران از بند (۱) ماده (۲۸) و حذف وفاداری به اصل مترقی ولایت مطلقه فقیه از بند (۳) این ماده و اطلاق اکتفا به شرط مسلمان بودن برای نمایندگی مجلس شورای اسلامی در بند (۱) ماده (۲۸) موضوع ماده (۱۱) مستلزم تجویز ورود افرادی به مجلس می‌شود که عامل به احکام اسلام نیستند و التزام عملی به نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران ندارند و نیز وفادار به اصل مترقی ولایت مطلقه فقیه نمی‌باشند لذا بند اخیرالذکر از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر بند ۱ اصل ۳ و اصل ۶۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۸-۳- حذف عبارت «کسانی که در جهت تحکیم مبانی رژیم سابق نقش مؤثر داشته‌اند» از بند (۱) ماده (۳۰) و حذف کلمه «هواداران» از ابتدای عبارت «احزاب و سازمان‌ها و گروه‌های ضدانقلاب» از بند (۳) این ماده و نیز حذف عبارت «وابستگی و فعالیت» از ابتدای عبارت «احزاب و سازمان‌ها و گروه‌ها بعد از غیرقانونی اعلام شدن» در بند چهارم همان ماده و حذف عبارت «وابستگان به رژیم سابق از قبیل...» از بند (۱۰) ماده (۳۰) و حذف بندهای (۴) و (۵) ماده (۳۰) که عبارتند از «کسانی که به جرم اقدام علیه جمهوری اسلامی ایران محکوم شده‌اند و محکومین به ارتداد به حکم محاکم صالحه قضایی» و عدم ذکر این موارد در بندهای ماده (۳۰) موضوع ماده (۱۴) چون مستلزم تجویز ورود این افراد به مجلس شورای اسلامی است لذا از این جهت مغایر بند ۱ اصل ۳ و اصل ۶۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره (۱) ماده (۲۸) موضوع ماده (۱۱): اقلیت‌های دینی مصرح در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از شرط مسلمان بودن مستثنی بوده و باید به دین خود اعتقاد داشته باشند.

۲. بند (۱) و (۳) ماده (۲۸) موضوع ماده (۱۱): داوطلبان هنگام ثبت نام باید دارای شرایط زیر باشند:
۱- مسلمان بودن. ۲- ...

۳. ماده ۱۴- ماده (۳۰) قانون مذکور به شرح زیر اصلاح می‌شود:

انتخاب شوندگان هنگام ثبت نام نباید مشمول موارد زیر باشند:

بند ۱- تابعیت کشورهای خارجی با رعایت ماده (۹۸۲) قانون مدنی مصوب ۱۳۱۴.

بند ۳- عضویت، وابستگی تشکیلاتی و فعالیت در احزاب، سازمان‌ها و گروه‌های ضدانقلاب مستنداً به نظر کارشناسی وزارت اطلاعات.

۴۸-۴. انحصار به استناد نظر کارشناسی وزارت اطلاعات در ماده (۳۰) موضوع ماده (۱۴) موجب تضییق نظارت و مستلزم نفی طرق معتبر شرعی می‌شود لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد. و نیز نسبت به شرایط و موانعی که از قانون اساسی در خصوص نمایندگان مجلس استفاده می‌شود مستلزم نفی طرق شرعی مثبت شده است لذا این ماده از این جهت مغایر بند ۱ اصل ۳ و اصل ۶۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۱۶۸ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

مواد (۶۴) و (۷۷) از این نظر که برای پدیدآورندگان آثار تحت حمایت قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ و قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی مصوب ۱۳۵۲ همان حقوق مذکور در این دو قانون را برای مؤلف قرار داده است لذا شمول اطلاق آن نسبت به آثاری که در ماده (۲) قانون مصوب ۱۳۴۸ و مواد قانون مصوب ۱۳۵۲ ذکر شده در صورتی که مشتمل بر مسائل خلاف شرع یا مفسده‌زا باشد خلاف شرع و مغایر بند (۱) اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

→ بند ۴- ادامه عضویت در احزاب، سازمان‌ها و گروه‌ها بعد از غیرقانونی اعلام شدن در محاکم قضایی مستنداً به نظر کارشناسی وزارت اطلاعات.

بند ۱۰- محکومیت قطعی کیفری در جرائم عمدی قبل از رفع اثر و انقضاء مدت محرومیت از حقوق اجتماعی به شرح مذکور در ماده (۶۲) مکرر قانون اصلاح دو ماده و الحاق یک ماده و یک تبصره به قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۷/۲/۲۷.

۱. همان.

۲. ماده ۶۴- حق تکثیر، اجراء و توزیع (عرضه و نشر) آثار تحت حمایت قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸/۹/۳ و قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی مصوب ۱۳۵۲/۹/۲۶ و قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای مصوب ۱۳۷۹/۱۰/۴، به صورت «داده پیام» منحصرأ در اختیار مؤلف است. کلیه آثار و تألیفاتی که در قالب «داده پیام» می‌باشند، از جمله اطلاعات، نرم افزارها و برنامه‌های رایانه‌ای، ابزار و روش‌های رایانه‌ای و پایگاه‌های داده مشمول قوانین مذکور در این ماده خواهند بود. ماده ۷۷- هرکس در بستر مبادلات الکترونیکی یا تکثیر، اجرا و توزیع (عرضه و نشر) مواردی که در قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸/۹/۳ و قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی مصوب ۱۳۵۲/۹/۲۶ و قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای مصوب ۱۳۷۹/۱۰/۴ تصریح شده، حقوق مؤلفان را نقض نماید به مجازات سه ماه تا یک سال حبس و جزای نقدی به میزان پنجاه میلیون (۵۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال محکوم خواهد شد.

۵۰- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۲۳۹ مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح استانی شدن حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۲/۲/۳۱ مجلس شورای اسلامی:

۱-۵۰- برگزاری انتخابات استانی مطابق مفاد مصوبه چون موجب بروز و ازدیاد اختلافات محلی، قومی، قبیله‌ای و مذهبی می‌گردد و این اختلافات خلاف همبستگی و وحدت ملی است و عامل از بین رفتن توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم می‌شود بنابراین خلاف موازین شرع و مغایر بند ۱۵ اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۵۰- برحسب تبصره (۲) ماده واحده در موردی که رأی داوطلبی در شهرستان پایین‌تر از سایر داوطلبان شهرستان بوده و در استان نیز رأی وی از بسیاری از افراد دیگر داوطلب در شهرستان‌های دیگر استان کمتر باشد نماینده محسوب شده است به عبارت دیگر افرادی که در شهرستان و یا در کل استان رأی بیشتری دارند حذف شده - در صورتی که تعداد رأی دهنده برای کلیه داوطلبان یکسان است - و کسی که نه اکثریت آراء را در شهرستان کسب نموده و نه در کل استان اکثریت آراء را در بین داوطلبین شهرستان‌های دیگر استان بدست آورده است نماینده محسوب گردیده لذا این تبصره از این جهت مغایر بند ۹ اصل سوم و اصول ۶ و ۶۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳-۵۰- برگزاری انتخابات استانی مطابق مفاد مصوبه چون باعث کاهش مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت خودشان می‌شود از این جهت مغایر بند ۸ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.

۵۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۴۹۹ مورخ ۱۳۸۲/۴/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴ مصوب ۱۳۸۲/۳/۱۸ مجلس شورای اسلامی: اطلاق ماده (۱۹) چون مستلزم تجویز عضویت افراد غیرصالح است لذا از این جهت مغایر بند ۱ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - حوزه انتخابیه در انتخابات مجلس شورای اسلامی محدوده جغرافیایی هر استان خواهد بود....

۲. تبصره ۲ ماده واحده - در هر شهرستان داوطلب یا داوطلبانی که بالاترین رأی را در کل استان به دست آورده‌اند نماینده یا نمایندگان استان از آن شهرستان محسوب می‌شوند.

۳. ماده ۱۹- ترکیب هیأت مرکزی نظارت بر انتخابات که برای مدت چهار سال انتخاب می‌گردند به شرح زیر خواهد بود:

الف - یک نفر نماینده دادستان کل کشور.

ب - یک نفر نماینده وزارت کشور.

ج - دو نفر از کادر پزشکی به انتخاب و معرفی وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

د - سه نفر کادر پزشکی به معرفی کمیسیون بهداشت و درمان و با انتخاب مجلس شورای اسلامی.

۵۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان مصوب ۱۳۸۲/۵/۱ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۵۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۵۸۱ مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مصوب ۱۳۸۲/۷/۱۳ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۵۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۹۶۷ مورخ ۱۳۸۲/۹/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۸/۲۰ مجلس شورای اسلامی:
نظر به اینکه در ماده (۴) مواردی را از شمول اعمال کیفیات مخففه استثناء کرده و در ماده (۵) که اعمال مجرمانه مذکور در آن مهمتر و دارای مجازات سنگین‌تری است آن موارد را استثناء نموده است لذا از این جهت تبعیض ناروا و مغایر بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند چهارم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند پنجم.

۳. ماده ۴- در کلیه مواردی که حداکثر مجازات حبس در این قانون «بیش از دو سال تا پنج سال» است دادگاه می‌تواند در صورت وجود جهات مخففه، مجازات حبس را تا یک سوم حداقل مجازات قانونی جرم تخفیف دهد و یا به جز مجازات مندرج در فصول دوم، چهارم و نهم این قانون به یکی از مجازات‌های ذیل متناسب با مجازات اصلی تبدیل نماید:

الف - در مورد کارکنان پایور:

۱- جزای نقدی از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا پنجاه میلیون (۵۰/۰۰۰/۰۰۰). ۲- محرومیت از ترفیع از شش ماه تا دو سال. ۳- تنزیل یک درجه و یا رتبه. ۴- انفصال موقت از شش ماه تا یک سال.

ب - در مورد کارکنان وظیفه:

۱- جزای نقدی از پنج میلیون (۵/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا سی میلیون (۳۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال. ۲- اضافه خدمت از سه ماه تا شش ماه.

ماده ۵- در تمام مواردی که حداکثر مجازات حبس در این قانون «بیش از پنج سال» است دادگاه می‌تواند در صورت وجود جهات مخففه، مجازات حبس را تا یک سوم حداقل مجازات قانونی جرم تخفیف و یا به یکی از مجازات‌های ذیل متناسب با مجازات اصلی تبدیل نماید:

الف - در مورد کارکنان پایور:

۱- جزای نقدی از سی میلیون (۳۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال. ۲- محرومیت از ترفیع از دو سال تا چهار سال. ۳- تنزیل یک تا دو درجه و یا رتبه. ۴- انفصال موقت به مدت یک سال.

ب - در مورد کارکنان وظیفه:

۱- جزای نقدی از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا پنجاه میلیون (۵۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال. ۲- اضافه خدمت از شش ماه تا یک سال....

۵۵- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۰۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه استخدام نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی: بند(الف) ماده(۱۶) که صرف اعتقاد به اسلام را بدون تذکر به التزام عملی کافی دانسته است، خلاف شرع و مغایر بند(۱) اصل سوم قانون اساسی شناخته شد. همچنین اطلاق بند(الف) از این نظر که می‌تواند موجب نیل غیرمسلمان به مراتبی از فرماندهی شود که تقید به اسلام در آن شرط است خلاف شرع شناخته شد و نیز با توجه به اینکه دین رسمی کشور، اسلام است، بکار بردن ادیان رسمی در بند مزبور مغایر اصل دوازدهم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۶- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۹۳۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه دو فوریتی الحاق شش تبصره به ماده(۱) قانون اصلاح ماده(۶۰) و جدول شماره(۲) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و قانون بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

تبصره‌های (۲)، (۳)، (۴) و (۵) از این جهت که موجب افزایش نقدینگی و تورم می‌شود، برخلاف بند سوم سیاست‌های کلی برنامه سوم ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری است و مآلاً مغایر بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی و نیز مغایر با بند دوازدهم اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. بند(الف) ماده ۱۶- شرایط عمومی استخدام کارکنان پایور و پیمانی به شرح زیر می‌باشد:

اعتقاد به دین مبین اسلام و یا به ادیان رسمی مصرح در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

۲. تبصره ۲- به دولت اجازه داده می‌شود در سال ۱۳۸۳ تا مبلغ یکصد میلیون (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار از حساب ذخیره ارزی برای اجرای طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای صنعتی و تولیدی بخش دفاع به پیشنهاد وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور استفاده نماید.

تبصره ۳- به منظور اتمام عملیات و بهره‌برداری از طرح‌ها و ردیف‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (عمرانی) ملی و استانی که سال خاتمه آنها سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ بوده و همچنین پرداخت تعهدات طرح‌ها و ردیف‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به دولت اجازه داده می‌شود معادل ریالی تا سقف یک میلیارد و پانصد میلیون (۱/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار از حساب ذخیره ارزی برداشت و در اجرای قانون بودجه سال ۱۳۸۲ اختصاص دهد....

تبصره ۴- به دولت اجازه داده می‌شود در سال ۱۳۸۳ علاوه بر مجوزهای قانونی قبلی معادل یک میلیارد و پانصد میلیون (۱/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار از مازاد درآمد ارزی سال ۱۳۸۳ یا از حساب ذخیره ارزی را برای طرح‌های زیر برداشت و استفاده نماید....

تبصره ۵- به دولت اجازه داده می‌شود به منظور بازپرداخت بدهی‌های قطعی دولت به بانک کشاورزی تا سقف پانصد میلیون (۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار از محل حساب ذخیره ارزی برداشت نماید. تبدیل به نام مذکور به ریال با هماهنگی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و حداکثر ظرف مدت بیست و چهار ماه انجام خواهد شد.

۵۷- نظریه شماره ۸۲/۳۵/۶۹۳۵ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور مصوب مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

در بند (چ) تبصره (۱۴) چون اجازه ایجاد شبکه ارتباطات و فناوری اطلاعات به بخش خصوصی داده شده است از این جهت مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد و چون اطلاق آن موجب تجویز مشارکت شرکت‌های خارجی در ایجاد شبکه‌های مذکور است از این جهت نیز مغایر بند ۵ اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۸- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۵۹۳ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون استکهلم درخصوص آلاینده‌های آلی پایدار مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۴ مجلس شورای اسلامی:

شورای نگهبان با تأکید بر اینکه دولت در کلیه فعالیت‌های اقتصادی مطابق اصل پنجاهم قانون اساسی موظف به حفاظت محیط زیست و مبارزه با هر نوع فعالیت مخرب محیط زیست و آلوده شدن آن است، مع‌الوصف از این جهت که پذیرش کنوانسیون موجب محدودیت استفاده از سوخت‌های موجود در کشور است، و استفاده از سوخت جایگزین نیز بالفعل مسلم نیست، الحاق به این کنوانسیون موجب اخلاف در فعالیت‌های کشور در جهت استقلال اقتصادی صنعتی و خودکفایی است و لذا مغایر بند سیزدهم اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵۹- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۵۹۲ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۳۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل کیوتودر مورد کنوانسیون چارچوب سازمان ملل متحد مصوب ۱۳۸۳/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

شورای نگهبان با تأکید بر اینکه دولت در کلیه فعالیت‌های اقتصادی مطابق اصل پنجاهم قانون اساسی موظف به حفاظت محیط زیست و مبارزه با هر نوع فعالیت مخرب محیط زیست و

۱. بند (چ) تبصره ۱۴- به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اجازه داده می‌شود با رعایت ماده (۱۲۴) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و با توافق دستگاه‌های استفاده‌کننده از فرکانس‌های موجود بابت فعالیت‌های ارائه خدمات و صدور مجوز ایجاد شبکه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات با تصویب هیأت وزیران مبالغی به عنوان حق‌الامتياز و حق فرکانس اخذ و به حساب درآمد عمومی کشور (نزد خزانه‌داری کل کشور) ردیف ۴۹۱۱۶۰ قسمت سوم این قانون واریز گردد. نحوه دریافت و هزینه در آیین‌نامه اجرایی این بند می‌باشد که بنا به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲. ماده واحده - به دولت جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود که به کنوانسیون استکهلم درخصوص آلاینده‌های آلی پایدار مشتمل بر یک مقدمه، سی ماده و شش ضمیمه ملحق شده و سند تصویب آن را نزد امین کنوانسیون ارائه نماید.

آلوده شدن آن است، مع الوصف از این جهت که پذیرش پروتکل موجب محدودیت استفاده از سوخت‌های موجود در کشور است، و استفاده از سوخت جایگزین نیز بالفعل مسلم نیست، الحاق به این پروتکل موجب اخلال در فعالیت‌های کشور در جهت استقلال اقتصادی صنعتی و خودکفایی است، و لذا مغایر بند سیزدهم اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۰- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۸۴۲ مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۵ مصوب ۱۳۸۴/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

بند(ل) تبصره(۱۵) مبنی بر افزایش هزینه ثبت نام مسافرت‌های حج و عمره و عدم افزایش آن نسبت به مسافرت‌های غیرحج و عمره تبعیض ناروا است، لذا مغایر بند ۹ اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶۱- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۷۸۱ مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح بند(۴) ماده(۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق یک بند به آن مصوب ۱۳۸۵/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی:

بند(۴) ماده(۲۸) با توجه به اینکه عده زیادی را از حق انتخاب شدن محروم می‌نماید، مغایر بند ۸ اصل ۳ و اصل ۲۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - در مورد تغییر آب و هوا به دولت جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود نسبت به الحاق به پروتکل کیوتو از ملحقات کنوانسیون تغییر آب و هوا ۱۳۷۱ هجری شمسی (۱۹۹۲ میلادی) مشتمل بر یک مقدمه و بیست و هفت ماده و دو ضمیمه به شرح پیوست اقدام و اسناد مربوط را تسلیم نماید. دولت جمهوری اسلامی ایران در صورتی مجاز به استفاده از ماده(۱۸) پروتکل و ماده(۱۴) کنوانسیون در مورد حل اختلاف می‌باشد که در این مورد مراتب به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.

۲. بند(ل) تبصره ۱۵: به دولت اجازه داده می‌شود به ترتیب به طور متوسط مبلغ دویست و پنجاه هزار (۲۵۰,۰۰۰) ریال و یک میلیون (۱,۰۰۰,۰۰۰) ریال افزایش هزینه ثبت نام عمره (غیر از بار اول) و حج تمتع غیرواجب متقاضیان را دریافت و به حساب درآمد عمومی کشور (نزد خزانه‌داری کل) ردیف ۱۶۰۱۰۱ قسمت سوم این قانون واریز نماید. معادل صددرصد (۱۰۰٪) وجوه مزبور از محل اعتبار ردیف متفرقه ۵۰۳۸۱۰ در اختیار سازمان ملی جوانان قرار می‌گیرد تا به منظور کمک به ازدواج جوانان اختصاص یابد.

۳. بند ۴ ماده ۲۸- بند(۴) ماده(۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ به شرح ذیل اصلاح و یک بند به عنوان بند(۸) به آن الحاق می‌گردد:

۴- حداقل مدرک تحصیلی فوق لیسانس (کارشناسی ارشد) از مراجع دانشگاهی مورد تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و یا معادل آن در تحصیلات حوزوی.

۸- دارا بودن حداقل پنج سال سابقه علمی - آموزشی یا مدیریتی در بخش‌های دولتی، نظامی - انتظامی، عمومی یا خصوصی یا تأیید هیأت‌های اجرایی و نظارتی انتخابات استان ذی‌ربط.

۶۲- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

مواد (۸) و (۱۳) چون ظهور در انحصار مشاغل حاکمیتی دارد، مغایر اصل سوم قانون اساسی می‌باشد، و از این نظر که امور حاکمیت را به نحو مطلق قابل مشارکت با مردم دانسته، خلاف مصوبه مجمع تشخیص مصلحت در خصوص سیاست‌های کلی حاکمیتی و مغایر بند (۱) اصل (۱۱۰) قانون اساسی می‌باشد و از این حیث که امور حاکمیتی انحصار به دولت دارد و یا نهادهای حکومتی را هم شامل می‌شود نیز ابهام دارد.^(۱)

۶۳- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۹۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۲ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق تبصره الحاقی (۳) به ماده (۲۸) موضوع ماده (۶) مصوبه، تبعیض ناروا و مغایر بند ۹

۱. ماده ۸- امور حاکمیتی: آن دسته از اموری است که تحقق آن موجب اقتدار و حاکمیت کشور است و منافع آن بدون محدودیت شامل همه اقشار جامعه گردیده و بهره‌مندی از این نوع خدمات موجب محدودیت برای استفاده دیگران نمی‌شود. این امور شامل موارد زیر است:

الف - سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و نظارت در بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی.

ب - برقراری عدالت و تأمین اجتماعی و باز توزیع درآمد.

ج - ایجاد فضای سالم برای رقابت و جلوگیری از انحصار و تضییع حقوق مردم.

د - فراهم نمودن زمینه‌ها و مزیت‌های لازم برای رشد و توسعه کشور و رفع فقر و بیکاری.

ه - قانونگذاری، امور ثبتی، استقرار نظم و امنیت و اداره امور قضایی.

و - حفظ تمامیت ارضی کشور و ایجاد آمادگی دفاعی و دفاع ملی.

ز - ترویج اخلاق، فرهنگ و مبانی اسلامی و صیانت از هویت ایرانی، اسلامی.

ح - اداره امور داخلی، مالیه عمومی، تنظیم روابط کار و روابط خارجی.

ط - حفظ محیط زیست و حفاظت از منابع طبیعی و میراث فرهنگی.

ی - تحقیقات بنیادی، آمار و اطلاعات ملی و مدیریت فضای فرکانس کشور.

ک - ارتقاء بهداشت، کنترل و پیشگیری از بیماری‌ها و آفت‌های واگیر، مقابله و کاهش اثرات حوادث طبیعی و بحران‌های عمومی.

ل - بخشی از امور مندرج در مواد (۹)، (۱۰) و (۱۱) این قانون نظیر موارد مذکور در اصول بیست و نهم (۲۹) و سیام (۳۰) قانون اساسی که انجام آن توسط بخش خصوصی و تعاونی و نهادهای مؤسسات عمومی غیردولتی با تأیید هیأت وزیران امکانپذیر نمی‌باشد.

م - سایر مواردی که با رعایت سیاست‌های کلی مصوب مقام معظم رهبری به موجب قانون اساسی در قوانین عادی جزء این امور قرار می‌گیرد.

ماده ۱۳- امور حاکمیتی توسط دولت و در موارد مقتضی با مشارکت مردم و بخش تعاونی و خصوصی و نهادهای مؤسسات عمومی غیردولتی انجام می‌گردد.

اصل سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۴- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۴۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۶۴- نظر باینکه مستثنیات مذکور در ماده (۱۶) شامل مواردی که موجب هتک عرض و آبروی اشخاص یا مغایر با عفت عمومی و یا اشاعه فحشاء می شود نگردیده، خلاف موازین شرع شناخته شد. همچنین مغایر بند (۱) اصل ۳ قانون اساسی است.^(۲)

۲-۶۴- نظر باینکه اطلاق ماده (۱۷) شامل تکلیف در اختیار دادن اطلاعات در مواردی که این اعمال موجب هتک عرض و حیثیت افراد و یا خلاف عفت عمومی و یا موجب اشاعه فحشا می شود نیز می گردد، خلاف موازین شرع و مغایر بند (۱) اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۶۵- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۳۷۵ مورخ ۸۸/۸/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳ مصوب جلسه مورخ پانزدهم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

۱-۶۵- ماده (۲۵) مبنی بر اصلاح ماده (۳۶)، از این جهت که شامل طلاب حوزه علمیه نمی شود، مغایر بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. تبصره ۳ ماده ۲۸ موضوع ماده ۶- کسانی که سابقه نمایندگی مجلس شورای اسلامی را دارند از شرط مذکور در بند (۴) مستثنی می باشند.

۲. ماده ۱۶- مؤسسات مشمول این قانون در صورتی که پذیرش درخواست متقاضی متضمن افشای غیرقانونی اطلاعات شخصی درباره یک شخص حقیقی ثالث باشد باید از در اختیار قراردادن اطلاعات درخواست شده خودداری کنند، مگر آنکه:

الف - شخص ثالث به نحو صریح و مکتوب به افشای اطلاعات راجع به خود رضایت داده باشد.

ب - شخص متقاضی، ولی یا قیم یا وکیل شخص ثالث، در حدود اختیارات خود باشد.

ج - متقاضی یکی از مؤسسات عمومی باشد و اطلاعات درخواست شده در چهارچوب قانون مستقیماً به وظایف آن به عنوان یک مؤسسه عمومی مرتبط باشد.

۳. ماده ۱۷- در صورتی که برای مؤسسات مشمول این قانون با مستندات قانونی محرز باشد که در اختیار قرار دادن اطلاعات درخواست شده، جان یا سلامت افراد را به مخاطره می اندازد یا متضمن ورود خسارت مالی یا تجاری برای آنها باشد، باید از در اختیار قرار دادن اطلاعات امتناع کنند.

۴. ماده ۲۵- ماده (۳۶) به شرح زیر اصلاح می گردد:

ماده ۳۶- مشمولین دارای مدرک کارشناسی و بالاتر علاقه مند به تحصیل در خارج از کشور در صورتی که از نظر مقررات این قانون و وزارتخانه های علوم و بهداشت، حائز شرایط ادامه تحصیل در خارج از کشور باشند و دانشگاه ها و رشته های آنها مورد تأیید وزارتخانه های فوق باشد، می توانند با سپردن تضمین های لازم با استفاده از مقررات این قانون برای تحصیل به خارج از کشور مسافرت نمایند.

۲-۶۵- ماده (۲۶) دایر به اصلاح ماده (۳۷)، از این نظر که شامل تحصیل در حوزه علمیه نمی‌شود، مغایر بند ۹ اصل ۳ شناخته شد.^(۱)

۶۶- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۱۳۵ مورخ ۸۸/۱۰/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۸۸/۹/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

در تبصره ماده (۲۰) از آنجا که اطلاق عبارت «اشخاص حقوقی دولتی و یا عمومی غیردولتی...» شامل اشخاص حقوقی می‌شود که تصدی‌گری می‌کنند نه حاکمیتی، لذا مغایر جزء ۹ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۲۶- ماده (۳۷) به شرح زیر اصلاح و تبصره ذیل آن حذف می‌گردد:

ماده ۳۷- ایرانیان مقیم خارج از کشور، فرزندان مأمورین ثابت دولت جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور و همچنین کسانی که قانوناً تحت کفالت، یا ولایت قانونی آنها هستند، چنانچه در حین تحصیل در مدارس ایرانی مستقر در خارج از کشور و یا مؤسسات آموزشی کشورهای خارج مورد تأیید آموزش و پرورش به سن مشمولیت برسند از معافیت تحصیلی بهره‌مند می‌گردند و ادامه تحصیل آنان تا سقف یک سال پس از فراغت از تحصیل در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی خارج از کشور که مورد تأیید وزارتین علوم یا بهداشت هستند بلامانع می‌باشد.

۲. ماده ۲۰- در صورتی که شخص حقوقی بر اساس ماده (۱۴۲) این قانون مسئول شناخته شود، علاوه بر مجازات شخص حقیقی، مرتکب جرم، حداکثر تا سه مورد از موارد زیر نسبت به آن اعمال خواهد شد:

۱- ...

تبصره - اعمال مجازات موضوع این ماده در مورد اشخاص حقوقی دولتی و یا عمومی غیردولتی و یا اشخاص حقوقی که به موجب قانون خاص ایجاد شده‌اند، ممکن نیست.

اصل چهارم

کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهای شورای نگهبان است.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب مورخ ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

نظر به این که اطلاق تبصره ۲ ماده ۱۸۶ شامل موارد جدید قانون اساسی قبل از انقضای مهلت مقرر در قانون اساسی می‌شود خلاف اصول ۹۴ و ۹۵ است و نیز چون شامل اظهارنظر جدید در موارد فقهی هم می‌گردد، خلاف اصل ۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب مورخ ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی:

۲-۱- اطلاق ماده (۱) خلاف شرع و مغایر اصول (۴)، (۲۴)، (۲۶)، (۲۷) و (۱۶۸) قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۲-۲- اطلاق تبصره ماده (۱) چون شامل مواردی می‌شود که صرف اظهارنظر عنوان مجرمانه دارد خلاف شرع و مغایر اصول (۴)، (۲۴) و (۷۲) قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۳)

۱. تبصره ۲ ماده ۱۸۶- شورای نگهبان نمی‌تواند پس از رفع ایراد در نوبت اول، مجدداً موارد دیگری را مغایر اعلام نماید.

۲. ماده ۱- فعل یا ترک فعلی که مطابق قوانین موضوعه قابل مجازات است، هرگاه با انگیزه سیاسی علیه نظام سیاسی مستقر یا حاکمیت دولت یا مدیریت سیاسی کشور یا مصالح نظام جمهوری اسلامی و یا حقوق سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شهروندان و آزادی‌های قانونی ارتکاب یابد، جرم سیاسی به شمار می‌آید.

۳. تبصره ماده ۱- صرف بیان عقیده و نظر در ارتباط با امور سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و نظایر آن و انتقاد از عملکرد مسؤولین امر و نهادهای قانونی مشمول عناوین مجرمانه نبوده و از این حیث قابل تعقیب و مجازات نمی‌باشد.

۳-۲. اطلاق ماده (۲) و بندهای آن و تبصره و بندهای (الف) و (ب) آن خلاف شرع و مغایر اصول (۴)، (۲۴)، (۲۶) و (۱۶۸) قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان مصوب ۱۳۸۲/۵/۱ مجلس شورای اسلامی^(۲)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۱۹۸۳ مورخ ۱۳۶۰/۲/۸ شورای نگهبان:

«مستفاد از اصل ۴ قانون اساسی این است که به طور اطلاق کلیه قوانین و مقررات در تمام زمینه‌ها باید مطابق موازین اسلامی باشد و تشخیص این امر بمعهد فقهای شورای نگهبان است، بنابراین قوانین و مقرراتی را که در مراجع قضایی اجرا می‌گردد و شورای عالی قضایی

۱. ماده ۲- جرایم زیر از مصادیق جرایم سیاسی محسوب می‌شوند:

۱- تشکیل یا اداره دسته یا جمعیت یا شعبه جمعیت با هدف بر هم زدن امنیت سیاسی کشور و یا عضویت در هر یک از آنها.

۲- اجتماع و تبانی به منظور ارتکاب جرایمی بر ضد امنیت داخلی یا خارجی کشور و یا فراهم نمودن وسایل ارتکاب آنها.

۳- سلب آزادی فردی افراد ملت بر خلاف قانون و یا محروم نمودن آنان از حقوق مقرر در قانون اساسی، به منظور بر هم زدن امنیت ملی و جلوگیری از شرکت در انتخابات و مانند اینها.

۴- توهین به رئیس کشور خارجی که در قلمرو خاک ایران وارد شده است با رعایت شرط معامله متقابل.

۵- فعالیت تبلیغی علیه نظام جمهوری اسلامی ایران یا به نفع گروه‌ها و سازمان‌های مخالف نظام.

۶- کلیه جرایم انتخاباتی (جرایم مندرج در قوانین انتخابات مجلس شورای اسلامی، ریاست جمهوری و مجلس خبرگان).

۷- جرایم مندرج در قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده.

۸- توهین به رؤسای سه قوه، معاونان رئیس‌جمهور، وزراء، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، نمایندگان مجلس خبرگان و اعضای شورای نگهبان در حین انجام وظیفه و یا به سبب آن.

۹- تحریض و تشویق افراد و گروه‌ها به ارتکاب اعمالی علیه حیثیت و منافع نظام جمهوری اسلامی در داخل یا خارج از کشور.

تبصره - جرایم زیر در صورت انطباق با ماده (۱) جرم سیاسی محسوب می‌شوند:

الف - افشا و انتشار اطلاعات، اسناد و تصمیمات طبقه‌بندی شده مربوط به سیاست‌های داخلی و خارجی کشور.

ب - ایراد افترا و نشر اکاذیب به قصد اضرار یا تشویش اذهان عمومی.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند چهارم.

آنها را مخالف موازین اسلامی می‌داند، جهت بررسی و تشخیص مطابقت یا مخالفت با موازین اسلامی برای فقهاء شورای نگهبان ارسال دارید».

۲- نظریه تفسیری شماره ۸۶/۳۰/۲۱۹۳۴ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۹ شورای نگهبان:

مستفاد از اصول ۹۱، ۴ و ۹۹ قانون اساسی این است که تصویب ضوابط و مقررات مالی، اداری، استخدامی و تشکیلاتی شورای نگهبان که انجام وظایف آن به تشخیص شورا متوقف بر آنها است، بر عهده خود این شورا می‌باشد.

اصل پنجم

مصوب ۱۳۶۸: در زمان غیبت حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)، در جمهوری اسلامی ایران ولایت امر و امامت امت بر عهده فقیه عادل و با تقوی، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است که طبق اصل یکصد و هفتم عهده‌دار آن می‌گردد.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): در زمان غیبت حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)، در جمهوری اسلامی ایران ولایت امر و امامت امت بر عهده فقیه عادل و با تقوی، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است، که اکثریت مردم او را به رهبری شناخته و پذیرفته باشند و در صورتی که هیچ فقیهی دارای چنین اکثریتی نباشد رهبر یا شورای رهبری مرکب از فقهای واجد شرایط بالا طبق اصل یکصد و هفتم عهده‌دار آن می‌گردد.

- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۲۹۵ مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۰ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه مرحله سوم طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب ۱۳۸۱/۴/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۱) با توجه به اصلاح به عمل آمده دادگاه صالح شامل دادگاه ویژه روحانیت می‌شود لکن این شمول از دو جهت زیر اشکال دارد:

الف) چون دادگاه ویژه روحانیت مبنی بر اعمال ولایت مطلقه رهبر معظم انقلاب مدظله‌العالی است از این جهت الزام این دادگاه به اینکه حتماً باید هیأت منصفه داشته باشد الزام مقام معظم رهبری مدظله‌العالی است لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصول ۵ و ۵۷ قانون اساسی است.

ب) در مواد (۲) تا (۱۳) مصوبه نحوه انتخاب، شرایط، ترکیب، وظایف و اختیارات هیأت منصفه و نحوه اظهارنظر دادگاه تعیین شده است چون این موارد شامل دادگاه ویژه روحانیت نیز می‌شود و مقام معظم رهبری مدظله‌العالی در پاسخ به نامه شماره ۱۴/۷۰/۱۱/۳ مورخ ۱۳۷۰/۷/۷ حاکم شرع دادگاه ویژه روحانیت در خصوص رسیدگی به جرائم روحانیون در دادگاه اخیرالذکر و حضور هیأت منصفه و نحوه ترکیب و تأیید اعضای آن اعلام نظر نموده است، لذا از این جهت مواد مذکور خلاف شرع و مغایر اصول ۵ و ۵۷ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱. برای اطلاع از متن لایحه مزبور رک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره ششم، سال دوم، نشر دادگستر، ۱۳۸۲، صص ۳۴۶-۳۵۰.

اصل ششم

در جمهوری اسلامی ایران امور کشور باید به اتکاء آراء عمومی اداره شود، از راه انتخابات: انتخاب رئیس‌جمهور، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، اعضای شوراها و نظایر اینها، یا از راه همه‌پرسی در مواردی که در اصول دیگر این قانون معین می‌گردد.

۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۲۳۹ مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح استانی شدن حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۲/۲/۳۱ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:
واگذاری امور اجرایی مذکور در ماده (۷۷) به دلیل آنکه این امور جزء اختیارات رئیس‌جمهور می‌باشد، مغایر اصول ۶ و ۱۲۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند پنجاهم.

۲. ماده ۷۷- به منظور هماهنگی در تعیین حقوق و مزایای کارمندان دستگاه‌های اجرایی، شورای حقوق و دستمزد با عضویت رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزیر اقتصاد و دارایی و دو نفر از وزراء به انتخاب هیأت وزیران و رئیس دستگاه ذی‌ربط و مجموعاً دو نفر نماینده از کمیسیون‌های اجتماعی و برنامه و بودجه و محاسبات عمومی مجلس شورای اسلامی (به عنوان ناظر) تشکیل می‌شود، کلیه دستگاه‌های اجرایی اعم از این که مشمول مقررات این قانون باشند یا نباشند مکلفند قبل از اتخاذ تصمیم در مراجع قانونی ذی‌ربط برای تعیین و یا تغییر مبانی و مقررات حقوق و مزایای کارمندان خود و یا هر نوع پرداخت جدید موافقت شورای مذکور را کسب کنند. وظایف دبیرخانه شورای حقوق و دستمزد به عهده سازمان خواهد بود.

اصل هفتم

طبق دستور قرآن کریم: «وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ» و «شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ»، شوراها: مجلس شورای اسلامی، شورای استان، شهرستان، شهر، محل، بخش، روستا و نظایر اینها از ارکان تصمیم‌گیری و اداره امور کشورند. موارد، طرز تشکیل و حدود اختیارات و وظایف شوراها را این قانون و قوانین ناشی از آن معین می‌کند.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل هشتم

در جمهوری اسلامی ایران دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ای است همگانی و متقابل بر عهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت. شرایط و حدود و کیفیت آن را قانون معین می‌کند. «وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ».

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل نهم

در جمهوری اسلامی ایران، آزادی و استقلال و وحدت و تمامیت اراضی کشور از یکدیگر تفکیک ناپذیرند و حفظ آنها وظیفه دولت و آحاد ملت است. هیچ فرد یا گروه یا مقامی حق ندارد به نام استفاده از آزادی، به استقلال سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، نظامی و تمامیت ارضی ایران کمترین خدشهای وارد کند و هیچ مقامی حق ندارد به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور آزادی‌های مشروع را، هر چند با وضع قوانین و مقررات، سلب کند.

۱- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۲۸۵ مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۱ ماده واحده از این جهت که نظام ارزی مناطق آزاد را طبق شرایط بازار آزاد تعیین نموده و این مغایر با مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام است، لذا مغایر تفسیر شورای نگهبان و اصل ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد، همچنین عبارت (سرزمین اصلی) نیز مغایر اصل ۹ قانون اساسی شناخته شد، لازم به ذکر است که تبصره مذکور از جهات دیگری نیز اشکال دارد که با توجه به ایرادات فوق ذکر نگردید.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۳۰۲ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون ممنوعیت بکارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره مصوب ۱۳۷۳ مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱. تبصره ۱ ماده واحده - نظام ارزی مناطق آزاد شناور است و برابری ریال ایران با اسعار مختلف، طبق شرایط بازار آزاد و براساس عرضه و تقاضا تعیین می‌شود. ورود ارز از منطقه به سرزمین اصلی، آزاد و خروج ارز به هر شکل از سرزمین اصلی به منطقه تابع مقررات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است، لیکن نقل و انتقال ارز بین مناطق آزاد و سایر کشورها، آزاد می‌باشد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند چهل و پنجم.

اصل دهم

از آنجا که خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی است، همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌های مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد.

۱- نظریه شماره ۴۲۳۳ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۱۳ شورای نگهبان در خصوص تفسیر قانونی مجلس شورای اسلامی پیرامون قانون اصلاح خارج از مرکز پزشکان و داروسازان مصوب ۱۳۶۰/۳/۴ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق تفسیر مربوط به سؤال اول به لحاظ اینکه شامل زنان شوهرداری می‌شود که شوهرشان در خارج از مناطق مجاز ساکن باشند و با سفر همسرش به خارج از محل سکونتشان موافق نباشد، با اصل دهم قانون اساسی به اکثریت آراء مغایر شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۴۲۳۴ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۱۳ شورای نگهبان در خصوص تفسیر قانونی مجلس شورای اسلامی راجع به قانون خدمت نیروی انسانی، درمانی و بهداشتی مصوب ۱۳۵۸/۹/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

در مورد بند «ب»، اطلاق تفسیر مربوط به تبصره ماده ۶ قانون مصوب ۱۳۶۰/۳/۴ به لحاظ اینکه شامل زنان شوهرداری می‌شود که شوهرشان در خارج از مناطق مجاز ساکن باشند و با سفر همسرش به خارج از محل سکونتش موافق نباشد، با اصل دهم قانون اساسی

۱. سؤال ۱- با توجه به تبصره ماده ۶ قانون مذکور که مدت سه سال خدمت خارج از مرکز جهت زنان پزشک و داندانپزشک و داروساز و صاحبان حرف وابسته پزشکی تعیین نموده است اعلام می‌گردد که آیا با رعایت تنفیذ قانون خدمت نیروی انسانی بهداشتی و درمانی کشور مصوب ۱۳۵۸/۹/۲۴ شورای انقلاب در قانون فوق‌الذکر مشمولین اثاث فارغ‌التحصیل بعد از ۱۳۶۰/۳/۴ شوهردار آیا بایستی یک سال از مدت سه سال مذکور طبق قانون مصوب ۱۳۵۸/۹/۲۴ برای وزارت بهداشتی خدمت کرده و ۲ سال باقیمانده را بر اساس قانون ۱۳۶۰/۳/۴ در مناطق مجاز در بخش دولتی و یا خصوصی خدمت نمایند و یا آنکه تمامی مدت ۳ سال را منحصراً در استخدام وزارت بهداشتی بوده باشند و یا تمامی سه سال را به عنوان خدمت خارج از مرکز در بخش خصوصی و عمومی ولی فقط در مناطق مجاز اشتغال داشته باشند و یا اصولاً معاف از خدمت نیروی انسانی (موضوع خدمت ۳ ساله) و خدمت خارج از مرکز (۲ یا ۳ سال) می‌باشند.

نظر کمیسیون: «با توجه به تبصره ۲ لایحه قانونی خدمت نیروی انسانی درمانی و بهداشتی زنان شوهردار از شمول آن معاف می‌باشند، بنابراین خارج از مرکز زنان شوهردار ۳ سال می‌باشد که در مناطق مجاز در بخش خصوصی و یا عمومی می‌توانند کار کنند».

به اکثریت آراء اعضای شورا مغایر شناخته شد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۱۳۷۱ مورخ ۱۳۷۰/۳/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اصلاح موادی از قانون خدمت پزشکان و پیراپزشکان مصوب مصوب ۱۳۶۷/۱/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

در تبصره الحاقی به ماده ۲ تعیین محل خدمت در هر نقطه‌ای از کشور به لحاظ ایجاد مشکل و دشواری در امر تشکیل خانواده مغایر با اصل ۱۰ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان مصوب ۱۳۸۲/۵/۱ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱. تفسیر قانونی - آیا خدمت در بیمارستان و درمانگاه‌های خارج از کشور هلال احمر را می‌توان جزو خدمت در نقاط محروم و نیازمند تلقی نمود یا خیر؟
نظر کمیسیون: «طبق تشخیص وزیر بهداشتی پذیرفته خواهد شد».

بند ب - در موضوع قانون اصلاح خدمت خارج از مرکز پزشکان و دندانپزشکان و داروسازان.

۲. تبصره الحاقی به ماده ۲- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مجاز است محل خدمت آن عده از بانوان مشمول خدمات قانونی موضوع این قانون را که پس از تاریخ تصویب این قانون متأهل می‌گردند، در هر نقطه‌ای از کشور که نیاز باشد تعیین نماید.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند چهارم.

اصل یازدهم

به حکم آیه کریمه: «إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ»، همهٔ مسلمانان یک امت‌اند و دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است سیاست کلی خود را بر پایه ائتلاف و اتحاد ملل اسلامی قرار دهد و کوشش به عمل آورد تا وحدت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جهان اسلام را تحقق بخشد.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل دوازدهم

دین رسمی ایران، اسلام و مذهب جعفری اثنی عشری است و این اصل الی الابد غیرقابل تغییر است و مذاهب دیگر اسلامی اعم از حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی و زیدی دارای احترام کامل می‌باشند و پیروان این مذاهب در انجام مراسم مذهبی، طبق فقه خودشان آزادند و در تعلیم و تربیت دینی و احوال شخصیه (ازدواج، طلاق، ارث و وصیت) و دعاوی مربوط به آن در دادگاه‌ها رسمیت دارند و در هر منطقه‌ای که پیروان هر یک از این مذاهب اکثریت داشته باشند، مقررات محلی در حدود اختیارات شوراها بر طبق آن مذهب خواهد بود، با حفظ حقوق پیروان سایر مذاهب.

۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان درخصوص طرح جرایم سیاسی مصوب جلسه مورخ هشتم خردادماه یکهزار و سیصد و هشتاد مجلس شورای اسلامی: عبارت «و یا یکی از ادیان رسمی کشور مصرح در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران» موضوع بند(الف) ماده(۱۴) مغایر اصل دوازدهم قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۰۰۵ مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه قانون کارشناسان رسمی دادگستری مصوب سیزدهم مردادماه یکهزار و سیصد و هشتاد مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اینکه مطابق اصل ۱۲ قانون اساسی دین رسمی ایران اسلام می‌باشد عبارت «ادیان رسمی کشور» موضوع بند(الف) ماده(۱۵) مغایر اصل دوازدهم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. بند(الف) ماده ۱۴- اعضای هیأت منصفه باید دارای شرایط زیر باشند:

الف - متدین به دین مقدس اسلام و یا یکی از ادیان رسمی کشور مصرح در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

ب - تابعیت ایران.

پ - داشتن حداقل ۳۰ سال سن.

ت - داشتن حداقل مدرک تحصیلی دیپلم و یا معادل آن از علوم حوزوی.

ث - حسن شهرت.

ج - نداشتن سابقه محکومیت کیفری که طبق قانون موجب سلب حقوق اجتماعی باشد.

چ - نداشتن نفع معنوی و مادی شخصی و حزبی و اجتماعی در محکومیت یا براءت.

۲. بند(الف) ماده ۱۵- متقاضیان أخذ پروانه کارشناس رسمی باید واجد شرایط ذیل باشند:

متدین به یکی از ادیان رسمی کشور و وفاداری به نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران.

۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۵۶۰ مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح ایجاد سازمان نظام پرستاری جمهوری اسلامی ایران مصوب ششم آبانماه یکهزار و سیصد و هشتاد مجلس شورای اسلامی:

با توجه به کلمه «رسمیت» در تبصره (۱) ماده (۲۲) از این جهت که دین رسمی ایران اسلام و مذهب جعفری اثنی عشری است این تبصره مغایر اصول ۱۲ و ۱۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۵۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به کلمه «رسمیت» در تبصره بند (۴) ماده (۱۹) از این جهت که دین رسمی ایران اسلام و مذهب جعفری اثنی عشری است این تبصره مغایر اصول ۱۲ و ۱۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۰۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه استخدام نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۲۳ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۶- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۸۴۲ مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۵ مصوب روز سه‌شنبه ۱۳۸۴/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

عبارت «اقلیت‌های دینی رسمی» در بند (م) تبصره (۲)، مغایر اصول ۱۲ و ۱۳ قانون اساسی

۱. تبصره ۱ ماده ۲۲- اقلیت‌های دینی به رسمیت شناخته شده در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تابع احکام دین اعتقادی خود می‌باشند.

۲. تبصره بند ۴ ماده ۹- اقلیت‌های دینی به رسمیت شناخته شده در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تابع دین رسمی خود می‌باشند.

۳. رک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند پنجاه و پنجم.

شناخته شد.^(۱)

۱. بند (م) تبصره ۲- در سال ۱۳۸۵ به منظور تسهیل و کمک در امور گازرسانی و لوله‌کشی گاز و فاضلاب منازل، به هر یک از متقاضیان معرفی شده از سوی شرکت‌های گاز استانی و واحدهای شهرستانی و شرکت‌های آب و فاضلاب استان با اولویت متقاضیان استانی و ادارات شهرستان به ازای هر واحد مسکونی به ترتیب مبلغ یک میلیون و پانصد هزار (۱,۵۰۰,۰۰۰) ریال و چهارمیلیون (۴,۰۰۰,۰۰۰) ریال، تسهیلات با دوره بازپرداخت سه ساله از تسهیلات این تبصره تا سقف سیصد میلیارد (۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال جهت لوله‌کشی گاز و پانصد میلیارد (۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال جهت لوله‌کشی آب و فاضلاب با تأیید شرکت‌های آب و فاضلاب و بدون اخذ وثیقه پرداخت می‌گردد. مددجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی کشور، مساجد، حسینیه‌ها و معابد اقلیت‌های دینی رسمی از پرداخت حق انشعاب گازرسانی، آب، فاضلاب و برق معاف می‌باشند. به منظور تسهیل در واگذاری انشعاب آب، برق، گاز و فاضلاب به شرکت‌های ذی‌ربط اجازه داده می‌شود تا براساس آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید، با درخواست متقاضیان نسبت به واگذاری اقساطی انشعاب حداکثر تا سه سال بدون محاسبه سود و کارمزد، اقدام نمایند.

اصل سیزدهم

ایرانیان زرتشتی، کلیمی و مسیحی تنها اقلیت‌های دینی شناخته می‌شوند که در حدود قانون در انجام مراسم دینی خود آزادند و در احوال شخصیه و تعلیمات دینی بر طبق آیین خود عمل می‌کنند.

۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۵۶۰ مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاحیه مرحله دوم ایجاد سازمان نظام پرستاری جمهوری اسلامی ایران مصوب ششم آبانماه یکهزار و سیصد و هشتاد مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۵۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۸۴۲ مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۵ مصوب روز سه‌شنبه ۱۳۸۴/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۴- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تأسیس مدارس غیرانتفاعی مصوب ۱۳۶۷/۳/۵ و الحاق موادی به آن مصوب مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق تبصره (۲) ماده (۱۰)، مغایر اصل ۱۳ قانون اساسی می‌باشد و نیز اطلاق اجازه تأسیس مراکز مذکور، خلاف موازین شرع شناخته شد.^(۴)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوازدهم، بند اول.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوازدهم، بند دوم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوازدهم، بند سوم.

۴. تبصره ۲ ماده ۱۰- مؤسسان مدارس و مراکز غیردولتی اقلیت‌های دینی شناخته شده در قانون اساسی توسط مراجع رسمی دینی آنان که تابع و مقیم کشور هستند یا نمایندگان مورد تأیید ایشان به وزارت آموزش و پرورش معرفی می‌شوند. این مدارس و مراکز فقط مجاز به ارائه خدمات آموزشی و پرورشی به دانش‌آموزان اقلیت‌های دینی هستند.

اصل چهاردهم

به حکم آیه شریفه «لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَ لَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَ تُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ» دولت جمهوری اسلامی ایران و مسلمانان موظفند نسبت به افراد غیرمسلمان با اخلاق حسنه و قسط و عدل اسلامی عمل نمایند و حقوق انسانی آنان را رعایت کنند. این اصل در حق کسانی اعتبار دارد که بر ضد اسلام و جمهوری اسلامی ایران توطئه و اقدام نکنند.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل پانزدهم

زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران فارسی است. اسناد و مکاتبات و متون رسمی و کتب درسی باید با این زبان و خط باشد ولی استفاده از زبان‌های محلی و قومی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی و تدریس ادبیات آنها در مدارس، در کنار زبان فارسی آزاد است.

۱- نظریه شماره ۲۹۴۴ مورخ ۱۳۶۰/۴/۲۰ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق دادگاه‌های انقلاب به دادگستری جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۰/۳/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۲ طرح مزبور که به دادگاه‌های انقلاب اجازه می‌دهد به کتاب تحریرالوسیله امام مراجعه نموده و طبق آن حکم دهند، نظر به اینکه کتاب تحریرالوسیله به زبان عربی است و طبق اصل ۱۵ قانون اساسی زبان رسمی کشور فارسی است و متون رسمی باید به زبان فارسی باشند. از این حیث مغایر قانون اساسی است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۳۳۷۷ مورخ ۱۳۶۰/۵/۲۶ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح الحاق دادگاه‌های انقلاب به دادگستری جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه ۱۳۶۰/۵/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

چون طبق ماده ۲، تحریرالوسیله بالخصوص قانونیت پیدا می‌کند باید طبق اصل ۱۵ ترجمه فارسی آن متن قانونی باشد و ترجمه آن تصویب شده باشد و با توجه به اینکه تحریرالوسیله ترجمه نشده و به تصویب نرسیده اشکال مغایرت با قانون اساسی به حال خود باقی است و باید مرتفع شود و عمل بدان در قانون صریحاً الزامی شود.^(۲)

۳- نظریه شماره ۸۲۳۰/۳۱۱۸ مورخ ۱۳۸۲/۳/۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مؤسسه تضمین سرمایه‌گذاری چندجانبه (میگا) مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

مطابق اصل ۱۵ قانون اساسی متون رسمی باید به زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران که فارسی است، باشد لذا به کار گرفتن (SDR) در تبصره ماده واحده از این جهت

۱. ماده ۲- به دادگاه‌های انقلاب اسلامی اجازه داده می‌شود در مواردی که قانون مدون وجود نداشته باشد تا تدوین قوانین جزایی، مطابق کتب قصاص و دیات و حدود تحریرالوسیله امام خمینی عمل نموده و حکم قضیه را صادر نمایند.

۲. ماده ۲- به دادگاه‌های انقلاب اسلامی اجازه داده می‌شود در موارد حدود و قصاص و دیات مطابق ترجمه فارسی تحریرالوسیله امام خمینی عمل نموده حکم قضیه را صادر نمایند.

خلاف اصل مذکور شناخته شد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۲۰۶ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به مقررات استفاده از واگن‌ها و کانتینرها P.P.W مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

عبارت P.P.W در ماده واحده و عبارت RIC در ۲-۲-۴ ماده (۴) مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۲۰۷ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۳۰ مجلس شورای اسلامی: مطابق اصل ۱۵ قانون اساسی، متون رسمی باید به زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران که فارسی است، باشد لذا به کار رفتن لفظ (هیبرید) و (غیرهیبرید) در متن بند «ج» ماده (۳) و قرار دادن کلمات (دو رگ) و (غیر دو رگ) که فارسی است در داخل پرانتز و استفاده از کلمات لاین و اینبرد در متن تبصره (۳) ماده مذکور و استعمال کلمات سوپرالیت، الیت و هیبرید در متن بند «د» ماه (۶) مغایر این اصل شناخته شد.^(۳)

۶- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۲۴۸ مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه مربوط به سازمان بین‌المللی ماهواره‌ای مخابراتی (اصلاحیه موافقتنامه ایتلتست) مصوب روز

۱. تبصره ماده واحده - وزارت امور اقتصادی و دارایی مجاز است نسبت به حفظ ارزش سهم جمهوری اسلامی ایران در این سازمان در اثر تغییرات نرخ برابری پول ملی در مقابل SDR اقدام نماید.

۲. ماده واحده - به دولت (راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران) اجازه داده می‌شود به منظور تسهیل و انجام امور مربوط به حمل و نقل بین‌المللی کالا، عضویت مقررات استفاده از واگن‌ها و کانتینرها P.P.W را پذیرفته و آیین‌نامه‌ها و مقررات تصویبی و تعرفه‌ها و ضمایم مربوط به آنها را اجرا نماید (برای اطلاع از متن بند ۲-۲-۴ ماده (۴) ر.ک: مجموعه قوانین روزنامه رسمی).

۳. بند (ج) ماده ۳- ارقام گیاهی جدید چنانچه واجد شرایط زیر باشند ثبت می‌شوند: خصوصیات رقم اعم از هیبرید (دو رگ) و یا غیرهیبرید (غیر دو رگ) در سال‌های تولید و تکثیر ثابت بماند. تبصره ۳ ماده ۳- مؤسسه موظف است در صورت دریافت پیشنهاد از طرف دانشگاه‌ها، مؤسسات تحقیقاتی و اشخاص حقیقی و حقوقی دیگر نسبت به ثبت ارقام شناخته شده قبلی (رایج) و لاین‌های خالص، امیدبخش، لاین‌های نر عقیم و اینبرد که در تولید رقم نقش اساسی دارد، اقدام نماید. بند (د) ماده ۶- استاندارد طبقات مختلف بذر (سوپرالیت، الیت، مادری، گواهی شده، هیبرید و غیره) را تعیین و پس از تصویب هیأت امناء سازمان اعلام نماید.

سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

عبارت LCO در بند «ح»، «ن» و «ص» ماده (۱) و جزء (۲) بند «ب» ماده (۳) و جزء (۲) بند «ج» ماده (۹) و اجزاء چهارگانه بند «و» ماده (۱۰) و بند «الف» و جزء (۲) بند «ج» و جزء (۴) و (۵) بند «ه» و بند «د» ماده (۱۲) و عبارت ITU در بند «د» و جزء (۴) بند «ه» ماده (۱۲) مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۱- تعاریف:

الف - ...

ح - اصطلاح «تعهدات ناظر به ارتباط مستقیم» یا (LCO) عبارتست از تعهدات پیش‌بینی شده از طریق شرکت که در قرارداد LCO برای تأمین خدمات مخابراتی مستمر برای مشتریان LCO پیش‌بینی شده است؛

ط - ...

ن - اصطلاح «ارتباط جهانی» عبارتست از امکانات ارتباطی موجود برای مشتریان شرکت که از طریق پوشش جهانی شرکت به منظور برقراری ارتباط ممکن میان پنج منطقه اتحادیه بین‌المللی مخابرات که توسط فراهمایی نمایندگان تام‌الاختیار (ITU) در مونترئو در سال ۱۹۶۵ تصویب شده‌اند، تأمین می‌شوند. ...

- بند (ب) ماده ۳- اصول سیاسی عبارتند از:

۱- نگهداری ارتباط جهانی و پوشش جهانی

۲- ارائه خدمات خط نجات ارتباطی به مشتریان LCO - Serv its lifeline connectivity

- بند (ج) ماده ۹- «مجمع اعضا» موضوعاتی را که برای اعضا به عنوان کشورهای مستقل در درجه اول از اهمیت است مورد توجه قرار خواهد داد و به ویژه تضمین خواهد کرد که شرکت بر یک مبنای تجاری، سرویس‌های مخابراتی عمومی بین‌المللی را تأمین نماید.

به منظور:

۱- نگهداری ارتباط جهانی و پوشش جهانی.

۲- ارائه خدمات خط نجات ارتباطی به مشتریان LCO

۳- تأمین دسترسی غیرتبعیض‌آمیز به سیستم شرکت...

- بند (و) ماده ۱۰- «مدیر کل»:

۱- بر رعایت اصول اساسی توسط شرکت به منظور ارائه خدمات به مشتریان LCO از طریق ایفای قراردادهای LCO نظارت خواهد کرد.

۲- تصمیمات اتخاذی شرکت را در رابطه با واجد صلاحیت بودن درخواست‌های ارائه شده برای انعقاد قرارداد LCO بررسی خواهد کرد.

۳- به مشتریان LCO در حل کردن اختلافاتشان با شرکت از طریق ایجاد سرویس‌های سازش کمک خواهد نمود.

۴- در مواقعی که مشتری LCO تصمیم به ارجاع دعوی علیه شرکت به داوری بگیرد. به او در انتخاب مشاورین و داورها خدمات مشتری ارائه خواهد کرد. ...

- ماده ۱۲- واگذاری فرکانسها:

الف - «طرفهای» ایتسو تا زمانی که اداره (یا ادارات) ابلاغ منتخب، ابلاغیه خود را به «امین اسناد» مبنی بر اینکه این «موافقتنامه» را تصویب، پذیرش یا تنفیذ نموده‌اند، تحویل نمایند مدارات خاص و فرکانس‌های واگذاری در مرحله همکاری یا ثبت شده از سوی «اعضا» طبق مفاد مندرج در مقررات رادیویی (ITU) را حفظ خواهند کرد. «اعضا» از میان اعضای ایتسو یک «عضو» را برای نمایندگی کلیه «اعضای» عضو ایتسو با (ITU) در خلال مدتی که «اعضای» ایتسو این واگذاری‌ها را حفظ می‌نمایند، انتخاب خواهند کرد.

←

۷- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۹۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

از آنجا که طبق اصل ۱۵ قانون اساسی زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران فارسی است اسناد و مکاتبات و متون رسمی باید با این زبان و خط باشد، لذا کلمه «فرانشیز» در ذیل بند(ت) تبصره(۱۰) و کلمه IT در بند(ه) تبصره(۱۴) و کلمه «سیف» در بند الحاقی(۱) تبصره(۱۹) مغایر این اصل شناخته شد.^(۱)

→ ب - ...

ج - هر «عضوی» که به عنوان اداره ابلاغ شرکت انتخاب می‌شود، به موجب آیین‌نامه داخلی قابل اجرا:

۱- به شرکت تا آن اندازه که می‌تواند اصول اساسی را ایفا نماید، اجازه استفاده از آن فرکانس‌های واگذاری را خواهد داد.

۲- در مواقعی که استفاده بیش از مقدار موجود مجاز نباشد و یا اینکه شرکت نیاز بیشتری به فرکانس‌های واگذاری نداشته باشد، واگذاری این فرکانس‌ها را طبق مقررات ITU لغو خواهد کرد.

- جزء (۴) و (۵) بند(ه) ماده ۱۲:

۴- به «مدیر کل» در خصوص هماهنگی‌های سیستم ماهواره‌ای ITU که از طرف شرکت بر عهده گرفته شده است، به منظور تضمین ارتباط جهانی و ارائه خدمات به مشتریان LCO اطلاع و مشورت خواهد داد.

۵- با اتحادیه بین‌المللی مخابرات در خصوص نیازهای مخابراتی ماهواره‌ای مشتریان LCO مشورت خواهد کرد.

- بند(د) ماده ۱۲- صرفنظر از دیگر مقررات این «موافقتنامه» در مواردی که عضویت «عضو» منتخب برای اداره ابلاغ شرکت، در ایتسو به موجب ماده چهاردهم متوقف گردد آن «عضو» تا اینکه واگذاری فرکانس‌ها به «عضو» دیگر انجام شود تابع مقررات مربوط مندرج در این «موافقتنامه» و مقررات رادیویی ITU بوده و موظف به رعایت آنها خواهد بود.

- جزء(۴) بند(ه) ماده ۱۲- به «مدیر کل» در خصوص هماهنگی‌های سیستم ماهواره‌ای ITU که از طرف شرکت بر عهده گرفته شده است، به منظور تضمین ارتباط جهانی و ارائه خدمات به مشتریان LCO اطلاع و مشورت خواهد داد.

۱. بند(ت) تبصره ۱۰- دولت مکلف است در سال ۱۳۸۳ نسبت به بیمه نمودن کلیه افرادی که تحت پوشش هیچ‌گونه بیمه درمانی قرار ندارند، اقدام نموده و آنها را به طور رایگان بیمه نماید. این بیماران به هنگام بستری شدن در بیمارستان‌های دولتی، بیست و پنج درصد (۲۵٪) فرانشیز خواهند پرداخت.

بند(ح) تبصره ۱۴- به منظور ارتقاء و توسعه کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات کشور و تولید برنامه‌های نرم‌افزاری و ایجاد زمینه صدور خدمات فنی و مهندسی در زمینه IT به شرکت‌های تابعه وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اجازه داده می‌شود با تأیید مجامع عمومی تا مبلغ چهارصد میلیارد (۴۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال از محل منابع داخلی شرکت‌های مزبور به صورت وجوه اداره شده برای حمایت از پروژه‌ها و طرح‌های توسعه‌ای، اشتغال آفرین و یا صادرات کالا و خدمات در این حوزه توسط بخش‌های خصوصی و تعاونی به صورت تسهیلات از طریق مراجع صلاحیتدار بر اساس آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد مشترک وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، اختصاص داده و مابه‌التفاوت نرخ سود را از محل آن پرداخت نمایند.

بند الحاقی(۱) تبصره ۱۹- سازمان اموال تملیکی و ستاد اجرایی فرمان حضرت امام(ره) مکلفند در مواردی که فروش کالا از طریق مزایده و بر مبنای ارزش سیف باشد ارزش سیف روز کالا به نرخ زمان صدور حکم و در مواردی که ارزش کارشناسی کالا ملاک عمل قرار گیرد ارزش کارشناسی بر مبنای ارزش روز صدور حکم را مبنای عمل قرار دهند.

۸- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۴۰۲ مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تصویب احکام و مصوبات بیست و دومین کنگره اتحادیه پستی جهانی (UPU) منعقد شده در پکن مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۳/۹/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

چون در مواد متعددی از متن «موافقتنامه مربوط به سرویس‌های پرداختی پست مشتمل بر (۱۵) ماده» موضوع بند پنجم ماده واحده «لایحه تصویب احکام و مصوبات بیست و دومین کنگره اتحادیه پستی جهانی (UPU) منعقد شده در پکن ۱۳۷۸، (۱۹۹۹ میلادی)» واژه‌های متعدد غیرفارسی بدون ذکر معادل فارسی وجود دارد، از این جهت مغایر اصل پانزدهم قانون اساسی شناخته شد.

۹- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۱۰۵۷۲ مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۴ مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

بند(ج) تبصره(۱۸) به جهت استفاده از عبارت غیرفارسی مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۰- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۵۵۶ مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه حمایت از سامانه‌های حمل و نقل ریلی شهری و حومه مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۴/۱۰/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

استفاده از واژه‌هایی از جمله: «تراموا» و «منوریل» در ماده(۱) مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی

۱. بند(ج) تبصره ۱۸- ستاد مبارزه با مواد مخدر موظف است کلیه درآمدهای مربوط به فعالیت‌های مبارزه با مواد مخدر در سال ۱۳۸۴ را به حساب درآمدهای عمومی کشور (نزد خزانه‌داری کل) ردیف ۱۵۰۱۰۲ قسمت سوم این قانون واریز نماید. اعتبار ردیف ۱۰۱۰۳۴ قسمت چهارم این قانون براساس پیشنهاد ستاد مبارزه با مواد مخدر که به تأیید رئیس‌جمهور خواهد رسید، جهت فعالیت‌های مرتبط با امر کاهش تقاضا، پیشگیری و مقابله با عرضه مواد مخدر به شرح ذیل در اختیار دستگاه‌های ذی‌ربط قرار خواهد گرفت تا براساس موافقتنامه‌های مبادله شده با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور هزینه نمایند:

پنجاه درصد (۵۰٪) به نیروی انتظامی برای خرید دستگاه‌های X-ray و تجهیزات الکترونیکی برای کنترل مرزها. سی درصد (۳۰٪) به طور مساوی به سازمان بهزیستی کشور، نیروی مقاومت بسیج و سازمان تربیت بدنی و بیست درصد (۲۰٪) به سایر دستگاه‌های مرتبط با موضوع این بند که به تصویب ستاد خواهد رسید.

همچنین مبلغ پانزده میلیارد (۱۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال برای نگهداری حداقل یک‌هزار نفر از فرزندان خانواده‌های بدسرپرست، در اختیار کمیته امداد امام خمینی (ره) قرار می‌گیرد.

ستاد مبارزه با مواد مخدر موظف است گزارش هزینه و عملکرد خود را هر شش ماه به کمیسیون‌های اجتماعی و فرهنگی مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

شناخته شد.^(۱)

۱۱- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۵۱۵۲ مورخ ۱۳۸۵/۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق به موافقتنامه چارچوب حمل و نقل ترانزیت اکو مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۵/۱/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

در بندهای (الف) و (ب) جزء (۲) بخش سوم ضمیمه شماره (۱) خط غیرفارسی بکار برده شده است لذا مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۲- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۵۵۱۶ مورخ ۱۳۸۵/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه مرحله اول لایحه موافقتنامه همکاری در زمینه قرنطینه گیاهی و حفظ نباتات بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت فدراسیون روسیه مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۵/۲/۶ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اینکه ضمائم (۱) و (۲) مذکور در ماده (۲) با خط فارسی نمی‌باشد، لذا از این جهت مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۳- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۴۰۲ مورخ ۱۳۸۵/۸/۲۴ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه مرحله دوم لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به مقررات استفاده از واگن‌ها و کانتینرها (P. P. W) مصوب مجلس شورای اسلامی:

کلیه عبارت‌ها و واژه‌های مختلف غیرفارسی بکار رفته در متن، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی

۱. ماده ۱- سامانه‌های حمل و نقل ریلی شهری شامل: سامانه‌های نقل و انتقال جمعی مسافر در زمان و مسیر مشخص است که عبارتند از تراموا، قطار سبک شهری، مترو، مترو و سامانه‌های مشابه.

۲. بندهای (الف) و (ب) جزء (۲) بخش سوم ضمیمه شماره (۱):

خطوط کشتیرانی رودخانه ایرتیش

Omsk - kazakhstan (Pavlodar - Semipalatinsk - Kamenogorsk - Usl Sea Kara - Salckhard - Mansiysk - khanty - Tobolsk - Rusia) (Ocean Arctic)

خطوط کشتیرانی رودخانه‌های پیانچ و آمودریا

Termez - (Tajikistan) Pyan. Nizhniy - (Afganestan) shecrhan Bender Turkemenistan (Nukry) Uzbekistan

۳. متن اصلاحیه لایحه: بدین وسیله ضمائم (۱) و (۲) مذکور در ماده (۲) لایحه موافقتنامه همکاری در زمینه قرنطینه گیاهی و حفظ نباتات بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت فدراسیون روسیه ارسال می‌گردد. اضافه می‌شود این ضمائم که از دولت محترم دریافت شده به زبان انگلیسی است و از آن جهت که حاوی اصطلاحات و اسامی علمی آفات و بیماری‌های قرنطینه‌ای است، به فارسی ترجمه نشده است.

شناخته شد.^(۱)

۱۴- نظریه شماره ۱۸۶۸۳/۸۵/۳۰ مورخ ۱۳۸۵/۹/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق به کنوانسیون حفاظت از گونه‌های وحشی مصوب ۱۳۸۵/۹/۷ مجلس شورای اسلامی: با توجه به درج عبارت‌ها و واژه‌های مختلف غیرفارسی بکار رفته در متن و پیوست‌های لایحه مذکور، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۵- نظریه شماره ۸۶۳۰/۲۳۱۰۰ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت مصوب ۱۳۸۶/۸/۱ مجلس شورای اسلامی: استفاده از واژه «هیبریدی» مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. متن اصلاحیه لایحه: عطف به نامه شماره ۸۲/۳۰/۳۸۶۹ مورخ ۱۳۸۲/۵/۱۸ در مورد لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به مقررات استفاده از واگن‌ها و کانتینرها به پیوست متن ترجمه آیین‌نامه سازمان همکاری راه‌آهن‌ها (O.S.J.D) جهت بررسی و اظهارنظر ارسال می‌گردد.

۲. برای اطلاع از متن طرح مزبور رک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره هفتم مجلس شورای اسلامی، انتشارات ریاست جمهوری، ۱۳۸۹، صص ۲۷۸-۲۸۱.

۳. ماده ۱- دولت مکلف است در جهت توسعه حمل و نقل درون شهری و برون شهری کشور و مدیریت بر مصرف سوخت نسبت به بهینه‌سازی عرضه خدمات حمل و نقل (از طریق اصلاح و توسعه شبکه حمل و نقل ریلی، برقی کردن خطوط و اجراء علائم و تأسیسات و ارتباطات، افزایش سرعت در شبکه ریلی، یکپارچه‌سازی و ساماندهی مدیریت حمل و نقل، اصلاح قیمت‌ها، ایمن‌سازی و بهبود تردد، بهسازی و از رده خارج نمودن خودروهای فرسوده سبک و سنگین مسافری و باری درون و برون شهری، تبدیل خودروهای بنزین سوز و گازوئیل سوز به دوگانه سوز، الزام معاینه فنی، توسعه ناوگان حمل و نقل همگانی ون و مینی‌بوس و مدی‌بوس و اتوبوس، استفاده از سامانه هوشمند حمل و نقل، ساخت و توسعه شبکه آزادراه‌ها و بزرگراه‌های بین شهری، حمل ترکیبی کالا از مبدأ تا مقصد نهایی با شبکه ریلی و شبکه مکمل جاده‌ای، الزام به داشتن توقفگاه در انواع کاربری‌ها، احداث توقفگاه‌های عمومی، ساماندهی و ایجاد توقفگاه‌ها و پایانه‌های بار و مسافر شهری و برون شهری اعم از ریلی و جاده‌ای در نقاط مناسب از شهرها و حومه آن، افزایش امنیت و قابلیت اطمینان و دسترسی، بهینه‌سازی تقاضای حمل و نقل (از طریق اصلاح فرآیندهای اداری، کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات، اصلاح کاربری زمین و آمایش سرزمین، اعمال محدودیت‌های ترافیکی، آموزش و فرهنگ‌سازی)، بهینه‌سازی مصرف انرژی (از طریق عرضه بنزین و گازوئیل در بخش‌های حمل و نقل و صنعت و کشاورزی با اولویت کارت هوشمند سوخت، احداث جایگاه‌های عرضه گاز، حمایت از ابداعات و اختراعات مؤثر در کاهش مصرف سوخت)، بهینه‌سازی تولید خودرو (از طریق تولید خودروهای گازسوز، تأمین تجهیزات استفاده از گاز توسط خودروها، حمایت از تولید خودروهای برقی، هیبریدی و کم‌مصرف، استانداردسازی تولید خودروی سبک و سنگین و موتور سیکلت در مصرف سوخت و کاهش آلایندگی) و خروج بنزین و گازوئیل از سبد حمایتی، حداکثر از ابتداء سال ۱۳۹۱ هجری شمسی اقدام نماید.

ماده ۲- به دولت اجازه داده می‌شود برای اجراء احکام ماده (۱) این قانون اقدامات زیر را به عمل آورد:

۱- اعطاء کمک‌های بلاعوض یارانه‌ای به بخش‌های غیردولتی مرتبط با اهداف این قانون؛ ←

۱۶- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۴۵۳ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

در قسمت سوم بند (۱) ماده (۱۴)، استفاده از واژه «لیزینگ» مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۷- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۵۵۴ مورخ ۱۳۸۶/۶/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه تجارت ترجیحی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری تونس

→ ۲- تخفیف در حقوق ورودی و سود بازرگانی واردات ناوگان حمل و نقل همگانی، خودروهای کم‌مصرف، خودروهای گازسوز، نفت‌گاز، برقی و هیبریدی و قطعات و تجهیزات مربوطه؛
۳- تخفیف در حقوق ورودی و سود بازرگانی واردات تجهیزات، تأسیسات، ماشین‌آلات و قطعات مورد نیاز شبکه و ناوگان ریلی (شهری و برون‌شهری) و توسعه آزادراه‌ها و بزرگراه‌ها؛
۴- اعطاء تسهیلات بانکی و پرداخت بخشی از سود تسهیلات بانکی به بخش‌های مرتبط با اهداف این قانون؛
۵- تغییر کاربری اراضی و واگذاری زمین‌های مورد نیاز احداث جایگاه‌های عرضه گاز طبیعی تا پایان سال ۱۳۹۰ هجری شمسی به قیمت منطقه‌ای پس از تملک و پرداخت بهای عادلانه آنها به صاحبان اراضی؛
۶- تعیین و اخذ جریمه، متناسب با مازاد مصرف سوخت و آلایندگی از خودروهای سبک و سنگین به صورت پلکانی؛
۷- تعیین و اخذ عوارض، بر مبنای میزان مصرف سوخت و آلایندگی و نوع سوخت از خودروهای تولید داخل و وارداتی از تولیدکنندگان داخلی و واردکنندگان.
ماده ۳- ...

ماده ۸- در صورتی که شهرداری شهرهای دارای شهرک اقماری، شرکت‌های شهرک‌های جدید، شرکت‌ها و کارخانه‌ها، هزینه تأمین زیرساخت و ابنیه خطوط ریلی به شهرک‌های اقماری، شهرهای جدید یا محل شرکت یا کارخانه را تأمین نمایند، دولت هزینه روسازی، علائم، تأسیسات و ناوگان اجراء پروژه‌های مربوطه را تأمین خواهد کرد.

ماده ۹- مدیریت حمل و نقل بار و مسافر در محدوده شهر و حومه آن به عهده شهرداری است.
ماده ۱۰- اعتبارات مورد نیاز موضوع این قانون به میزان حداقل چهار هزار میلیارد (۴۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال در بخش درون شهری و شصت هزار میلیارد (۶۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال در بخش برون‌شهری در هر سال تعیین می‌گردد. دولت مکلف است این اعتبارات را در دو ردیف متمرکز درون شهری و برون‌شهری از محل درآمد عمومی، صرفه‌جویی حاصل از اجراء این قانون و حساب ذخیره ارزی تأمین و در بودجه سنواتی منظور نماید. این اعتبارات در حساب مخصوص نزد خزانه‌داری کل کشور به صورت صد در صد (۱۰۰٪) تخصیص یافته تلقی می‌گردد.

ماده ۱۱- ...

۱. قسمت سوم بند (۱) ماده (۱۴) - وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است با همکاری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و وزارت مسکن و شهرسازی از طریق زیر منابع مالی مورد نیاز برای تولید مسکن در کشور را تأمین نماید:

استفاده از شرکت‌های لیزینگ در تأمین منابع مالی تولید مسکن به صورت اجازه و اجاره به شرط تملیک.

مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۶/۶/۵ مجلس شورای اسلامی:

در بند (۲) ماده (۶) پیوست (پ) و پیوست آخر «گواهی مبداء» کاربرد الفاظ غیرفارسی مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۸- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۵۴ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۷ کل کشور مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی: در بند (۶) کلمه «فاینانس» لفظ غیرفارسی است، لذا مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی می‌باشد که باید معادل فارسی آن قید گردد.^(۲)

۱۹- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۴۴۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه مالیات بر ارزش افزوده مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۹ مجلس شورای اسلامی: ماده (۱۵)، واژه «سیف» لازم است به فارسی تبدیل شود، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲۰- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۰۸۰ مورخ ۱۳۸۶/۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح رفع برخی از موانع تولید و سرمایه‌گذاری صنعتی مصوب ۱۳۸۶/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی: در ماده (۷) و تبصره آن بکار بردن کلمه (FOB) مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی می‌باشد و

۱. بند (۲) ماده (۶) پیوست (پ) - ارزش مواد، قطعات یا محصولات که مبدأ شان طرف متعاقد صادرکننده نیست عبارت خواهد بود از:

الف - ارزش CIF (یا CIP) در زمان ورود آن مواد، قطعات یا محصولات چنانچه این امر قابل اثبات باشد یا ب - در مورد مواد، قطعات یا محصولات که مبدأشان نامعلوم است، اولین قیمتی که می‌توان مشخص کرد در سرزمین طرف متعاقد صادرکننده برای آنها پرداخت شده است.

۲. بند ۶- سهمیه‌های باقیمانده تسهیلات مصوب بیع متقابل و تسهیلات مالی خارجی (فاینانس - موضوع قانون استفاده از منابع مالی خارجی مصوب ۱۳۸۴/۷/۶) و حساب ذخیره ارزی مندرج در قوانین بودجه‌های سال‌های گذشته در سال ۱۳۸۷ به قوت خود باقی است. مبلغ قابل استفاده فاینانس و استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی موضوع بندهای (د) و (ه) ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۷ به شرح مقرر در بند (ه) تبصره (۲) قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور با اضافه شدن بخش گردشگری و افزوده شدن عبارت «اعم از بخش خصوصی و بخش عمومی غیردولتی از جمله شهرداریها» بعد از عبارت «غیردولتی» و حذف پاراگراف آخر جزء (۱) بند مذکور، به ترتیب معادل ارزی مبلغ پنجاه و سه هزار و چهارصد میلیارد (۵۳,۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال و هشتاد و نه میلیارد (۸۹,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال مجاز خواهد بود.

۳. برای اطلاع از متن ماده مزبور ر.ک: به مجموعه قوانین روزنامه رسمی.

لازم است به فارسی تبدیل گردد.^(۱)

۲۱- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۳ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه تصویب احکام و مصوبات بیست و سومین کنگره جهانی پست (UPU) منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۱ مجلس شورای اسلامی: عبارت «کوپن رپنسه‌های بین‌المللی» مذکور در موارد متعدد این لایحه، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۲- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۰۴۵ مورخ ۸۷/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زور افزایی (دوپینگ) مصوب جلسه مورخ بیست و چهارم مهر ماه یک‌هزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه در ضمائم ماده واحده متون و عبارات و اصطلاحاتی وجود دارد که ترجمه نشده و یا معادل فارسی آن قید نگردیده از این جهت مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی است، و به لحاظ ارتباط بین متن پیوست‌ها اظهارنظر قبل از اصلاح مذکور ممکن نمی‌باشد، فلذا پس از رفع اشکالات مذکور کلاً اظهارنظر خواهد شد.^(۳)

۱. ماده ۷- دولت موظف است گاز مورد درخواست واحدهای صنعتی به عنوان مواد اولیه و منابع انرژی را (نسبت به صادرات و دیگر مصارف) با اولویت تأمین نموده و قیمت و شرایط تأمین گاز (طبیعی، ترش، غنی، شیرین، متان و اتان) و میعانات گازی برای صنایع پایین‌دستی در بخش دولتی یا تعاونی و خصوصی را یکسان و به گونه‌ای تعیین نماید که تا سال ۱۳۹۰ هجری شمسی حداقل بیست و پنج درصد (۲۵٪) گاز تولیدی کشور صرف مواد اولیه صنایع پایین‌دستی داخلی گردد و متوسط قیمت گاز صنعتی حداکثر بیست درصد (۲۰٪) بیشتر از متوسط قیمت گاز خانگی نگردد. همچنین به همان نسبتی که میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی (خوراک) واحدهای پتروشیمی ارزان‌تر از فوب (FOB) صادراتی تأمین می‌گردد قیمت محصولات آنها را برای فروش به صنایع داخلی نیز ارزان‌تر از فوب (FOB) صادراتی تعیین نماید. تبصره - صدور محصولات پتروشیمی که خوراک آنها ارزان‌تر از قیمت فوب (FOB) تأمین می‌شود منوط به تأمین نیاز صنایع داخلی می‌باشد.

۲. ماده واحده - احکام و مصوبات اتحادیه جهانی پست (UPU) مصوب بیست و سومین کنگره جهانی پست منعقد شده در تاریخ سیزدهم مهرماه سال ۱۳۸۳ هجری شمسی مطابق با پنجم اکتبر ۲۰۰۴ میلادی در بخارست به شرح زیر تصویب و اجازه تسلیم اسناد آن داده می‌شود (برای اطلاع از متن کامل لایحه رک: مجموعه نظرات شورای نگهبان درخصوص مصوبات دوره هفتم مجلس شورای اسلامی، تهران، ۱۳۸۹، صص ۶۷۷-۶۷۶).

۳. ماده واحده - به دولت جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ) و ضمائم آن متشکل از... به شرح پیوست ملحق شده و سند الحاق را نزد امین بسپارد.

۲۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۷۷ مورخ ۸۷/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

در تبصره (۱) ماده (۲۱) و ماده (۲۸) عبارت «وب سایت» و در تبصره (۲) ماده (۳۲) عبارت «IP»، از این جهت که استفاده از عبارت‌های خارجی بدون ذکر معادل فارسی آن است، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۴- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۰۷۹ مورخ ۸۸/۱۰/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عربی سوریه در زمینه حفظ نباتات مصوب جلسه مورخ هشتم دی ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

عبارت‌های «ژرم پلاسِم»، «استرین»، «بیوتیپ گیاهی» و «پاتوژنی» در ماده (۱)، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی است.^(۲)

۱. تبصره ۱ ماده ۲۱- چنانچه محتوای مجرمانه به وبسایت‌های مؤسسات عمومی شامل نهادهای زیرنظر ولی فقیه و قوای سه‌گانه مقننه، مجریه و قضائیه و مؤسسات عمومی غیردولتی موضوع قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۹ و الحاقات بعدی آن یا به احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده یا به سایر اشخاص حقیقی یا حقوقی حاضر در ایران که امکان احراز هویت و ارتباط با آنها وجود دارد تعلق داشته باشد، با دستور مقام قضایی رسیدگی‌کننده به پرونده و رفع اثر فوری محتوای مجرمانه از سوی دارندگان، وبسایت مزبور تا صدور حکم نهایی پالایش (فیلتر) نخواهد شد.

ماده ۲۸- علاوه بر موارد پیش‌بینی شده در دیگر قوانین، دادگاه‌های ایران در موارد زیر نیز صالح به رسیدگی خواهند بود:

الف)...

ب) جرم از طریق وبسایت‌های دارای دامنه مرتبه بالای کد کشوری ایران ارتکاب یافته باشد.

ج)...

تبصره ۲ ماده ۳۲- اطلاعات کاربر هرگونه اطلاعات راجع به کاربر خدمات دسترسی از قبیل نوع خدمات، امکانات فنی مورد استفاده و مدت زمان آن، هویت، آدرس جغرافیایی یا پستی یا IP، شماره تلفن و سایر مشخصات فردی اوست.

۲. ماده ۱- تعاریف:

در این موافقتنامه عبارات و اصطلاحات به شرح تعاریف ذیل بکار خواهند رفت.

گیاه: گیاهان زنده و اندامی از آن که شامل بذور و ژرم پلاسِم هم می‌شود.

آفت: هرگونه، استرین یا بیوتیپ گیاهی، عامل‌های حیوانی یا پاتوژنی خسارت‌زا به گیاهان یا تولیدات گیاهی.

۲۵- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۶۲۷ مورخ ۸۹/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تقویت مرزبانی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۸۸/۱۲/۲ مجلس شورای اسلامی:
کلمه «اپتیکی» در بند (۲۴) ماده (۹)، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۹-وظایف و اختیارات فرماندهی مرزبانی عبارت است از:
۱- ... ۲۴- انجام فعالیت‌های مهندسی و عمرانی و احداث تأسیسات موردنیاز و سایر اقدامات فیزیکی، الکترونیکی و اپتیکی برای کنترل مرزها در مناطق مرزی زمینی و دریایی به‌استثناء مبادی ورودی و خروجی رسمی کشور.

اصل شانزدهم

از آنجا که زبان قرآن و علوم و معارف اسلامی عربی است و ادبیات فارسی کاملاً با آن آمیخته است این زبان باید پس از دوره ابتدایی تا پایان دوره متوسطه در همه کلاس‌ها و در همه رشته‌ها تدریس شود.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل هفدهم

مبدأ تاریخ رسمی کشور هجرت پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) است و تاریخ هجری شمسی و هجری قمری هر دو معتبر است، اما مبنای کار ادارات دولتی هجری شمسی است. تعطیل رسمی هفتگی روز جمعه است.

۱- نظریه شماره ۷۵۸۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه مبادلات کالا بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عربی سوریه مصوب ۶۱/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۱۷ قانون اساسی مبدأ تاریخ رسمی کشور هجرت حضرت محمد پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم می باشد بنابراین در اسناد و مکتوبات رسمی دولتی باید تاریخ هجری ذکر شود و عنوان لایحه در بند ۱ ماده یک لایحه که منحصرأ تاریخ میلادی را ذکر نموده است مغایر با قانون اساسی است. لازم به ذکر است که بسیار بجاست در قراردادهایی که با کشورهای اسلامی منعقد می شود تاریخ هجری که تاریخ معتبر اسلامی است در طول چهارده قرن بین مسلمین معتبر بوده مناط اعتبار قرار گیرد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۲۸۱۱ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۱۸ شورای نگهبان درخصوص لایحه درخصوص اصلاحیه قانون مبادلات کالا بین دولت جمهوری اسلامی و دولت جمهوری عربی سوریه برای سالهای ۱۹۸۲ تا ۱۹۹۱ مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲۷ مجلس شورای اسلامی: در مواردی که اکتفاء به ذکر تاریخ میلادی شده باید طبق اصل ۱۷ قانون اساسی تاریخ هجری که تاریخ رسمی جمهوری اسلامی ایران است نیز ذکر شود.^(۲)

۳- نظریه شماره ۴۰۲۱ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه پروتکل اصلاحی

۱. ماده ۱- مبادله کالا بین طرفین متعاملین طبق لیست «آ» و «ب» ضمیمه این پروتکل برای سال جاری ۱۹۸۲ انجام خواهد گرفت. داد و ستد در مورد کالاهای مندرجه در این دو لیست از سالهای ۱۹۸۳ تا ۱۹۹۱ خود به خود انجام می گیرد مگر اینکه کمیته بازرگانی مشترک ایران و سوریه در جلسه سالانه که تاریخ آن به توافق طرفین به طور متناوب در تهران و دمشق تعیین خواهد شد، درباره این دو لیست تجدیدنظر به عمل آورد.

۲. برای اطلاع از متن طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره دوم مجلس شورای اسلامی، تهران، انتشارات ریاست جمهوری، ۱۳۸۹.

عهدنامه از میر مصوب ۱۳۷۱/۹/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۵ از این جهت که با تاریخ هجری تطبیق داده نشده است مغایر اصل ۱۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۴۱۱۵ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه پروتکل راجع به حمایت محیط زیست دریایی در برابر منابع آلودگی مستقر در خشکی مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی:

بند ۱ و ذیل بند ۳ ماده ۱۶ از این جهت که با تاریخ هجری تطبیق داده نشده است مغایر اصل ۱۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۵۵۹۹ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه تصویب اساسنامه مرکز بین‌المللی مهندسی ژنتیک و بیوتکنولوژی مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

بند ۲ ماده ۱۱ و بند ۱ ماده ۲۰ و ماده ۲۳ چون تاریخ رسمی کشور ذکر نشده است خلاف اصل ۱۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۶- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۶۹۹ مورخ ۱۳۷۸/۸/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه تسویه حساب بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عربی سوریه مصوب ۱۳۷۸/۸/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

نظر به این که در بند یک ماده یک تاریخ امضای پروتکل مربوط به مبادله کالا و امضای

۱. ماده ۱۵- پروتکل حاضر در تاریخ ۱۸ ژوئن ۱۹۹۰ در اجلاس فوق‌العاده وزیران کشورهای عضو اکو در اسلام آباد تهیه گردید. بنابر مراتب نمایندگان تام‌الاختیار ذیل پروتکل حاضر را امضا نمودند.

۲. بند ۱ ماده ۱۶- پروتکل حاضر از تاریخ ۲۱ فوریه لغایت ۲۱ مه ۱۹۹۰ در کویت برای امضای هر یک از دولت‌های عضو کنوانسیون منطقه‌ای کویت برای همکاری درباره حمایت از محیط زیست دریایی در برابر آلودگی مفتوح خواهد بود.

ذیل بند ۳ ماده ۱۶- پروتکل حاضر در پایان نودمین روز پس از تاریخ سپردن حداقل پنج سند تصویب، پذیرش یا موافقت پروتکل یا الحاق به آن توسط دولت‌های مشروح در بند ۱ این ماده لازم‌الاجرا خواهد بود.

۳. بند ۲ ماده ۱۱- کشورهایی که بعد از ۳۱ دسامبر به عضویت مرکز در می‌آیند می‌توانند امکان کمک ویژه‌ای به مخارج عمومی و هزینه‌های عملیاتی جاری مرکز را برای سال شروع عضویت خود در نظر بگیرند.

بند ۱ ماده ۲۰- این اساسنامه در اجلاس نمایندگان تام‌الاختیار که از ۱۲ تا ۱۳ سپتامبر ۱۹۸۳ در مادرید برگزار می‌شود و بعد در مقر سازمان ملل متحد در نیویورک، تا زمان لازم‌الاجرا شدن آن طبق ماده ۲۱ برای امضا در اختیار تمامی دولت‌ها خواهد بود.

ماده ۲۳- متن این اساسنامه به زبان‌های عربی، چینی، انگلیسی، فرانسه، روسی و اسپانیایی معتبر خواهد بود.

پروتکل اصلاحی و سایر موارد مذکور در همین بند و بند ۳ ماده مرقوم و بند یک ماده ۲ و بند ۲ ماده ۴ تاریخ رسمی جمهوری اسلامی ذکر نشده خلاف اصل ۱۷ قانون اساسی شناخته گردید.^(۱)

۷- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۴۰۰ مورخ ۸۸/۲/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح تسری آیین‌نامه معاملات شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۵ با اصلاحات بعدی به شهرداری‌های شهرهای بالای یک میلیون نفر جمعیت کلانشهرها و مراکز استان مصوب جلسه مورخ نوزدهم فروردین ماه یک هزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

۱-۷- قید تاریخ شاهنشاهی در صدر آیین‌نامه قبل از فصل اول و نیز ذیل ماده (۴۰)، (انتهای آیین‌نامه) مغایر اصل ۱۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. بند ۱ ماده ۱- به دنبال توافق انجام شده بین نمایندگان بانک مرکزی سوریه و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در تاریخ ۱۳ می ۱۹۹۹ میلادی (۱۳۷۸/۲/۲۳) در مورد حساب ویژه مفتوحه به موجب پروتکل مربوط به مبادله کالا امضا شده در تهران به تاریخ ۱۶ مارس ۱۹۸۲ و پروتکل اصلاحی ماده (۱) از پروتکل فوق‌الذکر امضا شده در تهران در تاریخ ۱۹ فوریه ۱۹۸۴ و حساب مفتوحه به موجب یادداشت تفاهم به امضا رسیده در تهران در تاریخ ۱۲ می ۱۹۸۴ مانده حساب بستانکار جمهوری اسلامی ایران به مبلغ فقط چهارده میلیارد و هفتاد و هشت میلیون و نهصد و بیست هزار (۱۴/۰۷۸/۹۲۰/۰۰۰) لیر سوریه تعیین می‌گردد و این مبلغ شامل کلیه تعهدات و مسئولیت‌های ناشی از پروتکل‌ها و اسناد فوق‌الذکر و تمامی اصلاحات آنها می‌باشد.

بند ۳ ماده ۱- در صورتی که نرخ تبدیل لیر سوریه به دلار آمریکا در کشورهای همسایه نسبت به نرخ تسعیر اعمال شده در بودجه عمومی سال ۱۹۹۹ جمهوری عربی سوریه از بیست درصد (۲۰٪) طی مدت ده ساله بازپرداخت مبلغ تعیین شده در بند (۱) فوق‌الذکر افزایش یابد، اقساط پرداخت نشده نسبت به مازاد بیست درصد (۲۰٪) فوق‌الاشعار در نرخ تبدیل براساس فرمول اعمال شده در تعیین مبلغ اصلی مورد ارزیابی مجدد قرار می‌گیرد.

بند ۱ ماده ۲- مبلغ مذکور در ماده (۱) این موافقتنامه به لیر سوری طی ده قسط سالانه به طور متساوی و پی در پی پرداخت می‌شود، به گونه‌ای که اولین قسط آن در تاریخ اول جولای ۱۹۹۹ میلادی و آخرین قسط در تاریخ اول جولای ۲۰۰۸ میلادی پرداخت شود.

بند ۲ ماده ۴- این موافقتنامه به عنوان ضمیمه یادداشت تفاهم امضا شده بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عربی سوریه در تاریخ ۱۵ می ۱۹۹۹ میلادی تلقی می‌گردد.

۲. «آیین‌نامه معاملات شهرداری پایتخت» مصوب ۲۵۳۵/۱/۲۵ کمیسیون‌های کشور مجلسین
فصل اول - نصاب معاملات

ماده ۱- ...

ماده ۴۰- آیین‌نامه معاملات شهرداری پایتخت مصوب سال ۱۳۴۴ از تاریخ اجرای این آیین‌نامه لغو می‌شود.

آیین‌نامه فوق‌مشمول بر چهل ماده و بیست و دو تبصره به استناد تبصره ۳۹ قانون بودجه سال ۱۳۴۴ (۲۵۲۴ شاهنشاهی) کل کشور پس از تصویب کمیسیون کشور مجلس شورای ملی در جلسه روز چهارشنبه ۱۳۵۴/۱۰/۲۴ (۲۵۳۴ شاهنشاهی) در جلسه روز چهارشنبه بیست و پنجم فروردین ماه دو هزار و پانصد و سی و پنج شاهنشاهی به تصویب کمیسیون کشور مجلس سنا رسیده است.

۷-۲. ذکر کلمه «شاهنشاهی» در ماده (۶) و تبصره (۳) آن و ذیل ماده (۴۰) (انتهای آیین‌نامه) مغایر اصول متعدد از جمله اصل اول قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۶- آگهی مناقصه یک نوبت در روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی و از یک تا سه نوبت به اقتضای اهمیت معامله در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار پایتخت باید منتشر گردد.

تبصره ۱- ...

تبصره ۳- اگر به تشخیص شهرداری پایتخت موضوع معامله ایجاب کند که علاوه بر نشر آگهی در داخل کشور موضوع به اطلاع فروشندگان کالا یا انجام‌دهندگان کار یا خدمت در خارج از کشور هم برسد یک نسخه از آگهی باید به وسیله وزارت امور خارجه به هر یک از سفارتخانه‌های ممالک مربوط در تهران و یک نسخه هم به سفارتخانه‌های کشور شاهنشاهی ایران در ممالک مربوط از طریق وزارت مذکور فرستاده شود.

ماده ۴۰- آیین‌نامه معاملات شهرداری پایتخت مصوب سال ۱۳۴۴ از تاریخ اجرای این آیین‌نامه لغو می‌شود.

آیین‌نامه فوق مشتمل بر چهل ماده و بیست و دو تبصره به استناد تبصره ۳۹ قانون بودجه سال ۱۳۴۴ (۲۵۲۴ شاهنشاهی) کل کشور پس از تصویب کمیسیون کشور مجلس شورای ملی در جلسه روز چهارشنبه ۱۳۵۴/۱۰/۲۴ (۲۵۳۴ شاهنشاهی) در جلسه روز چهارشنبه بیست و پنجم فروردین ماه دو هزار و پانصد و سی و پنج شاهنشاهی به تصویب کمیسیون کشور مجلس سنا رسیده است.

اصل هجدهم

پرچم رسمی ایران به رنگ‌های سبز و سفید و سرخ با علامت مخصوص جمهوری اسلامی و شعار «الله اکبر» است.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل نوزدهم

مردم ایران از هر قوم و قبیله که باشند از حقوق مساوی برخوردارند و رنگ، نژاد، زبان و مانند اینها سبب امتیاز نخواهد بود.

۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۹ شورای نگهبان درخصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۲۸ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان درخصوص طرح اولویت استخدام افراد بومی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۴ مجلس شورای اسلامی:
با توجه به اینکه مردم ایران از هر قوم و قبیله از حقوق مساوی برخوردارند و همه افراد ملت اعم از زن و مرد یکسان در حمایت قانون قرار دارند این طرح مغایر اصول نوزدهم و بیستم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند دوم.

۲. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون کلیه وزارتخانه‌ها، شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی و وابسته به دولت، شهرداری‌ها و دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنان مستلزم ذکر نام است (به جز مشاغل نظامی، انتظامی و امنیتی) نیازهای استخدامی خود را برای شهرستان‌ها (به جز مراکز استانها) از بین داوطلبان بومی حائز شرایط تأمین نمایند و در صورت عدم وجود افراد بومی از داوطلبین واجد شرایط غیربومی جذب کنند.
تبصره ۱- معیار شناسایی داوطلبان بومی، مهلت‌های مناسب برای مراجعه داوطلبان بومی، نحوه ارتباط و همکاری مراکز کارپایی و خدمات و اشتغال و چگونگی اقدامات حمایتی و تشویقی کارپایی‌های فعال و کارفرمایانی که از جویندگان کار بومی استفاده می‌کنند و سایر موارد اجرایی این قانون براساس آیین‌نامه‌ای خواهد بود که حداکثر ظرف سه ماه توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت کار و امور اجتماعی تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره ۲- وزارت کار و امور اجتماعی موظف است ضمن نظارت بر اجرای این قانون، هر شش ماه یک بار گزارش نظارتی و اجرایی را به کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

اصل بیستم

همه افراد ملت اعم از زن و مرد یکسان در حمایت قانون قرار دارند و از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رعایت موازین اسلام برخوردارند.

۱- نظریه شماره ۷۱۸۵ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه مربوط به اموال متواریان و متهمین خارج از کشور مصوب جلسه ۶۱/۱۰/۲۱ مجلس شورای اسلامی: از لحاظ اینکه متواری بودن از کشور و اقامت در خارج شرعاً موضوع احکامی که در این لایحه ذکر شده نمی‌باشد به اتفاق آراء مغایر با موازین و نیز با کثرت آراء مغایر با اصل ۲۰ قانون اساسی شناخته شده، همچنین از لحاظ اینکه لایحه مذکور لایحه قضایی است و برحسب تحقیقی که شده به وسیله شورای عالی قضایی تهیه نشده است با اصل ۱۵۷ قانون اساسی به اکثریت آراء مغایر شناخته شد.

لازم به ذکر است حقوق دولت و بانک‌ها و سائر طلبکاران از فراریان و مقیمین در خارج از کشور طبق ضوابط شرعی به عنوان تقاص و عناوین شرعی دیگر لازم‌الاستیفاء است، چنانکه در رابطه با حفظ اموال غایب و جلوگیری از سوءاستفاده از آنها نیز با رعایت ضوابط شرعی تصویب قوانین و اقدامات مقتضی امکان‌پذیر است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۹۳۱ مورخ ۱۳۶۲/۳/۲۶ شورای نگهبان درخصوص لایحه تعیین وظایف و تشکیلات شورای امنیت کشور مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه ۱۳۶۲/۶/۸ مجلس شورای اسلامی: بند ۶ ماده ۳ (عضویت یک نفر از اعضای کمیسیون شوراها و امور داخلی مجلس شورای اسلامی در شورای امنیت کشور) با اصل ۲۰ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۲)

۱. ماده واحده - به منظور حفظ مصالح عمومی و جلوگیری از حیف و میل اموال و خروج غیرقانونی اموال به خارج از کشور به کلیه افرادی که به هر نحو قبل یا بعد از پیروزی انقلاب به خارج از کشور متواری یا در خارج مقیم شده‌اند، به مدت دو ماه مهلت داده می‌شود برای تعیین تکلیف اموال خود در ایران شخصاً به دادرسی کل انقلاب مراجعه نمایند در غیر این صورت به دادستانی کل انقلاب اجازه داده می‌شود از تاریخ انقضای مهلت مقرر کلیه اموال منقول و غیرمنقول این قبیل اشخاص را به فروش رسانده یا به اجاره واگذار و کلیه وجوه حاصله را به طور امانی در حساب دولت واریز نماید و همچنین کلیه قراردادهای و یا امتیازاتی را که به نحوی از دولت ایران تحصیل کرده‌اند، لغو نماید.

۲. ماده ۳- اعضای شورای امنیت کشور عبارتند از:

۱- وزیر کشور. ۲- نماینده مقام رهبری در شورای عالی دفاع. ۳- دادستان کل کشور. ۴- رئیس ستاد مشترک ارتش. ۵- فرمانده کل سپاه پاسداران. ۶- یک نفر از اعضای کمیسیون شوراها و امور داخلی مجلس شورای اسلامی. ۷- مسئول اطلاعات کل کشور. ۸- رئیس شهربانی کل کشور. ۹- سرپرست کمیته‌های انقلاب اسلامی. ۱۰- فرمانده ژاندارمری کل کشور. ۱۱- دادستان کل انقلاب.

۳- نظریه شماره ۲۰۷۶ مورخ ۱۳۶۳/۸/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه خدمت یک ماهه پزشکان و وابستگان حرفه پزشکی و پیراپزشکی مصوب جلسه علنی روز پنجشنبه ۱۳۶۳/۸/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

بند(د) تبصره ۳ از لحاظ اینکه مشتمل بر تبعیض است و در معافیت پزشکان سپاه استثنا ننموده است با بند ۹ اصل ۳ و اصل ۲۰ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۴۹۵۳ مورخ ۱۳۶۴/۹/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مجوز پرداخت تعهدات طرح‌های عمرانی مربوط به سال‌های ۱۳۵۲ لغایت ۱۳۶۳ مصوب ۱۳۶۴/۹/۵ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده ۲ که پرداخت بدهی دولت به کلیه بستانکاران قبل از انقلاب حتی کسانی که مشمول قانون اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی نیز نیستند و لازمه‌اش این است که شخص طلبکار ناگزیر باشد خود به دادگاه مراجعه و برائت خویش را از شمول اصل ۴۹ قانون اساسی از دادگاه بگیرد مغایر اصول ۲۰ و ۳۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۵۳۷۲ مورخ ۱۳۶۴/۱۱/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی تربیت پزشک و وابستگان به حرفه پزشکی و پیراپزشکی برای مناطق روستایی... مصوب ۱۳۶۴/۱۱/۱ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۶- نظریه شماره ۵۹۶ مورخ ۱۳۷۴/۴/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۵ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱. تبصره ۳- پزشکان و وابستگان حرفه پزشکی و پیراپزشکی در موارد زیر از انجام خدمات مزبور معاف هستند:

الف - کسانی که به علت بیماری تأیید شده توسط وزارت بهداشتی قادر به انجام این خدمت نباشند.

ب - کسانی که بیش از ۵۵ سال داشته باشند.

ج - زنان متأهل پزشک و پیراپزشکی و حرف وابسته مگر اینکه داوطلب باشند.

د - پزشکان ارتشی در زمان جنگ تابع نظامات مربوط در ارتش خواهند بود.

۲. ماده ۲- در مورد بستانکاران قبل از انقلاب از سال ۵۲ تا پایان سال ۵۷ پس از رسیدگی دادگاه‌های اصل ۴۹ قانون اساسی و کسب مفاسحساب از بانک‌ها و وزارت امور اقتصاد و دارایی و سازمان تأمین اجتماعی بدهی دولت پرداخت شود.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند چهارم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند هجدهم.

۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۸- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۲۸ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح اولویت استخدام افراد بومی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۴ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۵/۱ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱۰- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۷۸۱ مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح بند(۴) ماده(۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق یک بند به آن مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند دوم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل نوزدهم، بند دوم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند چهارم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند شصت و یک.

اصل بیست و یکم

دولت موظف است حقوق زن را در تمام جهات با رعایت موازین اسلامی تضمین نماید و امور زیر را انجام دهد:

- ۱- ایجاد زمینه‌های مساعد برای رشد شخصیت زن و احیای حقوق مادی و معنوی او.
- ۲- حمایت مادران، بالخصوص در دوران بارداری و حضانت فرزند، و حمایت از کودکان بی سرپرست.
- ۳- ایجاد دادگاه صالح برای حفظ کیان و بقای خانواده.
- ۴- ایجاد بیمه خاص بیوگان و زنان سالخورده و بی سرپرست.
- ۵- اعطای قیمومت فرزندان به مادران شایسته در جهت غبطه آنها در صورت نبودن ولی شرعی.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل بیست و دوم

حیثیت، جان، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۶۴۸۱ مورخ ۱۳۶۵/۵/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه ۱۳۶۵/۵/۱ مجلس شورای اسلامی:

در نظام جمهوری اسلامی امور اجرایی طبق اصل ۶۰ قانون اساسی جز در اموری که در قانون اساسی مستقیماً بر عهده رهبری گذاشته شده از طریق رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر و وزرا انجام می‌پذیرد. علیهذا بخش‌هایی از این قانون را که مربوط به نظارت بر امور پزشکی و اجرایی است وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی در حدود قوانین عهده‌دار است و احاله آن به سازمان مستقل مغایر با قانون اساسی است و در بخش‌هایی که مربوط به تخلف پزشکان است رسیدگی با مراجع قضایی است و در بخش‌های مربوط به امور و مسائل صنفی پزشکان خودشان می‌توانند در محدوده قوانین جمعیت‌هایی را بدون الزام پزشکان به شرکت در آن جمعیت‌ها و قبول مقررات آنها تشکیل دهند. لایحه مذکور و قانون نظام پزشکی سابق فقط در محدوده اخیر از سوی خود پزشکان طبق اصل ۲۶ قانون اساسی قابل قبول است و در غیر این محدوده با اصول ۲۲ و ۶۰ و ۱۵۹ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۳۸۱ مورخ ۱۳۷۵/۱۰/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح کیفیت اخذ پروانه وکالت دادگستری مصوب ۱۳۷۵/۱۰/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۵ ماده ۲ مغایر اصول ۲۲ و ۲۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. برای اطلاع از متن لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره دوم مجلس شورای اسلامی، انتشارات ریاست جمهوری، سال ۱۳۸۹.

۲. تبصره ۵ ماده ۲- اعتبار پروانه وکالت سه سال می‌باشد و در صورت تقاضای تمدید، کانون وکلا مکلف است شرایط مندرج در این قانون را در مورد متقاضی احراز نماید. مدت مزبور، نسبت به وکلای موجود از تاریخ آخرین تمدید پروانه خواهد بود.

۳- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۷۳۱ مورخ ۱۳۷۶/۳/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح ماده (۳) قانون راجع به ترجمه اظهارات و اسناد در محاکم و دفاتر رسمی مصوب ۱۳۱۶ و الحاق چند ماده به آن مصوب ۱۳۷۶/۳/۶ مجلس شورای اسلامی:

صدر ماده ۴ از این جهت که صلاحیت مترجم را در امر ترجمه منوط به سه سال نموده است، خلاف اصول ۲۲ و ۲۸ قانون اساسی شناخته شد و اگر صلاحیت وی مطلق باشد و الزام شود که بعد از سه سال یا کمتر و یا بیشتر برای تمدید پروانه به مرجع ذیصلاح مراجعه کند، رفع اشکال خواهد شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری مورخ ۱۳۶۰/۶/۲۸ شورای نگهبان:

در صورتی که از سوی مسئولین قانونی تشخیص صلاحیت داوطلبان نمایندگی در حدود موانع مذکور در ماده ۱۰ قانون انتخابات پرسشی شود، مرکز اسناد می‌تواند در خصوص نفی یا اثبات هر یک از موانع مذکور بدون شرح و تفصیل پاسخ دهد.

۲- نظریه تفسیری مورخ ۱۳۶۰/۶/۲۸ شورای نگهبان:

به طور کلی اطلاع دادن از سوابق مربوط به تعرض به حیثیت اشخاص طبق اصل ۲۲ قانون اساسی در غیر مواردی که قانون تجویز می‌نماید، جایز نیست.

۱. ماده ۴- اعتبار پروانه مترجمی سه سال است و تمدید آن منوط به درخواست متقاضی و پرداخت هزینه مطابق تعرفه قانونی می‌باشد چنانچه متقاضی تمدید فاقد یکی از شرایط مقرر قانونی تشخیص داده شود مراتب با ذکر دلایل آن به مرجع انتظامی مترجمان اعلام و درخواست رسیدگی می‌شود. مرجع انتظامی پس از رسیدگی نسبت به تمدید یا عدم تمدید پروانه مترجمی رأی مقتضی صادر می‌نماید.

اصل بیست و سوم

تفتیش عقاید ممنوع است و هیچ‌کس را نمی‌توان به صرف داشتن عقیده‌ای مورد تعرض و مؤاخذه قرار داد.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل بیست و چهارم

نشریات و مطبوعات در بیان مطالب آزادند مگر آن که مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشد. تفصیل آن را قانون معین می‌کند.

۱- نظریه شماره ۴۹۵۰ مورخ ۱۳۶۴/۹/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی مطبوعات مصوب جلسه ۱۳۶۴/۸/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱- ماده یک که ظاهر آن حصر نشریه در زمینه‌های مذکور در آن ماده است و سایر زمینه‌های متصور مشروع را شامل نمی‌شود مخالف آزادی مطبوعات و با اصل ۲۴ قانون اساسی مغایر است. با اصلاح این ماده بند «الف» ماده ۲ نیز طبعاً باید اصلاح گردد.^(۱)

۱-۲- بند «ب» ماده ۷ که به طور مطلق درج هرگونه مطلبی را مغایر با نوع نشریه ممنوع نموده با آزادی مطبوعات و اصل ۲۴ قانون اساسی مغایر است.^(۲)

۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱. ماده ۱- مطبوعات در این قانون عبارتند از نشریاتی که به طور منظم و با نام ثابت و تاریخ و شماره ردیف در زمینه‌های خبری، انتقادی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، کشاورزی، فرهنگی، دینی، علمی، فنی، نظامی، هنری، ورزشی منتشر می‌شوند.

بند(الف) ماده ۲- روشن ساختن افکار عمومی و بالا بردن سطح معلومات و دانش مردم در یک یا چند زمینه مذکور در ماده

۲. بند(ب) ماده ۷- درج مطالبی مغایر با آنچه که متقاضی به نوع نشریه متعهد شده است.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهارم، بند سی‌ام.

اصل بیست و پنجم

بازرسی و نرساندن نامه‌ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس، سانسور، عدم مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هرگونه تجسس ممنوع است مگر به حکم قانون.

– نظریه شماره ۸۷۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۳/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تأسیس وزارت اطلاعات مصوب جلسه علنی در روز دوشنبه ۱۳۶۲/۴/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

هدف مستفاد از اصل ۲۵ قانون اساسی، ممنوعیت تجسس در سطح همگانی و مردمی است و استثنای «مگر حکم قانون» شامل به تعریف این نوع تجسس عام و آموزش آن نمی‌شود. بند «ه» ماده ۱۴ و عبارت «با مذاکره استفاده از نیروهای مردمی» در بند «الف» ماده مزبور، با اصل ۲۵ قانون اساسی مغایر شناخته شد و از جهت انطباق با موازین شرعی نیز به تأیید اکثریت فقها نرسید.^(۱)

۱. ماده ۱۴– شرح وظایف وزارت اطلاعات:

الف – کسب و جمع‌آوری اخبار با حداکثر استفاده از نیروهای مردمی و تولید، تجزیه، تحلیل و طبقه‌بندی اطلاعات مورد نیاز در ابعاد داخلی و خارجی.

ب – کشف توطئه‌ها و فعالیت‌های براندازی، جاسوسی، خرابکاری و اغتشاش علیه استقلال و امنیت و تمامیت ارضی کشور و نظام جمهوری اسلامی ایران.

ج – حراست اخبار، اطلاعات، اسناد، مدارک، تأسیسات و پرسنل وزارتخانه.

د – آموزش و کمک‌های لازم به ارگان‌ها و نهادها جهت حفاظت از مدارک، اسناد و اشیای مهم آنها.

تبصره – هر یک از ارگان‌ها و نهادها، مسئول حفاظت از مدارک، اسناد و اشیای مهم خود می‌باشند.

ه – بالا بردن سطح آگاهی و آموزش اطلاعاتی جامعه برای مردمی کردن کسب اخبار.

و – ارائه خدمات اطلاعاتی ضروری به سازمان‌ها و ارگان‌ها و آگاه ساختن به موقع آنها نسبت به توطئه‌ها.

ز – همکاری و تبادل اطلاعات و تجارب اطلاعاتی با کشورهای که حائز صلاحیت لازم باشند.

اصل بیست و ششم

احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده آزادند، مشروط به این که اصول استقلال، آزادی، وحدت ملی، موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی را نقض نکنند. هیچ‌کس را نمی‌توان از شرکت در آنها منع کرد یا به شرکت در یکی از آنها مجبور ساخت.

۱- نظریه شماره ۹۸۵۵ مورخ ۱۳۶۶/۹/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه کار مصوب هجدهم تیرماه ۱۳۶۰ مجلس شورای اسلامی:

در تبصره ۱ ماده ۱۳۱ و تبصره ۱ ماده ۱۳۲ نظر به اینکه آنچه از اصل ۲۶ قانون اساسی استفاده می‌شود آزادی فعالیت‌های گروهی و جمعی به صورت تشکل افراد است و شامل فعالیت‌های جمعی جمعیت‌ها و انجمن‌ها نمی‌شود و چون این اصل مربوط به حقوق مردم است و اکتفاء قانون اساسی، به اینکه در مقام بیان بوده است، به این مقدار ظاهر در حصر است. بنابراین تشکیل انجمن‌ها و هیأت‌ها از طریق سلسله مراتب به طور صعودی مغایر با قانون اساسی است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۷۰۶ مورخ ۱۳۷۶/۷/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تأسیس سازمان نظام دامپزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۶/۷/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق تبصره ۱ ماده ۶ از این جهت که استثناء اقلیت‌های دینی از بند ۵ ماده نسبت به وفاداری به قانون اساسی شامل نقض قانون اساسی توسط آنان نیز می‌گردد، خلاف اصل ۲۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. تبصره ۱ ماده ۱۳۱- انجمن‌های اسلامی می‌توانند به منظور هماهنگی در انجام وظایف و شیوه‌های تبلیغی نسبت به تأسیس کانون‌های هماهنگی انجمن‌های اسلامی در سطح استان‌ها و کانون عالی هماهنگی انجمن‌های اسلامی در کل کشور اقدام نمایند.

تبصره ۱ ماده ۱۳۲- به منظور هماهنگی در انجام وظایف محوله و قانونی، انجمن‌های صنفی می‌توانند نسبت به تشکیل کانون انجمن‌های صنفی در استان و کانون عالی انجمن‌های صنفی در کل کشور اقدام نمایند.

۲. بند ۵ ماده ۶- داشتن حسن شهرت در تعهد عملی به احکام دین مبین اسلام و وفاداری به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

تبصره ۱ ماده ۶- اقلیت‌های دینی به رسمیت شناخته در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در صورت داشتن شرایط بندهای (۱) تا (۴) این ماده می‌توانند به عضویت شورای مرکزی درآیند.

۳- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۸۳۳۳ مورخ ۱۳۸۳/۶/۴ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه برنامه چهارم توسعه مصوب مورخ ۱۳۸۳/۵/۲۸ مجلس شورای اسلامی: بند(د) ماده(۱۱۴) مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی و اطلاق آن نیز مغایر اصل ۲۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۵- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۰۰۵ مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه قانون کارشناسان رسمی دادگستری مصوب ۱۳۸۰/۵/۱۳ مجلس شورای اسلامی: قید عضویت رسمی در بند «ه» ماده(۱۵) که مستلزم دادن پروانه به هواداران و فعالان گروهک‌ها و اعضای غیررسمی آنها است خلاف شرع و مغایر مفهوم اصل ۲۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. بند(د) ماده ۱۱۴- حمایت از ایجاد و گسترش سازمان‌های غیردولتی، نهادهای مدنی و تشکلهای زنان. به انتهای بند(د) عبارت «در چارچوب مقررات مربوطه» اضافه شد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهارم، بند دوم.

۳. بند(ه) ماده ۱۵- متقاضیان أخذ پروانه کارشناس رسمی باید واجد شرایط ذیل باشند: نداشتن عضویت رسمی در گروهک‌های محارب و مخالف اسلام با تأیید وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران.

اصل بیست و هفتم

تشکیل اجتماعات و راهپیمایی‌ها، بدون حمل سلاح، به شرط آنکه مخل به مبانی اسلام نباشد آزاد است.

۱- نظریه شماره ۲۹۹۰ مورخ ۱۳۶۰/۴/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی مصوب جلسه روز پنجشنبه هجدهم تیرماه ۱۳۶۰ مجلس شورای اسلامی:

آن قسمت از تبصره ۲ ماده ۶ که تشکیل راهپیمایی در معابر عمومی را منوط به کسب اجازه قبلی از وزارت کشور دانسته با توجه به اینکه اصولاً راهپیمایی در غیرمعابر عمومی مصداق ندارد و طبق اصل ۲۷ قانون اساسی تشکیل راهپیمایی بدون حمل سلاح و در صورتی که مخل به مبانی اسلام نباشد بدون قید دیگری آزاد است مغایر قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱. تبصره ۲ ماده ۶- تشکیل اجتماعات و راهپیمایی طبق اصل ۲۷ قانون اساسی آزاد است ولی برگزاری آن در پارک‌ها، میادین و معابر عمومی منوط به کسب مجوز از وزارت کشور است.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهارم، بند دوم.

اصل بیست و هشتم

هر کس حق دارد شغلی را که بدان مایل است و مخالف اسلام و مصالح عمومی و حقوق دیگران نیست برگزیند. دولت موظف است با رعایت نیاز جامعه به مشاغل گوناگون، برای همه افراد امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی را برای احراز مشاغل ایجاد نماید.

۱- نظریه شماره ۵۴۵۳ مورخ ۱۳۶۱/۶/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل وزارت بهداشت و درمان آموزش پزشکی مصوب ۶۱/۶/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده ۱۳ که تأسیس مطب جدید را در استان تهران و شهرهای شیراز و اصفهان و تبریز و مشهد ممنوع نموده است به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان مغایر با اصل ۲۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۱۹۶ مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۵- نظر باینکه از اعمال اختیارات مقید در تبصره ۳ (اضافه شده به بند ۲ ماده ۱۴) حصر مشاغل استظهار می‌گردد با اصل ۲۸ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۲)

۳- نظریه شماره ۱۶۵۲ مورخ ۱۳۶۸/۱۱/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه روز سه‌شنبه نوزدهم دی ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق و عموم تبصره ۲۷ که شامل هر نوع صنف و شغل می‌گردد و نیز موهم شمول آن نسبت به تجدید و تمدید پروانه‌های قبلی نیز می‌باشد با اصل ۲۸ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۳)

۱. تبصره ماده ۱۳- از تاریخ تصویب این قانون ایجاد و تأسیس مطب جدید در استان تهران و شهرهای شیراز و اصفهان و تبریز و مشهد ممنوع است.

۲. تبصره ۳- کمیسیون نظارت هر شهر موظف است در ابتدای هر سال بر اساس خط‌مشی تعیین شده از سوی هیأت عالی نظارت تعداد صنوف و انواع مشاغل صنفی را مشخص و جهت صدور پروانه کسب به اتحادیه‌های صنفی مربوط ابلاغ کند.

۳. تبصره ۲۷- اعطای هرگونه مجوز و پروانه کار به متقاضیان مشاغل تولیدی، خدماتی و صنفی در کلیه بخش‌های اقتصادی موکول به طی دوره ویژه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سطوح مورد نیاز و دریافت گواهینامه صلاحیت فنی می‌باشد.

۴- نظریه شماره ۴۶۵۴ مورخ ۱۳۷۲/۲/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان پزشکی قانونی کشور مصوب ۱۳۷۲/۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی: ماده ۵ خلاف اصول ۵۷ و ۲۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۳۱۸ مورخ ۱۳۷۵/۱۰/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح کیفیت اخذ پروانه وکالت دادگستری مصوب ۱۳۷۵/۱۰/۱۱ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۶- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۷۳۱ مورخ ۱۳۷۶/۳/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح ماده(۳) قانون راجع به ترجمه اظهارات و اسناد در محاکم و دفاتر رسمی مصوب ۱۳۱۶ و الحاق چند ماده به آن مصوب ۱۳۷۶/۳/۶ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۳۸۳ مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح گزینش مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۰/۷/۱ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱. ماده ۵- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه‌های علوم پزشکی مکلفند با اعلام نیاز سازمان به استفاده از خدمات پزشکی و پیراپزشکی افراد متبوع آنان فوراً فرد مورد نیاز را در مدت اعلامی سازمان به پزشکی قانونی مأمور نمایند. حق الزحمه فرد مورد نیاز در خارج از وقت اداری براساس تعرفه سازمان پرداخت می‌شود.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل بیست و دوم، بند دوم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل بیست و دوم، بند سوم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند سی و سوم.

اصل بیست و نهم

برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح، نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و غیره، حقی است همگانی. دولت مکلف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی فوق را برای یک فرد کشور تأمین کند.

۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۰۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۰/۲۶ مجلس شورای اسلامی: بند «د» ماده (۸۸) مغایر اصل ۲۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۲۶۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۲/۹/۱۸ مجلس شورای اسلامی: اصل ۲۹ قانون اساسی بیمه شدن را حق همگانی عمومی افراد قراردادده است و چون تبصره (۲) ماده (۳) حکم به الزام همه اقشار نموده است، نسبت به مواردی که در قبال بیمه ملزم به پرداخت وجه می‌شوند و احیاناً توان پرداخت ندارند مغایر اصل مذکور شناخته شد.^(۲)

۱. بند «د» ماده ۸۸- مدیریت مراکز بهداشتی و درمانی دولتی بدون دریافت اجاره‌بهای اموال منقول و غیرمنقول به مؤسسات خیریه و هیأت امنای واجد شرایط که مجوز انجام فعالیت را از وزارتخانه ذی‌ربط دارند واگذار شود.

۲. تبصره (۲) ماده (۳) - دولت مکلف است ظرف مدت دو سال از تاریخ ابلاغ این قانون، امکان تحت پوشش بیمه قرار گرفتن اقشار مختلف جامعه از جمله روستاییان، عشایر و شاغلین فصلی را فراهم نماید و کلیه افراد باید ظرف مدت مذکور خود را تحت پوشش حوزه بیمه‌ای این نظام قرار دهند.

اصل سی‌ام

دولت موظف است وسایل آموزش و پرورش رایگان را برای همه ملت تا پایان دوره متوسطه فراهم سازد و وسایل تحصیلات عالی را تا سر حد خودکفایی کشور به طور رایگان گسترش دهد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۱۶۵۲ مورخ ۱۳۳۸/۱۱/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه روز سه‌شنبه نوزدهم دی ماه ۱۳۳۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۴۹ اولاً اگر به صورت دائمی باشد مغایر با اصل ۳۰ قانون اساسی است ولی تقیید آن به مدت پنج سال (زمان اجرای برنامه اول) با توجه به وضع موجود اشکالی ندارد. ثانیاً در صورتی که هزینه‌ها از درآمدهای وصولی بیشتر باشد مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی است مگر اینکه طریق تأمین آن از سوی مجلس شورای اسلامی پیش‌بینی گردد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۵۵۹۸ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل شوراهای آموزش و پرورش در استان‌ها، شهرستان‌ها و مناطق کشور مصوب ۱۳۷۳/۹/۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲-۱ اطلاق بند ۲ ماده ۸ از این جهت که شامل أخذ وجوهی از مردم ولو به نحو اجبار می‌شود خلاف اصل سی‌ام قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۲-۲ اطلاق بند ۱۲ ماده ۸ به لحاظ اینکه احیاناً موجب الزام مردم به پرداخت وجوهی خواهد شد مغایر اصل سی‌ام و در مواردی مغایر اصل پنجاه و یکم قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۴۹- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی می‌توانند دوره‌های شبانه و دوره‌های خاص، تأسیس و هزینه‌های سرانه شبانه را با تأیید وزارتین فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حسب مورد از داوطلبان به تحصیل وصول و وجوه حاصله را به خزانه‌داری کل واریز نمایند و همه ساله معادل آن را صرف هزینه‌های مربوطه دانشگاه نمایند.

۲. بند ۲ ماده ۸- تصویب ضوابط مالی مدارس، شامل کلیه دریافت‌ها و هزینه‌ها و سایر درآمدهای مردمی، با توجه به وضعیت اقتصادی اولیای هر مدرسه و کیفیت ارائه فعالیت‌های آموزشی و پرورشی.

۳. بند ۱۲ ماده ۸- برنامه‌ریزی و اقدام جهت تهیه زمین و سایر امکانات لازم به منظور تأمین و تجهیز فضاهای آموزشی و پرورشی منطقه از طریق خودیاری اهالی و همکاری مؤسسات و سازمان‌های ذی‌صلاح دولتی و قانونی.

۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۰۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۰/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اینکه در بند (ب) ماده (۸۸) مجوز اعمال تخفیف‌ها و تسهیلات ویژه در خصوص فروش ساختمان‌های نیمه تمام و موجود در مناطق شهری و میزان اجاره‌بها و نحوه واگذاری ساختمان‌های مذکور بدون ضابطه مشخص و دقیق داده شده است و ممکن است در اثر عدم ضابطه ثروت‌های عمومی در مواردی برخلاف مصالح عامه مصرف شود لذا اطلاق این بند مغایر اصل ۴۵ قانون اساسی شناخته شد. و در مواردی عدم ضابطه موجب تضییع اموال بیت المال می‌گردد اطلاق آن خلاف موازین شرع تشخیص داده شد. ضمناً چون حکم این ماده شامل مواردی می‌شود که وزارت آموزش و پرورش علی‌رغم اینکه امکان انجام فعالیت‌های مربوط به خود را دارد آن را به بخش غیردولتی واگذار نماید لذا اطلاق این بند مغایر اصل ۳۰ قانون اساسی تشخیص داده شد. و چون بناها و اموال دولتی موضوع این بند شامل نفایس ملی نیز می‌شود اطلاق آن مغایر اصل ۸۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۱۵۴۳ مورخ ۱۳۶۳/۵/۱۷ شورای نگهبان:

اصل ۳۰ قانون اساسی و بعضی اصول مشابه آن مسیر سیاست کلی نظام را تعیین می‌نماید و مقصود این است که دولت امکاناتی را که در اختیار دارد، در کل رشته‌هایی که در قانون اساسی پیشنهاد شده، به طور متعادل طبق قانون توزیع نماید، بنابراین آموزش رایگان در حد امکان کلاً یا بعضاً باید فراهم شود. و با عدم امکانات کلی دولت با رعایت اولویت‌ها مثل ترجیح مستضعفان و مستعدان بر دیگران اقدام می‌نماید. لازم به تذکر است که مستفاد از اصل ۳۰ قانون اساسی دولتی بودن آموزش و ممنوعیت تأسیس مدارس و

۱. بند (ب) ماده ۸۸- ساختمان‌های نیمه تمام و موجود در مناطق شهری در هر یک از بخش‌های آموزش و پرورش عمومی، مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، آموزش عالی، بهداشت، درمان، بهزیستی و فرهنگ و هنر، تربیت بدنی را به صورت اجاره یا اجاره به شرط تملیک یا فروش به متقاضیان واجد شرایط و در شرایط مساوی با اولویت کارکنان آن واحدها واگذار نموده و یا به فروش برسانند. میزان اجاره و نحوه واگذاری ساختمان‌های مذکور با توجه به موقعیت جغرافیایی و میزان تقاضا و برحسب نوع فعالیت با اعمال تخفیف‌ها و تسهیلات ویژه به نحوی که موجبات تحقق مفاد این ماده فراهم گردد، تعیین می‌شود.

دانشگاه‌های ملی به موجب قوانین عادی نمی‌باشد. علیهذا مادام که دولت از امکانات فراهم کردن وسایل آموزش رایگان برخوردار نیست، عمل به مصوبه شورای انقلاب مغایر با قانون اساسی نمی‌باشد.

۲- نظریه تفسیری شماره ۵۵۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۱۶ شورای نگهبان:

با توجه به اینکه از اصل ۳۰ قانون اساسی دولتی بودن آموزش و پرورش و ممنوعیت تأسیس مدارس و دانشگاه‌های ملی استفاده نمی‌شود، چنانچه تأسیس مدارس و آموزشگاه‌های ملی در کشور آزاد اعلام شود اضطرار دولت به دریافت شهریه مرتفع می‌گردد، و چنانچه با تأسیس مدارس ملی رفع اضطرار نشود تفسیر قانون اساسی قابل بررسی خواهد بود.

اصل سی و یکم

داشتن مسکن متناسب با نیاز، حق هر فرد و خانواده ایرانی است. دولت موظف است با رعایت اولویت برای آنها که نیازمندترند به خصوص روستائینان و کارگران زمینه اجرای این اصل را فراهم کند.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل سی و دوم

هیچ‌کس را نمی‌توان دستگیر کرد مگر به حکم و ترتیبی که قانون معین می‌کند. در صورت بازداشت، موضوع اتهام باید با ذکر دلایل بلافاصله کتباً به متهم ابلاغ و تفهیم شود و حداکثر ظرف مدت بیست و چهار ساعت پرونده مقدماتی به مراجع صالحه قضایی ارسال و مقدمات محاکمه، در اسرع وقت فراهم گردد. مختلف از این اصل طبق قانون مجازات می‌شود.

۱- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:
اطلاق ذیل ماده ۵ آیین‌نامه از این جهت که رعایت قیود مذکور در اصل ۳۲ قانون اساسی را لازم ندانسته خلاف اصل مذکور شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۶۰۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۷/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی:
در ماده ۲۳ دادن اجازه بازداشت متهم تا ۲۴ ساعت چون مقید به قیود مذکور در اصل ۳۲ قانون اساسی نشده است خلاف اصل مذکور می‌باشد.^(۲)

۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۱۰۳ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح ایجاد سازمان نظام پرستاری جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۰/۵/۲۱ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱. ماده ۵- خبرنگاران و تماشاچیان با داشتن کارت مخصوص همان جلسه و نیز مأمورین انتظامات مجلس در محل‌های مخصوص، حق حضور خواهند داشت و باید در تمام مدت جلسه ساکت باشند و از هرگونه بی‌نظمی خودداری کنند. در غیر این صورت با دستور رئیس، تالار جلسه را ترک می‌نمایند. در صورتی که عمل آنان مستوجب تعقیبات کیفری بشود فرد خاطی توسط مأمورین انتظامات مجلس توقیف و به مراجع صالحه تسلیم خواهد شد.

۲. ماده ۲۳- ضابطین دادگستری نتیجه اقدامات خود را به اطلاع مرجع قضایی صالح می‌رسانند، در صورتی که مرجع مذکور اقدامات انجام شده را کافی نیافت می‌تواند تکمیل آن را بخواهد، در این مورد ضابطین مکلفند به دستور مقام قضایی تحقیقات و اقدامات قانونی را برای کشف جرم به عمل آورند، لیکن نمی‌توانند متهم را در بازداشت نگهدارند و چنانچه در جرایم مشهود بازداشت متهم برای تکمیل تحقیقات ضروری باشد حداکثر تا مدت ۲۴ ساعت می‌توانند متهم را تحت نظر نگهداری نموده و در اولین فرصت باید مراتب را جهت اتخاذ تصمیم قانونی به اطلاع مقام قضایی برسانند همچنین تفتیش منازل و جلب اشخاص در جرایم غیرمشهود باید با اجازه مخصوص مقام قضایی باشد هرچند اجرای تحقیقات به طور کلی از طرف مقام قضایی به ضابط ارجاع شده باشد.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند سی و یکم.

اصل سی و سوم

هیچ‌کس را نمی‌توان از محل اقامت خود تبعید کرد یا از اقامت در محل مورد علاقه‌اش ممنوع یا به اقامت در محلی مجبور ساخت، مگر در مواردی که قانون مقرر می‌دارد.

- نظریه شماره ۴۸۸۶ مورخ ۱۳۷۲/۴/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری، صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۳/۳۱ مجلس شورای اسلامی: صدور روادید در ماده ۱۵ برای ایرانیان خلاف اصل ۳۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۱۵- مقررات مربوط به اشتغال نیروی انسانی، بیمه و تأمین اجتماعی و صدور روادید ویژه برای مناطق به موجب آیین‌نامه‌هایی خواهد بود که پس از تأیید شورای عالی به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

اصل سی و چهارم

دادخواهی حق مسلم هر فرد است و هر کس می‌تواند به منظور دادخواهی به دادگاه‌های صالح رجوع نماید. همه افراد ملت حق دارند این‌گونه دادگاه‌ها را در دسترس داشته باشند و هیچ‌کس را نمی‌توان از دادگاهی که به موجب قانون حق مراجعه به آن را دارد منع کرد.

۱- نظریه شماره ۴۱۳۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی غیرقابل تجدیدنظر بودن احکام صادره هیأت‌های هفت نفره و ستاد مرکزی آن در مورد اراضی کشت موقت در مراجع قضایی و ملغی شدن احکام صادره مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی: ماده واحده از این جهت که با بند ۱۴ از اصل سوم و اصول ۱۵۹، ۱۵۶، ۶۱، ۵۷، ۳۴ و ۱۷۳ قانون اساسی مغایر می‌باشد به تأیید شورای نگهبان نرسید.^(۱)

۲- نظریه شماره ۵۴۹۹ مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲/۸/۹ مجلس شورای اسلامی: اطلاق تبصره ۲ ماده ۲۲ در موردی که ثابت شود اعمال غرض شده است مغایر موازین شرعی و مغایر اصل ۳۴ و بند ۴ اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳- نظریه شماره ۱۵۰ مورخ ۱۳۷۴/۲/۶ شورای نگهبان در خصوص طرح گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش مصوب ۱۳۷۴/۱/۲۰ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۳ ماده ۱۳ از این نظر که دلالت بر سلب حق دادخواهی و شکایت ماهوی نسبت به آراء هیأت مرکزی و هسته‌ها از معترضین دارد مغایر اصل ۳۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - آراء ستاد مرکزی و هیأت‌های هفت نفره زمین که طبق قانون خاص کشت موقت و تبصره‌های آن که به حکم ضرورت به تصویب مجلس شورای اسلامی و مجمع تشخیص مصلحت نظام رسیده است صادر شده است قطعی و لازم‌الاجرا محسوب و غیرقابل تجدیدنظر توسط محاکم قضایی می‌باشد، و کلیه آراء صادره مربوط به قانون کشت موقت و آیین‌نامه اجرایی آن توسط مراجع مختلف قضایی از جمله دیوان عدالت اداری علیه آراء هیأت‌های هفت نفره واگذاری زمین و ستاد مرکزی آن در خصوص اجرای قانون مزبور بلااثر و کان‌لم‌یکن تلقی می‌شود.

۲. تبصره ۲ ماده ۲۲- هیچ یک از اعضای هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری را نمی‌توان در رابطه با آراء صادره از سوی هیأت‌های مذکور تحت تعقیب قضایی قرار داد.

۳. تبصره ۳ ماده ۱۳- معترضین به آراء هیأت مرکزی و هسته‌ها حداکثر تا دو ماه از ابلاغ رأی می‌توانند به دیوان عدالت اداری شکایت نمایند و دیوان نسبت به رسیدگی شکلی اقدام می‌نماید.

۴- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۹۹ از این جهت که در کلیه مراحل رسیدگی حضور وکیل را الزامی می‌داند خلاف شرع و اصل ۳۴ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۱)

۵- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۸۷۴ مورخ ۱۳۷۹/۶/۲۹ شورای نگهبان در خصوص قانون اصلاح ماده ۱۳ قانون مواد خوردنی و آشامیدنی و آرایشی و بهداشتی مصوب ۱۳۷۹/۶/۱۵ مجلس شورای اسلامی: در ماده ۱۳ چون حق اعتراض به مراجع قضایی برای اشخاص ذکر نگردیده، از این جهت مغایر اصل ۳۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۱۰۳ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح ایجاد سازمان نظام پرستاری جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۰/۵/۲۱ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱۲/۲۰۲ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و کمیته حقوقی، مشورتی آسیایی - آفریقایی راجع به ایجاد مرکز منطقه‌ای داور به تهران مصوب ۱۳۸۰/۵/۲۳ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱. ماده ۱۹۹- دعاوی و دادرسی‌های مربوط به حقوق مالکیت خصوصی و فعالیت‌های اقتصادی منحصرأ در محاکم تخصصی دادگاه‌های عمومی با بهره‌گیری از کارشناسان رسمی و متخصصان مربوطه مورد رسیدگی قرار خواهد گرفت. در کلیه مراحل رسیدگی حضور وکیل الزامی است.

۲. ماده ۱۳- تخلف از مقررات بهداشتی نظیر عدم رعایت بهداشت فردی، وضع ساختمانی، وسایل کار ممنوع است و مستوجب مجازات می‌باشد. مقررات بهداشتی مربوط به مراکز تهیه و تولید، نگهداری، توزیع، فروش و حمل و نقل مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی و اماکن عمومی در آیین‌نامه اجرایی این ماده تعیین خواهد شد. تخلف از مقررات مذکور مستوجب مجازات‌های بازدارنده از بیست و پنج هزار (۲۵۰۰۰) تا پانصد هزار (۵۰۰۰۰۰) ریال جریمه نقدی به ازای هر مورد نقص مقررات بهداشتی خواهد بود. میزان مجازات‌های یاد شده بر اساس نرخ تورم (هر سال یک بار) بنا به اعلام بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تأیید هیأت وزیران قابل افزایش است.

مأمورینی که از طرف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای نظارت بهداشتی اماکن و مراکز موضوع این ماده تعیین می‌شوند که مکلفند متخلفین از مقررات بهداشتی را با ذکر موارد تخلف با تنظیم گزارشی به مسئول بهداشت محل معرفی نمایند.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند سی و یکم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند سی و دوم.

۸- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۱۰۹ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق دو تبصره به ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۶۳/۱/۲۸ مصوب ۱۳۸۰/۵/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

در تبصره (۵) چون در صورت وجود اختلاف، رسیدگی به دادگاه محول نشده است اطلاعش مغایر بند (۱) اصل ۱۵۶ و اصل ۳۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۹- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ مصوب ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۹-۱ چون مستفاد از تبصره ماده (۸۰) موضوع ماده (۵۹) مصوبه، سلب حق اعتراض و مراجعه به محاکم صالحه از کسی است که مدعی تضییع حقش باشد، لذا تبصره مذکور مغایر اصول ۳۴، ۱۵۶، و ۱۵۹ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۲)

۹-۲ در تبصره (۲) ماده (۸۲) موضوع ماده (۶۱) مصوبه انحصار مراجعه به دیوان عدالت اداری و حصر در رسیدگی شکلی توسط این دیوان مغایر اصول ۳۴، ۱۵۶، ۱۵۹، ۱۷۰ و ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۰- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۳۸۰ مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح دو فوریتی استفساریه تبصره (۵) الحاقی به ماده واحده قانون فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۸۰

۱. تبصره ۵- اراضی و املاکی که در تصرف و مالکیت کشاورزان و مالکین محلی بوده و در اثر اجرای سیاست‌های غلط و یا زورمندانه سلاطین از مالکیت آنان خارج شده ولی اراضی کماکان در تصرف مالکین مذکور می‌باشد و سپس من غیر حق در مالکیت موقوفات و آستان قدس رضوی درآمد و هیچ گونه سند وقفیت اعم از عادی و رسمی توسط مالکین اصلی تنظیم نگردیده و همچنین املاکی که در تصرف اشخاص بوده و سند رسمی دارند ولی ادعای وقفیت نسبت به آنها شده است در صورتی که دلایل معتبری دال بر صحت وقف وجود نداشته باشد از شمول حکم ماده واحده خارج و هرگونه تصمیم و اقدامی که در مورد اراضی فوق‌الذکر انجام شده از درجه اعتبار ساقط و کان لم یکن می‌گردد.

۲. ماده ۵۹- ماده (۸۰) قانون به شرح زیر اصلاح و یک تبصره به آن اضافه می‌شود:

تبصره - اعتراض به مصوبات شوراهای روستا و بخش توسط بخشدار یا شورای شهرستان، در مورد مصوبات شوراهای شهر و شهرستان توسط فرماندار یا شورای استان در مورد مصوبات شورای استان توسط استاندار، مسئولین دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط یا شورای عالی استان‌ها و در مورد مصوبات شورای عالی استان‌ها توسط وزیر کشور یا عالی‌ترین مقامات دستگاه‌های ذی‌ربط صورت می‌گیرد.

۳. تبصره ۲- فرد یا افرادی که سلب عضویت می‌گردند می‌توانند به دیوان عدالت اداری شکایت نمایند. دیوان مذکور خارج از نوبت به موضوع رسیدگی و رأی آن قطعی و لازم‌الاجرا خواهد بود. این رسیدگی صرفاً به صورت شکلی خواهد بود.

مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

در مواردی که از ابتداء اختلاف بین طرفین موجود باشد هرگونه اقدام قبل از صدور رأی دادگاه مغایر اصل ۳۴ و بند ۱ اصل ۱۵۶ قانون اساسی است.^(۱)

۱۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۲۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی:

قطعی و لازم‌الاجرا دانستن نظر هیأت عالی نظارت مذکور در مواد مختلف از جمله تبصره (۲) ماده (۲۸) خلاف موازین شرع و مغایر اصول ۳۴، ۱۵۶ و ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۲- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

قسمت اخیر ماده (۹۶) که اثبات اهمال را بدون حکم محکمه احراز شده تلقی و برای آن مجازات تعیین نموده است، مغایر اصول ۳۴ و ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۷۷ مورخ ۸۷/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

در تبصره (۲) ماده (۲۲) چون شکایاتی که در کارگروه «کمیته» رسیدگی می‌شود قابل شکایت در دادگاه نیست، مغایر اصول ۳۴ و ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. منظور مقنن از تبصره (۵) الحاقی به ماده واحده مزبور این بوده که ابتدائاً قانون باید در مورد اراضی و املاک موضوع تبصره اجرا شود و بعد در صورت بروز اختلاف موضوع به دادگاه ارجاع گردد.

۲. تبصره ۲ ماده ۲۸- هر فرد صنفی که واحد کسب وی تعطیل می‌شود می‌تواند به کمیسیون نظارت شکایت کند. نظر کمیسیون نظارت که حداکثر ظرف دو هفته اعلام خواهد شد، قطعی و لازم‌الاجرا است.

۳. ماده ۹۶- مدیران و سرپرستان بلافصل، مسئول نظارت و کنترل و حفظ روابط سالم کارمندان خود در انجام وظایف محوله می‌باشند و در مورد عملکرد آنان باید پاسخگو باشند. در صورتی که کارمندان مزبور با اقدامات خود موجب ضرر و زیان دولت گردند و یا تخلفاتی نظیر رشوه و یا سوءاستفاده در حیطه مدیریت مسئولین مزبور مشاهده و اثبات گردد، علاوه بر برخورد با کارمندان خاطی با مدیران و سرپرستان کارمندان (حسب مورد) نیز که در کشف تخلف یا جرایم اهمال نموده باشند مطابق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، نسبت به برکناری موقت و یا دائم آنان از سمت مدیریت و یا محرومیت تصدی سمت‌های مشابه برای مدت مشخص اقدام خواهد گردید.

۴. تبصره ۲ ماده ۲۲- کارگروه (کمیته) موظف است به شکایات راجع به مصادیق پالایش (فیلتر) شده رسیدگی و نسبت به آنها تصمیم‌گیری کند. رأی کارگروه (کمیته) قطعی است.

اصل سی و پنجم

در همه دادگاه‌ها طرفین دعوی حق دارند برای خود وکیل انتخاب نمایند و اگر توانایی انتخاب وکیل را نداشته باشند باید برای آنها امکانات تعیین وکیل فراهم گردد.

- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۶۰۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۷/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی:

در ماده ۱۸۳ از جهت اینکه متهم را در مواردی از داشتن وکیل محروم می‌کند مغایر اصل ۳۵ تشخیص داده شد.^(۱)

۱. ماده ۱۸۳- متهم می‌تواند از دادگاه تقاضا کند وکیلی برای او تعیین نماید، چنانچه دادگاه تشخیص دهد متهم توان دفاع از خود را ندارد و انتخاب وکیل برای او مقدور نمی‌باشد از بین وکلای حوزه قضایی دادگاه و در صورت عدم امکان از نزدیک‌ترین حوزه مجاور وکیلی برای متهم تعیین خواهد نمود و در غیر این صورت درخواست متهم را رد می‌کند. در صورتی که وکیل درخواست حق‌الوکاله نماید دادگاه حق‌الزحمه را متناسب با کار تعیین خواهد کرد و در هر حال حق‌الوکاله تعیینی نباید از تعرفه قانونی تجاوز کند حق‌الوکاله یاد شده از ردیف مربوط به بودجه دادگستری پرداخت خواهد شد.

اصل سی و ششم

حکم به مجازات و اجرای آن باید تنها از طریق دادگاه صالح و به موجب قانون باشد.

۱- نظریه شماره ۲۰۹۷ مورخ ۱۳۶۰/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه انتخاب رئیس جمهور کشور جمهوری اسلامی ایران مصوب شنبه سیزدهم تیرماه ۱۳۶۰ مجلس شورای اسلامی: ماده ۶۶ که مقرر داشته مرتکبین جرایم انتخاباتی مندرج در این ماده طبق نظر حاکم شرع تعزیر می‌شوند به نظر اکثریت اعضا با اصل ۳۶ قانون اساسی مغایر است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۵۳۱۰ مورخ ۱۳۶۱/۶/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه مجازات اسلامی مصوب ۶۱/۶/۷ کمیسیون امور قضایی: تبصره ۱۱ ماده ۴۰ که مقرر می‌دارد سایر ترتیبات مربوطه به فصول دهم و یازدهم طبق آیین‌نامه‌هایی که به تصویب وزیر دادگستری می‌رسد اجراء خواهد شد با توجه به اینکه طبق اصل ۳۶ حکم به مجازات و اجرای آن تنها از طریق قانون باید باشد به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳- نظریه شماره ۷۲۵۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۷۳/۹/۱۵ مجلس شورای اسلامی: ماده ۲۹ میزان جزای نقدی را که مطابق آیین‌نامه گذارده است مغایر اصل ۳۶ قانون اساسی

۱. ماده ۶۶- هرکس در هر دور انتخابات برگ انتخابات ریاست جمهوری را بخرد و یا بفروشد و یا در اوراق تعرفه انتخابات تقلب و یا در امر انتخابات به نحوی از انحاء اخلاف یا تقلب و تزویر و خیانت نماید یا به تهدید یا تطمیع متوسل شود یا با شناسنامه متعلق به دیگری یا شناسنامه مجعول با علم به مجعول بودن آن برگ رأی بگیرد یا بیش از یک بار رأی بدهد علاوه بر محرومیت از حقوق اجتماعی طبق نظر حاکم شرع تعزیر می‌شود.

۲. تبصره ۱۱ ماده ۴۰- مقررات مربوط به تعلیق مجازات درباره کسانی که مرتکب چند جرم مهم شده و با رعایت تعدد جرم محکوم می‌شوند قابل اجرا نیست و اگر احکام قطعی متعددی از دادگاه‌های جزایی درباره یک نفر صادر شده باشد که در بین آنها محکومیت معلق نیز وجود داشته باشد دادستان مجری حکم موظف است فسخ حکم معلق را از دادگاه صادرکننده بخواهد و طبق قانون آیین دادرسی کیفری مجازات را اجرا نماید. سایر ترتیبات مربوط به فصول دهم و یازدهم طبق آیین‌نامه‌هایی که به تصویب وزیر دادگستری می‌رسد اجرا خواهد شد.

شناخته شد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۰۵۸ مورخ ۱۳۷۶/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه استفاده اجباری از کمر بند و کلاه ایمنی مصوب ۱۳۷۶/۹/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه تبصره ۲ تعیین میزان جریمه متخلفان را به آیین نامه محول کرده است و اینکه طبق اصل ۳۶ قانون حکم به مجازات و اجرای آن باید تنها از طریق دادگاه صالح و به موجب قانون باشد و با توجه به اینکه مطابق اصل ۸۵ قانون اساسی قانونگذاری قابل تفویض به هیأت وزیران نمی باشد فلذا این تبصره از این جهت نیز مخالف اصول ۳۶ و ۸۵ قانون اساسی شناخته گردید.^(۲)

۵- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی:

۵-۱- اطلاق ماده (۱۹) و تبصره (۱) آن خلاف شرع و مغایر اصول (۳۶)، (۵۷)، (۶۱)، (۱۵۶)، (۱۵۹) و (۱۶۷) قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۳)

۵-۲- اطلاق ماده (۲۰) خلاف شرع و مغایر اصول (۳۶)، (۵۷)، (۶۱)، (۱۵۶)، (۱۵۹) و (۱۶۷) قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۴)

۶- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۱۰۳ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح ایجاد سازمان نظام پرستاری جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۱ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۱. ماده ۲۹- افرادی که با وسایل نقلیه موتوری آلوده کننده غیرمجاز تردد می نمایند و همچنین کسانی که محدودیت ها و ممنوعیت های موضوع ماده ۷ این قانون را رعایت ننمایند به جزای نقدی از پنج هزار ریال تا یکصد هزار ریال بنا بر تعداد سیلندر حجم موتور میزان آلودگی و دفعات تکرار جرم مطابق آیین نامه ای که توسط سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید محکوم خواهند شد ضمناً از تردد وسایل نقلیه آلوده کننده مذکور تا رفع موجبات آلودگی جلوگیری به عمل خواهد آمد.

۲. تبصره ۲- توسعه محدوده ماده واحده و زمان بندی اجرای این قانون و میزان جریمه متخلفان بر اساس آیین نامه ای که ظرف مدت شش ماه به پیشنهاد وزارتخانه های کشور، دادگستری، راه و ترابری و صنایع تهیه و به تصویب هیأت وزیران می رسد، تعیین خواهد شد.

۳. ماده ۱۹- چنانچه نظر هیأت منصفه مبنی بر براءت متهم یا متهمان نباشد. دادگاه نیز اعتقاد بر مجرمیت داشته باشد پس از تطبیق عمل انتسابی با قانون و تعیین مجازات و رعایت سایر جهات قانونی مبادرت به انشای رأی می نماید. تبصره ۱- در صورت استحقاق تخفیف در مجازات که هیأت منصفه درخواست نموده باشد، دادگاه جهات تخفیف را رعایت خواهد کرد.

۴. ماده ۲۰- تشخیص عناصر ماهوی ارتکاب جرم و انتساب آن به متهم با هیأت منصفه و تطبیق عمل متهم با قوانین حاکم، با دادگاه است.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند سی و یکم.

۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی:

تبصره‌های ۲ و ۳ ماده (۱۳) خلاف موازین شرع و مغایر اصول سی و ششم، یکصد و پنجاه و ششم، یکصد و پنجاه و نهم و یکصد و شصت و هفتم قانون اساسی و همچنین با توجه به ایراد بند (۳) مغایر اصول پنجاه و هفتم و شصت و یکم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۸- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۵/۸/۲۲ تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

تبصره یک ماده دو چون مستفاد از اصول قانون اساسی این است که رسیدگی قضایی در تمام مراحل از ابتدا تا قطعیت حکم به عهده قوه قضائیه و محاکم دادگستری می‌باشد ورود رئیس‌جمهور در پرونده‌های قضایی و احکام صادره از این جهت مغایر اصول ۳۶، ۱۵۶، ۱۵۹، قانون اساسی شناخته شد و الزام قوه قضائیه و محاکم و قضات به رسیدگی، به صرف درخواست رئیس‌جمهور دخالت در امر قضاء و موجب اخلاف در وظایف و اختیاراتی است که به نص قانون اساسی بر عهده این قوه نهاده شده است از این جهت نیز مغایر اصول ۵۷ و ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. تبصره ۲ ماده ۱۳- هرگاه رأی هیأت منصفه مبنی بر مجرمیت متهم باشد، تطبیق جرم انتسابی با قانون و تعیین میزان مجازات با رعایت نوع پاسخ هیأت منصفه به پرسش دوم، بر عهده رئیس دادگاه است.

تبصره ۳ ماده ۱۳- اگر هیأت منصفه متهم را مجرم نداند دادگاه باید حکم بر برائت متهم صادر کند.

۲. تبصره ۱- رئیس‌جمهور اگر رأی قضایی را مغایر قانون اساسی تشخیص دهد نقض رأی مذکور را از دیوان عالی کشور درخواست می‌نماید. این درخواست موجب توقف اجرا و آثار و تبعات رأی تا پایان رسیدگی می‌شود. رئیس قوه قضائیه مکلف است شعبه‌ای خاص در دیوان عالی کشور متشکل از یک رئیس و دو مستشار که دارای پایه یازده قضایی باشند را برای رسیدگی به این درخواست تشکیل دهد. اعضای این شعبه به انتخاب هیأت عمومی دیوان عالی کشور و با حکم رئیس قوه قضائیه منصوب می‌شوند. رسیدگی به درخواست رئیس‌جمهور توسط قضات شعبه مزبور انجام و نظر اکثریت ملاک عمل خواهد بود. هنگام رسیدگی هیأتی مرکب از سه حقوقدان به انتخاب مجلس شورای اسلامی و سه حقوقدان به انتخاب هیأت وزیران در جلسه حضور خواهند داشت و نظرات و توضیحات خود را به شعبه ارائه خواهند نمود. در صورت نقض رأی از سوی شعبه مزبور پرونده جهت رسیدگی به مرجع قضایی صالح ارسال می‌شود و آن مرجع مکلف به تبعیت از نظر شعبه خاص دیوان عالی کشور خواهد بود.

۹- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۸۴۲ مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۵ مصوب ۱۳۸۴/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

بند(ب) تبصره(۷)، به دلیل تجویز وضع محرومیت‌های مالی اجتماعی توسط آیین‌نامه اجرایی، مغایر اصول ۳۶ و ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۰- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۸۴۴ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور مصوب ۱۳۸۵/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

جرائم مذکور در جزء(۲) بند(ه) تبصره(۷) به دلیل تفویض اختیار تعیین مصادیق و مبالغ جرائم به هیأت وزیران که از امور تقنینی است، مغایر اصول ۳۶ و ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. بند(ب) تبصره ۷- قانون ممنوعیت ورود برخی از کالاهای غیرضرور مصوب ۱۳۷۴/۶/۲۲ در مورد سیگار لازم‌الاجرا نمی‌باشد. تأمین کسری سیگار مورد نیاز در سال ۱۳۸۵ از طریق واردات مجاز می‌باشد. وضع و تغییر تعرفه‌ها و مابه‌التفاوت سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولید کنندگان از ابتدای سال ۱۳۸۵ برای واردات هر کیلوگرم چای فله و سایر اقلام کشاورزی و نهاده‌ها و خوراک دام و طیور با رعایت مقررات بهداشتی و پس از انجام محاسبات لازم به منظور تشخیص سود کالای وارداتی نسبت به کالای مشابه داخلی به گونه‌ای تعیین شود که از ایجاد امتیاز برای افراد خاص اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی، دولتی یا غیردولتی جلوگیری نماید و واردات رسمی، نیاز بازار داخلی را تأمین نماید. برای حل مشکل چایکاران، دولت برگ سبز چای را به نرخ تضمینی که از طرف شورای اقتصاد تعیین می‌گردد خریداری نماید. به منظور حمایت از تولیدات داخلی و ورود کالا از مبادی قانونی و کمک به روانسازی تجارت رسمی و مبارزه با قاچاق کالا و ارز، دولت مکلف است در سال ۱۳۸۵ با بهینه‌سازی و اصلاح مقررات، تمهیدات قانونی و بکارگیری کلیه امکانات اداری، قضایی و انتظامی کشور از ورود و خروج هرگونه کالا جز از طریق مبادی مجازی که گمرک جهت اجرای مقررات مربوط در آنها حضور دارد، توسط هر شخص حقیقی یا حقوقی (اعم از کشوری، لشکری، غیرانتفاعی، خیریه و مانند آن) ممانعت و اقدام به ورود یا خروج کالا برخلاف ترتیب فوق از مصادیق قاچاق بوده و با متخلفین برابر موازین قانونی برخورد خواهد شد. به منظور تشدید مبارزه با قاچاق کالا و پیشگیری از دخالت عوامل دولتی و پیش‌بینی محرومیت‌های اجتماعی و مانند آن آیین‌نامه اجرایی این جزء توسط ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. فهرست مبادی مجاز گمرک با ذکر نوع رویه‌ها و تشریفات قانونی مورد عمل در هر یک از آنها توسط گمرک اعلام می‌گردد و هرگونه تغییر در فهرست مزبور، با اعلام گمرک خواهد بود.

۲. جزء(۲) بند(ه) تبصره ۷- تردهای دریایی را ساماندهی کرده و با تعیین مصادیق و مبالغ جرایم تخلفات تردد دریایی از ورود و خروج کالاهای قاچاق از مسیرهای دریایی جلوگیری کند.

۱۱- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۱۳۵ مورخ ۸۸/۱۰/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۸۸/۹/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۱۲) از این حیث که مشخص نیست مراد از مرجع صالح آیا دادگاه صالح است یا اعم از آن، ابهام دارد و در صورت اعم بودن از دادگاه صالح، مغایر اصل ۳۶ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱. ماده ۱۲- حکم به مجازات یا اقدام تأمینی و تربیتی و اجراء آنها باید از طریق مرجع صالح، به موجب قانون و با رعایت شرایط و کیفیات مقرر در آن باشد.

اصل سی و هفتم

اصل، براءت است و هیچ کس از نظر قانون مجرم شناخته نمی شود، مگر این که جرم او در دادگاه صالح ثابت گردد.

- نظریه شماره ۴۹۵۳ مورخ ۱۳۶۴/۹/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مجوز پرداخت تعهدات طرح های عمرانی مربوط به سال های ۱۳۵۲ لغایت ۱۳۶۳ مصوب ۱۳۶۴/۹/۵ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل بیستم، بند چهارم.

اصل سی و هشتم

هرگونه شکنجه برای گرفتن اقرار و یا کسب اطلاع ممنوع است. اجبار شخص به شهادت، اقرار یا سوگند، مجاز نیست و چنین شهادت و اقرار و سوگندی فاقد ارزش و اعتبار است. متخلف از این اصل طبق قانون مجازات می‌شود.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل سی و نهم

هتک حرمت و حیثیت کسی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی یا تبعید شده، به هر صورت که باشد ممنوع و موجب مجازات است.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل چهارم

هیچ کس نمی‌تواند اعمال حق خویش را وسیله اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد.

۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۷۱۶ مورخ ۱۳۸۰/۹/۹ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۸/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱ تبصره (۳) ماده (۲) عبارت «قانون تملک اموال غیرمنقول و اصلاحیه‌های بعدی آن» اصلاحیه‌ها مشخص شود تا اظهارنظر گردد. همچنین اطلاق آن مغایر اصل ۴۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱-۲ بند (ج) ماده (۱۶) چون در مواردی موجب اضرار می‌شود خلاف شرع و مغایر اصل ۴۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۸۵۰ مورخ ۸۸/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح بیمه کارگزاران مخابرات روستایی مصوب جلسه مورخ بیستم اردیبهشت ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

علی‌رغم اصلاح بعمل آمده در تبصره (۱) ماده واحده اشکال قبلی این شورا کماکان بقوت خود باقی است، علاوه براین اطلاق تبصره مذکور نسبت به بخش خصوصی در مورد سهامی که قبلاً به اشخاص واگذار شده، مغایر اصول ۴۰ و ۴۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۳ ماده ۲- قانون مربوط به تملک اموال غیرمنقول اتباع خارجی مصوب ۱۳۱۰/۳/۱۶ و اصلاحیه‌های بعدی آن به قوت خود باقی است.

۲. ماده ۱۶- تأمین ارز برای انتقالات موضوع مواد (۱۳)، (۱۴) و (۱۵) به روش‌های زیر میسر است:
الف - خرید ارز از نظام بانکی.

ب - از محل ارز حاصل از صدور محصولات تولیدی و یا ارز حاصل از ارائه خدمات بنگاه اقتصادی که سرمایه خارجی در آن به کار گرفته شده است.

ج - صادرات کالاهای مجاز طبق فهرستی که در اجرای این بند به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۳. تبصره ۱ ماده واحده - منابع مالی حق بیمه جهت مصارف موضوع ماده فوق‌الذکر از محل منابع داخلی شرکت مذکور و فروش سهام شرکت مخابرات ایران و با عنایت به استفساریه بند (س) تبصره (۹) قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور و براساس قراردادهای موجود مبنی بر تعهد پرداخت حق بیمه کارگزاران مخابرات روستایی توسط شرکت مزبور تأمین و در بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌گردد.

۳- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۳۰۰۰ مورخ ۸۸/۳/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح ایمنی زیستی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۸/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۱۰) اطلاق استثناء در خصوص پژوهش‌های میدانی حتی نسبت به مواردی که احتمال وقوع خطر باشد، خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۴۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۱۰- پژوهش‌های آزمایشگاهی، گلخانه‌ای و میدانی محصور موجودات زنده تغییرشکل یافته ژنتیکی و همچنین امور مربوط به دارو و فرآورده‌های مرتبط که مصارف انسانی دارد، از شمول مفاد این قانون مستثنی می‌باشد.

اصل چهل و یکم

تابعیت کشور ایران حق مسلم هر فرد ایرانی و دولت نمی‌تواند از هیچ ایرانی سلب تابعیت کند، مگر به درخواست خود او یا در صورتی که به تابعیت کشور دیگری درآید.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل چهل و دوم

اتباع خارجه می‌توانند در حدود قوانین به تابعیت ایران در آیند و سلب تابعیت اینگونه اشخاص در صورتی ممکن است که دولت دیگری تابعیت آنها را بپذیرد یا خود آنها درخواست کنند.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل چهل و سوم

برای تأمین استقلال اقتصادی جامعه و ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت و برآوردن نیازهای انسان در جریان رشد، با حفظ آزادی او، اقتصاد جمهوری اسلامی ایران بر اساس ضوابط زیر استوار می‌شود:

- ۱- تأمین نیازهای اساسی: مسکن، خوراک، پوشاک، بهداشت، درمان، آموزش و پرورش و امکانات لازم برای تشکیل خانواده برای همه.
- ۲- تأمین شرایط و امکانات کار برای همه به منظور رسیدن به اشتغال کامل و قرار دادن وسایل کار در اختیار همه کسانی که قادر به کارند ولی وسایل کار ندارند، در شکل تعاونی، از راه وام بدون بهره یا هر راه مشروع دیگر که نه به تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص منتهی شود و نه دولت را به صورت یک کارفرمای بزرگ مطلق درآورد. این اقدام باید با رعایت ضرورت‌های حاکم بر برنامه‌ریزی عمومی اقتصاد کشور در هر یک از مراحل رشد صورت گیرد.
- ۳- تنظیم برنامه اقتصادی کشور به صورتی که شکل و محتوا و ساعات کار چنان باشد که هر فرد علاوه بر تلاش شغلی، فرصت و توان کافی برای خودسازی معنوی، سیاسی و اجتماعی و شرکت فعال در رهبری کشور و افزایش مهارت و ابتکار داشته باشد.
- ۴- رعایت آزادی انتخاب شغل، و عدم اجبار افراد به کاری معین و جلوگیری از بهره‌کشی از کار دیگری.
- ۵- منع اضرار به غیر و انحصار و احتکار و ربا و دیگر معاملات باطل و حرام.
- ۶- منع اسراف و تبذیر در همه شئون مربوط به اقتصاد، اعم از مصرف، سرمایه‌گذاری، تولید، توزیع و خدمات.
- ۷- استفاده از علوم و فنون و تربیت افراد ماهر به نسبت احتیاج برای توسعه و پیشرفت اقتصاد کشور.
- ۸- جلوگیری از سلطه اقتصادی بیگانه بر اقتصاد کشور.
- ۹- تأکید بر افزایش تولیدات کشاورزی، دامی و صنعتی که نیازهای عمومی را تأمین کند و کشور را به مرحله خودکفایی برساند و از وابستگی برهاند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۹۷۱۷ مورخ ۱۳۶۲/۷/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه راجع به تأسیس شرکت‌های خاص پایانه و حمل بار در بنادر و مبادی ورودی کشور مصوب ۶۲/۷/۱۲ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به بند ۲ اصل ۴۳ قانون اساسی که دولت را از کارفرمای بزرگ شدن منع کرده و اینکه اصل ۴۴ قانون اساسی مواردی را که در بخش دولتی قرار می‌گیرد احصاء نموده و

سایر موارد را در بخش‌های تعاونی و خصوصی قرار داده، منحصر کردن گاراژداری و کالاهای وارداتی در مبادی ورودی کشور (اداره پایانه‌های بار) به دولت که موضوع این قانون است به اکثریت آراء مغایر با قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۳۳۷۶ مورخ ۱۳۶۴/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه تأمین و توزیع کالا مصوب ۱۳۶۴/۱/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

لایحه تأمین و توزیع کالا که به صورت قانون دائمی و نه فقط برای مواقع ضرورت و بحرانی نظام توزیع کالا را تعیین و مسئول آن را وزارت بازرگانی قرارداده (ماده ۳) و مبادرت به طبقه‌بندی کالاها به سه دسته اساسی ضروری و عادی نموده و تعیین طبقه‌بندی را در اختیار دولت (وزارت بازرگانی) گذاشته (بند ۱ ماده ۳) و توزیع برخی کالاها را در انحصار دولت قرارداده (مستفاد از بند ۱ و ۳ ماده ۵) و تعیین دستگاه‌های مسئول توزیع (بند ۵ ماده ۳) و ایجاد واحدهای تأمین و توزیع (بند ۳ ماده ۳) را به دست دولت سپرده و امکان توزیع کلیه کالاهایی را که از تولیدات داخلی با واردات توسط دولت تأمین می‌شود به دولت داده و تشخیص مصلحت را به عهده وزارت بازرگانی گذاشته (بند ۳ ماده ۵ و تبصره آن) با توجه به امکانات عظیم دولت در تأمین کالا به وسایل مزبور و وجود بیش از دو واسطه را در توزیع کالا از تولید تا مصرف نموده حتی در مواردی که این امر تأثیری در افزایش قیمت نداشته بلکه موجب تسهیل در امر توزیع و رسیدن کالا به دست مصرف می‌باشد و کلاً در مسیر سلب اختیار از مردم و محدود کردن بی‌جهت آزادی شغلی افراد و دخالت آنها در امور کشور و دادن سر رشته‌های همه امور در نظام توزیع کالا به دست دولت می‌باشد و آن را به صورت کارفرمای بزرگ در می‌آورد. لذا این لایحه با این صورت

۱. ماده واحده - به وزارت راه و ترابری اجازه داده می‌شود که برای اداره پایانه‌های بار در بنادر امام خمینی، بوشهر، خرمشهر، بندرعباس، چابهار و جلغا اقدام به ایجاد شرکت‌های سهامی خاص پایانه و کارگزاری نماید. تبصره ۱- اساسنامه شرکت‌های فوق‌الذکر توسط وزارت راه و ترابری تهیه و پس از تصویب هیأت دولت به تصویب نهایی مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

تبصره ۲- مجمع عمومی شرکت‌های فوق از وزیر راه و ترابری - وزیر کشور - وزیر امور اقتصادی و دارایی، وزیر بازرگانی وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه تشکیل گردیده و ریاست مجمع عمومی با وزیر راه و ترابری خواهد بود.

تبصره ۳- شرکت‌های فوق صرفاً امور مربوط به کارگزاری کالاهای وارداتی را انجام داده و امور مربوط به حمل بار از بنادر و مبادی ورودی کماکان توسط کامیون‌داران بخش خصوصی شرکت‌های تعاونی حمل و نقل و یا سایر شرکت‌هایی که به موجب اساسنامه مجاز به حمل و نقل کالا خواهد بود انجام می‌گیرد.

و محتوی که تنظیم شده با اصول ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی مغایر است.^(۱)

۳- نظریه شماره ۸۲۸۵ مورخ ۱۳۶۶/۳/۶ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

۳-۱- نظر به اینکه از بند ۲ اصل ۴۳ و تقسیم‌بندی اصل ۴۴ قانون اساسی استفاده می‌شود که در تعاونی اختیار سرمایه و مدیریت در دست اعضا است در حالی که طبق مفاد این قانون به ویژه مواد ۱۷، ۱۸ بندهای ۴ و ۵ ماده ۱۹ ذیل تبصره ۱ و تبصره‌های ۲ و ۳ ماده ۲۵ بند ۴ ماده ۲۶ تبصره ۱ و ۲ ماده ۳۳ و ماده ۴۶ دولت می‌تواند تمام یا قسمت عمده‌ای از سرمایه شرکت‌ها و مؤسسات تعاونی را تأمین نموده و در بسیاری از تصمیمات

۱. ماده ۳- وظایف وزارت بازرگانی در امر تأمین و توزیع به ترتیب ذیل است:

۱- تعیین طبقه بندی کالاها مبتنی بر ضوابط مذکور در این قانون.

۲- تعیین میزان مصرف و ذخیره‌سازی کالاهای اساسی و ضروری با توجه به وضع تولید داخلی و واردات.

۳- تعیین ضوابط درصد و نوع کالاهای اساسی و ضروری مورد نیاز مناطق مختلف کشور.

۴- تعیین ضوابط و سیاست‌گذاری در جهت کمک به تعبیر الگوی مصرف و جلوگیری از اسراف، تبذیر و تجمل‌گرایی.

۵- تعیین دستگاه‌های مسئول توزیع به تناسب نوع کالا با مشاورت نماینده صنف مربوطه که از طرف شورای مرکزی اصناف معرفی می‌شود.

۶- تشکیل واحدهای هماهنگ‌کننده تأمین و توزیع کالاهای اساسی و ضروری در موارد لازم.

۷- ایجاد هماهنگی و تعیین سیاست‌های لازم در تأمین و توزیع کالاها اعم از تولیدات داخلی و کالاهایی که از مبادی ورودی به نقاط مختلف کشور حمل می‌گردد.

۸- تعیین حدود وظایف و اختیارات واحدهای تأمین و توزیع با رعایت مواد این قانون.

۹- پیشنهاد روش توزیع کالاهای اساسی و ضروری برای تصویب نهایی آن توسط هیأت دولت.

تبصره - هرکدام از کالاهای ضروری که در حد وفور باشد مشمول وظایف مزبور در این ماده نخواهد بود.

ماده ۵- نحوه توزیع کالا به شرح ذیل است:

۱- توزیع کالا حسب مورد به عهده بخش‌های خصوصی، تعاونی، دولتی است و دولت مسئولیت کنترل و نظارت بر سلامت توزیع کالاها را به عهده دارد.

۲- دولت می‌تواند کالاهایی را که از تولیدات داخلی یا واردات تأمین می‌نماید در صورتی که مصالح کشور ایجاب کند مراحل ذخیره‌سازی و سیاست قیمت‌گذاری و توزیع را نیز به عهده بگیرد.

تبصره - تشخیص مصلحت به عهده وزارت بازرگانی خواهد بود.

۳- مرحله خرده فروشی کالاهای اساسی طبق معمول به عهده سه بخش دولتی، تعاونی، خصوصی می‌باشد مگر در مواقع بحران و اضطرار که دولت می‌تواند این مرحله را نیز به عهده گیرد.

۴- توزیع کالاهای ضروری و عادی بر عهده بخش‌های خصوصی و تعاونی می‌باشد و فروشگاه‌های دولتی و نهادهایی که رسماً به عنوان وظیفه اصلی سهمی در توزیع کالا دارند مانند بنیاد ۱۵ خرداد در محدوده قانونی می‌توانند فعال باشند.

تبصره - مقدار و سهم هرکدام از بخش‌ها نسبت به کالاهای ضروری در غیر شرایط وفور به وسیله وزارت بازرگانی تعیین خواهد شد.

۵- تأمین و توزیع کالاهای تخصصی مانند دارو کما فی‌السابق زیر نظر ارگان مربوطه انجام می‌گیرد.

تبصره - تشخیص تخصصی بودن کالاها به عهده وزارت بازرگانی است.

و برنامه‌ریزی‌ها دخالت داشته و حتی در سود حاصله نیز شریک باشد و مآلاً زمام امور را در اکثر تعاونی‌ها علی‌الخصوص مؤسسات تعاونی در دست بگیرد مواد و تبصره‌های مذکور و مغایر با مفهوم تعاون مورد نظر قانون اساسی است.^(۱)

۱. ماده ۱۷- در شرکت‌های تعاونی تمام یا حداقل ۵۱٪ سرمایه به‌وسیله اعضا در اختیار شرکت تعاونی قرار می‌گیرد و وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت و تحت پوشش دولت و یا بانک‌ها و شهرداری‌ها و شوراهای اسلامی کشوری و بنیاد مستضعفان و سایر نهادهای عمومی می‌توانند جهت کمک در تأمین یا افزایش سرمایه شرکت‌های تعاونی مشارکت نموده و یا اقدام به انعقاد سایر عقود شرعیه نمایند.

ماده ۱۸- در مؤسسات تعاونی تمام یا حداقل ۵۱٪ سرمایه به‌وسیله وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت و تحت پوشش دولت و بانک‌ها و شهرداری‌ها و شورای اسلامی کشوری و بنیاد مستضعفان و سایر نهادهای عمومی و موقوفات (با رعایت مقررات مربوطه به خود) به شکل حبس تأمین می‌گردد. استفاده مؤسسه تعاونی از سرمایه‌های عمومی مشروط به رعایت مشروط به رعایت این قانون و اساسنامه مؤسسه و مقررات دیگر خواهد بود که در صورت تخلف مؤسسه تعاونی از مقررات مزبور می‌تواند آن را مسترد نماید.

بند ۴ ماده ۱۹- دولت می‌تواند در اینگونه تعاونی‌ها قیمت گذاری و برنامه‌ریزی تولید یا توزیع و کیفیت خدمات را بنا به مصلحت عمومی تعیین و نظارت نماید.

بند ۵ ماده ۱۹- صلاحیت داوطلبان عضویت هیأت مدیره عامل و بازرسان این تعاونی‌ها باید به تأیید دستگاه حبس‌کننده برسد.

ماده ۲۵- دولت موظف است جهت اجرای بند ۲ اصل ۴۳ شرایط و امکانات لازم را برای تشکیل و تقویت تعاونی‌ها در جهت تأمین مقاصد مذکور در این بند فراهم آورد.

تبصره ۱- به منظور فوق، دولت می‌تواند با استفاده از منابع بودجه‌ای یا منافع بانکی یا تضمین دولت، وام بدون بهره در اختیار تعاونی قرار دهد و اموال منقول و یا غیرمنقول و وسایل و امکانات لازم را به قیمت عادلانه به طور نقد یا اقساط برای تشکیل و تقویت تعاونی‌ها به آنها بفروشد و یا به آنها اجازه دهد و یا اقدام به عقد اجاره به شرط تملیک بنماید یا استفاده از موارد مذکور در اصل ۴۵ را به آنان واگذار کند یا شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و یا وابسته به دولت و بانک‌ها و مصادره و ملی شده را با رعایت اصل ۴۴ قانون اساسی به شرکت یا مؤسسه تعاونی تبدیل نماید.

تبصره ۲- بانک‌ها موظف‌اند جهت سرمایه‌گذاری و یا افزایش سرمایه تعاونی‌ها و یا تقویت آنها وام و سایر تسهیلات اعطایی را در اختیار آنان قرار دهند و می‌توانند قرارداد نمایند که سرمایه‌هایی که از محل وام و سایر تسهیلات اعطایی تأمین می‌شود به عنوان ضمانت و یا وثیقه و یا رهن در نزد بانک باشد و یا در صورتی که تعاونی قادر به بازپرداخت وام نباشد بانک مطالبات خود را از طریق فروش اموال تعاونی تسویه نماید که در خرید اینگونه اموال تعاونی‌های دیگر اولویت دارند.

تبصره ۳- دولت می‌تواند در ضمن موارد فوق‌الذکر شرط ضمن عقد نماید که تعاونی ملزم به رعایت سیاست‌ها و برنامه‌های دولت و تأمین نیازهای عمومی و تثبیت قیمت‌ها باشد.

بند ۴ ماده ۲۶- پس از کسر وجوه فوق باقیمانده سود ناخالص به نسبت سهم صاحبان آن تقسیم می‌گردد.

تبصره ۱ ماده ۲۳- در شرکت‌ها و مؤسسات تعاونی هر یک از دستگاه‌ها و شرکت‌های دولتی، بانک‌ها، شوراهای اسلامی کشوری و سازمان‌های عمومی که در تعاونی مشارکت یا سرمایه‌گذاری کرده‌اند می‌توانند نماینده‌ای برای نظارت و بازرسی در تعاونی و شرکت در جلسات مجمع عمومی و هیأت مدیره داشته باشند.

تبصره ۲- انحلال ادغام یا تغییر موادی از اساسنامه تعاونی که مغایر شروط و قراردادهای منعقد شده با منابع تأمین‌کننده اعتبار و کمک مالی و امکانات مختلف و سرمایه‌گذاری و مشارکت باشد موکول به موافقت مراجع مذکور خواهد بود.

ماده ۴۶- بانک‌ها و سایر دستگاه‌های دولتی و عمومی که تمام یا قسمتی از سرمایه تعاونی را تأمین نموده‌اند مادام که مطالبات خود را وصول نکرده باشند. در هر زمان که لازم بدانند می‌توانند به حساب‌های تعاونی رسیدگی نموده و اطلاعات لازم را اخذ نمایند.

۳-۲- ماده ۳۷ که تعاونی را به سه رشته تولید و توزیع و خدمات تقسیم نموده است با توجه به اینکه در اصل ۴۴ قانون اساسی منحصراً تعاونی‌های تولید و توزیع ذکر شده است مغایر قانون اساسی است سایر مواد نیز که به تعاونی خدمات اشاره شده باید اصلاح گردد.^(۱)

۳-۳- ذیل تبصره ماده ۲۵ که به دولت اجازه می‌دهد که بتواند شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت و بانک‌ها و با رعایت اصل ۴۴ قانون اساسی به شرکت یا مؤسسه تعاونی تبدیل نماید. اگر منظور این باشد که سهام شرکت‌های تبدیل شده به تعاونی متعلق به دولت باشد با بند ۲ اصل ۴۳ و اصل ۴۴ قانون اساسی مغایر است.^(۲)

۳-۴- تأسیس شورای هماهنگی (موضوع ماده ۶۱) با اختیارات مندرج در ماده ۷۰ که خارج از حدود نظارت دولت بر شرکت‌ها و مؤسسات تعاونی است مغایر با قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۴- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

۴-۱- اطلاق ماده ۱۱۶ در خصوص صدور پروانه بهره‌برداری که شامل معادن بزرگ هم می‌شود به نحوی که دولت را مسلوب‌الاختیار نماید خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی است. همچنین اطلاق واگذاری بهره‌برداری چون شامل موارد بهره‌برداری انحصاری نیز می‌شود خلاف بند ۵ اصل ۴۳ قانون است.^(۴)

۱. برای مشاهده متن مواد مزبور ر.ک: به مجموعه قوانین روزنامه رسمی.

۲. تبصره ۱ ماده ۲۵- به منظور فوق، دولت می‌تواند با استفاده از منابع بودجه‌ای یا منافع بانکی یا تضمین دولت، وام بدون بهره در اختیار تعاونی قرار دهد و اموال منقول و یا غیرمنقول و وسایل و امکانات لازم را به قیمت عادلانه به طور نقد یا اقساط برای تشکیل و تقویت تعاونی‌ها به آنها بفروشد و یا به آنها اجازه دهد و یا اقدام به عقد اجازه به شرط تملیک بنماید یا استفاده از موارد مذکور در اصل ۴۵ را به آنان واگذار کند یا شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و یا وابسته به دولت و بانک‌ها و مصادره و ملی شده را با رعایت اصل ۴۴ قانون اساسی به شرکت یا مؤسسه تعاونی تبدیل نماید.

۳. برای اطلاع از متن مواد مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره دوم مجلس شورای اسلامی، انتشارات ریاست جمهوری، صص ۶۴۴-۶۴۱.

۴. ماده ۱۱۶- در اجرای ماده (۱۲) قانون معادن مصوب ۱۳۷۸/۳/۲۳ وزارت معادن و فلزات مجاز است نسبت به صدور پروانه بهره‌برداری برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی که فعالیت اکتشافی آنها منتهی به اخذ گواهی کشف هر نوع معدن در محدوده وظایف وزارت مذکور می‌شود، اقدام کند.

۲-۴. نظر به اینکه احصاء مناطق گرمسیر و مرطوب در بند «ه» ماده ۱۲۶ جامع نیست و نظر به اینکه معادل‌سازی هزینه مصرف برق در مناطق گرمسیر با هزینه مصرف گاز در مناطق سردسیر و تعیین استفاده از کولر گازی تا چهار دستگاه در همین بند موجب افزایش مصرف می‌شود بند «ه» ماده ۱۲۶ مغایر با بند ۹ اصل سوم و بند ۶ اصل چهارم و سوم قانون اساسی است. همچنین نظر به این که معلوم نیست پرداخت مابه‌التفاوت از منابع داخلی موجب افزایش هزینه مناطق سردسیر می‌شود یا نه ذیل بند یاد شده مبهم است و در صورتی که بر هزینه مناطق سردسیر بیانجامد اضرار به غیر و مغایر با بند ۵ اصل ۴۳ قانون اساسی است.^(۱)

۵. نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۶. نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۵۸۱ مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۷/۱۳ مجلس شورای اسلامی^(۳)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۹۳۴۸ مورخ ۱۳۶۶/۱۰/۲۴ شورای نگهبان:

دریافت بهره و خسارات تأخیر تأدیه از دولت‌ها و مؤسسات و شرکت‌ها و اشخاص خارجی که برحسب مبانی عقیدتی خود دریافت آن را ممنوع نمی‌دانند شرعاً مجاز است، لذا مطالبه وصول این گونه وجوه مغایر با قانون اساسی نیست و اصول چهل و سوم و چهل و نهم قانون اساسی شامل این مورد نمی‌باشد.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند بیست و هفتم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند دوم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند پنجم.

اصل چهل و چهارم

نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه‌ریزی منظم و صحیح استوار است.

بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری، بیمه، تأمین نیرو، سدها و شبکه‌های بزرگ آبرسانی، رادیو و تلویزیون، پست و تلگراف و تلفن، هواپیمایی، کشتیرانی، راه و راه آهن و مانند اینها است که به صورت مالکیت عمومی و در اختیار دولت است.

بخش تعاونی شامل شرکت‌ها و مؤسسات تعاونی تولید و توزیع است که در شهر و روستا بر طبق ضوابط اسلامی تشکیل می‌شود.

بخش خصوصی شامل آن قسمت از کشاورزی، دامداری، صنعت، تجارت و خدمات می‌شود که مکمل فعالیت‌های اقتصادی دولتی و تعاونی است.

مالکیت در این سه بخش تا جایی که با اصول دیگر این فصل مطابق باشد و از محدوده قوانین اسلام خارج نشود و موجب رشد و توسعه اقتصادی کشور گردد و مایه زیان جامعه نشود مورد حمایت قانون جمهوری اسلامی است.

تفصیل ضوابط و قلمرو و شرایط هر سه بخش را قانون معین می‌کند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

- ۱- نظریه شماره ۷۲۳۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح احیاء و واگذاری اراضی مزروعی مصوب هفتم دی‌ماه ۱۳۶۱ مجلس شورای اسلامی:
کل طرح احیاء و واگذاری اراضی مزروعی با توجه به مواد و تبصره‌های قیود و شرایط و ضوابط آن از لحاظ اینکه کشاورزی را در نهایت دولتی قرار می‌دهد با اصل ۴۴ قانون اساسی مغایر است.^(۱)
- ۲- نظریه شماره ۹۷۱۷ مورخ ۱۳۶۲/۷/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه راجع به تأسیس شرکت‌های خاص پایانه و حمل بار در بنادر و مبادی ورودی کشور^(۲)
- ۳- نظریه شماره ۸۲۸۵ مورخ ۱۳۶۶/۳/۶ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳/۲/۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱. برای اطلاع از متن طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره اول مجلس شورای اسلامی، انتشارات ریاست جمهوری، ۱۳۸۹، ۵۷۵-۵۸۱.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و سوم، بند یکم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و سوم، بند سوم.

۴- نظریه شماره ۳۳۷۶ مورخ ۱۳۶۴/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه تأمین و توزیع کالا مصوب ۱۳۶۴/۱/۲۲ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۵- نظریه شماره ۳۵۴۱ مورخ ۱۳۶۴/۳/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تأسیس وزارت صنایع سنگین مصوب ۶۴/۳/۵ مجلس شورای اسلامی:

ظاهر ماده یک که تمام موارد مذکور در این ماده حتی آهنگری در بخش خصوصی و تعاونی را طبق ترتیبات و سیاست‌هایی که وزارت صنایع سنگین معین می‌نماید تحت اختیار دولت قرار می‌دهد با موازین شرعی و مفهوم اصل ۴۴ قانون اساسی مغایرت دارد و در تبصره ۴ این ماده نیز این مغایرت وجود دارد.^(۲)

۶- نظریه شماره ۶۷۸۰ مورخ ۱۳۶۵/۷/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه بازپرداخت اوراق قرضه گسترش مالکیت واحدهای تولیدی مصوب ۱۸/۶/۱۳۶۵ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده واحده که شامل فروش سهام مربوط به صنایع بزرگ هم می‌شود مغایر بند اول اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و سوم، بند دوم.

۲. ماده ۱- به منظور اعمال اختیار دولت و فراهم آوردن موجبات توسعه و گسترش، ایجاد، بهره‌برداری، برنامه‌ریزی، هماهنگی، حمایت و هدایت آن دسته از صنایعی که در محدوده فعالیت‌های ریخته‌گری و نورد (به غیر از موارد مستثنی شده در قانون معادن و فلزات مصوب مورخ ۱۳۶۳/۳/۵) آهنگری، ساخت و تولید وسایل و تجهیزات کارخانجات صنعتی، ماشین‌سازی، تجهیزات و سازه‌های فلزی، موتور و محرکه‌ها، ساخت و مونتاژ انواع وسایل نقلیه و به منظور تأمین بخشی از نیازهای جامعه، کاهش وابستگی، نیل به خودکفایی و استقلال صنعتی، «وزارت صنایع سنگین» با وظایف و اختیارات زیر تأسیس می‌شود: ...

تبصره ۴ ماده ۱- کلیه واحدهای صنعتی موضوع این ماده مکلف‌اند مجوزهای لازم را از وزارت صنایع سنگین دریافت نمایند و همچنین در فعالیت‌های مربوطه تابع سیاست و خط‌مشی این وزارتخانه می‌باشند.

۳. ماده واحده - دولت مکلف است تا آخر سال ۱۳۶۷ نسبت به فروش کلیه سهام مشمول قانون گسترش مالکیت واحدهای تولیدی که طی سال‌های ۱۳۵۴ تا ۱۳۵۷ به سازمان مالی گسترش مالکیت واحدهای تولیدی واگذار گردیده است اقدام و از محل وجوه حاصل از فروش سهام مذکور و همچنین سایر منابع در اختیار سازمان، اصل بهای اوراق قرضه گسترش مالکیت واحدهای تولیدی در اختیار اشخاص بخش خصوصی، سازمان‌های دولتی و بانک‌ها را با رعایت ترتیب مزبور حداکثر تا پایان سال ۱۳۶۷ طبق آیین‌نامه‌ای که بنا به پیشنهاد وزارت اموراتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد بازپرداخت نماید. قیمت فروش سهام فوق‌الذکر توسط شورای گسترش مالکیت واحدهای تولیدی با رعایت صرفه و صلاح دولت جمهوری اسلامی ایران تعیین و در درجه اول به کارکنان واحدهای تولیدی و در درجه بعد به بانک‌ها و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی واگذار گردد.

۷- نظریه شماره ۹۸۵۵ مورخ ۱۳۶۶/۹/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه کار مصوب بیست و چهارم آبان ماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی:
تبصره ۲ ماده ۱۲۰ که شرکت‌های تعاونی را به (تولیدی، کشاورزی، صنعتی و خدماتی) تقسیم‌بندی کرده است خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی است.^(۱)

۸- نظریه شماره ۱۹۶ مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران و مصوب چهارشنبه مورخ ۱۳۶۸/۱/۲۳ مجلس شورای اسلامی:
ماده ۹ انتصاب افراد برای تصدی امور اتحادیه از طرف کمیسیون نظارت تا فراهم شدن زمینه انتخابات (مذکور در تبصره اضافه شده به ماده ۲۴) مداخله در امور اتحادیه صنفی است و با اصل ۴۴ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۲)

۹- نظریه شماره ۷۱۴۵ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۴ مجلس شورای اسلامی:
۹-۱- عموم تبصره ۴۲ مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۲ ماده ۱۲۰- دولت موظف است تا در ایجاد شرکت‌های تعاونی (تولیدی، کشاورزی، صنعتی و خدماتی) معلولین را از طریق اعطای وام‌های قرض‌الحسنه درازمدت و آموزش‌های لازم و برقراری تسهیلات انجام کار و حمایت از تولید یا خدمات آن مورد حمایت قرار داده و نسبت به رفع موانع معماری در کلیه مراکز موضوع این ماده و تبصره‌ها که معلولین در آنها حضور می‌یابند اقدام نماید.

۲. ماده ۹- تبصره ذیل به ماده ۲۴ اضافه می‌گردد:

تبصره - مدت خدمت و مسئولیت اعضای هیأت مدیره اتحادیه‌های صنفی از تاریخ انتخابات به مدت چهار سال تمام می‌باشد و در صورت عدم برگزاری انتخابات جدید پس از مدت مذکور و یا عزل هیأت مدیره، کمیسیون نظارت مکلف است نسبت به انتصاب افرادی برای تصدی امور اتحادیه و فراهم شدن زمینه انتخابات حداکثر به مدت شش ماه اقدام نماید.

۳. تبصره ۴۲- به منظور جلب مشارکت بیشتر بخش‌های خصوصی و تعاونی در امور عمومی و خدمات اجتماعی، تولید، اشتغال، تجارت، تحقیقات و نگهداری و بهره‌برداری از تأسیسات زیربنایی و عمومی، دولت موظف است با رعایت مصالح عمومی فعالیت‌های یاد شده بخش‌های دولتی را به بخش خصوصی و تعاونی واگذار کند و برای فعال‌تر شدن این بخش‌ها تدابیر و اقداماتی از قبیل اصلاح مقررات، ارائه تسهیلات بانکی، تکمیل سرمایه‌گذاری زیربنایی، توسعه و تسهیل ارتباطات و همچنین ترویج تشکل‌ها و ساختارهای صنعتی، تحقیقاتی و پیمانکاری اتخاذ نماید.

- ۹-۲- اطلاق ردیف ۳ بند ۱۵ اهداف کلان کیفی مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی است.^(۱)
- ۹-۳- در بند (د) ۳-۳-۱ هزینه‌های جاری اهداف کلان کیفی باید با رعایت اصل ۴۴ قانون اساسی ذکر شود.^(۲)
- ۹-۴- بند ۴-۴ سیاست‌های عمومی اهداف کلان کیفی باید با رعایت اصل ۴۴ قانون اساسی ذکر شود.^(۳)
- ۹-۵- بند ۷-۲ سیاست‌های پرسنلی بخش دولتی اهداف کلان کیفی باید با رعایت اصل ۴۴ قانون اساسی ذکر شود.^(۴)

۱۰- نظریه شماره ۱۳۸۷ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۶ شورای نگهبان در خصوص اساسنامه شرکت سهامی عام مخابرات استان‌ها مصوب ۱۳۷۴/۹/۱۲ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۴ ماده ۱۴ مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱۱- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۲۸۵ مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

- ۱۱-۱- تبصره ۲ ماده واحده مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۶)
- ۱۱-۲- تبصره ۳ ماده واحده مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی و اطلاق آن از نظر مقررات بانکداری بین‌المللی که موجب ربا می‌شود نیز مغایر موازین شرع شناخته شد.^(۷)

-
۱. ردیف ۳ بند ۱۵- واگذاری بخش‌هایی از فعالیت‌های دولت که با حاکمیت دولت منافاتی ندارد به بخش‌های خصوصی و تعاونی.
 ۲. بند (د) ۳-۳-۱ انتقال قسمتی از فعالیت‌های خدماتی بخش دولتی در زمینه‌های خدمات اجتماعی به بخش غیردولتی و آزادسازی منابع مالی دولت جهت ایجاد امکان بهبود کیفیت خدمات دولتی.
 ۳. بند ۴-۴- ادامه و تسریع واگذاری شرکت‌های دولتی و تحت پوشش دولت به بخش‌های خصوصی و تعاونی.
 ۴. بند ۷-۲- ارجاع آن دسته از فعالیت‌های بخش دولتی که موجب کاهش هزینه‌ها می‌شود به بخش‌های تعاونی و خصوصی.
 ۵. تبصره ۴ ماده ۱۴- واگذاری قسمتی از سهام شرکت به کارکنان خود و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی با رعایت قوانین و مقررات مربوط و تصویب مجمع عمومی شرکت امکان‌پذیر است.
 ۶. تبصره ۲- تأسیس بانک ایرانی و افتتاح بانک خارجی در مناطق آزاد و مؤسسات اعتباری غیربانکی اعم از ایرانی یا خارجی و تصویب اساسنامه آنها با پیشنهاد سازمان و تصویب بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر طبق ضوابط مصوب هیأت وزیران انجام خواهد شد.
 ۷. تبصره ۳- شعب بانک‌های خارجی مستقر در مناطق آزاد و آن گروه از بانک‌های ایرانی مناطق آزاد که از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مجوز فعالیت برون مرزی دارند می‌توانند با مقررات بانکداری بین‌المللی فعالیت نمایند.

۱۲- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۴۰۲۶ مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۷/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۱ ماده ۱۸ از این جهت که تعیین انواع عملیات بانکی و تعریف هر یک از آنها را به شورای پول و اعتبار بانک مرکزی واگذار نموده خلاف ذیل اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۳- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی: ۱-۱۳- اطلاق ماده ۱۹ چون در مواردی دولت را مسبب الاختیار می‌کند خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی است.^(۲)

۱۳-۲- در بند(الف) ماده ۱۹ چون حبس موقت مستلزم مجانیت است علاوه بر اینکه با صدر ماده تعارض دارد خلاف شرع شناخته شد. مضافاً به این که اطلاق آن شامل موارد مذکور در اصل ۴۴ قانون اساسی که در اختیار دولت است نیز می‌شود، لذا خلاف اصل مذکور است.

۱۳-۳- اطلاق بهره‌برداری به صورتی که تأسیسات مذکور در بند(ج) ماده ۱۹ را از اختیار دولت خارج کند خلاف اصول ۴۴ و ۴۵ قانون اساسی است. شرایط و ضوابط و قلمرو مربوط به بهره‌برداری هم بر اساس اصول ۴۴ و ۴۵ باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد. همچنین قسمتی از موارد مذکور در اصل ۴۵ در اختیار ولی امر است مستلزم اجازه معظم‌له است.

۱. تبصره ۱ ماده ۱۸- تعیین انواع عملیات بانکی در مناطق و تعریف هر یک از آنها با شورای پول و اعتبار بانک مرکزی است.

۲. ماده ۱۹- دولت می‌تواند با رعایت اصول چهارم و سوم و چهل و چهارم قانون اساسی، شرکت‌های صنعتی یا کشاورزی یا خدماتی و امثال آنها، در قبال دریافت وجه نقد و یا کالا با حفظ سایر حقوق مالکیت و با رعایت موارد زیر در اختیار شرکت‌های تعاونی و یا بخش خصوصی با اولویت این‌ها قرار دهد:

الف - شرکت‌ها، فعالیت‌ها و اموال مذکور را به صورت حبس موقت در اختیار شرکت‌های تعاونی یا بخش خصوصی قرار دهد و شرکت‌های تعاونی و بخش خصوصی مالک منافع آن باشند. در صورتی که شرکت‌های مذکور، کارکنان واجد شرایط داشته باشند و مبادرت به تشکیل شرکت تعاونی کنند، تعاونی کارکنان شرکت ذی‌ربط در اولویت خواهد بود.

ب - دولت می‌تواند طبق قرارداد بابت استهلاك یا بازسازی یا نگهداری یا توسعه شرکت‌های موصوف سالانه مبلغی نقد و یا کالا دریافت کند.

ج - دولت می‌تواند بهره‌برداری از تأسیساتی را که بنا به اصول چهل و چهارم و چهل و پنجم قانون اساسی و یا دلایل دیگر، واگذاری مالکیت آنها به بخش‌های خصوصی و تعاونی میسر نیست تحت شرایط و آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد به بخش‌های خصوصی و تعاونی واگذار کند.

- ۴-۱۳. اطلاق ماده ۲۹ همانند ماده ۱۹ خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی است.^(۱)
- ۵-۱۳. اطلاق ماده ۳۱ با توجه به ماده ۱۳۳ که اجازه واگذاری امور مربوط را به نحوی که دولت را مسلوب الاختیار کند نیز می‌دهد خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی است.^(۲)
- ۶-۱۳. بند(ج) ماده ۹۴ از این جهت که واگذاری مالکیت سهام به اشخاص خصوصی است خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی است.^(۳)
- ۷-۱۳. ماده ۹۸ خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی است.^(۴)
- ۸-۱۳. ماده ۱۰۰ خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی است.^(۵)
- ۹-۱۳. عبارت «فراهم کردن تا آخر...» ذیل بند(ب) ماده ۱۰۵ قانون از این جهت که اطلاق آن تجویز می‌کند تا بخشی از امکاناتی را که اصل ۴۴ در اختیار دولت گذاشته به بخش غیردولتی واگذار کنند خلاف اصل مذکور است.^(۶)
- ۱۰-۱۳. ماده ۱۱۰ چون وضعیت مالکیت سد را از این جهت که در اختیار دولت یا اشخاص دیگری است مشخص ننموده و در صورت واگذاری به اشخاص خصوصی

۱. ماده ۲۹- به دولت اجازه داده می‌شود با رعایت ماده(۱۲۹) این قانون، تمهیدات لازم به منظور عرضه خدمات پستی، تأسیس، توسعه، نگهداری و بهره‌برداری از شبکه‌های مخابرات عمومی و اختصاصی را به اشخاص حقیقی و حقوقی بخش تعاونی و خصوصی در قالب آیین‌نامه‌هایی که توسط وزارت پست و تلگراف و تلفن پیشنهاد و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، فراهم آورد.

۲. ماده ۳۱- به دولت اجازه داده می‌شود براساس پیشنهاد وزارت راه و ترابری آیین‌نامه اجرایی اشتغال اشخاص حقیقی و حقوقی بخش تعاونی و خصوصی در زمینه امور حمل و نقل بار و مسافر توسط راه آهن و امور مربوط از قبیل ایجاد، تجهیز، توسعه، نگهداری خطوط و تأسیسات راه آهن و بهره‌برداری از آنان، مطالعات و تحقیقات و آموزش نیروی انسانی را با رعایت مفاد ماده این قانون تصویب و اجرا کند.

۳. برای اطلاع از متن لایحه مزبور ر.ک: مجموعه قوانین روزنامه رسمی.

۴. ماده ۹۸- به دولت اجازه داده می‌شود با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی:

الف - نسبت به صدور مجوز ایجاد شرکت‌های بیمه غیردولتی و شرکت‌های بیمه اتکایی با ساختار خصوصی و تعاونی در چارچوب قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری اقدام و ضوابط و مقررات لازم را در این زمینه تعیین کند.

ب - نسبت به ایجاد شرکت بیمه اتکایی با مشارکت بیمه‌گران و بیمه‌گزاران عمده اقدام کند. اساسنامه این شرکت به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۵. ماده ۱۰۰- به دولت اجازه داده می‌شود جهت افزایش شرایط رقابتی بازارهای مالی و تشویق پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، زمینه فعالیت مجاز بانک‌های غیردولتی را فراهم آورد. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مسئول نظارت بر فعالیت بانک‌های غیردولتی است.

۶. بند(ب) ماده ۱۰۵- تفکیک وظایف مجموعه‌های «تأمین کننده اطلاعات»، «تأمین کننده خدمات» و «تأمین کننده ارتباطات» و فراهم کردن امکانات برای حضور بخش‌های غیردولتی در این زمینه‌ها.

خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی است. رفع ابهام شود.^(۱)

۱۱-۱۳. اطلاق ماده ۱۱۶ در خصوص صدور پروانه بهره‌برداری که شامل معادن بزرگ هم می‌شود به نحوی که دولت را مسلوب‌الاختیار نماید خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی است. همچنین اطلاق واگذاری بهره‌برداری چون شامل موارد بهره‌برداری انحصاری نیز می‌شود خلاف بند ۵ اصل ۴۳ قانون است.^(۲)

۱۲-۱۳. بند(الف) ماده ۱۲۹ به این دلیل که واگذاری آن به بخش خصوصی و تعاونی منتهی به خروج از حیطه اموال عمومی می‌گردد خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۳-۱۳. بند(ب) ماده ۱۲۹ که موجب واگذاری بهره‌برداری قسمتی از فعالیت‌های مذکور به بخش خصوصی و تعاونی می‌شود به نحوی که دولت مسلوب‌الاختیار گردد خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱۴-۱۳. بند(ج) ماده ۱۲۹ ایجاد شبکه خصوصی و تعاونی در مقابل شبکه دولتی خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱۵-۱۳. در بند(ب) ماده ۱۳۰ بهره‌برداری به وسیله بخش غیردولتی و واگذاری مالکیت سهام شرکت‌های مخابرات به بخش غیردولتی به هر نسبت موجب خروج آن از حیطه

۱. ماده ۱۱۰- به منظور تشویق سرمایه‌گذاران خصوصی و تعاونی (اعم از حقیقی و حقوقی) برای سرمایه‌گذاری در طرح‌های تأمین آب و ایجاد شبکه‌های آبیاری و زهکشی، به وزارت نیرو اجازه داده می‌شود تکمیل طرح‌های سد و شبکه‌های آبیاری مستقل نیمه تمام را که حداکثر سی درصد (۳۰٪) عملیات اجرایی آنها خاتمه یافته و نیز طرح‌هایی را که مطالعات مرحله دوم آنها در طول برنامه سوم به تصویب می‌رسد، به سرمایه‌گذاران غیردولتی با شرایط ذیل واگذار کند: ...

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهار و سوم، بند بیست و هفتم.

۳. بند(الف) ماده ۱۲۹- به وزارت پست و تلگراف و تلفن اجازه داده می‌شود، مجوز ایجاد و بهره‌برداری برای بخش غیردولتی در زمینه شبکه‌های غیرمادر در بخش مخابرات، شبکه‌های مستقل و موازی پستی و مخابراتی را در موارد زیر، صادر کنند:

- ۱- شبکه تلفن همراه؛
- ۲- شبکه پی‌جو؛
- ۳- مراکز تلفن کم ظرفیت تا پنج هزار شماره؛
- ۴- شبکه انتقال داده‌ها؛
- ۵- شبکه‌های ارائه خدمات ارزش افزوده؛
- ۶- شبکه مخابرات روستایی؛
- ۷- شبکه قبول پستی؛
- ۸- شبکه حمل و نقل پستی.

۴. بند(ب) ماده ۱۲۹- به شرکت‌های دولتی مخابراتی اجازه داده می‌شود، قسمتی از فعالیت‌های خود را شامل نگهداری و بهره‌برداری، طراحی، مهندسی، نصب و راه‌اندازی، آزمایش و تحویل تجهیزات و شبکه‌ها با رعایت خط‌مشی‌های دولت به بخش‌های تعاونی و خصوصی واگذار کند.

۵. بند(ج) ماده ۱۲۹- به وزارت پست و تلگراف و تلفن اجازه داده می‌شود برای مناطقی که در برنامه پنج ساله سوم توسعه، ایجاد شبکه مخابراتی از طریق شرکت‌های مخابراتی دولتی در آنها پیش‌بینی نشده، مجوز لازم را، به منظور ایجاد شبکه مزبور، برای شرکت‌های مخابراتی تعاونی و خصوصی واجد شرایط به صورت رقابتی صادر کند.

اموال عمومی است و خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱۳-۱۶- در بند(الف) ماده ۱۳۴ واگذاری سهام شرکت‌های هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران و دیگر عناوین مذکور در این بند به جز در خصوص شرکت‌های تابعه و شرکت ملی نفتکش به بخش غیردولتی به هر نسبت خروج از حیطه اموال عمومی و خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی است. ضمناً در مورد شرکت‌های تابعه اگر موجب سلب اختیار دولت شود خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۱۳-۱۷- اطلاق بند(الف) ماده ۱۳۵ خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۴- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۳۳۷ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح اجازه تأسیس بانک تعاون مصوب ۷۸/۱۲/۳ مجلس شورای اسلامی:
اصل ماده واحده و تبصره اول آن خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد و اظهارنظر در مورد سایر تبصره‌ها منوط به اصلاح آن دو خواهد بود.^(۴)

۱۵- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۴۰۰ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل وزارت جهاد کشاورزی مصوب ۱۳۷۹/۹/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

در ماده(۲) نظر به اینکه اطلاق عبارت «جهت‌گیری واگذاری واحدهای اجرایی به بخش غیردولتی» موارد مذکور در اصل (۴۴) قانون اساسی را نیز شامل می‌گردد خلاف اصل مذکور تشخیص داده شده و نیز واگذاری وظایف وزارتخانه‌های مذکور به دیگر وزارتخانه‌ها با

۱. بند(ب) ماده ۱۳۰- واگذاری تدریجی سهام شرکت‌های مخابرات استانی (حداکثر ۴۹٪) به بخش‌های غیردولتی و سهم کردن مشترکین به صورت داوطلبانه به میزان ودایع پرداختی به شرکت‌ها (پس از محاسبه به نرخ روز) در سرمایه شرکت‌ها.

۲. بند(الف) ماده ۱۳۴- نسبت به واگذاری سهام شرکت‌های هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران (حداکثر تا ۴۹٪)، هواپیمایی آسمان، هواپیمایی پیام، حمل و نقل هوایی نفت، خدمات هلیکوپتری (ساخه)، کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران و شرکت‌های تابعه آن و شرکت ملی نفتکش ایران به بخش‌های تعاونی و خصوصی اقدام کند.

۳. بند(الف) ماده ۱۳۵- نسبت به تکمیل و اجرای طرح‌های فرودگاهی و پروازی و توسعه ناوگان هوایی با جلب سرمایه‌های داخلی و خارجی از طریق انعقاد قراردادهای مشارکت، پیش فروش خدمات فرودگاهی و خدمات پروازی و واگذاری زمین اقدام و تعهدات مربوط را تأدیه کند.

۴. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در چهارچوب قوانین پولی و بانکی کشور موجبات تشکیل بانک تعاون را به صورت غیردولتی (تعاونی یا سهامی) و از طریق سرمایه‌گذاری شرکت‌های تعاونی، اتحادیه‌های تعاونی و سایر تشکلهای تعاونی فراهم نماید.

تبصره ۱- بانک تعاون می‌تواند قسمتی از سرمایه خود را از طریق فروش سهام به مردم و اشخاص حقوقی خصوصی تأمین نماید مشروط بر آن که در هیچ مقطع زمانی سهام تعاونی‌ها کمتر از پنجاه و یک درصد (۵۱٪) سرمایه بانک نگردد.

تصویب شورای عالی اداری خلاف اصل ۱۳۳ قانون اساسی است.^(۱)

۱۶- نظریه شماره‌های ۱۴۰۶ و ۷۹/۲۱/۱۳۹۹ مورخ ۴ و ۱۳۷۹/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تمرکز امور صنعت و معدن و تشکیل وزارت صنایع و معادن مصوب ۱۳۷۹/۹/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

۱۶-۱ در ماده (۲) نظر به اینکه اطلاق عبارت «جهت‌گیری واگذاری واحدهای اجرایی به بخش غیردولتی» موارد مذکور در اصل ۴۴ قانون اساسی را نیز شامل می‌گردد خلاف اصل مذکور تشخیص داده شده و نیز واگذاری وظایف وزارتخانه‌های مذکور به دیگر وزارتخانه‌ها با تصویب شورای عالی اداری خلاف اصل ۱۳۳ قانون اساسی است.^(۲)

۱۶-۲ اطلاق تبصره ماده (۱۱) خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی است.^(۳)

۱۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۷۵۰ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تأسیس مؤسسات غیردولتی مصوب ۱۳۸۰/۳/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده واحده با توجه به اصل ماده واحده از این جهت که موجب کاهش درآمد عمومی می‌شود و در مواردی نیز مغایر حاکمیت دولت می‌باشد، خلاف اصول ۷۵ و ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. برای اطلاع از متن ماده لایحه مزبور ر.ک: مجموعه قوانین روزنامه رسمی.

۲. برای اطلاع از متن ماده لایحه مزبور ر.ک: مجموعه قوانین روزنامه رسمی.

۳. برای اطلاع از متن ماده لایحه مزبور ر.ک: مجموعه قوانین روزنامه رسمی.

۴. ماده واحده - به منظور تعمیم و گسترش صنعت بیمه در کشور، افزایش رقابت و کارایی در بازار بیمه، افزایش رفاه عمومی و گسترش امنیت اجتماعی و اقتصادی، افزایش نقش بیمه در رشد و توسعه اقتصادی کشور و جلوگیری از ضرر و زیان جامعه با توجه به ذیل اصل چهل و چهارم قانون اساسی و در چارچوب ضوابط، قلمرو و شرایط تعیین شده زیر اجازه تأسیس مؤسسه بیمه غیردولتی به اشخاص داخلی داده می‌شود:

۱- سیاستگذاری در صنعت بیمه، اعمال نظارت بر فعالیت‌های بیمه‌ای و صدور مجوز فعالیت بیمه‌ای کماکان جهت اعمال حاکمیت در اختیار دولت جمهوری اسلامی ایران باقی خواهد بود.

۲- ضوابط مربوط به نحوه تأسیس و فعالیت مؤسسات بیمه داخلی از قبیل شرایط اخذ مجوز تأسیس و لغو آن، نحوه انتقال عملیات و ادغام، انحلال و ورشکستگی مؤسسات بیمه‌ای، محدوده فعالیت بیمه‌ای و بیمه اتکایی شامل انواع معاملات بیمه، حق بیمه و کارمزد مربوط به رشته‌های مختلف بیمه، میزان ذخایر فنی و اندوخته‌های قانونی و نحوه سرمایه‌گذاری آنها بر اساس «قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰ و اصلاحیه بعدی» و «قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶/۲/۷» تعیین خواهد شد.

تبصره - در اعطای امتیاز به موجب قوانین بیمه‌گری نباید تبعیض بین مؤسسات بیمه دولتی و غیردولتی اعمال شود.

۳- حداقل سرمایه مؤسسات بیمه موضوع ماده (۳۶) قانون «تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری مصوب

۱۸- نظریه مورخ ۱۳۸۱/۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور مصوب مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۸ مجلس شورای اسلامی: اطلاق بند «ط» تبصره (۱۲) چون در مواردی مانع تأمین نیروی برق مورد نیاز می‌شود، مغایر اصل (۴۴) قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۹- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۷۰۹ مورخ ۱۳۸۱/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تشویق سرمایه‌گذاری در طرح‌های آب کشور مصوب ۱۳۸۱/۳/۵ مجلس شورای اسلامی: اطلاق ماده واحده از این جهت که شامل سدها و شبکه‌های بزرگ آبرسانی می‌شود که باید به صورت مالکیت عمومی در اختیار دولت باشد، لذا مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۳۵۰/۳/۳۰ برای مؤسسات بیمه غیردولتی با پیشنهاد بیمه مرکزی ایران و تأیید وزارت امور اقتصادی و دارایی و تصویب هیأت وزیران تعیین خواهد شد.

۱. بند(ط) تبصره ۱۲- سازمان مهندسی تولید و انتقال نیروی برق ایران (توانیر) مجاز است نسبت به فروش نیروگاه‌های خود تا ده درصد (۱۰٪) ظرفیت نصب شده کشور با قیمت روز، به بخش غیردولتی حداکثر با دریافت چهل درصد (۴۰٪) نقد و مابقی با اقساط حداکثر پنج ساله اقدام و صد در صد (۱۰۰٪) درآمد حاصله را با پیش‌بینی در بودجه سنواتی خود صرف سرمایه‌گذاری در احداث نیروگاه‌های جدید در مناطق غیربرخوردار نماید.

۲. ماده واحده - به منظور تشویق سرمایه‌گذاران خصوصی (حقیقی و حقوقی) و تعاونی برای سرمایه‌گذاری در طرح‌های تأمین آب و ایجاد شبکه‌های آبیاری و زهکشی و طرح‌های آب و خاک به وزارتخانه‌های نیرو و جهاد کشاورزی حسب مورد و در چارچوب وظایف قانونی، اجازه داده می‌شود که اجرای طرح‌های فوق‌الذکر که حداکثر سی درصد (۳۰٪) عملیات اجرایی آنها خاتمه یافته و نیز طرح‌هایی که مطالعات مرحله دوم آنها تصویب شده باشد را به سرمایه‌گذاران مزبور با شرایط زیر واگذار کنند:

۱- تأیید محل احداث تأسیسات و نظارت مهندسی در کلیه مراحل و حسب مورد به عهده وزارت نیرو و یا وزارت جهاد کشاورزی خواهد بود.

۲- کلیه آب استحصالی به جز حقابه‌های موجود به سرمایه‌گذار تخصیص یافته و سند آب صادر می‌شود. حقابه‌های موجود قبل از احداث تأسیسات از نظر حجم و زمان مصرف تعیین و همچنان در اختیار وزارت نیرو باقی خواهد بود تا براساس قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ و سایر قوانین مربوط در اختیار حقابه‌داران قرار گیرد.

۳- اراضی ملی و موات که براساس مطالعات طرح به عنوان زمین‌های آبخور این تأسیسات محسوب می‌شود، متناسب با آب تخصیص یافته و شرایط اقتصادی - اجتماعی منطقه با قیمت‌های منطقه‌ای قبل از احداث تأسیسات، که توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی تعیین می‌گردد، توسط وزارت جهاد کشاورزی، در شروع بهره‌برداری به سرمایه‌گذاران واگذار خواهد شد. آب مازاد بر اراضی واگذار شده به قیمت توافقی به بهره‌برداران و یا وزارت نیرو واگذار خواهد شد.

۴- حقوقی که در نتیجه این گونه سرمایه‌گذاری‌ها حاصل می‌شود، در حد سند آب صادره، متعلق به سرمایه‌گذار خواهد بود و سرمایه‌گذار می‌تواند با انتخاب الگوی اقتصادی مورد نظر خود آن را مصرف کند و یا به فروش برساند. کلیه مستحقات و حقوقی که در نتیجه این گونه سرمایه‌گذاری‌ها حاصل می‌شود به سرمایه‌گذار تعلق خواهد شد.

۵- وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و نیرو حسب مورد مکلفند براساس قرارداد منعقد در مورد هزینه‌ها و سایر

۲۰- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه وظایف و اختیارات و تغییر نام وزارت پست و تلگراف و تلفن مصوب ۱۳۸۱/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی: در بند «ه» ماده «۳» اجازه نگهداری و بهره‌برداری شبکه‌های پستی و مخابراتی و در بند «و» ایجاد و اداره و بهره‌برداری از شبکه‌های پستی به بخش‌های تعاونی و خصوصی و بندهای «ح» ماده «۳» و بند «ب» ماده «۵» از جهت واگذاری به بخش غیردولتی مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شدند.^(۱)

۲۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۷۸۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی استفساریه ماده (۱۱) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹ مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۸ مجلس شورای اسلامی: با توجه به اینکه استثناء مذکور در صدر ماده (۱۱) پیش از استثناء کردن موارد مذکور از شمول فصل مذکور نیست و هیچگونه دلالتی بر تجویز فروش سهام بانک‌ها و مؤسسات اعتباری ندارد، مصوبه مجلس علاوه بر اینکه جنبه تفسیری ندارد خلاف اصل ۴۴ قانون اساسی است.^(۲)

موارد با سرمایه‌گذار، محل احداث تأسیسات و اجرای طرح‌ها را براساس قانون تملک اراضی تملک نموده و برای اجرا در اختیار سرمایه‌گذار قرار دهند.

→ ۶- در صورتی که سرمایه‌گذاری به وسیله اشخاص خارجی انجام شود، بهره‌برداری از تأسیسات و اراضی واگذار شده در دوره استهلاك سرمایه به عهده سرمایه‌گذار بوده و پس از آن در اختیار دولت قرار می‌گیرد. اولویت در ادامه بهره‌برداری از تأسیسات ایجاد شده پس از دوره فوق با سرمایه‌گذار خواهد بود.

۷- وزارتخانه‌های نیرو و جهاد کشاورزی موظفند در چارچوب ضوابط و معیارهای فنی و ایمنی، نظریات اصلاحی سرمایه‌گذار در طرح را ملحوظ نمایند.

آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف سه ماه پس از تصویب، توسط وزارت نیرو و با همکاری وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی، امور اقتصادی و دارایی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۱. ماده ۳- وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات:

الف - ...

ه - زمینه‌سازی برای مشارکت بخش تعاونی، خصوصی در طراحی، مهندسی نصب و راه‌اندازی و نگهداری و بهره‌برداری شبکه‌های پستی و مخابراتی کشور و ایجاد و بهره‌برداری شبکه‌های غیرمادر.

و - فراهم نمودن زمینه مشارکت بخش تعاونی و خصوصی در ایجاد و اداره و بهره‌برداری از شبکه پستی کشور و ارائه خدمات خاص.

ز - ...

ح - صدور مجوز تأسیس و بهره‌برداری واحدهای ارائه خدمات پستی و مخابراتی و فناوری اطلاعات در سطح کشور.

...

ماده ۵- کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات با اختیارات و وظایف ذیل تشکیل می‌گردد:

الف - ...

ب - مدیریت آزادسازی و خصوصی‌سازی در بخش ارتباطی کشور با بهره‌گیری از سرمایه‌های داخلی و خارجی.

۲. منظور از استثنای مذکور در ماده (۱۱) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری

۲۲- نظریه شماره ۸۲/۳۵/۶۹۳۵ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲۳- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۳۲۹ مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده (۱۹) از این جهت که شامل تجویز تأسیس بانک، بیمه و مؤسساتی که تأسیس آن در انحصار دولت است می‌شود و نیز از این جهت که موجب تجویز تأسیس آن به خارجیان می‌گردد مغایر اصول ۴۴ و ۸۱ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۴- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

۱- ۲۴- ماده (۳) از این جهت که منابع نفتی، به طور کامل و مطلق در اختیار حکومت اسلامی است و شرکت دولتی می‌تواند متشکل از سهام مشترک بخش خصوصی و دولتی باشد مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲- ۲۴- اطلاق ماده (۷) در تجویز خصوصی سازی مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

اسلامی ایران مستثنی شدن سهام دولت در بانکها و بیمه‌ها از واگذاری نیست بلکه مستثنی شدن از مقررات فصل سوم قانون در مورد فروش سهام شرکت‌های وابسته به بانکها و بیمه‌ها است.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند پنجاه و هفتم.

۲. ماده ۱۹- فعالیت بانک‌های داخلی و خارجی، مؤسسات مالی و اعتباری و شرکت‌های بیمه داخلی و خارجی به صورت شعب نمایندگی و مؤسسات کارگزاری در مناطق ویژه اقتصادی بر اساس قانون و مقررات مصوب و جاری در مناطق آزاد تجاری و صنعتی مجاز خواهد بود.

۳. برای اطلاع از متن کامل ماده مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره ششم، سال سوم، نشر دادگستر، ۱۳۸۳، صص ۱۲۷-۱۲۶.

۴. ماده ۷- به منظور تداوم برنامه خصوصی سازی و توانمندسازی بخش غیردولتی در توسعه کشور به دولت اجازه داده می‌شود:

الف - از همه روش‌های امکان‌پذیر، اعم از مقررات‌زدایی، واگذاری مدیریت (نظیر اجاره، پیمانکاری عمومی و پیمان مدیریت) و مالکیت (نظیر اجاره به شرط تملیک فروش تمام یا بخشی از سهام، واگذاری اموال) تجزیه به منظور واگذاری، انحلال و ادغام شرکت‌ها استفاده شود.

ب - ضمن حفظ امور سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کلان و نظارت در بخش‌های حمل و نقل، ارتباطات (پست و

- ۳-۲۴. اطلاق مقررات ماده (۱۰) از جهت شمول مقررات برنامه بر بانک‌ها و بیمه که شامل خصوصی سازی نیز می شود مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)
- ۴-۲۴. اطلاق عبارت «و سهام بانک و بیمه های دولتی» در ماده (۱۰) مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.
- ۵-۲۴. واگذاری بانک‌ها در بند (ح) ماده (۱۲) مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)
- ۶-۲۴. تأسیس شعب بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خارجی در بند (ک) ماده (۱۲) مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)
- ۷-۲۴. عملیات بانکی و ضوابط آن مذکور در بند (ط) ماده (۱۲) مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

مخابرات) و فناوری اطلاعات، ایجاد، توسعه، نگهداری و بهره برداری از مبادی، شبکه‌ها، مراکز و پایانه‌ها را با رعایت تضمین و استمرار ارائه خدمات مناسب و رعایت خط‌مشی‌های دولت به بخش‌های تعاونی و خصوص واگذار نماید.

۱. ماده ۱۰- (اصلاح شده ماده ۱۱ برنامه سوم توسعه): سهام متعلق به وزارتخانه‌ها، مؤسسه‌های دولتی، شرکت‌های دولتی موضوع ماده (۴) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۳۶/۶/۱ و اصلاحات بعدی و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و سهام بانک و بیمه‌های دولتی و سایر شرکت‌هایی که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سرمایه و یا سهام آنها منفرداً یا مشترکاً متعلق به وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، شرکت‌های دولتی و همچنین سایر شرکت‌های دولتی و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت که شمول قوانین و مقررات عمومی بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است از جمله شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های تابعه و وابسته وزارت نفت و شرکت‌های تابعه آنها، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران و شرکت‌های تابعه و سازمان صنایع ملی ایران و شرکت‌های تابعه و مرکز تهیه و توزیع کالا، همچنین سهام متعلق به دستگاه‌های فوق‌الذکر در شرکت‌های غیردولتی و شرکت‌هایی که تابع قانون خاص می‌باشند، مشمول مقررات مواد این برنامه خواهد بود.

تبصره ۱- سهام متعلق به دستگاه‌های مذکور در این ماده که مالکیت آنها به صورت هبه، صلح غیرمعوّض یا هرگونه عقد دیگری انجام شده نیز مشمول مقررات این فصل می‌شوند.

تبصره ۲- مشارکت و سرمایه‌گذاری بانک‌ها و سهام متعلق به بانک‌ها و بیمه‌های دولتی، شرکت‌های بیمه و مؤسسات اعتباری در شرکت‌ها، از شمول مقررات این فصل مستثنی است.

۲. بند (ح)- دولت مکلف است اقدامات لازم در زمینه سالم‌سازی ترازنامه بانک‌ها و ایجاد نهادهای مالی ضروری را انجام داده و لوایح قانونی لازم را در این زمینه ارائه نماید. همچنین دولت مکلف است پس از اصلاح ساختار مالی بانک‌های تجاری دولتی به استثنای بانک ملی ایران، سرمایه بانک‌های مزبور را از طریق افزایش سرمایه و واگذاری حق تقدم به عموم افزایش داده به طوری که سرمایه دولت در این بانک‌ها تا پایان سال پایانی برنامه چهارم به کمتر از پنجاه درصد (۵۰٪) تقلیل یابد.

۳. بند (ط)- اشتغال به عملیات بانکی توسط اشخاص حقیقی و حقوقی تحت هر عنوان و تأسیس و ثبت هرگونه تشکّل برای انجام عملیات بانکی، بدون دریافت مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ممنوع است. تعریف تشخیص عملیات بانکی برعهده شورای پول و اعتبار است. ضوابط، مقررات و شرایط ناظر بر تأسیس، فعالیت و نظارت بر مؤسساتی که مجاز به انجام عملیات بانکی می‌باشند، براساس قوانین پولی و بانکی توسط شورای پول و اعتبار تعیین خواهد شد. تشکّل‌ها و مؤسسات فعال در عملیات بانکی دارای مجوز فعالیت از سایر دستگاه‌ها می‌باید ظرف مدت شش ماه از تاریخ اجرای این قانون وضعیت خود را با الزامات تعیین شده در این قانون و مصوبات شورای پول و اعتبار انطباق دهند.

۴. بند (ک)- شعب بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خارجی می‌تواند در ایران تأسیس شود و در چارچوب قانون

۸-۲۴. اطلاق واگذاری «سهام شرکت‌های بیمه تجاری» در بند(الف) ماده(۱۷) مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۹-۲۴. اطلاق بند(ب) ماده(۱۷) مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۰-۲۴. اطلاق جزء(۳) بند(و) ماده(۲۲) از این جهت که شامل شرکت‌های بزرگ دولتی می‌شود مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۱-۲۴. واگذاری بهره‌برداری از صنعت نفت «میادین نفت و گاز، پالایش، پخش و...» به بخش غیردولتی مذکور در بند(الف) ماده(۲۶) مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱۲-۲۴. بند(ب) ماده(۲۶) مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

مدنی و بانکی و قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۶۲/۶/۸ فعالیت نماید. مجوز تأسیس و فعالیت این شعب توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران صادر خواهد شد.

۱. بند(الف) - دولت مجاز است سهام شرکت‌های بیمه تجاری را پس از اصلاح ساختار، براساس برنامه زمانبندی مشخص و طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، به بخش خصوصی یا تعاونی واگذار نماید.

۲. بند(ب) - مؤسسات بیمه خارجی می‌توانند در ایران شعبه و نمایندگی تأسیس نموده و در چارچوب قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گیری مصوب سال ۱۳۵۰ و اصلاحیه‌های بعدی آن و رعایت بند(الف) ماده(۹۲) این قانون فعالیت نمایند. مجوز تأسیس و فعالیت این شعب و نمایندگی‌ها توسط بیمه مرکزی ایران پس از تصویب شورای عالی بیمه صادر خواهد شد.

۳. ماده ۲۲ - دولت موظف است سند ملی توسعه بخش‌های صنعت و معدن را با توجه به مطالعات استراتژی توسعه صنعتی کشور ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این قانون با محوریت توسعه رقابت پذیری مبتنی بر توسعه فناوری و در جهت تحقق هدف رشد تولید صنعتی و معدنی متوسط سالانه یازده و دو دهم درصد (۱۱/۲٪) و رشد متوسط سرمایه‌گذاری صنعتی و معدنی شانزده و نه دهم درصد (۱۶/۹٪) به گونه‌ای که سهم بخش صنعت و معدن از تولید ناخالص داخلی از چهارده درصد (۱۴٪) در سال ۱۳۸۳ به شانزده و دو دهم درصد (۱۶/۲٪) در سال ۱۳۸۸ و صادرات صنعتی از رشد متوسط سالانه چهارده و هشت دهم درصد (۱۴/۸٪) برخوردار گردد تهیه و محورهای ذیل را به اجرا درآورد: ...

بند(و) - برای تجهیز منابع لازم در توسعه صنعتی و معدنی:

۱. ... ۳ - تقویت شرکت‌های مادر تخصصی توسعه‌ای در جهت توسعه بخش غیردولتی با استفاده از منابع عمومی، خارجی و منابع ناشی از فروش سهام شرکت‌های زیر مجموعه و عرضه سهام شرکت‌های مادر تخصصی در بازار بورس تا سقف چهل و نه درصد (۴۹٪).

۴. بند(الف) - سیاستگذاری و برنامه‌ریزی کلان در امور مربوط به اکتشاف، استخراج و تولید نفت و گاز، پالایش، انتقال و توزیع برق با دولت است.

دولت موظف است حداقل ده درصد (۱۰٪) از ظرفیت انجام فعالیت مربوط به بهره‌برداری از میادین نفت و گاز، پالایش، پخش و حمل و نقل مواد نفتی و گازی و همچنین تولید و توزیع برق را به نحوی که موجب انحصار در بخش غیردولتی نشود و استمرار ارائه خدمات تضمین گردد، به اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی واگذار نماید.

۵. بند(ب) - دولت مکلف است به منظور ترغیب سایر مؤسسات داخلی به تولید هرچه بیشتر نیروی برق از نیروگاه‌های خارج از مدیریت و نظارت وزارت نیرو، شرایط و قیمت‌های تضمینی خرید برق را تا پایان سال اول

- ۱۳-۲۴. جزء (۵) بند (ج) ماده (۲۸) مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)
- ۱۴-۲۴. اطلاق بند (الف) ماده (۱۳۰) قانون برنامه سوم موضوع ماده (۲۹) قانون برنامه چهارم در خصوص ناوبری مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)
- ۱۵-۲۴. ماده (۳۸) مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

برنامه چهارم تعیین و اعلام کند.

۱. ماده ۲۸- به منظور تقویت اقتصاد حمل و نقل، بهره‌برداری مناسب از موقعیت سرزمینی کشور، فرسایش ایمنی و سهولت حمل و نقل و مسافر، دولت موظف است در چارچوب برنامه توسعه حمل و نقل کشور که به تصویب هیأت وزیران خواهند رسید، اهداف زیر را در برنامه چهارم توسعه محقق کند مشروط بر اینکه اعتبارات مورد نیاز برای تحقق آن در قالب منابع قابل تخصیص به بخش از سقف‌های مندرج در جدول شماره (۴) این قانون تجاوز ننماید: ...

ج - ... جزء ۵- واگذاری بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام شرکت‌های هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران و ایران ایرتور به بخش غیردولتی.

۲. ماده ۲۹- مواد (۱۲۷) الی (۱۳۲) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ و اصلاحیه‌های آن برای دوره برنامه چهارم (۱۳۸۸-۱۳۸۴) تنفیذ می‌گردد.

۳. ماده ۳۸- دولت موظف است از ابتدای برنامه چهارم در قلمروهای اقتصادی که انحصار طبیعی و یا قانونی وجود دارد و همچنین در قلمروهایی که انحصارات جدید ناشی از توسعه اقتصادی شبکه‌ای و فناوری اطلاعات و ارتباطات به وجود می‌آیند با رعایت حقوق شهروندان، اقدام‌های ذیل را به عمل آورد:

الف) ۱- لایحه جامع تسهیل رقابت و کنترل و جلوگیری از شکل‌گیری انحصارات را در سال نخست برنامه چهارم تهیه و به مجلس شورای اسلامی تقدیم کند. ۲- به دولت اجازه داده می‌شود بدون الزام به رعایت قانون نحوه توزیع قند و شکر تولیدی کارخانه‌های کشور مصوب ۱۳۵۳ و اصلاحیه آن براساس آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد وزارتخانه‌های صنایع، بازرگانی و کشاورزی تصویب می‌کند، مقررات مربوط به استانداردهای تولیدی - قیمت‌گذاری، فروش، توزیع و صادرات و واردات قند و شکر را تعیین کند.

ب - تشکیل نهاد «تنظیم مقررات و داوری» به منظور برقراری فضای رقابتی در سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری در حوزه انحصارات طبیعی با اعطای امتیازات مشابه و توانمندسازی رقبای غیردولتی، تنظیم روابط اقتصادی، حقوقی و داوری نهایی در هر بخش اقتصادی با شرایط نسبتاً انحصاری متشکل از یازده نفر شامل: نماینده تام‌الاختیار دستگاه اجرایی دولتی ذی‌ربط، نمایندگان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و بازرگانی، قاضی دیوان عالی کشور به انتخاب قوه قضائیه، نماینده بنگاه‌های اقتصادی خصوصی ذی‌ربط، نماینده اطاق بازرگانی و صنایع و معادن، نماینده تشکل صنفی ذی‌ربط، نماینده جامعه حسابداران رسمی ایران و دو متخصص مستقل غیردولتی (به انتخاب هیأت وزیران).

تبصره - در وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، کمیسیون تنظیم مقررات و ارتباطات این وظیفه را به عهده خواهد داشت.

ج - وظایف نهاد «تنظیم مقررات و داوری» عبارت است از تأیید شرایط صدور اجازه فعالیت، تعیین چارچوب قیمت‌گذاری کالا و خدمات انحصاری، تنظیم مقررات تعرفه، مقررات رقابت، مقررات حمایت از حقوق مصرف‌کننده، تضمین و تعیین تعرفه‌های دسترسی به شبکه پایه، تعیین کیفیت، ایمنی و استاندارد خدمات، حل و فصل اختلافات فنی و مهندسی و تجاری بین بنگاه‌ها، بین بنگاه‌ها و دولت، اعلام ضوابط حل اختلاف بین بنگاه‌ها و مشتریان، نظارت بر رعایت قوانین ضد انحصار و نظارت بر رعایت شرایط رقابتی.

د - آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل: اساسنامه، نحوه انتخاب، شرایط نمایندگان و نحوه فعالیت نهاد «تنظیم

۱۶-۲۴. اطلاق بندهای (الف) و (ه) ماده (۵۷) مبنیاً بر ماده (۳۸) مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱۷-۲۴. مواردی از ماده (۵۸) که شامل تحویل شبکه و بهره‌برداری و مانند آن می‌شود مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۸-۲۴. بند (ه) ماده (۱۰۳) از جهت توسعه فعالیت بانکداری و بیمه به بخش تعاونی مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۹-۲۴. بند (ط) ماده (۱۰۷) مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^{(۳) و (۴)}

۲۵- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۹۲۴ مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه اجرای موافقتنامه پروانه شبکه و خدمات ارتباطات سیار مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از این جهت که شبکه ارتباطات و خدمات ارتباطی را به بخش غیردولتی

مقررات و داوری» با پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۱. ماده ۵۸- به منظور کمک به رشد و توسعه اقتصادی، به شرکت‌های دولتی مخابراتی اجازه داده می‌شود قسمتی از فعالیت‌های خود را در زمینه‌های نگهداری و بهره‌برداری، طراحی، مهندسی، نصب و راه‌اندازی، آزمایش و تحویل تجهیزات و شبکه‌ها با رعایت خط‌مشی‌های دولت به بخش‌های تعاونی و خصوصی داخلی واگذار کند.

۲. ماده ۱۰۳- دولت موظف است برنامه توسعه بخش تعاونی را با رویکرد استفاده مؤثر از قابلیت‌های بخش تعاونی، در استقرار عدالت اجتماعی و توزیع عادلانه درآمدها، تأمین منابع لازم برای سرمایه‌گذاری‌ها، از طریق تجمع سرمایه‌های کوچک، اجرای بند (۲) اصل چهل و سوم قانون اساسی، افزایش قدرت رقابتی و توانمندسازی بنگاه‌های اقتصادی متوسط و کوچک، کاهش تصدی‌های دولتی، گسترش مالکیت و توسعه مشارکت عامه مردم در فعالیت‌های اقتصادی بر محورهای ذیل تهیه و از سال دوم برنامه چهارم به مرحله اجرا درآورد:

الف - ... ه - توسعه حیطه فعالیت بخش تعاونی، به تمام عرصه‌های اقتصادی از جمله بانکداری و بیمه.

۳. ماده ۱۰۷- دولت مکلف است به منظور رونق اقتصاد فرهنگ، افزایش اشتغال، بهبود کیفیت کالا و خدمات، رقابت‌پذیری، خلق منابع جدید، توزیع عادلانه محصولات و خدمات فرهنگی و ایجاد بستر مناسب برای ورود به بازارهای جهانی فرهنگ و هنر و تأمین فضاهای کافی برای عرضه محصولات فرهنگی، اقدام‌های ذیل را به عمل آورد:

الف - ... ط - انجام حمایت‌های لازم از اشخاص حقیقی و حقوقی که در چارچوب مقررات در توسعه فضاهای مجازی فرهنگی، هنری و مطبوعاتی در محیط‌های رایانه‌ای و اینترنتی فعالیت می‌کنند و به ویژه اعضای تسهیلات لازم برای برپایی پایگاه‌های رایانه‌ای و اطلاع‌رسانی حاوی اطلاعات فرهنگی، دینی، تاریخی و علمی به زبان و خط فارسی توسط بخش‌های مختلف اجرایی کشور جهت استفاده عموم و همچنین ایجاد شرایط لازم برای دریافت برنامه‌های صوتی و تصویری از طریق شبکه‌های اطلاع‌رسانی کابلی و کانال‌های ماهواره‌ای مجاز.

آیین‌نامه اجرایی مربوطه با هماهنگی وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی، ارتباطات و فناوری اطلاعات و سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۴. برای اطلاع از متن طرح مزبور رک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره ششم سال چهارم، نشر دادگستر، ۱۳۸۴، صص ۵۱۵-۵۶۰.

– داخلی یا خارجی – واگذار نموده است مبنیاً بر ایراد شورا بر برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۶- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۱۵۴۶ مورخ ۱۳۸۴/۱/۳۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه اجرای موافقتنامه پروانه شبکه و خدمات ارتباطات سیار مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

برخی از مفاد قرارداد از جمله جزء (د) بند (۴) ماده (۳) و ماده (۲) از این جهت که مشعر به مالکیت خصوصی بر شبکه مخابراتی است مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۷- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۸۴۲ مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۵ مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق بند (د) تبصره (۸)، در واگذاری سهام دولت به شرکت‌های بخش خصوصی، مغایر با اصل ۴۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده – به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اجازه داده می‌شود نسبت به اجرای موافقتنامه پروانه شبکه و خدمات ارتباطات سیار که در اجرای ماده (۱۲۴) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران با شرکت ایرانسل منعقد شده است، با رعایت اصول و ضوابط زیر اقدام کند. در هر گونه الحاقیه و اصلاحیه آتی به این موافقتنامه نیز رعایت این اصول الزامی است... (برای اطلاع از متن کامل ماده واحده ر.ک: مجموعه نظرات شورای نگهبان درخصوص مصوبات دوره هفتم مجلس شورای اسلامی، انتشارات ریاست جمهوری، ۱۳۸۹، صص ۴۱-۴۰).

۲. برای اطلاع از متن مواد لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظرات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره هفتم، انتشارات ریاست جمهوری، ۱۳۸۹، صص ۷۸-۷۹.

۳. بند (د) تبصره ۸- دولت مکلف است به منظور پرداخت بدهی‌های قطعی خود به سازمان بازنشستگی کشوری، سازمان تأمین اجتماعی، صندوق ذخیره فرهنگیان، آستان قدس رضوی، شهرداری‌ها، سازمان بیمه خدمات درمانی، صندوق ذخیره بسیجیان، صندوق تأمین اجتماعی نیروهای مسلح و سایر دستگاه‌های اجرایی براساس ارقام ثبت شده و منعکس در دفاتر و صورت‌های مالی آنان که مورد تأیید سازمان حسابرسی و مورد موافقت سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور باشد از طریق واگذاری اموال منقول و غیرمنقول دولت، سهام دولت در شرکت‌هایی نظیر بیمه، مخابرات، تلفن سیار، شرکت‌های پتروشیمی، جم، مارون، تندگویان، بوعلی سینا، زاگرس، بندر امام، تبریز و پارس، شرکت کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران، شرکت ملی صنایع مس ایران، سازمان توسعه و نوسازی صنایع معدنی ایران، شرکت ملی گاز ایران، فولاد مبارکه و فولاد خوزستان، شرکت سرمایه‌گذاری صنایع پتروشیمی ایران، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، شرکت‌های سیمان و شرکت‌های نیروگاهی و سهام شرکت‌های مادر تخصصی و طرح‌های نیمه تمام تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، حداقل به میزان چهل درصد (۴۰٪) از سهام هر یک از شرکت‌های مذکور تا سقف چهل هزار میلیارد (۴۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به شرح زیر واگذار نماید:

– صندوق تأمین اجتماعی پانزده هزار میلیارد (۱۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

– صندوق بازنشستگی کشوری ده هزار میلیارد (۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

۲۸- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۱۰۷ مورخ ۸۶/۸/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

۲۸-۱- ردیف (۱۱) ماده (۲) لایحه با جزء (۷-۲) بند (الف) سیاست‌های کلی اصل ۴۴ مغایر است.^(۱)

۲۸-۲- تبصره (۲) از بند (ب) ماده (۳) لایحه: با رعایت بند (الف) سیاست‌های کلی، اطلاق از حیث زمان، قلمرو، محدوده کالا و مرجع تصمیم‌گیری مغایر با ذیل بند (الف) سیاست‌های کلی اصل ۴۴ می‌باشد.^(۲)

۲۸-۳- تبصره‌های الحاقی از بند (ج) ماده (۳) لایحه: مغایر جزء (۱) از بند (الف) سیاست‌های کلی اصل ۴۴ است.^(۳)

— آستان قدس رضوی یک‌هزار و یکصد و پنجاه میلیارد (۱,۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

←

— سازمان بیمه خدمات درمانی دو هزار میلیارد (۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

→ — صندوق تأمین اجتماعی نیروهای مسلح دو هزار میلیارد (۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

— صندوق ذخیره فرهنگیان سیصد و پنجاه میلیارد (۳۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

— صندوق ذخیره بسیجیان سیصد میلیارد (۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

— شهرداری‌ها پانصد میلیارد (۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

— سایر دستگاه‌ها پنج هزار و پانصد و پنجاه میلیارد (۵,۵۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

تصمیمات واگذاری توسط کمیته‌ای به ریاست معاون اول ریاست جمهوری و متشکل از وزرای امور اقتصادی و دارایی، رفاه و تأمین اجتماعی، کار و امور اجتماعی، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و وزارتخانه، سازمان و یا مؤسسه دولتی ذی‌ربط (حسب مورد) و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور اتخاذ گردیده و لازم‌الاجرا است. بهای واگذاری براساس ارزیابی کارشناسان رسمی که توسط کمیته واگذاری انتخاب می‌شوند تقویم و پس از تصویب کمیته واگذاری در حساب‌ها اعمال خواهد شد.

۱. ماده ۲- فعالیت‌های اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران شامل تولید، خرید و یا فروش کالاها و یا خدمات به سه گروه زیر تقسیم می‌شوند:

... ردیف ۱۱ ماده ۲- شبکه‌های اصلی راه و راه آهن،

۲. تبصره ۲ بند (ب) ماده ۳- دولت مکلف است در حد مقابله با بحران در نگهداری ذخایر راهبردی از کالاها مانند گندم و سوخت و ارائه خدمات ضروری، اقدام نماید.

۳. تبصره ۱- خرید خدمات مالی، فنی، مهندسی و مدیریتی از بنگاه‌های بخش‌های غیردولتی در فعالیت‌های گروه سه ماده (۲) این قانون به شرط حفظ مالکیت صد در صد (۱۰۰٪) دولت طبق آیین‌نامه‌ای که ظرف شش ماه به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، مجاز است. آیین‌نامه مربوط به کالاها و خدمات نظامی، انتظامی و امنیتی نیروهای مسلح و امنیتی به پیشنهاد وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و تصویب هیأت وزیران با تنفیذ فرماندهی کل نیروهای مسلح مجری خواهد بود. تبصره ۲- بخش‌های غیردولتی مجاز به فعالیت در زمینه راه و راه آهن هستند. سهم بهینه بخش‌های دولتی و غیردولتی در فعالیت‌های راه و راه آهن با حفظ حاکمیت دولت، استقلال کشور، رشد و توسعه اقتصادی و عدالت

- ۲۸-۴- ماده (۱۳) لایحه مغایر با جزء (۵-۲) از بند (د) سیاست‌های کلی اصل ۴۴ می‌باشد.^(۱)
- ۲۸-۵- ماده (۱) الحاقی پایان لایحه مغایر با سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی است.^(۲)

اجتماعی مطابق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد مشترک وزارت راه و ترابری و وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم خواهد رسید. ←

→ تبصره ۳- سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران موظف است از طریق شرکت‌های تابعه و عنداللزوم با مشارکت بخش غیردولتی نسبت به ایجاد شهرک‌ها و نواحی صنعتی با اولویت مناطق محروم اقدام نموده و به تدریج اداره و مالکیت آنها را براساس آیین‌نامه مصوب مجمع عمومی سازمان، به شرکت‌های عمران و خدمات شهرک‌ها و نواحی صنعتی و هیأت امنای منتخب صنعتگران مستقر در این مناطق واگذار نماید.

تبصره ۴- فعالیت‌های مربوط به حوزه سلامت، آموزش و تحقیقات مشمول این قانون نیست و هرگونه توسعه توسط بخش‌های دولتی و غیردولتی و همچنین هرگونه واگذاری به بخش غیردولتی در این حوزه‌ها مطابق قوانین و مقررات مربوطه خواهد بود.

۱. ماده ۱۳- وزارت تعاون موظف است تمهیدات لازم را به منظور تشکیل و توسعه تعاونی‌های سهامی عام با رعایت شرایط زیر معمول داشته و بر حسن اجرا آن نظارت نماید:

۱- حداکثر سهام هر شخص حقیقی، مستقیم و غیرمستقیم در زمان تأسیس و طول فعالیت نباید از نیم درصد سرمایه شرکت تجاوز کند.

۲- اشخاص حقوقی سهامدار شرکت تعاونی سهامی عام، هرگاه خود شرکت تعاونی فراگیر ملی یا تعاونی سهامی عام باشند حداکثر حق مالکیت ده درصد (۱۰٪) سهام را دارند. سایر اشخاص حقوقی متناسب با تعداد سهامداران مستقیم و غیرمستقیم خود حداکثر حق مالکیت پنج درصد (۵٪) از سهام را دارند.

۳- هر یک از اشخاص حقوقی دولتی و مجموع آنها با رعایت مفاد این قانون در مناطق کمتر توسعه یافته تاجپهل و نه درصد (۴۹٪) و در سایر مناطق تا بیست درصد (۲۰٪) فعالیت‌های مجاز در این قانون مجاز به مشارکت با تعاونی هستند. مؤسسات عمومی غیردولتی نیز هر یک تا بیست درصد (۲۰٪) و جمعاً تا چهل و نه درصد (۴۹٪) مجاز به مشارکت هستند.

در هر حال سهم مجموع بنگاه‌ها و مؤسسات عمومی غیردولتی و شرکت‌های دولتی مستقیم و غیرمستقیم چه در میزان سهام و چه در کرسی‌های هیأت مدیره نباید از چهل و نه درصد (۴۹٪) بیشتر گردد.

۴- در زمان افزایش سرمایه، در صورتی که تمام یا برخی سهامداران از حق تقدم خود استفاده نکردند کارکنان غیرسهامدار شرکت در خرید این سهام تقدم دارند.

۵- مجامع عمومی در تعاونی سهامی عام که تعداد سهامداران آن از پانصد نفر بیشتر باشد با بلوک‌بندی برگزار خواهد شد. هر یک از سهامداران مخیرند از طریق بلوک، نماینده انتخاب کنند و یا مستقیماً در مجمع عمومی حضور یابند. برای رعایت حقوق سهامداران خرد نحوه بلوک بندی در آیین‌نامه‌ای تعیین می‌شود که مشترکاً توسط وزارت تعاون و وزارت امور اقتصادی و دارایی پیشنهاد و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۶- کلیه سهام، با نام بوده و تملک یا نقل و انتقال آن منوط به ثبت در دفتر سهام شرکت و رعایت سقف مالکیت سهام مقرر در اساسنامه به تشخیص هیأت مدیره است که نباید از سقف مقرر در این ماده تجاوز کند. هر توافقی برخلاف حکم این بند باطل و بلااثر خواهد بود.

۷- شرکت‌های تعاونی سهامی عام می‌توانند به عضویت اطاق‌های تعاون درآیند.

۲. ماده الحاقی ۱- هرگونه قیمت گذاری دولتی محصولات تولیدی بنگاه‌های مشمول واگذاری و سایر بنگاه‌های

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۹۷۹ مورخ ۱۳۷۹/۷/۱۰ شورای نگهبان:

مطابق اصل ۱۷۵ قانون اساسی در نظام جمهوری اسلامی ایران صدا و سیما زیر نظر مستقیم مقام معظم رهبری می‌باشد. بنابراین سیاستگذاری، هدایت و تدابیر لازم در همه ابعاد خصوصاً در راستای تحقق آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور در همه شئون و مراتب که در صدر اصل مذکور به آن اشاره شده است از اختیارات اختصاصی آن مقام می‌باشد.

مطابق نص صریح اصل ۴۴ قانون اساسی در نظام جمهوری اسلامی ایران رادیو و تلویزیون دولتی است و تأسیس و راه‌اندازی شبکه‌های خصوصی رادیویی و تلویزیونی به هر نحو، مغایر این اصل می‌باشد.

بدین جهت انتشار و پخش برنامه‌های صوتی و تصویری از طریق سیستم‌های فنی قابل انتشار فراگیر (همانند ماهواره، فرستنده، فیبرنوری و غیره) برای مردم در قالب امواج رادیویی و کابلی غیر از سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران خلاف اصل مذکور است.

ج - نظرات مشورتی

- نظریه مشورتی شماره ۴۴۵۲ مورخ ۱۳۷۲/۱/۲۱ شورای نگهبان:

با توجه به تعریف مرقوم در متن نامه، مؤسسات اعتباری در صورتی که فعالیت خود را به عملیات بانکی توسعه ندهند در محدوده مذکور در نامه مغایر اصل ۴۴ قانون اساسی نمی‌باشند.

اصل چهل و پنجم

انفال و ثروت‌های عمومی از قبیل زمین‌های موات یا رها شده، معادن، دریاها، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها و سایر آب‌های عمومی، کوه‌ها، دره‌ها، جنگل‌ها، نیزارها، بیشه‌های طبیعی، مراتعی که حریم نیست، ارث بدون وارث، و اموال مجهول‌المالک و اموال عمومی که از غاصبین مسترد می‌شود در اختیار حکومت اسلامی است تا بر طبق مصالح عامه نسبت به آنها عمل نماید. تفصیل و ترتیب استفاده از هر یک را قانون معین می‌کند.

۱- نظریه شماره ۷۲۳۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح احیاء و واگذاری اراضی مزروعی مصوب جلسه سه‌شنبه هفتم دی‌ماه ۱۳۶۱ مجلس شورای اسلامی: بند(ب) ماده ۳ که مراتع را به طور مطلق جزء اراضی ملی قرار داده و حریم از آن استثناء نشده است مغایر با اصل ۴۵ قانون اساسی است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۰۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۶ مجلس شورای اسلامی: ۲-۱ با توجه به اینکه در ماده(۷) اجازه داده شد که ۱۰٪ از اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جهت پرداخت قسمتی از سود و کارمزد تسهیلات بانکی و کمک به بخش غیردولتی بدون ضابطه مشخص و دقیق اختصاص یابد چون ممکن است در مواردی این اعتبار که از ثروت‌های عمومی است به علت عدم ضابطه بر خلاف مصالح عامه مصرف شود، لذا اطلاقش مغایر اصل ۴۵ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۲) ۲-۲ با توجه به اینکه در بند «الف» ماده(۸۸) اجازه داده شده است که ۵٪ از اعتبارات هزینه‌ای و ۱۰٪ از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بدون ضابطه مشخص و دقیق برای توسعه بخش‌های غیردولتی به صورت وام یا کمک بلاعوض هزینه شود و ممکن است

۱. ماده ۳- اراضی مورد نظر در این قانون پنج قسم است:

الف - ... ب - منابع ملی (از قبیل مراتع، اراضی جنگلی و اراضی مستحدثه). ج - ...

۲. ماده ۷- به منظور ایجاد اشتغال مولد و تشویق بخش غیردولتی به سرمایه‌گذاری در امر تولید به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود حداکثر تا ده درصد (۱۰٪) از اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مندرج در قوانین بودجه سالانه را پس از تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور جهت پرداخت قسمتی از سود و کارمزد تسهیلات بانکی و کمک به عملیات زیربنایی سرمایه‌گذاری‌های بخش غیردولتی و یا وجوه اداره شده در جهت تحقق اهداف برنامه‌های مصوب اختصاص دهند. آیین‌نامه اجرایی این ماده بنا به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

در مواردی مصرف این اعتبارات که از ثروت‌های عمومی است به علت عدم ضابطه بر خلاف مصالح عامه صورت پذیرد لذا اطلاق این بند مغایر اصل ۴۵ قانون اساسی شناخته شد. و در مواردی عدم ضابطه موجب تضییع اموال بیت المال می‌گردد اطلاق آن خلاف موازین شرع تشخیص داده شد.^(۱)

۳-۲. با توجه به اینکه در بند(ب) ماده(۸۸) مجوز اعمال تخفیف‌ها و تسهیلات ویژه در خصوص فروش ساختمان‌های نیمه تمام و موجود در مناطق شهری و میزان اجاره‌بها و نحوه واگذاری ساختمان‌های مذکور بدون ضابطه مشخص و دقیق داده شده است و ممکن است در اثر عدم ضابطه ثروت‌های عمومی در مواردی برخلاف مصالح عامه مصرف شود لذا اطلاق این بند مغایر اصل ۴۵ قانون اساسی شناخته شد. و در مواردی عدم ضابطه موجب تضییع اموال بیت المال می‌گردد اطلاق آن خلاف موازین شرع تشخیص داده شد. ضمناً چون حکم این ماده شامل مواردی می‌شود که وزارت آموزش و پرورش علی‌رغم اینکه امکان انجام فعالیت‌های مربوط به خود را دارد آن را به بخش غیردولتی واگذار نماید لذا اطلاق این بند مغایر اصل ۳۰ قانون اساسی تشخیص داده شد. و چون بناها و اموال دولتی موضوع این بند شامل نفایس ملی نیز می‌شود اطلاق آن مغایر اصل ۸۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. بند(الف) ماده ۸۸- کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی موضوع این ماده می‌توانند علاوه بر جوهری که به منظور توسعه فعالیت بخش غیردولتی برای اعطای کمک‌های بلاعوض و وجوه اداره شده در بودجه‌های سالانه پیش‌بینی می‌شود تا میزان پنج درصد (۵٪) از اعتبارات هزینه‌ای و ده درصد (۱۰٪) از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای خود را برای توسعه فعالیت بخش‌های غیردولتی مربوط و کاهش تصدی دولت به صورت وام یا کمک بلاعوض براساس موافقتنامه متبادله با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور جهت احکام این ماده هزینه نمایند.

۲. بند(ب) ماده ۸۸- ساختمان‌های نیمه تمام و موجود در مناطق شهری در هر یک از بخش‌های آموزش و پرورش عمومی، مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، آموزش عالی، بهداشت، درمان، بهزیستی و فرهنگ و هنر، تربیت بدنی را به صورت اجاره یا اجاره به شرط تملیک یا فروش به متقاضیان واجد شرایط و در شرایط مساوی با اولویت کارکنان آن واحدها واگذار نموده و یا به فروش برسانند. میزان اجاره و نحوه واگذاری ساختمان‌های مذکور با توجه به موقعیت جغرافیایی و میزان تقاضا و برحسب نوع فعالیت با اعمال تخفیف‌ها و تسهیلات ویژه به نحوی که موجبات تحقق مفاد این ماده فراهم گردد، تعیین می‌شود.

اصل چهل و ششم

هر کس مالک حاصل کسب و کار مشروع خویش است و هیچ‌کس نمی‌تواند به عنوان مالکیت نسبت به کسب و کار خود امکان کسب و کار را از دیگری سلب کند.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل چهل و هفتم

مالکیت شخصی که از راه مشروع باشد محترم است. ضوابط آن را قانون معین می‌کند.

۱- نظریه شماره ۰۹۱۷ مورخ ۱۳۶۹/۸/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه تأسیس باشگاه ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت مصوب روز سه‌شنبه مورخ بیست و چهارم مهر ماه ۱۳۶۹ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ذیل بند ۲ که شامل تملک اراضی اشخاص بدون جلب رضایت آنان می‌شود مغایر با موازین شرع و اصل ۴۷ قانون اساسی است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۳۰۶۰ مورخ ۱۳۶۷/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح لغو لایحه قانونی راجع به املاک وراثت اسماعیل قشقایی و سهراب بهادری قشقایی:

ماده واحده از این نظر که مستلزم احیاء قوانینی است که در رژیم طاغوت در رابطه با موضوع مذکور در این ماده به تصویب رسیده و از جهات گوناگون مخالف شرع بوده است و نیز از این نظر که موجب نادیده گرفتن حقوق شرعی افراد است خلاف موازین شرعی شناخته شد. و از این جهت که اطلاقش ناقض حقوق مکسبه مشروع اشخاص است به خصوص نسبت به اموالی که مطابق تبصره یک لایحه قانونی شورای انقلاب از ناحیه دولت جمهوری اسلامی ایران در اختیار آنان قرار گرفته است، با اصل ۴۷ قانون اساسی که مالکیت مشروع را محترم دانسته و با اصل ۴۹ قانون اساسی که صرفاً ثروت‌های غیرمشروع را آن هم پس از رسیدگی و تحقیق و ثبوت شرعی قابل استرداد می‌داند مغایر است.^(۲)

۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۱۲۶ مورخ ۱۳۸۲/۳/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح ماده (۳۳) اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۵۴/۳/۱۴

۱. بند ۲- اراضی که به تشخیص وزارت مسکن و شهرسازی و سازمان اراضی شهری با کاربری ورزشی مشخص می‌شوند در اختیار سازمان تربیت بدنی قرار می‌گیرد. در صورتی که زمین متعلق به دولت نباشد و سازمان مزبور امکان تملک آن را نداشته باشد اشخاص حقیقی یا حقوقی که اجازه تأسیس ورزشگاه یا پروانه فعالیت برای باشگاه را دارند با موافقت سازمان تربیت بدنی می‌توانند زمین مزبور را تملک کنند.

۲. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون لایحه قانونی راجع به املاک وراثت اسماعیل قشقایی و سهراب بهادری قشقایی مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۱۰ شورای انقلاب کان لم یکن تلقی و ملغی اعلام می‌شود. به استثناء موارد مستثنیات دین که در قوانین مشخص شده است.

مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

ابطال سند موضوع تبصره‌های (۱)، (۲) و (۳) مغایر اصل ۴۷ قانون اساسی شناخته شد. همچنین چون شامل مواردی می‌شود که فسخ معامله و ابطال سند نیاز به رسیدگی قضایی دارد از این جهت نیز مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۸۵۰ مورخ ۸۸/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح بیمه کارگزاران مخابرات روستایی مصوب جلسه مورخ بیستم اردیبهشت ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

علی‌رغم اصلاح بعمل آمده در تبصره (۱) ماده واحده اشکال قبلی این شورا کماکان بقوت خود باقی است، علاوه بر این اطلاق تبصره مذکور نسبت به بخش خصوصی در مورد سهامی که قبلاً به اشخاص واگذار شده، مغایر اصول ۴۰ و ۴۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. تبصره ۱- کلیه واگذاری‌های صورت گرفته بعد از سال ۱۳۶۵ که منجر به صدور سند قطعی گردیده است و وزرای وقت با استفاده از اختیارات خود، مستقیماً و بدون طی گردش کار کمیسیون‌های واگذاری در استان‌ها دستور انتقال سند را داده‌اند مجدداً توسط کمیسیون موضوع این ماده در خصوص اجرای طرح بررسی و در صورتی که منجر به اجرای طرح نگردیده باشد نسبت به ابطال اسناد آن اقدام خواهد گردید. واگذاری‌های صورت گرفته به دولت اعم از واگذاری‌های مستقیم جهت مصارف وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی و غیرمستقیم جهت مصارف شهرک‌های صنعتی، شهرک‌های مسکونی و اراضی واگذار شده جهت تعاونی‌های مسکن تا سال ۱۳۷۳ با رعایت تبصره‌های (۵۴) و (۴۶) قوانین بودجه سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۷۸ مشمول بررسی مجدد نمی‌باشند.

تبصره ۲- مدیر کل منابع طبیعی هر استان و منطقه مکلف است تصمیم کمیسیون مبنی بر ابطال سند اجاره و یا سند انتقال و دفترچه مالکیت صادره را به ادارات محل و یا دفتر اسناد رسمی تنظیم کننده سند ابلاغ نماید و دستگاه‌های مذکور مکلفند ظرف حداکثر یک ماه پس از اعلام مدیر کل منابع طبیعی استان منضم به تأییدیه کمیسیون مندرج در این قانون نسبت به ابطال اسناد صادره و در صورت انتقال اصلاح سند و دفترچه مالکیت به نام دولت به نمایندگی سازمان جنگل‌ها و مراتع و آبخیزداری کشور اقدام نمایند.

تبصره ۳- در صورتی که طرح مصوب اولیه که مبنای واگذاری اراضی به صورت اجاره و یا انتقال قطعی بوده است از سال ۱۳۷۸ به بعد بدون مجوز تغییر یافته و زمین در کاربری جدیدی مورد بهره‌برداری باشد قرارداد واگذاری و سند انتقال و دفترچه مالکیت صادره ابطال و پرونده جهت بررسی امکان و یا عدم امکان واگذاری مجدد به کمیسیون مربوطه در استان ارجاع در صورتی که کمیسیون و هیأت موضوع این ماده تصرف بهره‌بردار را غیرممکن اعلام نماید تصمیم متخذه از طریق هیأت مذکوره لازم‌الاجرا می‌باشد.

۲. تبصره ۱ ماده واحده - منابع مالی حق بیمه جهت مصارف موضوع ماده فوق‌الذکر از محل منابع داخلی شرکت مذکور و فروش سهام شرکت مخابرات ایران و با عنایت به استفساریه بند (س) تبصره (۹) قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور و براساس قراردادهای موجود مبنی بر تعهد پرداخت حق بیمه کارگزاران مخابرات روستایی توسط شرکت مزبور تأمین و در بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌گردد.

۴- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۶۲۷ مورخ ۸۹/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تقویت مرزبانی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۸۸/۱۲/۲ مجلس شورای اسلامی: اطلاق جلوگیری از تملک اموال و... در بند(۱۲) ماده(۹)، مغایر اصل ۴۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۹-وظایف و اختیارات فرماندهی مرزبانی عبارت است از:

۱- ...

۱۲- جلوگیری از تملک اتباع و مهاجران خارجی و داخلی در حریم مرزی.

۱۳- ...

اصل چهل و هشتم

در بهره‌برداری از منابع طبیعی و استفاده از درآمدهای ملی در سطح استان‌ها و توزیع فعالیت‌های اقتصادی میان استان‌ها و مناطق مختلف کشور، باید تبعیض در کار نباشد، به طوری که هر منطقه فراخور نیازها و استعداد رشد خود، سرمایه و امکانات لازم در دسترس داشته باشد.

- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند دوم.

اصل چهل و نهم

دولت موظف است ثروت‌های ناشی از ربا، غصب، رشوه، اختلاس، سرقت، قمار، سوء استفاده از موقوفات، سوء استفاده از مقاطعه‌کاری‌ها و معاملات دولتی، فروش زمین‌های موات و مباحات اصلی، دایر کردن اماکن فساد و سایر موارد غیرمشروع را گرفته و به صاحب حق رد کند و در صورت معلوم نبودن او به بیت‌المال بدهد. این حکم باید با رسیدگی و تحقیق و ثبوت شرعی به‌وسیله دولت اجرا شود.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۱۰۷۹۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه راجع به نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران:

۱-۱- چون ظاهر تعیین مدت یک سال برای بررسی سوابق وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و... در ماده ۴ محدود کردن مفاد اصل ۴۹ قانون اساسی به گذشته می‌باشد و شامل آینده نمی‌گردد. اطلاق ماده مزبور از این حیث با اصل ۴۹ مغایر شناخته شد.

۱-۲- ماده ۵ که دادگاه را موظف نموده رأساً وارد رسیدگی به اموال و دارایی افراد شود بدون اینکه از طرف دولت یا هر ذی نفع دیگری اقامه دعوی به عمل آید مغایر اصول ۴۹ و ۱۵۶ قانون اساسی و موازین قضایی شرع است. طبیعی است که ماده ۶ نیز به این صورت تنظیم شده با توجه به نظر فوق قابل عمل نخواهد بود.

۱-۳- ظاهراً اصل ۴۹ قانون اساسی این است که ثروت ناشی از راه نامشروع شخص ثروتمند خواه به صورت عین باشد یا عوض، باید گرفته شود و ضمان ایادی متعاقبه و دعاوی که بر آنها وارد می‌شود، با اصل ارتباطی ندارد و به طور عادی و طبق قواعد کلی عمل می‌شود. بنابراین چون مفاد ماده ۲۲ از مصادیق اصل ۴۹ قانون اساسی نیست ذکر آن در این لایحه و اجرای حکم بر ایادی متعاقبه، طبق مقررات مربوط به اصل ۴۹، مغایر قانون اساسی می‌باشد.

۱-۴- مواد ۱۱ و ۱۴ نیز در ارتباط با ماده ۵ که مورد اشکال قرار گرفت طبعاً باید اصلاح شود.^(۱)

۱. ماده ۴- در اجرای ماده ۳ این قانون هر یک از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌ها و دستگاه‌های دولتی و وابسته به دولت و شهرداری‌ها موظف‌اند سوابق همه وزراء، معاونان، مدیران کل وزارتخانه و استان، ذی‌حسابی‌ها، استانداران، فرمانداران، شهرداران، رؤسا و مدیریت‌ها و سرپرستان سازمان‌ها و شرکت‌ها و حسب مورد پرونده‌های طرفین قراردادهای و مقاطعه‌کاری‌ها و سوءاستفاده‌ها و تبانی‌های غیرقانونی و افراد و عوامل حیف و میل بیت‌المال را ←

→ حداکثر ظرف یک سال بررسی و هرگاه به موارد مشمول اصل ۴۹ قانون اساسی برخورد نمودند به صورت شکایت، دادخواست و یا گزارش در محاکم قضایی صالحه طرح نمایند.

ماده ۵- دادگاه موظف است رأساً نسبت به مشروعیت اموال و دارایی اشخاص حقیقی یا حقوقی در موارد زیر رسیدگی نموده و حکم مقتضی را صادر نماید هرچند تا تاریخ تصویب این قانون در دادگاه‌ها قرر منع تعقیب یا حکم براءت نسبت به جرایم غیرمالی آنان صادر شده باشد.

۱- کارمندان ساواک منحل.

۲- کسانی که عضویت یا فعالیت در تشکیلات فراماسونری و ارتباط با سازمان‌های جاسوسی بین‌المللی داشته‌اند.

۳- اعضا و صاحبان سهام در مؤسسات و شرکت‌های مصادره شده به حکم دادگاه‌های انقلاب یا چند ملیتی و شرکت‌ها و مؤسسات آمریکایی و اسرائیلی و انگلیسی.

۴- کلیه وزراء و معاونین آنان، استانداران، سفراء، وزیران مختار، رؤسای کل بانک مرکزی و مدیران کل بانک‌های خصوصی و دولتی، مدیران عامل سازمان‌های دولتی و مؤسسات وابسته به دولت، مدیران کل ثبت اسناد و املاک و اوقاف و رؤسای گمرک در رژیم گذشته.

۵- نمایندگان مجلسین شورای ملی و سنای سابق.

۶- رؤسای دیوان عالی کشور، دادستان‌های کل کشور، رؤسای دادرسی و دادستان‌های ارتش در رژیم گذشته.

۷- امرای ارتش و ژاندارمری و شهربانی و جانشینان آنان در رژیم گذشته.

۸- اشخاصی که در رژیم سابق مجری یا ناظر بر اجرای طرح مراکز و ساختمان‌های اختصاصی نظیر زندان‌ها مراکز اطلاعاتی، پایگاه‌های سری، کاخ‌ها، مراکز ساواک بوده‌اند و کلیه مقاطعه‌کاران و شرکت‌های مهندسی مشاور که خارج از میزان مقرر و بدون رعایت ضوابط ظرفیت ارجاع کار در یک گروه یا درجه بندی خاص، ظرفیت ارجاع کارشان تغییر داده شده است.

۹- صاحبان قمارخانه‌ها، کازینوها، کاباره‌ها و دایرکنندگان اماکن فحشا و فساد و مراکز تولید و توزیع مواد غذایی و کالای حرام.

۱۰- صاحبان سینما و تئاتر و استدیو در رژیم سابق.

۱۱- شرکت‌های پیمانکاری و ساختمانی، مهندسی مشاور، بازرگانی، صنعتی و امثال آنها که از خانواده و اقربای پهلوی یا اقربای درجه یک مقامات مملکتی به شرح مندرج در قانون منع مداخله کارکنان دولت مصوب ۱۳۳۷ در آن صاحب سهم بوده‌اند.

۱۲- کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی که دارای نمایندگانی انحصاری شرکت‌های بزرگ خارجی بوده و امر صادرات یا واردات کالا بالمباشره یا مع‌الواسطه اشتغال داشته‌اند.

۱۳- کلیه اشخاص حقیقی یا حقوقی که مبادرت به فروش یا تصاحب اراضی موات و مباحات اصلی نموده‌اند.

ماده ۶- اشخاص حقیقی و حقوقی مذکور در ماده ۵ مکلفند ظرف سه ماه از تاریخ ابلاغ داگاه صورت اموال و دارایی خود و خانواده تحت تکفل خود را به دادگاه تسلیم و رسید آن را دریافت دارند.

ماده ۱۱- مشروعیت مالکیت ورثه بر میراث اشخاص مذکور در ماده ۵ این قانون، فرع بر مشروع بودن مالکیت مورث بر آن اموال است.

ماده ۱۴- هرگونه نقل و انتقال اموال موضوع اصل ۴۹ قانون اساسی به منظور فرار از مقررات این قانون پس از اثبات باطل و بلااثر است انتقال گیرنده در صورت مطلع بودن و انتقال‌دهنده به مجازات کلاهبرداری محکوم خواهد شد.

ماده ۲۲- در موارد هبه و صلح و تعهد بنفع شخص ثالث و نظایر آن اگر ثابت شود که غرض واهب، مصالح، متعهد و غیر آنها، دادن رشوه یا تبانی جهت حیف و میل ثروت‌های عمومی و دولتی و یا تقلب نسبت به قانون بوده است اموال ناشی از اعمال فوق نامشروع محسوب می‌گردد.

۲- نظریه شماره ۳۰۶۰ مورخ ۱۳۶۷/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح لغو لایحه قانونی راجع به املاک وراثت اسماعیل قشقایی و سهراب بهادری قشقایی مصوب جلسه روز یکشنبه پانزدهم آبان ماه ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی^(۱)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۹۳۴۸ مورخ ۱۳۶۶/۱۰/۲۴ شورای نگهبان^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و هفتم، بند دوم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و سوم، نظریه تفسیری.

اصل پنجاهم

در جمهوری اسلامی، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد. از این رو فعالیت‌های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیرقابل جبران آن ملازمه پیدا کند، ممنوع است.

- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۷۱۶ مورخ ۱۳۸۰/۹/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۳ مجلس شورای اسلامی: ماده (۲۰) با توجه به حذف ذیل ماده (۲۱) قبلی مغایر اصل ۵۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۲۰- سرمایه‌گذاران خارجی که براساس این قانون اقدام به سرمایه‌گذاری می‌کنند در صورت تغییر مفاد قانون کماکان از حمایت‌های آن برخوردار می‌باشند مگر اینکه قانون بعدی شرایط مناسب‌تری را به وجود آورد.

اصل پنجاه و یکم

هیچ نوع مالیات وضع نمی‌شود مگر به موجب قانون. موارد معافیت و بخشودگی و تخفیف مالیاتی به موجب قانون مشخص می‌شود.

۱- نظریه شماره ۲۷۹۱ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه راجع به موافقتنامه حمل و نقل بین‌المللی از طریق جاده بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عربی سوریه مصوب ۶۳/۱۰/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

ذیل ماده ۱۰ که ظاهراً لغو و یا کاهش مالیات را در اختیار دولت گذاشته مغایر با اصل ۵۱ قانون اساسی است که موارد معافیت و بخشودگی و تخفیف مالیاتی را به موجب قانون دانسته است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۲۵۴۲ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۱ کل کشور مصوب جلسه ۱۳۷۰/۱۱/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

در مورد تبصره ۱۶ با توجه به تجربه عملی و قطعی که در برخورد بعضی از دستگاه‌های اجرایی در زمینه خودیاری و مشارکت مردم بدست آمده است اجازه مقرر در بند ۱ الف تبصره ۱۶ مبنی بر استفاده دستگاه‌ها و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از خودیاری و مشارکت مردم در واقع اجازه دریافت مبالغی به تعیین خود دستگاه‌ها تحت عنوان خودیاری از مراجعین می‌باشد و این امر در حقیقت نوعی اخذ مالیات است که وفق اصل ۵۱ قانون اساسی بایستی به حکم قانون وضع شود و نمی‌توان آن را در اختیار دستگاه‌های اجرایی گذاشت و اگر عنوان مالیات نداشته باشد اخذ آن محمل قانونی ندارد بنابراین بند الف تبصره فوق‌الذکر مغایر قانون اساسی و نیز مغایر موازین شرع شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۱۰- متصدیان حمل و نقل هر یک از طرفین متعاقد به لحاظ انجام خدمات حمل و نقل جاده‌ای در سرزمین طرف متعاقد دیگر به پرداخت مالیات‌ها، عوارض و هزینه‌ها خدماتی که به موجب قوانین و مقررات ملی طرف متعاقد اخیرالذکر مقرر گردیده است ملزم می‌باشند با این وجود چنانچه مقصد نهایی مسافر و یا کالا سرزمین یکی از طرفین متعاقد باشد می‌توان مالیات‌ها، عوارض و هزینه‌های مذکور را لغو نمود و یا میزان آن را کاهش داد.

۲. بند ۱ الف تبصره ۱۶- کلیه دستگاه‌های اجرایی استانی می‌توانند در جهت اجراء و تکمیل پروژه‌های عمرانی خود از خودیاری و مشارکت مردم استفاده نمایند و همچنین کلیه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای وابسته به وزارت کار و امور اجتماعی می‌توانند در جهت اجراء و تکمیل و توسعه خوابگاه‌ها و غذاخوری‌ها از محل خودیاری و مشارکت مردم استفاده نمایند.

۳- نظریه شماره ۵۵۹۸ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل شوراهای آموزش و پرورش در استان‌ها، شهرستان‌ها و مناطق کشور مصوب ۱۳۷۲/۹/۳ مجلس شورای اسلامی: اطلاق بند ۱۲ ماده ۸ به لحاظ اینکه احیاناً موجب الزام مردم به پرداخت وجوهی خواهد شد مغایر اصل سی‌ام و در مواردی مغایر اصل پنجاه و یکم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۷۴/۲۱/۱۶۱۷ مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه تغییر درصدهای حقوق گمرکی براساس برخی از موافقتنامه‌های مصوب مجلس شورای اسلامی: ۱۳۷۴/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی: ماده واحده مغایر اصل ۵۱ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی: ماده ۵۱ چون اجازه مالیاتی را نیز به دولت واگذار نموده خلاف اصل ۵۱ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۶- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۱۹۰ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۱/۹/۱۹ مجلس شورای اسلامی: ۶-۱ مالیات موضوع بند «ی» ماده (۴) مطابق اصل ۵۱ قانون اساسی باید به موجب

۱. ماده ۸- وظایف و اختیارات شورای شهرستان به شرح زیر است:

۱- ... ۱۲- برنامه‌ریزی و اقدام جهت تهیه زمین و سایر امکانات لازم به منظور تأمین و تجهیز فضاهای آموزشی و پرورشی منطقه از طریق خودیاری اهالی و همکاری مؤسسات و سازمان‌های ذی‌صلاح دولتی و قانونی.

۲. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود که در چارچوب موافقتنامه نظام جهانی ترجیحات بازرگانی بین کشورهای در حال توسعه مصوب ۱۳۷۰، موافقتنامه نظام ترجیحات تجاری میان کشورهای اسلامی مصوب ۱۳۷۱، قانون پروتکل اصلاحی عهدنامه ازبیر مصوب اسفند ۱۳۷۱ با رعایت مصالح نظام جمهوری اسلامی ایران و توازن امتیازات متبادله نسبت به تغییر و اصلاح فهرست کالاها و همچنین کاهش یا حذف حقوق گمرکی، موانع غیرتعرفه‌ای و شبه تعرفه‌ای اقدام لازم معمول دارد.

۳. ماده ۵۱- به دولت اجازه داده می‌شود به منظور ایجاد اشتغال در مناطق کمتر توسعه یافته:

الف - معافیت‌های مالیاتی و همچنین حقوق و عوارض دولتی برای سرمایه‌گذارانی که در این مناطق اقدام به سرمایه‌گذاری می‌نمایند، طبق آیین‌نامه‌ای که بنا به پیشنهاد وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و صنایع و کار و امور اجتماعی و سازمان برنامه و بودجه به تصویب هیأت دولت می‌رسد در طول سالیان اجرای برنامه در نظر بگیرد. ...

قانون وضع گردد لذا این بند از این جهت مغایر اصل مذکور شناخته شد. همچنین وضع عوارض موضوع بند فوق‌الذکر از امور تقنینی است باید توسط مجلس شورای اسلامی تعیین و یا ضوابط آن مشخص شود لذا این بند از این جهت نیز مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۲- وجوه موضوع بند «ط» ماده (۴) چنانچه مالیات باشد چون مطابق اصل ۵۱ قانون اساسی باید به موجب قانون وضع گردد لذا این بند از این جهت مغایر اصل مذکور می‌باشد و اگر منظور وجوه دیگری غیر از مالیات باشد چون وضع آن از امور تقنینی است باید توسط مجلس شورای اسلامی تعیین و یا ضوابط آن مشخص شود لذا این بند از این جهت نیز مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. بند (ی) ماده ۴- به دولت اجازه داده می‌شود به پیشنهاد کار گروهی متشکل از وزرای کشور (رئیس)، امور اقتصادی و دارایی، فرهنگ و ارشاد اسلامی و راه و ترابری وجوهی (به عنوان مالیات و عوارض) بابت خروج مسافر از مرزهای هوایی، زمینی و دریایی دریافت و به حساب درآمد عمومی (نزد خزانه‌داری کل کشور) واریز نماید.

۲. ماده ۴- مالیات و عوارض دریافتی از برخی خدمات به شرح زیر تعیین می‌گردد:
... ط - به دولت اجازه داده می‌شود به پیشنهاد کار گروهی متشکل از وزیر امور اقتصادی و دارایی (رئیس)، وزیر بازرگانی، وزیر ذی‌ربط و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور وجوهی بابت صدور انواع کارت‌ها و مجوزهای مربوط به فعالیت‌های اقتصادی، بازرگانی، تولیدی، صنعتی، خدماتی، معدنی و یا تأسیس مراکز مربوط دریافت و به حساب درآمد عمومی (نزد خزانه‌داری کل کشور) واریز نماید.

اصل پنجاه و دوم

بودجه سالانه کل کشور به ترتیبی که در قانون مقرر می‌شود از طرف دولت تهیه و برای رسیدگی و تصویب به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌گردد. هرگونه تغییر در ارقام بودجه نیز تابع مراتب مقرر در قانون خواهد بود.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۸۸۶ مورخ ۶۲/۳/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه خدمت نیمه‌وقت بانوان مصوب ۶۲/۳/۵ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از لحاظ اینکه تعیین نحوه و ترتیب انجام خدمت نیمه‌خدمت و وضع پست ثابت سازمانی و میزان حقوق و... باید طبق قانون تعیین شود و علاوه باید پرداخت‌ها طبق قانون انجام شود با اصول ۵۲ و ۸۵ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۱۰۸۹۵ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۶۳ مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲ در ردیف‌های یک و دو بند (ج) تبصره ۸ که وجوه واریز شده را تا آخر اسفندماه سال ۱۳۶۴ قابل مصرف دانسته و برگشت وجوه مازاد را به خزانه، موکول به پایان سال ۱۳۶۴ نموده با مفهوم سالانه بودن بودجه مغایر بوده و نتیجتاً با اصل ۵۲ قانون اساسی مغایر می‌باشد.

۲-۲ از لحاظ اصل ۵۲ قانون اساسی ایرادی که بر لایحه بودجه سال ۱۳۶۳ وارد است این است که مفهوم بودجه صورت تفصیلی متعارف خرج و دخل و هزینه و اعتبارات است به طوریکه در هر دو مورد به طور متعارف بررسی و اظهارنظر و تعدیل در مجلس شورای اسلامی

۱. ماده واحده - وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شهرداری‌ها و شرکت‌های دولتی و مؤسساتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است می‌توانند در صورت تقاضای بانوان مستخدم رسمی و ثابت و پیمانی خود و موافقت بالاترین مقام مسئول خدمت آنها را نیمه‌وقت تعیین نمایند. نحوه و ترتیب انجام خدمت نیمه‌وقت و وضع پست ثابت سازمانی و میزان حقوق و مزایا و نحوه محاسبه سنوات خدمت و بازنشستگی و اعطای پایه و ارتقای گروهی و مرخصی به موجب آیین‌نامه‌ای که از طرف سازمان امور اداری و استخدامی کشور تهیه شده و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید مشخص خواهد گردید.

تبصره ۱- مقررات مربوط به حداقل دریافتی کارکنان دولت شامل این ماده واحده قانونی نخواهد شد.

تبصره ۲- مؤسساتی که به تشخیص سازمان امور اداری و استخدامی دچار تورم کارمند هستند پس از اجرای این قانون فقط با تأیید سازمان فوق می‌توانند برحسب مورد نیاز کارمند جدید استخدام نمایند.

ممکن باشد و تصویب آن آگاهانه و با توجه به جوانب لازم انجام شود و با توجه به اینکه دو لایحه تقدیمی تفصیل خرج و دخل به همان مفهومی که حتی در بند(ج) تبصره ۲۰ به آن توجه شده، بیان نشده است با اصل ۵۲ قانون اساسی تطبیق ندارد و از لحاظ اصل ۵۵ قانون اساسی نیز که دیوان محاسبات را مأمور می‌نماید که حسابرسی را به نحوی انجام دهد که هر وجهی در محل خود به مصرف رسیده باشند. ندادن صورت تفصیلی آن و ریز مواد هزینه موجب می‌شود که حسابرسی به نحوی که در این اصل پیش‌بینی شده انجام نشود لذا از این حیث با اصل مذکور مغایرت دارد.

۳-۲. بند(ج) تبصره ۶۰ که اجازه داده است مانده استفاده نشده وجوه موضوع تبصره مزبور به سال بعد منتقل گردد با اصل ۵۲ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۱)

۱. بند(ج) تبصره ۸- به وزارت دفاع جمهوری اسلامی ایران و وزارت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی اجازه داده می‌شود که اقلام عمده دفاعی، وسایل و تجهیزات و سایر اقلام آمادی مورد نیاز یکدیگر و ژاندارمری جمهوری اسلامی، شهربانی جمهوری اسلامی ایران و سایر وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و کمیته‌های انقلاب اسلامی و سایر نهادهای انقلاب اسلامی و شهرداری‌ها را برحسب درخواست و در حدود اعتبارات مصوب در بودجه سازمان‌ها مربوط به ترتیب زیر تأمین نمایند. کلیه خریدهای تسلیحاتی مورد نیاز کشور صرفاً از طریق وزارت سپاه و وزارت دفاع انجام خواهد شد.

۱- ارزش آن قسمت از اقلام عمده دفاعی و وسایل و تجهیزات و سایر اقلام آماده که از موجودی جنسی وزارتین مذکور به سازمان‌های مندرج در این بند تحویل می‌گردد معادل قیمت تمام شده (قیمت خرید به اضافه هزینه‌های ترابری و هزینه‌های بانکی و بیمه) طبق صورتحساب وزارت تحویل‌دهنده توسط دستگاه تحویل‌گیرنده به حساب مخصوصی که حسب مورد به همین منظور از طرف خزانه در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران افتتاح شده است و یا می‌شود واریز خواهد شد. وجوه واریز شده به حساب مذکور با رعایت مقررات بند(الف) همین تبصره در مورد خرید اقلام عمده دفاعی و با رعایت مقررات قانونی محاسبات عمومی در مورد سایر وسایل و تجهیزات و سایر اقلام آمادی تا آخر اسفندماه سال ۱۳۶۴ قابل مصرف خواهد بود و باید در پایان سال ۱۳۶۴ وجوه مازاد را از طریق ذی‌حساب مربوط به خزانه برگشت داده شود و مراتب به سازمان‌های ذیربط اعلام گردد.

۲- وزارتین مذکور مجاز هستند با استفاده از وجوهی که بابت ارزش تقریبی کالاهای مورد نیاز سازمان‌های موضوع این بند از محل اعتبارات مصوب بودجه مورد عمل آنها به حساب خاصی که توسط خزانه در بانک مرکزی جمهوری اسلامی افتتاح شده و یا خواهد شد، واریز می‌شود، اقلام عمده دفاعی را با رعایت مقررات بندهای (الف) و (ب) این تبصره وسایل و تجهیزات را با رعایت مقررات قانون محاسبات عمومی خریداری و تحویل نمایند. وجوه واریز شده به حساب مذکور تا آخر اسفند ماه سال ۱۳۶۴ برای مصارف مربوط قابل استفاده می‌باشد و باید در پایان سال ۱۳۶۴ وجوه مازاد برحسب مورد از طریق دستگاه‌های ذیربط به خزانه برگشت داده شود.

بند(ج) تبصره ۲۰- دولت مکلف است ریز مواد هزینه اعتبارات جاری را به تفکیک دستگاه‌های اجرایی ملی و استانی در پیوست لایحه بودجه سال‌های آتی به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

بند(ج) تبصره ۶۰- وزارت بهداری مجاز است مانده استفاده نشده وجوه موضوع این تبصره در پایان هر سال را به سال بعد منتقل و طبق مفاد آیین‌نامه موضوع بند(الف) این تبصره به مصرف برساند.

۳- نظریه شماره ۴۹۷۹ مورخ ۱۳۶۴/۹/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه وصول عوارض از متقاضیان شرکت در گشت‌های گروهی سیاحتی و زیارتی اعزامی به خارج از کشور مصوب یکشنبه سوم آذر ماه ۱۳۶۴ مجلس شورای اسلامی:

پیش‌بینی و تصویب مبلغ نامعلوم به عنوان جزیی از بودجه وزارت ارشاد اسلامی برای هر سال با اصول ۵۲ و ۵۳ قانون اساسی مغایر است.^(۱)

۴- نظریه شماره ۵۱۶۱ مورخ ۱۳۶۴/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تعیین بهای خدمات فرودگاهی و پروازی مصوب جلسه روز پنجشنبه بیست و هشتم آذر ماه ۱۳۶۴ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده واحده از لحاظ اینکه اجازه می‌دهد معادل ۲۰ درصد از درآمد موضوع ماده واحده را بدون منظور نمودن در بودجه سالانه و تصویب اعتبار آن در اختیار سازمان هواپیمایی کشوری قرار گیرد با اصل ۵۲ و ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۲۴۳۹ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی فروش خدمات کامپیوتری، فنی و انتشاراتی و برگزاری دوره‌های تخصصی مصوب ۱۳۶۵/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۱ از لحاظ اینکه برحسب مفهوم بودجه سالانه باید همه ساله کل دخل و خرج از جانب دولت بررسی و درآمدها برحسب نیازها و ضرورت‌ها بر مصارف و موارد توزیع شود. اختصاص درآمد خاص به مورد خاص با مفهوم بودجه و در نتیجه با اصل ۵۲ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۳)

۱. تبصره - از اول سال ۱۳۶۵ همه ساله معادل ۵۰٪ از مبلغ فوق در ردیف جداگانه‌ای در لایحه بودجه سالانه کل کشور پیش‌بینی و به تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد رسید تا خارج از قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات عمومی و طبق تبصره ۳۸ قانون بودجه سال ۱۳۶۴ کل کشور بر اساس آیین‌نامه مصوب هیأت وزیران صرف خدمات فرهنگی و تبلیغی و رفاهی گشت‌های سیاحتی و زیارتی بنماید.

۲. تبصره - در سال‌های ۱۳۶۴ و ۱۳۶۵ معادل ۲۰ درصد از درآمد حاصل از اجرای این قانون جهت هزینه‌های دفاعی و تأسیساتی و نگهداری فرودگاه‌ها در اختیار سازمان هواپیمایی کشوری قرار خواهد گرفت.

۳. تبصره ۱- همه ساله اعتباری معادل ۵۰ درصد مجموع درآمدهای هر دستگاه از این بابت در قانون بودجه در ردیف مربوطه همان دستگاه تحت عنوان درآمد حاصل از فروش خدمات با احتساب هزینه‌های مربوط به عنوان «کمک» منظور و مصرف آن منحصراً تابع آیین‌نامه‌ای خواهد بود که حداکثر ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط وزارتخانه‌های برنامه و بودجه و امور اقتصادی و دارایی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۶- نظریه شماره ۵۱۷۳ مورخ ۱۳۶۴/۱۰/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه استفاده از ۵۰٪ درآمدهای واحدهای تابعه سازمان تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی مصوب جلسه روز یکشنبه اول دی ماه ۱۳۶۴ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از لحاظ اینکه اجازه می‌دهد معادل ۵۰٪ از درآمدهای حاصل از واحدهای تحقیقاتی سازمان تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی بدون منظور نمودن در بودجه سالانه و تصویب اعتبار آن توسط مجلس شورای اسلامی در اختیار سازمان فوق‌الذکر قرار گیرد با اصل ۵۲ و ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۷- نظریه شماره ۲۸۹۰ مورخ ۱۳۷۱/۱/۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب مورخ ۷۰/۱۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۶۲ به جهت اینکه موجب تغییراتی در ارقام بودجه وزارت اقتصاد و دارایی در قانون بودجه سال ۱۳۷۱ کل کشور می‌گردد مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۸- نظریه شماره ۷۶۲۱/۲۲۵۴ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور مصوب ۱۳۷۶/۱۱/۶ مجلس شورای اسلامی:

بند(د) تبصره ۳۵ که قوانین مغایر را که شامل قوانین دائمی می‌شود لغو می‌نماید، مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - به منظور بهره‌گیری از مجموع امکانات و افزایش کارایی در جهت بسط و گسترش فعالیت‌های تحقیقاتی ترویجی کشاورزی و دامی کشور از سال ۱۳۶۵ به سازمان تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی اجازه داده می‌شود تا معادل ۵۰ درصد از درآمدهای حاصل از واحدهای تحقیقاتی خود را پس از واریز به حساب خزانه‌داری کل طبق آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد وزارت کشاورزی و هماهنگی وزارت برنامه و بودجه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید به مصرف برساند.

- مصرف این درآمدها از شمول قانون محاسبات عمومی و سایر عمومی دولتی مستثنی است و با رعایت تبصره ۸ قانون بودجه سال ۱۳۶۴ هزینه خواهد شد.

- وزارت کشاورزی موظف است در پایان هر سال مبلغ دریافتی از این اعتبار و هزینه‌های انجام شده را به کمیسیون برنامه و بودجه مجلس شورای اسلامی ارسال دارد.

۲. ماده ۶۲- متن زیر به عنوان ماده ۲۷۲ الحاق می‌گردد:

وزارت امور اقتصادی و دارایی مجاز نیست از مالیات‌هایی که توسط وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت و نهادهای انقلاب اسلامی از مال‌الاجاره‌ها کسر و پرداخت می‌شود یا اشخاص حقیقی و حقوقی دولتی و غیردولتی داوطلبانه آن را پرداخت می‌کنند و نیز از مالیات حقوق درصدی را برداشت نماید.

۳. بند(د) تبصره ۳۵- کلیه قوانین و مقررات خاص و عام مغایر با این تبصره ملغی می‌گردد. سازمان برنامه و بودجه موظف است گزارش اجرای این تبصره را هر چهارماه یکبار به کمیسیون‌های برنامه بودجه، امور اقتصادی و دارایی و تعاون، صنایع و معادن و دیوان محاسبات و بودجه و امور مالی مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

۹- نظریه شماره ۴۱۹۳ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۱۲ شورای نگهبان درخصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۲ کشور مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

بندهای «ج» و «د» و «و» و «ز» تبصره ۱۲ و قسمت دوم تبصره ۱۳ از کلمه «وزارتخانه‌های» و بندهای «الف»، «ب» و «ج» تبصره ۳۶ و تبصره ۴۲ ماهیت بودجه‌ای نداشته و مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. تبصره ۱۲- ...

الف - ...

ج - تخلیه اماکن و واحدهای آموزشی که در اختیار آموزش و پرورش می‌باشد در سال ۱۳۷۲ ممنوع است. قانون تخلیه واحدهای آموزشی... مصوب ۱۳۷۱/۹/۲۰ مجلس شورای اسلامی با حذف تبصره ۳ آن متعلق به وزارت آموزش و پرورش و همچنین قانون الزام تخلیه ساختمان‌های وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و مؤسسات وابسته و دانشگاه‌ها... مصوب ۱۳۶۸/۱۱/۲۹ و قانون ضرورت عدم تخلیه خوابگاه‌های دانشجویی مصوب ۱۳۶۸/۷/۱۶ لازم‌الاجرا خواهد بود.

د - مهاجرین جنگ تحمیلی تا زمان بازسازی اوطان اولیه خود از این تبصره مستثنی می‌باشند. و - کلیه ساختمان‌ها و تأسیسات و اراضی متعلق به سازمان اطلاعات و امنیت کشور سابق در اختیار وزارت اطلاعات قرار می‌گیرد.

ز - تخلیه مراکز بهداشتی و درمانی ممنوع می‌باشد.

تبصره ۱۳- خرید هر نوع اتومبیل سواری داخلی و خارجی به جز آمبولانس در سال ۱۳۷۲ برای کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و شرکت‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است تحت هر شرایطی ممنوع است. وزارتخانه‌های راه و ترابری، کشاورزی و جهادسازندگی به منظور تأمین ماشین‌آلات و وسایل و تجهیزات مورد نیاز اجرای پروژه‌ها و ناوگان ترابری سنگین مشمول ماده واحده قانون ایجاد تسهیلات برای تسریع در تأمین کالاهای مورد نیاز وزارت نیرو مصوب ۱۳۶۸/۳/۳۰ مجلس شورای اسلامی خواهند بود. تبصره ۳۶- ...

الف - دولت مکلف است در سال ۱۳۷۲ قیمت فروش کالاها و خدمات کلیه مؤسسات و شرکت‌های دولتی و بانک‌ها و شرکت‌های تابعه و وابسته یا تحت پوشش آنها و همچنین شرکت‌های تحت پوشش نهادهای عمومی موضوع ماده (۵) قانون محاسبات عمومی را هر سه ماه یکبار اعلام نماید.

ب - ادارات بازرگانی و سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان مکلفند وظایف قانونی خود را در مورد صیانت از حقوق مصرف‌کنندگان و نظارت بر نحوه عرضه کالاها و خدمات مورد نیاز عموم و الصاق برچسب قیمت در فروشگاه‌ها (طبق قوانین موجود) انجام دهند.

ج - قوه قضائیه مکلف است به کلیه شکایات مردم درباره تخلف فروشندگان کالا و عرضه‌کنندگان خدمات اعم از دولتی و غیردولتی (موضوع بندهای الف و ب این تبصره) در چارچوب قوانین و مقررات کشور رسیدگی نموده و برطبق موازین قانونی و شرعی با متخلفین برخورد نماید.

تبصره ۴۲- از ابتدای سال ۱۳۷۲ کلیه پروژه‌های راهسازی و راهداری فقط مشمول پرداخت بهره مالکانه شده و از پرداخت عوارض شن و ماسه معاف می‌گردد. همچنین وزارت راه و ترابری در کمیته تعیین عاملین استخراج و بهره‌برداری از معادن شن و ماسه معمولی و خاک رس معمولی عضویت یافته و اولویت بهره‌برداری از معادن مذکور برای راهسازی و راهداری می‌باشد. هرگونه برداشت از معادن شن و ماسه و خاک رس رودخانه‌ها و سواحل دریا بدون اخذ مجوز قبلی از کمیته فوق‌الذکر در حکم تصرف غیرقانونی در اموال عمومی محسوب و متخلفین ضمن جبران خسارت وارده تحت پیگرد قانون قرار خواهند گرفت.

۱۰- نظریه شماره ۴۹۶۳ مورخ ۱۳۷۲/۵/۳ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین نامه مالی، محاسباتی و معاملاتی دیوان محاسبات کشور مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷ مجلس شورای اسلامی: ماده (۲) به استظهار این که بودجه دیوان محاسبات بدون اظهارنظر دولت، عیناً در بودجه کل کشور منظور می شود خلاف اصل پنجاه و دوم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۱- نظریه شماره ۵۲۰۶ مورخ ۱۳۷۲/۶/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح نظام مالی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۲/۶/۷ مجلس شورای اسلامی: ماده (۲) مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۲- نظریه شماره ۵۳۰۴ مورخ ۱۳۷۲/۷/۷ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه تأمین هزینه های اتاق های بازرگانی و صنایع و معادن جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۶/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

چون سهم اتاق های بازرگانی بدون منظور شدن در بودجه سالانه کل کشور و اعتبار مصوب در اختیار قرار می گیرد خلاف اصول پنجاه و دوم و پنجاه و سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۳- نظریه شماره ۷۱۴۵ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

۱۳-۱- تبصره ۴ مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۲- بودجه دیوان محاسبات کشور به تفکیک برنامه ها توسط رئیس دیوان محاسبات پیشنهاد و به تأیید کمیسیون دیوان محاسبات، بودجه و امور مالی مجلس شورای اسلامی می رسد که عیناً به صورت یک قلم در لایحه بودجه کل کشور منظور و اعتبارات آن پس از تصویب مجلس شورای اسلامی تخصیص یافته تلقی می گردد.

۲. ماده ۲- بودجه مجلس با رعایت مفاد ماده ۱۸۳ آیین نامه مجلس مصوب مهر ماه سال ۱۳۶۹ مجلس شورای اسلامی تهیه و در قانون بودجه کل کشور درج می گردد.

۳. ماده واحده - به منظور تأمین هزینه های ضروری اتاق های بازرگانی و صنایع و معادن جمهوری اسلامی ایران، وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است علاوه بر وصول مالیات های مقرر معادل سه در هزار درآمد مشمول مالیات دارندگان کارت بازرگانی را به عنوان سهم اتاق های بازرگانی و صنایع و معادن ایران وصول و پس از واریز به حساب مربوطه در خزانه داری کل در اختیار اتاق های بازرگانی و صنایع و معادن قرار دهد. حکم این ماده نسبت به عملکرد سال مالی منتهی به اسفند ماه ۱۳۷۱ به بعد جاری خواهد بود.

۴. تبصره ۴- دولت موظف است اعتبارات لازم و متناسب با وظایف و مسئولیت های دیوان محاسبات کشور را که همه ساله توسط کمیسیون دیوان محاسبات و بودجه و امور مالی مجلس شورای اسلامی تصویب و پیشنهاد می شود عیناً در لایحه بودجه سالانه درج نماید.

۲-۱۳- ذیل تبصره ۴۷ مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد و اگر درآمد تبصره در لایحه بودجه سالانه ذکر شود رافع اشکال خواهد شد.^(۱)

۱۴- نظریه شماره ۹۹۵۰ مورخ ۱۳۷۴/۷/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تعهدات اعتبارات بند(ب) تبصره(۲) قانون بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور مصوب ۱۳۷۴/۷/۹ مجلس شورای اسلامی: تکمیل پروژه‌های نیمه تمام عمرانی در بند(۲) ماده واحده، تغییر در ارقام بودجه تلقی و مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۵- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۹۵۰ مورخ ۱۳۷۵/۷/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح افزایش مستمری والدین شهدا مصوب ۱۳۷۵/۷/۱۸ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۱ ماده واحده مغایر اصول ۵۲ و ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۶- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۳۸۸ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۶ کل کشور مصوب ۱۳۷۵/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی: ۱۶-۱- بند(ب) تبصره ۲۲ چون مقید به سال ۱۳۷۶ نشده مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی است.^(۴)

۱. تبصره ۴۷- وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و نیروهای مسلح کشور مکلف‌اند پس از کسب مجوز از مقام معظم فرماندهی کل قوا نسبت به فروش عرصه و اعیان پادگان‌ها و سایر اماکن که در تملک یا تصرف قانونی آنها بوده (پس از اثبات مالکیت) و قرار گرفتن در محدوده خدمات شهری از طریق مزایده اقدام نمایند. سازمان ثبت اسناد کشور موظف است نسبت به صدور سند مالکیت عرصه و اعیان مزبور اقدام نموده و تنها بیست درصد (۲۰٪) از حقوق و عوارض قانونی مربوطه را دریافت نماید. کمیسیون موضوع ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری ایران و شهرداری‌ها موظفند نسبت به تغییر کاربری این قبیل اراضی به کاربری‌های مناسب و همچنین صدور مجوز ساخت اقدام نمایند. درآمد حاصله تماماً به خزانه واریز و صددرصد (۱۰۰٪) مبلغ واریز شده تخصیص یافته تلقی می‌گردد تا در قالب طرح‌های مصوب ستاد کل نیروهای مسلح در امر ساخت پادگان‌ها و مراکز نظامی و خانه‌های سازمانی و پرداخت دیون براساس اولویت تعیین شده از طرف مقام معظم فرماندهی کل قوا هزینه شود.

۲. بند(۲) ماده واحده - حداکثر تا مبلغ نهصد میلیون (۹۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال از محل اعتبار ردیف ۷۰۲۱۰۱ قسمت چهارم قانون بودجه سال ۱۳۷۴ کل کشور جهت تأمین و پرداخت تعهدات و همچنین تکمیل پروژه‌های نیمه تمام طرح‌های عمرانی مربوط به دو درصد وصول از خرید برگ سبز چای از چای‌کاران کشور اختصاص دهد.

۳. تبصره ۱ ماده واحده - دولت موظف است همه ساله افزایش مستمری والدین شهدا را لااقل به میزان تورم در بودجه سالانه پیش‌بینی و درج نماید.

۴. بند(ب) تبصره ۲۲- خرید دانش فنی از خارج از کشور توسط دستگاه‌های موضوع این قانون جهت اجرای طرح‌ها و پروژه‌های مربوط، به شرطی مجاز خواهد بود که با تشخیص شورای پژوهش‌های علمی کشور، دانش فنی مورد نیاز آن در داخل کشور وجود نداشته باشد. شورای مذکور موظف است حداکثر ظرف مدت دو ماه نظر خود را حسب مورد به دستگاه اجرایی درخواست کننده اعلام نماید.

۱۶۲- بند(د) تبصره ۲۲ چون مقید به سال ۱۳۷۶ نشده مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی است.^(۱)

۱۶۳- بند(و) تبصره ۲۲ چون مقید به سال ۱۳۷۶ نشده مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی است.^(۲)

۱۷- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۳۶۲ مورخ ۱۳۷۶/۶/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تخصیص مازاد درآمد سال ۱۳۷۵ کل کشور به شرکت ملی گاز ایران و وزارت جهادسازندگی مصوب ۱۳۷۶/۵/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

نظر به این که مبلغ تخصیص یافته به پروژه‌های مذکور در ماده واحده همانطور که در ماده واحده اشاره شده است، علاوه بر ارقام بودجه سال ۱۳۷۶ می‌باشد و نظر به این که این مبلغ موجب تغییر در ارقام بودجه می‌شود و نظر به این که اجازه تغییر در ارقام بودجه مستلزم تصویب متمم بودجه است و با توجه به این که بودجه و متمم آن باید به ترتیبی که در قانون مقرر می‌شود از طرف دولت تهیه و برای رسیدگی و تصویب به مجلس شورای اسلامی تسلیم گردد، بنابراین طرح تصویب شده مغایر اصل پنجاه و دوم قانون اساسی است.^(۳)

۱۸- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۰۶۳ مورخ ۱۳۷۶/۹/۳ شورای نگهبان در خصوص طرح تمدید مهلت پرداخت دیون کشاورزان و دامداران خسارت دیده مصوب ۱۳۷۶/۹/۱۲ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه ماده واحده بانک‌ها را موظف به تمدید مهلت بازپرداخت اقساط سال ۱۳۷۶

۱. بند(د) تبصره ۲۲- کلیه دستگاه‌های اجرایی اعم از مؤسسات دولتی، شرکت‌های دولتی و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و غیردولتی موظفند قبل از انجام هرگونه خرید خارجی در زمینه مواد پرتوزا و دستگاه‌هایی که به نحوی با پرتوهای یون‌ساز و غیریون‌ساز سروکار دارند از سازمان انرژی اتمی گواهی عدم تولید داخلی و عدم وجود دانش فن داخلی را دریافت نمایند. سازمان مذکور موظف است حداکثر ظرف مدت یک ماه از تاریخ دریافت تقاضا نسبت به صدور گواهی مزبور اقدام نماید. در صورت توان داخلی طبق استانداردهای لازم موظفند از طریق عقد قرارداد با مراکز تحقیقاتی و سازنده و تولیدی سازمان انرژی اتمی ایران اعتبارات مربوط را هزینه نمایند.

۲. بند(و) تبصره ۲۲- در اجرای تبصره(۸۸) قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شرکت‌های دولتی موظفند هزینه‌های تحقیقاتی از محل منابع داخلی خود اعم از جاری و عمرانی را به شورای پژوهش‌های علمی اعلام نمایند.

۳. ماده واحده - به منظور انجام پروژه‌های ذیل مازاد درآمد ریالی از سقف بودجه سال ۱۳۷۵ و اصلاحیه آن تا سقف یکهزار میلیارد (۱/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تخصیص می‌یابد. این تخصیص علاوه بر بودجه سال ۱۳۷۶ می‌باشد:

الف - مبلغ پانصد میلیارد (۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال جهت انجام طرح‌های جدید گازرسانی به شهرها در اختیار شرکت ملی گاز ایران قرار می‌گیرد.

ب - مبلغ پانصد میلیارد (۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال جهت تأمین و احداث برق، آب و راه روستایی در اختیار وزارت جهادسازندگی قرار می‌گیرد. شرکت ملی گاز ایران و وزارت جهادسازندگی ضمن مبادله موافقتنامه با سازمان برنامه و بودجه نسبت به هزینه نمودن مبلغ فوق در پروژه‌ها اقدام خواهند نمود.

بدهکاران مشمول نموده و نظر به اینکه در تبصره یک پرداخت هزینه‌های مربوط به استمهال وام‌های یاد شده را به عهده دولت نهاده و این امر به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق تأمین هزینه به کیفیتی که در تبصره یک آمده رافع اشکال نمی‌باشد، فلذا خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته گردید، علاوه بر این تبصره یک که دولت را مکلف به تأمین هزینه‌های مربوط از طریق لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ نموده است با اصل ۵۲ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۱۹- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۱۰۹ مورخ ۱۳۷۶/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه شمول ماده (۶۶) قانون محاسبات عمومی کشور به مجمع تشخیص مصلحت نظام و مقررات مالی آن مصوب ۱۳۷۶/۹/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

نظر به این که طبق ماده ۲ بودجه مجمع پس از تأیید مجمع به سازمان برنامه و بودجه پیشنهاد می‌گردد تا عیناً در لایحه بودجه کل کشور منظور گردد و نظر به این که این امر سالب اختیار دولت مقرر در اصل ۵۲ می‌باشد، ماده مذکور خلاف اصل ۵۲ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۲)

۲۰- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۴۱۹۵ مورخ ۱۳۷۷/۱۱/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۸ کل کشور مصوب ۱۳۷۷/۱۱/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

بند(ش) تبصره ۲ از این جهت که مقید به از سال ۱۳۷۸ شده و نتیجه تبصره دائم تلقی می‌شود خلاف اصل ۵۲ شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است مهلت بازپرداخت وام‌های پرداختی توسط اشخاص حقیقی و حقوقی خسارت دیده بر اثر خشکسالی، سرمازدگی، تگرگ، سیل و طوفان را که امکان بازپرداخت اقساط سال ۱۳۷۶ را به نظام بانکی ندارند به مدت یک سال تمدید نماید.

تبصره ۱- دولت مکلف است اعتبار لازم برای پرداخت هزینه‌های مربوط به استمهال وام‌های یاد شده را در لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور در ردیف خاصی منظور نماید.

۲. ماده ۲- بودجه مجمع به تفکیک برنامه و مواد هزینه وسیله امور مالی مجمع تهیه و پس از تأیید مجمع به سازمان برنامه و بودجه پیشنهاد می‌گردد تا عیناً در لایحه بودجه کل کشور منظور گردد و مصرف آن تابع مقررات این قانون می‌باشد.

۳. بند(ش) تبصره ۲- به منظور فراهم نمودن امکانات رفاهی برای بخش خصوصی کلیه معافیت‌های مالیاتی وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، دستگاه‌های اجرایی، شرکت‌های دولتی و نهادهای عمومی، بنیادها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت که فعالیت اقتصادی دارند به استثنای معافیت ماده (۱۳۸) قانون مالیات‌ها لغو و از سال ۱۳۷۸ مشمول پرداخت مالیات می‌باشند.

۲۱- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۱- بند (۲) ماده ۲۳ از این نظر که بودجه باید از طریق دولت تهیه شود، مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۲۱- ذیل ماده ۶۲ که دولت را موظف کرده است عین بودجه پیشنهادی مجلس را در لایحه بودجه درج نماید، خلاف اصل ۵۲ قانون اساسی است.^(۲)

۲۲- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۹۶۴ مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح وظایف و اختیارات رئیس قوه قضائیه مصوب ۱۳۷۸/۹/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

بند (ج) ماده (۱) مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد. (اگر لفظ «تهیه» تبدیل به «پیشنهاد» شود مشکل حل می‌گردد).^(۳)

۲۳- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۳۵۷ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۹ کل کشور مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

بند (الف) تبصره ۴۱ از جهت اینکه سقف یا ردیف برای درآمد و هزینه تعیین نشده خلاف اصل ۵۲ قانون اساسی است.^(۴)

۲۴- نظریه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۸ مجلس شورای اسلامی:

بند (ه) تبصره (۱۳) و اجزاء آن چون ماهیت بودجه ندارد مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی و با توجه به مصوبه ۳۰۹۱/د ش مورخ ۱۳۸۰/۹/۱۲ شورای عالی انقلاب فرهنگی در خصوص

۱. بند (۲) ماده ۲۳- تصویب بودجه پیشنهادی سالیانه مجلس و ارجاع آن به کمیسیون برنامه و محاسبات مجلس با طی مراحل قانونی.

۲. ماده ۶۲- سازمان اداری مجلس همه ساله بودجه سال بعد مجلس را در مهلت قانونی تهیه و پس از طی مراحل اظهارنظر و تصویب هیأت رئیسه و کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی از طریق رئیس مجلس برای دولت ارسال می‌دارد تا عیناً در لایحه دولت درج و به مجلس تقدیم گردد.

۳. بند (ج) ماده ۱- تهیه بودجه سالیانه قوه قضائیه و سازمان‌های وابسته و ارسال آن به هیأت وزیران.

۴. بند (الف) تبصره ۴۱- به سازمان مجری ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و عمومی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و وابسته به وزارت مسکن و شهرسازی اجازه داده می‌شود به تناسب اعتبارات عمرانی و پیشرفت فیزیکی طرح‌های واقع در مناطق شهری مبلغی معادل حداکثر دو و نیم درصد (۲/۵٪) از تخصیص اعتبار هر یک از طرح‌های عمرانی را به عنوان درآمد منظور نماید و در قالب هزینه‌های پرسنلی و اداری و سرمایه‌ای و مدیریت به مصرف برسانند.

مقررات و ضوابط شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای مغایر سیاست‌های کلی رهبر معظم انقلاب اسلامی و اصل ۵۷ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۱)

۲۵- نظریه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور مصوب روز پنجشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

مبلغ موضوع بند الحاقی ماده واحده به صورت هزینه قطعی در بودجه پیش‌بینی شده است و برای آن درآمد خاصی پیش‌بینی نشده است بلکه از اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی سرمایه‌ای مندرج در قانون بودجه از محل صرفه‌جویی تأمین شده است و این تأمین چون به صورت درصد معینی از اعتبارات مزبور نیست و ضابطه مشخص ندارد، لذا اعتبارات سقف معینی نخواهد داشت و مغایر اصل ۵۲ و ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۲۶- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۹۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

۲۶-۱- مبلغ موضوع ذیل ماده واحده بصورت هزینه قطعی در بودجه پیش‌بینی شده است و برای آن درآمد خاصی پیش‌بینی نگردیده است بلکه از اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های

۱. بند(ه) تبصره ۱۳- وزارت پست و تلگراف و تلفن (شرکت‌های مخابرات ایران و استانها) موظف است:
 ۱- با ایجاد زیر ساختمان‌های لازم با همکاری دستگاه‌های اجرایی (از جمله وزارت راه و ترابری و...) امکان اتصال ادارات آموزش و پرورش کشور، مراکز فنی حرفه‌ای، مدارس دوره آموزش متوسطه، مراکز علمی، آموزشی و پژوهشی و کتابخانه‌های عمومی به شبکه اطلاع‌رسانی و شبکه جهانی اینترنت با پهنای باند مناسب برای کاربردهای علمی و آموزشی بدون پرداخت وجوه اولیه (شامل ودیعه و هزینه نصب) را فراهم آورد.
 ۲- نسبت به ایجاد امکان سرمایه‌گذاری و فعالیت بخش خصوصی در زمینه A.S.P (نقاط تماس بین‌المللی) I.S.P (مراکز ارائه خدمات اینترنتی) اقدام نماید.

۳- با توجه به اهمیت تولید و امکان استفاده از تکنولوژی و فناوری روز، نسبت به ایجاد امکانات لازم اینترنتی برای شهرک‌های صنعتی از طریق خود یا بخش خصوصی به گونه‌ای اقدام نماید که در پایان سال ۱۳۸۱ امکان اتصال این شهرک‌ها به شبکه جهانی اینترنت میسر گردد.

۲. بند الحاقی به ماده واحده - مبلغ ده هزار و نهصد و پنجاه و پنج میلیارد و پانصد میلیون (۱۰/۹۵۵/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال از اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مندرج در این قانون از محل صرفه‌جویی ضمن اجرای بودجه تأمین می‌شود. دولت مکلف است صرفه‌جویی در اعتبارات را به گونه‌ای انجام دهد که میزان صرفه‌جویی در اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای حداکثر معادل سی درصد (۳۰٪) کل رقم صرفه‌جویی باشد. اولویت تخصیص اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به شرح زیر خواهد بود:

۱- طرح‌هایی که سال ۱۳۸۲ به اتمام می‌رسند. ۳- طرح‌های مهم و اولویت‌دار.

۲- طرح‌هایی که سال ۱۳۸۳ به اتمام می‌رسند. ۴- طرح‌های ادامه‌دار.

سرمایه‌ای مندرج در قانون بودجه از محل صرفه‌جویی تأمین شده است و این تأمین چون بصورت درصد معینی از اعتبارات مزبور نیست و ضابطه مشخصی ندارد لذا اعتبارات، سقف معینی نخواهد داشت و مغایر اصل ۵۲ و ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۲۶۲- بند (ژ) تبصره (۱۲) و بندهای الحاقی (۱) و (۳) تبصره (۱۶) و بندهای الحاقی (۱)، (۲)، (۳) و (۴) تبصره (۱۹) ماهیت بودجه‌ای ندارد لذا مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شدند.^(۲)

۱. ماده واحده - بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور از حیث منابع بالغ بر یک میلیون و یکصد و پنجاه و چهار هزار و سیصد و بیست میلیارد و هفتصد و هشتاد و چهار میلیون و هشتصد و چهل و یک هزار (۱/۱۵۴/۳۲۰/۷۸۴/۸۴۱/۰۰۰) ریال و از حیث مصارف بالغ بر یک میلیون و یکصد و پنجاه و چهار هزار و سیصد و بیست میلیارد و هفتصد و هشتاد و چهار میلیون و هشتصد و چهل و یک هزار (۱/۱۵۴/۳۲۰/۷۸۴/۸۴۱/۰۰۰) ریال به شرح زیر است:
الف - ... (برای اطلاع از متن لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره ششم، سال چهارم، نشر دادگستر، ۱۳۸۴، صص ۴۲۶-۴۲۸).

۲. تبصره ۱۲- انرژی

الف - ...

ژ - به منظور خرید رقابتی برق از نیروگاه‌ها و فراهم کردن امکان ترانزیت برق و ایجاد بازار برق، به شرکت سهامی تولید و انتقال نیروی برق ایران (توانیر) اجازه داده می‌شود در سال ۱۳۸۳ «شرکت سهامی مدیریت شبکه سراسری برق ایران» را تشکیل دهد. اساسنامه شرکت یاد شده بنا به پیشنهاد وزارت نیرو به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.
تبصره ۱۶- عمران شهری و روستایی...

بند الحاقی ۱- به منظور کاهش خسارات انسانی و اقتصادی ناشی از زمین لرزه در کشور، در سال ۱۳۸۳:

۱- کلیه سازندگان و سرمایه‌گذاران احداث بنا در کلیه نقاط شهری و روستایی و شهرک‌ها و نقاط خارج از حریم شهرها و روستاها ملزم به رعایت آیین‌نامه (ایران) در رابطه با طراحی ساختمان‌ها در مقابل زلزله می‌باشند. وزارت مسکن و شهرسازی مکلف به اعمال نظارت عالیه در مراحل مختلف طراحی و ساخت ساختمان‌ها می‌باشد.

۲- صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی، علوم، تحقیقات و فناوری، مسکن و شهرسازی و آموزش و پرورش مکلفند خطرات ناشی از سکونت در ساختمان‌های غیرمقاوم در مقابل زلزله و لزوم رعایت اصول فنی در ساخت و سازها و نیز چگونگی مقابله با خطرات ناشی از زلزله را به مردم آموزش دهند.

۳- وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است با استفاده از تجارب سایر کشورها، نظام بیمه ساختمان و ابنیه در مقابل زلزله و سایر حوادث را گسترش داده و راهکارهای همگانی شدن بیمه حوادث را مشخص و مقدمات قانونی اجرای آن را فراهم نماید.

۴- دولت مکلف است بازسازی و نوسازی بافت‌های قدیمی شهرها و روستاها و مقاوم‌سازی ابنیه موجود در مقابل زلزله را با استفاده از منابع داخلی و خارجی مذکور در بند (ز) تبصره (۲۱) این قانون آغاز و ترتیبی اتخاذ نماید که حداکثر ظرف ده سال عملیات اجرایی مربوط به این امر در کل کشور خاتمه یابد.

۵- وزارتخانه‌های نفت، نیرو، ارتباطات و فناوری اطلاعات و شرکت‌های تابعه مکلفند با استفاده از آخرین فناوری‌ها، سیستم خدماتی آب، برق، گاز، مخابرات و سوخت رسانی را به گونه‌ای ایمن سازند که در اثر بروز حوادث، خدمات رسانی مختل نگردد.

۶- در صورت عدم رعایت آیین‌نامه‌های مربوطه یا عدم اجرای صحیح نقشه‌های طراحی شده توسط مهندسین مشاور یا مهندسی محاسب با سازندگان ساختمان‌ها اعم از پیمانکار و کارفرما و مهندس ناظر مربوطه مکلف به جبران خسارت وارده به ساکنین و مالکین (در صورتی که خود مقصر نباشند) می‌باشند. در صورت تکرار، پروانه کار مقصرین لغو خواهد شد.

۲۷- نظریه شماره ۸۲/۳۵/۶۹۳۵ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی: بند الحاقی تبصره (۷) چون ماهیت بودجه‌ای ندارد مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

→ بند الحاقی ۲- ...

بند الحاقی ۳- به منظور تجهیز منابع و تسریع در اجرای طرح‌ها و پروژه‌های آب و فاضلاب کشور، به وزارت نیرو اجازه داده می‌شود در سال ۱۳۸۳ «شرکت‌های سهامی توسعه تأسیسات آب و فاضلاب» را تشکیل دهد. صددرصد (۱۰۰٪) سهام شرکت مذکور به شرکت مادر تخصصی مهندسی آب و فاضلاب کشور تعلق خواهد داشت. اساسنامه این شرکت بنا به پیشنهاد وزارت نیرو به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۱۹- صنعت، معدن و بازرگانی

بند الحاقی ۱- سازمان اموال تملیکی و ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) مکلفند در مواردی که فروش کالا از طریق مزایده و بر مبنای ارزش سیف باشد ارزش سیف روز کالا به نرخ زمان صدور حکم و در مواردی که ارزش کارشناسی کالا ملاک عمل قرار گیرد ارزش کارشناسی بر مبنای ارزش روز صدور حکم را مبنای عمل قرار دهند. بند الحاقی ۲- از ابتدای سال ۱۳۸۳ نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مکلف است در مبادی گمرکی بازارچه‌های مرزی غرب کشور مطابق سایر بازارچه‌ها به منظور انجام وظایف قانونی استقرار یابد. همچنین نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و گمرک مکلفند نسبت به حضور مؤثر خود در دهانه بهمنشیر و اروندرود اقدام نمایند.

بند الحاقی ۳- از ابتدای سال ۱۳۸۳ درهای مجزای ورودی و خروجی منتهی به اسکله شهید باهنر غیرمجاز و تمامی درها تبدیل به درهای قابل کنترل توسط گمرک خواهد شد. وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی، کشور، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، جهاد کشاورزی و همچنین نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران نسبت به اجرای این حکم مسئولیت مشترک دارند.

بند الحاقی ۴- وزارت بازرگانی مکلف است با هماهنگی وزارت امور اقتصادی و دارایی اقدامات لازم در خصوص واردات کالا در سال ۱۳۸۳ را به نحوی تنظیم کند که واردات مجدد کالاهایی که منشأ اولیه از کشورهای حوزه خلیج فارس را دارند و به صورت صادرات مجدد از کشورهای حوزه خلیج فارس به ایران وارد می‌شود را حداقل چهل درصد (۴۰٪) کاهش دهد. (برای اطلاع از متن لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره ششم سال چهارم، نشر دادگستر، ۱۳۸۴، صص ۲۸۱-۲۷۴).

۱. بند الحاقی ۱ تبصره ۷- به دولت اجازه داده می‌شود در سال ۱۳۸۳ با رعایت اهداف ماده (۱۶۵) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران جهت تشکیل یگان حفاظت سازمان میراث فرهنگی کشور و بنا به پیشنهاد سازمان میراث فرهنگی و تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مجوز استخدام پانصد نفر مراقب آثار تاریخی در سقف جدول و آیین‌نامه اجرایی ماده (۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران را صادر نماید.

بند الحاقی ۲- مازاد وجوه حاصل از واگذاری سهام شرکت‌های دولتی موضوع ردیف ۹۷۰۰۰۰ قسمت سوم این قانون نسبت به مبلغ بیست و دو هزار میلیارد (۲۲/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا سقف یک هزار میلیارد (۱/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال از محل اعتبار ردیف ۵۰۳۷۷۱ قسمت چهارم این قانون در اختیار سازمان تربیت بدنی ایران قرار خواهد گرفت.

۲۸- نظریه شماره ۸۳/۳/۷۱۷۸ مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح دو فوریتی الحاق یک تبصره به ماده (۱) قانون اصلاح ماده (۶۰) و جدول شماره (۲) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور مصوب روز شنبه مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه مطابق اصل ۷۵ قانون اساسی طرح‌های قانونی که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد در صورتی قابل طرح در مجلس است که در آن طریق جبران آن معلوم شده باشد و در این مصوبه نسبت به جبران آن اقدامی نشده است بنابراین مغایر این اصل قانون اساسی شناخته شد. و همچنین مطابق اصل ۵۲ و تفسیر معموله از آن اصل، بودجه سالانه کل کشور و متمم آن باید از طریق دولت تهیه و برای رسیدگی به مجلس شورای اسلامی تصویب گردد لذا این مصوبه مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۹- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۸۴۴ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور مصوب ۱۳۸۵/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

بند الحاقی تبصره (۶)، قسمت اخیر بند (ن) و بندهای الحاقی (۴)، (۷) و (۸) تبصره (۱۴) ماهیت بودجه‌ای ندارد، مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده واحده یک تبصره به عنوان تبصره (۷) به ماده (۱) قانون اصلاح ماده (۶۰) و جدول شماره (۲) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۲/۹/۱۱ به شرح زیر الحاق می‌گردد:

تبصره ۷- به دولت اجازه داده می‌شود در سال ۱۳۸۳ تا مبلغ دویست و پنجاه میلیون (۲۵۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار از حساب ذخیره ارزی برای پرداخت بدهی به سازمان‌های بیمه خدمات درمانی و احداث و ایجاد یکصد پایگاه اورژانس بین شهری و ایجاد ۳۶۰ تخت I.C.U و ۶۵۰ تخت C.C.U هزینه نماید.

۲. بند الحاقی تبصره ۶- به منظور جلوگیری از بی‌نظمی در ساخت و ساز شهری و زیباسازی شهر، ارتفاع و تراکم مجاز برای زمین‌های دارای بنا یا فاقد بنا در هر منطقه شهرداری یکسان می‌باشد.

بند الحاقی ۴ تبصره ۱۴- بیمه‌شدگانی که قبل از ۱۳۸۰/۷/۱۴ برابر ضوابط قانون تأمین اجتماعی خود را از طریق عقد قرارداد به صورت اختیاری و یا حرف و مشاغل آزاد بیمه نموده‌اند و در تاریخ تصویب این قانون دارای حداقل ده سال سابقه پرداخت حق بیمه و حداقل سن شصت سال برای مردان و پنجاه و پنج سال برای زنان می‌باشند. از جزء (۳) بند (ب) قانون اصلاح تبصره (۲) الحاقی ماده (۷۶) قانون اصلاح مواد (۷۲) و (۷۷) و تبصره ماده (۷۶) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴ و الحاق دو تبصره به ماده (۷۶) مصوب ۱۳۷۱ مستثنی بوده و می‌توانند درخواست بازنشستگی نمایند. وزارت رفاه مکلف است بار مالی ناشی از این قانون را تأمین و به سازمان تأمین اجتماعی پرداخت نمایند.

بند الحاقی ۷ تبصره ۱۴- سازمان تأمین اجتماعی موظف است به کسانی که بیش از ده سال حق بیمه پرداخت نموده و به سن شصت سال رسیده‌اند متناسب با سنوات پرداخت حق بیمه حقوق بازنشستگی پرداخت نماید، افرادی که کمتر از ده سال حق بیمه پرداخت نموده‌اند و امکان بازنشستگی آنها وجود ندارد می‌توانند کل حق بیمه پرداخت شده خود را بابت بازنشستگی متناسب با افزایش نرخ تورم رسمی کشور استرداد نمایند.

بند الحاقی ۸ تبصره ۱۴- کارفرمایان واحدهای صنفی با پرداخت حق بیمه با نرخ مشابه کارگران می‌توانند در واحدهای خود بیمه شوند.

۳۰. نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۰۹۸ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶ شورای نگهبان در خصوص طرح اجازه ایجاد ردیف مستقل به دولت برای مؤسسات آموزشی و پژوهشی مصوب شورای گسترش آموزش عالی در بودجه سال ۱۳۸۶ مصوب ۱۳۸۶/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی: اصل این طرح چون اصلاح بودجه می‌باشد باید به شکل لایحه ارسال گردد، لذا مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۱. نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۰۵۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۵ مجلس شورای اسلامی: ماده (۱۱)، مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۲. نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۸۲۰ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح جداول شماره (۴) و (۸) قانون برنامه چهارم توسعه و اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور به منظور تخصیص اعتبار لازم جهت برخورداری معلولان و زنان سرپرست خانوار منتظر نوبت از خدمات سازمان بهزیستی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۳ مجلس شورای اسلامی: طرح دوفوریتی اصلاح جداول شماره (۴) و (۸) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور به منظور تخصیص اعتبار لازم جهت برخورداری معلولان و زنان سرپرست خانوار منتظر نوبت از خدمات سازمان بهزیستی مغایر اصول ۵۲ و ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - در اجراء بند(الف) ماده(۴۹) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و ماده(۱۰۳) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور اجازه داده می‌شود برای مؤسسات آموزشی و پژوهشی که تاکنون فاقد ردیف مستقل بوده‌اند بنا به تصویب شورای گسترش آموزش عالی و پیشنهاد هریک از وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و یا بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سال ۱۳۸۶، ردیف بودجه مستقل ایجاد نماید. اعتبار مورد نیاز هر ردیف، متناسب با جمعیت دانشجویی هر مؤسسه و براساس بودجه سرانه دانشجویی، توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور از اعتبارات دانشگاه مادر کسر و در ردیف ایجاد شده منظور می‌گردد.

تبصره - مؤسسات آموزش عالی پژوهشی وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی پس از تصویب شورای گسترش آموزش عالی وزارتخانه‌های مذکور حسب موضوع مشمول این قانون می‌شوند.

۲. ماده ۱۱- بودجه مقابله با بحران سازمان براساس پیشنهاد سازمان تهیه و پس از تأیید شورای عالی در لایحه بودجه سالانه کل کشور به صورت اعتبارات خارج از شمول قانون محاسبات عمومی گنجانده می‌شود.

۳. ماده واحده - به موجب این قانون دولت مکلف است از محل برداشت از صندوق ذخیره ارزی و منابع مالی حاصل از صرفه‌جویی سهمیه‌بندی بنزین، نسبت به اختصاص سه هزار و پانصد میلیارد (۳,۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال اعتبار جهت پوشش قراردادن معلولان و زنان سرپرست خانوار و بی‌سرپرست به سازمان بهزیستی کشور اقدام نماید.

۳۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

ماده (۱۲) موضوع ماده (۸۲)، الزام دولت به درج بودجه پیشنهادی در لایحه بودجه، مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۴- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۵۷۳ مورخ ۸۷/۹/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح بند (۲۹) قانون بودجه سال ۱۳۸۷ کل کشور و قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران ساختمانی مصوب ۱۳۸۶ مصوب جلسه مورخ دهم آذر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اصل ۵۲ قانون اساسی و نظریه تفسیری شماره ۲۸۷ مورخ ۱۳۷۴/۳/۱۷ شورای نگهبان از این اصل، چون اصلاحات بعدی مربوط به بودجه سالانه کل کشور نیز باید بصورت لایحه و از سوی دولت تقدیم مجلس گردد و اصلاحیه مذکور در خصوص حذف بند (۲۹) قانون بودجه سال ۱۳۸۷ کل کشور بصورت طرح تقدیم مجلس محترم گردیده است، فلذا مخالف این اصل شناخته شد.^(۲)

۳۵- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۴۳ مورخ ۸۷/۱۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۸۸ کل کشور مصوب ۱۳۸۷/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

بند الحاقی ۴۰ به لحاظ اینکه ماهیت بودجه‌ای ندارد مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۲۸۷ مورخ ۱۳۷۴/۳/۱۷ شورای نگهبان:

۱- نظر تفسیری شورای نگهبان نسبت به اصل ۵۲ قانون اساسی این است که:

۱. ماده ۱۲- ماده (۶۲) حذف و ماده (۸۲) به شرح ذیل اصلاح می‌شود: ماده ۸۲- بودجه سالانه مجلس به پیشنهاد هیأت کارپردازان پس از مشورت با کمیسیون برنامه و محاسبات و تصویب هیأت رئیسه در موعد مقرر برای دولت ارسال و در بودجه سالانه کل کشور درج خواهد شد.
۲. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون بند (۲۹) قانون بودجه سال ۱۳۸۷ کل کشور ملغی‌الاثرب و ماده (۵) قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران ساختمانی مصوب ۱۳۸۶/۸/۹ به شرح ذیل اصلاح می‌شود: «ماده ۵- ...»
۳. بند الحاقی ۴۰- نظام بانکی کشور مکلف است در شهرها، منازل مسکونی را که فاقد سند ثبتی هستند از متقاضیان تسهیلات بانکی برای خرید یا احداث واحدهای مسکونی واقع در شهرها وثیقه‌ای غیر از سند ثبتی مربوطه اخذ نماید.

بودجه سالانه کل کشور و متمم آن و اصلاحات بعدی مربوط در غیر مورد تغییر در ارقام بودجه می‌بایست به صورت لایحه و از سوی دولت تقدیم مجلس گردد.

۲- در مورد امکان تغییر در ارقام بودجه از طریق طرحی که نمایندگان محترم تقدیم مجلس می‌کنند شورای نگهبان به رأی نرسید.

۲- نظریه تفسیری شماره ۷۸/۲۱/۵۱۴۶ مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۴ شورای نگهبان:

- نظر به اینکه عبارت «هرگونه اصلاحات در قانون بودجه» کلی است باید مصادیق آن مشخص گردد تا پاسخ روشن داده شود.
- ۱- تغییر در ارقام بودجه به نحوی که در کل بودجه تأثیر بگذارد به وسیله طرح قانونی با توجه به اصل ۵۲ قانون اساسی امکان‌پذیر نیست.
- ۲- تصویب متمم و چند دوازدهم بودجه از طریق طرح قانونی با توجه به اصل ۵۲ قانون اساسی جایز نمی‌باشد.
- ۳- در خصوص تغییر در ارقام بودجه به وسیله طرح قانونی در صورتی که در بودجه کل کشور تأثیر نگذارد رأی تفسیری نیاورده است.
- ۴- الحاق و حذف نیز همانند تغییر در ارقام بودجه است.

اصل پنجاه و سوم

کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه پرداخت‌ها در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام می‌گیرد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۴۸۲۸ مورخ ۱۳۶۴/۸/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه وصول عوارض از متقاضیان شرکت در گشت‌های گروهی سیاحتی و زیارتی اعزامی به خارج کشور مصوب ۱۳۶۴/۸/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده واحده از لحاظ اینکه به خزانه‌داری کل اجازه می‌دهد پنجاه درصد درآمد موضوع ماده واحده را بدون منظور نمودن در بودجه سالانه و تصویب اعتبار آن به وزارت ارشاد اسلامی پرداخت نماید با ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۴۹۷۹ مورخ ۱۳۶۴/۹/۱۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه وصول عوارض از متقاضیان شرکت در گشت‌های گروهی سیاحتی و زیارتی اعزامی به خارج کشور مصوب مورخ ۱۳۶۴/۹/۳ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳- نظریه شماره ۵۱۶۱ مورخ ۱۳۶۴/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تعیین بهای خدمات فرودگاهی و پروازی مصوب جلسه روز پنجشنبه بیست و هشتم آذر ماه ۱۳۶۴ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۴- نظریه شماره ۵۷۱۰ مورخ ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۶۵ کل کشور مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

بند(ج) تبصره ۱۲ که هزینه سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی را موکول به میزان

۱. تبصره - خزانه‌داری کل معادل پنجاه درصد از درآمد فوق را در اختیار وزارت ارشاد اسلامی قرار خواهد داد تا خارج از قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات عمومی و طبق تبصره ۳۸ قانون بودجه سال ۱۳۶۴ کل کشور بر اساس آیین‌نامه مصوب هیأت وزیران صرف خدمات فرهنگی و تبلیغی و رفاهی گشت‌های سیاحتی و زیارتی بنماید.

۲. رک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و دوم قانون اساسی، بند سوم.

۳. رک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و دوم قانون اساسی، بند چهارم.

درآمد واریزی نموده از این جهت که اعتبار مصوب آن مشخص نشده با اصل ۵۳ قانون اساسی مغایر است.^(۱)

۵- نظریه شماره ۵۱۷۳ مورخ ۱۳۶۴/۱۰/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه استفاده از ۵۰٪ درآمدهای واحدهای تابعه سازمان تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی مصوب جلسه روز یکشنبه اول دی ماه ۱۳۶۴ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۶- نظریه شماره ۶۳۵۷ مورخ ۱۳۶۵/۴/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه استفاده از درآمدهای اختصاصی وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی مصوب ۱۳۶۵/۴/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده مربوطه به استفاده از درآمدهای اختصاصی وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی با اصل ۵۳ قانون اساسی مغایرت دارد. در صورتی که جهت استفاده از خدمات پزشکان مقرر شود که پزشکان و پرستاران و مسئولین خدمات بیمارستان‌های دولتی در غیر وقت اداری و با تعیین سقف‌کار در وقت اداری در بیمارستان‌ها مجاز به انجام خدمات درمانی باشند و تعیین دستمزد آنها با کمیسیون فنی مذکور باشد اشکالی ندارد. تذکراً چنانچه در بودجه پرداخت درآمدهای اختصاصی موضوع ماده واحده پیش‌بینی شده است قانوناً باید پرداخت شود و عدم تصویب ماده واحده مانع از پرداخت آن نیست.^(۳)

۷- نظریه شماره ۶۴۱۶ مورخ ۱۳۶۵/۵/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه پرداخت حق‌الزحمه به بیماران روانی که در کارگاه‌های حرفه‌ای... مصوب ۱۳۶۵/۴/۲۵ مجلس شورای اسلامی: از لحاظ قانون اساسی نیز به نظر اکثریت تبصره ۲ با ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی

۱. بندج تبصره ۱۲- سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران مکلف است کلیه درآمدهای حاصل از فروش حق لیسانس فرآیند یا محصول و یا فروش مستقیم محصولات تولید شده در واحدهای نمونه یا واحدهای آزمایشی را به خزانه واریز نماید و به میزان درآمد واریزی در اجرای این بند اعتبار لازم و جهت اجرای عملیات بند(الف) از ردیف ۵۰۳۰۰۱ (هزینه‌های پیش‌بینی نشده) دریافت نماید. سازمان موظف است هر شش ماه یکبار گزارش عملکرد خود را به کمیسیون‌های فرهنگ و آموزش عالی صنایع و برنامه و بودجه مجلس شورای تقدیم نماید.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و دوم قانون اساسی، بند ششم.

۳. ماده واحده - درآمدهای اختصاصی موضوع لایحه قانونی نحوه اداره واحدهای بهداشتی و درمانی و آموزشی وزارت بهداشت و بهزیستی مصوب ۱۳۵۸/۱۰/۱۲ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران از شمول مقررات تبصره ۳۸ قانون بودجه سال (۱۳۵۹) مستثنی است.

مغایرت دارد و پرداخت حق‌الزحمه افرادی که کارهای تولیدی انجام می‌دهند در بودجه باید منظور شود.^(۱)

۸- نظریه شماره ۷۷۰۵ مورخ ۱۳۶۵/۱۱/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی محاسبات عمومی کشور مصوب ۳۰/۱۰/۱۳۶۵ مجلس شورای اسلامی:

ذیل ماده ۷۷ (وزارت امور اقتصادی و دارایی می‌تواند...) و همچنین ذیل ماده ۷۸ (هیأت وزیران...) با اصل ۵۳ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۲)

۹- نظریه شماره ۸۲۵۲ مورخ ۱۳۶۶/۲/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه قانونی زمین شهری مصوب جلسه ۱۳۶۶/۲/۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۴ ماده ۱۱ که به وزارت مسکن اجازه داده از محل عواید واحدهای انتفاعی در اراضی واگذاری اماکن و تأسیسات عمومی احداث نماید از این جهت که عواید مزبور

۱. تبصره ۲- درآمدهای حاصل از فروش محصولات کارگاه‌های مزبور به حساب خزانه‌داری کل واریز خواهد شد و خزانه‌داری کل معادل آن را جهت پرداخت حق‌الزحمه به بیماران روانی شاغل در کارگاه‌ها و مربیان و نیز تهیه مواد اولیه و توسعه کارگاه‌های تولیدی و ایجاد اشتغال در اختیار وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی قرار خواهد داد. حداقل ۶۰٪ درآمدهای مذکور پس از کسر هزینه مواد اولیه به کارکنان مذکور پرداخت می‌گردد.

۲. ماده ۷۷- وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی می‌توانند برای رفع احتیاجات سال بعد در مواردی که موضوعی جنبه فوری و فوری داشته و تأخیر در انجام آن منجر به زیان و خسارت دولت گردد به پیشنهاد بالاترین مقام اجرایی دستگاه مربوط و تأیید وزارت برنامه و بودجه با موافقت وزارت امور اقتصادی و دارایی قراردادهای لازم برای خرید کالا یا خدمات مورد نیاز با رعایت مقررات منعقد نمایند مشروط بر اینکه مبلغ اینگونه قراردادهای به تشخیص وزارت برنامه و بودجه در هر مورد حداکثر بیش از اعتبار مصوب و مشابه آن در آن سال و یا در صورت جدید بودن موضوع مجموعاً در مورد هر دستگاه اجرایی حداکثر بیش از ده درصد مجموع اعتبارات غیرپرسنلی مصوب واحد مربوط نباشد. چنانچه در اجرای قرارداد منعقد و بر اساس مقررات مربوط پرداخت وجوهی به عنوان پیش پرداخت ضرورت پیدا کند و یا قراردادهای مزبور قبل از پایان سال مالی به مرحله تعهد برسد، وزارت امور اقتصادی و دارایی می‌تواند وجوه لازم را به عنوان پیش پرداخت از محل درآمد عمومی همان سال و یا از محل تنخواه‌گردان خزانه تأدیه نماید و در سال بعد پس از تصویب بودجه رأساً از اعتبارات دستگاه مربوط واریز نماید.

ماده ۷۸- در مورد مخارج مربوط به حوادث مهم و ناگهانی مملکتی از قبیل جنگ، آتش‌سوزی، زلزله، سیل، بیماری‌های همه‌گیر و بیماری‌های مربوط به حوادث فوق، حصر اقتصادی و همچنین موارد مشابه که به فرمان رهبر یا شورای رهبری به عنوان ضرورت‌های اسلامی و یا مملکتی اعلام گردد، رعایت مقررات این قانون الزامی نیست و هیأت وزیران می‌تواند برای این نوع مخارج به طور کلی و یا در هر مورد بنا به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی مقررات خاصی وضع نماید. گزارش امر باید در اولین جلسه مجلس شورای اسلامی توسط نخست‌وزیر تقدیم گردد.

جزو درآمد عمومی است و باید به حساب خزانه‌داری کل واریز گردد مغایر با اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۰- نظریه شماره ۸۵۷۷ مورخ ۱۳۶۷/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۷/۳/۲۴ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۲ ماده ۱۷۴ خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی است.^(۲)

۱۱- نظریه شماره ۱۶۵۲ مورخ ۱۳۶۸/۱۱/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه روز سه‌شنبه نوزدهم دی ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره‌های ۵۴، ۴۹، ۴۵، ۲۲، ۱۵ و ۱۲ در خصوص هزینه کردن درآمدهای وصولی از این جهت که باید هزینه‌ها طبق اعتبارات مصوب قانونی باشد با اصل ۵۳ قانون اساسی مغایر است طبعاً اگر نظیر آنچه در تبصره ۹ پیش‌بینی شده تنظیم گردد اشکال مرتفع می‌شود.^(۳)

- ۱- تبصره ۴- وزارت مسکن و شهرسازی می‌تواند اماکن و تأسیسات عمومی را از محل عواید واحدهای انتفاعی در اراضی واگذاری خود براساس آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد وزارت مذکور به تصویب هیأت وزیران می‌رسد احداث نماید.
- ۲- تبصره ۲ ماده ۱۷۴- در مواردی که امکانات بیمارستان‌های ارتش و وزارت دفاع بیش از نیازهای درمانی پرسنل می‌باشد بیمارستان‌های مزبور با رعایت تقدم پرسنل کادر و وظیفه شاغل مجازند به کلیه اشخاص خدمات درمانی ارائه نمایند. هزینه خدمات ارائه شده برابر مقررات به بیمارستان‌های مربوط پرداخت می‌گردد.
- ۳- تبصره ۱۲ ماده واحده - به منظور تأمین هزینه‌های مربوط به آموزش فنی نیروی کار بیش از ظرفیت‌های فعلی به سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای اجازه داده می‌شود معادل کلیه درآمدهایی را که از محل ماده ۱۴ قانون کارآموزی و تبصره‌های آن به حساب درآمدهای عمومی واریز می‌شود عیناً دریافت نماید و به مصرف هزینه‌های جاری و عمرانی مربوط به آموزش فنی و حرفه‌ای برساند. مراکز جدید آموزش پس از مبادله موافقت‌نامه با سازمان برنامه و بودجه ایجاد خواهد شد.
- تبصره ۱۵ ماده واحده - به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اجازه داده می‌شود از متقاضیان تأسیس بیمارستان، پلی‌کلینیک و درمانگاه، آزمایشگاه تشخیص طبی، مطب و داروخانه، مبالغی را به عنوان هزینه‌های صدور موافقت اصولی، پروانه تأسیس به شرح زیر اخذ نماید و به حساب خزانه‌داری کل واریز نماید و معادل آن جهت تجهیز مراکز بهداشتی، درمانی و آزمایشگاهی و بیمارستان‌ها در اختیار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار می‌گیرد.
- ۱- جهت تأسیس بیمارستان در تهران یک میلیون ریال، در شهرهای دانشگاهی پانصد هزار ریال.
- ۲- جهت تأسیس آزمایشگاه تشخیص طبی در تهران دویست و پنجاه هزار ریال، در شهرهای دانشگاهی یکصد و پنجاه هزار ریال.
- ۳- جهت تأسیس پلی‌کلینیک در تهران دویست و پنجاه هزار ریال، در شهرهای دانشگاهی یکصد و پنجاه هزار ریال.
- ۴- جهت تأسیس داروخانه در کل کشور یکصد هزار ریال (به‌استثنای بخش‌های محروم).
- ۵- جهت تأسیس مطب در تهران دویست و پنجاه هزار ریال و در شهرهای دانشگاهی یکصد و پنجاه هزار ریال و در سایر شهرهای کشور یکصد هزار ریال.

۱۲- نظریه شماره ۱۰۰۱ مورخ ۱۳۶۹/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب در جلسه روز سه‌شنبه مورخ هفدهم مهر ماه ۱۳۶۹ مجلس شورای اسلامی:

صدر ماده ۲۰ و بند الف و ب ماده ۲۱ که مقرر می‌دارد درآمدهای ارزی وزارت امور خارجه و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در حساب ارزی خودشان واریز گردد و به واریز نمودن آن در خزانه تصریح نشده و نیز بند ب که بدون الزام به آوردن در بودجه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مجاز به خرید اتومبیل‌های جدید از حساب ارزی خود شده است مغایر با اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

→ تبصره ۲۲ ماده واحده - به وزارت کشاورزی اجازه داده می‌شود که معادل ۳۰٪ از درآمد حاصل از واریز وجوه مربوط به اجاره‌بها، فروش و سایر وجوه حاصل از اراضی ملی شده و دولتی و خالصه و سایر اراضی متعلق به این وزارتخانه را در جهت احیاء و توسعه همان اراضی و یا سایر اراضی مصروف نماید.

تبصره ۴۵ ماده واحده - دولت موظف است تسهیلات لازم را جهت بازگشت آن تعداد از فارغ‌التحصیلان ایرانی دانشگاه‌های خارج از کشور که مایل به خدمت در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی هستند، پس از تأیید صلاحیت آنان جهت عضویت در هیأت علمی فراهم نماید. وسایل متعارف زندگی و خودروی شخصی که این گونه افراد با خود می‌آورند، از حقوق و عوارض گمرکی معاف می‌باشد.

آیین‌نامه اجرایی این تبصره توسط وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و امور اقتصادی و دارایی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۴۹ ماده واحده - دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی می‌توانند دوره‌های شبانه و دوره‌های خاص، تأسیس و هزینه‌های سرانه شبانه را با تأیید وزارتین فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حسب مورد از داوطلبان به تحصیل وصول و وجوه حاصله را به خزانه‌داری کل واریز نمایند و همه ساله معادل آن را صرف هزینه‌های مربوطه دانشگاه نمایند.

تبصره ۵۴ ماده واحده - وزارت کار و امور اجتماعی موظف است برای طرح‌ها و پروژه‌های ایجاد کار و اشتغال مراکز خدمات اشتغال را گسترش داده و کارایی آن را تا پاسخ به نیاز افزایش دهد.

۱. ماده ۲۰- به وزارت امور خارجه اجازه داده می‌شود درآمدهای کنسولی و وجوه حاصله از فروش ساختمان‌های قدیمی، مستعمل و غیرقابل استفاده و مازاد بر احتیاج خود را در خارج از کشور به حساب ارزی به نام خود در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واریز نماید.

ماده ۲۱- به وزارت ارشاد اسلامی اجازه داده می‌شود.

الف - وجوه حاصله از فروش ساختمان‌های قدیمی، مستعمل و غیرقابل استفاده و دور از دسترس عموم مردم و مازاد بر احتیاج ریزنی‌های فرهنگی خود را در خارج از کشور به حساب ارزی به نام خود در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واریز نماید و معادل صد در صد (۱۰۰٪) مبالغ ارزی واریزی از محل اعتباری که به همین منظور در قانون بودجه هر سال منظور می‌شود در اختیار آن وزارتخانه برای هزینه خرید یا احداث یا تجهیز ساختمان‌های ریزنی‌های فرهنگی مورد نیاز در خارج از کشور قرار خواهد گرفت.

ب - وجوه حاصله از فروش اتومبیل‌های اسقاطی و غیرقابل استفاده و مستعمل ریزنی‌های فرهنگی را در حساب ارزی نزد بانک مرکزی نگهداری کرده و جهت خرید اتومبیل‌های جدید در خارج از کشور به مصرف برساند.

۱۳- نظریه تکمیلی شماره ۱۰۲۲ مورخ ۱۳۶۹/۸/۱۳ شورای نگهبان در خصوص ماده ۴۵ لایحه وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۶۹/۳/۱۷ مجلس شورای اسلامی: بند (الف) و (ج) شق ۴ ماده ۴۵ مغایر با اصل ۵۳ قانون اساسی است.^(۱)

۱۴- نظریه شماره ۱۱۰۵ مورخ ۱۳۶۹/۹/۸ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب مورخ ۱۳۶۹/۸/۲۰ کمیسیون مشترک امور اقتصادی و دارایی و برنامه و بودجه مجلس شورای اسلامی:

بند (الف) و (ج) شق ۴ ماده ۴۵ از آن جهت که برای مصرف درآمدهای حاصله، پیش‌بینی منظور نمودن آن در بودجه سالانه کل کشور نشده همچنان مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی است و ایراد سابق کاملاً رفع نشده، به علاوه بند (ب) شق ۴ فوق‌الذکر که در مصوبه سابق بی‌اشکال بوده با اصلاحی که در آن به عمل آمده منظور نمودن در بودجه سالانه کل کشور از آن حذف شده است نیز مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. بند (الف) شق ۴ ماده ۴۵-۵۰٪ وجوه حاصل از جرائم رانندگی در هر یک از شهرها (غیر از تهران) به حساب شهرداری مربوط واریز می‌گردد تا جهت ایجاد توقفگاه (پارکینگ) و اصلاح و تعمیر و مرمت معابر و پل‌های زیرگذر و روگذر هزینه نماید.

بند (ج) شق ۴ ماده ۴۵- کلیه وجوه حاصله از جرائم راهنمایی و رانندگی در تهران همانطور که تاکنون عمل می‌شده در اختیار شهرداری تهران قرار می‌گیرد که ۳٪ آن به ترتیب مقرر در بند «ب» جهت تشویق پرسنل و مابقی در جهت مصارف «الف» و «ب» مستقیماً مصرف و هزینه شود.

۲. بند (الف) شق ۴ ماده ۴۵- معادل پنجاه درصد (۵۰٪) وجوه حاصل از جرائم رانندگی در هر یک از شهرها (غیر از تهران) که به درآمد عمومی کشور واریز می‌شود، از محل اعتبار فوق‌الذکر به حساب شهرداری مربوط واریز می‌گردد تا جهت ایجاد توقفگاه (پارکینگ) و اصلاح و تعمیر و مرمت معابر و پل‌های زیرگذر و روگذر هزینه نماید. بند (ب) شق ۴ ماده ۴۵- معادل پنجاه درصد (۵۰٪) باقیمانده از جرائم رانندگی در هر یک از شهرها (غیر از تهران) و همچنین معادل کلیه وجوه حاصل از جرائم رانندگی در جاده‌ها که به حساب درآمد عمومی کشور واریز می‌شود، از محل اعتبار فوق‌الذکر، در اختیار وزارت کشور قرار خواهد گرفت تا ۳٪ آن را جهت تشویق به مأمورانی که تخلف را تشخیص و اقدام به صدور اختاریه می‌نمایند و نیز ایجاد انگیزه، تلاش و ترغیب و تشویق سایر مأموران مربوط به منظور اجرای هر چه بهتر وظایف محوله هزینه نمایند مابقی وجوه مذکور جهت حسن انتظام عبور و مرور، آموزش، اقدامات پیشگیرانه و تهیه وسایل و تجهیزات فنی جهت جلوگیری از تصادفات، خرید و تعمیر و نگهداری وسایل و قطعات مخابراتی و وسایل نقلیه موتوری و لوازم آن و همچنین هزینه سوخت و نگهداری آنها، خرید اراضی و احداث و اجاره ابنیه مورد نیاز تجهیزات و علائم، تهیه وسایل آموزشی و تحقیقاتی و فیلم و اسلاید و استفاده از امکانات رادیو و تلویزیون در جهت آموزش همگانی، اعزام احتمالی پرسنل راهنمایی و رانندگی و پلیس راه ژاندارمری به خارج از کشور جهت مطالعه و بازدید از مؤسسات آموزش و ترافیکی و پرداخت حق‌التدریس برای آموزش راهنمایی و رانندگی بین نیروهای انتظامی مربوط (راهنمایی و رانندگی و پلیس راه ژاندارمری) توزیع و به مصرف برسد.

بند (ج) شق ۴ ماده ۴۵- معادل صددرصد (۱۰۰٪) وجوه حاصله از جرائم راهنمایی و رانندگی در تهران که به حساب درآمد عمومی کشور واریز می‌شود، از محل اعتبار فوق‌الذکر در اختیار شهرداری تهران قرار می‌گیرد که ۳٪ آن به ترتیب مقرر در بند «ب» جهت تشویق پرسنل و مابقی در جهت مصارف بندهای «الف» و «ب» مصرف و هزینه شود.

۱۵- نظریه شماره ۱۴۸۵ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ کل کشور مصوب جلسه مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۹ مجلس شورای اسلامی:

بند(د) تبصره ۱۹ از آن جهت که در آن سقف درآمدهای حاصله از اجرای تبصره ۴۶ را که در اختیار وزارت کشور قرار می‌گیرد تعیین نشده مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی است.^(۱)

۱۶- نظریه شماره ۱۲۴۸ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب جلسه ۷۰/۲/۳ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۱ ماده ۱۴۹ و تبصره ۴ ماده ۱۹۳ که تجویز خرج نمودن مبالغ دریافتی را بدون پیش‌بینی درج آن در بودجه و تصویب اعتبارات نموده با اصل ۵۳ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۲)

۱۷- نظریه شماره ۱۹۱۳ مورخ ۱۳۷۰/۷/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه اساسنامه انستیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع غذای کشور مصوب جلسه ۱۳۷۰/۷/۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۷ از این نظر که بدون اشاره به منظور نمودن در بودجه و اعتبار مصوب، مقرر می‌دارد صددرصد درآمدها توسط انستیتو هزینه شود با اصل ۵۳ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۳)

۱۸- نظریه شماره ۲۵۴۲ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۱ کل کشور مصوب جلسه ۱۳۷۰/۱۱/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

۱۸-۱ در بند(ز) تبصره ۵ و بند(الف) تبصره ۷ و بند(د) تبصره ۱۰ و بند(ج) تبصره ۱۹

۱. بند(د) تبصره ۱۹- درآمدهای حاصل از اجرای تبصره ۴۶ قانون بودجه سال (۱۳۶۴) در اختیار وزارت کشور قرار گیرد تا در شهرهای واقع در بخش‌های محروم تقسیم و صرف هزینه تأمین تأسیسات زیربنایی در آن شهرها شود. وزارت کشور موظف است عملیات موضوع این تبصره را هر چهارماه یک بار به کمیسیون‌های برنامه و بودجه، شوراها و امور داخلی کشور و دیوان محاسبات مجلس شورای اسلامی گزارش نماید.

۲. تبصره ۱ ماده ۱۴۹- از کسانی که از خانه‌های سازمانی استفاده می‌نمایند متناسب با هزینه مسکن متعارف در هر منطقه اجازه دریافت گردیده و وجوه دریافتی برابر مقررات در زمینه نگهداری و توسعه خانه‌های سازمانی مصرف خواهد شد.

تبصره ۴- یگان‌ها و بیمارستان‌های مذکور در تبصره ۲ و ۳ این ماده مکلفند وجوه دریافتی را و همچنین وجوه مشابهی که از بیماران اورژانس دریافت می‌نمایند به حساب خزانه واریز و در پایان هر ماه معادل وجوه واریز شده را از خزانه دریافت و صرف تأمین نیازمندی‌ها و توسعه امکانات خود نمایند.

۳. ماده ۷- کلیه درآمدهای انستیتو به حساب خزانه واریز و انستیتو می‌تواند صددرصد آن را خارج از قانون محاسبات عمومی هزینه نماید.

و بند ۱۸ تبصره ۲۹ و تبصره‌های ۳۴، ۴۱، ۵۲ سقف اعتبار ملحوظ نگردیده است فلذا مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی است.^(۱)

۱. بند(ز) تبصره ۵- پنج درصد (۵٪) از کلیه درآمدهای حاصله از مابه‌التفاوت‌های وصولی موضوع بند(۱۰) ماده(۷) اساسنامه سازمان حمایت مصرف کنندگان و تولیدکنندگان تحت عنوان «اعتبارات خاص نقاط محروم» علاوه بر سهم اعتبارات استانی و ملی بخش‌ها و دهستان‌های محروم کشور به نسبت درآمد وصولی به صورت صددرصد (۱۰۰٪) تخصیص یافته به طرح‌های آموزش و پرورش و بهداشت و آب و برق و راه مناسب روستایی و خانه‌های سازمانی و طرح‌های تولیدی اشتغال‌زا اختصاص می‌یابد. این اعتبار به تفکیک پروژه‌های مشخص و دستگاه اجرایی هزینه کننده در بخش‌ها و دهستان‌های محروم کشور براساس پیشنهاد دفتر امور مناطق محروم کشور و موافقت رئیس‌جمهور به مصرف می‌رسد. دفتر مناطق محروم موظف است هر چهار ماه یکبار گزارش عملکرد اعتبارات این تبصره را به کمیسیون‌های برنامه و بودجه، دیوان محاسبات، امور اقتصادی و دارایی و نهادهای انقلاب مجلس شورای اسلامی تسلیم نماید. همچنین استانداران موظفند منظمأً گزارش جلسات کمیسیون ویژه مناطق محروم استان در مورد مناطق محروم و عملیات اجرایی اعتبارات فوق را به دفتر امور مناطق محروم کشور - ریاست‌جمهور و نمایندگان ذیربط مجلس شورای اسلامی ارسال نمایند.

بند(الف) تبصره ۷- به سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای وزارت کار و امور اجتماعی اجازه داده می‌شود تا پنج درصد (۵٪) درآمد موضوع ماده ۱۴ قانون کارآموزی را که از کلیه واحدهای صنعتی و تولیدی و خدماتی مشمول قوانین کار و تأمین اجتماعی وصول خواهد شد جهت تشویق و ترغیب و افزایش کارآیی کارکنانی که در تحقق اهداف سازمان و افزایش درآمد دولت فعالیت مؤثر دارند، هزینه نماید.

بند(د) تبصره ۱۰- معادل درآمدهای اکتسابی هر یک از سازمان‌های منطقه‌ای بهداشت و درمان استان‌ها موضوع قانون استفاده از درآمدهای اختصاصی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مصوب ۱۳۶۵/۵/۷ مجلس شورای اسلامی و درآمد حاصل از قراردادهای خاص موضوع قانون مصوب (۱۳۵۱/۱۲/۲۷) پس از واریز به خزانه از محل درآمد اختصاصی ردیف ۱۲۹۰۰۰ قسمت چهارم این قانون در اختیار سازمان منطقه‌ای بهداشت و درمان استان ذیربط قرار می‌گیرد تا برحسب آیین‌نامه مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان برنامه و بودجه به مصرف برسد.

گزارش عملیات اجرایی موضوع بیست درصد (۲۰٪) اعتبار این بند در استان‌ها هر چهار ماه یک بار به نمایندگان هر استان و کمیسیون بهداری و بهزیستی مجلس شورای اسلامی ارائه می‌گردد. آیین‌نامه اجرایی موضوع بیست درصد (۲۰٪) اعتبار بند «د» این تبصره حداکثر ظرف دو ماه از تاریخ تصویب این قانون با پیشنهاد مشترک وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان برنامه و بودجه به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

بند(ج) تبصره ۱۹- خزانه‌داری کل مکلف است وجوهی را که طبق قوانین و مقررات مربوط توسط وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی به نام شهرداری‌ها وصول و در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌گردد جهت تأمین خودکفایی و تقسیم بین شهرداری‌ها در اختیار وزارت کشور - سازمان شهرداری‌ها قرار دهد.

۱- معادل هشتاد درصد (۸۰٪) مبالغ وصولی را طبق جدولی که به پیشنهاد سازمان شهرداری‌ها به تصویب وزیر کشور می‌رسد، در اختیار شهرداری‌های ذیربط قرار دهد.

۲- معادل بیست درصد (۲۰٪) باقیمانده مبالغ وصولی را در اختیار سازمان شهرداری‌ها قرار دهد تا در جهت انجام وظایف مربوط صرف بهبود امور عمومی شهرداری‌ها گردد.

بند ۱۸ تبصره ۲۹- قوه قضائیه و دستگاه‌های تابعه مکلفند کلیه وجوه ارزی دریافتی را به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واریز نمایند. عدم واریز به موقع در حکم تصرف غیرقانونی در اموال عمومی دولتی است. بیست درصد (۲۰٪) از وجوه مذکور جهت تأمین نیازهای قوه قضائیه که به تأیید کمیته تخصیص ارز خواهد رسید در اختیار وزارت دادگستری قرار می‌گیرد.

۱۸-۲. در تبصره‌های ۴۱ درآمدهای واسله و در تبصره ۴۵ کل درآمد و نیز مانده وجوه باید به خزانه واریز گردد والا مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

→ تبصره ۳۴- اجازه داده می‌شود مازاد افزایش درآمد نسبت به درآمد مصوب پیش‌بینی شده در بودجه سال ۱۳۷۱ شرکت سهامی آزمایشگاه فنی و مکانیک خاک وابسته به وزارت راه و ترابری با تصویب مجمع عمومی شرکت به منظور توسعه و تجهیز آزمایشگاه مرکزی و شعب آن در کلیه استان‌ها جهت انجام هزینه‌های سرمایه‌ای اختصاص یابد. و همچنین افزایش درآمد نسبت به درآمد مصوب پیش‌بینی شده در بودجه سال ۱۳۷۱ شرکت‌های راه آهن جمهوری اسلامی ایران و پایانه‌ها، جهت انجام هزینه‌های سرمایه‌ای اختصاص یابد.

تبصره ۴۱- الف - به وزارت راه و ترابری اجازه داده می‌شود به ازاء خدمات به مقامات، میهمانان و مسافران خارجی که از پلویون‌های فرودگاه‌های کشور عبور می‌نمایند، وجوهی را به ریال یا ارز معتبر حسب مورد دریافت نماید. درآمد مزبور توسط سازمان جهت توسعه و تجهیز اداره پلویون‌های کشور به مصرف خواهد رسید. میزان و نحوه دریافت وجه و هزینه و نیز چگونگی تردد افراد کشورهایی که مشمول این پرداخت می‌شوند براساس آیین‌نامه‌ای خواهد بود که مشترکاً توسط وزارتخانه‌های راه و ترابری، امور خارجه و نهاد ریاست جمهوری تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ب - به وزارت راه و ترابری اجازه داده می‌شود بهای خدمات فرودگاهی و پروازی را به ریال یا ارز معتبر حسب مورد براساس جداول و میزانی که به تصویب هیأت وزیران می‌رساند، دریافت نماید.
ج - مقررات بند(الف) این تبصره شامل اتباع کشورهایی که از مقامات و مسافری ایرانی وجوه مشابهی دریافت نمی‌دارند نخواهد بود.

د - مبلغ سه میلیارد (۳/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال در اختیار وزارت امور خارجه قرار می‌گیرد تا برای جمهوری‌های تازه استقلال یافته شوروی سابق ساختمان مورد نیاز جهت سفارت، کنسولگری و اقامتگاه سفرا و دیپلمات‌ها تهیه نماید.
تبصره ۵۲- اجازه داده می‌شود بیست درصد (۲۰٪) درآمد حاصله از صدور کارت معافیت یکساله مشمولین مقیم خارج از کشور که برای هر نفر پنج هزار (۵۰۰۰) دلار دریافت خواهد شد برای خرید و احداث ساختمان یا ملک و تجهیزات مربوط به نمایندگی‌ها به مصرف برسد. بدیهی است کارت معافیت پس از تأیید فرماندهی کل قوا مطابق آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های امور خارجه و کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید، توسط وزارت امور خارجه صادر خواهد شد.

۱. تبصره ۴۵- الف - در اجرای سیاست واگذاری سهام دولت در شرکت‌های دولتی و بخش عمومی به مردم و در چارچوب تحقق اهداف برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران سازمان صنایع ملی ایران مکلف است نسبت به فروش سهام کارخانجات و شرکت‌های تحت پوشش خود اقدام و از محل وجوه حاصل از فروش سهام مذکور معادل یکصد و ده میلیارد (۱۱۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال به حساب درآمد عمومی کشور واریز نمایند. مانده وجوه حاصل از فروش سهام مذکور توسط سازمان صنایع ملی ایران براساس خط‌مشی و سیاست‌های مصوب کمیسیون موضوع بند(د) تبصره ۲ قانون بودجه سال ۱۳۷۱ کل کشور قابل هزینه خواهد بود.

ب - وزارت نیرو موظف است ترتیبی اتخاذ نماید که سهام شرکت‌های وابسته به آن وزارتخانه در کارخانجات صنایع جنبی آب و برق را به عموم عرضه نماید. صددرصد (۱۰۰٪) وجوه حاصله از فروش این سهام در اختیار صاحبان سهام فعلی (شرکت‌های تابعه وزارت نیرو) قرار خواهد گرفت تا با نظارت وزارت نیرو صرفاً به مصرف سرمایه‌گذاری‌های تکمیلی و توسعه‌ای صنایع فوق برسد.

ج - ده میلیارد (۱۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال از درآمد این تبصره مازاد بر یکصد و ده میلیارد (۱۱۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال جهت ایجاد هفتاد مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای اختصاص می‌یابد. (برای اطلاع از متن تبصره‌های مزبور رک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره سوم مجلس، نشر دادگستر، سال ۱۳۸۵، ص ۴۷۲-۴۶۰).

۱۹- نظریه شماره ۳۳۰۲ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه نظام مهندسی ساختمان مصوب جلسه ۱۳۷۱/۲/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۹ به لحاظ اینکه پیش‌بینی واریز شدن وجوه دریافتی به خزانه و هزینه کردن آن طبق اعتبارات مصوب نشده است با اصل ۵۳ قانون اساسی مغایر است.^(۱)

۲۰- نظریه شماره ۳۶۶۴ مورخ ۱۳۷۱/۷/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه تأمین زنان و کودکان بی‌سرپرست مصوب ۱۳۷۱/۶/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۱ ماده ۷ به جهت ملحوظ ننمودن سقف مصوب ی برای اعتبارات مذکوره مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۱- نظریه شماره ۳۸۷۷ مورخ ۱۳۷۱/۸/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب ۱۳۷۱/۸/۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۱- تبصره ۵ ماده ۹ از این جهت که تصرف در وجوهی را که از فروش اموال توقیفی به دست می‌آید بدون واریز به خزانه و رعایت اعتبار مصوب به شورایعالی استاندارد واگذار نموده است خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲-۲۱- ماده ۲۴ و ۲۵ از این جهت که کلیه درآمدها باید به خزانه واریز گردد و پرداخت‌ها در حد اعتبار مصوب باشد مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۱۹- به وزارت مسکن و شهرسازی اجازه داده می‌شود در مقابل صدور تمدید «اجازه اشتغال موضوع تبصره ۲ ماده ۱۵» و «پروانه اشتغال» مهندسان به میزانی که در قانون بودجه تعیین خواهد شد مبالغی را دریافت نماید و معادل صددرصد درآمد حاصله را صرف تحقیقات مربوط به تدوین مقررات ساختمانی کشور و ترویج و اعتلای «نظام مهندسی ساختمان» نماید.

۲. تبصره ۱ ماده ۷- کلیه خسارات و وجوه حاصل از جرایم نقدی مقرر در این قانون در یکی از حساب‌های خزانه تمرکز می‌یابند و براساس درخواست سازمان بهزیستی کشور و طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، هزینه می‌گردد.

۳. تبصره ۵ ماده ۹- آیین‌نامه طرز اجرای توقیف کالاهای غیراستاندارد و نحوه فروش و مصرف آن در ارتباط با توسعه و تجهیز آزمایشگاه‌های مؤسسه، به تصویب شورایعالی استاندارد می‌رسد.

۴. ماده ۲۴- بودجه ریالی و ارزی مؤسسه از محل بودجه سالیانه دولت و درآمدهای مؤسسه در قبال انجام خدمات آزمایشگاهی، تحقیقاتی و آموزشی و نظارت بر اجرای استاندارد و کاربرد علائم استاندارد تأمین خواهد شد. ماده ۲۵- کلیه درآمدهای مؤسسه به حساب خزانه واریز و طبق نظام هماهنگ پرداخت‌ها هزینه می‌گردد.

۲۲- نظریه شماره ۴۱۳۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۲ کل کشور مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۲- بندهای (د) و (و) در تبصره ۸ سقف اعتبار نداشته فلذا مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۲۲- بند (ب) تبصره ۴۷ از این جهت که سقف هزینه نامشخص است مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳-۲۲- بند (ب) تبصره ۵۰ از نظر اینکه واریز ۵۶ وجوه مذکور در این بند را به خزانه قید نموده است مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۴-۲۲- تبصره ۵۶ و ۵۷ ماهیت بودجه‌ای نداشته فلذا مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی

۱. بند (د) تبصره ۸- کلیه شرکت‌ها و کارخانجات دولتی و وابسته به نهادها و ارگان‌ها موظفند حداقل دو درصد (۲٪) سود ناخالص سال قبل خود را در جهت تأمین فضاهای آموزشی و پرورشی مورد نیاز فرزندان لازم‌التعلیم پرسنل تحت پوشش خود و یا در جهت احداث، توسعه، تعمیر و تجهیز فضاهای آموزشی و پرورشی غیراداری و ساخت مراکز فرهنگی، سینما، کتابخانه مورد نیاز سایر اقشار در سطح کشور به طور مستقیم و یا از طریق سازمان نوسازی توسعه و تجهیز مدارس کشور به مصرف برسانند. مبلغ حاصل از اجرای این بند به ترتیب به میزان دو سوم و یک سوم در اختیار وزارتین آموزش و پرورش و فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار می‌گیرد. کل هزینه‌های انجام شده با تأیید وزارتین آموزش و پرورش و فرهنگ و ارشاد اسلامی جزء هزینه‌های قابل قبول مؤدیان مالیاتی تلقی و از درآمد مشمول مالیات آنها کسر خواهد شد.

بند (و) تبصره ۸- پنج درصد (۵٪) از عوارض شهرداری‌ها در شهرهای: تهران، اصفهان، مشهد، شیراز، تبریز، کرج صرف احداث و تکمیل فضاهای آموزشی و پرورشی همان شهر خواهد شد.

۲. بند (ب) تبصره ۴۷- دولت مکلف است معادل صددرصد (۱۰۰٪) درآمد حاصل از اجرای بند الف این تبصره را پس از تخصیص اعتبار برای هر استان با تصویب کمیته برنامه‌ریزی استان‌های ذی‌ربط به نسبت درآمد هر بخش به پروژه‌های مشخص روستاهای همان بخش اختصاص دهد.

۳. بند (ب) تبصره ۵۰- سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران مکلف است نسبت به واگذاری سهام شرکت‌های تحت پوشش خود تا سقف سیصد میلیارد (۳۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال اقدام نموده و پس از واریز مبلغ یک ششم آن به حساب درآمد عمومی ردیف ۵۹۴۰۰۰ قسمت سوم این قانون و باقیمانده را تا سقف مذکور به منظور اجرای طرح‌های عمرانی ۹ گانه (صنایع مکانیکی) موضوع بند «ب» تبصره ۱۵ قانون بودجه سال ۱۳۷۱ که اجرای آنها به عهده سازمان مذکور گذاشته و سایر طرح‌های در دست اجرای سازمان هزینه نماید. درآمدهای سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران حاصل از فروش و یا سود سهام شرکت‌های تحت پوشش «که صرف سرمایه‌گذاری» شود تا سقف فوق‌الذکر از مالیات معاف است. در صورت عدم خرید سهام در بازار، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است از محل منابع بانک‌های عامل کسری اعتبار فوق‌الذکر را برای طرح‌هایی که توجیه فنی اقتصادی دارند به صورت وام در اختیار سازمان مذکور قرار دهد.

شناخته شد.^(۱)

۲۳- نظریه شماره ۴۹۳۳ مورخ ۱۳۷۲/۴/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح تهیه مسکن برای افراد کم درآمد مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه همه پرداخت‌ها باید در حدود اعتبارات مصوب در بودجه سالانه کل کشور باشد و این امر در مصوبه مزبور منظور نشده لذا مغایر با اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۴- نظریه شماره ۵۰۱۹ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۷۲/۵/۳ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۲۰ خلاف اصول ۵۳ و ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۵۶- به منظور جلوگیری از ضایعات محصولات کشاورزی و افزایش ارزش افزوده این محصولات و صادرات مناسب تولیدات کشاورزی، بانک کشاورزی و سازمان تحقیقات کشاورزی ایران موظف‌اند با استفاده از منابع داخلی بانک، نسبت به تهیه طرح جامع و مطالعات طرح‌های صنایع نگهداری تبدیلی محصولات کشاورزی و ارائه آن به وزارتخانه‌های جهادسازندگی و کشاورزی جهت اجرا اقدام نمایند.

تبصره ۵۷- به منظور اجرای تبصره ۴۰ قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و جایگزین کردن شیوه مکاتبه و ارتباط پستی به جای ارتباط حضوری مردم به ادارات دولتی و همچنین انجام خدمات پستی دستگاه‌های دولتی و عمومی توسط شرکت پست جمهوری اسلامی ایران کمیته‌ای متشکل از سازمان امور اداری و استخدامی کشور، سازمان برنامه و بودجه، وزارت پست و تلگراف و تلفن و دستگاه اجرایی ذی‌ربط با مسئولیت معاون اول رئیس‌جمهور تشکیل می‌گردد تا عرضه و جایگزینی آن قسمت از خدمات پستی کلیه دستگاه‌های دولتی، شرکت‌های دولتی و تحت پوشش، بانک‌ها، مؤسسات وابسته به دولت، شهرداری‌ها و نهادهای انقلاب اسلامی و نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران که قابل واگذاری به شرکت پست باشد تعیین و متناظر با آن پست‌های سازمانی ذی‌ربط حذف و اعتبارات جاری دستگاه‌های ذی‌ربط کاهش یابد.

۲. ماده واحده - به منظور تأمین مسکن برای محرومین سراسر کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است علاوه بر وصول مالیات‌های مقرر، نیم درصد از درآمد مشمول مالیات بانک‌های کشور را اخذ و به حساب مخصوص خزانه واریز نماید. معادل صددرصد وجوه دریافتی از حساب خزانه به حساب ۱۰۰ (صد) حضرت امام (ره) (ویژه کمک به مسکن محرومین) واریز می‌گردد. بنیاد مسکن انقلاب اسلامی موظف است مبلغ دریافتی مزبور را صرفاً جهت تأمین مسکن ارزان قیمت برای محرومین مصرف نماید.

۳. ماده ۲۰- از ابتدای سال ۱۳۷۳ با لحاظ شدن در لایحه بودجه سالیانه برابر دو درصد (۲٪) از مجموع وجوه دریافتی بابت حقوق گمرکی و سود بازرگانی کلیه کالاهای وارداتی به عنوان عوارض ویژه در اختیار دولت قرار می‌گیرد تا بر اساس آیین‌نامه اجرایی این قانون جهت تشویق و توسعه صادرات کالاهای غیرنفتی و همچنین راه‌اندازی صندوق تضمین صادرات، آموزش و تبلیغات بازرگانی به مصرف برسانند.

۲۵- نظریه شماره ۵۰۴۷ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح صدور اسناد مالکیت اراضی مشمول اصلاحات ارضی در روستاها و شهرهای مشمول مصوب ۱۳۷۲/۵/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۲ ماده واحده از این جهت که بدون رعایت تصویب سالانه اعتبار مذکور اجازه مصرف آن را داده است خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۶- نظریه شماره ۵۳۰۴ مورخ ۱۳۷۲/۷/۷ شورای نگهبان درخصوص طرح نحوه تأمین هزینه‌های اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۶/۳۰ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۲۷- نظریه شماره ۵۵۹۸ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل شوراهای آموزش و پرورش در استان‌ها، شهرستان‌ها و مناطق کشور مصوب ۱۳۷۲/۹/۳ مجلس شورای اسلامی:

بندهای ۲ و ۳ و ۴ ماده ۱۳ به علت عدم واریز دریافت‌ها به خزانه مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲۸- نظریه شماره ۶۴۱۹ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۱ شورای نگهبان درخصوص طرح مقررات تردد وسایل نقلیه خارجی مصوب ۱۳۷۳/۳/۱ مجلس شورای اسلامی:

ذیل ماده واحده از این جهت که اجازه دریافت معادل وجوه واریز شده به خزانه را

۱. تبصره ۲- درآمد ناشی از اجرای این قانون به خزانه واریز و ۵۰ درصد آن صرف تجهیز سازمان ثبت اسناد و املاک خواهد شد.

۲. رک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و دوم، بند دوازدهم.

۳. ماده ۱۳- منابع مالی شوراهای مناطق برای هزینه‌های جاری و عمرانی عبارتند از:

۱- ... ۲- یک درصد از بهای فروش کالا و خدمات کارخانه‌ها و مؤسسات خدماتی و تولیدی استان که از طریق شورای استان میان مناطق توزیع می‌شود.

بند ۳- تا پنج درصد عوارض صدور پروانه‌های ساختمانی، تفکیک زمین‌ها، پذیره و نوسازی علاوه بر عوارض مذکور را شهرداری‌ها دریافت کرده و به حساب شورای منطقه واریز می‌کنند.

بند ۴- عواید حاصل از فروش ساختمان‌ها و زمین‌های بلااستفاده و نیز ساختمان‌ها و زمین‌های دیگر که در اختیار آموزش و پرورش است و می‌توان آنها را با توجه به نیازهای آموزش و پرورش تبدیل به احسن نمود، در چهارچوب ضوابطی که از سوی وزارت آموزش و پرورش معین می‌شود.

بدون تصویب اعتباری برای آن می‌دهد خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی است.^(۱)

۲۹- نظریه شماره ۶۴۲۳ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه دریافت جرایم نقدی از کارفرمایان کارگاه‌های مشمول قانون تأمین اجتماعی که ظرف مهلت مقرر نسبت به ارسال صورت مزد و حقوق بیمه‌شدگان و حق بیمه مربوط اقدام نمی‌نمایند مصوب ۱۳۷۳/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۵ از این نظر که معادل وجوه واریز شده را بدون تصویب اعتبار در اختیار سازمان تأمین اجتماعی قرار داده است مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۰- نظریه شماره ۶۶۵۶ مورخ ۱۳۷۳/۵/۶ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه واگذاری سهام دولتی و متعلق به دولت به ایثارگران و کارگران مصوب ۱۳۷۳/۵/۵ مجلس شورای اسلامی: ماده ۹ از این جهت که در آن پرداخت‌ها در حدود اعتبارات مصوب نمی‌باشد خلاف اصل پنجاه و سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۳۱- نظریه شماره ۷۱۴۵ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

۱-۳۱- بند ۴ تبصره ۲ مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده واحده - به منظور ایمن‌سازی، نگهداری و بهسازی جاده و احداث مجتمع‌های خدمات رفاهی رانندگان (تیرپارکها) به وزارت راه و ترابری اجازه داده می‌شود با ایجاد دفاتر و استقرار نمایندگان خود در مرزهای جاده‌ای بین‌المللی کشور نسبت به صدور پروانه‌های تردد وسایل نقلیه خارجی در قلمرو جمهوری اسلامی ایران که تعیین‌کننده مشخصات عملیات حمل و نقل از جمله زمان سفر و مسیر تردد وسایل مزبور می‌باشد اقدام کند و برحسب طول مسیر تردد و میزان مصرف سوخت هر یک از وسایل نقلیه خارجی و مابه‌التفاوت قیمت داخلی سوخت با قیمت‌های متعارف خارجی را با توجه به عملکرد و رفتار متقابل کشورهای اعزام‌کننده وسیله نقلیه از وسایل نقلیه مزبور در بدو ورود اخذ و به حساب خزانه واریز و معادل آن را دریافت نماید.

۲. ماده ۵- کلیه جرایم وصولی موضوع این قانون به حساب خزانه‌داری کل منظور و معادل آن پس از واریز به منظور تعمیم بیمه‌های اجتماعی به صورت کمک در اختیار سازمان تأمین اجتماعی قرار می‌گیرد.

۳. ماده ۹- دولت موظف است کلیه درآمد حاصل از فروش سهام متعلق به دولت در کارخانجات و شرکت‌های موضوع این قانون را به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل واریز و معادل صددرصد (۱۰۰٪) آن را به شرح زیر به مصرف برساند: ...

۴. بند ۴ تبصره ۲- درآمدهای عمومی و اختصاصی استانی درآمدهایی است که به موجب قانون وصول و به خزانه معین استانی واریز می‌شود و برای تأمین هزینه‌های دستگاه‌های اجرایی محلی و طرح‌های عمرانی استانی به مصرف می‌رسد.

۳۱-۲- صدر تبصره ۵۴ مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۲- نظریه شماره ۷۳۵۲ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۱۹ شورای نگهبان درخصوص طرح ممنوعیت به کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۱۴ مجلس شورای اسلامی: بند(ب) ماده ۹ مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۳- نظریه شماره ۷۳۸۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۲۵ شورای نگهبان درخصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۴ کل کشور مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

بند «ز» تبصره ۵ و ذیل بند «و» تبصره ۷ و بند «ب» تبصره ۴۵ و پاراگراف دوم بند «الف» تبصره ۵۳ و ماده ۵۶ مذکور در تبصره ۶۰ و بندهای ۱، ۲، ۳ و ۴ در بندها و تبصره‌های الحاقی ارسالی مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۵۴- قانون توسعه شبکه‌های تلویزیونی در شهرستان‌ها مصوب تیرماه ۱۳۴۹ و تبصره ۵۵ قانون بودجه اصلاحی سال ۱۳۵۳ و بودجه سال ۱۳۵۴ کل کشور و قانون شمول قانون توسعه شبکه‌های تلویزیونی در شهرستان‌ها به تلویزیون‌های رنگی مصوب اردیبهشت ۱۳۵۵ به شرح زیر تغییر می‌یابد و از ابتدای سال ۱۳۷۴ لازم‌الاجرا خواهد بود...

۲. بند(ب) ماده ۹- وجوه دریافتی بابت مجازات مواد ۸ و ۹ این قانون به خزانه واریز و صددرصد (۱۰۰٪) آن جهت مقابله با تهاجم فرهنگی در اختیار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران قرار داده می‌شود.

۳. بند(ز) تبصره ۵- سازمان حمایت مصرف کنندگان و تولیدکنندگان موظف است صددرصد (۱۰۰٪) وجوه دریافتی در سال ۱۳۷۴ را به حساب درآمد عمومی کشور واریز نماید و تا پنج درصد (۵٪) وجوه فوق در اختیار سازمان حمایت قرار می‌گیرد تا در چارچوب اساسنامه و با تصویب شورای اقتصاد به مصرف برساند.

بند(و) تبصره ۷- به وزارت کار و امور اجتماعی اجازه داده می‌شود در سال ۱۳۷۴ در مقابل صدور و تمدید پروانه کار اتباع خارجی در ایران نسبت به دریافت مبلغ دویست و چهل هزار (۲۴۰/۰۰۰) ریال برای صدور و یکصد و پنجاه هزار (۱۵۰/۰۰۰) ریال برای تمدید در هر مورد وصول و به حساب درآمد عمومی کشور نزد خزانه‌داری کل موضوع ردیف ۴۱۹۹۱۱ قسمت سوم این قانون واریز نماید. صددرصد (۱۰۰٪) مبالغ واریز شده جهت طرح تکمیل مجتمع آموزشی پژوهشی کار به شماره طبقه‌بندی ۳۱۲۰۳۲۳۶ قسمت دوم پیوست شماره (۱) این قانون به مصرف خواهد رسید.

بند(ب) تبصره ۴۵- به وزارت کار و امور اجتماعی اجازه داده می‌شود با حفظ کاربری و رعایت و تشخیص هیأت موضوع بند الف نسبت به فروش مرکز توانبخشی ویژه فرزندان معلول کارگر اقدام و درآمد حاصل را به حساب موضوع ماده ۱۸۶ قانون کار واریز نماید و بر اساس آیین‌نامه مربوط به مصرف برساند.

بند(الف) تبصره ۵۳- به دولت اجازه داده می‌شود به ازای صدور و تعویض هر جلد گذرنامه در داخل کشور مبلغ پنجاه هزار (۵۰/۰۰۰) ریال و به ازای تمدید هر جلد گذرنامه مبلغ بیست هزار (۲۰/۰۰۰) ریال دریافت و به حساب درآمد عمومی کشور موضوع ردیف ۴۱۰۲۰۱ قسمت سوم این قانون واریز کند. پنجاه درصد (۵۰٪) درآمد حاصل از تعویض یا تمدید همچنین پنجاه درصد (۵۰٪) درآمد حاصل از صدور گذرنامه در نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور از محل اعتباری که در قانون بودجه سال (۱۳۷۴) در اختیار دولت قرار می‌گیرد تا برای خرید کاغذ و سایر ملزومات و تجهیزات مربوط به تهیه و تدارک گذرنامه و اجرای طرح تعویض شناسنامه و طرح‌های علمی ویژه هزینه شود.

۳۴- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۵۷۰ مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق بندهای (۱۱) و (۱۲) به قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی مصوب ۱۳۷۵/۱۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی:

ذیل تبصره ردیف ۶ تبصره ۲ بند ۱۲ عبارت (وجه حاصل از اقساط...) مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد علاوه بر این که تبصره بر تبصره خلاف شیوه قانون‌نویسی است.^(۱)

۳۵- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۳۷۲ مورخ ۱۳۷۶/۶/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب ۱۳۷۶/۵/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه اطلاق عبارت (حسابی که توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی تعیین می‌شود) در فراز اول ماده ۷ قانون شامل تعیین حسابی غیر از خزانه‌داری کل نیز می‌گردد، خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۶- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۸۱۹ مورخ ۱۳۷۶/۸/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه چگونگی تأدیه مطالبات صندوق معذوریت از کار و از کارافتادگی جهادسازندگی از دولت مصوب ۱۳۷۷/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از این جهت وجوه حاصله به خزانه واریز نمی‌گردد و پرداخت‌ها در حدود اعتبار

→ تبصره ۶۰- مواد ۱، ۲، ۹ و ۵۶ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب (۱۳۶۹) در سال ۱۳۷۴ تا تصویب و لازم‌الاجرا شدن لایحه اجازه وصول مالیات غیرمستقیم از برخی کالاها و خدمات و سایر مواد قانون مزبور و احکام مربوط به وصول درآمدهای عمومی منظور در قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۴ تا تصویب و لازم‌الاجرا شدن لایحه وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین با رعایت مقررات این قانون به قوت خودباقی خواهد بود.

۱. تبصره ردیف ۶ تبصره ۲ بند ۱۲- کلیه اموال و دارایی‌های امانی جهادسازندگی نزد این مؤسسات و شرکت‌های وابسته پس از قیمت‌گذاری به صورت اجاره به شرط تملیک ۱۰ ساله به آنان منتقل می‌شود. وجه حاصل از اقساط اجاره به شرط تملیک در قالب انجام طرح‌های عمرانی مورد نظر جهادسازندگی توسط مؤسسات و شرکت‌های وابسته به اجرا درآمده و یا نقداً پس از واریز به خزانه در اختیار جهادسازندگی قرار می‌گیرد.

۲. ماده ۷- مبالغ پرداختی و یا تخصیصی بابت سود متعلق به اوراق مشارکت مشمول مالیات مقطوع به نرخ پنج درصد (۵٪) می‌باشد و به سود اوراق مشارکت و معاملات اوراق مذکور هیچگونه مالیات دیگری تعلق نمی‌گیرد. پرداخت کنندگان سود اوراق مشارکت اعم از علی‌الحساب و قطعی مکلفند در هر پرداخت یا تخصیص، مالیات متعلق را به نرخ مذکور کسر و ظرف مدت ده روز از تاریخ پرداخت یا تخصیص به حسابی که توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی تعیین می‌شود واریز و رسید آن را ظرف سی روز از تاریخ واریز همراه با فهرستی متضمن میزان سود پرداختی به حوزه مالیاتی مربوط تسلیم نمایند. پرداخت‌کنندگان سود اوراق مشارکت و در صورت تخلف از انجام تکالیف مذکور مشمول مقررات متن ماده ۱۹۹ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب اسفندماه ۱۳۶۶ خواهند بود.

مصوب و مقید به قانون نگردیده، خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته گردید. با اکثریت آراء.^(۱)

۳۷- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۳۷ ماده ۷۳ و تبصره آن که خزانه‌داری کل غیرمتمرکز را تجویز می‌نماید خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد و مواد ۷۴ و ۷۵ و تبصره‌های آن و ماده ۷۷ و تبصره آن و ماده ۷۸ و ماده ۸۱ و تبصره آن و بند(و) ماده ۸۲ و بند(د) ماده ۸۳ نیز باید به تبع ماده مذکور اصلاح گردد.^(۲)

۱. ماده واحده - به وزارت جهادسازندگی اجازه داده می‌شود مطالبات صندوق معذوریت از کار و از کارافتادگی جهادسازندگی از دولت را، از محل واگذاری یا فروش سهام شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت و واحدهای خدماتی و تجاری تحت پوشش وزارت جهادسازندگی تسویه کند.

تبصره - میزان مطالبات و آیین‌نامه اجرایی این قانون حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ ابلاغ آن توسط وزارتخانه‌های جهادسازندگی و امور اقتصادی و دارایی و سازمان برنامه و بودجه تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۲. ماده ۷۳- به منظور ساماندهی نظام غیرمتمرکز درآمد و هزینه‌های استانی، خزانه استان (خزانه معین خزانه‌داری کل در استان) زیر نظر اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان تشکیل می‌گردد.

تبصره - مسئول خزانه استان را مدیر کل امور اقتصادی و دارایی استان با تأیید وزیر امور اقتصادی و دارایی، منصوب می‌کند. ماده ۷۴- خزانه‌داری کل موظف است برای هر یک از خزانه‌های استان یک حساب به عنوان «حساب خزانه‌داری کل»، (خزانه استان) در مرکز استان ذی‌ربط افتتاح کند. از ابتدای سال ۱۳۷۹ نمایندگی خزانه در استان به خزانه استان تبدیل خواهد شد.

ماده ۷۵- خزانه استان وظایف زیر را برعهده خواهد داشت:

الف - امور مربوط به ثبت و دریافت کلیه درآمدهای استانی در چارچوب قوانین و مقررات مربوط.

ب - امور مربوط به دریافت و پرداخت سهم از منابع ملی طبق قوانین و مقررات مالی کشور.

ج - امور مربوط به پرداخت تنخواه‌گردان حسابداری به دستگاه‌های اجرایی استان مطابق دستورالعمل‌ها و قوانین جاری کشور.

د - امور مربوط به افتتاح حساب‌های دولتی در استان برای کلیه دستگاه‌های اجرایی استان (صرفنظر از این که دستگاه دارای بودجه استانی است یا ملی).

ه - انجام امور مربوط به پرداخت اعتبارات جاری و عمرانی استان براساس مصوبات کمیته تخصیص اعتبار استان. و - ارائه گزارش‌های مالی از عملکرد درآمدهای استانی، عملکرد اعتبارات جاری و عمرانی استان به دبیرخانه ستاد درآمد و تجهیز منابع استان و دبیرخانه کمیته تخصیص اعتبار استان در مقاطع سه ماهه.

تبصره ۱- سایر اموری که براساس قوانین و مقررات موجود به عهده نمایندگی خزانه محول شده است به خزانه استان واگذار می‌شود.

تبصره ۲- خزانه استان علاوه بر وظایف استانی خود، در هر موردی که لازم باشد به تشخیص وزیر امور اقتصادی و دارایی به عنوان نمایندگی خزانه‌داری کل در استان عمل خواهد کرد.

ماده ۷۷- درصد معینی از درآمدهای هر استان به تأمین اعتبارات عمرانی همان استان اختصاص می‌یابد و تمام یا قسمتی از هزینه‌های جاری هر استان از محل درصد باقیمانده درآمدهای آن استان تأمین می‌شود. به تناسب درآمد و هزینه هر استان، نسبت‌های مذکور به پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه توسط هیأت وزیران تعیین می‌گردد. ←

۲-۳۷- ذیل شق ۲ بند(الف) ماده ۱۶۰ از این نظر که واریز درآمدهای مذکور را به خزانه لازم ندانسته و مصرف آن را مقید به حدود اعتبارات مصوب نکرده خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی است.^(۱)

۳-۳۷- بند(ب) ماده ۱۸۰ از این نظر که واریز مبلغ مذکور را به خزانه لازم ندانسته و نیز پرداخت آن را مقید به حدود اعتبارات مصوب ننموده، خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی است.^(۲)

۴-۳۷- در بند(ب) ماده ۲۰۰ چون واریز درآمدهای مذکور را به خزانه لازم ندانسته

→ تبصره - چنانچه درآمد استان از درآمدهای پیش‌بینی شده در بودجه مصوب بیشتر شود، مازاد درآمد در همان سال، یا سال بعد، جهت تکمیل طرح‌های عمرانی و بهبود کیفیت ارائه خدمات و اصلاح ساختارهای فنی، اقتصادی و مدیریتی استان براساس آیین‌نامه‌ای که بنا به پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، در اختیار استان قرار می‌گیرد.

ماده ۷۸- کمیته تخصیص اعتبار استانی مرکب از معاون عمرانی استاندار، رئیس سازمان برنامه و بودجه استان و مدیر کل امور اقتصادی و دارایی استان تشکیل می‌شود و براساس گزارش خزانه استان نسبت به تعیین سقف تخصیص اعتبارات جاری دستگاه‌های اجرایی استان و اعتبارات عمرانی برحسب فصول تصمیم‌گیری می‌کند.

تبصره - وظیفه دبیرخانه کمیته تخصیص اعتبار استانی برعهده سازمان برنامه و بودجه استان است.

ماده ۸۱- سرجمع درآمدهای استانی هر استان که باید به خزانه استان (خزانه معین خزانه‌داری کل هر استان) واریز شوند، در لایحه بودجه سالانه درج و جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه می‌شود.

تبصره - دستگاه‌های استانی وصول‌کننده درآمد موظف‌اند تمام وصولی‌هایی را که به موجب قانون دریافت می‌کنند به خزانه استان واریز کنند.

بند(و) ماده ۸۲- رئیس خزانه استان.

بند(د) ماده ۸۳- بررسی و اظهارنظر در مورد گزارش‌های مربوط به وصول درآمدهای استان که توسط خزانه استان ارائه می‌شوند.

۱. شق ۲ بند(الف) ماده ۱۶۰- دستگاه‌های اجرایی امکانات، تأسیسات و فضاهای فرهنگی، هنری و ورزشی، طرح‌های نیمه تمام و اراضی متعلق را در مناطق شهری با اولویت شهرهای بزرگ را به بخش‌های غیردولتی با اولویت اشخاص حقیقی و حقوقی اینترگران که دارای سوابق ورزشی، فرهنگی و هنری و شهرداری‌ها در قالب قراردادهای اجاره، اجاره به شرط تملیک و فروش، واگذار نموده و درآمدهای ناشی از آن را برای احداث فضاهای فرهنگی، هنری و ورزشی در مناطق توسعه نیافته یا کمتر توسعه یافته در چارچوب سیاست‌های برنامه سوم هزینه کند.

۲. بند(ب) ماده ۱۸۰- کلیه شرکت‌های دولتی و شرکت‌های تابعه و وابسته به آنها و شرکت‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است، مانند شرکت ملی نفت ایران، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، شرکت مخابرات ایران و شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران موظفند که یک درصد (۱٪) از سود ناخالص خویش را جهت توسعه بسیج منظور دارند. تا سی درصد (۳۰٪) از درآمدهای حاصل از اجرای بند(ب) این ماده صرف توسعه رده‌های مقاومت آن دستگاه و مابقی به صورت متمرکز در اختیار نیروی مقاومت بسیج قرار می‌گیرد تا در جهت ایجاد تعادل در سایر مناطق کشور هزینه شود. نحوه تأمین وجوه موضوع این بند و سایر موارد برابر آیین‌نامه‌ای که ظرف مدت شش ماه از طریق وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد خواهد بود.

خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی است.^(۱)

۵-۳۷- بند(ز) ماده ۲۰۴ خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۳۸- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۲۵۴ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور مصوب ۱۳۷۶/۱۱/۶ مجلس شورای اسلامی:

در بند(ز) تبصره ۷ نظر به اینکه سقف اعتبار و هزینه مشخص نشده مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۳۹- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۳۹۳۱ مورخ ۱۳۷۷/۹/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه اختصاص سود ویژه عملکرد شرکت‌های برق منطقه‌ای تابعه وزارت نیرو، سازمان برق ایران،

۱. بند(ب) ماده ۲۰۰- به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اجازه داده می‌شود در جهت ارتقای کارآیی و مشارکت کارکنان و مردم در مورد امکانات بهداشتی و درمانی و دارویی و توانبخشی خود با رعایت موارد مذکور در بند(الف) این ماده اقدامات زیر را انجام دهد:

۱- خرید خدمات تعریف شده از کارکنان خود طبق تعرفه‌های مصوب (نظام کارمزدی به جای روزمزدی) و همچنین از بخش غیردولتی.

۲- پرداخت بخشی از درآمدهای حاصل از ارائه خدمات به کارکنان در واحدهای تحت تصدی دولت به صورت کارانه برای افزایش کارآیی آنان.

اعتبار لازم برای اجرای بند(ب) این ماده در لایحه بودجه سالانه منظور خواهد شد. درآمدهای حاصله در هر استان نیز صرف توسعه کمی و کیفی خدمات بهداشتی و درمانی همان استان می‌گردد.

آیین‌نامه‌های اجرایی این ماده شامل تعیین وضعیت کارکنان شاغل، ضوابط و نحوه واگذاری، تعریف خدمات قابل واگذاری و نحوه قیمت‌گذاری آنها، روش‌های پرداخت، نحوه هزینه درآمدهای حاصله و سایر موارد، مشترکاً توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان برنامه و بودجه حداکثر در مدت شش ماه پس از تصویب این قانون تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲. بند(ز) ماده ۲۰۴- به منظور تضمین کیفیت داروهای تولیدی، کلیه کارخانه‌های تولیدکننده دارو موظفند با ایجاد واحدهای کنترل کیفیت و به کارگیری متخصصین ذی‌ربط نسبت به کنترل کیفیت تولیدات خود اقدام کنند. به این منظور به کارخانه‌های ذی‌ربط اجازه داده می‌شود با هماهنگی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از پنجاه درصد (۵۰٪) درآمد موضوع قانون اصلاح بند(۲) و تبصره(۲) ماده(۵) قانون لزوم بازآموزی و نوآموزی جامعه پزشکی و ارتقای سطح دانش پزشکی آنها مصوب ۱۳۷۱/۶/۱۵ استفاده کنند.

۳. بند(ز) تبصره ۷- به سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای وزارت کار و امور اجتماعی اجازه داده می‌شود مبالغی را بابت تعیین درجه مهارت و صدور مجوز و تمدید پروانه کار آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای آزاد و حق آزمون کارآموزان آموزشگاه‌های آزاد دریافت و آن را به حساب درآمد عمومی کشور نزد خزانه‌داری کل موضوع ردیف ۴۱۰۳۴۲ قسمت سوم این قانون واریز نماید و معادل آن را از محل اعتبار ردیف ۵۰۳۱۵۷ قسمت چهارم این قانون برای انجام هزینه‌های مربوط دریافت نماید.

سازمان آب و برق خوزستان و توانیر برای انجام هزینه‌های سرمایه‌ای در سال ۱۳۷۳ مصوب ۱۳۷۷/۹/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

چون مقدار سود ویژه مشخص نشده است خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۰- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۴۱۹۵ مورخ ۱۳۷۷/۱۱/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۸ کل کشور مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

۴۰-۱- چون در قسمت ۱۱ بند(د) تبصره ۸ برای درآمدهایی که به منظور تأمین هزینه‌های سایر فصول آموزش اختصاص یافته سقفی تعیین نشده و در قسمت یک بند مذکور نیز برای کل موضوع سقف مشخص نگردیده خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۴۰-۲- در بند(ک) تبصره ۱۰ از جهت اینکه واریز اضافه بر مبلغ یک میلیارد ریال را به خزانه ضروری ندانسته، خلاف اصل ۵۳ می‌باشد.^(۳)

۴۱- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۴۰۰ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل وزارت جهاد کشاورزی مصوب ۱۳۷۹/۹/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۵۳ قانون اساسی «کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه پرداخت‌ها در حدود اعتبارات مصوب به موجب

۱. ماده واحده - اجازه داده می‌شود تمام سود ویژه مربوط به عملکرد سال ۱۳۷۳ شرکت‌های برق منطقه‌ای و توانیر و سازمان برق و سازمان آب و برق خوزستان با تصویب مجامع عمومی شرکت‌های یاد شده جهت انجام هزینه‌های سرمایه‌ای طرح‌های شرکت‌های مذکور اختصاص یابد.

۲. قسمت ۱۱ بند(د) تبصره ۸- وزارت آموزش و پرورش قبل از تحقق وصول درآمدهای این بند مجاز به صدور هیچ‌گونه حکم حقوقی ناشی از این درآمدها نمی‌باشد. مسئولیت وصول درآمدهای این بند و همچنین عوارض و عواید موضوع بند(۳) ماده(۱۳) قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش به عهده شوراهای آموزش و پرورش استان‌ها و در مرکز به عهده وزارت آموزش و پرورش می‌باشد. عواید و درآمدهای این بند جهت تأمین هزینه‌های سایر فصول آموزش و پرورش اختصاص می‌یابد. شرکت‌ها و مؤسسات مشمول موظفند عوارض و مطالبات مذکور را حداکثر ظرف مدت یک ماه پس از وصول به حساب خزانه واریز و اسناد واریزی را در اختیار وزارت آموزش و پرورش قرار دهند. تأخیر در اجرای این بند تصرف در وجوه و اموال عمومی محسوب شده و موجب پیگرد قانونی خواهد شد.

۳. بند(ک) تبصره ۱۰- به سازمان بهزیستی اجازه داده می‌شود در سال ۱۳۷۸ در مقابل صدور و تمدید پروانه‌های کار مهدکودک، مراکز توانبخشی شبانه‌روزی و روزانه، مراکز مشاوره ژنتیک و سایر مراکز مشاوره، مراکز درمان معتادان و مراکز درمان و توانبخشی بیماران مزمن روانی خصوصی نسبت به دریافت سیصد هزار (۳۰۰/۰۰۰) ریال برای صدور و دویست هزار (۲۰۰/۰۰۰) ریال برای تمدید در هر مورد در سقف یک میلیارد (۱/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال به حساب درآمد عمومی کشور نزد خزانه‌داری کل واریز نماید.

قانون انجام می‌گیرد» و در ماده ۱۲ این امر رعایت نشده، ماده مزبور خلاف اصل مذکور می‌باشد.^(۱)

۴۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۲۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۱ مجلس شورای اسلامی: در ماده ۸۳ چون پرداخت‌ها در حدود اعتبار مصوب به موجب قانون مشخص نشده است، مغایر اصل پنجاه و سوم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۱۷۱ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح سقف ارزی سال ۱۳۸۱ در جدول شماره (۲) قانون برنامه سوم توسعه مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه پرداخت مابه التفاوت ریالی تعهدات سر رسید شده سال ۱۳۸۱ در ردیف‌های بودجه سال مزبور پیش‌بینی نشده است، خلاف اصل ۵۳ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۳)

۱. ماده ۱۲- وزارت جهاد کشاورزی موظف است در جهت حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، نسبت به تشکیل صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی با مشارکت تولید کنندگان اقدام نماید. اساسنامه این صندوق‌ها توسط وزارت جهاد کشاورزی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. سرمایه اولیه این صندوق‌ها از محل فروش اموال و امکانات مازاد این وزارتخانه و کمک‌های دولت تأمین می‌گردد.

۲. ماده ۸۳- تبصره ماده (۱۸۶) به تبصره (۱) تبدیل متن زیر به عنوان تبصره (۲) به آن الحاق می‌گردد:

تبصره ۲- به سازمان امور مالیاتی کشور اجازه داده می‌شود مبلغی معادل یک در هزار درآمد مشمول مالیات قطعی شده صاحبان درآمد مشاغل را وصول و در حساب مخصوص در خزانه منظور نموده تا طبق آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد سازمان مذکور به تصویب وزرای امور اقتصادی و دارایی و بازرگانی خواهد رسید به تشکیل‌های صنفی و مجامع حرفه‌ای یا مشاوران رسمی مالیاتی که در امر تشخیص وصول مالیات همکاری می‌نمایند پرداخت نماید. وجوه پرداختی به استناد این ماده از شمول مالیات و کلیه مقررات مغایر مستثنی است.

۳. ماده واحده - سقف ارز سال ۱۳۸۱ مندرج در جدول شماره (۲) ماده (۶۰) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اصلاحیه شماره ۲۳۷- ق مورخ ۱۳۷۹/۸/۲ مجلس شورای اسلامی به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

«ارقام به میلیون دلار»

سقف ارز سال ۱۳۸۰	سقف ارز سال ۱۳۸۱	از محل درآمد نفت سال ۱۳۸۰	از محل درآمد نفت سال ۱۳۸۱
۱۲/۸۶۴	۱۲/۸۰۰	از محل درآمد نفت سال ۱۳۸۱	۱۲/۸۰۰
۱/۶۵۸	۲/۱۰۰	از محل مازاد ارز سال ۱۳۷۸	۲/۱۰۰
۱۴/۵۲۲	جمع	جمع	۱۴/۹۰۰

۴۴- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۰۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۶ مجلس شورای اسلامی: مطابق اصل ۵۳ قانون اساسی باید کلیه پرداخت‌ها در حدود اعتبار مصوب در بودجه سنواتی پیش‌بینی گردد این موضوع در مواد (۷) و (۳۳) و بندهای «الف» و «ب» ماده ۸۸ رعایت نگردیده است لذا این مواد مغایر اصل مذکور شناخته شد.^(۱)

۴۵- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۸۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۸۰ کل کشور مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۴ مجلس شورای اسلامی: در تبصره (۴) نظر به اینکه سقف ارقام افزایش اعتبار از محل درآمد اختصاص دستگاه‌های اجرایی تعیین نشده است، لذا مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۷- به منظور ایجاد اشتغال مولد و تشویق بخش غیردولتی به سرمایه‌گذاری در امر تولید به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود حداکثر تا ده درصد (۱۰٪) از اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مندرج در قوانین بودجه سالانه را پس از تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور جهت پرداخت قسمتی از سود و کارمزد تسهیلات بانکی و کمک به عملیات زیربنایی سرمایه‌گذاری‌های بخش غیردولتی و یا وجوه اداره شده در جهت تحقق اهداف برنامه‌های مصوب اختصاص دهند.

آیین‌نامه اجرایی این ماده بنا به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. ماده ۳۳- به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی بنیاد ایران‌شناسی و فرهنگستان‌ها و مرکز آموزش مدیریت دولتی و بیمارستان‌های آموزشی اجازه داده می‌شود به منظور استفاده بهینه از ساختمان‌ها و امکانات موجود خود مشروط بر آن که به فعالیت‌ها و وظایف مستمر و جاری آنها لطمه‌ای وارد ننماید و تأثیر نامطلوبی نگذارد، به صورت موقت اجازه یکساله یا کمتر و قابل تمدید به اشخاص حقیقی و حقوقی به قیمت روز اجازه دهند. دستگاه‌های فوق مکلفند درآمد حاصل را به حساب درآمد اختصاصی نزد خزانه‌داری کل واریز نمایند. معادل وجوه واریزی در اختیار مؤسسه مربوط قرار می‌گیرد تا براساس آیین‌نامه مالی و معاملاتی دانشگاه‌ها هزینه گردد.

بند(الف) ماده ۸۸- کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی موضوع این ماده می‌توانند علاوه بر وجوهی که به منظور توسعه فعالیت بخش غیردولتی برای اعطای کمک‌های بلاعوض و وجوه اداره شده در بودجه‌های سالانه پیش‌بینی می‌شود تا میزان پنج درصد (۵٪) از اعتبارات هزینه‌ای و ده درصد (۱۰٪) از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای خود را برای توسعه فعالیت بخش‌های غیردولتی مربوط و کاهش تصدی دولت به صورت وام یا کمک بلاعوض براساس موافقتنامه متبادله با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور جهت احکام این ماده هزینه نمایند.

بند(ب) ماده ۸۸- ساختمان‌های نیمه تمام و موجود در مناطق شهری در هر یک از بخش‌های آموزش و پرورش عمومی، مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، آموزش عالی، بهداشت، درمان، بهزیستی و فرهنگ و هنر، تربیت بدنی را به صورت اجاره یا اجازه به شرط تملیک یا فروش به متقاضیان واجد شرایط و در شرایط مساوی با اولویت کارکنان آن واحدها واگذار نموده و یا به فروش برسانند. میزان اجاره و نحوه واگذاری ساختمان‌های مذکور با توجه به موقعیت جغرافیایی و میزان تقاضا و برحسب نوع فعالیت با اعمال تخفیف‌ها و تسهیلات ویژه به نحوی که موجبات تحقق مفاد این ماده فراهم گردد، تعیین می‌شود.

۲. تبصره ۴- افزایش اعتبار از محل درآمد اختصاصی دستگاه‌های اجرایی منظور در قسمت چهارم قانون بودجه سال ۱۳۸۰ کل کشور متناسب با افزایش درآمد اختصاصی مربوط با تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مجاز می‌باشد.

۴۶- نظریه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۸ مجلس شورای اسلامی:

۴۶-۱ با توجه به اینکه در بند «و» تبصره (۱۶) سقف یا ردیف برای پرداخت مذکور در بند فوق مشخص نگردیده است، خلاف اصل (۵۳) قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۶-۲ با توجه به اینکه در بند «ی» تبصره (۱۶) سقف یا ردیف برای پرداخت مذکور در بند فوق مشخص نگردیده است، خلاف اصل (۵۳) قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۶-۳ اعتبارات منظور شده در ذیل بند «ط» تبصره (۳) چون به خزانه واریز نمی‌شود، مغایر اصل (۵۳) قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. بند (و)- به وزارت جهاد کشاورزی (سازمان امور عشایر) اجازه داده می‌شود در راستای اسکان عشایر، اراضی، مستحدثات و تجهیزات آبرسانی و آبیاری مربوط را که به منظور اسکان عشایر با اعتبارات دولتی خریداری یا احداث نموده و در اختیار دارد با دریافت بیست درصد (۲۰٪) قیمت کارشناسی روز طی اقساط پنج ساله به عشایر داوطلب اسکان به طور قطعی واگذار نماید. معادل صد در صد (۱۰۰٪) وجوه حاصله که به حساب درآمد عمومی کشور (نزد خزانه‌داری کل) واریز می‌شود، برای اجرای طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ساماندهی عشایر اختصاص می‌یابد.

۲. بند (ی)- به منظور احداث و یا تکمیل شبکه آب و فاضلاب شهرهای زیر یکصد و پنجاه هزار نفر جمعیت، پانزده درصد (۱۵٪) از حق تفکیک شهرهای تهران، اصفهان، شیراز، تبریز و مشهد اخذ شده توسط شرکت‌های آب و فاضلاب استانی در اختیار وزارت نیرو (شرکت‌های آب و فاضلاب) قرار گیرد.

۳. بند (ط)- به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود اعتبارات پیش‌بینی شده در برنامه، «کمک‌های فنی و اعتباری» و همچنین اعتباراتی که در این قانون و پیوست‌های آن به منظور تحقق اهداف سرمایه‌گذاری در زمینه‌های اشتغال‌زا و توسعه فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بخش‌های خصوصی و تعاونی به تصویب رسیده است براساس مبادله موافقت‌نامه با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و طبق قراردادهای منعقد شده با بانک‌های عامل، صندوق تعاون و یا مؤسسات اعتباری مورد تأیید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به صورت وجوه اداره شده جهت اعطای تسهیلات به متقاضیان اجرای طرح‌های سرمایه‌گذاری اشتغال‌زای بخش خصوصی و تعاونی مربوطه در اختیار بانک‌های عامل مؤسسات مذکور قرار دهند. این اعتبارات و همچنین سایر اعتبارات که به صورت وجوه اداره شده مصرف می‌شوند به هزینه قطعی منظور می‌گردد.

بانک‌های عامل و مؤسسات مذکور مکلفند طبق قراردادهای منعقد شده با دستگاه‌های اجرایی با افزودن منابع خود به اعتبارات موضوع این بند و متناسب با مشارکت سرمایه‌گذاران، نسبت به اعطاء تسهیلات به متقاضیان واجد شرایط در چارچوب آیین‌نامه اجرایی این بند مشتمل بر تعیین سهم مناطق توسعه نیافته اقدام نمایند. حداکثر تا بیست و پنج درصد (۲۵٪) از اعتبارات بودجه عمومی موضوع این بند می‌تواند به عنوان تفاوت سود و کارمزد منظور گردد. وجوه حاصل از بازپرداخت اقساط تسهیلات اعطایی سال ۱۳۸۱ و سال‌های قبل و سود متعلقه که از محل بودجه عمومی تأمین می‌گردد به حساب مربوط واریز می‌گردد تا مطابق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید مجدداً جهت اهداف اشتغال‌زایی اختصاص یابد.

در صورت عدم انعقاد قرار داد عاملیت، توسط هر یک از دستگاه‌های اجرایی تا پایان آذرماه سال ۱۳۸۱، اعتبار مربوط با پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و تصویب هیأت وزیران به سایر دستگاه‌های اجرایی اختصاص خواهد یافت.

۴۷- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

در تبصره یک ماده (۲۶) موضوع ماده ۲۵ مصوبه میزان مبلغ و یا ضابطه تعیین آن مشخص نشده است و این موارد از اموری است که نیاز به تقنین دارد، لذا تبصره مذکور مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد همچنین مطابق اصل ۵۳ قانون اساسی کلیه دریافت‌ها باید به حساب خزانه‌داری کل واریز گردد لکن در این تبصره دریافت‌های موضوع آن به حساب شهرداری واریز می‌گردد لذا تبصره فوق‌الذکر نیز از این جهت مغایر اصل مذکور شناخته شد.^(۱)

۴۸- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۲۲ مورخ ۱۳۸۱/۹/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب مورخ ۱۳۸۱/۸/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

چون در ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی مقرر شده است که پرداخت‌ها در حدود اعتبار مصوب انجام گیرد و در تبصره (۱) ماده (۲۶) موضوع ماده (۲۳) مصوبه ترتیبی غیر از آن منظور شده است، لذا از این جهت تبصره مذکور مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۲۵- تبصره (۱) به شرح زیر به ماده (۲۶) اضافه و تبصره‌های (۱) و (۲) ماده مذکور به تبصره‌های (۲) و (۳) تغییر می‌یابد:

تبصره ۱- داوطلبین شورای شهر موظف هستند هنگام ثبت نام، مبلغی را که دولت تعیین می‌کند به حساب اعلام شده تودیع نمایند. پس از اعلام نتایج قطعی انتخابات، در صورتی که آراء هر یک از داوطلبین کمتر از دو درصد (۲٪) کل آراء مأخوذه حوزه انتخابیه باشد، مبلغ ودیعه مذکور به حساب شهرداری همان شهر واریز خواهد شد و ودیعه سایر داوطلبان بلافاصله مسترد می‌گردد.

۲. ماده ۲۳- تبصره (۱) به شرح زیر به ماده (۲۶) اضافه و تبصره‌های (۱) و (۲) ماده مذکور به تبصره‌های (۲) و (۳) تغییر می‌یابد:

تبصره ۱- داوطلبین شورای شهر موظف هستند هنگام ثبت نام، مبلغی را که دولت تعیین می‌کند و حداکثر آن یک میلیون ریال خواهد بود به حساب خزانه‌داری کل تودیع نمایند. پس از اعلام نتایج قطعی انتخابات، ودیعه داوطلبانی که بیش از دو درصد (۲٪) کل آراء مأخوذه حوزه انتخابیه را کسب نموده‌اند بلافاصله مسترد می‌گردد و باقیمانده ودیعه مذکور جهت تأمین هزینه‌های اجرای این قانون در اختیار وزارت کشور قرار می‌گیرد. دولت می‌تواند مبلغ مذکور را در دوره‌های بعد متناسب با میزان تورم تغییر دهد.

۴۹- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۱۹۰ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۱/۹/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه وجوه دریافتی موضوع بند «ب» ماده (۴) مندرج در بند «ب» ماده (۶) مالیات است، باید در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز شود لذا این بند از این جهت مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۰- نظریه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور مصوب روز پنجشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۵۰- در بند الحاقی (۲) تبصره (۱۷) چون اجازه داده شده است اعتبارات بدون رعایت فصول هزینه گردد، لذا از این جهت مغایر اصول ۵۳ و ۵۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۵۰- مبلغ موضوع بند الحاقی ماده واحده به صورت هزینه قطعی در بودجه پیش‌بینی شده است و برای آن درآمد خاصی پیش‌بینی نشده است بلکه از اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی سرمایه‌ای مندرج در قانون بودجه از محل صرفه‌جویی تأمین شده است و این تأمین چون به صورت درصد معینی از اعتبارات مزبور نیست و ضابطه مشخص ندارد لذا اعتبارات سقف معینی نخواهد داشت و مغایر اصل ۵۲ و ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)

۱. بند (ب) ماده ۶- عوارض موضوع بندهای (الف) و (ه) ماده (۳) و عوارض موضوع بندهای (الف)، (ب)، (ج)، (د)، (ه) و (و) ماده (۴) این قانون در مورد واحدهای تولیدی، خدماتی و مشترکین واقع در داخل حریم شهرها به حسابی که توسط شهرداری محل تولید یا فعالیت اعلام می‌شود واریز می‌گردد.

۲. بند الحاقی ۲- اعتبارات کلیه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی به استناد ماده (۱۰۳) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت و مواد (۲)، (۳) و (۴) قانون نحوه انجام امور مالی و معاملاتی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی مصوب ۱۳۶۹/۱۰/۱۸ صرفاً در قالب برنامه و طرح و به صورت کمک و بدون رعایت فصول خواهد بود و فصول درج شده در پیوست‌های این قانون صرفاً اطلاعی می‌باشد.

۳. بند الحاقی به ماده واحده - مبلغ ده هزار و نهصد و پنجاه و پنج میلیارد و پانصد میلیون (۱۰/۹۵۵/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال از اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مندرج در این قانون از محل صرفه‌جویی ضمن اجرای بودجه تأمین می‌شود. دولت مکلف است صرفه‌جویی در اعتبارات را به گونه‌ای انجام دهد که میزان صرفه‌جویی در اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای حداکثر معادل سی درصد (۳۰٪) کل رقم صرفه‌جویی باشد. اولویت تخصیص اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به شرح زیر خواهد بود:

۱- طرح‌هایی که سال ۱۳۸۲ به اتمام می‌رسند. ۳- طرح‌های مهم و اولویت‌دار.

۲- طرح‌هایی که سال ۱۳۸۳ به اتمام می‌رسند. ۴- طرح‌های ادامه‌دار.

۵۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه وظایف و اختیارات و تغییر نام وزارت پست و تلگراف و تلفن مصوب روز سه‌شنبه ۱۳۸۱/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

جابجایی اعتبار در بند «الف» ماده «۱۱» و جابجایی، تغییر و کاهش یا افزایش اعتبار موضوع ماده «۴» مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۲۰۷ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

در ذیل بند «ج» ماده (۶) اجازه هزینه نمودن مبالغی که به خزانه واریز می‌شود بدون تعیین سقف مشخص داده شده است لذا از این جهت مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۲۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نظام صنفی کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی:

تبصره (۳) ماده (۷۲) از این جهت که برداشت از خزانه نیاز به قانون دارد، مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۵۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۹۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

۵۴-۱- مبلغ موضوع ذیل ماده واحده بصورت هزینه قطعی در بودجه پیش‌بینی شده است و برای آن درآمد خاصی پیش‌بینی نگردیده است بلکه از اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مندرج در قانون بودجه از محل صرفه‌جویی تأمین شده است و این

۱. بند (الف) ماده ۱۱- جابجایی اعتبارات شرکت‌های مخابرات استانی و ایران به یکدیگر در چارچوب سهم دولت.
 ۲. بند (ج) ماده ۶- جهت ارائه خدمات فنی، شناسایی ارقام، کنترل کیفی بذر و نهال و دیگر وظایف محوله بر اساس تعرفه‌ای که به تصویب هیأت امناء سازمان خواهد رسید، بخشی از هزینه‌های شناسایی و ثبت ارقام گیاهی و کلیه هزینه‌های کنترل و گواهی بذر و نهال را دریافت و به حساب خزانه واریز و در جهت خدمات فوق و ارتقاء توان علمی و تحقیقاتی خود هزینه نماید.
 ۳. تبصره ۳ ماده ۷۲- درآمدهای ناشی از جریمه‌های دریافتی به حساب خزانه واریز خواهد گردید تا با پیشنهاد وزارت بازرگانی برای هزینه‌های این قانون به مصرف برسد.

تأمین چون بصورت درصد معینی از اعتبارات مزبور نیست و ضابطه مشخصی ندارد لذا اعتبارات، سقف معینی نخواهد داشت و مغایر اصل ۵۲ و ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۲-۵۴- سقف وجوه حاصل از فروش دارایی‌ها و اجاره بهاء مذکور در صدر جزء (۱) بند (الف) تبصره (۴) و همچنین وجوه حاصل از فروش دارایی‌های مذکور در ذیل آن برای سازمان بهزیستی کشور معین نشده است و ردیف هزینه‌ای ۵۰۳۴۱۲ مذکور در قسمت چهارم چون اختصاص به مورد خاصی ندارد موجب تعیین حد برای هیچ یک از آن دو مورد نمی‌شود فلذا مغایر ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳-۵۴- سقف مبلغی که در جزء (۲) بند (الف) تبصره (۴) اجازه مصرف آن داده شده مشخص نگردیده و ردیف هزینه‌ای ۵۰۳۲۰۷ اختصاص به یک دستگاه خاصی ندارد بنابراین چون سقف اعتبارات برای هر دستگاه موضوع آن مشخصاً معین نشده است از این جهت مغایر ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور از حیث منابع بالغ بر یک میلیون و یکصد و پنجاه و چهار هزار و سیصد و بیست میلیارد و هفتصد و هشتاد و چهار میلیون و هشتصد و چهل و یک هزار (۱/۱۵۴/۳۲۰/۷۸۴/۸۴۱/۰۰۰) ریال و از حیث مصارف بالغ بر یک میلیون و یکصد و پنجاه و چهار هزار و سیصد و بیست میلیارد و هفتصد و هشتاد و چهار میلیون و هشتصد و چهل و یک هزار (۱/۱۵۴/۳۲۰/۷۸۴/۸۴۱/۰۰۰) ریال به شرح زیر است:
الف - ...

۲. جزء ۱ بند (الف) - تا معادل صددرصد (۱۰۰٪) وجوه حاصل از فروش دارایی‌های سرمایه‌ای و اموال غیرمنقول و همچنین اجاره اموال منقول و غیرمنقول را پس از واریز به حساب درآمد عمومی موضوع ردیف‌های به ترتیب ۸۹۰۱۶۰ و ۵۳۰۰۲۰ قسمت سوم این قانون، از محل اعتبار ردیف ۵۰۳۴۱۲ قسمت چهارم این قانون برای تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام و یا تجهیز و بازسازی ساختمان برای همان دستگاه یا خرید خدمات از بخش غیردولتی و یا در قالب وجوه اداره شده براساس مفاد این تبصره و در چارچوب موافقتنامه مبادله شده با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به مصرف رسانند.
به سازمان بهزیستی کشور علاوه بر اختیارات فوق اجازه داده می‌شود تا معادل صددرصد (۱۰۰٪) وجوه حاصل از فروش دارایی‌های سرمایه‌ای و اموال غیرمنقول را پس از واریز به حساب درآمد عمومی موضوع ردیف ۸۹۰۱۶۰ قسمت سوم این قانون، از محل اعتبار ردیف ۵۰۳۴۱۲ قسمت چهارم این قانون به صورت وجوه اداره شده برای مشارکت در ساخت مسکن معلولان و مددجویان و ترغیب خیرین مسکن‌ساز به امر ساخت مسکن نیازمندان به مصرف برسد.

۳. جزء ۲ بند (الف) - ماشین آلات و تجهیزات و وسایل نقلیه سنگین و خودرو سبک متعلق به خود را که مناسب با نیازهای فعلی طرح‌ها و فعالیت‌های آنها نبوده و یا به نحو مطلوب از آنها استفاده نمی‌شود، با رعایت قوانین و مقررات به صورت مزایده به فروش رسانده و وجوه حاصل را به حساب درآمد عمومی موضوع ردیف ۸۵۰۳۹۹ قسمت سوم این قانون واریز نمایند.

معادل وجوه واریزی هر دستگاه از محل اعتبار ردیف ۵۰۳۲۰۷ قسمت چهارم این قانون برای خرید ماشین‌آلات و تجهیزات وسایل نقلیه سنگین داخلی و خودروی سواری داخلی اختصاص می‌یابد.
وسایل نقلیه و خودروهایی که به تشخیص دولت فرسوده محسوب شوند، فقط به عنوان اسقاطی قابل فروش خواهند بود و احیاء و استفاده مجدد از آنها ممنوع می‌باشد.

۵۴-۴. سقف اعتبارات موضوع بند(چ) تبصره(۱۰) مشخص نیست لذا از این جهت مغایر ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۵- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۲۰ مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه دو فوریتی تأسیس سازمان شیلات ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی: واگذاری صددرصد وجوه حاصله به سازمان خارج از قانون بودجه سنواتی، مذکور در تبصره(۳) مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵۶- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی: ۵۶-۱. مفاد ذیل ماده(۱۴۷) بدون ذکر در قانون بودجه متوالی مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. بند(ج)- به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اجازه داده می‌شود که به ازای ثبت هر قلم دارو یا مواد اولیه آن توسط شرکت‌های خارجی یا نمایندگی آنان در داخل کشور معادل ریالی پنج هزار (۵/۰۰۰) دلار به نرخ رسمی کشور دریافت و به حساب درآمد اختصاصی موضوع ردیف ۵۱۰۴۳۰ قسمت سوم این قانون واریز نماید. معادل صددرصد (۱۰۰٪) آن به منظور توسعه فعالیت‌های نظارتی و آزمایشگاهی غذا و دارو توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی هزینه گردد.

۲. تبصره ۳- سازمان مجاز است برای ادای تعهدات منتقل شده از شرکت سهامی شیلات ایران نسبت به فروش اموال و امکانات مازاد خود اقدام نماید. صددرصد (۱۰۰٪) وجوه حاصله پس از واریز به حساب خزانه، به همین منظور در اختیار سازمان قرار می‌گیرد.

۳. ماده ۱۴۷- کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند به منظور افزایش کارایی و بهره‌وری و استقرار نظام کنترل نتیجه و محصول، به جای کنترل مراحل انجام کار و اعطای اختیارات لازم به مدیران برای اداره واحدهای تحت سرپرستی خود به صورت مستقل و هدفمند نمودن تخصیص منابع، بر اساس دستورالعمل مشترک سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی، قیمت تمام شده آن دسته از فعالیت‌ها و خدماتی که قابلیت تعیین قیمت تمام شده را دارند (از قبیل واحدهای آموزشی، پژوهشی و بهداشتی، درمانی، خدماتی و اداری)، بر اساس کمیّت و کیفیت محل جغرافیایی مشخص و پس از تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا استان و با اعطای اختیارات لازم به مدیران ذی ربط اجرا نمایند.

به دستگاه‌هایی که بر اساس ضوابط این ماده خدمات خود را ارائه می‌نمایند، اجازه داده می‌شود حسب نیاز نسبت به جابه‌جایی فصول و برنامه‌های اعتبارات هزینه اقدام و مابه‌التفاوت هزینه‌های قبلی فعالیت با قیمت تمام شده را صرف ارتقاء کیفی خدمات، تجهیز سازمان و پرداخت پاداش به کارکنان و مدیران واحدهای ذی ربط نمایند. اعتباراتی که بر اساس قیمت تمام شده در اختیار واحدها قرار می‌گیرد، کمک تلقی شده و پس از پرداخت به هزینه قطعی منظور می‌گردد.

۵۶-۲. مفاد تبصره ماده (۱۵۴) از این جهت که مفهم عدم ذکر لایحه بودجه سالانه است مغایر ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۷. نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۲۲۷ مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۶۰) قانون برنامه سوم توسعه مصوب روز سه شنبه مورخ ۱۳۸۳/۹/۳ مجلس شورای اسلامی: چون الزام به مصرف عمده‌ای از مبلغ تعیین شده در سال‌های آتی نموده است و این مصرف را منوط به تصویب آن در بودجه آن سال نکرده است، مغایر قسمت اخیر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. تبصره ماده ۱۵۴- به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود تا هفتاد درصد (۷۰٪) اعتباراتی که از محل اصلاح ساختار و کاهش نیروی انسانی صرفه جویی می‌نمایند را به عنوان فوق‌العاده کارآیی غیرمستمر به کارکنانی که خدمات برجسته انجام می‌دهند، پرداخت نمایند.

۲. ماده واحده - به منظور تأمین منابع مالی و رفع سریع خسارات ناشی از خشکسالی یا سرمازدگی به کشاورزان و دامداران که در این رابطه متحمل خسارت شده‌اند معادل نهصد میلیون (۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار از حساب ذخیره ارزی برداشت و به سقف پیش‌بینی شده در ماده (۶۰) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ برای سال ۱۳۸۳ افزون و معادل ریالی آن به شرح زیر به این موضوع تخصیص می‌یابد:
الف - سی درصد از کل مبلغ تأمین شده برای اجرای طرح‌های تأمین آب شرب روستایی و کشاورزی و طرح‌های مقابله با خشکسالی و صرفه‌جویی در مصرف آب کشاورزی.
ب - ده درصد از کل مبلغ تأمین شده برای تقویت بنیه مالی صندوق بیمه محصولات کشاورزی به منظور توسعه بیمه خشکسالی و سرمازدگی.

ج - سی و پنج درصد از کل مبلغ تأمین شده برای پرداخت سود و کارمزد بانکی و بخشی از اصل دیون معوقه کشاورزان ناشی از آثار سوء تداوم خشکسالی هفت ساله و همچنین سرمازدگی سال زراعی ۱۳۸۳-۱۳۸۲ با اولویت وام‌های با مبالغ کمتر.

د - بیست و پنج درصد از کل مبلغ تأمین شده برای پرداخت خسارت به تولیدکنندگان خسارت دیده بخش کشاورزی ناشی از خشکسالی هفت ساله و سرمازدگی سال زراعی ۱۳۸۳-۱۳۸۲ که از شبکه بانکی وام دریافت نموده‌اند.
از طریق صندوق کمک به خسارت دیدگان محصولات کشاورزی با اولویت مناطق که خسارت شدیدی به آنها وارد شده است.

تبصره ۱- مبلغ موضوع این قانون به تدریج و ظرف مدت دوازده ماه از تاریخ تصویب، توسط بانک مرکزی به فروش رسیده و معادل ریالی آن به موارد مندرج در این قانون اختصاص می‌یابد. در صورت تمایل بانک‌های عامل به دریافت وجوه به صورت ارزی، پرداخت به صورت ارزی بلامانع است، که در این صورت بانک‌های عامل موظفند ظرف مهلت تعیین شده، معادل ریالی آن را به موضوعات مندرج در این قانون تخصیص و پرداخت نمایند.

تبصره ۲- اعتبارات موضوع این قانون صد در صد (۱۰۰٪) تخصیص یافته تلقی می‌گردد و هزینه کرد آن در زمینه خرید خودرو، خرید و یا اجاره ساختمان، پرداخت حقوق و مزایا و مواردی از این قبیل ممنوع می‌باشد.
آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف مدت یک ماه به پیشنهاد مشترک سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت کشور، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو، بانک مرکزی و بانک کشاورزی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.
گزارش عملکرد این قانون هر سه ماه یکبار توسط وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و نیرو به کمیسیون‌های کشاورزی، آب و مناطق طبیعی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی ارائه می‌گردد.

۵۸- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۱۰۵۷۲ مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۴ مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۱۹ مجلس شورای اسلامی: بند الحاقی (۱) به تبصره (۹) و جزء (۲) بند (ر) تبصره (۱۱) از جهت تعیین سقف مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۹- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۴۷۱ مورخ ۱۳۸۴/۳/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق یک ماده به قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۴/۳/۳ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق جواز مصرف درآمد مذکور در ماده واحده بدون اینکه مقید به تصویب آن در قانون بودجه شود، مغایر ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶۰- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۸۴۲ مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۵ مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی: ۱-۶۰- بند (ج) تبصره (۳)، به دلیل عدم تعیین سقف مبلغ پرداختی بابت حق انبارداری،

۱. بند الحاقی ۱- چنانچه درآمدهای اختصاصی هریک از دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۴۹) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۴ بیشتر از رقم منظور شده در قسمت سوم این قانون وصول گردد، معادل مبلغ افزایش وصولی هر یک از دستگاه‌های اجرایی یاد شده، مبلغ اعتبار از محل درآمد اختصاصی آنها منظور در قسمت چهارم این قانون افزایش می‌یابد.

جزء ۲ بند (ر) تبصره ۱۱- شرکت ملی نفت ایران مکلف است به ازاء استخراج و فروش هر متر مکعب گاز طبیعی (به غیر از گاز تزریقی به مخازن نفتی و نیز گاز سوزانده شده) مبلغ نود و یک ریال به حساب بستانکار دولت (خزانه‌داری کل کشور) منظور نماید.

۲. ماده واحده - به وزارت نیرو (شرکت‌های آب منطقه‌ای، سازمان آب و برق خوزستان و سازمان آب استان زنجان) اجازه داده می‌شود در مناطق ممنوعه به منظور تأمین نیاز ضروری آب مصرفی شرب و بهداشت واحدهای صنعتی، مرغداری و دامداری‌ها، خدماتی و گلخانه‌ای با مصارف آبی اندک (حداکثر ۲۵ متر مکعب در شبانه روز) براساس سقف تخصیص آب در هر دشت نسبت به صدور مجوز اقدام نماید. وزارت نیرو مکلف است در این مناطق نسبت به اجرای طرح‌های جایگزینی (تأمین و انتقال آب، تغذیه مصنوعی، تغییر سیستم‌های آبیاری) اقدام نماید به نحوی که میانگین حجم منابع آب زیرزمینی در دوره‌های پنج ساله این مناطق از وضع موجود کمتر نشود. وزارت نیرو موظف است چاه‌های بدون پروانه حفر شده در مناطق ممنوعه قبل از تصویب قانون توزیع عادلانه آب موضوع تبصره ذیل ماده (۳) قانون فوق‌الذکر را تا پایان سال ۱۳۸۴ تعیین تکلیف نماید. با انقضای این مهلت تبصره ذیل ماده (۳) قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱/۲۱/۱۶ لغو می‌گردد.

از متقاضیان چاه‌های موضوع این قانون وجوهی برای صدور پروانه براساس تعرفه‌ای که به تصویب هیأت دولت خواهد رسید دریافت و به درآمد عمومی کشور واریز و صرف مطالعه و اجرای طرح‌های جایگزینی آب زیرزمینی (تأمین و انتقال آب، تغذیه مصنوعی، تغییر سیستم‌های آبیاری) جهت جبران معادل آب تخصیص یافته همان دشت خواهد شد.

مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۶۰ در بند الحاقی (۱) تبصره (۱۷) چون سقف معلوم نمی‌باشد، مغایر با اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶۱- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۵۶۷۲ مورخ ۱۳۸۵/۳/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۵/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی: در اختیار قرار دادن دو درصد (۲٪) از سر جمع مالیاتی مأخوذه از فرآورده‌های دخانی براساس آیین‌نامه اجرایی به نهادها و سازمان‌های غیرانتفاعی مرتبط موضوع ماده (۸) مغایر اصول ۵۳ و ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۶۲- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۸۴۴ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور مصوب ۱۳۸۵/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی: بندهای (د) و (ح) تبصره (۳)، بند (چ) تبصره (۶)، جزءهای (۲-۱)، (۳-۱)، (۳-۲)، (۴-۲)، (۵-۲)، (۷-۲)، (۹-۲)، (۱۱-۲)، (۳)، (۱-۴)، (۳-۴)، (۵-۴)، (۱-۵) و (۳-۷) بند (د) و بند (ه) تبصره (۶)، بند (ب) تبصره (۹)، بندهای (ز)، (ل) و بند الحاقی (۳) تبصره (۱۴)، ذیل جزء (۱) بند (الف) تبصره (۱۵) و ذیل جزء (۲) بند (الف) تبصره (۱۹) به دلیل عدم تعیین سقف، مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. بند ج تبصره ۳- به منظور تشویق بخش غیردولتی به ایجاد انبارها و سیلوهای گندم، وزارت بازرگانی مجاز است به ازاء هر ماه نگهداری گندم توسط بخش غیردولتی، کارخانجات آردسازی و کشاورزان، تا دو درصد (۲٪) قیمت خرید تضمینی گندم سال مزبور را به عنوان حق انبارداری در انبار یا سیلو پرداخت نماید. آیین‌نامه اجرایی این بند به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های بازرگانی و جهاد کشاورزی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲. بند الحاقی ۱ تبصره ۱۷- به نیروهای مسلح اجازه داده می‌شود به ازاء صدور کارت‌المثنی پایان خدمت مبلغ یکصد هزار (۱۰۰,۰۰۰) ریال و به ازاء صدور کارت‌المثنی معافیت از خدمت مبلغ دویست هزار (۲۰۰,۰۰۰) ریال دریافت و به حساب درآمد اختصاصی واریز کند. صد در صد (۱۰۰٪) مبلغ واریزی تخصیص یافته تلقی می‌گردد.

۳. ماده ۸- هر سال از طریق افزایش مالیات، قیمت فرآورده‌های دخانی به میزان ده درصد (۱۰٪) افزایش می‌یابد. دو درصد (۲٪) از سرجمع مالیات مأخوذ، از فرآورده‌های دخانی براساس آیین‌نامه اجرایی این قانون در اختیار نهادها و سازمان‌های غیرانتفاعی مرتبط، جهت مبارزه با دخانیات و اقدام پیشگیرانه قرار می‌گیرد.

۴. برای اطلاع از متن لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان درخصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره هفتم، انتشارات ریاست جمهوری، ۱۳۸۹، صص ۳۷۳-۴۰۸.

۶۳- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۱۰۷ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

بند (۳) ماده (۱۹) به دلیل اجازه خروج از شمول نظارت دستگاه‌های ذی‌ربط مغایر اصول مربوط شناخته شد. ضمناً به دلیل مستثنی نمودن هزینه‌ها از پرداخت مالیات و اجازه عدم واریز وجوه به خزانه می‌باشد، مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۴- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۴۵۳ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۹/۷ مجلس شورای اسلامی: ذیل ماده (۸) که مقرر می‌دارد وجوه حاصل را به شرح ذیل مورد استفاده قرار دهد مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶۵- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۵۴ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۷ کل کشور مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی: بندهای (۲۷) و (۳۱) از این جهت که ردیف و اعتبار آنها تعیین نشده است، مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. بند ۳ ماده ۱۹- بنگاه‌های مشمول واگذاری، از زمان تصویب فهرست توسط هیأت واگذاری از شمول مقررات حاکم بر شرکت‌های دولتی نظیر آیین‌نامه معاملات دولتی، قانون محاسبات عمومی، قانون بازرسی کل کشور، محدودیت‌های مندرج در قانون مالیات‌های مستقیم، قانون برگزاری مناقصه‌های دولتی، پرداخت علی‌الحساب سود موضوع قوانین بودجه سنواتی مستثنی شده و در چهارچوب قانون تجارت اداره خواهد شد.

۲. ماده ۸- دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۱۶۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مکلفند به منظور کمک به تأمین مسکن کارکنان شاغل و بازنشسته فاقد مسکن و متقاضی خرید یا ساخت مسکن مطابق با الگوی مصرف مسکن، خانه‌های سازمانی در مالکیت خود را پس از پایان مدت اجاره استفاده کنندگان فعلی حسب آیین‌نامه مربوطه بدون الزام به رعایت قانون فروش خانه‌های سازمانی مصوب ۱۳۶۵/۷/۹ از طریق مزایده عمومی به فروش رسانده، وجوه حاصل را به حسابی که به‌وسیله خزانه‌داری کل کشور در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران افتتاح می‌شود واریز نمایند تا به شرح ذیل مورد استفاده قرار گیرد:

۱- معادل بیست درصد (۲۰٪) وجوه برای پرداخت ودیعه و اجاره مسکن سازمانی به منظور استفاده کارکنان شاغل در مشاغل کلیدی به تشخیص بالاترین مقام دستگاه.

۲- معادل هشتاد درصد (۸۰٪) وجوه وصولی در اختیار دولت قرار خواهد گرفت تا در جهت تأمین نیاز فاقدین مسکن واجد شرایط در قالب برنامه‌های این قانون هزینه نماید.

۳. بند ۲۷- دولت موظف است نسبت به پوشش کامل درمانی جانبازان و آزادگان غیرشاغل اقدام نموده و هیچگونه هزینه درمان از آنان دریافت ننماید.

بند ۳۱- بنیاد شهید و امور ایثارگران موظف است به کسانی که در بدن ترکش دارند و به مصدومین شیمیایی و اعصاب و روان ناشی از جنگ تحمیلی فاقد «درصد» و فاقد «صورت سانه» خدمات درمانی ارائه نماید و حضور در جبهه کافی است.

۶۶- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۷۱۰ مورخ ۸۷/۷/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح دوفوریتی افزایش ظرفیت پذیرش دانشجو در دانشگاه‌های مادر و مهم دولتی در سال ۱۳۸۷ مصوب ۱۳۸۷/۷/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

باتوجه به اصل ۵۳ قانون اساسی که همه پرداخت‌ها باید در حدود اعتبارات مصوب باشد. تبصره (۱) ماده واحده، از این جهت که میزان مبلغ جابجایی از محل‌های مذکور مشخص نیست، مغایر اصل ۵۳ شناخته شد.^(۱)

۶۷- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۴۳ مورخ ۸۷/۱۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۸۸ کل کشور مصوب ۱۳۸۷/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

۱-۶۷- جزء (د) بند (۹) و بندهای الحاقی (۲)، (۱۰)، (۱۹)، (۳۴) و (۵۶)، از جهت عدم تعیین سقف اعتبار، مغایر ذیل اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. تبصره ۱ ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود با جابجایی در اعتبارات جاری و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی، اعتبارات مورد نیاز را به دانشگاه‌های ذی‌ربط پرداخت نماید. در صورت عدم امکان این جابجایی، دانشگاه‌ها مجازند هزینه‌های مربوط را از دانشجویانی که از این طریق پذیرفته می‌شوند دریافت نمایند.

۲. جزء (د) بند ۹- سازمان تربیت‌بدنی مجاز می‌باشد پروژه‌های مصوب تربیت‌بدنی تفاهم شده با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور که متقاضی بخش خصوصی جهت اجراء آنها وجود دارد، با تصویب شورای برنامه‌ریزی استان برای کلان‌شهرها تا ده درصد (۱۰٪) و برای سایر شهرهای کوچک تا سی درصد (۳۰٪) هزینه پروژه را از محل اعتبارات مربوطه به‌صورت کمک بلاعوض پرداخت نماید.

بند الحاقی ۲- به دولت و شهرداری‌ها اجازه داده می‌شود در صورت موافقت فرماندهی کل قوا، با رعایت مفاد قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، زمین و تأسیسات پادگان‌ها را با کاربری نظامی به نرخ روز به خزانه واریز نمایند. ارزش زمین با کاربری نظامی به صورت تفکیک نشده سی درصد (۳۰٪) ارزش زمین با کاربری مسکونی تفکیک شده منظور خواهد شد. عین مبالغ واریزی به یگان‌های ذی‌ربط پرداخت می‌گردد.

بند الحاقی ۱۰- دولت موظف است حداقل ۳۵٪ از محل اعتبارات ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ و همچنین حداقل ۲۰٪ از اعتبارات ماده (۱۲) قانون سازمان مدیریت بحران کشور را در اختیار صندوق بیمه کشاورزی قرار دهد تا صرف توسعه بیمه کشاورزی گردد.

بند الحاقی ۱۹- سه درصد (۳٪) از اعتبارات پیش‌بینی شده در ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و ماده (۱۲) قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور به منظور پیشگیری، آمادگی و مقابله با حوادث و سوانح کشور به جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران اختصاص می‌یابد. این اعتبار صد درصد (۱۰۰٪) تخصیص یافته تلقی و پس از پرداخت به هزینه قطعی منظور می‌گردد.

بند الحاقی ۳۴- به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور اجازه داده می‌شود در هریک از مقاطع سه‌ماهه سال بر اساس مازاد درآمد واریزی استان‌ها از ابتدای سال تا پایان همان مقطع، نسبت به ارقام مصوب مندرج در جدول اعتبارات استانی این قانون، مازاد درآمد استان‌ها را از محل این ردیف در اختیار استان‌ها قرار دهد تا توسط شوراهای برنامه‌ریزی و توسعه استان به شرح هشتاد درصد (۸۰٪) برای تکمیل طرح‌ها و پروژه‌های نیمه تمام استانی و بیست درصد (۲۰٪) به صورت اعتبارات هزینه‌ای هزینه‌شود.

بند الحاقی ۵۶- به شرکت ملی نفت ایران اجازه داده می‌شود که از محل منابع داخلی خود و از درآمدهای ناشی از تولید زود هنگام همان میادین، سرمایه‌گذاری لازم را برای توسعه همان میادین تأمین نماید.

۶۷-۲. بند الحاقی (۱۶)، به دلیل عدم واریز درآمد مذکور به خزانه، مغایر صدر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۸. نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۳۷۵ مورخ ۸۸/۸/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳ مصوب جلسه مورخ پانزدهم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

ماده (۸۴) الحاقی، از آنجا که کلیه پرداخت‌ها باید در حدود اعتبارات مصوب و به موجب قانون باشد، مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۶۶۷۱ مورخ ۱۳۶۱/۹/۲۲ شورای نگهبان:

- ۱- استقلال و غیردولتی بودن جمعیت هلال‌احمر مغایر قانون اساسی نیست.
- ۲- وجوهی که به عنوان کمک و اعانه در بودجه دولت برای کمک به خدمات خیریه و امدادی جمعیت هلال‌احمر منظور می‌شود از نظر قانون اساسی نیاز به اینکه وزیر یا شخص دیگری مسئول پاسخگویی آن در مجلس باشد ندارد.
- ۳- درآمدهای اختصاصی جمعیت هلال‌احمر که مطابق قانون توسط دولت وصول می‌شود دریافتی دولت تلقی نمی‌شود و به هلال‌احمر اختصاص دارد.

۱. بند الحاقی ۱۶- به وزارت مسکن و شهرسازی (سازمان ملی زمین و مسکن) اجازه داده می‌شود به منظور تأمین منابع لازم برای خرید اراضی مورد نیاز جهت اجرای طرح‌های مسکن و معوض نصاب‌های مالکانه و سایر برنامه‌های مصوب، آن قسمت از اراضی شهری متعلق به دولت که تا پایان سال ۱۳۸۳ توسط مردم به صورت غیرمجاز تصرف و در آن احداث بنا شده است در صورت عدم مغایرت با طرح‌های مصوب شهری و رعایت تناسب عرصه و اعیان در قبال دریافت بهای کارشناسی روز زمان‌فروش به متصرفین واگذار نماید.

۲. ماده ۸۴- صددرصد (۱۰۰٪) درآمدهای حاصله از ارائه خدمات به مشمولان در اخذ معافیت‌ها و همچنین جریمه‌ها به توسعه و تقویت و تجهیز رده‌های وظیفه عمومی و بهبود سطح خدمات سازمان وظیفه عمومی به مشمولان، پس از واریز به خزانه در اختیار ناجا قرار می‌گیرد.

اصل پنجاه و چهارم

دیوان محاسبات کشور مستقیماً زیر نظر مجلس شورای اسلامی است. سازمان و اداره امور آن در تهران و مراکز استان‌ها به موجب قانون تعیین خواهد شد.

۱- نظریه شماره ۸۵۱۲ مورخ ۱۳۶۲/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اصلاح قانون و مقررات دیوان محاسبات مصوب ۱۳۶۲/۱/۳۰ مجلس شورای اسلامی: بند(ب) ماده واحده با اصل ۵۴ قانون اساسی که سازمان و اداره امور دیوان محاسبات را به موجب قانون دانسته و با اصل ۸۵ قانون اساسی که قانونگذاری را از آن مجلس شورای اسلامی می‌داند مغایرت دارد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه ماده ۳ قانون شامل دستگاه‌های نظارتی غیراجرایی می‌شود مغایر اصول ۵۴، ۵۷ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد. همچنین چون عبارت مذکور در ماده شامل اعضای که خارج از قوه مجریه هستند نیز می‌گردد (مانند رئیس سازمان بازرسی و رئیس دیوان عدالت اداری) از جهت تشکیل شورا مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد. به علاوه اطلاق تهیه لایحه مذکور در ماده ۳ که شامل تهیه لایحه قضایی نیز می‌گردد مغایر اصل ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد. در خصوص عبارت «نظارت ملی» چنانچه در برگزیده نظارت قوه مقننه و قضائیه نیز باشد این قسمت هم مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. بند(ب) ماده واحده - رئیس دیوان محاسبات موظف است طرح تشکیلات و آیین‌نامه اجرایی قانون دیوان محاسبات را تا مدت ۲ ماه از تاریخ تصویب این قانون تهیه و پس از تصویب مجلس شورای اسلامی اجراء نماید و تا زمانی که به تصویب مجلس نرسیده از نظر تشکیلات تابع مقررات سازمان امور اداری و استخدامی کشور خواهد بود.

۲. ماده ۳- به منظور ایجاد هماهنگی و جلوگیری از تداخل نهادهای نظارتی و کاستن از فعالیت‌های موازی و غیرلازم در امور نظارت و بازرسی، شورایعالی نظارت و بازرسی با عضویت رئیس سازمان برنامه و بودجه، دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور، وزیر امور اقتصادی و دارایی، رئیس دیوان محاسبات کشور و رئیس سازمان بازرسی کل کشور زیر نظر رئیس‌جمهور تشکیل می‌شود. این شورا موظف است ضمن اعمال هماهنگی در فعالیت نهادهای نظارتی، نسبت به شناسایی و تعطیل کلیه فعالیت‌هایی که با ماهیت نظارت و بازرسی در کشور مغایرت داشته و بدون مجوزهای لازم قانونی انجام می‌گیرد، اقدام و «لایحه ساماندهی امور نظارت و بازرسی کشور» را با هدف جلوگیری از فعالیت‌های تکراری و استقرار نظام کارآمد نظارت ملی با ایجاد پوشش نظارتی کامل تهیه و پس از تصویب هیأت وزیران، جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم کند.

۳- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۱۶۱) از این نظر که موجب خلط وظایف قوای سه‌گانه و نقض وظایفی است که طبق قانون اساسی برعهده نهادهای غیروابسته به قوه مجریه گذاشته شده است مغایر اصول ۵۴، ۵۵ و ۵۷ و بند ۳ اصل ۱۵۶ و اصول ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۱۶۱- به منظور تقویت و کارآمدن کردن نظام بازرسی و نظارت و رفع تداخل میان وظایف نهادهای نظارتی و بازرسی شورای عالی مرکب از رؤسای سه قوه و عضویت رؤسای سازمان‌های بازرسی کل کشور، سازمان حسابرسی و دیوان محاسبات و دیوان عدالت اداری و ریاست سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی بنام شورای عالی نظارت کشور تشکیل می‌گردد. این شورا موظف است ضمن پیش‌بینی راه کارهای تقویت و کارآمد کردن نظام بازرسی و نظارت و گردش صحیح اطلاعات بین سازمان‌های نظارتی وظایف تکراری و موازی سازمان‌های متولی بازرسی و نظارت را حذف و رویه‌های اجرایی سازمان‌های مذکور را هماهنگ نماید. بانک اطلاعات نظارتی زیر نظر دبیرخانه شورای عالی تشکیل می‌گردد دبیرخانه شورای عالی در نهاد ریاست جمهوری تشکیل و دبیر آن به پیشنهاد رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و تصویب شورای عالی تعیین و با حکم رئیس‌جمهور منصوب می‌شود.

اصل پنجاه و پنجم

دیوان محاسبات به کلیه حساب‌های وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی و سایر دستگاه‌هایی که به نحوی از انحاء از بودجه کل کشور استفاده می‌کنند به ترتیبی که قانون مقرر می‌دارد رسیدگی یا حسابرسی می‌نماید که هیچ هزینه‌ای از اعتبارات مصوب تجاوز نکرده و هر وجهی در محل خود به مصرف رسیده باشد. دیوان محاسبات، حساب‌ها و اسناد و مدارک مربوطه را برابر قانون جمع‌آوری و گزارش تفریغ بودجه هر سال را به انضمام نظرات خود به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌نماید. این گزارش باید در دسترس عموم گذاشته شود.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره م/ ۳۹ مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۰ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی تجدیدنظر در قانون دیوان محاسبات و تشکیلات اداری دیوان مصوب ۱۳۵۹/۹/۱۷ مجلس شورای اسلامی: چون ماده واحده به صورتی که تنظیم شده و مخصوصاً با توجه به بند ۳ آن که ناظر بر قانون سابق دیوان محاسبات است، دیوان محاسبات را نوعی محکمه قضایی اختصاصی قرار می‌دهد، با اصل ۵۵ و صراحت اصل ۶۱ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۱. ماده واحده -

۱- رئیس و دادستان دیوان محاسبات بنا به پیشنهاد کمیسیون محاسبات و تصویب مجلس شورای اسلامی منصوب خواهند شد.

۲- هیأت مستشاری دیوان محاسبات بنا به پیشنهاد رئیس دیوان مزبور و تصویب کمیسیون دیوان محاسبات فارغ از شرایط مندرج در قانون مصوب سال ۱۳۵۲ از میان افراد امین و متدین و متخصص در دیوان محاسبات و یا افراد دیگر منصوب خواهند شد.

۳- رئیس دیوان محاسبات دستور ابلاغ آراء شعب دیوان را صادر می‌نماید.

۴- پیش‌نویس قانون دیوان محاسبات و آیین‌نامه اجرایی آن به‌وسیله دیوان مزبور ظرف سه ماه تهیه و به کمیسیون دیوان محاسبات تقدیم و کمیسیون مزبور آن را به صورت طرح قانونی جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم خواهد نمود.

۵- دیوان محاسبات جهت انجام وظایف قانونی خود می‌تواند در تمام امور مالی کشور تحقیق و تفحص نماید و در تمامی موارد مستقیماً مکاتبه و ارتباط برقرار کند و تمام مقامات جمهوری اسلامی و قوای سه‌گانه و سازمان‌ها و ادارات تابعه و کلیه اشخاص و سازمان‌هایی که به نحوی از انحاء از بودجه کل کشور استفاده می‌نمایند مکلف به پاسخگویی مستقیم می‌باشند.

۲- نظریه شماره ۲۴۶۸ مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه انجام هزینه‌های کشور در چهار ماهه اول ۱۳۶۰ مصوب ۱۳۶۰/۳/۱۳ مجلس شورای اسلامی: تبصره چهار ماده واحده که ۲۵ میلیارد ریال اعتبار برای جهاد سازندگی منظور داشته است، اگر مورد حسابرسی دیوان محاسبات قرار نگیرد، با اصل ۵۵ قانون اساسی مغایرت دارد و از لحاظ اینکه چگونگی عملیات اجرایی جهاد در رابطه با اصل ۶۰ مشخص نیست با اصل مذکور مغایرت دارد و در تبصره ۹ اجازه کمیسیون برنامه و بودجه مجلس اگر به عنوان تصویب باشد طبق قانون اساسی با مجلس شورای اسلامی است و اگر به عنوان اجاره‌نامه باشد، نوعی دخالت قوه مقننه در قوه مجریه می‌باشد که خلاف قانون اساسی است.^(۱)

۳- نظریه شماره ۸۵۱۲ مورخ ۱۳۶۲/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اصلاح قانون و مقررات دیوان محاسبات مصوب ۱۳۶۲/۱/۳۰ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۲ نسبت به سال‌های ۵۹ و ۶۰ نظر به اینکه پس از تدوین قانون اساسی می‌بایستی مطابق اصل ۵۵ رسیدگی و تفریغ بودجه برابر قانون باشد و دستورالعمل هیأت موضوع تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۱ قانون نمی‌باشد با اصل ۵۵ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۲)

۴- نظریه شماره ۱۰۸۹۵ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۹ شورای نگهبان در خصوص بودجه سال ۱۳۶۳ مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۲۵ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱. تبصره ۴- به وزارت امور اقتصادی و دارایی اجازه داده می‌شود در چهار ماهه اول سال جاری جمعاً تا مبلغ بیست و پنج میلیارد (۲۵/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال به تدریج برای اجرای برنامه‌های عمرانی از محل اعتبارات موضوع این قانون در اختیار جهاد سازندگی قرار دهد. حداقل سی درصد (۳۰٪) از اعتبار فوق منحصراً به صورت ارز قابل پرداخت خواهد بود.
- تبصره ۹- اعتبار ماده ۱۷ (کمک و اعانه به بخش خصوصی) هزینه دستگاه‌ها، منحصراً با اجازه کمیسیون برنامه و بودجه مجلس شورای اسلامی قابل هزینه خواهد بود.
۲. تبصره ۲- نحوه رسیدگی و ممیزی به حساب‌های از سال ۱۳۵۳ تا سال ۱۳۵۸ شمسی طبق دستورالعملی است که وسیله هیأت موضوع تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۱ مرکب از نمایندگان مجلس شورای اسلامی، وزارت امور اقتصادی و دارایی و دیوان محاسبات کشور تهیه و ابلاغ می‌گردد.
۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و دوم، بند دوم.

۵- نظریه شماره ۷۷۰۵ مورخ ۱۳۶۵/۱۱/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه طرح قانونی محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۵/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

۵-۱ در ماده ۹۲ معامله و خرید و فروش زائد بر اعتبار یا عدم رعایت مقررات قانون فضولی است و در صورت رد معامله توافق دیوان کل محاسبات با ذی نفع به مبلغی که طرفین تعیین می نمایند بی اشکال است ولی در صورت عدم توافق دادگاه فقط می تواند بر اساس وقوع رد یا قبول از طرف دولت رسیدگی و حکم صادر نماید. مضافاً بر اینکه توافق دیوان محاسبات با اصل ۵۵ قانون اساسی مغایرت دارد و مفهوم جمله (در صورتی که وجه آن پرداخت نشده باشد) نیز از این لحاظ که حق رد معامله فضولی را از دولت سلب نموده است باید اصلاح شود.^(۱)

۵-۲ در ماده ۱۲۶ قرارداد تشخیص این امر (که تخلف از شرط ناشی از حوادثی بوده که از اختیار طرف قرارداد خارج بوده است) به عهده دیوان محاسبات با اصل ۵۵ قانون اساسی مغایر است و در صلح حقوق راجع به اموال عمومی و دولتی رعایت اصل ۱۳۹ قانون اساسی الزامی است.^(۲)

۶- نظریه شماره ۱۳۱۲ مورخ ۱۳۷۰/۳/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون دیوان محاسبات کشور مصوب ۱۳۷۰/۳/۱ مجلس شورای اسلامی:

در ماده ۱ اصلاحی ناظر به اصلاح بند (ج) ماده ۱ نظر به اینکه ضمیمه بودن نظرات دیوان محاسبات در گزارش تفریغ بودجه حذف شده است با اصل ۵۵ قانون اساسی که تصریح می کند گزارش تفریغ بودجه باید به انضمام نظرات دیوان محاسبات باشد، مغایر شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۹۲- در مواردی که بر اثر تعهد زائد بر اعتبار و یا عدم رعایت مقررات این قانون خدمتی انجام شود و یا مالی به تصرف دولت درآید که رد عین آن میسر نبوده یا فروشنده از قبول آن امتناع داشته باشد در صورتی که وجه آن پرداخت نشده باشد، ذی نفع می تواند به دیوان محاسبات کشور مراجعه نماید. در این صورت دیوان محاسبات می تواند با ذی نفع توافق کند. این توافق قابل اجرا و غیرقابل اعتراض است و وجه مورد توافق در حدود اعتبارات موجود یا اعتبارات سال بعد وزارتخانه یا مؤسسه مربوط قابل پرداخت است. در صورت عدم حصول توافق، خواهان می تواند در دادگاه های صلاحیتدار دادگستری طرح دعوی نماید. اقدامات فوق مانع تعقیب قانونی متخلف نخواهد بود.

۲. ماده ۱۲۶- حقوقی که بر اثر تخلف از شرایط مندرج در قراردادها برای دولت ایجاد می شود جز در مورد احکام قطعی محاکم دادگستری که لازم الاجرا خواهد بود کلاً یا بعضاً قابل بخشودن نیست مگر اینکه به موجب رأی دیوان محاسبات قبل از صدور حکم قطعی محرز شده باشد که تخلف از شرط ناشی از حوادثی بوده که از اختیار طرف قرارداد خارج بوده است.

۳. ماده ۱- بند (ج) ماده ۱ قانون دیوان محاسبات کشور به صورت زیر اصلاح می گردد:

ج - تهیه و تدوین گزارش تفریغ بودجه و ارائه آن به مجلس شورای اسلامی.

۷- نظریه شماره ۶۵۶۸ مورخ ۱۳۷۳/۴/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح نظارت بر مسافرت‌های خارجی کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۲ مجلس شورای اسلامی:

عضویت معاون دیوان محاسبات در هیأت مذکور در ماده ۱ با توجه به وظیفه‌ای که برای این هیأت در ماده ۲ آمده است خروج از محدوده اختیاراتی است که در قانون اساسی برای دیوان محاسبات ذکر شده است و خلاف اصل ۵۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۸- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

در بند ۴ تبصره ماده ۳۹ کلمه لایحه مبهم است، علاوه بر این ظاهر این بند نافی حقی است که اصل ۵۵ قانون اساسی برای دیوان محاسبات مقرر کرده است فلذا باید رفع ابهام کرد.^(۲)

۹- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۰۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۶ مجلس شورای اسلامی: بند «الف» و «ب» ماده (۹۰) مغایر اصل ۵۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱- برای نظارت بر امر مسافرت‌ها و مأموریت‌های غیرثابت خارجی کارکنان دولت و کلیه دستگاه‌هایی که به نحوی از بودجه عمومی کشور و شرکت‌های دولتی استفاده می‌نمایند، هیأتی از افراد ذیل در وزارت امور خارجه تشکیل می‌گردد:

۱- معاون وزیر امور خارجه.

۲- معاون وزیر اطلاعات.

۳- معاون دیوان محاسبات عمومی کشور.

۴- معاون وزیر دستگاه ذی‌ربط بدون حق رأی.

۵- دو نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس.

ماده ۲- صدور گذرنامه و بلیط برای مأمورین و پرداخت کلیه مخارج مسافرت منوط به مجوز از هیأت فوق می‌باشد.

۲. بند ۴ تبصره ماده ۳۹- رسیدگی و مذاقه در لایحه تفریغ بودجه مجلس و ارائه گزارش نهایی آن تا چهار ماه پس از خاتمه دوره عملکرد هر سال مالی به مجلس شورای اسلامی.

۳. ماده ۹۰- ...

الف - به دولت اجازه داده می‌شود براساس پیشنهاد مشترک وزارت کشور و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور اعتبارات مصوب دستگاه‌های اجرایی را متناسب با واگذاری فعالیت مدیریت شهری به شهرداری‌ها، از اعتبارات دستگاه اجرایی مربوط کسر و در اختیار شهرداری ذی‌ربط قرار دهد.

ب - با رعایت احکام برنامه‌های توسعه، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مکلف است با تصویب هیأت دولت، متناسب با واگذاری هر یک از فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی به شوراهای اسلامی روستاها و دهیاری‌ها، اعتبارات دستگاه اجرایی مربوط را کسر و در اختیار شورای اسلامی روستا یا دهیاری‌های ذی‌ربط قرار دهد.

۱۰- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک ماده به قانون دیوان محاسبات کشور مصوب ۱۳۶۱ مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده (۸) شامل مواردی خارج از اصل ۵۵ قانون اساسی می‌باشد لذا مغایر این اصل شناخته شد و از این جهت که باعث افزایش هزینه عمومی است و طریق تأمین آن معلوم نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۱)

۱۱- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۵۶۸ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور مصوب روز پنجشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱۲- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی^(۳)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۷۵/۲۱/۱۱۱۶ مورخ ۱۳۷۵/۹/۱۴ شورای نگهبان:
اصل ۵۵ قانون اساسی ناظر به اعتباراتی است که در بودجه کل کشور منظور شده و صلاحیت دیوان محاسبات در رسیدگی و حسابرسی محدود به همان موارد است.

۲- نظریه تفسیری شماره ۸۳/۳۰/۳۹۵۲ مورخ ۱۳۸۳/۵/۲۵ شورای نگهبان:
اصل ۵۵ قانون اساسی ناظر به اعتباراتی است که در بودجه کل کشور منظور شده و

۱. ماده ۸- دیوان محاسبات کشور در جهت انجام وظایف قانونی خود می‌تواند از خدمات حسابرسان بخش خصوصی استفاده نماید. حسابرسان مذکور پس از تأیید صلاحیت توسط دیوان محاسبات به عنوان حسابرس مورد تأیید آن دیوان محسوب می‌گردند.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و سوم قانون اساسی، بند پنجاهم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و چهارم قانون اساسی، بند سوم.

صلاحیت دیوان محاسبات در رسیدگی و حسابرسی محدود به همان موارد است.^(۱)

۱. استفساریه شماره ۵۱/۱۴۶۳۷ مورخ ۸۳/۵/۱۵ رئیس دانشگاه تهران در خصوص اصل ۵۵ قانون اساسی: بر اساس اصل ۵۵ قانون اساسی، دیوان محاسبات مسئولیت رسیدگی و حسابرسی به کلیه حساب‌های وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی را در رابطه با تفریغ بودجه به عهده دارد. شورای محترم نگهبان نیز در پاسخ به استفساریه شماره ۱۰۴۱۵۱ مورخ ۱۳۷۵/۹/۶ ریاست محترم جمهور وقت به شرح نظریه شماره ۲۱/۱۵۱۶ مورخ ۱۳۷۵/۹/۱۴ اعلام داشته است که «اصل ۵۵ قانون اساسی ناظر به اعتباراتی است که در بودجه کل کشور منظور شده و صلاحیت دیوان محاسبات در رسیدگی و حسابرسی محدود به همان موارد است». علی‌رغم اصل ۵۵ قانون اساسی و نظریه تفسیری مذکور، دیوان محاسبات به استناد مواد دو و چهل و دو قانون دیوان محاسبات کشور مدعی است که مسئولیت رسیدگی و حسابرسی به کلیه امور مالی و حساب‌های خارج از بودجه تخصیصی منجمله حساب هدایا و کمک‌های مردمی را نیز به عهده دارد. خواهشمند است با عنایت به مراتب فوق نظر شورای محترم نگهبان را در این خصوص اعلام فرمایند.

اصل پنجاه و ششم

حاکمیت مطلق بر جهان و انسان از آن خداست و هم او، انسان را بر سرنوشت اجتماعی خویش حاکم ساخته است. هیچ کس نمی تواند این حق الهی را از انسان سلب کند یا در خدمت منافع فرد یا گروهی خاص قرار دهد و ملت این حق خداداد را از طرّقی که در اصول بعد می آید اعمال می کند.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل پنجاه و هفتم

مصوب ۱۳۶۸: قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران عبارتند از: قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضائیه که زیر نظر ولایت مطلقه امر و امامت امت بر طبق اصول آینده این قانون اعمال می‌گردند. این قوا مستقل از یکدیگرند.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران عبارتند از: قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضائیه که زیر نظر ولایت امر و امامت امت، بر طبق اصول آینده این قانون اعمال می‌گردند. این قوا مستقل از یکدیگرند و ارتباط میان آنها به وسیله رئیس‌جمهور برقرار می‌گردد.

۱- نظریه شماره م/۴۰/ص مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اداره صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی دهم آذرماه ۱۳۵۹ مجلس شورای اسلامی: با توجه به اصول ۵۷ و ۱۱۳ قانون اساسی که رئیس‌جمهور را پس از مقام رهبری عالی‌ترین مقام رسمی کشور و تنظیم‌کننده روابط قوای سه‌گانه دانسته و با عنایت به اصول ۱۳۴ و ۱۳۸ و ۱۲۶ که مباشرت تنظیم اداره امور کشور و اجرای قوانین را از آن هیأت وزیران می‌داند تجزیه رأی قوه مجریه به سه رأی رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر و اکثریت وزرا برای تعیین نماینده قوه مجریه در اداره سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران و دخالت دادن رأی رئیس‌جمهور و آن را در کنار رأی نخست‌وزیر و اکثریت وزرا قرار دادن با قانون اساسی مطابقت ندارد. بنابراین بند (ب) ماده ۲ قانون صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران مغایر قانون اساسی است.^(۱)

۲- نظریه شماره م/ ۲۳۲۸ مورخ ۱۳۶۰/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص ماده واحده لایحه قانونی راجع به حذف عبارت «فرمان همایونی» در قوانین و مقررات مربوط به انتصاب افراد به بعضی از مقامات کشور مصوب ۱۳۶۰/۳/۳ مجلس شورای اسلامی:

آن قسمت از بند ۱ ماده واحده که تعیین رئیس کل بانک مرکزی و قائم مقام او را مقید به تأیید صلاحیت آنها به وسیله مجلس شورای اسلامی می‌نماید، چون نوعی دخالت قوه مقننه در قوه مجریه می‌باشد با اصل ۵۷ قانون اساسی مغایر است.^(۲)

۱. بند (ب) ماده ۲- نماینده قوه مجریه از طریق رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر و اکثریت وزرا که یک رأی خواهند داشت باتفاق آراء تعیین می‌شود.

۲. بند ۱ ماده واحده - رئیس کل بانک مرکزی و قائم مقام او به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و تصویب هیأت دولت و تأیید صلاحیت به وسیله مجلس شورای اسلامی تعیین می‌شود و وزیر اقتصاد و دارایی موظف است در مدت ۵ روز حکم وی را صادر و ابلاغ نماید.

۳- نظریه شماره ۴۱۷۳ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه راجع به اصلاح لایحه قانونی تشکیل پلیس قضایی مصوب جلسه ۱۷ دی ماه ۱۳۶۰ مجلس شورای اسلامی: ... در جلسات متعدد شورای نگهبان مطرح و بررسی شد و بند ۲ آن به اکثریت آراء با اصول ۵۷ و ۶۰ و ۱۷۲ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۸۱۰۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۶۲ مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی: بند(ب) تبصره ۹ و نیز تبصره ۲۳ که مصرف اعتبار مصوب را با نظارت نمایندگان حوزه انتخابیه مربوطه قرار داده و نیز قسمت اخیر تبصره ۶۳ مغایر با قسمت اخیر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۸۲۹۳ مورخ ۱۳۶۲/۱/۳۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه به تعویق انداختن مهلت مقرر در بند(پ) تبصره ۴۰ قانون بودجه سال ۱۳۵۹ مصوب جلسه ۱۳۶۲/۱/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

اگرچه مجلس شورای اسلامی حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور را دارد ولی از لحاظ اینکه هیأت مذکور در بند ۲ وظایف اجرایی دارد و به موجب این بند جلسات هیأت بدون حضور ناظر مجلس شورای اسلامی رسمیت ندارد با استقلال قوه مجریه که مصرح در اصل ۵۷ قانون اساسی است مغایرت دارد.^(۳)

۱. بند ۲ ماده واحده - پلیس قضایی بخشی از دادگستری جمهوری اسلامی ایران بوده و مکلف است دستورات مقامات قضایی را اجراء کند.

۲. بند(ب) تبصره ۹- مصرف هر مقدار از اعتبار موضوع این تبصره که به اجرای قراردادهای وزارت دفاع ملی و وزارت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و تعهدات اختصاص داده شود بر طبق مفاد بند(الف) تبصره(۶۶) این قانون و آیین نامه اجرایی آن مجاز می باشد.

تبصره ۲۳- اجازه داده می شود مبلغ چهارده میلیارد (۱۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال اعتبارات سرمایه گذاری ثابت منظور در قسمت ششم این قانون تحت عنوان «عملیات اضطراری عمرانی و پیش بینی نشده استانها» هزینه گردد.

۳. بند ۲- بمنظور ایجاد تسهیلات لازم در امر تسویه حساب های فوق الذکر اجازه داده می شود یک هیأت ۵ نفره مرکب از نمایندگان مجلس شورای اسلامی و دیوان محاسبات (بعنوان ناظر) و وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان برنامه و بودجه و دستگاه اجرایی مربوط (حسب مورد) با اختیارات تام در مورد رفع واخواهی و تعیین تکلیف اسناد واخواهی شده، سوخته، از بین رفته و بطور کلی رفع هر نوع مشکل دیگری که در راه تسویه کامل حساب های مذکور وجود دارد تصمیمات لازم را اتخاذ نمایند تصمیمات این هیأت با اکثریت آراء، قطعی و لازم الاجرا خواهد بود، لیکن این تصمیمات صرفاً ناظر بر ایجاد تسهیلات لازم در امر تسویه کامل حساب های مربوط به برنامه های گذشته [تا پایان برنامه چهارم] است عنداللزوم مانع از تعقیب متخلفین امر نخواهد بود.

۶- نظریه شماره ۸۸۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۳/۱۲ شورای نگهبان در خصوص تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی مصوب جلسه ۱۳۶۱/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی: ماده ۳ با اصل ۵۷ قانون اساسی مغایرت دارد...^(۱)

۷- نظریه شماره ۱۰۸۶۶ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه آیین دادرسی حقوقی مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲ مجلس شورای اسلامی: مستفاد از استثناء مذکور در این ماده این است که قانون می‌تواند در مواردی به مقامات و ادارات دولتی اجازه تغییر حکم یا جلوگیری از اجرای آن را بدهد و اطلاق این مفاد چون شامل غیرمحاكم دادگستری می‌شود با اصل ۵۷ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۲)

۸- نظریه شماره ۸۷۷۷ مورخ ۱۳۶۶/۴/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح حدود مسئولیت قوه قضائیه در مقابل مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۰ مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه قانون اساسی در مقام بیان حدود و اختیارات مجلس شورای اسلامی صرفاً هیأت دولت و وزرا را در مقابل مجلس مسئول دانسته و رأی اعتماد و طرح سؤال را فقط در مورد نامبردگان برای مجلس قائل شده است و با توجه به اصول ۵۷ و ۱۵۶ قانون اساسی و استقلال قوه قضائیه مواد ۵ و ۱۲۳ مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۳- به‌منظور نظارت بر حسن اجرای قوانین در امر اطلاعات شورای عالی قضایی نماینده‌ای در وزارت اطلاعات تعیین می‌کند.

۲. ماده ۹ لایحه - هیچ مقام رسمی و هیچ اداره دولتی نمی‌تواند حکم دادگاه دادگستری را تغییر دهد و یا از اجرای آن جلوگیری کند مگر در مواردی که قانون معین می‌کند.

۳. ماده ۱- شورای عالی قضایی نسبت به وظایف و اختیارات قانونی خود در مقابل مجلس شورای اسلامی مسئول است. تبصره - اعضای شورای عالی قضایی مسئولیت مشترک داشته و برای پاسخگویی یکی از اعضای خود را به عنوان نماینده و سخنگو به مجلس معرفی می‌نماید.

ماده ۲- در صورتی که نماینده‌ای از شورای عالی قضایی سئوالی داشته باشد نخست سؤال را در کمیسیون قضایی مجلس مطرح می‌نماید و در صورتی که قانع نشود می‌تواند سؤال را در جلسه علنی مطرح کند و ترتیب مذاکره و پاسخگویی به همان ترتیب مقرر در مورد سؤال از وزرا می‌باشد.

تبصره - در صورتی که سؤال نماینده مربوط به شکایت از طرز کار قوه قضائیه بوده و جواب قانع‌کننده نباشد جهت رسیدگی به کمیسیون اصل ۹۰ ارجاع شده و در صورتی که کمیسیون اصل ۹۰ فرد یا افرادی را در نتیجه رسیدگی متخلف اعلام نماید شورای عالی قضایی موظف است آنها را حسب مورد به طور موقت و یا دائم منفصل نماید.

ماده ۳- چنانچه جواب به تشخیص کمیسیون رسیدگی به سئوالات قانع‌کننده نبود مراتب از طریق رئیس مجلس به استحضار مقام معظم رهبری و دیوان عالی کشور می‌رسد.

۹- نظریه شماره ۹۴۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی مصوب بیست و یکم شهریور ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه به موجب اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی قوای سه گانه مملکتی مستقل از یکدیگرند و نظر به اینکه موارد نظارت و مداخله قوه مقننه در قوه مجریه که از طریق مجلس شورای اسلامی اعمال می شود در اصول ۷۶، ۸۸، ۸۹ و ۹۰ قانون اساسی مشخص گردیده و نظر به اینکه سمت نمایندگی به موجب اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست، و چگونگی بازرسی و نظارت بر حسن جریان امور در دستگاه های اجرایی و قضایی نیز مشخصاً و منحصرأ در برخی از اصول قانون اساسی از جمله اصول ۱۵۶، ۱۷۳ و ۱۷۴ بیان شده است، ماده واحده به کیفیتی که تنظیم شده مغایر با قانون اساسی است.^(۱)

→ ماده ۴- در صورتی که اعضای شورای عالی قضایی در ارتباط با شغل خود به تخلف یا جرمی متهم گردند رسیدگی در دادگاه عالی انتظامی به عمل خواهد آمد و دادگاه با انجام تحقیقات به موضوع رسیدگی کرده و در حدود مقررات انتظامی و جزایی حکم مقتضی صادر می کند، این حکم قطعی است و بلافاصله مورد اجرا گذاشته خواهد شد.

ماده ۵- از این به بعد قضاتی که جهت داوطلبی عضویت در شورای عالی قضایی واجد شرایطاند بایستی از نظر کفایت ایفای مسئولیت نیز مورد اعتماد مجلس بوده و قبل از برگزاری انتخابات از این نظر به تأیید اکثریت مطلق مجلس رسیده باشد.

۱. ماده واحده - به منظور تسهیل ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی و شناخت مشکلات مناطق، هر نماینده می تواند دفتری تحت عنوان «دفتر ارتباطات مردم با نمایندگان» در هر یک از حوزه های انتخابیه تشکیل دهد.

تبصره ۱- مسئول دفتر موظف است ضمن شرکت در جلسات ادارات و نهادهای حوزه کلیه پیشنهادات، شکایات، انتقادات واصله را برحسب مورد ثبت و نتیجه پیگیری ها را حداقل ماهی یک بار به نمایندگان گزارش نماید.

فرمانداران و بخشداران حوزه انتخابیه مکلف اند لااقل دو روز قبل از تشکیل جلسات شوراهای اداری و کشاورزی و برنامه ریزی و اجتماعی و فرهنگی و تأمین و نهادها و دیگر جلساتی که در رابطه با امور شهرستان و بخش تشکیل می گردد با اعلام دستور جلسه مسئول دفتر را دعوت نمایند. مسئولین دستگاه های اجرایی و قضایی ملزم هستند حداکثر ظرف مدت یک ماه به موارد مرجوع رسیدگی نموده و نسبت به آن اقدام و یا پاسخ قانع کننده بدهند.

تبصره ۲- نیروی انسانی مورد نیاز دفتر در هر دوره نمایندگی حداکثر تا پایان همان دوره به صورت قراردادی و یا مأمور از سایر دستگاه ها و شرکت های دولتی و نهادهای انقلابی با انتخاب نماینده تأمین می شود.

تبصره ۳- مدت خدمت افراد در دفتر جزء سوابق خدمت آنان محسوب خواهد شد.

تبصره ۴- نمایندگان می توانند از ساختمان های خالی وزارتخانه ها و ادارات تابعه و نهادهای دولتی برای ایجاد دفاتر استفاده نمایند. دستگاه های ذیربط موظف به همکاری می باشند.

تبصره ۵- هزینه کلی این دفاتر در سال ۱۳۶۸ از محل ردیف ۵۰۳۰۰۱ در اختیار مجلس قرار گرفت و پرداخت خواهد شد و از سال آینده در ردیف جداگانه ای همراه با بودجه مجلس پیش بینی و به تصویب خواهد رسید.

تبصره ۶- این قانون از تاریخ تصویب قابل اجرا می باشد. آیین نامه اجرایی قانون حداکثر ظرف مدت یک ماه توسط کمیسیون مشترک دیوان محاسبات و امور اداری و استخدامی تهیه و تصویب خواهد شد.

۱۰- نظریه شماره ۱۳۷۱ مورخ ۱۳۷۰/۳/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اصلاح موادی از قانون خدمت پزشکان و پیراپزشکان و الحاق موادی به آن مصوب جلسه مورخه ۱۳۷۰/۱/۲۲ کمیسیون بهداری و بهزیستی مجلس شورای اسلامی:

در تبصره یک ماده ۱ اصلاحی و تبصره ۳ ماده ۱۰ الحاقی و تبصره ۶ ماده ۱۹ الحاقی که تهیه و تأیید آیین‌نامه موکول به همکاری کمیسیون بهداری و بهزیستی مجلس شورای اسلامی شده مغایر با اصل ۵۷ و اصل ۱۳۸ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱۱- نظریه شماره ۳۸۲۵ مورخ ۱۳۷۱/۸/۲۰ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۱/۸/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

موظف نمودن وزیر به شرکت در کمیسیون تخصصی در بند ۲ ماده واحده مغایر اصول ۷۰ و ۵۷ بوده فلذا مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۲- نظریه شماره ۴۰۴۸ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی حذف تبصره ۲ ماده ۱۴۹ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۵ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۴ از این جهت که بالاترین مقام اجرایی را موظف به برکناری مأمور متخلف

۱. تبصره یک ماده ۱ اصلاحی - نحوه و مدت شمول این قانون در مورد مشمولین موضوع ماده فوق برای مدتی کمتر از ۵ سال برحسب نوع مدرک تحصیلی، محرومیت نقاط (شهر، بخش، روستا) به تفصیل آیین‌نامه‌ای خواهد بود که حداکثر ظرف مدت ۲ ماه پس از تصویب این قانون توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با همکاری کمیسیون بهداری و بهزیستی مجلس تهیه و به مرحله اجرا درخواهد آمد.

تبصره ۳ ماده ۱۰ اصلاحی - آیین‌نامه اجرایی ماده فوق ظرف مدت ۲ ماه توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با همکاری سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران و کمیسیون بهداری و بهزیستی مجلس تهیه و به مرحله اجرا درخواهد آمد.

تبصره ۶ ماده ۱۹ الحاقی - نحوه انتخاب مناطق محروم و نیازمند موضوع این ماده براساس اولویت‌ها مطابق جدولی خواهد بود که توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه و به تأیید کمیسیون بهداری و بهزیستی مجلس شورای اسلامی خواهد رسید.

۲. بند ۲- ماده ۱۴۶ آیین‌نامه داخلی به صورت ذیل اصلاح می‌گردد.

ماده ۱۴۶- هر یک از نمایندگان می‌توانند راجع به مسائل داخلی و خارجی کشور از وزیر مسئول درباره وظایف او سؤال نمایند. سؤال باید کتبی به طور صریح و اختصار بوده و به رئیس مجلس داده شود. رئیس مجلس موضوع را در اسرع وقت به کمیسیون تخصصی ارجاع می‌نماید. کمیسیون موظف است حداکثر ظرف یک هفته جلسه‌ای با حضور وزیر و سؤال کننده تشکیل دهد و وزیر موظف به شرکت در این جلسه می‌باشد در صورتی که نماینده در این مرحله قانع نشود به هیأت رئیسه اطلاع می‌دهد. در اولین جلسه علنی عنوان سؤال نماینده قرائت و فوراً برای وزیر مربوطه ارسال و ظرف ۴۸ ساعت تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار می‌گیرد.

نموده است خلاف اصول ۹۰، ۵۷ و برخی اصول دیگر قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۳- نظریه شماره ۴۱۳۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۲ کل کشور مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

بند د تبصره ۳۶ به دلیل تداخل وظایف قوا مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۴- نظریه شماره ۴۶۵۴ مورخ ۱۳۷۲/۲/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان پزشکی قانونی کشور مصوب ۱۳۷۲/۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱۵- نظریه شماره ۷۱۴۵ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

۱۵-۱ بند(ج) تبصره ۱۰ مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱۵-۲ ردیف ۲ در بند(ب) تبصره ۲۵ در خصوص الزام دولت به تقدیم لایحه مغایر اصول ۵۷ و ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱. تبصره ۴- در صورت احراز تخلف توسط هیأت تحقیق و تفحص مراتب حسب مورد برای پیگیری به کمیسیون اصل ۹۰ ارجاع و کمیسیون اصل ۹۰ متخلف را به محاکم قضایی جهت پیگیری معرفی می‌نماید. بالاترین مقام اجرایی موظف است مأمور متخلف را تا اتمام رسیدگی از کار برکنار نماید. دادگاه صالحه به تقاضای کمیسیون اصل ۹۰ موظف است خارج از نوبت به موضوع رسیدگی کرده و نتیجه را به کمیسیون مربوطه اعلام نماید. تخلف مأمورین متخلف در نهادهای تحت امر مقام معظم رهبری جهت ملاحظه معظم‌له ارسال خواهد شد.

۲. کمیته‌ای مرکب از وزیر بازرگانی، نماینده رئیس‌جمهور، نماینده قوه قضائیه و ۲ نفر از نمایندگان از کمیسیون‌های بازرگانی و قضایی مجلس شورای اسلامی به ریاست وزیر بازرگانی بر اجرای این تبصره نظارت خواهند نمود.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل بیست و هشتم، بند چهارم.

۴. بند(ج) تبصره ۱۰- دفتر مناطق محروم مسئول نظارت بر کلیه مراحل انجام پروژه‌های موضوع این تبصره می‌باشد و موظف است گزارش پیشرفت آنها را هر چهارماه یکبار به کلیه کمیسیون‌ها و نمایندگان ذی‌ربط مجلس شورای اسلامی ارائه دهد.

۵. ردیف ۲ بند(ب) تبصره ۲۵- دولت مکلف است حداکثر تا شش ماه بعد از تصویب این قانون لایحه تعیین حدود و میزان فعالیت هر یک از بخش‌های دولتی، تعاونی و خصوصی را برای صادرات و همچنین لایحه اصلاح قانون مقررات صادرات و واردات را در جهت تشویق صادرات غیرنفتی در انطباق با اهداف و خط‌مشی‌های تعیین شده در این قانون تهیه و به مجلس شورای اسلامی تقدیم دارد.

۱۵-۳- الزام دولت به تقدیم لایحه در تبصره ۳۲ مغایر اصول ۵۷ و ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۵-۴- الزام دولت به تقدیم لایحه در بند ب تبصره ۳۹ مغایر اصول ۵۷ و ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۶- نظریه شماره ۱۵۰ مورخ ۱۳۷۴/۲/۶ شورای نگهبان در خصوص طرح گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش مصوب ۱۳۷۴/۱/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

انتخاب یک نماینده از کمیسیون آموزش و پرورش و یک نماینده از کمیسیون امور اداری و استخدامی در بند ج ماده ۴ و انتخاب یک نفر از کمیسیون آموزش و پرورش به انتخاب کمیسیون آموزش و پرورش به عنوان ناظر در تبصره ۱ بند الف ماده ۶ به لحاظ اینکه تعیین نماینده به انتخاب مجلس نیست مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۷- نظریه شماره ۲۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشوری و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ مجلس شورای اسلامی:

۱۷-۱- در ماده ۱ چون «شهرک» در لایحه دولت نیامده و اضافه کردن آن به افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی است و لزوماً در سایر مواد باید اصلاح شود.^(۴)

۱. تبصره ۳۲- به منظور تصحیح و اصلاح و بهسازی نظام اداری و تحقق اهداف برنامه، دولت مکلف است با اعمال سیاست‌های عدم تمرکز و واگذاری امور به مردم، لایحه قانونی و مقررات لازم را در رابطه با تشکیلات کلان دولت، نظام انتصاب مدیران لایق، امین، متعهد و متخصص و نظام نظارت دقیق بر عملکرد دستگاه‌های اجرایی، پیراستن از عیوب و با تکیه بر گسترش ارزش‌های اسلامی و انقلابی حداکثر تا یکسال پس از ابلاغ برنامه تهیه و جهت تصویب و اجرا به مراجع ذی‌ربط ارائه نماید.

۲. بند(ب) تبصره ۳۹- به استثنای مواردی که مربوط به حاکمیت، نظارت و سیاستگذاری بوده و بایستی در انحصار دولت باقی بماند لغو مابقی انحصارات الزامی بوده و دولت موظف است ظرف سه ماه از تصویب این قانون لوایح مورد نیاز را به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

۳. ماده ۴- اعضای هیأت عالی گزینش کشور که زیرنظر ریاست جمهور تشکیل می‌گردد به شرح ذیل می‌باشد: الف - ... ج - یک نماینده از کمیسیون آموزش و پرورش و یک نماینده از کمیسیون امور اداری و استخدامی مجلس شورای اسلامی (به عنوان ناظر).

تبصره ۱ بند(الف) ماده ۶- یک نفر از اعضای کمیسیون آموزش و پرورش به انتخاب کمیسیون به عنوان ناظر حضور خواهد داشت.

۴. ماده ۱- به منظور پیشبرد سریع برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی، پرورشی و سایر امور رفاهی از طریق همکاری مردم و نظارت بر امور روستا، دهستان، شهر و شهرک، شوراهایی به نام شورای اسلامی روستا، دهستان، شهر و شهرک براساس مقررات این قانون تشکیل می‌شود.

۱۷-۲. انتخاب ناظرین از نمایندگان مجلس شورای اسلامی در ماده ۵۳ و تبصره ۱ آن مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی و سایر اصول مربوط به وظایف مجلس شورای اسلامی است و همچنین اضافه کردن هیأت مرکزی نظارت بر لایحه دولت چون به افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۷-۳. ماده ۷۰ مغایر اصول ۵۷ و ۷۵ قانون اساسی است و اعتبار مذکور در ماده ۷۱ رافع اشکال نیست.^(۲)

۱۷-۴. ماده ۷۴ مغایر اصول ۵۷ و ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۸. نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۲۰۱ که مجرد اطلاع مقام معظم رهبری را کافی دانسته خلاف اصل ۵۷ قانون اساسی است.^(۴)

۱۹. نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

۱۹-۱. ذیل بند ماده ۲ قانون خلاف اصل ۷۴ و ۵۷ قانون اساسی است.^(۵)

۱. ماده ۵۳- به منظور نظارت بر امر انتخابات شوراها، هیأت مرکزی نظارت بر انتخابات شوراهای اسلامی کشوری متشکل از سه نفر از اعضای کمیسیون شوراها و امور داخلی کشور و دو نفر از اعضای کمیسیون اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی به انتخاب مجلس شورای اسلامی تشکیل می‌گردد. تبصره ۱- در صورتی که به تعداد لازم از کمیسیون‌های مذکور داوطلب نباشد مجلس از میان سایر نمایندگان داوطلب ۵ نفر را انتخاب می‌نماید.

۲. ماده ۷۰- نظر هیأت مرکزی نظارت در مورد ابطال یا توقف انتخابات در صورت وجود اسناد و مدارک مثبته مبتنی بر قانون انتخابات شوراهای اسلامی کشور قطعی و لازم‌الاجرا است.

۳. ماده ۷۴- دبیرخانه دائمی هیأت مرکزی نظارت در کمیسیون شوراها و امور داخلی کشور مجلس شورای اسلامی مستقر می‌باشد.

۴. ماده ۲۰۱- تحقیق و تفحص در مورد آن دسته از نهادهایی که تحت امر مستقیم مقام معظم رهبری است، با اطلاع معظم‌له انجام خواهد شد.

۵. ذیل بند ماده ۲- دولت موظف است به منظور تحقق این ماده، عناوین وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مستقل را همراه با حدود مأموریت‌ها و اختیارات هر یک از آنها و تبیین اعمال حاکمیت و اعمال تصدی در حیطه فعالیت هر دستگاه و نحوه تحقق آنها همراه با پیش‌بینی زمان‌بندی مناسب برای تحقق آن در طول سال اول برنامه تشکیلات کلان کشور را تنظیم و ظرف یک ماه جهت تصویب، تقدیم مجلس شورای اسلامی نماید.

۱۹-۲. نظر به اینکه ماده ۳ قانون شامل دستگاه‌های نظارتی غیراجرایی می‌شود مغایر اصول ۵۴، ۵۷ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد. همچنین چون عبارت مذکور در ماده شامل اعضای که خارج از قوه مجریه هستند نیز می‌گردد (مانند رئیس سازمان بازرسی و رئیس دیوان عدالت اداری) از جهت تشکیل شورا مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۹-۳. بند(ز) ماده ۵ از این جهت که دولت را موظف به تهیه و تصویب لایحه نموده است خلاف اصل ۷۴ و ۵۷ قانون اساسی است.^(۲)

۱۹-۴. ذیل ماده ۳۶ که دولت را ملزم به تقدیم لایحه نموده است خلاف اصول ۵۷ و ۷۴ قانون اساسی است.^(۳)

۱۹-۵. بند(ب) ماده ۱۶۷ که دولت را ملزم به تهیه و تصویب لایحه می‌کند خلاف اصول ۵۷ و ۷۴ قانون اساسی است.^(۴)

۲۰. نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۰. اطلاق ماده(۴) از این جهت که از دادگاه ویژه روحانیت سلب حق صلاحیت نموده خلاف شرع و مغایر اصل (۵۷) قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۵)

۲-۲۰. ر.ک: نظریه بند پنجم، ذیل اصل سی و ششم.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و چهارم، بند دوم.

۲. ماده ۵ - ... الف - ... ز - دولت موظف است نسبت به بازنگری مقررات روابط کار اقدام نموده و لایحه لازم را ظرف شش ماه به مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

۳. ماده ۳۶- دولت مکلف است انحصاراتی را که به موجب دستورالعمل‌ها و مقررات مصوب خود و یا اعطای امتیاز تخصیص منابع ایجاد شده‌اند طی مدت یک سال لغو کند. در ارجاع کار و انجام معامله توسط بخش دولتی و عمومی، نباید بین دستگاه‌ها و شرکت‌های دولتی و عمومی با بخش تعاونی و خصوصی تبعیض قائل شد. همچنین دولت مکلف است ظرف یک سال پس از تصویب برنامه سوم، لایحه لغو انحصار و جلوگیری از فعالیت‌های انحصارگرانه را تقدیم مجلس شورای اسلامی کند.

۴. بند(ب) ماده ۱۶۷- دولت موظف است تا پایان سال اول برنامه سوم مجموعه اصلاحات قانونی لازم در نحوه انجام فعالیت‌های فرهنگی دستگاه‌های اجرایی متولی امور فرهنگی اعم از دولتی، نهادها و سازمان‌های عمومی غیردولتی را با هدف شفاف‌سازی مسئولیت‌های دولت در قبال تحولات فرهنگی، افزایش کارایی، حذف فعالیت‌های موازی، برقراری انضباط مالی، تنوع بخشیدن به روش‌های تأمین منابع، فراهم آوردن زمینه‌های بیشتر مشارکت کردن در امور فرهنگی را در قالب «طرح ساماندهی امور فرهنگی» تهیه و برای تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

۵. ماده ۴- به جرایم سیاسی در دادگاه‌های عمومی و تجدید نظر مرکز هر استان متشکل از یک رئیس و دو دادرس به انتخاب رئیس کل دادگستری استان با حضور هیأت منصفه و به صورت علنی رسیدگی می‌شود.

۲۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۱۰۳ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح ایجاد سازمان نظام پرستاری جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

معرفی یک نفر پرستار توسط کمیسیون بهداشت و درمان مجلس شورای اسلامی در بند(ب) ماده(۵) مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد. همچنین معرفی دو نفر از کادر پرستاری توسط کمیسیون بهداشت و درمان و انتخاب مجلس شورای اسلامی موضوع بند(۲) ماده(۱۸) مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۶۵۸ مورخ ۱۳۸۰/۸/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح سه فوریتی الحاق یک تبصره به ماده(۵۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۰/۸/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

تعیین عضویت رؤسای مجمع تشخیص مصلحت نظام و مجلس شورای اسلامی و دبیر شورای نگهبان و وزیر کشور در هیأت موضوع تبصره ۴ با توجه به اصل ۵۷ قانون اساسی که مبین استقلال قوا است مغایر این اصل و اصول ۱۱۲، ۵۸، ۹۹ و ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۵- اعضای شورای عالی عبارتند از:

الف - ...

ب - یک نفر پرستار به معرفی کمیسیون بهداشت و درمان مجلس شورای اسلامی و دو نفر پرستار به انتخاب وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، یک نفر پرستار نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران به انتخاب ستاد فرماندهی کل قوا و نماینده‌ای به معرفی سازمان پزشکی قانونی کشور.

ماده ۱۸- ترکیب هیأت مرکزی نظارت بر انتخابات که برای مدت چهار سال انتخاب می‌گردند به شرح زیر خواهد بود:

۱- دو نفر به انتخاب وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

۲- دو نفر از کادر پرستاری با معرفی کمیسیون بهداشت و درمان و انتخاب مجلس شورای اسلامی.

۳- یک نفر نماینده وزارت کشور.

۴- یک نفر نماینده دادستان کل کشور.

۵- یک نفر نماینده سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران.

۲. تبصره ۴- در موارد اختلاف بین شورای نگهبان و وزارت کشور در موضوع کفایت اسناد و مدارک ارائه شده برای رد صلاحیت داوطلبان نمایندگی مجلس شورای اسلامی، تشخیص نهایی بر عهده هیأتی به ریاست رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام و عضویت رئیس مجلس شورای اسلامی، دبیر شورای نگهبان و وزیر کشور است. هیأت مکلف است به درخواست کتبی شورای نگهبان یا وزارت کشور حداکثر (۲۴) ساعت بعد از دریافت آن رسیدگی کند. تصمیمات این هیأت با اکثریت آراء اعضا معتبر است. در صورت برابری آراء، رأی هیأت تأیید صلاحیت داوطلب تلقی خواهد شد. تصمیمات هیأت برای کلیه مراجع ذی‌ربط لازم‌الاجرا است. دبیرخانه هیأت مزبور در مجمع تشخیص مصلحت نظام خواهد بود. این قانون از تاریخ تصویب لازم‌الاجرا می‌باشد.

۲۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح لایحه قانونی راجع به تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۳- در بندهای ۱، ۳، ۵، ۶، ۹، ۱۱ و ۱۷ ماده (۶) چون وظایف بندهای ۱، ۶، ۲۴ و ۲۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی را به شورای عالی آموزش و پرورش داده است، لذا مغایر با اختیارات ولایت مطلقه فقیه مصرح در اصل ۵۷ قانون اساسی و نیز مغایر با موازین شرع شناخته شد.^(۱)

۲-۲۳- اطلاق ماده ۱۶ چون شامل مصوبات شورای انقلاب فرهنگی و مجمع تشخیص مصلحت نظام می‌شود لذا مغایر اصل ۵۷ و ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۴- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۸ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح سرباز روحانی در مناطق اهل سنت مصوب روز یک شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۱۱ مجلس شورای اسلامی: ارزشیابی علمی تحصیلات طلاب حوزه‌های علمیه توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در تبصره (۱) ماده واحده باتوجه به اینکه این وظیفه قبلاً توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی به شورای عالی حوزه علمیه قم و خراسان واگذار شده است، لذا خلاف موازین شرع و مغایر با اختیارات ولایت مطلقه فقیه مصرح در اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۶- وظایف و اختیارات شورا به شرح زیر است:

بند ۱- تعیین خط‌مشی و اهداف آموزش و پرورش برعایت قوانین موضوعه کشور.

بند ۳- بررسی و تصویب اصول حاکم بر برنامه‌های آموزشی و تربیتی و ارزشیابی‌های پیشرفت تحصیلی.

بند ۵- تدوین و تصویب اهداف دوره‌های تحصیلی و بررسی و تصویب آیین‌نامه نحوه تدوین برنامه‌های درسی و چگونگی انطباق آنها با اهداف مصوب شورا.

بند ۶- بررسی و تصویب اساسنامه هر نوع مؤسسه تعلیماتی جدید.

بند ۹- بررسی و تصویب ضوابط ارزشیابی نظام آموزشی وزارت آموزش و پرورش

بند ۱۱- بررسی و تصویب مقررات و اصول لازم برای گزینش تخصصی و تربیت و استخدام معلمان به تناسب احتیاجات در دوره‌های مختلف تحصیلی با رعایت ضوابط عمومی گزینش در کل کشور.

بند ۱۷- بررسی و تصویب آیین‌نامه ارزشیابی از معلمان و کارکنان مدارس.

۲. ماده ۱۶- از تاریخ تصویب این قانون کلیه قوانین مغایر ملغی است و حداکثر دو ماه پس از تاریخ ابلاغ آن، شورای عالی آموزش و پرورش با ترکیب و وظایف جدید به فعالیت خود ادامه خواهد داد.

۳. تبصره ۱ ماده واحده - ارزشیابی علمی تحصیلات طلاب حوزه‌های علمیه اعم از شیعه و سنی توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری صورت می‌گیرد.

۲۵- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی: در تبصره (۴) ماده (۳) عنوان شده است که پرونده‌های موضوع تبصره (۱) ماده (۴) در هر مرحله‌ای که باشد جهت ادامه رسیدگی به دادگاه کیفری استان مربوطه ارسال می‌شود، چون اشخاص موضوع تبصره (۱) ماده (۴) شامل روحانیون می‌گردد خلاف موازین شرع و اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد و از این جهت که شامل نظامیان می‌گردد مغایر اصل ۱۷۲ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۱)

۲۶- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۹۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح گزینش مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۰/۷/۱ مجلس شورای اسلامی: در ذیل ماده ۸ از این جهت که شامل مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌شود خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۲۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۱ مجلس شورای اسلامی: اطلاق عدم معافیت مالیاتی مستفاد از مواد (۱) و (۶۴) و تبصره‌های آنها نسبت به مواردی که حضرت امام (ره) یا مقام معظم رهبری «مذلل‌العالی» نظر به معافیت داده‌اند، نظیر آستان قدس رضوی، خلاف شرع و مغایر اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۴ ماده ۳- با اجرای این قانون کلیه پرونده‌های موضوع تبصره (۱) ماده (۴) در هر مرحله‌ای که باشند جهت ادامه رسیدگی به دادگاه کیفری استان مربوطه ارسال و سایر پرونده‌های موجود کماکان در همان دادگاه و بدون نیاز به کیفر خواست رسیدگی و صدور حکم خواهد شد.

۲. ماده ۸- مفاد این قانون (بجز قوانین مربوط به ایثارگران و جانبازان و رزمندگان) جایگزین قانون گزینش معلمان مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۶ و قانون تسری آن مصوب ۱۳۷۵/۲/۹ گردیده و کلیه قوانین و مقررات مغایر از تاریخ تصویب آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده (۷) ملغی و بلااثر خواهد بود.

۳. ماده ۱- ماده (۲) و تبصره‌های آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۲- اشخاص زیر مشمول پرداخت مالیات‌های موضوع این قانون نیستند:

۱- وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی؛ ۲- دستگاه‌هایی که از بودجه عمومی کشور استفاده می‌نمایند؛ ۳- شهرداری‌ها. تبصره ۱- شرکت‌هایی که تمام یا قسمتی از سرمایه آنها متعلق به اشخاص و مؤسسه‌های مذکور در بندهای فوق باشد، سهم درآمد یا سود آنها مشمول حکم این ماده نخواهد بود. حکم این تبصره مانع استفاده شرکت‌های مزبور از معافیت‌های مقرر در این قانون، حسب مورد نیست.

تبصره ۲- درآمدهای حاصل از فعالیت‌های اقتصادی از قبیل فعالیت‌های صنعتی، معدنی، تجاری، خدماتی و سایر فعالیت‌های تولیدی برای اشخاص موضوع این ماده، که به نحوی غیر از طریق شرکت نیز تحصیل می‌شود. در هر مورد به طور جداگانه به نرخ مذکور در ماده (۱۰۵) این قانون مشمول مالیات خواهد بود. ←

→ مسئولان اداره امور در این گونه موارد نسبت به سهم فعالیت مذکور مکلف به انجام دادن تکالیف مربوط طبق مقررات این قانون خواهند بود. در غیر این صورت نسبت به پرداخت مالیات متعلق با مؤدی مسئولیت تضامنی خواهند داشت. ماده ۶۴- متن زیر جایگزین ماده (۱۳۹) می گردد:

ماده ۱۳۹- الف - موقوفات، نذورات، پذیره، کمک‌ها و هدایای دریافتی نقدی و غیرنقدی آستان قدس رضوی، آستان حضرت عبدالعظیم الحسنی (ع)، آستانه حضرت معصومه (س)، آستان حضرت احمد ابن موسی (ع) «شاه چراغ»، آستان مقدس حضرت امام خمینی (ره)، مساجد، حسینیه‌ها، تکایا و سایر بقاع متبرکه از پرداخت مالیات معاف است. تشخیص سایر بقاع متبرکه به عهده سازمان اوقاف و امور خیریه می‌باشد.

ب - کمک‌ها و هدایای دریافتی نقدی و غیرنقدی سازمان هلال احمر جمهوری اسلامی ایران از پرداخت مالیات معاف است. ج - کمک‌ها و هدایای دریافتی نقدی و غیرنقدی صندوق‌های پس انداز بازنشستگی و سازمان بیمه خدمات درمانی و سازمان تأمین اجتماعی و همچنین حق بیمه و حق بازنشستگی سهم کارکنان و کارفرما و جریمه‌های دریافتی مربوط توسط آنها از پرداخت مالیات معاف است.

د - کمک‌ها و هدایای دریافتی نقدی و غیرنقدی مدارس علوم اسلامی از پرداخت مالیات معاف است. تشخیص مدارس علوم اسلامی با شورای مدیریت حوزه علمیه قم می‌باشد.

ه - کمک‌ها و هدایای دریافتی نقدی و غیرنقدی نهادهای انقلاب اسلامی از پرداخت مالیات معاف است. تشخیص نهادهای انقلاب اسلامی با هیأت وزیران می‌باشد.

و - آن قسمت از درآمد صندوق عمران موقوفات کشور که به مصرف عمران موقوفات برسد از پرداخت مالیات معاف است.

ز - درآمد اشخاص از محل وجوه بریه ولی فقیه، خمس و زکات از پرداخت مالیات معاف است.

ح - آن قسمت از درآمد موقوفات عام که طبق موازین شرعی به مصرف اموری از قبیل تبلیغات اسلامی، تحقیقات فرهنگی، علمی، دینی، فنی، اختراعات، اکتشافات، تعلیم و تربیت، بهداشت و درمان، بنا و تعمیر و نگهداری مساجد و مصالها و حوزه‌های علمیه و مدارس علوم اسلامی و مدارس و دانشگاه‌های دولتی، مراسم عزیه و اطعام، تعمیر آثار باستانی، امور عمرانی و آبادانی، هزینه یا وام تحصیلی دانش آموزان و دانشجویان، کمک به مستضعفان و آسیب دیدگان حوادث ناشی از سیل، زلزله، آتش سوزی، جنگ و حوادث غیرمترقبه دیگر برسد. مشروط بر این که درآمد و هزینه‌های مزبور به تأیید سازمان اوقاف و امور خیریه رسیده باشد. از پرداخت مالیات معاف است.

ط - کمک‌ها و هدایای دریافتی نقدی و غیرنقدی مؤسسات خیریه و عام‌المنفعه که به ثبت رسیده‌اند. مشروط بر آن که به موجب اساسنامه آنها صرف امور مذکور در بند (ح) این ماده شود و سازمان امور مالیاتی کشور بر درآمد و هزینه آنها نظارت کند، از پرداخت مالیات معاف است.

ی - کمک‌ها و هدایای دریافتی نقدی و غیرنقدی و همچنین حق عضویت اعضای مجامع حرفه‌ای، احزاب و انجمن‌ها و تشکل‌های غیردولتی که دارای مجوز از مراجع ذی‌ربط باشند و وجوهی که به موجب قانون و مقررات مربوط از درآمد یا حق‌الزحمه اعضای آنها کسر و به حساب مجامع مزبور واریز می‌شود. از پرداخت مالیات معاف است. ک - موقوفات و کمک‌ها و هدایای دریافتی نقدی و غیرنقدی انجمن‌ها و هیأت‌های مذهبی مربوط به اقلیت‌های دینی مذکور در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مشروط بر این که رسمیت آنها به تصویب وزارت کشور برسد، از پرداخت مالیات معاف است.

ل - فعالیت‌های انتشاراتی و مطبوعاتی، فرهنگی و هنری که به موجب مجوز وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی انجام می‌شوند، از پرداخت مالیات معاف است.

تبصره ۱- وجوهی که از فعالیت‌های غیرانتفاعی و به منظور پیشبرد اهداف و وظایف اشخاص موضوع این ماده از راه برگزاری دوره‌های آموزشی، سمینارها، نشر کتاب و نشریه‌های دوره‌ای و... در چارچوب اساسنامه آنها تحصیل می‌شود و سازمان امور مالیاتی کشور بر درآمد و هزینه آنها نظارت می‌کند، از پرداخت مالیات معاف است.

تبصره ۲- حکم تبصره (۲) ماده (۲) این قانون در مورد درآمد مشمول مالیات اشخاص موضوع این ماده جاری می‌باشد.

تبصره ۳- آیین‌نامه اجرایی موضوع این ماده به‌وسیله سازمان امور مالیاتی کشور تهیه و با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲۸- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی:

۲۸-۱- نظر به اینکه به جرائم اشخاص روحانی در دادگاه ویژه روحانیت رسیدگی می‌شود و در ماده (۱) نسبت به این امر تعیین تکلیف نشده است، لذا اطلاق آن مغایر با اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۸-۲- عضویت و ریاست استاندار و عضویت مدیر کل فرهنگ و ارشاد اسلامی در شورای موضوع ماده (۳) از این جهت که موضوع آن از مصادیق امور اجرایی موضوع اصل یکصد و پنجاه و هفتم می‌باشد و لذا مغایر این اصل و اصول پنجاه و هفتم و شصتم قانون اساسی شناخته شد. همچنین عضویت نمایندگان مجلس در این شورا مغایر اصول پنجاه و هفتم و پنجاه و هشتم قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۲)

۲۸-۳- ر.ک: نظریه بند هفتم، ذیل اصل سی و ششم.

۲۹- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۱۷۲ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی:

چون اخذ مالیات از نهادها و بنیادها به طور مطلق اجازه داده شد و شرطی را که مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) برای اخذ مالیات از این دستگاه‌ها در نامه شماره ۱/۲۰۷۴ مورخ ۸۰/۱۰/۱۶ فرموده‌اند رعایت نگردیده است. لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱- به جرائم موضوع اصل یکصد و شصت و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با حضور هیأت منصفه موضوع این قانون به شرح ذیل رسیدگی می‌گردد.

۲. ماده ۳- اعضای هیأت منصفه در هر استان زیر نظر شورایی به ریاست استاندار و عضویت رئیس کل دادگستری، مدیر کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، رئیس شورای اسلامی استان و در غیاب وی رئیس شورای اسلامی مرکز استان و سه نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس تعیین خواهند شد. شورای فوق‌الذکر پس از اعلام عمومی و جمع‌آوری تقاضاهای داوطلبان عضویت در هیأت منصفه نمایندگان اصلی و علی‌البدل هر صنف یا گروه اجتماعی را به قید قرعه و به صورت علنی تعیین خواهد کرد. در صورت فوت، استعفاء یا فقدان شرایط تعیین شده در این قانون برای هر یک از اعضای اصلی یکی از اعضای علی‌البدل به ترتیب جایگزین وی خواهد شد.

۳. برای اطلاع از متن لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان درخصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره ششم سال دوم، نشر دادگستر، ۱۳۸۲، صص ۲۲۶-۲۱۹.

۳۰- نظریه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۸ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۳۱- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۶۰۳ مورخ ۱۳۸۱/۳/۷ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب ۱۳۸۱/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۱) اگر مراد این است که رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی روحانیون (با حضور هیأت منصفه و به صورت علنی) لازم نیست این ماده خلاف اصل ۱۶۸ قانون اساسی است و در صورتی که اطلاق آن شامل روحانیون نیز می‌گردد، چون حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری مدظله‌العالی با اعمال ولایت فقیه رسیدگی به جرائم آنان در دادگاه ویژه روحانیت لازم دانسته‌اند و این دادگاه جزء محاکم دادگستری نیست، لذا ماده (۱) خلاف موازین شرع و اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته می‌شود.^(۲)

۳۲- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۶۶۲ مورخ ۱۳۸۱/۳/۱۶ شورای نگهبان در خصوص طرح منع شکنجه مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

شورای نظارت بر نحوه رفتار زندانیان موضوع ماده (۶) مغایر اصول ۵۷ و ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۳۳- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۹۴۲ مورخ ۱۳۸۱/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۵) تفویض حق شکایت به سازمان بهزیستی کشور اعم از کودکان تحت سرپرستی آن سازمان و غیر آن خلاف موازین شرع و مغایر اصول ۵۷ و ۱۵۶ قانون اساسی

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و دوم، بند بیست و چهارم.

۲. ماده ۱- رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی علنی است و با حضور هیأت منصفه در محاکم دادگستری صورت می‌گیرد.

۳. ماده ۶- برای نظارت بر نحوه رفتار با افراد بازداشت شده و زندانیان و اطمینان از رعایت این قانون شورایی تحت عنوان «شورای نظارت بر نحوه رفتار با زندانیان» مرکب از سه نفر نماینده از طرف قوه قضائیه، سه نفر به انتخاب مجلس شورای اسلامی و سه نفر به انتخاب دولت تشکیل می‌گردد. اعضای این شورا هر زمان که لازم بدانند مجازند به صورت جمعی و فردی از کلیه بازداشتگاه‌ها و زندان‌ها بازدید نموده و در صورت اطلاع از اعمال هرگونه شکنجه گزارش آن را به رؤسای سه قوه منعکس و یک نسخه از آن را جهت برخورد با متخلفین به مرجع قضایی ذی‌ربط اعلام کنند. مرجع قضایی مذکور موظف است خارج از نوبت به گزارش رسیدگی و متخلف یا متخلفین را محاکمه و نتیجه را به رؤسای سه قوه این شورا اعلام نماید.

شناخته شد. همچنین چون واگذاری این حق مستلزم آن است که سازمان مذکور حق گذشت هم داشته باشد و این موجب تضییع حق اولیاء و کودکان اعم از بالغ و غیربالغ می‌شود، لذا خلاف موازین شرع شناخته شد.^(۱)

۳۴- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۲۹۵ مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۰ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب روز دوشنبه ۱۳۸۱/۴/۳۰ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳۵- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۳۲۷ مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی ساماندهی بهداشت و درمان بر اساس اصول سوم (۳) و بیست و نهم (۲۹) و چهل و سوم (۴۳) مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۱/۴/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه کمیته امداد امام خمینی(ره) مستقیماً زیر نظر مقام معظم رهبری مدظله‌العالی می‌باشد و ارائه خدمات پایه بیمه همگانی اقشار آسیب‌پذیر تحت پوشش از وظایف این کمیته بوده و این امر مستلزم این است که اعتبارات مربوطه، به آن اختصاص یابد. چون اطلاق بند (۲) موجب اخذ این وظیفه از کمیته مذکور و واگذاری آن به دستگاه دیگری بدون کسب نظر موافق معظم‌له می‌شود، خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۳۶- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۹۴۳ مورخ ۱۳۸۱/۹/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۲ مجلس شورای اسلامی:

- الف) نظر به اینکه مقام معظم رهبری مدظله‌العالی در خصوص این لایحه مقرر فرمودند که:
- ۱- وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی به مرکز یا شورای مشابه واگذار نشود.
 - ۲- مبنای اسلامی دانشگاه و اسلامی و انقلابی بودن آن در لایحه مورد توجه قرار گیرد.
 - ۳- نهاد نمایندگی جایگاه خود را احراز کند.

۱. ماده ۵- کودک آزاری از جرائم عمومی بوده و احتیاج به شکایت شاکی خصوصی ندارد.

تبصره - علاوه بر مراجع قضایی ذی‌ربط سازمان بهزیستی کشور نیز حق طرح شکایت در محاکم دادگستری را دارد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجم، بند یکم.

۳. بند ۲ ماده واحده - اعتبارات مربوط به خدمات پایه بیمه همگانی کلیه اقشار جامعه در یک سازمان متمرکز و خدمات به صورت یکسان به آحاد جامعه ارائه شود.

چون در این لایحه موارد مورد نظر معظم‌له به نحو مشخص منظور نشده است لذا این مصوبه به طور کلی از این جهات خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد. ب) نظر به اینکه مقررات این مصوبه در مواردی از جمله بندهای (۵) و (۶) و تبصره بند (۶) و تبصره (۲) بند (۹) و بند (۱۱) جزء (ب) و بند (۴) جزء (ج) ماده (۲) و ماده (۷) شامل دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و تحقیقاتی تحت نظر فرماندهی معظم کل قوا می‌باشد و قید کسب موافقت معظم‌له ذکر نگردیده لذا از این جهت خلاف موازین شرع و اصل ۵۷ و بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.

ج) در این مصوبه وظایف متعددی از شورای عالی انقلاب فرهنگی (مصادیقی از بند «۱» فوق‌الذکر) به شرح ذیل، به شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری واگذار شده است لذا این مصوبه از این جهت نیز خلاف موازین شرع و اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد. از جمله بندهای (۱)، (۶)، و (۱۱) جزء (الف) و بندهای (۱)، (۶)، (۷)، تبصره (۱) بند (۹) و بند (۱۵) جزء (ب) ماده (۲) و بند (۱) ماده (۴) و تبصره (۱) ماده (۵) و تبصره ماده (۷) و ماده (۹) و ماده (۱۰).

د) علاوه بر موارد مذکور به صورت موردی نیز اشکالات ذیل به این مصوبه وارد است: ۱- نظر به اینکه در بند (۱) جزء (الف) ماده (۲) یکی از مأموریت‌های اصلی و حدود اختیارات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در زمینه انجام امور اجرایی و سیاست‌گذاری نظام علمی و امور تحقیقات و فناوری، تدوین سیاست‌ها و اولویت‌های راهبردی آموزش عالی، علوم، تحقیقات و فناوری و پیشنهاد آن به شورای عالی علوم تحقیقات و فناوری می‌باشد. با توجه به بندهای (۱)، (۹) و (۲۷) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی، تدوین اصول سیاست فرهنگی نظام جمهوری اسلامی ایران و تعیین اهداف و خط‌مشی‌های آموزشی پژوهشی، فرهنگی و اجتماعی کشور و تعیین سیاست‌های نظام آموزش و پرورش و آموزش عالی کشور از وظایف آن شورا است و همچنین تعیین مرجع برای طرح تدوین و تصویب برنامه‌های فرهنگی، پژوهشی، آموزشی، علمی و تحقیقاتی نیز از وظایف شورای فوق‌الذکر است، لذا بند مذکور خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

۲- اطلاق بند (۲) جزء (الف) ماده (۲) معارض با بندهای (۶) و (۱۶) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است، لذا بند مذکور از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

۳- بند (۶) جزء (الف) ماده (۲) معارض با بندهای (۱) و (۲۷) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا این بند خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

- ۴- بند (۱۰) جزء (الف) ماده (۲) معارض با بند (۱) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا این بند خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۵- بند (۱۱) جزء (الف) ماده (۲) معارض با بند (۲۸) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا این بند خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۶- چون اطلاق بند (۱۳) جزء (الف) ماده (۲) شامل مواردی می‌شود که از وظایف موضوع بند (۲۰) شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا این بند از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۷- بند (۱۴) جزء (الف) ماده (۲) معارض با بند (۱۷) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا این بند خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۸- بند (۱) جزء (ب) ماده (۲) معارض با بند (۲۵) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا این بند خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۹- بند (۳) جزء (ب) ماده (۲) معارض با بندهای (۹) و (۲۷) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا این بند خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۱۰- بند (۴) جزء (ب) ماده (۲) معارض با بند (۲۴) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا این بند خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۱۱- بندهای (۵) و (۶) و تبصره (۶) جزء (ب) ماده (۲) معارض با بند (۲۸) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد، همچنین اطلاق نظارت موضوع آنها چون شامل دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی می‌شود که زیر نظر فرماندهی معظم کل قوا است از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ و بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد. و نیز چون اطلاقش شامل نظارت بر فعالیت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی می‌گردد که اساسنامه آنها به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده است بنابراین معارض با بند (۲۴) وظایف این شورا بوده و از این جهت هم خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۱۲- بند (۷) جزء (ب) ماده (۲) معارض با بند (۲۴) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۱۳- بند (۸) جزء (ب) ماده (۲) معارض با بند (۲) بازنگری مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی در خصوص آموزش عالی می‌باشد و عبارت ضوابط و مقررات موضوعه چون

شامل مواردی غیر از این مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌گردد لذا از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

۱۴- بند (۹) و تبصره (۱) و (۲) آن از جزء (ب) ماده (۲) معارض با بند (۲۵) و تبصره آن از وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است بنابراین خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد، و همچنین اطلاق عبارت ضوابط و مقررات موضوعه همان ایراد قسمت اخیر بند (۱۳) را دارد مضافاً اینکه چون اطلاق تبصره (۲) شامل مؤسسات آموزش عالی وابسته به دستگاه‌هایی که زیرنظر فرماندهی معظم کل قوا می‌باشد نیز می‌گردد لذا از این جهت هم خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ و بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.

۱۵- بند (۱۰) جزء (ب) ماده (۲) چون شامل دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی می‌گردد که زیرنظر فرماندهی معظم کل قوا است لذا بند مذکور از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ و بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.

۱۶- بند (۱۱) جزء (ب) ماده (۲) معارض با بند (۲۴) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی و همچنین با بند (۱۲) بازنگری مصوبات این شورا در خصوص آموزش عالی می‌باشد لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد و همچنین اطلاق تبصره (۱) چون شامل مواردی می‌شود که اساسنامه آنها به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده و در اساسنامه حکم موارد مذکور در این تبصره تعیین شده باشد لذا از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

مضافاً چون این تبصره شامل مواردی می‌شود که زیرنظر فرماندهی معظم کل قوا می‌باشد بنابراین خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ و بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.

۱۷- عموم بند (۱۲) جزء (ب) ماده (۲) چون شامل دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی غیردولتی نیز می‌شود لذا خلاف موازین شرع شناخته شد.

۱۸- اطلاق بند (۱۴) و تبصره آن در جزء (ب) ماده (۲) معارض با بند (۲۲) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

۱۹- بند (۱۵) جزء (ب) ماده (۲) معارض با بندهای (۲۲) و (۲۴) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

۲۰- تعیین ضوابط موضوع بند (۴) جزء (ج) ماده (۲) شامل دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی می‌شود که تأسیس آنها بر اساس ضوابط شورای عالی انقلاب فرهنگی باشد و

- اساسنامه آنها از مصوبات این شورا باشد بنابراین بند مذکور از این جهت معارض با بند (۲۴) وظایف شورای مذکور بوده و خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی می‌باشد.
- ۲۱- بند (۵) جزء (ج) ماده (۲) معارض با بند (۱۶) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۲۲- تبصره بند (۶) و همچنین اطلاق بند (۷) جزء (ج) ماده (۲) معارض با بند (۲۲) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌باشد لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۲۳- اطلاق بند (۱۰) جزء (ج) ماده (۲) معارض با بند (۲۰) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۲۴- تعیین وظیفه در ماده (۳) برای رئیس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها بدون اذن معظم‌له خلاف موازین شرع شناخته شد. همچنین عضویت دو نفر از اعضای کمیسیون آموزش و تحقیقات به انتخاب مجلس شورای اسلامی در این ماده چون موجب دخالت مجلس شورای اسلامی در امور اجرایی است بنابراین مغایر اصول ۵۷ و ۵۸ قانون اساسی و اصول دیگری که وظایف مجلس شورای اسلامی را تعیین کرده است شناخته شد.
- ۲۵- بند (۱) ماده (۴) معارض با بندهای (۱) و (۹) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۲۶- بند (۲) ماده (۴) معارض با جایگاه شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌باشد لذا این بند خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۲۷- بند (۳) ماده (۴) معارض با بند (۱) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌باشد لذا این بند خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۲۸- ماده (۵) و بندهای (۱)، (۲) و (۳) و تبصره‌های (۱) و (۲) و ذیل تبصره (۳) معارض با بند (۲۷) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا این موارد خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.
- ۲۹- ماده (۶) معارض با بندهای (۲۴) و (۲۷) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی و بندهای (۱) و (۲) بازنگری مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌باشد لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد، همچنین چون به مبنای اسلامی دانشگاه اسلامی و انقلابی بودن آن و جایگاه نهاد نمایندگی مشخصاً توجه نشده و در مواردی معارض با وظایف این نهاد می‌باشد، لذا از این جهت نیز خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

۳۰- ماده (۷) و تبصره آن معارض با بند (۲۴) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است و شامل مواردی می‌شود که اساسنامه آنها به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده و مطابق مفاد آن فعالیت می‌نمایند مضافاً اطلاق آن شامل مواردی می‌شود که زیرنظر فرماندهی معظم کل قوا است لذا این ماده خلاف موازین شرع و اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

۳۱- ماده (۸) و (۹) معارض با بند (۲۴) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی (است) لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

۳۲- ماده (۱۰) معارض با بندهای (۲۴) و (۲۸) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌باشد لذا از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

۳۳- در مواردی که اساسنامه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی مذکور در ماده (۱۱) به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده است و در آن اساسنامه‌ها نسبت به موارد موضوع این ماده تعیین تکلیف شده است ماده مذکور معارض با بند (۲۴) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا این ماده خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد، همچنین اطلاق پاراگراف اخیر این ماده معارض با بند (۲۸) وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است لذا از این جهت نیز خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.

ضمناً در تبصره ماده فوق‌الذکر لازم است مراجع ذی‌ربط مشخص گردد تا اظهارنظر شود.

۳۴- چون قوانین و مصوبات و مقررات موضوع ماده (۱۴) شامل مقررات و مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌گردد لذا از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۷- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۲۸۵ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح ماده (۶) قانون مطبوعات مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به مرقومه مقام معظم رهبری «مدظله‌العالی» به عنوان ریاست محترم مجلس شورای اسلامی در خصوص قانون مطبوعات مبنی بر اینکه تغییر آن به امثال آنچه در

۱. برای اطلاع از مواد لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره ششم سال سوم، نشر دادگستر، ۱۳۸۳، صص ۱۶۰-۱۷۱.

کمیسیون مجلس پیش‌بینی شده مشروع و به مصلحت نظام و کشور نیست که در جلسه علنی مجلس شورای اسلامی روز یک شنبه مورخ ۱۳۷۹/۵/۱۶ مطرح گردید، طرح مذکور خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۸- نظریه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور مصوب روز پنجشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

بند(ص) تبصره(۳) خلاف مفاد اساسنامه‌ای است که به تأیید ولی امر مسلمین رسیده است، لذا خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۷۱۲ مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

در بند(۴) ماده(۳۰) موضوع ماده(۱۴) محاکم قضایی مستنداً به نظر کارشناسی وزارت اطلاعات، مرجع اعلام غیرقانونی بودن احزاب، سازمان‌ها و گروه‌ها عنوان شده‌اند انحصار به این مرجع خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۳)

۴۰- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

۱-۴۰- در ماده ۱ عموم عبارت «کلیه دستگاه‌های حکومتی» نسبت به دستگاه‌هایی که به نصّ قانون اساسی یا با اعمال اختیارات موضوع اصل ۵۷ قانون اساسی مستقیماً زیر نظر

۱. ماده واحده - جزء(۲) بند(ب) قسمت (۱) ماده(۶) قانون اصلاح قانون مطبوعات مصوب ۱۳۷/۱/۳۰ حذف می‌گردد.
 ۲. بند ص تبصره ۳- اعتبار منظور شده در برنامه ۳۰۴۲۲ و ردیف ۱۲۹۰۲۲ قسمت چهارم این قانون برای اعطای تسهیلات به طرح‌های زود بازده، اشتغالزا و خودکفایی مددجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) به صورت وجوه اداره شده اختصاص می‌یابد.
 ۳. بند ۴ ماده ۳۰- ادامه عضویت در احزاب، سازمان‌ها و گروه‌ها بعد از غیرقانونی اعلام شدن در محاکم قضایی مستنداً به نظر کارشناسی وزارت اطلاعات.

مقام معظم رهبری می‌باشند مغایر اصول قانون اساسی از جمله اصول ۵۷، ۱۱۰، ۱۱۳ و ۱۷۵ شناخته شد.^(۱)

۲-۴۰. در تبصره ۱ ماده ۲ الزام دادگاه به پذیرفتن حضور حقوقدانان ششگانه در دادگاه مذکور مستلزم دخالت قوه مقننه و مجریه در قوه قضائیه و تجاوز از حدود و اختیاراتشان در قانون اساسی و مُخل استقلال قوه قضائیه است لذا از این جهت مغایر اصول ۵۷ و ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳-۴۰. در تبصره ۳ ماده ۳ اطلاق این تبصره شامل مواردی می‌شود که تشخیص ورود خسارت و مقصر و میزان آن نیازمند رسیدگی قضایی است لذا این تبصره مغایر با اصول مربوط به قضا و تفکیک قوا (اصول ۵۷ و ۱۵۶ قانون اساسی) می‌باشد.^(۳)

۴-۴۰. در تبصره ماده «۱» و ماده «۲» و ذیل ماده «۳» معرفی به دادگاه برای ضمانت اجرا

۱. ماده ۱- متن زیر و تبصره ذیل آن به انتهای ماده (۱۳) اضافه می‌شود:

رئیس‌جمهور می‌تواند وظایف مربوط به نظارت، کسب اطلاعات، بازرسی، پیگیری و بررسی را از طریق هیأتی متشکل از افراد صاحب نظر در امور حقوقی و اجرایی به نام هیأت پیگیری و نظارت بر اجرای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، انجام دهد. کلیه دستگاه‌های حکومتی موظفند با هیأت منصوب از سوی رئیس‌جمهور همکاری لازم را نموده و به مکاتبات هیأت در ارتباط با قانون اساسی و چگونگی اجرا یا نقض آن در اسرع وقت مناسب، حداکثر ظرف مدت دو ماه از تاریخ وصول، پاسخ لازم را همراه با توضیحات کافی ارائه داده و کلیه اطلاعات، اسناد و مدارک درخواست شده را در اختیار هیأت قرار دهند و امکان بازرسی را فراهم نمایند.

۲. تبصره ۱ ماده ۲- رئیس‌جمهور اگر رأی قضایی را مغایر قانون اساسی تشخیص دهد نقض رأی مذکور را از دیوان عالی کشور درخواست می‌نماید. این درخواست موجب توقف اجرا و آثار و تبعات رأی تا پایان رسیدگی می‌شود. رئیس قوه قضائیه مکلف است شعبه‌ای خاص در دیوان عالی کشور متشکل از یک رئیس و دو مستشار که دارای پایه یازده قضایی باشند را برای رسیدگی به این درخواست تشکیل دهد. اعضای این شعبه به انتخاب هیأت عمومی دیوان عالی کشور و با حکم رئیس قوه قضائیه منصوب می‌شوند. رسیدگی به درخواست رئیس‌جمهور توسط قضات شعبه مزبور انجام و نظر اکثریت ملاک عمل خواهد بود. هنگام رسیدگی هیأتی مرکب از سه حقوقدان به انتخاب مجلس شورای اسلامی و سه حقوقدان به انتخاب هیأت وزیران در جلسه حضور خواهند داشت و نظرات و توضیحات خود را به شعبه ارائه خواهند نمود. در صورت نقض رأی از سوی شعبه مزبور پرونده جهت رسیدگی به مرجع قضایی صالح ارسال می‌شود و آن مرجع مکلف به تبعیت از نظر شعبه خاص دیوان عالی کشور خواهد بود.

۳. تبصره ۳ ماده ۳- رئیس‌جمهور می‌تواند نسبت به جبران خسارات و لطمه وارده به شهروندان به جهت نقض حقوق اساسی شناخته شده آنها از قانون اساسی از طریق پیش‌بینی اعتبار لازم در لوایح بودجه سالانه کل کشور اقدام نماید.

موجب تداخل قوا می‌گردد و از این جهت مغایر اصول ۵۷ و ۱۵۶ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۵-۴۰- ر.ک: نظریه بند هشتم، ذیل اصل سی و ششم.

۱. ماده ۱- متن زیر و تبصره ذیل آن به انتهای ماده (۱۳) اضافه می‌شود:

رئیس‌جمهور می‌تواند وظایف مربوط به نظارت، کسب اطلاعات، بازرسی، پیگیری و بررسی را از طریق هیأتی متشکل از افراد صاحب نظر در امور حقوقی و اجرایی به نام هیأت پیگیری و نظارت بر اجرای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، انجام دهد. کلیه دستگاه‌های حکومتی موظفند با هیأت منصوب از سوی رئیس‌جمهور همکاری لازم را نموده و به مکاتبات هیأت در ارتباط با قانون اساسی و چگونگی اجرا یا نقض آن در اسرع وقت مناسب، حداکثر ظرف مدت دو ماه از تاریخ وصول، پاسخ لازم را همراه با توضیحات کافی ارائه داده و کلیه اطلاعات، اسناد و مدارک درخواست شده را در اختیار هیأت قرار دهند و امکان بازرسی را فراهم نمایند.

تبصره - متخلف به دادگاه صالح یا هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری حسب مورد معرفی می‌شود و در صورت اثبات تخلف به مجازات سه ماه تا یک سال انفصال از خدمات دولتی محکوم خواهد شد.

ماده ۲- ماده (۱۴) به شرح زیر اصلاح و سه تبصره به آن الحاق می‌شود:

ماده ۱۴- در صورت توقف، نقض یا عدم اجرای اصلی از اصول قانون اساسی، رئیس‌جمهور در اجرای وظایف خویش برای اجرای قانون اساسی به نحو مقتضی اقدام می‌نماید و برای این منظور می‌تواند ضمن دستور توقف تصمیمات و اقدامات انجام شده برخلاف قانون اساسی، مراتب را به اطلاع بالاترین مقام مسئول مربوطه در هر یک از قوا و نهادهای حکومتی برساند و علت توقف، نقض یا عدم اجرا را خواستار گردد. مقام مسئول موظف است در اسرع وقت مناسب، حداکثر ظرف مدت دو ماه پاسخ خود را مشروحاً و با ذکر دلیل به اطلاع رئیس‌جمهور برساند. در صورتی که پس از بررسی و تشخیص رئیس‌جمهور، توقف یا نقض یا عدم اجرا همچنان ثابت باشد، رئیس‌جمهور نسبت به اجرای اصل یا اصول مربوطه و رفع عوارض ناشی از تخلف اقدام لازم را معمول و از جمله دستور توقف تصمیمات و اقدامات انجام شده برخلاف قانون اساسی را صادر می‌نماید و پرونده امر را برای تعقیب متخلف، به مراجع صالح اداری و قضایی ارسال می‌دارد. متخلف برای بار اول به یک تا سه سال و در صورت تکرار به انفصال دائم از خدمات دولتی محکوم می‌شود.

تبصره ۱- رئیس‌جمهور اگر رأی قضایی را مغایر قانون اساسی تشخیص دهد نقض رأی مذکور را از دیوان عالی کشور درخواست می‌نماید. این درخواست موجب توقف اجرا و آثار و تبعات رأی تا پایان رسیدگی می‌شود. رئیس‌قوة قضائیه مکلف است شعبه‌ای خاص در دیوان عالی کشور متشکل از یک رئیس و دو مستشار که دارای پایه یازده قضایی باشند را برای رسیدگی به این درخواست تشکیل دهد. اعضای این شعبه به انتخاب هیأت عمومی دیوان عالی کشور و با حکم رئیس‌قوة قضائیه منصوب می‌شوند. رسیدگی به درخواست رئیس‌جمهور توسط قضات شعبه مزبور انجام و نظر اکثریت ملاک عمل خواهد بود. هنگام رسیدگی هیأتی مرکب از سه حقوقدان به انتخاب مجلس شورای اسلامی و سه حقوقدان به انتخاب هیأت وزیران در جلسه حضور خواهند داشت و نظرات و توضیحات خود را به شعبه ارائه خواهند نمود. در صورت نقض رأی از سوی شعبه مزبور پرونده جهت رسیدگی به مرجع قضایی صالح ارسال می‌شود و آن مرجع مکلف به تبعیت از نظر شعبه خاص دیوان عالی کشور خواهد بود.

تبصره ۲- اقدامات نظارتی و مصوبات مجلس شورای اسلامی با رعایت ضوابط مقرر و تفسیر شورای نگهبان (در چارچوب قانون اساسی) از اصول قانون اساسی و استیضاح موضوع بند (۲) اصل هشتاد و نهم (۸۹) قانون اساسی و حکم دیوان عالی کشور موضوع بند (۱۰) اصل یکصد و دهم (۱۱۰) قانون اساسی، از شمول این ماده مستثنی می‌باشند. تبصره ۳- رئیس‌جمهور می‌تواند نسبت به جبران خسارات و لطمه وارده به شهروندان به جهت نقض حقوق اساسی شناخته شده آنها از قانون اساسی از طریق پیش‌بینی اعتبار لازم در لوائح بودجه سالانه کل کشور اقدام نماید.

ماده ۳- ماده (۱۵) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۱۵- به منظور اجرای صحیح و دقیق قانون اساسی، رئیس‌جمهور می‌تواند در صورت احراز تخلف به هر یک از قوای مقننه و قضائیه و مجریه و نهادهای حکومتی تذکر و اخطار دهد. ترتیب اثر ندادن به تذکر و اخطار رئیس‌جمهور، می‌تواند به اقدامات مذکور در ماده (۱۴) این قانون و تبصره (۱) آن منجر شود.

۴۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه وظایف و اختیارات و تغییر نام وزارت پست و تلگراف و تلفن مصوب روز سه‌شنبه ۱۳۸۱/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

۱-۴۱- مفاد مواد «۱» و «۲»، بندهای «د»، «ط»، «م»، «ع» ماده «۳»، ماده «۴» جزءهای ششگانه بند «ه» ماده «۴» بندهای ششگانه ماده «۵» نسبت به صدا و سیما و بند «د» آن نسبت به نیروهای مسلح و ماده «۷» به تبع آن، ماده «۸» و بندهای آن و ماده «۹» چون در مواردی شامل برخی از وظایف و اختیارات نیروهای مسلح و صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران می‌شود مغایر اصل ۵۷ و بند «۴» اصل ۱۱۰ و اصل ۱۷۵ قانون اساسی شناخته شدند.^(۱)

۱. ماده ۱- نظر به تحول چشمگیر علوم و فنون مرتبط با صنایع الکترونیک، مخابرات، ارتباطات رادیویی و رایانه‌ای و نقش مهم و مؤثر خدمات پستی، مخابراتی، پست بانک و سنجش از راه دور، در امور فرهنگی و اقتصادی، تعمیق علایق و پیوستگی بین جوامع انسانی، تحول نظام اداری، کاهش مسافرت‌های غیرضرور، حفظ محیط زیست و تشخیص منابع زمینی، هواشناسی، اقیانوس‌شناسی در برنامه‌ریزی توسعه و لزوم تدوین و تعیین وظایف و اختیارات قانونی برای دستگاه متولی نظارت بر عرضه خدمات مذکور و هماهنگ کردن نام و عنوان این دستگاه، متناسب با ضرورت‌ها و نیازهای زمان، قانون تغییر نام وزارت پست و تلگراف و تلفن و تعیین وظایف و اختیارات و تجدید تشکیلات آن به شرح مواد آتی تدوین می‌شود.

ماده ۲- به منظور اعمال حاکمیت بر طیف فرکانس و حفاظت از حقوق رادیویی کشور در سطح منطقه و بین‌الملل و تمرکز امور سیاستگذاری، تدوین ضوابط و استانداردها و نظارت بر حسن اجرای آنها در بخش‌های مختلف ارتباطات پستی و مخابراتی نظیر خدمات جدید و متعارف پستی، مخابراتی، ارتباطات فضایی، ارتباطات رادیویی، انتقال داده‌ها، انتقال صدا و تصویر، سنجش از راه دور، ارتباطات رایانه‌ای و ایجاد بستر مناسب برای اطلاع‌رسانی و آمایش و پردازش اطلاعات و روش‌های دورسنجی و پشتیبانی آنها و همچنین سیاستگذاری در زمینه توسعه امکانات و خدمات ارتباطی مذکور، هماهنگ با آخرین پیشرفت‌های علمی، تجربی و فناوری اطلاعات در جهان، به موجب این قانون نام وزارت پست و تلگراف و تلفن به «وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات» تغییر می‌یابد و کلیه وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های وزیر و وزارت پست و تلگراف و تلفن به وزیر و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات تفویض می‌گردد.

ماده ۳- وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات:

الف - ... د - تنظیم، مدیریت و کنترل فضای فرکانس کشور و تدوین مقررات و تصویب ضوابط و جداول و معیارهای استفاده بهینه از فرکانس و مدارهای ماهواره‌ای و نظارت و حاکمیت بر طیف و جدول ملی فرکانس کشور.

ط - طراحی و تدوین نظام ملی فناوری اطلاعات کشور.

م - اعمال استانداردها، ضوابط و نظام‌های کنترل کیفی و تأیید نمونه تجهیزات (Type Approval) در ارائه خدمات و توسعه و بهره‌برداری از شبکه‌های مخابراتی، پستی و فناوری اطلاعات در کشور.

ع - عضویت در اتحادیه‌ها و مجامع بین‌المللی ارتباطی و فناوری اطلاعات به نمایندگی از سوی دولت و اهتمام به انجام تعهدات و قراردادهای بین‌المللی و دو جانبه پستی و پست بانک و مخابراتی و فناوری اطلاعات.

ماده ۴- به منظور سیاستگذاری و تدوین راهبردهای ملی در قلمرو فناوری اطلاعات، تدوین برنامه‌های میان مدت و بلند مدت برای توسعه پژوهش‌های بنیادی و کاربردی در قلمرو فناوری اطلاعات و همچنین گسترش کاربری فناوری اطلاعات و ارتباطات در کشور و برنامه‌های توسعه بخش‌های مختلف، شورای عالی فناوری اطلاعات تشکیل می‌گردد.

الف - ریاست شورای عالی با رئیس‌جمهور بوده و در غیاب ایشان، معاون اول وی این وظیفه را به عهده خواهد داشت.

ب - دبیرخانه شورای عالی در وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات تشکیل و دبیر آن به پیشنهاد وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و با حکم ریاست‌جمهور منصوب می‌شود.

- ج - ترکیب اعضای شورا و شرح وظایف تفصیلی و اساسنامه شورای عالی توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و با هماهنگی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت دولت خواهد رسید.
- د - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است تشکیلات لازم متناسب با اهداف و وظایف این شورای عالی را با هماهنگی دبیرخانه شورای عالی تهیه و تصویب نموده و برای اعتبارات مربوط، ردیف مستقل در نظر بگیرد.
- ه - وظایف شورای عالی فناوری اطلاعات به شرح ذیل می‌باشد:
- ۱- تصویب اهداف کلان و راهبردی توسعه فناوری اطلاعات در کشور.
 - ۲- سیاستگذاری و تصویب راهبردهای لازم برای گسترش بکارگیری فناوری اطلاعات در زمینه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی.
 - ۳- تمهید و تصویب نظام جامع فناوری اطلاعات و تعیین وظایف بخش‌های مختلف کشور در نظام جامع مذکور.
 - ۴- تصویب مقررات و آیین‌نامه‌ها و ضوابط لازم برای قلمرو فناوری اطلاعات.
 - ۵- تصویب برنامه‌های کلان پژوهش در جهت توسعه فناوری اطلاعات در کشور.
 - ۶- تصویب برنامه‌های همکاری‌های ارتباطات بین‌المللی در قلمرو فناوری اطلاعات.
- ماده ۵- کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات با اختیارات و وظایف ذیل تشکیل می‌گردد:
- الف - اصلاح و تجدید ساختار بخش‌های ارتباطی کشور.
- ب - مدیریت آزادسازی و خصوصی‌سازی در بخش ارتباطی کشور با بهره‌گیری از سرمایه‌های داخلی و خارجی.
- ج - تعیین سیاست نرخ گذاری بر کلیه خدمات در بخش‌های مختلف ارتباطات و فناوری اطلاعات و تصویب جداول تعرفه‌ها و نرخ‌های کلیه خدمات ارتباطی.
- د - تدوین و اعمال مقررات ارتباطی کشور و نظارت بر حسن اجرای آن.
- ه - سیاستگذاری در خصوص صدور مجوز فرکانس و تعیین و دریافت حق الامتیاز صدور مجوز.
- و - تحقق اهداف مورد نظر در بخش ارتباطات رادیویی و رادیو آماتوری.
- ماده ۷- در جهت اجرای مصوبات کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات و تحقق اهداف موردنظر در بخش ارتباطات رادیویی و ایفای وظایف، سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی وابسته به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات تأسیس می‌شود و رئیس سازمان معاون وزیر خواهد بود.
- ماده ۸- به منظور استفاده از فناوری‌های فضایی و استفاده صلح‌آمیز از فضای ماورای جو و حفظ منافع ملی و بهره‌برداری منسجم از علوم و فناوری فضایی در جهت توسعه اقتصادی، فرهنگی، علمی و فناوری کشور، شورای عالی فضایی با ریاست رئیس‌جمهور با وظایف زیر تشکیل می‌گردد:
- الف - سیاستگذاری کلان برای استفاده از فناوری‌های فضایی در بخش‌های امنیتی و استفاده صلح‌آمیز از فضای ماورای جو.
- ب - سیاستگذاری ساخت و پرتاب و استفاده ماهواره‌های ملی تحقیقاتی.
- ج - ایجاد هماهنگی لازم میان کلیه دستگاه‌های ذی‌ربط.
- د - تأیید و تصویب برنامه‌های مربوط به امور فضایی دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی.
- ه - تصویب برنامه‌های بلند مدت و میان مدت در بخش فضایی کشور.
- و - هدایت و حمایت از فعالیت‌های بخش خصوصی و تعاونی در امر استفاده بهینه از فضا.
- ز - تعیین خط‌مشی در مورد همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در مسائل فضایی و تعیین مواضع دولت جمهوری اسلامی ایران در مجامع یاد شده.
- ماده ۹- به منظور انجام مصوبات شورای عالی فضایی کشور و امور مطالعاتی و پژوهشی و طراحی و مهندسی و اجرا در زمینه فناوری‌های خدمات فضایی و سنجش از راه دور و تقویت شبکه‌های ارتباطی و فناوری فضایی در داخل و خارج از کشور و تجمیع فعالیت‌های حاکمیتی مرکز سنجش از راه دور ایران و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و مؤسسات تابعه سازمان فضایی ایران وابسته به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات تشکیل می‌گردد. سازمان مذکور دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی است و برابر اساسنامه خود اداره خواهد شد و موارد پیش‌بینی نشده تابع قانون تجارت خواهد بود و رئیس سازمان معاون وزیر خواهد بود.

۲-۴۱. چون مفاد ماده «۲» شامل مواردی از وظیفه و اختیار موضوع بند «۲۰» وظایف و اختیارات شورای عالی انقلاب فرهنگی و مفاد ماده «۴» شامل مواردی از وظایف و اختیارات موضوع بندهای «۱» و «۲۰» این شورا می‌شود لذا از این جهت مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شدند.^(۱)

۱. ماده ۲- به منظور اعمال حاکمیت بر طیف فرکانس و حفاظت از حقوق رادیویی کشور در سطح منطقه و بین‌الملل و تمرکز امور سیاستگذاری، تدوین ضوابط و استانداردها و نظارت بر حسن اجرای آنها در بخش‌های مختلف ارتباطات پستی و مخابراتی نظیر خدمات جدید و متعارف پستی، مخابراتی، ارتباطات فضایی، ارتباطات رادیویی، انتقال داده‌ها، انتقال صدا و تصویر، سنجش از راه دور، ارتباطات رایانه‌ای و ایجاد بستر مناسب برای اطلاع‌رسانی و آمایش و پردازش اطلاعات و روش‌های دورسنجی و پشتیبانی آنها و همچنین سیاستگذاری در زمینه توسعه امکانات و خدمات ارتباطی مذکور، هماهنگ با آخرین پیشرفت‌های علمی، تجربی و فناوری اطلاعات در جهان، به موجب این قانون نام وزارت پست و تلگراف و تلفن به «وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات» تغییر می‌یابد و کلیه وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های وزیر و وزارت پست و تلگراف و تلفن به وزیر و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات تفویض می‌گردد.

ماده ۴- به منظور سیاستگذاری و تدوین راهبردهای ملی در قلمرو فناوری اطلاعات، تدوین برنامه‌های میان مدت و بلند مدت برای توسعه پژوهش‌های بنیادی و کاربردی در قلمرو فناوری اطلاعات و همچنین گسترش کاربری فناوری اطلاعات و ارتباطات در کشور و برنامه‌های توسعه بخش‌های مختلف، شورای عالی فناوری اطلاعات تشکیل می‌گردد.

الف - ریاست شورای عالی با رئیس‌جمهور بوده و در غیاب ایشان، معاون اول وی این وظیفه را به عهده خواهد داشت.

ب - دبیرخانه شورای عالی در وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات تشکیل و دبیر آن به پیشنهاد وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و با حکم ریاست‌جمهور منصوب می‌شود.

ج - ترکیب اعضای شورا و شرح وظایف تفصیلی و اساسنامه شورای عالی توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و با هماهنگی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت دولت خواهد رسید.

د - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است تشکیلات لازم متناسب با اهداف و وظایف این شورای عالی را با هماهنگی دبیرخانه شورای عالی تهیه و تصویب نموده و برای اعتبارات مربوط، ردیف مستقل در نظر بگیرد.

ه - وظایف شورای عالی فناوری اطلاعات به شرح ذیل می‌باشد:

۱- تصویب اهداف کلان و راهبردی توسعه فناوری اطلاعات در کشور.

۲- سیاستگذاری و تصویب راهبردهای لازم برای گسترش بکارگیری فناوری اطلاعات در زمینه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی.

۳- تمهید و تصویب نظام جامع فناوری اطلاعات و تعیین وظایف بخش‌های مختلف کشور در نظام جامع مذکور.

۴- تصویب مقررات و آیین‌نامه‌ها و ضوابط لازم برای قلمرو فناوری اطلاعات.

۵- تصویب برنامه‌های کلان پژوهش در جهت توسعه فناوری اطلاعات در کشور.

۶- تصویب برنامه‌های همکاری‌های ارتباطات بین‌المللی در قلمرو فناوری اطلاعات.

۴۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۱۶۷ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک ماده به آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

بند(ب) تبصره(۳) از این جهت که به رئیس‌جمهور حق پیشنهاد دادن در خصوص مصوبه مجلس را می‌دهد مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۰۳ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۰ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۴/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

در بند(۴) ماده(۳۰) موضوع ماده(۱۴) انحصار تشخیص ادامه عضویت به وزارت اطلاعات، مستلزم نفی حجج و طرق معتبر شرعی دیگر است، لذا از این جهت خلاف موازین شرع تشخیص داده شد و از این جهت که مستلزم نفی نظارت شورای نگهبان است مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد. همچنین در این بند کماکان محاکم قضایی تنها مرجع اعلام غیرقانونی بودن احزاب و سازمان‌ها و گروه‌ها ذکر شده‌اند که انحصار به این مرجع نیز خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۱۵۷ مورخ ۱۳۸۲/۶/۱۸ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح منع شکنجه مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اصلاح به عمل آمده در ماده «۶» این ماده همان ایراد اصول ۵۷ و ۱۵۶ قانون اساسی را دارد.^(۳)

۱. تبصره ۳- پس از پایان مذاکرات، رأی‌گیری علنی و با ورقه به عمل خواهد آمد. نحوه رأی‌گیری به ترتیب زیر خواهد بود:
الف - ... ب - پیشنهاد جایگزین پیشنهاد دهندگان یا رئیس‌جمهور.

۲. بند ۴ ماده ۳۰- ادامه عضویت در احزاب، سازمان‌ها و گروه‌ها بعد از غیرقانونی اعلام شدن در محاکم قضایی مستنداً به نظر کارشناسی وزارت اطلاعات.

۳. ماده(۶) به شرح ذیل اصلاح گردید:

ماده ۶- برای نظارت بر نحوه رفتار با افراد بازداشت شده و زندانیان و اطمینان از رعایت این قانون کمیته‌ای مرکب از پنج نفر از اعضای کمیسیون قضایی و حقوقی به پیشنهاد این کمیسیون و رأی مجلس برای مدت دو سال تحت عنوان کمیته نظارت بر نحوه رفتار با زندانیان تشکیل می‌گردد. اعضای این کمیته هر زمان که لازم بدانند مجازند به صورت جمعی و یا فردی از کلیه بازداشتگاه‌ها و زندان‌ها بازدید نموده و در صورت اطلاع از اعمال هرگونه شکنجه گزارش آن را به رؤسای سه قوه منعکس و یک نسخه از آن را جهت برخورد با متخلفین به مرجع قضایی ذی‌ربط اعلام کنند. مرجع قضایی مذکور موظف است خارج از نوبت به گزارش رسیدگی و متخلف یا متخلفین را محاکمه و نتیجه را به رؤسای سه قوه و کمیته مزبور اعلام نماید.

۴۵- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۳۸۸ مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی استفساریه تبصره (۷) ماده (۹) قانون اصلاح قانون مطبوعات مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۷/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به مرقومه معظم رهبری «مدظله‌العالی» به عنوان ریاست محترم مجلس شورای اسلامی در خصوص قانون مطبوعات که در جلسه علنی مجلس شورای اسلامی روز یکشنبه مورخ ۱۳۷۹/۵/۱۶ مطرح گردید؛ طرح مذکور خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۶- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۶۵۴ مورخ ۱۳۸۲/۸/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی محدودیت توقیف مطبوعات مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به مرقومه مقام معظم رهبری «مدظله‌العالی» به عنوان ریاست محترم مجلس شورای اسلامی در خصوص قانون مطبوعات که در جلسه علنی مجلس شورای اسلامی روز یکشنبه مورخ ۱۳۷۹/۵/۱۶ مطرح گردید، طرح مذکور خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. موضوع استفساریه: ماده واحده - آیا رسیدگی به اتهام‌های اشخاص موضوع تبصره (۷) ماده (۹) قانون اصلاح قانون مطبوعات مصوب ۱۳۷۹/۱/۳۰ مشمول مقررات این قانون است؟

نظر مجلس: علاوه بر مدیر مسئول، به اتهام کلیه اشخاص موضوع تبصره (۷) ماده (۹) قانون اصلاح قانون مطبوعات مصوب ۱۳۷۹/۱/۳۰، مطابق با مقررات قانون مطبوعات از جمله ماده (۳۴) و مواد (۳۶) تا (۴۴) آن در محاکم دادگستری به صورت علنی و با حضور هیأت منصفه رسیدگی می‌شود.

۲. ماده واحده - در غیر از مواردی که نشریه‌ای به موجب حکم قطعی دادگاه به عنوان مجازات توقیف شده است مدت توقیف موقت نشریات به ترتیب ذیل خواهد بود:

الف - در مورد روزنامه حداکثر ده روز.

ب - در مورد هفته نامه و دو هفته‌نامه حداکثر چهار هفته.

ج - در مورد ماهنامه حداکثر دو ماه.

د - در مورد سایر نشریات حداکثر سه ماه.

تبصره ۱- در هر مورد، پس از پایان مدت بلافاصله قرار توقیف کان‌لم‌یکن می‌گردد و نشریه می‌تواند منتشر شود. این قرار توقیف قابل تمدید نیست.

تبصره ۲- در صورت عدم رعایت این قانون متخلفین مشمول مجازات موضوع ماده (۵۷۰) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ می‌باشند.

۴۷- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۲۶۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۹/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

۱- ۴۷- بند (۱۰) ماده (۷) به این دلیل که در این گونه موارد اصل بر عدم جواز تصرف است مگر با اذن مقام معظم رهبری، نه بر جواز تصرف مگر با منع معظم له، مغایر شرع و اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد، با تبدیل این جمله به «با اذن مقام معظم رهبری» رفع اشکال خواهد شد.^(۱)

۲- ۴۷- در تبصره (۳) ماده (۱۲) نحوه و کیفیت و چگونگی ادغام نهادهای موضوع آن و انتقال اموال، دارایی‌ها، مالکیت و امکانات و همچنین هزینه نمودن منابع ناشی از دارایی‌ها و مالکیت‌های مذکور با توجه به فرمان مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۸ مقام معظم رهبری به ریاست محترم جمهوری، خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳- ۴۷- در همه مواد و تبصره‌های مواد این مصوبه «از جمله تبصره (۲) ماده (۳) بندهای (د)، (ز) و (م) ماده (۴) و بندهای (الف)، (ب) و (ج) و اجزاء (۱) و (۲) بند (ز) ماده (۶) و بند (ب) ماده (۷) و بندهای (الف)، (و) و (ط) و (ی) ماده (۱۶)، ماده (۱۷) و تبصره (۲) بند (د) آن و ماده (۱۸)» که اختیارات ناشی از حکم ولایی ولی امر را از کمیته امداد امام خمینی (ره) بدون اذن معظم له سلب کرده است خلاف شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. بند ۱۰ ماده ۷- استفاده از منابع، اموال و دارایی‌های نهادهای انقلاب اسلامی در قلمروهای مختلف نظام تأمین اجتماعی، مگر آن که مقام رهبری نظر دیگری داشته باشند.

۲. تبصره ۳ ماده ۱۲- کلیه دستگاه‌هایی که خانواده معظم شهدا، اسرا، مفقودین، جانبازان، آزادگان و ایثارگران انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی را تحت پوشش قرار داده‌اند در یک نهاد تحت عنوان بنیاد امور شهدا و ایثارگران ادغام می‌گردد، کلیه اموال، دارایی‌ها، مالکیت‌ها و امکانات بنیاد شهید، ستاد رسیدگی به امور آزادگان و پنجاه درصد (۵۰٪) اموال، دارایی‌ها، مالکیت‌ها و امکانات بنیاد مستضعفان و جانبازان (که از این پس بنیاد مستضعفان نامیده خواهد شد) به بنیاد امور شهدا و ایثارگران انتقال می‌یابد و منابع ناشی از دارایی‌ها و مالکیت‌های فوق صرفاً جهت رسیدگی به امور شهدا و ایثارگران در چارچوب نظام تأمین اجتماعی هزینه خواهد شد.

۳. تبصره ۲ ماده ۳- دولت مکلف است ظرف مدت دو سال از تاریخ ابلاغ این قانون، امکان تحت پوشش بیمه قرار گرفتن اقشار مختلف جامعه از جمله روستاییان، عشایر و شاغلین فصلی را فراهم نماید و کلیه افراد باید ظرف مدت مذکور خود را تحت پوشش حوزه بیمه‌ای این نظام قرار دهند.

ماده ۴- اهداف و وظایف حوزه حمایتی و توانبخشی به شرح زیر می‌باشد:

الف - ...

د - حمایت از افراد جامعه در برابر رویدادهای اقتصادی، اجتماعی و پیامدهای سوء آنها خصوصاً در زمینه بیکاری، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی و پیری.

ه - ...

ز - تحت پوشش قرار دادن خانواده‌های بی‌سرپرست و زنان خودسرپرست.

←

ح - ...

→ م - ادامه روند حمایت از نیازمندان روستایی و عشایر.

ماده ۶- اصول و سیاست‌های ساختاری نظام جامع تأمین اجتماعی به شرح زیر می‌باشد:

الف - هماهنگی در حوزه‌ها: ساماندهی و هماهنگی فعالیت‌ها و خدمات در هر یک از حوزه‌های بیمه‌ای، حمایتی و امدادی در جهت افزایش کارآمدی و پوشش کامل‌تر فعالیت دستگاه‌ها، به نحوی که همپوشانی و تداخل فعالیت آنها جلوگیری گردد.

ب - هماهنگی بین حوزه‌ها: هماهنگی بین حوزه‌های بیمه‌ای، حمایتی و امدادی با محور بودن نظام بیمه‌ای صورت می‌گیرد.

ج - هماهنگی بین فعالیت‌های پیشگیرانه و فعالیت‌های اجرایی در سایر بخش‌های اثرگذار بر تأمین اجتماعی.

ز - تمرکز و تمرکززدایی: این اصل بر سیاست‌های زیر تأکید دارد:

۱- برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری، نظارت، ارزشیابی و توزیع منابع عمومی به صورت متمرکز و توسط دولت انجام می‌شود.

۲- امور اجرایی و کارگزاری به صورت غیرمتمرکز صورت می‌گیرد.

ماده ۷- اصول و سیاست‌های مالی نظام جامع تأمین اجتماعی به شرح زیر می‌باشد:

ب - نظارت مالی بر منابع:

تمام دستگاه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات، نهادها و صندوق‌های فعال در قلمروهای بیمه‌ای، حمایتی و امدادی، در حد استفاده از منابع و تسهیلات نظام تأمین اجتماعی تحت نظارت دولت در چارچوب این قانون قرار می‌گیرند.

ماده ۱۶- به منظور نیل به اهداف و اجرای وظایف مصرح در فصل اول و تحقق اصول و سیاست‌های مصرح در فصل دوم این قانون، اهم اختیارات و مسئولیت‌های وزارت رفاه و تأمین اجتماعی به شرح ذیل تعیین می‌گردد:

الف - زمینه‌سازی برای تحقق اصول فراگیری، جامعیت و کفایت نظام و بسط پوشش‌های بیمه‌ای، حمایتی و امدادی کشور (در چارچوب طرح جامع امداد و نجات کشور).

ب - ...

و - تنظیم کلان بودجه عمومی دولت در قلمروهای بیمه‌های اجتماعی، بیمه‌های خدمات درمانی، امور حمایتی و امدادی کشور و پیشنهاد آن به شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی.

ز - ...

ط - ساماندهی و مدیریت اجرایی نظام هدفمند یارانه‌های اجتماعی و جهت‌دهی آن به سوی افراد و خانواده‌های نیازمند با رویکرد خوداتکایی و اشتغال.

ی - طراحی و تنظیم کارکردهای نظام به گونه‌ای که حتی‌الامکان برخورداری از مزایای تأمین اجتماعی و حمایت از کلیه افراد به ویژه افراد نیازمند از طریق شبکه‌های بیمه‌ای صورت پذیرد.

ماده ۱۷- وزارت رفاه و تأمین اجتماعی مکلف است حداکثر ظرف مدت یک سال از تاریخ تصویب این قانون نسبت به بررسی و اصلاح اساسنامه‌های کلیه دستگاه‌های اجرایی، صندوق‌ها و نهادهای دولتی و عمومی فعال در قلمروهای بیمه‌ای، حمایتی و امدادی (در چارچوب طرح جامع امداد و نجات کشور) نظام و سایر دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است، اقدام و مراتب را پس از تأیید شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی به تصویب هیأت وزیران برساند، استفاده از اعتبارات عمومی برای دستگاه‌ها، صندوق‌ها و نهادهای مصوب جدید مجاز خواهد بود. اصلاح آن بخش از اساسنامه‌ها که مربوط به ارکان نهادهای فوق‌الذکر می‌باشد، باید به ترتیبی صورت پذیرد که ترکیب کلی ارکان آنها به صورت زیر باشد:

... تبصره ۲ بند (د)- کلیه مسئولیت‌ها و اختیارات مربوط به دستگاه‌های اجرایی دولتی و عمومی، صندوق‌ها و نهادهای در حوزه‌های بیمه‌ای، حمایتی و امدادی نظام، از وزراء مربوطه یا بالاترین مقام مسئول آنها سلب و به وزیر رفاه و تأمین اجتماعی تفویض می‌گردد. این امر شامل عضویت و یا ریاست شوراها، مجامع و هیأت‌های امانه نهادهای موصوف و کمیسیون‌های فرعی و اصلی دولت، شوراهای عالی فرابخشی و مجامع بین‌المللی مرتبط نیز می‌باشد.

ماده ۱۸- از تاریخ تصویب این قانون، آن قسمت از قوانین امور بیمه‌های اجتماعی، بیمه خدمات درمانی، امور حمایتی و امدادی که مغایر با این قانون می‌باشد، ملغی‌الاثرب می‌گردد.

۴۸- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۰۴ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی برگزاری مناقصات مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۸ مجلس شورای اسلامی:

۴۸-۱- بند(ب) ماده(۱) از این جهت که اطلاق آن شامل دستگاه‌های زیر نظر مقام معظم رهبری نیز می‌گردد، بدون اذن معظم‌له، خلاف شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۸-۲- بند(ب) ماده(۲۸) مبنیاً بر اشکال بند(ب) ماده(۱) خلاف شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد و از این جهت که شامل امور اجرایی قوه قضائیه می‌شود، واگذاری آن به استاندار مغایر اصل ۱۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۹۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

بند(ث) تبصره(۱۴) و اجزاء آن به لحاظ اینکه شورای عالی انقلاب فرهنگی در این خصوص مصوبه‌ای (به شماره ۳۰۹۱/د/ش مورخ ۱۳۸۰/۹/۱۲) دارد مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. بند(ب) ماده ۱- قوای سه‌گانه جمهوری اسلامی ایران اعم از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دولتی، شرکت‌های بیمه دولتی، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی (شهرداری‌ها و...)، مؤسسات عمومی، بنیادها و نهادهای انقلاب اسلامی، شورای نگهبان قانون اساسی و همچنین دستگاه‌ها و واحدهایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است، اعم از این که قانون خاص خود را داشته و یا از قوانین و مقررات عام تبعیت نمایند نظیر وزارت جهاد کشاورزی، شرکت ملی نفت ایران، شرکت ملی گاز ایران، شرکت ملی صنایع پتروشیمی ایران، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، سازمان بنادر و کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران، سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و شرکت‌های تابعه آنها موظفند در برگزاری مناقصه مقررات این قانون را رعایت کنند.

۲. بند(ب) ماده ۲۸- در انجام معاملات در واحدهای خارج از مرکز دستگاه‌های موضوع بند(ب) ماده(۱)، استاندار یا نماینده او و بالاترین مقام دستگاه اجرایی در محل و حسب مورد ذی‌حساب یا مسئول امور مالی مربوط.

۳. بند(ث) تبصره ۱۴- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (شرکت‌های مخابرات ایران و استانها) موظف است با رعایت قوانین موضوعه در سال ۱۳۸۳:

۱- با ایجاد زیرساخت‌های لازم با همکاری دستگاه‌های اجرایی (از جمله وزارت راه و ترابری و غیره) امکان اتصال ادارات آموزش و پرورش کشور، مراکز فنی و حرفه‌ای، مدارس دوره آموزش متوسطه، مراکز علمی، آموزشی و پژوهشی، ورزشی، مجتمع‌های فرهنگی و هنری و کتابخانه‌های عمومی را به شبکه اطلاع‌رسانی و شبکه جهانی اینترنت با پهنای باند مناسب برای کاربرهای علمی و آموزشی بدون پرداخت وجوه اولیه (شامل ودیعه و هزینه نصب) فراهم آورد. سرمایه‌گذاران، متعهد به رعایت کلیه ضوابط و الزامات قانونی مربوط می‌باشند.

۲- نسبت به ایجاد امکان سرمایه‌گذاری و فعالیت بخش‌های دولتی و غیردولتی در زمینه I.S.P (مراکز ارائه خدمات اینترنتی) اقدام نماید.

۳- با توجه به اهمیت تولید و امکان استفاده از تکنولوژی و فناوری روز، نسبت به ایجاد امکانات لازم اینترنتی برای شهرک‌های صنعتی از طریق خود یا بخش خصوصی به گونه‌ای اقدام نماید که در پایان سال ۱۳۸۳ امکان اتصال این شهرک‌ها به شبکه جهانی اینترنت میسر گردد.

۵۰- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۵۰- بند(ز) ماده(۱۱۳) مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۵۰- ر.ک: نظریه بند سوم، ذیل اصل پنجاه و چهارم.

۵۱- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۱۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی نحوه انجام فعالیت‌های تشکلی‌های دانشجویی و دانشگاهی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

علاوه بر اشکالات متعدد طرح از جهت انطباق با موازین شرعی و قانون اساسی، کلیت موضوع طرح از وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی است و تصویب آن بوسیله مجلس خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵۲- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۶۵۹ مورخ ۱۳۸۴/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح ساماندهی مبادلات مرزی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۳/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

ماده(۵) با توجه به تبصره(۱) آن از این نظر که تصمیم‌گیری در امور اجرایی را به شورایی محول نموده که غیر از قوه مجریه در آن عضویت دارند، مغایر اصول ۵۷ و ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱۱۳- دولت مکلف است به منظور ترویج فرهنگ صلح، مفاهیم، عدم خشونت و همزیستی مسالمت‌آمیز میان ملت‌ها در مناسبات بین‌المللی و تحقق گفت‌وگو میان فرهنگ‌ها و تمدن‌ها اقدام‌های ذیل را انجام دهد:

الف - ... و - حمایت از برگزاری مراسم، نشست‌ها، همایش‌ها و جشنواره‌های علمی، فرهنگی، هنری و مسابقات ورزشی با هدف دوستی میان ملت‌ها و بزرگداشت یادبودها و مفاخر فرهنگی سایر کشورها.

ز - تهیه و تصویب برنامه جامع تعیین حدود وظایف و تکالیف کلیه دستگاه‌های اجرایی و نهادهای عمومی و انقلاب اسلامی تا پایان سال اول برنامه چهارم.

۲. برای اطلاع از مواد لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان درخصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره ششم، سال چهارم، ۱۳۸۴، صص ۲۹۱-۲۹۵.

۳. ماده ۵- در هر استان مرزی، شورای ساماندهی مبادلات مرزی متشکل از استاندار یا یکی از معاونین ذی‌ربط وی به عنوان رئیس و رئیس سازمان‌های بازرگانی، صنایع و معادن، جهاد کشاورزی، اداره‌های کل اطلاعات، تعاون، تعزیرات حکومتی، گمرک، فرماندهی نیروی انتظامی استان، دادستان و نماینده اتحادیه شرکت‌های تعاونی مرزنشینان تشکیل خواهد شد.

این شورا بر حسن عملکرد و اجرای تصمیمات و خط‌مشی‌های دولت در بازارچه‌های مرزی استان نظارت می‌کند. رئیس سازمان بازرگانی استان، دبیر شورا خواهد بود.

تبصره ۱- عزل و نصب مدیر بازارچه مرزی به پیشنهاد رئیس کل گمرک و تصویب شورا با حکم رئیس کل گمرک صورت می‌گیرد.

۵۳- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۸۰۸ مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۷ شورای نگهبان در خصوص طرح بازگشت ساعت کار بانک‌ها به وضع سابق مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۶ مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه تعیین اینگونه موارد از امور اجرایی است و با توجه به اصل ۵۷ قانون اساسی که مبین استقلال قوا است، مغایر این اصل و در این خصوص نیز مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۱)

۵۴- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۳۷۷ مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۱۲ مجلس شورای اسلامی: در بند (۱) اصلاحی ماده (۷۹) موضوع جزء (۱) بند (الف) ماده (۴۴) مصوبه، عضویت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در هیأت مرکزی حل اختلاف، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد. همچنین از این جهت که حل اختلاف و رسیدگی به شکایات بر عهده این هیأت گذاشته شده است اطلاق آن مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵۵- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۳۷۸ مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۵/۶/۵ مجلس شورای اسلامی: واگذاری امور اجرایی مذکور در ماده (۶۳) به شورای مندرج در آن بدون تأیید رئیس‌جمهور یا هیأت وزیران، مغایر اصول ۵۷ و ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون ساعت کار بانک‌ها در سراسر کشور به وضعیت منتهی به شهریورماه سال ۱۳۸۵ اصلاح و اقدام می‌شود.

۲. بند ۱ اصلاحی ماده ۷۹- هیأت مرکزی حل اختلاف و رسیدگی به شکایات با عضویت یکی از معاونین رئیس‌جمهور به انتخاب و معرفی رئیس‌جمهور، معاون امور اجتماعی و شوراهای وزارت کشور، رئیس کل دیوان عدالت اداری یا یکی از معاونین آن دیوان به انتخاب رئیس، دادستان کل کشور یا یکی از معاونین دادستان کل کشور به انتخاب وی، چهار نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به پیشنهاد کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی و تصویب مجلس شورای اسلامی، سه نفر از اعضای شورای اسلامی، سه نفر از اعضای شورای عالی استان‌ها به انتخاب آن شورا جهت رسیدگی به شکایات از شورای استان و شورای عالی استان‌ها تشکیل می‌شود. هیأت در اولین جلسه یک رئیس و یک نایب رئیس از بین خود انتخاب خواهد نمود.

۳. ماده ۶۳- با هدف توسعه، ترویج و نهادینه نمودن فرهنگ جهاد، ایثار و شهادت و زنده نگهداشتن یاد شهیدان و حفظ و تقویت شأن و جایگاه الگوهای عینی عرصه جهاد، ایثار و شهادت، شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت با شرح وظایف و ترکیب زیر تشکیل می‌شود:

الف - شرح وظایف:

۱- سیاستگذاری در زمینه احیاء، حفظ، ترویج و نهادینه نمودن فرهنگ جهاد، ایثار و شهادت ←

۵۶- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده (۵) از این حیث که اولاً: شامل نهادهای تشکیل شده به امر حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری می‌گردد، ثانیاً: موجب تعطیلی فعالیت‌های ضروری اسلامی به دلیل عدم تخصیص بودجه به آنها می‌گردد، خلاف موازین شرع و مغایر اصول قانون اساسی از جمله اصول ۵۷، ۱۰۸ و ۱۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

→ ۲- ساماندهی و هماهنگی در برنامه‌ریزی‌های کلان دستگاه‌ها و نهادهای متولی دولتی و غیردولتی

۳- بکارگیری ظرفیت‌های جامعه و کشور برای تحقق اهداف شهیدان، جانبازان و آزادگان

۴- ساماندهی نحوه تجلیل و تقدیر از ایثارگران و استفاده از توان و ظرفیت آنان در توسعه و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

ب - ترکیب:

۱- رئیس‌جمهور به عنوان رئیس شورا

۲- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی

۳- وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

۴- وزیر آموزش و پرورش

۵- وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

۶- وزیر کشور

۷- رئیس ستاد کل نیروهای مسلح

۸- رئیس بنیاد شهید و امور ایثارگران

۹- نماینده ولی فقیه در بنیاد

۱۰- رئیس بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس

۱۱- رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

۱۲- رئیس سازمان تبلیغات اسلامی

۱۳- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

۱۴- یکی از مجتهدین به انتخاب شورای مدیریت حوزه علمیه قم

۱۵- رئیس مرکز رسیدگی به امور مساجد

۱۶- رئیس شورای سیاستگذاری ائمه جمعه سراسر کشور

۱۷- دو نفر از نمایندگان عضو کمیسیون اجتماعی با معرفی کمیسیون و انتخاب مجلس شورای اسلامی

۱. تبصره ماده ۵- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی موظفند باتوجه به تعاریف مذکور در مواد (۲)، (۳) و (۴) این قانون کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) را با یکی از مواد مذکور تطبیق داده و فهرست مربوط را ظرف مدت یک سال به تصویب مجلس شورای اسلامی برسانند. آن دسته از مؤسسات دولتی که تا قبل از تصویب این قانون به موجب اختیارات قانونی توسط مراجع ذی‌ربط ایجاد شده و با تعریف یاد شده در ماده (۲) تطبیق دارند، مؤسسه دولتی تلقی می‌شوند. پیش‌بینی هرگونه ردیف بودجه برای آن دسته از دستگاه‌ها و فعالیت‌هایی که با تعاریف این قانون منطبق نمی‌باشند ممنوع است. چنانچه به تکلیف مقرر در این تبصره ظرف مدت مذکور عمل نشود این قبیل مؤسسات که به موجب قانون ایجاد شده‌اند به عنوان مؤسسه دولتی شناخته می‌شوند.

۵۷- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۰۸۰ مورخ ۱۳۸۶/۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح رفع برخی از موانع تولید و سرمایه‌گذاری صنعتی مصوب ۱۳۸۶/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی: ماده (۳) از آنجا که این ماده به امضاء رئیس‌جمهور و یا وزراء نمی‌رسد، مغایر اصول ۵۷ و ۶۰ قانون اساسی است.^(۱)

۵۸- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۰۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اصلاحیه آن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی: قسمت اخیر بند (۴) ماده (۲)، در خصوص موظف شدن سازمان به ارسال گزارش به مجلس، مغایر اصول ۵۷ و ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵۹- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۴۴۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه مالیات بر ارزش افزوده مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۹ مجلس شورای اسلامی: نظارت مذکور در تبصره (۳) ماده (۴۰) از امور اجرایی است و مغایر اصول ۵۷ و ۶۰ قانون اساسی می‌باشد و همچنین واگذاری انتخاب اعضا به کمیسیون‌های مجلس، مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۳- شورای پول و اعتبار موظف است در جهت منطقی شدن تفاوت متوسط سود و کارمزد تسهیلات بانکی با متوسط سود پرداختی به انواع سپرده‌ها (Spread) میزان آنها را به گونه‌ای تصویب و ابلاغ نماید تا از ابتداء سال ۱۳۸۶ میزان تفاوت فوق‌الذکر تا سقف سه درصد (۳٪) محدود گردد.

۲. بند ۴ ماده ۲- در بند (ج): عبارت «وزارت امور اقتصادی و دارایی» حذف و عبارت «وزیر ذی‌ربط» جایگزین می‌گردد.

عبارت «اصول هشتاد و هشت (۸۸) و نود (۹۰)» به «اصل نود (۹۰)» تغییر می‌یابد.

عبارت «سازمان بازرسی کل کشور موظف است فهرست و نتیجه گزارش‌های خود را به صورت ماهیانه به مجلس شورای اسلامی ارسال نماید» به انتهای بند اضافه گردد.

۳. تبصره ۳- به منظور تأسیس و توسعه واحدهای آموزشی مورد نیاز در مناطق کمتر توسعه یافته، معادل نیم درصد (۰/۵٪) از عوارض وصولی بند (الف) این ماده در حساب مخصوص در خزانه به نام وزارت آموزش و پرورش واریز می‌گردد و معادل آن از محل اعتباری که در قوانین بودجه سنواتی منظور می‌گردد در اختیار وزارت یاد شده قرار خواهد گرفت تا توسط وزارت مزبور و با نظارت نمایندگی منتخب کمیسیون‌های آموزش و تحقیقات و اقتصادی مجلس شورای اسلامی، در امر توسعه و احداث مراکز آموزشی مورد نیاز در مناطق مزبور هزینه گردد. آیین‌نامه اجرایی این تبصره به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، کشور و امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۶۰- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۵۸۲۵ مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۱ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۸۷/۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

تبصره بند(ه) ماده(۲)، درخصوص شمول آن به برخی دستگاه‌ها همانند شورای نگهبان مغایر اصول ۵۷ و ۹۱ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۶۱- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۸۸ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

۱-۶۱- تفویض تدوین آیین‌نامه مندرج در تبصره ماده(۱۹) درخصوص دستگاه‌های زیر نظر مقام معظم رهبری و نیز مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای نگهبان و مجلس خبرگان رهبری و همچنین قوای مقننه و قضائیه، مغایر اصول مربوط به این دستگاه‌ها و نیز اصول ۵۷ و ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۶۱- در ماده(۲۷)، وظایف محول شده به ستاد مبارزه با فساد اقتصادی علاوه بر وظایف تفویض شده توسط مقام معظم رهبری به این ستاد، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی و نیز مغایر اصول مربوط به قوای مقننه، قضائیه و مجریه می‌باشد.^(۳)

۱. تبصره بند(ه) ماده ۲- رسیدگی به تخلفات مقامات و کارکنان قوه قضائیه و مقننه و نیروهای مسلح و دستگاه‌های زیر نظر مقام معظم رهبری از شمول این ماده مستثنی است.

۲. ماده ۱۹- نسخه پژوهش‌ها و تحقیقات غیرمحرمانه که کلاً از محل بودجه عمومی تأمین اعتبار شده است باید به نحو مناسب در دسترس اشخاص قرار گیرد.

تبصره ماده ۱۹- آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل نحوه دسترسی، هزینه‌ها و نیز موارد محرمانه، ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و با همکاری وزارت اطلاعات و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۳. ماده ۲۷- ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی که در اجراء فرمان مورخ ۱۳۸۰/۲ مقام معظم رهبری ایجاد گردید، علاوه بر وظایف مذکور در فرمان معظم‌له، عهده‌دار وظایف زیر و نظارت بر حسن اجراء این قانون خواهد بود:

۱- اتخاذ سیاست‌ها و راهبردهای مناسب برای پیشگیری و مبارزه مؤثر و کارا تر با فساد و اجراء بهتر و سریع‌تر این قانون.

۲- تصویب شاخص‌ها و استانداردهای سلامت اداری.

۳- اتخاذ تصمیمات لازم به منظور ارتقاء سطح کیفی راهکارهای مبارزه با فساد.

۴- تقویت ظرفیت‌ها و فعالیت‌های دستگاه‌های مسئول پیشگیری و مبارزه با فساد.

۵- اتخاذ تدابیر مناسب برای تقویت همکاری دستگاه‌های نظارتی و مراجع قضایی.

۶- نظارت بر عملکرد و اجراء برنامه‌های پیشگیرانه و مقابله با فساد دستگاه‌های مشمول قانون.

۷- ارائه گزارش عملکرد سالیانه ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی و دستگاه‌های مسئول به افکار عمومی با رعایت سیاست‌های مذکور در فرمان مقام معظم رهبری.

۸- ایجاد هماهنگی برای توسعه همکاری‌ها و تبادل تجارب و اطلاعات با سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی مبارزه با فساد.

۶۲- نظریه تکمیلی شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۹۶ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

تصویب آیین‌نامه مذکور ذیل بند(الف) ماده(۱۲) توسط هیأت وزیران مغایر اصول ۵۷ و ۱۵۷ قانون اساسی است.^(۱)

۶۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

۱-۶۳- ماده(۲۲) موضوع تبصره ماده(۱۹۲)، الزام رئیس‌جمهور و وزراء در پاسخ به تذاکرات نمایندگان، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۶۳- ماده(۲۳) موضوع جزء(۲) ماده(۱۹۳)، موظف نمودن وزیر به حضور در کمیسیون، مغایر اصل ۵۷ شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱۲- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موظف است:

الف - ظرف دو سال نسبت به تکمیل و اجراء طرح کاداستر و سایر ترتیبات قانونی لازم اقدام نموده و اطلاعات لازم را در پایگاه اطلاعاتی مربوط وارد نماید. حدود دسترسی اشخاص به این پایگاه را آیین‌نامه اجرایی مشخص می‌کند.

آیین‌نامه اجرایی توسط وزارت دادگستری و با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و وزارتخانه‌های اطلاعات و دفاع تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ب - ...

۲. ماده ۲۲- اصلاحات ذیل در ماده(۱۹۲) انجام می‌شود:

الف - ...

ب - تبصره زیر به ماده(۱۹۲) الحاق می‌شود:

تبصره - رئیس‌جمهور و هریک از وزیران موظفند به ترتیب حداکثر ظرف سی و پانزده روز به تذکر هریک از نمایندگان، شخصاً یا توسط معاون امور مجلس به صورت کتبی پاسخ دهد.

۳. ماده ۲۳- ماده(۱۹۳) به شرح ذیل اصلاح و ماده(۱۹۴) حذف می‌شود:

ماده ۱۹۳- نحوه رسیدگی به سؤال نماینده از وزیر به شرح ذیل خواهد بود:

۱- ...

۲- کمیسیون موظف است حداکثر ظرف مدت ده‌روز پس از وصول سؤال، جلسه‌ای با حضور وزیر و سؤال‌کننده تشکیل دهد و با استماع نظرات سؤال‌کننده و وزیر و بررسی‌های لازم، به موضوع رسیدگی کند. وزیر موظف است در کمیسیون حاضر شود و به سؤال پاسخ دهد.

۳- ...

۶۴- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۲۴۴ مورخ ۸۷/۸/۲۷ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۸۷/۷/۱۴ مجلس شورای اسلامی: بندهای (الف) و (ب) و تبصره (۱) ماده (۲۸) الحاقی، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۵- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۴۳ مورخ ۸۷/۱۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۸۸ کل کشور مصوب ۱۳۸۷/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی: جزء (الف) (۵) بند (۱۲)، انتخاب چهار نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی توسط کمیسیون‌ها، مغایر اصول نظارتی مجلس شورای اسلامی شناخته شد، و از این جهت که وظایف تعیین شده برای کمیته ماهیت اجرایی دارد، حضور نمایندگان مذکور مغایر اصول ۵۷ و ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶۶- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۲۴۲ مورخ ۸۸/۲/۶ شورای نگهبان در خصوص طرح زکات مصوب ۱۳۸۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی: در ماده (۱) الزام به عضویت نماینده ولی فقیه در شورا مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی

۱. ماده ۲۸- هیأتی متشکل از نمایندگان وزارت اطلاعات، سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات، سازمان حسابرسی، معاون ذی‌ربط در ریاست جمهوری موظف به اقدامات زیر می‌باشند:
الف - شاخص‌های اندازه‌گیری میزان سلامت اداری در دستگاه‌های موضوع بندهای (الف)، (ج) و (د) ماده (۲) را ظرف شش ماه پس از تصویب قانون تهیه و به تصویب رئیس‌جمهور رسانده و اعلام عمومی نمایند. این هیأت موظف است با توجه به شاخص‌های مذکور هر سال نسبت به اندازه‌گیری میزان سلامت اداری اقدام و نتیجه بررسی خود را حداکثر تا پایان اردیبهشت سال بعد خدمت مقام معظم رهبری و سران قوا تقدیم نماید.
ب - نسبت به نظارت بر عملکرد و اجرای برنامه‌های پیشگیرانه و مقابله با فساد در اشخاص مشمول اقدام نمایند.
ج - ...
تبصره ۱- کلیه اشخاص مشمول این ماده موظف به ارائه گزارش‌های مربوط به اجرای این قانون به هیأت مزبور می‌باشند.
تبصره ۲- ...

۲. الف ۵ بند ۱۲- کمیته‌ای متشکل از معاون توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور، وزرای آموزش و پرورش و بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، رئیس دیوان محاسبات و چهار نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به انتخاب کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات، آموزش و تحقیقات و بهداشت و درمان و فرهنگی مجلس شورای اسلامی بر نحوه اجراء و تحقق احکام فوق نظارت و هر شش‌ماه گزارش اجراء موارد فوق را به مجلس ارائه می‌کنند.

شناخته شد.^(۱)

۶۷- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۸۵۳ مورخ ۸۸/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح زکات مصوب ۱۳۸۸/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

۱-۶۷- تبصره ماده (۱)، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۶۷- تبصره (۱) ماده (۴) از این جهت که موظف می‌کند بدون اذن ولی فقیه معادل ریالی زکات جمع‌آوری شده را بمصرف برساند خلاف موازین شرع شناخته شد. و در خصوص کمک‌های دولت، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۳-۶۷- ماده (۵) در مورد شوراهای استان و شهرستان و بخش خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۱- به منظور تشویق مردم به اداء زکات و سازماندهی امور مربوط، «شورای مرکزی زکات» با عضویت اعضای زیر تشکیل می‌گردد:

- نماینده ولی فقیه در شورا (رئیس شورا)

- رئیس کمیته امداد امام خمینی (ره) (قائم مقام و دبیر شورا)

- معاون برنامه‌ریزی و راهبردی رئیس‌جمهور

...

۲. تبصره - دبیرخانه شورا در کمیته امداد امام خمینی (ره) تشکیل می‌گردد. همچنین وظیفه جمع‌آوری و مصرف زکات بر عهده آن نهاد بوده که ضمن ارائه گزارش کار به شورا، بودجه مورد نیاز جهت اجراء این قانون را پیشنهاد می‌نماید تا پس از تصویب شورا در بودجه سالیانه آن نهاد توسط معاونت برنامه‌ریزی و راهبردی رئیس‌جمهور اعمال گردد.

۳. تبصره ۱ ماده ۴- کمیته امداد امام خمینی (ره) موظف است معادل ریالی زکات جمع‌آوری شده در هر منطقه را به همراه کمک‌های دولت با اولویت رفع فقر از نیازمندان به مصرف همان منطقه برساند.

۴. ماده ۵- شوراهای زکات در استان، شهرستان و بخش به شرح ذیل تعیین می‌گردند:

۱- شورای استان مرکب از امام جمعه مرکز استان به عنوان رئیس شورا، مدیرکل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان به عنوان دبیر، استاندار، مدیران کل جهاد کشاورزی، اموراتصادی و دارایی، بهزیستی، مدیر صدا و سیما، رئیس سازمان تبلیغات اسلامی و رئیس شورای استان.

۲- شورای شهرستان مرکب از امام جمعه، به عنوان رئیس، رئیس شاخه کمیته امداد امام خمینی (ره)، به عنوان دبیر، فرماندار، رئیس اداره بهزیستی، مدیر جهاد کشاورزی، رئیس اداره امور مالیاتی، رئیس سازمان تبلیغات اسلامی و رئیس شورای شهر مرکز شهرستان.

۳- شورای بخش مرکب از امام جمعه یا روحانی سرشناس به عنوان رئیس، رئیس شاخه کمیته امداد امام خمینی (ره) به عنوان دبیر، بخشدار، رئیس شورای بخش و دو نفر معتمد محلی.

۶۸- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۷۵۸ مورخ ۸۸/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

۶۸-۱- عموم ماده (۲) از این جهت که شامل دستگاه‌هایی می‌شود که مجلس بر امور آنها نظارت ندارد نظیر مجلس خبرگان، شورای عالی انقلاب فرهنگی، مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای نگهبان، هیأت‌های عمومی دیوان عالی کشور، دیوان عدالت اداری و نیز سایر دستگاه‌هایی که مطابق قانون اساسی و قوانین دیگر حق وضع مقررات دارند، مغایر اصول ۵۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۲ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۸-۲- الزام دستگاه تصویب کننده به لغو مقررات مذکور در جزء (۱-۳) ماده (۳) مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶۸-۳- تبصره ذیل جزء (۱-۷) ماده (۳) همان اشکال ماده (۲) را دارد و مغایر اصول ۵۷، ۱۰۸، ۱۱۰ و ۱۵۶ شناخته شد.^(۳)

۶۸-۴- آموزش عمومی در بند (۶) ماده (۳)، مغایر اصول ۵۷، ۵۸ و ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۶۸-۵- در ماده (۸) «انجام هماهنگی‌های لازم بین قوای سه‌گانه توسط شورای عالی تنقیح قوانین»، مغایر اصول متعدد از جمله اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱. ماده ۲- کلیه دستگاه‌های حکومتی که مقررات وضع می‌کنند از قبیل هیأت دولت، شورای عالی انقلاب فرهنگی، هیأت عمومی دیوان عالی کشور، هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، همچنین دستگاه‌هایی که مقررات آنها لزوم اجراء دارد، موظفند تمام مصوبات خود را جهت اعمال این قانون به مجلس شورای اسلامی ارسال نمایند.

۲. ماده ۳- وظایف معاونت در امور تنقیح به شرح زیر است:

۱- تنقیح کلیه قوانین کشور و اعلام قوانین معتبر و حاکم از راه‌های زیر:
۱-۱- ...

۳-۱- تشخیص مقرراتی که موضوع آنها منتفی شده است و اعلام آنها به مرجع تصویب کننده جهت لغو آن.
۳-۱-۱- ...

۳. تبصره - کلیه دستگاه‌های حکومتی و عمومی موظفند ظرف شش ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون تمام قوانین و مقررات مخصوص به خود را به طور جداگانه با رعایت مفاد این قانون تنقیح و به معاونت ارسال نمایند و در مورد مصوبات آتی نیز تداوم بخشند. این معاونت می‌تواند حین بررسی از کارشناسان دستگاه مزبور دعوت به عمل آورد.

۴. بند ۶ ماده ۳- اطلاع‌رسانی و آموزش عمومی قوانین.

۵. ماده ۸- به منظور انجام هماهنگی‌های لازم بین قوای سه‌گانه شورای عالی تنقیح قوانین مرکب از اشخاص زیر تشکیل می‌گردد:

الف - ...

۶۹- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۵۷۴ مورخ ۸۸/۱۲/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح برقراری عدالت آموزشی در پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی و تخصصی مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۲ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق قسمت آخر تبصره (۲) ماده واحده از این جهت که شامل شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌شود، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷۰- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۶۶۲ مورخ ۸۸/۳/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه پیشگیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۸۸/۲/۹ مجلس شورای اسلامی:

حذف و یا ادغام ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز در صدر ماده (۴) و واگذاری وظایف و اختیارات آن به سازمان پیشگیری از وقوع جرم بدون اذن مقام معظم رهبری مدظله‌العالی، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۷۱- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۴۴۲ مورخ ۸۸/۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۱۰۱) قانون شهرداری مصوب جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۸/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ایجاد حق نظارت برای دستگاه‌های مذکور در تبصره (۵) ماده واحده (ماده ۱۰۱)، مغایر اصول ۵۷ و ۱۷۴ شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۲ ماده واحده - کلیه قوانین و مقررات سهمیه بندی برای تحصیلات تکمیلی به جز موارد مصرح در آن از جمله قانون تخصیص سهمیه برای زنان در پذیرش دستیاری رشته‌های تخصصی پزشکی مصوب ۱۳۷۳ لغو می‌گردد و هرگونه سهمیه بندی جدید با تصویب مجلس شورای اسلامی می‌باشد.

۲. برای نظارت و اجراء دقیق مصوبات شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم، کمک به پیشبرد راهبردها و سیاست‌ها و برنامه‌های ملی و منطقه‌ای پیشگیری، مطالعه و پژوهش در حوزه‌های راهبردی پیشگیری، با ادغام ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز و ستاد مبارزه با مواد مخدر و با استفاده از امکانات فعلی آنها و قوه قضائیه، سازمان پیشگیری از وقوع جرم با وظایف زیر در قوه قضائیه تشکیل می‌شود:

۱- ...

۳. تبصره ۵- نظارت بر اجراء این قانون در محدوده شهرها برعهده وزارت مسکن و شهرسازی و در حریم شهرها برعهده وزارت جهادکشاورزی می‌باشد.

اصل پنجاه و هشتم

اعمال قوه مقننه از طریق مجلس شورای اسلامی است که از نمایندگان منتخب مردم تشکیل می‌شود و مصوبات آن پس از طی مراحل که در اصول بعد می‌آید برای اجراء به قوه مجریه و قضائیه ابلاغ می‌گردد.

۱- نظریه شماره ۱۷۰۴ مورخ ۱۳۷۰/۶/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون مدنی مصوب جلسه مورخ ۱۳۷۰/۵/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۱ ماده ۱ که روزنامه رسمی را موظف نموده در صورت استنکاف رئیس‌جمهور از امضاء یا ابلاغ قانون نسبت به انتشار قانون مبادرت ورزد از آن جهت که روزنامه رسمی مقام رسمی و اجرایی نیست و پیش‌بینی نشده چه مقام صلاحیت‌دار رسمی در صورت استنکاف رئیس‌جمهور نسبت به ابلاغ و دستور انتشار قانون اقدام نماید، مغایر اصول ۱۲۳، ۵۸ و ۱۲۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۸۵۴ مورخ ۱۳۷۷/۳/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورایعالی اشتغال مصوب ۱۳۷۷/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

بخشی از هدف و وظایف مذکور در مواد ۱ و ۳ و ۴ طرح تشکیل شورایعالی اشتغال از مقوله تقنین است که مربوط به مجلس شورای اسلامی است، بخشی دیگر از آنها نیز یا از وظایف و اختیارات هیأت وزیران و یا از جمله وظایف و اختیارات وزیر و وزارت کار و امور اجتماعی است، از این رو تفویض تعیین اهداف و اجرای وظایفی که بر عهده قوه مقننه و هیأت وزیران و یا وزیر کار و امور اجتماعی است به شورایی مرکب از تعدادی از وزیران و مسئولان غیر وزیر مغایر اصول ۶۰ و ۵۸ و ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۲)

۱. تبصره ماده ۱- در صورت استنکاف رئیس‌جمهور از امضاء یا ابلاغ در مدت مذکور در این ماده روزنامه رسمی موظف است ظرف مدت ۷۲ ساعت مصوبه را چاپ و منتشر نماید.

۲. ماده ۱- به منظور تعیین هدف‌ها و اولویت‌های اشتغال در بخش‌های مختلف، تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاری در امور مرتبط با اشتغال و ایجاد فرصت‌های شغلی از طریق فعالیت‌های اقتصادی و استفاده بهینه از نیروی کار و هماهنگی بین سیاست‌های آموزشی و نیازهای بازار کار شورایی به ریاست رئیس‌جمهور یا معاون اول ایشان به نام «شورایعالی اشتغال» تشکیل می‌گردد.

ماده ۳- شورایعالی اشتغال وظایف زیر را عهده‌دار خواهد بود:

۱- تعیین اهداف، اولویت‌ها، خط‌مشی‌ها و سیاست‌های مربوط به اشتغال در برنامه‌های توسعه و بخش‌های مختلف اقتصادی.

- ۲- تلفیق سیاست‌های اشتغال با سایر سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی کشور.
- ۳- ایجاد هماهنگی بین سیاست‌ها و برنامه‌های سازمان‌های مختلف در امر اشتغال و نظارت و ارزیابی مستمر بر عملکرد اشتغال‌آفرینی در بخش‌های مختلف کشور در جهت تحقق اشتغال کامل.
- ۴- سیاست‌گذاری در امر عرضه نیروی کار و تجهیز و تربیت نیروی انسانی منطبق با نیازهای بازار کار.
- ۵- تعیین سهمیه فرصت‌های شغلی در بخش‌های مختلف اقتصادی، برآورد و پیش‌بینی نیازهای نیروی انسانی بخش عمومی به تفکیک دستگاه‌های اجرایی و مشاغل با استفاده از روش‌های گوناگون و با در نظر گرفتن طرح‌ها و برنامه‌های مصوب و در دست اجرا در هر سال برای سال بعد.
- ۶- تعیین سیاست‌های اشتغال‌آفرین در روستاها و شهرهای کوچک و راهکارهای لازم برای جذب سرمایه و تسهیلات در مناطق مذکور.
- ۷- تعیین هدف‌ها و سیاست‌ها و خط‌مشی‌های سالانه اشتغال و تصویب حدود و میزان ایجاد اشتغال در صنعت، کشاورزی، خدمات و...
- ۸- اتخاذ تدابیر و سیاست‌های حمایتی از سرمایه‌گذاری مولد در کشور.
- ۹- نظارت و تصمیم‌گیری در مورد نوع فن‌آوری وارداتی و جلوگیری از ورود فن‌آوری نامناسب با توسعه اشتغال.
- ۱۰- فراهم نمودن تمهیداتی به منظور اعمال سیاست‌های کارگماری از طریق مراکز کارایی و اشتغال به منظور ایجاد تمرکز در عرضه و تقاضای بازار کار.
- ماده ۴- به منظور اجرای مصوبات شورای عالی اشتغال کمیته هماهنگی اشتغال استان‌ها به شرح ذیل تشکیل می‌گردد. اعضای کمیته هماهنگی استان مرکب خواهند بود از:
- ۱- استاندار - رئیس شورا
 - ۲- رئیس سازمان برنامه و بودجه - دبیر شورا
 - ۳- مدیر کل کار و امور اجتماعی
 - ۴- مدیر کل آموزش و پرورش
 - ۵- مدیر کل صنایع
 - ۶- رئیس سازمان جهاد سازندگی
 - ۷- مدیر کل تعاون
 - ۸- مدیر کل امور اقتصادی و دارایی
 - ۹- رئیس سازمان کشاورزی
 - ۱۰- مدیر کل معاون و فلزات
 - ۱۱- مدیر کل بازرگانی
- ۱۲- دو نفر از نمایندگان کارفرمایان به معرفی کانون هماهنگی انجمن‌های صنفی کارفرمایان.
- ۱۳- دو نفر از نمایندگان کارگران به معرفی کانون شوراهای اسلامی استان.
- ۱۴- یک نفر از کمیسیون امور بانوان استان.
- ۱۵- یک نفر از نمایندگان استان با انتخاب نمایندگان استان به عنوان ناظر.
- تبصره - شورای عالی اشتغال و کمیته هماهنگی استان می‌توانند موضوعات تخصصی خود را به کمیته‌ها و کمیسیون‌های فنی ارجاع کنند و در خصوص نظریات کارشناسی ارائه شده از سوی کمیته‌ها و کمیسیون‌های مربوط، با اکثریت اعضا تصمیمات لازم را اتخاذ نمایند.

۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۶۵۸ مورخ ۱۳۸۰/۸/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح سه فوریتی الحاق یک تبصره به ماده (۵۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۰/۸/۲۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۴- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح لایحه قانونی راجع به تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی:
در تبصره (۱) ماده (۹) انتخاب ۲ نفر از نمایندگان به عنوان ناظر توسط کمیسیون مجلس شورای اسلامی مغایر اصل ۵۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۶- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون اداره صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی:

تعیین سه نفر توسط مجلس شورای اسلامی برای عضویت در شورای عالی سیاستگذاری موضوع بند الف ماده ۳ چون خارج از وظایف و اختیارات مجلس است لذا مغایر اصول ۵۸ و ۷۱ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۷- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۹۴۳ مورخ ۱۳۸۱/۹/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۲ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند بیست و دوم.

۲. تبصره ۱ ماده ۹- دو نفر از اعضای کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی به انتخاب کمیسیون به عنوان ناظر در جلسات شورای عالی آموزش و پرورش شرکت خواهند کرد.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند بیست و هشتم.

۴. ماده ۳- اعضای شورای عالی سیاستگذاری صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران به شرح ذیل و برای مدت دو سال تعیین می‌گردند:

الف - سه نفر از صاحب نظران و کارشناسان امور فرهنگی و رسانه‌ای که یکی از آنها از بانوان باشد به معرفی کمیسیون فرهنگی و تصویب مجلس شورای اسلامی.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند سی و ششم.

۸- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۰۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اصلاحیه آن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی:

تبصره (۴) ماده (۳)، با توجه به مداخله در امور مربوط به دستگاه‌های تقنینی و قضایی و اجرایی، مغایر اصول ۵۸، ۶۰ و ۱۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۹- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۷۵۸ مورخ ۸۸/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

۹-۱- اطلاق عبارت «تعیین موارد نسخ صریح و اعمال آنها در...» توسط معاونت مزبور و لازم‌الاتباع بودن این امر برای مجریان و قضات، مذکور در جزء (۱-۵) ماده (۳)، مغایر اصول ۵۸، ۷۳، ۸۵، ۱۳۸ و ۱۶۷ شناخته شد.^(۲)

۹-۲- در بند (۳) ماده (۳) «شیوه نگارش طرح‌ها و لوایح... و تعریف لغات تخصصی»... «جهت طی مراحل قانونی» که شامل تغییر در مراد مقنن نیز می‌شود، مغایر اصول ۵۸، ۶۵ و ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۴ ماده ۳- دستگاه‌های مشمول بازرسی موظفند افراد منتخب مذکور در این ماده را به درخواست سازمان برای انجام بازرسی حداکثر به مدت یک ماه با حفظ پست سازمانی مأمور نمایند. تمدید مأموریت بیش از مدت مذکور با موافقت مسئول دستگاه بلامانع است. مأموریت رؤسای ادارات و مدیران دستگاه‌ها مستلزم اعلام موافقت دستگاه ذی‌ربط است.

۲. جزء (۱-۵) ماده (۳) - تعیین موارد نسخ صریح و اعمال آنها در مجموعه‌های تنقیح شده و ارسال به روزنامه رسمی جهت انتشار.

۳. بند ۳ ماده ۳- تدوین شیوه‌نامه نگارش طرح‌ها و لوایح براساس چهارچوب‌های علمی و تعریف لغات تخصصی مورد استفاده در موضوعات مختلف و انتشار آن جهت طی مراحل قانونی در دستگاه‌های حکومتی.

اصل پنجاه و نهم

در مسائل بسیار مهم اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ممکن است اعمال قوه مقننه از راه همه‌پرسی و مراجعه مستقیم به آراء مردم صورت گیرد. در خواست مراجعه به آراء عمومی باید به تصویب دو سوم مجموع نمایندگان مجلس برسد.

- نظریه تفسیری شماره ۸۱/۳۰/۴۱۰۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۵ شورای نگهبان:

درخواست مراجعه به آراء عمومی موضوع اصل ۵۹ قانون اساسی از مصادیق مصوبات مجلس شورای اسلامی است و باید طبق اصل ۹۴ قانون اساسی به شورای نگهبان ارسال شود.

اصل شصتم

مصوب ۱۳۶۸: اعمال قوه مجریه جز در اموری که در این قانون مستقیماً بر عهده رهبری گذارده شده، از طریق رئیس جمهور و وزراء است.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): اعمال قوه مجریه جز در اموری که در این قانون مستقیماً بر عهده رهبری گذارده شده، از طریق رئیس جمهور و نخست وزیر و وزراء است.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره م/۲۳۲۸ مورخ ۱۳۶۰/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص ماده واحده لایحه قانونی راجع به حذف عبارت «فرمان همایونی» در قوانین و مقررات مربوط به انتصاب افراد به بعضی از مقامات کشور مصوب ۱۳۶۰/۳/۳ مجلس شورای اسلامی:

بند ۷ که امضاء و تصویب فرمانده کل نیروهای مسلح را در مورد احکام صادره در حوزه عمل ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران لازم می داند، نیز با عنایت به اینکه فرماندهی کل نیروهای مسلح طبق اصل ۱۱۰ قانون اساسی از وظایف و اختیارات رهبری به شمار آمده و نحوه اعمال این اختیار نیز در بند ۳ اصل مزبور بیان شده و به تصریح اصل ۶۰ قانون اساسی اعمال قوه مجریه، جز در اموری که در قانون مزبور مستقیماً بر عهده رهبری گذارده شده از طریق رئیس جمهور و نخست وزیر و وزراء است، مغایر قانون اساسی است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۲۴۶۸ مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه انجام هزینه های کشور در چهار ماهه اول ۱۳۶۰ مصوب ۱۳۶۰/۳/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

تبصره چهار ماده واحده که ۲۵ میلیارد ریال اعتبار برای جهاد سازندگی منظور داشته است، اگر مورد حسابرسی دیوان محاسبات قرار نگیرد، با اصل ۵۵ قانون اساسی مغایرت دارد و

۱. ماده واحده - ...

۱- ...

۳- استانداران با پیشنهاد وزیر کشور و تصویب هیأت دولت تعیین می شوند و وزیر کشور حکم آنان را در مدت حداکثر پنج روز حکم وی را صادر و ابلاغ می نماید.

۴- ...

۷- احکامی که در حوزه عمل ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران قرار دارد در هریک از نیروهای سه گانه با پیشنهاد فرمانده همان نیرو و تصویب و امضای فرمانده کل نیروای مسلح می باشد.

از لحاظ اینکه چگونگی عملیات اجرایی جهاد در رابطه با اصل ۶۰ مشخص نیست با اصل مذکور مغایرت دارد و در تبصره ۹ اجازه کمیسیون برنامه و بودجه مجلس اگر به عنوان تصویب باشد طبق قانون اساسی با مجلس شورای اسلامی است و اگر به عنوان اجازه‌نامه باشد، نوعی دخالت قوه مقننه در قوه مجریه می‌باشد که خلاف قانون اساسی است.^(۱)

۳- نظریه شماره م/۲۲۷۳ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح بنیاد امور جنگ‌زدگان مصوب ۱۳۶۰/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

اگر مقصود از زیرنظر معاون نخست وزیر بودن بنیاد مستقل جنگ‌زدگان این باشد که نخست وزیر سرپرست آن باشد، با اصل ۱۴۱ مغایرت دارد و اگر مقصود اینست که مستقلاً زیرنظر معاون نخست وزیر باشد بدون اینکه بنیاد تحت نظر نخست وزیر باشد، با اصل ۶۰ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۲)

۴- نظریه شماره ۴۱۷۳ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه راجع به اصلاح لایحه قانونی تشکیل پلیس قضایی مصوب جلسه ۱۷ دی‌ماه ۱۳۶۰ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۵- نظریه شماره ۴۵۹۴ مورخ ۱۳۶۱/۳/۴ شورای نگهبان در خصوص اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب مورخ ۶۱/۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

۱-۵- ماده ۱۰ چون مربوط به وظایف اجرایی است که دولت عهده‌دار آن است و باید مستقیماً به وسیله دولت انجام بگیرد، از این جهت که مشارکت سپاه را در امور مذکور به درخواست دولت و مسئولین مربوط قرار نداده است با اصول ۶۰ و ۱۵۰ نیز مغایر می‌باشد.
۲-۵- موارد مربوط به نماینده رهبری با اصل ۱۱۰ مغایرت دارد. بدیهی است مقام

۱. تبصره ۴- به وزارت امور اقتصادی و دارایی اجازه داده می‌شود در چهار ماهه اول سال جاری جمعاً تا مبلغ بیست و پنج میلیارد (۲۵/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال به تدریج برای اجرای برنامه‌های عمرانی از محل اعتبارات موضوع این قانون در اختیار جهاد سازندگی قرار دهد. حداقل سی درصد (۳۰٪) از اعتبار فوق منحصرأ به صورت ارز قابل پرداخت خواهد بود.

تبصره ۹- اعتبار ماده ۱۷ (کمک و اعانه به بخش خصوصی) هزینه دستگاه‌ها، منحصرأ با اجازه کمیسیون برنامه و بودجه مجلس شورای اسلامی قابل هزینه خواهد بود.

۲. ماده ۲- بنیاد امور جنگ‌زدگان دارای شخصیت حقوقی مستقل بوده و زیرنظر معاون نخست‌وزیر در امور جنگ‌زدگان اداره می‌شود.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند سوم.

رهبری برحسب اختیارات ولایت می‌تواند در هر یک از سازمان‌ها و نهادها که لازم بداند نماینده‌ای را با اختیاراتی تعیین نماید. اما صلاحیت قوه مقننه برای قانون‌گذاری در چهارچوب قانون اساسی می‌باشد و تعیین نماینده رهبری به موجب قانون در نهادها و سازمان‌ها با اصل ۶۰ و اصل ۱۱۰ قانون اساسی که وظایف رهبری را صریحاً معین کرده است، مغایر می‌باشد.^(۱)

۶- نظریه شماره ۶۲۰۶ مورخ ۱۳۶۱/۸/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورای عالی صنایع مصوب مورخ ۶۱/۸/۹ مجلس شورای اسلامی:

بند ۷ و ۸ ماده ۳ نظر به اینکه اختیارات این شورا مربوط به امور اجرایی است و طبق اصل ۶۰ قانون اساسی باید منحصرأ از طریق رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر و وزراء انجام شود مداخله معاون وزیر و مدیر عامل بانک مغایر با اصل مذکور است.^(۲)

۷- نظریه شماره ۷۵۹۲ مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه تعیین نرخ آب برای مصرف شهری، کشاورزی، صنعتی و سایر مصارف مصوب ۶۱/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۱ و ۲ ماده واحده که تعیین میزان بخشودگی مصرف آب مشروب را به تصویب شورای اقتصاد موکول کرده از نظر اینکه با اصل ۶۰ و ۱۳۴ و ۱۳۷ قانون اساسی مغایرت پیدا می‌کند، به اکثریت آراء مغایر با قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۸- نظریه شماره ۸۲۹۰ مورخ ۱۳۶۲/۱/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه بیمه محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۶۲/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

چون در ترکیب اعضای شورای عالی بیمه محصولات کشاورزی یک عضو غیروزیر، منظور شده است شورای نگهبان با اکثریت آراء، آن را مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی تشخیص داد.

۱. برای اطلاع از اساسنامه مزبور ر.ک: مجموعه قوانین روزنامه رسمی.

۲. ماده ۳- اعضای تشکیل‌دهنده شورای عالی صنایع به شرح زیر است:

۱- ... ۷- معاون وزیر دفاع در امور صنایع دفاع ملی. ۸- مدیر عامل بانک صنعت و معدن.

۳. تبصره ۱ ماده واحده - وزارت نیرو مکلف است میزان بخشودگی مصرف آب مشروب شهرهای بزرگ و کوچک را به منظور کمک به طبقه مستضعف تعیین و پس از تصویب شورای اقتصاد به اجرا درآورد.

تبصره ۲ ماده واحده - در مواردی که جلوگیری از ضرر کشاورزان و یا تشویق آنها به کشت محصولات اساسی تخفیف خاصی را اقتضا کند وزارت نیرو می‌تواند با تصویب شورای اقتصاد تخفیف لازم را منظور نماید.

بدیهی است مدیرعامل بیمه می‌تواند به عنوان کارشناس و مشاور در جلسات شرکت کند.^(۱)

۹- نظریه شماره ۸۷۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۳/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تأسیس وزارت اطلاعات مصوب جلسه مورخ ۱۳۶۱/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه به موجب اصل ۷۱ قانون اساسی، «مجلس شورای اسلامی در حدود مقرر در قانون اساسی می‌تواند قانون وضع نماید» و طبق اصل ۶۰ «اعمال قوه مجریه جز در اموری که مستقیماً به عهده رهبری گذارده شده از طریق رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر و وزرا است»، قانونگذاری مجلس شورای اسلامی در رابطه با نماینده مقام رهبری در وزارت اطلاعات، خارج از حدود مصرح در قانون اساسی است بنابراین ماده ۲ با اصول ۶۰ و ۷۱ قانون اساسی مغایر است.^(۲)

۱۰- نظریه شماره ۸۹۳۱ مورخ ۱۳۶۲/۳/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تعیین وظایف و تشکیلات شورای امنیت مصوب ۶۲/۳/۳ مجلس شورای اسلامی:

بند ۳ و ۱۱ ماده ۳ (عضویت دادستان کل کشور و دادستان انقلاب) و بند ۵ و ۹ ماده ۶ (عضویت دادستان انقلاب اسلامی استان و دادستان استان) و بند ۵ و ۶ ماده ۷ (عضویت دادستان انقلاب اسلامی شهرستان و دادستان عمومی شهرستان) و بند ۴ ماده ۸ (عضویت دادستان دادگاه بخش) با اصل ۶۰ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۳)

۱. تبصره ۱- ترسیم خطوط کلی، سیاست‌گذاری‌ها، تعیین خط‌مشی و ایجاد هماهنگی در برنامه بیمه‌کشاورزی با سیاست‌ها و برنامه‌های کشاورزی دولت جمهوری اسلامی ایران که در اساسنامه خواهد آمد به عهده شورای عالی بیمه محصولات کشاورزی مرکب از وزرای کشاورزی، بازرگانی، امور اقتصادی و دارایی، مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه، و مدیرعامل شرکت سهامی بیمه ایران به ریاست و مسئولیت وزیر کشاورزی و عمران روستایی قرار می‌گیرد.

۲. ماده ۲- در صورتی که مقام رهبری در امر اطلاعات نماینده‌ای تعیین کنند، نماینده مزبور بر حسن جریان امور وزارتخانه و انطباق آن با موازین اسلامی و رهنمودهای مقام رهبری نظارت تامه داشته و گزارشات لازم را خدمت مقام رهبری تقدیم می‌دارد.

۳. ماده ۳- اعضای شورای امنیت کشور عبارتند از:

۱- ... ۳- دادستان کل کشور. ۴- ... ۱۱- دادستان کل انقلاب.

ماده ۶- شورای تأمین استان مرکب خواهد بود از:

۱- ... ۵- دادستان انقلاب اسلامی استان. ۶- ... ۹- دادستان استان.

ماده ۷- شورای تأمین شهرستان با وظایف مشابه شورای تأمین استان در سطح شهرستان انجام وظیفه خواهد کرد و ترکیب آن بشکل زیر خواهد بود:

۱- ... ۵- دادستان انقلاب اسلامی. ۶- دادستان عمومی.

ماده ۸- در بخش‌هایی که حداقل صد هزار نفر جمعیت داشته باشد شورای تأمین با وظایف مشابه شورای شهرستان تشکیل می‌گردد. اعضای شورا عبارتند از:

۱- ... ۴- دادستان دادگاه بخش.

۱۱- نظریه شماره ۹۳۲۳ مورخ ۱۳۶۲/۵/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان حسابرسی مصوب ۱۳۶۲/۵/۶ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اینکه سازمان حسابرسی وابسته به وزارت امور اقتصادی و دارایی قرار داده شده تبصره ۲ ماده واحده از جهت اینکه عزل و نصب رئیس سازمان مذکور را مشروط به تصویب هیأت وزیران و حکم نخست‌وزیر قرار داده است به اکثریت آراء اعضای شورای نگهبان مغایر با اصول ۶۰، ۱۳۵ و ۱۳۷ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۱)

۱۲- نظریه شماره ۶۴۸۱ مورخ ۱۳۶۵/۵/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه ۱۳۶۵/۵/۱ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱۳- نظریه شماره ۴۸۸۶ مورخ ۱۳۷۲/۴/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۳/۳۱ مجلس شورای اسلامی:

تشکیل شورای عالی با کیفیت مذکور در ماده ۵ و وظایف مذکور در ماده ۶ خلاف اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۲ ماده واحده - وظایف سازمان حسابرسی به قرار زیر است:

۱- انجام وظایف بازرس قانونی و امور حسابرسی سالانه مؤسسات و شرکت‌های دولتی و بانک‌ها و سایر دستگاه‌های عمومی و سازمان‌های وابسته به دستگاه‌های مذکور مانند بنیادی مستضعفان، بنیاد شهید و شرکت‌ها و مؤسسات تحت پوشش دولت که طبق اساسنامه و مقررات داخلی مربوط به خود ملزم به حسابرسی می‌باشند. وظیفه مزبور در انحصار سازمان حسابرسی است.

۲- ارائه خدمات مالی به وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و سایر دستگاه‌های عمومی و سازمان‌های وابسته به دستگاه‌های مذکور در صورت درخواست آنها.

۳- تربیت و آموزش افراد متعهد جهت تأمین کادر متخصص مورد نیاز.

۴- تدوین اصول و ضوابط فنی قابل قبول حسابداری و حسابرسی.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل بیست و دوم قانون اساسی، بند یکم.

۳. ماده ۵- شورای عالی به ریاست رئیس‌جمهور و عضویت وزرای امور اقتصادی و دارایی، بازرگانی، کشور، اطلاعات، فرهنگ و ارشاد اسلامی، کار و امور اجتماعی، راه و ترابری، صنایع، رئیس کل بانک مرکزی و رئیس اطاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران به عنوان عالی‌ترین نهاد سیاستگذاری مناطق آزاد تجاری - صنعتی تشکیل می‌گردد.

ماده ۶- وظایف شورای عالی عبارتند از:

الف - تدوین آیین‌نامه‌ها و هماهنگ نمودن کلیه فعالیت‌های هر منطقه.

ب - تهیه و پیشنهاد اساسنامه سازمان و شرکت‌های تابعه به هیأت وزیران جهت تصویب.

ج - تصویب برنامه‌های عمرانی، فرهنگی، بودجه سالانه و عملکرد صورت‌های مالی سازمان‌های مناطق.

د - تصویب مقررات امنیتی و انتظامی مناطق با نظر فرماندهی کل قوا.

ه - اعمال نظارت عالی بر فعالیت‌های مناطق.

۱۴- نظریه شماره ۵۳۰۳ مورخ ۱۳۷۲/۷/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت وزیر راه و ترابری در شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب ۱۳۷۲/۶/۳۰ مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه این گونه شوراها که متکفل قانونگذاری یا امور اجرایی می‌شوند و قانون اساسی این مسئولیت‌ها را به مراجع قانونی یا اجرایی مذکور در اصول ۶۰ و ۱۳۷ و ۱۳۸ واگذار کرده مصوبه خلاف اصول مذکور شناخته شد.

۱۵- نظریه شماره ۷۱۴۵ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۴ مجلس شورای اسلامی: ۱۵-۱- تشکیل شورایعالی مصرف در تبصره ۱۸ مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۵-۲- شورایعالی توسعه صادرات غیرنفتی در ردیف ۱ بند الف تبصره ۲۵ و ذیل آن مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۵-۳- تشکیل شورایعالی اداری در بند الف تبصره ۳۱ مغایر اصول ۶۰، ۱۲۶ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۱۸- الف - به منظور ارائه الگوهای مصرفی مطلوب در زمینه انرژی، غذا و دارو، پوشاک، حمل و نقل، مسکن، آب و... و اشاعه فرهنگ استفاده، از تولیدات داخلی و مبارزه با اسراف و تبذیر و گسترش و ترویج فرهنگ کار و تولید و ساده زیستی متناسب با امکانات و شئون جامعه اسلامی، شورایعالی الگوی مصرف با ترکیب ذیل تشکیل می‌گردد. ...

۲. ردیف ۱ بند(الف) تبصره ۲۵- به منظور تنظیم خط‌مشی‌های صادرات کشور و تعیین کمک‌ها و تسهیلات قابل ارائه به بخش صادرات و رفع مشکلات و موانع آن و اجرای سیاست‌های مصوب برنامه دوم شورایعالی توسعه صادرات غیرنفتی به ریاست رئیس‌جمهور یا معاون اول وی و عضویت وزرای بازرگانی، صنعتی، امور اقتصادی و دارایی، کشاورزی، جهادسازندگی و رؤسای کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مرکز توسعه صادرات ایران، گمرک جمهوری اسلامی ایران و رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران تشکیل می‌شود. دبیرخانه شورای مزبور در وزارت بازرگانی مستقر بوده و مصوبات این شورا در حدود قوانین مربوط در ارتباط با ایجاد تسهیلات صادراتی برای کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و همچنین اشخاص خصوصی اعم از حقوقی و حقیقی لازم‌الاجرا خواهد بود. کمیته توسعه صادرات استان به ریاست استاندار و عضویت مدیران کل بازرگانی، گمرک، سازمان برنامه و بودجه و ادارات کل ذی‌ربط حسب مورد و مدیرعامل بانک استان تشکیل می‌گردد. دبیرخانه شورایعالی صادرات در مرکز توسعه صادرات ایران و دبیرخانه کمیته استان در اداره کل بازرگانی استان خواهد بود.

۳. تبصره ۳۱- به منظور اصلاح نظام اداری در ابعاد اصلاح نظام اداری در ابعاد تشکیلات و سازماندهی، سیستم‌ها و روش‌ها، مدیریت امور نیروی انسانی و مقررات، شورایعالی اداری کشور با ترکیب صلاحیت‌ها و اختیارات ذیل تشکیل می‌گردد: بند(الف) تبصره ۳۱- اعضاء:

←

- رئیس‌جمهور (رئیس شورا) یا معاون وی.

۱۵-۴- تشکیل شورایعالی کشاورزی در تبصره ۶۴ مغایر اصول ۶۰، ۱۳۴ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۵-۵- تبصره ۲۳ مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.

۱۶- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۲۸۵ مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

۱۶-۱- بند ۱ ماده واحده مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۶-۲- بندهای الف و ب ماده ۲۷ مغایر اصول ۱۲۷ و ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۷- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۸۵۴ مورخ ۱۳۷۷/۳/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورایعالی اشتغال مصوب ۱۳۷۷/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

بخشی از هدف و وظایف مذکور در مواد ۱ و ۳ و ۴ طرح تشکیل شورایعالی اشتغال از مقوله تقنین است که مربوط به مجلس شورای اسلامی است، بخشی دیگر از آنها نیز یا

→ - رئیس سازمان برنامه و بودجه.

- چهار نفر از وزرا (ترجیحاً از بخش‌های مختلف) به انتخاب هیأت وزیران.

- سه نفر صاحب‌نظر و متخصص امور اداری به انتخاب رئیس‌جمهور.

- وزیر ذی‌ربط.

- دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور (دبیر شورا و مسئول نظارت بر حسن اجرای مصوبات).

- دو نفر از نمایندگان مجلس به عنوان ناظر به انتخاب مجلس شورای اسلامی حضور خواهند داشت.

۱. تبصره ۶۴- به منظور هماهنگی بیشتر بین دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و پیشبرد امور و رفع مشکلات بخش و نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های مربوطه با توجه به اینکه محور توسعه اقتصادی کشور در این برنامه بخش کشاورزی می‌باشد، شورایعالی کشاورزی به ریاست رئیس‌جمهور یا معاون وی و عضویت وزرای امور اقتصادی و دارایی، کشاورزی، جهادسازندگی، نیرو و رئیس سازمان برنامه و بودجه، رئیس کل بانک مرکزی و دو نفر ناظر از مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس شورای اسلامی هر ماه یک بار تشکیل می‌گردد و از سایر وزرا حسب مورد دعوت به عمل آمده و در آن مورد به خصوص دارای حق رأی می‌باشند. شورای کشاورزی استان‌ها و شهرستان‌ها با ضوابطی که توسط شورایعالی مشخص می‌شود تشکیل خواهد شد.

۲. بند ۱ ماده واحده - در ماده (۶) عبارت «در زمینه‌های اقتصادی و زیربنایی» حذف می‌شود.

۳. ماده ۲۷- الف - دستگاه‌های اجرایی (وابسته به قوه مجریه) اختیارات خود در منطقه را به رئیس هیأت مدیره و مدیرعامل سازمان‌های مناطق آزاد تفویض نمایند.

ب - مدیران، رؤسا و سرپرستان دستگاه‌های اجرایی مستقر در مناطق آزاد به پیشنهاد رئیس هیأت مدیره و مدیرعامل سازمان با حکم بالاترین مقام دستگاه اجرایی منصوب می‌شوند.

از وظایف و اختیارات هیأت وزیران و یا از جمله وظایف و اختیارات وزیر و وزارت کار و امور اجتماعی است، از این رو تفویض تعیین اهداف و اجرای وظایفی که بر عهده قوه مقننه و هیأت وزیران و یا وزیر کار و امور اجتماعی است به شورایی مرکب از تعدادی از وزیران و مسئولان غیر وزیر مغایر اصول ۶۰ و ۵۸ و ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۱)

۱. ماده ۱- به منظور تعیین هدف‌ها و اولویت‌های اشتغال در بخش‌های مختلف، تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاری در امور مرتبط با اشتغال و ایجاد فرصت‌های شغلی از طریق فعالیت‌های اقتصادی و استفاده بهینه از نیروی کار و هماهنگی بین سیاست‌های آموزشی و نیازهای بازار کار شورایی به ریاست رئیس‌جمهور یا معاون اول ایشان به نام «شورای عالی اشتغال» تشکیل می‌گردد.

ماده ۲- ترکیب شورای عالی اشتغال به شرح زیر می‌باشد:

۱- معاون رئیس‌جمهور و ریاست سازمان برنامه و بودجه

۲- وزیر کار و امور اجتماعی

۳- وزیر کشور

۴- وزیر جهادسازندگی

۵- وزیر کشاورزی

۶- وزیر آموزش و پرورش

۷- وزیر صنایع

۸- وزیر امور اقتصادی و دارایی

۹- وزیر نیرو

۱۰- وزیر تعاون

۱۱- وزیر معادن و فلزات

۱۲- وزیر بازرگانی

۱۳- وزیر فرهنگ و آموزش عالی

۱۴- وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

۱۵- رئیس کل بانک مرکزی

۱۶- مشاور رئیس‌جمهور در امور زنان

۱۷- دو نفر از نمایندگان کارفرمایان به معرفی کانون عالی انجمن صنفی کارفرمایان که در صورت عدم تشکیل کانون توسط وزیر کار و امور اجتماعی انتخاب خواهد شد.

۱۸- دو نفر از نمایندگان کارگران به معرفی کانون عالی شوراهای اسلامی کار در صورت عدم تشکیل توسط وزیر کار و امور اجتماعی معرفی خواهد شد.

۱۹- رئیس کمیسیون کار و امور اجتماعی مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر.

دبیرخانه شورا می‌تواند به منظور هماهنگی برحسب مورد از سایر وزراء برای شرکت در جلسات تصمیم‌گیری دعوت به عمل آورد.

ماده ۳- شورای عالی اشتغال وظایف زیر را عهده‌دار خواهد بود:

۱- تعیین اهداف، اولویت‌ها، خط‌مشی‌ها و سیاست‌های مربوط به اشتغال در برنامه‌های توسعه و بخش‌های مختلف اقتصادی.

۱۸- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۴۱۹۵ مورخ ۱۳۷۷/۱۱/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۸ کل کشور مصوب مجلس شورای اسلامی:

بند(الف) تبصره ۱۱ از این جهت که حق تصویب به شورایعالی اشتغال مرکب از وزراء

-
- ۲- تلفیق سیاست‌های اشتغال با سایر سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی کشور.
- ۳- ایجاد هماهنگی بین سیاست‌ها و برنامه‌های سازمان‌های مختلف در امر اشتغال و نظارت و ارزیابی مستمر بر عملکرد اشتغال‌آفرینی در بخش‌های مختلف کشور در جهت تحقق اشتغال کامل.
- ۴- سیاست‌گذاری در امر عرضه نیروی کار و تجهیز و تربیت نیروی انسانی منطبق با نیازهای بازار کار.
- ۵- تعیین سهمیه فرصت‌های شغلی در بخش‌های مختلف اقتصادی، برآورد و پیش‌بینی نیازهای نیروی انسانی بخش عمومی به تفکیک دستگاه‌های اجرایی و مشاغل با استفاده از روش‌های گوناگون و با در نظر گرفتن طرح‌ها و برنامه‌های مصوب و در دست اجرا در هر سال برای سال بعد.
- ۶- تعیین سیاست‌های اشتغال‌آفرین در روستاها و شهرهای کوچک و راهکارهای لازم برای جذب سرمایه و تسهیلات در مناطق مذکور.
- ۷- تعیین هدف‌ها و سیاست‌ها و خط‌مشی‌های سالانه اشتغال و تصویب حدود و میزان ایجاد اشتغال در صنعت، کشاورزی، خدمات و...
- ۸- اتخاذ تدابیر و سیاست‌های حمایتی از سرمایه‌گذاری مولد در کشور.
- ۹- نظارت و تصمیم‌گیری در مورد نوع فن‌آوری وارداتی و جلوگیری از ورود فن‌آوری نامناسب با توسعه اشتغال.
- ۱۰- فراهم نمودن تمهیداتی به منظور اعمال سیاست‌های کارگماری از طریق مراکز کارایی و اشتغال به منظور ایجاد تمرکز در عرضه و تقاضای بازار کار.
- ماده ۴- به منظور اجرای مصوبات شورایعالی اشتغال کمیته هماهنگی اشتغال استان‌ها به شرح ذیل تشکیل می‌گردد. اعضای کمیته هماهنگی استان مرکب خواهند بود از:
- ۱- استاندار - رئیس شورا
 - ۲- رئیس سازمان برنامه و بودجه - دبیر شورا
 - ۳- مدیر کل کار و امور اجتماعی
 - ۴- مدیر کل آموزش و پرورش
 - ۵- مدیر کل صنایع
 - ۶- رئیس سازمان جهاد سازندگی
 - ۷- مدیر کل تعاون
 - ۸- مدیر کل امور اقتصادی و دارایی
 - ۹- رئیس سازمان کشاورزی
 - ۱۰- مدیر کل معاون و فلزات
 - ۱۱- مدیر کل بازرگانی
 - ۱۲- دو نفر از نمایندگان کارفرمایان به معرفی کانون هماهنگی انجمن‌های صنفی کارفرمایان
 - ۱۳- دو نفر از نمایندگان کارگران به معرفی کانون شوراهای اسلامی استان
 - ۱۴- یک نفر از کمیسیون امور بانوان استان
 - ۱۵- یک نفر از نمایندگان استان با انتخاب نمایندگان استان به عنوان ناظر.

و غیر وزراء و حق رأی به نماینده شورایعالی جوانان را داده است، خلاف اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۹- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

۱۹-۱- جمله ذیل تبصره ماده ۱۷ که تصویب ضوابط را به عهده هیأت واگذاری گذاشته است خلاف اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۹-۲- ذیل ماده ۱۵۶ از این جهت که تصمیمات ستاد فرهنگی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را لازم‌الاجرا دانسته خلاف اصول ۶۰، ۱۳۴ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. بند(الف) تبصره ۱۱- حداقل معادل پنجاه درصد (۵۰٪) از تسهیلات تبصره(۳) این قانون جهت اعطای تسهیلات با اهداف اشتغال‌زایی بخش خصوصی و تعاونی اختصاص یابد. صددرصد (۱۰۰٪) این تسهیلات بر اساس شاخص‌های جمعیت، بیکاری، مهاجرت استعدادها و ظرفیت‌های هر استان با پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه و با تصویب شورایعالی اشتغال و نماینده شورایعالی جوانان با حق رأی بین استان‌های کشور توزیع می‌گردد تا از طریق بانک‌های عامل به صورت تسهیلات در اختیار متقاضیان قرار گیرد.

۲. ذیل تبصره ماده ۱۷- ضوابط اجرایی این ماده به پیشنهاد دبیرخانه به تصویب هیأت عالی واگذاری خواهد رسید.

۳. ماده ۱۵۶- به منظور هماهنگی امر سیاست‌گذاری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای اعم از رسمی و غیررسمی شامل آموزش‌های کاردانی و علمی کاربردی که متولی آن وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای متوسطه و کار و دانش که متولی آن وزارت آموزش و پرورش و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کوتاه مدت که متولی آن وزارت کار و امور اجتماعی و آموزش‌های ضمن خدمات کارکنان دولت و مدیریت حرفه‌ای تخصصی که متولی آن سازمان امور اداری و استخدامی کشور می‌باشند، شورایعالی کارآموزی (مواد (۵) و (۶) و (۷) قانون کارآموزی مصوب ۱۳۴۹/۲/۲۸ مجلسین سنا و شورای ملی سابق) و شورایعالی هماهنگی آموزش فنی و حرفه‌ای کشور (مصوب ۱۳۵۹/۲/۲۰ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران) و شورایعالی آموزش‌های علمی، کاربردی (مصوب سال ۱۳۶۹ شورایعالی انقلاب فرهنگی) منحل و ستاد هماهنگی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به ریاست معاون اول رئیس‌جمهور و عضویت وزرای آموزش و پرورش، کار و امور اجتماعی، علوم، تحقیقات و فن‌آوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کشاورزی و جهادسازندگی و رئیس سازمان برنامه و بودجه و دبیرکل سازمان امور اداری و استخدامی کشور و ریاست مرکز امور مشارکت زنان تشکیل می‌گردد. سایر وزرا حسب مورد و به تشخیص و دعوت رئیس ستاد در جلسات شرکت خواهند نمود. رئیس سازمان برنامه و بودجه دبیر ستاد می‌باشد. سایر وظایف و اختیارات شوراهای مذکور به وزارتخانه‌های ذی‌ربط تفویض می‌گردد. تصمیمات این ستاد برای کلیه وزارتخانه‌ها و شوراهای مذکور لازم‌الاجرا خواهد بود.

۲۰- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۴۰۰ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل وزارت جهاد کشاورزی مصوب ۱۳۷۹/۹/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

تشکیل شورای عالی آب مذکور در ماده ۱۰ با اختیاراتی که به این شورا محول شده، خلاف اصول ۶۰، ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی است، زیرا چنانچه اختیارات مذکور در این ماده وضع قوانین و مقررات باشد از وظایف مجلس شورای اسلامی است و قابل تفویض به مرجع دیگر نمی‌باشد چنانچه وظایف اجرایی باشد به عهده رئیس‌جمهور و وزراء است.^(۱)

۲۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۶۵۸ مورخ ۱۳۸۰/۸/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح سه فوریتی الحاق یک تبصره به ماده (۵۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۰/۸/۲۹ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۲۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۲۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه وظایف و اختیارات و تغییر نام وزارت پست و تلگراف و تلفن مصوب روز سه‌شنبه ۱۳۸۱/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

بند «ز» ماده «۸» مغایر اصول «۶۰» و ۱۳۷ قانون اساسی است و چون شورای مذکور در بند «ه» ماده «۴» و شورای موضوع ماده «۸» در تصمیم‌گیری مستقل هستند لذا از این جهت مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شدند.^(۴)

۱. ماده ۱۰- به منظور هماهنگی سیاستگذاری در زمینه تأمین، توزیع و مصرف آب کشور، شورایی به نام شورای عالی آب متشکل از وزیر نیرو، جهاد کشاورزی، صنایع و معادن کشور و... تشکیل می‌گردد. ریاست عالیه این شورا با رئیس‌جمهور یا معاون اول ریاست جمهوری خواهد بود. تصمیمات این شورا برای دستگاه‌های ذیربط لازم‌الاجرا می‌باشد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند بیست و دوم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند بیست و هشتم.

۴. بند (ه) ماده ۴- وظایف شورای عالی فناوری اطلاعات به شرح ذیل می‌باشد:

۱- تصویب اهداف کلان و راهبردی توسعه فناوری اطلاعات در کشور.

۲- سیاستگذاری و تصویب راهبردهای لازم برای گسترش بکارگیری فناوری اطلاعات در زمینه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی.

۳- تمهید و تصویب نظام جامع فناوری اطلاعات و تعیین وظایف بخش‌های مختلف کشور در نظام جامع مذکور. ←

۲۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۲۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نظام صنفی کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی: تبصره ماده (۲) از این جهت که تشخیص هیأت مذکور را لازم‌الاتباع دانسته مغایر با اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.

همچنین اطلاق آن شامل مواردی مربوط به وظایف مجلس شورای اسلامی و محاکم و دیوان عدالت اداری نیز می‌گردد، مغایر اصول ۸۵، ۱۵۶ و ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۵- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۵- وظایف شورای پول و اعتبار در بندهای (ب)، (و)، (ی) و (م) ماده (۱۲) مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۷ قانون اساسی است.^(۲)

→ ۴- تصویب مقررات و آیین‌نامه‌ها و ضوابط لازم برای قلمرو فناوری اطلاعات.

۵- تصویب برنامه‌های کلان پژوهش در جهت توسعه فناوری اطلاعات در کشور.

۶- تصویب برنامه‌های همکاری‌های ارتباطات بین‌المللی در قلمرو فناوری اطلاعات.

ماده ۸- به منظور استفاده از فناوری‌های فضایی و استفاده صلح‌آمیز از فضای مایورای جو و حفظ منافع ملی و بهره‌برداری منسجم از علوم و فناوری فضایی در جهت توسعه اقتصادی، فرهنگی، علمی و فناوری کشور، شورای عالی فضایی با ریاست رئیس‌جمهور با وظایف زیر تشکیل می‌گردد:

الف - ...

ز - تعیین خط‌مشی در مورد همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در مسائل فضایی و تعیین مواضع دولت جمهوری اسلامی ایران در مجامع یاد شده.

۱. تبصره ماده ۲- صنفی که قانون خاص دارند، از شمول این قانون مستثنی هستند. مرجع تشخیص وجود قانون خاص، هیأت عالی نظارت است.

۲. بند (ب) ماده ۱۲- نرخ سود تسهیلات بانکی برای کلیه مناطق، بخش‌های مختلف اقتصادی و یا اشخاص حقیقی و حقوقی در طول برنامه چهارم، در چارچوب سیاست‌های پولی مصوب شورای پول و اعتبار در اختیار هر بانک می‌باشد و اعمال اولویت توسط دولت صرفاً از طریق پرداخت یارانه نقدی و وجوه اداره شده، صورت خواهد گرفت.

و - ترکیب اعضای شورای پول و اعتبار به شرح ذیل اصلاح می‌گردد:

- وزیر امور اقتصادی و دارایی یا معاون وی.

- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا معاون وی.

- دو تن از وزراء به انتخاب هیأت وزیران.

- وزیر بازرگانی.

۲-۲۵. اطلاق بند(ج) ماده(۳۸) از این نظر که امور برعهده این نهاد گذاشته شده که اجرایی است مغایر اصول ۶۰، ۱۳۷ و ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳-۲۵. بند(ب) ماده(۱۴۰) مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴-۲۵. بندهای (الف) و (ج) ماده(۱۴۲) مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۵-۲۵. ذیل بند(ج) ماده(۱۴۳) مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

→ دو نفر کارشناس و متخصص پولی و بانکی به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تأیید ریاست جمهوری.

- دادستان کل کشور یا معاون وی.

- رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن.

- رئیس اتاق تعاون.

- نمایندگان کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی (هرکدام یک نفر) به عنوان ناظر با انتخاب مجلس.

ی - به منظور اجرای سیاست‌های پولی به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود که از ابزار اوراق مشارکت و سایر ابزارهای مشابه با تصویب شورای پول و اعتبار استفاده نماید.

م - شورای پول و اعتبار مکلف است در تنظیم سیاست‌ها و ضوابط و مقررات پولی و اعتباری جبران کاهش ارزش سپرده‌ها و منابع مردم را پیش‌بینی و ملحوظ نماید، به نحوی که بازپرداخت تسهیلات، منجر به کاهش ارزش دارایی و سرمایه سپرده‌گذار نشود.

۱. بند(ج) ماده۳۸- وظایف نهاد «تنظیم مقررات و داوری» عبارت است از تأیید شرایط صدور اجازه فعالیت، تعیین چارچوب قیمت‌گذاری کالا و خدمات انحصاری، تنظیم مقررات تعرفه، مقررات رقابت، مقررات حمایت از حقوق مصرف‌کننده، تضمین و تعیین تعرفه‌های دسترسی به شبکه پایه، تعیین کیفیت، ایمنی و استاندارد خدمات، حل و فصل اختلافات فنی و مهندسی و تجاری بین بنگاه‌ها، بین بنگاه‌ها و دولت، اعلام ضوابط حل اختلاف بین بنگاه‌ها و مشتریان، نظارت بر رعایت قوانین ضد انحصار و نظارت بر رعایت شرایط رقابتی.

۲. بند(ب) ماده ۱۴۰- آن دسته از تصدی‌های قابل واگذاری دستگاه‌های دولتی در امور توسعه و عمران شهر و روستاها، با تصویب شورای عالی اداری همراه با منابع مالی ذی‌ربط به شهرداری‌ها و دهرداری‌ها واگذار می‌شود.

۳. بند(الف) ماده ۱۴۲- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است تا پایان برنامه چهارم حداقل بیست درصد (۲۰٪) از تعداد سازمان‌ها، نهادها، مؤسسات و شرکت‌ها و نظایر آن را از طریق حذف و یا واگذاری آن به سایر بخش‌ها و تجدید ساختار و انحلال دستگاه‌های غیرضروری با تأیید شورای عالی اداری کشور کاهش دهد.

ج - ادغام کلیه واحدهای سازمانی هر وزارتخانه (به استثنای شرکت‌های دولتی) در سطح استان، شهرستان، بخش و... در یک واحد سازمانی، به طوری که واحدهای مربوطه در مرکز عهده دار راهبری و انجام امور ستادی آنها باشند. سطح سازمانی واحدهای موضوع این بند و موارد استثناء به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب شورای عالی اداری می‌رسد.

۴. بند(ج) ماده ۱۴۳- انتخاب یکی از شهرستان‌های کشور و یک دستگاه اجرایی بدون رعایت قوانین و مقررات اداری و استخدامی و مالی مورد عمل برای اجرای کامل احکام، سیاست‌ها و جهت‌گیری‌های مذکور در این فصل در آن شهر و دستگاه و استفاده از نتایج آن در اصلاح قوانین و مقررات مربوطه و تعمیم آن به سایر نقاط کشور و دستگاه‌ها. ضوابط مربوط به این بند به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب شورای عالی اداری خواهد رسید.

۶-۲۵- تبصره ماده (۱۵۱) مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷-۲۵- مفاد ماده (۱۵۷) مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۷ قانون اساسی نیز شناخته شد.^(۲)

۲۶- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۶۵ مورخ ۱۳۸۳/۳/۱۶ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی تشکیل شورای عالی خانواده مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱/۱۶ مجلس شورای اسلامی:
بند(د) ماده واحده از جهت سلب اختیار هیأت وزیران مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی و از جهت ضرورت تدوین آیین نامه که ملازم با تحقق وظیفه مذکور در این بند دارد، مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ماده ۱۵۱- تصمیمات شورای عالی اداری برای کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع بند(۱) ماده(۲) «قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۵» لازم‌الاجرا است.

۲. ماده ۱۵۷- کلیه دستگاه‌های مذکور در ماده(۱۶۵) موظفند در راستای احکام بخش نوسازی دولت و ارتقاء اثربخشی حاکمیت، ضمن اجرای دقیق احکام مربوط و تصمیمات شورای عالی اداری و آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های ذی‌ربط گزارش عملکرد خود را هر شش ماه یک بار به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ارائه نمایند و این سازمان با رتبه بندی میزان موفقیت دستگاه‌ها نتیجه را برای هیأت وزیران و کمیسیون‌های مربوط مجلس شورای اسلامی گزارش نمایند.

۳. ماده واحده - به منظور تحقق اصل دهم (۱۰) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و در راستای اهداف و برنامه‌های توسعه‌ای کشور، شورای عالی خانواده با وظایف ذیل:

الف - ... د - ایجاد هماهنگی و نظارت بر فعالیتهای نهادهای فعال در حوزه خانواده اعم از دولتی و غیردولتی به منظور پرهیز از موازی کاری و دوگانگی فعالیت‌ها و به ریاست رئیس‌جمهور یا معاون اول وی و عضویت اشخاص زیر تشکیل می‌شود:

۱- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

۲- وزیر علوم، تحقیقات و فناوری.

۳- وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

۴- وزیر آموزش و پرورش.

۵- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی.

۶- وزیر کشور.

۷- وزیر کار و امور اجتماعی.

۸- رئیس سازمان تربیت بدنی.

۹- رئیس سازمان بهزیستی کشور.

۱۰- رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.

۱۱- مشاور رئیس‌جمهور و رئیس سازمان ملی جوانان.

۱۲- مشاور رئیس‌جمهور و رئیس مرکز امور مشارکت زنان.

۱۳- دو نفر از قوه قضائیه به انتخاب رئیس قوه قضائیه.

۱۴- سه نفر از نهادهای غیردولتی ذی‌ربط و یا صاحب‌نظران تعلیم و تربیت که یکی از آنان زن باشد به انتخاب رئیس‌جمهور.

۱۵- سه نفر از اعضای کمیسیون‌های فرهنگی، اجتماعی و قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس به عنوان ناظر.

۲۷- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۶۷۵ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۸ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اینکه مفاد مواد (۴) و (۷) شامل برخی از امور حاکمیتی می‌گردد با حذف عبارت ذیل تبصره (۲) ماده (۳) اطلاق تبصره مذکور تجویز واگذاری امور حاکمیتی در موارد سکوت قانون به بخش غیردولتی است و از این جهت مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۸- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۶۵۹ مورخ ۱۳۸۴/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح ساماندهی مبادلات مرزی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۳/۲۹ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۲۹- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۳۷۴۳ مورخ ۱۳۸۴/۸/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۷/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

در خصوص شورای عالی بورس و اوراق بهادار موضوع ماده (۴) مصوبه با عنایت به ساختار آن مندرج در ماده (۳) و نیز وظایف محوله در ماده (۴)، از آنجا که این گونه موارد بعضاً از امور تقنینی و یا اجرایی است که باید بر عهده قوه مقننه و یا قوه مجریه باشد، خلاف اصول ۶۰، ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۲- تعیین سازمان مسئول منطقه از بین اشخاص حقوقی غیردولتی منوط به تملک (یا واگذاری رسمی دستگاه‌های دولتی ذی‌ربط) و تصرف اراضی واقع در محدوده منطقه ویژه مورد نظر توسط اشخاص حقوقی غیردولتی، قبل از صدور مجوز هیأت وزیران می‌باشد. ضابطه تغییر سازمان مسئول منطقه در چنین صورتی تابع قراردادی می‌باشد که با رعایت این قانون فی مابین دبیرخانه و سازمان منعقد می‌شود.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی، بند پنجاه و دوم.

۳. ماده ۴- وظایف شورا به شرح زیر می‌باشد:

۱- اتخاذ تدابیر لازم جهت ساماندهی و توسعه بازار اوراق بهادار و اعمال نظارت عالیه بر اجرای این قانون.

۲- تعیین سیاست‌های کلان و خط‌مشی بازار اوراق بهادار.

۳- پیشنهاد آیین‌نامه‌های لازم برای اجرای این قانون جهت تصویب هیأت وزیران.

۴- تصویب ابزارهای مالی جدید

۵- صدور، تعلیق و لغو مجوز فعالیت بورس‌ها، بازارهای خارج از بورس، شرکت‌های سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه و شرکت‌های تأمین سرمایه.

۶- تصویب بودجه و صورت‌های مالی سازمان.

۷- نظارت بر فعالیت و رسیدگی به شکایت از سازمان

۸- تصویب نوع و میزان وصولی‌های سازمان و نظارت بر آنها.

۹- انتخاب بازرس - حسابرس سازمان و تعیین حق‌الزحمه آن.

۳۰- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۵۶۷۲ مورخ ۱۳۸۵/۳/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۵/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی: ماده (۲) به دلیل تفویض اختیارات اجرایی به ستاد کشوری کنترل و مبارزه با دخانیات مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۱)

۳۱- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۲۲۸ مورخ ۱۳۸۵/۸/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح ساماندهی مد و لباس مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۵/۸/۱ مجلس شورای اسلامی: ماده (۲) به دلیل اجرایی بودن کمیته، واگذاری آن به اشخاص غیر از وزیر بدون تأیید رئیس جمهوری و وزراء، مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی است.^(۲)

۳۲- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۸۰۸ مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۷ شورای نگهبان در خصوص طرح بازگشت ساعت کار بانکها به وضع سابق مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۶ مجلس شورای اسلامی^(۳)

→ ۱۰- انتخاب اعضای هیأت مدیره سازمان.

۱۱- تعیین حقوق و مزایای رئیس و اعضای هیأت مدیره سازمان.

۱۲- انتخاب اعضای هیأت داور و تعیین حق الزحمه آنان

۱۳- اعطای مجوز به بورس به منظور عرضه اوراق بهادار شرکت‌های پذیرفته شده خود در بازارهای خارجی.

۱۴- اعطای مجوز پذیرش اوراق بهادار خارجی به بورس.

۱۵- اعطای مجوز به بورس جهت معاملات اشخاص خارجی در بورس.

۱۶- سایر اموری که به تشخیص هیأت وزیران به بازار اوراق بهادار مربوط باشد.

۱. ماده ۲- وظایف ستاد به شرح زیر است:

الف - تدوین دستورالعمل اجرایی مربوط به تعاریف، شمول و ویژگی‌های تبلیغات.

ب - تدوین و تصویب برنامه‌های آموزش و تحقیقات با همکاری دستگاه‌های مرتبط.

ج - تعیین نوع پیام‌ها، هشدارها، تصاویر و طرح‌های مرتبط با آثار سوء اجتماعی، اقتصادی، بهداشتی و سلامتی دخانیات و دوره‌های زمانی آن، موضوع ماده (۵) این قانون.

۲. ماده ۲- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مکلفند در جهت ترویج نمادها و الگوهای پارچه و لباس ایرانی و بومی مناطق مختلف ایران نمادها و الگوهای مورد تأیید کمیته یاد شده در ماده (۱) این قانون را تشویق و ترغیب و تبلیغ نمایند و در جهت پرهیز از تبلیغ الگوهای مغایر با فرهنگ ایرانی - اسلامی اهتمام جدی بورزند.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند پنجاه و سوم.

۳۳- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۳۷۸ مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۵/۶/۵ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۳۴- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۰/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

۳۴-۱- قسمت اخیر ماده (۱۱۸) مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۴-۲- اطلاق بند (۱) ماده (۱۱۹) نسبت به سازمان‌ها و دستگاه‌هایی که ساختار آنها در قانون اساسی پیش‌بینی شده و دارای حکم خاص خود می‌باشد مغایر اصول مربوط از جمله ۹۱ و ۱۵۷ قانون اساسی شناخته شد. همچنین این ماده مبنیاً بر اشکال ماده (۱۱۸) مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)

۳۴-۳- در ماده (۱۲۰) و نیز دیگر موارد این قانون که اختیاراتی به شورای توسعه مدیریت اعطا شده است، مصوبات آن بدون تأیید رئیس‌جمهور مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. رک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند پنجاه و پنجم.

۲. قسمت اخیر ماده ۱۱۸- دبیرخانه شورا در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور خواهد بود و سازمان مسئول نظارت بر حسن اجرای تصمیمات مربوط می‌باشد.
مصوبات این شورا توسط رئیس‌جمهور یا معاون اول حداکثر پانزده روز پس از تصویب شورا ابلاغ می‌گردد و لازم‌الاجرا است.

۳. بند ۱ ماده ۱۱۹- اصلاح ساختار تشکیلات دستگاه‌های اجرایی به استثناء وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی که توسط قوه مقننه تشکیل شده یا می‌شوند از طریق ادغام، انتقال، انحلال و اصلاح وظایف و مأموریت آنان.

۴. ماده ۱۲۰- شورای توسعه مدیریت و سرمایه انسانی که در این قانون شورای توسعه مدیریت نامیده می‌شود برای انجام وظایف ذیل و با ترکیب مذکور در این ماده تشکیل می‌گردد.

الف - ترکیب شورا:

۱- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (رئیس شورا)

۲- دو نفر از معاونین شاغل با تجربه مرتبط وزارتخانه‌ها به مدت چهار سال.

۳۰- دو نفر صاحب نظر در زمینه مدیریت و حقوق اداری به مدت چهار سال.

۴- یک نفر از معاونین تخصصی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

۵- یک نفر از اعضای کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی با معرفی کمیسیون به تصویب مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر.

۶- معاون ذی‌ربط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به عنوان دبیر شورا.

اعضای مذکور در بندهای (۲)، (۳) و (۴) بنا به پیشنهاد رئیس سازمان و تأیید رئیس‌جمهوری انتخاب می‌گردند.

۷- وزیر کار و امور اجتماعی

ب - وظایف و اختیارات:

←

۱- بررسی و تصویب تعاریف و شرح وظایف رشته‌های شغلی

۳۴-۴. بند (۱۰) قسمت (ب) ماده (۱۲۰) مبنیاً بر اشکال فوق مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۴-۵. ماده (۱۲۳) مبنیاً بر اشکال مذکور در قبل در مورد تفویض اختیار تصویب آیین‌نامه به شورای توسعه مدیریت و شورای عالی اداری ایراد دارد، و مغایر اصول ۶۰ و ۱۲۶ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۳۵. نظریه شماره ۸۶۳۰/۲۱۰۷۹ مورخ ۱۳۸۶/۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح مواد (۱۳۹) و (۱۵۴) قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۳ مصوب ۱۳۸۶/۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۲) اضافه شدن عبارت مذکور در این بند اعم از اینکه قسمت اخیر جزء (۸) بند (الف) باشد و یا عبارت پایانی این بند (مصوبات این شورا پس از تأیید رئیس‌جمهور لازم‌الاجراء خواهد بود) مغایر اصول ۶۰ و ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

-
- ۲- بررسی و تصویب شرایط احراز رشته‌های شغلی و نحوه تخصیص آنها به طبقات جداول حقوق.
- ۳- بررسی و تصویب دستورالعمل‌ها و رویه‌هایی که به موجب این قانون در صلاحیت شورا قرار می‌گیرد.
- ۴- هماهنگی در اظهارنظر و پاسخگویی به استعلامات و ابهامات اداری و استخدامی دستگاه‌های اجرایی در اجراء مفاد این قانون.
- ۵- ایجاد رویه‌های واحد اداری و استخدامی در چهارچوب مقررات این قانون
- ۶- اتخاذ تصمیم در خصوص از کارافتادگی و فوت به پست انجام وظیفه و سایر امور مربوط، برای کارمندانی که تابع صندوق بازنشستگی کشوری می‌باشند.
- ۷- سایر مواردی که از طرف رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و یا وزراء در ارتباط با تعهدات این قانون برای کسب نظر مشورتی ارجاع می‌شود.
- ۸- آیین‌نامه نحوه اداره شورای تخصصی به پیشنهاد سازمان مدیریت و تصویب هیأت وزیران می‌رسد.
- ۹- تصمیمات این شورا برای دستگاه‌های مشمول این قانون لازم‌الاجراء است.
- ۱۰- سایر وظایفی که طبق قانون به عهده شورای امور اداری و استخدامی کشور بوده است.
۱. بند ۱۰ قسمت ب ماده ۱۲۰- سایر وظایفی که طبق قانون به عهده شورای امور اداری و استخدامی کشور بوده است.
۲. ماده ۱۲۳- آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مربوط به اجراء مفاد این قانون حداکثر ظرف مدت یک سال (به استثناء مواردی که در این قانون برای آن زمان دیگری مشخص شده است) با پیشنهاد سازمان حسب مورد توسط هیأت وزیران، شورای عالی اداری و شورای توسعه مدیریت و سرمایه انسانی تصویب می‌شود و تغییرات بعدی آن نیز با تأیید این سازمان در مراجع مذکور قابل طرح و تصویب می‌باشد.
۳. ماده ۲- در متن ماده (۱۵۴) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱ عبارت «به استثناء قسمت اخیر جزء (۸) بند (الف) و جزء (۱) بند (ب)» پس از عبارت «مواد (۱)» اضافه می‌شود.

۳۶- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۰۸۰ مورخ ۱۳۸۶/۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح رفع برخی از موانع تولید و سرمایه‌گذاری صنعتی مصوب ۱۳۸۶/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۳۷- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۶۷۱ مورخ ۱۳۸۶/۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور مصوب ۱۳۸۶/۳/۶ مجلس شورای اسلامی: ضوابط موضوع ماده (۴) چنانچه تقنین باشد مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی و چنانچه آیین‌نامه باشد، مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی و چنانچه از امور اجرایی باشد مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۸- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۱۰۷ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی: ۳۸-۱ ذیل ماده (۲) به دلیل تفویض وظایف اجرایی به شورای موضوع این بند مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد. علاوه بر آن، صدر این بند که تشخیص را برعهده دولت نهاده دارای ابهام می‌باشد.^(۳)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند پنجاه و هفتم.
۲. ماده ۴- ضوابط احتساب سوابق تحصیلی داوطلبان مانند تعیین پایه‌های تحصیلی، دروس و میزان تأثیر هر یک از آنها برعهده کارگروهی (کمیته‌ای) مرکب از افراد ذیل خواهد بود:
 - ۱- وزیر یا یکی از معاونین وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به انتخاب وزیر (رئیس کار گروه (کمیته)).
 - ۲- وزیر یا یکی از معاونین وزارت آموزش و پرورش به انتخاب وزیر.
 - ۳- وزیر یا یکی از معاونین وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به انتخاب وزیر.
 - ۴- رئیس یا یکی از معاونین دانشگاه آزاد اسلامی به انتخاب رئیس دانشگاه.
 - ۵- رئیس سازمان سنجش و آموزش کشور.
۳. ماده ۲- فعالیت‌های اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران شامل تولید، خرید و یا فروش کالاها و یا خدمات به سه گروه زیر تقسیم می‌شوند:

گروه یک - تمامی فعالیت‌های اقتصادی به جز موارد مذکور در گروه دو و سه این ماده

گروه دو - فعالیت‌های اقتصادی مذکور در صدر اصل چهل و چهارم قانون اساسی به جز موارد مذکور در گروه سه این ماده.

گروه سه - فعالیت‌ها، مؤسسات و شرکت‌های مشمول این گروه عبارتند از:

 - (۱) شبکه‌های مادر مخابراتی و امور واگذاری بسامد (فرکانس)،
 - (۲) شبکه‌های اصلی تجزیه و مبادلات و مدیریت توزیع خدمات پایه پستی،
 - (۳) تولیدات محرمانه یا ضروری نظامی، انتظامی و امنیتی به تشخیص فرماندهی کل نیروهای مسلح،
 - (۴) شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های استخراج و تولید نفت خام و گاز،
 - (۵) معادن نفت و گاز،

۳۸-۲ ماده (۲۶) به دلیل تفویض اختیار تدوین دستورالعمل به وزارت امور اقتصادی و دارایی مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد. به دلیل تفویض اختیارات اجرایی مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی است علاوه بر ایرادات مذکور، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۸-۳ تبصره (۴) ماده (۲۸) واگذاری اختیار تدوین آیین‌نامه به هیأت واگذاری و شورای عالی اجرایی، مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۳۸-۴ تبصره ماده (۳۱) و تبصره ماده (۴۱)، مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

→ ۶) بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک ملی ایران، بانک سپه، بانک صنعت و معدن، بانک توسعه صادرات، بانک کشاورزی، بانک مسکن و بانک توسعه تعاون،

۷) بیمه مرکزی و شرکت بیمه ایران،

۸) شبکه‌های اصلی انتقال برق،

۹) سازمان هواپیمایی کشوری و سازمان بنادر و کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران،

۱۰) سدها و شبکه‌های بزرگ آبرسانی،

۱۱) شبکه‌های اصلی راه و راه آهن،

۱۲) رادیو و تلویزیون،

تشخیص، انطباق و طبقه‌بندی فعالیتی‌ها و بنگاه‌های اقتصادی با هر یک از سه گروه فوق بر عهده دولت است که به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی ظرف شش ماه به تصویب شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم می‌رسد. در مورد بند (۳) گروه سه، مصوبه این شورا باید به تأیید فرماندهی کل نیروهای مسلح نیز برسد.

۱. ماده ۲۶- سازمان خصوصی‌سازی قبل از واگذاری سهام کتتری شرکت‌های دولتی، حسب مورد شرایطی نظیر سرمایه‌گذاری جدید در همان شرکت، ارتقاء و کارایی و بهره‌وری شرکت، تداوم تولید و ارتقاء سطح آن، ارتقاء فناوری و افزایش یا تثبیت سطح اشتغال در بنگاه را، در واگذاری شرط می‌نماید چنانچه خریدار بر اساس توافق شرایط را بپذیرد به پیشنهاد سازمان خصوصی‌سازی هیأت واگذاری مجاز است سود فروش اقساطی را کاهش یا دوره فروش اقساطی را تمدید یا در اصل قیمت تخفیف دهد انتقال قطعی سهام یا آزادسازی ضمانت‌های خریدار متناسب با انجام این تعهدات خواهد بود. نحوه اخذ تعهدات و درج این شروط توسط طرفین براساس دستورالعملی خواهد بود که به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی ظرف سه ماه از تصویب قانون به تصویب شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم خواهد رسید.

۲. تبصره ۴ ماده ۲۸- دولت مجاز است برای آموزش‌های کوتاه مدت تخصصی، ترغیب و تشویق و پاداش کارکنان سازمان خصوصی‌سازی، هر ساله یک ردیف اعتبار در قانون بودجه منظور نماید. اعتبارات این ردیف طبق آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد هیأت واگذاری به تصویب شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی خواهد رسید هزینه می‌شود.

۳. تبصره ماده ۳۱- دستورالعمل اجرایی موضوع ماده (۲۴) قانون مزبور حداکثر ظرف مدت سه ماه از تصویب این قانون با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت واگذاری خواهد رسید.

تبصره ماده ۴۱- کلیه مواردی که توسط هیأت واگذاری تهیه می‌شود باید به تصویب شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم برسد.

۳۸-۵ ماده (۳۹) به دلیل تفویض اختیار تصویب آیین‌نامه به شورای عالی اجرایی، مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۸-۶ بند (۱۰) ماده (۴۱)، ماده (۴۲)، بندهای (۳)، (۸) و (۹) ماده (۴۳)، مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۱. ماده ۳۹- دولت مکلف است سهام موضوع ماده (۳۵) را به گونه‌ای واگذار نماید که موجبات افزایش یا تداوم مالکیت و مدیریت دولت در شرکت‌های مشمول واگذاری را فراهم ننماید. در انتخاب مدیران، دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۸۷) این قانون مجاز به اخذ وکالت از شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی نخواهند بود. آیین‌نامه اجرایی این فصل با پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت تعاون و با همکاری نهادهای ذی‌ربط ظرف مدت حداکثر سه ماه از تصویب این قانون تهیه و به تصویب شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران خواهد رسید.

۲. بند ۱۰ ماده ۴۱- تصویب فهرست هر یک از موارد قابل فروش، انحلال، ادغام، تجزیه، اجاره و پیمان مدیریت و زمان‌بندی لازم به همراه میزان و روش واگذاری آنها در هر سال فهرست مذکور شامل برنامه زمان‌بندی اقدام، روش، میزان و سایر شرایط واگذاری با توجه به وضعیت هر بازار مشترکاً توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت ذی‌ربط تهیه می‌شود.

ماده ۴۲- شورای عالی اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی برای ایفاء وظایف محوله در این قانون مرکب از اعضای زیر تشکیل می‌شود:

- ۱- رئیس‌جمهور یا معاون اول وی به عنوان رئیس شورا،
- ۲- وزیر امور اقتصادی و دارایی (دبیر شورا)،
- ۳- وزیر تعاون،
- ۴- وزیر یا وزراء وزارتخانه‌های ذی‌ربط،
- ۵- وزیر دادگستری،
- ۶- وزیر اطلاعات،
- ۷- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور،
- ۸- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران،
- ۹- دبیر مجمع تشخیص مصلحت نظام،
- ۱۰- دادستان کل کشور،
- ۱۱- رئیس سازمان بازرسی کل کشور،
- ۱۲- رئیس دیوان محاسبات کشور،
- ۱۳- سه نفر از نمایندگان مجلس به انتخاب مجلس شورای اسلامی،
- ۱۴- رئیس سازمان صدا و سیما،
- ۱۵- رئیس اطاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران،
- ۱۶- رئیس اطاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران،
- ۱۷- سه نفر خبره و صاحب‌نظر اقتصادی از بخش‌های خصوصی و تعاونی به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی با حکم رئیس‌جمهور،
- ۱۸- رئیس سازمان خصوصی‌سازی،
- ۱۹- رئیس سازمان بورس و اوراق بهادار.

...

بند ۳ ماده ۴۳- سازماندهی فعالیت‌های فرهنگی، تبلیغاتی برای اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم بند ۸- ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی در اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم،

بند ۹- فراخوان و تشویق عموم به سرمایه‌گذاری، کارآفرینی و بهبود فضای کسب و کار.

۳۹- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۳۸۴ مورخ ۱۳۸۶/۸/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه مبارزه با پولشویی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۸/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۳۹- ماده (۴) اصلاحی، به دلیل تفویض امور اجرایی به شورای عالی مبارزه با پولشویی، مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۳۹- بندهای (۱)، (۳) و (۵) ماده (۴) به دلیل اجرایی بودن و تفویض به غیر، مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۰- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۹۲۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین وضعیت، ادغام و اصلاح شوراهای عالی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

۱-۴۰- ماده واحده در خصوص ملغی‌الاثربودن مصوبات مذکوره مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۴- به منظور هماهنگ کردن دستگاه‌های ذی‌ربط در امر جمع‌آوری، پردازش و تحلیل اخبار، اسناد و مدارک، اطلاعات و گزارش‌های واصله، تهیه سیستم‌های اطلاعاتی هوشمند، شناسایی معاملات مشکوک و به منظور مقابله با جرم پولشویی شورای عالی مبارزه با پولشویی به ریاست وزیر امور اقتصادی و دارایی و با عضویت وزرای بازرگانی، اطلاعات، کشور، دادگستری، رئیس بانک مرکزی و دادستان کل کشور با وظایف ذیل تشکیل می‌گردد:

- ۱- جمع‌آوری و کسب اخبار و اطلاعات مرتبط و تجزیه و تحلیل و طبقه‌بندی فنی و تخصصی آن.
- ۲- تهیه و پیشنهاد آیین‌نامه‌های لازم در خصوص اجراء قانون به هیأت وزیران.
- ۳- هماهنگ کردن دستگاه‌های ذی‌ربط و پیگیری اجرای کامل قانون در کشور.
- ۴- ارزیابی گزارش‌های دریافتی و ارسال به قوه قضائیه در مواردی که به احتمال قوی صحت دارد.
- ۵- تبادل تجارب و اطلاعات با سازمان‌های مشابه در سایر کشورها در چهارچوب مفاد ماده (۱۱).

...

۲. بند ۱ ماده ۴- جمع‌آوری و کسب اخبار و اطلاعات مرتبط و تجزیه و تحلیل و طبقه‌بندی فنی و تخصصی آن.
- بند ۳- هماهنگ کردن دستگاه‌های ذی‌ربط و پیگیری اجرای کامل قانون در کشور.
- بند ۵- تبادل تجارب و اطلاعات با سازمان‌های مشابه در سایر کشورها در چهارچوب مفاد ماده (۱۱).
۳. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون مصوبه یکصد و سی و سومین جلسه شورای عالی اداری و مصوبات شماره ۱۲۲۷۲۴ مورخ ۱۳۸۶/۸/۲ و شماره ۱۳۰۱۳۹ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۴ در مورد شوراهای عالی ملغی‌الاثربوده و شوراهای ذیل با حفظ اختیارات و وظایف و اعضای آنها کما فی السابق تشکیل و اداره می‌شوند:

۱- شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری

۲- شورای عالی آموزش و پرورش

۳- شورای عالی قضایی

۴- شورای عالی فناوری اطلاعات

۲-۴۰. با توجه به اینکه برخی اختیارات تفویض شده به شورای عالی آموزش و پرورش، شورای انرژی اتمی، شورای اقتصاد، شورای پول و اعتبار، شورای عالی استاندارد، شورای عالی حفاظت محیط زیست و شورای عالی انفورماتیک کشور دارای جنبه تقنینی است، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد. در بعضی مواردی که جنبه تصویب آیین‌نامه دارد و همچنین مواردی که از امور اجرایی است مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.

۴۱- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۰۵۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۴۱. اطلاق بندهای (۳)، (۵) و (۶) ماده (۴)، مغایر اصول ۶۰، ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

→ ۵- شورای انرژی اتمی

۶- شورای عالی انرژی

۷- شورای اقتصاد

۸- شورای عالی اشتغال

۹- شورای عالی توسعه صادرات غیرنفتی

۱۰- شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی

۱۱- شورای عالی بیمه

۱۲- شورای عالی آب

۱۳- هیأت امناء حساب ذخیره ارزی

۱۴- شورای پول و اعتبار

۱۵- شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری

۱۶- شورای عالی استاندارد

۱۷- شورای عالی حفاظت محیط زیست

۱۸- شورای عالی انفورماتیک

۱. بند ۳- تصویب وظایف دقیق و نقش وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی، نهادهای عمومی غیردولتی، شوراهای اسلامی، شهرداری‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است، نیروهای نظامی و انتظامی و کلیه نهادها و دستگاه‌های تحت نظر مقام معظم رهبری، سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران و رسانه‌های گروهی، تشکلهای مدنی و مردمی مرتبط با مدیریت بحران برحسب پیشنهاد سازمان.

بند ۵- تصویب سامانه مدیریت بحران کشور و تعیین فرماندهی عملیات مقابله با بحران متناسب با شرایط بحران به پیشنهاد سازمان.

بند ۶- تصویب سیاست‌های آموزشی، تبلیغاتی و اطلاع‌رسانی از طریق سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران و سایر رسانه‌های گروهی.

۲-۴۱- اطلاق بندهای (۷)، (۸) و (۹) ماده (۴)، مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳-۴۱- ماده (۵)، با توجه به وظایفی که به موجب این مصوبه برعهده شورا محول گردیده است، مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴-۴۱- بندهای (۱۰)، (۱۴)، (۱۵) و (۱۶) ماده (۸)، مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۵-۴۱- تبصره (۲) بند (د) ماده (۹)، مغایر اصول ۶۰، ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. بند ۷- تصویب ضوابط و دستورالعمل‌های لازم درباره اقدامات احتیاطی پس از دریافت اطلاعات مبنی بر احتمال وقوع حوادث پیش‌بینی نشده در کشور.

۸- تصویب ساختار، تشکیلات تفصیلی سازمان و رده‌های سازمانی متناسب در استان‌ها و شهرستان‌ها به پیشنهاد سازمان.

۹- تصویب ضوابط، مقررات و دستورالعمل‌های مرتبط با این قانون.

۲. ماده ۵- شورای عالی به ریاست رئیس‌جمهور و با عضویت وزراء اطلاعات، کشور، امور اقتصادی و دارایی، مسکن و شهرسازی، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، رفاه و تأمین اجتماعی، راه و ترابری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، نیرو، جهاد کشاورزی، ارتباطات و فناوری اطلاعات، علوم، تحقیقات و فناوری، آموزش و پرورش، شهردار تهران، رئیس ستاد کل نیروهای مسلح، فرمانده نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، فرمانده کل سپاه پاسداران، فرمانده کل ارتش، فرمانده نیروی مقاومت بسیج، یکی از نواب رئیس مجلس شورای اسلامی، معاون اول قوه قضائیه، رؤسای سازمان‌های مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، رئیس جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، سرپرست کمیته امداد امام‌خمينی (ره)، ریاست سازمان هواشناسی کشور، رئیس بنیاد مسکن انقلاب اسلامی ایران و رئیس سازمان که همگی دارای حق رأی می‌باشند تشکیل می‌گردد.

۳. بند ۱۰- تدوین نظام تقسیم کار ملی برای ارتقاء فرهنگ ایمنی برای آحاد جامعه با همکاری وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، نهادها و مؤسسات مرتبط با امر مدیریت بحران و ارائه آن به شورای عالی جهت تصویب.

۱۴- تدوین مقررات و ضوابط مربوط به رسیدگی به تخلفات و تخطی و اعمال مقامات دولتی در کلیه دستگاه‌های ذی‌ربط و مؤسسات عمومی غیردولتی، نیروهای نظامی و انتظامی و کلیه نهادها و دستگاه‌های تحت نظر مقام معظم رهبری در اجراء دستورات و مصوبات شورای عالی و سازمان در مواقع بروز بحران با همکاری قوه قضائیه و ستاد کل نیروهای مسلح و ارائه آن به شورای عالی جهت تصویب و پیگیری اجراء آنها.

۱۵- تدوین پیشنهاد ضوابط و مقررات مربوط به اقدامات پیشگیرانه و برخورد با سوء استفاده‌کنندگان، آشوبگران و غارتگران در زمان بروز حوادث با همکاری قوه قضائیه و ستاد کل نیروهای مسلح و ارائه آن به شورای عالی جهت تصویب، پیگیری و نظارت بر اجراء آنها.

۱۶- تدوین دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های مربوط به چگونگی جذب، توزیع و استفاده از کمک‌های مردمی، خارجی و بین‌المللی با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط و ارائه آن به شورای عالی جهت تصویب و پیگیری آنها.

۴. تبصره ۲ بند (د) ماده ۹- اهداف و وظایف، تشکیلات و آیین‌نامه‌های اجرایی مورد نیاز جهت اجراء ماده (۹) به پیشنهاد سازمان به تصویب شورای عالی می‌رسد.

۴۲- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۰۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰ و اصلاحیه آن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی:

۴۲-۱- بند(ه) ماده(۲)، مغایر اصول ۶۰ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۲-۲- ر.ک: نظریه ذیل اصل پنجاه و هشتم، بند هشتم.

۴۲-۳- ماده(۷) (ماده ۹ اصلاحی و تبصره آن)، به دلیل اجرایی بودن مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۲)

۴۳- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۴۴۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه مالیات بر ارزش افزوده مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۹ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۴۴- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تأسیس مدارس غیرانتفاعی و الحاق موادی به آن مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

۴۴-۱- در مواد (۷) و (۸) به دلیل اجرایی بودن وظایف محوله به شوراهای مذکور،

۱. بند(ه) در مواردی که گزارش بازرسی متضمن اعلام تخلف اداری رؤسای ادارات و مقامات بالاتر تا سطح وزراء و هم‌تراز آنان باشد موضوع در هیأتی که به همین منظور در سازمان بازرسی کل کشور تشکیل می‌گردد، رسیدگی می‌شود. اعضای شعب بدوی و تجدیدنظر این هیأت از بین دارندگان پایه قضایی و با حکم رئیس سازمان بازرسی کل کشور منصوب می‌گردند. نوع تخلفات، نحوه و ترتیب رسیدگی در هیأت مذکور مطابق قانون رسیدگی به تخلفات اداری می‌باشد. در جلسات هیأت از نماینده دستگاه مربوط جهت اطلاع از جریان رسیدگی و ارائه توضیحات دعوت به عمل می‌آید.

۲. ماده ۷- ماده(۹) قانون به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

ماده ۹- چنانچه بازررس و یا هیأت بازرسی، در ضمن بازرسی و برای حسن انجام بازرسی و یا حسن جریان امور در دستگاه مشمول بازرسی، تعلیق یک یا چند نفر از کارکنان را تا پایان بازرسی ضروری تشخیص دهند، باید با ذکر جهات و علل، درخواست تعلیق را از طریق سازمان به وزیر یا رئیس دستگاه مربوط اطلاع دهند. وزیر یا رئیس دستگاه مربوط موظف است ظرف مدت ده روز نسبت به تعلیق آن کارمند اقدام نماید و نمی‌تواند به عذر این که درخواست مدلل نیست و یا دلایل غیرکافی است، از انجام تقاضا خودداری کند. در صورت عدم اجراء پیشنهاد مذکور، سازمان می‌تواند رأساً نسبت به تعلیق آن کارمند اقدام نماید.

تبصره - در صورت تشخیص ضرورت تجدید دوره تعلیق پس از اتمام بازرسی بنابر پیشنهاد رئیس سازمان و تشخیص وزیر و یا رئیس دستگاه مربوط، تجدید دوره تعلیق حداکثر تا صدور دستور قضایی بلامانع است.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند پنجاه و نهم.

مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۴۴- تبصره ماده (۱۸)، مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳-۴۴- تبصره (۱) ماده (۲۵)، به دلیل اجرایی بودن تصمیم شورای نظارت، مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۴-۴۴- وظیفه تفویض شده در تبصره (۱) ماده (۳۸) به شورای نظارت استان، مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۴۵- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۵ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه وصول مطالبات معوق جمهوری اسلامی ایران از کشورهای سودان، تانزانیا، نیکاراگوئه، اردن و کره شمالی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی:
منوط نمودن موافقت نهایی به تأیید کمیسیون اقتصادی مذکور در ماده واحده مغایر با

۱. ماده ۷- متن زیر به عنوان ماده (۷) به قانون الحاق می‌گردد:

«ماده ۷- وظایف و اختیارات شورای نظارت استان عبارت است از:

۱- نظارت بر عملکرد مدارس و مراکز غیردولتی و شوراهای نظارت شهرستان و منطقه

۲- رسیدگی به تخلفات مدارس و مراکز غیردولتی و صدور حکم مطابق این قانون.

۳- رسیدگی به اعتراض مؤسسان مراکز غیردولتی در مورد انتصاب مدیر و تعیین شهریه.

۴- تجدیدنظر در آراء و تصمیمات شوراهای نظارت شهرستان یا منطقه در شهرستان‌ها و مناطقی که دارای شورای نظارت هستند.

۵- سایر موارد مذکور در این قانون.»

ماده ۸- تبصره ماده (۱۵) به عنوان ماده (۸) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

«ماده ۸- با تشخیص شورای نظارت مرکزی در سطح شهرستان‌ها و مناطق نیز با توجه به تعداد مدارس و مراکز غیردولتی و دانش‌آموزان تحت پوشش، شورای نظارت شهرستان یا منطقه با ترکیبی معادل ترکیب شورای نظارت استان تشکیل می‌شود. شورای نظارت شهرستان یا منطقه وظایف و اختیارات شورای نظارت استان را در آن شهرستان یا منطقه برعهده دارد.»

۲. تبصره ماده ۱۸- مؤسس می‌تواند اعتراض خود را نسبت به نرخ شهریه تعیین شده، برای بررسی و تصمیم نهایی به شورای نظارت استان تقدیم نمایند.»

۳. تبصره ۱ ماده ۲۵- در صورتی که ظرف دو ماه از تاریخ پیشنهاد، حکم مدیر صادر نشود، با درخواست مؤسس، شورای نظارت استان در مورد افراد پیشنهاد شده تصمیم می‌گیرد.

۴. تبصره ۱ ماده ۳۸- در صورت عزل مدیر مدرسه، انتخاب مدیر جدید به روش مذکور در ماده (۲۱) انجام می‌شود و تا تعیین مدیر جدید اداره مدرسه حداکثر تا پایان سال تحصیلی برعهده مدیر موقتی است که توسط آموزش و پرورش با اولویت کارکنان همان مدرسه مشخص می‌شود. در صورت عزل مدیر مرکز پرورشی یا آموزشی، نحوه اداره آن مرکز به تشخیص شورای نظارت استان است.

اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۶- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۴۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۵ مجلس شورای اسلامی: در ماده (۱۹) اطلاق سیاستگذاری مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد، علاوه بر این اختیارات محوله در این ماده به شورای مذکور، مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی است.^(۲)

۴۷- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۴۱ مورخ ۱۳۸۷/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تشکیل شورای عالی خانواده مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۵ مجلس شورای اسلامی: ۱-۴۷- اطلاق بند (الف) ماده واحده، علیرغم اصلاح به عمل آمده، مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - به دولت (وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی، امور خارجه، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و نفت) اجازه داده می‌شود با رعایت الزامات و ترتیبات رسمی مجامع و سازمان‌های بین‌المللی پذیرفته شده توسط دولت جمهوری اسلامی ایران، توافقات و روابط دوجانبه، مفاد قراردادهای منعقد و صرفه و صلاح کشور، بدهی‌های معوق کشورهای بدهکار شامل تانزانیا، سودان، نیکاراگوئه، اردن و کره شمالی به دولت جمهوری اسلامی ایران ناشی از تسهیلات اعتباری اعطایی و هزینه‌های مالی مترتب بر آنها را به شرح ذیل به صورت مرضی‌الطرفین مورد مذاکره و مصالحه قرار دهد. وزارت امور اقتصادی و دارایی پس از مذاکره و تعیین شرایط مصالحه، موافقت نهایی خود را پس از تأیید کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی اعلام خواهد داشت: ...

۲. ماده ۱۹- به منظور حمایت از آزادی اطلاعات و دسترسی همگانی به اطلاعات موجود در مؤسسات عمومی و مؤسسات خصوصی که خدمات عمومی ارائه می‌دهند، سیاستگذاری‌های لازم در عرصه اطلاع‌رسانی، نظارت کلی بر حسن اجراء، رفع اختلاف در چگونگی ارائه اطلاعات موضوع این قانون از طریق ایجاد وحدت رویه، فرهنگسازی، ارشاد و ارائه نظرات مشورتی، کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات به دستور رئیس‌جمهور با ترکیب زیر تشکیل می‌شود:

الف - وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی (رئیس کمیسیون).

ب - وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات یا معاون ذی‌ربط.

ج - وزیر اطلاعات یا معاون ذی‌ربط.

د - وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح یا معاون ذی‌ربط.

ه - رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا معاون ذی‌ربط.

و - رئیس دیوان عدالت اداری.

ز - رئیس کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی.

ح - دبیر شورای عالی فناوری اطلاعات کشور.

۳. بند (الف) ماده واحده - هماهنگی میان نهادهای قانونی مسئول در زمینه امور مربوط به خانواده به منظور تحکیم بنیان خانواده و پیشگیری از آسیب‌ها و انحرافات تهدیدگر آن براساس قوانین موجود.

۴۷-۲. بندهای (ج) و (د) ماده واحده، به دلیل دخالت در امور اجرایی مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد. علاوه بر این بند (د) مذکور در مواردی که شامل امور قضایی می‌گردد، مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۸. نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۵۹۶ مورخ ۸۷/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۵) قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب جلسه مورخ سی‌ام بهمن ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی: عضویت نماینده سازمان نظام مهندسی استان با حق رأی در کمیسیون مذکور، مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی است.^(۲)

۴۹. نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۴۳ مورخ ۸۷/۱۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۸۸ کل کشور مصوب ۱۳۸۷/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی: جزء (الف) بند (۱۲)، انتخاب چهار نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی توسط کمیسیون‌ها، مغایر اصول نظارتی مجلس شورای اسلامی شناخته شد، و از این جهت که وظایف تعیین شده برای کمیته ماهیت اجرایی دارد، حضور نمایندگان مذکور مغایر اصول ۵۷ و ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. بند (ج) ماده واحده - پیشنهاد تدابیر لازم در زمینه امور فرهنگی، آموزشی و تبلیغی به منظور تسهیل امر ازدواج، تحکیم بنیان خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی در چهارچوب قوانین موجود.

بند (د) ماده واحده - نظارت بر فعالیتهای نهادهای مسئول در حوزه زنان و خانواده اعم از دولتی و غیردولتی با هدف ارتقاء بهره‌وری و دفاع از حقوق زنان در تمام جهات با رعایت موازین اسلامی.

۲. ماده ۵- بررسی و تصویب طرح‌های تفصیلی شهری و تغییرات آنها در هر استان به وسیله کمیسیونی به ریاست استاندار (و در غیاب وی معاون عمرانی استانداری) و با عضویت شهردار و رئیس شورای اسلامی شهر ذی‌ربط و نمایندگان وزارت مسکن و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی و نماینده سازمان نظام مهندسی استان (با تخصص معماری یا شهرسازی) انجام می‌شود. آن قسمت از نقشه‌های تفصیلی که دارای بار مالی مستقیم جدید برای شهرداری باشد پس از تصویب شورای اسلامی آن شهر برای شهرداری لازم‌الاجرا است. ...

۳. الف ۵- کمیته‌ای متشکل از معاون توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور، وزیر آموزش و پرورش و بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، رئیس دیوان محاسبات و چهار نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به انتخاب کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات، آموزش و تحقیقات و بهداشت و درمان و فرهنگی مجلس شورای اسلامی بر نحوه اجراء و تحقق احکام فوق نظارت و هر شش ماه گزارش اجراء موارد فوق را به مجلس ارائه می‌کنند.

۵۰- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۶۶۲ مورخ ۸۸/۳/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه پیشگیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۸۸/۲/۹ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۳) اموری که مربوط به قوه قضائیه است باید توسط رئیس قوه قضائیه، و وظایفی که مربوط به قوه مجریه است باید توسط رئیس جمهور تصویب و اجرا شود، لذا این ماده از این جهت که این وظایف را به غیر رؤسای قوای مذکور واگذار نموده است، مغایر اصول ۱۵۷، ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۱- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۳۰۰۰ مورخ ۸۸/۳/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح ایمنی زیستی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۸/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

واگذاری وظایف و اختیارات مقرر در بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۳) به شورای مذکور، مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵۲- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۶۲۷ مورخ ۸۹/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تقویت مرزبانی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۸۸/۱۲/۲ مجلس شورای اسلامی:

بند (و) ماده (۲) و بند (۴) ماده (۴)، مغایر اصل ۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۳- وظایف شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم به شرح زیر است:

۱- ...

۲. ماده ۳- به منظور:

الف - سیاستگذاری، تعیین و تصویب راهبردها در عرصه ایمنی زیستی و نظارت بر اجراء آن مطابق با مفاد این قانون.

ب - هماهنگی بین وظایف قانونی دستگاه‌های اجرایی ذیصلاح با مقررات موضوع این قانون.

ج - تصویب آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و ضوابط موضوع این قانون.

«شورای ملی ایمنی زیستی» متشکل از معاون اول رئیس جمهور، وزیر جهاد کشاورزی، رئیس سازمان حفاظت محیط زیست کشور، وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزیر علوم، تحقیقات و فناوری، یک نفر از اعضای انجمن‌های علمی - تخصصی فناوری زیستی جدید (تشکل‌های مردم نهاد) با درجه دکتری به پیشنهاد این تشکل‌ها و تأیید وزیر علوم، تحقیقات و فناوری و با حکم رئیس جمهور، یک نفر از اعضای هیأت علمی مرتبط با ایمنی زیستی دانشگاه‌ها (حداقل دانشیار) به پیشنهاد وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و با حکم رئیس جمهور و یک نفر از اعضای کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی و یک نفر از اعضای کمیسیون بهداشت و درمان مجلس شورای اسلامی به انتخاب کمیسیون‌های مذکور و با رأی مجلس به عنوان ناظر تشکیل می‌گردد.

۳. ماده ۲- اصطلاحات مورد استفاده برای اجراء این قانون به شرح زیر تعریف می‌گردد:

الف - ...

و - حریم مرز: محدوده مشخص داخل عمق منطقه مرزی که بنا به ضرورت‌های امنیتی، سیاسی، اجتماعی یا اقتصادی برای تحقق صحیح مأموریت‌های مرزبانی و اعمال کنترل و نظارت ویژه در آن با رعایت مفاد این قانون و سایر قوانین مرتبط تعیین می‌شود.

ب - نظرات تفسیری

- نظریه شماره ۴۶۰ مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۶ شورای نگهبان:

چون مشاورین و نمایندگان رئیس‌جمهور مقام مسئول نیستند، طبق قانون اساسی حق مداخله در امور اجرایی و صدور دستور به مأمورین دولتی را ندارند.^(۱)

→ ماده ۴- وظایف شورای مرز عبارت است از:

۱- ...

۴- اعمال مدیریت و ایجاد هماهنگی و نظارت بر دستگاه‌های اجرایی در مرزها و مبادی ورودی و خروجی (پایانه‌های مرزی) به منظور انجام وظایف محوله در حدود قوانین و مقررات.

۱. در زمان استفسار، ریاست هیأت وزیران برعهده نخست وزیر بوده است و در بازنگری قانون اساسی در سال ۱۳۶۸، با عنوان نخست وزیری حذف شده و ریاست هیأت وزیران بر عهده رئیس‌جمهور قرار گرفت.

اصل شصت و یکم

اعمال قوه قضائیه به وسیله دادگاه‌های دادگستری است که باید طبق موازین اسلامی تشکیل شود و به حل و فصل دعاوی و حفظ حقوق عمومی و گسترش و اجرای عدالت و اقامه حدود الهی بپردازد.

۱- نظریه شماره م ۳۹/ مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۰ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی تجدیدنظر در قانون دیوان محاسبات و تشکیلات اداری دیوان مصوب ۱۳۵۹/۹/۱۷ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۴۱۳۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی غیرقابل تجدیدنظر بودن احکام صادره هیأت‌های هفت نفره و ستاد مرکزی آن در مورد اراضی کشت موقت در مراجع قضایی و ملغی شدن احکام صادره مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۴۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و الحاق یک ماده و یک تبصره به آن و اصلاح تبصره ۳ ماده ۳ قانون مقررات استخدامی و اداری سازمان بازرسی کل کشور، مصوب ۱۳۷۵/۲/۵ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۲ ماده ۵ مغایر اصول ۶۱، ۱۵۰ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۴- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و پنجم، بند یکم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و چهارم، بند یکم.

۳. تبصره ۲ ماده ۵- رئیس هیأت بازرسی و یا بازرس در صورتی که دارای پایه قضایی باشند چنانچه در ضمن بازرسی به اموری برخورد نمایند که بیم تبانی یا فرار متهم و یا از بین بردن دلایل و مدارک برود تا پایان بازرسی از اختیارات قضات محاکم برخوردار می‌باشند و در صورتی که بازداشت موقت فوریت داشته باشد و یا قرار صادره منتهی به بازداشت گردد باید با موافقت رئیس سازمان و اطلاع رئیس دادگستری محل باشد. قرارهای تأمین صادره ظرف مدت ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ قابل تجدیدنظر در دادگاه تجدیدنظر مرکز استان مربوط می‌باشد. بازرس قضایی عضو هیأت دارای اختیارات مقرر در این تبصره می‌باشد که پس از موافقت رئیس هیأت اعمال خواهد شد.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و ششم، بند پنجم.

۵- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۶- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی:

تعیین سه نفر از حقوقدانان توسط رئیس قوه قضائیه موضوع بند ج چون خارج از وظایف و اختیارات این مقام می‌باشد، مغایر اصول ۶۱ و ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۷- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۰۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰ و اصلاحیه آن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۷- اطلاق قسمت اخیر تبصره (۲) مربوط به بند (۶) ماده (۲)، مغایر اصول ۶۱ و ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲-۷- تبصره (۲) ماده (۴)، به دلیل تفویض اختیارات قضایی به بازرس بازرسی کل کشور، مغایر اصول ۶۱، ۱۵۹ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و ششم، بند هفتم.

۲. اعضای شورای عالی سیاستگذاری صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به شرح ذیل و برای مدت دو سال تعیین می‌گردند:

ج - سه نفر از حقوقدانان و صاحب نظران امور فرهنگی و اجتماعی به معرفی رئیس قوه قضائیه.

۳. تبصره ۲- در مورد جرائم غیرعمدی و غیرمهم که در آن سوء استفاده مالی مطرح نبوده و ضرر و زیانی به اموال و حقوق عمومی و دولت وارد نشده و یا جبران گردیده و یا مشمول مقررات مرور زمان مقرر در آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری باشد، مقامات قضایی سازمان که دارای ابلاغ ویژه از رئیس قوه قضائیه باشند می‌توانند با موافقت رئیس سازمان حسب مورد پرونده را بایگانی نمایند.

۴. تبصره ۲- قضاتی که به مأموریت بازرسی اعزام می‌گردند چنانچه در مراحل تحقیق با موضوعات واجد وصف کیفری مواجه شوند که بیم امحاء آثار و دلایل جرم برود و یا باعث مواضعه و تبانی و یا سبب فرار و پنهان شدن متهم گردد، در صورتی که دارای ابلاغ ویژه از رئیس قوه قضائیه باشند می‌توانند با اختیارات دادستان در صدور قرار تأمین، اقدامات قانونی را به عمل آورده و پس از تأیید رئیس سازمان پرونده را جهت رسیدگی و صدور رأی به مرجع قضایی صالح ارسال نمایند. قرارهای صادره در حدود مقررات قانونی قابل اعتراض می‌باشد.

۸- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۳۹۹ مورخ ۸۸/۲/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق یک تبصره به ماده (۱۰) قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹ مجلس شورای اسلامی و ششم فروردین ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

اطلاق هیأت‌ها و کمیسیون‌ها و... در تبصره ماده واحده از این جهت که شامل مواردی می‌شود که مراجع مذکور از مراجع دادگستری نیستند، مغایر اصول ۶۱، ۱۵۸ و ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد و از این جهت که رأی قاضی در هیأت‌های مرقوم مناط اعتبار نیست، خلاف موازین شرع شناخته شد.^(۱)

۱. تبصره ماده واحده - هیأت‌ها و کمیسیون‌های حل اختلاف و رسیدگی به تخلفات از قبیل شوراهای حل اختلاف موضوع مصوبه مورخ ۱۳۸۷/۴/۱۸ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی، هیأت‌های حل اختلاف ثبتی موضوع مواد (۱۴۷) و (۱۴۸) قانون ثبت اسناد و املاک و کمیسیون‌های مواد (۵۵)، (۷۷)، (۱۰۰) و (۱۰۱) شهرداری‌ها، که در قوانین مختلف پیش‌بینی گردیده‌اند از مصادیق «مرجع دیگر» بوده و صلاحیت رسیدگی نخستین در دعاوی را طبق مقررات مربوط دارا می‌باشند.

اصل شصت و دوم

مجلس شورای اسلامی از نمایندگان ملت که به‌طور مستقیم و با رأی مخفی انتخاب می‌شوند تشکیل می‌گردد. شرایط انتخاب‌کنندگان و انتخاب‌شوندگان و کیفیت انتخابات را قانون معین خواهد کرد.

۱- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۱۷۳ مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح لزوم رسیدگی دقیق به شکایات داوطلبین رد صلاحیت شده در انتخابات مختلف مصوب ۱۳۷۸/۵/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده واحده و تبصره ۱ آن نسبت به شرایط اثباتی داوطلبان که لامحاله احراز آن لازم است و الزام مراجع رسیدگی کننده به ارائه مستند و دلیل رد صلاحیت خلاف قانون اساسی به خصوص اصل ۱۱۵ و مدلول التزامی اصل ۶۲ شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۲۳۹ مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح استانی شدن حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۳۱ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱. ماده واحده - به موجب این قانون کلیه مراجع بررسی کننده صلاحیت داوطلبان در انتخابات مختلف موظف هستند صرفاً براساس شرایط قانونی و مستند به دلایل و مدارک معتبر، به بررسی صلاحیت داوطلبان بپردازند و چنانچه صلاحیت داوطلبی را رد کردند باید علت رد صلاحیت را با ذکر موارد مستند به قانون و مدارک مربوطه، کتباً به داوطلب اعلام نمایند.

تبصره ۱- علت رد صلاحیت و موارد آن باید به صورت کتبی به داوطلب ابلاغ گردد و در صورت درخواست داوطلب، باید مستندات رد صلاحیت نیز توسط مرجع رسیدگی کننده کتباً یا حضوراً به اطلاع او رسانده شود. ذکر منبع مستندات به تشخیص مرجع رسیدگی کننده خواهد بود.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند پنجاهم.

اصل شصت و سوم

دوره نمایندگی مجلس شورای اسلامی چهار سال است. انتخابات هر دوره باید پیش از پایان دوره قبل برگزار شود به طوری که کشور در هیچ زمانی بدون مجلس نباشد.

- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۳۷۳ مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تجمیع انتخابات دوره هشتم مجلس شورای اسلامی با دوره دهم ریاست جمهوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی:

طرح تجمیع انتخابات دوره هشتم مجلس شورای اسلامی با دوره دهم ریاست جمهوری مورد بحث و بررسی قرار گرفت و مغایر اصول ۶۳ و ۱۱۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. متن طرح ماده واحده - انتخابات دوره هشتم مجلس شورای اسلامی همزمان با انتخابات دوره دهم ریاست جمهوری در یک روز برگزار می شود.

اصل شصت و چهارم

مصوب ۱۳۶۸: عده نمایندگان مجلس شورای اسلامی دویست و هفتاد نفر است و از تاریخ همه‌پرسی سال یکهزار و سیصد و شصت و هشت هجری شمسی پس از هر ده سال، با در نظر گرفتن عوامل انسانی، سیاسی، جغرافیایی و نظایر آنها حداکثر بیست نفر نماینده می‌تواند اضافه شود. زرتشتیان و کلیمیان هرکدام یک نماینده و مسیحیان آشوری و کلدانی مجموعاً یک نماینده و مسیحیان ارمنی جنوب و شمال هرکدام یک نماینده انتخاب می‌کنند. محدوده حوزه‌های انتخابیه و تعداد نمایندگان را قانون معین می‌کند.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): عده نمایندگان مجلس شورای ملی دویست و هفتاد نفر است و پس از هر ده سال در صورت زیاد شدن جمعیت کشور در هر حوزه انتخابی به نسبت هر یکصد و پنجاه هزار نفر یک نماینده اضافه می‌شود. زرتشتیان و کلیمیان هرکدام یک نماینده و مسیحیان آشوری و کلدانی مجموعاً یک نماینده و مسیحیان ارمنی جنوب و شمال هرکدام یک نماینده انتخاب می‌کنند و در صورت افزایش جمعیت هر یک از اقلیت‌ها پس از هر ده سال به ازای هر یکصد و پنجاه هزار نفر اضافی یک نماینده اضافی خواهند داشت مقررات مربوط به انتخابات را قانون معین می‌کند.

۱- نظریه شماره ۷۷۸۲ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی: اطلاق ماده ۲ مغایر با اصل ۶۴ قانون اساسی است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۵۹۶ مورخ ۱۳۷۴/۴/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۵ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۲ ماده ۱ مغایر ذیل اصل ۶۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۷۱۲ مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی: مطابق شرایط مندرج در ذیل اصل ۶۴ قانون اساسی اقلیت‌های دینی صرفاً می‌توانند

۱. ماده ۲- از تاریخ تصویب این قانون محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی به شرح جدول پیوست شامل ۱۹۶ حوزه انتخابیه با دویست و هفتاد نفر نماینده خواهد بود.

۲. تبصره ۲ ماده ۱- وزارت کشور می‌تواند در موارد ضروری با تصویب هیأت وزیران بخش‌های حوزه انتخابیه‌ای را که تابع شهرستان دیگر باشند از لحاظ حوزه انتخابیه، تابع شهرستان خود گرداند.

برای حوزه‌های مربوط به خود، داوطلب نمایندگی شوند لذا عدم تصریح به این قید در تبصره (۱) ماده (۲۸) موضوع ماده (۱۱) از این جهت مغایر اصل مذکور شناخته شد.^(۱)

۱. تبصره ۱ ماده ۲۸ موضوع ماده ۱۱- اقلیت‌های دینی مصرح در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از شرط بند (۱) مستثنی بوده و باید به دین خود اعتقاد داشته باشند.

اصل شصت و پنجم

پس از برگزاری انتخابات، جلسات مجلس شورای اسلامی با حضور دو سوم مجموع نمایندگان رسمیت می‌یابد و تصویب طرح‌ها و لوایح طبق آیین‌نامه مصوب داخلی انجام می‌گیرد مگر در مواردی که در قانون اساسی نصاب خاصی تعیین شده باشد. برای تصویب آیین‌نامه داخلی موافقت دو سوم حاضران لازم است.

۱- نظریه شماره ۱۰۶۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

در ماده ۸۴ که افتتاح مجلس را مقید به وصول اعتبارنامه‌های یکصد و نود نفر از نمایندگان به دبیرخانه مجلس نموده، در حالی که طبق اصل ۶۵ قانون اساسی مجلس با دوسوم نمایندگان می‌تواند رسمیت پیدا کند و قید مذکور در ماده ۸۴ ممکن است در برخی موارد موجب فترت و عدم تشکیل مجلس گردد، مغایر با قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۶۰۶۱ مورخ ۱۳۶۵/۳/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه ۱۳۶۵/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

تبصره دو ماده بیست و سه با اصل ۶۵ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۲)

۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یک‌هزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

ماده (۳۲) موضوع ماده الحاقی (۴) و تبصره آن، نظر به اینکه اطلاق آن شامل امور

۱. ماده ۸۴- پس از آنکه اعتبارنامه‌های دو سوم مجموع نمایندگان به دبیرخانه مجلس شورای اسلامی واصل شد اداره کل قوانین مجلس شورای اسلامی مراتب را به منظور فراهم نمودن مقدمات افتتاح مجلس شورای اسلامی به استحضار وزیر کشور می‌رساند.

۲. تبصره ۲ ماده ۲۳- کلیه مراحل شکایت و رسیدگی تا قبل از رأی دادگاه مجرمانه بوده و افشای آن به‌وسیله هر شخص و یا مقامی جرم بوده و موجب اخراج و انفصال دائم از تمامی مشاغل و مناصب قضایی و دولتی است.

مربوط به آیین‌نامه نیز می‌شود، مغایر اصل ۶۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۷۵۸ مورخ ۸۸/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی: تبصره‌های (۱) و (۲) ماده (۴) مغایر اصول ۶۵ و ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۱۹۹ مورخ ۸۹/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۱/۲۵ مجلس شورای اسلامی: تبصره (۲) ماده (۴) علی‌رغم اصلاح بعمل آمده چون تغییر در آیین‌نامه داخلی مجلس است، باید در تصویب آن اصل ۶۵ قانون اساسی رعایت شود.^(۳)

۱. ماده ۳۲- ماده ذیل به آیین‌نامه داخلی الحاق می‌شود:

ماده الحاقی ۴- تغییر شرح وظایف و اختیارات کمیسیون‌ها توسط هیأت رئیسه مجلس یا هریک از کمیسیون‌ها و یا حداقل پانجاه‌نفر از نمایندگان پیشنهاد می‌شود و پس از تصویب در جلسه مشترک هیأت رئیسه مجلس، اعضای کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی و رؤسای کمیسیون‌های تخصصی اجراء می‌شود. تبصره - جلسه مشترک فوق‌الذکر به ریاست رئیس یا یکی از نواب رئیس مجلس و با حضور حداقل دوسوم اعضا رسمیت می‌یابد و مصوبات آن با رأی حداقل دوسوم اعضای حاضر معتبر خواهد بود و مصوبات به اطلاع نمایندگان خواهد رسید.

۲. ماده ۴- ...

تبصره ۱- چنانچه نظر معاونت در طرح‌ها و لوایح لحاظ نشود پاسخ استعلامات فوق به همراه طرح یا لایحه پیشنهادی تقدیم مجلس خواهد شد تا نمایندگان در جریان آن واقع شوند.

تبصره ۲- چنانچه در موضوعات فوق استعلام نشده باشد هیأت رئیسه موظف است در موارد عادی قبل از اعلام وصول طرح یا لایحه و در موارد فوریتی بعد از تصویب فوریت از معاونت استعلام نماید.

۳. ماده ۴- ...

تبصره ۱- ...

تبصره ۲- چنانچه در موضوعات فوق استعلام نشده باشد هیأت رئیسه نظر معاونت را استعلام می‌نماید.

اصل شصت و ششم

ترتیب انتخاب رئیس و هیأت رئیسه مجلس و تعداد کمیسیون‌ها و دوره تصدی آنها و امور مربوط به مذاکرات و انتظامات مجلس به وسیله آیین‌نامه داخلی مجلس معین می‌گردد.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل شصت و هفتم

نمایندگان باید در نخستین جلسه مجلس به ترتیب زیر سوگند یاد کنند و متن قسم‌نامه را امضاء نمایند:

بسم الله الرحمن الرحيم

«من در برابر قرآن مجید، به خدای قادر متعال سوگند یاد می‌کنم و با تکیه بر شرف انسانی خویش تعهد می‌نمایم که پاسدار حریم اسلام و نگاهبان دستاوردهای انقلاب اسلامی ملت ایران و مبانی جمهوری اسلامی باشم، ودیعه‌ای را که ملت به ما سپرده به عنوان امینی عادل پاسداری کنم و در انجام وظایف وکالت، امانت و تقوی را رعایت نمایم و همواره به استقلال و اعتلای کشور و حفظ حقوق ملت و خدمت به مردم پای‌بند باشم، از قانون اساسی دفاع کنم و در گفته‌ها و نوشته‌ها و اظهارنظرها، استقلال کشور و آزادی مردم و تأمین مصالح آنها را مدنظر داشته باشم.»

نمایندگان اقلیت‌های دینی این سوگند را با ذکر کتاب آسمانی خود یاد خواهند کرد. نمایندگانی که در جلسه نخست شرکت ندارند باید در اولین جلسه‌ای که حضور پیدا می‌کنند مراسم سوگند را به‌جای آورند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۶۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۸/۳۰ شورای نگهبان در خصوص طرح سه فوریتی الحاق یک تبصره به ماده (۵۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۰/۸/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

در مواردی که به طرق معتبر اثبات گردد داوطلبی، واجد شرایط بندهای مذکور در ماده ۲۸ نمی‌باشد او نمی‌تواند به عنوان امینی عادل سوگند یاد کند که پایبند به مفاد قسم‌نامه موضوع اصل (۶۷) قانون اساسی باشد لذا تبصره (۴) از این جهت مغایر این اصل می‌باشد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۷۱۲ مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

۲-۱ در ماده (۲۸) موضوع ماده (۱۱) تصریح شده است که داوطلبان هنگام ثبت نام باید دارای شرایط زیر باشند. اطلاق آن شامل افرادی می‌شود که شرایط بندهای (۱) و (۲) این ماده

۱. تبصره ۴- برای اثبات و احراز شرایط مندرج در بندهای (۱)، (۳) و (۵) ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ تنها ابراز کتبی توسط داوطلب و عدم اعلام کتبی و مستند از سوی مراجع مذکور در ماده (۴۸) قانون انتخابات فوق‌الذکر برای بررسی سوابق داوطلبان در محدوده صلاحیت ذاتی آنها (وزارت اطلاعات، دادستانی کل کشور، سازمان ثبت احوال کشور و اداره تشخیص هویت و پلیس بین‌الملل) مبنی بر عدم وجود شرایط، کافی است.

را ممکن است در فاصله ثبت نام تا برگزاری انتخابات از دست بدهند لذا این ماده از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۶۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۲. در بند (۲) ماده (۲۸) موضوع ماده (۱۱) صرف ابراز وفاداری به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در فرم ثبت نام کفایت نمی‌کند و باید وفاداری به آن احراز گردد لذا این بند مغایر اصل ۶۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۳. شرایط مذکور در ماده (۲۸) موضوع ماده (۱۱) اثباتی است و باید احراز شود در اینجا اصل صحت جاری نیست، مفاد تبصره (۳) این ماده مستلزم تجویز ورود افراد فاقد شرایط فوق‌الذکر به مجلس شورای اسلامی است، لذا این تبصره از این جهت مغایر اصل ۶۷ قانون اساسی شناخته شد مضافاً اینکه انحصار به طرق قانونی مستلزم نفی طرق معتبر شرعی است لذا این تبصره از این جهت نیز خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۶۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲-۴. در ماده (۳۰) موضوع ماده (۱۴) تصریح شده است انتخاب شوندگان هنگام ثبت نام نباید مشمول موارد زیر باشند. اطلاق آن شامل افرادی می‌شود که پس از ثبت نام و قبل از برگزاری انتخابات مشمول موارد موضوع ماده مذکور قرار گیرند لذا این ماده از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۶۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۲۸ موضوع ماده ۱۱- داوطلبان هنگام ثبت نام باید دارای شرایط زیر باشند:

۱- مسلمان بودن.

۲- ابراز وفاداری به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در فرم ثبت نام.

۳- تابعیت کشور جمهوری اسلامی ایران.

۴- داشتن حداقل سی سال و حداکثر هفتاد و پنج سال سن.

۵- حداقل مدرک فوق دیپلم یا معادل آن.

۶- سلامت جسمی و روحی در حد برخورداری از نعمت بینایی، شنوایی و گویایی.

۲. بند ۲ ماده ۲۸- ابراز وفاداری به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در فرم ثبت نام.

۳. تبصره ۳- اصل بر صحت اظهارات داوطلبین نمایندگی مجلس شورای اسلامی در فرم ثبت نام است مگر این که خلاف آن از طرق قانونی ثابت شده باشد.

۴. ماده ۱۴- ماده (۳۰) قانون مذکور به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۳۰- انتخاب شوندگان هنگام ثبت نام نباید مشمول موارد زیر باشند:

۱- تابعیت کشورهای خارجی با رعایت ماده (۹۸۲) قانون مدنی مصوب ۱۳۱۴.

۲- داشتن سابقه نمایندگی مجلسین سنا و شورای ملی سابق، عضویت در هیأت رئیسه کانون‌های حزب رستاخیز و حزب ایران نوین، انجمن‌های استان، شهرستان، شهر، مأموران ساواک و وابستگان به تشکیلات فراماسونری مستنداً به نظر کارشناسی وزارت اطلاعات.

۳- عضویت، وابستگی تشکیلاتی و فعالیت در احزاب، سازمان‌ها و گروه‌های ضدانقلاب مستنداً به نظر کارشناسی وزارت اطلاعات.

۵-۲. در تبصره ماده (۳۰) موضوع ماده (۱۴) انتساب موارد مندرج در آن ماده به داوطلبان نمایندگی را منحصر به اسناد و مدارک مراجع ذی صلاح نموده که در برخی موارد مرجعی برای آن موارد وجود ندارد همچنین در ذیل این تبصره اصل بر صحت اظهارات داوطلب، در فرم ثبت نام گذاشته شده است این انحصار مستلزم نفی طرق معتبر شرعی است لذا از این جهت اطلاق آن خلاف موازین شرع و مغایر اصول ۶۷ و ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶-۲. در این مصوبه داوطلبانی که عدم صلاحیت آنان با طی مراحل احراز گردد فاقد صلاحیت دانسته شده اند یعنی افرادی که عدم صلاحیت آنان اثبات نگردد و صلاحیت آنان نیز احراز نشود واجد شرایط دانسته شده اند. مثلاً مستفاد از ماده (۵۱) و تبصره آن موضوع ماده (۲۰) این است که داوطلبانی که صلاحیت آنان احراز نشود گرچه عدم صلاحیتشان ثابت نباشد، واجد شرایط محسوب می شوند که مستلزم تجویز ورود افراد غیر واجد شرایط به مجلس شورای اسلامی است لذا مغایر اصل ۶۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

→ ۴. ادامه عضویت در احزاب، سازمان ها و گروه ها بعد از غیرقانونی اعلام شدن در محاکم قضایی مستنداً به نظر کارشناسی وزارت اطلاعات.

۵. محکومیت به حدود شرعی.

۶. محجوریت و محکومیت به شمول اصل چهل و نهم (۴۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به حکم دادگاه.

۷. قاچاقچیان مواد مخدر و معتادان به این مواد.

۸. غضب زمین های موات به تشخیص دادگاه.

۹. شهرت به فساد و تجاهر به فسق.

۱۰. محکومیت قطعی کیفری در جرائم عمدی قبل از رفع اثر و انقضاء مدت محرومیت از حقوق اجتماعی به شرح مذکور در ماده (۶۲) مکرر قانون اصلاح دو ماده و الحاق یک ماده و یک تبصره به قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۷/۲/۲۷.

۱۱. محکومیت به خیانت و کلاهبرداری و اختلاس و ارتشاء و غضب اموال دیگران به حکم قطعی محاکم صالحه قضایی.

۱. تبصره ماده ۳۰- انتساب امور مندرج در این ماده به داوطلبان نمایندگی مجلس باید مستند به اسناد و مدارک مورد تأیید مراجع ذی صلاح باشد و همچنین اصل بر صحت اظهارات داوطلب در فرم ثبت نام می باشد مگر آن که خلاف آن به طور مستدل و مستند در مراجع ذی صلاح اثبات شود.

۲. ماده ۲۰- ماده (۵۱) قانون مذکور و تبصره آن به شرح زیر اصلاح می شود:

ماده ۵۱- فرمانداران و بخشداران مراکز حوزه های انتخابیه مکلف اند نظر هیأت اجرایی را در خصوص داوطلبان واجد شرایط قانونی و افرادی که عدم صلاحیت آنان احراز شده است ظرف یک روز به داوطلبان ابلاغ نمایند. تبصره - ابلاغ نظر هیأت اجرایی به کسانی که عدم صلاحیت آنان احراز شده با ذکر دلیل و به صورت مجرمانه خواهد بود و آنان می توانند ظرف چهار روز از تاریخ ابلاغ شکایت خود را مستدل به هیأت نظارت استان تسلیم نمایند.

- ۲-۷- در ماده (۵۲) موضوع ماده (۲۱) و تبصره آن رسیدگی هیأت نظارت را منحصر به احراز عدم صلاحیت نموده است لذا مغایر اصل ۶۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)
- ۲-۸- چون در ماده ۵۲ مکرر موضوع ماده ۲۲ میزان رد داوطلب نمایندگی را منحصر به احراز عدم صلاحیت نموده است لذا از این جهت مغایر اصل ۶۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)
- ۲-۹- ر.ک: نظریه ذیل اصل سوم.

۱. ماده ۲۱- ماده (۵۲) قانون مذکور و تبصره‌های آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۵۲- گزارش‌ها و شکایات موضوع تبصره ماده (۵۱) این قانون ظرف پنج روز پس از پایان مهلت دریافت شکایت، در جلسه هیأت نظارت استان رسیدگی و نتیجه صورتجلسه می‌شود و بلافاصله یک نسخه از صورتجلسه برای فرماندار یا بخشدار ارسال می‌گردد. چنانچه هیأت نظارت استان، نظر هیأت اجرایی را مبنی بر احراز عدم صلاحیت داوطلب تأیید نماید موظف است در این خصوص نظر هیأت مرکزی نظارت را کسب نماید.

تبصره ۱- فرماندار یا بخشدار موظف است ظرف یک روز از دریافت نظر هیأت نظارت استان مراتب احراز عدم صلاحیت را کتباً به داوطلب ابلاغ کند تا در صورت اعتراض حداکثر ظرف مدت چهار روز شکایت خود را کتباً به شورای نگهبان تسلیم نماید.

تبصره ۲- شورای نگهبان ظرف ده روز پس از پایان مهلت دریافت شکایات، نظر قطعی و نهایی خود را در خصوص داوطلبان واجد شرایط قانونی به وزارت کشور اعلام می‌نماید. وزارت کشور ظرف مدت یک روز نظر شورای نگهبان را به فرماندار و بخشدار ذی‌ربط ابلاغ می‌کند.

۲. ماده ۲۲- ماده زیر به عنوان ماده (۵۲) مکرر به قانون مذکور الحاق می‌شود:

ماده ۵۲ مکرر - چنانچه در مورد داوطلب یا داوطلبانی که هیأت اجرایی نظر به عدم صلاحیت آنها نداده است، هیأت نظارت استان پس از کسب نظر هیأت مرکزی نظارت، عدم صلاحیت آنها را احراز نماید، نظر خود را با ذکر دلایل و مدارک و مستندات حداکثر ظرف مدت پنج روز از تاریخ وصول برای بررسی مجدد به هیأت اجرایی اعلام می‌نماید. هیأت اجرایی موظف است ظرف سه روز دلایل و مستندات هیأت نظارت را بررسی نماید و در صورت بقا بر نظر اولیه خود مراتب از طریق هیأت نظارت استان به شورای نگهبان اعلام خواهد شد. چنانچه شورای نگهبان پس از بررسی، نظر بر عدم صلاحیت داوطلب داشته باشد حداکثر ظرف پنج روز موضوع، با دلایل و مدارک و مستندات قانونی از طریق وزارت کشور به داوطلب ابلاغ می‌شود. داوطلبان رد صلاحیت شده موضوع این ماده و ماده (۵۲) این قانون در صورتی که نسبت به قانونی بودن یا صحت اسناد و مدارک مستند عدم صلاحیت خود و یا دلالت یا کفایت آنها اعتراض داشته باشند می‌توانند اعتراض خود را طی سه روز از تاریخ تحویل ابلاغیه به دیوان عالی کشور تسلیم نمایند. دیوان عالی کشور موظف است برای رسیدگی به اعتراضات داوطلبان شعبه یا شعب ویژه‌ای تشکیل دهد. هر شعبه مرکب از سه نفر قضات دیوان عالی که دارای بالاترین رتبه و گروه و سابقه قضایی هستند (یک نفر به عنوان رئیس و دو نفر به عنوان مستشار) تشکیل می‌گردد. شعب مذکور ظرف یک ماه از تاریخ وصول اعتراض به موضوع رسیدگی و رأی خود را که قطعی و لازم‌الاجرا است صادر و به وزارت کشور و شورای نگهبان ابلاغ می‌نماید. ملاک تصمیم در دادگاه‌های مذکور رأی اکثریت قضات شعبه می‌باشد. ...

۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۳۰۶ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی تغییر حوزه انتخابیه داوطلبان نمایندگی مجلس شورای اسلامی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۹/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق «عدم نیاز به بررسی مجدد» مذکور در تبصره (۲) ماده واحده مستلزم تأیید صلاحیت داوطلبانی خواهد شد که مدارک جدیدی در حوزه انتخابیه جدید نسبت به عدم صلاحیت آنان به دست آمده است از این جهت مغایر اصول ۶۷ و ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۵۴ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح سه فوریتی الحاق دو تبصره به ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۴ در تبصره ۳ با توجه به اینکه شرط طریق معتبر عرفی نیز وثاقت است، معتبر دانستن تأیید کتبی ده نفر در صورتی که وثاقت همه آنان احراز نشده باشد تجویز عمل بطریق غیرمعتبر عرفی است و اطلاق تجویز عمل به این تأییدیه چون مستلزم ورود اشخاص غیر امین و عادل به مجلس شورای اسلامی است لذا از این جهت خلاف شرع و مغایر اصول ۶۷ و ۹۹ قانون اساسی است.^(۲)

۲-۴ در تبصره ۴ با توجه به قید کلمه «و قانونی» پس از کلمه «معتبر» در ذیل پاراگراف اول این تبصره چون اطلاق آن مستلزم نفی اعتبار طرق معتبری است که در قانون ذکری از آن نشده است لذا از این جهت خلاف شرع و مغایر اصول ۶۷ و ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۲- برای داوطلبان موضوع این قانون نیاز به ثبت نام مجدد و یا بررسی مجدد صلاحیت در حوزه انتخابیه جدید نمی‌باشد.

۲. ماده واحده - عبارات زیر به عنوان تبصره (۳) و (۴) به ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ الحاق می‌گردد:

تبصره ۳- ضابطه وجود شرایط موضوع بندهای (۱)، (۳) و (۵) ماده فوق عرفی است و در صورتی که اظهار خود داوطلب برای هیأت اجرایی یا هیأت نظارت کافی تشخیص داده نشود تأییدیه کتبی ده نفر از میان افراد زیر در حوزه انتخابیه داوطلب به عنوان تأیید عرفی تلقی و برای هیأت‌های اجرایی و مراجع نظارتی کافی و لازم‌الاتباع است: ۱- معتمدین موضوع صدر ماده (۳۲) قانون انتخابات مصوب ۱۳۷۸/۹/۷. ۲- اعضای شورای شهر، بخش یا شورای شهرستان. ۳- قضات شاغل. ۴- ائمه جمعه یا روحانیون شناخته شده.

۳. تبصره ۴- صلاحیت نامزدهایی که در یکی از ادوار گذشته مجلس داوطلب بوده و تأیید شده‌اند همچنان تأیید شده تلقی می‌گردد، مگر این که با اسناد و مدارک معتبر و قانونی فقدان آن احراز گردد. مفاد این ماده برای انتخابات هفتمین دوره مجلس شورای اسلامی و ادوار پس از آن لازم‌الاجرا است.

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری مورخ ۱۳۶۰/۴/۲۸ شورای نگهبان:

آنچه از قانون اساسی مخصوصاً اصل ۶۷ در مورد سوگند به خداوند متعال و پاسداری از حریم اسلام و مفهوم اصل ۶۴ استفاده می‌شود، فقط کسانی صلاحیت نمایندگی مجلس شورای اسلامی را دارند که یا مسلمان و متعهد به مبانی اسلام و یا از اقلیت‌های مذکور در اصل ۶۴ باشند. بنابراین دستور دهید اسامی این‌گونه افراد را از لیست نامزدها حذف و به اطلاع عموم برسانند.

اصل شصت و هشتم

در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور به پیشنهاد رئیس‌جمهور و تصویب سه چهارم مجموع نمایندگان و تأیید شورای نگهبان انتخابات نقاط اشغال شده یا تمامی مملکت برای مدت معینی متوقف می‌شود و در صورت عدم تشکیل مجلس جدید، مجلس سابق همچنان به کار خود ادامه خواهد داد.

۱- نظریه شماره ۶۰۶۱ مورخ ۱۳۶۵/۳/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب در جلسه علنی روز سه‌شنبه ۱۳۶۵/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

نسبت به ماده دوازده با توجه به اینکه طبق اصل ۶۸ تأیید شورای نگهبان پس از تصویب مجلس شورای اسلامی لازم است جمله (کسب تأیید شورای نگهبان) برای گزارش با قانون اساسی مغایر است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۶۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۸/۳۰ شورای نگهبان در خصوص طرح سه فوریتی الحاق یک تبصره به ماده (۵۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۰/۸/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

در قانون اساسی جمهوری اسلامی توقف انتخابات، صرفاً در اصل (۶۸) پیش‌بینی شده است چون مفاد تبصره (۶) به نحوی مستلزم توقف انتخابات استان گلستان در غیر موارد مذکور در این اصل می‌باشد، این تبصره مغایر با قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۱۲- چنانچه در جریان برگزاری انتخابات مجلس شورای اسلامی نیز به لحاظ وقوع جنگ، برگزاری انتخابات در یک یا چند حوزه انتخابیه متأثر گردد وزارت کشور با تأیید شورای نگهبان بلافاصله گزارش توجیهی شروع توقف انتخابات را به رئیس‌جمهور تسلیم می‌نماید تا برابر ماده ۱۱ این قانون عمل نماید.

۲. تبصره ۶- انتخابات میان دوره‌ای دوره ششم مجلس شورای اسلامی در استان گلستان تا تطبیق وضع داوطلبان با این قانون به تعویق می‌افتد.

اصل شصت و نهم

مصوب ۱۳۶۸: مذاکرات مجلس شورای اسلامی باید علنی باشد و گزارش کامل آن از طریق رادیو و روزنامه رسمی برای اطلاع عموم منتشر شود. در شرایط اضطراری، در صورتی که رعایت امنیت کشور ایجاب کند، به تقاضای رئیس‌جمهور یا یکی از وزراء یا ده نفر از نمایندگان، جلسه غیرعلنی تشکیل می‌شود. مصوبات جلسه غیرعلنی در صورتی معتبر است که با حضور شورای نگهبان به تصویب سه چهارم مجموع نمایندگان برسد. گزارش و مصوبات این جلسات باید پس از بر طرف شدن شرایط اضطراری برای اطلاع عموم منتشر گردد.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): مذاکرات مجلس شورای ملی باید علنی باشد و گزارش کامل آن از طریق رادیو و روزنامه رسمی برای اطلاع عموم منتشر شود. در شرایط اضطراری در صورتی که رعایت امنیت کشور ایجاب کند، به تقاضای نخست‌وزیر یا یکی از وزراء یا ده نفر از نمایندگان جلسه غیرعلنی تشکیل می‌شود. مصوبات جلسه غیرعلنی در صورتی معتبر است که با حضور شورای نگهبان به تصویب سه چهارم مجموع نمایندگان برسد. گزارش و مصوبات این جلسات باید پس از بر طرف شدن شرایط اضطراری برای اطلاع عموم منتشر گردد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

قرائت گزارش موضوع ماده ۴ در جلسه علنی مجلس شورای اسلامی بدون رعایت اصل ۶۹ قانون اساسی مغایر این اصل می‌باشد.^(۱)

۱. ماده ۴- ماده (۱۶) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۱۶- رئیس‌جمهور سالی یک بار گزارش موارد توقف و عدم اجرا و یا نقض قانون اساسی را با تصمیمات متخذه و ذکر موانع و مشکلات، تنظیم و به اطلاع مجلس شورای اسلامی می‌رساند. گزارش رئیس‌جمهور در جلسه علنی مجلس قرائت می‌شود. همچنین رئیس‌جمهور می‌تواند هرگاه لازم بداند، مستقیماً مردم را از طرق مقتضی در جریان موارد عدم اجرا یا نقض قانون اساسی و اقداماتی که انجام داده، قرار دهد.

۲- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

ماده (۱۶) موضوع جزء (۲) بند (د) ماده (۱۲۰)، مغایر اصل ۶۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره م/ ۵۴ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۸ شورای نگهبان:

اصل ۶۹ قانون اساسی صراحت دارد که باید گزارش کامل مذاکرات مجلس شورای اسلامی از طریق رادیو و روزنامه رسمی منتشر شود. بنابراین اکتفا به دو طریق پیشنهاد شده خلاف قانون اساسی می‌باشد.

۲- نظریه تفسیری شماره ۹۵۹۰ مورخ ۱۳۶۲/۷/۱۴ شورای نگهبان:

سؤال آقایان نمایندگان مجلس شورای اسلامی درباره تفسیر اصل ۶۹ قانون اساسی در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان مستفاد از اصل ۶۹ قانون اساسی این است که در شرایط اضطراری در صورتی که رعایت امنیت کشور ایجاب کند مقامات صالح برای تقاضای جلسه غیرعلنی نخست وزیر یا یکی از وزرا یا ده نفر از نمایندگان می‌باشند و باید طبق تقاضای آنها جلسه غیرعلنی تشکیل شود ولی پس از تشکیل جلسه غیرعلنی در صورتی که اکثریت مجلس شورای اسلامی دلایل تقاضاکننده را نسبت به وجود شرایط اضطراری کافی ندانست موضوع در جلسه علنی قابل طرح و رسیدگی خواهد بود.

۱. ماده ۱۶- ماده (۱۲۰) به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۱۲۰- نصاب رأی‌گیری در مجلس، کمیسیون، کمیته و شعبه در موارد مختلف به شرح زیر می‌باشد:

الف - ...

د - اکثریت دو سوم نمایندگان حاضر:

۱- تصویب آیین‌نامه داخلی مجلس و تفسیر آن.

۲- تصویب تشکیل جلسه رسمی غیرعلنی مجلس.

۳- ...

اصل هفتادم

مصوب ۱۳۶۸: رئیس‌جمهور و معاونان او و وزیران به اجتماع یا به افراد حق شرکت در جلسات علنی مجلس را دارند و می‌توانند مشاوران خود را همراه داشته باشند و در صورتی که نمایندگان لازم بدانند، وزراء مکلف به حضورند و هرگاه تقاضا کنند مطالبشان استماع می‌شود.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر و وزیران به اجتماع یا به افراد حق شرکت در جلسات علنی مجلس را دارند و می‌توانند مشاوران خود را همراه داشته باشند و در صورتی که نمایندگان لازم بدانند، رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر و وزراء مکلف به حضورند و هرگاه تقاضا کنند مطالبشان استماع می‌شود. دعوت رئیس‌جمهور به مجلس باید به تصویب اکثریت برسد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۳۸۲۵ مورخ ۱۳۷۱/۸/۲۰ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه ۱۳۷۱/۸/۱۳ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۰۸۰ مورخ ۱۳۷۳/۸/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده ۷۴ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۳/۸/۸ مجلس شورای اسلامی:
اضافه شدن رئیس دیوان محاسبات مغایر اصل ۷۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳- نظریه شماره ۷۲۵۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۷۳/۹/۱۵ مجلس شورای اسلامی:
مکلف نمودن رئیس‌جمهور و رئیس سازمان حفاظت محیط زیست در ماده ۳۷ مغایر اصول ۷۰ و ۱۲۲ قانون اساسی است.^(۳)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند یازدهم.

۲. ماده‌واحد - ماده ۷۴ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی به شرح زیر اصلاح می‌گردد:
ماده ۷۴- هرگاه هنگام بحث درباره لوایح و طرح‌ها، رئیس‌جمهور و معاونان وی، وزیران و معاونان آنها همچنین مخبرین کمیسیون‌های مربوطه و رئیس دیوان محاسبات لازم بدانند می‌توانند در موضوع بحث با رعایت مواد مطروحه برای مدت معین طبق آیین‌نامه اظهارنظر نمایند.

۳. ماده ۳۷- رئیس‌جمهور و رئیس سازمان حفاظت محیط زیست مسئول اجرای دقیق این قانون بوده و موظفند هر شش ماه یک بار گزارش عملکرد خود را به اطلاع کمیسیون ذی‌ربط مجلس شورای اسلامی برسانند.

۴- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

مفهوم ماده ۷ که به غیر از مقامات مقرر در قانون اساسی به مقامات دیگری ولو بدون اجازه حق ورود به مجلس را می‌دهد خلاف اصل ۷۰ قانون اساسی است و چون نافی حق حضور رئیس قوه قضائیه در مراسم تحلیف رئیس‌جمهور می‌باشد خلاف اصل ۱۲۱ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح لایحه قانونی راجع به تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی:

در بند (۴) ماده (۶) اطلاق ارائه اظهارنظر رسمی در مورد طرح‌ها و لوایح قانونی توسط شورای عالی آموزش و پرورش به مجلس شورای اسلامی چون شامل حضور افرادی غیر از اشخاص مذکور در اصل ۷۰ قانون اساسی در جلسات علنی مجلس می‌باشد. لذا مغایر این اصل شناخته شد.^(۲)

۶- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یک هزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

ماده (۱۱) موضوع ماده (۶۴)، از این جهت که اختصاص تمام یا بخشی از جلسه مجلس برای رسیدگی به امور مهم و مکلف بودن وزراء به حضور در مجلس را به تشخیص هیأت رئیسه واگذار نموده است، مغایر اصل ۷۰ قانون اساسی شناخته شد، و بر تبصره (۱) این ماده نیز همین اشکال وارد است.^(۳)

۱. به غیر از رئیس‌جمهور و معاونان و مشاوران او و وزراء و اعضای شورای نگهبان و رئیس و دادستان دیوان محاسبات و معاونان امور مجلس و سازمان برنامه و بودجه و وزراء و آن عده از کارکنان و مستخدمین مجلس که از طرف هیأت رئیسه اجازه ورود به جلسه را دارند هیچ‌کس حق ورود به تالار جلسه را موقع تشکیل جلسه نخواهد داشت مگر از اعضای اداری مجلس که رئیس مجلس او را احضار کرده باشد.

۲. بند ۴ ماده ۶- ارائه اظهارنظر رسمی در مورد طرح‌ها و لوایح قانونی مربوط به وظایف شورای عالی آموزش و پرورش به مجلس شورای اسلامی.

۳. ماده ۱۱- عنوان «مبحث چهارم - حضور اعضای قوه مجریه و شورای نگهبان در مجلس» قبل از ماده (۶۴) حذف و ماده (۶۴) به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۶۴- هیأت رئیسه مجلس می‌تواند تمام یا بخشی از یک جلسه مجلس را برای رسیدگی به امور مهم و اساسی کشور اختصاص دهد و به تشخیص هیأت رئیسه، وزراء مکلف به حضور می‌باشند.

ماده (۱۱) موضوع ذیل تبصره (۲) ماده (۶۴)، که تشخیص نوع جلسه را به هیأت رئیسه محول نموده، مغایر اصل ۷۰ قانون اساسی شناخته شد.

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۸۸۴۶ مورخ ۱۳۶۷/۸ شورای نگهبان:

آنچه از اصل ۷۰ قانون اساسی استفاده می‌شود این است که مقامات مذکور در این اصل حق شرکت در جلسات مجلس شورای اسلامی را دارند و مطالبشان را در ارتباط با دستور مجلس بیان می‌نمایند. زائد بر این چنانچه در آیین‌نامه حقی برای آنها مقرر شود گرچه به موجب قانون اساسی نیست با قانون اساسی مغایرت ندارد.

→ تبصره ۱- چنانچه ده نفر از نمایندگان یا رؤسای قوای مجریه یا قضائیه یا هریک از وزیران درخواست چنین جلسه‌ای داشته باشند پس از تصویب هیأت رئیسه برگزار می‌شود.

تبصره ۲- دستور این جلسات و چگونگی اداره آن توسط هیأت رئیسه تعیین خواهد شد و می‌تواند به تشخیص هیأت رئیسه، علنی رسمی یا غیرعلنی غیررسمی باشد.

اصل هفتاد و یکم

مجلس شورای اسلامی در عموم مسائل در حدود مقرر در قانون اساسی می‌تواند قانون وضع کند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۸۷۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۳/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تأسیس وزارت اطلاعات مصوب جلسه ۱۳۶۱/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۴۷۲۵ مورخ ۱۳۶۴/۷/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه لغو لایحه قانونی شمول قانون استخدام کشوری به کارمندان غیرنظامی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه روز پنجشنبه یازدهم مهر ماه ۱۳۶۴ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه این مصوبه به قوانین دوره گذشته که از تاریخ ۵۹/۳/۵ رسماً ملغی شده حاکمیت می‌بخشد بدون طرح مواد آن در مجلس شورای اسلامی و اعمال شور و اظهارنظر نمایندگان محترم پیرامون آن صورت قانونگذاری ندارد، با اصل ۷۱ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۲)

۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصت قانون اساسی، بند هشتم.

۲. ماده واحده - لایحه قانونی شمول مقررات قانون استخدام کشوری به کارمندان غیرنظامی مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۵۹/۳/۵ شورای انقلاب اسلامی ایران نسبت به کارمندان غیرنظامی ارتش و کارمندان فنی غیرنظامی ژاندارمری که به علت مشکلاتی اجرا نشده است کان‌لم‌یکن تلقی و مقررات استخدامی سابق کماکان از ۵۹/۳/۵ قابل اجرا می‌باشد.

تبصره ۱- کارمندان غیرنظامی و غیرفنی ژاندارمری و شهربانی جمهوری اسلامی ایران از این قانون مستثنی بوده و کماکان تابع مقررات مصوب شورای انقلاب خواهند بود.

تبصره ۲- مقررات آیین‌نامه استخدام کارمندان غیرنظامی در ارتش مصوب ۱۳۵۴/۱۲/۳ تا تصویب طرح قانونی اصلاح قوانین ارتش کماکان قابل اجرا می‌باشد.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هشتم، بند ششم.

۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

۱-۴- در ماده ۱ شمول دستگاه‌های حکومتی، در مورد خبرگان رهبری و شورای نگهبان و مجمع تشخیص مصلحت و مجلس شورای اسلامی و قوه قضائیه و هر مقام و دستگاه دیگری که قانون اساسی به آنها اختیار یا وظیفه‌ای داده است نسبت به تشخیص، برداشت، نوع و کیفیت اعمال این اختیار و مسئولیت خلاف اصول مربوط قانون اساسی من جمله ۷۱، ۷۳، ۸۵، ۹۴، ۹۶، ۹۸، ۹۹، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۲، ۱۵۶ شناخته شد.^(۱)

۲-۴- در ماده ۲ صدور دستور توقف در خصوص تصمیمات و اقداماتی که مطابق قانون اساسی مسئول مشخص دارد خلاف اصول متعدد قانون اساسی من جمله اصول ۷۱، ۸۵، ۹۴، ۹۶، ۹۸، ۹۹، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۵۹، ۱۵۶، ۱۱۲ و ۱۷۵ شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۱- متن زیر و تبصره ذیل آن به انتهای ماده (۱۳) اضافه می‌شود:

رئیس‌جمهور می‌تواند وظایف مربوط به نظارت، کسب اطلاعات، بازرسی، پیگیری و بررسی را از طریق هیأتی متشکل از افراد صاحب نظر در امور حقوقی و اجرایی به نام هیأت پیگیری و نظارت بر اجرای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، انجام دهد. کلیه دستگاه‌های حکومتی موظفند با هیأت منصوب از سوی رئیس‌جمهور همکاری لازم را نموده و به مکاتبات هیأت در ارتباط با قانون اساسی و چگونگی اجرا یا نقض آن در اسرع وقت مناسب، حداکثر ظرف مدت دو ماه از تاریخ وصول، پاسخ لازم را همراه با توضیحات کافی ارائه داده و کلیه اطلاعات، اسناد و مدارک درخواست شده را در اختیار هیأت قرار دهند و امکان بازرسی را فراهم نمایند.

۲. ماده ۲- ماده (۱۴) به شرح زیر اصلاح و سه تبصره به آن الحاق می‌شود:

ماده ۱۴- در صورت توقف، نقض یا عدم اجرای اصلی از اصول قانون اساسی، رئیس‌جمهور در اجرای وظایف خویش برای اجرای قانون اساسی به نحو مقتضی اقدام می‌نماید و برای این منظور می‌تواند ضمن دستور توقف تصمیمات و اقدامات انجام شده برخلاف قانون اساسی، مراتب را به اطلاع بالاترین مقام مسئول مربوطه در هر یک از قوا و نهادهای حکومتی برساند و علت توقف، نقض یا عدم اجرا را خواستار گردد. مقام مسئول موظف است در اسرع وقت مناسب، حداکثر ظرف مدت دو ماه پاسخ خود را مشروحاً و با ذکر دلیل به اطلاع رئیس‌جمهور برساند. در صورتی که پس از بررسی و تشخیص رئیس‌جمهور، توقف یا نقض یا عدم اجرا همچنان ثابت باشد، رئیس‌جمهور نسبت به اجرای اصل یا اصول مربوطه و رفع عوارض ناشی از تخلف اقدام لازم را معمول و از جمله دستور توقف تصمیمات و اقدامات انجام شده بر خلاف قانون اساسی را صادر می‌نماید و

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۷۵/۲۱/۰۶۵۰ مورخ ۱۳۷۵/۴/۱۲ شورای نگهبان:

بدون تردید اعتبار قانونی مصوبات مجلس شورای اسلامی منوط به اظهارنظر شورای نگهبان است و در مقام تعارض دو قانون که شورای نگهبان هر دو را تأیید نموده است معیار و ملاک، تاریخ تصویب مجلس شورای اسلامی است و در صورت وحدت زمان، قانون خاص، قانون عام را تخصیص می‌زند.

اصل هفتاد و دوم

مجلس شورای اسلامی نمی‌تواند قوانینی وضع کند که با اصول و احکام مذهب رسمی کشور یا قانون اساسی مغایرت داشته باشد. تشخیص این امر به ترتیبی که در اصل نود و ششم آمده بر عهده شورای نگهبان است.

۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲ در ذیل ماده (۳) تصریح شده است که تا زمان تصویب آیین دادرسی طبق قانون اصول محاکمات جزایی و اصلاحات بعدی آن و قانون امور حسبی و سایر قوانین عمل می‌شود، صرف نظر از ایرادات متعدد شرعی که شورا قبلاً نسبت به موادی از قانون فوق اعلام نموده است و همچنین ابهام عبارت سایر قوانین چون این قانون منسوخ می‌باشد، طرح مجدد آن منوط به طی مراحل قانونی است لذا از این جهت مغایر اصول ۷۲ و ۷۴ و ۹۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۲ در ذیل تبصره (۱) ماده (۲۰) عنوان شده است که وفق مقررات قوانین محاکم جنایی مصوب ۱۳۳۷ و ۱۳۳۹ رسیدگی شود چون این قوانین منسوخ گردیده‌اند طرح مجدد آنها منوط به طی مراحل قانونی است. لذا مغایر اصول ۷۲ و ۷۴ و ۹۴ قانون اساسی شناخته شد همچنین اطلاق رسیدگی به جرائم مطبوعاتی و سیاسی صرفاً در دادگاه کیفری استان چون در مواردی موجب تضییع حقوق مردم می‌شود لذا خلاف موازین شرع و

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهارم، بند دوم.

۲. ماده ۳- در هر حوزه قضایی که دادگاه عمومی تشکیل شده یا بشود یک دادرسی نیز در معیت آن تشکیل می‌گردد. تشکیلات، حدود صلاحیت، وظایف و اختیارات دادرسی مذکور که «دادرسی عمومی و انقلاب» نامیده می‌شود، تا زمان تصویب آیین دادرسی مربوطه که حداکثر شش ماه پس از تصویب این قانون خواهد بود، بر طبق قانون اصول محاکمات جزایی و اصلاحات بعدی آن و قانون امور حسبی و سایر قوانین می‌باشد.

اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۵/۱ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱. تبصره ۱- رسیدگی به جرائمی که مجازات قانونی آنها قصاص عضو یا قصاص نفس یا اعدام یا رجم یا صلب و یا حبس ابد باشد و نیز رسیدگی به جرائم مطبوعاتی و سیاسی ابتدائاً در دادگاه تجدیدنظر استان به عمل خواهد آمد و در این مورد، دادگاه مذکور «دادگاه کیفری استان» نامیده می شود. دادگاه کیفری استان برای رسیدگی به جرائمی که مجازات قانونی آنها قصاص نفس یا اعدام یا رجم یا صلب یا حبس دائم باشد از پنج نفر (رئیس و چهار مستشار یا دادرس علی البدل دادگاه تجدیدنظر استان) و برای رسیدگی به جرائمی که مجازات قانونی آنها قصاص عضو و جرائم مطبوعاتی و سیاسی باشد از سه نفر (رئیس و دو مستشار یا دادرس علی البدل دادگاه تجدیدنظر استان) تشکیل می شود. وفق مقررات قوانین محاکم جنایی مصوب ۱۳۳۷ و ۱۳۳۹ رسیدگی می نماید. دادگاه کیفری استان در رسیدگی به جرائم مطبوعاتی و سیاسی با حضور هیأت منصفه تشکیل خواهد شد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند چهارم.

اصل هفتاد و سوم

شرح و تفسیر قوانین عادی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی است. مفاد این اصل مانع از تفسیری که دادرسان، در مقام تمیز حق، از قوانین می‌کنند نیست.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۴۷۴۳ مورخ ۱۳۶۱/۴/۳ شورای نگهبان درخصوص طرح توزیع عادلانه آب مصوب مجلس علنی ۶۱/۳/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

تعاریف و اصطلاحات فنی و عناوین قانونی اگر مبین نباشند تصویب قانون مفهوم صحیح و معنای معقولی پیدا نمی‌کند و ایکال این تعاریف به پس از تصویب قانون و آیین‌نامه‌ای که بعداً تصویب خواهد شد، مصوبه را غیرمعتبر و اظهارنظر درباره آن را از لحاظ انطباق با موازین شرعی و قانون اساسی غیرممکن می‌سازد. اولین چیزی که رکن اساسی هر حکم و قانون است موضوع آن است که حکم و قانون بدون مشخص بودن موضوع آن در نظر حاکم و قانونگذار حکم بلا موضوع است. علیهذا چون ایکال این تعاریف به آیین‌نامه برای این بوده است که این عناوین و اصطلاحات ضوابط مشخص و معانی مبینی ندارند و معرض اختلاف نظر عرف و اهل فن است و تصویب نموده‌اند طبق آیین‌نامه مفاهیم موضوعات احکام این طرح معلوم گردد. این اصدار حکم بدون مشخص کردن موضوع و اجمال واقعی است که معقول نمی‌باشد. این اصطلاحات و عناوین اگر احتیاج به تعریف دارد چنانکه در طرح فرض شده است باید قبلاً مانند مصوبه معادن در طرح، مذکور و کل طرح با توجه به آن تعاریف به تصویب برسد و اگر احتیاج به تعریف ندارد پس واگذاری آن به آیین‌نامه مفهومی و واگذاری اختیار کوتاه کردن یا گسترش دادن موضوع حکم و مفهوم مشخص این اصطلاحات و عناوین به هیأت وزیران است و چون مآلاً قانونگذاری است، با اصل ۸۵ قانون اساسی مغایرت دارد و اگر مقصود از این ماده این است که شرح و تفسیر این عناوین به وسیله آیین‌نامه انجام شود، علاوه بر اینکه مفهومی این است که در حین قانونگذاری موضوع قانون معین نبوده است با اصل ۷۳ قانون اساسی مغایرت دارد و بنا بر کل این بررسی‌ها اظهارنظر قاطع شورای نگهبان نیز نسبت به چنین مصوبه‌ای هر چند کل یا بعض این اصطلاحات از نظر شورا مبین باشد صحیح نیست.^(۱)

۱. ماده ۵۳ - آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون توسط وزارتین نیرو و کشاورزی و عمران و روستایی برحسب مورد تهیه و پس از تصویب هیأت وزیران قابل اجرا خواهد بود. (برای اطلاع از متن طرح مزبور رک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره اول مجلس شورای اسلامی، انتشارات ریاست جمهوری، صص ۲۱۹-۲۲۸).

۲- نظریه شماره ۳۵۴۱ مورخ ۱۳۶۴/۳/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تأسیس وزارت صنایع سنگین مصوب جلسه مورخ ۱۳۶۴/۳/۵ مجلس شورای اسلامی: اطلاق تبصره ۱ ماده ۱ در موارد ابهام یا اجمال قانون که نیاز به تفسیر از جانب مجلس شورای اسلامی را دارد با اصل ۷۳ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۳۳۸۸ مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۲۰ شورای نگهبان در خصوص تفسیر قانونی راجع به تعیین نماینده قوه مقننه در قانون اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۷/۱۰/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه در ماده ۴ قانون اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۱۰/۸ مجلس شورای اسلامی که مدت تصدی نمایندگان قوای سه گانه دو سال تصریح شده است هیچ گونه ابهام و اجمال و کلیتی ملحوظ نیست مورد مذکور در مصوبه از مصادیق تفسیر نبوده و با اصل ۷۳ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۲)

۴- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۲۲۰ مورخ ۱۳۷۹/۸/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح استفساریه مواد (۱۲) و (۱۳) قانون اقدامات تأمینی مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۵ مجلس شورای اسلامی: اطلاق «مؤسسه» مذکور در ماده ۱۲ و اشیاء مذکور در ماده (۱۳) ابهامی ندارد و بلااشکال مؤسسه مطبوعاتی و روزنامه را هم شامل می شود، فلذا خارج نمودن آنها از شمول دو ماده مذکور عنوان تفسیر به خود نمی گیرد و خلاف اصل ۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۱ ماده ۱- برای احتراز از تداخل وظیفه بین این وزارتخانه و وزارت صنایع و تشخیص مصادیق صنایع مذکور در ماده یک این قانون کمیسیونی به سرپرستی و عضویت وزیر صنایع و وزرای صنایع و برنامه و بودجه یا نمایندگان تام‌الاختیار آنها تشکیل و مکلف به اتخاذ تصمیم بوده، تصمیمات این هیأت با دو رأی موافق لازم‌الاجرا می‌باشد. مدت قانونی موضوع این تبصره سه ماه خواهد بود.

۲. موضوع استفسار: چنانچه دوره مجلس خاتمه یافته و دوره جدید شروع شود آیا نماینده قوه مقننه که به موجب قانون اداره صدا و سیما به عنوان عضو شورای سرپرستی به مدت ۲ سال در دوره قبل انتخاب شده و مدت عضویت او هم منقضی نشده است می‌تواند در دوره جدید به عنوان نماینده قوه مقننه عضو آن شورا باشد؟ یا اینکه مجلس جدید باید نماینده دیگری تعیین نماید.

نظر مجلس: ماده واحده - چنانچه دوره مجلس خاتمه یافته و دوره جدید شروع شود نماینده قوه مقننه که به موجب قانون اداره صدا و سیما به عنوان عضو شورای سرپرستی به مدت ۲ سال در دوره قبل انتخاب شده و مدت عضویت او هم منقضی نشده است نمی‌تواند در دوره جدید به عنوان نماینده قوه مقننه عضو آن شورا باشد و مجلس نسبت به انتخاب نماینده اقدام خواهد نمود.

۳. مواد (۱۲) و (۱۳) قانون اقدامات تأمینی مصوب سال ۱۳۳۹/۲/۱۲ شامل مطبوعات نمی‌شود و به استناد آن نمی‌توان مطبوعات را تعطیل کرد.

۵- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۶- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۱۷۲ مورخ ۱۳۸۴/۱۰/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح استفساریه ماده (۲۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۴/۹/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

قسمت اخیر ماده واحده، عبارت: «در صورت ادامه مسئولیت اداری مزبور، افراد فوق از عضویت در شوراهای اسلامی مستعفی شناخته می‌شوند.» از این جهت که تفسیر قانون سابق نیست بلکه تقنین جدید است مغایر اصل ۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۷- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۷۶۴۸ مورخ ۱۳۸۵/۶/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح استفساریه بند(الف) ماده (۱۳۹) قانون برنامه چهارم توسعه و جزء (۱) بند(ب) ماده (۱) قانون برنامه سوم توسعه مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۵/۵/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

با عنایت به این که در نظریه تفسیری شماره ۷۶/۲۱/۵۸۳ مورخ ۱۳۷۶/۳/۱۰ شورای نگهبان اعلام شده، مقصود از تفسیر، بیان مراد مقنن است و تضییق و توسعه قانون در مواردی که رفع ابهام قانون نیست، تفسیر تلقی نمی‌شود، طرح استفساریه بند(الف) ماده (۱۳۹) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و جزء (۱) بند(ب) ماده (۱) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مغایر اصل ۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتادویکم، بند چهارم.

۲. ماده واحده - آیا ممنوعیت تصدی مناصب اداری مذکور در بندهای (۱) و (۲) ماده (۲۸) قانون پس از عضویت در شوراهای یاد شده نیز تسری دارد یا خیر؟ نظر مجلس: بلی، عضویت همزمان در شوراهای اسلامی با تصدی مناصب اداری مذکور در ماده (۲۸) منافات دارد و در صورت ادامه مسئولیت اداری مزبور، افراد فوق از عضویت در شوراهای اسلامی مستعفی شناخته می‌شوند.

۳. ماده واحده - آیا با توجه به بند(الف) ماده (۱۳۹) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران که مقرر داشته دولت موظف است تا پایان سال اول برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران پیشنهاد حذف و یا واگذاری حداقل بیست درصد (۲۰٪) از تعداد سازمان‌ها و نهادها، مؤسسات و شرکت‌ها و نظایر آن را به سایر بخش‌ها و ادغام و انحلال دستگاه‌های غیرضرور را جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم کند و جزء (۱) بند(ب) ماده (۱) قانون برنامه سوم توسعه ←

۸- نظریه شماره ۸۶۳۰/۲۴۸۹۸ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح دوفوریتی استفساریه ماده (۶۱) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به نظریه تفسیری شورای نگهبان از اصل ۷۳ قانون اساسی، طرح استفساریه ماده (۶۱) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی - مصوب ۱۳۸۶، تفسیر نیست بلکه قانونگذاری است، لذا مغایر اصل ۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۷۶/۲۱/۵۸۳ مورخ ۱۳۷۶/۳/۱۰ شورای نگهبان:

۱- مقصود از تفسیر، بیان مراد مقنن است بنابراین تضییق و توسعه قانون در مواردی که رفع ابهام قانون نیست، تفسیر، تلقی نمی‌شود.

۲- تفسیر از زمان بیان مراد مقنن در کلیه موارد لازم‌الاجرا است. بنابراین در مواردی که مربوط به گذشته است و مجریان برداشت دیگری از قانون داشته‌اند و آن را به مرحله اجراء گذاشته‌اند تفسیر قانون به موارد مختومه مذکور، تسری نمی‌یابد.

→ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران تنفیذی در ماده (۱۵۴) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران که اصلاح ساختار تشکیلات دستگاه‌های اجرایی کشور به استثنای وزارتخانه‌ها از طریق ادغام، انحلال و انتقال مؤسسات و سازمان‌ها به خارج از مرکز را جزء وظایف و اختیارات شورای عالی اداری ذکر نموده است. چون هر دو قانون یاد شده به ادغام و انحلال سازمان‌های دولتی اشاره کرده‌اند، آیا منظور قانونگذار این است که هر دو مورد مستقل از یکدیگر اقدام و اجرا شوند یا این که بند (الف) ماده (۱۳۹) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ناسخ ضمنی جزء (۱) بند (ب) ماده (۱) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد؟ نظر مجلس: ادغام و انحلال دستگاه‌های اجرایی کشور موکول به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌باشد.

۱. ماده واحده - آیا مراد قانونگذار در قانون فوق‌الذکر هرگونه الصاق و نصب اعلامیه، عکس، پوستر، بنر و پارچه‌های تبلیغاتی به طور کلی ممنوع است. آیا ناظر بر چاپ عکس و پوستر می‌باشد یا خیر؟ نظر مجلس: بلی، ممنوعیت نصب و الصاق پوستر شامل چاپ آن نیز می‌باشد.

اصل هفتاد و چهارم

لوايح قانونی پس از تصویب هیأت وزیران به مجلس تقدیم می‌شود و طرح‌های قانونی به پیشنهاد حداقل پانزده نفر از نمایندگان، در مجلس شورای اسلامی قابل طرح است.

۱- نظریه شماره م/۴۰/ص مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اداره صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی دهم آذرماه ۱۳۵۹ مجلس شورای اسلامی: بند «ج» ناظر به بند «ب» و بند «ح» ناظر به بند «الف» ماده ۵ که به شورای سرپرستی اختیار می‌دهد اساسنامه و خط‌مشی کلی سازمان و برنامه‌ها را تنظیم و مستقیماً جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم دارد مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۷۸۲ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی: با توجه به اصل ۷۴ و ۷۵ قانون اساسی پیشنهادها و اصلاحات نمایندگان باید مربوط به موضوع ماده یا اصل موضوع لایحه باشد ماده ۱ مصوبه نظر به اینکه مربوط به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی است و لایحه دولت مربوط به محدوده حوزه انتخاباتی مجلس شورای اسلامی موضوع تبصره ۳ الحاقی به ماده ۱۴ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۸ فروردین‌ماه سال ۱۳۶۴ شمسی است مغایر با قانون اساسی است.^(۲)

۱. ماده ۵- وظایف شورای سرپرستی:

الف - تهیه تنظیم و تصویب اساسنامه سازمان صدا و سیما و آیین‌نامه داخلی که در آن همه جهات لازم برای سازماندهی و اداره آن و وظایف و اختیارات هر واحد سازمانی و هر عضو مشخص شود.

ب - تنظیم خط‌مشی کلی سازمان و اصول برنامه‌ها در جهت نشر اسلام و تقویت ایمان و بالا بردن آگاهی مردم نسبت به معارف اصیل اسلامی و اهداف و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران با رعایت کامل موازین اسلامی و قانون اساسی و سیاست کلی فرهنگی اداری اقتصادی نظامی و سیاست خارجی کشور.

ج - بند(ب) باید ظرف یک ماه از تاریخ تشکیل شورای سرپرستی تهیه شود و برای بررسی و تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم گردد.

د - ...

ح - شورای سرپرستی باید اساسنامه سازمان را جهت تصویب نهایی به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

۲. ماده ۱- ماده ۸ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

ماده ۸- انتخاب نماینده در مرحله اول منوط به کسب اکثریت مطلق آراء و در مرحله دوم با اکثریت نسبی خواهد بود.

تبصره ۱- در صورتی که آراء دو یا چند نفر از نامزدها مساوی باشد، ملاک انتخاب یک یا چند نفر از آنان، قرعه می‌باشد که در جلسه مشترک هیأت اجرایی مرکز حوزه انتخابیه و ناظرین شورای نگهبان انجام خواهد گرفت.

تبصره ۲- وزارت کشور مکلف است با هماهنگی شورای نگهبان حداکثر ظرف دو ماه در حوزه‌هایی که انتخابات آنها متوقف یا باطل اعلام شده و یا فاقد نماینده باشند، انتخابات مجدد را برگزار نماید.

۳- نظریه شماره ۱۰۰۳۰ مورخ ۱۳۶۶/۱۰/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش مصوب جلسه روز پنجشنبه نوزدهم آذر ماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه بر اساس اصل ۷۴ قانون اساسی لوایح قانونی با احراز ضرورت و نیاز از جانب دولت و با تصویب هیأت وزیران به مجلس شورای اسلامی تقدیم می‌شود و الزام وزارت جهت ارائه لایحه به موجب ماده ۱۲ خلاف اختیاری است که قانون اساسی در این خصوص برای دولت پیش‌بینی کرده است بنابراین ماده ۱۲ مغایر با قانون اساسی است.^(۱)

۴- نظریه شماره ۱۱۰۷ مورخ ۱۳۶۷/۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح الزام دولت به تقدیم لایحه برنامه زمان‌بندی ممنوعیت تدریجی واردات و کشت توتون، تولید و توزیع انواع سیگار مصوب جلسه روز یکشنبه یازدهم اردیبهشت‌ماه ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی:

نظر به این که بر اساس اصل ۷۴ قانون اساسی لوایح قانونی با احراز ضرورت و نیاز از جانب دولت و یا تصویب هیأت وزیران به مجلس شورای اسلامی تقدیم می‌شود و الزام دولت جهت ارائه لایحه به موجب این مصوبه خلاف اختیاری است که قانون اساسی در این خصوص برای دولت پیش‌بینی کرده است ماده واحده به اکثریت آراء مغایر با قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۱۱۰۹ مورخ ۱۳۶۷/۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح انحلال شورای عالی پزشکی اعزام بیماران به خارج از کشور مصوب جلسه روز یکشنبه یازدهم اردیبهشت‌ماه ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه بر اساس اصل ۷۴ قانون اساسی لوایح قانونی با احراز ضرورت و نیاز از جانب دولت و با تصویب هیأت وزیران به مجلس شورای اسلامی تقدیم می‌شود و الزام

۱. ماده ۱۲- وزارت موظف است لایحه تغییر بنیادی نظام آموزشی و پرورشی مقاطع تحصیلی را بر اساس این قانون ظرف مدت ۳ ماه جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم کند.

۲. ماده واحده - دولت مکلف است ظرف ۲ ماه از تاریخ تصویب این قانون، لایحه برنامه زمان‌بندی ممنوعیت تدریجی واردات و کشت توتون و تولید و توزیع انواع سیگار و توتون و تنباکو را که حداکثر تا پایان سال ۱۳۷۳ تجاوز نخواهد کرد، تقدیم مجلس شورای اسلامی بنماید.

تبصره - دولت و سازمان‌های ذی‌ربط موظف‌اند برنامه‌های فرهنگی مستمر برای مبارزه با استعمال انواع دخانیات را تدوین و اجرا نمایند.

دولت جهت ارائه لایحه به موجب این مصوبه خلاف اختیاری است که قانون اساسی در این خصوص برای دولت پیش‌بینی کرده است آن قسمت از ماده واحده که چنین الزامی را برای دولت مقرر می‌دارد با اکثریت آراء مغایر با قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶- نظریه شماره ۰۱۶۱ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی ایجاد تسهیلات برای ایثارگران انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی مصوب ۱۳۶۹/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی: الزام وزارت کشور به تهیه اساسنامه و تقدیم آن به مجلس برای تصویب به مستفاد از ذیل ماده ۱۳ که در حکم الزام به تهیه لایحه است مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۷- نظریه شماره ۲۱۰۳ مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص اساسنامه مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۳ مجلس شورای اسلامی: براساس سوابق موجود چون مصوبه مذکور مراحل قانونی را به صورت طرح یا لایحه طی نکرده و بدون تصویب هیأت وزیران از سوی وزارت دفاع به کمیسیون ارجاع شده است خلاف اصل ۷۴ قانون اساسی می‌باشد و بدین لحاظ هر چند متن مصوبه دارای اشکالات خلاف قانون اساسی است اعلام نظر نمی‌گردد.^(۳)

۸- نظریه شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

ردیف ۲ بند الف تبصره ۵۳ مغایر اصول ۷۴ و ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون وظیفه اعزام بیماران به خارج از کشور از شورای عالی پزشکی منفک و دولت موظف است حداکثر ظرف ۴۵ روز لایحه قانونی مربوط به اعزام بیمارانی که نیاز به معالجه در خارج از کشور را دارند به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

۲. ماده ۱۳- به منظور اعطای وام و تسهیلات و سایر نیازهای اقتصادی و بازرگانی بخش تعاونی با رعایت اولویت ایثارگران، صندوق تعاون تشکیل می‌گردد، سرمایه این صندوق از طریق بازگشت اعتبارات وام‌های پرداخت شده در رابطه با طرح اشتغال بیکاران و کمک‌های دولت و سایر منابع تأمین می‌گردد.

اساسنامه این صندوق ظرف دو ماه توسط وزارت کشور تهیه و به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

۳. برای اطلاع از متن اساسنامه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره سوم مجلس شورای اسلامی.

۴. برای اطلاع از متن لایحه مزبور ر.ک: همان

۹- نظریه شماره ۷۱۴۵ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۴ مجلس شورای اسلامی: ۹-۱ ردیف ۲ در بند(ب) تبصره ۲۵ در خصوص الزام دولت به تقدیم لایحه مغایر اصول ۵۷ و ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۹-۲ الزام دولت به تقدیم لایحه در بند(ب) تبصره ۳۹ مغایر اصول ۵۷ و ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۰- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی: ۱۰-۱ ذیل بند ماده ۲ قانون خلاف اصل ۵۴ و ۷۴ قانون اساسی است.^(۳)

۱۰-۲ بند(ز) ماده ۵ از این جهت که دولت را موظف به تهیه و تصویب لایحه نموده است خلاف اصول ۵۷ و ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱۰-۳ ذیل ماده ۳۶ که دولت را ملزم به تقدیم لایحه نموده است خلاف اصول ۵۷ و ۷۴ قانون اساسی است.^(۵)

۱۰-۴ بند(ب) ماده ۱۶۷ که دولت را موظف به تهیه و تصویب لایحه می‌کند خلاف اصول ۵۷ و ۷۴ قانون اساسی است.^(۶)

۱۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۲۴ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه پیشگیری از عوارض ناشی از خشکسالی و جبران خسارت مصوب ۱۳۸۰/۳/۹ مجلس شورای اسلامی: تبصره(۶) از این جهت که دولت را مکلف به ارائه لایحه نموده است مغایر اصل (۷۴) قانون اساسی شناخته شد.^(۷)

۱۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی^(۸)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند شانزدهم.

۲، ۳، ۴، ۵ و ۶. همان.

۷. تبصره ۶- دولت مکلف است تا پایان سال ۱۳۸۰ نسبت به ارائه لایحه برنامه جامع پیشگیری حوادث ناشی از خشکسالی با توجه به شرایط اقلیم خشک و با استفاده از تجارب سایر کشورها به منظور حداکثر بهره‌وری از منابع محدود آب و خاک و استقرار نظام بیمه خشکسالی کشور اقدام نماید.

۸. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و دوم، بند دوم.

۱۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۱۶۷ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک ماده به آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

مستفاد از اصل ۷۴ قانون اساسی این است که مصوبات تقنینی مجلس از طریق طرح و یا لایحه قانونی صورت می‌گیرد و طریق دیگری پیش‌بینی نشده است در تبصره (۱) درخواست همه‌پرسی به‌وسیله رئیس‌جمهور خارج از لوایح قانونی است لذا از این جهت که مجلس ملزم به رسیدگی آن باشد خلاف این اصل شناخته شد.^(۱)

۱۴- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۵۷۵ مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران مصوب ۱۳۸۵/۶/۵ مجلس شورای اسلامی:

بند (و) ماده (۱) از این جهت که دولت را موظف به ارائه لایحه کرده است، مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۵- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۵۸۸ مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح حمایت از حقوق و مسئولیت‌های زنان در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی مصوب ۱۳۸۵/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۲) الزام دولت به ارائه لایحه، مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۱- درخواست همه‌پرسی باید به‌وسیله رئیس‌جمهور یا حداقل یکصد نفر از نمایندگان مجلس تقدیم گردد و رسیدگی به آن یک شوری است. در صورت تقاضای فوریت برای آن مطابق مواد مربوطه مورد رسیدگی قرار می‌گیرد.

۲. بند (و) ماده ۱- رزمنده: به کسی اطلاق می‌شود که در راه تکوین، دفاع و حفظ ارزش‌ها و کیان جمهوری اسلامی ایران، استقلال و تمامیت ارضی کشور، مقابله با تهدیدات و تجاوزات دشمن و عوامل ضدانقلاب و اشعار با تأیید مراجع ذی‌صلاح به طور فعال حضور یافته باشد.

تبصره - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح موظف است ظرف مدت شش ماه پس از تصویب این قانون در مورد رسیدگی به امور رزمندگان با هماهنگی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، لایحه‌ای را تدوین و به تصویب هیأت وزیران برساند.

۳. ماده ۲- دولت موظف است در راستای تحقق اصول بیستم و بیست و یکم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و سند چشم‌انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران، زمینه‌های تبیین و تحقق عملی حقوق و مسئولیت‌های زنان در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی را براساس سند مرجع (منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۳۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی) فراهم نموده و لوایح مورد نیاز را برای تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

۱۶- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۵۸۵ مورخ ۸۵/۹/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه استفساریه قانون الزام دولت به اقدام قانونی به منظور ایجاد نظام هماهنگ و فراگیر پرداخت مستمری بازنشستگان مصوب ۱۳۸۵/۹/۱ مجلس شورای اسلامی:

الزام دولت به تقدیم لایحه در صورت لزوم، مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۷- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۱۰۷ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

تبصره (۲) ماده (۵) به دلیل الزام دولت به تقدیم لایحه، مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. موضوع استفساریه: ماده واحده -

الف - با توجه به این که حقوق بازنشستگان به موجب قسمت آخر ماده (۶) قانون اصلاح پاره‌ای از مقررات مربوط به حقوق بازنشستگی، بانوان شاغل، خانواده‌ها و سایر کارکنان مصوب ۱۳۷۹ بر مبنای معدل حقوق و مزایای مستمر دو سال آخر خدمت محاسبه و پرداخت می‌گردد، آیا منظور از اقدام قانونی تغییر قوانین و مقررات مربوط توسط دولت است یا تقدیم لایحه می‌باشد؟

ب - با توجه به اینکه بار مالی اجرای این قانون تنها در بخش دولتی سالانه حدود هجده هزار میلیارد (۱۸,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال برآورد شده است، آیا بار مالی یاد شده باید از منابع صندوق‌های بازنشستگی که درآمد آن از محل کسور سهم کارفرما و مستخدم و سود سرمایه‌گذاری‌ها است، پرداخت گردد و یا اینکه توسط دولت تأمین گردد؟

ج - اگر تأمین بار مالی به عهده صندوق‌های بازنشستگی می‌باشد، با توجه به این که هیچ‌یک از صندوق‌های بازنشستگی توان مالی پرداخت این هزینه را ندارند و تعدادی از آنها کمک بگیر از دولت می‌باشند، پرداخت باید به چه نحوی انجام شود؟

د - اگر تأمین بار مالی به عهده دولت است، با توجه به این که منابع هزینه‌های دولت در جداول برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳ به تصویب رسیده است و دولت برای این اقدام رقمی را در برنامه پیش‌بینی نکرده است، تأمین بار مالی مربوط از چه محلی باید پرداخت گردد؟

ه - آیا منظور از بازنشستگان در ماده واحده، کلیه بازنشستگان دستگاه‌های دولتی است که از صندوق‌های متفاوت، حقوق یا مستمری دریافت می‌نمایند؟ و یا کلیه بازنشستگان اعم از بازنشستگان بخش دولتی و غیردولتی مورد نظر می‌باشند؟

نظر مجلس: بلی - در صورت نیاز دولت لایحه تقدیم می‌کند.

۲. تبصره ۲ ماده ۵- وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است ترتیبی اتخاذ نماید که ظرف مدت سه ماه از تصویب این قانون لایحه نحوه تأسیس و اداره بنگاه‌های موضوع این ماده توسط بانک مرکزی تهیه و پس از تأیید شورای پول و اعتبار توسط دولت تقدیم مجلس شورای اسلامی شود.

۱۸- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۹۲۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین وضعیت شوراهای عالی مصوب ۱۳۸۶/۱۰/۲۵ مجلس شورای اسلامی: تبصره ماده واحده مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۹- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۲۶۱ مورخ ۸۸/۷/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح استفساریه ماده (۱۱۳) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶ مصوب ۱۳۸۸/۷/۱۵ مجلس شورای اسلامی: الزام دولت به تهیه لایحه مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی قرار گرفت.^(۲)

۲۰- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یک هزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۰- ماده (۶) موضوع پاراگراف دوم تبصره جزء (۶) بند (الف) ماده (۳۳)، اطلاق قرار گرفتن پیشنهادها در دستور کار مجلس بدون رعایت آیین‌نامه، مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ماده واحده - دولت موظف است ظرف مدت سه ماه پیشنهاد لازم را برای بازنگری در وضعیت شوراهای عالی از حیث اصلاح وظایف، اختیارات و تعداد اعضا و امکان حذف یا ادغام آنها در یکدیگر برای افزایش کارایی و تشکیل مستمر آنها برای تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

۲. موضوع استفساریه: ماده واحده - آیا منظور از عبارت «اقدامات قانونی لازم» در متن ماده (۱۳) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸، تهیه لایحه و تقدیم آن به مجلس شورای اسلامی می‌باشد؟ نظر مجلس: منظور تهیه لایحه و تقدیم آن به مجلس شورای اسلامی می‌باشد.

۳. ماده ۶- بندهای (۱) الی (۶) و تبصره (۲) بند (۷) ماده (۳۳) به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

الف - بندهای (۱) الی (۶) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

۱- ... ۶- تهیه گزارش موردی و سالانه در خصوص امور اجرایی دستگاه‌ها و نحوه اجراء قوانین به خصوص قانون برنامه توسعه و بودجه سالانه و ارائه نکات مثبت، منفی و پیشنهاد نحوه اصلاح آن و تقدیم گزارش به مجلس جهت قرائت.

تبصره - کمیسیون‌ها می‌توانند در موارد مهم و حساس و در مواجهه با تخلفات یا سوء مدیریت، با دعوت از مسئولین ذیربط موضوع را بررسی نموده و گزارش آن را به هیأت رئیسه ارائه نمایند. هیأت رئیسه می‌تواند گزارش مذکور را در دستور کار مجلس قرار دهد. در این صورت مخبر کمیسیون و نماینده دولت هرکدام به میزان پانزده دقیقه و شش نفر از نمایندگان به قید قرعه از بین متقاضیان هرکدام به میزان پنج دقیقه، نظرات خود را بیان می‌نمایند.

هرگاه کمیسیون همراه با گزارش پیشنهادهایی برای تصویب به مجلس ارائه نماید در دستور حداکثر دوهفته بعد مجلس قرار خواهد گرفت و براساس مواد آیین‌نامه داخلی رسیدگی می‌شود. نمایندگان می‌توانند پیشنهادهای خود را تا (۴۸) ساعت پس از پایان قرائت گزارش به کمیسیون تحویل نمایند. کمیسیون تا یک هفته گزارش نهایی خود را به مجلس ارائه می‌دهد.

۲۰-۲. ماده (۲۱) موضوع تبصره (۱) ماده (۱۶۸)، الزام دولت در ارائه لایحه به مجلس، مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۱. نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۴۳ مورخ ۸۷/۱۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۸۸ کل کشور مصوب ۱۳۸۷/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی: بند الحاقی ۴۸، مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۲. نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۸۵۲ مورخ ۸۸/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح نظام جامع دامپروری کشور مصوب مورخ سی‌ام اردیبهشت ماه یک‌هزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۱۵) اطلاق واگذاری تصویب تعیین محدوده فعالیت و اختیارات تشکلات به کمیسیون مجلس شورای اسلامی مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد. علاوه بر این تقدیم پیشنهاد مذکور مستقیماً به کمیسیون مزبور مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی است.^(۳)

۱. ماده ۲۱- تبصره (۱) ماده (۱۶۸) به شرح زیر اصلاح و یک تبصره به عنوان تبصره (۳) به این ماده الحاق می‌شود: تبصره ۱- دولت باید حداقل شش ماه قبل از پایان مدت آزمایشی قانون مذکور جهت تمدید یا تعیین تکلیف دائمی آن، لایحه لازم را به مجلس ارائه نماید. هیأت رئیسه موظف است از طریق لایحه یا طرح ترتیبی اتخاذ نماید که تا پایان زمان آزمایشی، تعیین تکلیف شده باشد. طرح یا لایحه می‌تواند به صورت ماده واحده و بدون تغییرات یا با اصلاح موادی از قانون آزمایشی تنظیم شود.

۲. بند الحاقی ۴۸- در سال ۱۳۸۸ کلیه لوایح پیشنهادی دولت که اجراء آنها مستلزم افزایش در هزینه‌ها یا کاهش در دریافت‌های بودجه عمومی دولت می‌شود، موکول به ارائه بار مالی مربوط و محل تأمین آن است.

۳. ماده ۱۵- به منظور ساماندهی امور مشاوره‌ای، ترویجی، فرهنگی، آموزشی، مطالعاتی، تحقیقاتی و امور خدماتی و نظارت بر نحوه عملکرد اشخاص حقیقی و حقوقی شاغل موضوع این قانون، وزارت جهاد کشاورزی مکلف است ترتیبی اتخاذ نماید تا از طریق سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور، پروانه تأسیس تشکلات و مراکز خدمات دامپروری غیردولتی، حداکثر ظرف یک ماه پس از ثبت درخواست متقاضی و تکمیل پرونده، صادر گردد. در صورت مخالفت سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور با صدور هر یک از مجوزهای مذکور، باید مراتب به صورت کتبی و مستدل به متقاضی اعلام شود. تعیین محدوده فعالیت و اختیارات مشخص و اساسنامه نمونه تشکلات و مراکز خدمات دامپروری مذکور به پیشنهاد وزارت جهاد کشاورزی و با مشارکت سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور به تصویب کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

۲۳- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۷۵۸ مورخ ۸۸/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی: ماده (۴) مغایر اصول ۷۴ و ۱۰۲ شناخته شد.^(۱)

۲۴- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۹۴۳۹ مورخ ۸۹/۶/۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه ایجاد یک منطقه آزاد تجاری - صنعتی و بیست و سه منطقه ویژه اقتصادی مصوب جلسه مورخ بیست و چهارم مردادماه یکهزار و سیصد و هشتاد و نه مجلس شورای اسلامی: تکلیف دولت به ارائه لایحه در تبصره ماده (۱)، مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۴- نمایندگان مجلس شورای اسلامی، دولت و شورای عالی استان‌ها قبل از تقدیم طرح یا لایحه به مجلس در خصوص امور زیر از معاونت استعلام می‌نمایند:
۱- وجود قوانین متعارض یا مرتبط با طرح یا لایحه پیشنهادی.
۲- ...

۲. تبصره ماده ۱- دولت مکلف است ظرف مدت شش ماه از تصویب این قانون، با ارائه لایحه‌ای، رویه واحدی را در مورد کالای همراه مسافر در تمام مناطق آزاد اتخاذ نماید.

اصل هفتاد و پنجم

طرح‌های قانونی و پیشنهادهای و اصلاحاتی که نمایندگان در خصوص لوایح قانونی عنوان می‌کنند و به تقلیل درآمد عمومی یا افزایش هزینه عمومی می‌انجامد، در صورتی قابل طرح در مجلس است که در آن طریق جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید نیز معلوم شده باشد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره م/۲۲۷۳ مورخ ۱۳۶۰/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح بنیاد امور جنگ‌زدگان مصوب مورخ ۱۳۶۰/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۱ ماده ۳ با اصل ۷۵ مغایرت دارد و تبصره ماده ۴ رفع مغایرت را نمی‌نماید.^(۱)

۲- نظریه شماره ۴۷۳۵ مورخ ۶۱/۴/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه رسیدگی به پرونده‌های اشخاصی که به وزارت کشاورزی و عمران روستایی یا مؤسسات تابعه آن وزارتخانه بدهی معوقه دارند مصوب مورخ ۶۱/۳/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

چون اصلاحاتی که در بند ۳ به‌وسیله نمایندگان محترم صورت گرفته است موجب تقلیل درآمد عمومی بدون ارائه طریق جبران کاهش درآمد می‌باشد، با اصل ۷۵ قانون اساسی مغایرت دارد. لذا پیشنهاد می‌شود که برای جمع بین حفظ نظر شرعی و تنظیم قانون اساسی اصل این بند حذف و یا تصمیمی اتخاذ فرمایند که این جمع تأمین شود.^(۲)

۳- نظریه شماره ۷۲۳۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح احیاء و واگذاری اراضی مزروعی مصوب ۱۳۶۱/۱۰/۷ مجلس شورای اسلامی:

در ماده ۱۹ صورتی که برای تأمین هزینه‌های اجرایی بیان شده کافی نیست و به این لحاظ نیز کل طرح با قانون اساسی مغایرت دارد.^(۳)

۱. تبصره ۱ ماده ۳- وزارتخانه‌های فوق‌الذکر موظفند شاخه معاونت مربوطه را تشکیل دهند.

تبصره ماده ۴- ایجاد پست‌های معاونت در امور جنگ چنانچه مستلزم هزینه باشد از بودجه بنیاد تأمین خواهد شد.

۲. بند ۳- در مورد بدهی اشخاص به بانک‌ها و شرکت‌های وابسته به وزارت کشاورزی و عمران روستایی اعمال تسهیلات مقرر در این قانون «به استثناء بهره که در هر صورت نباید دریافت شود» منوط به تصویب مجامع عمومی آنها خواهد بود.

۳. ماده ۱۹- هزینه‌های اجرایی این طرح در سال جاری از محل چهل میلیارد ریال بودجه اختصاصی ستاد و هیأت‌ها در سال‌های آینده از محل درآمدهای دولت (از قبیل فروش زمین‌های واگذارشده) در بودجه کل کشور منظور خواهد شد.

۴- نظریه شماره ۹۵۱۱ مورخ ۱۳۶۲/۶/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی تمدید قانون بازسازی نیروی انسانی برای مدت سه ماه مصوب جلسه مورخ ۱۳۶۲/۶/۷ مجلس شورای اسلامی: با توجه به اینکه طرح مزبور مستلزم افزایش هزینه عمومی است و طریق تأمین آن در طرح پیش‌بینی نشده با اصل ۷۵ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۱)

۵- نظریه شماره ۹۲۲۹ مورخ ۱۳۶۶/۷/۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه روز سه‌شنبه بیست و چهارم شهریور ماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی: ماده ۱ اصلاحیه از لحاظ اینکه سازمان نظام پزشکی را وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار می‌دهد نظر به اینکه به افزایش بودجه عمومی انجامد و طریق تأمین هزینه آن معلوم نشده است با اصل ۷۵ قانون اساسی مغایر است.^(۲)

۶- نظریه شماره ۳۰۱۳ مورخ ۱۳۶۷/۹/۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه افزایش سرمایه بانک‌های کشور مصوب جلسه روز سه‌شنبه بیست و چهارم آبان‌ماه ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی: ماده واحده که به منظور افزایش سرمایه بانک‌های کشور از طرف دولت تقدیم و در مجلس شورای اسلامی به (معافیت مبالغ ناشی از ارزیابی مجدد دارایی‌های موجود بانک‌های کشور از پرداخت مالیات) تغییر یافته و به تصویب رسیده است از این جهت که موجب تقلیل درآمد عمومی می‌شود و طریق جبران کاهش آن معلوم نشده است با اصل ۷۵ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۳)

۷- نظریه شماره ۱۱۰۰ مورخ ۱۳۶۸/۷/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی حمایت از آزادگان (اسرای آزاد شده) بعد از ورود به کشور مصوب جلسه روز چهارشنبه نوزدهم مهرماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی: ماده ۱۹ با توجه به اینکه به طور مطلق معافیت مالیاتی برای آزادشدگان پیش‌بینی شده

۱. ماده واحده - قانون بازسازی نیروی انسانی، صرفاً برای رسیدگی به پرونده‌هایی که مرحله تجدیدنظر را می‌گذرانند به مدت ۳ ماه تمدید می‌گردد.

۲. ماده ۱- سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران که در این قانون سازمان نامیده می‌شود، وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌باشد که به منظور تحقق بخشیدن به اهداف مقرر در این قانون تشکیل می‌گردد. تبصره - تشکیلات نظام پزشکی در مرکز و مراکز استان‌ها و شهرستان‌ها طبق آیین‌نامه‌ای است که توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه و به تصویب وزیر برسد.

۳. ماده واحده - مبالغ حاصل ناشی از ارزیابی مجدد دارایی‌های موجود بانک‌های کشور از تاریخ تصویب این قانون فقط برای یک بار از پرداخت مالیات معاف خواهد بود. مبالغ فوق‌الذکر باید به حساب سرمایه بانک‌ها منظور گردد.

و این معافیت شامل هرگونه عوارض و برای سه سال آینده نیز می‌باشد موجب تقلیل درآمد عمومی است و نظر به اینکه معافیت مزبور بیش از میزانی است که در لایحه دولت آمده و طریق تأمین آن نیز پیش‌بینی نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۸- نظریه شماره ۱۳۸۲ مورخ ۱۳۸۷/۹/۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مقررات بازنشستگی و وظیفه قانون استخدام کشوری مصوب جلسه روز چهارشنبه هفدهم آبان ماه ۱۳۸۸ مجلس شورای اسلامی:

موارد ذیل دارای بار مالی و خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.

الف - ماده ۷ به دلیل افزایش سهم کارفرما، نسبت به لایحه تقدیمی دولت

ب - ماده ۱۲ بلحاظ الزام دولت بر پرداخت بدهی‌ها

ج - مواد ۱-۲ (تبصره ۱ و ۲) ۳-۴ (و تبصره آن) ۵ و ۶ (صدر بند ب در مورد ۲ نفر) که دولت ملزم به تأمین موارد کسری (اضافه بر آنچه در لایحه آمده) می‌باشد. بدیهی است اگر ارتباط تأمین بار مالی موارد مذکور در این بند با ماده ۱۰۰ قانون استخدام کشوری قطع شود رفع اشکال این بند خواهد شد.^(۲)

۱. ماده ۱۹- بدهی اسرای آزاد شده بابت مالیات موضوع قانون مالیات‌های مستقیم مصوب اسفند ماه (۱۳۴۵) و اصلاحیه‌های بعدی آن و قانون مالیات‌های مستقیم مصوب اسفند ماه (۱۳۶۶) و هرگونه عوارض از سال ۱۳۵۹ تا زمان آزادی بخشوده و از این تاریخ تا سه سال از پرداخت مالیات‌های مستقیم و هرگونه عوارض معاف خواهند بود.

۲. ماده ۷- وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی مشمول قانون استخدام کشوری، شهرداری‌ها، مؤسسات دولتی خارج از شمول قانون مزبور که مستخدمین آنها مشترک صندوق بازنشستگی کشوری می‌باشند و همچنین مؤسسات موضوع تبصره ۱ ماده ۷۱ و تبصره ۲ ماده (۷۳) مکلفند علاوه بر کسور بازنشستگی موضوع ماده ۷۱ قانون مزبور هر ماه معادل ۱۵٪ از مجموع حقوق و مزایای مذکور در ماده فوق را به عنوان سهم کارفرما از بودجه خود به صندوق بازنشستگی کشوری واریز نمایند.

تبصره - در احتساب خالص حقوق بازنشستگی و وظیفه ۵/۸٪ کسور بازنشستگی سهم مستخدم ملاک محاسبه قرار نمی‌گیرد.

ماده ۱۲- دولت مکلف است ظرف مدت پنج سال از تاریخ تصویب این قانون نسبت به پرداخت کلیه بدهی‌های معوقه ناشی از عدم اجرای مفاد تبصره‌های ۱ و ۲ ماده ۷۰ و ماده ۷۳ قانون استخدام کشوری را به صندوق بازنشستگی کارکنان دولت و رفاه بازنشستگان واریز نماید.

ماده ۱- میزان حقوق بازنشستگی موضوع ماده ۷۸ و ۷۹ قانون استخدام کشوری عبارتست از معدل خالص حقوق و تفاوت تطبیق حقوق و فوق‌العاده شغل مستخدم در سه سال اشتغال آخر خدمت.

تبصره در مواردی که سابقه خدمت موضوع این ماده از سه سال کمتر باشد، آخرین حقوق و تفاوت تطبیق حقوق و بالاترین فوق‌العاده شغل زمان اشتغال مستخدم ملاک عمل قرار می‌گیرد.

تبصره ۲- در مورد مستخدمین موضوع مواد ۱۴۳ و ۱۴۴ قانون استخدام کشوری رشته شغلی تعیین شده در همطراز برای تشخیص گروه مستخدمین، مبنای تعیین فوق‌العاده شغل تعیین شده در برقراری بازنشستگی و وظیفه آنان طبق مقررات این قانون محاسبه خواهد شد.

۹- نظریه شماره ۱۳۲۷ مورخ ۱۳۶۸/۹/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح دو فوریتی اصلاح بند د تبصره ۵۱ قانون بودجه سال ۱۳۶۸ کل کشور مصوب جلسه روز یکشنبه پنجم آذرماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی:

قسمت اخیر تبصره ۱ بند(د) اصلاحی از این جهت که منبع کسری اعتبار ناشی از تشکیل شهرستان‌های مذکور را تأمین نکرده خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱۰- نظریه شماره ۱۳۵۷ مورخ ۱۳۶۸/۹/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تشویق معلمان بازنشسته به ادامه همکاری با وزارت آموزش و پرورش مصوب جلسه روز چهارشنبه اول آذرماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده و تبصره‌های ۲، ۳، ۴ و ۵ که در آن منبع افزایش هزینه و طریق جبران کاهش درآمد تأمین نشده خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۲)

→ ماده ۲- بازنشستگی مستخدمین رسمی، ثابت و دارای عناوین مشابه وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی، شهرداری‌ها و مؤسسات دولتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است با حداقل سی سال سابقه خدمت قابل قبول از لحاظ بازنشستگی طبق مقررات مربوط خواهد بود.
تبصره ۱- مستخدمین رسمی و یا ثابت مشمول این قانون می‌توانند با دارا بودن شرایط زیر و موافقت دستگاه دولتی متبوع خود بازنشسته شوند.

الف - مستخدمین مرد با ۵۰ سال سن و بیست و پنج سال سابقه خدمت.

ب - مستخدمین زن با ۴۵ سال سن و بیست و پنج سال سابقه خدمت.

۱. تبصره ۱- اجراء شهرستان‌هایی که مطابق ماده فوق به تصویب هیأت وزیران می‌رسد منوط است به تأمین اعتبار لازم از محل امکانات و صرفه‌جویی‌هایی در اعتبارات مربوطه، کسری اعتبار ناشی از تشکیل شهرستان‌های فوق‌الذکر از محل اعتباری که به صورت ردیف جداگانه در لایحه بودجه سال ۱۳۶۹ کل کشور منظور می‌گردد قابل تأمین می‌باشد.

۲. تبصره ۲- از حقوق و مزایای پرداختی به آنان کسور بازنشستگی کسر نخواهد شد و مالیات متعلقه فقط به فوق‌العاده ثابت شغل پرداختی به آنان تعلق خواهد گرفت.

تبصره ۳- افزایش فوق‌العاده شغل موضوع این قانون مشمول موضوع تبصره ماده ۳۸ قانون استخدام کشوری نخواهد بود.

تبصره ۴- مشمولین طرح طبقه‌بندی مشاغل معلمان کشور که قبل از تصویب این قانون به افتخار بازنشستگی نائل شده‌اند، در صورتی که از سوی وزارت آموزش و پرورش دعوت به کار شوند، از مزایای مندرج در این قانون برخوردار خواهند شد.

تبصره ۵- این قانون در مورد لیسانسیه‌ها و بالاتر که در دبیرستان‌ها، هنرستان‌ها، مراکز تربیت معلم عادی و فنی و حرفه‌ای، دانشسراها، آموزش ضمن خدمت، انستیتوها و دفاتر ستادی و اجرایی مایل به خدمت هستند لازم‌الاجرا است.

۱۱- نظریه شماره ۱۴۵۲ مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه روز چهارشنبه پانزدهم آذر ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی:

به دلیل آنکه با تغییری که در ماده ۵ صورت گرفته ظاهراً مؤسسات دولتی ملزم به کمک در امر سرمایه‌گذاری شده‌اند این امر موجب افزایش هزینه عمومی و نتیجتاً خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱۲- نظریه شماره ۱۶۵۲ مورخ ۱۳۶۸/۱۱/۵ شورای نگهبان درخصوص لایحه برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه روز سه‌شنبه نوزدهم دی ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱۳- نظریه شماره ۰۷۷۶ مورخ ۱۳۶۹/۷/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح ماده ۲۲ قانون مطبوعات مصوب جلسه روز دوشنبه بیست و ششم شهریور ماه ۱۳۶۹ مجلس شورای اسلامی: چون اصلاحیه مصوب مجلس متضمن الزام دولت به تقدیم لایحه است مغایر با اصول ۷۴ و ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)

۱۴- نظریه شماره ۰۲۹۵ مورخ ۱۳۶۹/۳/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق مجلس شورای اسلامی به قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی مصوب جلسه روز چهارشنبه دوم خرداد ماه ۱۳۶۹ مجلس شورای اسلامی: اولاً- در این مصوبه مشخص نشده است که الحاق مجلس شورای اسلامی به کدام یک از ۱۴۴ سازمان مشروحه در قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی مورد نظر می‌باشد و باید از این نظر روشن گردد تا بتوان اظهارنظر نمود.

۱. ماده ۵- اساسنامه هر یک از تعاونی‌ها باید رعایت مقررات این قانون شامل نکات زیر باشد: نام با قید کلمه تعاونی، هدف، موضوع، نوع، حوزه عملیات، مدت، نوع عقد مراکز اصلی، عملیات و نشانی، میزان سرمایه، مقررات مربوط به عضو، ارکان، مقررات مالی و کار، انحلال و تصفیه. تبصره - تابعیت تعاونی‌ها باید ایرانی باشد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی قانون قانون اساسی، بند یکم.

۳. ماده واحده - ماده ۲۲ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ به شرح زیر اصلاح می‌گردد: ماده ۲۲- ورود مطبوعات به کشور و نیز خروج آن بر اساس موازین شرعی و قانون اساسی و نظام جمهوری اسلامی است. ضوابط ورود و خروج آن ظرف ۲ ماه توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تهیه و براساس اصل ۸۵ قانون اساسی به تصویب کمیسیون ارشاد و هنر اسلامی مجلس شورای اسلامی برای مدت ۵ سال خواهد رسید.

ثانیاً - نظر به اینکه طرح قانونی فوق موجب افزایش هزینه عمومی بوده و در آن طریق تأمین هزینه‌ها مشخص نگردیده است خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱۵- نظریه شماره ۶۸۲ مورخ ۱۳۶۹/۶/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی حمایت از تولید دام داخلی مصوب جلسه روز چهارشنبه سی و یکم مرداد ماه ۱۳۶۹ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۱ و ۲ ماده واحده که دولت را ملزم به تعیین قیمت خرید تضمینی دام و گوشت داخلی و تضمین خرید آن می‌نماید از این جهت که موجب افزایش هزینه عمومی می‌شود و طریق جبران آن نیز صحیحاً پیش‌بینی نشده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۶- نظریه شماره ۱۰۰۱ مورخ ۱۳۶۹/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب جلسه روز سه‌شنبه مورخ هفدهم مهر ماه ۱۳۶۹ مجلس شورای اسلامی:

ذیل بند ۶ ماده ۶ در مورد تشکیل دفاتر نمایندگی بازرگانی شهرستان‌ها نظر به اینکه در لایحه دولت پیش‌بینی نشده است موجب افزایش هزینه عمومی بوده و مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۳)

۱. ماده واحده - مجلس شورای اسلامی به فهرست سازمان‌های مشروحه در قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی مصوب ۱۳۶۵/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی اضافه می‌گردد.

۲. تبصره ۱- دولت موظف است همه ساله خرید گوشت و محصولات دامی تولیدکنندگان داخلی را تضمین نموده و حداقل قیمت خرید تضمینی را اعلام نماید.

تبصره ۲- دولت در پایان هر سال و در هنگام ارائه بودجه سال بعد به مجلس شورای اسلامی میزان و قیمت خرید تضمینی دام و گوشت را از دامداران سراسر کشور پیش‌بینی و جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه خواهد داد این سیاست می‌باید به گونه‌ای باشد که تا پایان برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران واردات گوشت از خارج از کشور قطع شود.

۳. بند(د) ماده ۶- در ازاء صدور هر کارت پیلهوری یا تمدید آن در استان‌های مرزی مبلغ ۵۰/۰۰۰ ریال از متقاضی اخذ نمایند.

سازمان برنامه و بودجه موظف است معادله ده درصد (۱۰٪) از درآمد واریزی فوق را از محل اعتباری که به همین منظور در قانون بودجه هر سال پیش‌بینی می‌شود به منظور تجهیز و راه‌اندازی ادارات بازرگانی شهرستان‌ها و یا تشکیل دفاتر نمایندگی بازرگانی شهرستان‌ها پس از مبادله موافقتنامه به اداره بازرگانی اختصاص دهد. آزادگان، جانبازان انقلاب اسلامی و رزمندگانی که حداقل شش ماه متوالی و یا نه ماه متناوب در جبهه‌ها بوده‌اند و اعضای درجه یک خانواده معظم شهدا نیز از پرداخت مبالغ مذکور در این ماده معاف می‌باشند.

۱۷- نظریه شماره ۱۰۱۳ مورخ ۱۳۶۹/۸/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح شمول مقررات قانون کار و حفاظت فنی و بهداشت کار در مورد کارکنان و اتباع خارجی نهادهای انقلاب و مؤسساتی که تولیدات غیرتسلیحاتی دارند مصوب جلسه روز سه‌شنبه مورخ بیست و چهارم مهر ماه ۱۳۶۹ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق طرح قانونی فوق‌الذکر موجب افزایش هزینه عمومی است و مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱۸- نظریه شماره ۱۱۷۸ مورخ ۱۳۶۹/۹/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه استخدامی دیوان محاسبات کشور مصوب جلسه سه‌شنبه ۶۹/۹/۶ مجلس شورای اسلامی:

طرح مزبور از این نظر که در مواردی موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد از جمله مواد ۱۲ و ۱۳ و تبصره‌های آنها با اصل ۷۵ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۲)

۱۹- نظریه شماره ۱۲۳۹ مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی نحوه تشکیل پیام‌آوران بهداشت مصوب جلسه روز سه‌شنبه ۶۹/۹/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

طرح پیشنهادی موجب افزایش هزینه عمومی است و از این حیث مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد طرق پیش‌بینی شده در ماده ۷ و تبصره یک نیز رافع اشکال نمی‌باشد.^(۳)

۲۰- نظریه شماره ۱۶۹۸ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه تشکیل وزارت تعاون موضوع ماده ۶۵ موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طرق پیش‌بینی شده در طرح نیز جبران افزایش هزینه را نمی‌نماید ماده مزبور

۱. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون کلیه قوانین و مقررات مربوط به حفاظت فنی و بهداشت کار و نیز مقررات مربوط به اشتغال اتباع خارجی در مورد آن دسته از کارکنانی که در نهادهای انقلاب به کار اشتغال دارند و مشمول مقررات استخدامی خاص نمی‌باشند، لازم‌الاجرا خواهد بود.

تبصره ۱- کارکنان واحدهای تولیدی، صنعتی و خدماتی وابسته به نهادهای انقلاب و یا سایر مؤسسات که تولیدات غیرتسلیحاتی دارند، مشمول کلیه مقررات قانون کار خواهند بود.

تبصره ۲- از تاریخ تصویب این قانون کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون لغو خواهد شد.

۲. برای اطلاع از متن طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره سوم مجلس شورای اسلامی، نشر دادگستر، صص ۲۷۹-۲۸۰.

۳. برای اطلاع از متن طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره سوم مجلس شورای اسلامی، نشر دادگستر، صص ۲۹۴-۲۹۱.

مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد و بر این اساس مواد مربوطه نیز باید اصلاح گردد.^(۱)

۲۱- نظریه شماره ۱۰۲۱ مورخ ۱۳۷۰/۱/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح تغییر جدول حقوق و ضوابط پرداخت مستخدمین مشمول قانون استخدام کشوری و قضات مصوب جلسه مورخ ۱۳۷۰/۱/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

طرح فوق از این نظر که موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و قدر متیقن از بحث‌ها و مذاکرات و توضیحاتی که از سوی دولت و مجلس داده شد بار مالی طرح بیش از مبلغ ۵۰۰ میلیارد ریال ردیف ۵۰۳۱۳۷ بودجه سال جاری است و طریق جبران آن مشخصاً تعیین نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۲- نظریه شماره ۱۱۹۹ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۵ شورای نگهبان درخصوص طرح تسهیلات استفاده از وام مسکن آزادگان مصوب جلسه ۷۰/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

اصل ماده واحده به لحاظ اینکه به افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۶۵- به منظور اعمال نظارت دولت در اجرای قوانین و مقررات مربوط به بخش تعاونی و حمایت و پشتیبانی از این بخش وزارت تعاون تشکیل می‌گردد.

تبصره ۱- سازمان مرکزی تعاون و سازمان تعاون روستایی و مراکز گسترش خدمات تولیدی و عمرانی و سایر دستگاه‌هایی که در رابطه با تعاونی‌ها فعالیت می‌نمایند از وزارتخانه‌های ذی‌ربط منتزع گشته و کلیه وظایف و اختیارات و اعتبارات بودجه و اموال و دارایی‌ها و سرمایه‌ها و نیروها و پرسنل و سایر امکانات مربوط به آنها به وزارت تعاون انتقال می‌یابد.

تبصره ۲- وزارت تعاون موظف است ظرف مدت شش ماه در چهارچوب این قانون تشکیلات مناسب وزارت خود را تهیه و به تأیید سازمان امور اداری و استخدامی برساند و هزینه‌های لازم جهت تشکیل و ایفای وظایف وزارت تعاون با استفاده از منابع ذیل تأمین می‌گردد:

۱- اعتبارات بودجه‌ای و سایر منابع مالی و امکانات موجود سازمان‌ها و دستگاه‌های مذکور در تبصره ۱.

۲- از محل صندوق تعاون که به وزارت تعاون منتقل می‌شود (حداکثر تا سقف یک میلیارد ریال).

۳- از محل دریافت ۴ درصد سود خالص موضوع بند ۳ ماده ۲۵.

۲. برای اطلاع از متن طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره سوم مجلس شورای اسلامی، نشر دادگستر، صص ۳۱۷-۳۱۰.

۳. ماده واحده - دولت موظف است مابه‌التفاوت کارمزد و سود بانکی وام مسکن آزادگان را پس از کسر ۴٪ از آن که توسط آزادگان پرداخت خواهد شد، محاسبه و همه ساله در لایحه بودجه پیش‌بینی نماید.

تبصره ۱- مبلغ مورد نیاز برای سال ۱۳۷۰ از محل اعتبار ردیف ۵۰۳۰۰۱ (هزینه‌های پیش‌بینی نشده) تأمین خواهد شد.

تبصره ۲- میزان وام پرداختی توسط ستاد آزادگان تعیین می‌گردد. حداکثر مبلغ این وام ده میلیون ریال می‌باشد.

کیفیت پرداخت و تعیین اولویت‌ها در آیین‌نامه‌ای که توسط هیأت دولت به تصویب می‌رسد مشخص می‌گردد.

تبصره ۳- دولت موظف است گزارش عملکرد این قانون را هر سه ماه یک بار به کمیسیون‌های امور اقتصادی و دارایی و برنامه و بودجه مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

۲۳- نظریه شماره ۱۲۳۹ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون طبقه‌بندی مشاغل و برقراری کمک هزینه مسکن کارگری مصوب جلسه مورخ ۷۰/۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

طرح مزبور به لحاظ اینکه به افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۴- نظریه شماره ۱۲۴۸ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۸ شورای نگهبان درخصوص لایحه مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب جلسه ۷۰/۲/۳ مجلس شورای اسلامی:

مواد یا تبصره‌های ذیل (ماده ۶۴ بند الف در مورد اردوی عملی، تبصره ۵ و ۶ ماده ۷۷، بند ج ۱۵۱، ۱۴۹، ۹۱، ۷۹، بند د ۱۵۲، تبصره ۱۵۴ و ۱۵۶ و بند ب ۱۸۳ و ۲۲۴، تبصره ۱۷۴، ۱۷۰، ۱۶۸، ۱۶۳، ۱۶۰، ۱۵۹، ۱۵۵، بند ب و ج ۱۹۷، ۱۷۸، ۱۷۶ و تبصره ۲ آن، ۲۰۳ و تبصره ۲۰۴) به لحاظ اینکه موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق تأمین آن نیز مشخص نشده با اصل ۷۵ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۲)

۲۵- نظریه شماره ۱۵۹۰ مورخ ۱۳۷۰/۵/۱۶ شورای نگهبان درخصوص طرح تمدید مهلت قانون بازنشستگی پیش از موعد کارگران مشمول تأمین اجتماعی مصوب جلسه ۷۰/۵/۹ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده و تبصره آن چون موجب افزایش هزینه عمومی است و طریق تأمین آن نیز پیش‌بینی نشده است با اصل ۷۵ قانون اساسی مغایر است.^(۳)

۱. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون، ماده ۲ قانون راجع به طبقه‌بندی مشاغل و برقراری کمک هزینه مسکن کارگری مصوب ۱۳۵۹/۱/۲۷ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران به صورت ذیل اصلاح می‌گردد:

ماده ۲- حداقل کمک هزینه مسکن برای کارگر مجرد ماهانه ۲۰۰۰ ریال و کارگر متأهل (بدون فرزند) ۳۰۰۰ ریال و کارگر معیل ۴۰۰۰ ریال خواهد بود.

۲. برای اطلاع از متن لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره سوم مجلس شورای اسلامی، نشر دادگستر، صص ۳۳۵-۳۲۵.

۳. ماده واحده - اجرای قانون بازنشستگی پیش از موعد مصوب ۱۳۶۷/۲/۲۸ مجلس شورای اسلامی از تاریخ تصویب این قانون به مدت یک سال تمدید می‌گردد.

تبصره - کارفرمایان موضوع این قانون مکلفند به ازاء هر تعداد افرادی که با استفاده از این قانون بازنشسته بشوند، از نیروهای جدید جویای کار که از طریق مراکز کارپایی خدمات اشتغال معرفی می‌شوند استخدام نمایند.

۲۶- نظریه شماره ۱۶۱۶ مورخ ۱۳۷۰/۵/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی مصوب جلسه مورخ ۷۰/۵/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

مواد ۵ و ۶ از این جهت که موجب افزایش هزینه عمومی می‌شود و ماده ۷ از این حیث که در بعضی موارد به تقلیل درآمد عمومی می‌انجامد با اصل ۷۵ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۱)

۲۷- نظریه شماره ۱۸۹۰ مورخ ۱۳۷۰/۷/۱۶ شورای نگهبان در خصوص طرح دیپلم فنی شناختن مدرک تحصیلی فارغ التحصیلان آموزشگاه بهدار روستایی مصوب جلسه ۱۳۷۰/۷/۳ مجلس شورای اسلامی:

گرچه افراد نامبرده استحقاق لازم را دارند لکن چون موجب افزایش هزینه عمومی می‌شود و طریق تأمین آن نیز پیش‌بینی نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۸- نظریه شماره ۱۹۴۷ مورخ ۱۳۷۰/۷/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اجازه استخدام یکهزار نفر کارمند رسمی به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مصوب جلسه ۱۳۷۰/۷/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از این جهت که موجب افزایش هزینه عمومی می‌شود مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۵- دولت موظف است جهت تشویق سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و دولتی در زمینه ایجاد و توسعه تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی تفاوت تسهیلات بانکی به نرخ صنعتی در بخش‌های محروم را برابر ۸٪ و در سایر نقاط کشور ۵٪ از محل ردیفی که به همین منظور در بودجه سالانه کشور پیش‌بینی می‌گردد تأمین و پرداخت نماید.
ماده ۶- در بودجه سالانه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی همه ساله حداکثر تا سقف ۷۵٪ از درآمد ارزی حاصل امر سیاحت و جهانگردی جهت تأسیس، بازسازی و توسعه و تسهیلات مراکزی که در امر ایرانگردی و جهانگردی مؤثر می‌باشند منظور و از طریق وزارتخانه مزبور در اختیار این مراکز قرار گیرد.
ماده ۷- ...

۲. ماده واحده - به موجب این قانون کلیه فارغ‌التحصیلان آموزشگاه بهدار روستایی کوار تا سال ۱۳۶۰ به عنوان دیپلم فنی مربوطه شناخته خواهند شد و از کلیه مزایای آن بهره‌مند می‌شوند.
تبصره - فارغ‌التحصیلان مشمول ماده فوق می‌توانند در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور مشابه دیپلم‌های علوم تجربی در رشته‌های تحصیلی گروه علوم تجربی با رعایت ضوابط و مقررات مربوطه ادامه تحصیل دهند.
۳. ماده واحده - به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور اجازه داده می‌شود جهت تأمین نیروی انسانی مورد نیاز خود و انجام طرح کاداستر در ادارات ثبت اسناد مرکز و شهرستان‌ها در سطح کشور تعداد یکهزار نفر کارمند رسمی به شرح زیر:

۱- لیسانس و بالاتر ۲۰۰ نفر

۲- دیپلم و فوق دیپلم ۶۰۰ نفر

۳- کمتر از دیپلم ۲۰۰ نفر

با رعایت مقررات قانون استخدام کشوری استخدام نماید.

اعتبار مربوطه از محل اعتبارات سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و مناطق ثبتی تأمین خواهد شد.

۲۹- نظریه شماره ۲۱۰۶ مورخ ۱۳۷۰/۸/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی نحوه تأمین کسری اعتبار مورد نیاز ۹۶ بیمارستان کشور مصوب جلسه ۱۳۷۰/۸/۲۱ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۲ و ۴ ماده واحده به لحاظ اینکه به تقلیل درآمد عمومی می‌انجامد خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۰- نظریه شماره ۲۳۷۷ مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه معافیت وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت درمان و آموزش پزشکی، آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی کشور و سازمان انتقال خون از پرداخت حقوق گمرکی و سود بازرگانی برخی از کالاهای وارداتی مصوب جلسه ۱۳۷۰/۹/۲۰ مجلس شورای اسلامی: اطلاق اصل ماده واحده در رابطه با موارد اضافه شده نسبت به آنچه لایحه دولت آمده چون موجب تقلیل درآمد عمومی می‌شود مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۱- نظریه شماره ۲۸۹۰ مورخ ۱۳۷۱/۱/۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب جلسه ۷۰/۱۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی: ۱-۳۱- ماده ۵۲ موجب افزایش هزینه عمومی و مغایر اصل ۷۵ شناخته شد. ۲-۳۱- مواد بند الف ماده ۱، ۲، ۳، ۴، ۶، ۷، تبصره ۱۰ ماده ۹، ۱۱، ۱۵، ۱۹، ۲۰، بند الف ماده ۲۲، بند الف ماده ۲۷، بند و تبصره ۶ ماده ۲۸، ۲۹، تبصره ۴ و تبصره ۶ ماده ۳۵، ۴۰، بند الف و ب و تبصره‌های ماده ۴۱، ۴۲ و قسمت (بند ۳ ماده ۲ و ماده ۴ و ماده ۶ و

۱. تبصره ۲- دولت معادل مبلغ بیست میلیارد (۲۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال اعتباری را که وزارت مسکن و شهرسازی از سازمان تأمین اجتماعی اخذ می‌نماید از سهام کارخانجات تجهیزات درمانی، دارویی و همچنین از بیمارستان‌های نیمه تمام موجود وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به سازمان تأمین اجتماعی واگذار خواهد نمود.

تبصره ۴- نرخ واگذاری سهام کارخانجات داروسازی و تجهیزات پزشکی دولتی به سازمان تأمین اجتماعی، نرخ مقرر شده برای کارگران در بند ۳ تبصره ۲ موضوع تصویبنامه شماره ۵۲۸۳/ت/۱۰۹ ه مورخه ۱۳۷۰/۲/۲۹ هیأت وزیران خواهد بود.

۲. ماده واحده - کتب و مجلات علمی، وسایل و تجهیزات و ملزومات آموزشی و تحقیقاتی و کمک آموزشی و انتشاراتی و آزمایشگاهی و لوازم و وسایل توانبخشی و کمک توانبخشی فنی و حرفه‌ای معلولین که به منظور استفاده مؤسسات آموزش عالی و دانشگاه‌ها، وزارت آموزش و پرورش و سازمان‌های انتشاراتی وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی و سازمان انتقال خون و سازمان بهزیستی کشور حسب مورد توسط وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، آموزش و پرورش و سازمان انتقال خون و سازمان بهزیستی کشور وارد می‌شود از پرداخت حقوق گمرکی و سود بازرگانی معاف می‌باشند....

قسمت اخیر الحاقی به ماده ۱۰۸ و ماده ۱۴۱ و ماده ۱۶۵) ماده ۶۱ باعث تقلیل درآمد عمومی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۲- نظریه شماره ۳۳۰۲ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه نظام مهندسی ساختمان مصوب جلسه ۱۳۷۱/۲/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده ۱۲ از این نظر که موجب افزایش هزینه عمومی است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۳- نظریه شماره ۱۴۹۲ مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۷ شورای نگهبان در خصوص طرح ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱ مجلس شورای اسلامی: ایجاد دفاتر مذکور در ماده واحده موجب افزایش هزینه و مخالف با اصل ۷۵ قانون اساسی است و طریق پیشنهادی در تبصره رافع اشکال نمی‌باشد.^(۳)

۳۴- نظریه شماره ۰۱۶۱ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی ایجاد تسهیلات برای اיתارگران انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی مصوب ۱۳۶۹/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

۳۴-۱- تأسیس مراکز شناسایی پیش‌بینی شده در ماده ۴ موجب افزایش هزینه عمومی است و با اصل ۷۵ قانون اساسی مغایر است، طبیعتاً اگر قید شود که سپاه و جهاد با امکانات و واحدهای موجود خود اقدام کنند، ایرادی وجود نخواهد داشت.^(۴)

۳۴-۲- ماده ۶ در خصوص الزام وزارت کشاورزی و سازمان‌های وابسته و هیأت‌های هفت نفره به واگذاری اراضی با ارائه خدمات فنی و زیربنایی و ماده ۲۸ در خصوص تکلیف دستگاه‌ها به فراهم کردن امکانات لازم آموزش تا پایان تحصیلات دانشگاهی و نیز

۱. برای اطلاع از متن مواد مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره سوم مجلس شورای اسلامی، نشر دادگستر، صص ۵۰۱-۴۸۴.

۲. ماده ۱۲- ادارات کل مسکن و شهرسازی موظفند تسهیلات لازم برای تأسیس «سازمان استان» را فراهم آورند.

۳. ماده واحده - به منظور تسهیل ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی و شناخت مشکلات مناطق هیأت رئیسه مجلس شورای اسلامی در جهت ایفای وظایف نمایندگی بنابه درخواست هر نماینده مکلف است دفتری تحت عنوان «دفتر ارتباطات مردم با نمایندگان» در هر یک از حوزه‌های انتخابیه تشکیل دهد.

تبصره - کلیه هزینه‌های این دفاتر از محل اعتبارات مجلس شورای اسلامی تأمین می‌شود.

۴. ماده ۴- سپاه پاسداران و جهادسازندگی حسب مورد موظفند در رده‌های تابعه خود مراکزی جهت شناسایی معرفی افراد موضوع این قانون تأسیس نمایند.

تبصره ماده ۱۳ موجب افزایش هزینه عمومی است و با اصل ۷۵ قانون اساسی مغایر است.^(۱)

۳۵- نظریه شماره ۰۴۹۳ مورخ ۱۳۶۹/۵/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه اجراء اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت مصوب ۱۳۶۹/۴/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

طرح مصوب موجب افزایش هزینه عمومی شده خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی می باشد. و طریق پیشنهادی در ماده ۵ و تبصره آن رافع اشکال عدم تأمین هزینه جدید نمی باشد.^(۲)

۳۶- نظریه شماره ۱۲۳۶ مورخ ۱۳۶۹/۹/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک ماده به عنوان ماده ۶ به قانون ایجاد تسهیلات برای ورود رزمندگان و جهادگران داوطلب بسیجی به دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی کشور مصوب ۱۳۶۹/۹/۵ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۶ الحاقی از این جهت که موجب افزایش هزینه عمومی است نسبت به سال های آینده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی می باشد و طریق پیش بینی شده در ذیل ماده مزبور رافع اشکال نمی باشد.^(۳)

۳۷- نظریه شماره ۱۴۳۰ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه نحوه صدور اسناد مالکیت املاکی که اسناد ثبتی آنها در اثر جنگ یا حوادث غیرمترقبه ای مانند زلزله، سیل و آتش سوزی از بین رفته اند مصوب ۱۳۶۹/۱۰/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده ۱۰ از آن جهت که موجب تقلیل درآمد عمومی می شود و در لایحه دولت

۱. ماده ۶- وزارت کشاورزی و سازمان های تابعه و هیأت های واگذاری زمین موظفند حداقل ۴۰٪ از زمین های قابل واگذاری را شناسایی و با ارائه خدمات فنی و زیربنایی با رعایت مقررات مربوطه به متقاضیان زمین از ایثارگران واگذار نمایند.

۲. ماده ۵- دولت موظف است همه ساله اعتبار مورد نیاز شورای نظارت را به صورت کمک تحت ردیف جداگانه ای در لایحه بودجه سالانه کشور منظور و پیش بینی نماید.

تبصره - اعتبار مورد نیاز شورای نظارت تا پایان سال جاری از سرجمع اعتبارات سازمان صدا و سیما تأمین می گردد.

۳. ماده ۶ الحاقی - دولت موظف است موجبات تحصیلات دانشگاهی آزادگانی را که دیپلم کامل متوسطه ارائه نماید به ترتیب طول مدت اسارت پس از طی دوره های آموزشی برای تقویت بنیه علمی از طریق آزمون جداگانه «مخصوص آزادگان» فراهم نماید.

کلیه هزینه های اجرایی اعم از تقویت بنیه علمی و امور رفاهی در سال جاری به عهده ستاد آزادگان بوده و برای سال های بعد اعتبارات لازم در قانون بودجه هر سال پیش بینی خواهد شد. مفاد ماده ۵ قانون مذکور شامل این ماده نیز می شود.

هم نیامده و طریق تأمین آن هم پیش‌بینی نشده است با اصل ۷۵ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۱)

۳۸- نظریه شماره ۱۲۲۳ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده ۱۳ قانون مقررات صادرات و واردات ۱۳۷۰/۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی:
طرح مذکور از نظر اینکه موجب کاهش درآمد عمومی است مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۹- نظریه شماره ۱۸۶۷ مورخ ۱۳۷۰/۷/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اصلاح مقررات مربوط به طلاق مصوب ۱۳۷۰/۷/۳ مجلس شورای اسلامی:
تبصره ۵ از آن جهت که در مواردی موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق تأمین آن پیش‌بینی نشده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۴۰- نظریه شماره ۲۳۱۹ مورخ ۱۳۷۰/۹/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی نحوه کاهش و حذف تدریجی استعمال دخانیات مصوب ۱۳۷۰/۸/۲۶ مجلس شورای اسلامی:
هر چند مضرات استعمال دخانیات بر کسی پوشیده نیست و هرگونه اقدام مناسبی که در جهت کاهش و در صورت امکان حذف آن به عمل آید مخصوصاً اقدامات فرهنگی، مطلوب است، ولی چون مصوبه فوق به صورت طرح (نه لایحه ارسالی از سوی دولت) در مجلس

۱. تبصره ماده ۱۰- در کلیه موارد مذکور در این ماده صدور سند مالکیت و پروانه ساختمانی از پرداخت هرگونه عوارض و مالیات و حق‌الثبت (برای بار اول) معاف می‌باشند.

۲. ماده واحده - ماده ۱۳ قانون مقررات صادرات و واردات به‌صورت ذیل اصلاح می‌گردد.
کارکنان شناورهای بادبانی قایق‌ها و لنج‌هایی که بین سواحل جمهوری اسلامی ایران و کشورهای دیگر در تردد هستند می‌توانند در هر سفر (حداکثر ۶ سفر در سال) از اقلام فهرست کالاهای وارداتی شرکت‌های تعاونی مرزنشینان با رعایت محدودیت‌ها و شرایط مندرج در قانون و آیین‌نامه، کالاهای مجاز و مجاز مشروط جمعاً به ارزش سیف پنجاه هزار (۵۰/۰۰۰) ریال در مقابل صادرات کالای بدون پیمان ارزی و یا بدون انتقال ارز همراه خود وارد و با رعایت قوانین مربوط بدون کسب مجوزهای مقرر با پرداخت ۵۰٪ وجوه متعلقه از گمرک ترخیص نمایند.
تبصره - چنانچه کارکنان موضوع این ماده واحده بر اثر موانعی که از طرف دستگاه‌های دولتی و یا عوامل طبیعی ایجاد می‌گردد موفق به انجام شش سفر در سال نگردند می‌توانند در سفرهای بعد از سهمیه سفرهای انجام نشده استفاده نمایند.

۳. تبصره ۵- در دادگاه مدنی خاص، یک نفر خانم با تحصیلات حقوقی و صاحب نظر در مسائل خانوادگی با حسن سابقه به عنوان مشاوره گمارده شود.

شورای اسلامی مطرح شده و طرح مزبور، موجب تقلیل درآمد عمومی و افزایش هزینه عمومی می‌گردد و ترتیب پیش‌بینی شده در ماده ۸ هم، خصوصاً با توجه به مواد ۱ و ۵ که ناظر بر ممنوعیت و حذف تولید دخانیات است، نمی‌تواند طریق تأمین جبران تقلیل درآمد و افزایش هزینه جدید محسوب گردد لذا مصوبه مذکور با اصل ۷۵ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۱)

۴۱- نظریه شماره ۲۶۹۶ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۱۹ شورای نگهبان طرح قانونی اصلاح تبصره ۱ ماده

۱ قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۰/۱۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از این جهت که طرح پیشنهادی نمایندگان مجلس است و موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق تأمین آن در طرح پیش‌بینی نشده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۲- نظریه شماره ۳۳۰۱ مورخ ۱۳۷۱/۲/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اساسنامه

صندوق‌های رفاه دانشجویان مصوب ۱۳۷۰/۸/۲۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره‌های ۱ و ۲ ماده ۲ و تبصره ۳ ماده ۱۱ و ماده ۱۵ از این نظر که موجب افزایش هزینه عمومی می‌شود مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱- به موجب این قانون دولت موظف است به منظور پیشگیری از بیماری‌های ناشی از استعمال دخانیات و تأمین سلامت افراد جامعه و جلوگیری از تضییع حقوق دیگران و کاهش هزینه‌های درمانی کشور و جلوگیری از اتلاف سرمایه و خسارت عمده به اقتصاد کشور سیاست‌های موضوع این قانون را رعایت و اجرا نماید، به نحوی که ظرف هفت سال ورود، تولید، توزیع و استعمال دخانیات در کشور ممنوع گردد.

ماده ۵- وزارتخانه‌های صنایع و کشاورزی موظفند با همکاری سازمان امور اداری و استخدامی کشور کارکنان شرکت دخانیات را با توجه به انواع مهارت‌ها و تخصص‌ها و خدمات ضمن تغییر خط تولید به صنایع مفید به مشاغل جدید مورد نیاز وزارتخانه‌های مربوطه بگمارند.

تبصره ۱- حداکثر تا پایان مهلت قانونی اجرای این قانون لازم است این ماده اجرا شود.

تبصره ۲- آیین‌نامه مربوطه توسط وزارتخانه‌های صنایع و کشاورزی و سازمان امور اداری و استخدامی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۸- در صورت کاهش درآمد دولت، این کاهش از طریق افزایش صادرات توتون و تنباکو جبران خواهد شد.

۲. ماده واحده- متن زیر به آخر تبصره ۱ ماده ۱ قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت اضافه می‌گردد:

مشروط بر اینکه حداقل گروه‌های ورودی برای مقاطع تحصیلی پایان دوره ابتدایی و کمتر، پایان دوره اول متوسطه یا راهنمایی، پایان دوره کامل متوسطه، فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس، دکترا و بالاتر به ترتیب کمتر از گروه‌های ۱۰، ۹، ۸، ۶، ۵، ۳، ۱ و ۱۱ نباشد.

۳. تبصره ۱ ماده ۲- اعتبار لازم برای کمک سالانه دولت به همین عنوان در قانون بودجه کل کشور منظور و در اختیار صندوق‌ها قرار می‌گیرد.

تبصره ۲ ماده ۲- بازپرداخت وام اعطایی سیستم بانکی از محل ردیف خاصی که سازمان برنامه و بوجه به این امر اختصاص می‌دهد انجام خواهد گرفت.

۴۳- نظریه شماره ۳۳۲۰ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین وضعیت خدمتی محافظین نمایندگان مجلس شورای اسلامی از نظر استخدامی مصوب ۱۳۷۱/۳/۳ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از این جهت که طرح قانونی است و موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق تأمین آن نیز پیش‌بینی نشده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۴- نظریه شماره ۳۶۶۴ مورخ ۱۳۷۱/۷/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه زنان و کودکان بی سرپرست مصوب ۱۳۷۱/۶/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

در تبصره ماده ۲ جمله «مگر اینکه شرایط ادامه تحصیل داشته باشند» اضافه بر لایحه دولت سبب بار مالی است فلذا مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۵- نظریه شماره ۴۱۲۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه شمول تبصره ۳ قانون نحوه بازنشستگی جانبازان انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی و معلولین عادی و شاغلین مشاغل سخت و زیان آور به کارکنان واحدهای صنعتی و تحقیقاتی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از این جهت که اضافه کردن پرستاران به لایحه دولت سبب افزایش هزینه‌های

→ تبصره ۳ ماده ۱۱- کارمزد مربوط به وام دریافتی از سیستم بانکی همه ساله در ردیف بودجه صندوقها در لایحه بودجه منظور خواهد شد.

ماده ۱۵- به منظور کاهش هزینه دانشجویان، در نتیجه تقلیل درخواست وام دانشجویی، دولت مکلف است بنا به پیشنهاد هیأت امناء صندوقها در میزان حق بیمه درمانی پرداختی دانشجویان و افراد تحت تکفل آنان همچنین در قیمت بلیط مسافرت دانشجویان و همسر و فرزندان آنان اعم از زمینی، هوایی و آبی و سایر موارد رفاهی مربوط به دانشجویان به مصلحت و به میزانی که تشخیص می‌دهد تخفیف قائل شوند یا در صورت امکان اقدامات لازم را جهت درمان رایگان دانشجویان و افراد تحت تکفل آنان به عمل آورد.

۱. ماده واحده - به منظور تعیین وضعیت خدمتی محافظین نمایندگان مجلس شورای اسلامی در طول دوران حفاظت از نمایندگان مربوطه، محافظین مورد نظر در صورتی که از دستگاه‌های مشمول قانون نظام هماهنگ پرداخت و نیروهای نظامی و انتظامی مأمور نبوده باشند با معرفی نماینده مربوط تحت پوشش قانون تأمین اجتماعی قرار می‌گیرند. حقوق و مزایای آنان با حقوق و مزایای کارکنان واحد حراست مجلس شورای اسلامی هم‌تراز می‌گردد.

۲. تبصره - کودکان موضوع بند(۴) این ماده، در مورد پسران تا رسیدن به حداقل سن قانونی (مندرج در قانون کار) مگر این که شرایط ادامه تحصیل داشته باشند و در مورد دختران تا زمانی که ازدواج نمایند، مشمول این قانون باقی خواهند ماند مگر این که تحت سرپرستی قرار گیرند یا به نحوی تمکن مالی بیابند.

عمومی می‌گردد و طریق جبران آن معلوم نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۶- نظریه شماره ۴۱۴۶ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه معافیت پرسنل و خدمه ارگان‌ها و سازمان‌های دریایی از پرداخت عوارض موضوع ماده ۷ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب جلسه ۱۳۷۱/۱۰/۲۷ مجلس شورای اسلامی: ماده واحده از این نظر که مصوبه مجلس نسبت به لایحه دولت سبب کاهش درآمد عمومی شده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۷- نظریه شماره ۴۹۸۰ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه ممنوعیت تخلیه اماکن و واحدهای آموزشی و پرورشی در اختیار وزارت آموزش و پرورش مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۱ از این نظر که الزام به تعدیل اجاره‌بها کرده است مستلزم افزایش هزینه‌های عمومی و خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است و ردیف مذکور چون یکساله است رافع اشکال نمی‌باشد.^(۳)

۴۸- نظریه شماره ۵۰۱۹ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۷۲/۵/۳ مجلس شورای اسلامی:

۴۸-۱- تبصره ۱ ماده ۱۰ خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۴۸-۲- ماده ۱۹ خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون کارکنان واحدهای صنعتی و تحقیقاتی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح که در مشاغل سخت و زیان آور خدمت می‌کنند و پرستاران نیروهای مسلح و وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح مشمول مقررات تبصره ۳ قانون نحوه بازنشستگی جانبازان انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی و معلولین عادی و شاغلین مشاغل سخت و زیان آور مصوب ۱۳۳۷/۹/۱ مجلس شورای اسلامی می‌گردند.

۲. ماده واحده - کلیه پرسنل و خدمه دریایی که دارای مدرک دریانوردی معتبر صادره از سوی سازمان بنادر و کشتیرانی هستند و با کشتی‌ها و شناورهای متعلق به دولت جهت انجام مأموریت و وظایف محوله از مرزهای دریایی کشور خارج می‌گردند از پرداخت عوارض موضوع ماده ۷ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۰ معاف می‌باشند.

۳. تبصره ۱- دولت موظف است از محل هزینه‌های پیش‌بینی نشده در ردیف ۵۰۳۰۰۲ اعتبارات لازم برای تعدیل اجاره‌بهای ساختمان‌های موضوع این ماده را برآورد و در اختیار وزارت آموزش و پرورش قرار دهد.

۴. تبصره ۱ ماده ۱۰- خانوارهای مرزنشین یا شرکت‌های تعاونی آنها و کارکنان شناورها برای مصارف شخصی خود از پرداخت ۱۰۰٪ حقوق گمرکی و سود بازرگانی نسبت به اوراق عمومی و ۵۰٪ حقوق گمرکی و سود بازرگانی نسبت به لوازم خانگی معاف می‌باشند.

۵. ماده ۱۹- دولت موظف است همه ساله وجوهی را تحت عنوان تشویق صادرات در بودجه سنواتی منظور و به صورت کمک سود تسهیلات پرداختی بنا به پیشنهاد وزارت بازرگانی و تصویب هیأت وزیران به صادر کنندگان پرداخت نماید.

۴۸-۳- ماده ۲۰ خلاف اصول ۵۳ و ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۹- نظریه شماره ۵۰۲۲ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۷ شورای نگهبان درخصوص طرح استخدای کارکنان مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۲/۵/۶ مجلس شورای اسلامی:

- ۴۹-۱- تبصره ۳ ماده ۲ به لحاظ داشتن بار مالی مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی و چون تبعیض نارواست مغایر بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)
- ۴۹-۲- ذیل ماده ۱۳ خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)
- ۴۹-۳- تبصره ماده ۱۶ علاوه بر تبعیض خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۵۰- نظریه شماره ۵۴۹۹ مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲/۸/۹ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده ۲۵ به لحاظ داشتن بار مالی خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۵۱- نظریه شماره ۵۵۹۸ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل شوراهای آموزش و پرورش در استان‌ها و مناطق کشور مصوب ۱۳۷۲/۹/۳ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۶ به لحاظ آنکه موجب افزایش هزینه عمومی می‌شود و طریق جبران آن را معین نکرده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۶)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و سوم قانون اساسی، بند بیست و چهارم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم قانون اساسی، بند یازدهم.

۳. ذیل ماده ۱۳- فرزندان علیل یا ناقص العضو که قادر به کار نباشند با رعایت سایر مقررات مربوط مادام العمر از کمک هزینه اولاد استفاده خواهند کرد.

۴. تبصره ماده ۱۶- چنانچه حقوق بازنشستگی وظیفه از کار افتادگی وظیفه وراثت (مجموع پرداختی به وراثت) از حداکثر مقرر در ماده ۱۶ قانون نظام هماهنگ پرداخت تجاوز نماید چهار پنجم مبلغ مازاد علاوه بر حداکثر مقرر در ماده مزبور قابل پرداخت خواهد بود.

۵. تبصره ماده ۲۵- اعضای هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری در مدت عضویت در هیأت‌های مذکور از حقوق مبنای یک گروه بالاتر از گروه استحقاقی مربوط بهره مند خواهند بود.

۶. ماده ۱۶- کلیه شهرداری‌ها موظف‌اند با توجه به نیازهای پیش‌بینی شده در طرح‌های تفصیلی شهرها ظرف مدت پنج سال از اجرای این قانون با استفاده از امکانات مالی و مجوزهای قانونی خود زمین‌های پیش‌بینی شده برای توسعه فضاهای آموزشی و پرورشی را تملک و به رایگان در اختیار آموزش و پرورش قرار دهند. کمیسیون‌ها موضوع ماده ۵ قانون شورای عالی شهرسازی و معماری موظفند ضمن رعایت استانداردهای مربوطه درخواست‌های شهرداری و آموزش و پرورش را در چهارچوب اجرای این بند به صورت خارج از نوبت رسیدگی نمایند.

۵۲- نظریه شماره ۵۷۸۸ مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۶ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک بند و تبصره به عنوان بند ۳ به ماده ۹۹ قانون شهرداری‌ها مصوب ۱۳۷۲/۱۰/۲۶ مجلس شورای اسلامی: اطلاق بند ۳ از این لحاظ که اجازه ایجاد تشکیلات جدید را می‌دهد باعث افزایش هزینه عمومی و در مواردی که درآمد منحصرأ مربوط به شهرداری تهران باشد و با اجرای این طرح از محدوده شهرداری تهران خارج شود یا مربوط به شهرداری باشد و به طور کلی از محدوده آن خارج گردد باعث کاهش درآمد عمومی می‌گردد مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۳- نظریه شماره ۵۹۱۰ مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح ماده ۷ قانون شرکت مخابرات ایران مصوب ۱۳۷۲/۱۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی: اطلاق تبصره از این لحاظ که اجازه تأسیس تشکیلاتی که مستلزم بار مالی باشد را می‌دهد خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است، در صورتی که قید شود که تنها از امکانات موجود استفاده شود، رفع اشکال خواهد شد.^(۲)

۱. ماده واحده - بند زیر و ۳ تبصره آن به عنوان بند ۳ به ماده ۹۹ قانون شهرداری‌ها الحاق می‌گردد:

۳- به منظور حفظ بافت فرهنگی - سیاسی و اجتماعی تهران و شهرستان‌های کرج، ورامین، شهریار و بخش‌های تابعه ری و شمیرانات، دولت مکلف است حداکثر ظرف مدت ۳ ماه نسبت به اصلاح حریم شهر تهران، کرج، ورامین، شهریار و بخش‌های تابعه ری و شمیرانات براساس قانون تقسیمات کشوری و منطبق بر محدوده قانونی شهرستان‌های مذکور اقدام نماید.

تبصره ۱- به منظور حفاظت از حریم مصوب شهرهای استان تهران، شهرداری‌های مربوطه مکلفند از مقررات تبصره ذیل ماده ۲ قانون نظارت بر گسترش شهر تهران مصوب (۱۳۵۲/۵/۱۷) استفاده نمایند.

تبصره ۲- به منظور جلوگیری از ساخت و سازهای غیرمجاز در خارج از حریم مصوب شهرها و نحوه رسیدگی به موارد تخلف کمیسیونی مرکب از نمایندگان وزارت کشور، قوه قضائیه و وزارت مسکن و شهرسازی در استانداری‌ها تشکیل خواهد شد. کمیسیون حسب مورد و با توجه به طرح جامع (چنانچه طرح جامع به تصویب نرسیده باشد با رعایت ماده ۴ آیین‌نامه احداث بنا در خارج از محدوده قانونی و حریم شهرها مصوب (۱۳۵۵) نسبت به صدور رأی قطع بنا یا جریمه اقدام خواهد نمود. میزان جریمه برای کلیه ابنیه غیرمجاز به پیشنهاد کمیسیون‌های مذکور و تأیید وزیر کشور و تصویب هیأت وزیران تعیین خواهد شد.

تبصره ۳- شهرداری‌های سراسر کشور مکلفند علاوه بر اعتبارات دولتی حداقل هشتاد درصد از عوارض و درآمدهایی را که از حریم استحقاقی شهرها کسب می‌نمایند با نظارت فرمانداری و بخشداری ذی‌ربط در جهت عمران و آبادانی روستاها و شهرک‌های واقع در حریم خصوصاً در جهت راه‌سازی، آموزش و پرورش، بهداشت، تأمین آب آشامیدنی و کشاورزی هزینه نمایند.

۲. تبصره ماده ۷- وزارت پست و تلگراف و تلفن موظف است برای متقاضیان بخش خصوصی جهت سرمایه‌گذاری تولید لوازم مخابراتی موافقت اصولی صادر نماید.

۵۴- نظریه شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۵۵- نظریه شماره ۶۴۲۳ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه دریافت جرایم نقدی از کارفرمایان کارگاه‌های مشمول قانون تأمین اجتماعی که ظرف مهلت مقرر نسبت به ارسال صورت مزد و حقوق بیمه شدگان و حق بیمه مربوطه اقدام نمی‌نمایند مصوب ۱۳۷۳/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۴ به لحاظ اینکه تبصره ۳ مذکور را لغو نموده و درآمد حاصل از این ماده را (به موجب ماده ۵) از اختیار دولت بیرون برده است موجب تقلیل درآمد عمومی و خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵۶- نظریه شماره ۶۴۱۸ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح تبصره (۱) قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید، جانباز از کار افتاده و مفقودالایر انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی مصوب ۱۳۷۳/۳/۱ مجلس شورای اسلامی:

موظف کردن ستاد آزادگان را حسب مورد به پرداخت حقوق و مزایا با توجه به این که بنیاد شهید انقلاب اسلامی نهادی دولتی نیست موجب بار مالی و خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۳)

۵۷- نظریه شماره ۶۴۳۲ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق یک بند به ماده (۲۲) قانون اصلاح مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۷۳/۳/۴ مجلس شورای اسلامی:

بند (ج) ماده واحده با ملاحظه اصل لایحه پیشنهادی دولت به نحوی که تنظیم شده است

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و چهارم قانون اساسی، بند هشتم.

۲. ماده ۴- قانون جایگزینی تبصره ۳ الحاقی به قانون منع دریافت خسارات و جرایم بهره مندرج در قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۹ از تاریخ اجرای این قانون لغو و اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی در خصوص خسارات و جرایم تابع این قانون می‌باشند.

۳. ماده واحده - تبصره (۱) قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید و جانباز از کار افتاده و مفقودالایر به شرح زیر اصلاح می‌گردد.

تبصره ۱- برای آن دسته از شهدا و جانبازان و آزادگان از کار افتاده کلی و مفقودالایر که مستخدمین دولت نبوده و شهید یا مفقود یا جانباز یا آزاده از کار افتاده شده‌اند با توجه به میزان تحصیلات و تخصص آنها حسب مورد از طرف بنیاد شهید انقلاب اسلامی، بنیاد مستضعفان و جانبازان و ستاد آزادگان حقوق و مزایای همپراز نظام هماهنگ پرداخت تعیین و پرداخت خواهد شد.

باعث تقلیل درآمد عمومی می‌شود و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۸- نظریه شماره ۶۴۳۵ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح تبصره ۳ قانون ایجاد تسهیلات برای ورود رزمندگان و جهادگران داوطلب بسیجی به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مصوب ۱۳۷۳/۳/۹ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۳ از این جهت که همسران جانبازان را اضافه نموده است با توجه به ماده ۱ قانون ایجاد تسهیلات... مصوب بهمن ماه ۱۳۶۷ به افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۲)

۵۹- نظریه شماره ۶۷۰۸ مورخ ۱۳۷۳/۵/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه نظام هماهنگ پرداخت بازنشستگی و وظیفه مصوب ۱۳۷۳/۵/۱۲ مجلس شورای اسلامی:

۵۹-۱- اضافه شدن کلمه «مشمولین تأمین اجتماعی» در ماده ۱ باعث افزایش هزینه عمومی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۵۹-۲- اضافه شدن کلمه «وظیفه» در سطر اول تبصره ۱ ماده ۱ باعث افزایش هزینه عمومی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده واحده - عبارت زیر به عنوان بند(ج) به ماده(۲۲) قانون اصلاح مالیات‌های مستقیم الحاق می‌شود:

ج - متن زیر به عنوان بند ۱۶ به ماده ۹۱ اضافه می‌شود:

۱۶- پنجاه درصد (۵۰٪) حقوق اصلی کادر عملیاتی و خدماتی پرواز شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران و سازمان هواپیمایی کشوری و شرکت خدمات هوایی کشور و سایر شرکت‌ها و سازمان‌های هواپیمایی متعلق به وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی در محاسبه مالیات بردارآمد حقوق منظور نخواهد شد.

۲. ماده واحده - تبصره ۳ قانون اصلاح قانون ایجاد تسهیلات برای ورود رزمندگان و جهادگران داوطلب بسیجی به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به شرح ذیل اصلاح می‌گردد:

تبصره ۳- فرزندان شهدا، مفقودین، اسرا و جانبازان بالای پنجاه درصد و همسران آنها می‌توانند با معرفی بنیاد شهید انقلاب اسلامی و ستاد آزادگان و بنیاد جانبازان و مستضعفان از مزایای این قانون استفاده نمایند. هر جانباز می‌تواند فقط یک بار برای همسرش از امتیاز فوق استفاده نماید.

۳. ماده ۱- در صورتی که حقوق بازنشستگی و وظیفه از کارافتادگی و وظیفه وراثت (مجموع پرداختی به وراثت) در نیروهای مسلح و کلیه دستگاه‌های مشمول قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت و مشمولین تأمین اجتماعی از حداکثر مقرر در ماده ۱۶ قانون مزبور تجاوز نماید، دو سوم مبلغ مازاد علاوه بر حداکثر مزبور به عنوان حقوق بازنشستگی و وظیفه قابل پرداخت خواهد بود.

۴. تبصره ۱ ماده ۱- در محاسبه حقوق بازنشستگی و وظیفه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، معدل خالص حقوق و فوق‌العاده شغل سه سال آخر خدمت آنان و سنوات خدمت مربوط ملاک عمل قرار می‌گیرد.

۳-۵۹- تبصره‌های ۳ و ۴ ماده ۲ باعث افزایش هزینه عمومی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴-۵۹- تبصره ۵ ماده ۲ با عنایت به سوابق موجود در پرونده امر موجب افزایش هزینه عمومی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵-۵۹- ماده ۳ با توجه به حذف قیود مذکور در لایحه دولت موجب افزایش هزینه عمومی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۶-۵۹- ماده ۴ به لحاظ افزایش هزینه عمومی مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۷-۵۹- ماده ۵ با اضافه شدن کلمه «مشمولین این قانون» موجب افزایش هزینه عمومی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱. تبصره ۳ ماده ۲- حقوق بازنشستگی و وظیفه از کارافتادگی و وظیفه وراثت اعضای هیأت علمی که تا تاریخ اجرای این ماده بازنشسته، از کار افتاده یا فوت شده‌اند براساس ضوابط و مقررات مربوط به تعیین حقوق و فوق‌العاده شغل اعضای هیأت علمی شاغل و با رعایت مفاد این قانون تعیین می‌گردد.

تبصره ۴ ماده ۲- افزایش سنواتی مستخدمینی که در فاصله اجرای قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت تا زمان اجرای این قانون بازنشسته شده‌اند به همان میزان در تطبیق با مقررات این قانون محاسبه خواهد شد.

۲. تبصره ۵ ماده ۲- حقوق بازنشستگی پرسنل نیروهای مسلح بر مبنای معدل مجموع حقوق و تفاوت تطبیق حقوق و مزایای شغل سه سال آخر خدمت آنان که حداکثر از معدل سه ساله آخر مجموع حقوق و مزایای کارکنان استخدام کشوری بیست درصد (۲۰٪) اضافه‌تر خواهد بود محاسبه و پرداخت می‌گردد. در صورتی که پرسنل مذکور قبل از ۳۰ سال بازنشسته شوند پس از اعمال ترتیب فوق نتیجه در یک سی‌ام سنوات خدمت قابل قبول آنان ضرب می‌شود (در هر صورت سنوات مزبور حداقل پانزده سال تمام محسوب خواهد شد) و به میزان حقوق وظیفه و مستمری‌بگیران در قوانین نیروهای مسلح عبارت «مزایای شغل» اضافه می‌گردد از تاریخ اجرای این قانون کسور حقوق بازنشستگی به میزان ده درصد (۱۰٪) مجموع حقوق و مزایای شغل ماهیانه خواهد بود.

۳. ماده ۳- آن دسته از دستگاه‌های دولتی که دارای مقررات استخدامی خاص و صندوق بازنشستگی جداگانه بوده و قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت در آن دستگاه‌ها به اجرا درآمده باشد، مشمول مفاد ۲ این قانون خواهند شد.

۴. ماده ۴- حقوق بازنشستگی، وظیفه از کارافتادگی و وظیفه وراثت (مجمع پرداختی به وراثت) مستخدمین رسمی مشمول قانون استخدام کشوری و مستخدمینی که از لحاظ بازنشستگی و وظیفه مشمول قانون مزبور و مشترک صندوق بازنشستگی کشوری می‌باشند و نیز مستخدمین ثابت شهرداری‌ها و نیروهای مسلح و مؤسسات و شرکت‌های دولتی که مشمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است و مستمری‌بگیرانی که از محل اعتبار شرکت‌های دولتی مستمری دریافت می‌کنند همواره برابر با حداقل حقوق و مزایای مقرر برای مستخدمین شاغل خواهند بود.

۵. ماده ۵- در صورتی که در اجرای این قانون حقوق بازنشستگی و وظیفه از کارافتادگی و وظیفه وراثت کارکنان مشمولین این قانون کمتر از دریافتی قبلی گردد مابه‌التفاوت پرداخت خواهد شد.

۶۰- نظریه شماره ۶۸۷۴ مورخ ۱۳۷۳/۷/۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بیمه همگانی خدمات درمانی کشور مصوب ۱۳۷۳/۶/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۶۰- تبصره ۲ ماده ۱۲ چون موجب افزایش هزینه دولت می‌شود مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۶۰- بند ۳ ماده ۱۳ چون موجب افزایش هزینه دولت می‌شود مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶۱- نظریه شماره ۷۰۰۵ مورخ ۱۳۷۳/۷/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه تمدید مدت ممنوعیت مقرر در قانون ضرورت عدم تخلیه خوابگاه‌های دانشجویی، مصوب ۱۳۷۳/۷/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

اضافه نمودن اجاره‌بها خوابگاه‌ها که در ذیل ماده واحده توسط مجلس شورای اسلامی به عمل آمده است و به افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۳)

۶۲- نظریه شماره ۷۰۱۳ مورخ ۱۳۷۳/۷/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه معافیت مالیاتی کلیه مؤسسات خصوصی شاغل در امور مربوط به حمایت و توانبخشی معلولان و ارائه خدمات به عقب ماندگان ذهنی و همچنین انجام خدمات در شبانه روزی‌ها و مهدهای کودک مصوب ۱۳۷۳/۷/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

افزودن جمله «این قانون نسبت به عملکرد منتهی به سال ۱۳۷۳ و بعد از آن جاری خواهد بود» به تقلیل درآمد عمومی می‌انجامد و خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۴)

۱. تبصره ۲ ماده ۱۲- ساکنین شهرهایی که جمعیت آن کمتر از ده هزار نفر باشد در این قانون از مزایای روستاییان برخوردارند. ملاک جمعیت گزارش رسمی مرکز آمار ایران می‌باشد که به طور ادواری پس از سرشماری رسماً اعلام می‌شود.

۲. بند ۳ ماده ۱۳- روستاییان: حداکثر تا ۴۰٪ حق بیمه سرانه مربوط به روستاییان، براساس مصوبات هیأت وزیران.

۳. ماده واحده - به موجب این قانون مدت ممنوعیت مقرر در قانون ضرورت عدم تخلیه خوابگاه‌های دانشجویی - مصوب ۱۳۶۸/۷/۱۶ به مدت سه سال دیگر تمدید می‌شود. اجاره‌بها به قیمت کارشناسی روز تعیین و به مالک پرداخت و در بودجه سالانه وزارتخانه‌های مذکور منظور شود. این ممنوعیت شامل اماکنی که از تاریخ ۱۳۷۳/۷/۱۶ برابر قانون مدنی به اجاره واگذار می‌شود نخواهد بود.

۴. ماده واحده - کلیه مؤسسات خصوصی که با مجوز سازمان بهزیستی کشور امور مربوط به حمایت و توانبخشی معلولان و ارائه خدمات به عقب‌ماندگان ذهنی و انجام خدمات در مراکز روزانه و شبانه‌روزی‌های نگهداری معلولین و کودکان بی‌سرپرست را به عهده دارند و همچنین مهدهای کودک از پرداخت مالیات بردرآمد معاف می‌باشند مشروط بر اینکه سازمان مذکور بردرآمد و هزینه آنها نظارت داشته و مؤسسات فوق حداقل ده درصد از مددجویان خود را بدون دریافت هرگونه دستمزد به افراد معرفی شده از طرف سازمان بهزیستی اختصاص دهد. این قانون نسبت به عملکرد منتهی به سال ۱۳۷۳ و بعد از آن جاری خواهد بود.

۶۳- نظریه شماره ۷۰۵۰ مورخ ۱۳۷۳/۸/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق بندهای ۱۸ و ۱۹ به تبصره ۵ ماده واحده قانون دریافت عوارض خروج از کشور، مصوب ۱۳۷۳/۸/۴ مجلس شورای اسلامی:

اضافه کردن بند ۱۹ بر لایحه دولت چون باعث تقلیل درآمد می‌شود مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۴- نظریه شماره ۷۱۵۷ مورخ ۱۳۷۳/۹/۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه مقررات استخدامی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۸/۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۲ ماده ۵۹، تبصره ۲ ماده ۶۵، ماده ۶۷، بند الف ماده ۶۷، بند ب ماده ۱۲۰، بند ج ماده ۱۲۷، بندهای الف، ب و ج ماده ۱۲۸، تبصره ۳ و ۴ ماده ۱۲۸، قسمت ذیل ماده ۱۲۹، تبصره ۴ ماده ۱۳۰، ماده ۱۳۲ چون مبتنی بر ماده ۱۲۸ است، اضافه شدن امریه در بند ج ماده ۱۳۳، عبارت «دوره اول» در تبصره ۲ ماده ۱۳۳ با توجه به ماده ۳۳ و ۳۹ باید حذف شود، ماده ۱۴۱ و تبصره‌های ۱، ۲ و ۴ آن، کلیه ردیف‌های ماده ۱۴۴ و تبصره ۱ آن، تبصره‌های ۱ و ۲ ماده ۱۴۵، ذیل تبصره ۲ ماده ۱۵۷، تبصره ماده ۱۵۸، ماده ۱۵۹، تبصره‌های ۳، ۴، ۵ و ۶ ماده ۱۶۳، الزام دولت در ضریب افزایش ۵٪ در ماده ۱۶۶، تبصره ماده ۱۶۸، ماده ۱۷۹ و ماده ۱۹۰، موارد فوق چون به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶۵- نظریه شماره ۷۲۴۸ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح انتقال کلیه وظایف مربوط به تأسیس، اداره و نظارت تعاونی‌ها و اتحادیه‌های فرش دستباف روستایی به وزارت جهادسازندگی مصوب ۱۳۷۳/۹/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از جهت این که به افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد و طریق تأمین آن معلوم نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی است و چنانچه بودجه و امکانات مربوطه در اختیار وزارت جهادسازندگی قرار گیرد رفع اشکال خواهد شد.^(۳)

۱. بند ۱۹- مسافری ایرانی که قصد دارند از طریق بنادر حاشیه دریای خزر با کشتی‌های مسافری دارای پرچم دولت جمهوری اسلامی ایران از کشور خارج شوند.

۲. برای اطلاع از متن مواد و تبصره‌های مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره چهارم، انتشارات دادگستر، پاییز ۱۳۸۵ صفحه ۵۳۸-۵۵۲.

۳. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون کلیه امور مربوط به تأسیس، اداره، سیاستگذاری، انجام مراحل ثبت، هدایت و نظارت بر فعالیت‌های تعاونی‌ها و اتحادیه‌های فرش دستباف روستایی به وزارت جهادسازندگی محول می‌گردد. تبصره - کلیه تعاونی‌ها و اتحادیه‌های فرش دستباف که تاکنون تأسیس شده‌اند نیز مشمول این قانون می‌باشند.

۶۶- نظریه شماره ۷۲۵۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۷۳/۹/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

۶۶-۱- ذیل ماده ۱۸ مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۶-۲- در ماده ۲۴ اطلاق آن که بار مالی را بر دستگاه‌های عمومی تحمیل می‌کند موجب افزایش هزینه عمومی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۲)

۶۷- نظریه شماره ۷۳۵۲ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح ممنوعیت به کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۲ و ماده ۳ چون به افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۶۸- نظریه شماره ۷۳۹۹ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح بند(ه) تبصره ۷ قانون بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از این نظر که اجازه مصرف صد درصد وجوه دریافتی را به وزارت کار و امور اجتماعی داده است و با توجه به اسناد ارسالی در لایحه دولت نیامده است و به تقلیل

۱. ماده ۱۸- در مواردی که کاهش یا از بین بردن آلودگی ناشی از فعالیت کارخانجات و یا کارگاه‌ها از طریق دیگر به جز انتقال یک یا برخی از آنها به نقاط مناسب امکان‌پذیر نبوده و یا فعالیت کارخانجات و کارگاه‌های مذکور در مناطق مسکونی سلامت ساکنان آن مناطق را به خطر بیاندازد سازمان حفاظت محیط زیست با همکاری وزارتخانه‌ها و دیگر دستگاه‌های دولتی ذی‌ربط طرح انتقال کارخانجات و کارگاه‌های مذکور را به نقاط مناسب (ترجیحاً شهرک‌ها و قطب‌های صنعتی) تهیه و پس از تصویب هیأت وزیران به مورد اجرا خواهد گذاشت

۲. ماده ۲۴- به منظور جلوگیری از آلودگی محیط زیست بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها و مراکز بهداشتی و درمانی موظفند ظرف مهلت معینی که توسط سازمان حفاظت محیط زیست تعیین می‌شود نسبت به استقرار و استفاده از دستگاه‌های استاندارد از قبیل دستگاه زباله‌سوز و یا شیوه‌های دیگر مورد تأیید سازمان حفاظت محیط زیست اقدام نمایند. شهرداری‌ها مکلفند زباله‌ها و نخاله‌های آن دسته از بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها و مراکز بهداشتی و درمانی را که امکان استقرار دستگاه‌های زباله‌سوز را ندارند با اخذ هزینه‌های لازم به صورت جداگانه و سریعاً جمع‌آوری و به شیوه‌های مناسب و مورد تأیید سازمان حفاظت محیط زیست دفع نمایند.

۳. ماده ۲- وزارت کشور موظف است با استفاده از نیروهای انتظامی و یا نیروی مقاومت بسیج در اسرع وقت نسبت به جمع‌آوری تجهیزات دریافت از ماهواره اقدام نماید.

ماده ۳- وزارت کشور موظف است با هماهنگی وزارت اطلاعات با وسایل ممکن نسبت به جلوگیری از ورود و توزیع تجهیزاتی که صرفاً برای دریافت از ماهواره مورد استفاده قرار می‌گیرد اقدام نماید و ضمن توقیف وسایل فوق عاملین آن را با وسایل توقیفی به مراجع صالحه قضایی معرفی نماید. نحوه هماهنگی در آیین‌نامه اجرایی مشخص خواهد شد.

درآمد عمومی می‌انجامد و طریق جبران کاهش آن معلوم نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۹- نظریه شماره ۱۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۱/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه استفاده بعضی از بنیادها از نماینده حقوقی در مراجع قضایی و معافیت بنیاد شهید انقلاب اسلامی و ایثار و زنان بی‌سرپرست تحت پوشش سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) و جانبازان از پرداخت هزینه دادرسی مصوب ۱۳۷۴/۱/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

اضافه کردن سایر نهادها بر بنیاد شهید انقلاب اسلامی در لایحه دولت در تبصره ماده واحده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۷۰- نظریه شماره ۲۷۸ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه استخدامی وزارت اطلاعات مصوب ۱۳۷۴/۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۷۰- حذف قید «تحت تکفل» مندرج در لایحه دولت در ماده ۲۸ موجب بار مالی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲-۷۰- اضافه نمودن «دوبرابر سنوات» در ماده ۵۰ موجب افزایش بار مالی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده واحده - به وزارت کار و امور اجتماعی اجازه داده می‌شود در سال ۱۳۷۳ بر اساس ماده ۱۵۴ قانون کار از کلیه کارگاه‌های مشمول قانون کار که نتوانند نسبت به ایجاد فضای ورزشی، فرهنگی و تفریحی در داخل کارگاه خود اقدام نمایند به ازای هر نفر دوازده هزار (۱۲/۰۰۰) ریال سالانه دریافت و به حساب درآمد عمومی کشور نزد خزانه‌داری کل موضوع ردیف ۴۱۹۹۴۵ قسمت سوم این قانون واریز نمایند و معادل صددرصد (۱۰۰٪) وجوه واریزی فوق از محل اعتبار ردیف ۳۰۵۰۱۲۴۶ قسمت دوم پیوست شماره (۱) این قانون به وزارت مذکور اختصاص داده می‌شود تا صرف ایجاد و توسعه اماکن ورزشی، فرهنگی و تفریحی نماید.

۲. ماده واحده - به موجب این قانون بنیاد شهید انقلاب اسلامی، بنیاد پانزده خرداد، کمیته امداد امام خمینی (ره)، بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی، ستاد رسیدگی به امور آزادگان، شهرداری‌ها و بانک‌ها و دانشگاه‌های غیردولتی می‌توانند نماینده حقوقی خود را جهت طرح دعوا یا دفاع از دعاوی مربوط در مراجع قضایی معرفی نمایند.

تبصره - بنیاد شهید انقلاب اسلامی در مورد دعاوی مربوط به صغار شاهد و همچنین ایثار و زنان بی‌سرپرست تحت پوشش سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) و نیز جانبازان از پرداخت هزینه دادرسی معاف خواهند بود.

۳. ماده ۲۸- به کلیه خانواده شهدای وزارتخانه مبلغ دو میلیون (۲۰۰۰۰۰۰) ریال به ازای هر شهید به عنوان هدیه ایثار برای یکبار پرداخت می‌شود.

۴. ماده ۵۰- مستخدمینی که به دست دشمنان خارجی اسیر شده یا توسط ضد انقلابیون یا عوامل دیگر که ضد امنیت ملی و با نیت مقابله با نظام فعالیت می‌نمایند، به گروگان گرفته شده باشند، تمام مدت اسارت یا گروگان بودن آنان دو برابر سنوات خدمتی‌شان محسوب می‌شود. خانواده تحت تکفل آنان، از حقوق و مزایای مربوطه استفاده خواهند کرد.

۳-۷۰. اضافه شدن «مزایای مستمر» در مواد ۸۸ و ۹۱ و ۹۲ مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷۱- نظریه شماره ۲۷۱ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تجدید نظر در واگذاری خودروهای دولتی موضوع تبصره ۱۳ قانون بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور مصوب ۱۳۷۴/۲/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

کارشناسی مذکور در ماده واحده به لحاظ اینکه به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و نحوه تأمین آن معلوم نشده است، خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است و لازم است نحوه تأمین آن ولو از طریق درآمد حاصل از اجرای همان طرح معلوم شود.^(۲)

۷۲- نظریه شماره ۲۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشوری و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۷۳- نظریه شماره ۳۱۶ مورخ ۱۳۷۴/۳/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه تسهیلات استخدامی و اجتماعی جانبازان انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۴/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۰ به لحاظ اینکه به افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد و طریق تأمین آن معلوم

۱. ماده ۸۸- به مستخدمین بازنشسته، ماهانه مبلغی به عنوان حقوق بازنشستگی معادل یک سی‌ام متوسط حقوق و فوق‌العاده شغل و مزایای مستمر سه سال اشتغال آخر خدمت آنان ضربدر سنوات خدمت مستخدمین پرداخت می‌شود.

ماده ۹۱- میزان حقوق و وظیفه یا مستمری کسانی که طبق این قانون، هنگام انجام وظیفه یا سبب آن معلول یا فوت می‌شوند، معادل آخرین حقوق و فوق‌العاده شغل و مزایای مستمر آنان تعیین و پرداخت می‌شود.

ماده ۹۲- میزان حقوق و وظیفه مستخدمی که طبق تشخیص مرجع پیش‌بینی شده در ماده (۶۸) این قانون، علیل یا به علت حادثه‌ای ناشی از غیرکار، معلول شود، به گونه‌ای که از کارکردن بازماند، معادل یک سی‌ام متوسط حقوق و فوق‌العاده شغل و مزایای مستمر سه سال اشتغال آخر خدمت ضربدر سنوات خدمت خواهد بود.

۲. ماده واحده - به موجب این قانون وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون یک هیأت کارشناسی پنج نفره که حداقل یک نفر از آنها قاضی با معرفی قوه قضائیه می‌باشد اسناد واگذاری کلیه خودروهای موضوع تبصره ۱۳ قانون بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور را بررسی و موارد غبن دولت را نسبت به قیمت روز انجام معامله مشخص و به دستگاه ذی‌ربط جهت پرداخت مابه‌التفاوت قیمت توسط خریدار به خزانه داری کل اعلام نماید.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند هفدهم.

نشده است خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷۴- نظریه شماره ۸۷۰ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تسری افزایش ضریب حقوق کارکنان مشمول قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت به قضات و اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۹ مجلس شورای اسلامی: ماده واحده و تبصره آن چون به افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد موجب بار مالی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۷۵- نظریه شماره ۱۰۳۱ مورخ ۱۳۷۴/۷/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه تعیین وضعیت استخدامی کارکنان نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و شورای عالی انقلاب فرهنگی مصوب ۱۳۷۴/۷/۱۱ مجلس شورای اسلامی: اضافه نمودن دفتر مرکزی و دفاتر نمایندگی و همچنین اطلاق الزام دولت به تغییر و تبدیل وضعیت واحدهای مذکور به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و چون طریق تأمین هزینه آن معلوم نشده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد، و تبصره‌ها نیز با توجه به ایراد مذکور باید اصلاح شود.^(۳)

۱. ماده ۱۰- واحدهای غیردولتی تابع قانون کار در صورت استخدام جانبازان از پرداخت حق بیمه سهم کارفرمایی مربوط به این افراد معاف بوده و دولت مکلف به پرداخت حق بیمه فوق به صندوق مربوط خواهد بود.
۲. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود هرگونه افزایش در ضریب حقوق موضوع ماده یک قانون اصلاح باره‌ای از مقررات مربوط به پایه حقوق اعضای رسمی هیأت علمی، (آموزشی و پژوهشی) شاغل و بازنشسته دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مصوب ۱۳۶۸/۱۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی و حقوق قضات را به پیشنهاد هیأتی مرکب از وزیر فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دادگستری و دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور تصویب و از تاریخ ۱۳۷۴/۱/۱ اعمال نماید.
- تبصره - مزایایی که به موجب تبصره ۳ ماده ۱ قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳ مجلس شورای اسلامی به مقامات موضوع تبصره ۲ ماده ۱ همان قانون تعلق می‌گیرد به نحوی در مورد اعضای هیأت علمی واجدالشرايط محاسبه و مورد عمل قرار گیرد که از حقوق و مزایای بالاترین مرتبه هیأت علمی برخوردار و مابه‌التفاوت حقوق و مزایای خود را با حفظ عنوان‌های دانشگاهی خود دریافت نمایند. بار مالی ناشی از اجرای این تبصره در سال ۱۳۷۴ از محل تبصره ۱۷ قانون بودجه سال ۱۳۷۴ تأمین و پرداخت خواهد شد.
۳. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون کارکنان دفتر مرکزی و دفاتر نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و واحدهای تابعه شورای عالی انقلاب فرهنگی که عبارتند از هیأت نظارت و بازرسی، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای فرهنگی و اجتماعی زنان و شورای جذب نخبگان، تابع قانون استخدام کشوری و اصلاحات بعدی آن خواهند بود و آن دسته از کارکنان شاغل که در تاریخ تصویب این قانون به طور تمام وقت و در مقابل دریافت حقوق یا دستمزد در خدمت شورای مزبور بوده‌اند با تأیید گزینش و رعایت شرط حداکثر سن ورود به خدمت مندرج در قانون استخدام کشوری که برای هر کارمند به مقدار سنوات خدمتش در واحدهای مزبور به حداکثر سن مذکور افزوده خواهد شد، به رسمی تبدیل وضع می‌یابند. ←

۷۶- نظریه شماره ۱۰۹۵ مورخ ۱۳۷۴/۷/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل شرکت‌های آب و فاضلاب روستایی مصوب ۱۳۷۴/۷/۱۹ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۲ ماده ۱ و ماده ۳ چون به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد موجب بار مالی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷۷- نظریه شماره ۱۰۹۶ مورخ ۱۳۷۴/۸/۳ شورای نگهبان در خصوص طرح تبدیل وضع نیروهای حق‌التدریسی وزارت آموزش و پرورش مصوب ۱۳۷۴/۷/۱۹ مجلس شورای اسلامی: متن طرح مزبور به دلیل اینکه به افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد مغایر اصل ۷۵

→ تبصره ۱- در صورتی که مستخدمین موضوع این قانون بابت سنوات خدمت تمام وقت خود به یکی از صندوق‌های بیمه و بازنشستگی کشور بازنشستگی یا حق بیمه پرداخت نموده باشند، مشمول قانون نقل و انتقال حق بیمه یا کشور بازنشستگی مصوب ۱۳۶۵/۳/۲۷ خواهند بود. در غیر این صورت با پرداخت کشور بازنشستگی سهم مستخدم توسط وی و سهم کارفرما از محل اعتبار واحد مربوط، سنوات مزبور از لحاظ افزایش سنواتی و بازنشستگی و وظیفه جزو سنوات خدمت دولتی آنان محسوب خواهد شد. مبنای محاسبه کشور اولین حقوق و فوق‌العاده شغلی است که هنگام تطبیق وضع به این گونه مستخدمین تعلق می‌گیرد.

تبصره ۲- اعضای هیأت علمی موضوع این قانون که به صورت تمام وقت در نهاد و دفاتر نمایندگی مقام معظم رهبری به خدمت اشتغال داشته باشند مشمول مقررات اعضای هیأت علمی مؤسسات آموزشی و پژوهشی خواهند بود.

تبصره ۳- در صورتی که مجموع حقوق و فوق‌العاده شغل کارکنانی که به موجب این قانون تطبیق وضع می‌یابند کمتر از حقوق و مزایای شغلی قبلی آنان باشد مابه‌التفاوت به عنوان تفاوت تطبیق به ایشان پرداخت می‌شود و هرگونه افزایش پرداختی از مبلغ مابه‌التفاوت کسر خواهد شد.

تبصره ۴- هرگونه استخدام جدید (کارکنان و اعضای هیأت علمی) در واحدهای موضوع این قانون حسب مورد تابع قانون استخدام کشوری و مقررات استخدامی اعضای هیأت علمی خواهد بود.

تبصره ۵- نهاد و دفاتر نمایندگی مقام معظم رهبری و دبیرخانه شورایعالی انقلاب فرهنگی مکلفند ظرف مدت سه ماه تشکیلات تفصیلی سازمان‌های وابسته و واحدهای تابعه خود را تهیه و پس از تأیید سازمان امور اداری و استخدامی کشور نسبت به اجرای مفاد این قانون اقدام نمایند.

تبصره ۶- آیین‌نامه اجرایی این قانون توسط نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری و دبیرخانه شورایعالی انقلاب فرهنگی و سازمان امور اداری و استخدامی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۱. تبصره ۲ ماده ۱- جهادسازندگی موظف است به منظور کمک و راه‌اندازی و تقویت این شرکت‌ها، تأسیسات، ماشین‌آلات و دیگر اموال مورد نیاز، وسایل لازم را به قیمت ارزش دفتری به شرکت‌های مذکور واگذار نماید. ماده ۳- شرکت هر استان، می‌تواند با رعایت صرفه و صلاح و با توجه به تعداد روستاهای تحت پوشش، وجود پروژه‌های خاص و حوزه عمل در هر یک از شهرستان‌های تابع استان که لازم بداند با تصویب مجمع عمومی مبادرت به ایجاد شعبه یا شرکت نماید.

مسئولیت حفظ و نگهداری شبکه‌های آبرسانی روستاها تا زمانی که تحت پوشش شرکت‌های آب و فاضلاب استان مربوطه قرار نگرفته‌اند کماکان به عهده وزارت جهادسازندگی می‌باشد.

قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷۸- نظریه شماره ۱۱۴۰ مورخ ۱۳۷۴/۸/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۴/۷/۲۵ مجلس شورای اسلامی: طرح مذکور چون به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد موجب بار مالی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۷۹- نظریه شماره ۱۳۰۷ مورخ ۱۳۷۴/۹/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل و توسعه بسیج دانش‌آموزی مصوب ۱۳۷۴/۹/۱۹ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۵ ماده واحده چون به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و جبران آن به طریقی که در عبارت آمده رافع اشکال نمی‌باشد، لذا مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۸۰- نظریه شماره ۱۴۰۷ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه ترویج تغذیه با شیر مادر و حمایت از مادران در دوران شیردهی مصوب ۱۳۷۴/۹/۲۸ مجلس شورای اسلامی: ۱-۸۰ اضافه نمودن مدت چهار ماه در تبصره ۱ ماده ۳ بر لایحه دولت موجب بار مالی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)
۲-۸۰-۲ اطلاق بند ح ماده ۵ مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱. ماده واحده - به وزارت آموزش و پرورش اجازه داده می‌شود نیروهای حق‌التدریسی را که تا پایان سال تحصیلی ۱۳۷۴-۱۳۷۳، چهار سال خدمت آموزشی و یا پرورشی داشته‌اند و همچنین فارغ‌التحصیلان مراکز تربیت معلم و دانشسراها که در سال تحصیلی ۱۳۷۴-۱۳۷۳ به صورت حق‌التدریس و آموزشیاران نهضت سوادآموزی که پنج سال تمام سابقه خدمت آموزشی دارند به استخدام رسمی آموزش و پرورش درآورد.
تبصره - اعتبار مورد نیاز اجرای این قانون از محل اعتبارات پیش‌بینی شده در بودجه مصوب آموزش و پرورش بابت حق‌التدریس تأمین خواهد شد.
۲. برای اطلاع از متن طرح مزبور رک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای نگهبان دوره چهارم، انتشارات دادگستر، پاییز ۱۳۸۵، ص ۸۳۸-۸۳۵.
۳. تبصره ۵ ماده واحده - وزارتین دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و آموزش و پرورش مکلفند همه ساله از محل ردیف تقویت ارتش بیست میلیونی جدول ۵۰۳۰۴۱ نیروهای مسلح و ردیف فعالیت‌های بسیج دانش‌آموزی آموزش و پرورش، اعتبار اجرای این قانون را منظور نمایند.
۴. تبصره ۱ ماده ۳- مادران شیرده پس از شروع به کار مجدد در صورت ادامه شیردهی می‌توانند حداکثر تا ۲۴ ماهگی کودک روزانه یک ساعت از مرخصی (بدون کسر از مرخصی استحقاقی) استفاده کنند.
۵. بند(ح) ماده ۵- یک نفر روحانی آشنا به مبانی اسلام که حداقل ۶ سال دوره خارج فقه و اصول را طی کرده باشند.

۸۱- نظریه شماره ۱۴۲۲ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید، جانباز از کار افتاده و مفقودالاثر انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی مصوب ۱۳۷۴/۱۰/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۱ اصلاحی اضافه شده در ماده ۲ موجب بار مالی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۸۲- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۳۶۲ مورخ ۱۳۷۵/۲/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح تسری قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش به کارکنان سایر وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی مصوب ۱۳۷۵/۲/۵ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه در تبصره ۲ ماده ۱۱ قانون گزینش تکلیف بار مالی آن روشن شد و با توجه به اینکه ماده واحده اخیرالتصویب به کلیه وزارتخانه‌ها و... از جمله شرکت‌های دولتی که معلوم نیست بالفعل امکانات گزینشی داشته باشند تسری داده شد به لحاظ افزایش هزینه عمومی مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۸۳- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۳۶۴ مورخ ۱۳۷۵/۲/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح ممنوعیت استعمال دخانیات مصوب ۱۳۷۵/۲/۹ مجلس شورای اسلامی:

طرح مذکور به دنبال طرح قانونی نحوه کاهش و حذف تدریجی استعمال دخانیات مصوب ۱۳۷۰/۱۰/۸ مجلس شورای اسلامی است که به موجب ایراد شورای نگهبان مبنی بر کاهش درآمد و افزایش هزینه عمومی و مغایرت با اصل ۷۵ قانون اساسی به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال گردیده و مجمع مذکور دولت را با توجه به اختیارات

۱. ماده ۲- قانون اصلاح تبصره ۱ قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید، جانباز از کار افتاده و مفقودالاثر انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی مصوب ۱۳۷۴/۲/۲۴ به شرح ذیل اصلاح می‌گردد:

- متن زیر به تبصره ۱ اصلاحی اضافه می‌گردد:

سازمان برنامه و بودجه مکلف است با هماهنگی بنیادهای مزبور و ستاد آزادگان اعتبار مورد نیاز موضوع این تبصره را در بودجه سالانه پیش‌بینی و به حساب مراجع مزبور منظور نماید. این حکم در مورد اعتبار مورد نیاز حقوق وظیفه جانبازان بسیجی غیر از کار افتاده کلی که مطابق قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱ به آنان تعلق می‌گیرد نیز حاکم بوده و حقوق وظیفه آنان از طریق بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی پرداخت خواهد شد.

۲. تبصره ۲ ماده ۱۱- در هر مورد که برای وزیر یا وزارت آموزش و پرورش در قانون یاد شده حکمی پیش‌بینی شده است در دستگاه‌های مذکور حسب مورد بالاترین مقام دستگاه ذی‌ربط عهده‌دار وظایف مقرر خواهد بود.

قانونی مکلف نموده که راساً اقدامات اجرایی را معمول داشته و یا نسبت به تهیه لایحه و تقدیم به مجلس شورای اسلامی اقدام نماید. علاوه بر ایراد مذکور با توجه به مصوبه مجمع تشخیص، این مصوبه مغایر با اصل ۱۱۲ قانون اساسی نیز شناخته شد.^(۱)

۸۴- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۴۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و الحاق یک ماده و یک تبصره به آن و اصلاح تبصره ۳ ماده ۳ قانون مقررات استخدامی و اداری سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۷۵/۲/۵ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۳ ماده ۱۳ که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۸۵- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۵۶۶ مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه چگونگی پرداخت حقوق پرسنل وظیفه نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۵/۳/۶ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۳ ماده واحده چون به افزایش هزینه می‌انجامد مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون استعمال هر نوع دخانیات در مجامع عمومی ممنوع است.
- تبصره ۱- استعمال دخانیات به طور کلی در مساجد و اماکن مقدسه ممنوع است.
- تبصره ۲- خرید و فروش سیگار و سایر مواد دخانی در مجامع عمومی و سر چهارراه‌ها و کنار خیابان‌ها به طور دستفروشی ممنوع است.
- تبصره ۳- هر کس در مجامع عمومی به هر نحو از دخانیات (سیگار، پیپ، چپق، قلیان و...) استفاده کند چه به نحو استعمال و یا خرید و فروش از بیست هزار ریال تا یکصد هزار ریال جزای نقدی محکوم می‌گردد.
- تبصره ۴- مجامع عمومی به اماکنی اطلاق می‌شود که محل مراجعه عموم اعم از خصوصی و دولتی باشد از قبیل: اماکن مقدسه، مساجد، مصلی‌ها، ادارات و مؤسسات و سازمان‌ها و نهادهای انقلاب اسلامی، بانک‌ها، کارخانجات، بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها و مطب‌ها، سینماها، سالن هتل‌ها، غذاخوری‌ها، ترمینال‌ها، مدارس و دانشگاه‌ها و وسایل نقلیه عمومی.
- تبصره ۵- آیین‌نامه اجرایی این قانون توسط سازمان محیط زیست و وزارتخانه‌های کشور و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ظرف ۲ ماه تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.
۲. تبصره ۳ ماده ۱۳- به افراد مذکور در ماده فوق به تشخیص سازمان دستمزد متناسبی پرداخت می‌شود، آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط وزیر دادگستری تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه خواهد رسید.
۳. برای اطلاع از متن لایحه مزبور رک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره چهارم، انتشارات دادگستر، پاییز ۱۳۸۵، ص ۹۷۰-۹۶۷.

۸۶- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۹۵۰ مورخ ۱۳۷۵/۷/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح افزایش مستمری والدین شهدا مصوب ۱۳۷۵/۷/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۸۷- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۳۹۵ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی:

۸۷-۱ بند ۲ ماده ۴ مغایر اصول ۷۵ و ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۸۷-۲ بند ۲ ماده ۵ چون موجب کاهش درآمد دولت است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۸۷-۳ بندهای ۱ و ۲ ماده ۶ مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۸۸- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۲۷۷ مورخ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه نقل و انتقال دوره‌ای قضات مصوب ۱۳۷۵/۱۰/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده ۴ لایحه از این جهت که بر لایحه دولت اضافه شده موجب بار مالی است و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱. رک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه دوم قانون اساسی، بند پانزدهم.

۲. ماده ۴- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است به منظور حمایت از شرکت‌های ایرانی و افزایش توان تولید و ارائه خدمات موضوع این قانون نسبت به موارد زیر اقدام نماید:

۱- ... ۲- صدور ضمانت‌های ارزی و ریالی مورد نیاز شرکت‌ها و مؤسسات برای مناقصه‌ها و قراردادهای موضوع این قانون در مقابل حداکثر ده درصد (۱۰٪) مبلغ ضمانتنامه به صورت وجه نقد و یا وثایق مورد قبول بانک‌ها و بقیه به صورت اوراق تعهدآور با نرخ کارمزد حداکثر یک درصد (۱٪) ارزش ضمانتنامه.

۳. ماده ۵- وزارت امور اقتصادی و دارایی از تاریخ تصویب این قانون مکلف است:

۱- ... ۲- مجموعه تعرفه حقوق گمرکی در رابطه با مواد اولیه و قطعات و تجهیزات تشکیل دهنده سیستم اصلی یک ماشین بایستی حداکثر برابر با مجموع تعرفه‌های حقوق گمرکی و سود بازرگانی ماشین اصلی باشد.

۴. بند ۱ ماده ۶- کلیه قراردادهای دست دوم، سوم و... مشاوران، سازندگان و پیمانکاران ایرانی با شرکت‌های ایرانی یا مشارکت‌های ایرانی - خارجی طرف قرارداد دستگاه‌های اجرایی موضوع این قانون مشمول کسر علی‌الحساب موضوع ماده (۱۰۴) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب اسفندماه ۱۳۶۶ و اصلاحیه بعدی نمی‌باشند.

بند ۲ ماده ۶- کلیه شرکت‌های ایرانی یا شرکت‌های ایرانی - خارجی طرف قرارداد دستگاه‌های اجرایی موضوع این قانون مشمول معافیت‌های مالیاتی تبصره ذیل ماده ۱۱۱ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب اسفندماه ۱۳۶۶ و اصلاحات بعدی می‌باشند.

۵. تبصره ماده ۴- مزایای مندرج در این ماده شامل کلیه قضاتی که واجد شرایط مذکور باشند نیز خواهد شد.

۸۹- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۵۷۰ مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق بندهای (۱۱) و (۱۲) به قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی مصوب ۱۳۷۵/۱۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۱ بند ۱۲ چون موجب بار مالی است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۹۰- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۵۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اطلاق آزاده به آن دسته از کارکنان دولت که تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی محکومیت سیاسی داشته‌اند مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده چون به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۹۱- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۵۲ مورخ ۱۳۷۶/۲/۳ شورای نگهبان در خصوص طرح الزام فراگیری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برای اشتغال به کار مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی: الزام به ایجاد زمینه ارتقای آموزش ضمن خدمت در ماده واحده و تبصره‌ها مستلزم بار مالی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۳)

۱. تبصره ایند ۱۲- از زمان تصویب این قانون فعالیت کلیه مؤسسات و شرکت‌هایی که از سال ۱۳۶۶ به بعد به صورت هبه، صلح غیرمعمول و یا به طور کلی هر عقدی از عقود به دستگاه‌های دولتی منتقل شده و یا خواهد شد لغو و ممنوع می‌گردد.

۲. ماده واحده - به کلیه افرادی که از تاریخ ۱۳۳۲/۵/۲۸ تا ۱۳۵۷/۱۱/۱۶ با الهام از مبارزات و مجاهدات امام راحل (ره) به دلایل امنیتی، مذهبی و یا اتهامات سیاسی دیگر حداقل سه ماه متوالی و یا شش ماه متناوب در بازداشت یا حبس قطعی بوده‌اند «آزاده» اطلاق و کلیه ضوابط، مقررات و قوانین مربوط به آزادگان در مورد آنها ساری و جاری و تحت پوشش ستاد آزادگان کشور قرار خواهند گرفت.

۳. ماده واحده - به منظور بهره‌گیری هر چه کامل‌تر از سرمایه‌گذاری‌های انجام شده و ارتقای کیفی تولیدات و تنظیم مهارت‌های موجود، کلیه کارفرمایان واحدهای صنعتی، تولیدی، خدماتی و صنفی موظفند از متقاضیان اشتغال به کار گواهینامه مهارت فنی و حرفه‌ای از مراجع ذیصلاح مطالبه و همچنین زمینه ارتقای آموزش کارگران ساده و ماهر و نیمه ماهر خویش را فراهم نمایند.

تبصره ۱- زمینه ارتقای آموزش ضمن کار کارگرانی که قبلاً در واحدهای فوق‌الذکر اشتغال یافته‌اند بر اساس برنامه‌های زمانبندی شده سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای خواهد بود.

تبصره ۲- کلیه دستگاه‌های ذیربط موظفند در برابر صدور پروانه کار، گواهینامه مهارت حرفه‌ای از مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای وابسته به وزارت کار و امور اجتماعی و یا دانشگاه‌ها، هنرستان‌ها و امثال آنها را مطالبه نمایند.

تبصره ۳- از زمان تصویب این قانون به مدت شش ماه فهرست مشاغلی که آموزش در آنها در شرایط مذکور مقدور نبوده و یا الزام به آموزش بدون برنامه‌ریزی قبلی موجب بروز اشکالاتی در امر تولید و نوسانات بازار کار می‌گردد توسط سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور تهیه و پس از تأیید شورایی کار به تصویب وزیر کار و امور اجتماعی می‌رسد.

۹۲- نظریه شماره ۷۶۲۱/۰۲۹۳ مورخ ۱۳۷۶/۲/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح حضور نمایندگان نامزدهای ریاست جمهوری در شعب اخذ رأی مصوب ۱۳۷۶/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۲ ماده واحده به لحاظ بار مالی مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد که در صورت تهیه و صدور کارت توسط کاندیدا یا از طرف وی تأیید آن وسیله مقامی رسمی رفع اشکال خواهد شد.^(۱)

۹۳- نظریه شماره ۷۶۲۱/۰۲۹۵ مورخ ۱۳۷۶/۲/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون راجع به تأسیس شرکت شهرک‌های صنعتی ایران مصوب ۱۳۷۶/۱/۲۰ مجلس شورای اسلامی: بند ۷ ماده واحده به لحاظ بار مالی مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

→ تبصره ۴- سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور موظف است با استفاده از امکانات موجود به منظور رفع مشکلات احتمالی زنان جویای کار در کلیه مراکز استان‌ها و شهرستان‌ها متناسب با فرصت‌های شغلی زمینه آموزش فنی و حرفه‌ای بانوان را فراهم نماید.

تبصره ۵- سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور موظف است ضمن اعلام برنامه‌های آموزشی خود در ابتدای هر دوره در رسانه‌های گروهی جهت اطلاع مدیران مورد نظر در پایان هر دوره نسبت به ثبت‌نام از متقاضیان آموزش که توسط کارفرمایان معرفی می‌شوند اقدام نمایند.

کارفرمایان متخلف از مفاد این قانون و همچنین ماده ۱۴ قانون کارآموزی در صورت دریافت اخطار از سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور ضمن پرداخت اصل بدهی به جرمه نقدی موضوع تبصره‌های (۲) و (۳) ماده (۱) و مواد (۳) و (۶) قانون دریافت جرایم نقدی از کارفرمایان کارگاه‌های مشمول قانون تأمین اجتماعی که ظرف مهلت مقرر نسبت به ارسال صورت مزد و حقوق بیمه شدگان و حق بیمه مربوط اقدام نمی‌نمایند مصوب ۱۳۷۳/۵/۹ محکوم می‌گردند.

۱. تبصره ۲- نمایندگان نامزدها باید از میان افراد داوطلب و با معرفی نامزد و یا مسئول ستاد تبلیغات هر یک از نامزدها در شهرستان مربوطه به عنوان نماینده تام‌الاختیار نامزد حداقل ۵ روز قبل از شروع اخذ رأی به فرماندار همان شهرستان معرفی گردند. فرمانداران موظفند کارت یا معرفی‌نامه نمایندگان مذکور را حداقل ۴۸ ساعت قبل از روز اخذ رأی تحویل مسئول ستاد تبلیغات نامزد مربوطه در آن شهرستان دهند، تخلف از این تبصره توسط فرمانداران جرم محسوب می‌گردد و متخلف به مجازات مقرر شده در ماده (۸۸) قانون انتخابات ریاست جمهوری محکوم خواهد شد.

۲. بند ۷- تعیین محل شهرک (در منطقه تصویب شده توسط مجمع) و طراحی نقشه شهرک برای نیازهای گوناگون بر اساس ضوابط اعلام شده توسط وزارت مسکن و شهرسازی انجام خواهد شد و در هر حال شهرک‌های صنعتی از حریم قانونی و استحفاظی شهرها و قانون شهرداری‌ها مستثنی بوده و واگذاری اراضی به متقاضیان و حدود و شرایط و نحوه عمل در این خصوص در اختیار مسئولان شهرک صنعتی است که بر اساس آیین‌نامه اجرایی این قانون عمل خواهد کرد.

تشخیص ضرورت‌های فنی و اقتصادی به عهده مجمع عمومی شرکت شهرک‌های صنعتی مربوط می‌باشد.

۹۴- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۸۱۴ مورخ ۱۳۷۶/۳/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه ایجاد صندوق ذخیره بسیجیان مصوب ۱۳۷۶/۳/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

در ماده واحده به علت حذف قیود فعال و ویژه از بسیجیان مشمول لایحه پیشنهادی دولت دامنه شمول گسترش یافته و موجب بار مالی و مخالف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۹۵- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۸۵۵ مورخ ۱۳۷۶/۴/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح بند ۲ ماده (۸۲) قانون تأمین اجتماعی و الحاق سه تبصره به آن مصوب ۱۳۷۶/۳/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

بندهای الف، ب، ج و تبصره‌های ۲ و ۳ ماده واحده چون به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۹۶- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۹۷۵ مورخ ۱۳۷۶/۴/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون راجع به بیمه افراد کادر ثابت ارتش و ژاندارمری در مقابل حوادث ناشیه که به مناسبت انجام وظیفه رخ می‌دهد مصوب ۱۳۷۶/۴/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱ ماده واحده چون نیروهای انتظامی وزارت کشور به لایحه دولت اضافه گردیده

۱. ماده واحده - به وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح اجازه داده می‌شود به منظور رسیدگی به امور رفاهی بسیجیانی که حداقل یک سال به طور مستمر عضو رده‌های مقاومت بوده یا بیش از سه ماه در جبهه‌های حق علیه باطل حضور داشته‌اند و همچنان به صورت بسیجی ادامه خدمت می‌دهند، نسبت به تأسیس صندوقی تحت عنوان صندوق ذخیره بسیجیان - که از این پس صندوق نامیده می‌شود - اقدام کند.

۲. ماده واحده - بند (۲) ماده ۸۲ قانون تأمین اجتماعی به صورت زیر اصلاح و سه تبصره به شرح ذیل به ماده فوق الحاق می‌گردد:

الف - فرزندان ذکور متوفی در صورتی که سن آنان کمتر از ۱۸ سال تمام باشد و یا منحصراً به تحصیل اشتغال داشته باشند یا به علت بیماری یا نقص عضو طبق گواهی کمیسیون پزشکی موضوع ماده (۹۱) این قانون قادر بکار نباشند.

ب - فرزندان اناث متوفی در صورتی که شوهر نداشته و دارای شغل و حرفه نباشد.

ج - در صورتی که به هر علتی طبق آراء محاکم قضایی تحت سرپرستی زن قرار بگیرند.

تبصره ۱- مستمری که براساس بندهای (الف) و (ب) برقرار می‌گردد در صورتی که پدر در قید حیات باشد مشمول ماده (۱۱۱) قانون تأمین اجتماعی نمی‌باشد.

تبصره ۲- در صورتی که به تبع فوت بیمه شده پدر، مستمری دیگری به فرزندان تعلق گیرد، بر اساس ماده (۹۴) قانون تأمین اجتماعی بیشترین مستمری قابل پرداخت خواهد بود.

تبصره ۳- کلیه مزایای نقدی که علاوه بر حقوق مستمری به مستمری‌بگیران مرد یا زن بازنشسته و از کار افتاده کلی تعلق می‌گیرد، عیناً به مستمری‌بگیران بازمانده نیز به نسبت‌های مقرر در ماده (۸۳) قانون قابل پرداخت است.

موجب بار مالی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۹۷- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۲۶۶ مورخ ۱۳۷۶/۵/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه بیمه بازنشستگی، فوت و از کارافتادگی بافندگان قالی، قالیچه، گلیم و زیلو مصوب ۱۳۷۶/۵/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه در ماده واحده پیشنهادی دولت عنوان قالی بافان خانگی بدون کارفرما آمده است و لایحه مصوب، با قبول این مطلب که قالی شامل قالیچه هم می‌شود، بافندگان گلیم و زیلو را اضافه کرده است. و نظر به اینکه در تبصره ۱ لایحه پیشنهادی دولت درآمد مبنای محاسبه حق بیمه پنجاه درصد حداقل دستمزد کارکرد تعیین شده است و این درآمد در لایحه مصوب صددرصد تعیین کرده است. و نظر به اینکه تغییرات ماده واحده و تبصره ۱ به افزایش بار مالی سهم دولت می‌انجامد و افزایش ۵٪ درصد عوارض مذکور جبران این افزایش را نمی‌کند. و نظر به اینکه آنچه را که دولت در قسمت اخیر تبصره ۳ به عنوان مابه‌التفاوت قبول کرده است کمتر از مابه‌التفاوت مذکور در لایحه مصوب است. و نظر به اینکه مطابق اصل ۷۵ پیشنهادها و اصلاحات نمایندگان در خصوص لوایح قانونی نباید به افزایش هزینه‌های عمومی بیانجامد. بنابراین ماده واحده و تبصره‌های ۱ و ۳ آن مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۲)

۱. ماده ۱- وزارتین دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و کشور مکلفند از طریق تشکیل صندوق‌های بیمه در نیروهای مسلح مربوطه کلیه پرسنل نیروهای نظامی و انتظامی و سازمان‌های تابعه یا وابسته به آنها را - اعم از کادر ثابت، وظیفه، پیمانی و بسیجی و ویژه را در قبال شهادت، فوت، بیماری صعب‌العلاج، نقص عضو و از کارافتادگی - اعم از آنکه در زمان صلح یا بحران‌ها و عملیات داخلی و دفاع از مرزها یا سایر موارد در ارتباط با مأموریت‌ها و وظایف سازمانی یا غیر از آن در تمام ساعات شبانه روز اتفاق بیافتد، بر اساس مقررات این قانون و آیین‌نامه اجرایی آن بیمه کند.

۲. ماده واحده - سازمان تأمین اجتماعی مکلف است با استفاده از مقررات عام قانون تأمین اجتماعی بافندگان قالی، قالیچه، گلیم و زیلو فاقد کارفرما را در برابر حمایت‌های بازنشستگی، از کارافتادگی و فوت با نرخ ۱۴٪ (۷٪ سهم دولت و ۷٪ سهم مشمول) به صورت اختیاری بر اساس آیین‌نامه‌ای که توسط سازمان تأمین اجتماعی و با نظرخواهی از وزارتخانه‌های بازرگانی، صنایع، جهادسازندگی و تعاون تهیه و برای تصویب هیأت دولت پیشنهاد خواهد شد بیمه نماید.

تبصره ۱- درآمد ماهانه مبنای محاسبه حق بیمه درباره این افراد صددرصد (۱۰۰٪) حداقل دستمزد کارگر ساده تعیین می‌گردد و حمایت‌های مقرر در این قانون نیز بر همان مبنا محاسبه و پرداخت خواهد شد. در هر حال مستمری از کار افتادگی کلی و مستمری بازنشستگی و مجموع مستمری بازماندگان نباید از دو سوم مبنای محاسبه حق بیمه کمتر باشد.

تبصره ۳- به منظور تأمین منابع مالی حق بیمه سهم دولت از تاریخ تصویب این قانون یک و نیم درصد (۱/۵٪) از بهای صادرات فرش به عنوان عوارض توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران اخذ و به حساب خزانه واریز خواهد شد و عیناً به سازمان تأمین اجتماعی پرداخت و در صورت عدم تکافو دولت مکلف است مابه‌التفاوت آن را حسب اعلام سازمان تأمین اجتماعی در بودجه سالانه کل کشور منظور و کل سهم خود را به سازمان تأمین اجتماعی پرداخت نماید.

۹۸- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۲۶۷ مورخ ۱۳۷۶/۵/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اعطای امتیازات ایثارگری و اشتغال در مناطق جنگی و جنگزده به کارگران مشمول قانون کار مصوب ۱۳۷۶/۵/۱۹ مجلس شورای نگهبان:

نظر به اینکه تبصره ۲ ماده ۱ کارگران شاغل بسیجی و یا کسانی که در جبهه سابقه فرماندهی داشته‌اند حسب مورد مشمول امتیازات مذکور در بخشنامه شماره ۲۷۲۷/د مورخ ۷۱/۵/۲۰ کرده است و نظر به این که بخشنامه مذکور در فوق ناظر به آزادگان و جانبازان و اسرا و مفقودان و رزمندگان است، و شامل کارگران شاغل بسیجی و... نمی‌شود. و نظر به اینکه بخشنامه ۲۷۲۷/د، امتیازات مالی برای مشمولان بخشنامه تعیین کرده است. و با توجه به اینکه تبصره ۲ ماده ۱ در لایحه دولت ذکر نشده است. و نظر به اینکه تبصره ۳ ماده ۱ نیز امتیازاتی را برای کارگران شاغلی که به درجه رفیع شهادت نائل آمده‌اند قائل شده است. و با توجه به اینکه این تبصره نیز در لایحه دولت نبوده است. و نظر به اینکه پیشنهادها و اصلاحات نمایندگان در خصوص لوایح قانونی نباید به افزایش هزینه‌های عمومی بیانجامد. بنابراین تبصره‌های ۲ و ۳ ماده ۱ مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۱)

۹۹- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۲۹۵ مورخ ۱۳۷۶/۵/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون استفاده بعضی از دستگاه‌ها از نماینده حقوقی در مراجع قضایی و معافیت بنیاد شهید انقلاب اسلامی و کمیته امداد امام خمینی (ره) از پرداخت هزینه دادرسی مصوب ۱۳۷۶/۵/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه در ماده واحده عبارت (مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است) به لایحه دولت اضافه گردید و این امر موجب کاهش درآمد عمومی می‌گردد و طریق جبران آن معلوم نشده است خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۱. تبصره ۲ ماده ۱- کارگران شاغل بسیجی و یا کسانی که در جبهه سابقه فرماندهی داشته‌اند حسب مورد از امتیازات مربوط در بخشنامه مذکور برخوردار می‌شوند.
تبصره ۳ ماده ۱- کارگران شاغلی که به درجه رفیع شهادت نائل آمده مشمول امتیازات مشابه تبصره (۳) ماده (۳) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت می‌شوند.

۲. ماده واحده - در متن ماده واحده قانون استفاده بعضی از دستگاه‌ها از نماینده حقوقی در مراجع قضایی و معافیت بنیاد شهید انقلاب اسلامی و کمیته امداد امام خمینی (ره) از پرداخت هزینه دادرسی عبارت «و شرکت‌های دولتی و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت از جمله شرکت‌های دولتی و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی» بعد از عبارت «دانشگاه‌های غیردولتی» افزوده می‌شود.

۱۰۰- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۲۹۴ مورخ ۱۳۷۶/۵/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق دو تبصره به ماده (۷۶) قانون تأمین اجتماعی، مصوب ۱۳۷۶/۵/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۲ ماده واحده از این جهت که دستگاه‌های عمومی را ملزم به بازنشسته نمودن کارگران مذکور با پرداخت مزایای کامل بازنشستگی می‌نماید و موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن معلوم نشده، خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱۰۱- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۷۸۸ مورخ ۱۳۷۶/۸/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح تبصره بند (الف) ماده (۱) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۶/۷/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه عبارت (و فعالیت‌های ورزشی) در تبصره ماده واحده بر لایحه دولت اضافه گردیده و این امر به تقلیل درآمد عمومی می‌انجامد و طریق جبران کاهش آن نیز معلوم نشده است فلذا مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته گردید.^(۲)

۱۰۲- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۸۲۲ مورخ ۱۳۷۶/۸/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون پرداخت پاداش پایان خدمت و بخشی از هزینه‌های ضروری به کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۶/۷/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

نظر به این که در بند ۳ ماده واحده اضافه شدن عبارت بازنشسته و از کار افتاده در فراز (۲) و عبارت از کار افتاده در فراز (۳) موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، فلذا خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته گردید.^(۳)

۱. تبصره ۲ ماده واحده - در کارهایی که سخت و زیان‌آور شناخته شده‌اند کارگران زن با (۲۰) سال سابقه و با برخورداری از مزایای کامل بازنشستگی می‌توانند بازنشسته شوند.

۲. ماده واحده - تبصره بند (الف) ماده (۱) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین - مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۸ - مجلس شورای اسلامی به شرح زیر اصلاح می‌شود:

تبصره - تعرفه ثبت اسناد رسمی برای قراردادهای مربوط به اعطای تسهیلات بانکی و تأمین اجتماعی و صندوق تعاون وابسته به وزارت تعاون، به تعاونی‌های ایثارگران سه در هزار و برای بخش‌های تولیدی (صنعتی، کشاورزی، معدنی، مسکن و ساختمان) و مؤسسات آموزشی غیرانتفاعی و فعالیت‌های فرهنگی (امور فیلم‌سازی و احداث تالارهای نمایش) و فعالیت‌های ورزشی پنج در هزار تعیین می‌شود. مرجع تشخیص شمول یا عدم شمول مفاد این تبصره در مورد تعاونی‌هایی که از صندوق تعاون برای هر یک از موارد مذکور در این تبصره تسهیلات دریافت می‌کنند، صندوق تعاون خواهد بود.

۳. بند ۳ ماده واحده - در متن ماده (۳) عبارت «ده برابر حداقل حقوق مبنا» به عبارت «بیست برابر حداقل حقوق مبنا» اصلاح و بندهای (۱) و (۲) آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:

- کمک هزینه ازدواج، در مورد ازدواج دائم مستخدم شاغل، بازنشسته و از کار افتاده یا فرزند وی فقط یکبار حسب مورد.

- کمک هزینه در مورد فوت مستخدم شاغل، بازنشسته، از کار افتاده و افراد تحت تکفل وی.

۱۰۳- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۹۲۵ مورخ ۱۳۷۶/۸/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح برخی از مواد قانون نحوه واگذاری سهام دولتی و متعلق به دولت به ایثارگران و کارگران مصوب ۱۳۷۶/۸/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

نظر به این که اضافه شدن کلمه کارمند در تبصره ۱ ماده ۶ موجب تقلیل درآمد عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز تأمین نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۰۴- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۰۶۳ مورخ ۱۳۷۶/۹/۳ شورای نگهبان در خصوص طرح تمدید مهلت پرداخت دیون کشاورزان و دامداران خسارت دیده مصوب ۱۳۷۶/۹/۱۲ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱۰۵- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۰۳۱ مورخ ۱۳۷۶/۹/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد (۱۸۹) قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران، (۱۷۲) قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران و (۱۸۳) قانون مقررات استخدامی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۶/۹/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۱ به لحاظ تغییر عبارت جانبازان در لایحه دولت به بیماران مشمول قوانین نیروهای مسلح در این مصوبه موجب افزایش هزینه عمومی گردیده و طریق جبران هزینه جدید نیز تأمین نشده، خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۰۶- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۰۶۰ مورخ ۱۳۷۶/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه تسری امتیازهای اعطا شده به ایثارگران مشمول قانون استخدام کشوری به کارمندان ایثارگر وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سازمان‌های وابسته، همچنین کارمندان ایثارگر تابع قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۶/۹/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه در مصوبه مجلس عبارت (و قانون مقررات استخدامی نیروهای انتظامی

۱. تبصره ۱ ماده ۶- به هر کارگر، ایثارگر، رزمنده و بسیجی موضوع این قانون حداکثر به میزان دو میلیون ریال سهام به قیمت میانگین قیمت اسمی و قیمت واگذاری و حداکثر پنج میلیون ریال سهام به قیمت پایه کارشناسی واگذار خواهد شد، که این ارقام عندالافتضاء با تصویب وزرای امور اقتصادی و دارایی و کار و امور اجتماعی قابل افزایش خواهد بود.

در سطر اول بعد از کلمه «به هر» کلمه «کارمند» اضافه می‌گردد.

۲. رک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه دوم قانون اساسی، بند هجدهم.

۳. تبصره ۱- هزینه درمان بیماران سرطانی و تالاسمی مشمول قوانین نیروهای مسلح به میزان هزار (۱۰۰۰) برابر ضریب ریالی تعیین می‌شود.

جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۶) به لایحه پیشنهادی دولت اضافه گردیده و این امر به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق جبران تأمین هزینه جدید نیز معلوم نشده است، خلاف اصل ۷۵ تشخیص داده شد.^(۱)

۱۰۷- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۱۱۱ مورخ ۱۳۷۶/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قوانین ارتش جمهوری اسلامی ایران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و اساسنامه سازمان تأمین خدمات درمانی پرسنل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۶/۹/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه اضافه شدن عبارت (نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۷۴) و همچنین اضافه شدن بند ۶ و تبصره آن بر لایحه پیشنهادی دولت در مصوبه مجلس به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق تأمین هزینه جدید نیز معلوم نشده است، بنابراین ماده واحده و بند ۶ و تبصره آن از این جهت خلاف اصل ۷۵ شناخته گردید.^(۲)

۱. ماده واحده - از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون کلیه امتیازهای اعطا شده به ایثارگران مشمول قانون استخدام کشوری، به کارمندان ایثارگر وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سازمان‌های وابسته، همچنین کارمندان ایثارگر تابع قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰ و قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶ و قانون مقررات استخدامی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴ تسری می‌یابد.

تبصره ۱- آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف مدت سه ماه توسط وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح با هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح و سازمان امور اداری و استخدامی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۲- اعطاء امتیازات به صورت مضاعف به مشمولان موضوع این قانون ممنوع می‌باشد.

۲. ماده واحده - قوانین ارتش جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۶۶، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی - مصوب ۱۳۷۰ و اساسنامه سازمان تأمین خدمات درمانی پرسنل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۷۲، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۷۴ در موارد زیر اصلاح می‌شود:

بند ۶- متن زیر به عنوان ماده (۱۸۸) مکرر و تبصره آن به قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴ افزوده می‌شود:

ماده ۱۸۸ مکرر - نیروی انتظامی موظف است در جهت حل مشکلات پرسنل جانباز و معلول مورد نیاز خود و به منظور ایجاد زمینه برای بازگشت فعالانه آنها به محیط کار، تسهیلات لازم اعم از خدمات درمانی، توانبخشی، امکانات تردد خاص برای افرادی که نیازمند هستند و اشتغال را فراهم نماید.

تبصره - در صورت عدم ایجاد تسهیلات تردد مبلغی از (۱۰۰) تا (۲۰۰) برابر ضریب ریالی در اختیارشان قرار می‌گیرد.

۱۰۸- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۱۱۸ مورخ ۱۳۷۶/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون اصلاح موادی از قانون مالیات‌های مستقیم و تسری معافیت مالیاتی موضوع قانون الحاق یک بند به ماده (۲۲) قانون مذکور به کادر عملیاتی و تخصصی شرکت هواپیمایی خدمات ویژه مصوب ۱۳۷۶/۹/۱۲ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه افزودن (حق تقدم سهام) در تبصره ذیل ماده ۱۴۳ موجب می‌شود از نقل و انتقال (حق تقدم سهام) همانند مالیات (نقل و انتقال سهام) و (فروش سهام) نیم درصد مالیات گرفته شود، با توجه به اینکه مطابق لایحه پیشنهادی دولت (از هر نقل و انتقال حق تقدم سهام شرکت در بورس، مالیات مقطوعی به میزان ۱٪ ارزش فروش حق تقدم سهام وصول می‌شود) و این امر به کاهش درآمد عمومی می‌انجامد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده، بنابراین خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۱)

۱۰۹- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۱۱۶ مورخ ۱۳۷۶/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشویق احداث و عرضه واحدهای مسکونی استیجاری مصوب ۱۳۷۶/۹/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه در بند الف ماده ۶ معاف نمودن مجتمع‌های مسکونی سه واحدی از مالیات بر درآمد و تخفیف حق‌الثبت مربوط و نیز در بند ب ماده مذکور اضافه نمودن عبارت داخل پراتنز (از جمله تخفیف در هزینه‌های صدور پروانه ساختمان و تراکم و حق اشتراک آب، برق، گاز و آب و فاضلاب) بر لایحه دولت به کاهش درآمد عمومی می‌انجامد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده، خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۱۰- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۴۱۶ مورخ ۱۳۷۶/۱۲/۶ شورای نگهبان در خصوص طرح محل دفاتر روزنامه و مجله مصوب ۱۳۷۶/۱۱/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

نظر به این که ماده واحده به طور کلی محل دفاتر مطبوعات را از تجاری بودن خارج

۱. بند ۵- در تبصره ذیل ماده (۱۴۳) اصلاحی موضوع ماده (۴۳) قانون مزبور بعد از عبارت «نقل و انتقال سهام» و «فروش سهام» عبارت «و حق تقدم سهام» اضافه می‌شود.

۲. بند (الف) ماده ۶- مجتمع‌های مسکونی دارای سه (۳) واحد استیجاری یا بیشتر که با رعایت الگوی مصرف مسکن ساخته شود، چنانچه حداقل به مدت (۵) سال تمام به اجاره واگذار شود، علاوه بر استفاده از مزایای مسکن اجتماعی و حمایتی در طول مدت اجاره از صد درصد (۱۰۰٪) مالیات بر درآمد املاک اجاره‌ای معاف و از بابت هزینه حق‌الثبت مربوط به اعطای تسهیلات بانکی، مشمول تبصره ماده (۱) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳ می‌گردند.

نموده است بنابراین اطلاق ماده واحده خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۱۱- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۴۴۷ مورخ ۱۳۷۶/۱۲/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تکمیل، تجهیز و بهره‌برداری از بیمارستان‌های مصوب مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۶/۱۲/۶ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه محل تأمین اعتبارات تکمیل و تجهیز بیمارستان‌ها معین نشده است، ماده واحده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۲)

۱۱۲- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۶۱۳ مورخ ۱۳۷۷/۱/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه واگذاری امتیاز سرقفلی و مشارکت غرف و فروشگاه‌های پایانه‌های عمومی بار و مسافر و مجتمع‌های خدمات رفاهی بین راهی مصوب ۱۳۷۷/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره یک از این جهت که پایانه‌ها و مجتمع‌های مذکور را از پرداخت عوارض شهرداری‌ها مستثنی کرده و نیز دولت را ملزم به واگذاری اراضی ملی و دولتی به قیمت منطقه‌ای نموده کاهش درآمد عمومی می‌شود و چون طریق جبران کاهش درآمد نیز معلوم نشده، خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۳)

۱۱۳- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۸۵۴ مورخ ۱۳۷۷/۳/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورایعالی اشتغال مصوب ۱۳۷۷/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

۱۱۳-۱- با توجه به اینکه وظایف متعددی در قانون برای شورایعالی اشتغال پیش‌بینی شده و انجام آنها مستلزم هزینه‌هایی می‌باشد که طریق جبران آن معلوم نشده است، خلاف

۱. ماده واحده - تأسیس دفاتر مطبوعات موضوع ماده (۱) قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ و نیز فعالیت شغلی صاحبان روزنامه‌ها و مجله‌ها در اماکن و ساختمان‌های اداری و تجاری و استیجاری بلامانع است و محل این دفاتر تجاری محسوب نمی‌گردد.

۲. ماده واحده - به موجب این قانون وزارتخانه‌های مسکن و شهرسازی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلفند بیمارستان‌های مصوب مجلس شورای اسلامی را براساس اولویت‌بندی و نیازمندی هر منطقه پس از تکمیل و تجهیز به بهره‌برداری برسانند.

۳. تبصره ۱ ماده واحده - پایانه‌ها و مجتمع‌های مذکور از پرداخت عوارض شهرداری‌ها مستثنی بوده و واگذاری اراضی ملی و دولتی در مورد آنها با اولویت و به قیمت منطقه‌ای صورت می‌گیرد. عوارض قانونی صنوف بهره‌بردار از مقررات صدر این تبصره مستثنی است.

اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته گردید.^(۱)

۱۱۳-۲- ماده ۵ و فراز ذیل بند ۱۹ ماده ۲ قانون (تشکیل دبیرخانه شورا) مستلزم بار مالی است و طریق جبران آن نیز معلوم نشده، خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۱۴- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۹۵۱ مورخ ۱۳۷۷/۳/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۷/۳/۱۷ مجلس شورای اسلامی: در بند ۲ ماده ۶ اصلاح عبارت (دولت می‌تواند) به عبارت (دولت موظف است) در تبصره ۱ ماده ۲۴ با عنایت به اینکه در لایحه دولت نبوده و موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۱۵- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۹۷۴ مورخ ۱۳۷۷/۳/۳۱ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق بنیاد امور بیماری‌های خاص به فهرست قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی مصوب ۱۳۷۷/۳/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۱ چون دائمی است موجب افزایش هزینه‌های جاری و نیز موجب کاهش درآمد عمومی است خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۳- شورایعالی اشتغال ووظایف زیر را عهده دار خواهد بود:

۱- تعیین اهداف، اولویت‌ها، خط‌مشی‌ها و سیاست‌های مربوط به اشتغال.

۲- ... ۱۰- فراهم نمودن تمهیداتی به منظور اعمال سیاست‌های کارگماری...

۲. ماده ۵- دبیرخانه شورایعالی اشتغال در سازمان برنامه و بودجه مستقر خواهد بود.

بند ۱۹ ماده ۲- رئیس کمیسیون کار و امور اجتماعی مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر.

دبیرخانه شورا می‌تواند به منظور هماهنگی برحسب مورد از سایر وزراء برای شرکت در جلسات تصمیم‌گیری دعوت به عمل آورد.

۳. ماده ۶- اصلاحات زیر در ماده (۲۴) به عمل آمد:

۱- ... ۲- در تبصره (۱) ماده (۲۴) سطر اول عبارت «دولت می‌توان» به عبارت «دولت موظف است» اصلاح گردید.

۴. تبصره ۱- هیأت امناء ارزی به صورت نهاد عمومی غیردولتی فعالیت می‌نماید. مبالغ ارزی و ریالی که در بودجه سالانه کل کشور برای آن پیش‌بینی می‌شود به صورت کمک خواهد بود و مستقیماً به حساب هیأت امناء واریز می‌گردد.

شرایط واردات مواد و وسایل پزشکی و ثبت سفارش و پرداخت‌ها و دریافت‌ها فقط تابع آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب وزرای بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و بازرگانی خواهد رسید و کماکان از هرگونه مالیات، عوارض، حقوق گمرکی، ثبت سفارش، سود بازرگانی و پرداخت مابه‌التفاوت معاف می‌باشد و از تمام تسهیلات موضوع تبصره (۱۰) قانون بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور در خصوص دانشگاه‌ها و نهادهای دیگر برخوردار خواهد بود.

۱۱۶- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۳۵۵۵ مورخ ۱۳۷۷/۷/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح انطباق امور اداری و فنی مؤسسات پزشکی با موازین شرع مقدس مصوب ۱۳۷۷/۷/۱۲ مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه طرح مذکور به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و ماده ۴ نیز رافع اشکال نمی‌باشد خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۱۷- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۳۷۹۲ مورخ ۱۳۷۷/۸/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل، تقویت و توسعه بسیج دانشجویی مصوب ۱۳۷۷/۸/۲۰ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۲ ماده واحده گرچه نسبت به سال جاری از نظر تأمین بودجه اشکالی ندارد اما نسبت به سال‌های آینده چون موجب افزایش هزینه‌های عمومی است و راه تأمین این هزینه معلوم نشده است خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۱۱۸- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۴۰۲۶ مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۷/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی:

۱۱۸-۱ در بند ۱ ماده واحده «اصلاح تبصره یک ماده یک» چون اضافه شدن عبارت «آب‌های ساحلی» به کاهش درآمد عمومی می‌انجامد و طریق جبران کاهش آن نیز معلوم نشده خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۱۸-۲ در بند ۲ ماده واحده «اضافه شدن یک تبصره به ماده ۱۰ قانون» چون اضافه نمودن تبصره مذکور به ماده ۱۰ قانون به کاهش درآمد عمومی می‌انجامد و طریق جبران کاهش آن نیز معلوم نشده خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۴)

۱. برای اطلاع از متن طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره پنجم، انتشارات دادگستر، پاییز ۱۳۸۵، ص ۴۰۹-۴۰۷.

۲. تبصره ۲- وزارتخانه‌های دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلفند اعتبار مورد نیاز این قانون را در سال ۱۳۷۷ از ردیف تقویت بنیه دفاعی (۵۰۳۰۴۱) سرانه بسیج دانشجویی و از ردیف بودجه فرهنگی و پژوهشی دانشگاه‌ها تأمین و برای سال‌های بعد دستگاه‌های فوق مکلفند اعتبار مورد نیاز را در لایحه بودجه پیش‌بینی نمایند.

۳. بند ۱ ماده واحده - تبصره (۱) ماده (۱) قانون مذکور به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

تبصره ۱- مناطق آزاد و آب‌های ساحلی آنها، از تسهیلات و امتیازات موضوع این قانون برخوردار خواهند بود.

۴. بند ۲ ماده واحده - در بند ۲ ماده واحده «اضافه شدن یک تبصره به ماده ۱۰ قانون» چون اضافه نمودن تبصره مذکور به ماده ۱۰ قانون به کاهش درآمد عمومی می‌انجامد و طریق جبران کاهش آن نیز معلوم نشده خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است.

۱۱۸-۳. در بند ۴ (ماده ۲۱ جایگزین) الغاء قید «که پذیرش سرمایه آنان به تصویب هیأت وزیران رسیده است» از لایحه دولت که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق جبران آن نیز پیش‌بینی نشده، خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته گردید.^(۱)

۱۱۹- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی: ماده ۶۳ که به ازدیاد هزینه عمومی می‌انجامد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۲)

۱۲۰- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۴۳۰ مورخ ۱۳۷۸/۷/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۷/۷ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۲ ماده ۶ که موجب افزایش هزینه می‌شود و طریق جبران آن نیز مشخص نگردیده است خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۲۱- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۴۵۷ مورخ ۱۳۷۸/۷/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه هیأت امنای صرفه‌جویی ارزی در معالجه بیماران مصوب ۱۳۷۸/۷/۱۱ مجلس شورای اسلامی: ۱-۱۲۱- در ماده ۶ برخورداری تجهیزات و ملزومات پزشکی و موارد معطوف به آنها از

۱. بند ۴ ماده واحده - متن زیر جایگزین ماده (۲۱) قانون مذکور (۶۶۰) می‌شود:

ماده ۲۱- حقوق قانونی سرمایه‌گذاران خارجی مورد تضمین و حمایت است، سرمایه سرمایه‌گذاران خارجی در مناطق چنانچه در مواردی به نفع عموم ملی شود یا این که از صاحب سرمایه سلب مالکیت شود، جبران خسارت به میزان ارزش جایگزینی به عهده دولت می‌باشد. آیین‌نامه مربوط به نحوه تضمین و جبران خسارت سرمایه‌های مذکور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲. ماده ۶۳- به منظور برقراری ارتباط مستمر بین مردم و نمایندگان، دفاتر ارتباط مردمی نمایندگان در سطح ملی (مستقر در تهران) و محلی (یک دفتر در هر حوزه انتخابیه برای هر نماینده) تشکیل می‌شود تا با حضور و استقرار نمایندگان در محل‌های تعیین شده و براساس برنامه‌های زمان‌بندی شده امکان ملاقات مردم و نمایندگان فراهم شود. چگونگی سازماندهی و اداره آن به موجب دستورالعملی خواهد بود که به پیشنهاد کارپردازان و تأیید هیأت رئیسه و تصویب کمیسیون مشترک اجتماعی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس برسد.

۳. تبصره ۲ ماده ۶- آن دسته از نامزدهایی که به علت کاندیدا شدن بنا به تقاضای شخصی خود از مسئولیت‌های کشوری و لشکری به بازنشستگی پیش از موعد نایل می‌گردند، در صورت انتخاب شدن، دوره نمایندگی چهارساله آنان به سنوات خدمتی قبلی اضافه شده و ضمن اعاده به خدمت، از اعطای گروه و رتبه مربوطه برخوردار خواهند شد.

معافیت مذکور در بند مربوط به هیأت امنای که در اصل لایحه نبوده و مستلزم کاهش درآمدهای دولت است خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۱۲۱- در ذیل همان ماده اجازه استخدام پایوران مورد لزوم نیز با توجه به قید تأیید سازمان امور اداری و استخدامی ایهام متاهی شدن قهری به استخدام دولت را دارد و در این صورت مستلزم افزایش هزینه دولت است. لذا مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۲۲- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۵۲۹ مورخ ۱۳۷۸/۸/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح تعمیم قوانین مربوط به همسران و فرزندان آزادگان مصوب ۱۳۷۸/۸/۲ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از این نظر که موجب افزایش هزینه عمومی شده و طریق تأمین آن معلوم نشده است خلاف اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۶- واردات و خروج موقت یا دائم تیوپ مستعمل و قطعات دستگاه‌های پزشکی جهت تعمیر یا جایگزینی (یا برای گرفتن تخفیف ارزی) از کشور برای هیأت امنای بدون سپردن تضمین بلامانع است. هیأت امنای گزارش وسایل وارد شده خود را فقط جهت ثبت آماری به وزارت بازرگانی و سازمان انرژی اتمی ارسال می‌دارد و نیاز به کسب مجوز جداگانه ندارد و گزارش کلی اصلاحات بعد از جهت ثبت آماری به وزارت بازرگانی ارسال می‌کند.

دانشکده‌ها و دانشگاه‌های علوم پزشکی، بیمارستان‌ها و مؤسساتی که از امکانات هیأت امنای استفاده می‌کنند موظفند مفاد آیین‌نامه‌ای را که به پیشنهاد هیأت امنای به تصویب وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌رسد اجرا نمایند.

تجهیزات و ملزومات پزشکی و قطعات یدکی مربوط که توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و بخش خصوصی با تأیید وزارتخانه مزبور وارد می‌شود و تجهیزات و ملزومات موردنیاز بنیاد جانبازان و مستضعفان و معلولین سازمان بهزیستی از جمله صندلی چرخدار از معافیت مذکور در بند مربوط به هیأت امنای برخوردار خواهد بود. هیأت امنای می‌تواند برای راه‌اندازی واحدهای مربوط به خود و مراکز بهداشتی و درمانی بیمارستان‌های توسعه یافته با تأیید سازمان امور اداری و استخدامی پایوران مورد لزوم را رأساً استخدام نماید.

دو نفر از نمایندگان مجلس (یک نفر از کمیسیون امور بهداشتی و بهزیستی و یک نفر از کمیسیون برنامه و بودجه) به انتخاب مجلس در جلسات هیأت امنای به عنوان ناظر شرکت و بر نحوه هزینه نمودن ردیف مربوط به هیأت امنای نظارت خواهند کرد.

هیأت امنای موظف است هر چهار ماه یکبار گزارش کلی مربوط به عملکرد خود را به کمیسیون بهداشتی و بهزیستی مجلس شورای اسلامی ارسال نماید.

۲. همان.

۳. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون کلیه همسران و فرزندان آزادگان، همسرانی که چه قبل و چه بعد از اسارت با آزاده ازدواج کرده‌اند و نیز فرزندان که قبل یا بعد از اسارت پدر متولد شده‌اند از مزایا و تسهیلات مقرر در قوانین و مقررات مربوطه، برخوردار خواهند بود.

۱۲۳- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۹۵۲ مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح دو فوریتی اصلاح قانون تحویل خودرو به جانبازان انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی مصوب ۱۳۷۸/۱۰/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

تبصره دو ماده واحده خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۲۴- نظریه شماره‌های ۱۴۰۶ و ۷۹/۲۱/۱۳۹۹ مورخ ۴ و ۱۳۷۹/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تمرکز امور صنعت و معدن و تشکیل وزارت صنایع و معادن مصوب ۱۳۷۹/۹/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه تشکیل سازمان صنایع کوچک ایران در ماده (۸) در لایحه دولت پیش‌بینی نشده بود و این امر به افزایش هزینه عمومی منجر می‌شود و طریق جبران آن نیز مشخص نشده خلاف اصل (۷۵) قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۲۵- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۴۰۰ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل وزارت جهاد کشاورزی مصوب ۱۳۷۹/۹/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۴ از این جهت که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)

۱۲۶- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۹۷۴ مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح تبصره (۲) الحاقی ماده (۷۶) قانون اصلاح مواد (۷۲) و (۷۷) و تبصره ماده (۷۶) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴ و الحاق دو تبصره به ماده (۷۶) مصوب ۱۳۷۱ مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

۱۲۶-۱ در جزء ۱ بند «ب» تبصره ۲ ماده واحده با توجه به حذف شرط سنی ۴۵ سال

۱. تبصره ۲- چهل درصد (۴۰٪) بهای مانده هر خودروی واگذار شده و سود تسهیلات پرداختی توسط نظام بانکی در هر سال به تساوی از محل ردیف‌های ۱۰۱۰۱۲ و ۵۰۳۳۰۸ بودجه عمومی دولت تأمین می‌گردد.

۲. ماده ۸- به منظور افزایش اشتغال صنعتی و حمایت از واحدهای کوچک بخش غیردولتی در جهت توسعه مناطق کمتر توسعه یافته، سازمان صنایع کوچک ایران تشکیل می‌گردد. سیاستگذاری و تنظیم حمایت‌های لازم از صنایع کوچک به عهده این سازمان خواهد بود.

۳. ماده ۱۴- به منظور حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی، دولت موظف است:

الف - قیمت تضمینی خرید محصولات کشاورزی از قبیل گندم، برنج، شکر، خرما، ذرت، پنبه و سایر محصولات تضمینی را به موافقت وزیر جهاد کشاورزی تعیین نماید.

ب - با خرید به موقع تولیدات داخلی و جلوگیری از توزیع بی‌موقع محصولات وارداتی کشاورزی و تنظیم بازار، در حمایت از تولیدکنندگان داخلی بخش کشاورزی اقدام نماید.

برای مردان و ۴۰ سال برای زنان، مذکور در تبصره ۲ ماده واحده لایحه دولت از این جهت که در موارد دولتی شامل افرادی نیز می‌شود که با کمتر از حداقل شرط سنی مذکور بازنشسته می‌گردند مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۱)

۱۲۶۲- در جزء ۳ بند «ب» تبصره ۲ ماده واحده چون مقرر شده است که حداقل سابقه این قانون هر سال یک سال افزایش خواهد یافت تا آنکه این حداقل به ۲۰ سال برسد و این مضمون در لایحه دولت نبوده است از این جهت که در موارد دولتی شامل افرادی نیز می‌شود که سابقه خدمت آنان کمتر از ۲۰ سال است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۲)

۱۲۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۲۰۱ مورخ ۱۳۸۰/۲/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح تبصره (۱) اصلاحی بند (الف) ماده (۱) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۸۰/۱/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

اضافه نمودن عبارت‌های «صندوق تعاون وابسته به وزارت تعاون» و «مؤسسات آموزشی دولتی» و «فعالیت‌های ورزشی» بر لایحه دولت از این جهت که به تقلیل درآمد عمومی می‌انجامد و طریق جبران کاهش درآمد معلوم نشده است، خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. جزء ۱ بند (ب)- افرادی که حداقل بیست سال متوالی و بیست و پنج سال متناوب در کارهای سخت و زیان آور (مخل سلامت) اشتغال داشته‌باشند و در هر مورد حق بیمه مدت مزبور را به سازمان پرداخته باشند می‌توانند تقاضای مستمری بازنشستگی نمایند. هر سال سابقه پرداخت حق بیمه در کارهای سخت و زیان آور یک و نیم سال محاسبه خواهد شد.

۲. جزء ۳ بند (ب)- در مورد سایر بیمه شدگان حداقل سابقه پرداخت حق بیمه برای استفاده از مستمری بازنشستگی از تاریخ تصویب این قانون هر سال یک سال افزایش خواهد یافت تا آنکه این حداقل به بیست سال تمام برسد.

۳. ماده واحده - تبصره (۱) اصلاحی بند (الف) ماده (۱) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۶/۷/۳۰ به شرح زیر اصلاح می‌شود:

تبصره ۱- تعرفه ثبت اسناد رسمی برای قراردادهای مربوط به اعطای تسهیلات بانکی و تأمین اجتماعی و صندوق تعاون وابسته به وزارت تعاون به تعاونی‌های ایثارگران و موارد مربوط به صادرات غیرنفتی سه در هزار و برای بخش‌های تولیدی، تجاری (صنعتی، کشاورزی، معدنی، مسکن و ساختمان) و مؤسسات آموزشی اعم از دولتی و غیرانتفاعی و فعالیت‌های فرهنگی (امور فیلم‌سازی و احداث تالارهای نمایش) و فعالیت‌های ورزشی پنج در هزار تعیین می‌شود. مرجع تشخیص شمول یا عدم شمول این تبصره در مورد تعاونی‌هایی که از صندوق تعاون برای هر یک از موارد مذکور در این تبصره تسهیلات دریافت می‌کنند صندوق تعاون خواهد بود.

۱۲۸- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۳۲۴ مورخ ۱۳۸۰/۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی مصوب ۱۳۸۰/۲/۹ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه بند (۱۱) ماده واحده در لایحه دولت نبوده و با توجه به اینکه عضویت در سازمان مذکور متضمن پرداخت حق عضویت می‌باشد که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق جبران آن نیز پیش‌بینی نشده است، خلاف اصل (۷۵) قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱۲۹- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۲۹- ماده (۱۸) مغایر اصل (۷۵) قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۲)

۲-۱۲۹- اطلاق بند (خ) ماده (۲۱) ابهام الزام به تأمین خواسته‌های موارد مذکور در این بند توسط مراجع قانونی و مربوطه را دارد، لذا شبهه مغایرت با اصل (۷۵) قانون اساسی دارد.^(۳)

۱۳۰- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۷۵۰ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تأسیس مؤسسات غیردولتی مصوب ۱۳۸۰/۳/۲۹ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱۳۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۳۵۸ مورخ ۱۳۸۰/۷/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تسهیل برقرار کردن چاه‌های کشاورزی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۷/۱۸ مجلس شورای اسلامی: عبارت «در سال‌های آتی در لوایح بودجه پیش‌بینی خواهد شد» در ذیل بند ۱ ماده واحده از این جهت که موجب ازدیاد هزینه عمومی می‌شود مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱. بند ۱۱ ماده واحده - سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای بین‌المللی - وزارت کار و امور اجتماعی - ۳۰۰۰۰ فرانک سوییس.

۲. ماده ۱۸- هیأت متصفه منتخب دادگاه در آغاز دادرسی درباره بی‌طرفی خود و اجرای عدالت و رعایت انصاف سوگند یاد می‌کنند و در زمان دادرسی هرگونه تماس خارجی و ارتباط تلفنی با دیگران ممنوع است و وسیله پذیرایی و مطالعه آنان به وسیله قوه قضائیه تأمین می‌شود.

۳. بند خ ماده ۲۱- زندانیان سیاسی از حق دسترسی به کتب، نشریات و رادیو و تلویزیون برخوردارند.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و چهارم، بند هفدهم.

۵. بند ۱- تسهیلات و امکانات مورد نیاز برقی کردن چاه‌های کشاورزی را طوری فراهم نماید که تا پایان برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران حداقل هشتاد درصد (۸۰٪) چاه‌های کشاورزی از انرژی برق استفاده نمایند. منابع مورد نیاز در سال جاری از محل ردیف‌های پیش‌بینی شده در قانون بودجه سال ۱۳۸۰ کل کشور تأمین و در سال‌های آتی در لوایح بودجه پیش‌بینی خواهد شد.

۱۳۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۴۲۵ مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح اختصاص درصدی از درآمد حاصل از پخش مسابقات ورزشی توسط صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به فدراسیون‌های ورزشی مصوب ۱۳۸۰/۷/۴ مجلس شورای اسلامی: در این طرح سازمان صدا و سیما در قبال پخش مسابقات ورزشی ملزم به پرداخت وجوهی از محل افزایش آگهی‌های بازرگانی شده است، با توجه به لزوم تولید و پخش برنامه‌هایی که از وظایف اصلی این سازمان است، افزایش تعداد آگهی‌های بازرگانی متناسب با مسابقات ورزشی مقدور نیست، و افزایش قیمت پخش آگهی‌های بازرگانی نیز باعث کاهش تقاضا و تقلیل درآمد می‌باشد بنابراین تأمین درآمد از محل مذکور غیرممکن است. لذا این طرح از این جهت که موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۳۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۵۳۵ مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه ایجاد شهرهای جدید مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۷/۱۸ مجلس شورای اسلامی: اطلاق ماده «۷» دادن اعتبار از شرکت‌های دولتی به متقاضیان غیردولتی را با توجه به تبصره ماده «۲» تجویز نموده است و طریق جبران آن در صورتی که متقاضی دولتی درآمد نداشته باشد مشخص نکرده است، لذا از این جهت که موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. متن طرح - ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مکلف است بابت ارزش پخش مسابقات ورزشی معادل ارزش تولید زمان مربوط به مسابقات که در محدوده مرزهای جمهوری اسلامی ایران برگزار می‌شود به حساب فدراسیون ورزشی مربوطه واریز نماید. مبلغ مربوطه براساس ضوابط و مقررات فدراسیون‌ها، متناسباً بین باشگاه‌ها توزیع می‌گردد.

تبصره ۱- ارزش تولید هر دقیقه متناسب با نوع مسابقه بین سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون ورزشی مربوطه توافق می‌گردد.

تبصره ۲- آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف مدت دوماه از تصویب آن به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و سازمان تربیت بدنی جمهوری اسلامی ایران و سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۳- کاهش احتمالی درآمد صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران از محل افزایش تعرفه آگهی‌های بازرگانی جبران گردد.

۲. ماده ۷- شرکت مجاز است نسبت به جابجایی اعتبار و درآمد بین شرکت‌های وابسته در جهت کمک به شرکت‌های وابسته زیانده و تأمین هزینه‌های خود با تصویب مجمع عمومی شرکت اقدام نماید و سپس از محل درآمد آنی شرکت وابسته بدهکار تسویه شود.

۱۳۴- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۶۵۸ مورخ ۱۳۸۰/۸/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح سه فوریتی الحاق یک تبصره به ماده (۵۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۰/۸/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

ایجاد و تشکیل دبیرخانه هیأت موضوع تبصره ۴ در مجمع تشخیص مصلحت نظام، مغایر اصول ۷۵ و ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۳۵- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۷۱۶ مورخ ۱۳۸۰/۹/۹ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۳۵- تبصره یک ماده (۲) عبارت «تضمین دولتی» چون استظهار می‌شود که شامل تضمین شرکت‌های دولتی نمی‌شود مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)
۲-۱۳۵- تبصره (۲) ماده (۱۶) مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۳۶- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۷۷۷ مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۰ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح اختصاص درصدی از درآمد حاصل از پخش مسابقات ورزشی توسط صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به فدراسیون‌های ورزشی مصوب ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی:
با توجه به اینکه این طرح موجب افزایش هزینه عمومی است و طریق جبران آن در

۱. تبصره ۴- در موارد اختلاف بین شورای نگهبان و وزارت کشور در موضوع کفایت اسناد و مدارک ارائه شده برای رد صلاحیت داوطلبان نمایندگی مجلس شورای اسلامی، تشخیص نهایی بر عهده هیأتی به ریاست رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام و عضویت رئیس مجلس شورای اسلامی، دبیر شورای نگهبان و وزیر کشور است. هیأت مکلف است به درخواست کتبی شورای نگهبان یا وزارت کشور حداکثر (۲۴) ساعت بعد از دریافت آن رسیدگی کند. تصمیمات این هیأت با اکثریت آراء اعضا معتبر است. در صورت برابری آراء، رأی هیأت تأیید صلاحیت داوطلب تلقی خواهد شد. تصمیمات هیأت برای کلیه مراجع ذی‌ربط لازم‌الاجرا است. دبیرخانه هیأت مزبور در مجمع تشخیص مصلحت نظام خواهد بود.

۲. تبصره ۱ ماده ۲- سرمایه‌گذاری خارجی در چارچوب روش‌های تأمین منابع مالی موضوع بند (ب) این ماده به روش‌هایی اطلاق می‌گردد که برگشت اصل و سود حاصل از سرمایه‌گذاری، صرفاً از عملکرد اقتصادی طرح مورد سرمایه‌گذاری ناشی شود و به هیچ تضمین دولتی یا بانکی متکی نباشد.

۳. تبصره ۲ ماده ۱۶- در مورد سرمایه‌گذاری‌های موضوع بند (ب) ماده (۲) این قانون، چنانچه وضع قانون جدید و یا تصمیمات دولت مستقیماً فعالیت بنگاه‌های اقتصادی سرمایه‌پذیر را به گونه‌ای تحت تأثیر قرار دهد که اجرای موافقتنامه‌های مالی مربوطه متوقف و یا با تأخیر مواجه گردد، اقساط سر رسید شده مانده تسهیلات مربوطه، مادام که قانون و یا مقررات یاد شده جاری است، توسط دولت تأمین و پرداخت می‌گردد.

طرح پیش‌بینی نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۳۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی:

مطابق تبصره ماده (۱۲) قضاتی که اکنون به طور همزمان وظایف متعددی را در امر قضا به عهده دارند موظف شده‌اند که صرفاً در یک شعبه دادگاه انجام وظیفه نمایند. در مواردیکه وظایف آنان به قضاات جدید محول می‌شود موجب افزایش هزینه عمومی است و چون در لایحه دولت نبوده است بنابراین مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۳۸- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۳۸- در ماده (۷) اطلاق عبارت «شرکت کارکنان دولت در جلسات هیأت منصفه در حکم مأموریت اداری است» موجب افزایش هزینه‌های عمومی و مغایر اصل هفتادوپنجم قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲-۱۳۸- ماده (۸) مغایر اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مکلف است برای ضبط و پخش مسابقات ورزشی که در محدوده مرزهای جمهوری اسلامی ایران برگزار می‌گردد، توافق فدراسیون برگزارکننده مسابقات را جلب نماید.

فدراسیون‌های ذی‌ربط مجازند برای ضبط و پخش مسابقات مبالغی که متناسب با نوع مسابقه با سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به توافق می‌رسند دریافت نمایند. هزینه‌های مذکور از محل ردیفی که برای این امر در لوایح بودجه سنواتی سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران منظور می‌گردد تأمین خواهد شد.

۲. تبصره ماده ۱۲- هر قاضی منحصرأ می‌تواند در یک شعبه دادگاه انجام وظیفه نماید و صدور ابلاغ در بیش از یک شعبه دادگاه در یک زمان با هر عنوان برای یک نفر ممنوع می‌باشد.

۳. ماده ۷- در تهران دادگاه با حضور حداقل یازده نفر و در استان‌ها با حضور نه نفر از اعضای هیأت منصفه تشکیل شده و رسمیت خواهد یافت. ملاک تصمیم‌گیری هیأت منصفه آراء اکثریت حاضران خواهد بود. اعضای هیأت منصفه موظفند تا پایان جلسات دادگاه‌ها حضور داشته‌باشند. شرکت کارکنان دولت در جلسات هیأت منصفه در حکم مأموریت اداری است.

۴. ماده ۸- دبیرخانه هیأت منصفه با بودجه و امکانات شورای شهر مرکز استان تشکیل و زیر نظر هیأت منصفه انجام وظیفه می‌کند.

۱۳۹- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی:

تبصره‌های ۵ و ۶ و ۷ ماده ۳ در خصوص سال آتی باعث افزایش هزینه عمومی است که طریق جبران آن معلوم نشده است، از این جهت مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۴۰- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۱۷۲ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی:

افزایش مدت ۳ سال به ۴ سال در اصلاحیه اخیر ماده (۶۳) چون موجب کاهش درآمد عمومی می‌گردد، لذا مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۴۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۰۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۶ مجلس شورای اسلامی: با توجه به اصل ۷۵ قانون اساسی چنانچه لایحه دولت در مجلس تغییر یابد به نحوی که موجب کاهش درآمد و یا افزایش هزینه عمومی گردد، باید طریق جبران آن مشخص

۱. تبصره ۵- سازمان و تشکیلات دبیرخانه حداکثر یک ماه پس از تشکیل اولین دوره بنا به پیشنهاد دبیر به تصویب شورا خواهد رسید.

تبصره ۶- شورا می‌تواند از امکانات کارشناسی و پژوهشی داخل و خارج از سازمان استفاده کند.

تبصره ۷- بودجه و امکانات مورد نیاز شورا در سرفصل اعتبارات و بودجه سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران در ردیف مستقل در لوایح بودجه سنواتی منظور خواهد شد.

۲. ماده ۶۳- ماده (۱۳۸) و تبصره (۱) آن به شرح ذیل اصلاح و تبصره (۲) ذیل آن حذف و تبصره‌های (۳)، (۴) و (۵) آن به ترتیب به تبصره‌های (۲)، (۳) و (۴) تغییر می‌یابند:

ماده ۱۳۸- آن قسمت از سود ابرازی شرکت‌های تعاونی و خصوصی که برای توسعه و بازسازی و نوسازی یا تکمیل واحدهای موجود صنعتی و معدنی خود یا ایجاد واحدهای جدید صنعتی یا معدنی در آن سال مصرف گردد از پنجاه درصد (۵۰٪) مالیات متعلق موضوع ماده (۱۰۵) این قانون معاف خواهد بود مشروط بر اینکه قبلاً اجازه توسعه یا تکمیل یا ایجاد واحد صنعتی یا معدنی جدید در قالب طرح سرمایه‌گذاری معین از وزارتخانه ذی‌ربط تحصیل شده باشد. در صورتی که هزینه اجرای طرح یا طرح‌های یاد شده در هر سال مازاد بر سود ابرازی همان سال باشد و یا از هزینه طرح سرمایه‌گذاری کمتر باشد شرکت می‌تواند از معافیت مذکور در محاسبه مالیات سود ابرازی سال‌های بعد حداکثر به مدت چهارسال و به میزان مازاد مذکور و یا باقیمانده هزینه اجرای کامل طرح بهره‌مند شود.

شود لکن از آنجا که تبصره (۱) ماده (۷۲) مصوبه مجلس قبلاً در لایحه دولت نیامده بود و باعث کاهش درآمد عمومی است و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است لذا این تبصره مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۴۲- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک ماده به قانون دیوان محاسبات کشور مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱/۲۱ مجلس شورای اسلامی: اطلاق ماده (۸) شامل مواردی خارج از اصل ۵۵ قانون اساسی می‌باشد لذا مغایر این اصل شناخته شد و از این جهت که باعث افزایش هزینه عمومی است و طریق تأمین آن معلوم نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۲)

۱۴۳- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۴۹۳ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه معافیت دستگاه‌های دولتی از پرداخت هزینه دادرسی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۲/۴ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اینکه در قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۹ هیچ یک از اشخاص از پرداخت هزینه دادرسی معاف نشده‌اند و در این مصوبه اشخاصی بیشتر از اشخاص موضوع لایحه معاف شده‌اند، چون این معافیت‌ها موجب تقلیل درآمد عمومی می‌گردد، لذا مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۴۴- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۳۲۷ مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی ساماندهی بهداشت و درمان بر اساس اصول سوم (۳) و بیست و نهم (۲۹) و چهل و سوم (۴۳) مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۱/۴/۳۰ مجلس شورای اسلامی: چون طرح مذکور به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و بند (۵) نیز رافع اشکال

۱. تبصره ۱ ماده ۷۲- از ابتدای سال ۱۳۸۱ مالیات فروش خودروهای سواری حذف می‌گردد.

۲. ماده ۸- دیوان محاسبات کشور در جهت انجام وظایف قانونی خود می‌تواند از خدمات حسابرسان بخش خصوصی استفاده نماید. حسابرسان مذکور پس از تأیید صلاحیت توسط دیوان محاسبات به عنوان حسابرس مورد تأیید آن دیوان محسوب می‌گردند.

۳. متن لایحه - ماده واحده - از تاریخ لازم‌الاجرا شدن قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱، کلیه اشخاص و دستگاه‌هایی که قبلاً از معافیت قانونی استفاده می‌نمودند از پرداخت هزینه دادرسی معاف می‌باشند.

نمی‌باشد، خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۴۵- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۳۹۶ مورخ ۱۳۸۱/۶/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون برقراری حقوق وظیفه مستمری نمایندگان مجلس شورای اسلامی و عائله تحت تکفل آنان در مقابل حوادث و سوانح ناشی از مسئولیت‌های خطیر نمایندگی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۵/۹ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه این طرح به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و تبصره (۲) ماده (۲) نیز رافع اشکال نمی‌باشد، خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. متن طرح - ماده واحده - دولت موظف است از آغاز سال ۱۳۸۲ لوائح بودجه سنواتی کشور را به نحوی تنظیم نماید که زمینه‌های اجرایی قانون بیمه همگانی با لحاظ نمودن سیاست‌های کلی زیر فراهم شود:

۱- کلیه اقشار جامعه تحت پوشش خدمات پایه بیمه همگانی قرار گیرند.

۲- اعتبارات مربوط به خدمات پایه بیمه همگانی کلیه اقشار جامعه در یک سازمان متمرکز و خدمات به صورت یکسان به آحاد جامعه ارائه شود.

۳- حدود و شمول خدمات پایه بیمه درمان همگانی به صورت شفاف تعریف شود.

۴- حدود و شمول بیمه‌های مکمل افرادی که به نحوی از این نوع خدمات بهره‌مند می‌شوند به صورت شفاف تعریف شده و از نظر سیاستگذاری و میزان نوع خدمات یکسان‌سازی انجام گیرد.

۵- اعتبار مربوط به حق سرانه خدمات پایه بیمه درمان همگانی افرادی که تحت پوشش هیچ بیمه‌ای نیستند از طریق دولت تأمین و در لایحه بودجه سنواتی منظور شود.

۶- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با همکاری کلیه سازمان‌های بیمه‌گر مکلف است اقدامات لازم را برای بیمه نمودن خویش فرمایانی که قادر به پرداخت تمام یا بخشی از حق سرانه می‌باشند انجام دهد. کلیه رسانه‌های گروهی از جمله سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران موظفند در اطلاع‌رسانی و تبلیغات بر پایه دستورالعمل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی همکاری نمایند.

۷- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است راهکارهای اجرایی و نحوه همکاری سایر دستگاه‌های اجرایی کشور برای بیمه نمودن خویش فرمایان و اخذ حق سرانه از آنها را تهیه و ضوابط مربوطه را به تصویب هیأت وزیران برساند.

۲. متن طرح - ماده ۱- دو تبصره به شرح ذیل به ماده (۱) قانون برقراری حقوق وظیفه و مستمری نمایندگان مجلس شورای اسلامی و عائله تحت تکفل آنان در مقابل حوادث و سوانح ناشی از مسئولیت‌های خطیر نمایندگی مصوب ۱۳۶۵/۴/۱۹ به عنوان تبصره‌های (۳) و (۴) الحاق و عنوان تبصره (۳) الحاقی به قانون مذکور مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۲۷ به تبصره (۵) تغییر می‌یابد:

تبصره ۳- میزان حقوق وظیفه و مستمری نمایندگان مجلس شورای اسلامی که از کارکنان دولت نبوده و در زمان نمایندگی فوت نموده و یا می‌نمایند مطابق مستخدمین رسمی مشمول ماده (۸۳) قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱ تعیین و پرداخت خواهد شد.

تبصره ۴- چنانچه نمایندگان مذکور در تبصره (۳) تابع قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳ باشند و حقوق وظیفه و مستمری آنان کمتر از میزان حقوق وظیفه و مستمری موضوع تبصره (۳) باشد، مابه التفاوت تا سقف مبلغ مزبور به آنان پرداخت خواهد شد.

۱۴۶- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۴۰۱ مورخ ۱۳۸۱/۶/۳ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک ماده و چهار تبصره به قانون اساسنامه سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب مورخ ۱۳۸۱/۵/۹ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۳۰) تصریح شده است، در صورت وقوع موارد موضوع آن در برنامه‌ها (اعم از تصویری و نمایشی و غیر آن) به درخواست ذی نفع، سازمان مکلف است توضیحات و پاسخ آنان را تا حداکثر دو برابر مدت زمان مطلب اصلی به طور مجانی پخش نماید. این امر مستلزم افزایش هزینه عمومی می‌باشد و طریق جبران آن در طرح پیش‌بینی نشده است لذا این ماده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۴۷- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵ مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۴۷- در قانون فعلی، شوراهای شهرستان، استان و عالی استان‌ها نبوده و در این طرح اضافه شده است و موجب افزایش هزینه‌های عمومی است که طریق جبران آن

→ ماده ۲- تبصره‌های ذیل به ماده (۶) قانون فوق الحاق می‌گردد:

تبصره ۱- در مواردی که این قانون ساکت است، قوانین و مقررات مربوط به مشمولین قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱ و یا قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳ حسب مورد مجری خواهد بود.

تبصره ۲- بار مالی ناشی از اجرای این قانون در سال ۱۳۸۱ از محل اعتبار موضوع خدمات رفاهی نمایندگان و کارکنان مجلس شورای اسلامی تأمین و برای سنوات بعد در بودجه سالانه مجلس شورای اسلامی پیش‌بینی خواهد شد.

تبصره ۳- آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف مدت یک ماه توسط کمیسیون پنج نفری موضوع ماده (۴) قانون برقراری حقوق وظیفه و مستمری نمایندگان مجلس شورای اسلامی و عائله تحت تکفل آنان در مقابل حوادث و سوانح ناشی از مسئولیت‌های خطیر نمایندگان مصوب ۱۳۶۵/۴/۱۹ تهیه و به تصویب کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی خواهد رسید.

تبصره ۴- کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون لغو می‌گردد.

ماده ۳- این قانون از ابتدای سال ۱۳۸۱ لازم‌الاجرا است.

۱. ماده ۳۰- چنانچه در برنامه‌های پخش شده سازمان (اعم از خبری، گزارش، تولیدی در قالب‌های مختلف بیانی، تصویری و نمایشی) از شبکه‌های محلی، سراسری و بین‌المللی و یا در اطلاعیه‌های صادره از سوی آن سازمان مطالبی مشتمل بر توهین، افتراء یا خلاف واقع نسبت به هر شخص (اعم از حقیقی و یا حقوقی) باشد و یا به هر نحوی اظهارات اشخاص تحریف گردد، به درخواست ذی‌نفع، سازمان مکلف است توضیحات و پاسخ ذی نفع را مشروط بر آن که متضمن توهین و افتراء به کسی نباشد تا حداکثر دو برابر مدت زمان مطلب اصلی تا حداکثر بیست و چهار ساعت پس از دریافت جوابیه‌ای که به تأیید مرجع موضوع تبصره (۴) این ماده رسیده باشد، در همان برنامه و همان شبکه و در صورت عدم امکان در برنامه هفتگی ویژه‌ای که سازمان صدا و سیما به همین منظور پیش‌بینی خواهد کرد به طور مجانی پخش نماید.

مشخص نشده است لذا مواد و تبصره‌های ذیل از این جهت مغایر اصل (۷۵) قانون اساسی شناخته شد:

مواد (۱، ۲)، ۲ مکرر و تبصره آن، ماده (۱۰) و تبصره‌های (۱، ۲، ۳)، ماده ۱۱ و تبصره‌های (۱، ۲) ماده (۱۲) و تبصره (۱)، ماده (۱۳)، ماده (۱۴) تبصره (۲) و ماده (۱۴) مکرر، ماده (۱۶) مکرر، ماده (۷۱) و تبصره (۶) ماده (۷۵)، ماده (۷۷) و بندهای (۱، ۲، ۳) و ماده (۷۷) مکرر بند (۱) و تبصره و ماده (۷۷) مکرر، ماده (۷۸) و (۷۸) مکرر (۱)، ماده (۷۹) و بندهای (۱، ۲، ۳)، ماده (۸۰) و تبصره، ماده (۸۱)، ماده (۸۲) و بندهای (۱، ۲)، ماده (۸۲) مکرر (۱)، بندهای (۱، ۳، ۴، ۵) ماده (۸۲) مکرر (۲) و تبصره یک.^(۱)

۲-۱۴۷. در موارد ذیل چون تعداد اعضای شوراها افزایش یافته است و با توجه به ماده ۷۵ موضوع ماده ۴۹ مصوبه موجب هزینه عمومی است و طریق جبران آن مشخص نشده است، لذا این موارد مغایر اصل (۷۵) قانون اساسی شناخته شد:

بند (۱ و ۲) ماده (۴) موضوع ماده (۶)، ماده (۵) موضوع ماده (۷)، بندهای (الف، ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ط) ماده (۷) موضوع ماده (۹)، تبصره (۱) ماده (۱۰) موضوع ماده (۱۲)، تبصره (۱ و ۲) ماده (۱۰) موضوع ماده (۱۲)، تبصره (۱) ماده (۱۱) موضوع ماده (۱۳)، تبصره (۱) ماده (۱۴) موضوع ماده (۱۶).^(۲)

۱۴۸- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۵۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۱۶) برگزاری اولین دوره انتخابات شورای مرکزی به عهده وزیر علوم و تحقیقات و فناوری است این امر موجب افزایش هزینه عمومی است و چون طریق تأمین هزینه آن معلوم نشده است لذا از این جهت مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. برای اطلاع از متن مواد طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره ششم سال سوم، نشر دادگستر، ۱۳۸۳، صص ۹۰-۱۱۷.

۲. همان.

۳. ماده ۱۶- مدت فعالیت هر دوره شورای مرکزی و شوراهای مناطق سازمان روانشناسی و مشاوره چهار سال تمام است.

مسئول برگزاری اولین دوره انتخابات شورای مرکزی، وزیر علوم، تحقیقات و فناوری می‌باشد و هیأت پنج نفره جهت برگزاری این انتخابات را منصوب می‌نماید. یک نفر نماینده از کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس بر انتخاب این هیأت نظارت خواهد کرد.

۱۴۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه وظایف و اختیارات و تغییر نام وزارت پست و تلگراف و تلفن مصوب روز سه‌شنبه ۱۳۸۲/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

بندهای «ب» و «د» ماده «۴» و در مواردی شورای عالی فن‌آوری موضوع این ماده، تشکیل کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات موضوع مواد «۵» و «۶»، تشکیل سازمان در ماده «۷» و تشکیل دبیرخانه موضوع تبصره «۱» این ماده و همچنین تبصره «۲» آن، تشکیل شورای عالی قضایی موضوع ماده «۸» و دبیرخانه آن، موضوع تبصره «۲» این ماده و تشکیل سازمان موضوع ماده «۹» از این جهت که موجب افزایش هزینه عمومی است لذا مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شدند.^(۱)

۱۵۰- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۲۳۹ مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح استانی شدن حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۳۱ مجلس شورای اسلامی:

برگزاری انتخابات به صورت استانی مطابق مفاد مصوبه و میاندوره‌ای چون موجب افزایش هزینه عمومی است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۵۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۷۱ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون منع شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات‌های ظالمانه، غیرانسانی و تحقیرآمیز مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۵/۱ مجلس شورای اسلامی:

الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به این کنوانسیون در قالب طرح، ارائه شده که در

۱. برای اطلاع از متن مواد و تبصره مزبور ر.ک: همان، صص ۲۵۸-۲۵۴.

۲. متن طرح - ماده واحده - حوزه انتخابیه در انتخابات مجلس شورای اسلامی محدوده جغرافیایی هر استان خواهد بود.

تبصره ۱- داوطلبان نمایندگی می‌بایست در یکی از شهرستان‌های استان نامزد شوند.

تبصره ۲- در هر شهرستان داوطلب یا داوطلبانی که بالاترین رأی را در کل استان به دست آورده‌اند نماینده یا نمایندگان استان از آن شهرستان محسوب می‌شوند.

تبصره ۳- ملاک در تعیین تعداد نمایندگان شهرستان‌ها قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۶/۱/۳۰ و اصلاحیه‌های بعدی آن خواهد بود.

تبصره ۴- علاوه بر شرایط مندرج در قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی هر داوطلب می‌بایست متولد شهرستان محل ثبت نام باشد، یا سابقه نمایندگی مجلس شورای اسلامی از آن شهرستان و یا سابقه حداقل دو سال سکونت در آن شهرستان را داشته باشد.

تبصره ۵- اقلیت‌های دینی از این قانون مستثنی می‌باشند.

تبصره ۶- قوانین مغایر با این قانون ملغی‌الاثراً خواهد بود.

موارد متعدد من جمله بند (۱) ماده (۲)، بند (۱) ماده (۱۰)، ماده (۱۱)، بند (۷) ماده (۱۷)، بند (۵) ماده (۱۸) و ماده (۳۰) باعث افزایش هزینه عمومی است که طریق جبران آن مشخص نشده است لذا از این جهت مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۵۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۱۶۱ مورخ ۱۳۸۲/۶/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تعاونی نمودن تولید و یکپارچه شدن اراضی در حوزه عمل شرکت‌های تعاونی روستایی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۷/۲ مجلس شورای اسلامی:
۱-۱۵۲- در ماده (۵) مصوبه با توجه به حذف عبارت «که در حوزه عمل شرکت‌های

۱. بند ۱ ماده ۲- هر یک از کشورهای طرف این کنوانسیون ملزم است اقدامات مؤثر تقنینی، اداری و قضایی و سایر اقدامات لازم را به منظور جلوگیری از اعمال شکنجه در تمام قلمرو تحت صلاحیت قضایی خود به عمل آورد.
بند ۱ ماده ۱۰- هر یک از دول طرف کنوانسیون مراقبت خواهد کرد که آموزش و اطلاعات مربوط به ممنوعیت شکنجه جزء لاینفک تربیت مستخدمین کشوری یا لشکری که عهده‌دار اجرای قوانین هستند قرار گیرد. کارمندان امور پزشکی، مأموران دولتی و سایر اشخاصی که در امر محافظت، بازجویی و تماس با شخص بازداشتی یا زندانی دخالت دارند نیز تحت این نظام آموزشی قرار خواهند گرفت.
ماده ۱۱- هر یک از کشورهای طرف متعاهد کنوانسیون به منظور جلوگیری از اعمال هر نوع شکنجه نظارت منظمی را بر مقررات، دستورالعمل‌ها، روش‌ها و رویه‌های متداول در امر بازجویی و مقررات ناظر بر تحت‌نظر داشتن و رفتار با اشخاص دستگیر شده، بازداشتی یا زندانی در تمام قلمرو تحت صلاحیت قضایی خود برقرار خواهد کرد.
بند ۷ ماده ۱۷- مادامی که اعضای مزبور در خدمت کمیته هستند تأمین هزینه آنان برعهده کشورهای طرف متعاهد کنوانسیون خواهد بود.
بند ۵ ماده ۱۸- کشورهای طرف کنوانسیون در قبال هزینه‌های مربوط به برگزاری اجلاس‌های کشورهای عضو و کمیته و همچنین بازپرداخت هزینه‌هایی که سازمان ملل از قبیل هزینه پرسنل و تسهیلات برطبق بند (۳) این ماده متحمل می‌شود مسئولیت خواهد داشت.
ماده ۳۰-

۱- هرگونه اختلاف میان دو یا چند کشور طرف متعاهد کنوانسیون که ناشی از تفسیر یا اعمال مفاد سند حاضر بوده و اختلاف مذکور از طریق گفت و گو حل نشده باشد بنا به تقاضای یکی از آنها موضوع به داوری ارجاع خواهد شد. چنانچه ظرف مدت شش ماه از تاریخ تقاضای داوری، کشورهای مربوطه نتوانند به توافقی در مورد سازمان داوری برسند هر یک از کشورهای ذی‌نفع می‌تواند اختلاف ایجاد شده را مطابق با اساسنامه دیوان به دیوان بین‌المللی دادگستری ارجاع دهد.
۲- هر کشوری می‌تواند در زمان امضاء یا تصویب کنوانسیون حاضر اعلام کند که خودش را ملزم به رعایت مفاد بند (۱) ماده حاضر نمی‌داند سایر کشورهای طرف متعاهد کنوانسیون در قبال کشوری که یک چنین قید تحفظی را وارد نموده است ملزم به رعایت بند (۱) این ماده نخواهند بود.
۳- هر کشوری که به موجب پاراگراف (۲) این ماده قید تحفظ وارد نموده در هر زمان می‌تواند از طریق اعلام به دبیر کل سازمان ملل از قید تحفظ خود صرف‌نظر کرده و آن را پس بگیرد. (برای اطلاع از متن کامل طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره ششم، سال چهارم، نشر دادگستر، ۱۳۸۴، صص ۳۶۱-۳۴۳)

موضوع ماده (۱)...» محدوده اراضی دایر و بایر و موات و مسلوب‌المنفعه متعلق به دولت که وزارت جهاد کشاورزی می‌تواند مجاناً به شرکت‌های موضوع آن واگذار نماید نسبت به قانون توسعه یافته، که موجب تقلیل درآمد عمومی است لذا از این جهت مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۱۵۲- در ماده (۶) دستگاه‌های دولتی مکلف به انجام اقداماتی متعدد بدون دریافت هرگونه هزینه شده‌اند این امر موجب تقلیل درآمد عمومی است لذا این ماده از این جهت مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۵۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۵۷۴ مورخ ۱۳۸۲/۸/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات فنی، اقتصادی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۷/۸ مجلس شورای اسلامی:

ذیل ماده (۳) و ماده (۴) از این نظر که اداء مالیات و عوارض و حقوق دولتی را حذف کرده است و به تقلیل درآمد عمومی می‌انجامد خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۵- در ماده (۳) سطر دوم عبارت «که در حوزه عمل شرکت‌های موضوع ماده (۱)...» تا انتهای ماده حذف گردید و بعد از عبارت «متعلق به دولت را» عبارت «به منظور بهبود، کمک و تقویت شرکت‌های تعاونی تولید روستایی مجاناً واگذار نماید» اضافه گردید.

۲. ماده ۶- ماده (۶) قانون حذف و ماده ذیل جایگزین آن گردید:

ماده ۶- وزارت جهاد کشاورزی در اجرای این قانون نقشه جامع و یکپارچه شده اراضی را به تعداد قطعات مناسب در محدوده ثبتی روستا و یا روستاها و مزارع مورد عمل شرکت و اراضی سایر کشاورزان تهیه و حدود و ثغور قطعات سابق و فعلی را در نقشه نمودار و همراه با موافقت کلیه مالکین به اداره ثبت محل ارسال دارد. واحد ثبتی مکلف است حسب مراجعه نماینده وزارت جهاد کشاورزی با تطبیق نقشه ترسیمی با وضع موجود محل سوابق ثبتی و احراز موافقت مالکین نسبت به تأیید نقشه مزبور اقدام و بر مبنای آن و با رعایت مقررات ثبت از جهت حفظ حقوق اشخاص بدون دریافت هرگونه هزینه (مالیات، عوارض، حقوق دولتی و غیره) نسبت به صدور سند مالکیت اقدام نماید.

۳. ماده ۳- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است برای اراضی بهره‌برداران کشاورزی (مالک یا مالکین اراضی کمتر از حدنصاب فنی، اقتصادی) که در اثر عمل تجمیع قطعات مجاور به صورت واحد درآمد، به درخواست مالک یا مالکین، با ترسیم نقشه تجمیعی و با تنظیم صورتجلسه تجمیع حدود که به تأیید مالک یا مالکین رسیده است، با رعایت مقررات ثبت از نظر حفظ حقوق اشخاص، بدون اخذ هرگونه وجهی (مالیات، عوارض و حقوق دولتی) سند مالکیت صادر نماید.

ماده ۴- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است نقشه یکپارچه شده اراضی خرد مالکین را که به صورت پراکنده مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد پس از معاوضه و یا خرید و فروش توسط مالکین، ترسیم و صورتجلسه حاوی حدود و ثغور و مساحت و سهام مالکین قطعه مزبور را با تأیید آنها و نماینده وزارت جهاد کشاورزی تنظیم کند و بدون پرداخت مالیات و هزینه‌های ثبتی و حقوق دولتی توسط مالکین، طبق صورتجلسه تنظیمی و با رعایت مقررات ثبتی از جهت حفظ حقوق اشخاص سند مالکیت صادر نماید.

۱۵۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۵۸۱ مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۷/۱۳ مجلس شورای اسلامی: تبصره‌های (۲) و (۳) ماده (۸) و ماده (۹) و نیز تبصره ماده (۱۰) و مواد (۱۱) و (۱۳) این مصوبه چون موجب کاهش درآمد عمومی می‌گردد، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۵۵- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۱۲۳ مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی: تبصره‌های (۱) و (۲) ماده (۵) از این جهت که موجب کاهش درآمد عمومی می‌شود و نیز اضافه شدن عبارت «دهیاری‌ها» و «کمک‌های دولتی» و تبصره ماده (۶) و همچنین ماده (۱۲) این مصوبه چون موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. تبصره ۲ ماده ۸- کلیه قوانین مناطق ویژه اقتصادی در مناطق نمونه گردشگری حاکم خواهد بود.
تبصره ۳ ماده ۸- چنانچه این مناطق در اراضی متعلق به دولت ایجاد شوند، واگذاری اراضی به سرمایه‌گذار داخلی برابر ارزش معاملاتی املاک موضوع ماده (۶۱) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ و اصلاحیه بعدی آن و به اقساط ده ساله انجام و پس از پرداخت اقساط و با حفظ کاربری اسناد قطعی واگذاری آنها بنام سرمایه‌گذار منطقه نمونه گردشگری صادر خواهد شد.
ماده ۹- کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و کلیه دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است مکلفند بر اساس مصوبات شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری، خدمات لازم را در چارچوب امکانات و اعتبارات مصوب به جهانگردان ارائه نمایند. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف به نظارت بر اجرای مفاد این ماده بوده و در تنظیم بودجه‌های سالانه و موافقتنامه‌های مربوط به اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، این نظارت را اعمال خواهد نمود.
تبصره ماده ۱۰- وزارت امور اقتصاد و دارایی مکلف است در جهت تسهیل ورود گردشگران تسهیلات گمرکی ویژه ایجاد نماید.
ماده ۱۱- دولت مکلف است متناسب با برنامه‌ها و سیاست‌های احیاء و مرمت میراث فرهنگی و توسعه گردشگری نسبت به افزایش سهم اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در بخش میراث فرهنگی و گردشگری اقدام نماید.
ماده ۱۲- ...

ماده ۱۳- از سال ۱۳۸۳ هرگاه مؤدیان مالیاتی اقدام به هزینه برای پژوهش، مرمت، احیاء و معرفی آثار تاریخی و فرهنگی با هماهنگی و نظارت سازمان میراث فرهنگی و گردشگری نمایند با اعلام سازمان مذکور جزء هزینه‌های قابل قبول مالیاتی تلقی می‌گردد.

۲. تبصره ۱ ماده ۵- هرگونه کمک مالی برای امور کتابخانه‌ها به عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی محسوب می‌شود.
تبصره ۲ ماده ۵- دولت مکلف است اعتبارات تخصیصی خود را برای نیل به حداقل سرانه‌ها و معیارهای قابل قبول در بودجه‌های سنواتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی پیش‌بینی نماید.
تبصره ماده ۶- شهرداری تهران مکلف است حداقل نیم درصد (۰/۵٪) مذکور در این ماده را از محل چهار درصد (۴٪) موضوع ماده (۷۴) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ پرداخت نماید.
... ماده ۱۲- شهرداری‌ها مکلفند مقدار مناسب از اراضی متعلق به خود را برای ساختمان کتابخانه‌های عمومی بر اساس طرح‌های توسعه شهری به صورت بلاعوض در اختیار انجمن کتابخانه‌ها قرار دهند. مؤسسات و شرکت‌های دولتی یا وابسته به دولت نیز مجازند زمین و ابنیه مورد نیاز را برای ساختن کتابخانه عمومی به صورت بلاعوض واگذار نمایند.

۱۵۶- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۲۶۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۹/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۱۱) مصوبه حکم به تشکیل وزارت رفاه و تأمین اجتماعی شده است و در ماده (۱۲) لایحه دولت مقرر داشته که یکی از وزارتخانه‌های موجود تا پایان برنامه سوم حذف گردد بنابراین عدم تصویب ماده (۱۲) لایحه دولت مستلزم افزایش هزینه عمومی و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۵۷- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۲۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نظام صنفی کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی: تبصره‌های (۱) و (۲) ماده (۱۷) مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۵۸- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۵۰۸ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح موادی از قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به مخالفت دولت به خاطر بار مالی شدید طرح و نظر به اینکه در طرح مزبور،

۱. ماده ۱۱- در راستای تحقق نظام جامع تأمین اجتماعی و جهت اجرای این قانون، وزارت رفاه و تأمین اجتماعی تشکیل می‌گردد.

ماده ۱۲- ارکان چهارگانه نظام جامع تأمین اجتماعی به ترتیب ذیل خواهد بود:

۱- شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی.

۲- وزارت رفاه و تأمین اجتماعی.

۳- نهادها، سازمانها، مؤسسات و صندوق‌های اصلی هر یک از قلمروهای «بیمه‌های اجتماعی»، «بیمه‌های خدمات درمانی»، «امور حمایتی» و «امور امدادی» که وظیفه مدیریت و ساماندهی منابع این نظام اعم از منابع عمومی و یارانه‌های تخصیصی از سوی وزارتخانه و نیز منابع حاصل از مشارکت شرکای اجتماعی خود را داشته و یا تصدی وظایف اجرایی در قلمروهای مختلف بیمه‌های اجتماعی، بیمه‌های خدمات درمانی، امور حمایتی و امور امدادی را به نمایندگی از سوی دولت برعهده دارند.

۴- مؤسسات کارگزاری: شامل شرکت‌های بیمه تجاری، شهرداری‌ها، دهرداری‌ها و سایر ظرفیت‌های ساختاری در قالب بانک، صندوق، شرکت و بنگاه‌های خدماتی و نهادهای خیریه و مدنی است که در سطح کارگزار اجرایی نظام جامع تأمین اجتماعی در قالب قراردادهای تفاهم‌نامه‌های منعقد فعالیت خواهند داشت.

۲. تبصره ۱ ماده ۱۷- افراد صنفی از پرداخت هزینه‌های مترتب بر صدور مجوز انجام تعمیرات درخواستی مراجع فوق در واحد صنفی خود معاف‌اند.

تبصره ۲ ماده ۱۷- افراد صنفی دارای فعالیت تولیدی از کلیه مزایای قانونی مترتب بر معافیت مشابه خود در صنعت و تعاون برخوردار خواهند بود.

منبع تأمین هزینه مشخص نگردیده صرف نظر از اشکالات دیگر شرعی و قانون اساسی که در این طرح وجود دارد، بنابر اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی، بدون تعیین طریق تأمین هزینه جدید، قابل طرح در مجلس شورای اسلامی نبوده است و از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۱)

۱۵۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۰۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه استخدام نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی: تبصره بند (الف) ماده (۱۵۰)، تبصره (۱) ماده (۱۶۶)، ماده (۱۶۷) و تبصره آن، ماده (۱۶۸)، بند (الف) ماده (۱۸۳) و ماده (۱۸۴) از این نظر که در لایحه دولت نبوده و موجب افزایش هزینه عمومی می‌شود و طریق تأمین آن پیش‌بینی نشده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۶۰- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۹۳۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه دو فوریتی الحاق شش تبصره به ماده (۱) قانون اصلاح ماده (۶۰) و جدول شماره (۲) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و قانون بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۹ مجلس شورای اسلامی: چون تبصره‌های (۴) و (۵) در لایحه دولت نبوده و موجب افزایش هزینه عمومی است و طریق تأمین آن معلوم نشده است مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. برای اطلاع از متن مواد طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره ششم سال چهارم، نشردادگستر، ۱۳۸۴، صص ۴۰۲-۳۹۹.
۲. برای اطلاع از متن مواد لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره ششم سال چهارم، نشردادگستر، ۱۳۸۴، صص ۲۱۸-۲۲۰.
۳. تبصره ۴ ماده واحد - به دولت اجازه داده می‌شود در سال ۱۳۸۳ علاوه بر مجوزهای قانونی قبلی معادل یک میلیارد و پانصد میلیون (۱/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار از مازاد درآمد ارزی سال ۱۳۸۳ یا از حساب ذخیره ارزی را برای طرح‌های زیر برداشت و استفاده نماید.
- ۱- معادل ریالی دویست و پنجاه میلیون (۲۵۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار جهت احداث و تکمیل آزاد راه‌های کشور.
- ۲- معادل ریالی دویست و پنجاه میلیون (۲۵۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار جهت تکمیل و توسعه شبکه آبرسانی به روستاهای کشور به صورت استانی.
- ۳- معادل ریالی یکصد میلیون (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار جهت تکمیل و توسعه احداث طرح‌های آبرسانی و شبکه توزیع آبرسانی شهرهای زیر پنجاه هزار نفر جمعیت به صورت استانی.
- ۴- معادل ریالی دویست میلیون (۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار برای احداث و تکمیل راه‌های روستایی کشور به صورت استانی.
- ۵- معادل ریالی دویست میلیون (۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار برای تکمیل طرح‌های بیمارستانی با اولویت تخت‌های آی.سی.یو (I.C.U) و سی.سی.یو (C.C.U) و اورژانس‌های بین راهی و پرداخت بدهی دولت به بیمه خدمات درمانی. ←

۱۶۱- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۱۰۵ مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۰ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی تشکیل شورای عالی خانواده مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱/۱۶ مجلس شورای اسلامی: از این جهت که تشکیل شورای جدید بصورت طرح مطرح شده مستلزم بار مالی است و منبع تأمین هزینه آن مشخص نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

→ ۶- معادل ریالی دویست میلیون (۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار برای تکمیل طرح‌های قانون الزام دولت به جبران عقب ماندگی‌های استان‌ها و مناطق توسعه نیافته کشور.

۷- معادل ریالی دویست میلیون (۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار برای نوسازی و بازسازی مدارس فرسوده کشور با سیستم‌های ساختمانی پیشرفته برای مقابله با خطرات ناشی از زلزله.

۸- معادل ریالی یکصد میلیون (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار برای بهسازی روستاها و تقویت دهیاری‌ها به صورت استانی. تبصره ۵- به دولت اجازه داده می‌شود به منظور بازپرداخت بدهی‌های قطعی دولت به بانک کشاورزی تا سقف پانصد میلیون (۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار از محل حساب ذخیره ارزی برداشت نماید. تبدیل به نام مذکور به ریال با هماهنگی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و حداکثر ظرف مدت بیست و چهار ماه انجام خواهد شد.

۱- متن طرح - ماده واحده - به منظور تحقق اصل دهم (۱۰) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و در راستای اهداف و برنامه‌های توسعه‌ای کشور، سیاستگذاری، ایجاد هماهنگی در فعالیتهای دستگاه‌های ذی‌ربط در امور خانواده و تمهید شرایط و ارائه پیشنهاد‌های قانونی مورد نیاز برای تسهیل تشکیل و تحکیم بنیان خانواده، نظارت بر اجرای سیاست‌ها و تصمیمات قانونی و برنامه‌های مربوط به خانواده، شورای عالی خانواده به ریاست رئیس‌جمهور و یا معاون اول وی و عضویت اشخاص زیر تشکیل می‌شود:

۱- معاون رئیس‌جمهوری و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

۲- وزیر علوم، تحقیقات و فناوری.

۳- وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

۴- وزیر آموزش و پرورش.

۵- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی.

۶- وزیر کشور.

۷- وزیر کار و امور اجتماعی.

۸- رئیس سازمان تربیت بدنی.

۹- رئیس سازمان بهزیستی کشور.

۱۰- رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.

۱۱- مشاور رئیس‌جمهور و رئیس سازمان ملی جوانان.

۱۲- مشاور رئیس‌جمهور و رئیس مرکز امور مشارکت زنان.

۱۳- دو نفر از قوه قضائیه به انتخاب رئیس قوه قضائیه.

۱۴- سه نفر از نهادهای غیردولتی ذی‌ربط و یا صاحب‌نظران تعلیم و تربیت که یکی از آنان زن باشد به انتخاب رئیس‌جمهور.

۱۵- سه نفر از اعضای کمیسیون‌های فرهنگی، اجتماعی و قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس به عنوان ناظر.

تبصره ۱- در غیاب وزیران و معاونین رئیس‌جمهور به طور استثناء معاونین ذی‌ربط در جلسه شرکت می‌کنند.

تبصره ۲- دبیرخانه شورا در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و هزینه‌های آن از محل اعتبارات این سازمان تأمین می‌گردد.

تبصره ۳- آیین‌نامه اجرایی این قانون حداکثر ظرف مدت شش ماه توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۱۶۲- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۱۷۸ مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح دو فوریتی الحاق یک تبصره به ماده (۱) قانون اصلاح ماده (۶۰) و جدول شماره (۲) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور مصوب روز شنبه مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۱۶۳- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۳۲۹ مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۴) از این نظر که افزایش معافیت‌ها از پرداخت عوارض را وسیع‌تر از لایحه دولت تجویز کرده است موجب کاهش درآمد گردیده و از این نظر مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۶۴- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۳۳۲ مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه دو فوریتی مدیریت پسماندها مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۲۴) چون ایجاد ساز و کار لازم در لایحه دولت نبوده و موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد، خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۶۵- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۳۶۳ مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه تقسیم استان خراسان به سه استان مصوب روز شنبه مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۶۵- در بند (۱) ماده واحده با توجه به اینکه «فاروج» در لایحه دولت نبوده و ذکر آن در قانون مستلزم ایجاد شهرستان جدید فاروج می‌شود، دارای بار مالی است و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و دوم، بیست و هشتم.

۲. ماده ۴- سازمان می‌تواند مطابق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، علاوه بر خدماتی که دستگاه‌های اجرایی ارائه می‌نمایند در قبال ارائه خدمات عمومی زیربنایی و مهندسی و تسهیلات مواصلاتی، انبارداری، تخلیه، بارگیری، بهداشتی، فرهنگی، ارتباطات، آموزشی و رفاهی وجوهی را دریافت نماید. اشخاص حقیقی و حقوقی از پرداخت هرگونه عوارض معمول در کشور بابت فعالیت آنها در منطقه معاف می‌باشند.

۳. ماده ۲۴- نظارت و مسئولیت حسن اجرای این قانون بر عهده سازمان می‌باشد. جهت حسن اجرای این قانون دولت موظف است ساز و کار لازم را سامان‌دهی و ایجاد نماید.

۴. بند ۱ ماده واحده - استان خراسان شمالی به مرکزیت بجنورد شامل شهرستان‌های شیروان، بجنورد، جاجرم، مانه و سملقان، اسفراین، فاروج و بخش‌های تابعه.

۱۶۵-۲- حذف تبصره (۲) ماده واحده در لایحه پیشنهادی دولت چون منبع تأمین هزینه استان‌های جدیدالتأسیس را از محل امکانات فعلی پیش‌بینی نموده و در مصوبه مجلس حذف گردیده و منبع تأمین هزینه‌های جدید را پیش‌بینی نکرده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۶۶- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۱۳ مورخ ۱۳۸۳/۳/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی واگذاری خانه‌ها و ساختمان‌های نیمه تمام و بلااستفاده نیروی زمینی ارتش و هوانیروز مسجد سلیمان به مردم مناطق ناآمن مسجد سلیمان مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

۱۶۶-۱- ماده واحده از این نظر که موجب کاهش درآمد می‌شود و تبصره (۱) تأمین کننده آن نیست مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۶۶-۲- تبصره (۱) ماده واحده از این نظر که نحوه هزینه نمودن درآمد ناشی از قانون اختصاص دودر هزار در قانون بودجه تعیین شده است، و محل بالفعل وجود ندارد، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۶۷- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۱۴ مورخ ۱۳۸۳/۳/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح تبصره (۳) قانون تضمین خرید محصولات کشاورزی و الحاق دو تبصره به آن مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه متن اضافه شده به تبصره (۳) به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طبق

۱. برای اطلاع از متن مواد لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره ششم سال چهارم، نشر دادگستر، ۱۳۸۴، صص ۲۳۴-۲۳۳.

۲. ماده واحده - دولت مکلف است در صورت موافقت مقام معظم رهبری کلیه خانه‌ها، ساختمان‌های نیمه تمام و زمین‌های امن بلااستفاده و در اختیار نیروی زمینی و هوانیروز ارتش جمهوری اسلامی ایران در شهر مسجد سلیمان را در قبال منازل ناامن فعلی در اختیار ساکنین این شهر قرار دهد.

تبصره ۱- بار مالی احتمالی ناشی از اجراء این قانون علاوه بر تملک منازل مذکور از محل ردیف متفرقه موضوع قانون اختصاص دودر هزار فروش نفت خام برای آبادانی و عمران مناطق نفت‌خیز مصوب ۱۳۷۹/۹/۲۷ تأمین می‌گردد.

۳. تبصره اماده واحده - بار مالی احتمالی ناشی از اجراء این قانون علاوه بر تملک منازل مذکور از محل ردیف متفرقه موضوع قانون اختصاص دودر هزار فروش نفت خام برای آبادانی و عمران مناطق نفت‌خیز مصوب ۱۳۷۹/۹/۲۷ تأمین می‌گردد.

اصل ۷۵ قانون اساسی باید طریق جبران تأمین این هزینه معلوم شود و طریق آن را مجلس معین نکرده است از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۱)

۱۶۸- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۸۳۹۲ مورخ ۱۳۸۳/۶/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تأمین منابع مالی برای جبران خسارت ناشی از خشکسالی و یا سرمازدگی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۶/۱ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۳) از این جهت که به تقلیل درآمد دولت می‌انجامد و نحوه جبران آن پیش‌بینی نشده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۶۹- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۲۲۷ مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۶۰) قانون برنامه سوم توسعه مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۳/۹/۳ مجلس شورای اسلامی: از این جهت که طرح موجب افزایش هزینه عمومی است و تأمین این هزینه جدید نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - تبصره (۳) قانون تضمین خرید محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱ به شرح زیر اصلاح و دو تبصره به عنوان تبصره‌های (۴) و (۵) به آن الحاق می‌گردد:
در تبصره (۳) بعد از عبارت «این قانون» بقیه متن حذف و عبارت «و همچنین ضرر و زیان احتمالی ناشی از دیرکرد پرداخت بیش از یک ماه موضوع این قانون را از محل منابع مالی خود تأمین و به ازای هر ماه تأخیر در پرداخت علاوه بر اصل قیمت محصولات خریداری شده، افزایشی متناسب با کارمزد سپرده‌های میان مدت که در ابتدای هر سال توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌شود، به صورت روز شمار پرداخت نماید.» جایگزین آن می‌شود.
تبصره ۴- به منظور جلوگیری از هرگونه معامله سلف و پرداخت به موقع قیمت محصولات تضمینی که توسط دولت خریداری می‌شود، به کشاورزان اعتبارات پیش‌بینی شده مربوطه در قانون بودجه سالانه صددرد (۱۰۰٪) تخصیص یافته تلقی می‌شود.

تبصره ۵- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است تسهیلات مورد نیاز دستگاه‌های مباشر خرید محصولات تضمینی را در پانزدهم فروردین ماه هر سال و با تعیین بانک‌های عامل، تأمین و ابلاغ نماید.

۲. ماده ۳- از ابتدای سال ۱۳۸۴ دریافت هرگونه وجهی از فعالیت‌های بخش کشاورزی و دامداری به عنوان حق‌النظاره آب ممنوع است و دریافت آب بهاء فقط بابت تحویل آب از طریق تأسیسات دولتی شامل کانال‌های آبرسانی از سدها مطابق مقررات مجاز می‌باشد.

۳. متن طرح - ماده واحده - به منظور تأمین منابع مالی و رفع سریع خسارات ناشی از خشکسالی یا سرمازدگی به کشاورزان و دامداران که در این رابطه متحمل خسارت شده‌اند معادل نهصد میلیون (۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار از حساب ذخیره ارزی برداشت و به سقف پیش‌بینی شده در ماده (۶۰) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ برای سال ۱۳۸۳ افزون و معادل ریالی آن به شرح زیر به این موضوع تخصیص می‌یابد:

الف - سی درصد (۳۰٪) از کل مبلغ تأمین شده برای اجرای طرح‌های تأمین آب شرب روستایی و کشاورزی و طرح‌های مقابله با خشکسالی و صرفه‌جویی در مصرف آب کشاورزی. (برای اطلاع از متن کامل طرح رک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره هفتم، اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، ۱۳۸۹، صص ۷۸۶-۷۸۷)

۱۷۰- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۵۸۹ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۶۰) قانون برنامه سوم توسعه مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۱۴ مجلس شورای اسلامی: از این جهت که طرح موجب افزایش هزینه عمومی است و محل این هزینه جدید تأمین نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۷۱- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۵۸۸ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده ۶۰ قانون برنامه سوم توسعه جهت تأمین اعتبار کمک به معیشت اقشار نیازمند و کم‌درآمد مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۱۱ مجلس شورای اسلامی: از این جهت که طرح موجب افزایش هزینه عمومی است و محل این هزینه جدید تأمین نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. متن طرح - ماده واحده - ماده (۶۰) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به شرح زیر اصلاح می‌گردد:
- ماده ۶۰- به منظور تأمین منابع مالی و ارزی و رفع سریع مشکلات درمانی و خدمات توانبخشی جانبازان و ایثارگران انقلاب اسلامی و تهیه تجهیزات و امکانات مورد نیاز گردان‌های عاشورا و الزهرا و بسیج و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران معادل ریالی مبلغ سیصد و پنجاه میلیون (۳۵۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار از حساب ذخیره ارزی برداشت و به سقف پیش‌بینی شده در ماده (۶۰) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ برای سال ۱۳۸۳ افزوده و به شرح زیر تخصیص می‌یابد:
- ۱- معادل ریالی مبلغ یکصد و سی میلیون (۱۳۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار برای بنیاد شهید و امور ایثارگران.
- ۲- معادل ریالی مبلغ یکصد و بیست و میلیون (۱۲۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار برای نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
- ۳- معادل ریالی مبلغ یکصد میلیون (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار برای نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران بابت توسعه و تقویت امنیت و افزایش انضباط اجتماعی.
- آیین‌نامه اجرایی این قانون به پیشنهاد وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و با همکاری ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.
۲. متن طرح - ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود علاوه بر اعتبارات پیش‌بینی شده در قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور معادل دلاری مبلغ یک هزار و بیست میلیارد (۱,۰۲۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از صندوق ذخیره ارزی برداشت و از ابتدای مهرماه سال ۱۳۸۳ از طریق دستگاه‌های ذیل‌الذکر پس از مبادله موافقت‌نامه با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور اقدامات زیر را به اجرا گذارد:
- ۱- مبلغ پانصد میلیارد (۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال برای ایجاد فرصت‌های شغلی، کارآفرینی و اشتغال افراد نیازمند بر اساس سرانه مصوب شورای عالی اشتغال و بر مبنای شانزده هزار و پانصد فرصت شغلی به صندوق اشتغال نیازمندان کمیته امداد امام خمینی (ره) اختصاص دهد.
- ۲- به منظور جبران بخشی از کسری اعتبار بیمه درمان اقشار نیازمند و براساس سرانه مصوب هیأت وزیران مبلغ دویست و هفتاد میلیارد (۲۷۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به کمیته امداد امام خمینی (ره) و مبلغ سی میلیارد (۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به سازمان بهزیستی اختصاص دهد.
- ۳- به منظور ساماندهی حمایت از حداقل یک و نیم میلیون خانوار زیر خط فقر مطلق شهری و روستایی که از هیچ گونه پوشش بیمه‌ای و حمایتی برخوردار نیستند، مبلغ یکصد و پنجاه میلیارد (۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال برای پوشش یکصد و سی هزار خانوار نیازمند جدید در اختیار کمیته امداد امام خمینی (ره) قرار دهد.
- ۴- مبلغ هفتاد میلیارد (۷۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال بابت کمک به تأمین تجهیزات معلولین، یارانه مراکز خصوصی و بیمه‌های اجتماعی مددجویان تحت پوشش به سازمان بهزیستی اختصاص دهد.

۱۷۲- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۵۹۱ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه تبدیل ادارات کل امور آب استان‌ها به شرکت‌های آب منطقه‌ای استان و تبدیل شرکت‌های آب منطقه‌ای که بیش از یک استان را دربر می‌گیرد به شرکت آب منطقه‌ای استان ذی‌ربط مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اینکه تبصره (۱) مستلزم بار مالی است و نحوه تأمین آن مشخص نشده و در لایحه دولت نیز نبوده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۷۳- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۶۵۹ مورخ ۱۳۸۴/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح ساماندهی مبادلات مرزی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۳/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

تبصره (۲) ماده (۵) از این جهت که مستلزم هزینه است و محل تأمین آن در طرح مشخص نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۷۴- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۷۳۸ مورخ ۱۳۸۴/۴/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح دسترسی آزاد به شبکه حمل و نقل ریلی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۴/۴/۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره (۲) ماده (۶) از این جهت که مستلزم بار مالی است و محل تأمین آن مشخص نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۷۵- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۸۰۷ مورخ ۱۳۸۴/۵/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه حمایت از ایجاد نواحی صنعتی و روستایی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۴/۴/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

تبصره (۱) ماده واحده از این جهت که واگذاری رایگان اراضی منابع طبیعی را که در لایحه دولت نبوده است تجویز نموده و این امر موجب کاهش درآمد دولت است و منبع جبران آن مشخص نشده، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. تبصره ۱- وزارت نیرو می‌تواند در استان‌های جدیدالتأسیس، شرکت‌های آب و فاضلاب روستایی را تشکیل و راه‌اندازی نماید.

۲. تبصره ۲ ماده ۵- وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است حسب نیاز، گمرکات قدیمی را بازسازی کرده یا گمرکات تخصصی ایجاد نموده و اعتبار مورد نیاز آن را در بودجه‌های سالانه پیش‌بینی نماید.

۳. تبصره ۲ ماده ۶- با توجه به مزیت‌های حمل و نقل ریلی و در صورت عدم تکافوی نرخ بهره‌برداری برای تأمین هزینه‌های نگهداری شبکه، دولت موظف است سالیانه اعتبارات مورد نیاز این شیوه از حمل و نقل را همانند هزینه‌های نگهداری تأسیسات زیربنایی سایر شقوق حمل و نقل، در بودجه‌های سنواتی از محل درآمد عمومی منظور نماید.

۴. تبصره ۱ ماده واحده- اراضی منابع طبیعی و دولتی به صورت رایگان برای تحقق این امر در اختیار شرکت‌های فرعی سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران (شرکت‌های استانی) قرار خواهد گرفت.

۱۷۶- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۸۱۱ مورخ ۱۳۸۴/۵/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه رسیدگی به تخلفات و جرایم در آزمون‌های سراسری مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۴/۴/۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده (۴) چون تشکیل دبیرخانه‌ای را تجویز نموده که در متن لایحه دولت نبوده است و منبع تأمین هزینه تأسیس آن را معین ننموده، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۷۷- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۳۵۹۱ مورخ ۱۳۸۴/۷/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۴/۷/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

بخش افزوده شده در ذیل ماده (۳۷) «تعرفه‌های آب، برق و گاز مصرفی مصلاها، مساجد، حسینیه‌ها و سایر اماکن دینی بر مبنای پنجاه درصد (۵۰٪) تعرفه آموزشی محاسبه و پرداخت خواهد شد. مددجویان تحت پوشش کمیته امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی از پرداخت هزینه حق انشعاب و خودیاری آب، فاضلاب، برق و گاز معاف می‌باشند.» چون در لایحه دولت نبوده موجب کاهش درآمد دولت می‌باشد و نحوه تأمین آن پیش‌بینی نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۷۸- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۷۰۰ مورخ ۱۳۸۴/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه ممنوعیت قلع ساختمان‌های آموزشی و پرورشی تابع وزارت آموزش و پرورش مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۴/۷/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

ذیل ماده (۳) از این جهت که در لایحه دولت نبوده و موجب بار مالی برای دولت است

۱. تبصره ماده ۴- دبیرخانه هیأت تجدیدنظر رسیدگی به تخلفات در آزمون‌ها در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مستقر می‌باشد.

۲. ماده ۳۷- تعرفه‌های آب، برق و گاز مصرفی مراکز فرهنگی، یادمان‌ها و بناهای یادبود دفاع مقدس، گلزارهای شهداء، کانون‌های فرهنگی، هنری بسیج مساجد، مراکز آموزشی و ورزشی دولتی، تعاونی و خصوصی، کتابخانه‌ها، موزه‌ها، مهدکودک‌ها، کودکستان‌ها، مدارس، اردوگاه‌های دانش‌آموزی، دانشگاه‌ها، مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، حوزه‌های علمیه، مراکز خاص آموزشگاه قرآن، باشگاه‌های ورزشی و مراکز شبانه‌روزی نگهداری معلولان، آسایشگاه و مراکز بازتوانی و درمانی جانبازان، بر مبنای تعرفه آموزشی محاسبه و پرداخت خواهد شد. تعرفه‌های آب، برق و گاز مصرفی مصلاها، مساجد، حسینیه‌ها و سایر اماکن دینی بر مبنای پنجاه درصد (۵۰٪) تعرفه آموزشی محاسبه و پرداخت خواهد شد. مددجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی از پرداخت هزینه حق انشعاب و خودیاری آب، فاضلاب، برق و گاز معاف می‌باشند.

و منبع تأمین آن مشخص نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۷۹- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۳۸۵۶ مورخ ۱۳۸۴/۸/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تسهیل ازدواج جوانان مصوب روزیکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۸/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۷۹- از آنجا که بند(الف) ماده(۴) دولت را ملزم به در اختیار قرار دادن امکانات با قیمت أخذ شده از کارکنان رسمی می‌نماید و این امر موجب افزایش هزینه می‌گردد، لذا مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۱۷۹- در تبصره(۴) ماده(۶) تأسیس دبیرخانه موجب بار مالی می‌گردد لذا مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۳-۱۷۹- ساخت و واگذاری خوابگاه‌ها برای متاهلین، موضوع ماده(۱۰)، از آنجا که مستلزم بار مالی است و منبع تأمین هزینه آن مشخص نشده، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱۸۰- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۵۶۷۲ مورخ ۱۳۸۵/۳/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۵/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی: ماده(۱۷) مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱. ماده ۳- صدور و اجرای احکام قلع در مورد ساختمان‌هایی که توسط آموزش و پرورش در زمین‌های موات احداث شده و بعداً برای آن سند مالکیت ارائه گردیده است، ممنوع می‌باشد. در این گونه موارد وزارت آموزش و پرورش موظف است قیمت کارشناسی روز زمین را به مالکان پرداخت نماید و زمین را به تملک خود درآورد.

۲. بند(الف) ماده ۴- کلیه دستگاه‌های دولتی، نهادهای عمومی و شهرداری‌های دارای تسهیلات رفاهی، فرهنگسرا و تالار، باشگاه و اردوگاه موظفند با هماهنگی کمیته سامان ازدواج، فضاهای مذکور را برای برگزاری جشن و مراسم ازدواج با همان قیمتی که از کارکنان رسمی خود أخذ می‌نمایند در اختیار زوج‌های واجد شرایط قرار دهند.

۳. تبصره ۴ ماده ۶- دبیرخانه این کمیته به صورت تمام وقت اداری در فرمانداری‌ها مستقر می‌باشد.

۴. ماده ۱۰- وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر مؤسسات دارای مرکز آموزشی، موظفند نسبت به ساخت و واگذاری خوابگاه‌ها برای متاهلین اقدام لازم را معمول دارند و همچنین نسبت به پرداخت کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان متأهل به میزان دوبرابر دانشجویان مجرد، که افزایش آن از محل صندوق اندوخته ازدواج جوانان تأمین می‌شود، اقدام نمایند.

۵. ماده ۱۷- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است اعتبار مورد نیاز فعالیت‌های موضوع این قانون را که برنامه آن توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و با تصویب ستاد ارائه خواهد شد، در بودجه سنواتی منظور نماید.

۱۸۱- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۵۷۵ مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۵/۶/۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۸۱- نظر به اینکه توسعه بندهای (الف)، (د) و (ه) ماده (۱) بر لایحه دولت موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۱۸۱- نظر به اینکه بندهای (و) و (ط) ماده (۱) و تبصره (۲) ماده (۳) و ماده (۲۰) و تبصره‌های (۱)، (۲) و (۳) ماده (۲۴)، مواد (۳۳) و (۵۲) در لایحه دولت نبوده، موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۱. بند (الف) ماده ۱- ایثارگر در این قانون به کسی اطلاق می‌گردد که برای استقرار و حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی و دفاع از کیان نظام جمهوری اسلامی ایران و استقلال و تمامیت ارضی کشور، مقابله با تهدیدات و تجاوزات دشمنان داخلی و خارجی انجام وظیفه نموده و شهید، مفقودالثر، جانباز، اسیر، آزاده و رزمنده شناخته شود. بند (د) ماده ۱- اسیر: به کسی اطلاق می‌شود که در راه تکوین، شکوفایی، دفاع و حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی و کیان جمهوری اسلامی ایران، استقلال و تمامیت ارضی کشور، مقابله با تهدیدات و تجاوزات دشمن و عوامل ضدانقلاب و اشرار در داخل و خارج از کشور گرفتار آمده و هویت و وضعیت وی مورد تأیید مراجع صلاحیتدار قرار گیرد. بند (ه) ماده ۱- آزاده: به کسی اطلاق می‌شود که در راه تکوین، شکوفایی، دفاع و حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی و کیان جمهوری اسلامی ایران، استقلال و تمامیت ارضی کشور، مقابله با تهدیدات و تجاوزات دشمن و عوامل ضدانقلاب و اشرار در داخل و یا خارج از کشور اسیر شده و سپس آزاد شود. همچنین کلیه افرادی که از تاریخ ۱۳۳۲/۵/۲۸ تا ۱۳۵۷/۱۱/۱۶ با الهام از مبارزات و مجاهدات امام خمینی (ره) به دلایل امنیتی، مذهبی یا اتفاقات سیاسی دیگر حداقل به مدت سه ماه در بازداشت یا حبس قطعی بوده‌اند.

۲. بند (و)- رزمنده: به کسی اطلاق می‌شود که در راه تکوین، دفاع و حفظ ارزش‌ها و کیان جمهوری اسلامی ایران، استقلال و تمامیت ارضی کشور، مقابله با تهدیدات و تجاوزات دشمن و عوامل ضدانقلاب و اشرار با تأیید مراجع ذیصلاح به طور فعال حضور یافته باشد.

بند (ط)- در صورت فوت جانبازان و آزادگان مشمول این قانون، خدمات و امتیازات مربوط، به خانواده تحت تکفل آنان تعلق می‌گیرد.

تبصره ۲ ماده ۳- جانبازان و آزادگان متوفای مشمول این فصل که قبل از فوت از خدمات مربوط به مسکن برخوردار نشده‌اند، خدمات مرتبط به مسکن به همسران آنان که مسئولیت حضانت فرزندان جانباز و آزاده را عهده‌دار می‌باشند و یا به قیم قانونی به نام فرزندان آنان اعطاء می‌گردد. ضمناً جانبازان و آزادگان متأهل متوفی که دارای فرزند نباشند و اگذاری خدمات مسکن مورد نظر به همسر آنان ارائه می‌گردد.

ماده ۲۰- بنیاد موظف است با هماهنگی وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، رفاه و تأمین اجتماعی، آموزش و پرورش، سازمان ملی جوانان و سازمان بهزیستی کشور به منظور ارائه خدمات مشاوره‌ای و مددکاری، پیشگیری و درمان جهت ارتقاء سطح سلامت و تأمین بهداشت روانی ایثارگران و خانواده ایشان «مراکز مشاوره‌ای و مددکاری ایثارگران» را تأسیس نماید.

تبصره ۱ ماده ۲۴- همسران شاغل جانبازان زیر پنجاه درصد (۵۰٪) و آزادگان با سنوات اسارت کمتر از پنج سال براساس آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد بنیاد به تصویب هیأت وزیران می‌رسد از یک تا پنج سال سنوات ارفاقی بازنشستگی بهره‌مند می‌گردند.

۳-۱۸۱. نظر به اینکه دامنه شمول تبصره (۱) ماده (۳) و مواد (۱۳)، (۲۲)، (۲۳)، (۲۵) و ماده (۳۷) و تبصره‌های آن و ماده (۴۹) نسبت به لایحه دولت و مقررات حاکم فعلی، توسعه داده شده، موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

→ تبصره ۲- کلیه همسران شاغل، همانند همسران جانبازان از کاهش ساعت کاری برخوردار می‌گردند.

تبصره ۳- رعایت شرط سنی مقرر در قوانین و مقررات بازنشستگی زودتر از موعد جانبازان الزامی نمی‌باشد.

ماده ۳۳- در صورتی که در راستای دستیابی فرزندان شاغل، جانبازان بیست و پنج درصد (۲۵٪) و بالاتر و آزادگان بیکار به مشاغل مناسب، نیاز به فراگیری دوره‌های آموزشی و مهارتی باشد، به منظور تأمین حداقل معاش آنان درطول دوره آموزش (حداکثر تا هجده ماه) کمک هزینه زندگی معادل هفتاد و پنج درصد (۷۵٪) حداقل حقوق کارکنان دولت و برای یک بار توسط بنیاد پرداخت خواهد شد.

ماده ۵۴- کارکنان شهید و جانباز و آزاده از کارافتاده کلی همانند سایر کارکنان شاغل دستگاه‌ها، از کلیه تسهیلات اجتماعی، رفاهی، آموزشی و خدمات قابل ارائه به کارکنان دستگاه‌ها، نظیر دفترچه اتکا، علاوه بر تسهیلات بنیاد برخوردار خواهند شد.

۱. تبصره ۱ ماده ۳- مشمولین دریافت خدمات مسکن عبارتند از: همسران، فرزندان و والدین شهدا، اسراء و مفقودالائرها، جانبازان بیست و پنج درصد (۲۵٪) و بالاتر و آزادگانی که فاقد مسکن بوده یا دارای مسکن نامناسب می‌باشند.

ماده ۱۳- تأمین صد در صد (۱۰۰٪) هزینه بهداشتی درمانی به صورت بیمه سلامت، بیمه همگانی، بیمه مکمل و بیمه خاص (خدماتی که مشمول قوانین بیمه همگانی و تکمیلی نمی‌گردند) خانواده شاغل، جانبازان، آزادگان و افراد تحت تکفل آنان برعهده دولت بوده و اعتبارات آن هرساله در قوانین بودجه سنواتی منظور می‌گردد.

ماده ۲۲- بنیاد حسب مورد به همسر و والدین شاغل، جانبازان و آزادگان، که بنا به تشخیص کمیسیون پزشکی بنیاد دارای عائله تحت تکفل قانونی محجور و معلول (ذهنی، جسمی، حرکتی) باشند، علاوه بر پرداختی‌های موضوع این قانون، در صورتی که نسبت به نگهداری فرد یا افراد یاد شده در میان خانواده اقدام نمایند، حداقل به میزان یارانه موضوع قانون جامع حمایت از حقوق معلولان پرداخت می‌نماید.

ماده ۲۳- بنیاد مکلف است به کلیه والدین شاغل به میزان معادل یک و نیم برابر حداقل حقوق کارکنان دولت مستمری پرداخت نماید.

ماده ۲۵- به همسران شاغل سرپرست خانواده و جانبازان پنجاه درصد (۵۰٪) و بالاتر و آزادگان متوفی که فرزند یا فرزندی را از آنان تحت تکفل قانونی داشته باشند معادل حداقل حقوق کارکنان دولت، حق سرپرستی پرداخت خواهد شد. افراد حضانت‌کننده از این فرزندان محروم از مادر نیز مشمول این ماده می‌باشند.

ماده ۳۷- کسورات بازنشستگی سهم اسراء، آزادگان و جانبازان شاغل و حالت اشتغال در دستگاه‌های موضوع ماده (۲) این قانون به شرح تبصره‌ها زیر حسب مورد تأمین و پرداخت می‌گردد.

تبصره ۱- کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند از محل اعتبارات مصوب و در قالب تخصیص اعتبار ابلاغی نسبت به تأمین و پرداخت کسورات بازنشستگی سهم اسراء، آزادگان و جانبازان در دستگاه مربوط اقدام نمایند.

تبصره ۲- شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت نهادهای عمومی غیردولتی که از بودجه عمومی دولت استفاده می‌کنند و شرکت‌هایی که شمول قانون برآنها مستلزم ذکر نام است، موظفند از محل هزینه عملیات جاری خود نسبت به پرداخت کسورات بازنشستگی سهم اسراء، آزادگان و جانبازان شاغل و حالت اشتغال در مؤسسات مربوط اقدام نمایند.

تبصره ۳- دولت مکلف است به منظور پرداخت کسورات بازنشستگی سهم اسراء، آزادگان و جانبازان شاغل در بخش غیردولتی مشمول قانون کار و تأمین اجتماعی اعتبار لازم را هر ساله در لوایح بودجه سنواتی کل کشور پیش‌بینی نموده و در اختیار سازمان تأمین اجتماعی قرار دهد.

... ماده ۴۹- دستگاه‌های اجرایی مشمول این قانون موظفند برای مساعدت در امر ازدواج خانواده شاغل، آزادگان، جانبازان و فرزندان آنان برای یک نوبت هدیه ازدواج موضوع مفاد قانون پرداخت پاداش پایان خدمت و بخشی از هزینه‌های ضروری به کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحیه‌های بعدی آن را به میزان دوبرابر پرداخت نمایند.

۴-۱۸۱- در ماده (۶) پیش‌بینی معافیت از پرداخت هزینه‌های عوارض صدور پروانه‌های ساختمانی و... افزون بر لایحه دولت بوده، موجب کاهش درآمد عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵-۱۸۱- نظر به اینکه دامنه شمول تبصره ماده (۶) نسبت به لایحه دولت و مقررات حاکم فعلی، توسعه داده شده، موجب کاهش درآمد عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶-۱۸۱- نظر به اینکه ماده (۷) در لایحه دولت نبوده، موجب کاهش درآمد عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۷-۱۸۱- ماده (۸) از حیث پرداخت مابه‌التفاوت سهم زمین در آپارتمان‌ها به مشمولین واجد شرایط، افزون بر لایحه دولت بوده، دارای بار مالی است و طریق جبران آن نیز پیش‌بینی نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۸-۱۸۱- نظر به اینکه مواد (۹) و (۳۵) در لایحه دولت نبوده و با توجه به پیش‌بینی این امر در قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور برای سال‌های آتی موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱. ماده ۶- مشمولین این قانون برای احداث یک واحد مسکونی با زیربنای مفید تا یکصد و بیست متر مربع و بیست متر مربع تجاری در شهر محل سکونت خود از پرداخت هزینه‌های عوارض صدور پروانه‌های ساختمان، عوارض شهرداری و نوسازی برای یک بار با معرفی بنیاد معاف می‌باشند. مفاد این ماده در احداث مجتمع‌های مسکونی نیز اعمال و مازاد بر تراکم شامل ایثارگران نخواهد بود.

۲. تبصره ماده ۶- مشمولین این قانون از پرداخت هرگونه هزینه انشعاب آب و فاضلاب، برق و گاز و پنجاه درصد (۵۰٪) هزینه خدمات انشعاب آنها برای یک‌بار معاف می‌باشند.

۳. ماده ۷- وزارت مسکن و شهرسازی موظف است برای جانبازان بیست و پنج درصد (۲۵٪) و بالاتر، آزادگان، همسران شهید و یا قیم قانونی فرزندان شهید (به نام فرزندان) نسبت به تأمین زمین بر مبنای قیمت منطقه‌ای سال ۱۳۶۹ و اولین سال قیمت منطقه‌ای برای زمین‌هایی که قیمت منطقه‌ای سال ۱۳۶۹ ندارند با هماهنگی بنیاد اقدام نماید. در صورتی که واگذاری زمین به واجدین شرایط این ماده ممکن نباشد دولت مکلف است به ازای آن جهت هر یک از مشمولین مبلغ پنجاه میلیون (۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال برای سال اول و متناسب با نرخ تورم جهت سال‌های بعد، اعتبار لازم را اختصاص دهد.

۴. ماده ۸- وزارت مسکن و شهرسازی موظف است سالانه حداکثر سی درصد (۳۰٪) از منازل اجاره به شرط تملیک خود را با درنظر داشتن تعداد واجدین شرایط و متناسب با نیاز بنیاد به این امر اختصاص دهد. مابه‌التفاوت سهم زمین در آپارتمان‌های اجاره به شرط تملیک به مشمولین واجد شرایط پرداخت می‌شود.

۵. ماده ۹- مشمولین این فصل از پرداخت هزینه آماده‌سازی کلاً معاف و پرداخت این هزینه‌ها به عهده وزارت مسکن و شهرسازی است این معافیت‌ها در هنگام انعقاد قرارداد محاسبه و قید می‌گردد.

ماده ۳۵- دولت مکلف است ساز و کارهای مناسب را برای ایجاد مشاغل پایدار برای مشمولین این فصل از محل تسهیلات تکلیفی، اعتبارات وجوه اداره شده، خوداشتغالی، برنامه کمک‌های فنی و اعتباری (ملی و استانی) در لوائح بودجه سالانه پیش‌بینی و اجرا نماید.

۹-۱۸۱- ماده (۱۰) چون در لایحه دولت نبوده در سال‌های بعد از اتمام قانون برنامه پنج ساله چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۰-۱۸۱- نظر به اینکه مواد (۲۸) و (۵۵) در لایحه دولت نبوده و با توجه به توسعه دامنه شمول آن از مقررات حاکم فعلی، موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۱-۱۸۱- نظر به اینکه دامنه شمول ماده (۲۹) و ماده (۴۱) و تبصره‌های (۱) و (۲) آن نسبت به لایحه دولت و مقررات حاکم فعلی، توسعه داده شده، مستلزم بار مالی است و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.

در مواردی که در این قانون به ماده (۲۹) ارجاع داده شده است مبنیاً بر ایراد فوق، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)

۱۲-۱۸۱- نظر به اینکه مواد (۵۶) و (۷۳) در لایحه دولت نبوده و با توجه به توسعه دامنه شمول آن از مقررات حاکم فعلی، موجب کاهش درآمد عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۱۰- بنیاد موظف است با اعتبارات مصوب در بودجه سالانه نسبت به مناسب‌سازی اماکن مسکونی و ساماندهی محیط زیست شخصی جانبازان ویژه اقدام نماید.
۲. ماده ۲۸- کلیه دستگاه‌های مشمول این قانون مکلفند نسبت به اعطای امتیازات دیپلم به شهداء و مفقودین زیر دیپلم و احتساب مزایا یک مقطع تحصیلی بالاتر و کلیه شهدا و مفقودین دارای مدرک دیپلم و بالاتر همانند جانبازان و آزادگان اقدام و حقوق و مزایای آنان را مطابقت دهند.
- ماده ۵۵- جانبازان و آزادگان از کارافتاده کلی مشمول این قانون چنانچه قبل از سن بازنشستگی فوت نمایند، عائله تحت تکفل آنان از حقوق و مزایای حالت اشتغال تا سن بازنشستگی برخوردار خواهند شد.
۳. ماده ۲۹- خانواده شاهد، جانبازان، همسر و فرزندان جانبازان بیست و پنج درصد (۲۵٪) و بالاتر، آزادگان و همسر و فرزندان آنان مشروط بر آنکه فاقد شغل و درآمد بوده و واجد شرایط شغل مورد نظر باشند می‌توانند از خدمات این فصل برخوردار شوند.
- ماده ۴۱- جانبازان بیست و پنج درصد (۲۵٪) و بالاتر، آزادگان و خانواده‌های شاهد و خانواده جانبازان هفتاد درصد (۷۰٪) در صورت مسافرت داخلی از طریق هریک از شرکت‌های دولتی یا خصوصی هواپیمایی، راه‌آهن و کشتیرانی با ارائه کارت ایثارگری و یا معرفی‌نامه بنیاد از پرداخت پنجاه درصد (۵۰٪) هزینه بلیط مسافرت معاف می‌باشند.
- تبصره ۱- کلیه مشمولین این ماده از پرداخت هزینه بلیط اتوبوس و مترو (داخل شهری) معاف می‌باشند.
- تبصره ۲- مشمولین این ماده در پروازهای خارجی با معرفی‌نامه بنیاد برای یک بار در سال از پنجاه درصد (۵۰٪) تخفیف مستقیم بهای روزفروش بهره‌مند می‌باشند.
۴. ماده ۵۶- صد درصد (۱۰۰٪) حقوق و فوق‌العاده شغل و سایر فوق‌العاده‌ها اعم از مستمر و غیرمستمر شاهد، جانبازان و آزادگان از پرداخت مالیات معاف می‌باشند.
- ماده ۷۳- با توجه به ضرورت حفظ نشاط و شادابی ایثارگران و خانواده‌های آنان، کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۲) این قانون که دارای امکانات تفریحی فرهنگی، هنری و ورزشی می‌باشند با در نظر داشتن اصل عزتمندی، برای استفاده ایثارگران و خانواده آنان پنجاه درصد (۵۰٪) تخفیف در بهره‌مندی از این تسهیلات در نظر گیرند.

۱۳-۱۸۱- بخش اخیر فراز اول و فراز دوم ماده (۵۷) بر لایحه دولت اضافه شده و موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۴-۱۸۱- اطلاق ماده (۶۰) افزون بر لایحه دولت بوده و توسعه دامنه شمول آن نسبت به مقررات حاکم فعلی، مستلزم بار مالی است و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۵-۱۸۱- حذف تبصره (۳) ماده (۵۴) لایحه دولت، مستلزم بار مالی است و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۸۲- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۸۲- بند (ب) ماده (۲۲) چون پرداخت حق سنوات تشویقی در لایحه دولت نبوده، موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی است، مضافاً اینکه واگذاری تصویب ضوابط مربوط به هیأت وزیران مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۴)

۲-۱۸۲- بند (د) ماده (۲۲) از حیث اینکه دولت را مکلف به پرداخت یک سال حقوق و

۱. ماده ۵۷- مرخصی‌های استحقاقی آزادگان شاغل در طول ایام اسارت که براساس ماده (۱۳) قانون حمایت از آزادگان (اسرای آزاد شده) پس از ورود به کشور مصوب ۱۳۶۸/۹/۱۳ سنوات خدمتی آنان دوبرابر محاسبه و ذخیره شده است، براساس آخرین حقوق و مزایای فرد قابل پرداخت خواهد بود. همچنین آزادگانی که بعد از اسارت شاغل شده‌اند از این مزایا برای مدت اسارت بهره‌مند خواهند شد.

۲. ماده ۶۰- دستگاه‌های موضوع ماده (۲) این قانون مکلفند حسب درخواست جانبازان و آزادگانی که قبل از تصویب این قانون در خدمت دستگاه بوده و قطع همکاری نموده‌اند صرفاً برای یک بار نسبت به اعاده به خدمت آنان اقدام نمایند.

۳. ماده ۵۴- کارکنان شهید و جانباز و آزاده از کارافتاده کلی همانند سایر کارکنان شاغل دستگاه‌ها، از کلیه تسهیلات اجتماعی، رفاهی، آموزشی و خدمات قابل ارائه به کارکنان دستگاه‌ها، نظیر دفترچه اتکا، علاوه بر تسهیلات بنیاد برخوردار خواهند شد. (برای اطلاع از متن کامل لایحه ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره هفتم، همان، صص ۸۶۸-۸۹۰)

۴. ماده ۲۲- با کارمندان رسمی و یا ثابت دستگاه‌های اجرایی که تمام یا بخشی از وظایف آنها به بخش غیردولتی واگذار می‌گردد به یکی از روش‌های ذیل عمل خواهد شد:

الف - ... ب - بازخرید سنوات خدمت و پرداخت حق سنوات تشویقی طبق ضوابطی که با پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

مزایا به کارمندان مذکور می‌نماید، چون در لایحه دولت نبوده، و موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۱)

۳-۱۸۲- بند(ب) ماده(۴۸) از حیث شمول بازنشستگی نسبت به کارمندان پیمانی که در لایحه نبوده است، همچنین تبصره(۱) ماده(۴۸) از حیث برخوردار شدن کارکنان رسمی و پیمانی از حقوق و مزایای یکسان و برابر، چون متضمن بار مالی است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۴-۱۸۲- بندهای (۲) و (۳) ماده(۵۱) از حیث پرداخت به کارمندان در قبال استعفاء یا بازخرید شدن، همچنین تبصره(۱) بابت پرداخت به کارمندانی که از خدمت منفصل یا اخراج می‌گردند چون در لایحه دولت نبوده، موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۵-۱۸۲- تبصره‌های (۱) و (۲) ماده(۵۲) در خصوص پرداخت هرگونه وجهی بعد از انقطاع خدمت، چون متضمن افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. بند(د) ماده ۲۲- انتقال به بخش غیردولتی که مجری وظایف و فعالیت‌های واگذار شده می‌باشد. در صورت تمایل کارمندان به تغییر صندوق بازنشستگی هزینه جابجایی تغییر صندوق ذی‌ربط با حفظ سوابق مربوط توسط دولت تأمین می‌گردد. دستگاه اجرایی مکلف است یک سال حقوق و مزایای کارمندان را پرداخت کند.

۲. بند(ب) ماده ۴۸- استخدام پیمانی برای تصدی پست‌های سازمانی و برای مدت معین. تمدید این نوع استخدام با رعایت احکام این قانون تا حصول شرایط بازنشستگی امکانپذیر است.

تبصره ۱ ماده ۴۸- کارمندان رسمی و پیمانی مشمول تمام مقررات این قانون می‌باشد. و به جز مدت قرارداد با رعایت این قانون در کلیه موارد از تعهدات و مزایای یکسان بهره‌مند می‌باشند.

۳. ماده ۵۱- کارمندان رسمی در یکی از حالات ذیل از خدمت در دستگاه اجرایی منتزع می‌گردند:

... ۲- استعفاء از طریق بازخریدی داوطلبانه با موافقت دستگاه اجرایی ذی‌ربط و با دریافت دوماه حقوق و مزایای مستمر به ازاء هر سال خدمت.

۳- بازخریدی به دلیل کسب نتایج ضعیف از ارزیابی عملکرد کارمند در سه سال متوالی یا چهار سال متناوب (براساس آیین‌نامه‌ای که با پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران می‌رسد) با دریافت یک ماه حقوق و مزایای مستمر به ازاء هر سال خدمت.

۴. تبصره ۱ ماده ۵۲- در صورت عدم تمدید قرارداد، کارمندان پیمانی به ازاء هر سال خدمت (۱/۵) ماه حقوق و مزایای مستمر دریافت خواهند نمود (منوط بر این که شرایط بازنشستگی نداشته باشند)، در این صورت مجوز استخدامی مربوط محفوظ می‌ماند.

تبصره ۲ ماده ۵۲- در صورتی که عدم تمدید قرارداد به علت عدم استمرار پست سازمانی باشد به ازاء هر سال خدمت (۲) ماه حقوق و مزایای مستمر دریافت خواهند نمود.

۱۸۲-۶- ذیل ماده (۶۷) از جهت تسری شمول قانون به بازنشستگان و موظفین و مستمری بگیران چون متضمن افزایش هزینه عمومی می گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۸۲-۷- قسمت اخیر از بند (۲) ماده (۷۱) که متضمن افزایش هزینه عمومی می گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۸۲-۸- بند (۵) ماده (۷۱) که متضمن افزایش هزینه عمومی می گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۸۲-۹- بند (ج) از قسمت (۶) ماده (۷۱) که متضمن افزایش هزینه عمومی می گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱۸۲-۱۰- ماده (۸۴) به دلیل اینکه در پرداخت معوقه ها متضمن افزایش عمومی می گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱۸۲-۱۱- نظر به اینکه تبصره (۲) ماده (۹۱) در لایحه دولت نبوده، موجب افزایش هزینه عمومی می گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون است.^(۶)

۱. ماده ۶۷- نظام پرداخت کارمندان دستگاه های اجرایی براساس ارزشیابی عوامل شغلی و شاغل و سایر ویژگی های مذکور در مواد آتی خواهد بود. امتیاز حاصل از نتایج ارزشیابی عوامل مذکور در این فصل ضرب در ضریب ریالی، مبنای تعیین حقوق و مزایای کارمندان قرار می گیرد و برای بازنشستگان و موظفین یا مستمری بگیران نیز به همین میزان تعیین می گردد.

۲. بند ۲ ماده ۷۱- فوق العاده ایثارگری متناسب با درصد جانبازی و مدت خدمت داوطلبانه در جبهه و مدت اسارت تا (۱۵۰۰) امتیاز و به دارندگان نشان های دولتی تا (۷۵۰) امتیاز تعلق می گیرد.

کارمندان و بازنشستگان که در زمان جنگ در مناطق جنگزده مشغول خدمت اداری بوده اند به ازاء هر سال خدمت در زمان جنگ (۱۲۵) امتیاز در نظر گرفته می شود.

۳. بند ۵ ماده ۷۱- فوق العاده شغل برای مشاغل تخصصی، متناسب با سطح تخصص و مهارت ها، پیچیدگی وظایف و مسئولیت ها و شرایط بازارکار با پیشنهاد سازمان و تصویب هیأت وزیران برای مشاغل تا سطح کاردانی حداکثر (۷۰۰) امتیاز و برای مشاغل همسطح کارشناسی حداکثر (۱۵۰۰) امتیاز و برای مشاغل بالاتر حداکثر (۲۰۰۰) امتیاز تعیین می گردد. این فوق العاده با رعایت تبصره این ماده قابل پرداخت می باشد.

۴. بند ج از قسمت (۶) ماده ۷۱- مقامات دستگاه های اجرایی مذکور در ماه (۷۴) متناسب با رتبه دستگاه ذی ربط مشمول دریافت این فوق العاده می باشند.

۵. ماده ۸۴- تاریخ اجراء این فصل ۱۳۸۶/۱/۱ تعیین می گردد.

۶. تبصره ۲ ماده ۹۱- کارمندان رسمی می توانند علاوه بر مرخصی استحقاقی از یک ماه مرخصی برای تشریف به حج تمتع با استفاده از حقوق و مزایا مندرج در حکم کارگزینی برای یک بار در طول مدت خدمت خود استفاده کنند.

۱۲-۱۸۲ مواد (۱۱۳) و تبصره‌های آن، (۱۱۴) و تبصره‌های آن و ماده ۱۱۶ به دلیل اینکه در لایحه دولت نبوده موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۳-۱۸۲ تبصره‌های (۲)، (۳) و (۴) ماده (۱۲۱) متضمن افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۴-۱۸۲ ماده (۱۲۹) موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۸۳- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۰۸۰ مورخ ۱۳۸۶/۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح رفع برخی از موانع تولید و سرمایه‌گذاری صنعتی مصوب ۱۳۸۶/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی:
۱-۱۸۳- بندهای (الف)، (ب) و (و) ماده (۱)، ماده (۲) و تبصره (۱) آن، ماده (۴)، ماده (۶)، ماده (۷)، تبصره (۴) ماده (۱۰) و بند (ج) ماده (۱۳) چون دارای بار مالی است و طریق جبران آن نیز تعیین نشده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. برای اطلاع از متن مواد مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره هفتم، صص ۳۳۸-۳۴۴.

۲. تبصره ۲ ماده ۱۲۱- حقوق و مزایای قضات تابع قانون نظام هماهنگ پرداخت کارمندان دولت مصوب ۱۳۷۰ می‌باشد و جدول موضوع ماده (۱۴) قانون مذکور در خصوص اعداد مبنای گروه آنان به ترتیب به (۱۲) و (۲۰۰) افزایش می‌یابد. تبصره ۳ ماده ۱۲۱- به قضات نظامی سازمان قضایی نیروهای مسلح در مدتی که در پست‌های قضایی انجام وظیفه می‌نمایند، معادل مابه‌التفاوت مجموع دریافتی آنان تا هشتاد درصد (۸۰٪) حقوق و مزایای مستمر قضات هم‌تراز دادگستری فوق‌العاده ویژه پرداخت می‌گردد.

تبصره ۴ ماده ۱۲۱- در صورت موافقت فرماندهی کل قوا برای برخورداری کارمندان نیروهای مسلح از مقررات فصل دهم و سیزدهم این قانون، حداقل و حداکثر دریافتی آنان با رعایت مقررات ماده (۱۳۶) قانون آجا، امتیازات متعلقه به شغل و شاغل با توجه به کیفیت خاص خدمتی در نیروهای مسلح با ضریب (۱/۲) محاسبه و پرداخت می‌گردد. کارمندان نیروهای انتظامی کماکان از فوق‌العاده سختی کار طبق مقررات استخدامی این نیرو علاوه بر فوق‌العاده‌های مذکور در فصل دهم این قانون برخوردار می‌باشند.

۳. ماده ۱۲۹- ضرایب حقوق مذکور در فصول دهم و سیزدهم به تفکیک هر فصل، متناسب با احکام این قانون در سال ۱۳۸۶ ثبت به سال ۱۳۸۵ تا سقف پانصد ریال تعیین و در بودجه سال ۱۳۸۶ پیش‌بینی می‌گردد.

۴. بند (الف) ماده ۱- در بند (ه) ماده (۳) عبارت «کالاهای صرفاً مصرفی به تشخیص دولت که کاربرد واسطه‌ای و یا سرمایه‌ای نداشته باشد» جایگزین عبارت «به عنوان محصول نهایی» می‌شود.

بند (ب) ماده ۱- در بند (ه) ماده (۳) عبارت «... سه درصد (۳٪) قیمت فروش (دودرصد (۲٪) مالیات و یک درصد (۱٪) عوارض)» به عبارت «... دو درصد (۲٪) قیمت فروش (یک درصد (۱٪) مالیات و یک درصد (۱٪) عوارض)» تغییر می‌یابد. بند (و) ماده ۱- آن دسته از محصولات صنایع آلوده کننده محیط زیست که در فهرست بند (ه) قرار نمی‌گیرد، به تشخیص و اعلام شورای عالی حفاظت محیط زیست تا پانزدهم اسفندماه هرسال برای اجراء در سال بعد و متناسب با درجه آلودگی تا یک درصد (۱٪) قیمت فروش (به عنوان عوارض) ←

→ ماده ۲- جهت حمایت از صادرات صنعتی، دولت موظف است مبلغی را به منظور جبران بخشی از هزینه‌های صادراتی کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای، اجزاء و قطعات و مجموعه‌های تولید و خدمات فنی و مهندسی کشور (که فهرست آن در ابتداء هر سال با پیشنهاد وزارت صنایع و معادن به تصویب شورای عالی صادرات می‌رسد) حداقل معادل حاصل ضرب یک سوم ارزش صادرات سال قبل و مابه‌التفاوت نرخ تسهیلات بانکی داخلی با نرخ بین بانکی (نرخ لایبور)، در بودجه‌های سالانه پیش‌بینی و به صادرکنندگان محصولات فوق‌الذکر حداکثر سه ماه از تاریخ صادرات پرداخت نماید.

تبصره ۱- در صورت عدم پرداخت مبلغ مذکور تا پایان مهلت مقرر در قانون، جرائم دیر کرد آن طبق آیین‌نامه‌ای که توسط دولت تصویب می‌شود پرداخت می‌گردد.

ماده ۴- دولت موظف است ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این قانون با بررسی‌های تطبیقی، میزان و ترکیب سهم حق بیمه و نحوه مشارکت مؤثر نمایندگان منتخب طرف‌های اصلی ذی‌نفع در مدیریت این منابع را به نحوی تعیین نماید که در طول برنامه پنج‌ساله چهارم سهم دولت به تناسب افزایش و سهم کارفرما تا پایان برنامه به سیزده درصد (۱۳٪) کاهش یابد.

ماده ۶- شورای اقتصاد موظف است، نرخ محاسبه قیمت برق واحدهای صنعتی در ساعات و فصول اوج و ساعات و فصول کم‌باری را به گونه‌ای تعیین نماید که متوسط نرخ پرداختی توسط آنها از متوسط نرخ خانگی تجاوز ننماید و منحصراً موجب کاهش مصرف در ساعات اوج گردد.

ماده ۷- دولت موظف است گاز مورد درخواست واحدهای صنعتی به عنوان مواد اولیه و منابع انرژی را (نسبت به صادرات و دیگر مصارف) با اولویت تأمین نموده و قیمت و شرایط تأمین گاز (طبیعی، ترش، غنی، شیرین، متان و اتان) و میعانات گازی برای صنایع پایین‌دستی در بخش دولتی یا تعاونی و خصوصی را یکسان و به گونه‌ای تعیین نماید که تا سال ۱۳۹۰ هجری شمسی حداقل بیست و پنج درصد (۲۵٪) گاز تولیدی کشور صرف مواد اولیه صنایع پایین‌دستی داخلی گردد و متوسط قیمت گاز صنعتی حداکثر بیست درصد (۲۰٪) بیشتر از متوسط قیمت گاز خانگی نگردد. همچنین به همان نسبتی که میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی (خوراک) واحدهای پتروشیمی ارزان‌تر از فوب (FOB) صادراتی تأمین می‌گردد قیمت محصولات آنها را برای فروش به صنایع داخلی نیز ارزان‌تر از فوب (FOB) صادراتی تعیین نماید.

تبصره ۴ ماده ۱۰- کارفرمایان موظف‌اند به کارگران با قرارداد موقت به نسبت مدت کارکرد مزایای قانونی پایان کار به مأخذ هر سال یک ماه آخرین مزد پرداخت نمایند.

ب - بند ذیل به عنوان بند (ح) به متن ماده (۱۰) قانون کار اضافه می‌شود:

ح - شرایط و نحوه فسخ قرارداد

ج - بند ذیل به عنوان بند (ز) به متن ماده (۲۱) قانون کار اضافه شود:

ز - فسخ قرارداد به نحوی که در متن قرارداد پیش‌بینی گردیده است.

د - بندهای (ح) و (ط) به شرح زیر به ماده (۲۱) قانون کار اضافه می‌شود:

ح - کاهش تولید و تغییرات ساختاری در اثر شرایط اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و لزوم تغییرات گسترده در فن‌آوری مطابق با مفاد ماده (۹) قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل و نوسازی صنایع کشور.

ط - مثبت بودن دو نوبت آزمایش اعتیاد توسط آزمایشگاه‌های معتبر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

ه - براساس ماده (۱۰۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران دولت موظف است ظرف سه ماه از تاریخ تصویب و ابلاغ این قانون نسبت به اصلاح روابط کار در ماده (۲۷) قانون کار و دیگر مواد مربوط اقدام نماید.

بند (ج) ماده ۱۳- در صورت عدم پرداخت به موقع مطالبات پیمانکاران و سازندگان داخلی، ماهیانه معادل دو درصد (۲٪) وجوه پرداخت نشده قیمت قرارداد یا خرید را به نفع پیمانکار یا سازنده داخلی تعدیل نمایند.

۲-۱۸۳. اطلاق ماده (۹) نسبت به اخذ سفته به دلیل داشتن بار مالی مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱۸۴. نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۲۶۳ مورخ ۱۳۸۶/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح تبصره (۳) بند (۳) ماده (۸۰) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۶/۳/۲ مجلس شورای اسلامی: طرح دوفوریتی اصلاح تبصره (۳) بند (۳) ماده (۸۰) قانون تأمین اجتماعی اصلاحی مصوب ۱۳۷۶ در شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۸۵. نظریه شماره ۸۶/۳۰/۳۱۸۸۳ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶/۳/۲۳ مجلس شورای اسلامی: از آنجا که معافیت از هزینه دادرسی مندرج در ماده (۴) موجب کاهش درآمد است و طریق جبران آن پیش‌بینی نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۹- ماده (۲۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور، به شرح زیر اصلاح می‌گردد: گمرک جمهوری اسلامی ایران موظف است صرفاً با اخذ ضمانتنامه بانکی و یا بیمه‌نامه و یا سفته و یا سایر اوراق بهادار، به میزان دوبرابر حقوق ورودی نسبت به ترخیص کالا و مواد اولیه صنعتی و معدنی وارداتی موقت اقدام کند. در مورد واردات موقت تضمین‌های مذکور پس از صادرات مجدد، قابل استرداد است و در صورتی که کالا و مواد وارداتی موقت از کشور خارج نشود، ضمانتنامه‌ها ضبط و به حساب درآمدهای دولت واریز می‌شود.

۲. متن مصوبه - ماده واحده - تبصره (۳) بند (۳) ماده (۸۰) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۷۶/۷/۲۷ به شرح ذیل اصلاح می‌گردد:

۱- در صورت فوت بیمه‌شده‌ای که بین ده تا بیست سال سابقه پرداخت حق بیمه داشته باشد به بازماندگان وی به نسبت سنوات پرداخت حق بیمه بدون الزام به رعایت ماده (۱۱۱) قانون تأمین اجتماعی به نسبت سهام مقرر در ماده (۸۳) همان قانون مستمری پرداخت می‌گردد.

۲- بیمه‌شده‌ای که از تاریخ تصویب این قانون به بعد فوت می‌شود چنانچه سابقه پرداخت حق بیمه او از یک سال تا ده سال باشد به بازماندگان وی در ازاء هر سال سابقه پرداخت حق بیمه غرامت مقطوعی معادل یک ماده حداقل دستمزد کارگر عادی در زمان فوت بطور یکجا و به نسبت سهام مقرر در ماده (۸۳) قانون تأمین اجتماعی پرداخت می‌شود.

۳. ماده ۷- زیان دیده از جرائم مذکور در این قانون حق مطالبه ضرر و زیان را دارد. دادگاه با احراز مکره بودن بزه دیده موضوع صدر ماده (۴)، ضمن صدور حکم کیفری، مرتکب را به پرداخت ارش البکاره یا مهرالمثل یا هر دو (حسب مورد) محکوم می‌نماید. بزه دیده می‌تواند دعوی مطالبه هزینه درمان و ضرر و زیان وارده را در دادگاه کیفری صالحه یا دادگاه محل اقامت خود اقامه نماید و از پرداخت هزینه دادرسی معاف است.

۱۸۶- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۳۳۶ مورخ ۱۳۸۶/۶/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه توسعه و حمایت از صنایع دریایی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۵/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۱۸۶-۱- نظر به اینکه سرمایه اولیه صندوق در لایحه دولت مبلغ دویست میلیارد ریال تعیین گردیده و در مصوبه مجلس محترم به چهارصد میلیارد ریال افزایش یافته است و با توجه به اینکه اجازه مذکور در این ماده ظهور در الزام دارد و بالتبجه به افزایش هزینه عمومی می انجامد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است لذا از این حیث مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۸۶-۲- نظر به اینکه تبصره ماده (۵) در لایحه دولت نبوده و اضافه شدن آن به کاهش درآمد عمومی می انجامد و طریق جبران آن نیز معلوم نشده است این تبصره نیز مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی است.^(۲)

۱۸۶-۳- بندهای (ب) و (و) ماده (۷) در لایحه دولت نبوده و به تقلیل درآمد عمومی می انجامد و طریق جبران کاهش درآمد معلوم نشده است، لذا بندهای مذکور از این جهت مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۸۷- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۱۰۰ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت مصوب ۱۳۸۶/۸/۱ مجلس شورای اسلامی: مواد (۸) و (۱۰) مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۱- به دولت اجازه داده می شود برای مطالعه، تبیین، تنظیم و اعمال انواع حمایت از صنایع دریایی، (ساخت، تولید، تعمیر و نگهداری انواع مختلف تجهیزات شناورهای سطحی، زیرسطحی، اترسطحی و صنایع فراساحلی)، رفع مشکلات و عوامل بازدارنده با رعایت ملاحظات زیست محیطی، به شرحی که در اساسنامه خواهد آمد صندوق توسعه صنایع دریایی که از این پس به اختصار «صندوق» نامیده می شود را به صورت شرکت با سرمایه اولیه چهارصد میلیارد (۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تأسیس نماید.

۲. تبصره ماده ۵- سود بازرگانی واردات مواد، قطعات و تجهیزات موضوع این ماده، صفر تعیین می گردد

۳. بند (ب) ماده ۷- نرخ کارمزد تسهیلات با نرخ رایج بین المللی حداکثر سه درصد (۳٪) به طور ثابت. بند (و) ماده ۷- مابه التفاوت نرخ تسهیلات رایج بانکی شامل نرخ سود بین بانکی (Libor) و سایر هزینه های مترتب بر آن می باشد و نرخ تسهیلات ذکر شده در بند (ب) برای ساخت و تعمیر شناور از بودجه صندوق تأمین خواهد شد.

۴. ماده ۸- در صورتی که شهرداری شهرهای دارای شهرک اقماری، شرکت های شهرک های جدید، شرکت ها و کارخانه ها، هزینه تأمین زیرساخت و ابنیه خطوط ریلی به شهرک های اقماری، شهرهای جدید یا محل شرکت یا کارخانه را تأمین نمایند، دولت هزینه روسازی، علائم، تأسیسات و ناوگان اجراء پروژه های مربوطه را تأمین خواهد کرد. ماده ۱۰- اعتبارات مورد نیاز موضوع این قانون به میزان حداقل چهل هزار میلیارد (۴۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال در بخش درون شهری و شصت هزار میلیارد (۶۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال در بخش برون شهری در هر سال تعیین می گردد. دولت مکلف است این اعتبارات را در دو ردیف متمرکز درون شهری و برون شهری از محل درآمد عمومی، صرفه جویی حاصل از اجراء این قانون و حساب ذخیره ارزی تأمین و در بودجه سنواتی منظور نماید. این اعتبارات در حساب مخصوص نزد خزانه داری کل کشور به صورت صد در صد (۱۰۰٪) تخصیص یافته تلقی می گردد.

۱۸۸- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۱۰۷ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

- ۱۸۸-۱ ماده (۹) چون در لایحه دولت نبوده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)
- ۱۸۸-۲ جزء (۲) بند (ج) ماده (۱۰)، بند (و) ماده (۱۰)، ماده (۱۲) موضوع الحاق تبصره (۶) به ماده (۱۰۵) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶، تبصره (۱) ماده (۲۸)، تبصره‌های (۱) و (۲) ماده (۳۷) و ماده الحاقی (۳) مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)
- ۱۸۸-۳ تبصره (۱) بند (و) ماده (۲۰) اضافه شدن مواردی چون سهم‌الشرکه، حقوق مالکانه و حق تقدم بنگاه‌های مشمول واگذاری به دلیل آنکه در لایحه نبوده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)
- ۱۸۸-۴ در ماده (۳۱) تنفیذ ماده (۲۴) قانون برنامه سوم برای برنامه پنجم، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۴)
- ۱۸۸-۵ ر.ک: نظریه ذیل اصل شصتم.

۱۸۹- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۴۵۳ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۱۸)، با توجه به بار مالی اضافه بر لایحه دولت و عدم تعیین طریق جبران آن،

۱. ماده ۹- کلیه هزینه‌هایی که بنگاه‌های اقتصادی در اجراء این قانون صرف امور ذیل می‌نمایند به عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی تلقی می‌شود:
- ۱- موارد مذکور در ماده (۱۷۵) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، تنفیذ می‌گردد.
- ۲- ایجاد فضاهای فرهنگی، توسعه فعالیت‌های مذهبی و قرآنی، انجمن‌های اسلامی و تشکل‌های مذهبی خود. آیین‌نامه نحوه اجرای این ماده را وزارت امور اقتصادی و دارایی در خصوص بند «۱» با أخذ نظر نیروی مقاومت بسیج و در خصوص بند «۲» با أخذ نظروزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان تبلیغات اسلامی ظرف سه ماه تهیه و برای تصویب تقدیم هیأت وزیران می‌کند.
۲. برای اطلاع از متن مواد و بندهای مزبور ر.ک: همان صص ۹۹۰-۹۶۸.
۳. همان.
۴. ماده ۳۱- مواد (۲۰) تا (۲۴) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران تنفیذ می‌گردد.

مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۹۰- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۷۴۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۰ شورای نگهبان در خصوص طرح استفساریه قانون اصلاح مواد (۹) و (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به نظریه تفسیری شورای نگهبان از اصل ۷۳ قانون اساسی، طرح استفساریه قانون اصلاح مواد (۹) و (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، تفسیر نیست بلکه قانونگذاری است. بنابراین به لحاظ اینکه موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز تأمین نگردیده مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی نیز تشخیص داده شد.^(۲)

۱. ماده ۱۸- دولت مکلف است میزان اعتبارات مورد نیاز اهداف و برنامه‌های این قانون را به تفکیک در مورد مسکن شهری و روستایی به میزان سالانه حداقل دو درصد (۲٪) تا سه درصد (۳٪) بودجه عمومی کشور در بودجه‌های سنواتی و متناسب با برنامه‌ریزی‌های انجام شده در قالب برنامه‌های پنج‌ساله توسعه و بودجه سالیانه کشور برای سال‌های بعد پیش‌بینی و تأمین نماید. اعتبارات مذکور صد در صد (۱۰۰٪) تخصیص یافته تلقی شده و وزارت مسکن و شهرسازی مجاز است از محل بخشی از اعتبارات یاد شده در قالب کمک سود تسهیلات بانکی یا منابع وجوه اداره شده از طریق انعقاد قرارداد با بانک‌های عامل زمینه لازم را برای اعطاء تسهیلات ارزان قیمت و هدفمند کردن یارانه‌ها به منظور اجراء این قانون فراهم نماید. تسهیلات موضوع این قانون براساس شاخص‌های برنامه مسکن کشور بین استان‌های مختلف توزیع و شورای مسکن هر استان موظف است براساس مفاد این قانون و در چهارچوب برنامه‌های ابلاغی با به کارگیری تسهیلات و اعتبارات مربوط به آن استان اقدام و گزارش عملکرد را هر سه ماه یک بار به وزارت مسکن و شهرسازی اعلام نماید.

۲. متن طرح - موضوع استفساریه:

ماده واحده - با توجه به متن مواد (۹) و (۱۰) در قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و لایحه اصلاحیه دولت برای تسری آن به قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران که نامی از صندوق خاصی نیآورده است و منظور کلیه صندوق‌های بازنشستگی است و همچنین ماده (۴) آیین‌نامه اجرایی مصوب هیأت وزیران به شماره ۸۷۹۴/ت ۳۰۳۷۰ هـ مورخ بیست و هفتم اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۳ که به سازمان تأمین اجتماعی و سایر صندوق‌های ذی‌ربط تصریح کرده است، آیا مراد قانونگذار در قانون فوق‌الذکر و تبصره آن از بیمه شدگان واحدها و کارگاه‌های تولیدی و صنعتی در مواد (۹) و (۱۰)، بیمه شدگان تحت پوشش کلیه صندوق‌های بازنشستگی می‌باشد؟

جواب - بلی.

۱۹۱- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۸۲۰ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح جداول شماره (۴) و (۸) قانون برنامه چهارم توسعه و اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور به منظور تخصیص اعتبار لازم جهت برخورداری معلولان و زنان سرپرست خانوار منتظر نوبت از خدمات سازمان بهزیستی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۳ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۱۹۲- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۸۷۴ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تأمین اجتماعی و برخی قوانین مربوط به منظور تشویق کارفرمایان به تأدیه دیون معوقه سنواتی بابت حق بیمه و بیمه بیماری کارکنان مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

- ۱-۹۲- ماده (۲) با توجه به اینکه منجر به کاهش درآمد عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز تأمین نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)
- ۲-۹۲- بندهای (الف و ب) ماده (۲)، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)
- ۳-۹۲- تبصره (۵) ماده (۳)، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و دوم، بند سی و دوم.

۲. ماده ۲- قانون معافیت از پرداخت سهم بیمه کارفرمایانی که حداکثر پنج نفر کارگر دارند مصوب ۱۳۶۱ با اصلاحات بعدی آن به شرح ذیل اصلاح می‌گردد.

الف - در متن ماده واحده قانون فوق‌الذکر عبارت «کلیه کارگاه‌های تولیدی و صنعتی و فنی» به عبارت «کلیه کارگاه‌های موضوع بند (۳) ماده (۲) قانون تأمین اجتماعی» اصلاح و متن زیر به انتهای آن افزوده می‌شود:

«منابع مورد نیاز این جزء از محل درآمد حاصل از واگذاری‌های اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تأمین و در ردیف‌های بودجه سالیانه منظور و به سازمان تأمین اجتماعی پرداخت خواهد شد.

ب - در متن تبصره (۲) ماده واحده قانون مذکور عبارت «برای همیشه از مزایای این قانون و خدمات دولتی محروم خواهد شد» به عبارت «ملزم به پرداخت جریمه‌ای معادل سه برابر مزایای بهره‌مند شده از این بابت خواهد بود» تغییر یابد.

ج - تبصره (۵) ماده واحده قانون یاد شده حذف می‌شود.

۳. بند (الف) ماده ۲- در متن ماده واحده قانون فوق‌الذکر عبارت «کلیه کارگاه‌های تولیدی و صنعتی و فنی» به عبارت «کلیه کارگاه‌های موضوع بند (۳) ماده (۲) قانون تأمین اجتماعی» اصلاح و متن زیر به انتهای آن افزوده می‌شود:

«منابع مورد نیاز این جزء از محل درآمد حاصل از واگذاری‌های اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تأمین و در ردیف‌های بودجه سالیانه منظور و به سازمان تأمین اجتماعی پرداخت خواهد شد.

بند (ب) - در متن تبصره (۲) ماده واحده قانون مذکور عبارت «برای همیشه از مزایای این قانون و خدمات دولتی محروم خواهد شد» به عبارت «ملزم به پرداخت جریمه‌ای معادل سه برابر مزایای بهره‌مند شده از این بابت خواهد بود» تغییر یابد.

۴. تبصره ۵ ماده ۳- در مواردی که کارفرمایان موضوع بند (۴) ماده (۲) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳ اشخاص حقیقی باشند و همچنین مدیران اشخاص حقوقی غیردولتی می‌توانند با پرداخت حق بیمه سهم بیمه شده و کارفرما به ترتیب مقرر در ماده (۲۸) قانون مذکور و اصلاحات بعدی آن از تاریخ اشتغال به کار در کارگاه در زمره مشمولین قانون مذکور قرار گیرند.

۱۹۳- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۹۲۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین وضعیت شوراهای عالی مصوب ۱۳۸۶/۱۰/۲۵ مجلس شورای اسلامی: تشکیل شوراهای مذکور در ماده واحده دارای بار مالی است، از این جهت مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۹۴- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۰۴۲ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح بند(و) ماده(۱) قانون برنامه چهارم توسعه و جداول مربوط و اختصاص معادل تا دویست و پنجاه میلیون دلار برای ماهواره سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۹ مجلس شورای اسلامی:

طرح اصلاح بند(و) ماده(۱) قانون برنامه چهارم توسعه و جداول مربوط و اختصاص معادل تا دویست و پنجاه میلیون (۲۵۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار برای ماهواره سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مورد بحث و بررسی قرار گرفت و مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی

۱. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون مصوبه یکصد و سی و سومین جلسه شورای عالی اداری و مصوبات شماره ۱۲۲۷۲۴ مورخ ۱۳۸۶/۸/۲ و شماره ۱۳۰۱۳۹ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۴ در مورد شوراهای عالی ملغی‌الاثربوده و شوراهای ذیل با حفظ اختیارات و وظایف و اعضای آنها کما فی السابق تشکیل و اداره می‌شوند:

۱- شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری

۲- شورای عالی آموزش و پرورش

۳- شورای عالی قضایی

۴- شورای عالی فناوری اطلاعات

۵- شورای انرژی اتمی

۶- شورای عالی انرژی

۷- شورای اقتصاد

۸- شورای عالی اشتغال

۹- شورای عالی توسعه صادرات غیرنفتی

۱۰- شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی

۱۱- شورای عالی بیمه

۱۲- شورای عالی آب

۱۳- هیأت امناء حساب ذخیره ارزی

۱۴- شورای پول و اعتبار

۱۵- شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری

۱۶- شورای عالی استاندارد

۱۷- شورای عالی حفاظت محیط زیست

۱۸- شورای عالی انفورماتیک

شناخته شد.^(۱)

۱۹۵- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۰۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اصلاحیه آن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی:

قسمت اخیر تبصره (۱) مربوط به بند (۶) ماده (۲)، به دلیل افزایش هزینه‌ها مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۹۶- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۴۴۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه مالیات بر ارزش افزوده مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۹ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۳۷)، به دلیل اینکه موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن معلوم نشده، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. متن طرح - ماده واحده - به منظور تأمین اعتبار جهت خرید تجهیزات، ساخت سامانه مربوط به پرتاب و قراردادن ماهواره رادیو و تلویزیونی (ایران - دی - بی - اس (D.B.S) در مدار اختصاص یافته، مبلغ ارزی تادویست و پنجاه میلیون (۲۵۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار از محل حساب ذخیره ارزی برای سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران اختصاص می‌یابد. این سازمان موظف است با همکاری سازمان فضایی ایران برای تأمین ماهواره اقدام نماید.

تبصره - حکم بند (و) ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در خصوص این ماده واحده لازم‌الرعایه نمی‌باشد.

۲. بند ۶ ماده ۲- عبارات زیر به عنوان تبصره‌های (۱) و (۲) به بند (د) الحاق می‌گردد:

تبصره ۱- در مورد جرائم منتهی به ورود خسارت به اموال دولتی و حقوق عمومی و تضییع آنها دادستان ضمن تعقیب کیفری متهم یا متهمان در دادگاه صالح در صورت احراز ورود خسارت و ضرر و زیان، رأساً جبران آن را بدون پرداخت هزینه دادرسی از دادگاه درخواست می‌نماید. دستگاه‌های ذی‌ربط موظف به همکاری با دادستان در جمع‌آوری دلایل و مدارک و پیگیری موضوع می‌باشند. در صورت ارجاع موضوع به کارشناسی، پرداخت حق‌الزحمه کارشناس برطبق ضوابط قانونی بوده و چنانچه دادستان در اجراء تکلیف فوق‌الذکر، متقاضی انجام کارشناسی باشد، پرداخت هزینه‌های مربوط برعهده دستگاه ذی‌ربط خواهد بود.

۳. ماده ۳۷- به منظور عملیاتی شدن بودجه سازمان امور مالیاتی کشور، معادل پنج درصد (۵٪) درآمدهای مالیاتی (مستقیم و غیرمستقیم)، عوارض و سایر وجوهی که توسط سازمان مزبور وصول می‌گردد، از محل اعتباری که در قانون بودجه هر سال پیش‌بینی و به تصویب می‌رسد، به طور صد در صد تخصیص یافته برای پوشش اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ستاد سازمان و واحدهای استانی در اختیار آن سازمان جهت انجام هزینه قرار می‌گیرد.

دولت مکلف است اعتبار موضوع این ماده را در ردیف جداگانه در لوائح بودجه سنواتی به صورت متمرکز برای سازمان امور مالیاتی کشور منظور نماید. وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است در هر شش ماه گزارشی از وصول درآمدهای مالیاتی را به کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید. نحوه تخصیص اعتبارات موضوع این ماده بین ستاد سازمان، واحدهای استانی طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف مدت شش ماه پس از تصویب قانون، توسط سازمان امور مالیاتی کشور تهیه و به تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی خواهد رسید.

۱۹۷- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تأسیس مدارس غیرانتفاعی و الحاق موادی به آن مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۹۷- در ماده (۱۳)، الزام دولت به پرداخت یارانه چون منابع تأمین آن تعیین نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی و نیز اطلاق آن خلاف موازین شرع شناخته شد.^(۱)

۲-۱۹۷- ماده (۲۲)، نسبت به مواردی که بر لایحه دولت افزوده گردید، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳-۱۹۷- در ماده (۲۸)، تحمیل ده درصد به دولت، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۹۸- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۴۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

نظر باینکه ماده (۱۱) شامل مواردی است که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و علاوه بر این در لایحه دولت در مواردی انجام خدمات مذکور در قبال دریافت هزینه پیش‌بینی گردیده که مجلس محترم آن را حذف نموده است و این امر ظهور در ارائه اینگونه خدمات بصورت مجانی دارد، لذا مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۱۳- متن زیر به عنوان ماده (۱۳) به قانون الحاق می‌گردد:

«ماده ۱۳- دولت موظف است همه ساله یارانه مربوط به تسهیلات بانکی را برای خرید زمین، ساختمان، تجهیزات و یا احداث، تکمیل و تعمیر مدارس غیردولتی در حدود امکانات خود در لایحه بودجه سالانه کل کشور پیش‌بینی نماید.»

۲. ماده ۲۲- متن زیر به عنوان ماده (۲۱) به قانون الحاق می‌گردد:

«ماده ۲۲- مدارس و مراکز پرورشی و آموزشی غیردولتی در برخورداری از تحقیقات، ترجیحات و کلیه معافیت‌های مالی و عوارض در حکم مدارس دولتی هستند.»

۳. ماده ۲۸- ماده (۱۹) به عنوان ماده (۲۷) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

«ماده ۲۷- کارکنان تمام وقت فاقد پوشش بیمه‌ای مدارس و مراکز غیردولتی از مزایای «قانون تأمین اجتماعی و اصلاحات بعدی آن» برخوردار می‌شوند. هفت درصد (۷٪) از حق بیمه این گروه برعهده کارکنان، سیزده درصد (۱۳٪) برعهده کارفرما و ده درصد (۱۰٪) دیگر برعهده دولت است. کارکنان پاره وقت فاقد پوشش بیمه‌ای نیز به نسبت ساعات انجام کار مشمول حمایت‌های مقرر در این ماده هستند.»

۴. ماده ۱۱- هریک از مؤسسات عمومی باید جز در مواردی که اطلاعات دارای طبقه‌بندی می‌باشد، در راستای نفع عمومی و حقوق شهروندی دست کم به طور سالانه اطلاعات عمومی شامل عملکرد و بیان خود از جمله موارد ذیل را با استفاده از امکانات رایانه‌ای و حتی‌الامکان در یک کتاب راهنما منتشر سازد و در صورت درخواست شهروند با أخذ هزینه تحویل دهد:

الف - اهداف، وظایف، سیاست‌ها و خط‌مشی‌ها و ساختار.

ب - روش‌ها و مراحل اتمام خدماتی که مستقیماً به اعضای جامعه ارائه می‌دهد.

۱۹۹- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۸۸ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۹۹- در بند (ج) ماده (۸)، ایجاد و راه اندازی فرآیندهای مرتبط و مکانیزه به دلیل داشتن بار مالی و عدم تأمین منبع آن، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۱۹۹- بند (ج) ماده (۱۱) و جزء (۱) این بند و بند (الف) و تبصره (۱) بند (ب) ماده (۱۲) و ماده (۲۸)، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

→ ج - ساز و کارهای شکایت شهروندان از تصمیمات یا اقدامات آن مؤسسه.

د - انواع و اشکال اطلاعاتی که در آن مؤسسه نگهداری می شود و آیین دسترسی به آنها.

ه - اختیارات و وظایف مأموران ارشد خود.

و - تمام ساز و کارها یا آیین هایی که به وسیله آنها اشخاص حقیقی و حقوقی و سازمان های غیردولتی می تواند در اجراء اختیارات آن واحد مشارکت داشته یا به نحو دیگری مؤثر واقع شوند.

۱. بند (ج) ماده ۸- درباره آن دسته از فرآیندهای اداری از جمله نقل و انتقال اموال غیرمنقول، ثبت شرکت ها و واحدهای تولیدی، اخذ مجوز مراحل مختلف صادرات و واردات و امور مربوط به اتباع بیگانه که انجام آن به چند سازمان مربوط می گردد، نسبت به ایجاد و راه اندازی فرآیندهای مرتبط و مکانیزه اقدام نموده به گونه ای که نیاز به مراجعه اشخاص به ادارات مزبور به حداقل کاهش یابد.

۲. بند (ج) ماده ۱۱- پایگاه اطلاعات مدیریت پرونده های مطروحه در دستگاه قضایی را ظرف دو سال آینده راه اندازی نماید به گونه ای که:

۱- نسخه الکترونیکی از اطلاعات، اسناد و پرونده های مطروحه حداکثر بیست و چهار ساعت پس از تولید یا دریافت در سیستم ثبت گردد.

۲- نوبت دهی رسیدگی به پرونده ها توسط سامانه تولید شود و فرآیند رسیدگی به پرونده ها قابل ردیابی و پیگیری باشد.

۳- ثبت کلیه نامه های وارده و لوایح ارسالی به مراجع قضایی با احراز هویت اشخاص به صورت متمرکز در هر واحد قضایی امکان پذیر گردد.

۴- امکان ارسال یا تحویل نسخه الکترونیک کلیه اوراق پرونده که مطالعه آن برای اصحاب دعوا مطابق قوانین مجاز شناخته شده میسر گردد.

۵- نسبت به راه اندازی پایگاه اطلاعات آراء صادره قضایی اقدام نماید.

۶- خلاصه اطلاعات کلیه پرونده های مطروحه در محلی مشخص در قوه قضائیه متمرکز و سرویس دهی اطلاعات لازم به کلیه دستگاه های نظارتی امکان پذیر گردد.

بند ب ماده ۱۲- ظرف یک سال نسبت به ایجاد پایگاه اطلاعات اشخاص حقوقی اقدام نماید.

تبصره ۱- ورود اطلاعات پایگاه اطلاعاتی مذکور در بند «ب» راجع به آن دسته از اشخاص حقوقی که در سایر مراجع به ثبت رسیده یا می رسند حسب مورد به عهده دستگاه ثبت کننده خواهد بود.

ماده ۲۸- دولت موظف است در بودجه سالانه کل کشور، اعتبارات مورد نیاز برای اجراء مقررات این قانون و پیگیری آنها از قبیل هزینه دادرسی، کارشناسی و اجراء احکام را در دستگاه های اجرایی پیش بینی نماید. سایر دستگاه هایی که از بودجه سالانه کل کشور استفاده نمی نمایند موظفند هزینه مزبور را از محل بودجه خود تأمین نمایند.

۲۰۰- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۹۵ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۳۱ مجلس شورای اسلامی:

بندهای (ه) و (و) و تبصره‌های (۱)، (۲) و (۳) ماده (۱۱)، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۲۰۱- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یک‌هزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۰۱- ماده (۱۰) موضوع ماده (۶۳)، از این جهت که موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن مشخص نگردیده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۲۰۱- ماده (۳۰) موضوع ماده الحاقی (۲)، چون ایجاد تشکیلات موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز مشخص نگردیده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱۱- منابع مالی صندوق تأمین خسارت‌های بدنی به شرح زیر است:

الف - ...

ه- بیست درصد (۲۰٪) از جرائم وصولی راهنمایی و رانندگی در کل کشور.

و- بیست درصد (۲۰٪) از کل هزینه‌های دادرسی و جزاء نقدی وصولی توسط قوه قضائیه.

تبصره ۱- در صورت کمبود منابع مالی صندوق، دولت موظف است در بودجه سنواتی سال بعد کسری منابع صندوق را تأمین نماید.

تبصره ۲- درآمدهای صندوق از مالیات و هرگونه عوارض معاف می‌باشد.

تبصره ۳- صندوق از پرداخت هزینه‌های دادرسی و اوراق و حق‌الاجراء معاف می‌باشد.

۲. ماده ۱۰- ماده (۶۳) قانون آیین‌نامه به شرح زیر اصلاح شود:

ماده ۶۳- در راستای ایفای هرچه بهتر وظیفه نمایندگی، همچنین حفظ شأن و منزلت مجلس و جایگاه حقیقی نمایندگان، هیأت رئیسه موظف است به منظور برقراری ارتباط مؤثر (دیداری، شنیداری، مکتوب) نمایندگان با موکلین و نمایندگان دستگاه‌های اجرایی و نهادهای رسمی و غیررسمی در مرکز و حوزه انتخابیه با اختصاص فضای فیزیکی مناسب (دفاتر کار و ملاقات عمومی) هرگونه امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مورد نیاز را در شأن نظام جمهوری اسلامی فراهم نماید.

۳. ماده ۳۰- ماده ذیل به آیین‌نامه داخلی الحاق می‌شود: ماده الحاقی ۲- هیأت رئیسه موظف است تشکیلات مناسبی را جهت تدوین، نگارش، ویرایش حقوقی و ادبی طرح‌ها و لوایح ایجاد نماید. نظرات این تشکیلات قبل از تصویب نهایی طرح یا لایحه در مجلس، با موافقت کمیسیون ذی‌ربط انجام می‌شود.

۲۰۲- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۰۲۵۹ مورخ ۸۷/۱۱/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون حمایت از طرح بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده پیرامون حرم مطهر حضرت امام رضا(ع) و حضرت معصومه(س) مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۲۲ مجلس شورای اسلامی: در بند(۶) ماده واحده چون عبارت «و سایر استانها» در لایحه دولت نبوده و در مجلس اضافه شده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۰۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۰۸۸۱ مورخ ۸۷/۱۲/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نظارت بر ذبح و صید مصوب ۱۳۸۷/۱۱/۱۶ مجلس شورای اسلامی: ماده(۵) از این جهت که موجب افزایش هزینه عمومی می‌شود و طریق جبران آن مشخص نگردیده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۰۴- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۵۹۶ مورخ ۸۷/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده(۵) قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب جلسه مورخ سی‌ام بهمن ماه یک‌هزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی: ایجاد بار مالی مستقیم جدید برای شهرداری در ماده(۵)، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲۰۵- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۰۸ مورخ ۸۷/۱۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح بیمه کارگزاران مخابرات روستایی مصوب جلسه مورخ بیست و هفتم بهمن ماه یک‌هزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه ماده واحده به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق پیش‌بینی شده در

۱. بند ۶ ماده واحده - عبارت «و سایر استانها» بعد از عبارت «استان قم» در تبصره(۱) بند(۳) ماده واحده اضافه گردید.
۲. ماده ۵- دولت موظف است اعتبارات مورد نیاز این قانون را از محل اعتبارات وزارت جهاد کشاورزی (سازمان دامپزشکی کشور) در ردیف خاصی همه ساله در بودجه سالانه تأمین و منظور نماید.
۳. ماده ۵- بررسی و تصویب طرح‌های تفصیلی شهری و تغییرات آنها در هر استان به‌وسیله کمیسیون به ریاست استاندار (و در غیاب وی معاون عمرانی استانداری) و با عضویت شهردار و رئیس شورای اسلامی شهر ذی‌ربط و نمایندگان وزارت مسکن و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی و نماینده سازمان نظام مهندسی استان (با تخصص معماری یا شهرسازی) انجام می‌شود. آن قسمت از نقشه‌های تفصیلی که دارای بار مالی مستقیم جدید برای شهرداری باشد پس از تصویب شورای اسلامی آن شهر برای شهرداری لازم‌الاجرا است...

تبصره یک آن جبران هزینه مذکور را نمی‌نماید، بنابراین ماده واحده مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۲۰۶- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۸۰۲ مورخ ۸۷/۱۲/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح بیمه‌های اجتماعی قالیافان، بافندگان فرش و شاغلان صنایع دستی شناسه دار(کد دار) مصوب جلسه مورخ بیست و هفتم بهمن ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی: ماده (۱) و تبصره‌های (۱) و (۴) آن از این جهت که موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن معین نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد و ماده (۳) رافع اشکال آن نمی‌باشد.^(۲)

۲۰۷- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۸۰۱ مورخ ۸۷/۱۲/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه ارتقاء بهره‌وری کارکنان بالینی نظام سلامت مصوب جلسه مورخ پنجم اسفند ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

بند‌های (۲) و (۳) ماده واحده از این جهت که موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق جبران آن پیش‌بینی نشده است، مغایر با اصل ۷۵ قانون اساسی می‌باشد و بند (۴) آن نیز

۱. ماده واحده - شرکت مخابرات ایران مکلف است براساس قوانین تأمین اجتماعی و ضوابط و شرایط مقرر در قانون کار، حق بیمه تمام کارگزاران مخابرات روستایی اعم از شاغل و کارگزاردانی که به پیمانکار مخابرات روستایی تبدیل شده‌اند پرداخت نماید.

تبصره ۱- منابع مالی حق بیمه جهت مصارف موضوع ماده فوق‌الذکر از محل منابع داخلی شرکت مذکور تأمین و در بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌گردد.

۲. ماده ۱- از تاریخ ابلاغ این قانون، استادکاران و کارگران قالی و فرش دستباف بدون کارفرما و با کارفرما، شاغل در گارگاه‌های خانگی تکباف قالی و فرش و یا تحت پوشش تعاونی‌های قالی و... تحت پوشش بیمه تأمین اجتماعی قرار می‌گیرند. بیست درصد (۲۰٪) سهم دولت و هفت درصد (۷٪) سهم بیمه شده خواهد بود. در صورت وجود کارفرما با پرداخت سه درصد سهم کارفرما بیمه یاد شده شامل بیمه بیکاری نیز خواهد بود. تبصره ۱- تابلوبافان طرح پوستر، رنگرزان، پرداخت زنان دستی، چله کشان دستی ماهر و رفوگران ماهر و سایر شاغلان صنایع وابسته به تولید فرش و قالی مشمول این قانون می‌باشند.

تبصره ۲- ...

تبصره ۴- شاغلین خانگی و یا پاره وقت موضوع این قانون می‌توانند از مزایا و تسهیلات مزبور بهره‌مند گردند.

تبصره ۵- ...

ماده ۳- دولت مکلف است سهم موضوع تبصره ۱ ماده ۲۸ قانون تأمین اجتماعی را همه ساله در بودجه‌های سنواتی منظور و به سازمان تأمین اجتماعی پرداخت نماید.

مبنیاً بر ایراد مذکور اشکال دارد.^(۱)

۲۰۸- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۲۵۲ مورخ ۸۸/۲/۶ شورای نگهبان در خصوص طرح نظام جامع دامپروری کشور مصوب جلسه مورخ شانزدهم فروردین ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

۲۰۸-۱- عدم دریافت وجه توسط دستگاه‌های مذکور در ماده (۸) از این جهت که به تقلیل در آمد عمومی می‌انجامد، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۰۸-۲- نظر به اینکه تعیین محدوده فعالیت و اختیارات برای تشکلات و مراکز خدمات دامپروری غیردولتی و نیز اطلاق تهیه اساسنامه نمونه تشکلات مذکور در ماده (۱۵) از این جهت که از امور تقنینی است، واگذاری این وظایف بعهده دستگاه‌های مزبور، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده واحده - به منظور کارایی و اثربخشی سرمایه‌های انسانی نظام سلامت شامل شاغلین بالینی رسته بهداشتی، درمانی در بخش‌های دولتی (کشوری و لشکری) و غیردولتی:

۱- ...

۲- کارکنان بیمارستان‌های روانی و سوختگی و مشمولین مشاغل موضوع ماده (۱۶) قانون سازمان نظام پرستاری شاغل در بخش‌های دولتی و غیردولتی جزء مشاغل سخت و زیان آور محسوب می‌شوند و ضمن برخورداری از مزایای مواد (۶۷) و (۶۸) قانون مدیریت خدمات کشوری، از محدودیت‌های مندرج در ماده (۷۵) قانون کار مستثنی می‌شوند. همچنین کارکنان رسته بهداشتی، درمانی موضوع بند (۳) ماده (۶۸) قانون مدیریت خدمات کشوری علاوه بر مرخصی استحقاقی سالیانه، حداکثر تا یک ماه از مرخصی کار در محیط‌های غیرمتعارف برخوردار می‌شوند.

۳- ساعت کار در نوبت‌های شب و ایام تعطیل با ضریب ۱/۵ و در نوبت عصر با ضریب ۱/۲ محاسبه می‌شود و همچنین مشمولین این ماده اجازه کار بیش از دوازده ساعت متوالی را ندارند و می‌توانند حداکثر معادل نصف ساعت کار موظف ماهانه، با توافق کارفرما اضافه کار انجام دهند.

۴- ...

۲. ماده ۸- سازمان جهاد کشاورزی استان‌ها و مدیریت‌های تابعه شهرستانی، ادارات دامپزشکی، منابع طبیعی، امور آب، کار و امور اجتماعی، محیط زیست، بخشداری‌ها، شهرداری‌ها و دهیاری‌ها، برای انجام مراحل کارشناسی به منظور اعلام نظر و اعطاء موافقت اصولی، پروانه‌های تأسیس، بهره‌برداری و بهداشتی، حق دریافت هیچ گونه وجهی از اشخاص حقیقی و حقوقی که در زمینه امور دام اقدام به سرمایه‌گذاری می‌نمایند را نداشته و در صورت نیاز به واگذاری زمین منابع ملی و دولتی بر اساس قوانین مربوط، سازمان‌های جهاد کشاورزی موظفند زمین مورد نظر را در اختیار این اشخاص قرار دهند.

۳. ماده ۱۵- به منظور ساماندهی امور مشاوره‌ای، ترویجی، فرهنگی، آموزشی، مطالعاتی، تحقیقاتی و امور خدماتی و نظارت بر نحوه عملکرد اشخاص حقیقی و حقوقی شاغل موضوع این قانون، وزارت جهاد کشاورزی مکلف است ترتیبی اتخاذ نماید تا از طریق سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور، پروانه تأسیس تشکلات و مراکز خدمات دامپروری غیردولتی با تعیین محدوده فعالیت و اختیارات مشخص، حداکثر ظرف یک ماه پس از ثبت درخواست متقاضی و تکمیل پرونده، صادر گردد. اساسنامه نمونه تشکلات و مراکز خدمات دامپروری مذکور توسط وزارت جهاد کشاورزی با مشارکت سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور تهیه و پس از تأیید وزیر جهاد کشاورزی ابلاغ می‌شود. در صورت مخالفت سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور با صدور هر یک از مجوزهای مذکور، باید مراتب به صورت کتبی و مستدل به متقاضی اعلام شود.

۳-۲۰۸. ماده (۲۰) از این جهت که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق جبران آن معلوم نشده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شده است.^(۱)

۹-۲۰. نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۸۵۳ مورخ ۸۸/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح زکات مصوب ۱۳۸۸/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:
ماده (۴)، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۰-۲۱. نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۳۶۳۵ مورخ ۸۸/۴/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه فروش پادگان‌ها و اماکن نیروهای مسلح به خارج از حریم شهرها مصوب ۱۳۸۸/۴/۲ مجلس شورای اسلامی:
۱-۲۱۰. نظر به اینکه دریافت بیست درصد (۲۰٪) مذکور در ماده (۴) نسبت به سال‌های بعد از اتمام برنامه منجر به کاهش درآمد عمومی می‌گردد و طریق جبران آن نیز پیش‌بینی نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲-۲۱۰. واگذاری اراضی به صورت بلاعوض در ماده (۵) از این جهت که موجب کاهش درآمد دولت می‌شود و طریق جبران آن معلوم نگردیده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۳-۲۱۰. تکلیف دولت به پیش‌بینی باقیمانده اعتبار مورد نیاز در بودجه‌های سنواتی در

۱. ماده ۲۰. به منظور حمایت از تولید محصولات اساسی دامی و ایجاد تعادل در نظام تولید و جلوگیری از ضایعات محصولات دامی و ضرر و زیان دامداران، دولت موظف است همه ساله خرید گوشت مرغ، گوشت قرمز، تخم‌مرغ (خوراکی و نطفه‌دار) و شیر را بر اساس قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱ و اصلاحات بعدی آن، تضمین نماید.

۲. ماده ۴. دولت موظف است در جهت اهداف این قانون و بنا بر پیشنهاد کمیته امداد امام خمینی (ره) حداقل معادل ریالی زکات جمع آوری شده در هر سال را به علاوه ده درصد (۱۰٪) در بودجه سال بعد پیش‌بینی و در اختیار کمیته امداد امام خمینی (ره) جهت مصارف زکات قرار دهد.

۳. ماده ۴. سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و ادارات تابعه موظفند نسبت به جمع و تفکیک اراضی مذکور و همچنین صدور اسناد مالکیت جدید برابر قوانین و مقررات مربوطه اقدام نموده و تنها بیست درصد (۲۰٪) از حقوق و عوارض قانونی مربوطه را دریافت کنند.

۴. ماده ۵. وزارت جهاد کشاورزی مکلف است در موارد جابه‌جایی موضوع این قانون، زمین مناسب مورد نیاز جهت احداث پادگان یا اماکن جایگزین و حریم آنها را مطابق معیارها و مقررات نیروهای مسلح واگذار نماید. زمین مفید (بدون عوارض طبیعی) به میزان حداکثر دوبرابر محل اولیه به صورت بلاعوض و بیش از آن با قیمت کارشناسی روز واگذار می‌شود.

ماده (۷) از این جهت که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق جبران آن معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۱۱- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۵۵۰۹ مورخ ۸۸/۶/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین تکلیف استخدامی معلمان حق‌التدریسی و آموزشیاران نهضت سوادآموزی در وزارت آموزش و پرورش مصوب ۱۳۸۸/۵/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

از آنجا که این مصوبه دارای بار مالی است و طریق پیش‌بینی شده در ماده ۱۱، با توجه به مدلول بند (ج) ماده (۲۴) قانون مدیریت خدمات کشوری بار مالی مورد نیاز را بطور کامل تأمین نمی‌کند، لذا اطلاق این مصوبه، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۱۲- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۱۳۲ مورخ ۸۸/۷/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح ماده (۱۴) قانون حقوق و مزایای مستمر، پس انداز ثابت، حق بیمه و بیمه درمانی مشمولین قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۸ و ماده (۱۹۰) قانون استخدامی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۲ و الحاق ماده (۱۸۷) مکرر به قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰ مصوب جلسه مورخ هفتم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده واحده، از این جهت که در لایحه دولت نبوده و به تقلیل در آمد عمومی می‌انجامد و طریق جبران کاهش آن نیز معلوم نشده، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۷- در مواردی که منابع حاصله کفاف ایجاد پادگان و تأسیسات مشابه را در زمین تعیین شده ننماید، دولت مکلف است باقیمانده اعتبار مورد نیاز را با هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح و وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح در بودجه‌های سنواتی پیش‌بینی کند.

۲. ماده ۱۱- به منظور رعایت اصل هفتاد و پنجم (۷۵) قانون اساسی دولت موظف است تعداد معلمان حق‌التدریس، آموزشیاران نهضت سوادآموزی، مربیان پیش دبستانی و مربیان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان موضوع این قانون را در هر سال در سقف تعیین شده در بند (ج) ماده (۲۴) قانون مدیریت خدمات کشوری به استخدام درآورد.

۳. تبصره ماده واحده - کارکنان اینارگر از داشتن حداقل سابقه خدمت و قید سال ۱۳۶۸ مستثنی بوده و تعیین افراد واجد شرایط و میزان حقوق و مزایای پرداختی به آنان حداکثر ۵/۴ حقوق بازنشستگی آنان تابع دستورالعملی خواهد بود که توسط ستاد کل نیروهای مسلح تدوین و به نیروهای مسلح ابلاغ خواهد شد.

۲۱۳- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۳۷۵ مورخ ۸۸/۸/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳ مصوب جلسه مورخ پانزدهم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۱۳- ماده (۳۰)، (ماده ۴۲ مکرر)، از این جهت که افراد مشمول معافیت از پرداخت وجه را نسبت به قانون فعلی افزایش داده است مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۲۱۳- ماده (۳۸) در خصوص اصلاح ماده (۴۹)، تبصره‌های (۱) و (۳) این ماده از این جهت که موجب افزایش هزینه عمومی می‌گردد و طریق تأمین هزینه جدید معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳-۲۱۳- ماده (۴۰) در خصوص اصلاح ماده (۵۰) و ماده (۴۱) در خصوص اصلاح ماده (۵۵)، مواردی که نسبت به قوانین سابق از نظر حکم و موضوع تغییر یافته و به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق تأمین آن معلوم نشده، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۳۰- ماده زیر به عنوان ماده (۴۲) مکرر به قانون الحاق می‌گردد: ماده ۴۲ مکرر - مشمولینی که در شورای پزشکی شهرستان مربوط با معاینه بالینی معاف از خدمت تشخیص داده نشده، به تشخیص این شورا یا اعتراض مشمول یا رئیس واحد وظیفه عمومی مربوط، نیاز به معاینه تخصصی داشته باشند، رئیس حوزه موظف است آنان را به نزدیک‌ترین مرکز مجهز وزارت بهداشت، یا بیمارستان‌های نیروهای مسلح معرفی نماید تا مورد معاینه قرار گرفته و نتیجه معاینه تخصصی جهت تصمیم‌گیری به شورای پزشکی همان شهرستان ارسال و در صورت اصرار بر اعتراض مشمولین با تأمین هزینه‌ها از سوی مشمول نتایج جهت تصمیم‌گیری به شورای عالی پزشکی متشکل از پزشکان متخصص استان ارسال گردد.

۲. ماده ۳۸- ماده (۴۹) به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

ماده ۴۹- حقوق سربازان وظیفه حداقل شصت درصد (۶۰٪) و حداکثر نود درصد (۹۰٪) حداقل حقوق کارکنان نیروهای مسلح مبتنی بر قانون مدیریت خدمات کشوری می‌باشد که با توجه به تحصیلات و درجات آنان توسط ستاد کل تهیه و به تصویب فرماندهی کل می‌رسد.

تبصره ۱- به کارکنان وظیفه متأهل یا سرپرست خانواده معادل صد درصد (۱۰۰٪) حق عائله‌مندی کارکنان پایور نیروهای مسلح پرداخت می‌گردد.

تبصره ۲- ...

تبصره ۳- به کارکنان وظیفه در خاتمه خدمت دوره ضرورت معادل یک‌ماه حقوق به عنوان پاداش پرداخت می‌گردد.

تبصره ۴- ...

۳. ماده ۴۰- ماده (۵۰) به شرح زیر اصلاح می‌گردد: ماده ۵۰- افسران و درجه داران وظیفه در صورت اعزام به مأموریت یا انتقال یا خدمت در مناطق محروم و بدآب و هوا و مناطق عملیاتی مشمول مقررات فوق‌العاده و مزایای مربوط به افسران و درجه داران کادر ثابت نسبت به حقوق آنان خواهند بود. سایر کارکنان وظیفه در موارد مذکور از دوسوم فوق‌العاده‌ها و مزایای درجه گروهبان دومی کادر ثابت برخوردار خواهند شد.

ماده ۴۱- ماده (۵۵) به شرح زیر اصلاح می‌گردد: ماده ۵۵- دولت موظف است اعضای خانواده تحت تکفل کارکنان وظیفه را در طول مدت خدمت تحت پوشش قرار داده و به آنان مستمری پرداخت نماید.

۲۱۳-۴. در ماده (۷۴) الحاقی نظر به اینکه هزینه به میزان زائد بر مقررات قبلی پیش‌بینی شده است و طریق تأمین آن معلوم نگردیده، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۱۳-۵. مواد (۷۸) و (۸۱) الحاقی و تبصره (۱) آن از این جهت که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق تأمین این هزینه‌ها معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شدند.^(۲)

۲۱۴. نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۸۲ مورخ ۸۸/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح مواد (۱) و (۷) قانون نحوه اجراء قانون مربوط به خدمت نیمه وقت بانوان مصوب ۱۳۶۴ مصوب جلسه مورخ بیست و هفتم آبان ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی: تبصره الحاقی به ماده (۱) و نیز متن اضافه شده به ماده (۲) موضوع تبصره ماده (۷) قانون مذکور، از این جهت که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق تأمین آن معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲۱۵. نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۷۴۵ مورخ ۸۸/۹/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح افشاء نقض حقوق بشر توسط آمریکا و انگلیس در جهان امروز مصوب جلسه مورخ هشتم آذر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی: ماده واحده، از این جهت که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق تأمین آن

۱. ماده ۷۴ الحاقی - دولت موظف است هزینه آموزش مشمولین وظیفه مأمور را به تعداد سهمیه اختصاص یافته به طور سالانه بر اساس سرانه آموزشی به میزان چهار هزار برابر ضریب ریالی محاسبه و در اختیار ستاد کل قرار دهد تا ستاد کل به میزان سهمیه واگذاری به سازمان‌های آموزش دهنده پرداخت نماید.

۲. ماده ۷۸ - به منظور ارتقاء منزلت و بهینه‌سازی اوقات فراغت کارکنان وظیفه باید زمینه‌های استمرار آموزش‌های نظامی، عقیدتی، سیاسی، ورزشی، خدماتی، فنی و حرفه‌ای و سوادآموزی در ضمن خدمت فراهم گردد.

تبصره ۱ - دولت مکلف است امکانات، تجهیزات و اعتبارات مورد نیاز اجراء آموزش‌های مذکور را تأمین نماید.

تبصره ۲ - ...

ماده ۸۱ - کلیه کارکنان وظیفه و عائله تحت تکفل آنها مطابق آیین‌نامه‌ای که از سوی وزارت دفاع با همکاری وزارت کشور و وزارت رفاه تهیه و پس از تأیید ستادکل به تصویب هیأت وزیران می‌رسد تحت بیمه خدمات درمانی نیروهای مسلح قرار می‌گیرند.

تبصره ۱ - این بیمه به مدت حداکثر یک‌سال پس از پایان خدمت دوره ضرورت تا زمانی که سربازان فوق اشتغال به کار پیدا نکرده‌اند، استمرار خواهد یافت.

تبصره ۲ - ...

۳. تبصره الحاقی به ماده ۱ - رعایت شرط رسمی و ثابت بودن در مورد بانوان کارمندی که فرزند معلول دارند الزامی نیست.

ماده ۲ - متن زیر به انتهای تبصره ماده (۷) قانون مذکور اضافه می‌گردد:

محدودیت سه سال در مورد بانوان کارمندی که فرزند معلول دارند لازم‌الرعايه نمی‌باشد.

معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۱۶- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۸۲۹ مورخ ۸۸/۹/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی استفاده از تسهیلات حساب ذخیره ارزی برای حمل و نقل ریلی و عمومی شهرها مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۸/۹/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده از این جهت که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق تأمین آن معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۱۷- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۱۳۵ مورخ ۸۸/۱۰/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۸۸/۹/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده (۳۸۳) چون در لایحه دولت نبوده و به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق تأمین آن نیز معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد. به علاوه خلاف موازین شرع نیز می‌باشد.^(۳)

۱. ماده واحده - به منظور مقابله با توطئه‌ها و محدودسازی‌های ناعادلانه آمریکا و انگلیس علیه جمهوری اسلامی ایران و جهت آگاه‌سازی جامعه جهانی از موارد عدیده نقض حقوق بشر توسط این دو کشور و حمایت از جریانات مترقی که در برابر اقدامات غیرقانونی دولت‌های آمریکا و انگلیس در جهان ایستاده‌اند مبلغ بیست میلیون (۲۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار از محل حساب ذخیره ارزی تخصیص می‌یابد.

۲. ماده واحده - در جهت عمل به قانون حمایت از سامانه‌های حمل و نقل ریلی شهری و حومه مصوب ۱۳۸۵ و قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت مصوب ۱۳۸۶ و به منظور تحقق هدفمندکردن یارانه‌ها دولت مکلف است مبلغ یک میلیارد (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار جهت تأمین تجهیزات و احداث خطوط راه‌آهن شهری تهران و حومه، مبلغ هفتصد میلیون (۷۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار جهت تأمین تجهیزات و احداث خطوط قطارهای شهری سایر کلان شهرهای دارای طرح مصوب قطارشهری و مبلغ سیصد میلیون (۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار جهت اجرایی کردن طرح‌های جامع حمل و نقل و ترافیک سایر شهرها تا پایان سال ۱۳۸۸ از محل حساب ذخیره ارزی به صورت تسهیلات و با رعایت قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در اجراء پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲ اختصاص و در اختیار شهرداری‌های مربوطه قرار دهد. تسهیلات منظور شده به عنوان سهم پنجاه درصدی (۵۰٪) دولت تلقی شده و تضمین بازپرداخت صد درصد (۱۰۰٪) آن به عهده دولت خواهد بود.

۳. ماده ۳۸۳- هرگاه زن مسلمانی عمداً کشته شود، حق قصاص ثابت است؛ لکن اگر قاتل، مرد مسلمان باشد، ولی دم باید پیش از قصاص، نصف دیه کامل را به او بپردازد و اگر قاتل، مرد غیرمسلمان باشد، بدون پرداخت چیزی قصاص می‌شود. در قصاص مرد غیرمسلمان به سبب قتل زن غیرمسلمان، پرداخت مابه‌التفاوت دیه آنها لازم است.

تبصره - در صورتی که ولی دم، متقاضی قصاص باشد، در صورت عجز از پرداخت، فاضل دیه از بیت‌المال پرداخت خواهد شد.

۲۱۸- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۵۷۵ مورخ ۸۸/۱۲/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲ مصوب جلسه مورخ چهارم اسفند ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

تبصره (۵) ماده (۴) موضوع ماده (۱)، تبصره (۱) ماده (۶) موضوع بند (۱) ماده (۲) و بند الحاقی موضوع بند (۳) به ماده (۲) از این جهت که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق تأمین آن معلوم نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۱۹- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۶۲۷ مورخ ۸۹/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تقویت مرزبانی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۸۸/۱۲/۲ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده (۵) و مواد (۱۳) و (۱۴) از این جهت که به افزایش هزینه عمومی می‌انجامد و طریق جبران آن تأمین نشده است، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۷۸/۲۱/۵۲۵۴ مورخ ۱۳۷۸/۶/۲۱ شورای نگهبان:

استظهار شورا از طرح تقسیم استان خراسان الزام دولت به کارشناسی بوده است و گرنه

۱. تبصره ۵ ماده ۴- روستاهای مرکز بخش با هر جمعیتی و روستاهای واجد شرایط چنانچه دارای سه هزار و پانصد نفر جمعیت باشند شهر شناخته می‌شوند.

تبصره ۱ ماده ۶- حداقل جمعیت محدوده هر بخش، با در نظر گرفتن وضع پراکندگی و اقلیمی کشور به دو درجه تراکمی به شرح زیر تقسیم شده است:

الف - مناطق با تراکم زیاد سی هزار نفر.

ب - مناطق با تراکم متوسط بیست هزار نفر.

بند الحاقی به ماده ۶- کلیه روستاهایی که در حریم شهرها قرار دارند با تشخیص و درخواست فرماندار آن شهرستان به شهر مربوطه الحاق می‌گردد.

۲. تبصره ماده ۵- هرگونه دخل و تصرف در اراضی و املاک مردم ساکن روستاهای مرزی با رعایت قانون و احقاق حقوق مالکیت آنها صورت می‌گیرد. دولت موظف است اعتبارات تملک اراضی زراعی و مورد نسق زارعین را در بودجه سالانه مرزبانی منظور نماید.

ماده ۱۳- کلیه کارکنان مرزبانی ناجا اعم از رسمی، پیمانی، وظیفه، از کارافتاده، بازنشسته و متوفی به تشخیص فرماندهی مرزبانی در رابطه با دعاوی و شکایات مطروحه در مراجع رسیدگی کننده که ناشی از انجام وظیفه اداری و ذاتی یا به سبب مأموریت آنان است، توسط مرزبانی مورد حمایت قضایی و حقوقی قرار می‌گیرند. در صورت استفاده از وکلا و مشاوران حقوقی خارج از سازمان، هزینه‌های مربوط توسط ناجا پرداخت می‌گردد.

ماده ۱۴- کارکنان مرزبانی مشمول امتیازات ویژه‌ای از جمله تسهیلات اسکان، فوق‌العاده‌های مرزی و جبران خدمت هستند. چگونگی و میزان بهره‌مندی از این امتیازات و تسهیلات برابر آیین‌نامه‌ای است که به پیشنهاد فرماندهی ناجا پس از تأیید وزارت کشور به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

طرحی که دولت را ملزم کند تا استان خراسان را به چند استان تقسیم نماید خلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است.

۲- نظریه تفسیری شماره ۸۵/۳۰/۱۵۸۸۱ مورخ ۱۳۸۵/۴/۱ شورای نگهبان:

اصل هفتاد و پنج قانون اساسی شامل هر طرحی که طبق قانون به مجلس ارائه گردد و بار مالی داشته باشد می شود.^(۱)

ج - نظرات مشورتی

۱- نظریه مشورتی شماره ۵۵۹۹ مورخ ۱۳۶۴/۱۲/۷ شورای نگهبان:

اصل ۷۵ قانون اساسی ناظر به پیشنهادهای نمایندگان در لایحه بودجه نمی باشد.

۲- نظریه مشورتی شماره ۱۴۳۳ مورخ ۱۳۶۷/۷/۵ شورای نگهبان:

تعیین طریق جبران کاهش و یا تأمین هزینه برای قابلیت یافتن طرح در مجلس شورای اسلامی لازم است.

۱. استفساریه شماره ۱۰/۳۶۱۵۵ د مورخ ۱۳۸۵/۳/۸ غلامعلی حداد عادل: از آنجا که اصل هفتاد و پنجم بررسی طرح های قانونی و پیشنهادات اصلاحی نمایندگان در خصوص لوایح را که دارای بار مالی باشند منع نموده و از طرفی در اصل یکصد و دوم به شورای عالی استان ها اجازه تقدیم طرح به صورت مستقیم به مجلس شورای اسلامی را داده است، خواهشمند است نظریه تفسیری شورای نگهبان را در پاسخ به این سؤال اعلام فرمایید «آیا ممنوعیت بار مالی برای طرح های ارائه شده به مجلس شامل طرح های موضوع اصل یکصد و دوم قانون اساسی نیز می شود یا خیر؟».

اصل هفتاد و ششم

مجلس شورای اسلامی حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور را دارد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۴۵۱۳ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه ۱۳۶۱/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۵۰ که اجازه می‌دهد هر نماینده از هر یک از مسئولان اجرایی و قضایی توضیح بخواهد و مآلاً حق بازرسی و مشاهده اسناد و... به او داده شده است با توجه به اینکه طبق اصل ۷۶ قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی حق تفحص و تحقیق دارد نه هر نماینده و اصل ۸۸ نیز حق اظهارنظر را در همه مسائل به هر نماینده داده است نه تحقیق و تفحص، با قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۴۷۳۷ مورخ ۱۳۶۱/۴/۸ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه ۱۳۶۱/۳/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اینکه ایراد شورای نگهبان نسبت به ماده ۱۵۰ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی این بود که حق تحقیق و تفحص مذکور در اصل ۷۶ قانون اساسی برای مجلس شورا است نه هر نماینده و در ماده ۱۵۰ اصلاحی نیز این حق برای نماینده از طریق کمیسیونی به نام کمیسیون اصل ۷۶ شناخته شده، ایراد شورای نگهبان به قوت خود باقی است و ماده ۱۵۰ اصلاحی به نظر اکثریت شورای نگهبان مغایر قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۱. ماده ۱۵۰- به موجب اصل ۷۶ و ۸۲ قانون اساسی با توجه به مسئولیت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برابر همه مردم، هر نماینده می‌تواند از هر یک از مسئولان اجرایی و قضایی درباره هر یک از موضوعات تحت قلمرو مسئولیت او توضیح بخواهد، توضیح خواسته شده کتباً از طریق کمیسیون اصل ۷۶ به رئیس واحد اجرایی ابلاغ می‌شود رئیس اداره کتباً و یا با حضور در کمیسیون توضیح می‌دهد و در صورت درخواست نماینده و تصویب کمیسیون نماینده حق بازرسی و مشاهده اسناد و ادله مربوط را دارد و در صورت تخلف، متخلف توسط کمیسیون از طریق مراجع قانونی تحت پیگرد قرار می‌گیرد.

۲. ماده ۱۵۰- مجلس جهت اجرای اصل ۷۶ کمیسیونی به نام کمیسیون اصل ۷۶ تشکیل داده و در مواردی که نماینده‌ای در مورد مسائل کشور و قوای سه‌گانه تقاضای تحقیق نماید تقاضا را به کمیسیون مذکور تقدیم نموده و از طریق این کمیسیون موارد را تحقیق می‌کند و مسئولان مکلف به ارائه اطلاعات و اسناد مورد تقاضای کمیسیون اصل ۷۶ می‌باشند.

۳- نظریه شماره ۸۷۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۳/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی مصوب جلسه ۱۳۶۱/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۴ مغایر با قانون اساسی است؛ زیرا تعیین ناظر دائمی در وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی از طرف مجلس شورای اسلامی نوعی دخالت قوه مقننه در قوه مجریه است و این امر از مصادیق اصل ۷۶ قانون اساسی نمی‌باشد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۵۳۴۸ مورخ ۱۳۶۴/۱۱/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اجرای اصل ۷۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی مصوب جلسه ۱۳۶۴/۱۰/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

تفویض اختیار اعمال حق تحقیق و تفحص به کمیسیون چنانکه ظاهر این طرح است مغایر با اصل ۷۶ قانون اساسی است. اما چنانچه این طرح بر این اساس اصلاح شود که برای استفاده از حق مذکور کمیسیون مقدماتی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی تشکیل گردد تا با توجه به گزارش‌ها و اطلاعات واصله در امور و مسائلی که تحقیق و تفحص در آنها لازم است بررسی نموده و گزارش آن را به مجلس تقدیم نمایند با اصل مذکور مغایرت ندارد.^(۲)

۱. ماده ۴- به منظور تحقیق و تفحص در کیفیت انجام امور اطلاعاتی، مجلس شورای اسلامی نماینده‌ای در وزارت اطلاعات تعیین می‌نماید.

تبصره ۱- مجلس و شورای عالی قضایی نمایندگان خود را برای مدت سه سال انتخاب می‌کنند و انتخاب مجدد آنها بلامانع است.

تبصره ۲- مجلس و شورای عالی قضایی می‌توانند قبل از اتمام سه سال نماینده خود را عزل و نماینده جدیدی انتخاب نمایند.

تبصره ۳- وزیر اطلاعات موظف است تسهیلات لازم را جهت انجام نظارت و تحقیق و تفحص فراهم نماید.

۲. متن طرح - ماده ۱- در اجرای اصل ۷۶ قانون اساسی و به منظور تحقیق و تفحص در تمام امور کشور در هر دوره قانونگذاری کمیسیونی متشکل از نمایندگان مجلس شورای اسلامی تشکیل می‌گردد.

تبصره - تعداد اعضای این کمیسیون برابر تعداد استان‌های کشور می‌باشد که از هر استان یک نفر (و در استان‌های با جمعیت بیش از ۲ میلیون نفر دو نفر خواهد بود) از بین نمایندگان کاندیدای همان استان با رأی مجلس شورای اسلامی انتخاب خواهند شد.

ماده ۲- کمیسیون موظف است لااقل هر سه ماه یکبار گزارش عملکرد خود را به جلسه علنی مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید مگر در مواردی که به تشخیص کمیسیون مطرح شدن آن در جلسه علنی صلاح نباشد که در این صورت گزارش خود را با رعایت اصل ۶۹ به اطلاع نمایندگان مجلس خواهد رسانید.

ماده ۳- کمیسیون می‌تواند جهت تحقیق و تفحص در هر مورد که صلاح بداند و همچنین حسب درخواست هر یک از نمایندگان به افرادی اعم از نمایندگان مجلس و غیر آنها با حکم رسمی مأموریت دهد مأمورین مذکور موظف‌اند در مدت مقرر در حکم گزارش بررسی‌های انجام شده را در اختیار کمیسیون قرار دهند.

تبصره ۱- کمیسیون مزبور موظف است نتیجه تحقیق و تفحص را به کمیسیون تخصصی مجلس شورای اسلامی گزارش دهد و کمیسیون‌های تخصصی موظف‌اند بنا به درخواست این کمیسیون همکاری لازم را به عمل آورند. ←

۵- نظریه شماره ۹۴۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه روز سه‌شنبه مورخ بیست و یکم شهریور ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه به موجب اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی قوای سه‌گانه مملکتی مستقل از یکدیگرند و نظر به اینکه موارد نظارت و مداخله قوه مقننه در قوه مجریه که از طریق مجلس شورای اسلامی اعمال می‌شود در اصول ۷۶، ۸۸، ۸۹ و ۹۰ قانون اساسی مشخص گردیده و نظر به اینکه سمت نمایندگی به موجب اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست، و چگونگی بازرسی و نظارت بر حسن جریان امور در دستگاه‌های اجرایی و قضایی نیز مشخصاً و منحصرأ در برخی از اصول قانون اساسی از جمله اصول ۱۵۶، ۱۷۳ و ۱۷۴ بیان شده است، ماده واحده به کیفیتی که تنظیم شده مغایر با قانون اساسی است.^(۱)

→ تبصره ۲- کمیسیون مزبور موظف است در مواردی که هر یک از نمایندگان مجلس شورای اسلامی تقاضا نمایند تحقق و تفحص به عمل آورد.

ماده ۴- مسئولان دستگاه‌های اجرایی قضایی نظامی انتظامی و کلیه سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت و نهادهای قانونی و شهرداری‌ها و مؤسساتی که شمول آن مستلزم ذکر نام است مکلف‌اند با مأمورین کمیسیون مذکور همکاری‌های لازم را به عمل آورند و اطلاعات و مدارک مورد نیاز را بدون فوت وقت در اختیار آنان قرار دهند.

ماده ۵- کمیسیون مذکور می‌تواند گزارش‌های تنظیمی خود را در صورت نیاز همراه با تصویر اسناد و مدارک ضمیمه جهت پیگیری تسلیم مراجع صالحه قضایی نماید و مراجع مذکور موظف‌اند خارج از نوبت به موضوع رسیدگی و نتیجه را در اسرع وقت به کمیسیون گزارش دهند.

ماده ۶- عدم همکاری مسئولان دستگاه‌های موضوع ماده ۴ جرم محسوب و موجب انفصال موقت از ۳ ماه تا یک سال خواهد بود و در صورت تکرار علاوه بر انفصال دائم به تعزیر برحسب حکم حاکم شرع قانون تعزیرات محکوم خواهند شد.

ماده ۷- از تاریخ تصویب این قانون ماده ۱۴۸ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی لغو گردید.

۱. ماده واحده - به منظور تسهیل ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی و شناخت مشکلات مناطق، هر نماینده می‌تواند دفتری تحت عنوان «دفتر ارتباطات مردم با نمایندگان» در هر یک از حوزه‌های انتخابیه تشکیل دهد.

تبصره ۱- مسئول دفتر موظف است ضمن شرکت در جلسات ادارات و نهادهای حوزه کلیه پیشنهادات، شکایات، انتقادات واصله را برحسب مورد ثبت و نتیجه پیگیری‌ها را حداقل ماهی یک بار به نمایندگان گزارش نماید. فرمانداران و بخشداران حوزه انتخابیه مکلف‌اند لااقل دو روز قبل از تشکیل جلسات شوراهای اداری و کشاورزی و برنامه‌ریزی و اجتماعی و فرهنگی و تأمین و نهادها و دیگر جلساتی که در رابطه با امور شهرستان و بخش تشکیل می‌گردد با اعلام دستور جلسه مسئول دفتر را دعوت نمایند. مسئولین دستگاه‌های اجرایی و قضایی ملزم هستند حداکثر ظرف مدت یک ماه به موارد مرجوع رسیدگی نموده و نسبت به آن اقدام و یا پاسخ قانع کننده بدهند.

تبصره ۲- نیروی انسانی مورد نیاز دفتر در هر دوره نمایندگی حداکثر تا پایان همان دوره به صورت قراردادی و یا مأمور از سایر دستگاه‌ها و شرکت‌های دولتی و نهادهای انقلابی با انتخاب نماینده تأمین می‌شود.

←

۶- نظریه شماره ۴۱۹۳ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۲ کل کشور مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۱۰ مجلس شورای اسلامی:
در بند(د) تبصره ۳۰ چون حق نظارت مجلس به بعضی نمایندگان بدون رأی مجلس واگذار گردیده است خلاف اصل ۷۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷- نظریه شماره ۸۶۰ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴ مجلس شورای اسلامی:
انتخاب سه نفر کادر پزشکی به انتخاب کمیسیون بهداری و بهزیستی مجلس شورای اسلامی در بند ۴ ماده ۱۸ بدون انتخاب مجلس شورای اسلامی مغایر اصل ۷۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۸- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۱/۶/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین نمایندگان ناظر مجلس شورای اسلامی بر نحوه انعقاد قرارداد در دستگاه‌های اجرایی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۱/۶/۲۳ مجلس شورای اسلامی:
برحسب مفهوم مستنبط از اصل ۷۶ قانون اساسی و سایر اصول مربوط به وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی، تعیین و معرفی نماینده و نمایندگانی به نیابت از مجلس به عنوان ناظر از اختیارات مجلس شورای اسلامی است و واگذاری آن به کمیسیون‌های مجلس خلاف قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

→ تبصره ۳- مدت خدمت افراد در دفتر جزء سوابق خدمت آنان محسوب خواهد شد.
تبصره ۴- نمایندگان می‌توانند از ساختمان‌های خالی وزارتخانه‌ها و ادارات تابعه و نهادهای دولتی برای ایجاد دفاتر استفاده نمایند. دستگاه‌های ذیربط موظف به همکاری می‌باشند.
تبصره ۵- هزینه کلی این دفاتر در سال ۱۳۶۸ از محل ردیف ۵۰۳۰۰۱ در اختیار مجلس قرار گرفت و پرداخت خواهد شد و از سال آینده در ردیف جداگانه‌ای همراه با بودجه مجلس پیش‌بینی و به تصویب خواهد رسید.
تبصره ۶- این قانون از تاریخ تصویب قابل اجرا می‌باشد. آیین‌نامه اجرایی قانون حداکثر ظرف مدت یک ماه توسط کمیسیون مشترک دیوان محاسبات و امور اداری و استخدامی تهیه و تصویب خواهد شد.
۱. بند د تبصره ۳۰- پنج نفر از نمایندگان شهرهای جنگزده به تفکیک، استان خوزستان سه نفر، استان ایلام یک نفر و استان باختران یک نفر به عنوان ناظر بر اجرای مفاد این تبصره در جلسات ستاد بازسازی مرکز و استان شرکت خواهد نمود.

۲. بند ۴ ماده ۱۸- سه نفر کادر پزشکی به انتخاب کمیسیون بهداری و بهزیستی مجلس شورای اسلامی.
۳. متن طرح - ماده واحده - به منظور نظارت مجلس شورای اسلامی و حصول اطمینان از رعایت قوانین و مقررات در عقد قرارداد با اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی، کلیه دستگاه‌های اجرایی کشور مذکور در ماده(۲) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس ←

۹- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

۹-۱ ماده (۶) موضوع جزء (۵) بند (الف) ماده (۳۳)، مغایر اصل ۷۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۹-۲ عموم امور مذکور در ماده (۲۵) موضوع ماده (۱۹۸)، چون شامل دستگاه‌هایی که زیر نظر مقام معظم رهبری هستند و یا خبرگان رهبری و شورای نگهبان نیز می‌شود و با توجه به تفسیر شورای نگهبان، مغایر اصل ۷۶ قانون اساسی است. علاوه بر این تحقیق و تفحص در امر قضاء، مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

→ شورای اسلامی که مبادرت به عقد قرارداد به مبلغ بیش از بیست میلیون (۲۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار یا معادل آن به صورت استقراض نقدی، یوزانس، بیع متقابل، فاینانس و یا هر نوع شیوه تأمین مالی دیگر می‌نماید، مکلفند در کلیه مراحل قراردادهای مذکور، کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و اقتصادی و حسب مورد کمیسیون‌های تخصصی مربوطه در مجلس شورای اسلامی را از نحوه اقدام مطلع نمایند. کمیسیون‌های تخصصی مجلس مکلفند در اجرای بند (۶) ماده (۳۳) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۷/۱۸ نماینده یا نمایندگانی به نیابت از مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر حسب مورد تعیین و به دستگاه اجرایی ذی‌ربط معرفی نمایند. کلیه دستگاه‌های اجرایی فوق‌الذکر موظفند اطلاعات لازم را در اختیار نماینده یا نمایندگان ناظر قرار دهند. نماینده یا نمایندگان ناظر باید گزارش نحوه اقدام را به کمیسیون مربوطه ارائه نمایند. وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است در پایان هر سال لیست قراردادهای منعقدہ خارجی توسط دستگاه‌های فوق‌الذکر را با ذکر نوع قرارداد و مبلغ آن و نوع تعهد ایجاد شده تهیه و به کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

۱. ماده ۶- بندهای (۱) الی (۶) و تبصره (۲) بند (۷) ماده (۳۳) به شرح ذیل اصلاح می‌شود:
الف - بندهای (۱) الی (۶) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

۱- ... ۵- کسب اطلاع از کم و کیف اداره امور کشور، دریافت و بررسی گزارش‌های عملکردی و نظارتی از اجراء قوانین مربوط به دستگاه‌های ذی‌ربط به نمایندگی از مجلس شورای اسلامی. ۶- ...

۲. ماده ۲۵- ماده (۱۹۸) و تبصره‌های آن به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۱۹۸- هرگاه نماینده‌ای، تحقیق و تفحص در هر یک از امور کشور را لازم بداند تقاضای خود را به صورت کتبی به هیأت رئیسه مجلس تسلیم نموده و هیأت رئیسه ظرف چهل و هشت ساعت آن را به کمیسیون تخصصی ذی‌ربط جهت رسیدگی ارجاع می‌نماید. کمیسیون موظف است حداکثر ظرف دو هفته از تاریخ وصول، اطلاعاتی را که در این زمینه کسب نموده در اختیار متقاضی یا متقاضیان قرار دهد. در صورتی که متقاضی یا متقاضیان، اطلاعات کمیسیون را کافی تشخیص ندهند، کمیسیون موظف است ظرف یک هفته از متقاضی یا متقاضیان و بالاترین مقام دستگاه اجرایی ذی‌ربط دعوت به عمل آورد و دلایل ضرورت تحقیق و تفحص نظرات مقام فوق‌الذکر را استماع نماید و تا مدت ده روز گزارش خود را مبنی بر تصویب یا رد تقاضای تحقیق و تفحص به هیأت رئیسه مجلس ارائه دهد. این گزارش خارج از نوبت در دستور هفته بعد مجلس قرار می‌گیرد و پس از توضیح منبر کمیسیون و صحبت نماینده متقاضی تحقیق و تفحص هرکدام حداکثر به مدت ده دقیقه، گزارش ←

۱۰- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۴۳ مورخ ۸۷/۱۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۸۸ کل کشور مصوب ۱۳۸۷/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی: بند الحاقی (۷)، معرفی دو نفر از نمایندگان استان در مجلس شورای اسلامی توسط مجمع نمایندگان استان، مغایر اصل ۷۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۲۸۱۳ مورخ ۱۳۶۰/۴/۳ شورای نگهبان:

حق مذکور در اصل ۷۶ در حقوق مجلس شورای اسلامی است و نمایندگان این حق را ندارند.

۲- نظریه تفسیری شماره م/۳۰۹۳ مورخ ۱۳۶۰/۵/۸ شورای نگهبان:

از دقت در اصول ۷۶، ۸۴، ۸۸، ۱۳۴، و ۱۳۷ قانون اساسی استفاده می‌شود که دولت و

→ کمیسیون بدون بحث به رأی گذاشته خواهد شد. در صورت تصویب انجام تحقیق و تفحص، موضوع به همان کمیسیون تخصصی ذی‌ربط جهت رسیدگی ارجاع می‌گردد. کمیسیون موظف است در مدت بیست روز اعضای هیأت تحقیق و تفحص را که حداقل یازده و حداکثر پانزده نفر خواهند بود از بین نمایندگان تعیین و به رئیس مجلس جهت صدور ابلاغ معرفی نماید. چنانچه متقاضیان تحقیق و تفحص کمتر از پنج نفر باشند کلیه آنان عضو هیأت خواهند بود، در غیر این صورت حداقل پنج نفر از اعضای هیأت از میان متقاضیان تحقیق و تفحص انتخاب خواهند شد. اعضای هیأت از میان خود یک رئیس، دو نایب رئیس و یک منشی انتخاب می‌کنند. هیأت حداکثر در مدت یک‌ماه پس از پایان مهلت تحقیق و تفحص، گزارش خود را به کمیسیون تسلیم می‌نماید. کمیسیون موظف است ظرف یک ماه گزارش هیأت را در جلسه مشترک اعضای کمیسیون و هیأت مطرح و گزارش نهایی را جهت قرائت در مجلس برای مدت نیم‌ساعت تنظیم و پس از تصویب به هیأت‌رئیس ارسال نماید. قبل از رأی‌گیری در رابطه با گزارش نهایی، وزیر یا مقام‌مسئول از عملکرد خود دفاع خواهد نمود. هیأت رئیس موظف است گزارش کمیسیون را در دستور هفته بعد کاری مجلس قرار دهد تا توسط منبر کمیسیون قرائت گردد.

۱. بند الحاقی ۷- دولت مکلف است در اجراء قانون بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور، بودجه مصوب را مستقیماً به کلیه دستگاه‌های اجرایی که دارای ردیف بودجه مستقل هستند ابلاغ کند. مبادله موافقتنامه و تخصیص اعتبار نیز مستقیماً با دستگاه‌های اجرایی دارای ردیف مستقل صورت خواهد گرفت. تخلف از این بند در حکم تصرف غیرمجاز در وجوه عمومی تلقی خواهد شد. خزانه‌داری کل کشور مکلف است بر اساس مفاد این بند و درخواست دستگاه‌های اجرایی مذکور، در سقف تخصیص اعتبار و درخواست وجه، وجوه لازم را در اختیار آنها قرار دهد. سهم اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان‌ها از محل ردیف‌های مختلف پیش‌بینی شده در این قانون در شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها براساس برنامه تدوین شده و با تعیین اولویت‌های توسعه و براساس شاخص‌های موجود و به نسبت سهم شهرستان‌ها توزیع می‌گردد. دو نفر از نمایندگان استان در مجلس شورای اسلامی با معرفی مجمع نمایندگان استان بعنوان ناظر در جلسات شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان شرکت می‌نمایند.

وزرا در برابر مجلس و نمایندگان مجلس مسئولند و سؤال نمایندگان باید در مجلس عنوان و در مجلس به آن پاسخ داده شود و به غیر این صورت سؤال نمایندگان از دولت و هر مقام اجرایی دیگر و پاسخ آنها حکم سؤال و پاسخ‌های عادی را دارد.

۳- نظریه تفسیری شماره ۲۴۳۹ مورخ ۱۳۶۱/۱/۱۷ شورای نگهبان:

اصل ۷۶ قانون اساسی مربوط به مجلس شورای اسلامی است نه آحاد نمایندگان و اصل ۸۴ نیز ناظر به حق اظهارنظر نمایندگان است. البته طبق اصل ۸۸ نماینده مجلس حق دارد از وزیر سؤال نماید و از او توضیح بخواهد و به هر حال از این اصول و سایر اصول قانون اساسی استفاده نمی‌شود که نماینده مجلس شورای اسلامی بتواند در امور اجرایی مربوط به انتخاب‌کنندگان خود دخالت کند و برای انجام آنها با ارگان‌های دولتی قرارداد یا موافقتنامه‌ای امضاء کند.

۴- نظریه تفسیری شماره ۳۳۴۴ مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۷ شورای نگهبان:

اصل ۷۶ قانون اساسی شامل مواردی از قبیل مقام معظم رهبری، مجلس خبرگان و شورای نگهبان که مافوق مجلس شورای اسلامی می‌باشند نمی‌شود.

اصل هفتاد و هفتم

عهدنامه‌ها، مقاوله‌نامه‌ها، قراردادها و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۸۲۷ مورخ ۱۳۶۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه راجع به فروش و تحویل نفت مجانی به دولت سوریه و استمهال دیون قرارداد شماره ۴۰۸/۸۳/۸۴ مورخ ۴ آوریل ۱۹۸۳ مصوب جلسه مورخ ۶۳/۳/۲ مجلس شورای اسلامی:

در مورد قسمت اول ماده واحده که به دولت اجازه عقد قرار داد فروش و تحویل نفت با سوریه داده است متذکر می‌گردد قراردادی که دولت بر اساس این اجازه منعقد می‌نماید طبق اصل ۷۷ قانون اساسی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد و قبل از تصویب مجلس عمل به آن مخالف قانون اساسی است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۲۸۱۱ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاحیه قانون مبادلات کالا بین دولت جمهوری اسلامی و دولت جمهوری عربی سوریه برای سال‌های ۱۹۸۲ تا ۱۹۹۱ مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

۲-۱ با توجه به اینکه به موجب اصل ۷۷ قانون اساسی، قراردادها قبل از اجرا باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد و پیش از تصویب قابل اجرا نمی‌باشد و بند یک ماده یک قرارداد شامل مبادله کالا در سال گذشته (۱۹۸۴) می‌باشد لذا تصویب این بند از سوی مجلس شورای اسلامی مغایر با قانون اساسی است و چنانچه مبادلاتی انجام شده باشد تخلف از قانون اساسی می‌باشد.

۲-۲ از ذیل بند ۱ ماده ۱ که امکان تجدیدنظر در لیست‌های ضمیمه را به عهده کمیته بازرگانی مشترک ایران و سوریه گذرانده است و عقد قراردادهایی را برای هر نوع کالا

۱. ماده واحده: ۱- به وزارت نفت اجازه داده می‌شود از تاریخ تصویب این قانون به مدت یک سال.

الف - مقدار یک میلیون تن نفت خام سبک ایران را به صورت مجانی در اختیار دولت سوریه قرار دهد.

ب - تا مقدار ۵ میلیون تن نفت خام سبک ایران را با تخفیف ۲/۵ دلار در هر بشکه طبق ضوابط وزارت نفت به دولت سوریه بفروشد.

پیش‌بینی کرده عدم نیاز تجدیدنظر قرارداد به تصویب مجلس شورای اسلامی قابل استظهار است و با اصل ۷۷ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۷۲۴۹ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه فرهنگی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت مالزی مصوب ۱۳۷۳/۹/۱۵ مجلس شورای اسلامی: ماده ۵ که اجازه تغییر یا اصلاح تعهد را به دولت حتی بدون تصویب مجلس شورای اسلامی می‌دهد خلاف اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۹۴۸ مورخ ۱۳۷۵/۷/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه تسهیل صدور روادید برای بازرگانان کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (اگو) مصوب ۱۳۷۵/۷/۲۹ مجلس شورای اسلامی: ماده ۵ لایحه مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۵- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۳۸۶ مورخ ۱۳۷۹/۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه شرکت ملی نفت ایران جهت اجرای طرح‌های اکتشاف، توسعه و بهره‌برداری از میدان‌های نفت و گاز دریای خزر مصوب ۱۳۷۹/۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی: چون قراردادهای مذکور در صدر ماده واحده شامل عقد قرارداد با دولت‌های دیگر می‌شود و تقیید به تصویب مجلس شورای اسلامی نشده است از این نظر خلاف اصل ۷۷

۱. بند ۱ ماده ۱- مبادله کالا بین طرفین متعاملین بر طبق دو لیست «الف» و «ب» منضم به این پروتکل برای سال جاری ۱۹۸۴ انجام خواهد گرفت. داد و ستد در مورد کالاهای مندرج در این دو لیست از سال‌های ۱۹۸۵ تا ۱۹۹۱ خود به خود انجام می‌گیرد مگر اینکه کمیته بازرگانی مشترک ایران و سوریه در جلسه سالانه که تاریخ آن به توافق طرفین به طور متناوب در تهران و دمشق تعیین خواهد شد درباره این دو لیست تجدیدنظر به عمل آورد. دو لیست فوق‌الذکر صرفاً شاخص و نمونه بوده و مشتمل است بر کالاهای قابل صدور از یک طرف به طرف دیگر قرارداد و در هر صورت امکان عقد قراردادهایی برای هر نوع کالا اعم از اینکه در این دو لیست ذکر نشده باشد به هر میزان و ارزش که مورد توافق طرفین باشد وجود دارد.

۲. ماده ۵- هر یک از طرفین متعاقد می‌تواند به صورت کتبی خواستار تغییر یا اصلاح همه، یا قسمتی از این موافقت‌نامه شود. هرگونه تغییر یا اصلاحی که توسط طرفین متعاقد مورد موافقت قرار گرفته باشد می‌تواند از تاریخی که طرفین متعاقد تعیین می‌کنند لازم‌الاجرا شود.

۳. ماده ۵- هرگونه اصلاح این موافقتنامه می‌تواند از سوی هر یک از طرف‌های متعاقد پیشنهاد شود که اجرای آن منوط به تصویب شورای وزیران اگو خواهد بود.

قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۱۳۵ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه کشتیرانی تجاری، دریایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی اردن هاشمی مصوب ۱۳۷۹/۸/۲ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۳ مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۷- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۱۳۶ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه همکاری‌های تجاری اگر مصوب ۱۳۷۹/۸/۲ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده ۱۳ از این جهت که شامل مواردی می‌شود که باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۸- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۲۴۲ مورخ ۱۳۸۴/۳/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه تأسیس مقر بین سازمان اسلامی آموزشی، علمی و فرهنگی (آی‌سسکو) و دولت جمهوری اسلامی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۴/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

۸-۱ ماده (۲۸) از این جهت که قبل از تصویب نهایی مجلس و تأیید شورای نگهبان، موافقتنامه را قابل اجرا می‌داند مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته شد.

۸-۲ ماده (۲۶) نیز مبنیاً بر این ماده مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده واحده - به شرکت ملی نفت ایران اجازه داده می‌شود، جهت اجرای طرح‌های اکتشاف، توسعه و بهره‌برداری از میدان‌های نفت و گاز دریایی خزر با انعقاد قراردادهای لازم اقدام کند. بازپرداخت کلیه هزینه‌های قراردادها باید از محل عواید حاصل از اجرای این طرح‌ها انجام گیرد. توجیه فنی، اقتصادی و مالی طرح‌ها باید به تصویب شورای اقتصاد برسد.

۲. ماده ۱۳- در صورت اقتضا، این موافقتنامه را می‌توان در هر زمان با رضایت طرف‌های متعاقد و از طریق مجاری سیاسی، اصلاح کرد.

۳. ماده ۱۳- این موافقتنامه ممکن است از طریق اصلاحیه‌هایی که مورد توافق طرف‌های متعاقد باشد اصلاح شود. اصلاحیه‌ها با پذیرش طرف‌های متعاقد قابل اجرا خواهد بود.

۴. ماده ۲۶- مفاد نهایی: مفاد این موافقتنامه براساس توافق مشترک بین وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران و مدیرکل اصلاح خواهد شد. اصلاحات صرفاً بر مبنای مفاد مندرج در ماده (۲۸) اعمال خواهد شد.

ماده ۲۸- این موافقتنامه از تاریخ امضاء به صورت موقت اجرا خواهد شد و از تاریخ ابلاغ تصویب این موافقتنامه از سوی مجلس شورای اسلامی ایران به دفتر، به صورت قطعی لازم‌الاجراء خواهد شد.

۹- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۱۸۲ مورخ ۱۳۸۶/۵/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون علامتگذاری مواد منفجره پلاستیکی به منظور شناسایی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۵/۲ مجلس شورای اسلامی:

بند (۳) ماده (۷) از این جهت که اصلاحیه مورد نظر بدون تصویب مجلس شورای اسلامی لازم‌الاجرا خواهد شد، مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته گردید.^(۱)

۱۰- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۳۰۴ مورخ ۱۳۸۶/۵/۳۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۵/۹ مجلس شورای اسلامی:

بند (ب) ماده (۶۱) از این جهت که اصلاحیه مورد نظر بدون تصویب مجلس شورای اسلامی لازم‌الاجرا خواهد شد مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته گردید.^(۲)

۱۱- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۴۳۳ مورخ ۱۳۸۶/۶/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه بین دولتی شبکه بزرگراه آسیایی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۵/۳۱ مجلس شورای اسلامی: بند (۵) ماده (۸) و مواد (۹) و (۱۰) از این جهت که اصلاحات مورد نظر بدون تصویب مجلس شورای اسلامی لازم‌الاجرا خواهد شد، مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته گردید.^(۳)

۱. بند ۳ ماده ۷- چنانچه اصلاحیه پیشنهادی توسط پنج کشور عضو یا بیشتر، از طریق ارسال اطلاعیه کتبی به شورا ظرف مدت نود روز از تاریخ اعلام اصلاحیه به شورا مورد اعتراض قرار نگیرد، پذیرفته شده تلقی می‌گردد و یکصد و هشتاد روز پس از آن یا پس از دوره دیگری که در اصلاحیه پیشنهادی مشخص گردیده، برای کشورهای عضوی که به طور صریح اعتراضی نسبت به آن ندارند، لازم‌الاجرا خواهد شد.

۲. بند (ب) ماده ۶۱- پیشنهادهای مذکور را مدیرکل حداقل شش ماه قبل از بررسی آنها به‌وسیله مجمع به کشورهای متعاقد اعلام خواهد نمود.

۳. بند ۵ ماده ۸- اصلاحیه مصوب طبق بند (۴) این ماده، دوازده ماه پس از تصویب دو سوم طرف‌ها لازم‌الاجرا خواهد شد. اصلاحیه برای تمامی طرف‌ها، به استثنای آنهایی که قبل از لازم‌الاجرا شدن آن، اعلام نمایند که اصلاحیه را نمی‌پذیرند، لازم‌الاجرا خواهد شد. هر طرفی که اعلام کرده است اصلاحیه مصوب طبق این بند را نمی‌پذیرد، می‌تواند در هر زمان پس از آن، سندی مبنی بر پذیرش اصلاحیه مزبور را نزد دبیر کل سازمان ملل متحد تودیع نماید. اصلاحیه مزبور دوازده ماه پس از تاریخ تودیع سند مزبور، برای آن کشور لازم‌الاجرا خواهد شد.

ماده ۹- تشریفات اصلاح پیوست (۱) این موافقتنامه:

۱- اصلاح پیوست (۱) این موافقتنامه از طریق تشریفات مشخص شده در این ماده امکان‌پذیر است. ←

→ ۲- اصلاحیه‌ها می‌تواند توسط هر طرف پس از مشاوره و حصول توافق همه کشورهای همجوار که مستقیماً ذی‌نفع هستند پیشنهاد شود، به استثناء اصلاحیه‌ی مربوط به مسیر داخلی که عبور از مرز بین‌المللی را تغییر نمی‌دهد.

۳- متن هر اصلاحیه پیشنهادی حداقل چهل و پنج روز قبل از اجلاس گروه کاری که برای تصویب پیشنهاد برگزار می‌شود، توسط دبیرخانه بین تمامی اعضای گروه کاری توزیع خواهد شد.

۴- اصلاحیه توسط گروه کاری بزرگراه آسیایی با رأی اکثریت طرف‌های حاضر و رأی‌دهنده، تصویب خواهد شد. اصلاحیه مصوب توسط دبیرخانه به دبیر کل سازمان ملل متحد ارسال خواهد شد، که وی آن را بین تمامی طرف‌ها توزیع خواهد کرد.

۵- اصلاحیه مصوب طبق بند (۴) این ماده، چنانچه طی دوره شش ماهه از تاریخ اعلام، هیچ یک از طرف‌هایی که به طور مستقیم ذی‌نفع هستند، مخالفت خود را نسبت به اصلاحیه به دبیر کل سازمان ملل متحد اعلام نکنند، پذیرفته شده، تلقی خواهد شد.

۶- اصلاحیه‌ای که طبق بند (۵) این ماده پذیرفته شده، سه ماه پس از انقضاء دوره شش ماهه موضوع بند (۵) این ماده، برای تمامی طرف‌ها لازم‌الاجراء خواهد شد.

۷- موارد زیر به عنوان طرف‌هایی که به طور مستقیم ذی‌نفع هستند، تلقی می‌گردند:

الف) در مورد مسیر جدید، یا اصلاح مسیر موجود بزرگراه آسیایی که اساساً از بیش از یک زیر منطقه عبور می‌کند، هر طرفی که مسیر از قلمرو آن عبور می‌کند؛ و

ب) در مورد مسیر جدید، یا اصلاح مسیر موجود بزرگراه آسیایی در درون زیر منطقه‌ها، از جمله آنهایی که به زیر منطقه‌های مجاور وصل می‌شوند، و مسیرهایی که در درون کشورهای عضو قرار دارند، هر طرف همجوار با کشور درخواست کننده که آن مسیر یا مسیر بزرگراه آسیایی که اساساً از بیش از یک زیر منطقه می‌گذرد و با آن مسیر اعم از جدید یا اصلاحی مرتبط است، از قلمرو آن عبور کند. دوطرفی که در قلمرو مربوط به خود دارای نقاط پایانی یک ارتباط دریایی در مسیر بزرگراه آسیایی که اساساً از بیش از یک زیر منطقه عبور می‌کند یا مسیرهای فوق‌الذکر هستند، نیز از نظر این بند، همجوار تلقی خواهند شد.

۸- به منظور ابراز مخالفت به موجب بند (۵) این ماده، دبیرخانه فهرست طرف‌هایی را که به طور مستقیم ذی‌نفع اصلاحیه هستند، همراه متن اصلاحیه، برای دبیرکل سازمان ملل متحد ارسال خواهد کرد.

ماده ۱۰- تشریفات اصلاح پیوست‌های (۲) و (۳) این موافقتنامه:

۱- اصلاح پیوست‌های (۲) و (۳) این موافقتنامه از طریق تشریفات مشخص شده در این ماده، امکان‌پذیر است.

۲- اصلاحیه می‌تواند توسط هر یک از طرف‌ها پیشنهاد گردد.

۳- متن هر اصلاحیه پیشنهادی حداقل چهل و پنج روز قبل از جلسه گروه کاری که برای تصویب پیشنهاد تشکیل می‌شود، توسط دبیرخانه بین تمام اعضای گروه کاری توزیع خواهد شد.

۴- اصلاحیه توسط گروه کاری بزرگراه آسیایی با رأی اکثریت طرف‌های حاضر و رأی‌دهنده تصویب خواهد شد. اصلاحیه مصوب توسط دبیرخانه به دبیرکل سازمان ملل متحد ارسال خواهد شد، که وی نیز آن را بین تمامی طرف‌ها توزیع خواهد کرد.

۵- اصلاحیه مصوب طبق بند (۴) این ماده، چنانچه طی دوره شش ماهه از تاریخ اعلام، کمتر از یک سوم طرف‌ها مخالفت خود را نسبت به اصلاحیه به دبیر کل سازمان ملل متحد اعلام کنند، پذیرفته شده تلقی خواهد شد.

۶- اصلاحیه‌ای که طبق بند (۵) این ماده پذیرفته شده است، سه ماه پس از انقضاء دوره شش ماهه موضوع بند (۵) این ماده، برای تمامی طرف‌ها لازم‌الاجراء خواهد شد.

۱۲- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۴۳۸ مورخ ۱۳۸۶/۶/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقتنامه بین‌المللی روغن و کنسرو زیتون مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۵/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

بند (۲) ماده (۴۳) از این جهت که اصلاحات مورد نظر بدون تصویب مجلس شورای اسلامی لازم‌الاجراء خواهد شد، مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته گردید.^(۱)

۱۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۸۸ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی: بند (ه) ماده (۹)، چون موهم این است که قراردادهای این بند به تصویب مجلس شورای اسلامی نمی‌رسد، مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۴- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۲۰۷ مورخ ۸۷/۸/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه کشتیرانی تجاری - دریایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری دموکراتیک سوسیالیستی سریلانکا مصوب ۸۷/۸/۷ مجلس شورای اسلامی: ماده (۱۴) مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۵- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۵۹۴ مورخ ۸۷/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه کشتیرانی تجاری - دریایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی مغرب مصوب جلسه مورخ سیزدهم آذر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی: لازم‌الاجرا شدن اصلاحیه موافقتنامه بدون تصویب مجلس شورای اسلامی مذکور در بند (۳) ماده (۱۹)، مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته شد.

۱. بند ۲ ماده ۴۳- اصلاحات پیشنهادی توسط شورای اعضا طبق ماده (۹) موافقتنامه، تصویب خواهد شد و برای همه اعضای نود روز پس از این که امین اسناد اطلاعیه تصمیم شورای اعضا را دریافت کند، لازم‌الاجراء خواهد شد.

۲. ماده ۹- وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است:

الف - ... ه - ظرف سه سال از تصویب این قانون قراردادهای تبادل اطلاعات مالیاتی، گمرکی و بورس از طریق سازمان‌های مالیاتی، گمرک جمهوری اسلامی ایران و سازمان بورس اوراق بهادار با سازمان‌های متناظر در کشورهای دیگر منعقد نماید.

۳. ماده ۱۴- اصلاح موافقتنامه: این موافقتنامه فقط با توافق متقابل و مکتوب طرف‌های متعاقد قابل تغییر و اصلاح خواهد بود و اصلاحات مزبور مطابق تشریفات مندرج در بند (پاراگراف) (۲) ماده (۱۵) این موافقتنامه لازم‌الاجرا خواهد شد.

۱۶- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۰۸۱ مورخ ۸۸/۱/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مرکز آموزش و تحقیقات اقتصادی، اجتماعی و آماری کشورهای اسلامی مصوب مورخ هجدهم فروردین ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده ۲۸ مغایر اصل ۷۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۱۳۶ مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۴ شورای نگهبان:

فسخ یا اقاله قراردادهای مذکور در حدود اختیارات قانونی که سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی دارد نیاز به تصویب مجلس شورای اسلامی ندارد.

۲- نظریه تفسیری شماره ۱۸۹۷ و ۷ مورخ ۱۳۶۰/۱/۲۰ شورای نگهبان:

مورد سؤال در شورای نگهبان مطرح شد و به نظر شورا موضوع که مربوط به نحوه وصول طلب و بازپرداخت اقساط معوقه است مشمول اصل ۷۷ قانون اساسی نمی‌باشد.

۳- نظریه تفسیری شماره ۱۹۰۰ د ۱۲ مورخ ۱۳۶۰/۱/۲۰ شورای نگهبان:

عقد قرارداد مذکور در موضوع سؤال مشمول اصل ۷۷ قانون اساسی نمی‌باشد.

۴- نظریه تفسیری شماره ۳۸۲۷ مورخ ۱۳۶۰/۷/۱۹ شورای نگهبان:

به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان موضوع مشمول اصل ۷۷ قانون اساسی نمی‌باشد.

۵- نظریه تفسیری شماره ۳۹۰۳ مورخ ۱۳۶۰/۸/۷ شورای نگهبان:

قراردادهایی که یکطرف آن وزارتخانه یا مؤسسه یا شرکت دولتی و طرف دیگر قرارداد شرکت خصوصی خارجی می‌باشد قرارداد بین‌المللی محسوب نمی‌شود و مشمول اصل ۷۷ قانون اساسی نمی‌باشد.

۱. ماده ۲۸- اصلاحات اساسنامه کنونی باید توسط کنفرانس تصویب گردد. مجمع عمومی مشترک می‌تواند در این خصوص توصیه‌هایی را ارائه نماید.

۶- نظریه تفسیری شماره ۹۷۸۱ مورخ ۱۳۶۲/۸/۳ شورای نگهبان:

موضوع اصول ۷۷ و ۱۲۵ قانون اساسی واحد است و تصویب مجلس شورای اسلامی که به قرارداد رسمیت می‌دهد مؤخر از انعقاد قرارداد انجام می‌شود.

۷- نظریه تفسیری شماره ۹۹۹۳ مورخ ۱۳۶۲/۹/۸ شورای نگهبان:

۱- در هر مورد عمل دولت یا هر مقام مسئولی به استناد تصویب مجلس شورای اسلامی انجام می‌شود. فقط در محدوده مصوبه قانونیت دارد و خارج از آن محدوده جزئاً و کلاً به تصویب مجلس شورای اسلامی نیاز دارد.

۲- یادداشت تفاهم چنانچه ایجاد تعهد نماید مثل قرارداد است و بایستی ضوابط مذکور در قانون اساسی نسبت به آن رعایت شود.

۳- قراردادهای جزئی در رابطه با اصل قراردادهای موضوع اصل ۷۷ قانون اساسی در صورتی که خارج از محدوده قرارداد اصل باشد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.

۸- نظریه تفسیری شماره ۲۰۰۹ مورخ ۱۳۶۳/۸/۱۶ شورای نگهبان:

اصل ۷۷ قانون اساسی با توجه به اصل ۱۲۵ از قراردادهایی که برای انجام معامله بین وزارتخانه‌ها و سایر سازمان‌های دولتی ایران و شرکت‌های خارجی دولتی که دارای شخصیت حقوقی باشند منعقد می‌گردد منصرف است و موارد خاص این‌گونه قراردادها در صورتی که ضوابط کلی آن به موجب قانون عادی تعیین شده باشد نیاز به تصویب مجلس شورای اسلامی ندارد. ولی قانون عادی می‌تواند انعقاد بخشی از این قراردادها را نیز به طور موردی موکول به تصویب مجلس شورای اسلامی بنماید.

۹- نظریه تفسیری مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۹ شورای نگهبان در پاسخ به استعلام شماره م/۱/۲۱۱۲ مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۸ شورای عالی قضایی:

توجه آن شورای محترم را بدین نکته معطوف می‌دارد که اصل ۱۳۹ قانون اساسی صراحت دارد که صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی در صورتی که طرف دعوی خارجی باشد، باید علاوه بر تصویب هیأت وزیران به تصویب مجلس نیز برسد و هیچ‌گونه استثنایی هم پیش‌بینی نشده و از این جهت موردی برای تفسیر آن ندارد و اما برخلاف استنباط آقایان بازپرسان ابهام و یا تعارض بین دو نظر شورای نگهبان که در تاریخ‌های

۱۳۶۲/۹/۸ و ۱۳۶۳/۸/۱۶ در رابطه با تفسیر اصل ۷۷ قانون اساسی و قراردادهای بین‌المللی ابراز شده وجود ندارد. زیرا در نظریه مورخ ۱۳۶۲/۹/۸ خلاصه نظر شورای نگهبان در رابطه، با سؤال نمایندگان مجلس این بوده که یادداشت تفاهم اگر ایجاد تعهد نماید و قراردادهای جزئی اگر خارج از محدوده اصل قرارداد باشد در حکم قرارداد است و ضوابط حاکم بر قرارداد بر آنها در این مورد باید رعایت شود. یعنی چنانچه قرارداد بین‌المللی محسوب شود، طبقاً طبق اصل ۷۷ باید به تصویب مجلس برسد.

و نظریه مورخ ۱۳۶۳/۸/۱۶ نیز در مقام بیان مفاد قرارداد بین‌المللی بوده و اظهارنظر شده که قراردادهایی که برای انجام معامله با شرکت‌های خارجی دارای شخصیت حقوقی منعقد می‌شود، خود به خود مشمول اصل ۷۷ قانون اساسی نبوده یعنی قرارداد بین‌المللی محسوب نمی‌شود و انعقاد آن نیاز به تصویب مجلس ندارد طبق ضوابطی که به‌وسیله قانون عادی معین می‌شود، قابل انعقاد است بنابراین تعارضی بین دو نظریه شورای نگهبان وجود ندارد و هیچ یک از آنها نمی‌تواند در مورد صلح دعاوی دولتی مورد استناد قرار گیرد. زیرا صلح دعوی ارتباطی با انعقاد قرارداد ندارد و در اصل ۱۳۹ بدون ابهام حکم آن تعیین شده است.

به جاست شورای عالی قضایی ارشاد و راهنمایی لازم را در این خصوص نسبت به قضات مربوطه معمول فرمایند.

۱۰- نظریه تفسیری شماره ۳۷۸۶ مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۹ شورای نگهبان در پاسخ به استعلام شماره

۱/۲۱۳۶ مورخ ۱۳۶۴/۴/۲ ریاست جمهوری:

توجه آن جناب را بدین نکته معطوف می‌دارد که اصل ۱۳۹ قانون اساسی صراحت دارد که صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی در صورتی که طرف دعوی خارجی باشد باید علاوه بر تصویب هیأت وزیران به تصویب مجلس نیز برسد و هیچگونه استثنایی هم پیش‌بینی نشده و از این جهت موردی برای تفسیر آن ندارد و اما برخلاف استنباط آقایان بازپرسان ابهام و یا تعارضی بین دو نظر شورای نگهبان که در تاریخ‌های ۱۳۶۲/۹/۸ و ۱۳۶۳/۸/۱۶ در رابطه با تفسیر اصل ۷۷ قانون اساسی و قراردادهای بین‌المللی ابراز شده وجود ندارد زیرا در نظریه مورخ ۶۲/۹/۸ خلاصه نظر شورای نگهبان در رابطه با سؤال نمایندگان مجلس این بود که یادداشت تفاهم اگر ایجاد تعهد نماید و قراردادهای جزئی اگر خارج از محدوده اصل قرارداد باشد در حکم قرارداد است و ضوابط حاکم بر قرارداد

در مورد آنها باید رعایت شود یعنی چنانچه قرارداد بین‌المللی محسوب شود طبعاً طبق اصل ۷۷ باید به تصویب مجلس برسد. و نظریه مورخ ۱۳۶۳/۸/۱۶ نیز در مقام بیان مفاد قرارداد بین‌المللی بوده و اظهارنظر شده که قراردادهایی که برای انجام معامله با شرکت‌های خارجی دارای شخصیت حقوقی منعقد می‌شود خودبخود مشمول اصل ۷۷ قانون اساسی نبوده یعنی قرارداد بین‌المللی محسوب نمی‌شود. و انعقاد آن نیاز به تصویب مجلس ندارد و طبق ضوابطی که به وسیله قانون عادی معین می‌شود قابل انعقاد است. بنابراین تعارضی بین دو نظریه شورای نگهبان وجود ندارد و هیچ یک از آنها نمی‌تواند در مورد صلح دعاوی دولتی مورد استناد قرار گیرد زیرا صلح دعاوی ارتباطی با انعقاد قرارداد ندارد و در اصل ۱۳۹ بدون ابهام حکم آن تعیین شده است.

۱۱- نظریه تفسیری شماره ۱۲۸۸۷ مورخ ۱۳۶۶/۱۰/۲۹ شورای نگهبان:

با توجه به اینکه بر الحاق‌های مورد سؤال علیه طرفی که ملحق می‌شود نتیجتاً آثار موارد مذکور در اصول ۷۷ و ۱۲۵ قانون اساسی مرتب می‌شود، در حکم موافقت‌نامه است و باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.

اصل هفتاد و هشتم

هرگونه تغییر در خطوط مرزی ممنوع است مگر اصلاحات جزئی با رعایت مصالح کشور، به شرط این که یک طرفه نباشد و به استقلال و تمامیت ارضی کشور لطمه نزند و به تصویب چهار پنجم مجموع نمایندگان مجلس شورای اسلامی برسد.

- نظریه شماره ۲۹۱۹ مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه راجع به اهداف و وظایف وزارت امور خارجه مصوب در جلسه ۶۳/۱۱/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

ذیل بند ۱۵ ماده ۲ در مورد حل و فصل اختلافات مربوط به خطوط سرحدی بدون تقیید آن به رعایت اصل ۷۸ قانون اساسی مغایر اصل مذکور است.^(۱)

۱. بند ۱۵ ماده ۲- تهیه و تنظیم متون معاهدات مربوط به تعیین خطوط مرزی (زمینی، رودخانه‌ای، هوایی، دریایی) و موافقتنامه‌های انتظامات سرحدی و نظارت بر حسن اجرای آنها همچنین رسیدگی و حل و فصل اختلافات مربوط به خطوط سرحدی با همکاری و هماهنگی ارگان‌های ذی‌ربط.

اصل هفتاد و نهم

برقراری حکومت نظامی ممنوع است. در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن، دولت حق دارد با تصویب مجلس شورای اسلامی موقتاً محدودیت‌های ضروری را برقرار نماید، ولی مدت آن به هر حال نمی‌تواند بیش از سی روز باشد و در صورتی که ضرورت همچنان باقی باشد دولت موظف است مجدداً از مجلس کسب مجوز کند.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل هشتادم

گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت باید با تصویب مجلس شورای اسلامی باشد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۷۲۳۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح احیاء و واگذاری اراضی مزروعی مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ ۶۱/۱۰/۷ مجلس شورای اسلامی: ماده ۱۱ به لحاظ اینکه موارد اعطاء زمینی به طور مجانی معلوم نشده است با اصل ۸۰ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی: در بند یک ماده ۲۱۳ عبارت مبهم است با آوردن عین عبارت اصل ۸۰ رفع ابهام خواهد شد.^(۲)

۱. ماده ۱۱- زمین‌های مذکور در این قانون به جز اراضی موات حسب مورد به عنوان اجاره، مزارعه، فروش و یا مجانی با شرایط ذیل و رعایت مقررات این قانون در اختیار واجدین شرایط قرار می‌گیرد.
- ۱- کشت زمین باید با عرف کشت در محل مطابقت داشته و بدون عذروجه زمین معطل نماند.
- ۲- عملکرد روی زمین باید به گونه باشد که موجب اتلاف زمین نگردد.
- ۳- کشت روی زمین‌ها باید با توجه به نیازهای جامعه باشد.
- ۴- زمین‌های واگذار شده قابل انتقال و خرید و فروش (رسمی و غیررسمی) تبدیل و تفکیک نمی‌باشد، مگر با اجازه دولت.
- ۵- انتقال‌گیرنده زمین باید فاقد ممر درآمد دیگری بوده و شخصاً روی زمین کار کند و ساکن محل باشد مگر موارد استثنایی که تشخیص آن با مسئولین اجرایی است.
- ۶- مجموع زمین هر انتقال‌گیرنده باید کمتر از یک عرف محل نباشد.
- تبصره ۱- در مورد زمین موات پس از واگذاری دولت محیی مالک خواهد شد و دولت می‌تواند در مقابل ارائه امکانات نحوه استفاده از زمین را مشخص نماید و در صورت تخلف با پس گرفتن امکانات و هزینه‌های دولتی و پرداخت هزینه احیاء به محیی خلع ید خواهد کرد.
- تبصره ۲- عدم رعایت این ضوابط پس از اخطارهای لازم طبق آیین‌نامه، موجب خلع ید و از عهده خسارات وارده برآمدن توسط کشاورز می‌باشد مگر اینکه عذر زارع در معطل گذاردن زمین موجه باشد.
- تبصره ۳- اخطار خلع ید مزبور به وسیله مسئولین اجرایی و با اطلاع ستاد مرکزی انجام می‌گیرد.
- تبصره ۴- هزینه‌های انجام شده از طرف زارع پس از کسر خسارات وارده به او پرداخت خواهد شد.
۲. ماده ۲۱۳- بر اساس اصول هشتادم (۸۰)، ... قانون اساسی، اقدامات دولت در موارد ذیل قبلاً باید به تصویب مجلس برسد:
 - ۱- قرض و استقراض و کمک بلاعوض ۲- ...

۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۰۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۶ مجلس شورای اسلامی: طبق اصل ۸۰ قانون اساسی چون گرفتن و دادن وام یا کمک بدون عوض باید به تصویب مجلس برسد و این موضوع در ماده (۷) و بند «الف» ماده (۸۸) رعایت نگردیده است، لذا این موارد مغایر اصل مذکور شناخته شد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۵۶ مورخ ۸۷/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در بنیاد اروپایی مدیریت کیفیت مصوب ۱۳۸۷/۸/۸ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۸۰ قانون اساسی پرداخت کمک در هر مورد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا متن ماده واحده از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۴۴ مورخ ۸۷/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در فدراسیون بین‌المللی آموزش اولیاء مصوب ۱۳۸۷/۸/۷ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۸۰ قانون اساسی پرداخت کمک در هر مورد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا متن ماده واحده از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۷- به منظور ایجاد اشتغال مولد و تشویق بخش غیردولتی به سرمایه‌گذاری در امر تولید به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود حداکثر تا ده درصد (۱۰٪) از اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مندرج در قوانین بودجه سالانه را پس از تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور جهت پرداخت قسمتی از سود و کارمزد تسهیلات بانکی و کمک به عملیات زیربنایی سرمایه‌گذاری‌های بخش غیردولتی و یا وجوه اداره شده در جهت تحقق اهداف برنامه‌های مصوب اختصاص دهند.

آیین‌نامه اجرایی این ماده بنا به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. بند(الف) ماده ۸۸- کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی موضوع این ماده می‌توانند علاوه بر وجوهی که به منظور توسعه فعالیت بخش غیردولتی برای اعطای کمک‌های بلاعوض و وجوه اداره شده در بودجه‌های سالانه پیش‌بینی می‌شود تا میزان پنج درصد (۵٪) از اعتبارات هزینه‌ای و ده درصد (۱۰٪) از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای خود را برای توسعه فعالیت بخش‌های غیردولتی مربوط و کاهش تصدی دولت به صورت وام یا کمک بلاعوض براساس موافقتنامه متبادله با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور جهت احکام این ماده هزینه نمایند.

۲. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در «بنیاد اروپایی مدیریت کیفیت» عضویت یابد و نسبت به پرداخت حق عضویت مربوط اقدام نماید. تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت برعهده دولت است.

۳. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در «فدراسیون بین‌المللی آموزش اولیاء» عضویت یابد و نسبت به پرداخت حق عضویت مربوط اقدام نماید. تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت برعهده دولت است.

۶- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۴۲ مورخ ۸۷/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در انجمن فرهنگستان‌های علوم آسیا مصوب ۱۳۸۷/۸/۷ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۸۰ قانون اساسی پرداخت کمک در هر مورد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا متن ماده واحده از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۱)

۷- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۴۹ مورخ ۸۷/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در گروه مطالعات بین‌المللی مس مصوب ۱۳۸۷/۸/۸ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۸۰ قانون اساسی پرداخت کمک در هر مورد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا متن ماده واحده از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۲)

۸- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۶۲ مورخ ۸۷/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در فدراسیون بین‌المللی راه مصوب ۱۳۸۷/۸/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۸۰ قانون اساسی پرداخت کمک در هر مورد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا متن ماده واحده از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۳)

۹- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۵۷ مورخ ۸۷/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در اتحادیه بین‌المللی گاز مصوب ۱۳۸۷/۸/۸ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۸۰ قانون اساسی پرداخت کمک در هر مورد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا متن ماده واحده از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۴)

۱. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در «انجمن فرهنگستان‌های علوم آسیا» عضویت یابد و نسبت به پرداخت حق عضویت مربوط اقدام نماید. تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت برعهده دولت است.

۲. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در «گروه مطالعات بین‌المللی مس» عضویت یابد و نسبت به پرداخت حق عضویت مربوط اقدام نماید. تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت برعهده دولت است.

۳. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در «فدراسیون بین‌المللی راه» عضویت یابد و نسبت به پرداخت حق عضویت مربوط اقدام نماید. تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت برعهده دولت است.

۴. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در «اتحادیه بین‌المللی گاز» عضویت یابد و نسبت به پرداخت حق عضویت مربوط اقدام نماید. تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت برعهده دولت است.

۱۰- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۶۳ مورخ ۸۷/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مجموعه مدارک تحقیقات حمل و نقل بین‌المللی مصوب ۱۳۸۷/۸/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۸۰ قانون اساسی پرداخت کمک در هر مورد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا متن ماده واحده از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۱)

۱۱- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۵۰ مورخ ۸۷/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در مجمع کشورهای صادرکننده گاز مصوب ۱۳۸۷/۸/۸ مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه طبق اصل ۸۰ قانون اساسی پرداخت کمک در هر مورد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا متن ماده واحده از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۲)

۱۲- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۶۰ مورخ ۸۷/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در کمیسیون هیدروگرافی منطقه‌ای ناحیه دریایی راپمی مصوب ۱۳۸۷/۸/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۸۰ قانون اساسی پرداخت کمک در هر مورد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا متن ماده واحده از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۳)

۱۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۶۱ مورخ ۸۷/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در شورای حمل و نقل ریلی کشورهای مستقل مشترک‌المنافع مصوب ۱۳۸۷/۸/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۸۰ قانون اساسی پرداخت کمک در هر مورد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا متن ماده واحده از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۴)

۱. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در «مجموعه مدارک تحقیقات حمل و نقل بین‌المللی» عضویت یابد و نسبت به پرداخت حق عضویت مربوط اقدام نماید. تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت برعهده دولت است.

۲. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در «مجمع کشورهای صادرکننده گاز» عضویت یابد و نسبت به پرداخت حق عضویت مربوط اقدام نماید. تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت برعهده دولت است.

۳. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در «کمیسیون هیدروگرافی منطقه‌ای ناحیه دریایی راپمی» عضویت یابد و نسبت به پرداخت حق عضویت مربوط اقدام نماید. تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت برعهده دولت است.

۴. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در «شورای حمل و نقل ریلی کشورهای مستقل مشترک‌المنافع» عضویت یابد و نسبت به پرداخت حق عضویت مربوط اقدام نماید. تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت برعهده دولت است.

۱۴- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۶۶ مورخ ۸۷/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در فدراسیون ورزش دانشگاه‌های آسیا مصوب ۱۳۸۷/۸/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۸۰ قانون اساسی پرداخت کمک در هر مورد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا متن ماده واحده از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۱)

۱۵- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۶۵ مورخ ۸۷/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در قانون بین‌المللی متقدان تئاتر مصوب ۱۳۸۷/۸/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۸۰ قانون اساسی پرداخت کمک در هر مورد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا متن ماده واحده از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۲)

۱۶- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۴۳ مورخ ۸۷/۹/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در صندوق همبستگی اسلامی برای توسعه مصوب ۱۳۸۷/۸/۷ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه طبق اصل ۸۰ قانون اساسی پرداخت کمک در هر مورد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا متن ماده واحده از این جهت مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۳)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۲۸۳۵ و ۱۹ مورخ ۱۳۶۰/۴/۶ شورای نگهبان:

أخذ و پرداخت وام‌ها و کمک‌های یک دستگاه دولتی به دستگاه دیگر دولتی مشمول اصل ۸۰ قانون اساسی نمی‌باشد. ولی با توجه به اصل ۵۲ اگر متاهی به تغییری در ارقام بودجه شود تابع مراتب مقرر در قانون می‌باشد.

۱. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در «فدراسیون ورزش دانشگاه‌های آسیا» عضویت یابد و نسبت به پرداخت حق عضویت مربوط اقدام نماید. تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت برعهده دولت است.

۲. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در «قانون بین‌المللی متقدان تئاتر» عضویت یابد و نسبت به پرداخت حق عضویت مربوط اقدام نماید. تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت برعهده دولت است.

۳. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در «صندوق همبستگی اسلامی برای توسعه» عضویت یابد و نسبت به پرداخت حق عضویت مربوط اقدام نماید. تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت برعهده دولت است.

ج - نظرات مشورتی

۱- نظریه مشورتی شماره ۴۲۹۹ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۲۸ شورای نگهبان:

چون موافقتنامه مذکور لغو نشده و اعتبار قانونی آن باقی است، تمدید آن به نحوی که در نامه مذکور بیان گردیده، نیازی به تصویب مجلس شورای اسلامی نداشته و با قانون اساسی مغایرت ندارد. این نظریه به عنوان تفسیر قانون اساسی نمی‌باشد.

۲- نظریه مشورتی شماره ۴۶۸۳ مورخ ۱۳۶۱/۳/۲۰ شورای نگهبان:

به طور کلی هر قراردادی که اعتبار قانونی آن به قوت خود باقی باشد و در آن تمدید قرارداد یا تمدید مهلت استفاده از وام پیش‌بینی شده باشد و همچنین در قراردادهایی که برحسب تصویب شورای انقلاب مدت آن تمدید شده باشد، تمدید مدت و مهلت استفاده از آن نیاز به تصویب مجلس شورای اسلامی ندارد و در قراردادهایی که پیش‌بینی این جهت نشده باشد نیاز به تصویب مجلس دارد». لازم به تذکر است این نظریه به عنوان تفسیر قانون اساسی نمی‌باشد.

اصل هشتاد و یکم

دادن امتیاز تشکیل شرکت‌ها و مؤسسات در امور تجارتی و صنعتی و کشاورزی و معادن و خدمات به خارجی‌ان مطلقاً ممنوع است.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۵۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب مورخ ۱۳۷۵/۱/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱- تأسیس مؤسسات اعتباری غیربانکی نسبت به طرف خارجی در تبصره ۲ ماده واحده مغایر اصل ۸۱ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)
 ۲-۱- اطلاق افتتاح شعب نسبت به مؤسسات اعتباری خارجی در تبصره ۲ ماده واحده مغایر اصل ۸۱ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۴۰۲۶ مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۱۶ شورای نگهبان در خصوص اصلاح لایحه اصلاح قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۷/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۹ شورای نگهبان درخصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۴- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۳۲۹ مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۱. تبصره ۲- تأسیس بانک ایرانی با حداقل ۵۱٪ سهام دولتی و افتتاح شعب بانک خارجی (با توجه به ذیل اصل ۴۴ قانون اساسی) و تأسیس مؤسسات اعتباری غیربانکی اعم از ایرانی یا خارجی و افتتاح شعب آنها در مناطق آزاد و تصویب اساسنامه آنها با پیشنهاد سازمان، تأیید بانک مرکزی و تصویب هیأت وزیران انجام خواهد شد.
 ۲. همان.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و چهارم قانون اساسی، بند دوازدهم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند دوم.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و چهارم، بند بیست و سوم.

۵- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی^(۱)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری مورخ ۱۳۶۰/۲/۲ شورای نگهبان:

شرکت‌های خارجی که با دستگاه‌های دولتی ایران قرارداد قانونی منعقد نموده‌اند می‌توانند جهت انجام امور قانونی و فعالیت‌های خود در حدود قراردادهای منعقد شده طبق ماده ۳ قانون ثبت شرکت‌ها به ثبت شعب خود در ایران مبادرت نمایند و این امر با اصل ۸۱ قانون اساسی مغایرتی ندارد.

۲- نظریه تفسیری شماره ۱۷۲۳ ر ۲۴ مورخ ۱۳۶۰/۲/۳ شورای نگهبان:

در هر دو موردی که سؤال شده با توجه به قیودی که در نامه مرقوم شده، مغایر با قانون اساسی شناخته نشد.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و چهارم، بند بیست و چهارم.

اصل هشتاد و دوم

استخدام کارشناسان خارجی از طرف دولت ممنوع است مگر در موارد ضرورت با تصویب مجلس شورای اسلامی.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۴۰۶۵ مورخ ۶۰/۹/۲۴ شورای نگهبان درخصوص لایحه راجع به استفاده از خدمات اشخاص حقیقی و حقوقی ایرانی یا خارجی به منظور استیفاء حقوق ملت ایران در دعاوی ایران علیه خارجیان و بالعکس مصوب مورخ ۶۰/۹/۲۲ مجلس شورای اسلامی: به علت مغایرت عبارت «در صورت نیاز» با ضرورت فعلی به نظر اکثریت اعضای شورا مغایر اصل ۸۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۴۱۰۰ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه بکار گماردن متخصصین رشته‌های پزشکی خارجی به وزارت بهداشتی مصوب مورخ ۱۳۶۰/۹/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه از قانون اساسی استفاده می‌شود که ضرورت مذکور در اصل ۸۲ قانون اساسی فعلی است و تشخیص موارد آن با مجلس شورای اسلامی است و تعیین حدود آن مستلزم تعیین تعداد کارشناسان است ماده واحده به لحاظ اینکه فاقد تعیین تعداد کارشناس است و علاوه تشخیص موارد ضرورت را به عهده وزارت بهداشتی با تأیید هیأت سه نفری گذارده و شامل ضرورت‌های بعدی و غیرفعلی می‌شود، مغایر اصل ۸۲ قانون اساسی است.^(۲)

۱. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود برای اجرای مطلوب بیانیه الجزایر و دفاع مؤثر در دعاوی مطروحه علیه ایران و دعاوی علیه خارجیان به منظور استیفاء حقوق ملت ایران در صورت نیاز بدون رعایت مقررات اداری استخدامی و محاسبات عمومی و بودجه‌ای و محدودیت‌های خرید خدمت و پرداخت‌های مستمر و غیرمستمر کارکنان دولت از خدمات اشخاص حقیقی و حقوقی ایرانی و یا خارجی با رعایت شرایط ذیل به صورت تمام وقت یا نیمه وقت و یا قراردادی و یا کارمزدی برای مدت و یا خدمت معین استفاده نماید.

۲. ماده واحده - با توجه به اصل ۸۲ قانون اساسی به وزارت بهداشتی جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود که در موارد ضروری نسبت به کار گماردن پزشکان خارجی با اولویت تدین به اسلام پس از تأیید هیأت سه نفری مرکب از نمایندگان ذی‌صلاح وزارتخانه‌های بهداشتی و خارجه و علوم و آموزش عالی به انتخاب وزیر مربوطه به مدت ۲ سال در جهت رفع نیازهای موجود در مناطق محروم و نیازمند کشور اقدام کند.

۳- نظریه شماره ۱۶۵۲ مورخ ۱۳۳۸/۱۱/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه روز سه‌شنبه نوزدهم دی ماه ۱۳۳۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۴۷ از این جهت که رعایت مفاد اصل ۸۲ قانون اساسی در آن نشده است مغایر با اصل مذکور شناخته شد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۳۶۵ مورخ ۱۳۷۵/۲/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه تأسیس شرکت دولتی مرکز نگهداری و تعمیرات جزئی یا کلی هواپیماهای بازرگانی غیرنظامی مصوب ۱۳۵۷/۲/۲ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق تبصره ماده ۱ که استفاده از اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی را مجاز شمرده مغایر ملاک اصل ۸۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۳۸۸ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۶ کل کشور مصوب ۱۳۷۵/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی:

بند(ز) تبصره ۲۹ در خصوص سرمایه‌گذاری خارجی مغایر ملاک اصل ۸۲ قانون اساسی است.^(۳)

۱. تبصره ۴۷- به وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اجازه داده می‌شود از اعضای هیأت علمی غیرایرانی خارج از کشور (با اولویت مسلمان بودن) صرفاً برای تدریس در دوره دکترا دعوت به کار نماید.

۲. تبصره ماده ۱- شرکت مجاز است در اجرای تمام یا قسمتی از وظایف فنی و تخصصی خود، در قالب مرکزی که ایجاد می‌کند، برای مدت هفده سال از اشخاص حقیقی یا حقوقی اعم از داخلی یا خارجی استفاده نماید.

۳. بند ز تبصره ۲۹- به وزارت نیرو اجازه داده می‌شود تأمین منابع مالی و اجرای طرح‌های تولید برق را در سقف اهداف برنامه دوم توسعه و بند(م) تبصره(۲۲) این برنامه به شرکت و یا شرکت‌ها و مؤسسات داخلی و خارجی که آمادگی شرکت در این امر را دارند واگذار نماید. نیروگاه‌های احداث شده بر طبق این تبصره تحت مالکیت شرکت توابع خواهد بود و وزارت نیرو مکلف است در قبال سرمایه‌گذاری طرح‌های موضوع این تبصره منافع بهره‌برداری از آنها را تا استهلاك هزینه سرمایه‌گذار با حفظ مالکیت شرکت توانیر به شرکت‌های مربوطه واگذار نماید. رعایت قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی در مورد اجرای طرح‌های فوق‌الذکر الزامی است. همچنین تعهدات ارزی این بند منحصرأ در سقف بند(م) و جدول شماره (۱۴) تبصره(۲۲) قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران قابل انجام است. وزارت نیرو آیین‌نامه نحوه محاسبه استهلاك هزینه سرمایه‌گذار و نرخ اجاره خدمات بهره‌برداری را ظرف دو ماه تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رساند.

۶- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

در بند یک ماده ۲۱۳ عبارت مبهم است با آوردن عین عبارت اصل ۸۰ رفع ابهام خواهد شد و در بند ۲ اطلاق استخدام کارشناسان خارجی که شامل غیر موارد ضرورت هم می‌شود خلاف اصل ۸۲ قانون اساسی است و در بند ۳ چون استناد به اصل ۸۳ قانون اساسی شده باید این بند همانند اصل مذکور اصلاح گردد. بند ۴ نیز چون مستند به اصل ۱۳۹ می‌باشد باید مطابق اصل مزبور اصلاح شود.^(۱)

۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۹ شورای نگهبان درخصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۲)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۱۳۸۴ مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۴ شورای نگهبان:

بکار گرفتن کارشناسان خارجی و استفاده از تخصص آنان به طور موقت در ارتش، عضویت در ارتش که در اصل ۱۴۵ قانون اساسی ممنوع شده محسوب نمی‌گردد. طبیعی است طبق اصل ۸۲ قانون مزبور استخدام کارشناسان خارجی در موارد ضرورت با تصویب مجلس شورای اسلامی امکان‌پذیر است.

۲- نظریه تفسیری شماره ۱۷۲۳ ر ۲۴- مورخ ۱۳۶۰/۲/۳ شورای نگهبان^(۳)

۱. ماده ۲۱۳- بر اساس اصول هشتادم (۸۰)، هشتاد و دوم، (۸۲)، هشتاد و سوم (۸۳) و یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی، اقدامات دولت در موارد ذیل قبلاً باید به تصویب مجلس برسد:

۱- قرض و استقراض و کمک بلاعوض.

۲- استخدام کارشناسان خارجی.

۳- فروش بناها و اموال دولتی و نفایس ملی منحصر به فرد.

۴- صلح دعاوی خارجی و موارد مهم داخلی.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند دوم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و یکم، نظر تفسیری.

۳- نظریه تفسیری شماره ۳۱۷۹ مورخ ۱۳۶۰/۵/۱۴ شورای نگهبان:

به نظر اعضای شورا همانطور که در اصل ۸۲ قانون اساسی تصریح شده است استخدام کارشناسان خارجی فقط در موارد ضرورت با تصویب مجلس شورای اسلامی امکان‌پذیر است بنابراین در مورد سؤال نیز استخدام کارشناس خارجی باید با تصویب مجلس باشد.

اصل هشتاد و سوم

بناها و اموالی دولتی که از نفایس ملی باشد قابل انتقال به غیر نیست مگر با تصویب مجلس شورای اسلامی، آن هم در صورتی که از نفایس منحصر به فرد نباشد.

۱- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۷۵۸ مورخ ۱۳۷۹/۶/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه علمی و آموزشی بین جمهوری اسلامی ایران و دولت کویت مصوب ۱۳۷۹/۵/۲۳ مجلس شورای اسلامی: اطلاق ماده ۱۳ چون شامل انتقال اموال دولتی که از نفایس ملی می‌باشد نیز می‌گردد مغایر اصل ۸۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۰۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۴- نظریه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور مصوب روز پنجشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

در بند الحاقی یک تبصره (۷) اطلاق تجویز فروش بخشی از آثار غیرقابل نمایش موجود، چون شامل مواردی که فروش آن مستلزم انجام اعمال حرامی از قبیل اشاعه فحشاء و منافعی عفت می‌باشد، از این جهت خلاف موازین شرع شناخته شد و نیز چون شامل مواردی می‌شود که آن آثار از نفایس ملی و یا منحصر به فرد باشد، از این جهت مغایر اصل ۸۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و دوم قانون اساسی، بند چهارم.

۲. ماده ۱۳- تقویت همکاری بین دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقات علمی دو کشور از طریق مبادله استاد، دانشجو، محقق و همچنین تبادل تجربیات و کتب و اسناد و نسخه‌های خطی قدیمی.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی‌ام.

۴. بند الحاقی ۱- به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی اجازه داده می‌شود بخشی از آثار غیرقابل نمایش موجود را از طریق مزایده به فروش برساند و وجوه حاصل را به حساب درآمد عمومی کشور ردیف ۸۹۱۱۰۰ (نزد خزانه‌داری کل) واریز و معادل آن را تا سقف دویست میلیارد (۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال از ردیف ۳۰۲۰۲۳۱۴ صرف خرید آثار ملی و فرهنگی موجود داخلی و خارجی نماید.

۵- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان درخصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق بند(ز) ماده(۱۴۸) از این جهت که شامل نفایس ملی می‌شود مغایر اصل ۸۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۱۴۸- به منظور کاهش حجم تصدی‌ها و افزایش مشارکت مردم در اداره امور کشور و کوچک‌سازی دولت، اقدام‌های ذیل انجام می‌شود:

الف - ... ز - ممنوعیت ایجاد، اداره هرگونه مهمانسرا، زائرسرا، مجتمع مسکونی، رفاهی، درمانی، فضاهای ورزشی و تفریحی و نظایر آن، توسط دستگاه‌های موضوع ماده(۱۶۵) این قانون، کلیه دستگاه‌های دولتی موظفند، این نوع تأسیسات و خدمات یا بهره‌برداری از آنها را حداکثر تا پایان سال سوم برنامه چهارم، به بخش غیردولتی واگذار نمایند. موارد مستثنی با پیشنهاد دستگاه اجرایی مربوط و تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و تصویب هیأت وزیران بلامانع است.

اصل هشتاد و چهارم

هر نماینده در برابر تمام ملت مسئول است و حق دارد در همه مسائل داخلی و خارجی کشور اظهارنظر نماید.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:
ذکر کلمه «رفتارها» در تبصره یک ماده ۷۶ خلاف اصول ۸۴ و ۸۶ قانون اساسی است.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره م/۳۰۹۳ مورخ ۱۳۶۰/۵/۸ شورای نگهبان^(۲)

۲- نظریه تفسیری شماره ۴۲۳۷ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۸ شورای نگهبان:

جنابعالی نماینده مجلس شورای اسلامی هستید و شرعاً و به موجب سوگندی که یاد کرده‌اید موظفید در مقام نمایندگی مجلس طبق اصل ۸۸ قانون اساسی هرگونه توضیح و سئوالی را که لازم بدانید از وزیر مسئول بنمایید و طبق اصل ۸۴ قانون اساسی در برابر تمام ملت مسئولید و حق دارید در همه مسائل داخلی و خارجی کشور اظهارنظر نمایید و مطابق اصل ۸۶ قانون اساسی در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهارنظر و رأی کاملاً آزاد می‌باشید. بنابراین می‌توانید رابطه تصویب‌نامه هیأت وزیران را با اصل ۱۳۶ قانون اساسی از هیأت دولت سئوال نمایید. بدیهی است اگر خارج از حدود این اصل باشد قانونی نیست و عمل به آن تخلف از قانون می‌باشد.

۳- نظریه تفسیری شماره ۲۴۳۹ مورخ ۱۳۶۱/۱/۱۷ شورای نگهبان^(۳)

۱. تبصره ۱ ماده ۷۶- وظایف نمایندگی شامل نطق قبل از دستور، بحث‌های داخل دستور، بحث‌های جلسات کمیسیون‌ها، اظهار نظرات و رفتارهایی که برای اعمال اصل هشتاد و چهارم (۸۴) قانون اساسی انجام می‌شود و سایر موارد نظارتی و قانونی است.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و ششم، نظر تفسیری.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و ششم، نظر تفسیری.

اصل هشتاد و پنجم

مصوب ۱۳۶۸: سمت نمایندگی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست. مجلس نمی‌تواند اختیار قانونگذاری را به شخص یا هیأتی واگذار کند ولی در موارد ضروری می‌تواند اختیار وضع بعضی از قوانین را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیون‌های داخلی خود تفویض کند، در این صورت این قوانین در مدتی که مجلس تعیین می‌نماید به صورت آزمایشی اجرا می‌شود و تصویب نهایی آنها با مجلس خواهد بود. همچنین مجلس شورای اسلامی می‌تواند تصویب دائمی اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها، مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیون‌های ذیربط واگذار کند و یا اجازه تصویب آنها را به دولت بدهد. در این صورت مصوبات دولت نباید با اصول و احکام مذهب رسمی کشور و یا قانون اساسی مغایرت داشته باشد، تشخیص این امر به ترتیب مذکور در اصل نود و ششم با شورای نگهبان است. علاوه بر این، مصوبات دولت نباید مخالف قوانین و مقررات عمومی کشور باشد و به منظور بررسی و اعلام عدم مغایرت آنها با قوانین مزبور باید ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): سمت نمایندگی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست. مجلس نمی‌تواند اختیار قانونگذاری را به شخص یا هیأتی واگذار کند، ولی در موارد ضروری می‌تواند اختیار وضع بعضی از قوانین را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیون‌های داخلی خود تفویض کند، در این صورت این قوانین در مدتی که مجلس تعیین می‌نماید به صورت آزمایشی اجرا می‌شود و تصویب نهایی آنها با مجلس خواهد بود.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۲۹۳۴ مورخ ۶۰/۴/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاقیه ماده ۲۶۸ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۶۰/۳/۱۷ کمیسیون امور اقتصادی و دارایی مجلس شورای اسلامی:

مطابق اصل ۵۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اعمال قوه مقننه از طریق مجلس شورای اسلامی است و طبق اصل ۸۵ مجلس نمی‌تواند اختیار قانونگذاری را به شخص یا هیأتی واگذار کند و تنها در موارد ضرورت ممکن است اختیار وضع بعضی از قوانین را به کمیسیون‌های داخلی خود تفویض کند، آنهم با تعیین مدت معین برای اجرا به صورت آزمایشی و قید اینکه تصویب نهایی با خود مجلس است، بنابراین در نظام جمهوری اسلامی و در سایه حکومت قانون اساسی جمهوری اسلامی هنگامی کمیسیون‌های داخلی

مجلس می‌تواند به وضع برخی از قوانین بپردازد که این اختیار صریحاً از ناحیه مجلس شورای اسلامی به آنها تفویض گردد. ماده ۵۹ قانون امور گمرکی مصوب خردادماه ۵۰ و ماده ۳۹۷ آیین‌نامه اجرایی قانون مزبور مصوب فروردین‌ماه ۵۱ حق تصویب آیین‌نامه و یا تغییر و اصلاح آن را به کمیسیون دارایی مجلس شورای ملی واگذار کرده، در حالی که با تغییر رژیم موضوع ماده ۵۹ و ۳۹۷ قانون و آیین‌نامه امور گمرکی متفی شد. زیرا دیگر کمیسیون دارایی مجلس شورای ملی وجود خارجی ندارد، بلکه مجلسی جدید در نظامی جدید و کمیسیون‌هایی به سبک جدید به وجود آمده است و همانطور که در نامه م/۲۷۰۶ مورخ ۶۰/۴/۳ شورای نگهبان اشاره شد کمیسیون مجلس شورای اسلامی جانشین کمیسیون مجلس شورای ملی سابق نمی‌باشد و بنابراین ماده ۵۹ قانون و ۳۹۷ آیین‌نامه امور گمرکی به لحاظ انتفاء موضوع شامل کمیسیون دارایی مجلس شورای اسلامی نمی‌شود و چنانچه کمیسیون بخواهد امری را تصویب کند باید طبق اصل ۸۵ قانون اساسی از مجلس اختیار گرفته باشد و اینکه در نامه شماره م/۲۷۰۴ مورخ ۶۰/۴/۲۶ شورای نگهبان اصلاح رقم مذکور در ماده ۲۵ آیین‌نامه معاملات دولتی تأیید شده، از این جهت بود که سوابق امر به طور کامل از مجلس ارسال نشده بود و شورای نگهبان با این تصور که مجلس شورای اسلامی حق تصویب را به کمیسیون واگذار نمود، آن را تأیید کرده است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۴۰۴۰ مورخ ۱۳۶۰/۹/۱۷ شورای نگهبان درخصوص لایحه دیوان عدالت اداری مصوب جلسه روز شنبه مورخ ۶۰/۹/۴ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده ۱۰ که تعیین تخلفات رؤسا و اعضای علی‌البدل و مشاورین دیوان را به موجب آیین‌نامه مصوب شورای عالی قضایی قرار داده با توجه به اینکه این امر نیاز به قانون دارد، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است. قسمت اخیر ماده ۱۷ «مگر اینکه برابر آیین‌نامه مصوب شورای عالی قضایی وضع دیگری اتخاذ شود» نیز چون به شورای عالی

۱. ماده واحده - کشف هر نوع خلاف قبل و یا بعد از ترخیص و خروج کالا از گمرک که متضمن زیان مالی دولت بوده و مستلزم اخذ تفاوت حقوق گمرکی و یا سود بازرگانی یا عوارض یا هزینه و یا هر نوع حقوق دیگر باشد جریمه متعلقه حسب مورد بر طبق ملحقات ذیل ماده ۲۶۸ آیین‌نامه اجرایی قانون امورگمرکی باید وصول گردد. تبصره - علاوه بر رعایت مواد مندرج در ملحقات ذیل ماده ۲۶۸ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی عدم قید توضیحات کامل از لحاظ مشخصات کالا در اظهارنامه تسلیمی به گمرک و همچنین اشتباه در محاسبات مستلزم اخذ جریمه از ده تا صد در صد ما به التفاوت خواهد بود. مقررات این ماده از تاریخ تصویب قابل اجرا است. اصلاحیه فوق مشتمل بر ماده واحده و یک تبصره در جلسه ۱۷ خرداد ماده ۱۳۶۰ به تصویب کمیسیون امور اقتصادی و دارایی رسیده است.

قضایی امکان می‌دهد تغییراتی در قانون آیین دادرسی مدنی در مورد ابلاغ بدهد خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۱)

۳- نظریه شماره ۴۷۴۳ مورخ ۱۳۶۱/۴/۳ شورای نگهبان درخصوص طرح توزیع عادلانه آب مصوب مجلس علنی ۶۱/۳/۱۷ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۴- نظریه شماره ۸۱۰۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۲/۲۶ شورای نگهبان درخصوص لایحه بودجه سال ۱۳۶۲ کل کشور مصوب جلسه علنی روز پنجشنبه ۱۳۶۱/۱۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی: بند (۲) تبصره ۷۸ که اختیاراتی را به هیأت دولت واگذار نموده، که قانونگذاری بوده و در صلاحیت مجلس شورای اسلامی می‌باشد مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۵- نظریه شماره ۸۲۴۶ مورخ ۱۳۶۲/۱/۱۸ شورای نگهبان درخصوص لایحه تشکیل جهاد سازندگی مصوب جلسه روز پنجشنبه مورخ ۱۳۶۱/۱۲/۲۶ کمیسیون ویژه جهاد سازندگی مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اینکه طرح مذکور قبلاً در مجلس شورای اسلامی مطرح شده و به شور دوم رسیده و قسمتی از مواد آن هم به تصویب رسیده است، اصل ۸۵ قانون اساسی از صورتی که نسبت به این طرح معمول شده منصرف است و طبق قانون اساسی باید در جلسات عمومی مجلس شورای اسلامی مطرح و رد یا تصویب گردد.^(۴)

۱. ماده ۱۰- به تخلفات انتظامی رؤسا و اعضای علی‌البدل و مشاورین دیوان در دادگاه انتظامی قضات رسیدگی خواهد شد.

تبصره - تخلفات رؤسا و اعضای علی‌البدل و مشاورین دیوان به موجب آیین‌نامه‌ای که به تصویب شورای عالی قضایی می‌رسد معین می‌شود.

ماده ۱۷. ابلاغ اوراق و احکام و تصمیمات دیوان به وسیله مأمورین ابلاغ و و اجرای دادگستری و با ضوابط آیین دادرسی مدنی می‌باشد مگر اینکه برابر آیین‌نامه مصوب شورای عالی قضایی وضع دیگری اتخاذ شود.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و سه قانون اساسی، بند یکم.

۳. بند ۲ تبصره ۷۸- موارد معافیت از پرداخت تمام یا قسمتی از بها و هزینه مذکور و همچنین میزان هزینه تمدید گذرنامه عادی و هزینه صدور و تمدید اسناد در حکم گذرنامه و برگ گذر بیگانگان و همچنین موارد معافیت از پرداخت تمام یا قسمتی از هزینه‌های مذکور به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف یک ماه از تاریخ تصویب این قانون بنا به پیشنهاد مشترک وزارت امور خارجه و وزارت کشور با جلب نظر وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت فرهنگ و آموزش عالی و وزارت دادگستری به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۴. برای اطلاع از متن طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان درخصوص مصوبات دوره اول مجلس شورای اسلامی، انتشارات ریاست جمهوری، ۱۳۸۹، صص ۳۴۳-۳۳۹.

۶- نظریه شماره ۸۵۱۲ مورخ ۱۳۶۲/۲/۱۵ شورای نگهبان درخصوص طرح قانونی اصلاح قانون و مقررات دیوان محاسبات مصوب ۱۳۶۲/۱/۳۰ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۷- نظریه شماره ۸۷۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۳/۱۲ شورای نگهبان درخصوص طرح تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه ۱۳۶۱/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:
چون مواردی که در ماده ۵ و تبصره آن موکول به اذن حاکم شرع شده است، مواردی است که با حقوق افراد و حرمت حیثیات آنها ارتباط دارد و این موارد به طور تفصیل در قانون معلوم نشده است و احاله آن به مقامات قضایی و اجرایی قانونگذاری است. با اصل ۸۵ قانون اساسی مغایر است.^(۲)

۸- نظریه شماره ۸۸۸۶ مورخ ۱۳۶۲/۳/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه خدمت نیمه وقت بانوان مصوب ۶۲/۳/۵ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۹- نظریه شماره ۱۰۸۹۵ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۶۴ مصوب مجلس شورای اسلامی:
موارد مذکور در بند (ج) تبصره ۳ باید در بودجه به تفصیل مشخص و معین شود و احاله تعیین آن به آیین نامه اجرایی با اصل ۸۵ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۴)

۱۰- نظریه شماره ۵۴۵۳ مورخ ۱۳۶۱/۶/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی مصوب مورخ ۶۱/۶/۱۵ مجلس شورای اسلامی:
ماده ۱۳ که تعیین ضوابط اجازه تأمین و توسعه و انتقال مؤسسات پزشکی را در تمام کشور به عهده آیین نامه می گذارد، به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان مغایر اصل ۸۵

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و چهارم، بند یکم.

۲. ماده ۵- برای صدور اجازه در اموری که انجام آن موکول به اذن حاکم شرع است شورایعالی قضایی برای هر مرکز اطلاعاتی قاضی شرع تعیین می کند. تبصره - تعیین امور مذکور در ماده فوق بعهد شورایعالی قضایی است.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و دوم، بند یکم.

۴. بند (ج) تبصره ۳- آیین نامه اجرایی این تبصره در مورد مبلغ و حد اعتبارات هر بخش، مدت و تعیین مناطق محروم یا مستعد و توزیع اعتبارات بین این مناطق و سایر شرایط اعتبارات مذکور در این تبصره ظرف مدت یک ماه از تاریخ ابلاغ این قانون توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سازمان برنامه و بودجه و وزارت کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۱- نظریه شماره ۵۱۱۳ مورخ ۱۳۶۴/۹/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه واگذاری پرداخت حقوق و مزایای ماهیانه وراث شهدا و مفقودین نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و کارمندان کشوری به بنیاد شهید انقلاب اسلامی مصوب جلسه علنی روز یکشنبه ۱۳۶۴/۹/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

به نظر اکثریت اعضا ذیل تبصره ۴ لایحه مذکور که تقسیم و تعیین سهمیه هر یک از وراث را طبق ضوابط بنیاد شهید مقرر کرده و در صورتی که این ضوابط به موجب قانون تعیین نشده باشد و تبصره ۶ از این لحاظ که تعیین مقرری مستمری‌بگیران وراث را به موجب آیین‌نامه مقرر کرده است مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۲- نظریه شماره ۶۴۸۸ مورخ ۱۳۶۵/۵/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تشدید مجازات محترکان و گرانفروشان مصوب در روز پنجشنبه مورخ ۱۳۶۵/۵/۹ مجلس شورای اسلامی:

مواد ۲ و ۴ مصوبه که تعیین مقدار مجازات به هیأت چهار نفره ارجاع شده بدون اینکه طرح مجدد آن در مجلس و تصویب مجلس شورای اسلامی قید شده باشد مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱۳- به منظور توزیع عادلانه امکانات بخش دولتی و بخش خصوصی در سطح کشور و تأمین سلامت ساکنان مناطق محروم از تاریخ تصویب این قانون، اجازه تأسیس، توسعه و انتقال مؤسسات بهداشتی و درمانی نظیر بیمارستان، پلی کلینیک، داروخانه، آزمایشگاه و بخش رادیولوژی در تمام کشور طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط شورای عالی بهداشت و درمان و آموزش پزشکی تهیه می‌شود و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. تبصره - از تاریخ تصویب این قانون ایجاد و تأسیس مطب جدید در استان تهران و شهرهای شیراز و اصفهان و تبریز و مشهد ممنوع است.

۲. تبصره ۴- نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت مکلف‌اند پس از احراز شهادت و تعیین وراث شهدا و مفقودین و میزان حقوق مستمری آنان و انجام سایر امور مربوط برابر قوانین و مقررات جاری مراتب را به منظور برقراری حقوق و مزایای مستمر ماهانه به بنیاد شهید انقلاب اسلامی اعلام نمایند. کیفیت تقسیم و تعیین سهمیه هر یک از وراث شهدا و مفقودین بر اساس ضوابط بنیاد شهید انقلاب اسلامی خواهد بود. تبصره ۶- آیین‌نامه اجرایی این قانون و تعیین مقرری مستمری‌بگیران وراث توسط بنیاد شهید انقلاب اسلامی با هماهنگی وزارتخانه‌های سپاه و دفاع و کشور و سازمان امور اداری و استخدامی کشور ظرف مدت سه ماه تهیه و پس از تصویب هیأت وزیران به مورد اجرا گذاشته خواهد شد.

۳. ماده ۲- هرکس مواد غذایی موضوع بند «الف» ماده ۱ را احتکار نماید محکوم محسوب شده و به مجازاتی که توسط هیأت چهارنفره که از ناحیه حضرت امام مدظله‌العالی تعیین شده‌اند معین می‌گردد محکوم می‌شوند. ماده ۴- معاون و شریک در جرایم فوق مجازات محکوم را خواهد داشت و در صورتی که این اشخاص کارمند دولت و یا شرکت‌های دولتی باشند به انفصال دائم از خدمات دولتی محکوم خواهد شد.

۱۳- نظریه شماره ۹۲۲۹ مورخ ۱۳۶۷/۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه روز سه‌شنبه بیست و چهارم شهریور ماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه قسمت دوم بند ۶ ماده ۲ قانون گذاری است با اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۱۴- نظریه شماره ۱۰۰۳۰ مورخ ۱۳۶۶/۱۰/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش مصوب جلسه روز پنجشنبه نوزدهم آذر ماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه در تبصره ماده ۷ حدود صلاحیت علمی و اخلاقی ذکر نشده است مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۲)

۱۵- نظریه شماره ۱۰۲۲۴ مورخ ۱۳۶۶/۱۱/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه مقررات مالی، اداری، استخدامی و تشکیلات جهاد سازندگی مصوب جلسه روز پنجشنبه هفدهم دی ماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی: ترتیب مذکور در ماده ۸۵ قانون گذاری است و خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۳)

۱۶- نظریه شماره ۲۲۲۳ مورخ ۱۳۶۴/۱/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی تمدید قانون تأسیس وزارت صنایع سنگین مصوب جلسه مورخ ۱۳۶۴/۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی: به نظر اکثریت اعضای شورا مصوبه مزبور با اصل ۸۵ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۴)

۱. بند ۶- رسیدگی به تخلفات صنفی شاغلین حرف پزشکی که عنوان جرایم عمومی را نداشته باشد بر عهده هیأت‌های انتظامی رسیدگی به تخلفات پزشکان می‌باشد. طرز تشکیل هیأت‌های مذکور، وظایف و حدود اختیارات آنها به موجب آیین‌نامه‌ای می‌باشد که توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۲. تبصره ماده ۷- وزارت مکلف است به اشخاص حقیقی و حقوقی که دارای صلاحیت‌های علمی و اخلاقی بوده و متقاضی تأسیس و اداره مدارس ابتدایی، راهنمایی و متوسطه با هزینه خود و همیاری مردم و اولیای دانش‌آموزان باشند و متعهد شوند که در چهارچوب سیاست‌ها و اهداف جمهوری اسلامی ایران فعالیت نمایند مجوزهای لازم را اعطا کند.

۳. ماده ۸۵- حقوق و مزایا، مرخصی و سوابق سنواتی آن عده از اعضا که در جبهه خدمت می‌نمایند طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که با پیشنهاد جهاد به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۴. ماده واحده- قانون تأسیس وزارت صنایع سنگین از تاریخ انقضای آن به مدت شش ماه تمدید می‌گردد. تبصره ۱- بودجه این طرح قانونی از محل ردیف‌های بودجه مربوط به وزارت صنایع سنگین برای سال ۱۳۶۴ که قبلاً تأمین شده است خواهد بود

تبصره ۲- این ماده واحده از تاریخ تصویب لازم‌الاجرا خواهد بود.

۱۷- نظریه شماره ۹۸۵۵ مورخ ۱۳۶۶/۹/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه کار مصوب جلسه روز یکشنبه بیست و چهارم آبان‌ماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی:

۱۷-۱- ماده ۳۲ خلاف موازین شرعی است و تبصره آن نیز چون در حد قانونگذاری است خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱۷-۲- ماده ۱۶۴ خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۲)

۱۷-۳- ماده ۱۸۶- تفویض وضع شرایط کار در موارد مذکور به آیین‌نامه خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۳)

۱۸- نظریه شماره ۳۱۳۲ مورخ ۱۳۶۷/۹/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه تأسیس شرکت سهامی خاص تأمین ماشین‌آلات و تجهیزات راهسازی و راهداری مصوب جلسه روز یکشنبه ششم آذرماه ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی:

تفویض اختیار در تصویب اساسنامه مذکور در تبصره ۲ ماده واحده به هیأت وزیران خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۴)

۱. ماده ۳۲- اگر خاتمه قرارداد کار در نتیجه کاهش توانایی‌های جسمی و فکری کارگر باشد (بنا بر تشخیص کمیسیون پزشکی سازمان بهداشت و درمان منطقه باشد. با معرفی شورای اسلامی کار و یا نمایندگان قانونی کارگر) کارفرما مکلف است به نسبت هر سال سابقه خدمت، حقوقی به میزان مشخص شده در جدول ذیل پرداخت نماید:

الف - افراد کمتر از پنج سال سابقه کار به نسبت هر سال ۱۲۰ روز.

ب - افراد بین پنج الی ده سال سابقه کار به نسبت هر سال ۹۰ روز.

ج - افراد بین ده الی پانزده سال سابقه کار به نسبت هر سال ۷۵ روز.

د - افراد دارای پانزده سال سابقه کار به بالا به نسبت هر سال ۶۰ روز.

تبصره - موارد از کارافتادگی کلی و جزیی و یا بیماری‌های حرفه‌ای و غیرحرفه‌ای ناشی از کار و فوت کارگر و میزان قصور کارفرما در انجام وظایف محوله قانونی که منجر به خاتمه قرارداد کار می‌شود بر اساس دستورالعمل‌هایی خواهد بود که به تصویب شورای عالی کار خواهد رسید و میزان خسارت اخراج در موارد فوق در هر حال از ۶۰ روز کمتر و از ۱۲۰ روز بیشتر نخواهد بود.

۲. ماده ۱۶۴- مقررات مربوط به انتخاب اعضای هیأت تشخیص چگونگی تشکیل جلسات آن و نحوه انتخاب مشاوران هیأت حل اختلاف توسط وزارت کار و امور اجتماعی تهیه و به تصویب شورای عالی کار خواهد رسید.

۳. ماده ۱۸۶- شرایط کار (موضوع فصل سوم این قانون) در خصوص صیادان، کارکنان حمل و نقل (هوایی، زمینی و دریایی) خدمه و مستخدمین منازل، معلولین و نیز کارگرانی که طرز کارشان به نحوی است که تمامی یا قسمتی از مزد و درآمد آنها به وسیله مشتریان یا مراجعان تأمین می‌شود و همچنین کارگرانی که کار آنها نوعاً در ساعات متناوب انجام می‌گیرد با آیین‌نامه‌هایی است که شورای عالی کار تدوین و به تصویب هیأت وزیران خواهد رساند در موارد سکوت مقررات مربوطه، این قانون حاکم است.

۴. تبصره ۲- اساسنامه و آیین‌نامه‌های مالی و معاملاتی و استخدامی شرکت بنا به پیشنهاد وزارت راه و ترابری و تأیید مجمع عمومی شرکت به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. اساسنامه و آیین‌نامه استخدامی قبل از تصویب هیأت وزیران باید به تأیید سازمان امور اداری و استخدامی کشور نیز برسد.

۱۹- نظریه شماره ۳۱۷۳ مورخ ۱۳۶۷/۹/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه اداره امور شرکت‌های بیمه مصوب جلسه روز یکشنبه سیزدهم آذرماه ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی: تفویض اختیار در تصویب اساسنامه (مذکور در ماده ۲) و آیین‌نامه استخدامی (مذکور در ماده ۵) به هیأت وزیران، بدون تعیین ضوابط، خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۱)

۲۰- نظریه شماره ۱۴۹۳ مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه اجراء اصل هشتاد و پنجم و یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در رابطه با مسئولیت‌های رئیس مجلس شورای اسلامی مصوب بیست و ششم آذرماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی: در اصل ماده واحده در صورتی که مراد از عبارت «چنانچه مستلزم اصلاحاتی باشد» این است که هرگونه اصلاحاتی را که رئیس مجلس در مصوبه ارسالی لازم بداند باید رعایت گردد خلاف اصل ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی است و اگر مراد از آن همان مفاد عبارت «... و بعضاً یا کلاً خلاف قانون تشخیص داده شوند...» می‌باشد لازم است رفع ابهام گردد. بدیهی است با حذف عبارت «مستلزم اصلاحاتی باشد و» رفع اشکال و ابهام خواهد شد.^(۲)

۲۱- نظریه شماره ۱۱۷۸ مورخ ۱۳۶۹/۹/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه استخدامی دیوان محاسبات کشور مصوب جلسه مورخ ۶/۹/۶۹ مجلس شورای اسلامی: موکول کردن اختیار تعیین ضوابط تأسیس مرکز آموزش عالی و تنظیم برنامه‌های آن که قانونگذاری است در تبصره ماده ۱۸ به دستورالعمل اجرایی مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۳)

۱. ماده ۲- کلیه سهام شرکت‌های بیمه موضوع ماده ۱ این قانون متعلق به دولت بوده و هر یک از این شرکت‌ها دارای اساسنامه‌ای خواهد بود که حداکثر ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط مجمع عمومی شرکت‌های مذکور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد و شامل هدف، موضوع شرکت، نحوه اداره آن و سایر وظایف و اختیارات می‌باشد. مجمع عمومی هر یک از شرکت‌های مزبور مرکب از وزراء اقتصاد و دارایی، بازرگانی و برنامه و بودجه می‌باشد ریاست مجامع مزبور با وزیر امور اقتصادی و دارایی است. ماده ۵- آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی بنابه پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲. ماده واحده - تصویب نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم و نیز مصوبات موضوع اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد در صورتی که رئیس مجلس آن را خلاف قانون تشخیص بدهد نظر خود را با ذکر دلیل به دولت اعلام می‌نماید، چنانچه این قبیل مصوبات مستلزم اصلاحاتی باشند و بعضاً یا کلاً خلاف قانون تشخیص داده شوند حسب مورد هیأت وزیران یا وزیر ذیربط و یا کمیسیون مربوطه مکلف است ظرف یک هفته پس از اعلام نظر رئیس مجلس نسبت به اصلاح مصوبه اقدام و سپس دستور فوری توقف اجرا را صادر نماید.

۳. تبصره ماده ۱۸- ضوابط مربوط به تأسیس مذکور و تنظیم برنامه‌های آموزشی مربوط و پرداخت حق‌الزحمه استادان و معلمان و شرایط آنان و تأمین سایر هزینه‌های آموزشی و همچنین شرایط پذیرش داوطلبان شرکت در دوره‌ها و کلاس‌های آموزشی و دریافت شهریه از آنان در دستورالعمل اجرایی این ماده تعیین خواهد شد.

۲۲- نظریه شماره ۱۳۷۱ مورخ ۱۳۷۰/۳/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اصلاح موادی از قانون خدمت پزشکان و پیراپزشکان و الحاق موادی به آن مصوب جلسه مورخه ۱۳۷۰/۱/۲۲ کمیسیون بهداری و بهزیستی مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۸ الحاقی که تشخیص موارد ضروری و استثنایی را بدون تعیین ضابطه به غیر مجلس شورای اسلامی واگذار نموده مغایر با اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی است.^(۱)

۲۳- نظریه شماره ۳۳۰۲ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه نظام مهندسی ساختمان مصوب مورخ ۱۳۷۱/۲/۲۲ کمیسیون‌های مسکن و شهرسازی و راه و ترابری مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۲ ماده ۱۵ از این نظر که اجازه اجرای قانون را برای مدت بیش از ۲ سال در مورد فوق دیپلمه‌ها می‌دهد با توجه به اینکه مدت اجرای آزمایشی آن ۲ سال تعیین شده مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۲۴- نظریه شماره ۳۳۲۴ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی رسیدگی به تخلفات اداری مصوب جلسه روز چهارشنبه مورخ ۱۳۷۱/۲/۳۰ کمیسیون امور اداری و استخدامی مجلس شورای اسلامی:

ذیل ماده ۲ به لحاظ اینکه اختیار نصب اعضای هیأت را در خارج از محدوده اعتبار قانون (یک سال) داده است خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۳)

۱. ماده ۱۸ الحاقی - در موارد ضروری و استثنایی که در این قانون پیش‌بینی نگردیده است، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌تواند با تشخیص کمیسیونی مرکب از نمایندگان وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان نظام پزشکی، کمیسیون بهداری و بهزیستی مجلس، محل خدمت آن عده از مشمولین این قانون را که به دلیل بیماری یا وضعیت خاص دیگری که دارند قادر به انجام خدمات قانونی مربوطه در نقاط مجاز نمی‌باشند، در نقاط غیرمجاز موضوع این قانون تعیین نماید.

۲. تبصره ۲ ماده ۱۵۰- به مدت ده سال از تصویب این قانون اشخاصی که دارای مدرک فوق دیپلم و حداقل ده سال تجربه مفید و یا مدرک دیپلم فنی با حداقل بیست سال تجربه مفید در رشته‌های موضوع ماده یک این قانون بوده و از صلاحیت لازم برخوردار باشند به شرط کافی نبودن مهندسین رشته‌های فوق در شهرهایی که جمعیت آنها طبق آخرین سرشماری از پنجاه هزار نفر کمتر است می‌توانند طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب وزارتخانه‌های مسکن و شهرسازی و کشور خواهد رسید و شامل ترتیب آزمون علمی و تجربی متقاضیان خواهد بود از طرف وزارت مسکن و شهرسازی در حدود صلاحیت خود اجازه اشتغال دریافت نمایند. اجازه اشتغال این افراد شامل امور فنی که در صلاحیت انحصاری مهندسین است نمی‌شود.

۳. ماده ۲- هر یک از هیأت‌های بدوی و تجدیدنظر دارای ۳ عضو اصلی و یک و یا دو عضو علی‌البدل می‌باشد که مستقیماً با حکم وزیر یا بالاترین مقام سازمان مستقل دولتی مربوط برای مدت دو سال منصوب می‌شوند و انتصاب مجدد آنان بلامانع است.

۲۵- نظریه شماره ۱۸۴۳ مورخ ۱۳۶۸/۱۱/۳۰ شورای نگهبان در خصوص طرح ایجاد تسهیلات لازم جهت صدور پروانه کسب برای جانبازان، اسرای آزاد شده و خانواده محترم شهدا و مفقودین و اصلاح موادی از قانون نظام صنفی مصوب جلسه روز چهارشنبه چهاردهم بهمن ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۵ در ماده ۹ الحاقی، واگذاری تصویب نوع درآمد به طور مطلق به آیین نامه هیأت عالی نظارت با توجه به اینکه اطلاق آن ممکن است شامل مواردی شود که نیاز به قانون داشته باشد مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۲۵ در بند ۲ ماده ۱۱ الحاقی واگذاری تصویب آیین نامه به هیأت عالی نظارت با توجه به اینکه برخی از این امور جنبه قانونی دارد مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۶- نظریه شماره ۳۰۱۵ مورخ ۱۳۶۷/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اساسنامه صندوق های رفاه دانشجویان مصوب جلسه روز پنجشنبه بیست و ششم آبان ماه ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی:

تفویض اختیار در تصویب اساسنامه مذکور در ماده واحده به هیأت وزیران خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۳)

۲۷- نظریه شماره ۹۴۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه روز سه شنبه بیست و یکم شهریور ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه به موجب اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی قوای سه گانه مملکتی مستقل

۱. ماده ۹- ماده ۲۹ به شرح ذیل اصلاح می گردد:

میزان و نوع و نحوه وصول درآمد اتحادیه های صنفی متناسب با وضعیت اتحادیه و نوع شغل و شهر مربوطه و همچنین مبالغی که اتحادیه های صنفی به حساب مجمع امور صنفی ذیربط واریز می نمایند، حسب آیین نامه هایی که توسط وزارت بازرگانی و با کسب نظر مجمع امور صنفی تهیه و به تصویب هیأت عالی نظارت خواهد رسید، مشخص می گردد.

۲. ماده ۱۱- بند ۲ و ۶ ماده ۳۳ به شرح ذیل اصلاح می گردد:

۲- تنظیم و پیشنهاد آیین نامه های اجرایی، مالی، استخدامی، اداری، آموزشی و تشکیلاتی سازمان های صنفی به هیأت عالی نظارت جهت تصویب. ۶- ...

۳. ماده واحده - وزارت فرهنگ و آموزش عالی موظف است حداکثر ظرف مدت یک ماه از تاریخ تصویب این قانون اساسنامه مربوط به صندوق های رفاه دانشجویان را که زیر نظر هیأت امنا واحد اداره خواهد شد با همکاری و هماهنگی وزارتخانه های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، امور اقتصادی و دارایی و برنامه و بودجه تهیه و پس از تصویب هیأت وزیران به مورد اجرا بگذارد.

از یکدیگرند و نظر به اینکه موارد نظارت و مداخله قوه مقننه در قوه مجریه که از طریق مجلس شورای اسلامی اعمال می‌شود در اصول ۷۶، ۸۸، ۸۹ و ۹۰ قانون اساسی مشخص گردیده و نظر به اینکه سمت نمایندگی به موجب اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست، و چگونگی بازرسی و نظارت بر حسن جریان امور در دستگاه‌های اجرایی و قضایی نیز مشخصاً و منحصرأ در برخی از اصول قانون اساسی از جمله اصول ۱۵۶، ۱۷۳ و ۱۷۴ بیان شده است، ماده واحده به کیفیتی که تنظیم شده مغایر با قانون اساسی است.^(۱)

۲۸- نظریه شماره ۴۸۸۶ مورخ ۱۳۷۲/۴/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری، صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۳/۳۱ مجلس شورای اسلامی:
تعیین ضوابط عملیات و معاملات پولی و بانکی در مناطق توسط شورای پول و اعتبار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در ماده ۲۱ خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده واحده - به منظور تسهیل ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی و شناخت مشکلات مناطق، هر نماینده می‌تواند دفتری تحت عنوان «دفتر ارتباطات مردم با نمایندگان» در هر یک از حوزه‌های انتخابیه تشکیل دهد.
تبصره ۱- مسئول دفتر موظف است ضمن شرکت در جلسات ادارات و نهادهای حوزه کلیه پیشنهادات، شکایات، انتقادات واصله را برحسب مورد ثبت و نتیجه پیگیری‌ها را حداقل ماهی یک بار به نمایندگان گزارش نماید.
فرمانداران و بخشداران حوزه انتخابیه مکلف‌اند لااقل دو روز قبل از تشکیل جلسات شوراهای اداری و کشاورزی و برنامه‌ریزی و اجتماعی و فرهنگی و تأمین و نهادهای دیگر جلساتی که در رابطه با امور شهرستان و بخش تشکیل می‌گردد با اعلام دستور جلسه مسئول دفتر را دعوت نمایند. مسئولین دستگاه‌های اجرایی و قضایی ملزم هستند حداکثر ظرف مدت یک ماه به موارد مرجوع رسیدگی نموده و نسبت به آن اقدام و یا پاسخ قانع کننده بدهند.
تبصره ۲- نیروی انسانی مورد نیاز دفتر در هر دوره نمایندگی حداکثر تا پایان همان دوره به صورت قراردادی و یا مأمور از سایر دستگاه‌ها و شرکت‌های دولتی و نهادهای انقلابی با انتخاب نماینده تأمین می‌شود.
تبصره ۳- مدت خدمت افراد در دفتر جزء سوابق خدمت آنان محسوب خواهد شد.
تبصره ۴- نمایندگان می‌توانند از ساختمان‌های خالی وزارتخانه‌ها و ادارات تابعه و نهادهای دولتی برای ایجاد دفاتر استفاده نمایند. دستگاه‌های ذیربط موظف به همکاری می‌باشند.
تبصره ۵- هزینه کلی این دفاتر در سال ۱۳۶۸ از محل ردیف ۵۰۳۰۰۱ در اختیار مجلس قرار گرفت و پرداخت خواهد شد و از سال آینده در ردیف جداگانه‌ای همراه با بودجه مجلس پیش‌بینی و به تصویب خواهد رسید.
تبصره ۶- این قانون از تاریخ تصویب قابل اجرا می‌باشد. آیین‌نامه اجرایی قانون حداکثر ظرف مدت یک ماه توسط کمیسیون مشترک دیوان محاسبات و امور اداری و استخدامی تهیه و تصویب خواهد شد.
۲. ماده ۲۱- ضوابط عملیات و معاملات پولی و بانکی در مناطق توسط شورای پول و اعتبار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران طی مدت سه ماه پس از تصویب این قانون با هدف حفظ امکانات رقابتی منطقه در مقابل مناطق آزاد سایر کشورها تهیه می‌گردد و توسط هر منطقه اجرا می‌شود.

۲۹- نظریه شماره ۱۴۲۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب ۱۳۷۴/۱۰/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

تعیین حقوق و مسئولیت‌های مذکور در ذیل ماده ۴ قانونگذاری است، و واگذاری آن به آیین‌نامه مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد و ماده ۲۵ چون متفرع بر آن است باید اصلاح شود.^(۱)

۳۰- نظریه شماره ۵۷۸۸ مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۶ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک بند و ۳ تبصره به عنوان بند ۳ به ماده ۹۹ قانون شهرداری‌ها مصوب ۱۳۷۲/۱۰/۲۶ مجلس شورای اسلامی: ذیل تبصره ۲ که تعیین میزان جریمه را منوط به تصویب هیأت وزیران نموده مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۱- نظریه شماره ۷۱۴۵ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۴ مجلس شورای اسلامی: کلمه «قوانین» در بند(الف) تبصره ۳۹ مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد و با حذف کلمه «قوانین» و اضافه شدن عبارت «لغو آن نیاز به مجوز قانونی ندارد» رفع اشکال خواهد شد.^(۳)

۱. ذیل ماده ۴- شرایط و ترتیب صدور، تمدید، ابطال و تغییر مدارک صلاحیت حرفه‌ای موضوع این ماده و چگونگی تعیین، حدود صلاحیت و ظرفیت اشتغال دارندگان آنها، همچنین حقوق و مسئولیت ناشی از آنها در آیین‌نامه اجرایی این قانون معین می‌شود.

ماده ۲۵- مهندسان متقاضی پروانه اشتغال به کار مهندسی در رشته‌های اصلی مهندسی ساختمان و رشته‌های مرتبط ضمن داشتن کارت عضویت نظام مهندسی استان مربوط و احراز شرایط یاد شده در آیین‌نامه موظفند پس از فراغت از تحصیل به مدت معینی که در آیین‌نامه برای هر رشته و پایه تحصیلی تعیین می‌شود، در زمینه‌های تخصصی مربوط به رشته خود، کارآموزی نمایند.

۲. تبصره ۲- به منظور جلوگیری از ساخت و سازهای غیرمجاز در خارج از حریم مصوب شهرها و نحوه رسیدگی به موارد تخلف کمیسیون مرکب از نمایندگان وزارت کشور، قوه قضائیه و وزارت مسکن و شهرسازی در استانداری‌ها تشکیل خواهد شد. کمیسیون حسب مورد و با توجه به طرح جامع (چنانچه طرح جامع به تصویب نرسیده باشد با رعایت ماده ۴ آیین‌نامه احداث بنا در خارج از محدوده قانونی و حریم شهرها مصوب ۱۳۵۵) نسبت به صدور رأی قطع بنا یا جریمه اقدام خواهد نمود. میزان جریمه برای کلیه ابنیه غیرمجاز به پیشنهاد کمیسیون‌های مذکور و تأیید وزیر کشور و تصویب هیأت وزیران تعیین خواهد شد.

۳. بند(الف) تبصره ۳۹- به منظور مشارکت عمومی بهسازی نظام اداری و اجرایی کشور و تقلیل حجم تصدی دولت، در طول برنامه، آن دسته از انحصاراتی که در قوانین و مقررات موضوعه وجود داشته و رفع آنها منافی اعمال حاکمیت دولت نمی‌باشد، به پیشنهاد سازمان امور اداری و استخدامی کشور و همکاری دستگاه ذی‌ربط با تصویب مراجع ذی‌ربط لغو می‌گردد.

۳۲- نظریه شماره ۷۶۲۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۹ مجلس شورای اسلامی: قسمت ۲ ماده ۳۳ مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۳- نظریه شماره ۸۶۰ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴ مجلس شورای اسلامی: اطلاق تبصره ماده ۲۴ مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۴- نظریه شماره ۱۳۸۷ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۶ شورای نگهبان در خصوص اساسنامه شرکت سهامی عام مخابرات استان‌ها مصوب ۱۳۷۴/۹/۱۲ مجلس شورای اسلامی: معافیت مالیاتی مذکور در تبصره ماده ۸ و تبصره ماده ۹ و ماده ۲۵ به لحاظ اینکه به لغو قانون دائم در موارد مذکور می‌انجامد مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۳۵- نظریه شماره ۷۶۲۱/۱۵۹۰ مورخ ۱۳۷۶/۷/۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه چگونگی تعیین وظایف و صلاحیت شاغلان حرفه‌های پزشکی و وابسته به آن مصوب ۱۳۷۶/۷/۱ مجلس شورای اسلامی:

باتوجه به اینکه آیین‌نامه در جهت اجرای قانون تنظیم می‌گردد، چنانچه ماده‌واحد بر این اساس می‌باشد لازم است به قانون مصوب تصریح شود و گرنه مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی

۱. قسمت ۲ ماده ۳۳- مجازات تخلفات رانندگی از دو هزار (۲/۰۰۰) ریال الی یکصد هزار (۱۰۰/۰۰۰) ریال به تناسب جداول موجود تعیین می‌شود. وزارت کشور می‌تواند در تنظیم جرایم با توجه به مکان و زمان وقوع و نوع تخلفات و میزان تأثیر آن در ایمنی و مختل نمودن امر عبور و مرور تفاوت قایل شود.

۲. تبصره ماده ۲۴- نوع تخلفات صنفی و حرفه‌ای، نوع و میزان مجازات‌های انتظامی و نحوه رسیدگی به آنها و اجرای احکام مربوطه به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که حداکثر ظرف مدت ۶ ماه پس از تشکیل شورایی نظام پزشکی توسط هیأت عالی انتظامی سازمان تهیه و پس از تأیید شورایی نظام پزشکی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد و مادامی که آیین‌نامه جدید فوق‌الذکر تهیه و تصویب نگردیده است آیین‌نامه‌های ذی‌ربط در این رابطه به قوت خود باقی است و اجرا خواهد شد.

۳. تبصره ماده ۸- افزایش سرمایه شرکت با توجه به تبصره‌های ماده ۶ این اساسنامه برای یک بار از پرداخت مالیات معاف است.

تبصره ماده ۹- آن قسمت از سود شرکت که برای سرمایه‌گذاری به منظور توسعه اختصاص داده می‌شود از پرداخت مالیات بر درآمد معاف خواهد بود.

ماده ۲۵- تمامی امتیازات و معافیت‌های قانونی تاسیس شرکت مخابرات ایران و دیگر قوانین و مقررات مربوط شامل شرکت نیز می‌شود.

است. و نیز اطلاق تبصره ۲ نسبت به مواردی که در قانون نیامده است مغایر قانون اساسی است.^(۱)

۳۶- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۰۵۸ مورخ ۱۳۷۶/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه استفاده اجباری از کمر بند و کلاه ایمنی مصوب ۱۳۷۶/۹/۱۶ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳۷- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۶۲۸ مورخ ۱۳۷۷/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اساسنامه بنیاد شهید انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۷/۱/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۴ که تعیین مصادیق و چگونگی تشخیص شهید و بالتبسیجه تعریف شهید را به آیین نامه محول نموده، به لحاظ اینکه این امر تقنین تلقی می شود، خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۳)

۳۸- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۸۵۴ مورخ ۱۳۷۷/۳/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورایعالی اشتغال مصوب ۱۳۷۷/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۳۹- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۲۱ از این جهت که اختیارات رئیس مجلس شورای اسلامی را منحصر به موارد مذکور نموده و حال آنکه در قانون اساسی اختیارات و وظایف دیگری برای ایشان

۱. ماده واحده - وظایف و صلاحیت شاغلان حرفه های پزشکی و وابسته به آن بر اساس قانون تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و قانون تشکیل سازمان نظام پزشکی و سایر قوانین مربوطه مطابق آیین نامه هایی خواهد بود که توسط سازمان نظام پزشکی تهیه و به تصویب وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می رسد. تبصره ۱- چنانچه سازمان نظام پزشکی ظرف مدت شش ماه از تصویب این قانون اقدام به تهیه آیین نامه های موضوع ماده واحده بالا ننماید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است پس از کسب نظر از سازمان نظام پزشکی اقدام به تهیه یا اصلاح آیین نامه های لازم کند.

تبصره ۲- شاغلان حرف و وابسته به گروه پزشکی در صورتی که از حدود وظایف تعیین شده تجاوز نمایند مشمول قانون اصلاح ماده (۳) قانون مربوط به مقررات امور پزشکی و دارو و مواد خوراکی و آشامیدنی مصوب ۱۳۷۴/۱/۲۹ خواهند شد.

تبصره ۳- گروه هایی که به موجب قوانین خاصی مجاز به فعالیت شده اند نیز مشمول مقررات این قانون خواهند بود.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و ششم قانون اساسی، بند چهارم.

۳. ماده ۴- مصادیق و چگونگی تشخیص شهید و خانواده های شاهد به موجب آیین نامه ای خواهد بود که حداکثر ظرف مدت سه ماه توسط بنیاد با همکاری و هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح و وزارت اطلاعات تدوین و به تصویب هیأت وزیران می رسد تعیین می شود.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه هشتم قانون اساسی، بند دوم.

پیش‌بینی شده خلاف اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۱)

۴۰- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۹۳ از این جهت که تصویب تعاریف، نحوه فعالیت و اعمال نظارت و نیز ضوابط مربوط به تأمین و ترتیب انحلال و ورشکستگی مؤسسات، سازمان‌ها و واحدهای اعتباری غیربانکی را به آیین‌نامه محول نموده خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۲)

۴۱- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۸۷۴ مورخ ۱۳۷۹/۶/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح ماده ۱۳ قانون مواد خوردنی و آشامیدنی و آرایشی و بهداشتی مصوب ۱۳۷۹/۶/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۴۱- در صدر ماده ۱۳ تعیین مقررات بهداشت محیطی مربوط به مراکز تهیه و تولید و نگهداری، توزیع، فروش و حمل و نقل مواد خوردنی، آشامیدنی و بهداشتی و اماکن عمومی به آیین‌نامه اجرایی این ماده محول شده است. به لحاظ اینکه این امر جنبه تقنین

۱. ماده ۲۱- وظایف و اختیارات رئیس مجلس عبارتند از:

۱- اداره جلسات مجلس به شرح مواد این آیین‌نامه.

۲- نظارت بر کلیه امور اداری، مالی، استخدامی و سازمانی مجلس.

۳- امضای کلیه احکام استخدامی براساس آیین‌نامه استخدامی کارکنان مجلس و سایر قوانین و مقررات.

۴- امضای کلیه نامه‌های مربوط به امور قانونگذاری و پارلمانی مجلس.

۵- حضور در نهادهای قانونی که رئیس مجلس عضو آنها است.

۶- ارائه گزارش کامل از تصمیمات و اقدامات هیأت رئیسه در رابطه با مسائل مختلف مربوط به مجلس و واحدهای تابعه آن هر سه ماه یک بار به نمایندگان.

۲. ماده ۹۳- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است جهت افزایش شرایط رقابتی بانک‌ها و گسترش بازارهای مالی و تشویق پس‌انداز داخلی، زمینه فعالیت مجاز انواع مؤسسات، سازمان‌ها و واحدهای اعتباری غیربانکی (غیردولتی) را فراهم و نظارت لازم بر آنها را اعمال نماید و از فعالیت مؤسسات غیرمجاز جلوگیری به عمل آورد. آیین‌نامه اجرایی ذیربط حداکثر طی مدت شش ماه پس از تصویب این قانون شامل تعاریف، نحوه فعالیت و اعمال نظارت بر این مؤسسات با پیشنهاد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تأیید شورای پول و اعتبار به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. ضوابط مربوط به تأسیس و ترتیبات انحلال و ورشکستگی مؤسسات، سازمان‌ها و واحدهای اعتباری غیربانکی (غیردولتی) به نحوی که موجبات گسترش فعالیت و رقابت اینگونه مؤسسات، سازمان‌ها، واحدها و بانک‌ها را حداکثر ظرف شش ماه از تاریخ تصویب این قانون فراهم آورد، بنا به پیشنهاد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید.

دارد، خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۱)

۴۱-۲. نظر به اینکه شرایط بازگشایی و نحوه تعطیل موقت و دفعات تعطیل و زمان آنها به آیین‌نامه اجرایی این ماده محول شده است، این امر نیز تقنین تلقی می‌شود و خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی است.

۴۲. نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۲۶۹ مورخ ۱۳۷۹/۹/۶ شورای نگهبان درخصوص لایحه حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۵ مجلس شورای اسلامی: در مورد ماده ۲ با توجه به اینکه در قسمت اخیر ماده تعیین شرایط به آیین‌نامه واگذار شده است. از این جهت که آیا منظور شرایط اختراع، قانون ثبت علائم اختراعات است یا تعیین شرایط جدید در آیین‌نامه است ابهام دارد. و در صورت اخیر مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است و بعد از رفع ابهام اعلام نظر می‌شود.^(۲)

۴۳. نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۴۰۰ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۳ شورای نگهبان درخصوص لایحه تشکیل وزارت جهاد کشاورزی مصوب ۱۳۷۹/۹/۲۳ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۴۴. نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۹ شورای نگهبان درخصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱. ماده ۱۳- مقررات بهداشت محیطی مربوط به مراکز تهیه و تولید، نگهداری، توزیع، فروش و حمل و نقل مواد خورده‌نی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی و اماکن عمومی در آیین‌نامه اجرایی این ماده تعیین خواهد شد. تخلف از مقررات مذکور مستوجب مجازات‌های بازدارنده از بیست و پنج هزار (۲۵۰۰۰) تا پانصد هزار (۵۰۰۰۰۰) ریال جریمه نقدی به ازای هر مورد نقص بهداشت محیطی خواهد بود. میزان مجازات‌های یاد شده بر اساس نرخ تورم (هر سال یک بار) بنا به اعلام بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تأیید هیأت وزیران قابل افزایش است. مأمورینی که از طرف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای نظارت بهداشتی اماکن و مراکز موضوع این ماده تعیین می‌شوند که مکلفند متخلفین از مقررات بهداشتی را با ذکر موارد تخلف با تنظیم گزارشی به مسئول بهداشت محل معرفی نمایند. شرایط بازگشایی و میزان مهلت مناسب برای رفع نواقص بهداشت محیطی اماکن و مراکز مذکور، تکالیف مدیر هر مرکز و یا مکان یاد شده برای رفع نواقص، نحوه تعطیل موقت محل‌های مورد اشاره بانجام مهر و موم یا لاک و مهر و دفعات تعطیلی و زمان آنها، چگونگی معرفی متخلف به دادگاه و وظایف و مسئولیت‌های مسئول بهداشت محل و نیز مأموران نظارت در اجرای این موارد در آیین‌نامه اجرایی این ماده مشخص خواهد شد.

۲. ماده ۲- در صورت وجود شرایط، ممکن است نرم افزار به عنوان اختراع شناخته شود، شرایط مذکور را آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد تعیین خواهد کرد.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند نوزدهم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند دوم.

۴۵- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۰۰۵ مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه کانون کارشناسان رسمی دادگستری مصوب روز شنبه مورخ ۱۳۸۰/۵/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

۴۵-۱- واگذاری شرایط عضویت اعضای شورای عالی کارشناسان به آیین‌نامه در ذیل ماده (۳) مغایر اصل (۸۵) قانون اساسی است.^(۱)

۴۵-۲- با توجه به اینکه تخلفات و جرائم بایستی در قانون معین شود لکن در تبصره ۱ ماده (۲۶) این موارد به آیین‌نامه واگذار شده است بنابراین قانونگذاری است لذا این تبصره مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۶- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۳۸۳ مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح گزینش مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۰/۷/۱ مجلس شورای اسلامی:

۴۶-۱- شرایط صلاحیتی گزینشگران موضوع ماده (۱۳) قانون تسری که عیناً از فرمان حضرت امام (ره) برداشت شده است با توجه به مفاد مواد (۳) و (۸) مصوبه حذف گردیده است لذا عدم درج این شرایط خلاف موازین شرع شناخته شد. همچنین ماده (۳) مصوبه احراز صلاحیت گزینشگران را از وظایف و اختیارات رئیس‌جمهور دانسته است در صورتی که این مورد از اموری است که نیاز به قانون دارد لذا ماده مذکور از این جهت خلاف اصل ۸۵ شناخته شد.^(۳)

۴۶-۲- ماده (۴) از این جهت که شامل مواردی می‌شود که نیاز به تقنین دارد، خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد. همچنین در این ماده مواردی به آیین‌نامه محول شده

۱. ماده ۳- شورای عالی کارشناسان متشکل از هجده نفر عضو به انتخاب کارشناسان کل کشور به تناسب تعداد کارشناسان عضو هر کانون در تهران تشکیل می‌گردد. شرایط عضویت و نحوه انتخاب اعضا براساس آیین‌نامه این قانون خواهد بود.

۲. تبصره ۱ ماده ۲۶- تطبیق تخلفات انتظامی کارشناسان رسمی با مجازات‌های مندرج در این ماده به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد شورای عالی کارشناسان به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

۳. ماده ۳- تعیین خط‌مشی و سیاست و هماهنگی‌های مورد نیاز، تصویب آیین‌نامه‌ها و صدور دستورالعمل‌های لازم به منظور اجرای این قانون، سازماندهی، احراز صلاحیت گزینشگران، پشتیبانی علمی، تخصصی، نظارت عالیه بر حسن اجرای امور، نقض یا ابطال آراء خلاف قانون از وظایف و اختیارات رئیس‌جمهور می‌باشد. تبصره - رئیس‌جمهور می‌تواند تمام یا بخشی از وظایف اجرایی این قانون را به وزراء یا بالاترین مقام دستگاه‌های مستقل تفویض نماید.

ماده ۸- مفاد این قانون جایگزین قانون گزینش معلمان مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴ و قانون تسری آن مصوب ۱۳۷۵/۲/۹ گردیده و کلیه قوانین و مقررات مغایر از تاریخ ابلاغ آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده (۷) ملغی و بلااثر خواهد بود.

است که ممکن است مفاد فرمان حضرت امام «ره» در آن لحاظ نگردد، لذا خلاف موازین شرع شناخته شد.^(۱)

۴۶۳- در ماده (۵) برای نحوه و چگونگی رسیدگی، صدور آراء و ابلاغ آنها هیچ ضابطه‌ای تعیین نشده است و این موارد از اموری است که نیاز به تقنین دارد لذا واگذاری آن به آیین‌نامه خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۷۱۶ مورخ ۱۳۸۰/۹/۹ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۳ مجلس شورای اسلامی:
ماده (۳) مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۴۸- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح لایحه قانونی راجع به تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی:

۴۸-۱- تصویب اساسنامه وظایف کارکنان و اطلاق تصویب طرح‌های لازم برای مشارکت مردم توسط شورای عالی آموزش و پرورش در بندهای ۶، ۸ و ۱۳ ماده (۶) مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۴- در صورت تفویض اختیارات رئیس‌جمهوری مذکور در ماده (۳) این قانون، وزیر یا بالاترین مقام دستگاه مستقل به منظور انجام امور گزینش دستگاه مربوطه، نسبت به تشکیل کمیته‌های بررسی و تجدید نظر گزینش که براساس شرایط مقرر در آیین‌نامه اجرایی این قانون خواهد بود اقدام نماید.

۲. ماده ۵- کمیته‌های بررسی مکلفند حداکثر ظرف سه ماه نسبت به صدور رأی اقدام نمایند و داوطلبینی که پذیرفته‌نشوند می‌توانند حداکثر ظرف یک ماه از زمان ابلاغ رأی اعتراض خود را به مراجع صادرکننده رأی تسلیم نمایند که در این صورت کمیته‌های تجدید نظر در هر مرحله مکلفند ظرف حداکثر دو ماه رأی خود را صادر نمایند. نحوه و چگونگی رسیدگی، صدور آراء و ابلاغ آنها براساس آیین‌نامه اجرایی این قانون خواهد بود.

۳. ماده ۳- تعیین شرایط سرمایه‌گذاری‌های خارجی موضوع این قانون، از جمله تعیین میزان حداکثر مشارکت خارجی در بخش‌ها و فعالیت‌های مختلف اقتصادی و نیز زمینه‌هایی که سرمایه‌گذاری خارجی در آنها مجاز نمی‌باشد به پیشنهاد شورای عالی و تصویب هیأت وزیران صورت می‌پذیرد.

۴. ماده ۶- وظایف و اختیارات شورا به شرح زیر است:

۱- ... ۶- بررسی و تصویب اساسنامه هر نوع مؤسسه تعلیماتی جدید. ۷- ... ۸- بررسی و تصویب ساختار تشکیلاتی مدارس و وظایف کارکنان آن. ۹- ... ۱۳- تهیه و بررسی و تصویب طرح‌های لازم برای بسیج و مشارکت مردم در آموزش و پرورش. ۱۴- ...

۴۸-۲. اطلاق عبارت «تصویب مقررات آموزش و پرورش» در صدر ماده (۱) و عبارت «سایر امور» در ذیل این ماده در مواردیکه قانونی وجود نداشته باشد به نحوی تقنین است. لذا مغایر اصل اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۹- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۸ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح سرباز روحانی در مناطق اهل سنت مصوب روز یک شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۱۱ مجلس شورای اسلامی: در این ماده واحده و تبصره‌های آن مواردی مانند شرایط استفاده‌کنندگان از طرح و همچنین مرجع یا مراجع تقاضا کننده و تصمیم گیرنده معلوم نشده است و چنانچه در آیین‌نامه اجرایی مشخص شود چون اطلاق آن شامل مواردی می‌شود که نیاز به تقنین دارد، لذا مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵۰- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۲۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۱ مجلس شورای اسلامی: ماده «۷۸» و تبصره (۲) ماده «۱۳۲» چون مستلزم تقنین است خلاف اصل هشتادوپنجم

۱. ماده ۱- شورای عالی آموزش و پرورش، مرجع سیاستگذاری و تصویب مقررات آموزش و پرورش قبل از آموزش عالی کشور است و سازمان اداری آن با بودجه و تشکیلات مستقل، زیر نظر شورای عالی آموزش و پرورش فعالیت می‌کند. وظیفه دبیرخانه شورا، پشتیبانی علمی، پژوهشی و خدماتی متناسب با وظایف و مسئولیت‌های شورا، نظارت بر حسن اجرای مصوبات و توسعه ارتباطات با مجریان و مردم و سایر امور می‌باشد که در آیین‌نامه داخلی شورا تعیین می‌گردد.

۲. ماده واحده - از زمان تصویب این قانون کلیه نهادهای ارگان‌ها، وزارتخانه‌ها، ادارات دولتی و نهادهای عمومی و غیردولتی مجاز خواهند بود حسب نیاز مناطق مختلف کشور از طلاب حوزه‌های علمیه اعم از شیعه و سنی و طلاب مدارس سنی مشمول خدمت وظیفه عمومی در مدت خدمت سربازی تحت عنوان «سرباز روحانی» استفاده نمایند.

تبصره ۱- ارزشیابی علمی تحصیلات طلاب حوزه‌های علمیه اعم از شیعه و سنی توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری صورت می‌گیرد.

تبصره ۲- در مناطق مختلف کشور متناسب با ترکیب جمعیتی از نظر مذهب روحانیون مشمول این طرح درخواست می‌گردند.

تبصره ۳- در مناطقی که ترکیب اصلی جمعیت آنها اهل سنت می‌باشند ادارات کل اوقاف و امور خیریه مسئول درخواست، نظارت و پیگیری طرح خواهند بود.

تبصره ۴- آیین‌نامه اجرایی این قانون پس از تصویب توسط کمیته‌ای متشکل از نمایندگان ستاد کل نیروهای مسلح، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (سازمان اوقاف و امور خیریه)، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دو نفر از نمایندگان مجلس به عنوان ناظر ظرف مدت سه ماه تهیه و ابلاغ می‌گردد.

قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۰۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

۵۱-۱ ماده (۸۸) و بندهای آن از مواردی است که نیاز به قانون‌گذاری دارد و چون کلیه موارد به آیین‌نامه موضوع بند «ی» محول شده است، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۷۸- متن زیر و تبصره آن جایگزین ماده (۱۷۱) می‌گردد:

ماده ۱۷۱- مؤدیان مالیاتی می‌توانند در انجام دادن تکالیف قانونی خود از خدمات تخصصی و حرفه‌ای اعضای جامعه مشاوران رسمی مالیاتی استفاده نمایند. ضوابط تشکیل جامعه مذکور و شرایط اخذ مجوز مشاور رسمی مالیاتی، تکالیف، مسئولیت‌ها، اختیارات و چگونگی ارائه خدمات آنان و متقابلاً وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های مؤدیان و تکالیف مأموران و مراجع تشخیص مالیات و نیز مقررات راجع به تخلفات مشاوران مزبور مطابق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۲ ماده ۱۳۲- وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های ادارات مالیاتی و حسابداران رسمی و مؤدیان در خصوص گزارش حسابداران رسمی و موارد رفع ایراد نسبت به این گزارش‌ها و رسیدگی به تخلفات احتمالی حسابداران رسمی به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد سازمان امور مالیاتی کشور به تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی می‌رسد.

۲. ماده ۸۸- به منظور کاهش تدریجی اعتبارات هزینه‌ای کشور و منطقی نمودن حجم و اندازه دولت و بهبود ارائه خدمات به مردم و جلب مشارکت بخش غیردولتی به وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی مرتبط با بخش‌های تولیدی، زیربنایی و اجتماعی و همچنین وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، فرهنگ و ارشاد اسلامی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان بهزیستی و سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای اجازه داده می‌شود براساس مقررات این ماده نسبت به انجام موارد زیر اقدام نمایند:

الف - کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی موضوع این ماده می‌توانند علاوه بر وجوهی که به منظور توسعه فعالیت بخش غیردولتی برای اعطای کمک‌های بلاعوض و وجوه اداره شده در بودجه‌های سالانه پیش‌بینی می‌شود تا میزان پنج درصد (۵٪) از اعتبارات هزینه‌ای و ده درصد (۱۰٪) از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای خود را برای توسعه فعالیت بخش‌های غیردولتی مربوط و کاهش تصدی دولت به صورت وام یا کمک بلاعوض براساس موافقتنامه متبادله با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور جهت احکام این ماده هزینه نمایند.

ب - ساختمان‌های نیمه تمام و موجود در مناطق شهری در هر یک از بخش‌های آموزش و پرورش عمومی، مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، آموزش عالی، بهداشت، درمان، بهزیستی و فرهنگ و هنر، تربیت بدنی را به صورت اجاره یا اجاره به شرط تملیک یا فروش به متقاضیان واجد شرایط و در شرایط مساوی با اولویت کارکنان آن واحدها واگذار نموده و یا به فروش برسانند. میزان اجاره و نحوه واگذاری ساختمان‌های مذکور با توجه به موقعیت جغرافیایی و میزان تقاضا و برحسب نوع فعالیت با اعمال تخفیف‌ها و تسهیلات ویژه به نحوی که موجبات تحقق مفاد این ماده فراهم گردد، تعیین می‌شود.

ج - به منظور جلب مشارکت مردمی جهت ارائه خدمات توانبخشی و تقویت تشکلهای غیردولتی، اجازه داده می‌شود به ازای پذیرش هر معلول، بیمار روانی و سایر موارد مربوط توسط اینگونه تشکلهای، به طور متوسط و متناسب با محرومیت منطقه و نوع خدمات، از محل اعتبارات سازمان بهزیستی کشور با رعایت بند (الف) حداکثر معادل هفتاد و پنج درصد (۷۵٪) هزینه سرانه مراکز توانبخشی دولتی به عنوان کمک بلاعوض در اختیار این‌گونه تشکلهای قرار گیرد. همچنین سازمان بهزیستی کشور می‌تواند مطابق این بند هزینه نگهداری آن دسته از معلولان ضایعات نخاعی مستمند را به خانواده‌های آنان که داوطلب نگهداری هستند پرداخت نماید.

←

۲-۵۱. در پاراگراف آخر ماده (۱۰۱) ضوابط و شرایط تعهدات شرکت‌ها و سازمان‌های بخش خصوصی و تعاونی در مقابل تسهیلات و کمک‌های دریافتی از دولت مشخص نشده و به آیین‌نامه محول گردیده است و این موارد از اموری است که نیاز به تقنین دارد لذا مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

→ د - مدیریت مراکز بهداشتی و درمانی دولتی بدون دریافت اجاره‌بهای اموال منقول و غیرمنقول به مؤسسات خیریه و هیأت امنای واجد شرایط که مجوز انجام فعالیت را از وزارتخانه ذی‌ربط دارند واگذار شود.

ه - مدیریت مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای وزارت کار و امور اجتماعی بدون دریافت اجاره‌بهای اموال منقول و غیرمنقول و با پرداخت معادل پنجاه درصد (۵۰٪) سرانه آموزش فنی و حرفه‌ای مراکز دولتی از محل اعتبارات سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای با رعایت بند (الف) به هیأت امنای واجد شرایط که مجوز انجام فعالیت را از سازمان مذکور دارند واگذار شود.

و - مدیریت مراکز نگهداری معلولین، سالمندان و کودکان بی‌سرپرست بدون دریافت اجاره‌بهای اموال منقول و غیرمنقول و با پرداخت یارانه از محل اعتبارات سازمان بهزیستی کشور به مؤسسات خیریه و هیأت امنای واجد شرایط که مجوز انجام فعالیت‌های بهزیستی را دارند واگذار شود.

ز - مدیریت کتابخانه‌های عمومی و نگهداری از اماکن و محوطه‌های تاریخی و موزه‌ها و مراکز فرهنگی و هنری را زیر نظر هیأت‌های امناء منتخب وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی که واجد شرایط تخصصی و اخلاقی باشند با اولویت کارکنان وزارتخانه مذکور، سازمان میراث فرهنگی کشور، فرهنگسراها و مساجد و بدون اجاره اموال منقول و غیرمنقول انجام گردد.

ح - دستگاه‌های موضوع این ماده مجازند با در اختیار قرار دادن اموال منقول و غیرمنقول اینگونه واحدها به هیأت امنای واجد شرایط نسبت به اداره واحدهای ذی‌ربط به صورت مشارکتی (دولت و مردم) اقدام نمایند.

ط - مدیریت بیست و پنج درصد (۲۵٪) مراکز روزانه بهزیستی روستایی، مهدهای کودک شهری، مراکز مشاوره درمان و بازپروری معتادان و حرفه‌آموزی مددجویان و مراکز توانبخشی روزانه را به اشخاص حقیقی و حقوقی که مجوز انجام فعالیت‌های بهزیستی را دارند و با اولویت کارکنان سازمان بهزیستی کشور با اجاره اموال منقول و غیرمنقول با نظر کارشناس رسمی دادگستری.

ی - نحوه قیمت گذاری، چگونگی واگذاری ساختمان‌ها، تعیین اولویت افراد واجد شرایط، ضمانت‌های لازم برای جلوگیری از تغییر کاربری بدون هماهنگی با دستگاه مربوطه، مراجع تصمیم‌گیری در سطوح ملی و استانی و همچنین نحوه مأموریت کارکنان رسمی این گونه واحدها به تشکلهای غیردولتی اداره کننده آنها و ضوابط فروش و اجاره ساختمان‌های مذکور بدون الزام به رعایت سایر قوانین و مقررات تابع آیین‌نامه اجرایی این ماده خواهد بود.

۱. ماده ۱۰۱- اجازه داده می‌شود برای بهبود شرایط حمل و نقل شهری و کاستن از آلودگی هوای شهرها با مشارکت شهرداری‌ها، مؤسسات اتوبوسرانی شهری به صورت شرکت‌های تعاونی و خصوصی تأسیس شود و از نظر رفت‌وآمد و سایر مقررات از تسهیلات و امتیازات شرکت‌ها و سازمان‌های اتوبوسرانی موجود استفاده کنند. برای توسعه و بهره‌وری بیشتر حمل و نقل شهری براساس موافقتنامه‌ای که از طریق وزارت کشور و وزارت تعاون یا سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مبادله می‌شود از محل اعتبار پیش‌بینی شده بخشی از هزینه سرمایه‌گذاری‌های مزبور برای خرید خودروی جمعی به صورت کمک، وام و یارانه سود تسهیلات به عنوان وجوه اداره شده پرداخت می‌گردد. تعهدات شرکت‌ها و سازمان‌های بخش خصوصی و تعاونی در مقابل تسهیلات و کمک‌های دریافتی از دولت برابر آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۵۲- نظریه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۸ مجلس شورای اسلامی: جزء (۱) بند الحاقی (۱) تبصره (۳) چون از مواردی است که جنبه تقنینی دارد، لذا مغایر اصل (۸۵) قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۳- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۵۴ مورخ ۱۳۸۱/۲/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه تفویض اختیار اصلاح آیین‌نامه ایمنی انبارهای کالا مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۱/۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی: با توجه به اینکه آیین‌نامه ایمنی انبارهای کالا مصوب ۱۳۵۲ به تصویب کمیسیون‌های مجلسین سنا و شورای ملی سابق رسیده و قانون محسوب می‌شود تفویض اختیار اصلاح آن به دولت مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵۴- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۳۹۶ مورخ ۱۳۸۱/۶/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح‌اصلاح قانون برقراری حقوق وظیفه مستمری نمایندگان مجلس شورای اسلامی و عائله تحت تکفل آنان در مقابل حوادث و سوانح ناشی از مسئولیت‌های خطیر نمایندگی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۵/۹ مجلس شورای اسلامی:

تصویب آیین‌نامه اجرایی موضوع تبصره (۳) ماده (۲) بدون قید مدت آزمایشی به کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی واگذار شده است. چنانچه منظور از آن آیین‌نامه باشد تصویب آن با هیأت وزیران است و اگر منظور قانون دائمی است تصویب آن با مجلس شورای اسلامی است. و در موارد ضروری مجلس می‌تواند وضع بعضی قوانین را به کمیسیون‌های داخلی خود تفویض کند در این صورت این قوانین

۱. بند الحاقی ۱ تبصره ۳- به منظور تسهیل و تسریع در انجام امور اجرایی و اداری اعطای تسهیلات بانکی به طرح‌های سرمایه‌گذاری اشتغال‌زا از جمله بررسی توجیه فنی و اقتصادی طرح‌ها و کارآمد کردن نظام نظارت بر اجرای این طرح‌ها، دولت موظف است:

۱- حداکثر تا پایان خردادماه سال ۱۳۸۱ نسبت به تدوین شرایط و الزامات مربوط به تشکیل شرکت‌های مهندسی مشاور در امور سرمایه‌گذاری در بخش‌های خصوصی و تعاونی با همکاری نظام بانکی اقدام و شرایط مذکور را به نحو مقتضی به اطلاع متقاضیان تأسیس اینگونه شرکت‌ها برساند.

۲. متن لایحه ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود براساس پیشنهاد وزارتخانه‌های کشور و بازرگانی نسبت به اصلاح آیین‌نامه ایمنی انبارهای کالا - مصوب ۱۳۵۲/۶/۳۱ کمیسیون‌های کشور مجلسین سنا و شورای ملی سابق - اقدام نماید.

تبصره - نحوه نگهداری کالاهای نظامی از شمول آیین‌نامه ایمنی انبارهای کالا مستثنی و تابع مقررات خاص می‌باشد.

در مدتی که مجلس تعیین می‌نماید به صورت آزمایشی اجرا می‌شود و تصویب نهایی آنها با مجلس خواهد بود، لذا این تبصره مغایر اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۵- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۵۵ وظایف و اختیارات مندرج در ماده (۷۰) مکرر موضوع ماده (۴۴) مصوبه زائد بر وظایف نظارتی مذکور در اصل یکصدم قانون اساسی است لذا ماده فوق‌الذکر مغایر این اصل شناخته شد. همچنین وضع و افزایش عوارض و یا تعیین ضوابط آن از امور تقنینی است و اگذاری آن به آیین‌نامه، بدون اینکه ضوابط آن در قانون مشخص شده باشد مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۵۵ ضوابط آیین‌نامه موضوع تبصره (۶) ماده ۷۱ موضوع ماده ۴۵ از امور تقنینی است و باید توسط مجلس تعیین و یا دولت مطابق قانون، آیین‌نامه را وضع نماید. تبصره فوق‌الذکر از این جهت نیز مغایر اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۳-۵۵ ماده ۷۱ موضوع ماده ۴۵؛ در تبصره ۶ و ذیل بند (۱۴) تصویب آیین‌نامه و در بند (۱۰) تعیین ضوابط و تصویب دستورالعمل توسط شورای عالی استان‌ها و در بند (۲۳) تصویب ضوابط توسط شورای عالی استان‌ها زائد بر وظایف این شورا در اصل یکصد و یکم قانون اساسی است لذا موارد مذکور از این جهت مغایر این اصل شناخته شدند

۱. تبصره ۳ ماده ۲- آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف مدت یک ماه توسط کمیسیون پنج نفری موضوع ماده (۴) قانون برقراری حقوق وظیفه و مستمری نمایندگان مجلس شورای اسلامی و عائله تحت تکفل آنان در مقابل حوادث و سوانح ناشی از مسئولیت‌های خطیر نمایندگان مصوب ۱۳۶۵/۴/۱۹ تهیه و به تصویب کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی خواهد رسید.

۲. ماده ۴۴- ماده زیر به عنوان ماده (۷۰) مکرر به قانون الحاق می‌شود:

ماده ۷۰ مکرر - شوراهای اسلامی شهر و بخش می‌توانند در صورت عدم تکافوی درآمدهای شهرداری‌ها و دهیاری‌ها نسبت به وضع و یا افزایش عوارض محلی (شهری و روستایی) در چارچوب آیین‌نامه‌ای که با پیشنهاد وزارت کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید اقدام نمایند.

تبصره - شوراها موظف به اعلام وضع عوارض به وزارت کشور می‌باشند.

وزارت کشور موظف است ظرف مدت یک ماه پس از اعلام شورا، چنانچه وضع عوارض را منطبق با آیین‌نامه هیأت وزیران نداند نسبت به لغو آن اقدام نماید. پس از این مهلت، عوارض قابل وصول است.

۳. تبصره ۶ ماده ۷۱ موضوع ماده ۴۵- شرایط تصدی سمت شهردار طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط وزارت کشور تهیه و به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد.

هم‌چنین ضوابط آیین‌نامه موضوع تبصره (۶) از امور تقنینی است و باید توسط مجلس تعیین و یا دولت مطابق قانون، آیین‌نامه را وضع نماید. تبصره فوق‌الذکر از این جهت نیز مغایر اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴-۵۵. در ماده (۷۵) موضوع ماده (۴۹) مصوبه و هم‌چنین در بند (۶) ماده (۷۷) مکرر ۲ موضوع ماده (۵۳) اگر منظور از آیین‌نامه قانون است مطابق اصل ۸۵ قانون اساسی باید به صورت آزمایشی باشد و اگر آیین‌نامه است از اختیارات دولت است، بنابراین تصویب آیین‌نامه توسط کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی مغایر اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵-۵۵. ر.ک: نظریه ذیل اصل پنجاه و سوم.

۵۶. نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۸۵۹ مورخ ۱۳۸۱/۸/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح هیأت منصفه مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

انتخاب یکی از نمایندگان استان در مجلس شورای اسلامی به انتخاب کمیسیون امنیت ملی

۱. ماده ۷۱- وظایف و اختیارات شورای اسلامی شهر عبارت است از:

۱- ...

تبصره ۶- شرایط تصدی سمت شهردار طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط وزارت کشور تهیه و به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد.

۱۰- تصویب، اصلاح، متمیم و تفریغ بودجه سالانه دبیرخانه شورای شهر، شهرداری و سازمان‌ها و مؤسسات و شرکت‌های وابسته به شهرداری‌ها بر اساس ضوابط مندرج در دستورالعمل مصوب شورای عالی استان‌ها.

۱۴- تصویب هرگونه عوارض شهری یا لغو یا هرگونه تغییر در نوع و میزان آن متناسب با هزینه‌های اداره شهر با در نظر گرفتن سیاست‌های عمومی دولت بر اساس آیین‌نامه‌ای که به‌وسیله وزارت کشور تهیه و به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد.

۲۳- تصویب آیین‌نامه‌های مالی و معاملاتی شهرداری بر اساس ضوابط مصوب شورای عالی استان‌ها.

۲. ماده ۴۹- ماده (۷۵) قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۷۵- آیین‌نامه سازمانی، تشکیلاتی و تعداد و نحوه تشکیل جلسات شوراها و امور مالی دبیرخانه کلیه شوراها و تعداد کارکنان آنها و هزینه‌های مربوط و هرگونه پرداختی به اعضای شوراها توسط شورای عالی استان‌ها تهیه و به تصویب کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی می‌رسد. به کارگیری کارکنان و هرگونه پرداختی خارج از این آیین‌نامه ممنوع می‌باشد.

ماده ۷۷ مکرر ۲- وظایف و اختیارات شورای عالی استان‌ها عبارت است از:

۱- ...

۶- تهیه آیین‌نامه نحوه هزینه بودجه شوراها و ابلاغ آن پس از تصویب کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی به شوراها.

و سیاست خارجی به عنوان ناظر در ذیل ماده (۳) خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۷- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۱۹۰ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی مصوب روز سه شنبه مورخ ۱۳۸۱/۹/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

۱-۵۷- برقراری عوارض توسط شوراهای اسلامی در ذیل ماده (۵) زائد بر وظایف نظارتی موضوع اصل یکصد و یکم قانون اساسی است لذا از این جهت مغایر اصل مذکور شناخته شد. همچنین چون وضع عوارض از امور تقنینی است باید توسط مجلس شورای اسلامی تعیین و یا ضوابط آن مشخص شود لذا این ماده از این جهت نیز مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۵۷- ر.ک: نظریه ذیل اصل پنجاه و یکم.

۵۸- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۵۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۵۸- تعیین ضوابط موضوع تبصره (۲) بند (۱) ماده (۳) از امور تقنینی است لذا

۱. ماده ۳- انتخاب اعضای اصلی و علی‌البدل هیأت منصفه هر استان از بین اقشار و صنوف مختلف از طریق اعلام عمومی و جمع‌آوری تقاضاهای داوطلبان عضویت در هیأت منصفه به قید قرعه و به صورت علنی خواهد بود. هیأت منصفه هر استان در اولین جلسه خود یکی از اعضا را برای مدت دو سال به عنوان دبیر منصفه انتخاب خواهد کرد. دبیر، مسئولیت اداره دبیرخانه را به عهده دارد. حداقل یک ماه قبل از اتمام دوره مسئولیت دبیر، دبیر جدید به وسیله هیأت منصفه استان انتخاب خواهد شد. امور اجرایی این ماده در هر استان زیر نظر شورای مرکب از رئیس کل دادگستری استان، رئیس شورای شهر مرکز استان و یکی از اساتید مسلمان و متعهد دانشگاه به معرفی وزیر علوم، تحقیقات و فناوری خواهد بود. در هر استان یکی از نمایندگان استان در مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس به عنوان ناظر در جلسات هیأت شرکت خواهد نمود.

۲. ماده ۵- برقراری هرگونه عوارض و سایر وجوه برای انواع کالاهای وارداتی و کالاهای تولیدی و همچنین آن دسته از خدمات که در ماده (۴) این قانون، تکلیف مالیات و عوارض آنها معین شده است، همچنین برقراری عوارض به درآمدهای مأخذ محاسبه مالیات، سود سهام شرکت‌ها، سود اوراق مشارکت، سود سپرده‌گذاری و سایر عملیات مالی اشخاص نزد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی مجاز توسط شوراهای اسلامی و سایر مراجع ممنوع می‌باشد. در سایر موارد، شوراهای اسلامی در اجرای قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ و اصلاحات بعدی آن و در چارچوب ضوابط، اهداف و سیاست‌های اقتصادی دولت که از طریق وزارت کشور به آنها ابلاغ می‌شود مجاز به برقراری عوارض محلی از جمله عوارض کسب و پیشه می‌باشند.

- واگذاری تصویب آن به شورای مرکزی مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)
- ۵۸-۲. بند (۲) ماده (۳) از امور تقنینی است لذا واگذاری تصویب آن به سازمان مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)
- ۵۸-۳. در تبصره بند (۳) ماده (۳) تعیین تخلفات و همچنین مجازات آن و نحوه رسیدگی آنها از امور تقنینی است لذا واگذاری تصویب آن به شورای مرکزی مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد و همچنین واگذاری تصویب آیین‌نامه به شورای مرکزی مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)
- ۵۸-۴. در بند (۵) ماده (۳) ضوابط نحوه تبلیغات از امور تقنینی است چنانچه به آیین‌نامه یکال شده است مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی می‌باشد و اگر مراد غیر از این است باید مشخص شود تا اظهار نظر گردد.^(۴)
- ۵۸-۵. در بند (۶) ماده (۱۳) ضوابط انحلال شورای منطقه از امور تقنینی است لذا واگذاری آن به شورای مرکزی (دستورالعمل مذکور در این بند) مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)
- ۵۸-۶. در بند (۷) ماده (۱۳) ضوابط مربوط به انتخابات از امور تقنینی است و واگذاری تصویب آن به شورای مرکزی مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۶)
- ۵۸-۷. در ماده (۲۰) نظر به اینکه تعیین ضوابط مربوط به انتخابات از امور تقنینی است از این جهت واگذاری تصویب آن به مجمع عمومی خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد. و همچنین واگذاری تصویب آیین‌نامه به مجمع مزبور خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی نیز شناخته شد.^(۷)

-
۱. تبصره ۲ بند ۱ ماده ۳- تمدید اعتبار پروانه کار هر پنج سال یک بار پس از ارزشیابی تخصصی بر اساس ضوابط مصوب شورای مرکزی انجام می‌گیرد.
 ۲. ماده ۳- وظایف و اختیارات سازمان با توجه به اهداف فوق به شرح زیر است:
 - ۱... ۲- تهیه و تصویب نظامنامه اخلاقی ناظر بر عملکرد روانشناسان و مشاوران. ۳...
 ۳. تبصره بند ۳- آیین‌نامه نحوه رسیدگی به تخلفات توسط شورای مرکزی تهیه و تصویب خواهد شد.
 ۴. بند ۵ ماده ۳- نظارت بر نحوه تبلیغات و آگهی‌های مربوط به خدمات روانشناسی و مشاوره بر اساس آیین‌نامه مصوب شورای مرکزی.
 ۵. ماده ۱۳- وظایف شورای مرکزی سازمان به شرح زیر است:
 - ۱... ۶- انحلال شورای مناطق بر اساس دستورالعمل مصوب.
 ۶. بند ۷- تصویب دستورالعمل انتخابات شورای مرکزی و شورای مناطق.
 ۷. ماده ۲۰- تدوین آیین‌نامه انتخابات توسط شورای مرکزی تهیه و به تصویب مجمع عمومی خواهد رسید.

۵۹- نظریه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور مصوب روز پنجشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۵۹-۱- بند الحاقی یک تبصره (۱۷) از این جهت که ماهیت بودجه‌ای ندارد، مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد و همچنین چون ضوابطی برای آیین‌نامه ذیل آن مشخص نشده است، این امر تجویز قانونگذاری توسط هیأت وزیران است، لذا از این جهت مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵۹-۲- در بند الحاقی (۳) تبصره (۱۷) چون اجازه تأسیس خوابگاه‌ها، به بخش خصوصی به صورت دائمی داده شده است، ماهیت بودجه‌ای ندارد، لذا از این جهت مغایر اصل ۵۲ قانون اساسی شناخته شد. و همچنین چون ضوابطی برای آیین‌نامه مشخص نشده است در مواردی که از امور تقنینی است از وظایف مجلس شورای اسلامی می‌باشد و قابل تفویض به مرجع دیگری نیست، از این جهت مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶۰- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۶۲۵ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۸ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح سرباز روحانی در مناطق اهل سنت مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی: در تبصره (۱) جدید، معیار دیپلم و فوق دیپلم شناخته شدن معلومات حوزوی معین

۱. بند الحاقی ۱ تبصره ۱۷- به منظور پاسخگویی به افزایش تقاضای اجتماعی برای ورود به آموزش عالی و استفاده کارآمدتر از ظرفیت‌های بلااستفاده، دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی دولتی علاوه بر الزام به پذیرش دانشجو در چارچوب اعتبارات مصوب و تعهدات قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مجازند ظرفیت‌های اضافی خود را از طریق تنوع بخشی شیوه‌های پذیرش دانشجو با اخذ هزینه‌های تحصیلی از متقاضیان تکمیل نمایند. درآمدهای حاصله به عنوان درآمد اختصاصی همان دستگاه تلقی و با رعایت قانون نحوه انجام امور مالی و معاملاتی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی مصوب ۱۳۶۹/۱۰/۱۸ برای تأمین هزینه‌های آموزش عالی و پژوهش دانشجویان، افزایش ظرفیت‌ها و کیفیت به مصرف خواهد رسید.

آیین‌نامه اجرایی این بند توسط وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲. بند الحاقی ۳ تبصره ۱۷- به منظور جبران کمبود فضاها و خوابگاه‌های مورد نیاز دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی دولتی و غیردولتی، بخش خصوصی و تعاونی می‌تواند خوابگاه‌های دانشجویی تحت نظارت معاونت‌های دانشجویی دانشگاه‌ها و واحدهای دانشجویی مربوطه تأسیس کند. تأسیس کنندگان خوابگاه می‌توانند از یارانه سود اعتبارات بانکی تبصره (۳) قانون بودجه برخوردار شوند.

آیین‌نامه مربوط به چگونگی تأسیس خوابگاه‌های خصوصی و ضوابط و مقررات فرهنگی و مالی مربوطه توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

نشده است و نیاز به تقنین دارد و قهراً ارجاع به آیین‌نامه می‌شود، لذا از این جهت مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۶۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه وظایف و اختیارات و تغییر نام وزارت پست و تلگراف و تلفن مصوب روز سه‌شنبه ۱۳۸۲/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

مفاد بند «س» ماده «۳» و اطلاق ترکیب اعضا و شرح وظایف تفصیلی موضوع بند «ج» ماده «۴»، تصویب اهداف کلان جزء «۱» بند «ه» ماده «۴»، تصویب نظام جامع فن‌آوری موضوع جزء «۳» بند «ه» ماده «۴»، تصویب مقررات و ضوابط موضوع جزء «۴» بند «ه» ماده «۴»، اطلاق تصویب برنامه‌های کلان موضوع جزء «۵» بند «ه» ماده «۴»، اطلاق تصویب برنامه‌های همکاری موضوع جزء «۶» بند «ه» ماده «۴»، تعیین سیاست نرخ گذاری در بند «ج» ماده «۵»، تدوین مقررات بند «د» ماده «۵»، سیاستگذاری موضوع بند «ه» ماده «۵»، سیاستگذاری موضوع بندهای «الف» و «ب» ماده «۸» تصویب برنامه‌های موضوع بندهای «د»، «ه» ماده «۸»، تعیین خط‌مشی بند «ز» ماده «۸»، ترکیب اعضای شورای عالی موضوع تبصره «۱» ماده «۸» چون از امور تقنینی است از این جهت مغایر اصل (۸۵) شناخته شدند. ضمناً تصویب آیین‌نامه توسط شورای عالی فن‌آوری اطلاعات موضوع جزء «۴» بند «ه» ماده «۴» مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۱- ارزشیابی علمی تحصیلات طلاب اهل سنت برای سطح دیپلم با معرفی حوزه علمیه مربوط یا ادارات اوقاف و امور خیریه منطقه توسط وزارت آموزش و پرورش و برای سطوح بالاتر از دیپلم توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری صورت می‌گیرد.

۲. ر.ک: همین مجموعه، ذیل اصل هفتاد و یکم، بند چهارم.

۳. بند(س) ماده ۳- تدوین ضوابط حل اختلاف و تعیین اسناد مورد قبول محاکم قضایی در اختلافات و تخلفات مربوط به ارتباطات و فناوری اطلاعات و ارائه به دولت جهت تصویب.

بند(ج) ماده ۴- ترکیب اعضای شورا و شرح وظایف تفصیلی و اساسنامه شورای عالی توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و با هماهنگی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت دولت خواهد رسید. ←

۶۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۱۶۸ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تجارت الکترونیکی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

چون اطلاق ماده (۶۶) شامل مواردی می‌شود که نیاز به قانون دارد از این جهت واگذاری آن به آیین‌نامه‌ای که مطابق بند «د» ماده (۸۲) نهایتاً به تصویب هیأت وزیران می‌رسد مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۴۹۹ مورخ ۱۳۸۲/۴/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۶۴- تعیین تعرفه‌ها در بخش غیردولتی در ذیل بند «ک» ماده (۳) نیاز به ضابطه دارد

→ بند(ه) - وظایف شورای عالی فناوری اطلاعات به شرح ذیل می‌باشد:

- ۱- تصویب اهداف کلان و راهبردی توسعه فناوری اطلاعات در کشور. ۲- ...
- ۳- تمهید و تصویب نظام جامع فناوری اطلاعات و تعیین وظایف بخش‌های مختلف کشور در نظام جامع مذکور.
- ۴- تصویب مقررات و آیین‌نامه‌ها و ضوابط لازم برای قلمرو فناوری اطلاعات.
- ۵- تصویب برنامه‌های کلان پژوهش در جهت توسعه فناوری اطلاعات در کشور.
- ۶- تصویب برنامه‌های همکاری‌های ارتباطات بین‌المللی در قلمرو فناوری اطلاعات.
- ماده ۵- کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات با اختیارات و وظایف ذیل تشکیل می‌گردد: الف... ج - تعیین سیاست نرخ گذاری بر کلیه خدمات در بخش‌های مختلف ارتباطات و فناوری اطلاعات و تصویب جداول تعرفه‌ها و نرخ‌های کلیه خدمات ارتباطی.
- د - تدوین و اعمال مقررات ارتباطی کشور و نظارت بر حسن اجرای آن.
- ه - سیاستگذاری در خصوص صدور مجوز فرکانس و تعیین و دریافت حق الامتیاز صدور مجوز.
- بند الف ماده ۸- سیاستگذاری کلان برای استفاده از فناوری‌های فضایی در بخش‌های امنیتی و استفاده صلح‌آمیز از فضای ماورای جو.

ب - سیاستگذاری ساخت و پرتاب و استفاده ماهواره‌های ملی تحقیقاتی.

د - تأیید و تصویب برنامه‌های مربوط به امور فضایی دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی.

ه - تصویب برنامه‌های بلند مدت و میان مدت در بخش فضایی کشور.

ز - تعیین خط‌مشی در مورد همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در مسائل فضایی و تعیین مواضع دولت جمهوری اسلامی ایران در مجامع یاد شده.

تبصره ۱- ترکیب اعضای شورای عالی و آیین‌نامه آن ظرف مدت شش ماه پس از تصویب این قانون از طرف وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. (برای اطلاع از متن کامل مورد ایراد رک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره ششم، سال سوم، صص ۲۶۰-۲۵۱)

۱. ماده ۶۶- حمایت از حقوق مالکیت‌های فکری در بستر مبادلات الکترونیکی شامل حق اختراع، حق طراحی، حق مؤلف، حقوق همجوار با حق مؤلف، حمایت از پایگاه‌های داده، حمایت از توپوگرافی تراشه (طرح‌های ساخت مدارهای یکپارچه)، حمایت از اسرار تجاری و حمایت از رقابت‌های مشروع به موجب آیین‌نامه‌ای است که در ماده (۸۲) این قانون خواهد آمد.

لذا واگذاری آن به سازمان نظام پزشکی مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۴-۲- تعیین موارد تخلف و مجازات‌های آن مذکور در تبصره (۱) ماده (۲۸) نیاز به تقنین دارد لذا از این جهت مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶۵- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۸۵۶ مورخ ۱۳۸۲/۵/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه مقررات اداری و استخدامی وزارت صنایع و معادن مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۵/۵ مجلس شورای اسلامی: اطلاق عبارت «مقررات مربوط به نظام پرداخت» در بند (۲) ماده واحده چون شامل امور تقنینی می‌گردد لذا واگذاری تصویب آن به غیر از مجلس شورای اسلامی مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۶۶- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۰۳ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۴/۲۹ مجلس شورای اسلامی: ایراد بند (۲۱) کماکان به قوت خود باقی است، مضافاً نحوه انتخاب معتمدان در ماده (۳۲) موضوع ماده (۱۶) از اموری است که نیاز به تقنین دارد و واگذاری آن به آیین‌نامه مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. بند (ک) ماده ۳- اظهارنظر و مشارکت فعال به هنگام تعیین یا تجدیدنظر در تعرفه‌های خدمات بهداشتی و درمانی بخش دولتی و تعیین تعرفه‌ها در بخش غیردولتی و همکاری با مراجع ذی‌صلاح در اجرای آن.
۲. تبصره ۱ ماده ۲۸- عدم رعایت موازین شرعی و قانونی و مقررات صنفی و حرفه‌ای و شغلی و سهل‌انگاری در انجام وظایف قانونی به وسیله شاغلین حرف پزشکی و وابسته به پزشکی تخلف محسوب و متخلفین با توجه به شدت و ضعف عمل ارتكابی و تعدد و تکرار آن حسب مورد به مجازات‌های زیر محکوم می‌گردند:
 - الف - تذکر یا توبیخ شفاهی در حضور هیأت مدیره نظام پزشکی محل.
 - ب - اخطار یا توبیخ کتبی یا درجه در پرونده نظام پزشکی محل.
 - ج - توبیخ کتبی یا درج در پرونده نظام پزشکی و نشریه نظام پزشکی محل یا الصاق رأی در تابلو اعلانات نظام پزشکی محل.
 - د - محرومیت از اشتغال به حرفه‌های پزشکی و وابسته از سه ماه تا یک سال در محل ارتكاب تخلف.
 - ه - محرومیت از اشتغال به حرفه‌های پزشکی و وابسته از سه ماه تا یک سال در تمام کشور.
 - و - محرومیت از اشتغال به حرفه‌های پزشکی از بیش از یک سال تا پنج سال در تمام کشور.
 - ز - محرومیت دائم از اشتغال به حرفه‌های پزشکی و وابسته در تمام کشور.
۳. بند ۲ ماده واحده - مقررات مربوط به نظام پرداخت کارکنان وزارت صنایع و معادن با پیشنهاد مشترک سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت صنایع و معادن به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.
۴. ماده ۱۶- ماده (۳۲) قانون مذکور و تبصره‌های آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۳۲- فرماندار یا بخشدار مرکز هر حوزه انتخابیه برای انتخاب معتمدان اصلی و علی‌البدل هیأت اجرایی موضوع ماده (۳۱)، سی نفر از معتمدان محلی معرفی شده از سوی تشکلهای صنفی قانونی و شوراهای شهر و روستا و سایر افراد مورد وثوق حوزه انتخابیه را براساس آیین‌نامه‌ای که توسط وزارت کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید انتخاب و مراتب را به اطلاع هیأت نظارت ذی‌ربط می‌رساند» جایگزین گردید.

۶۷- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۱۶۱ مورخ ۱۳۸۲/۶/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تعاونی نمودن تولید و یکپارچه شدن اراضی در حوزه عمل شرکت‌های تعاونی روستایی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۶/۲ مجلس شورای اسلامی:

مطابق اصل ۸۵ قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی می‌تواند تصویب دائمی اساسنامه سازمان‌ها یا شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت را به کمیسیون‌های ذی‌ربط واگذار کند. لکن با توجه به اصلاحاتی که بر اساس ماده (۴) مصوبه در ماده (۲) قانون به عمل آمده است اساسنامه موضوع آن به پیشنهاد وزارت جهاد کشاورزی به تصویب کمیسیون‌های کشاورزی، آب و منابع طبیعی و اقتصادی مجلس شورای اسلامی می‌رسد لذا ماده (۴) از این جهت مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶۸- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۱۲۳ مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

واگذاری وظایف و اختیارات به هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی در ماده (۳) در مواردی که از امور تقنینی باشد مغایر اصل ۸۵ و در مواردی که از امور اجرایی باشد مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۴- در ماده (۲) پاراگراف دوم سطر دوم عبارت «کمیسیون‌های اصلاحات اراضی و تعاون روستایی و دارایی و استخدام مجلسین» حذف و به جای آن عبارت «کمیسیون‌های کشاورزی، آب و منابع طبیعی و اقتصادی مجلس شورای اسلامی» اضافه گردید.

۲. ماده ۳- وظایف و اختیارات هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور به شرح زیر می‌باشد:
 الف - برنامه‌ریزی به منظور تأسیس، ساخت، تجهیز و توسعه و نظارت بر فعالیت کتابخانه‌های عمومی کشور.
 ب - تصویب دستورالعمل‌های لازم برای حمایت و نظارت و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی بخش خصوصی.
 ج - بررسی گزارش‌ها در خصوص وضعیت کتابخانه‌های عمومی و اتخاذ تصمیمات لازم.
 د - بررسی و تصویب بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های مورد نیاز در زمینه‌های اداری، مالی، جذب و نگهداری نیروی انسانی، امور مربوط به اخذ درآمدها و کمک‌ها و نحوه هزینه کردن، تأمین کتاب و سایر منابع کتابخانه‌ای و تجهیزات، مبادلات با سایر مراکز فرهنگی و کتابخانه‌ها، عضوگیری، امانت دادن کتاب، تشکیل انجمن‌های کتابخانه‌های عمومی استان، شهرستان، بخش، شهر و روستا و هدایت فعالیت‌های آنها.
 هـ - تعیین معیارها و سرانه‌های مربوط به امور مختلف کتابخانه‌های عمومی و شاخص‌های لازم برای درجه‌بندی آنها.
 و - بررسی و تصویب شرح وظایف، تشکیلات، ساختار، نحوه تأمین نیروی انسانی، ضوابط و مقررات مورد نیاز برای امور مالی و اداری دبیرخانه هیأت امناء و سایر موارد مرتبط با مأموریت‌های آن.
 ز - برنامه‌ریزی برای استفاده از امکانات کتابخانه‌ها در زمینه فعالیت‌های فرهنگی و هنری.
 ح - برنامه‌ریزی برای استفاده نابینایان از امکانات کتابخانه‌های عمومی.
 تبصره - کلیه مصوبات هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور با امضای وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی (رئیس هیأت امناء) از طریق دبیر کل هیأت مذکور ابلاغ می‌شود.

۶۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۲۶۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک‌فوریتی ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۹/۱۸ مجلس شورای اسلامی: چگونگی جلب مشارکت مردم در تأمین منابع مالی موضوع بند(ه) ماده(۶)، اتخاذ سیاست‌های یارانه‌ای موضوع ماده(۱۰) و بند(ط) ماده(۱۶)، سیاستگذاری و تدوین راهبردهای اساسی نظام جامع تأمین اجتماعی موضوع بند(ج) ماده(۱۶) و تهیه و تدوین تعاریف، اصطلاحات و... موضوع بند(س) ماده(۱۶) چون نیاز به تقنین دارد مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷۰- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۲۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نظام صنفی کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی:

۱-۷۰- اطلاق تبصره ماده ۲ آن شامل مواردی مربوط به وظایف مجلس شورای اسلامی و محاکم و دیوان عدالت اداری نیز می‌گردد، مغایر اصول ۸۵، ۱۵۶ و ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۷۰- تبصره(۱) ماده(۳) که تعیین انواع وسیله سیار را بر عهده هیأت عالی نظارت قرار داده است از موارد تقنینی است از این جهت مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد و نیز چون هیأت عالی نظارت غیر از هیأت وزیران است مغایر با اصل ۱۳۸ قانون اساسی نیز می‌باشد.^(۳)

۳-۷۰- ماده(۴) تقسیم گروه‌ها را به دبیرخانه هیأت عالی نظارت داده است در صورتی که این تقسیم را باید قانون انجام دهد از این جهت مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته

۱. بند(ه) ماده ۶- جلب مشارکت مردم در تأمین منابع مالی توسط نهادها، مؤسسات، سازمان‌ها و شرکت‌های غیردولتی و عمومی نظام تأمین اجتماعی مجاز است مشروط بر آن که این امر طبق آیین‌نامه مصوب صورت گرفته و امکان نظارت نظام تأمین اجتماعی فراهم باشد.

ماده ۱۰- اتخاذ سیاست‌های یارانه‌ای به منظور هدفمند کردن یارانه‌ها، با استفاده از نظام‌های اطلاعاتی جامع و منسجم کشور مانند طرح کد ملی و یا نظام مالیاتی کشور صورت می‌گیرد و به نحوی که به تدریج یارانه اعطایی به خانواده‌های پردرآمد کاهش یافته و یا حذف گردد و میزان یارانه اعطایی به خانواده‌های کم درآمد افزایش یابد. منابع حاصل از حذف یا کاهش یارانه خانواده‌های پردرآمد برای تأمین منابع مورد نیاز نظام جامع تأمین اجتماعی منظور خواهد شد.

بند(ط) ماده ۱۶- ساماندهی و مدیریت اجرایی نظام هدفمند یارانه‌های اجتماعی و جهت‌دهی آن به سوی افراد و خانواده‌های نیازمند با رویکرد خوداتکایی و اشتغال.

بند(ج) ماده ۱۶- سیاستگذاری و تدوین راهبردهای اساسی نظام جامع تأمین اجتماعی و تدوین معیارهای جامعیت و کفایت روزآمد نظام.

بند(س) ماده ۱۶- تهیه و تدوین تعاریف، اصطلاحات و استانداردهای مورد نیاز نظام و همچنین اعمال تغییرات و به روز رسانی آنها با تصویب شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی.

۲. تبصره ماده ۲- صوفی که قانون خاص دارند، از شمول این قانون مستثنی هستند. مرجع تشخیص وجود قانون خاص، هیأت عالی نظارت است.

۳. تبصره ۱ ماده ۳- انواع وسیله سیار را هیأت عالی نظارت تعیین خواهد کرد.

شد و تصویب آن توسط هیأت عالی نظارت مغایر با اصل ۱۳۸ قانون اساسی نیز می‌باشد.^(۱)

۴-۷۰- ماده (۱۱) از این جهت که تعیین خط‌مشی را که از اختصاصات قانونگذار است به هیأت عالی نظارت داده است مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد و چون هیأت عالی نظارت غیر از هیأت وزیران است مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی نیز می‌باشد.^(۲)

۵-۷۰- تبصره (۱) ماده (۱۲) به جهت فوق مغایر با اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۶-۷۰- در تبصره (۲) بند (و) ماده (۴۹) بخشی که ناظر بر تعیین خط‌مشی است، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۷-۷۰- ماده (۵۵) مبنیاً بر ایراد فوق مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱. ماده ۴- صنف: آن گروه از افراد صنفی که طبیعت فعالیت آنان از یک نوع باشد. تشکیل یک صنف را می‌دهند. صنوف مشمول این قانون، با توجه به نوع فعالیت آنها به چهار گروه تولیدی، خدمات فنی، توزیعی یا خدماتی تقسیم می‌شوند. فهرست تفکیکی اصول چهارگانه مزبور توسط دبیرخانه هیأت عالی نظارت و با نظرخواهی از مجامع امور صنفی مراکز استان‌ها تهیه خواهد شد و به تصویب هیأت عالی نظارت خواهد رسید.

۲. ماده ۱۱- هیأت عالی نظارت: هیأتی است که به منظور تعیین خط‌مشی، هدایت، ایجاد هماهنگی و نظارت بر کلیه اتحادیه‌ها، مجامع امور صنفی، شورای اصناف کشور و کمیسیون‌های نظارت تشکیل می‌گردد و بالاترین مرجع تصمیم‌گیری و نظارت بر امور اصناف کشور است.

۳. تبصره ۱ ماده ۱۲- تهیه و تنظیم ضوابط لازم برای صدور پروانه کسب، ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط وزارت بازرگانی و با کسب نظر وزارتخانه‌های کشور، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و اداره کل نظارت بر اماکن عمومی ناجا و مجامع امور صنفی مراکز استان‌ها تهیه و به تصویب هیأت عالی نظارت خواهد رسید.

۴. تبصره ۲ بند (و)- کمیسیون نظارت هر شهرستان موظف است بر اساس امکانات و به منظور رعایت مصالح عمومی و حفظ حقوق دیگران در ابتدای هر سال بر اساس خط‌مشی تعیین شده از سوی هیأت عالی نظارت تعداد واحدهای مورد نیاز هر صنف را در هر شهرستان مشخص و جهت صدور پروانه کسب به اتحادیه‌های صنفی مربوط ابلاغ کند.

۵. ماده ۵۵- وظایف و اختیارات هیأت عالی نظارت به شرح زیر است:

الف - اعلام نظر قطعی به عنوان مرجع تشخیص تبصره (۱) ماده (۲).

ب - تشخیص ضرورت برقراری حدود صنفی و تعیین سقف تعدادی برای صنوف و سیاستگذاری در این زمینه‌ها.

ج - تصویب وظایف کمیسیون‌های رسیدگی به شکایات، حل اختلاف، بازرسی، فنی و آموزشی و کمیسیون‌های دیگر مورد نیاز اتحادیه‌ها به پیشنهاد دبیرخانه هیأت عالی نظارت.

د - ابطال انتخابات یا عزل هیأت رئیسه اتحادیه‌ها یا مجامع امور صنفی شهرستان‌ها به پیشنهاد کمیسیون نظارت.

ه - ابطال انتخابات یا عزل هیأت رئیسه شورای اصناف کشور.

و - تصویب آیین‌نامه‌هایی که در این قانون پیش‌بینی شده است.

ز - تصویب دستورالعمل‌ها و سایر مکتوبات پیش‌بینی شده در این قانون.

ح - رسیدگی به اختلاف بین کمیسیون نظارت و مجامع امور صنفی یا شورای اصناف کشور.

ط - تعیین خط‌مشی کلی در خصوص صدور پروانه کسب در سطح کشور.

ی - تعیین خط‌مشی و سیاست‌های اجرایی لازم برای حسن انجام وظایف قانونی و ایجاد هماهنگی بین کمیسیون‌های نظارت، اتحادیه‌ها و مجامع امور صنفی کشور و شورای اصناف کشور و نظارت بر فعالیت آنها در حدود مفاد این قانون.

ک - ارائه راهکارهای اجرایی مناسب برای صدور کالاها و خدمات واحدهای صنفی با رعایت قوانین و مقررات جاری کشور.

ل - سایر مواردی که به موجب این قانون به هیأت عالی نظارت محول گردیده است.

۸-۷۰ تبصره (۲) ماده (۷۲) که تصویب نحوه رسیدگی و صدور رأی و تهیه آیین نامه اجرایی و مالی را برعهده آیین نامه قرار داده است از این جهت مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۹-۷۰ موضوع ماده (۷۵) نیاز به قانونگذاری دارد و از این جهت مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۷۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۸۱۴ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۶ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۱۲ مجلس شورای اسلامی:

در تبصره (۱) ماده (۱۲) اگر دستورالعمل موضوع آن شامل ضوابط می شود خلاف اصل ۸۵ قانون اساسی است والا باید مرجع تعیین ضوابط روشن شود تا اظهار نظر گردد.^(۳)

۷۲- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۳۳۲۹ مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق تبصره ماده (۱) که تعیین حدود فعالیت مجاز و نیز تعیین محدوده مناطق را به هیأت وزیران واگذار می کند از این جهت که امور تقنینی را نیز شامل می شود مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. تبصره ۲ ماده ۷۲- اداره امور مراجع رسیدگی بدوی و تجدیدنظر و مسئولیت تشکیل جلسه های رسیدگی برعهده اداره یا سازمان بازرگانی شهرستان یا استان است. همچنین مسئولیت هماهنگی و رسیدگی به تخلفات هیأت ها، صدور رأی و ابلاغ آن و آموزش بازرسان و ناظران به عهده وزارت بازرگانی می باشد نحوه نظارت و بازرسی و تهیه گزارش و رسیدگی، صدور رأی و اجرای آن، تجدیدنظر و رسیدگی به شکایات و تخلفات موضوع این قانون و ضوابط اجرایی و مالی، به موجب آیین نامه ای خواهد بود که توسط دبیرخانه هیأت عالی نظارت تنظیم و به تصویب اکثریت مطلق آراء وزیران حاضر در هیأت عالی نظارت خواهد رسید.

۲. ماده ۷۵- رسیدگی به تخلفات اداری مسئولان اتحادیه ها، مجامع امور صنفی و شورای اصناف کشور طبق آیین نامه ای خواهد بود که توسط وزارت بازرگانی با همکاری وزارت دادگستری تهیه و به تصویب اکثریت مطلق آراء وزیران حاضر در هیأت عالی نظارت خواهد رسید.

۳. تبصره ۱ ماده ۱۲- دستورالعمل صدور پروانه کسب، ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط دبیرخانه هیأت عالی نظارت با کسب نظر وزارتخانه های کشور، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و اداره کل نظارت بر اماکن عمومی ناجا و مجامع امور صنفی مراکز استان ها تهیه و به تصویب وزیر بازرگانی خواهد رسید.

۴. تبصره ماده ۱- مناطق ویژه اقتصادی برای فعالیت های معین ایجاد می شوند و تعیین هدف، برنامه ها، محدوده جغرافیایی طرح جامع و کالبدی، نوع و حدود فعالیت مجاز در هر یک از آنها به پیشنهاد دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد برعهده هیأت وزیران خواهد بود.

۷۳- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۳۳۰ مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه دو فوریتی تنظیم بازار غیرمتشکل پولی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی: ۱-۷۳ در ماده (۱) تعریف و تشخیص عملیات بانکی که موضوع حق فعالیت بانکی است، از امور تقنینی محسوب می‌شود و واگذاری آن به شورای پول و اعتبار مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۱)

۲-۷۳ واگذاری تعیین ضوابط و مقررات در تبصره (۳) ماده (۱) و موارد موضوع ماده (۲) به شورای پول و اعتبار اگر از امور تقنینی باشد مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی و چنانچه از امور مربوط به آیین‌نامه باشد مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲) ۳-۷۳ واگذاری تعیین ضوابط به شورای پول و اعتبار در تبصره (۲) ماده (۳) مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۷۴- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۳۳۲ مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه دو فوریتی مدیریت پسماندها مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۷۴ محول نمودن وظایف مختلف به سازمان شهرداری‌ها در مواد متعدد از جمله مواد (۹) و (۱۰) و تبصره (۲) ماده (۱۲) از این جهت که سازمان مزبور به‌وسیله هیأت وزیران و بدون تجویز مجلس تأسیس و در تصویب اساسنامه آن مفاد اصل ۸۵ قانون اساسی رعایت نشده است لذا مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۱- اشتغال به عملیات بانکی توسط اشخاص حقیقی و یا حقوقی تحت هر عنوان و تأسیس و ثبت هرگونه تشکل برای انجام عملیات بانکی، بدون دریافت مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ممنوع است. تعریف و تشخیص عملیات بانکی به عهده شورای پول و اعتبار است.

۲. تبصره ۳ ماده ۱- ضوابط، مقررات و شرایط ناظر بر تأسیس، فعالیت و نظارت بر اشخاص حقیقی یا حقوقی مشمول این قانون بر اساس قوانین پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ و عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۶۲/۶/۸ توسط شورای پول و اعتبار تعیین خواهد شد.

ماده ۲- نحوه تأسیس و فعالیت، مسئولیت مدیران و سهامداران عمده، انحلال و تصفیه و نحوه لغو مجوزهای تأسیس و فعالیت به موجب آیین‌نامه‌ای است که توسط شورای پول و اعتبار تصویب می‌گردد.

۳. تبصره ۲ ماده ۳- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران می‌تواند در صورت لزوم، اعمال نظارت به مؤسسات موضوع این قانون را کلاً یا بعضاً بر اساس ضوابطی که شورای پول و اعتبار تعیین خواهد کرد به مرجع دیگری تفویض نماید.

۴. ماده ۹- وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها) با هماهنگی سازمان موظف است برنامه‌ریزی و تدابیر برای جداسازی پسماندهای عادی را به عمل آورده و برنامه زمان‌بندی آن را تدوین نماید. مدیریت‌های اجرایی مندرج در ماده (۷) این قانون موظفند در چارچوب برنامه فوق و در مهلتی که در آیین‌نامه اجرایی این قانون پیش‌بینی می‌شود، کلیه پسماندهای عادی را به صورت تفکیک شده جمع‌آوری، بازیافت یا دفن نمایند. ←

۷۴-۲. ماده (۲۳) از این جهت که تعیین ضابطه میزان جریمه از امور تقنینی است، واگذاری آن به آیین‌نامه مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷۵. نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۲۰ مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه دو فوریتی تأسیس سازمان شیلات ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

۷۵-۱. تبصره (۱) ماده واحده از این جهت که تفکیک امور تصدی و حاکمیتی را به هیأت وزیران محول نموده و این امر از شئون قانونگذاری است، لذا تبصره مذکور مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۷۵-۲. واگذاری امور و نیز اجازه انتقال موارد موضوع تبصره (۵) از امور مربوط به اساسنامه است و واگذاری آن به تشخیص وزیر مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)

۷۵-۳. نظر به اینکه ماده واحده تکلیف اساسنامه سازمان را مشخص ننموده و ساختار تشکیلاتی سازمان مذکور در تبصره (۹)، از امور مربوط به اساسنامه است که باید بوسیله مجلس شورای اسلامی تصویب شده یا تصویب آن به دولت واگذار گردد، از این جهت مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۴)

→ ماده ۱۰- وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها) موظف است در اجرای وظایف مندرج در این قانون ظرف مدت شش ماه پس از تصویب این قانون، نسبت به تهیه دستورالعمل تشکیلات و سامان‌دهی مدیریت اجرایی پسماندها در شهرداری‌ها، دهیاری‌ها و بخش‌داری‌ها اقدام نماید.

تبصره ۲ ماده ۱۲- وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها) موظف است اعتبارات، تسهیلات و امکانات لازم را جهت ایجاد و بهره‌برداری از محل‌های دفع پسماندها رأساً یا توسط بخش خصوصی فراهم نماید.

۱. ماده ۲۳- دولت مجاز است مبالغ جرایم مندرج در این قانون را هر دو سال یک بار، بنا به پیشنهاد مشترک سازمان و وزارت کشور مورد بازنگری قرارداد و به تصویب رساند.

۲. تبصره ماده واحده - تفکیک وظایف حاکمیتی و تصدی‌گری از وظایف قانونی یاد شده بر اساس پیشنهاد مشترک وزارت جهاد کشاورزی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۳. تبصره ۵- فعالیت‌ها و عملیات اجرایی مربوط به صید، فرآوری، فروش و صادرات ماهیان خاویاری به همراه امکانات، اموال، دارایی‌ها، تعهدات و نیروی انسانی مرتبط به یکی از شرکت‌های زیر مجموعه شرکت مادر تخصصی خدمات کشاورزی به تشخیص وزیر جهاد کشاورزی منتقل می‌گردد. معادل ارزش اموال، امکانات و دارایی‌های متعلقه به سرمایه شرکت مزبور افزوده می‌شود.

۴. تبصره ۹- وزارت جهاد کشاورزی مکلف است ظرف مدت شش ماه ساختار تشکیلاتی سازمان را تهیه و پس از تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به مرحله اجرا درآورد.

۷۶- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

موارد مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی از این جهت که امور مذکور از شئون و وظایف قانونگذار (مجلس شورای اسلامی) است و نمی‌توان این امور را به نهاد دیگری واگذار کرد:

- ۱- تعریف حقوق ویژه در بند (ک) ماده (۳)
- ۲- بندهای (ب)، (و)، (ی) و (م) ماده (۱۲) از جهت تفویض موضوع به شورای پول و اعتبار
- ۳- تعریف تشخیص عملیات بانکی و ضوابط آن، در بند (ط) ماده (۱۲)
- ۴- بند (ه) ماده (۱۵)
- ۵- جزء (۴) بند (الف) ماده (۳۰) با توجه به اساسنامه سازمان شهرداری‌های کشور
- ۶- اطلاق بند (ه) ماده (۳۱)
- ۷- بند (ه) ماده (۳۵)
- ۸- ماده (۳۸)
- ۹- جزء (۲) بند (الف) ماده (۳۸) و عدم الزام به رعایت قانون
- ۱۰- اطلاق بند (ج) ماده (۳۸)
- ۱۱- بند (الف) ماده (۴۰) در آن قسمت که «سایر ضوابط و تشریفات ادغام شرکت‌ها» را به آیین‌نامه هیأت وزیران محول نموده است
- ۱۲- بند (ج) ماده (۴۹)
- ۱۳- مفاد ماده (۵۲)
- ۱۴- بند (الف) ماده (۶۵) با توجه به ترکیب اعضا
- ۱۵- بند (الف) ماده (۶۹)
- ۱۶- بند (الف) ماده (۸۵)
- ۱۷- بندهای (ب) و (ج) مبنیاً بر بند (الف) ماده (۸۵)
- ۱۸- بند (ح) ماده (۹۷)
- ۱۹- تصویب ضوابط در بند (الف) ماده (۹۱)
- ۲۰- اطلاق صدر ماده (۱۰۲)
- ۲۱- بند (الف) ماده (۱۰۲)
- ۲۲- اطلاق ماده (۱۰۳)

- ۲۳- بند(ب) ماده(۱۰۷)
- ۲۴- بند(م) ماده(۱۰۷) در تفویض تعیین ضوابط به دولت
- ۲۵- بند(ز) ماده(۱۱۳) «از جهت تعیین حدود وظایف و تکالیف»
- ۲۶- بند(ج) ماده(۱۱۷)
- ۲۷- ماده(۱۲۳)
- ۲۸- بند(ج) ماده(۱۳۵) از جهت تعیین سازوکار
- ۲۹- جزء(۴) بند(ب) ماده(۱۳۹) در تفویض تفکیک امور حاکمیتی و تصدی به آیین نامه
- ۳۰- پاراگراف آخر بند(د) ماده(۱۳۹)
- ۳۱- بندهای (الف) و (ج) ماده(۱۴۲)
- ۳۲- ذیل بند(ج) ماده(۱۴۳)
- ۳۳- بندهای (الف) و (ب) ماده(۱۴۴)
- ۳۴- اطلاق بند(ج) ماده(۱۴۹)
- ۳۵- بندهای (۲)، (۳)، (۴) و (۵) ماده(۱۵۱) و نیز تبصره ماده مزبور
- ۳۶- ماده(۱۵۲).^(۱)

۷۷- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۱۲ مورخ ۱۳۸۳/۳/۹ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه تنظیم و بازار غیرمشتکل پولی مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

اصلاح به عمل آمده در تبصره(۲) ماده(۳) از این جهت که اقدامات مذکور در این تبصره نیاز به تقنین دارد، رافع اشکال نیست و مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۷۸- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۱۳ مورخ ۱۳۸۳/۳/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی واگذاری خانه‌ها و ساختمان‌های نیمه تمام و بلااستفاده نیروی زمینی ارتش و هوانیروز مسجد سلیمان به مردم مناطق ناآمن مسجد سلیمان مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

تبصره(۲) ماده واحده از این جهت که مشتمل بر تعیین ضابطه است از شأن قانونگذاری

۱. برای اطلاع از متن مواد لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره ششم سال چهارم، نشردادگستر، ۱۳۸۴، صص ۵۱۶-۵۵۹.

۲. تبصره ۲ ماده ۳- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران می‌تواند در صورت لزوم، اعمال تمام یا بخشی از نظارت بر مؤسسات موضوع این قانون را بر اساس آیین‌نامه‌ای که با تأیید شورای پول و اعتبار به تصویب هیأت وزیران می‌رسد به مرجع دیگری تفویض نماید.

است و مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷۹- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۶۵ مورخ ۱۳۸۳/۳/۱۶ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورای عالی خانواده مصوب ۱۳۸۳/۳/۳ مجلس شورای اسلامی:

بند(ج) ماده واحده از این نظر که امور مزبور تقنینی است، مغایر با اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۸۰- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۸۳۳۳ مورخ ۱۳۸۳/۶/۴ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه برنامه چهارم توسعه مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۵/۲۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۸۰ اصلاحیه جزء(۳) بند(ج) ماده(۳۰) از این جهت که ضوابط بازار ثانویه رهن باید به موجب قانون تعیین شود مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲-۸۰ جزء(ب) ماده(۳۸) مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۳-۸۰ ر.ک: نظریه ذیل اصل بیست و ششم.

۸۱- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۱۵۴ مورخ ۱۳۸۳/۹/۲۶ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه تنظیم بازار غیرمتشکل پولی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۳/۹/۳ مجلس شورای اسلامی:

ضوابط نظارتی و نیز تدوین نسبت‌های مالی، از امور تقنینی است واگذاری آن به آیین‌نامه مصوب هیأت وزیران، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی می‌باشد از این جهت اشکال

۱. تبصره ۲ ماده واحده - آیین‌نامه اجرایی این قانون شامل ضوابط و شرایط واگذاری و انتخاب ساکنین فوق، بنا به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ظرف دو ماه به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲. بند(ج) ماده واحده - سیاستگذاری و برنامه‌ریزی در زمینه امور فرهنگی، آموزشی و تبلیغی مربوط به خانواده به منظور توانمندسازی زوجین در رویارویی با مسائل فردی، اجتماعی و خانوادگی.

۳. جزء ۳ بند(ج) ماده ۳۰- تشکیل بازار ثانویه رهن (بازاری که در آن سند رسمی قابل رهن مجدد باشد) در بورس تا پایان سال اول برنامه چهارم.

۴. ماده ۳۸- به شرح ذیل اصلاح شد:

الف - دولت موظف است تا پایان سال اول برنامه چهارم در قلمروهای اقتصادی که انحصار طبیعی و یا قانونی وجود دارد و همچنین در قلمروهایی که انحصارات جدید ناشی از توسعه اقتصادی شبکه‌ای و فناوری اطلاعات و ارتباطات بوجود می‌آید با رعایت حقوق شهروندان لایحه تسهیل شرایط رقابتی و ضدانحصار را به مجلس شورای اسلامی تقدیم کند.

ب - ماده(۳۲) قانون برنامه سوم توسعه تنفیذ می‌شود.

قبلی شورا باقی است.^(۱)

۸۲- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۶۷۵ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۸ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به وجود بند(ب) ماده(۳) اصلاح به عمل آمده نسبت به تبصره ماده(۱) رافع اشکال شورای نگهبان در رفع مغایرت با اصل ۸۵ قانون اساسی نیست و اشکال مزبور همچنان باقی است.^(۲)

۸۳- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۱۷۴۵ مورخ ۱۳۸۴/۲/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح سقط درمانی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۴/۱/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه مستفاد از ماده واحده این است که مصادیق و موارد جواز سقط خصوصاً در مواردی که بیماری مادر با تهدید جانی مادر توأم است و نیز ضوابط اجرایی آن به آیین‌نامه محول می‌شود، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۸۴- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۱۷۴۸ مورخ ۱۳۸۴/۲/۱۴ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه (مرحله دوم) لایحه تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴/۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه در تبصره ماده(۱) حدود فعالیت مجاز را به موجب این قانون تجویز

۱. تبصره ۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران پس از اعمال نظارت بر مؤسسات موضوع این قانون نسبت به ساماندهی آنان در چارچوب ذیل اقدام نماید:

الف - تطبیق وضعیت مؤسسات فوق با شرایط استاندارد مثل شرایط عضویت در هیأت مدیره، تدوین نسبت‌های مالی و ضوابط نظارتی مناسب برای حفظ سلامت آنها.

۲. بند(ب) ماده ۳- تصویب محدوده و فعالیت‌های هر منطقه و توسعه آنها در چارچوب برنامه‌های توسعه کشور. تبصره ماده ۱- مناطق ویژه اقتصادی برای فعالیت‌های معین ایجاد می‌شوند و تعیین هدف، برنامه‌ها، طرح جامع و کالبدی در هر یک از آنها به پیشنهاد دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد برعهده هیأت وزیران خواهد بود.

۳. ماده واحده - سقط درمانی، با تشخیص قطعی سه پزشک متخصص و تأیید پزشکی قانون مبنی بر بیماری جنین که پس از ولادت به علت عقب ماندگی یا ناقص‌الخلقه بودن موجب حرج والدین یا طفل می‌شود و یا بیماری مادر که با تهدید جانی مادر توأم باشد قبل از ولوج روح (چهار ماه) با رضایت زن و شوهر مجاز می‌باشد و مجازات و مسئولیتی متوجه پزشک مباشر نخواهد بود.

آیین‌نامه اجرایی این قانون توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و پزشکی قانونی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

متخلفین از اجرای مفاد این قانون به مجازات‌های مقرر در قانون مجازات اسلامی محکوم خواهند شد.

نموده و در هیچ‌یک از مواد قانون مذکور درخصوص موضوع حکمی نیامده است، نتیجتاً با استفاده از قانون مذکور احاله امر به هیأت وزیران خواهد شد بنابراین اشکال قبلی شورا در مغایرت تبصره ماده (۱) با اصل ۸۵ قانون اساسی بقوت خود باقی است.^(۱)

۸۵- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۱۷۲ مورخ ۱۳۸۴/۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون بیمه محصولات کشاورزی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

ذیل ماده واحده از این جهت که تعیین تنبیهات، جرایم، حق بیمه‌ها و نحوه بازپرداخت تعهدات ناشی از خسارت را برعهده آیین‌نامه اجرایی قرار داده است و امور مزبور از شئون قانونگذاری است، و واگذاری تعیین آن برعهده آیین‌نامه مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۸۶- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۶۵۹ مورخ ۱۳۸۴/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح ساماندهی مبادلات مرزی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۳/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

۸۶-۱ ماده (۲) از این جهت که تعیین محدوده جغرافیایی و تغییرات آن، تعریف مرزنشینی و نحوه احراز آن را به تصویب هیأت وزیران موکول نموده است در حالی که این امور شأن تقنینی دارد، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ماده ۱- مناطق ویژه اقتصادی برای فعالیت‌های معین ایجاد می‌شوند و تعیین محدوده جغرافیایی طرح جامع و کالبدی، نوع و حدود فعالیت مجاز هر یک از آنها به موجب این قانون خواهد بود.

۲. ماده واحده - متن ذیل به عنوان تبصره (۸) به ماده واحده قانون بیمه محصولات کشاورزی - مصوب ۱۳۶۲/۳/۱- الحاق می‌گردد:

تبصره ۸- کلیه تولید کنندگان طیور اعم از لاین، اجداد، مادر، گوشتی و تخمگذار موظفند جوجه‌های یک روزه خود را در مبادی تولید در مقابل خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی، حوادث قهری، امراض واگیر حیوانی عمومی و قرنطینه‌ای مذکور در این قانون (حذف کانون‌های آلوده) که توسط سازمان دامپزشکی کشور اعلام می‌گردد، از طریق صندوق بیمه محصولات کشاورزی بیمه نمایند. صندوق بیمه محصولات کشاورزی حق رد تقاضای هیچ‌یک از واحدهای مذکور را نخواهد داشت در غیر این صورت جبران خسارت وارد شده به متضرر به عهده اشخاص حقیقی و حقوقی طرف استتکاف کننده خواهد بود. وزارت جهاد کشاورزی موظف به نظارت و حسن اجرای این قانون می‌باشد. آیین‌نامه اجرایی این تبصره مشتمل بر مواردی از جمله روش‌های حمایتی، بیمه‌ای، تنبیهات، جرایم، حق بیمه‌ها و نحوه بازپرداخت تعهدات ناشی از خسارت‌های فوق‌الذکر از جمله حذف کانون‌های آلوده توسط وزارت جهاد کشاورزی با مشارکت صندوق بیمه محصولات کشاورزی و مجمع تشکل‌های صنعت مرغداری کشور تهیه و ظرف مدت سه ماه به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۳. ماده ۲- محدوده جغرافیایی مربوط به مبادلات مرزی کشور و تغییرات آن، تعریف مرزنشینی و نحوه احراز آن به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های کشور و بازرگانی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۸۶-۲ تبصره (۲) ماده (۶) از این جهت که تعیین میزان معافیت از وظایف قانونگذار است ولی به هیأت وزیران محول شده، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۸۷- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۷۳۸ مورخ ۱۳۸۴/۴/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح دسترسی آزاد به شبکه حمل و نقل ریلی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۴/۴/۸ مجلس شورای اسلامی: ۸۷-۱ تبصره (۲) ماده (۱) از این جهت که تعیین شرایط نحوه بهره‌برداری را برعهده وزیر مربوط قرار داده در حالی که تعیین شرایط از وظایف قانونگذار است، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۸۷-۲ تبصره (۱) ماده (۸) از این جهت که تعیین حدود و مسئولیت شرکت‌های حمل و نقل را برعهده آیین‌نامه محول نموده مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۸۸- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۸۰۷ مورخ ۱۳۸۴/۵/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه حمایت از ایجاد نواحی صنعتی و روستایی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۴/۴/۲۲ مجلس شورای اسلامی: تبصره (۲) ماده واحده نیز از این جهت که اصلاح اساسنامه شرکت‌های فرعی (استانی) را به سازمان صنایع کوچک و شرکت‌های صنعتی واگذار نموده در حالی که اصلاح اساسنامه‌ها قابل تفویض به هیأت وزیران است، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۸۹- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۸۱۱ مورخ ۱۳۸۴/۵/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه رسیدگی به تخلفات و جرایم در آزمون‌های سراسری مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۴/۴/۸ مجلس شورای اسلامی: ۸۹-۱ ماده (۳) از این جهت که تعیین ترکیب هیأت‌های بدوی را بر عهده آیین‌نامه اجرایی قانون قراردادده است و تعیین ترکیب هیأت‌ها از امور تقنینی است، مغایر اصل ۸۵

۱. تبصره ۲ ماده ۶- میزان معافیت کالای ورودی همراه ملوانان و کارکنان شناورها از هر مرز به پیشنهاد شورای مبادلات مرزی و تصویب هیأت وزیران تعیین می‌گردد.

۲. تبصره ۲ ماده ۱- شرایط نحوه بهره‌برداری شرکت‌ها و مؤسسات معتبر در امر خدمات وابسته به حمل و نقل ریلی توسط هیأت مدیره راه‌آهن تهیه و به تصویب وزیر راه و ترابری می‌رسد.

۳. تبصره ۱ ماده ۸- حدود مسئولیت شرکت‌های حمل و نقل در مقابل صاحبان کالا و یا مسافران و نحوه ایفای آن به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط هیأت مدیره راه‌آهن تهیه و به تصویب وزیر راه و ترابری می‌رسد.

۴. تبصره ۲ ماده واحده - سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران موظف است اساسنامه شرکت‌های فرعی (استانی) را به گونه‌ای اصلاح نماید که یک نفر از اعضای هیأت مدیره شرکت فرعی (استانی) مزبور رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان باشد.

قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۸۹-۲ ماده (۱۳) از جهت تعیین ترکیب هیأت‌های بدوی مبنیاً بر اشکال بند (۱) مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است. همچنین واگذاری وضع آیین دادرسی هیأت‌ها و نیز تعیین تخلف عوامل اجرایی آزمون و طراحان از امور تقنینی است و واگذاری آن به آیین‌نامه اجرایی مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۹۰- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۳۷۴۳ مورخ ۱۳۸۴/۸/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۷/۲۴ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۹۱- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۸۴۲ مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۵ مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۹۲- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۵۶۷۲ مورخ ۱۳۸۵/۳/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۵/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۹۳- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۶۲۳۴ مورخ ۱۳۸۵/۴/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۵/۳/۳۱ مجلس شورای اسلامی:
۹۳-۱ تبصره (۳) ماده (۳) به دلیل اینکه تعیین شرایط تعویض و استرداد کالا توسط وزارت بازرگانی از امور تقنینی است، مغایر اصل ۸۵ تشخیص داده شد.^(۶)

۱. ماده ۳- هیأت‌های بدوی رسیدگی به تخلفات در آزمون‌ها زیر نظر بالاترین مقام اجرایی دستگاه برگزارکننده آزمون و با ترکیبی که آیین‌نامه اجرایی این قانون مشخص می‌کند فعالیت می‌نمایند

۲. ماده ۱۳- آیین‌نامه اجرایی این قانون مشتمل بر تعیین مصادیق آزمون سراسری، سایر مصادیق تخلف، آیین دادرسی در هیأت‌های بدوی و تجدیدنظر، ترکیب هیأت‌های بدوی، تخلفات عوامل اجرایی آزمون و طراحان و اعلام مرجع تعیین وسایل مجاز برای به همراه داشتن در هر آزمون ظرف دو ماه با پیشنهاد وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و آموزش و پرورش و دانشگاه آزاد اسلامی تهیه شده و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند بیست و هشتم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و ششم، بند نهم.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و سوم، بند شصت و یکم.

۶. تبصره ۳ ماده ۳- فهرست انواع کالا و خدمات، نوع اطلاعات، نحوه اعلام آن، سقف ارزش کالا و خدماتی که نیاز به صدور ضمانت‌نامه و صورتحساب دارد و شرایط تعویض و استرداد کالا، ظرف مدت سه ماه توسط وزارت بازرگانی و با همکاری وزارتخانه‌ها، دستگاه‌ها و مؤسسات ذی‌ربط تعیین و اعلام می‌شود.

۹۳-۲- تفویض تصویب ضوابط مربوط به نحوه رسیدگی به تخلفات و مجازات‌های مقرر در این قانون به آیین‌نامه، در ماده (۲۱)، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۹۴- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۵۷۵ مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران مصوب ۱۳۸۵/۶/۵ مجلس شورای اسلامی:

۹۴-۱- در ماده (۱۲) نظر به اینکه تعیین حدود خدمات بیمه بهداشتی، درمانی (همگانی، مکمل، خاص) از امور تقنینی است، واگذاری آن به آیین‌نامه مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۹۴-۲- مواد (۶۳) و (۶۶) در مورد واگذاری وظایف قانونگذاری به دولت، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۳)

۹۵- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۳۷۷ مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۱۲ مجلس شورای اسلامی: در بند (۱۰) الحاقی ماده (۷۸) مکرر (۲) موضوع جزء (۱۰) بند (ج) ماده (۴۲) مصوبه، چون سیاستگذاری و برنامه‌ریزی کلان از امور تقنینی است لذا این بند مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۲۱- آیین‌نامه اجرایی مربوط به نحوه رسیدگی به تخلفات و مجازات‌های مقرر در این قانون ظرف مدت سه ماه توسط وزارتخانه‌های بازرگانی و دادگستری تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲. ماده ۱۲- حدود خدمات بیمه بهداشتی، درمانی (همگانی، مکمل، خاص) قابل ارائه به خانواده شاهد، جانبازان، آزادگان و افراد تحت تکفل ایشان به پیشنهاد مشترک بنیاد، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و ستاد کل نیروهای مسلح و تصویب هیأت وزیران خواهد بود.

۳. ماده ۶۳- به منظور توسعه، ترویج و نهادینه نمودن فرهنگ جهاد، ایثار و شهادت و زنده نگهداشتن یاد شهیدان و حفظ و تقویت شأن و جایگاه الگوهای عینی این عرصه، شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت با مسئولیت رئیس‌جمهور یا معاون اول وی تشکیل می‌گردد.

ماده ۶۶- بنیاد موظف است به آن دسته از مشمولین این قانون که شأن و منزلت ایثارگری را حفظ نمی‌نمایند براساس آیین‌نامه‌ای که با همکاری بنیاد ستاد کل نیروهای مسلح و وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و قوه قضائیه تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید بخشی از خدمات و امتیازات موضوع این قانون و یا تمام آن را کاهش داده یا قطع نماید.

۴. بند (ج) ماده ۴۲- متن زیر به عنوان بند (۱۰) ذیل این ماده الحاق می‌گردد: سیاستگذاری و برنامه‌ریزی کلان در خصوص رفع مشکلات و موانع پیش روی شوراها.

- ۹۶- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:
- ۹۶-۱ تبصره (۲) ماده (۱۴) از این حیث که استانداردهای راجع به تأیید صلاحیت کارمندان را به دستگاه اجرایی واگذار نموده است، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)
- ۹۶-۲ قسمت اخیر ماده (۲۸) از این حیث که نحوه برخورد با هرگونه اظهارات خلاف واقع و ارائه مدارک غیرمستند را به نحو اطلاق موکول به آیین‌نامه کرده، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)
- ۹۶-۳ ماده (۳۰) از حیث اینکه تمامی امور را به نحو اطلاق به آیین‌نامه واگذار نموده، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)
- ۹۶-۴ قسمت اخیر ماده (۵۳) از حیث اینکه شرایط استفاده از بیمه بیکاری را موکول به آیین‌نامه نموده، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۴)
- ۹۶-۵ ماده (۶۰) از جهت اینکه تعیین شرایط تخصصی پست‌های سیاسی را به آیین‌نامه موکول نموده است، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۵)
- ۹۶-۶ اطلاق واگذاری تعیین ضوابط در ماده (۷۵) به هیأت وزیران، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۶)

۱. تبصره ۲ ماده ۱۴- تأیید صلاحیت علمی و اخلاقی کلیه کارمندانی که به موجب این ماده در بخش‌های آموزشی، بهداشتی و فرهنگی اشتغال خواهند داشت و تأیید استانداردهای مربوط و کیفیت و قیمت خدمات به عهده دستگاه اجرایی ذی‌ربط می‌باشد.
۲. ماده ۲۸- دستگاه‌های اجرایی مکلفند به منظور سهولت و سرعت در پیگیری امور مراجعان و تکریم ارباب رجوع، در أخذ مدرک لازم و قبول اظهارات خدمت گیرنده اصل را بر اعتماد و صحت قرار داده و براین اساس نسبت به اصلاح روش‌ها و رویه‌های اداری و پیگیری امور آنان اقدام نمایند. نحوه برخورد با هرگونه اظهارات خلاف واقع و ارائه مدارک غیرمستند از سوی مراجعان براساس آیین‌نامه‌ای است که به پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.
۳. ماده ۳۰- دستگاه‌های اجرایی موظفند براساس آیین‌نامه‌ای که با پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران می‌رسد... سد سازوکارهای لازم برای نظارت و أخذ نظرات مراجعه و رسیدگی به کلیه شکایات واصله و نحوه جبران قصور و تقصیر مدیران را پیش‌بینی نمایند.
۴. ماده ۵۳- کارمندان، مشمول استفاده از مزایای بیمه بیکاری خواهند بود. در صورتی که صندوق انتخابی کارمندان غیر از صندوق تأمین اجتماعی باشد، نحوه میزان سهم کسور کارمندان و دولت و میزان بهره‌مندی از بیمه بیکاری بر اساس آیین‌نامه خواهد بود که با پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.
۵. ماده ۶۰- دستورالعمل اجرایی این فصل و شرایط تخصصی و عمومی پست‌های مدیریت حرفه‌ای و سیاسی و نحوه ارتقاء مسیر شغلی با پیشنهاد سازمان به تصویب شورای عالی اداری می‌رسد.
۶. ماده ۷۵- امتیاز شغلی مدیران عامل و اعضای هیأت‌های مدیره شرکت‌های دولتی که براساس سیاست‌های مصوب مقام معظم رهبری در مورد اصل چهل و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران باید در اختیار دولت بماند با توجه به نوع وظایف، حساسیت، سطح تخصصی کارمندان، تأثیر و نقش اقتصادی شرکت، نوع تولید و خدمات، کارایی و اثربخشی و سهم شرکت در درآمد ملی و سایر عوامل مؤثر طبق ضوابطی که توسط سازمان پیشنهاد و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد تعیین خواهد گردید. سقف امتیاز این ماده حداکثر (۱/۵) برابر حداکثر ارقام امتیاز شغلی مذکور در این فصل می‌باشد. این گونه کارمندان حسب مورد از امتیازات شاغل و فوق‌العاده‌های مذکور در ماده (۷۱) بهره‌مند خواهند بود.

۹۶۷- اطلاق بند(۸) ماده(۱۱۹) که شامل امور تقنینی نیز می‌گردد، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۹۶۸- ر.ک: نظریه ذیل اصل هفتاد و پنجم.

۹۷- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۸۴۴ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور مصوب ۱۳۸۵/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۹۸- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۰۷۹ مورخ ۱۳۸۶/۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح مواد (۱۳۹) و (۱۵۴) قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۶/۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۹۹- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۶۷۱ مورخ ۱۳۸۶/۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور مصوب ۱۳۸۶/۳/۶ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱۰۰- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۱۰۷ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۰۰- بند(۵) ماده(۱۹) به دلیل اجازه تأسیس شرکت‌ها بدون مجوز مجلس، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۲-۱۰۰- بند(د) ماده(۲۰) به دلیل تفویض اختیار ایجاد شرکت به وزارت امور اقتصادی

۱. ماده ۱۱۹ وظایف اختیارات شورای یاد شده (شورای عالی اداری) به شرح زیر می‌باشد: ۱- ... ۸- تدوین مقررات برای سالم‌سازی ادارات و تشدید مبارزه با مصادیق فساد اداری برای ارتقاء سلامت اداری

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و ششم، بند دهم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند سی و چهارم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند سی و ششم.

۵. بند ۵ ماده ۱۹- وزارت امور اقتصادی و دارایی، ملزم است آن دسته از تصدی‌های اقتصادی و زیربنایی دولتی قابل واگذاری را که در قالب غیرشرکتی اداره می‌شوند، ابتدا تبدیل به شخص حقوقی مناسب نموده و سپس عملیات واگذاری را آغاز نماید. تأسیس این نوع شرکت‌ها نیاز به مجوز مجلس شورای اسلامی ندارد ولی واگذاری آنها باید ظرف یک سال از زمان تبدیل و با رعایت تبصره‌های «۲» و «۳» ماده(۳) این قانون انجام شود. تبصره - وزارت امور اقتصادی و دارایی جهت امر واگذاری بنگاه‌ها می‌تواند از خدمات حقوقی و فنی اشخاص حقیقی و حقوقی دولتی و یا غیردولتی حسب مورد استفاده کند.

و دارایی، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳-۱۰۰- بندهای (۱۲) و (۱۳) ماده (۴۱)، مغایر اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴-۱۰۰- بند (۵) ماده (۵۹) چون قانونگذاری است مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)

۱۰۱- نظریه تکمیلی شماره ۸۶۳۰/۲۳۲۱۱ مورخ ۱۳۸۶/۸/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۲۶) به دلیل تفویض اختیار تدوین دستورالعمل مبنی بر نحوه اخذ تعهدات و درج این شروط به وزارت امور اقتصادی و دارایی و تصویب شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱۰۲- نظریه شماره ۸۶۳۰/۲۴۴۵۳ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۰۲- در ماده (۶)، اطلاق واگذاری رایگان اراضی توسط شرکت‌ها و دستگاه‌های موضوع ماده (۱۶۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران خلاف موازین شرع شناخته شد. همچنین ذیل این ماده که تصویب سایر

۱. بند (د) ماده ۲۰- هیأت واگذاری می‌تواند به وزارت امور اقتصادی و دارایی اجازه دهد که از اجتماع چند شرکت قابل واگذاری دولتی، یک شرکت جدید ایجاد نموده و سپس این شرکت را برای واگذاری عرضه نماید.

۲. ماده ۴۱- وظایف و اختیارات هیأت واگذاری به شرح زیر است:

۱- ... ۱۲- تصویب دستورالعمل نحوه تنظیم قراردادهای واگذاری مشتمل بر تعیین اختیارات و تعهدات طرفین قراردادها، وثایق و تضمین‌ها، شرایط فسخ یا اقاله، نحوه اعمال تخفیفات و جرایم. ۱۳- تصویب ضوابط مربوط به ویژگی‌های لازم و نحوه انتخاب مدیران و متخصصان درموارد واگذاری از طریق مذاکره. ۱۴- ...

۳. ماده ۵۹- علاوه بر موارد تصریح شده در سایر موارد، این شورا وظایف و اختیارات زیر را نیز دارد:

۱- ... ۵- تصویب ضوابط تنظیم قیمت، مقدار و شرایط دسترسی به بازار کالاها و خدمات انحصاری در هر مورد.

۴. ماده ۲۶- سازمان خصوصی‌سازی قبل از واگذاری سهام کنترلی شرکت‌های دولتی، حسب مورد شرایطی نظیر سرمایه‌گذاری جدید در همان شرکت، ارتقاء و کارایی و بهره‌وری شرکت، تداوم تولید و ارتقاء سطح آن، ارتقاء فناوری و افزایش یا تثبیت سطح اشتغال در بنگاه را، در واگذاری شرط می‌نماید چنانچه خریدار بر اساس توافق شرایط را بپذیرد به پیشنهاد سازمان خصوصی‌سازی هیأت واگذاری مجاز است سود فروش اقساطی را کاهش یا دوره فروش اقساطی را تمدید یا در اصل قیمت تخفیف دهد. انتقال قطعی سهام یا آزادسازی ضمانت‌های خریدار متناسب با انجام این تعهدات خواهد بود. نحوه اخذ تعهدات و درج این شروط توسط طرفین براساس دستورالعملی خواهد بود که به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی ظرف سه ماه از تصویب قانون به تصویب شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم خواهد رسید.

موارد استثناء را به هیأت وزیران واگذار نموده، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)
 ۲-۱۰۲- تبصره (۱) ماده (۸)، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۰۳- نظریه شماره ۸۶۳۰/۲۴۷۸۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۹/۲۸ مجلس شورای اسلامی:

بند (۱۳) ماده (۴۱)، اشکال اصل ۸۵ آن کماکان بقوت خود باقی است.^(۳)

۱۰۴- نظریه شماره ۸۶۳۰/۲۴۸۷۴ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تأمین اجتماعی و برخی قوانین مربوط به منظور تشویق کارفرمایان به تأدیه دیون معوقه سنواتی بابت حق بیمه و بیمه بیماری کارکنان مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

تبصره (۱) ماده (۲)، مقصود از ضوابط مذکور در این ماده چنانچه قانونگذاری باشد مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی و اگر آیین‌نامه باشد مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۴)

۱. ماده ۶- وزارت مسکن و شهرسازی موظف است نسبت به مطالعه و مکان‌یابی جهت تأمین اراضی مورد نیاز در قالب انواع طرح‌های توسعه شهری به صورت متصل (با اولویت توسعه درونی)، منفصل (ایجاد مجتمع‌های مسکونی، شهرک‌ها و شهرهای جدید) و همچنین توسعه سکونتگاه‌های موجود در پهنه سرزمین با رعایت ضوابط و مقررات شهرسازی اقدام نماید. کلیه دستگاه‌های موضوع ماده (۱۶۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳ مکلفند نسبت به واگذاری رایگان اراضی در اختیار خود که در چهارچوب مکانیابی‌های موضوع این قانون واقع می‌گردند به استثناء مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست به وزارت مسکن و شهرسازی حسب درخواست وزارتخانه مذکور با فوریت اقدام نمایند. سایر موارد استثناء به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲. تبصره ۱ ماده ۸- خانه‌های سازمانی مستثنی از حکم این ماده در آیین‌نامه اجرایی موضوع تبصره (۲) معین خواهد شد.

۳. بند ۱۳ ماده ۴۱- تصویب ضوابط مربوط به ویژگی‌های لازم و نحوه انتخاب مدیران و متخصصان درموارد واگذاری از طریق مذاکره،

۴. تبصره ۱ ماده ۲- در خصوص بدهی‌هایی که به استناد تبصره (۴) ماده واحده قانون معافیت از پرداخت سهم بیمه کارفرمایانی که حداکثر پنج نفر کارگر دارند مصوب ۱۳۶۱ و با تصویب هیأت مدیره سازمان به بیش از سی و شش قسط تقسیط می‌گردد، کلیه اقساطی که در دوره سه ساله اولیه مورد تقسیط قرار می‌گیرد به شرح بند (۵) ماده (۲) مشمول بخشودگی جرایم بوده و نسبت به باقیمانده اقساط، نحوه بخشودگی جرایم طبق ضوابطی خواهد بود که به تصویب هیأت مدیره سازمان تأمین اجتماعی خواهد رسید.

۱۰۵- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۹۲۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین وضعیت شوراهاى عالی مصوب ۱۳۸۶/۱۰/۲۵ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۱۰۶- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۰۵۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۵ مجلس شورای اسلامی:
۱۰۶-۱- اطلاق بند (۱) ماده (۴)، نسبت به مواردی که از امور تقنینی است، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)
۱۰۶-۲- اطلاق بند (۲) ماده (۴)، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)
۱۰۶-۳- ر.ک: نظریه ذیل اصل شصتم.

۱۰۷- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۴۴۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه مالیات بر ارزش افزوده مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۹ مجلس شورای اسلامی:
۱۰۷-۱- واگذاری تعیین ضوابط در بند (۹) ماده (۱۲) به آیین‌نامه، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)
۱۰۷-۲- ماده (۲۲)، تعیین حد آستانه توسط هیأت وزیران، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)
۱۰۷-۳- واگذاری امور مذکور در تبصره (۲) بند (ب) ماده (۲۸) به آیین‌نامه، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۶)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند سی و نهم.

۲. ماده ۴- وظایف شورای عالی به شرح زیر است:

۱- تصویب سیاست‌ها و برنامه‌های ملی مرتبط با مدیریت جامع بحران کشور به پیشنهاد سازمان. ...

۳. بند ۲- تأیید بودجه تفصیلی نظام مدیریت جامع بحران کشور برحسب پیشنهاد سازمان به تفکیک دستگاه‌های ذی‌ربط جهت درج در بودجه سالانه کشور

۴. بند ۹ ماده ۱۲- انواع دارو، لوازم مصرفی درمانی، خدمات درمانی (انسانی، حیوانی، گیاهی) و خدمات توانبخشی و حمایتی، طبق ضوابط مقرر در آیین‌نامه‌ای که با پیشنهاد وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، رفاه و تأمین اجتماعی، جهاد کشاورزی و امور اقتصادی و دارایی، ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این قانون به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۵. ماده ۲۲- اشخاص و واحدهای شغلی زیر حد آستانه به عنوان مؤدی، از شمول وظایف و تکالیف مقرر در این قانون مستثنی هستند. حد آستانه با توجه به حجم یا نوع فعالیت به پیشنهاد سازمان امور مالیاتی کشور، تأیید وزیر امور اقتصادی و دارایی و تصویب هیأت وزیران تعیین و اعلام خواهد شد.

۶. تبصره ۲ بند (ب) ماده ۲۸- وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های ادارات امور مالیاتی و حسابداران رسمی و مؤدیان در خصوص گزارش حسابرسی مالیاتی موضوع این قانون، نحوه رسیدگی و رفع ایراد این گزارش‌ها و رسیدگی به تخلفات احتمالی حسابداران رسمی، به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف شش ماه از تصویب این قانون توسط سازمان امور مالیاتی کشور تهیه و به تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی می‌رسد.

۱۰۷-۴. واگذاری تصویب امور مذکور در پاراگراف اخیر ماده (۲۹) به آیین‌نامه، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۰۷-۵. سازمان شهرداری‌ها، مذکور در بندهای (الف)، (ب) و تبصره (۲) ماده (۴۱)، تبصره (۳) ماده (۴۳) و بند (ج) ماده (۴۹)، همانطور که در نامه شماره ۸۳/۳۰/۷۳۳۲ مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۷ آمده از این جهت که سازمان مزبور به وسیله هیأت وزیران و بدون تجویز مجلس تأسیس و در تصویب اساسنامه آن مفاد اصل ۸۵ قانون اساسی رعایت نشده است، لذا مغایر اصل مزبور شناخته شد.

۱۰۷-۶. واگذاری امور مذکور در ماده (۵۱)، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۰۸- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تأسیس مدارس غیرانتفاعی مصوب ۱۳۶۷/۳/۵ و الحاق موادی به آن مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

۱۰۸-۱. تبصره (۲) ماده (۲۴)، به دلیل تقنینی بودن مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۰۸-۲. در ماده (۲۹)، تفویض تعیین حقوق و مزایای کارکنان به آیین‌نامه، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۲۹- به منظور ارتقاء فرهنگ مالیاتی پرداخت‌کنندگان مالیات و ارائه خدمات مشاوره‌ای صحیح در امور مالیاتی به مؤدیان مالیاتی بر مبنای قوانین و مقررات مالیاتی کشور و همچنین ارائه خدمات نمایندگی مورد نیاز آنان برای مراجعه به ادارات و مراجع مالیاتی، نهادی به نام «جامعه مشاوران رسمی مالیاتی ایران» تأسیس می‌شود تا با پذیرش اعضای ذیصلاح در این باره فعالیت نمایند.

کلیه مراجع ذی‌ربط دولتی مکلفند پس از ارائه برگه نمایندگی معتبر از سوی مشاوران مالیاتی عضو جامعه، در حوزه وظایف قانونی خود و در حدود مقررات مالیاتی با آنان همکاری نمایند.

اساسنامه جامعه و آیین‌نامه مربوط به نحوه انتخاب، آزمون، شرایط عضویت و شرح وظایف اعضای جامعه و چگونگی نظارت بر ارائه خدمات آنها و نیز ترتیبات مربوط به تهیه و صدور برگه نمایندگی ظرف شش ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط سازمان امور مالیاتی کشور تهیه و با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲. ماده ۵۱- چگونگی رسیدگی، مطالبه، وصول عوارض و مالیات و حل اختلاف و ترتیبات اجرایی احکام مقرر در این فصل به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که حداکثر ظرف شش ماه از تاریخ تصویب این قانون به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۳. تبصره ۲ ماده ۲۴- مدیر مرکز پرورشی لازم است حداقل پنج سال سابقه آموزشی یا پرورشی داشته باشد، سایر شرایط مدیر مرکز پرورشی یا آموزشی مطابق مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش است.

۴. ماده ۲۹- متن زیر به عنوان ماده (۲۸) به قانون الحاق می‌گردد:

«ماده ۲۸- تعیین حقوق و مزایای کارکنان غیررسمی مدارس غیردولتی، مطابق آیین‌نامه‌ای است که توسط وزارت آموزش و پرورش تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.»

۱۰۸-۳ در ماده (۳۶) انتقال اموال منقول مدرسه به آموزش و پرورش، خلاف موازین شرع و واگذاری تعیین تکلیف اموال مذکور به دستورالعمل اجرایی، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۰۹- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۴ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق یک تبصره به ماده (۱۴) قانون مقررات صادرات و واردات مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

واگذاری تصویب شرایط و ضوابط مذکور در تبصره (۶) به هیأت وزیران مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۱۰- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۴۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۵ مجلس شورای اسلامی: ۱۱۰-۱ اطلاق ضوابط مندرج در ماده (۹) چون شامل امور تقنینی نیز می‌گردد، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۱۰-۲ ر.ک: نظریه ذیل اصل شصتم.

۱۱۱- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۸۸ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی: ۱۱۱-۱ ضوابط مندرج در بند (د) و تبصره ماه (۱۷)، چون از امور تقنینی است، مغایر

۱. ماده ۳۶- تبصره (۲) ماده (۱۷) به عنوان ماده (۳۵) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

«ماده ۳۵- در صورت انحلال یا تعطیلی دائم مدرسه غیردولتی اموال منقولی که به عنوان کمک دولت در اختیار مدرسه بوده است به آموزش و پرورش واگذار می‌شود تعیین تکلیف اموال منقول و غیرمنقول اهدایی از سوی افراد خیر و مؤسسات خیریه مطابق دستورالعملی است که توسط شورای نظارت مرکزی تهیه می‌شود و پس از تصویب وزیر آموزش و پرورش قابل اجرا است.»

۲. تبصره ۶- کالاهای وارداتی که عیناً و بدون تغییر شکل صادر می‌گردد، مشمول تسهیلات ماده فوق‌الذکر می‌باشد. شرایط، محدوده زمانی و سایر ضوابط مورد نظر به پیشنهاد وزارت بازرگانی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۳. ماده ۹- مؤسسه عمومی یا خصوصی باید به درخواست دسترسی به اطلاعات در سریع‌ترین زمان ممکن پاسخ دهد و در هر صورت مدت زمان پاسخ نمی‌تواند حداکثر بیش از ده روز از زمان دریافت درخواست باشد. ضوابط مربوط به درخواست و مهلت‌های مربوط به ارائه اطلاعات با توجه به خصوصیات آنها تابع آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این قانون بنا به پیشنهاد کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۱۱-۲- تفویض تصویب موارد استثناء در ماده (۱۸) به هیأت وزیران، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۱۲- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۹۵ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۷/۳/۳۱ مجلس شورای اسلامی:

۱۱۲-۱- در تبصره (۵) ماده (۱) تفویض تعیین سایر حوادث به شورای عالی بیمه، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)

۱۱۲-۲- در ماده (۸) تفویض اختیار تصویب شرایط عمومی به هیأت وزیران، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱۱۲-۳- در تبصره ماده (۱۷) قطعی قلمداد نمودن رأی کمیسیون موضوع این ماده، مغایر اصول ۱۵۶ و ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد. همچنین تفویض اختیار تصویب سایر

۱. بند (د) ماده ۱۷- هرگونه رفتار تبعیض‌آمیز از جمله اخراج، بازخرید کردن، بازنشسته نمودن قبل از موعد، تغییر وضعیت، جابجایی، ارزشیابی غیرمنصفانه، لغو قرارداد قطع یا کاهش حقوق و مزایا نسبت به مخبر، گزارش‌دهنده و منبع که اطلاعات صحیحی را به مقامات ذی‌صلاح قانونی منعکس نموده باشند ممنوع است. تبصره - اشخاص فوق وقتی مشمول مقررات این قانون قرار می‌گیرند که اطلاعات آنها صحیح و اقدامات آنان مورد تأیید مراجع ذی‌صلاح باشد.

نحوه اقدامات حمایتی، نوع آن و همچنین میزان جبران خسارت به آنان، طبق ضوابطی است که در آیین‌نامه اجرایی این ماده که توسط وزارت اطلاعات و با همکاری وزارت دادگستری و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، تعیین می‌گردد.

۲. ماده ۱۸- هر نوع فعالیت اقتصادی به صورت مستقیم و غیرمستقیم برای کلیه دستگاه‌های مندرج در بندهای «الف» و «ب» و «ج» ماده (۲) که در وظایف و اختیارات قانونی آنها فعالیت‌های اقتصادی پیش‌بینی نشده است ممنوع است. موارد استثناء به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۳. تبصره ۵ ماده ۱- منظور از حوادث مذکور در این قانون، هرگونه تصادف، سقوط، واژگونی، آتش‌سوزی و یا انفجار وسایل نقلیه موضوع این ماده و نیز خسارتی است که از محمولات وسایل مزبور به اشخاص ثالث وارد شود. سایر حوادث موضوع این قانون به پیشنهاد بیمه مرکزی ایران به تصویب شورای عالی بیمه خواهد رسید.

۴. ماده ۸- شرایط عمومی، تعرفه حق بیمه و نحوه تقسیط و تخفیف در حق بیمه بیمه موضوع این قانون با رعایت نوع و خصوصیات وسیله نقلیه و فهرست تخلفات حادثه ساز و ضریب خسارت این رشته توسط بیمه مرکزی ایران تهیه و پس از تأیید شورای عالی بیمه به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

مقررات به رئیس قوه قضائیه، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است.^(۱)

۴-۱۱۲- در ماده (۱۸) به دلیل تفویض اختیار امور تقنینی به غیر مجلس شورای اسلامی، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد و واگذاری تصویب سایر موارد مربوط در این ماده به شورای عالی بیمه، مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۲)

۱۱۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

ماده (۹) موضوع تبصره (۲) ماده (۶۰)، از این جهت که تصویب نظام مالی و ضوابط را به هیأت رئیسه واگذار کرده است، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)
ماده (۱۲) موضوع تبصره ماده (۸۲)، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱۱۴- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۳۹۶ مورخ ۸۷/۹/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح تبصره (۴) لایحه قانونی اصلاح مقررات مربوط به تحصیل افسران و همافران و درجه داران و محصلین در نیروهای مسلح مصوب ۱۳۵۸ مصوب جلسه مورخ بیست و دوم آبان ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

عبارت ذیل ماده واحده مبنی بر اینکه «مبلغ یاد شده با پیشنهاد وزارت دفاع و پشتیبانی

۱. تبصره ماده ۱۷- در صورتی که اختلاف از طرق مذکور حل و فصل نشود موضوع بدون رعایت تشریفات آیین دادرسی در کمیسیون حل اختلاف تخصصی مرکب از یک نفر قاضی با معرفی رئیس دادگستری محل، یک نفر کارشناس بیمه با معرفی اتحادیه (سندیکای) بیمه‌گران ایران و تأیید بیمه مرکزی ایران و یک نفر کارشناس رسیدگی به تصادفات با معرفی پلیس راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی مورد رسیدگی قرار می‌گیرد. رأی این کمیسیون قطعی و لازم‌الاجراء است. ضوابط مربوط به نحوه تشکیل این کمیسیون‌ها و سایر مقررات مربوط توسط وزارت دادگستری و با همکاری بیمه مرکزی ایران و نیروی انتظامی تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه خواهد رسید.

۲. ماده ۱۸- شرکت‌های بیمه مکلفند خسارت مالی ناشی از حوادث رانندگی موضوع این قانون را در مواردی که وسایل نقلیه مقصر و زیان‌دیده در زمان حادثه دارای بیمه‌نامه معتبر بوده و بین طرفین حادثه اختلافی وجود نداشته باشد، حداکثر تا سقف تعهدات مالی مندرج در ماده (۴) این قانون بدون أخذ گزارش مقامات انتظامی پرداخت نمایند. ضوابط و محدوده پرداخت این قبیل خسارت‌ها به پیشنهاد بیمه مرکزی ایران به تصویب شورای عالی بیمه خواهد رسید.

۳. ماده ۹- ماده (۶۰) و تبصره‌های آن به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۶۰- ... تبصره ۱- ... تبصره ۲- اساسنامه، نظام مالی و ساختار تشکیلات اجرایی مجلس شورای اسلامی و همچنین ضوابط و دستورالعمل‌های کلیه اختیارات موضوع این ماده به تصویب هیأت رئیسه خواهد رسید.

۴. تبصره- مقرری و هزینه‌های نمایندگی در هر سال به تصویب هیأت رئیسه می‌رسد، نمایندگان مجلس حقوق و مزایای خود را از مجلس دریافت می‌نمایند، قبل از تصمیم مجدد در هر دوره به صورت علی‌الحساب مطابق مصوبه دوره قبل عمل می‌شود.

نیروهای مسلح و تصویب هیأت وزیران قابل اصلاح خواهد بود» مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۱۵- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۰۲۵۶ مورخ ۸۷/۱۱/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح تبصره (۱) ماده (۴۷) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸ مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ذیل تبصره (۱) ماده واحده مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۱۶- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۷۷ مورخ ۸۷/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق بند (و) ماده (۴۱) در مواردی که قانون وجود ندارد، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۱۷- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۸۰۰ مورخ ۸۷/۱۲/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی - مصوب ۱۳۷۲ مصوب چهارم اسفند ماه یک هزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه اطلاق مقررات مذکور در مواد (۱) و (۲) شامل تقنین نیز می‌گردد،

۱. ماده واحده - تبصره (۴) لایحه قانونی اصلاح مقررات مربوط به تحصیل افسران و همافران و درجه داران و محصلین در نیروهای مسلح ۱۳۵۸/۶/۲۶ - به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

«تبصره ۴- چنانچه میزان هزینه تحصیلی باقیمانده آن دو میلیون (۲۰۰۰۰۰۰) ریال و یا کمتر باشد و اقامتگاه بدهکار مشخص نبوده و دسترسی به ایشان و اموال آنان میسر نگردد و یا پیگیری آن به صرفه نباشد، پرونده... بایگانی و تعقیب موضوع منتفی می‌شود. مبلغ یاد شده با پیشنهاد وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و تصویب هیأت وزیران قابل اصلاح خواهد بود.

۲. ذیل تبصره ۱ ماده واحده - شیوه اعطای پروانه چرا، نحوه ابطال و انتقال و سایر موارد مربوط، به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون به پیشنهاد وزارت جهاد کشاورزی به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۳. ماده ۴۱- در هریک از موارد زیر سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی توقیف خواهند شد:

الف) داده‌های ذخیره شده به سهولت در دسترس نبوده یا حجم زیادی داشته باشد،

ب) تفتیش و تجزیه و تحلیل داده‌ها بدون سامانه سخت‌افزاری امکان‌پذیر نباشد،

ج) متصرف قانونی سامانه رضایت داده باشد،

د) تصویربرداری (کی‌برداری) از داده‌ها به لحاظ فنی امکان‌پذیر نباشد،

ه) تفتیش در محل باعث آسیب داده‌ها شود،

و) سایر شرایطی که قاضی تشخیص دهد.

بنابراین اجازه تصویب آن به هیأت وزیران، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۱۸- نظریه شماره ۸۸۳۰/۳۲۲۵۲ مورخ ۸۸/۲/۶ شورای نگهبان در خصوص طرح نظام جامع دامپروری کشور مصوب جلسه مورخ شانزدهم فروردین ماه یک هزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه تعیین محدوده فعالیت و اختیارات برای تشکلهای و مراکز خدمات دامپروری غیردولتی و نیز اطلاق تهیه اساسنامه نمونه تشکلهای مذکور در ماده (۱۵) از این جهت که از امور تقنینی است، واگذاری این وظایف بعهدہ دستگاههای مزبور، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۱۹- نظریه شماره ۸۸۳۰/۳۲۲۴۱ مورخ ۸۸/۲/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه ایجاد یک منطقه آزاد تجاری - صنعتی ویست و سه منطقه ویژه اقتصادی مصوب جلسه مورخ بیست و سوم فروردین یک هزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

همانطور که در نظرات قبلی این شورا اعلام گردید نظر باینکه اجازه ایجاد منطقه آزاد

۱. ماده ۱- ماده (۲۸) الحاقی قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۷۸- به شرح زیر اصلاح گردید:

ماده ۲۸- تأسیس و فعالیت مؤسسات بیمه ایرانی با سرمایه داخلی و خارجی و شعب و نمایندگی آنها و مؤسسات کارگزاری بیمه ایرانی و شعب و نمایندگی مؤسسات بیمه خارجی و مؤسسات کارگزاری بیمه خارجی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مجاز و صرفاً تابع مقرراتی است که به پیشنهاد بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این قانون به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۲- متن زیر به عنوان ماده (۲۹) به قانون مذکور الحاق گردید:

ماده ۲۹- تأسیس و فعالیت بورسها (اوراق بهادار، کالا و ارز) با سرمایه داخلی و خارجی در مناطق آزاد تابع مقرراتی است که ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این قانون با پیشنهاد شورای عالی بورس و اوراق بهادار به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲. ماده ۱۵- به منظور ساماندهی امور مشاوره‌ای، ترویجی، فرهنگی، آموزشی، مطالعاتی، تحقیقاتی و امور خدماتی و نظارت بر نحوه عملکرد اشخاص حقیقی و حقوقی شاغل موضوع این قانون، وزارت جهاد کشاورزی مکلف است ترتیبی اتخاذ نماید تا از طریق سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور، پروانه تأسیس تشکلهای و مراکز خدمات دامپروری غیردولتی با تعیین محدوده فعالیت و اختیارات مشخص، حداکثر ظرف یک ماه پس از ثبت درخواست متقاضی و تکمیل پرونده، صادر گردد. اساسنامه نمونه تشکلهای و مراکز خدمات دامپروری مذکور توسط وزارت جهاد کشاورزی با مشارکت سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور تهیه و پس از تأیید وزیر جهاد کشاورزی ابلاغ می‌شود. در صورت مخالفت سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور با صدور هر یک از مجوزهای مذکور، باید مراتب به صورت کتبی و مستدل به متقاضی اعلام شود.

تجاری - صنعتی و تعیین محدوده مناطق و نیز حدود فعالیت مجاز از امور تقنینی است واگذاری آن به دولت، مغایر اصل ۸۵ شناخته شد.^(۱)

۱۲۰- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۳۴۱ مورخ ۸۸/۲/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق یک تبصره به ماده (۱) اصلاحی قانون مطبوعات مصوب ۱۳۷۹ مصوب جلسه مورخ بیست و ششم فروردین ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه تعریف نشریات الکترونیکی و خبرگزاری‌ها در تبصره (۴) ماده واحده از امور تقنینی است، واگذاری آن به آیین‌نامه، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۲۱- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۴۴۲ مورخ ۸۸/۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۱۰۱) قانون شهرداری مصوب جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۷/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی: ۱-۱۲۱- اطلاق تعیین میزان قدرالسهم شهرداری مربوط به خدمات عمومی و سطوح مربوط به معابر به میزانی که در تبصره (۳) ماده واحده (ماده ۱۰۱) آمده از این جهت که نیاز به ضابطه دارد، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱- به دولت اجازه داده می‌شود در شهرستان ماکو منطقه آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران ایجاد نماید.

ماده ۲- به دولت اجازه داده می‌شود در استان‌های سیستان و بلوچستان (سیستان)، کردستان (مریان)، خراسان جنوبی (بیرجند)، ... در محدوده‌هایی که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد منطقه ویژه اقتصادی ایجاد نماید. مناطق یاد شده براساس قانون تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴ اداره خواهند شد.

۲. تبصره ۴ ماده واحده - خبرگزاری‌های داخلی از حیث حقوق، وظایف، حمایت‌های قانونی و جرائم و مجازات‌ها و مرجع و نحوه دادرسی مشمول احکام مقرر در این قانون و اصلاحات آن می‌باشند. مدیرعامل و نویسندگان و تهیه‌کنندگان مطالب خبرگزاری‌ها حسب مورد دارای همان مسئولیت‌هایی هستند که برای مدیرمسئول و نویسنده مطبوعات منظور شده است... آیین‌نامه اجرایی این تبصره که مشتمل بر تعریف نشریات الکترونیکی و خبرگزاری‌ها نیز خواهد بود ظرف سه ماه به پیشنهاد وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به تصویب هیأت وزیران خواهد بود.

۳. تبصره ۳- میزان قدرالسهم شهرداری مربوط به خدمات عمومی، تا سقف بیست و پنج درصد (۲۵٪) از کل زمین و سطوح مربوط به معابر، از بیست درصد (۲۰٪) الی بیست و پنج درصد (۲۵٪) از کل زمین براساس دستورالعملی تعیین می‌شود که بنا به پیشنهاد مشترک وزارت کشور و شورای عالی استان‌ها به تصویب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران می‌رسد. عواملی همچون موقعیت محل اراضی، مساحت اولیه و باقیمانده پس از تفکیک، کاربری مصوب اراضی و تشویق متقاضیان تفکیک به متراژهای بالاتر از حد نصاب تفکیک در آن شهر، در تعیین درصدهای فوق مؤثر می‌باشد.

۲-۱۲۱- تبصره (۴) مبنیاً بر ایراد تبصره (۳)، خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۲۲- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۸۵۲ مورخ ۸۸/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح نظام جامع دامپروری کشور مصوب مورخ سی‌ام اردیبهشت ماه یک‌هزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۱۵) اطلاق واگذاری تصویب تعیین محدوده فعالیت و اختیارات تشکلات به کمیسیون مجلس شورای اسلامی مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد. علاوه بر این تقدیم پیشنهاد مذکور مستقیماً به کمیسیون مزبور مغایر اصل ۷۴ قانون اساسی است.^(۲)

۱۲۳- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۸۵۳ مورخ ۸۸/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح زکات مصوب ۱۳۸۸/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۲۳- ماده (۳)، خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)
۲-۱۲۳- در ماده (۶) عبارت فراز اخیر آن «امور زکات و شوراهای آن در مراکز دهستان‌ها و روستاهای تابع، شورای بخش است و در موارد استثناء به دلیل گسترش امر زکات شورای شهرستان نسبت به تشکیل شورای مرکز دهستان و روستا اقدام می‌کند» علاوه بر اشکالات شرعی

۱. تبصره ۴- کلیه اراضی حاصل از تبصره (۳) و معابر و شوارع عمومی‌ای که در اثر تفکیک و افراز و صدور سند مالکیت ایجاد می‌شود، متعلق به شهرداری است و شهرداری در قبال آن هیچ وجهی به صاحب ملک پرداخت نخواهد کرد.

در سایر موارد مربوط به اجراء طرح‌های عمومی و عمرانی، قانون «نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجراء برنامه‌های عمومی، عمرانی و نظامی دولت، مصوب سال ۱۳۵۸» و اصلاحات بعدی آن ملاک عمل خواهد بود.

۲. ماده ۱۵- به منظور ساماندهی امور مشاوره‌ای، ترویجی، فرهنگی، آموزشی، مطالعاتی، تحقیقاتی و امور خدماتی و نظارت بر نحوه عملکرد اشخاص حقیقی و حقوقی شاغل موضوع این قانون، وزارت جهاد کشاورزی مکلف است ترتیبی اتخاذ نماید تا از طریق سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور، پروانه تأسیس تشکلات و مراکز خدمات دامپروری غیردولتی، حداکثر ظرف یک ماه پس از ثبت درخواست متقاضی و تکمیل پرونده، صادر گردد. در صورت مخالفت سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور با صدور هر یک از مجوزهای مذکور، باید مراتب به صورت کتبی و مستدل به متقاضی اعلام شود. تعیین محدوده فعالیت و اختیارات مشخص و اساسنامه نمونه تشکلات و مراکز خدمات دامپروری مذکور به پیشنهاد وزارت جهاد کشاورزی و با مشارکت سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور به تصویب کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

۳. ماده ۳- مصادیق زکات و اولویت‌ها و نحوه مصرف آن مطابق فتاوی مشهور فقهی، آیات شریفه قرآن کریم و نظر ولی فقیه توسط شورا تعیین می‌شود.

و قانون اساسی قبلی، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی نیز شناخته شد.^(۱)

۱۲۴- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۳۷۵ مورخ ۸۸/۸/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳ مصوب جلسه مورخ پانزدهم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

تبصره (۴) ماده (۴۲) مبنی بر اصلاح ماده (۵۸)، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۲۵- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۷۵۸ مورخ ۸۸/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۲۵- اطلاق ویراستاری در بند (۵) ماده (۳) که شامل تقنین نیز می‌شود، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲-۱۲۵- اطلاق اصلاح فصول و مواد قوانین در بند (۷) ماده (۳) که شامل تقنین نیز می‌شود، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۳-۱۲۵- ماده (۱۱) مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱۲۶- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۶۲۷ مورخ ۸۹/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تقویت مرزبانی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۸۸/۱۲/۲ مجلس شورای اسلامی:

تعیین حریم مرز در بند (و) ماده (۲) و تبصره آن و همچنین امور مذکور در بندهای (۱) و (۲) ماده (۴)، از امور تقنینی بوده و تعیین آن توسط مرجعی غیر از مجلس شورای اسلامی،

۱. ماده ۶- سیاست‌های تبلیغی و تشویقی در جهت ترغیب مردم به اداء زکات از قبیل کمک به کشاورزان و دامداران و نحوه اداره شوراهای استان، شهرستان و بخش و چگونگی تعیین معتمدان محلی و روحانی سرشناس در آیین‌نامه اجرایی این قانون پیش‌بینی می‌گردد. هزینه‌های ناشی از اجراء این طرح حداکثر ده درصد (۱۰٪) از محل وصولی‌های مربوطه تأمین می‌گردد. امور زکات و شوراهای آن در مراکز دهستان‌ها و روستاهای تابع، شورای بخش است و در موارد استثناء به دلیل گسترش امر زکات شورای شهرستان نسبت به تشکیل شورای مرکز دهستان و روستا اقدام می‌کند.

۲. تبصره ۴ ماده ۴۲- در خصوص نحوه رفتار با مشمولین دوره‌های احتیاط و ذخیره برابر دستورالعملی که در ستاد کل تهیه و به تصویب می‌رسد عمل می‌شود.

۳. بند ۵ ماده ۳- ویراستاری مصوبات مجلس و کمیسیون‌ها برابر آیین‌نامه داخلی مجلس.

۴. بند ۷ ماده ۳- کدگذاری قوانین و اصلاح فصول و مواد قوانین منطبق بر آن.

۵. ماده ۱۱- آیین‌نامه اجرایی این قانون در مواردی که نیاز باشد به تصویب کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس می‌رسد.

مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۲۷- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۴۱۲۳۰ مورخ ۸۹/۱۰/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱ مجلس شورای اسلامی: نظر باینکه طبق اصل ۸۵ قانون اساسی مجلس نمی‌تواند اختیار قانونگذاری را به شخص یا هیأتی واگذار کند، فقط در موارد ضروری می‌تواند اختیار وضع بعضی از قوانین را به کمیسیون‌های داخلی خود تفویض نماید، با توجه به اینکه دیوان عدالت اداری دارای قانون مصوب مجلس شورای اسلامی است و امور این دیوان بطور طبیعی جریان دارد و خلاء قانونی که جبران آن ضروری باشد در این خصوص وجود ندارد و هیچ ضرورتی برای تصویب این مصوبه در کمیسیون بصورت آزمایشی بدون جری مراحل عادی قانونگذاری نیست، علاوه بر وجود ابهام و اشکال عدیده در این مصوبه با عنایت بمراتب مذکوره تصویب آن توسط کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی تشخیص داده شد. به فرض اینکه قانون موجود در برخی موارد نادر احتیاج به تغییر و اصلاح یا تکمیل داشته باشد باید به این نحو و به همان مقدار اکتفاء شود.^(۲)

۱. ماده ۲- اصطلاحات مورد استفاده برای اجراء این قانون به شرح زیر تعریف می‌گردد:

الف - ... و - حریم مرز: محدوده مشخص داخل عمق منطقه مرزی که بنا به ضرورت‌های امنیتی، سیاسی، اجتماعی یا اقتصادی برای تحقق صحیح مأموریت‌های مرزبانی و اعمال کنترل و نظارت ویژه در آن با رعایت مفاد این قانون و سایر قوانین مرتبط تعیین می‌شود.

ماده ۴- وظایف شورای مرز عبارت است از:

۱- سیاستگذاری و تعیین خط‌مشی و اتخاذ تدابیر لازم در امور مربوط به توسعه مناطق مرزی و امنیت مرزها.

۲- سیاستگذاری و تعیین خط‌مشی همکاری‌های مشترک مرزی با کشورهای همسایه. ۳- ...

۲. ماده ۱- در اجرای اصل یکصد و هفتاد و سوم (۱۷۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به منظور رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مأموران، ادارات و آیین‌نامه‌های دولتی خلاف قانون یا شرع یا خارج از حدود اختیارات مقام تصویب‌کننده، دیوان عدالت اداری که در این قانون به اختصار «دیوان» نامیده می‌شود زیر نظر رئیس قوه قضائیه تشکیل می‌گردد.

ماده ۲- ...

ماده ۱۲۳- از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، قانون دیوان عدالت اداری مصوب سال ۱۳۸۵/۹/۲۵ و اصلاحات بعدی آن و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۷۹ قوه قضائیه لغو می‌شود.

لایحه فوق مشتمل بر یکصد و بیست و سه ماده و سی و هشت تبصره در جلسه مورخ بیست و یکم مهرماه یکهزار و سیصد و هشتاد و نه کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی طبق اصل هشتاد و پنجم (۸۵) قانون اساسی به تصویب رسید و مجلس در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ یکم دی‌ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و نه با اجراء آزمایشی آن به مدت سه سال موافقت نمود.

۱۲۸- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۴۱۴۸۱ مورخ ۸۹/۱۱/۲۰ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه رسیدگی به تخلفات رانندگی مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۲۶ مجلس شورای اسلامی: اطلاق تصویب آیین‌نامه در تبصره (۲) ماده الحاقی نسبت به مواردی که از وظایف نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران است، مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۰۲۵۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۲۶ شورای نگهبان:

حسب اعلام دادستان محترم دیوان محاسبات اخیراً اساسنامه‌هایی در اجرای اصل ۸۵ قانون اساسی به تصویب دولت رسیده و به مورد اجراء گذاشته شده بدون اینکه اصل ۹۶ قانون اساسی رعایت شده و جهت اظهارنظر از لحاظ انطباق با قانون اساسی و موازین شرع به شورای نگهبان فرستاده شده باشد خواهشمند دستور فرمائید چگونگی امر به شورای نگهبان اعلام و مفاد اصل ۸۵ در این خصوص رعایت گردد.

۲- نظریه تفسیری شماره ۰۵۶۵ مورخ ۱۳۶۹/۷/۱۱ شورای نگهبان:

کلیه اساسنامه‌های سازمان‌ها، شرکت‌ها، مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت که پس از تاریخ اصلاحیه قانون اساسی به تصویب هیأت دولت رسیده یا برسد خواه اجازه تصویب آن قبل از تاریخ اصلاحیه قانون اساسی داده شده و یا بعد از تاریخ مزبور باشد و خواه در ضمن واگذار کردن اجازه تصویب، تصریح به اصل ۸۵ قانون اساسی شده یا نشده باشد، مشمول حکم مقرر در اصل فوق‌الذکر بوده و باید برای تشخیص عدم مغایرت آنها با موازین شرع و قانون اساسی به شورای نگهبان ارسال شود.

۱. ماده الحاقی - ...

تبصره ۲- آیین‌نامه نحوه اجراء این ماده و نحوه حضور دوره‌ای و با رعایت نوبت برای تمامی دفاتر اسناد رسمی در مراکز تعویض پلاک توسط سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران ظرف یک ماه پس از تصویب این قانون تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

اصل هشتاد و ششم

نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهارنظر و رأی خود کاملاً آزادند و نمی‌توان آنها را به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرای که در مقام ایفای وظایف نمایندگی خود داده‌اند تعقیب یا توقیف کرد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۱۲۶۲ مورخ ۱۳۶۸/۸/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه رسیدگی به مسائل قضایی مربوط به نمایندگان مجلس مصوب جلسه روز یکشنبه چهاردهم آبان ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی:

علاوه بر آنکه موضوع ماده واحده در ارتباط با اصل ۸۶ قانون اساسی نمی‌باشد ایراد قبلی شورا رفع نشده و کماکان اشکال به قوت خود باقی است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲- ذکر کلمه «رفتارها» در تبصره یک ماده ۷۶ خلاف اصول ۸۴ و ۸۶ قانون اساسی است.^(۲)
 ۲-۲- در تبصره ۲ ماده ۷۶ اصل مفاد تبصره صحیح است لکن تبصره قرار دادن آن موهم این است که ایفای وظایف نمایندگی مذکور در اصل ۸۶ تجویز نسبت ناروا دادن و هتک حرمت اشخاص و ارتکاب اعمال مجرمانه را می‌کند، خلاف اصل مزبور و علاوه بر آن خلاف شرع نیز است و می‌باید جهت رفع توهّم به صورت ماده مستقلی آورده شود.^(۳)

۱. ماده واحده - در جهت اجرای کامل مفاد اصل ۸۶ قانون اساسی رسیدگی به اتهامات در دوران نمایندگی نمایندگان مجلس شورای اسلامی تنها از طریق دادرسی و دادگاه‌های ذیربط که در تهران مستقر هستند انجام می‌گیرد و هرگونه اختطاف، احضار و یا جلب آنان نیز تنها با اطلاع قبلی مجلس شورای اسلامی صورت خواهد گرفت.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل ۸۴ قانون اساسی.

۳. تبصره ۲ ماده ۷۶- چنانچه به تشخیص هیأت رئیسه نماینده‌ای در سخنان خود در جلسه علنی به کسی نسبت ناروا داده و یا هتک حرمت نماید فرد مزبور می‌تواند در دفاع از خود، به صورت مکتوب به اتهام وارده پاسخ گوید. پاسخ‌رسانی در صورتی که بیش از دو برابر اصل مطلب اظهار شده نبوده و متضمن توهین و افترا نباشد، در اولین فرصت در جلسه علنی قرائت خواهد شد.

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۴۲۳۷ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۸ شورای نگهبان^(۱)

۲- نظریه تفسیری شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۰ شورای نگهبان:

با عنایت به:

- ۱- مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در خصوص اصل هشتاد و ششم، حاکی از اینکه مصونیت ریشه اسلامی ندارد و تمام مردم در برابر حق و قانون الهی یکسان و برابرند، و هر فردی که در مظنه گناه یا جرم قرار گیرد قابل تعقیب است و اگر شکایتی علیه او انجام گیرد دستگاه قضایی باید او را تعقیب کند،
- ۲- اصول متعدد قانون اساسی از آن جمله اصول نوزدهم و بیستم دایر بر برخورداری همه ملت ایران از حقوق مساوی،
- ۳- اختصاص موضوع اصل هشتاد و شش مربوط به اظهارنظر و رأی نمایندگان در مجلس و در مقام ایفای وظایف نمایندگی و عدم ملازمه آن با ارتکاب اعمال و عناوین مجرمانه،
- ۴- عدم توجیه شرعی منع تعقیب یا توقیف مجرم،
- ۵- نظر مبارک حضرت امام خمینی (ره) به عنوان ناظر و راهنمای تدوین قانون اساسی دایر بر ضرورت پرهیز از هتک حرمت اشخاص و لزوم جبران آن در مجلس و رسیدگی توسط قوه قضائیه، اصل هشتاد و ششم قانون اساسی در مقام بیان آزادی نماینده در رابطه با رأی دادن و اظهارنظر در جهت ایفای وظایف نمایندگی، در مجلس است و ارتکاب اعمال و عناوین مجرمانه از شمول این اصل خارج می‌باشد و این آزادی منافی مسئولیت مرتکب جرم نمی‌باشد.

۱. ر.ک: همین مجموعه، ذیل اصل هشتاد و چهارم، نظر تفسیری.

اصل هشتاد و هفتم

مصوب ۱۳۶۸: رئیس‌جمهور برای هیأت وزیران پس از تشکیل و پیش از هر اقدام دیگر باید از مجلس رأی اعتماد بگیرد. در دوران تصدی نیز در مورد مسائل مهم و مورد اختلاف می‌تواند از مجلس برای هیأت وزیران تقاضای رأی اعتماد کند.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): هیأت وزیران پس از تشکیل و معرفی و پیش از هر اقدام دیگر باید از مجلس رأی اعتماد بگیرد. در دوران تصدی نیز در مورد مسائل مهم و مورد اختلاف می‌تواند از مجلس تقاضای رأی اعتماد کند.

۱- نظریه شماره ۶۲۰۶ مورخ ۱۳۶۱/۸/۲۳ شورای نگهبان درخصوص طرح تشکیل شورای عالی صنایع مصوب جلسه ۶۱/۸/۹ مجلس شورای اسلامی:

تشکیل این شورا با توجه به اینکه مسئول تصمیمات آن در برابر مجلس معلوم نشده است و مستفاد از اصل ۸۷، ۱۳۴ و ۱۳۵ قانون اساسی این است که مجلس و نمایندگان در کل امور اجرایی از نخست‌وزیر و وزراء حق سؤال دارند با سه اصل مذکور مغایر است.^(۱)

۱. ماده ۱- به منظور ایجاد و حفظ هماهنگی بین دستگاه‌های مسئول صنایع کشور و بهره‌برداری شایسته از کلیه ظرفیت‌های صنعتی و معدنی و نیروی انسانی مربوط و برنامه‌ریزی توسعه صنعتی کشور، شورای عالی صنایع تشکیل می‌گردد.

ماده ۲- وظایف و اختیارات:

۱- تدوین خط‌مشی و سیاست کلی بخش صنعت و معدن و تعیین اولویت‌ها و ارائه آن جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی، با رعایت اصل ۷۴ قانون اساسی.

۲- تهیه برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و درازمدت صنعتی و معدنی بر اساس خط‌مشی مصوب بخش شورای اسلامی و نظارت بر اجرای برنامه.

۳- اتخاذ تصمیم نسبت به ایجاد مرکز یا مراکز اطلاعاتی و تحقیقاتی از طریق دستگاه‌های اجرایی ذیربط به منظور جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل آمار مربوط به نیروی انسانی سرمایه‌گذاری، ماشین‌آلات، مواد اولیه، ظرفیت‌های صنعتی، ذخایر معدنی، تولیدات معدنی و صنعتی و موارد مشابه.

۴- تدوین طرح مالکیت صنعتی و ارائه آن جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی با رعایت اصل ۷۴ قانون اساسی.

۵- رسیدگی و أخذ در مورد سیاست‌های اعتباری و ارزی بخش صنعت و معدن در چارچوب تعهدات و سیاست‌های عمومی دولت.

تبصره - شورای عالی صنایع موظف است خط‌مشی و سیاست کلی نظام صنعتی و معدنی کشور را ظرف مدت ۶ ماه از تاریخ تصویب این قانون تنظیم و جهت تصویب با رعایت اصل ۷۴ قانون اساسی به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

۲- نظریه شماره ۶۲۰۶ مورخ ۱۳۶۱/۸/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورای عالی صنایع مصوب جلسه ۶۱/۸/۹ مجلس شورای اسلامی:

تشکیل این شورا با توجه به اینکه مشمول تصمیمات آن در برابر مجلس معلوم نشده است و مستفاد از اصل ۸۷، ۱۳۴ و ۱۳۵ قانون اساسی این است که مجلس و نمایندگان در کل امور اجرایی از نخست‌وزیر و وزراء حق سؤال دارند با سه اصل مذکور مغایر است.^(۱)

۳- نظریه شماره ۱۴۳۳ مورخ ۶۳/۵/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی تقاضای رأی اعتماد و نحوه برگزاری آن مصوب در تاریخ ۶۳/۵/۸ مجلس شورای اسلامی:

ذیل تبصره ماده ۵ که تشخیص موارد مهم را منوط به تصویب مجلس دانسته است به نظر اکثریت اعضا مغایر قانون اساسی و خلاف مستفاد از اصل ۸۷ شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۳- اعضای تشکیل‌دهنده شورای عالی صنایع به شرح زیر است:

۱- نخست‌وزیر.

۲- وزیر صنایع.

۳- وزیر صنایع سنگین.

۴- وزیر معادن و فلزات.

۵- وزیر نفت.

۶- وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه.

۷- معاون وزیر دفاع در امور صنایع دفاع ملی.

۸- مدیر عامل بانک صنعت و معدن.

تبصره ۱- سازمان برنامه و بودجه وظیفه دبیرخانه شورای مذکور را به عهده خواهد داشت.

تبصره ۲- آیین‌نامه مربوط به حدود و وظایف و اختیارات شورای عالی صنایع و کیفیت روابط آن با ارگان‌های صنعتی و معدنی کشور و شورای اقتصاد و هیأت وزیران ظرف مدت دو ماه از تاریخ تصویب این قانون از طرف شورا تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۳- شورا موظف است حداقل هر پانزده روز یک بار تشکیل جلسه دهد.

۲. تبصره - تشخیص موارد مسائل مهم و مورد اختلاف مذکور در اصل ۸۷ که دولت می‌تواند در زمینه آنها از مجلس رأی اعتماد بگیرد با هیأت دولت است مشروط به اینکه مجلس تشخیص آنها را تأیید نماید.

اصل هشتاد و هشتم

مصوب ۱۳۶۸: در هر مورد که حداقل یک چهارم کل نمایندگان مجلس شورای اسلامی از رئیس‌جمهور و یا هر یک از نمایندگان از وزیر مسئول، درباره یکی از وظایف آنان سوال کنند، رئیس‌جمهور یا وزیر موظف است در مجلس حاضر شود و به سوال جواب دهد و این جواب نباید در مورد رئیس‌جمهور بیش از یک ماه و در مورد وزیر بیش از ده روز به تأخیر افتاد مگر با عذر موجه به تشخیص مجلس شورای اسلامی.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): در هر مورد که نماینده‌ای از وزیر مسئول درباره یکی از وظایف او سوال کند آن وزیر موظف است در مجلس حاضر شود و به سوال جواب دهد و این جواب نباید بیش از ده روز به تأخیر افتد مگر با عذر موجه به تشخیص مجلس شورای ملی.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۴۵۱۳ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲ شورای نگهبان درخصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخه ۱۳۶۱/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱- آن قسمت از ماده ۱۴۷ و ۱۴۸ که اجازه می‌دهد هر یک از نمایندگان نخست وزیر را مورد سؤال قرار دهند، با توجه به اینکه در اصل ۸۸ تصریح شده که نماینده از وزیر مسئول می‌تواند سؤال کند و سؤال به مفهوم مذکور در قانون اساسی از نخست وزیر پیش‌بینی نشده، مغایر قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱-۲- ماده ۱۵۰ که اجازه می‌دهد هر نماینده از هر یک از مسئولان اجرایی و قضایی توضیح بخواهد و مآلاً حق بازرسی و مشاهده اسناد و... به او داده شده است با توجه به اینکه طبق اصل ۷۶ قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی حق تفحص و تحقیق دارد نه هر

۱. ماده ۱۴۷- هر یک از نمایندگان می‌توانند راجع به مسائل داخلی و خارجی کشور از دولت سؤال نمایند. سؤال باید کتبی، به طور صریح و اختصار بوده و در جلسه رسمی به مجلس داده شود و در همان جلسه عنوان آن قرائت و فوراً برای وزیر مربوط یا نخست وزیر ارسال گردد و ظرف ۴۸ ساعت تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار گیرد.

ماده ۱۴۸- بر طبق اصل ۸۸ قانون اساسی رئیس دولت یا هر یک از وزیران مورد سؤال مکلفند حداکثر ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ سؤال در مجلس حضور یافته و پاسخ دهند و الا از طرف رئیس مجلس بازخواست خواهند شد. مگر مواردی که وزیر رسماً تقاضای تأخیر نموده، و پس از صحت یک مخالف و یک موافق هرکدام ۵ دقیقه، در این مورد رأی‌گیری به عمل خواهد آمد و وزیر و نماینده‌ای که سؤال نموده بر طبق بند ۴ ماده ۷۶ صحبت می‌نمایند.

نماینده و اصل ۸۸ نیز حق اظهارنظر را در همه مسائل به هر نماینده داده است نه تحقیق و تفحص، با قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۶۰۶۱ مورخ ۱۳۶۵/۳/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه ۱۳۶۵/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

ماده چهارده از حیث اینکه تعیین سفرا را موکول به تصویب هیأت وزیران نموده و همچنین موافقت هیأت دولت را برای پذیرش سفرای خارجی شرط قرار داده خلاف اصول ۱۳۷ و ۸۸ قانون اساسی است.^(۲)

۳- نظریه شماره ۹۴۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه روز سه‌شنبه بیست و یکم شهریور ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۴- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

۴-۱- در ماده ۱۹۶ تقیید وظایف رئیس‌جمهور به خاص چون ظهور در حصر دارد خلاف اطلاق اصل ۸۸ قانون اساسی است.^(۴)

۱. ر.ک: همین مجموعه، ذیل اصل هشتاد و هشتم، بند اول.

۲. ماده ۱۴- سفرای جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور با پیشنهاد وزیر امور خارجه و تصویب هیأت وزیران پس از تعیین، جهت امضا به رئیس‌جمهور معرفی می‌گردند. رئیس‌جمهور موظف است ظرف مدت ۵ روز از معرفی استوارنامه سفیر را امضا نماید.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و ششم، بند پنجم.

۴. ماده ۱۹۶- براساس اصل هشتاد و هشتم (۸۸) قانون اساسی، در صورتی که حداقل یک چهارم کل نمایندگان بخواهند درباره یکی از وظایف خاص رئیس‌جمهور سؤال کنند، باید سؤال خود را به طور صریح و روشن و مختصر همگی امضا و به رئیس مجلس تسلیم نمایند. رئیس مجلس موضوع را در اسرع وقت به کمیسیون تخصصی ارجاع می‌نماید. کمیسیون موظف است حداکثر ظرف یک هفته با حضور نماینده معرفی شده رئیس‌جمهور و نماینده منتخب سؤال‌کنندگان تشکیل جلسه دهد. در این جلسه، نماینده رئیس‌جمهور پاسخ مقتضی را از طرف رئیس‌جمهور ارائه خواهد نمود تا به نمایندگان سؤال‌کننده گزارش شود. پس از یک هفته چنانچه هنوز حداقل یک چهارم کل نمایندگان مجلس (که سؤال را امضا نموده‌اند) از سؤال خود متصرف نشده باشند رئیس مجلس موظف است در اولین جلسه سؤال آنان را قرائت و فوراً برای رئیس‌جمهور ارسال کند. این سؤال ظرف چهل و هشت ساعت تکثیر و در دسترس نمایندگان قرار می‌گیرد.

۴-۲. در ماده ۱۹۷ اطلاق الزام رئیس‌جمهور به حضور در مجلس ظرف یک ماه نسبت به موردی که عذر موجه داشته باشد خلاف اصل ۸۸ قانون اساسی است.^(۱)

۵- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

۱-۵. ماده (۱۶) موضوع جزء (۹) بند (ه) ماده (۱۲۰)، مغایر اصل ۸۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۵. ماده (۲۳) موضوع جزء (۳) ماده (۱۹۳)، چون طبق اصل ۸۸ قانون اساسی وزیر باید به سؤال نماینده پاسخ دهد، قانع نشدن کمیسیون، مغایر اصل مذکور شناخته شد.^(۳)

۳-۵. در ماده (۲۳) موضوع جزء (۴) ماده (۱۹۳)، با اتخاذ تدابیر لازم، مغایر اصل ۸۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۱۹۷- رئیس‌جمهور موظف است ظرف مدت یک ماه از تاریخ دریافت سؤال در جلسه علنی مجلس حضور یابد و به سؤال مطروحه نمایندگان پاسخ گوید. مدت طرح سؤال از طرف نماینده منتخب سؤال‌کنندگان حداکثر پانزده دقیقه و مدت پاسخ رئیس‌جمهور حداکثر یک ساعت خواهد بود.

۲. ماده ۱۶- ماده (۱۲۰) به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۱۲۰- نصاب رأی‌گیری در مجلس، کمیسیون، کمیته و شعبه در موارد مختلف به شرح زیر می‌باشد:

الف ... ه- اکثریت مطلق نمایندگان حاضر:

۱- ... ۹- رأی به قانع کننده نبودن پاسخ وزیر به سؤال نمایندگان. ۱۰- ...

۳. ماده ۲۳- ماده (۱۹۳) به شرح ذیل اصلاح و ماده (۱۹۴) حذف می‌شود:

ماده ۱۹۳- نحوه رسیدگی به سؤال نماینده از وزیر به شرح ذیل خواهد بود:

۱- ... ۳- چنانچه سؤال‌کننده و کمیسیون، توضیحات وزیر را قانع‌کننده ندانند، کمیسیون با تعیین قلمرو «ملی» یا «منطقه‌ای» سؤال، بلافاصله نسبت به ارجاع سؤال ملی به هیأت رئیسه جهت اعلام وصول در اولین جلسه علنی اقدام می‌نماید. ۴- ...

۴. ماده ۲۳- ماده (۱۹۳) به شرح ذیل اصلاح و ماده (۱۹۴) حذف می‌شود:

ماده ۱۹۳- نحوه رسیدگی به سؤال نماینده از وزیر به شرح ذیل خواهد بود:

۱- ... ۴- در رابطه با سؤال منطقه‌ای، کمیسیون موظف است حداکثر ظرف مدت ده‌روز نسبت به ارائه راه‌حل و ارسال گزارش به هیأت رئیسه مجلس و رئیس‌جمهور (توسط رئیس مجلس) اقدام نماید. هیأت رئیسه با اتخاذ تدابیر لازم نسبت به حل موضوع سؤال منطقه‌ای اقدام می‌نماید. چنانچه پس از پانزده روز از ارجاع نامه کمیسیون، نماینده سؤال‌کننده همچنان موضوع را حل و فصل نشده بداند، از هیأت رئیسه درخواست طرح سؤال منطقه‌ای در جلسه علنی را می‌نماید. هیأت رئیسه موظف است در اولین جلسه علنی، سؤال منطقه‌ای را اعلام وصول و فوری به وزیر ابلاغ و به کمیسیون ذی‌ربط ارسال نماید. کمیسیون موظف است ظرف یک هفته گزارش نهایی را به هیأت رئیسه ارائه نماید. ۵- ...

- ۴-۵. ماده (۲۳) موضوع جزء (۵) ماده (۱۹۳)، موکول نمودن عذر موجه به تشخیص هیأت رئیسه، مغایر اصل ۸۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)
- ۵-۵. ماده (۲۹) موضوع ماده الحاقی (۱) تبصره‌های (۱) و (۲) این ماده، مغایر اصول ۸۸، ۸۹ و بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره م/ ۳۰۹۳ مورخ ۱۳۶۰/۵/۸ شورای نگهبان^(۳)

۲- نظریه تفسیری شماره ۴۲۳۷ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۸ شورای نگهبان^(۴)

۳- نظریه تفسیری شماره ۲۴۳۹ مورخ ۱۳۶۱/۱/۱۷ شورای نگهبان^(۵)

۱. ماده ۲۳- ماده (۱۹۳) به شرح ذیل اصلاح و ماده (۱۹۴) حذف می‌شود:

ماده ۱۹۳- نحوه رسیدگی به سئوال‌نماینده از وزیر به شرح ذیل خواهد بود:

۱- ... ۵- طبق اصل هشتاد و هشتم (۸۸) قانون اساسی، وزیر مورد سئوال مکلف است حداکثر ظرف مدت ده روز از تاریخ ابلاغ سئوال در مجلس حضور یافته و به سئوال پاسخ دهد مگر آن‌که وزیر به‌صورت رسمی و با عذر موجه به تشخیص هیأت رئیسه تقاضای تأخیر حداکثر برای مدت ده روز داشته باشد.

۲. ماده ۲۹- ماده ذیل به آیین‌نامه داخلی الحاق می‌شود:

ماده الحاقی ۱- هرگاه حداقل ده نفر از نمایندگان و یا هرکدام از کمیسیون‌ها، عدم رعایت شئون و نقض یا استنکاف از اجراء قانون یا اجراء ناقص قانون توسط رئیس‌جمهور و یا وزیر و یا مسئولین دستگاه‌های زیرمجموعه آنان را اعلام نمایند، موضوع بلافاصله از طریق هیأت رئیسه جهت رسیدگی به کمیسیون ذی‌ربط ارجاع می‌گردد. کمیسیون حداکثر ظرف مدت ده روز با دعوت از رئیس‌جمهور یا نماینده تام‌الاختیار ایشان یا وزیر و همچنین تمام یا تعدادی از نمایندگان متقاضی، موضوع را رسیدگی و با اظهار نظر صریح، گزارش خود را برای قرائت در مجلس به هیأت‌رئیسه ارسال می‌نماید.

تبصره ۱- بلافاصله بعد از قرائت گزارش در صحن مجلس، نسبت به گزارش کمیسیون نظرخواهی می‌شود. چنانچه رأی مجلس بر احراز تخلف باشد این گزارش توسط رئیس مجلس به آنان ابلاغ و جهت رسیدگی به قوه قضائیه و سایر مراجع ذی‌صلاح ارسال می‌شود تا خارج از نوبت و بدون تشریفات دادرسی رسیدگی نمایند.

تبصره ۲- در صورتی که مجلس در مورد رئیس‌جمهور یا هریک از وزیران سه نوبت رأی به احراز تخلف دهد، رأی سوم مجلس به منزله درخواست استیضاح مسئول مربوطه می‌باشد که براساس آیین‌نامه داخلی اجراء خواهد شد و رأی دهندگان به منزله درخواست کنندگان استیضاح خواهند بود.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و ششم، نظر تفسیری.

۴. ر.ک: همین مجموعه، ذیل اصل هشتاد و چهارم، نظر تفسیری.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و ششم، نظر تفسیری.

۴- نظریه تفسیری شماره ۹۰۷۵ مورخ ۱۳۶۲/۴/۱۶ شورای نگهبان:

در رابطه با سؤال نماینده مجلس شورای اسلامی از وزیر که در اصل ۸۸ قانون اساسی مطرح است وزیر دادگستری نیز در حدود وظایفی که در اصل ۱۶۰ قانون اساسی برای او مقرر شده است مسئول می‌باشد و علیهذا در رابطه با مسئولیت‌های قوه قضائیه وزیر دادگستری مسئول نخواهد بود ولی در رابطه با شکایات از طرز کار قوه قضائیه به موجب اصل ۹۰ قانون اساسی عمل خواهد شد و نیز در رابطه با مواردی که مجلس شورای اسلامی تحقیق و تفحص را لازم بداند طبق اصل ۷۶ قانون اساسی می‌تواند تحقیق و تفحص نماید. بدیهی است در رابطه با این دو اصل و کیفیت تحقیق و تفحص و اقدامی که مجلس شورای اسلامی در صورتی که پاسخ را قانع‌کننده ندانست باید بنماید می‌تواند قانون لازم را تصویب نماید.

علاوه بر این چون طبق اصل ۸۴ قانون اساسی هر نماینده می‌تواند در همه مسائل داخلی و خارجی کشور اظهارنظر نماید در امور قضایی نیز می‌تواند هرگونه نظری را لازم بداند در مجلس شورای اسلامی اظهار نماید.

۵- نظریه تفسیری شماره ۱۰۱۸۴ مورخ ۱۳۶۲/۹/۲۹ شورای نگهبان:

هر وزیری که طبق قانون و با رأی اعتماد مجلس به عنوان وزیر تعیین شده باشد طبق اصل ۱۳۷ قانون اساسی در برابر مجلس مسئول است و مطابق اصل ۸۸ می‌توان از او سؤال کرد، و تعیین مشاور یا معاون نخست وزیر به عنوان وزیر مشاور جهت عملیات اجرایی، مغایر قانون اساسی است.

۶- نظریه تفسیری شماره ۳۳۹۱ مورخ ۱۳۶۴/۲/۲۵ شورای نگهبان:

به موجب اصل مذکور نمایندگان فقط حق سؤال از وزیر مسئول را دارند.

ج - نظرات مشورتی**- نظریه مشورتی شماره ۱۰۲۴۰ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۲ شورای نگهبان:**

۱- مستفاد از اصل ۸۸ قانون اساسی این است که وزیر جواب سؤال نماینده را باید ظرف ده روز بدهد. و با عذر موجه به تشخیص مجلس شورای اسلامی تأخیر جواب از ده روز امکان دارد و نسبت به اختیار مجلس در تأخیر از ده روز در تعیین وقت برای جواب

اگرچه قانون اساسی ساکت است ولی با توجه به اینکه مقصود اینست که نمایندگان بتوانند همیشه مسائل جاری کشور را تحت سؤال قرار دهند و ظرف مدت کوتاهی جواب بگیرند و با توجه به اینکه تأخیر وزیر در جواب با عذر موجه جایز است تأخیر مجلس در تعیین وقت جواب نیز با عذر موجه اشکال ندارد.

بدیهی است موارد عذر موجه موکول به نظر مجلس شورای اسلامی است.

۲- با تغییر وزیر به هر عنوان وزیر جدید در صورتی مکلف به جواب است که مجدداً از شخص او سؤال شود.

۳- در خصوص سؤال ۶ نظر شورای نگهبان عطف به نامه شماره ۴۵۳۶/ق مورخ ۶۲/۴/۹ طی شماره ۹۰۷۵ مورخ ۱۳۶۲/۴/۱۶ به مجلس شورای اسلامی اعلام شده است.

اصل هشتاد و نهم

مصوب ۱۳۶۸: ۱- نمایندگان مجلس شورای اسلامی می‌توانند در مواردی که لازم می‌دانند هیأت وزیران یا هر یک از وزراء را استیضاح کنند، استیضاح وقتی قابل طرح در مجلس است که با امضای حداقل ده نفر از نمایندگان به مجلس تقدیم شود.

هیأت وزیران یا وزیر مورد استیضاح باید ظرف مدت ده روز پس از طرح آن در مجلس حاضر شود و به آن پاسخ گوید و از مجلس رأی اعتماد بخواهد. در صورت عدم حضور هیأت وزیران یا وزیر برای پاسخ، نمایندگان مزبور درباره استیضاح خود توضیحات لازم را می‌دهند و در صورتی که مجلس مقتضی بداند اعلام رأی عدم اعتماد خواهد کرد. اگر مجلس رأی اعتماد نداد هیأت وزیران یا وزیران یا وزیر مورد استیضاح عزل می‌شود. در هر دو صورت وزرای مورد استیضاح نمی‌توانند در هیأت وزیرانی که بلافاصله بعد از آن تشکیل می‌شود عضویت پیدا کنند.

۲- در صورتی که حداقل یک سوم از نمایندگان مجلس شورای اسلامی رئیس‌جمهور را در مقام اجرای وظایف مدیریت قوه مجریه و اداره امور اجرایی کشور مورد استیضاح قرار دهند، رئیس‌جمهور باید ظرف مدت یک ماه پس از طرح آن در مجلس حاضر شود و در خصوص مسائل مطرح شده توضیحات کافی بدهد. در صورتی که پس از بیانات نمایندگان مخالف و موافق و پاسخ رئیس‌جمهور، اکثریت دو سوم کل نمایندگان به عدم کفایت رئیس‌جمهور رأی دادند مراتب جهت اجرای بند ده اصل یکصد و دهم به اطلاع مقام رهبری می‌رسد.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): نمایندگان مجلس می‌توانند در مواردی که لازم می‌دانند هیأت وزیران یا هر یک از وزراء را استیضاح کنند. استیضاح وقتی قابل طرح در مجلس است که با امضای حداقل ده نفر از نمایندگان به مجلس تقدیم شود. هیأت وزیران یا وزیر مورد استیضاح باید ظرف مدت ده روز پس از طرح آن در مجلس حاضر شود و به آن پاسخ گوید و از مجلس رأی اعتماد بخواهد. در صورت عدم حضور هیأت وزیران یا وزیر برای پاسخ نمایندگان مزبور درباره استیضاح خود توضیحات لازم را می‌دهند و در صورتی که مجلس مقتضی بداند اعلام رأی عدم اعتماد خواهد کرد. اگر مجلس رأی اعتماد نداد هیأت وزیران یا وزیر مورد استیضاح عزل می‌شود. در هر دو صورت نخست‌وزیر یا وزرای مورد استیضاح نمی‌توانند در هیأت وزیرانی که بلافاصله بعد از آن تشکیل می‌شود عضویت پیدا کنند.

- ۱- نظریه شماره م ۴۰/ص مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۵ شورای نگهبان درخصوص طرح قانونی اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی دهم آذرماه ۱۳۵۹ مجلس شورای اسلامی: ماده ۱۰ که اعضای شورای سرپرستی را در مقابل مجلس مسئول قرار داده و به مجلس حق می‌دهد آنان را مانند وزراء استیضاح نماید با توجه به مفهوم استیضاح در اصل ۸۹

قانون اساسی و تبعاتی که دارد با اصل ۱۷۵ قانون اساسی که اداره صدا و سیما را زیر نظر مشترک سه قوه قرار داده مغایر می‌باشد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۴۵۱۳ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ ۱۳۶۱/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

ذیل ماده ۱۵۴ که اجازه می‌دهد وقت پاسخ دادن به استیضاح مطرح شده در مجلس، خارج از مهلت ده روز باشد، مغایر اصل ۸۹ قانون اساسی است که منحصرأ مدت را ده روز تعیین کرده است.^(۲)

۳- نظریه شماره ۹۴۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه روز سه‌شنبه بیست و یکم شهریور ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۴- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

تقیید عدم کفایت به سیاسی در شق ۲ بند ب ماده ۱۲۰ خلاف اطلاق بند ۲ اصل ۸۹ قانون اساسی است و بند ۳ ماده ۱۲۵ چون موهم تقیید عدم کفایت به سیاسی می‌باشد لازم است کلمه سیاسی حذف شود.^(۴)

۵- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یک‌هزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

۵-۱ ماده (۲۴) موضوع ماده (۱۹۵)، علاوه بر ایرادات قبلی در رابطه با اصل ۸۹ قانون

۱. ماده ۱۰- اعضای شورای سرپرستی مانند وزراء در مقابل مجلس مسئولند و نمایندگان مجلس شورای اسلامی می‌توانند آنان را مورد سؤال قرار دهند و نیز استیضاح نمایند.

۲. وزیر یا هیأت وزیران موظفند ظرف مدت ده روز پس از طرح استیضاح در مجلس حضور یافته و توضیحات لازم را بدهند. تعیین وقت استیضاح در ظرف ۱۰ روز با پیشنهاد وزیر یا هیأت وزیران و تصویب هیأت رئیسه مجلس در دستور هفتگی قرار می‌گیرد. تعیین وقت در مدت مقرر در این ماده حتمی است و تأخیر آن ممکن نخواهد بود مگر با موافقت استیضاح کنندگان و دولت.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و ششم قانون اساسی، بند پنجم.

۴. شق ۲ بند (ب) ماده ۱۲۰- تصویب عدم کفایت سیاسی رئیس‌جمهور.
بند ۳ ماده ۱۲۵- رأی اعتماد و عدم اعتماد به وزیران و هیأت وزیران و رأی عدم کفایت سیاسی به رئیس‌جمهور.

اساسی به لحاظ اینکه قانع نشدن را بمنزله رأی عدم اعتماد دانسته، مغایر اصول ۸۹ و ۱۳۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۵. ماده (۲۶) موضوع تبصره (۱) و تبصره (۲) ماده (۱۹۹)، مبنیاً بر ایرادات قبلی بر ماده (۲۴) موضوع ماده (۱۹۵)، مغایر اصل ۸۹ و ۱۳۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳-۵. ماده (۲۶) موضوع تبصره (۱) ماده (۱۹۹)، از این جهت که گزارش مذکور را به منزله در خواست استیضاح تلقی نمود، مغایر اصل ۸۹ و ۱۳۵ قانون اساسی شناخته شد و همچنین تبصره (۲) این ماده مبنیاً بر اشکال تبصره (۱) باید اصلاح شود.^(۳)

۴-۵. ماده (۲۹) موضوع ماده الحاقی (۱) تبصره‌های (۱) و (۲) این ماده، مغایر اصول

۱. ماده ۲۴- ماده (۱۹۵) به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۱۹۵- چنانچه در هر دوره مجلس، پاسخ‌های هر وزیر به سئوالات نمایندگان سه‌بار به تشخیص اکثریت مجلس قانع‌کننده نباشد، رأی سوم مجلس براساس اصل یکصد و سی و پنجم (۱۳۵) قانون اساسی به منزله رأی عدم اعتماد خواهد بود و رئیس‌جمهور موظف است در موعد مقرر نسبت به معرفی وزیر جدید اقدام نماید.

۲. ماده ۲۶- ماده (۱۹۹) به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۱۹۹- مهلت انجام تحقیق و تفحص شش ماه از تاریخ صدور ابلاغ اعضای هیأت توسط رئیس مجلس می‌باشد. در صورت ضرورت با درخواست هیأت و تصویب هیأت رئیسه مجلس تا شش‌ماه دیگر قابل تمدید می‌باشد.

تبصره ۱- در صورتی که جلسه مشترک هیأت تحقیق و تفحص و کمیسیون تخصصی تخلفات موضوع تحقیق را مهم و مسئول دستگاه یا سازمان را مقصر تشخیص دهد، گزارش نهایی خود را همراه با امضاء حداقل دهنفر از نمایندگان ارائه می‌دهد. این گزارش به منزله درخواست استیضاح وزیر یا وزیران متخلف می‌باشد. هیأت رئیسه موظف است در اولین جلسه علنی موضوع استیضاح را اعلام‌ووصول و حداکثر تا مدت ده روز در دستور جلسه علنی قراردهد در این صورت مخبر کمیسیون حداکثر به مدت نیم‌ساعت گزارش می‌دهد و سپس طبق مواد مربوط به استیضاح عمل خواهد شد.

تبصره ۲- در صورتی که تعداد متقاضیان تحقیق و تفحص کمتر از حدنصاب طرح استیضاح باشد، سایر نمایندگان می‌توانند به متقاضیان تحقیق و تفحص ملحق شوند تا استیضاح از حدنصاب قانونی برخوردار شود.

۳. ماده ۲۶- ماده (۱۹۹) به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۱۹۹- ...

تبصره ۱- در صورتی که جلسه مشترک هیأت تحقیق و تفحص و کمیسیون تخصصی تخلفات موضوع تحقیق را مهم و مسئول دستگاه یا سازمان را مقصر تشخیص دهد، گزارش نهایی خود را همراه با امضاء حداقل دهنفر از نمایندگان ارائه می‌دهد. این گزارش به منزله درخواست استیضاح وزیر یا وزیران متخلف می‌باشد. هیأت رئیسه موظف است در اولین جلسه علنی موضوع استیضاح را اعلام‌ووصول و حداکثر تا مدت ده روز در دستور جلسه علنی قراردهد در این صورت مخبر کمیسیون حداکثر به مدت نیم‌ساعت گزارش می‌دهد و سپس طبق مواد مربوط به استیضاح عمل خواهد شد.

۸۸، ۸۹ و بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۲۹- ماده ذیل به آیین نامه داخلی الحاق می شود: ماده الحاقی ۱- هرگاه حداقل ده نفر از نمایندگان و یا هرکدام از کمیسیون ها، عدم رعایت شئون و نقض یا استتکاف از اجراء قانون یا اجراء ناقص قانون توسط رئیس جمهور و یا وزیر و یا مسئولین دستگاه های زیرمجموعه آنان را اعلام نمایند، موضوع بلافاصله از طریق هیأت رئیسه جهت رسیدگی به کمیسیون ذی ربط ارجاع می گردد. کمیسیون حداکثر ظرف مدت ده روز با دعوت از رئیس جمهور یا نماینده تام الاختیار ایشان یا وزیر و همچنین تمام یا تعدادی از نمایندگان متقاضی، موضوع را رسیدگی و با اظهار نظر صریح، گزارش خود را برای قرائت در مجلس به هیأت رئیسه ارسال می نماید. تبصره ۱- بلافاصله بعد از قرائت گزارش در صحن مجلس، نسبت به گزارش کمیسیون نظرخواهی می شود. چنانچه رأی مجلس بر احراز تخلف باشد این گزارش توسط رئیس مجلس به آنان ابلاغ و جهت رسیدگی به قوه قضائیه و سایر مراجع ذیصلاح ارسال می شود تا خارج از نوبت و بدون تشریفات دادرسی رسیدگی نمایند. تبصره ۲- در صورتی که مجلس در مورد رئیس جمهور یا هریک از وزیران سه نوبت رأی به احراز تخلف دهد، رأی سوم مجلس به منزله درخواست استیضاح مسئول مربوطه می باشد که براساس آیین نامه داخلی اجراء خواهد شد و رأی دهندگان به منزله درخواست کنندگان استیضاح خواهند بود.

اصل نودم

هر کس شکایتی از طرز کار مجلس یا قوه مجریه یا قوه قضائیه داشته باشد، می‌تواند شکایت خود را کتباً به مجلس شورای اسلامی عرضه کند. مجلس موظف است به این شکایات رسیدگی کند و پاسخ کافی دهد و در مواردی که شکایت به قوه مجریه و یا قوه قضائیه مربوط است رسیدگی و پاسخ کافی از آنها بخواهد و در مدت متناسب نتیجه را اعلام نماید و در موردی که مربوط به عموم باشد به اطلاع عامه برساند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۶۸۸۱ مورخ ۱۳۶۵/۷/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه اجرای اصل نود قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۵/۷/۱۵ مجلس شورای اسلامی: ماده ۶ و ۸ از لحاظ خروج آن از حدود مستفاد از اصل ۹۰ مغایر با قانون اساسی است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۹۴۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه روز سه‌شنبه بیست و یکم شهریور ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳- نظریه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۸ مجلس شورای اسلامی: در پاراگراف دوم بند «س» تبصره (۱۱) ارائه گزارش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی

۱. ماده ۶- کمیسیون پس از بررسی‌های لازم و احراز تخلف، کتباً از دادگاه صالح تقاضای رسیدگی و مجازات متخلف را خواهد نمود، دادگاه مزبور مکلف است خارج از نوبت مراتب را رسیدگی و پس از صدور حکم نتیجه را به کمیسیون اعلام دارد.

ماده ۸- مسئولین مذکور در ماده واحده مصوب ۱۳۵۹/۱۱/۱ در صورتی که عمداً جواب خلاف واقع به کمیسیون داده باشند و این خلاف به اثبات برسد، موضوع در مراجع قضایی بر اساس ماده شش این قانون رسیدگی خواهد شد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و ششم قانون اساسی، بند نهم.

کشور به کمیسیون اصل (۹۰)، مغایر این اصل شناخته شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۹۵۹۶ مورخ ۱۳۶۶/۸/۲۷ شورای نگهبان:

چنانچه شکایت مربوط به تخلفات مسئولین فعلی در ارتباط با وظایف آنها بعد از انقلاب اسلامی است (مثل اینکه موظف به رسیدگی به شکایت شاکی باشد) قابل طرح و رسیدگی در کمیسیون اصل نود است.

۱. بند(س) تبصره ۱۱- به منظور تأمین اعتبار لازم برای هزینه‌های ضروری پانصد میلیارد (۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال و اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای سیصد میلیارد (۳۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال دستگاه‌های وابسته به قوه قضائیه اعتبار منظور در ردیف ۵۰۳۶۱۶ قسمت چهارم پیوست این قانون در چارچوب مفاد ماده (۱۹۱) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران با تشخیص رئیس قوه قضائیه به سقف اعتبارات مصوب دستگاه‌های مربوطه اضافه خواهد شد و پس از مبادله موافقتنامه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور هزینه می‌گردد. گزارش عملکرد این بند هر چهار ماه یکبار توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و حقوقی و قضایی و اصل نودم (۹۰) قانون اساسی مجلس شورای اسلامی ارائه می‌گردد.

اصل نود و یکم

مصوب ۱۳۶۸: به منظور پاسداری از احکام اسلام و قانون اساسی از نظر عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با آنها، شورایی به نام شورای نگهبان با ترکیب زیر تشکیل می‌شود: ۱- شش نفر از فقهای عادل و آگاه به مقتضیات زمان و مسائل روز. انتخاب این عده با مقام رهبری است. ۲- شش نفر حقوقدان، در رشته‌های مختلف حقوقی، از میان حقوقدانان مسلمانی که به‌وسیله رئیس قوه قضائیه به مجلس شورای اسلامی معرفی می‌شوند و با رأی مجلس انتخاب می‌گردند.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): به منظور پاسداری از احکام اسلام و قانون اساسی از نظر عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای ملی با آنها، شورایی به نام شورای نگهبان با ترکیب زیر تشکیل می‌شود: ۱- شش نفر از فقهای عادل و آگاه به مقتضیات زمان و مسائل روز، انتخاب این عده با رهبر یا شورای رهبری است. ۲- شش نفر حقوقدان، در رشته‌های مختلف حقوقی، از میان حقوقدانان مسلمانی که به‌وسیله شورای عالی قضایی به مجلس شورای ملی معرفی می‌شوند و با رأی مجلس انتخاب می‌گردند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

- ۱-۱- اطلاق بند (۱) ماده (۱۱۹) نسبت به سازمان‌ها و دستگاه‌هایی که ساختار آنها در قانون اساسی پیش‌بینی شده و دارای حکم خاص خود می‌باشد مغایر اصول مربوط از جمله ۹۱ و ۱۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)
- ۱-۲- صدر ماده (۷۴) از جهت انحصار مدیریت سیاسی به مقام‌های مذکور در این ماده، مغایر اصول متعدد قانون اساسی از جمله ۹۱، ۱۱۲ و ۱۱۳ می‌باشد.^(۲)

۱. ماده ۱۱۹- وظایف و اختیارات شورای یاد شده به شرح زیر می‌باشد:

۱- اصلاح ساختار تشکیلات دستگاه‌های اجرایی به استثناء وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی که توسط قوه مقننه تشکیل شده یا می‌شوند از طریق ادغام، انتقال، انحلال و اصلاح وظایف و مأموریت آنان.

۲. ماده ۷۴- سمت‌های ذیل منحصراً مدیریت سیاسی محسوب شده و به عنوان مقام شناخته می‌شوند و امتیاز شغلی آنان به شرح زیر تعیین می‌گردد:

الف - رئیس‌جمهور (۱۸۰۰) امتیاز؛ ب - ...؛ ج - معاون اول رئیس‌جمهور، ...، فقهای شورای نگهبان، ... (۱۶۰۰) امتیاز؛ د - وزراء و معاونین رئیس‌جمهور، اعضای حقوقدانان شورای نگهبان، ... (۱۵۰۰) امتیاز؛ ه - ... (برای اطلاع از متن کامل ماده ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره هفتم مجلس، صص ۳۳۶-۳۳۵)

۲- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۵۶۷۳ مورخ ۱۳۸۷/۲/۷ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک تبصره به قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل مصوب ۱۳۷۳ مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

صدر تبصره الحاقی مغایر اصول ۹۱ و ۱۴۱ قانون اساسی شناخته شد و همچنین قسمت اخیر تبصره الحاقی در خصوص اعضای کنونی شورا مغایر اصل ۹۱ قانون اساسی است.^(۱)

۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۵۸۲۵ مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۸۷/۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۴- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۱۹۹ مورخ ۸۹/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۱/۲۵ مجلس شورای اسلامی: بند(د) ماده(۸)، مغایر اصول ۹۱ تا ۹۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۸۰/۲۱/۱۶۸۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۱۰ شورای نگهبان: مطابق بند ۲ اصل ۹۱ قانون اساسی اختیار معرفی حقوقدانان شورای نگهبان به تعداد بیش از افراد مورد نیاز به عهده رئیس قوه قضائیه می‌باشد و مجلس شورای اسلامی موظف است فقط از میان افراد معرفی شده، تعداد لازم را انتخاب نماید.

۲- نظریه تفسیری شماره ۸۶/۳۰/۲۱۹۳۴ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۹ شورای نگهبان^(۴)

۱. ماده واحده - متن زیر به عنوان یک تبصره به ماده واحده قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۱۱ به شرح زیر الحاق می‌شود:

تبصره - عضویت کلیه اشخاص شاغل در هر یک از قوای سه‌گانه و مؤسسات و سازمان‌های تابعه آنها و شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت که شمول قانون برآنها مستلزم ذکر نام یا تصریح نام بوده و به هر مقدار از بودجه کل کشور استفاده می‌نمایند، در شورای نگهبان به عنوان حقوقدان ممنوع است و این ممنوعیت شامل اعضای کنونی شورای نگهبان که قبل از این قانون انتخاب شده‌اند نیز می‌شود و چنانچه ظرف یک ماه پس از تصویب این قانون استعفاء ندهند از عضویت در شورای نگهبان مستعفی شناخته می‌شوند.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند شصتم.

۳. ماده ۸- به منظور اجراء صحیح این قانون شورای عالی تنقیح قوانین مرکب از اشخاص زیر تشکیل می‌گردد: الف - ... د - دو نفر از حقوقدانان شورای نگهبان به معرفی آن شورا.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهارم، نظریه تفسیری.

اصل نود و دوم

اعضای شورای نگهبان برای مدت شش سال انتخاب می‌شوند ولی در نخستین دوره پس از گذشتن سه سال، نیمی از اعضای هر گروه به قید قرعه تغییر می‌یابند و اعضای تازه‌ای به جای آنها انتخاب می‌شوند.

- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۱۹۹ مورخ ۸۹/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۱/۲۵ مجلس شورای اسلامی: بند(د) ماده(۸)، مغایر اصول ۹۱ تا ۹۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۸- به منظور اجراء صحیح این قانون شورای عالی تنقیح قوانین مرکب از اشخاص زیر تشکیل می‌گردد:
الف - ... د - دو نفر از حقوقدانان شورای نگهبان به معرفی آن شورا.

اصل نود و سوم

مجلس شورای اسلامی بدون وجود شورای نگهبان اعتبار قانونی ندارد مگر در مورد تصویب اعتبارنامه نمایندگان و انتخاب شش نفر حقوقدان اعضای شورای نگهبان.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۴۵۱۳ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه ۱۳۶۱/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

آن قسمت از ماده ۲۲ و ۲۶ که دلالت دارد نمایندگانی که هنوز اعتبارنامه آنها در مجلس تصویب نشده حق رأی در تصویب برخی لوایح و طرح‌ها را دارند (دو فوریتی و سه فوریتی) با توجه به اینکه مستفاد از اصل ۹۳ قانون اساسی این است که برای قوام یافتن مجلس شورای اسلامی و تحقق سمت نمایندگی انتخاب شدگان تصویب اعتبارنامه آنها ضرورت دارد، مغایر قانون اساسی است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

ماده (۱۶) موضوع بند (ح) ماده (۱۲۰)، بدون احتساب آراء ممتنع، مغایر اصل ۹۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۲۲- نمایندگانی که هنوز اعتبار نامه آنان به تصویب نرسیده است، حق نطق و دادن رأی در مجلس را دارند ولی حق حضور در شعبه و یا کمیسیون تحقیق هنگام رسیدگی به بارنامه خود را ندارند و در صورتیکه از طرف شعبه یا کمیسیون یا با تقاضای خود برای ادای توضیحات دعوت شوند، حق رأی نخواهند داشت.

ماده ۲۶- مادام که تعداد اعتبارنامه‌های مصوب به حداقل (۱۸۰) نفر نرسیده باشد موضوع دیگری غیر از طرح و تصویب اعتبار نامه‌ها در مجلس مطرح نخواهد شد. مگر طرح‌های دو فوریتی و سه فوریتی.

۲. ماده ۱۶- ماده (۱۲۰) به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۱۲۰- نصاب رأی‌گیری در مجلس، کمیسیون، کمیته و شعبه در موارد مختلف به شرح زیر می‌باشد:

الف - ...

ح - اکثریت موافق به نسبت مخالف (بدون احتساب آراء ممتنع):

- تصویب اعتبارنامه نمایندگان.

۳- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۱۹۹ مورخ ۸۹/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۱/۲۵ مجلس شورای اسلامی: بند(د) ماده(۸)، مغایر اصول ۹۱ تا ۹۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۷۵/۲۱/۰۶۵۰ مورخ ۱۳۷۵/۴/۱۲ شورای نگهبان^(۲)

۱. ماده ۸- به منظور اجراء صحیح این قانون شورای عالی تنقیح قوانین مرکب از اشخاص زیر تشکیل می‌گردد:
الف - ... د - دو نفر از حقوقدانان شورای نگهبان به معرفی آن شورا.
۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و یکم، نظر تفسیری.

اصل نود و چهارم

کلیه مصوبات مجلس شورای اسلامی باید به شورای نگهبان فرستاده شود. شورای نگهبان موظف است آن را حداکثر ظرف ده روز از تاریخ وصول از نظر انطباق بر موازین اسلام و قانون اساسی مورد بررسی قرار دهد و چنانچه آن را مغایر ببیند برای تجدید نظر به مجلس بازگرداند. در غیر این صورت مصوبه قابل اجرا است.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۹۴۰۴ مورخ ۱۳۶۲/۵/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح تفسیر قانونی مواد ۹، ۱۴، ۱۵ و تبصره ۲ ماده ۱۰ قانون اراضی شهری مصوب جلسه علنی روز پنجشنبه مورخه ۱۳۶۲/۵/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

در مورد اصل تفسیر علاوه بر اینکه به موجب اصل ۹۴ کلیه مصوبات مجلس شورای اسلامی باید به شورای نگهبان ارسال شود و تفسیر قوانین نیز مصوبه است از سائر اصول مربوط به انطباق قوانین با موازین اسلامی و عدم مغایرت با قانون اساسی نیز استفاده می‌شود که تفسیر قوانین عادی از لحاظ اینکه متضمن رفع اجمال و ابهام و تضیق یا توسعه قانون است قابل عدم انطباق با موازین شرعی و مغایرت با قانون اساسی است لذا باید به شورای نگهبان ارسال شود.^(۱)

۲- نظریه شماره ۲۴۳۶ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اصلاح مواد ۱۵، ۳۱، ۳۲، ۳۴، ۶۹ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق یک ماده به آن مصوب جلسه مورخه ۱۳۷۰/۱۰/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه امر نظارت بر انتخابات و نتیجتاً اظهارنظر در مورد آن طبق اصل ۹۹ قانون

۱. متن طرح - در تبصره ۲ ماده ۱۰، از جمله «با نظر وزارت مسکن و شهرسازی» این نظر مستفاد است که واگذاری زمین از طرف متولیان به افرادی که صلاح می‌دانند با کسب مجوز از وزارت مسکن و براساس ضوابط مسکن و شهرسازی باید باشد.

در مواد ۱۴ و ۱۵ منظور این است که تصرف و تجاوز و هرگونه عملی خلاف این قانون شامل تصرف و بنا و احداث ساختمان در زمین خود شخص بدون رعایت ضوابط مسکن و شهرسازی هم می‌شود و منظور از دخالت مستقیم قوای انتظامی در ماده ۱۵۵ دخالت آن قوا بوسیله وزارت مسکن و شهرسازی است نه دادگاه.

در ماده ۹ منظور از عبارت «زمین‌های مورد نیاز دولت» اعم از نیازی است که جهت احداث ساختمان‌های دولتی است یا نیاز جهت واگذاری به متقاضیان بی مسکن و منظور از «مالکین اراضی دایر شهری» مالکین هرگونه اراضی مزروعی و غیره باستانی باغات است.

اساسی به عهده شورای نگهبان گذاشته شده است و نظر به اینکه اظهارنظر شورا مخصوصاً با توجه به اصول ۹۴ و ۹۶ ظهور در اعتبار رأی اکثریت مطلق اعضا یعنی نصف به علاوه یک دارد و نظر به اینکه جز در مورد تفسیر قانون اساسی نصابی بیش از نصاب اکثریت مطلق تعیین نشده، تبصره ۱ ماده ۶ اصلاحی که ابطال انتخابات را مقید به تحصیل رأی سه‌چهارم کل اعضا نموده مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

۳-۱- ماده ۱۸۴ از جهت الزام شورای نگهبان به اعلام مخالفت ظرف ده روز به مجلس شورای اسلامی با توجه به این که اصل ۹۴ مدت ده روز را برای بررسی قراردادده خلاف اصل مذکور شناخته شد.^(۲)

۳-۲- نظر به این که اطلاق تبصره ۲ ماده ۱۸۶ شامل موارد جدید قانون اساسی قبل از انقضای مهلت مقرر در قانون اساسی می‌شود خلاف اصول ۹۴ و ۹۵ است و نیز چون شامل اظهارنظر جدید در موارد فقهی هم می‌گردد، خلاف اصل ۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۴- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۵- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۱. تبصره ۱ ماده ۶- ابطال انتخابات در هر حوزه انتخابیه باید مستند به قانون و همراه با اسناد و مدارک معتبر و با رأی سه‌چهارم کل اعضای شورای نگهبان باشد.

۲. ماده ۱۸۴- کلیه مصوبات مجلس رسماً به شورای نگهبان فرستاده می‌شود. در صورتی که شورا ظرف ده روز پس از وصول یا پس از انقضای ده روز تمدید مذکور در اصل نود و پنجم (۹۵) قانون اساسی، مخالفت خود را اعلام نکرد، طبق اصل نود و چهارم (۹۴) قانون اساسی، مصوبات از طرف مجلس جهت امضا و ابلاغ به ریاست جمهوری ارسال می‌شود.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهارم، بند یکم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و دوم، بند دوم.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و یکم، بند چهارم.

۶- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۹۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی: با توجه به اینکه شورای نگهبان مطابق اصول متعدد قانون اساسی وظایف خطیری به عهده دارد و بدون تخصیص بودجه لازم قادر بر انجام وظایف نیست و نباید از جهت بودجه و امکانات تحت هیچگونه فشار یا مضیقه‌ای قرار گیرد و مبلغ مندرج در لایحه بودجه با در نظر گرفتن منابع و مقدورات دولت بر اساس حداقل نیاز ضروری این نهاد برای انجام وظایف مصرح در قانون اساسی است که به تأیید دولت نیز رسیده است. لذا کاهش ردیف ۱۰۱۶۰۰ بودجه شورای نگهبان به یک چهارم لایحه دولت موجب اختلال جدی در وظایف شورای نگهبان است و مغایر اصول متعدد من جمله اصول ۹۴ و ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۱۰۵۷۲ مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۴ مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۱۹ مجلس شورای اسلامی: بند الحاقی (۵) به تبصره (۳) از این جهت که مصوبه مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۸ به تأیید شورای نگهبان نرسیده، مغایر اصل ۹۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۸- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۸۴۴ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور مصوب ۱۳۸۵/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی: بند (ل) تبصره (۱۹) به دلیل عدم تصویب نهایی لایحه مدیریت خدمات کشوری، مغایر اصل ۹۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. برای اطلاع از متن لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره ششم سال چهارم، نشر دادگستر، ۱۳۸۴، صص ۴۳۹-۴۲۶.

۲. بند الحاقی ۵ به تبصره ۳- به دولت اجازه داده می‌شود به منظور اجرای مصوبه مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی، تبدیل ادارات کل امور آب استان‌ها به شرکت‌های آب منطقه‌ای استان اعتبارات هر استان را از اعتبارات آب منطقه‌ای ذی‌ربط تفکیک و ابلاغ نماید.

۳. بند ل تبصره ۱۹- دولت موظف است در سال ۱۳۸۶ در اجرای ماده (۱۵۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و قانون مدیریت خدمات کشوری و متناسب با احکام فصول دهم و سیزدهم آن نسبت به افزایش ضریب حقوق کارکنان دولت، بازنشستگان و مشمولین فصول مذکور اقدام نماید. به دولت اجازه داده می‌شود حداکثر تا پنجاه درصد (۵۰٪) افزایش سالانه ناشی از اجرای قانون فوق‌الذکر را بصورت غیرنقدی پرداخت نماید.

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۷۸۵ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۷ شورای نگهبان:

تشخیص مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با قانون اساسی طبق اصول ۹۴ و ۹۶ قانون مزبور با شورای نگهبان است و رئیس‌جمهور در این خصوص وظیفه و مسئولیتی ندارد. شورای نگهبان در موقع بررسی قانون مزبور کلیه جهات و نظریات مختلف از جمله نظریاتی را که جناب‌عالی مرقوم داشته‌اید مورد توجه و بحث قرار داده است و به حول و قوه الهی در هر مورد با عنایت کامل به جوانب موضوع و موازین شرعی و اصول قانون اساسی اظهارنظر می‌نماید.

۲- نظریه تفسیری شماره ۹۴۰۴ مورخ ۱۳۶۲/۵/۲۴ شورای نگهبان:

۱- در مورد اصل تفسیر علاوه بر اینکه به موجب اصل ۹۴ کلیه مصوبات مجلس شورای اسلامی باید به شورای نگهبان ارسال شود و تفسیر قوانین نیز مصوبه است. از سایر اصول مربوط به انطباق قوانین با موازین اسلامی و عدم مغایرت با قانونی اساسی نیز استفاده می‌شود که تفسیر قوانین عادی از لحاظ اینکه متضمن رفع اجمال و ابهام و تضییق یا توسعه قانون است قابل عدم انطباق با موازین شرعی و مغایرت با قانون اساسی است لذا باید به شورای نگهبان ارسال شود.

۲- در مورد مصوبه‌ای که به عنوان تفسیر مواد ۹ و ۱۴ و ۱۵ قانون اراضی شهری تصویب شده است نیز نظر به اینکه صورت توسعه ضرورت مذکور در قانون فوق را دارد و به تصویب دو ثلث نمایندگان محترم نرسیده است با موازین شرع منطبق نمی‌باشد. تفسیر ماده ۱۵ که در رابطه به دخالت قوای انتظامی است در مواردی که طرف مدعی حقی برای خود می‌باشد با موازین شرعی منطبق نیست و اصل دخالت قوای انتظامی بدون نظر مقام قضایی صالح با قانون اساسی مغایرت دارد.

۳- نظریه تفسیری شماره ۸۱/۳۰/۴۱۰۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۵ شورای نگهبان^(۱)۴- نظریه تفسیری شماره ۸۶/۳۰/۲۱۹۳۴ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۹ شورای نگهبان^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و نهم، نظر تفسیری.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهارم، نظر تفسیری.

اصل نود و پنجم

در مواردی که شورای نگهبان مدت ده روز را برای رسیدگی و اظهارنظر نهایی کافی نداند، می‌تواند از مجلس شورای اسلامی حداکثر برای ده روز دیگر با ذکر دلیل خواستار تمدید وقت شود.

۱- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۱۹۹ مورخ ۸۹/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۱/۲۵ مجلس شورای اسلامی: بند(د) ماده(۸)، مغایر اصول ۹۱ تا ۹۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهارم، بند یکم.

۲. ماده ۸- به منظور اجراء صحیح این قانون شورای عالی تنقیح قوانین مرکب از اشخاص زیر تشکیل می‌گردد:
الف - ... د - دو نفر از حقوقدانان شورای نگهبان به معرفی آن شورا.

اصل نود و ششم

تشخیص عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با احکام اسلام با اکثریت فقهای شورای نگهبان و تشخیص عدم تعارض آنها با قانون اساسی بر عهده اکثریت همه اعضای شورای نگهبان است.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۲۴۳۶ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اصلاح مواد ۱۵، ۳۱، ۳۲، ۳۴، ۶۹ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق یک ماده به آن مصوب جلسه ۱۳۷۰/۱۰/۱۷ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۲۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳- نظریه شماره ۸۹۳۰/۳۸۱۹۹ مورخ ۸۹/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۱/۲۵ مجلس شورای اسلامی: بند(د) ماده(۸)، مغایر اصول ۹۱ تا ۹۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۷۸۵ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۷ شورای نگهبان^(۴)

۲- نظریه تفسیری شماره ۱۳۰۴۷/۲۵۱ د. ه. مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۵ شورای نگهبان: تشخیص مغایرت یا انطباق قوانین با موازین اسلامی به‌طور نظر فتوایی با فقهای شورای نگهبان است.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل نود و چهارم، بند دوم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و یکم، بند چهارم.

۳. ماده ۸- به منظور اجراء صحیح این قانون شورای عالی تنقیح قوانین مرکب از اشخاص زیر تشکیل می‌گردد: الف - ... د - دو نفر از حقوقدانان شورای نگهبان به معرفی آن شورا.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل نود و چهارم، نظر تفسیری.

اصل نود و هفتم

اعضای شورای نگهبان به منظور تسریع در کار می‌توانند هنگام مذاکره درباره لایحه یا طرح قانونی در مجلس حاضر شوند و مذاکرات را استماع کنند. اما وقتی طرح یا لایحه‌ای فوری در دستور کار مجلس قرار گیرد، اعضای شورای نگهبان باید در مجلس حاضر شوند و نظر خود را اظهار نمایند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی: در ماده ۶۵ اطلاق فوریت مذکور در این ماده چون شامل یک فوریتی و دو فوریتی به معنایی که در مواد ۱۵۹ و ۱۶۰ و ۱۶۵ آیین‌نامه آمده نیز می‌شود، با توجه به تفسیر شماره ۱۲۵۸ مورخ ۶۸/۸/۱۵ شورای نگهبان از مفهوم فوریت مذکور در اصل ۹۷ قانون اساسی الزام شورای نگهبان به حضور در مجلس در غیر موارد سه فوریت خلاف این اصل می‌باشد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۱۹۹ مورخ ۸۹/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۱/۲۵ مجلس شورای اسلامی: بند(د) ماده(۸)، مغایر اصول ۹۱ تا ۹۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۱۲۵۸ مورخ ۱۳۶۸/۸/۱۵ شورای نگهبان:

مقصود از طرح یا لایحه فوری مذکور در اصل نود و هفتم قانون اساسی، طرح یا لایحه‌ای است که تأخیر در رسیدگی به آن مستلزم وقوع خسارت یا فوت فرصت باشد و لوایح و طرح‌هایی را که رسیدگی به آن در این حد از لزوم سرعت نیست شامل نمی‌شود.

۱. ماده ۶۵- اعضای شورای نگهبان طبق اصل نود و هفتم (۹۷) قانون اساسی می‌توانند در کلیه جلسات مجلس شرکت کنند، ولی هنگامی که طرح یا لایحه‌ای با قید فوریت در دستور کار مجلس قرار بگیرد قبلاً از طرف رئیس مجلس مراتب به اطلاع شورای مذکور خواهد رسید. شورای نگهبان باید در این جلسات حضور یابد و نظر خود را حداکثر تا بیست و چهار ساعت اظهار نماید.

۲. ماده ۸- به منظور اجراء صحیح این قانون شورای عالی تنقیح قوانین مرکب از اشخاص زیر تشکیل می‌گردد:

الف - ... د - دو نفر از حقوقدانان شورای نگهبان به معرفی آن شورا.

اصل نود و هشتم

تفسیر قانون اساسی به عهده شورای نگهبان است که با تصویب سه چهارم آنان انجام می‌شود.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

- ۱- نظریه شماره ۹۷۵۱ مورخ ۱۳۶۲/۷/۲۷ شورای نگهبان درخصوص طرح قانونی راجع به تفسیر اصل یا اصولی از قانون اساسی مصوب ۱۳۶۲/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی:
- ۱-۱- مستفاد از اصل ۹۸ قانون اساسی این است که در موارد اختلاف نظر در مفاد قانون اساسی چنانچه در اثر اختلاف نظر در مفاد اصلی از اصول برای مقامات و اشخاصی که در ارتباط با آن می‌باشند، بن‌بست عملی ایجاد شده باشد به طوری که رفع بن‌بست متوقف بر کسب نظر مستقیم از شورای نگهبان باشد، شورای نگهبان در صورت تشخیص اجمال اصل، آن را تفسیر می‌نماید ولی اگر موضوع مورد اختلاف در مسیر بررسی و تصویب مجلس شورای اسلامی و مالاً شورای نگهبان باشد، تقاضای تفسیر از سوی یک یا جمعی از نمایندگان یا افراد و مقامات دیگر مورد ندارد، هر یک از نمایندگان طبق برداشت خود از قانون اساسی رأی می‌دهد و یا هیأت دولت لایحه مورد نظر را مطابق برداشت خود از قانون اساسی تنظیم می‌نماید و سرانجام چنانچه لایحه یا طرح تصویب شد، شورای نگهبان نظر خود را اعلام می‌دارد.
- ۱-۲- در مواردی که تفسیر به عنوان الغاء خصوصیت و یا توسعه و تضییق موضوع مذکور در اصلی از اصول قانون اساسی باشد، در صورتی که احتیاج مبرم کشور به تفسیر احساس شود و شورای نگهبان این احتیاج را تشخیص داد، اصل مورد نظر را تفسیر خواهد نمود.
- بنابراین طرح قانونی مرقوم که به طور مطلق اشعار می‌دارد هر وقت هر نماینده‌ای به هرگونه تفسیر اصلی را خواست می‌تواند از طریق رئیس مجلس از شورای نگهبان بخواهد و شورا را مکلف نموده در مدت معینی پاسخ تفسیری دهد، مغایر قانون اساسی است.^(۱)

۱. ماده واحده - در اجرای اصل نود و هشتم قانون اساسی هرکدام از نمایندگان حق دارد از طریق رئیس مجلس تقاضای تفسیر هر یک از اصول قانون اساسی را بنماید. رئیس مجلس پس از اعلام وصول این تقاضا در اولین جلسه علنی بلافاصله آن را به شورای نگهبان منعکس می‌نماید. شورای نگهبان حداکثر ظرف مدت یک ماه تفسیر اصل یا اصول مزبور را رسماً به مجلس اعلام می‌نماید. متن پاسخ بلافاصله طبع و توزیع و بدون مذاکره در اولین جلسه علنی توسط رئیس یا یکی از منشی‌ها قرائت می‌گردد.

تبصره - شورای نگهبان رونوشتی از تفسیر اصول قانون اساسی را که بنا به درخواست قوه مجریه و قوه قضائیه به عمل آید به مجلس شورای اسلامی ارسال می‌دارد. رئیس مجلس پس از دریافت تفسیر به ترتیبی که در ماده فوق بیان شد، آن را در اختیار مجلس خواهد گذاشت.

۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲- عموم و اطلاق ماده «۲» و تبصره «۱» آن و ماده «۳» موجب معتبر دانستن برداشت رئیس‌جمهور از قانون اساسی در موارد اختلاف است لذا از این جهت مغایر اصل ۹۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۲- ر.ک: نظریه ذیل اصل هفتاد و یکم، بند چهارم.

۱. ماده ۲- ماده (۱۴) به شرح زیر اصلاح و سه تبصره به آن الحاق می‌شود:

ماده ۱۴- در صورت توقف، نقض یا عدم اجرای اصلی از اصول قانون اساسی، رئیس‌جمهور در اجرای وظایف خویش برای اجرای قانون اساسی به نحو مقتضی اقدام می‌نماید و برای این منظور می‌تواند ضمن دستور توقف تصمیمات و اقدامات انجام شده برخلاف قانون اساسی، مراتب را به اطلاع بالاترین مقام مسئول مربوطه در هر یک از قوا و نهادهای حکومتی برساند و علت توقف، نقض یا عدم اجرا را خواستار گردد. مقام مسئول موظف است در اسرع وقت مناسب، حداکثر ظرف مدت دو ماه پاسخ خود را مشروحاً و با ذکر دلیل به اطلاع رئیس‌جمهور برساند. در صورتی که پس از بررسی و تشخیص رئیس‌جمهور، توقف یا نقض یا عدم اجرا همچنان ثابت باشد، رئیس‌جمهور نسبت به اجرای اصل یا اصول مربوطه و رفع عوارض ناشی از تخلف اقدام لازم را معمول و از جمله دستور توقف تصمیمات و اقدامات انجام شده برخلاف قانون اساسی را صادر می‌نماید و پرونده امر را برای تعقیب متخلف، به مراجع صالح اداری و قضایی ارسال می‌دارد. متخلف برای بار اول به یک تا سه سال و در صورت تکرار به انفصال دائم از خدمات دولتی محکوم می‌شود.

تبصره ۱- رئیس‌جمهور اگر رأی قضایی را مغایر قانون اساسی تشخیص دهد نقض رأی مذکور را از دیوان عالی کشور درخواست می‌نماید. این درخواست موجب توقف اجرا و آثار و تبعات رأی تا پایان رسیدگی می‌شود. رئیس‌قوة قضائیه مکلف است شعبه‌ای خاص در دیوان عالی کشور متشکل از یک رئیس و دو مستشار که دارای پایه یازده قضایی باشند را برای رسیدگی به این درخواست تشکیل دهد.

اعضای این شعبه به انتخاب هیأت عمومی دیوان عالی کشور و با حکم رئیس‌قوة قضائیه منصوب می‌شوند. رسیدگی به درخواست رئیس‌جمهور توسط قضات شعبه مزبور انجام و نظر اکثریت ملاک عمل خواهد بود. هنگام رسیدگی هیأتی مرکب از سه حقوقدان به انتخاب مجلس شورای اسلامی و سه حقوقدان به انتخاب هیأت وزیران در جلسه حضور خواهند داشت و نظرات و توضیحات خود را به شعبه ارائه خواهند نمود. در صورت نقض رأی از سوی شعبه مزبور پرونده جهت رسیدگی به مرجع قضایی صالح ارسال می‌شود و آن مرجع مکلف به تبعیت از نظر شعبه خاص دیوان عالی کشور خواهد بود.

ماده ۳- ماده (۱۵) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۱۵- به منظور اجرای صحیح و دقیق قانون اساسی، رئیس‌جمهور می‌تواند در صورت احراز تخلف به هر یک از قوای مقننه و قضائیه و مجریه و نهادهای حکومتی تذکر و اخطار دهد. ترتیب اثر ندادن به تذکر و اخطار رئیس‌جمهور، می‌تواند به اقدامات مذکور در ماده (۱۴) این قانون و تبصره (۱) آن منجر شود.

۳- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۱۹۹ مورخ ۸۹/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۱/۲۵ مجلس شورای اسلامی: بند(د) ماده(۸)، مغایر اصول ۹۱ تا ۹۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۱۱۵۸ مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۶ شورای نگهبان:

نظریه‌های عنوان شده در نامه مذکور عنوان نظر تفسیری دارد و اصولاً نظریاتی که در ارتباط با قانون اساسی از سوی شورای نگهبان ابراز شده، در صورتی که تصریح نشده باشد که مشورتی است طبق اصل ۹۸ قانون اساسی اعلام شده و تفسیری است.

۲- نظریه تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۸۹۲ مورخ ۱۳۷۹/۷/۳ شورای نگهبان:

مطابق اصل ۹۸ قانون اساسی تفسیر هر یک از اصول آن انحصاراً بر عهده شورای نگهبان است و هیچ مرجع دیگری حق تفسیر هیچ یک از اصول قانون اساسی را ندارد.

۱. ماده ۸- به منظور اجراء صحیح این قانون شورای عالی تنقیح قوانین مرکب از اشخاص زیر تشکیل می‌گردد:
الف - ... د - دو نفر از حقوقدانان شورای نگهبان به معرفی آن شورا.

اصل نود و نهم

مصوب ۱۳۶۸: شورای نگهبان نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی و مراجعه به آراء عمومی و همه‌پرسی را بر عهده دارد.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): شورای نگهبان نظارت بر انتخاب رئیس‌جمهور، انتخابات مجلس شورای ملی و مراجعه به آراء عمومی و همه‌پرسی را بر عهده دارد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۱۰۶۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

در مورد ماده ۸۸ نظر به اینکه طبق اصل نود و نهم قانون اساسی نظارت شورای نگهبان مطلق است و تحدید آن با قانون عادی مغایر با اطلاق اصل مذکور است لذا ماده ۸۸ نمی‌تواند موضوع ماده ۲۰ قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۵۹/۷/۳ کمیسیون داخلی مجلس شورای اسلامی را که به موجب ماده واحده مصوب ۱۳۶۱/۳/۵ مجلس شورای اسلامی تمدید شده است لغو نماید.^(۱)

۲- نظریه شماره ۶۳۵۳ مورخ ۱۳۶۵/۴/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه علنی مورخه ۱۳۶۵/۴/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه حذف ماده ۲۰ که در قانون قبل بوده است و درج ماده ۲ در لایحه، اعمال نظارت شورای نگهبان را محدود می‌نماید با اصل ۹۹ قانون اساسی مغایر است و با قرارداد ماده ۲۰ سابق و حذف ماده ۲ رفع مغایرت می‌شود.^(۲)

۳- نظریه شماره ۳۴۱ مورخ ۱۳۶۸/۳/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی همه‌پرسی در جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه روز یکشنبه بیست و هشتم خرداد ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده ۱۱ با اصل ۹۹ قانون اساسی که نظارت بر انتخابات همه‌پرسی را از وظایف

۱. ماده ۸۸- از تاریخ تصویب این قانون کلیه قوانین مغایر لغو می‌گردد.

۲. ماده ۲- اعضای هیأت مرکزی نظارت بر انتخابات و اعضای هیأت نظارت استان نباید عضو رسمی هیچ حزب و گروه خاصی باشند.

اختصاصی شورای نگهبان دانسته و سازمان دیگری را دخیل در این امر نمی‌داند مغایرت دارد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۲۴۳۶ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اصلاح مواد ۱۵، ۳۱، ۳۲، ۳۴، ۶۹ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق یک ماده به آن مصوب جلسه مورخه ۱۳۷۰/۱۰/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۴-۱- نظر به اینکه ملاک محدود کردن افراد شاغل در مشاغل مختلف جهت داوطلب شدن در انتخابات به استعفاء از شغل خود، رفع شبهه سوء استفاده از مقام و امکانات دولتی است، و این ملاک در مقامات دیگری نیز که از آنان ذکری نشده وجود دارد اطلاق شق الف بند ۱ ماده ۲ اصلاحی در مورد محرومیت مدیران عامل شرکت‌های دولتی از شرکت در انتخابات قبل از استعفاء در سراسر کشور تبعیض ناروا محسوب و مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴-۲- تبصره ۲ ماده ۴ اصلاحی به گونه‌ای که تنظیم شده از آن جهت که ظهور در سلب حق نظارت شورای نگهبان در برخی مراحل انتخابات دارد با اصل ۹۹ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۳)

۴-۳- اطلاق تبصره ۵ ماده ۵ اصلاحی در خصوص انحلال هیأت اجرایی به تشخیص و دستور وزیر کشور، بدون در نظر گرفتن حق نظارت شورای نگهبان مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۱۱- وزارت کشور مأمور اجرای قانون همه‌پرسی بوده و مسئول صحت جریان برگزاری آن است و بدین منظور می‌تواند مأمورانی جهت بازرسی و کنترل جریان همه‌پرسی به طور ثابت و یا سیار به شهرستان‌ها و بخش‌ها و شعب ثبت نام و أخذ رأی اعزام دارد.

۲. شق الف بند ۱ ماده ۲ اصلاحی - معاونین رئیس‌جمهور، رئیس قوه قضائیه و معاونین و مشاورین وی، رئیس دیوانعالی کشور، دادستان کل کشور و معاونین و مشاورین آنها، رؤسای سازمان‌ها و ادارات عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در مرکز و استان‌ها، رئیس سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران و معاونین وی، رئیس جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران و معاونین وی، مدیران عامل شرکت‌های دولتی در مرکز و استان‌ها، رؤسا و سرپرستان سازمان‌های دولتی در مرکز.

۳. تبصره ۲ ماده ۴- انتخاب و تأیید صلاحیت سی نفر معتمد موضوع ماده ۳۴ قانون و نیز دعوت از آنها جهت انتخاب اعضای هیأت اجرایی حوزه انتخابیه مربوطه برعهده فرماندار یا بخشدار مرکز حوزه انتخابیه مربوطه خواهد بود. آن قسمت از قوانین و مقررات مغایر با این تبصره لغو و بلاثر می‌گردد.

۴. تبصره ۵ ماده ۵- در صورتی که فرماندار یا بخشدار مرکز حوزه انتخابیه در انتخاب سی نفر معتمد موضوع ماده فوق رعایت بی‌طرفی کامل را ننموده باشد، با تشخیص و دستور وزیر کشور به فوریت هیأت اجرایی انتخابات منحل و فرماندار یا بخشدار مرکز حوزه انتخابیه مربوطه عزل می‌گردند. وزارت کشور موظف است به فوریت نسبت به انتصاب فرماندار یا بخشدار جدید و تشکیل هیأت اجرایی انتخابات جدید با رعایت سایر مواد این قانون اقدام نماید.

۴-۴. نظر به اینکه امر نظارت بر انتخابات و نتیجتاً اظهارنظر در مورد آن طبق اصل ۹۹ قانون اساسی به عهده شورای نگهبان گذاشته شده است و نظر به اینکه اظهارنظر شورا مخصوصاً با توجه به اصول ۹۴ و ۹۶ ظهور در اعتبار رأی اکثریت مطلق اعضا یعنی نصف به علاوه یک دارد و نظر به اینکه جز در مورد تفسیر قانون اساسی نصابی بیش از نصاب اکثریت مطلق تعیین نشده، تبصره ۱ ماده ۶ اصلاحی که ابطال انتخابات را مقید به تحصیل رأی سه‌چهارم کل اعضا نموده مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴-۵. نظر به اینکه دادن حق شرکت و اظهارنظر در جلسات شورای نگهبان هنگام بررسی پرونده‌های انتخاباتی به اشخاص و مقامات مذکور در تبصره ۲ ماده ۶ اصلاحی نوعی دخالت در امر نظارت تلقی می‌شود تبصره مزبور مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵. نظریه شماره ۷۷/۲۱/۰۲۹۳ مورخ ۱۳۷۶/۲/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح حضور نمایندگان نامزدهای ریاست جمهوری در شعب اخذ رأی مصوب ۱۳۷۶/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

۵-۱. در ماده واحده به لحاظ اینکه نمایندگان نامزدها را به عنوان ناظر معرفی نموده است، مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۵-۲. موظف نمودن هیأت‌های نظارت شورای نگهبان در تبصره ۶ به اعزام بازرس

۱. تبصره ۱ ماده ۶ اصلاحی - ابطال انتخابات در هر حوزه انتخابیه باید مستند به قانون و همراه با اسناد و مدارک معتبر و با رأی سه‌چهارم کل اعضای شورای نگهبان می‌باشد.

۲. تبصره ۲- هنگام رسیدگی به پرونده‌های حوزه انتخاباتی، وزیر کشور و رؤسای هیأت‌های اجرایی و نظارت بر انتخابات حوزه‌های مربوطه می‌توانند با حق اظهارنظر و بدون حق رأی در جلسات شورای نگهبان شرکت نمایند.

۳. ماده واحده - به موجب این قانون، هر یک از نامزدهای ریاست جمهوری به تنهایی و یا چند نامزد مشترکاً می‌توانند در هر یک از شعب اخذ رأی، اماکن استقرار دستگاه شمارشگر رایانه‌ای آراء و هیأت‌های اجرایی شهرستان‌ها و بخش‌ها یک نفر نماینده داشته باشند. نمایندگان نامزدها می‌توانند در شعب اخذ رأی (ثابت و سیار) و اماکن استقرار دستگاه شمارشگر آراء بدون دخالت در انجام وظایف آنها به عنوان ناظر حضور داشته باشند و در صورت مشاهده تخلف، مراتب را کتباً به ناظرین شورای نگهبان و هیأت نظارت شهرستان و استان مربوطه و ستاد انتخابات وزارت کشور اعلام نمایند. حضور نمایندگان هر یک از نامزدها تا پایان اخذ رأی و شمارش و تنظیم صورت جلسات بلامانع است و ممانعت از حضور نمایندگان نامزدها در شعب اخذ رأی، اماکن استقرار دستگاه شمارشگر ممنوع بوده و جرم محسوب می‌گردد و متخلف به مجازات مقرر شده در تبصره ماه (۹۳) قانون انتخابات ریاست جمهوری محکوم خواهد شد. مسئولین شعب اخذ رأی موظفند از حضور افراد غیرمسئول در شعب اخذ رأی (افراد) که در این قانون و قانون انتخابات ریاست جمهوری حضور آنها در شعب اخذ رأی پیش‌بینی نگردیده است) جلوگیری به عمل آورند، تخلف از این موضوع جرم محسوب می‌گردد و متخلف به مجازات مقرر شده در ماده (۸۸) قانون انتخابات ریاست جمهوری محکوم خواهد شد.

مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده ۶۶ نسبت به غیر از مواردی که مطلب جدیدی بعد از رسیدگی شورا حادث شده یا سند جدیدی به دست آمده باشد خلاف اصل ۹۹ قانون اساسی است.^(۲)

۷- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۴۳۰ مورخ ۱۳۷۸/۷/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۷/۷ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق تکلیف شورای نگهبان به عزل افراد متخلف در ماده ۵۴ با توجه به مراتبی که برای تخلف وجود دارد و احیاناً بدون عزل مشکل حل می‌شود خلاف اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته گردید.^(۳)

۸- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۹۳۰ مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح دو فوریتی الحاق چند ماده به قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق یک تبصره به ماده (۲۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱۰/۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده یک از این جهت که نظارت شورای نگهبان را محدود می‌کند خلاف اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. تبصره ۶- هیأت‌های نظارت شورای نگهبان در هر یک از شهرستان‌ها و استان‌های مربوطه موظفند به فوریت بازرسانی را جهت رسیدگی به تخلفات اعضای شعب اخذ رأی به آن شعبه اعزام نمایند.

۲. ماده ۶۶- شعب به موجب جدول حوزه‌های انتخابی مجلس شورای اسلامی که بر اساس حروف الفبا از طرف اداره کل قوانین مجلس با نظارت هیأت رئیسه تنظیم و توزیع می‌شود، رسیدگی به اعتبارنامه‌ها و تشخیص صحت و سقم انتخابات و صلاحیت متخین را بر طبق شرایط مندرج در قانون انتخابات شروع و گزارش آن را از طریق هیأت رئیسه به مجلس تقدیم می‌دارند. هر شعبه برای تسریع در کار می‌تواند یک یا چند شعبه فرعی تعیین کند که اعضای آن با قید قرعه از بین متخین آن شعبه تعیین می‌شوند، ولی رسیدگی نهایی در شعبه اصلی به عمل می‌آید و گزارش آن توسط مخبر شعبه طبق دستور جلسه به مجلس داده خواهد شد و در صورت غیبت مخبر و همچنین در صورتی که مخبر شعبه در جلسه باشد، لیکن نخواهد درباره اعتبار نامه صحبت کند به ترتیب یکی از دو نایب رئیس یا منشیان وظیفه او را انجام خواهد داد.

۳. ماده ۵۴- در مواردی که طبق گزارش‌ها و شکایات و اعتراضات واصله برای شورای نگهبان معلوم گردد که اعضای هیأت‌های نظارت از قوانین و مقررات تخلف نموده‌اند، شورای نگهبان موظف است آنها را بلافاصله عزل و افراد دیگری را جایگزین نماید.

۴. ماده ۱- شورای نگهبان در هر یک از شعب اخذ رأی، حداقل دو نماینده تعیین می‌نماید.

۹- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۶۵۸ مورخ ۱۳۸۰/۸/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح سه فوریتی الحاق یک تبصره به ماده (۵۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸ مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۸/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

۹-۱- واگذاری اختیارات مربوط به نظارت بر انتخابات که مطابق قانون اساسی صرفاً از وظایف و اختیارات شورای نگهبان است به هیأت موضوع تبصره ۴ ماده ۵۲ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۹-۲- عبارت «در موارد اختلاف بین شورای نگهبان و وزارت کشور» چون وزارت کشور مجری قانون است و هیچگونه وظیفه یا اختیاری در تأیید و رد صلاحیت به عهده ندارد اولاً اختلاف در این خصوص قانوناً متصور نیست ثانیاً مفهوم این عبارت، واگذاری وظیفه و اختیار نظارتی به وزارت کشور است از این جهت نیز مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۹-۳- ر.ک: نظریه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند بیست و یکم.

۱۰- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۶۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۸/۳۰ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح سه فوریتی الحاق یک تبصره به ماده (۵۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۸/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

۱۰-۱- شرایط مندرج در بندهای ۱، ۳ و ۵ ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی از شرایط اثباتی است که باید احراز گردد، در تبصره (۴) اثبات و احراز آن شرایط

۱. تبصره ۴ ماده ۵۲- در موارد اختلاف بین شورای نگهبان و وزارت کشور در موضوع کفایت اسناد و مدارک ارائه شده برای رد صلاحیت داوطلبان نمایندگی مجلس شورای اسلامی، تشخیص نهایی بر عهده هیأتی به ریاست رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام و عضویت رئیس مجلس شورای اسلامی، دبیر شورای نگهبان و وزیر کشور است. هیأت مکلف است به درخواست کتبی شورای نگهبان یا وزارت کشور حداکثر (۲۴) ساعت بعد از دریافت آن رسیدگی کند. تصمیمات این هیأت با اکثریت آراء اعضا معتبر است. در صورت برابری آراء، رأی هیأت تأیید صلاحیت داوطلب تلقی خواهد شد. تصمیمات هیأت برای کلیه مراجع ذی‌ربط لازم‌الاجرا است. دبیرخانه هیأت مزبور در مجمع تشخیص مصلحت نظام خواهد بود.

۲. ماده واحده - تبصره ذیل به عنوان تبصره (۴) به ماده (۵۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ الحاق می‌گردد:

تبصره ۴- در موارد اختلاف بین شورای نگهبان و وزارت کشور در موضوع کفایت اسناد و مدارک ارائه شده برای رد صلاحیت داوطلبان نمایندگی مجلس شورای اسلامی، تشخیص نهایی بر عهده هیأتی به ریاست رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام و عضویت رئیس مجلس شورای اسلامی، دبیر شورای نگهبان و وزیر کشور است. هیأت مکلف است به درخواست کتبی شورای نگهبان یا وزارت کشور حداکثر (۲۴) ساعت بعد از دریافت آن رسیدگی کند. تصمیمات این هیأت با اکثریت آراء اعضا معتبر است. در صورت برابری آراء، رأی هیأت تأیید صلاحیت داوطلب تلقی خواهد شد. تصمیمات هیأت برای کلیه مراجع ذی‌ربط لازم‌الاجرا است. دبیرخانه هیأت مزبور در مجمع تشخیص مصلحت نظام خواهد بود.

محدود به احراز کتبی از ناحیه داوطلب شده است و اعلام عدم وجود شرایط بندهای فوق‌الذکر توسط مراجع چهارگانه نیز در محدوده وظایف قانونی این مراجع خصوصاً سازمان ثبت احوال کشور نمی‌باشد، لذا این تبصره از این جهت که در مواردی موجب محدود کردن نظارت شورای نگهبان بر انتخابات می‌باشد مغایر اصل (۹۹) قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۱۰. در رسیدگی به صلاحیت داوطلبان ملاک رأی اکثریت اعضای شورای نگهبان می‌باشد؛ قید نصاب حداقل دو سوم رأی کل اعضای شورای نگهبان در تبصره ۵ از این جهت که اختیارات نظارتی شورای نگهبان را در این موارد محدود می‌نماید مغایر اصل (۹۹) قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳-۱۰. شمول تبصره (۵) در مواردی که برای شورای نگهبان احراز شود مراجع قبلی که داوطلب را تأیید صلاحیت کرده‌اند به وظیفه قانونی عمل ننموده‌اند مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.

۱۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۷۱۲ مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۱. با توجه به اینکه از نظارت مذکور در اصل ۹۹ قانون اساسی استصوابی بودن نظارت و عموم آن در تمام مراحل و در کلیه امور مربوط به انتخابات استفاده می‌شود و شورای نگهبان در تفسیر رسمی شماره ۱۲۳۴ مورخ ۱۳۷۰/۳/۱ خود آن را اعلام داشته است و در این اصلاحیه هیچ یک از این موارد مراعات نشده و نظارت موضوع اصل مذکور را منحصر و محدود و تابع مفاد این قانون نموده است لذا ماده (۳) موضوع ماده (۱) مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۴- برای اثبات و احراز شرایط مندرج در بندهای (۱)، (۳) و (۵) ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ تنها ابراز کتبی توسط داوطلب و عدم اعلام کتبی و مستند از سوی مراجع مذکور در ماده (۴۸) قانون انتخابات فوق‌الذکر برای بررسی سوابق داوطلبان در محدوده صلاحیت ذاتی آنها (وزارت اطلاعات، دادستانی کل کشور، سازمان ثبت احوال کشور و اداره تشخیص هویت و پلیس بین‌الملل) مبنی بر عدم وجود شرایط، کافی است.

۲. تبصره ۵- رأی‌گیری در شورای نگهبان برای داوطلبانی که در یکی از مراجع قبلی رسیدگی کننده به صلاحیت داوطلبان صلاحیت آنها تأیید شده است برای عدم صلاحیت و با حداقل دو سوم رأی کل اعضای شورای نگهبان معتبر است.

۳. ماده ۱- ماده (۳) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ و اصلاحات بعدی آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۳- به موجب اصل نود و نهم (۹۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نظارت بر انتخابات مجلس شورای اسلامی بر اساس مفاد این قانون به عهده شورای نگهبان است.

۱۱-۲- در صورتی که شورای نگهبان با برگزاری انتخابات مرحله اول یا دوم در هر سه زمانی که وزارت کشور مطابق ماده (۴) موضوع ماده (۳) پیشنهاد کرده است به دلیل اینکه نظارت بر انتخابات برای وی امکان ندارد موافقت نکند تجویز برگزاری انتخابات در این موارد که زمینه نظارت وجود ندارد، مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۱-۳- تبصره (۳) ماده (۹) موضوع ماده (۶) از این نظر که بدون اعلام نظر شورای نگهبان در مدت مذکور، حکم به صحت انتخابات نموده است، به معنای نفی عموم نظارت است لذا این تبصره مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۱-۴- تبصره ماده (۲۲) موضوع ماده (۹) از این نظر که شروع و ادامه روند اجرایی انتخابات را بدون حضور ناظر صحیح دانسته است مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۱-۵- اطلاق تبصره (۱) ماده (۲۵) موضوع ماده (۱۰) در خصوص اعزام بازرسان یا مأموران توسط رئیس‌جمهور و وزارت کشور، چون شامل وظیفه انحصاری نظارت شورای نگهبان می‌شود مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱۱-۶- در تبصره (۲) ماده (۲۵) موضوع ماده (۱۰) شاغلین غیرنظامی و انتظامی سازمان عقیدتی سیاسی از نظارت منع شده‌اند لذا این تبصره از این جهت که بدون ضرورت مانع

۱. ماده ۳- ماده زیر به عنوان ماده (۴) مکرر به قانون مذکور الحاق می‌شود:

ماده ۴ مکرر - وزارت کشور تاریخ برگزاری مرحله اول و دوم انتخابات را در سه زمان بندی به شورای نگهبان پیشنهاد می‌نماید. (فاصله بین دو مرحله انتخابات نباید بیش از دو ماه باشد) شورای نگهبان ظرف پانزده روز یکی از زمان‌بندی‌ها را تأیید و به وزارت کشور اعلام می‌کند. چنانچه شورای نگهبان در مدت مذکور موافقت خود را نسبت به تاریخ‌های پیشنهادی اعلام ننماید، وزارت کشور یکی از تاریخ‌های پیشنهادی را به عنوان تاریخ برگزاری انتخابات مشخص و اعلام می‌نماید.

۲. ماده ۶- تبصره (۳) ماده (۹) قانون مذکور به شرح زیر اصلاح می‌شود:

تبصره ۳- شورای نگهبان موظف است حداکثر پس از بیست روز از اعلام نتایج انتخابات توسط وزارت کشور، نظر خود را نسبت به انتخابات اعلام نماید. در صورت عدم اعلام نظر شورای نگهبان ظرف بیست روز صحت انتخابات تأیید شده تلقی می‌گردد.

۳. ماده ۹- تبصره زیر به ماده (۲۲) قانون مذکور الحاق می‌شود:

تبصره - عدم حضور ناظر شعبه در زمان مقرر در صورت ابلاغ دعوتنامه مانع از شروع و ادامه روند اجرایی انتخابات نخواهد شد.

۴. ماده ۱۰- تبصره ماده (۲۵) قانون مذکور به شرح زیر اصلاح و یک تبصره به این ماده الحاق می‌شود:

تبصره ۱- به جز رئیس‌جمهور، و وزارت کشور در مقام مجری، و شورای نگهبان و مقام ناظر بر انتخابات که در صورت لزوم می‌توانند بازرسان و یا مأمورانی را برای رسیدگی به حوزه‌های انتخابیه و شعب ثبت نام و اخذ رأی اعزام نمایند هیچ سازمان یا دستگاهی مجاز به اعزام مأمور یا بازرس و دخالت در امر انتخابات نمی‌باشد.

- استفاده نظارتی شورای نگهبان از این افراد می‌شود مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)
- ۱۱-۷- حذف این مطلب که صلاحیت معتمدان به تأیید هیأت نظارت می‌رسد از ماده (۳۲) و عدم ذکر آن در ماده (۳۲) موضوع ماده (۱۶) مصوبه مستلزم نفی نظارت در این مورد است لذا این ماده از این جهت مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۲)
- ۱۱-۸- در ماده (۵۱) حذف این مطلب که باید فرمانداران و بخشداران با سریع‌ترین وسیله اسناد و مدارک رد صلاحیت را به هیأت نظارت استان برسانند، چون عدم ذکر آن در ماده (۵۱) موضوع ماده (۲۰) موجب اخلاف در اعمال نظارت شورای نگهبان می‌شود لذا مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)
- ۱۱-۹- در تبصره (۲) ماده (۵۲) موضوع ماده (۲۱) با توجه به اینکه برای رسیدگی هیأت مرکزی نظارت مهلت خاصی منظور نشده و مهلت رسیدگی هیأت‌های نظارت استان ۵ روز است، با توجه به تعداد روزافزون داوطلبان عضویت در مجلس شورای اسلامی، منحصر کردن مهلت رسیدگی شورای نگهبان به مدت ۱۰ روز، موجب اخلاف در اعمال نظارت شورای نگهبان است لذا از این جهت مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)
- ۱۱-۱۰- در ماده (۵۲) مکرر موضوع ماده (۲۲) الزام هیأت نظارت استان، به اینکه مستندات رد خود را به هیأت اجرایی اعلام دارد تا هیأت اجرایی برای مرتبه دوم نسبت به صلاحیت و عدم صلاحیت داوطلب نظر دهد چون تجویز ورود مرجع اجراء بعد از انجام نظارت است و به نحوی بر ناظر و موجب اخلاف در اعمال نظارت شورای نگهبان است
-
۱. تبصره ۲ ماده ۲۵ موضوع ماده ۱۰- نیروهای نظامی، انتظامی و همچنین شاغلین در سازمان عقیدتی، سیاسی نیروهای مذکور حق دخالت در امور اجرایی، نظارت و بازرسی انتخابات را ندارند.
۲. ماده ۱۶- ماده (۳۲) قانون مذکور و تبصره‌های آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:
- ماده ۳۲- فرماندار یا بخشدار مرکز هر حوزه انتخابیه برای انتخاب معتمدان اصلی و علی‌البدل هیأت اجرایی موضوع ماده (۳۱)، سی نفر از معتمدان محلی واجد شرایط را انتخاب می‌کند و از آنها برای همکاری به طور کتبی دعوت به عمل می‌آورد. معتمدین حداکثر ظرف دو روز از تاریخ دریافت دعوت نامه، تشکیل جلسه می‌دهند و پس از حضور حداقل دو سوم آنان (بیست نفر)، از بین خود، هفت نفر را به عنوان معتمدان اصلی و پنج نفر را به عنوان معتمدان علی‌البدل هیأت اجرایی با رأی مخفی و اکثریت نسبی آراء انتخاب می‌نمایند.
۳. ماده ۲۰- ماده (۵۱) قانون مذکور و تبصره آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:
- ماده ۵۱- فرمانداران و بخشداران مراکز حوزه‌های انتخابیه مکلف‌اند نظر هیأت اجرایی را در خصوص داوطلبان واجد شرایط قانونی و افرادی که عدم صلاحیت آنان احراز شده است ظرف یک روز به داوطلبان ابلاغ نمایند.
۴. تبصره ۲ ماده ۵۲ موضوع ماده ۲۱- شورای نگهبان ظرف ده روز پس از پایان مهلت دریافت شکایات، نظر قطعی و نهایی خود را در خصوص داوطلبان واجد شرایط قانونی به وزارت کشور اعلام می‌نماید. وزارت کشور ظرف مدت یک روز نظر شورای نگهبان را به فرماندار و بخشدار ذی‌ربط ابلاغ می‌کند.

لذا از این جهت مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۱-۱۱- در خصوص مواردی که شورای نگهبان نسبت به آن اعمال نظارت نموده و رأی نظارتی داده است نظر این شورا نهایی می‌باشد لذا ارجاع آن به مرجع دیگری مانند دیوان عالی کشور مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی است بنابراین پاراگراف دوم و سوم و تبصره‌های (۱) لغایت (۴) ماده (۵۲) مکرر موضوع ماده (۲۲) مغایر این اصل شناخته شد.^(۲)

۱۱-۱۲- در ماده (۵۳) موضوع ماده (۲۳) در احراز تخلف معتمدین، نظر بخشدار یا فرماندار را قطعی دانسته و تأیید هیأت نظارت را لحاظ ننموده است لذا از این جهت مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۲۲- ماده زیر به عنوان ماده (۵۲) مکرر به قانون مذکور الحاق می‌شود:

ماده ۵۲ مکرر - چنانچه در مورد داوطلب یا داوطلبانی که هیأت اجرایی نظر به عدم صلاحیت آنها نداده است، هیأت نظارت استان پس از کسب نظر هیأت مرکزی نظارت، عدم صلاحیت آنها را احراز نماید، نظر خود را با ذکر دلایل و مدارک و مستندات حداکثر ظرف مدت پنج روز از تاریخ وصول برای بررسی مجدد به هیأت اجرایی اعلام می‌نماید. هیأت اجرایی موظف است ظرف سه روز دلایل و مستندات هیأت نظارت را بررسی نماید و در صورت بقا بر نظر اولیه خود مراتب از طریق هیأت نظارت استان به شورای نگهبان اعلام خواهد شد. چنانچه شورای نگهبان پس از بررسی، نظر بر عدم صلاحیت داوطلب داشته باشد حداکثر ظرف پنج روز موضوع، با دلایل و مدارک و مستندات قانونی از طریق وزارت کشور به داوطلب ابلاغ می‌شود. داوطلبان رد صلاحیت شده موضوع این ماده و ماده (۵۲) این قانون در صورتی که نسبت به قانونی بودن یا صحت اسناد و مدارک مستند عدم صلاحیت خود و یا دلالت یا کفایت آنها اعتراض داشته‌باشند می‌توانند اعتراض خود را طی سه روز از تاریخ تحویل ابلاغیه به دیوان عالی کشور تسلیم نمایند.

دیوان عالی کشور موظف است برای رسیدگی به اعتراضات داوطلبان شعبه یا شعب ویژه‌ای تشکیل دهد. هر شعبه مرکب از سه نفر قضات دیوان عالی که دارای بالاترین رتبه و گروه و سابقه قضایی هستند (یک نفر به عنوان رئیس و دو نفر به عنوان مستشار) تشکیل می‌گردد. شعب مذکور ظرف یک ماه از تاریخ وصول اعتراض به موضوع رسیدگی و رأی خود را که قطعی و لازم‌الاجرا است صادر و به وزارت کشور و شورای نگهبان ابلاغ می‌نمایند. ملاک تصمیم در دادگاه‌های مذکور رأی اکثریت قضات شعبه می‌باشد.

۲. تبصره ۱ ماده ۵۲ مکرر - شورای نگهبان بنا به تقاضای دادگاه مکلف است ظرف چهل و هشت ساعت نسبت به ارسال اطلاعات و مدارک مورد تقاضا اقدام نماید.

تبصره ۲- جلسات دادگاه با توجه به اصل یکصد و شصت و پنجم (۱۶۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران علنی بوده و داوطلب و وکیل وی می‌توانند در جلسات دادگاه حضور یافته و اظهارنظر نمایند.

تبصره ۳- در صورتی که در دیوان عالی کشور بیش از یک شعبه ویژه تشکیل گردد ارجاع پرونده‌ها به آنها بر اساس قرعه خواهد بود.

تبصره ۴- در مورد داوطلبانی که ظرف یک ماه دادگاه رأی بر عدم صلاحیت آنان صادر ننماید، نظر هیأت اجرایی متبع است.

۳. ماده ۲۳- ماده (۵۳) قانون مذکور به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۵۳- در صورتی که معتمدین هیأت اجرایی در بررسی شرایط قانونی داوطلبان و سایر وظایف خود، مقررات قانونی انتخابات را رعایت ننمایند فرماندار یا بخشدار موظف است با اطلاع هیأت نظارت و وزارت کشور نسبت به تغییر هر یک از معتمدان یا به طور کلی تشکیل مجدد هیأت اجرایی اقدام نماید. تغییر عضو یا کل اعضای هیأت اجرایی طبق مواد (۳۲) و (۳۵) این قانون انجام خواهد شد.

۱۳-۱۱- ماده (۷۰) موضوع ماده (۲۸) دارای ایرادات ذیل است:

الف) مستفاد از این ماده این است که هیأت‌های نظارت نمی‌توانند نظر خود مبنی بر توقف انتخابات را همراه با دلایل مستقیماً به شورای نگهبان اعلام دارد و مقرر شده است نظر خود را از طریق فرماندار یا بخشدار به وزارت کشور اعلام نمایند از این نظر مانع اعمال نظارت شورای نگهبان است و لذا از این جهت مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.

ب) حکم شورای نگهبان به ابطال انتخابات را متوقف بر نظر موافق قبلی وزارت کشور نموده است که قهراً مانع اعمال نظارت کامل آن شورا است لذا از این جهت مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.

ج) دستور توقف انتخابات را منحصرأ از اختیارات وزارت کشور دانسته و در نتیجه موجب سلب حق اعلام ابطال از طرف شورای نگهبان است لذا از این جهت نیز مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.

د) در تبصره (۱) این ماده وظیفه نظارتی شورای نگهبان منحصر و محدود به موارد مذکور در ماده شده است لذا از این جهت مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۴-۱۱- در ماده (۷۲) موضوع ماده (۲۹) ایرادات ذیل وارد است:

الف) چون مانع از اعمال نظارت کامل و استصوابی شورای نگهبان شده است لذا از این جهت مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.

ب) نهایی ندانستن نظر شورای نگهبان و ارجاع امر به مرجع دیگری مانند دیوان عالی کشور، منافی استقلال و مخالف وظایف نظارتی شورای نگهبان است و لذا از این جهت

۱. ماده ۲۸- ماده (۷۰) قانون مذکور و تبصره آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۷۰- چنانچه هیأت‌های اجرایی یا نظارت در هر یک از مراحل انتخابات نظر بر توقف انتخابات داشته باشند، مراتب را همراه با دلایل قانونی از طریق فرماندار یا بخشدار به وزارت کشور اعلام می‌نمایند. در صورت که وزارت کشور نیز پس از بررسی، نظر بر توقف انتخابات داشته باشد مراتب را با دلایل قانونی به شورای نگهبان اعلام می‌کند و در صورت موافقت شورای نگهبان، وزیر کشور دستور توقف انتخابات در آن حوزه یا حوزه‌ها را صادر می‌نماید.

تبصره ۱- توقف انتخابات در یک یا چند حوزه انتخابیه غیر از موارد مذکور در این ماده ممنوع می‌باشد.

تبصره ۲- هیأت اجرایی پس از بررسی شکایات و گزارش‌ها، چنانچه تشخیص دهد که انتخابات در یک یا چند شعبه از جریان عادی خارج شده و صحیح انجام نگرفته است، با تأیید هیأت نظارت، انتخابات یک یا چند شعبه مذکور را در صورتی که در سرنوشت انتخابات مؤثر نباشد، باطل اعلام می‌نماید.

مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد. بنابراین تبصره‌های چهارگانه آن موضوعی ندارد.^(۱)

۱۱-۱۵- حذف عبارت «پس از اعلام نظر شورای نگهبان» از تبصره ماده (۷۴) موضوع ماده (۳۱)، صحت انتخابات را بدون نظارت شورای نگهبان تجویز می‌نماید که به منزله حذف نظارت موضوع اصل ۹۹ قانون اساسی در این مورد است لذا این ماده از این جهت مغایر این اصل شناخته شد.^(۲)

۱۱-۱۶- ر.ک: نظریه ذیل اصل سوم بند چهل و هشتم و اصل شصت و هفتم بند دوم.

۱۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱. ماده ۲۹- ماده (۷۲) قانون و تبصره آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۷۲- هرگاه شورای نگهبان نظر بر ابطال انتخابات یک حوزه و یا تعدادی از آراء یک حوزه به نحوی که در نتیجه انتخابات مؤثر باشد داشته باشد، مکلف است دلائل و مدارک و مستندات قانونی خود را به وزارت کشور اعلام نماید. وزارت کشور موظف است ظرف بیست و چهار ساعت موضوع را به اطلاع فرماندار و منتخب یا منتخبین برساند. در صورتی که فرد یا افراد منتخب و یا وزارت کشور به ابطال انتخابات اعتراض داشته باشند می‌توانند ظرف پنج روز پس از دریافت نظر شورای نگهبان شکایت خود را به شعبه‌ای که به این منظور در دیوان عالی کشور تشکیل می‌شود و شامل پنج نفر از قضات آن دیوان که دارای بالاترین رتبه و گروه و سابقه قضایی هستند (یک نفر به عنوان رئیس و چهار نفر به عنوان مستشار) تسلیم نمایند. شعبه مذکور موظف است طی یک ماه از تاریخ دریافت شکایت موضوع را بر اساس اصل یکصد و شصت و پنجم (۱۶۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به صورت علنی مورد رسیدگی قرار داده و رأی خود را اعلام نماید. ملاک تصمیم‌گیری در دادگاه مذکور رأی اکثریت کل قضات شعبه بوده و این رأی قطعی و لازم‌الاجرا است.

تبصره ۱- در صورت عدم تسلیم شکایت ظرف مهلت مقرر در این ماده نظر شورای نگهبان لازم‌الاجرا است.

تبصره ۲- در صورت تسلیم شکایت و عدم صدور رأی دادگاه مبنی بر ابطال انتخابات ظرف مدت یک ماه صحت انتخابات تأیید شده تلقی می‌گردد.

تبصره ۳- شورای نگهبان بنا به تقاضای دادگاه مکلف است ظرف چهل و هشت ساعت نسبت به ارسال اطلاعات و مدارک مورد تقاضا اقدام نماید.

تبصره ۴- شکات یا وکلای آنان حق حضور و اظهارنظر در جلسه دادگاه را دارند.

۲. ماده ۳۱- در تبصره ماده (۷۴) قانون عبارت «پس از اعلام نظر شورای نگهبان» حذف می‌شود.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و یکم، بند چهارم.

۱۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۰۳ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۲/۴/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

۱۳-۱- در ماده (۴) مکرر موضوع ماده (۳) تعیین تاریخ برگزاری انتخابات مرحله دوم متوقف بر اعلام نتیجه قطعی انتخابات مرحله اول است، که این تاریخ از ابتدای مرحله اول دقیقاً مشخص نمی‌باشد، بنابراین تعیین تاریخ برگزاری مرحله دوم انتخابات همزمان با انتخابات مرحله اول غیرممکن است، با این وصف چنانچه تاریخ برگزاری انتخابات مرحله دوم همراه انتخابات مرحله اول تعیین شود در مواردی شورای نگهبان برای رسیدگی و اظهارنظر نسبت به انتخابات مرحله اول فرصت کافی ندارد و اگر انتخابات مرحله دوم در تاریخی که از قبل و همزمان با انتخابات مرحله اول تعیین شده است برگزار گردد موجب اخلال در امر نظارت می‌شود، و از این جهت مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۳-۲- با توجه به اینکه مطابق ماده (۵۲) موضوع ماده (۲۱) مصوبه تأیید نظر هیأت‌های نظارت حوزه انتخابیه و استان و هیأت مرکزی با شورای نگهبان است پس مهلت جداگانه‌ای برای اظهارنظر آنها پیش‌بینی نشده است و مجموعاً مهلت ۳۰ روز موضوع تبصره (۲) ماده مذکور برای رسیدگی و اظهارنظر شورای نگهبان نسبت به داوطلبان انتخابات سراسر کشور کفایت نمی‌کند و موجب اخلال در اعمال نظارت است و از این جهت تبصره مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۳-۳- ر.ک: نظریه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند چهل و دوم.

۱. ماده ۳- ماده زیر به عنوان ماده (۴) مکرر به قانون مذکور الحاق می‌شود:

ماده ۴ مکرر - وزارت کشور تاریخ برگزاری مرحله اول و دوم انتخابات را در سه زمان بندی به شورای نگهبان پیشنهاد می‌نماید. (فاصله بین دو مرحله انتخابات نباید بیش از دو ماده باشد) شورای نگهبان ظرف پانزده روز یکی از زمان‌بندی‌ها را تأیید و به وزارت کشور اعلام می‌کند. چنانچه شورای نگهبان در مدت مذکور موافقت خود را نسبت به تاریخ‌های پیشنهادی اعلام ننماید، وزارت کشور یکی از تاریخ‌های پیشنهادی را به عنوان تاریخ برگزاری انتخابات مشخص و اعلام می‌نماید. ماده (۴) مکرر به شرح زیر اصلاح شد:

ماده ۴ مکرر - وزارت کشور تاریخ برگزاری مرحله اول و دوم انتخابات را تعیین و پس از تأیید شورای نگهبان، در زمان صدور دستور شروع انتخابات مرحله اول به اطلاع عموم می‌رساند.

۲. ماده ۲۱- ماده (۵۲) قانون مذکور و تبصره‌های آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۵۲- نظر هیأت‌های نظارت مرکز حوزه انتخابیه و استان و هیأت مرکزی نظارت در خصوص تصمیمات هیأت اجرایی در بررسی صلاحیت داوطلبان با تأیید شورای نگهبان معتبر است.

تبصره ۱- هیأت‌های نظارت موظفند یک نسخه از صورتجلسات مربوط به تصمیمات موضوع این ماده را به هیأت‌های مافوق و هیأت اجرایی ذی‌ربط ارسال نمایند.

تبصره ۲- مهلت اظهارنظر هیأت‌های نظارت و شورای نگهبان از زمان وصول صورتجلسات راجع به رسیدگی به صلاحیت داوطلبان جمعاً سی روز خواهد بود.

۱۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۳۰۶ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تغییر حوزه انتخابیه داوطلبان نمایندگی مجلس شورای اسلامی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۹/۳۰ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۱۵- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۵۴ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح سه فوریتی الحاق دو تبصره به ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۵- در مورد تبصره (۳) عبارت «هیأت اجرایی یا هیأت نظارت» در سطر دوم تبصره چون ظهور در این معنی دارد که در صورتی که این دو هیأت اظهارات داوطلب را کافی تشخیص دهند، نظارت شورای نگهبان در این مورد متفی است از این جهت مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی است.^(۲)

۲-۱۵- ر.ک: نظریه ذیل اصل شصت و هفتم، بند چهارم.

۱۶- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۹۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱۷- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۹۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۵/۱۲/۲ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۷- ماده (۳) موضوع ماده (۱) مصوبه، مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصت و هفتم، بند سوم.

۲. تبصره ۳- ضابطه وجود شرایط موضوع بندهای (۱)، (۳) و (۵) ماده فوق عرفی است و در صورتی که اظهار خود داوطلب برای هیأت اجرایی یا هیأت نظارت کافی تشخیص داده نشود تأییدیه کتبی ده نفر از میان افراد زیر در حوزه انتخابیه داوطلب به عنوان تأیید عرفی تلقی و برای هیأت‌های اجرایی و مراجع نظارتی کافی و لازم‌الاتباع است:

۱- معتمدین موضوع صدر ماده (۳۲) قانون انتخابات مصوب ۱۳۷۸/۹/۷.

۲- اعضای شورای شهر، بخش یا شورای شهرستان.

۳- قضات شاغل.

۴- ائمه جمعه یا روحانیون شناخته شده.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل نود و چهارم، بند ششم.

۴. ماده ۱- در ماده (۳) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ و اصلاحات بعدی آن، عبارت «در چهارچوب این قانون» بعد از عبارت «مربوط به انتخابات» اضافه می‌گردد.

۱۷-۲. اطلاق تبصره الحاقی به ماده (۹) موضوع ماده (۴) مصوبه، از این جهت که باید تمام این موارد به تأیید شورای نگهبان برسد، مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۸. نظریه شماره ۸۶۳۰/۲۵۰۵۰ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح ممنوعیت انتقال آراء صندوق‌های انتخاباتی قبل از شمارش در محل شعب و اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۸ مجلس شورای اسلامی: واگذاری اختیار نظارت بر حسن انجام امور به نمایندگان نامزدها در بند (الف) ماده (۱)، مغایر اصل ۹۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۱۲۳۴ مورخ ۱۳۷۰/۳/۱ شورای نگهبان: نظارت مذکور در اصل ۹۹ قانون اساسی استصوابی است و شامل تمام مراحل اجرایی انتخابات از جمله تأیید و رد صلاحیت کاندیداها می‌شود.

۲- نظریه تفسیری شماره ۸۶۳۰/۲۱۹۳۴ مورخ ۸۶/۴/۱۹ شورای نگهبان در خصوص اصول چهارم، نود و یکم و نود و نهم قانون اساسی: مستفاد از اصول ۹۱، ۴ و ۹۹ قانون اساسی این است که تصویب ضوابط و مقررات

۱. ماده ۴- متن زیر به عنوان تبصره به ماده (۹) الحاق می‌گردد: تبصره - وزارت کشور موظف است ظرف شش ماه از زمان تصویب این قانون نسبت به نوین‌سازی شیوه‌های اخذ رأی و شمارش آراء به منظور دقت، سلامت و نظارت بهتر در اخذ، شمارش و اعلام نتایج و همینطور استانداردسازی صندوق‌های اخذ رأی در حدود اعتبارات مصوب اقدام نماید.

۲. ماده ۱- رعایت مقررات ذیل در کلیه انتخابات از جمله شوراهای اسلامی کشور، مجلس شورای اسلامی و ریاست جمهوری الزامی است و قوانین و مقررات مغایر از تاریخ تصویب این قانون ملغی‌الاثرب می‌گردد: الف - آراء هر صندوق باید در محل شعبه شمارش و صورتجلسه گردد و چنانچه به هر دلیلی لازم باشد که صندوق‌ها به محل دیگری منتقل گردد، پس از شمارش آراء در محل شعبه، این انتقال صورت خواهد پذیرفت. انتقال صندوق از محل شعبه به محل دیگر در تمام مراحل تنها با حضور مسئولان شعبه میسر می‌باشد و نمایندگان نامزدها نیز می‌توانند در مراحل انتقال صندوق و در محل شمارش آراء حضور داشته و بر حسن انجام امور نظارت نمایند و چنانچه اشکال یا تخلفی را مشاهده نمودند به ناظر و نماینده فرماندار اطلاع دهند و آنان نیز موظف به رسیدگی هستند. وزارت کشور موظف است پس از اتمام شمارش آراء هر شعبه اخذ رأی در محل شعبه و صورتجلسه شمارش آراء آن شعبه نتیجه آراء مأخوذه شعبه را به اطلاع عموم برساند.

مالی، اداری، استخدامی و تشکیلاتی شورای نگهبان که انجام وظایف آن به تشخیص شورا متوقف بر آنها است، بر عهده خود این شورا می‌باشد.^(۱)

۱. استفساریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۸۲۰ مورخ ۸۶/۴/۹ دکتر کدخدایی: با توجه به اینکه قانون اساسی در اصول متعدد مانند اصول ۴ و ۹۱ تا ۹۹ قانون اساسی وظایف و اختیاراتی را که مستقیماً به عهده شورای نگهبان گذاشته است و انجام آنها مستلزم وجود ساختار و ضوابط متناسب می‌باشد، همچنین با عنایت به اینکه شورای نگهبان نهادی مستقل بوده و زیر نظر هیچ کدام از قوا و دیگر دستگاه‌ها نمی‌باشد، تصویب ضوابط و مقررات اداری، استخدامی، مالی و تشکیلاتی توسط مجلس شورای اسلامی و هیأت وزیران و دیگر مقامات و دستگاه‌ها ممکن است موجب اختلال در انجام وظایف و اختیارات شورای نگهبان گردد و متناسب با وظایف تفویض شده نباشد... با عنایت به رویه سابق و مطابق با اصل ۹۸ قانون اساسی و ماده ۱۹ آیین‌نامه داخلی شورای نگهبان، درخواست می‌شود نظریه تفسیری شورای نگهبان را در خصوص اصول ۹۱، ۴ و ۹۹ قانون اساسی نسبت به مرجع تصویب ضوابط و مقررات مذکور اعلام فرمایید.

اصل یکصدم

برای پیشبرد سریع برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی از طریق همکاری مردم با توجه به مقتضیات محلی، اداره امور هر روستا، بخش، شهر، شهرستان یا استان با نظارت شورایی به نام شورای ده، بخش، شهر، شهرستان یا استان صورت می‌گیرد که اعضای آن را مردم همان محل انتخاب می‌کنند. شرایط انتخاب‌کنندگان و انتخاب شوندگان و حدود وظایف و اختیارات و نحوه انتخاب و نظارت شوراهای مذکور و سلسله مراتب آنها را که باید با رعایت اصول وحدت ملی و تمامیت ارضی و نظام جمهوری اسلامی و تابعیت حکومت مرکزی باشد قانون معین می‌کند.

- ۱- نظریه شماره ۵۵۱۱ مورخ ۱۳۶۱/۷/۱ شورای نگهبان درخصوص طرح تشکیل شوراهای اسلامی کشوری مصوب جلسه علنی روز چهارشنبه مورخه ۱۳۶۱/۶/۱۰ مجلس شورای اسلامی:
- ۱-۱ تبصره ۲ ماده ۲ که نحوه انتخابات را به عهده آیین‌نامه مصوب وزیر کشور قرار داده است. به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان مغایر اصل ۱۰۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)
- ۱-۲ بند ۱۰ ماده ۱۹ که اجازه می‌دهد شوراهای حفظ امنیت حوزه فعالیت خود را به عهده می‌گیرند چون خارج از اموری است که اصل ۱۰۰ قانون اساسی به عهده شوراهای گذارده است به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان مغایر قانون اساسی می‌باشد.^(۲)
- ۱-۳ بند ۱۶ ماده ۱۹ که اجازه انجام امور خیریه و تأسیس صندوق قرض‌الحسنه را به شوراهای به عنوان اختیارات قانونی تفویض کرده است به نظر اکثریت اعضا مغایر اصل ۱۰۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)
- ۱-۴ بند ۱۷ ماده ۱۹ که سعی در رفع اختلافات مردم و اصلاح ذات‌البین را جزء وظایف و اختیارات شورا قرار داده به نظر اکثریت اعضا مغایر اصل ۱۰۰ شناخته شد.^(۴)

۱. تبصره ۲ ماده ۲- وزارت کشور آیین‌نامه مربوط به نحوه انتخابات را حداکثر دو ماه پس از تصویب این قانون تهیه و به تصویب وزیر کشور خواهد رساند.

۲. بند ۱۰ ماده ۱۹- شوراهای می‌توانند بنا به درخواست مسئولان، بخشی از اعمال اجرایی از قبیل پخش مواد سوختی و ارزاق عمومی، آمارگیری و تحقیقات محلی، حفظ امنیت حوزه فعالیت را بر عهده بگیرند.

۳. بند ۱۶ ماده ۱۹- شوراهای می‌توانند با هماهنگی ارگان‌های اجرایی مسئول به تشکیل انجمن‌ها و نهادهای اجتماعی، امدادی، ارشادی، امور خیریه و تأسیس تعاونی‌های تولید، توزیع، مصرف و صندوق‌های قرض‌الحسنه با مشارکت مردم در حوزه فعالیت خود اقدام نمایند.

۴. بند ۱۷ ماده ۱۹- سعی در رفع اختلافات مردم و اصلاح ذات‌البین.

۱-۵- ماده ۲۱ که اجازه انحلال هر یک از شوراهای را به سه چهارم مجموع اعضای شورای مافوق داده است چون خارج از اختیارات و وظایفی است که در اصل ۱۰۰ قانون اساسی برای شوراهای شناخته شده به نظر اکثریت اعضا مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱-۶- بند ۱ ماده ۲۶ که نظارت و همکاری با مسئولین اجرایی در امور امنیتی را جزء وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی قرار داده به نظر اکثریت اعضای شورا مغایر اصل ۱۰۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱-۷- بند ۷ ماده ۲۶ که انتخاب و عزل کدخدا را به عهده شورای ده قرار داده است به لحاظ آنکه خارج از وظایفی است که در اصل ۱۰۰ برای شوراهای تعیین گردیده به نظر اکثریت اعضای شورا مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱-۸- بنده ۸ ماده ۲۶ که تشکیل کلاس‌های دینی را به عهده شورای ده قرار داده است به نظر اکثریت اعضا مغایر اصل ۱۰۰ قانون اساسی شناخته شد و پیشنهاد می‌شود در قسمت آموزش به این ترتیب اصلاح شود که شورای ده می‌تواند با تشکیل کلاس‌هایی به آموزش اهالی در امر سوادآموزی کمک نماید.^(۴)

۱-۹- بند ۱ ماده ۳۵ و آن قسمت از ماده ۲۲ که تعیین عوارض را به عهده شورای شهر می‌گذارد، از نظر شرعی به تأیید اکثریت آقایان فقهای شورای نگهبان نرسید، توضیح آنکه با بودن زکات و امثال آن تعیین عوارض انحصاراً مخالف کتاب و سنت است، علاوه بر این تعیین عوارض از طرف شورای منتخب اکثریت، ملاک فقهی ندارد مگر با تنفیذ ولی امر.^(۵)

۱. ماده ۲۱- هر یک از شوراهای در صورت انحراف از وظایف قانونی به تشخیص سه چهارم مجموع اعضای شورای مافوق، منحل می‌گردد.

۲. بند ۱ ماده ۲۶- نظارت و همکاری با مسئولین اجرایی و نهادهای انقلابی در امور اجتماعی، فرهنگی، عمرانی، امنیتی، اقتصادی از قبیل تهیه و تنظیم شناسنامه ده شامل آمار جمعیتی (ساکنان ده) و آمار منابع و امکانات (آمارهای کشاورزی، دامی، خدماتی، صنعتی و...).

۳. بند ۷ ماده ۲۶- انتخاب و عزل کدخدا و یاری دادن به او در انجام وظایفش از طریق مشاوره و نظارت. حکم کدخدا را بخشداری محل صادر خواهد کرد.

۴. بند ۸- ایجاد زمینه‌های مناسب جهت بالا بردن سطح معلومات اهالی از طریق نهضت سوادآموزی و تشکیل کلاس‌های آموزشی و دینی.

۵. بند ۱ ماده ۳۵- شورای شهر می‌تواند برای تأمین تمام یا قسمتی از هزینه‌های عوارض متناسب با امکانات اقتصادی شهر تعیین نماید این عوارض توسط دستگاه اجرایی مربوطه وصول و به حساب شورای شهر واریز خواهد شد.

ماده ۲۲- بودجه شوراهای مشمول این قانون از طریق عوارض و درآمدهای محلی تأمین و کمبودهای آن از راه کمک‌های دولت به درخواست شورای عالی استان‌ها از محل درآمدهای عمومی جبران می‌شود.

۱۰-۱. بند ۳ ماده ۳۵ که سعی در رفع اختلافات را به عهده شورای شهر می‌گذارد به علت اینکه خارج از اختیارات و وظایف تعیین شده در اصل ۱۰۰ می‌باشد به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان مغایر با قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۹۲۰ مورخ ۱۳۷۸/۴/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تغییر عنوان اعضای شوراهای اسلامی روستاهایی که به شهر تبدیل شده‌اند مصوب ۱۳۷۸/۴/۱ مجلس شورای اسلامی:

تبصره یک ماده واحده که انتخاب اعضای شهر جدید را به اعضای شوراهای روستاها محول داشته است خلاف اصل یکصدم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۹۳۵ مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح برگزاری انتخابات شوراهای اسلامی در تیره‌ها، طوایف و ایلات عشایر کوچ‌رو کشور مصوب ۱۳۷۸/۴/۱ مجلس شورای اسلامی:

اصل ماده واحده که شورایی را علاوه بر آنچه در اصل یکصدم قانون اساسی آمده است تصویب می‌کند خلاف اصل مذکور شناخته شد و بنائاً علیه، محلی برای طرح تبصره‌ها باقی نمی‌ماند.^(۳)

۴- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۲۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح هیأت منصفه مصوب ۱۳۸۱/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره (۳) ماده (۳) مغایر با اصول ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۵۶ و ۱۵۷ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۴)

۱. بند ۳ ماده ۳۵- سعی در رفع اختلافات جز در مواردی که موضوع جنبه حقوقی داشته باشد.

۲. تبصره ماده واحده - شهرهایی که از تجمیع دو یا چند روستا تأسیس می‌گردند، اعضای شوراهای این روستاها در جلسه‌ای با حضور فرماندار و ناظر مصوب هیأت عالی نظارت استان، اعضای شورای شهر را انتخاب خواهند کرد و باید لااقل از شوراهای روستاهای سابق هرکدام یک نفر در شورای شهر جدیدالتأسیس عضویت داشته باشند.

۳. ماده واحده - انتخابات شوراهای اسلامی در تیره‌های عشایر کوچ‌رو کل کشور در این دوره، همزمان با انتخابات میان دوره‌ای شوراهای اسلامی شهر و روستا با همان شرایط عمومی و به تعداد سه نفر در هر تیره که جمعیت آن برابر آخرین سرشماری و آمار رسمی دارای بیست خانوار یا یکصد نفر جمعیت باشند برگزار می‌گردد.

۴. تبصره ۳ ماده ۳- در صورتی که یک ماه پس از ابلاغ آیین‌نامه اجرایی، هیأت مذکور تشکیل نشد، شورای اسلامی مرکز استان وظیفه قرعه کشی را برعهده خواهد گرفت.

۵- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۵-۱- اطلاق نظارت موضوع ماده ۱ چون شامل مواردی غیر از همکاری مردم می‌گردد از این جهت نیز مغایر اصل یکصدم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵-۲- در قانون اساسی برای هر شهر جداگانه شورای شهر در نظر گرفته شده است لکن در تبصره ماده (۲) مکرر موضوع ماده (۴) مصوبه برای سه شهر تهران، ری، تجریش مجموعاً یک شورا در تهران منظور شده است لذا این تبصره مغایر اصل یکصدم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵-۳- برگزاری انتخابات به صورت منطقه‌ای مذکور در تبصره ۲ ماده (۷) موضوع ماده (۹) مصوبه مغایر اصل یکصدم قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۵-۴- اطلاق ماده (۱۲) و تبصره‌های آن موضوع ماده (۱۴) مصوبه موجب اخلال در وظایف شوراها است و همچنین باعث خدشه به استقلال‌شان می‌گردد لذا مغایر اصول ۱۰۰ و ۱۰۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۵-۵- چون قیود مذکور در تبصره ۳ ماده (۲) موضوع ماده (۲۳) مستلزم این است که در برخی موارد آراء غیرصحیح یا مخدوش به عنوان رأی مردم منظور گردد، لذا تبصره مذکور مغایر اصل یکصدم قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱. ماده ۱- برای پیشبرد سریع برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی، با مشارکت مردم و به منظور نظارت بر اداره امور روستا، بخش، شهر، شهرستان و استان، شوراهایی به نام شورای اسلامی ده (روستا)، بخش، شهر، شهرستان، استان و عالی استان‌ها بر اساس مقررات این قانون تشکیل می‌شود.

۲. تبصره ماده ۲ مکرر موضوع ماده ۴- شورای شهر در تهران بزرگ شامل شهرهای تهران، ری و تجریش بوده و با تابعیت شهرستان تهران تشکیل می‌شود.

۳. تبصره ۲ ماده ۷ موضوع ماده ۹- به وزارت کشور اجازه داده می‌شود در شهرهایی که لازم تشخیص می‌دهد انتخابات را به صورت منطقه‌ای برگزار نماید.

۴. ماده ۱۴- ماده (۱۲) قانون و تبصره آن حذف و ماده و تبصره‌های زیر جایگزین می‌شود:

ماده ۱۲- در صورتی که استانداران، فرمانداران، بخشداران، رؤسای مؤسسات و مدیران عامل شرکت‌های دولتی، مدیران کل، رؤسای نهادهای عمومی غیردولتی و ادارات دولتی خواهان طرح موضوع یا اعلام نظر در جلسات شورا باشند هیأت رئیسه شورا موظف است ضمن هماهنگی، امکان شرکت افراد مذکور را در جلسات شورا فراهم آورد.

تبصره ۱- هر یک از نمایندگان مجلس شورای اسلامی می‌توانند در جلسات شوراهای حوزه انتخابیه (شهرستان و استان) خود شرکت و اظهارنظر نمایند.

تبصره ۲- شوراها با درخواست کتبی استاندار، فرماندار و بخشدار ذی‌ربط موظف به تشکیل جلسه فوق‌العاده می‌باشند.

۵. ماده ۲۳- تبصره زیر به عنوان تبصره (۳) به ماده (۲۰) قانون الحاق می‌شود:

تبصره ۳- ابطال آراء مشمول بندهای (و)، (ز)، (ح)، (ط) و (ی) در صورتی امکان‌پذیر است که نسبت به آنها شکایت یا گزارشی وجود داشته باشد و بتوان اسناد مثبته آن را برای تعیین مجازات‌های قانونی به محاکم صالحه ارائه داد.

۵-۶- در بندهای ۲ و ۳ ماده (۲۸) صرفاً برخی از اشخاص بواسطه مقام و شغل خود از داوطلب شدن برای عضویت در شوراهای اسلامی محرومند به عبارتی غالب اشخاص صاحب منصب و مقامات و مدیران دولتی برای عضویت در شوراهای معنی ندارند در صورتی که مطابق اصل یکصدم شوراهای مردمی وظایف نظارتی موضوع این اصل را به عهده دارند و مدیران و مسئولین عهده‌دار اداره امور هستند بنابراین شورای متشکل از مدیران و مسئولین به معنای نفی نظارت شوراهای مردمی است، لذا بندهای مذکور مغایر اصل یکصدم قانون اساسی شناخته شد.

همچنین در بندهای مذکور اشخاصی که عضو هیأت‌های اجرایی برگزاری انتخابات شوراهای هستند از داوطلب شدن محروم نشده‌اند یعنی همزمان می‌توانند هم داوطلب عضویت در شورا باشند و هم عضو هیأت اجرایی همان انتخابات که نتیجه آن اخلاص در امر انتخابات است، لذا بندهای مذکور از این جهت نیز مغایر اصل یکصدم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵-۷- اطلاق مواد (۳۲) و (۳۳) موضوع مواد (۳۰) و (۳۱) مصوبه شامل مواردی می‌شود که معتمدان عضو هیأت‌های اجرایی برگزاری انتخابات همزمان داوطلب انتخابات شوراهای می‌باشند این امر موجب اخلاص در امر انتخابات است لذا موارد مذکور از این جهت مغایر اصل یکصدم قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۲۷- بندهای (۲) و (۳) ماده (۲۸) قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:

۲- استانداران و فرمانداران و معاونین آنان، بخشداران، مدیران کل ادارات استانداری و دادستان‌ها از عضویت در شوراهای اسلامی واقع در حوزه‌هایی که در محدوده تحت مسئولیت آنان قرار دارد محرومند، مگر آن که قبل از ثبت نام از سمت خود استعفا نموده و به هیچ وجه در آن پست شاغل نباشند.

۳- شهرداران و مدیران مناطق و مؤسسات و شرکت‌های وابسته به شهرداری از عضویت در شورای اسلامی شهر محل خدمت محرومند، مگر آن که قبل از ثبت نام از سمت خود استعفا نموده و به هیچ وجه در آن پست شاغل نباشند.

۲. ماده ۳۰- ماده (۳۲) قانون و تبصره آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۳۲- به منظور برگزاری انتخابات شوراهای اسلامی شهر، هیأت اجرایی شهرستان به ریاست فرماندار و عضویت رئیس اداره ثبت احوال، رئیس آموزش و پرورش و هشت نفر از معتمدان در محدوده شهرستان تشکیل می‌شود.

تبصره - برای تعیین هشت نفر معتمدان هیأت اجرایی، فرماندار سی نفر از معتمدان اقشار مختلف مردم از کلیه شهرهای محدوده شهرستان را انتخاب و از آنان دعوت به عمل می‌آورد.

ماده ۳۱- ماده (۳۳) قانون و تبصره آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۳۳- برای برگزاری انتخابات شوراهای اسلامی روستا، هیأت اجرایی بخش به ریاست بخشدار و عضویت نمایندگان دستگاه‌های مذکور در ماده (۳۲) و مسئول جهاد کشاورزی بخش یا معاون وی و هفت نفر از معتمدان محدوده بخش تشکیل می‌شود.

تبصره - برای تعیین هفت نفر از معتمدان هیأت اجرایی، بخشدار سی نفر از معتمدان اقشار مختلف مردم از روستاهای محدوده بخش را انتخاب و از آنان دعوت به عمل می‌آورد.

۵-۸. بندهای ۸ و ۱۶ و ۱۷ ماده ۶۸ موضوع ماده (۴۰) مصوبه از امور زائد بر وظایف نظارتی موضوع اصل یکصد و یکم می‌باشد لذا بند مذکور مغایر این اصل شناخته شد.^(۱)

۵-۹. در ماده (۷۱) موضوع ماده (۴۵) ایرادات ذیل وارد است:

الف - در بند (۱) انتخاب شهردار، در تبصره ۲ آن صدور حکم شهردار توسط رئیس شورای شهر بندهای (الف، ب، ج) تبصره ۵ آن، بند (د) همین تبصره در صورتی که قانون مربوطه اختیار و تعیین را به شورای شهر داده باشد، کلمه تصویب در بندهای (۶، ۷، ۹) و تبصره این بند، و عبارت «تصویب، اصلاح، متمیم» در بند (۱۰) و کلمه تصویب در بند (۱۲) و تبصره این بند، و کلمه تصویب در بند (۱۳) و کلمات تصویب و تغییر در بند (۱۴) و کلمه تصویب در بندهای (۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۳) چون زائد بر وظایف نظارتی موضوع اصل یکصد و یکم قانون اساسی است لذا موارد مذکور مغایر این اصل شناخته شد.

ب - عموم تبصره ماده فوق‌الذکر شامل مواردی زائد بر وظایف نظارتی موضوع اصل یکصد و یکم قانون اساسی است لذا تبصره مذکور مغایر این اصل شناخته شد.^(۲)

۱. بند ۸ ماده ۶۸ موضوع ماده ۴۰- انتخاب و برکناری دهیار بر اساس آیین‌نامه اجرایی، و نظارت بر حسن اجرای وظایف دهیار. بند ۱۶ ماده ۶۸ موضوع ماده ۴۰- تصویب نام‌گذاری معابر، میادین، خیابان‌ها، کوچه‌ها و کوی‌ها در هر روستا یا تغییر نام آنها. بند ۱۷ ماده ۶۸ موضوع ماده ۴۰- تصویب بودجه سالیانه دهیاری.

۲. ماده ۴۵- ماده (۷۱) و تبصره‌ها و بندهای آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:
ماده ۷۱- وظایف و اختیارات شورای اسلامی شهر عبارت است از:

۱- انتخاب شهردار برای مدت چهار سال با رأی اکثریت مطلق کل اعضاء.

تبصره ۱- شورای اسلامی شهر پس از رسمیت یافتن، نسبت به انتخاب شهردار واجد شرایط اقدام می‌نماید. شهردار منتخب در شهرهای تا دویست هزار نفر جمعیت به استاندار و در مراکز استان‌ها و شهرهای بیش از دویست هزار نفر جمعیت به وزیر کشور جهت صدور حکم معرفی می‌شود.

تبصره ۲- وزیر کشور و استاندار موظفند ظرف پانزده روز پس از وصول مصوبه حکم شهردار را صادر نمایند، در غیر این صورت رئیس شورای شهر اقدام به صدور حکم می‌نماید.

تبصره ۳- تا تعیین شهردار جدید، شهردار قبلی یا سرپرست، مسئولیت شهرداری را بر عهده خواهد داشت.

تبصره ۴- در صورتی که یکی از اعضای اصلی شورای شهر به عنوان شهردار انتخاب شود، عضو علی‌البدل به ترتیب آراء جایگزین وی در شورای شهر می‌شود.

تبصره ۵- دوره خدمت شهردار در موارد زیر خاتمه می‌پذیرد:

الف - استعفای کتبی پس از تصویب شورا.

ب - انتخاب شهردار توسط شورای جدید شهر.

ج - برکناری توسط شورای شهر با رعایت ترتیبات مقرر در ماده (۷۳).

د - تعلیق طبق مقررات قانونی مربوطه.

تبصره ۶- شرایط تصدی سمت شهردار طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط وزارت کشور تهیه و به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد.

۲- ارائه پیشنهادهای اصلاحی و راه‌حل‌های کاربردی به دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط جهت برنامه‌ریزی. ←

- ۳- نظارت بر حسن اجرای مصوبات شورا و طرح‌های مصوب در امور شهرداری و سازمان‌ها و شرکت‌های تابعه.
- ۴- حمایت از انجمن‌ها و نهادهای اجتماعی، امدادی و تعاونی‌های تولید و توزیع و مصرف در قالب برنامه‌ها و بودجه سالیانه شهرداری.
- ۵- نظارت بر حسن اداره امور مالی شهرداری و کلیه سازمان‌ها، مؤسسات، شرکت‌های وابسته و تابعه شهرداری و حفظ سرمایه، دارایی‌ها، اموال عمومی و اختصاصی شهرداری، همچنین نظارت بر حساب درآمد و هزینه آنها با انتخاب حسابرس رسمی و اعلام موارد نقض و تخلف به شهردار و پیگیری‌های لازم بر اساس مقررات قانونی.
- تبصره - کلیه پرداخت‌های شهرداری در حدود بودجه مصوب با اسناد مثبته و با رعایت مقررات مالی و معاملاتی شهرداری به عمل می‌آید که این اسناد باید به امضای شهردار و ذی حساب یا قائم مقام آنان که مورد تأیید شورای شهر باشند برسد.
- ۶- بررسی و تصویب آیین‌نامه‌های پیشنهادی شهرداری جز در مواردی که مرجع قانونی خاصی دارد.
- ۷- بررسی و تصویب برنامه‌های پنج ساله عمران شهری بر اساس پیشنهاد شهرداری.
- ۸- تأیید صورت جامع درآمد و هزینه شهرداری که هر شش ماه یک بار توسط شهردار تهیه و ارائه می‌شود و انتشار آن برای اطلاع عمومی و ارسال نسخه‌ای از آن به استانداری و شوراهای شهرستان و استان.
- ۹- تصویب و نظارت بر کلیه معاملات و سرمایه‌گذاری‌هایی که به نام شهرداری صورت می‌پذیرد با رعایت مقررات قانونی و آیین‌نامه معاملات شهرداری.
- تبصره - به منظور تسریع در پیشرفت امور شهرداری، شورای شهر می‌تواند تصویب انجام معاملات مربوط به شهرداری و سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های وابسته به آن را تا میزان معینی با رعایت مقررات معاملاتی مربوط، به شهردار واگذار کند.
- ۱۰- تصویب، اصلاح، متمیم و تفریغ بودجه سالانه دبیرخانه شورای شهر، شهرداری و سازمان‌ها و مؤسسات و شرکت‌های وابسته به شهرداری‌ها بر اساس ضوابط مندرج در دستورالعمل مصوب شورای عالی استان‌ها.
- تبصره ۱- شورای شهر می‌تواند اختیارات خود را در این بند در خصوص شرکت‌ها و سازمان‌های وابسته را به مرجع دیگری واگذار نماید.
- تبصره ۲- کلیه درآمدهای شهرداری به حساب‌هایی که با اطلاع شورای شهر بر اساس مقررات مربوط در بانک‌ها افتتاح می‌شود، واریز و طبق قوانین مربوط هزینه خواهد شد.
- ۱۱- شورا موظف است در پایان هر سال مالی صورت بودجه و هزینه خود را جهت اطلاع عموم منتشر نماید و نسخه‌ای از آن را جهت بررسی به شورای شهرستان و استان ارسال کند.
- ۱۲- واحدهای شهرستانی کلیه سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و مؤسسات عمومی غیردولتی که در زمینه ارائه خدمات شهری وظایفی را به عهده دارند، موظفند برنامه سالانه خود در خصوص خدمات شهری را که در چارچوب اعتبارات و بودجه سالانه خود تنظیم شده است به شورا ارائه نمایند. شورا موظف است ظرف مدت یک ماه مراحل تصویب را به انجام برساند.
- تبصره - در صورت عدم تصویب در مهلت مقرر و یا اختلاف بین شورای شهر دستگاه‌های ذی‌ربط، تصمیم نهایی توسط کمیته‌ای مرکب از فرماندار، رئیس شورای شهر و رئیس دستگاه ذی‌ربط اتخاذ می‌گردد.
- ۱۳- تصویب وام‌های مورد پیشنهاد شهرداری و تصویب اعطای تسهیلات لازم از محل اعتبارات مصوب در چارچوب مقررات قانونی.
- ۱۴- تصویب هرگونه عوارض شهری یا لغو یا هرگونه تغییر در نوع و میزان آن متناسب با هزینه‌های اداره شهر با در نظر گرفتن سیاست‌های عمومی دولت بر اساس آیین‌نامه‌ای که به وسیله وزارت کشور تهیه و به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد.
- ۱۵- اجازه تأسیس مؤسسات و شرکت‌های تابعه و وابسته به شهرداری و تصویب اساسنامه و اصلاح بعدی آنها.
- ۱۶- تصویب نام گذاری معابر، میدانی، خیابان‌ها، کوچه‌ها و کوی‌ها در شهر یا تغییر نام آنها.
- ۱۷- تصویب آیین‌نامه اجرایی تبلیغات شهری به پیشنهاد شهرداری جهت نوشتن یا الصاق هر نوع نوشته و نصب آگهی و تابلو در سطح شهر با رعایت مقررات موضوعه و انتشار آن برای اطلاع عموم.
- ۱۸- تصویب نرخ خدمات ارائه شده توسط شهرداری و سازمان‌های وابسته به آن.

۵-۱۰ در ماده (۷۳) مکرر موضوع ماده (۴۷) مصوبه برکناری شهردار و همچنین انتخاب سرپرست شهرداری توسط شورای شهر زائد بر وظایف نظارتی اصل یکصد و یکم قانون اساسی است لذا ماده مذکور از این جهت خلاف این اصل تشخیص داده شد.^(۱)

۶- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۲۲ مورخ ۱۳۸۱/۹/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۸۱/۸/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

ذیل بند «ک» ماده (۶۸) موضوع ماده (۳۷) مصوبه چون زائد بر وظایف نظارتی موضوع اصل یکصد و یکم قانون اساسی می‌باشد، لذا این بند از این جهت مغایر اصل مذکور شناخته شد.^(۲)

۷- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۱۹۰ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۱/۹/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۳)

→ ۱۹- تصویب برنامه‌های لازم جهت ارتقاء سطح فرهنگی اقشار مختلف مردم به ویژه جوانان و بانوان و ایجاد زمینه مشارکت بیشتر متناسب با شئون فرهنگی و اجتماعی آنان.

۲۰- تصویب نرخ حمل و نقل وسایل نقلیه درون شهری.

۲۱- همکاری با شورای تأمین شهرستان در حدود قوانین و مقررات.

۲۲- بررسی و تأیید طرح‌های هادی و جامع شهرسازی و تفصیلی و حریم و محدوده قانونی شهرها پس از ارائه آن توسط شهرداری و ارسال به مراجع ذی‌ربط قانونی جهت تصویب نهایی.

۲۳- تصویب آیین‌نامه‌های مالی و معاملاتی شهرداری بر اساس ضوابط مصوب شورای عالی استان‌ها.

تبصره - در کلیه قوانین و مقرراتی که انجمن شهر عهده‌دار وظایفی بوده است شورای اسلامی شهر با رعایت مقررات این قانون جانشین انجمن شهر خواهد بود.

۱. ماده ۴۷- ماده زیر به عنوان ماده (۷۳) مکرر به قانون الحاق می‌شود:

ماده ۷۳ مکرر - استیضاح شهردار باید حداقل به امضای یک سوم اعضای شورا برسد، فاصله بین ابلاغ موضوع استیضاح تا تشکیل جلسه که از طرف رئیس شورا تعیین خواهد شد حداکثر ده روز خواهد بود. شورا پس از طرح سؤال یا سئوالات و جواب شهردار رأی‌گیری خواهد کرد. در صورتی که شورا با اکثریت مطلق کل اعضا به استیضاح رأی مثبت دهد، شهردار برکنار می‌شود و شورا موظف است نسبت به انتخاب شهردار جدید اقدام کند.

تبصره - در مواردی که شهرداری به هر دلیل از قبیل عزل، استعفا یا فوت شهردار، فاقد شهردار شود، بلافاصله یکی از کارکنان شهرداری به انتخاب شورای شهر تا انتخاب شهردار جدید سرپرست شهرداری می‌شود.

۲. بند (ک) ماده ۶۸- بررسی عوارض قابل وصول در حوزه روستا و پیشنهاد آن به شورای بخش جهت تصویب.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و پنجم، بند پنجاه و هفتم.

۸- نظریه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور مصوب روز پنجشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۸-۱ در جزء (۲) بند «الف» تبصره (۶) وظایفی زائد بر وظایف نظارتی موضوع اصل ۱۰۰ قانون اساسی بر عهده شورای اسلامی شهر و روستا گذاشته شده است، لذا از این جهت مغایر اصل فوق شناخته شد.^(۱)

۸-۲ در بند «چ» تبصره (۱۶) چون وظایفی زائد بر وظایف نظارتی موضوع اصل ۱۰۰ قانون اساسی بر عهده شورای اسلامی شهر گذاشته شده است، از این جهت مغایر اصل فوق شناخته شد.^(۲)

۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۵۰ مورخ ۱۳۸۲/۴/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد (۱)، (۲) و (۷) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

شوراهای موضوع اصل ۱۰۰ قانون اساسی وظیفه نظارتی دارند چون نظارت در ماده (۱) ذکر نشده است لذا این ماده از این جهت مغایر اصل مذکور شناخته شد.^(۳)

۱. جزء ۲ بند (الف) تبصره ۶- شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان می‌تواند علاوه بر اعتبارات خود یاری مندرج در پیوست شماره (۲) این قانون با هماهنگی شوراهای اسلامی شهر و روستا تا ده درصد (۱۰٪) از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی را در قالب ساز و کار اجرایی ماده (۴۵) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت برای پروژه‌های نیمه تمام هزینه نماید.

۲. بند (چ) تبصره ۱۶- برای تحقق اهداف قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به منظور هماهنگی نرخ خدمات آب و فاضلاب، کمیته نرخ‌گذاری متشکل از پنج یا هفت نفر از نمایندگان منتخب شوراهای شهر در هر استان تشکیل می‌شود تا بر اساس پیشنهاد شرکت آب و فاضلاب و در چارچوب ضوابط شورای اقتصاد، نرخ‌ها را به تصویب رسانده و توسط وزیر نیرو ابلاغ گردد. در صورتی که دو ماه پس از ابلاغ ضوابط شورای اقتصاد و پیشنهاد شرکت آب و فاضلاب، نرخ‌های جدید به تصویب نرسد، نرخ‌های جدید بنا به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب شورای اقتصاد رسیده و جهت اجرا ابلاغ می‌گردد.

۳. ماده ۱- ماده (۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۱- برای پیشبرد برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی، با مشارکت مردم، شوراهایی به نام شورای اسلامی روستا، بخش، شهر، شهرستان، استان و شورای عالی استان‌ها بر اساس این قانون تشکیل می‌شود.

۱۰- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۵۵۶ مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه حمایت از سامانه‌های حمل و نقل ریلی شهری و حومه مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۴/۱۰/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۶) و تبصره آن مغایر اصل یکصد و یکم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۱- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۳۷۷ مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و اصلاحات بعدی آن مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۱۲ مجلس شورای اسلامی:

۱۱-۱- تبصره ماده (۱) موضوع ماده (۱) مصوبه، از جهت توسعه شوراها فراتر از اصل ۱۰۰ قانون اساسی است لذا مغایر اصل مذکور شناخته شد.^(۲)

۱۱-۲- بند (ز) ماده (۲۶) موضوع ماده (۱۸) مصوبه، در خصوص شورای روستا، شرط دوسال سابقه مدیریت از آن جهت که اطلاق آن موجب عدم تشکیل شورا و یا نتیجه به تعطیلی آن در بعضی از روستاها می‌انجامد، مغایر اصل ۱۰۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۱-۳- بند (م) ماده (۶۸) موضوع ماده (۳۵) مصوبه، نظر به اینکه انتخاب دهیار از وظایف اجرایی است و مشروط نمودن آن به معرفی وی از طرف شورا، مغایر اصل ۱۰۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۶- شهرداری‌های موضوع این قانون مجازند با رعایت سقف تعهدات ارزی موضوع ماده (۱۳) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۳- و موارد مشابه در قوانین بعدی برای احداث سامانه حمل و نقل ریلی شهری، و حومه، با همکاری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نسبت به استفاده از بازارهای سرمایه خارجی در محدوده اعتبارات ماده (۵) این قانون اقدام نمایند.

تبصره - به وزارت امور اقتصادی و دارایی اجازه داده می‌شود با تصویب هیأت وزیران بازپرداخت تأمین مالی خارجی (فاینانس) طرح‌های قطار شهری را تا سقف مشخص شده در ماده (۵) این قانون تضمین نماید. شهرداری ذی‌ربط با اخذ مصوبه شورای اسلامی شهر موظف است نسبت به تضمین بازپرداخت مابقی تسهیلات فاینانس دریافتی اقدام نمایند.

۲. تبصره ماده ۱- تصمیم‌گیری درمورد برگزاری انتخابات و تشکیل شوراها در سایر مکان‌های جمعیتی که در خارج از محدوده قانونی و حریم روستاها و شهرها می‌باشد، به تشخیص وزارت کشور است.

۳. بند (ز) ماده ۲۶ موضوع ماده (۱۸)- حداقل دو سال سابقه مدیریت هم‌تراز با یکی از پست‌های مدیریت ادارات یا سازمان‌ها یا نهادهای دولتی، عمومی یا غیردولتی

۴. بند (م) ماده ۶۸ موضوع ماده (۳۵)- انتخاب فردی ذی‌صلاح به سمت دهیار برای مدت چهار سال براساس آیین‌نامه مربوط و معرفی به فرماندار جهت صدور حکم؛ شورای اسلامی روستا موظف است حداکثر ظرف پانزده روز پس از رسمیت یافتن نسبت به انتخاب دهیار واجد شرایط اقدام نماید. دهیار نمی‌تواند همزمان عضو هیچ یک از شوراهای اسلامی باشد.

۴-۱۱. نظر به اینکه اطلاق بند(ج) ماده(۷۰) موضوع ماده(۳۷) مصوبه، شامل مراعات قضایی نیز می‌شود لذا مغایر اصول ۱۰۰ و ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵-۱۱. بند(الف) تبصره(۴) بند(۱) ماده(۷۱) موضوع بند(الف) ماده(۳۸) مصوبه و بند(۱۳) اصلاحی ماده(۷۱) موضوع جزء(۱۳) بند(ه) ماده(۳۸) مصوبه، مغایر اصل ۱۰۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶-۱۱. بند(۷) اصلاحی ماده(۷۱) موضوع جزء(۷) بند(د) ماده(۳۸) مصوبه، در خصوص تأسیس تعاونی‌های تولید توسط شورای موضوع ماده مذکور، مغایر اصل ۱۰۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۲. نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۵۶۶۹ مورخ ۱۳۸۷/۲/۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۷/۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۲. در ماده(۱) واگذاری تشخیص امور مذکور به شورای اسلامی شهر، مغایر اصل ۱۰۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. بند(ج) ماده ۷۰- عبارت «در مواردی که قابل پیگیری قضایی نیست» از انتهای بند(۴) حذف می‌گردد.

۲. ماده ۳۸- در ماده(۷۱):

الف - بند(الف) تبصره(۴) بند(۱) این ماده به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

«الف - استعفاء کتبی به شورا و تصویب آن در شورا و اعلام آن توسط شورا به مرجع صدور حکم».

...

ه - بند(۱۳) این ماده به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

۱۳- تصویب اخذ وام‌های درخواستی شهرداری پس از بررسی دقیق نسبت به مبلغ، مدت و میزان کارمزد جهت اجراء طرح‌های شهرداری و سازمان‌های وابسته. ...»

۳. بند(د) ماده ۳۸ - بند(۷) به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

۷- حمایت از انجمن‌ها و نهادهای اجتماعی، امدادی، ارشادی و همچنین تأسیس تعاون‌های تولید و توزیع و مصرف و همکاری در انجام آمارگیری، تحقیقات محلی و توزیع ارزاق عمومی با رعایت مقررات مربوط.

۴. ماده ۱- لایحه قانونی مذکور با الحاق یک تبصره به شرح ذیل اصلاح و جایگزین می‌شود:

ماده ۱- به منظور حفظ و گسترش فضای سبز و جلوگیری از قطع بی‌رویه درختان، قطع هر نوع درخت در معابر، میادین، بزرگراه‌ها، پارک‌ها، باغات، بوستان‌ها و محل‌هایی که به تشخیص شورای اسلامی شهر، باغ (اعم از باغ باغچه و زمین مشجر) شناخته شوند در محدوده شهرها بدون اجازه شهرداری و رعایت ضوابط مربوطه ممنوع است. تشخیص مصادیق و ضوابط چگونگی اجراء این ماده در چهارچوب آیین‌نامه مربوط توسط کمیسیون مرکب از شهرداری و سازمان‌های مسکن و شهرسازی و حفاظت محیط زیست تهیه و به تصویب شورای اسلامی شهر می‌رسد.

۱۲-۲. واگذاری تشخیص مصادیق و ضوابط و چگونگی اجراء در ماده (۱) و تبصره آن به شورای اسلامی شهر، مغایر اصل ۱۰۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۳. نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۵۹۶ مورخ ۸۷/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۵) قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب جلسه مورخ سیام بهمن ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

۱۳-۱. در ماده (۵) عضویت رئیس شورای اسلامی شهر در کمیسیون مذکور با حق رأی و نیز تصویب نقشه‌های تفصیلی توسط شورای شهر، مغایر اصل ۱۰۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۳-۲. در تبصره (۳) نیز عضویت رئیس شورای اسلامی شهر با حق رأی، مغایر اصل ۱۰۰ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)

۱۴. نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۶۶۲ مورخ ۸۸/۳/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه پیشگیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۸۸/۲/۹ مجلس شورای اسلامی:

بند (۴) ماده (۵)، مغایر اصل ۱۰۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۱- لایحه قانونی مذکور با الحاق یک تبصره به شرح ذیل اصلاح و جایگزین می‌شود:
ماده ۱- به منظور حفظ و گسترش فضای سبز و جلوگیری از قطع بی‌رویه درختان، قطع هر نوع درخت در معابر، میادین، بزرگراه‌ها، پارک‌ها، باغات، بوستان‌ها و محله‌هایی که به تشخیص شورای اسلامی شهر، باغ (اعم از باغ باغچه و زمین مشجر) شناخته شوند در محدوده شهرها بدون اجازه شهرداری و رعایت ضوابط مربوطه ممنوع است. تشخیص مصادیق و ضوابط چگونگی اجراء این ماده در چهارچوب آیین‌نامه مربوط توسط کمیسیون مرکب از شهرداری و سازمان‌های مسکن و شهرسازی و حفاظت محیط زیست تهیه و به تصویب شورای اسلامی شهر می‌رسد. تبصره - در حریم شهرها تشخیص مصادیق این ماده بر عهده کمیسیون با عضویت رؤسا یا نمایندگان شورای اسلامی شهر، شهرداری، جهاد کشاورزی، حفاظت محیط زیست و به ریاست فرماندار شهرستان مربوط خواهد بود.
۲. ماده ۵- بررسی و تصویب طرح‌های تفصیلی شهری و تغییرات آنها در هر استان به وسیله کمیسیون به ریاست استاندار (و در غیاب وی معاون عمرانی استانداری) و با عضویت شهردار و رئیس شورای اسلامی شهر ذی‌ربط و نمایندگان وزارت مسکن و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی و نماینده سازمان نظام مهندسی استان (با تخصص معماری یا شهرسازی) انجام می‌شود. آن قسمت از نقشه‌های تفصیلی که دارای بار مالی مستقیم جدید برای شهرداری باشد پس از تصویب شورای اسلامی آن شهر برای شهرداری لازم‌الاجرا است. ...
۳. تبصره ۳ ماده ۵- در مورد شهر تهران معاونین ذی‌ربط وزراء مسکن و شهرسازی، کشور، نیرو، جهاد کشاورزی، و معاونین... و شهردار تهران (رئیس کمیسیون) و رئیس شورای اسلامی شهر تهران، اعضای کمیسیون می‌باشند.
۴. ماده ۵- برای هماهنگی در اجراء طرح‌ها و برنامه‌های استانی پیشگیری از وقوع جرم، تشویق نوآوری‌های منطقه‌ای و تقویت سازوکارهای محلی در این زمینه شورای استانی پیشگیری از وقوع جرم به شرح زیر است:
۱- ... ۴- رئیس شورای اسلامی استان. ۵- ...

اصل یکصد و یکم

به منظور جلوگیری از تبعیض و جلب همکاری در تهیه برنامه‌های عمرانی و رفاهی استان‌ها و نظارت بر اجرای هماهنگ آنها، شورای عالی استان‌ها مرکب از نمایندگان شوراهای استان‌ها تشکیل می‌شود. نحوه تشکیل و وظایف این شورا را قانون معین می‌کند.

۱- نظریه شماره ۵۵۱۱ مورخ ۶۱/۷/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شوراهای اسلامی کشوری مصوب جلسه علنی روز چهارشنبه ۱۳۶۱/۶/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱- ماده ۴۶ که به شورای عالی استان‌ها اجازه می‌دهد درخواست توبیخ یا برکناری مسئولان را بنمایند، به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان مغایر با وظایف تعیین شده در اصل ۱۰۱ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱-۲- اطلاق ماده ۴۹ که به شورای عالی استان‌ها اجازه تغییر هرگونه طرح یا جابجایی آن را در بودجه عمرانی استان‌ها می‌دهد و به این ترتیب موجب مداخله در امور استان‌ها و خارج از حوزه مسئولیت عمومی آنهاست، به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان مغایر اصل ۱۰۱ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۲۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح هیأت منصفه مصوب ۱۳۸۱/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۳- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۳-۱- در ماده (۱) وظایف نظارتی خارج از موارد موضوع اصل یکصد و یکم به عهده

۱. ماده ۴۶- شورای عالی اسلامی استان‌ها موظف است نارسایی‌ها و اشکالات نهادها و سازمان‌های اجرایی را به مسئولان مربوطه ابلاغ و در صورت عدم توجه، توبیخ یا برکناری آنان را با ذکر موارد تخلف و نارسایی از مسئولان بالاتر درخواست نماید.

۲. ماده ۴۹- شورای عالی اسلامی می‌تواند پیشنهاد تغییر طرح یا جابجایی بودجه عمرانی استان‌ها در چهارچوب مقررات مربوطه و یا تبدیل مجری طرح را به کمیته برنامه‌ریزی استان بنماید.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و یکم، بند چهارم.

شورای عالی استان‌ها گذاشته شده است لذا ماده مذکور خلاف این اصل شناخته شد.^(۱)

۳-۲. در تبصره ۶ ماده ۷۱ موضوع ماده ۴۵ و ذیل بند(۱۴) تصویب آیین‌نامه و در بند(۱۰) تعیین ضوابط و تصویب دستورالعمل توسط شورای عالی استان‌ها و در بند(۲۳) تصویب ضوابط توسط شورای عالی استان‌ها زائد بر وظایف این شورا در اصل یکصد و یکم قانون اساسی است لذا موارد مذکور از این جهت مغایر این اصل شناخته شدند.^(۲)

۳-۳. در تبصره بند(۱) ماده(۷۷) مکرر موضوع ماده ۵۲ مصوبه عضویت اعضای شورای استان با حق رأی در شورای برنامه‌ریزی زائد بر وظایف نظارتی موضوع اصل یکصد و یکم قانون اساسی است لذا تبصره مذکور مغایر این اصل شناخته شد.^(۳)

۳-۴. ر.ک: نظریه ذیل اصل هشتاد و پنجم.

۴. نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۵۰ مورخ ۱۳۸۲/۴/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی اصلاح مواد (۱) و (۲) و (۷) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

در ماده(۱) وظایفی خارج از موارد موضوع اصول ۱۰۱ و ۱۰۲ قانون اساسی به عهده شورای عالی استان‌ها گذاشته شده است لذا این ماده از این جهت مغایر اصول مذکور شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۱- ماده(۱) قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۱- برای پیشبرد سریع برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی، با مشارکت مردم و به منظور نظارت بر اداره امور روستا، بخش، شهر، شهرستان و استان، شوراهایی به نام شورای اسلامی ده (روستا)، بخش، شهر، شهرستان، استان و عالی استان‌ها بر اساس مقررات این قانون تشکیل می‌شود.

۲. تبصره ۶ ماده ۷۱ موضوع ماده ۴۵- شرایط تصدی سمت شهردار طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط وزارت کشور تهیه و به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد.

بند ۱۰- تصویب، اصلاح، تمیم و تفریغ بودجه سالانه دبیرخانه شورای شهر، شهرداری و سازمان‌ها و مؤسسات و شرکت‌های وابسته به شهرداری‌ها بر اساس ضوابط مندرج در دستورالعمل مصوب شورای عالی استان‌ها.

بند ۱۴- تصویب هرگونه عوارض شهری یا لغو یا هرگونه تغییر در نوع و میزان آن متناسب با هزینه‌های اداره شهر با در نظر گرفتن سیاست‌های عمومی دولت بر اساس آیین‌نامه‌ای که به‌وسیله وزارت کشور تهیه و به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد.

بند ۲۳- تصویب آیین‌نامه‌های مالی و معاملاتی شهرداری بر اساس ضوابط مصوب شورای عالی استان‌ها.

۳. تبصره بند ۱ ماده ۷۷ مکرر موضوع ماده ۵۲- سه نفر از اعضای شورای استان به انتخاب آن شورا با حق رأی به عضویت در شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان در می‌آیند.

۴. ماده ۱- ماده(۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۱- برای پیشبرد برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی، با مشارکت مردم، شوراهایی به نام شورای اسلامی روستا، بخش، شهر، شهرستان، استان و شورای عالی استان‌ها بر اساس این قانون تشکیل می‌شود.

۵- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۵۹۵ مورخ ۸۷/۱۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۲۰) مکرر آیین نامه مالی شهرداری ها مصوب ۱۳۸۷/۱۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی: در ماده (۲۰) مکرر منوط کردن تصویب آیین نامه توسط هیأت وزیران به پیشنهاد شورای عالی استان ها، مغایر اصل ۱۰۱ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. اصلاحیه ماده ۲۰ مکرر - حدنصاب های تعیین شده در ماده (۱)، بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۴) و قسمت اخیر ماده (۱۶) و ماده (۲۰) این آیین نامه متناسب با شرایط اقتصاد کشور بنا به پیشنهاد مشترک وزارت کشور و شورای عالی استان ها با تصویب هیأت وزیران قابل تجدیدنظر خواهد بود.

اصل یکصد و دوم

شورای عالی استان‌ها حق دارد در حدود وظایف خود طرح‌هایی تهیه و مستقیماً یا از طریق دولت به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد کند. این طرح‌ها باید در مجلس مورد بررسی قرار گیرد.

۱- نظریه شماره ۵۵۱۱ مورخ ۶۱/۷/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شوراهای اسلامی کشوری مصوب جلسه علنی روز چهارشنبه ۱۳۶۱/۶/۱۰ مجلس شورای اسلامی: ماده ۴۷ که شورای عالی استان‌ها را موظف می‌دارد که به طور اطلاق و کلی طرح‌های پیشنهادی شوراهای را در صورت تأیید به عنوان طرح قانونی به مجلس شورای اسلامی تقدیم دارد به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان مغایر اصل ۱۰۲ قانون اساسی می‌باشد زیرا وظیفه این شورا عنایت به رفع تبعیض و ایجاد هماهنگی میان استان‌ها است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۵۰ مورخ ۱۳۸۲/۴/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی اصلاح مواد (۱) و (۲) و (۷) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۰ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱. ماده ۴۷- شورای عالی اسلامی استان‌ها موظف است طرح‌های تولیدی، صنعتی، کشاورزی، آموزشی، اداری، خدماتی و نظایر آنها را که از سوی شوراهای مربوطه رسیده مورد بررسی قرار دهد و در صورت تأیید به عنوان طرح قانونی به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و یکم، بند چهارم.

اصل یکصد و سوم

استانداران، فرمانداران، بخشداران و سایر مقامات کشوری که از طرف دولت تعیین می‌شوند در حدود اختیارات شوراها ملزم به رعایت تصمیمات آنها هستند.

- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجم.

اصل یکصد و چهارم

به منظور تأمین قسط اسلامی و همکاری در تهیه برنامه‌ها و ایجاد هماهنگی در پیشرفت امور در واحدهای تولیدی، صنعتی و کشاورزی، شوراهایی مرکب از نمایندگان کارگران و دهقانان و دیگر کارکنان و مدیران، و در واحدهای آموزشی، اداری، خدماتی و مانند اینها شوراهایی مرکب از نمایندگان اعضای این واحدها تشکیل می‌شود. چگونگی تشکیل این شوراهای و حدود وظایف و اختیارات آنها را قانون معین می‌کند.

۱- نظریه شماره ۹۸۳۶ مورخ ۱۳۶۲/۸/۱۲ شورای نگهبان درخصوص طرح تشکیل شورای اسلامی کار مصوب ۱۳۶۲/۷/۲۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱- ماده یک که شورای اسلامی کار را ترکیبی از افراد منتخب مجمع کارکنان یک واحد دانسته با توجه به تبصره‌های آن ماده که مجمع کارکنان را کلیه کارکنان شاغل هر واحد از کارگر تا مدیر می‌داند مغایر مفاد اصل ۱۰۴ قانون اساسی است که دلالت دارد در واحدهای تولیدی صنعتی و کشاورزی باید شورا از نمایندگان کارگران از یک سو و نمایندگان مدیریت از سوی دیگر تشکیل شود.^(۱)

۱-۲- ماده ۲۱ که به شورا حق می‌دهد یک نفر را به عنوان عضو هیأت مدیره معرفی می‌کند چون مستقیماً مداخله در مدیریت و خارج از وظایف شمرده شده برای شورا در اصل ۱۰۴ قانون اساسی از قبیل همکاری در تهیه برنامه و ایجاد هماهنگی است مغایر قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۱-۳- ماده ۲۲ تا ۳۱ که در آنها پیش‌بینی شوراهای مافوق (شورای اسلامی کار منطقه و شورای عالی اسلامی کار) شده با توجه به اینکه تجویز تشکیل شوراهای مستند به اصل ۱۰۴ قانون اساسی است و باید از محدوده مستفاد از آن اصل تجاوز نکند و آنچه از اصل مزبور فهمیده می‌شود منحصرراً تشکیل شوراهایی در هر واحد جهت همکاری و ایجاد هماهنگی است بنابراین تشکیل شوراهای اسلامی بالاتر با اختیاراتی بیشتر مغایر قانون اساسی است.

۱. ماده ۱- به منظور تأمین قسط اسلامی و همکاری در تهیه برنامه‌ها و ایجاد هماهنگی در پیشرفت امور در واحدهای تولیدی، صنعتی، کشاورزی و خدمات، شورایی به انتخاب مجمع کارکنان بنام «شورای اسلامی کار» تشکیل می‌گردد.

۲. ماده ۲۱- شورا موظف است یک نفر را به عنوان عضو هیأت مدیره و رابط به مدیریت واحد معرفی کند.

طبعاً کلیه موادی که وظایف و اختیاراتی به شوراهای اسلامی کار منطقه و شورای عالی اسلامی کار داده است منتفی خواهد شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۹۸۵۵ مورخ ۱۳۶۶/۹/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه کار مصوب جلسه روز یکشنبه بیست و چهارم آبان ماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۳۶- قبلاً در این خصوص در بند سوم از نامه شماره ۹۸۳۶ مورخ ۱۳۶۲/۸/۱۲ شورای نگهبان در مورد طرح تشکیل شوراهای اسلامی کار بدین شرح اظهارنظر شده است: «ماده ۲۲ تا ۳۱ که در آنها پیش‌بینی شوراهای مافوق (شورای اسلامی کار منطقه و شورای عالی اسلامی کار) شده با توجه به اینکه تجویز تشکیل شوراها مستند به اصل ۱۰۴ قانون اساسی است و باید از محدوده مستفاد از آن اصل تجاوز نکند و آنچه از اصل مزبور فهمیده می‌شود منحصرأً تشکیل شوراهایی در هر واحد جهت همکاری و ایجاد هماهنگی است بنابراین تشکیل شوراهای اسلامی بالاتر با اختیاراتی بیشتر مغایر قانون اساسی است طبعاً کلیه موادی که وظایف و اختیاراتی به شوراهای اسلامی کار منطقه و شورای عالی اسلامی کار داده است منتفی خواهد شد» و بدین ترتیب باید قانون‌های مذکور در ماده ۱۳۶ حذف شود.^(۲)

۱. ماده ۲۲- به منظور تأمین حسن روابط شورا و مدیریت شورایی بنام شورای اسلامی کار منطقه مرکب از هفت نفر تشکیل می‌شود... (برای اطلاع از متن مواد مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره دوم مجلس شورای اسلامی، انتشارات ریاست جمهوری، ۱۳۸۹).

۲. ماده ۱۳۶- به منظور ایجاد وحدت روش و هماهنگی در امور و تبادل نظر در چگونگی اجرای وظایف و اختیارات، شورای اسلامی کار می‌تواند نسبت به تشکیل قانون هماهنگی شوراهای اسلامی در استان و قانون عالی هماهنگی شوراهای اسلامی کار در کل کشور اقدام نمایند.

اصل یکصد و پنجم

تصمیمات شوراها نباید مخالف موازین اسلام و قوانین کشور باشد.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و ششم

انحلال شوراها جز در صورت انحراف از وظایف قانونی ممکن نیست. مرجع تشخیص انحراف و ترتیب انحلال شوراها و طرز تشکیل مجدد آنها را قانون معین می‌کند. شورا در صورت اعتراض به انحلال حق دارد به دادگاه صالح شکایت کند و دادگاه موظف است خارج از نوبت به آن رسیدگی کند.

- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۸۱) موضوع ماده (۶۰) مصوبه منحصر نمودن انحلال به شوراهای روستا و شهر مغایر اصل (۱۰۶) قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۶۰- ماده (۸۱) قانون و تبصره آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۸۱- چنانچه شوراهای روستا و شهر اقداماتی بر خلاف وظایف قانونی انجام دهند به نحوی که اصلاح آن به طرق دیگر به جز انحلال ممکن نباشد و یا این که به هر دلیل از انجام وظایف قانونی خود استنکاف نمایند یا از انجام آن ناتوان گردند، در مورد شورای روستا به پیشنهاد شورای شهرستان و یا فرماندار و تصویب هیأت حل اختلاف استان و در مورد شورای شهر به پیشنهاد شورای استان و یا استاندار و تصویب هیأت حل اختلاف مرکزی منحل می‌گردند.

اصل یکصد و هفتم

مصوب ۱۳۶۸: پس از مرجع عالیقدر تقلید و رهبر کبیر انقلاب جهانی اسلام و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت آیت‌الله‌العظمی امام خمینی «قدس سره الشریف» که از طرف اکثریت قاطع مردم به مرجعیت و رهبری شناخته و پذیرفته شدند، تعیین رهبر به عهده خبرگان منتخب مردم است. خبرگان رهبری درباره همه فقهاء واجد شرایط مذکور در اصول پنجم و یکصد و نهم بررسی و مشورت می‌کنند هرگاه یکی از آنان را اعلم به احکام و موضوعات فقهی یا مسائل سیاسی و اجتماعی یا دارای مقبولیت عامه یا واجد برجستگی خاص در یکی از صفات مذکور در اصل یکصد و نهم تشخیص دهند او را به رهبری انتخاب می‌کنند و در غیر این صورت یکی از آنان را به عنوان رهبر انتخاب و معرفی می‌نمایند. رهبر منتخب خبرگان، ولایت امر و همه مسئولیت‌های ناشی از آن را بر عهده خواهد داشت. رهبر در برابر قوانین با سایر افراد کشور مساوی است.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): هرگاه یکی از فقهای واجد شرایط مذکور در اصل پنجم این قانون از طرف اکثریت قاطع مردم به مرجعیت و رهبری شناخته و پذیرفته شده باشد، همانگونه که در مورد مرجع عالیقدر تقلید و رهبر انقلاب آیت‌الله‌العظمی امام خمینی چنین شده است، این رهبر، ولایت امر و همه مسئولیت‌های ناشی از آن را بر عهده دارد، در غیر این صورت خبرگان منتخب مردم درباره همه کسانی که صلاحیت مرجعیت و رهبری دارند بررسی و مشورت می‌کنند، هرگاه یک مرجع را دارای برجستگی خاص برای رهبری بیابند او را به عنوان رهبر به مردم معرفی می‌نمایند، وگرنه سه یا پنج مرجع واجد شرایط رهبری را به عنوان اعضای شورای رهبری تعیین و به مردم معرفی می‌کنند.

– نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۵/۸/۲۲ تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و یکم، بند چهارم.

اصل یکصد و هشتم

مصوب ۱۳۶۸: قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب آنها و آیین‌نامه داخلی جلسات آنان برای نخستین دوره باید به‌وسیله فقهاء اولین شورای نگهبان تهیه و با اکثریت آراء آنان تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد. از آن پس هرگونه تغییر و تجدید نظر در این قانون و تصویب سایر مقررات مربوط به وظایف خبرگان در صلاحیت خود آنان است.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب آنها و آیین‌نامه داخلی جلسات آنان برای نخستین دوره باید به‌وسیله فقهای اولین شورای نگهبان تهیه و با اکثریت آراء آنان تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد. از آن پس هرگونه تغییر و تجدید نظر در این قانون در صلاحیت مجلس خبرگان است.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۱۲۷۸ مورخ ۱۳۷۰/۳/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق ماده واحده به قانون انتخابات مصوب جلسه ۷۰/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی: تعمیم حکم مذکور در ماده واحده به مجلس خبرگان با اصل ۱۰۸ قانون اساسی که تصویب قانون مربوط به کیفیت انتخاب خبرگان را به عهده خود خبرگان گذاشته است مغایر شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۱۷۰۴ مورخ ۱۳۷۰/۶/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون مدنی مصوب جلسه مورخ ۱۳۷۰/۵/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

بند ۴ ماده ۱۹ در خصوص عضویت در مجلس خبرگان از آن جهت که طبق اصل ۱۰۸ قانون اساسی تعیین شرایط خبرگان و کیفیت انتخاب آنها بعهد خود آنان است مغایر قانون

۱. ماده واحده - استفاده از هرگونه پلاکارد، تراکت، دیوارنویسی و کاروان‌های تبلیغاتی و استفاده از بلندگوهای سیار در خارج از محیط سخنرانی و امثال اینها به استثناء عکس حداکثر در دو فرم و جزوه و سخنرانی و پرسش و پاسخ از طرف نامزدهای انتخاباتی مجلس شورای اسلامی و مجلس خبرگان و ریاست جمهوری و شوراهای اسلامی و طرفداران آنان ممنوع می‌باشد. متخلفین از این قانون از سه تا سی روز زندان محکوم می‌گردند. تبصره - اعلام نظر شخصیت‌ها در تأیید کاندیداها به شرطی مجاز است که بدون ذکر عنوان و مسئولیت آنها باشد و مدرک کتبی مربوط به امضاء آنان تسلیم هیأت اجرایی انتخابات شده باشد.

اساسی شناخته شد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۱۲۴۶ مورخ ۱۳۷۰/۳/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تثبیت تعداد کاندیدها در انتخابات مصوب جلسه ۱۳۷۰/۲/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

حکم عام ماده واحده که بر انتخابات مجلس خبرگان نیز شمول دارد با اصل ۱۰۸ قانون اساسی که تصویب قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان و کیفیت انتخاب آنها را پس از دوره اول در صلاحیت خود خبرگان گذاشته است مغایر شناخته شد.^(۲)

۴- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۱۷۳ مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح لزوم رسیدگی دقیق به شکایات داوطلبین رد صلاحیت شده در انتخابات مختلف مصوب مورخه ۱۳۷۸/۵/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

نظر به این که عموم ماده واحده شامل انتخابات خبرگان رهبری هم می‌شود خلاف اصل ۱۰۸ قانون اساسی شناخته گردید.^(۳)

۱. ماده ۱۹- ماده ۹۸۲ قانون مدنی به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

ماده ۹۸۲- اشخاصی که تحصیل تابعیت ایرانی نموده یا بنمایند از کلیه حقوقی که برای ایرانیان مقرر است بهره‌مند می‌شوند لیکن نمی‌توانند به مقامات ذیل نائل گردند.

۱- ریاست جمهوری و معاونین او.

۲- عضویت در شورای نگهبان و ریاست قوه قضائیه.

۳- وزارت و کفالت وزارت و استانداری و فرمانداری.

۴- عضویت در مجالس خبرگان و شورای اسلامی.

۲. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون کلیه انتخابات (به جز انتخابات شوراهای کشوری) در سطوح مختلف منطقه‌ای و ملی بشرطی قابل اجرا است که تعداد کاندیدها حداقل دو برابر تعداد منتخبین مورد نیاز باشد. تبصره ۱- در آن عده از حوزه‌های انتخاباتی که تعداد منتخبین مورد نیاز بیش از سه نفر باشد، تعداد کاندیدها باید حداقل یک و نیم برابر تعداد منتخبین مورد نیاز در آن حوزه انتخابیه باشد.

تبصره ۲- پس از شروع تبلیغات اگر یک یا چند نفر از کاندیدهای نمایندگی استعفا دهند و یا فوت نمایند انتخابات در بین افراد و یا برای فرد باقیمانده برگزار و این امر موجب توقف انتخابات نخواهد شد.

۳. ماده واحده - به موجب این قانون کلیه مراجع بررسی کننده صلاحیت داوطلبان در انتخابات مختلف موظف هستند صرفاً براساس شرایط قانونی و مستند به دلایل و مدارک معتبر، به بررسی صلاحیت داوطلبان پردازند و چنانچه صلاحیت داوطلبی را رد کردند باید علت رد صلاحیت را با ذکر موارد مستند به قانون و مدارک مربوطه، کتباً به داوطلب اعلام نمایند.

۵- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۵/۸/۲۲ تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۶- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۰/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۷- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۰۵۰ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح ممنوعیت انتقال آراء صندوق‌های انتخاباتی قبل از شمارش در محل شعب و اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۸ مجلس شورای اسلامی: عموم ماده (۱)، در مورد مجلس خبرگان رهبری، مغایر اصل ۱۰۸ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و یکم، بند چهارم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند پنجاه و ششم.

۳. ماده ۱- رعایت مقررات ذیل در کلیه انتخابات از جمله شوراهای اسلامی کشور، مجلس شورای اسلامی و ریاست جمهوری الزامی است و قوانین و مقررات مغایر از تاریخ تصویب این قانون ملغی‌الاثرب می‌گردد:
الف - آراء هر صندوق باید در محل شعبه شمارش و صورتجلسه گردد و چنانچه به هر دلیلی لازم باشد که صندوق‌ها به محل دیگری منتقل گردد، پس از شمارش آراء در محل شعبه، این انتقال صورت خواهد پذیرفت. انتقال صندوق از محل شعبه به محل دیگر در تمام مراحل تنها با حضور مسئولان شعبه میسر می‌باشد و نمایندگان نامزدها نیز می‌توانند در مراحل انتقال صندوق و در محل شمارش آراء حضور داشته و بر حسن انجام امور نظارت نمایند و چنانچه اشکال یا تخلفی را مشاهده نمودند به ناظر و نماینده فرماندار اطلاع دهند و آنان نیز موظف به رسیدگی هستند.

وزارت کشور موظف است پس از اتمام شمارش آراء هر شعبه آخذ رأی در محل شعبه و صورتجلسه شمارش آراء آن شعبه نتیجه آراء مأخوذه شعبه را به اطلاع عموم برساند.

ب - نمایندگان نامزدها در انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا، مجلس شورای اسلامی و ریاست جمهوری اسلامی می‌توانند در کلیه مراحل آخذ رأی و شمارش و تعیین و اعلام نتیجه آراء در محل شعب آخذ رأی و فرمانداری حضور داشته و چنانچه اشکال یا تخلفی را مشاهده کردند به ناظر و نماینده فرماندار در محل شعبه و به نماینده فرماندار در محل فرمانداری اطلاع دهند و آنان نیز موظف به رسیدگی هستند. فرماندار و بخشدار هر یک از حوزه‌های انتخابیه اعم از اصلی و فرعی حسب مورد مسئول حسن اجرای این بند می‌باشند. جلوگیری از حضور نمایندگان نامزدها در هریک از مراحل فوق توسط هر مقامی جرم محسوب شده و مرتکب به انفصال از خدمات دولتی و حبس از شش ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۱۰۸۰۰ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۱۶ شورای نگهبان:

به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان چون مجلس خبرگان تشکیل شده است، بنابراین طبق اصل ۱۰۸ قانون اساسی هرگونه دستبرد در قانون انتخابات خبرگان با مجلس خبرگان می‌باشد.

اصل یکصد و نهم

مصوب ۱۳۶۸: اصل یکصد و نهم: شرایط و صفات رهبر: ۱- صلاحیت علمی لازم برای افتاء در ابواب مختلف فقه. ۲- عدالت و تقوای لازم برای رهبری امت اسلام. ۳- بینش صحیح سیاسی و اجتماعی، تدبیر، شجاعت، مدیریت و قدرت کافی برای رهبری. در صورت تعدد واجدین شرایط فوق، شخصی که دارای بینش فقهی و سیاسی قوی‌تر باشد مقدم است.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): شرایط و صفات رهبر یا اعضای شورای رهبری: ۱- صلاحیت علمی و تقوایی لازم برای افتاء و مرجعیت. ۲- بینش سیاسی و اجتماعی و شجاعت و قدرت و مدیریت کافی برای رهبری.

- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۵/۸/۲۲ تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و یکم.

اصل یکصد و دهم

مصوب ۱۳۶۸: وظایف و اختیارات رهبر:

- ۱- تعیین سیاست‌ها کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام.
 - ۲- نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام.
 - ۳- فرمان همه‌پرسی.
 - ۴- فرماندهی کل نیروهای مسلح.
 - ۵- اعلام جنگ و صلح و بسیج نیروها.
 - ۶- نصب و عزل و قبول استعفای:
 - الف - فقهای شورای نگهبان. ب - عالی‌ترین مقام قوه قضائیه. ج - رئیس سازمان صدا و سیما
 - جمهوری اسلامی ایران. د - رئیس ستاد مشترک. ه - فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
 - و - فرماندهان عالی نیروهای نظامی و انتظامی.
 - ۷- حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه.
 - ۸- حل معضلات نظام که از طرق عادی قابل حل نیست، از طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام.
 - ۹- امضاء حکم ریاست جمهوری پس از انتخاب مردم - صلاحیت داوطلبان ریاست جمهوری از جهت دارا بودن شرایطی که در این قانون می‌آید، باید قبل از انتخابات به تأیید شورای نگهبان و در دوره اول به تأیید رهبری برسد.
 - ۱۰- عزل رئیس‌جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور پس از حکم دیوان عالی کشور به تخلف وی از وظایف قانونی، یا رأی مجلس شورای اسلامی به عدم کفایت وی بر اساس اصل هشتاد و نهم.
 - ۱۱- عفو یا تخفیف مجازات محکومین در حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد رئیس قوه قضائیه.
- رهبر می‌تواند بعضی از وظایف و اختیارات خود را به شخص دیگری تفویض کند.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): وظایف و اختیارات رهبری:

- ۱- تعیین فقهای شورای نگهبان.
- ۲- نصب عالی‌ترین مقام قضایی کشور.
- ۳- فرماندهی کلی نیروهای مسلح به ترتیب زیر:
 - الف - نصب و عزل رئیس ستاد مشترک.
 - ب - نصب و عزل فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
 - ج - تشکیل شورای عالی دفاع ملی، مرکب از هفت نفر از اعضای زیر:
 - رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر، وزیر دفاع، رئیس ستاد مشترک، فرمانده کل سپاه پاسداران
 - انقلاب اسلامی، دو مشاور به تعیین رهبر.
 - د - تعیین فرماندهان عالی نیروهای سه‌گانه به پیشنهاد شورای عالی دفاع.
 - ه - اعلام جنگ و صلح و بسیج نیروها به پیشنهاد شورای عالی دفاع.
- ۴- امضای حکم ریاست جمهوری پس از انتخاب مردم، صلاحیت داوطلبان ریاست جمهوری از جهت دارا بودن شرایطی که در این قانون می‌آید باید قبل از انتخابات به تأیید شورای نگهبان و در دوره اول به تأیید رهبری برسد.
- ۵- عزل رئیس‌جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور، پس از حکم دیوان عالی کشور به تخلف وی از وظایف قانونی یا رأی مجلس شورای ملی به عدم کفایت سیاسی او.
- ۶- عفو یا تخفیف مجازات محکومین، در حدود موازین اسلامی، پس از پیشنهاد دیوان عالی کشور.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۲۰۹۷ مورخ ۱۳۶۰/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه انتخاب رئیس جمهور مصوب جلسه روز شنبه سیزدهم تیرماه ۱۳۶۰ کمیسیون امور داخلی مجلس شورای اسلامی:

بند ۷ ماده ۱۰ لایحه مزبور که از جمله شرایط داوطلبان ریاست جمهوری را داشتن حداقل ۳۰ سال سن قرار داده است با توجه به اینکه اصل ۱۱۵ قانون اساسی در مقام بیان شرایط رئیس جمهور شرایط را احصاء کرده و نصاب سنی تعیین نشده است و بند ۴ اصل ۱۱۰ نیز تأیید صلاحیت داوطلبان را از نظر دارا بودن شرایطی که در قانون اساسی آمده به عهده شورای نگهبان گذاشته است به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان مغایر قانون اساسی می باشد.^(۱)

۲- نظریه شماره م/۲۳۲۸ مورخ ۱۳۶۰/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص ماده واحده لایحه قانونی راجع به حذف عبارت «فرمان همایونی» در قوانین و مقررات مربوط به انتصاب افراد به بعضی از مقامات کشور مصوب ۱۳۶۰/۳/۳ مجلس شورای اسلامی:

بند ۷ که امضاء و تصویب فرمانده کل نیروهای مسلح را در مورد احکام صادره در حوزه عمل ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران لازم می داند، نیز با عنایت به اینکه فرماندهی کل نیروهای مسلح طبق اصل ۱۱۰ قانون اساسی از وظایف و اختیارات رهبری به شمار آمده و نحوه اعمال این اختیار نیز در بند ۳ اصل مزبور بیان شده و به تصریح اصل ۶۰ قانون اساسی اعمال قوه مجریه، جز در اموری که در قانون مزبور مستقیماً بر عهده رهبری گذارده شده از طریق رئیس جمهور و نخست وزیر و وزراء است، مغایر قانون اساسی است.^(۲)

۳- نظریه شماره ۴۵۹۴ مورخ ۱۳۶۱/۳/۴ شورای نگهبان در خصوص اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب جلسه ۶۱/۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

۱-۳- موارد مربوط به نماینده رهبری با اصل ۱۱۰ مغایرت دارد. بدیهی است مقام رهبری برحسب اختیارات ولایت می تواند در هر یک از سازمان ها و نهادها که لازم بداند نماینده ای را با اختیاراتی تعیین نماید. اما صلاحیت قوه مقننه برای قانون گذاری در چهارچوب قانون اساسی می باشد و تعیین نماینده رهبری به موجب قانون در نهادها و سازمان ها با

۱. بند ۷ ماده ۱۰- دارای حداقل ۳۰ سال تمام سن؛ ملاک محاسبه سن داوطلب تاریخ اعلام داوطلبی می باشد.

۲. بند ۷ ماده واحده - احکامی که در حوزه عمل ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران قرار دارد در هر یک از نیروهای سه گانه با پیشنهاد فرمانده کل نیروهای مسلح می باشد.

اصل ۶۰ و اصل ۱۱۰ قانون اساسی که وظایف رهبری را صریحاً معین کرده است، مغایر می‌باشد.^(۱)

۳-۲ در ماده بیست تعیین شورا به منظور تأمین موارد مذکور در این ماده با اصل ۱۱۰ قانون اساسی که نصب فرمانده سپاه را با مقام فرماندهی کل نیروهای مسلح (رهبر) قرار داده است، به علت تحدید و تقیید اختیارات فرماندهی مغایر است و با ضوابط شرعی در ولایت فقیه نیز به اکثریت آراء فقهاء مغایر شناخته شد و بنابراین باید سائر مواد که با این ماده مربوط است اصلاح شود.^(۲)

۴- نظریه شماره ۵۳۱۰ مورخ ۱۳۶۱/۶/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه مجازات اسلامی مصوب جلسه روز یکشنبه مورخه ۱۳۶۱/۶/۷ کمیسیون امور قضایی مجلس شورای اسلامی: تبصره ماده ۳۸ از نظر آنکه عفو شامل کسانی که محکومیت هم پیدا نکرده‌اند می‌شود مغایر بند ۶ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۵- نظریه شماره ۸۹۳۱ مورخ ۱۳۶۲/۳/۲۶ شورای نگهبان درخصوص لایحه تعیین وظایف و تشکیلات شورای امنیت مصوب ۶۲/۳/۳ مجلس شورای اسلامی: در بند ۳ اصل ۱۱۰ «دو مشاور به تعیین رهبر» در شورای عالی دفاع عضویت دارند نه دو نماینده، بنابراین برای اینکه مفهوم بند ۲ ماده ۳ واضح باشد عبارت «نماینده مقام رهبری

۱. برای اطلاع از متن مواد مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره اول مجلس شورای اسلامی، انتشارات ریاست جمهوری، صص ۲۶۳-۲۶۱.

۲. ماده ۲۰- به منظور ایجاد هماهنگی بین حوزه‌های فرماندهی، وزارتی و عقیدتی سیاسی سپاه، و تنظیم و تصویب خط‌مشی و طرح برنامه‌ها و شرح وظایف فسمت‌ها و دستورالعمل‌ها، در حوزه‌های فرماندهی و عقیدتی سیاسی در حدود اساسنامه شورایی مرکب از مسئولین زیر بنام شورای عالی سپاه تشکیل می‌گردد:

الف - فرمانده کل

ب - وزیر سپاه

ج - مدیریت عالی عقیدتی سیاسی (نماینده رهبری)

د - رئیس ستاد مرکزی

ه - مسئول واحد بسیج مستضعفین

ز - مسئول واحد طرح و عملیات...

۳. ماده ۳۸- عفو یا تخفیف مجازات محکومین در حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد دیوان عالی کشور با نظام رهبری است.

تبصره - عفو، تعقیب و دادرسی را موقوف و در صورت صدور حکم محکومیت اجرای مجازات را متوقف و آثار محکومیت را زایل می‌کند.

در شورای عالی دفاع» به عبارت «مشاور تعیین شده از سوی مقام رهبری در شورای عالی دفاع» اصلاح شود و ضمناً طریق تعیین یکی از دو مشاور مذکور نیز معلوم شود.^(۱)

۶- نظریه شماره ۲۴۳۵ مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۶ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی تغییر تابعیت ذی‌حسابی کنترلر، حسابرسی و دفاتر خرید ارتش مصوب جلسه علنی روز پنجشنبه ۱۳۶۳/۹/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

هرگونه اعمال نظارت قانونی بر خرید ارتش با قانون اساسی مغایرت ندارد، ولی انتزاع واحدهای غیررزمی (مانند واحدهای مذکور در طرح) از ارتش که عرفاً فعالیت و کارایی ارتش به آنها توقف دارد و ارتش بدون آنها ضعیف و ناقص می‌شود مغایر با اصل ۱۱۰ قانون اساسی است.^(۲)

۷- نظریه شماره ۳۶۸۱ مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۴/۳/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه از بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی استظهار می‌شود که نظر شورای نگهبان در مورد صلاحیت داوطلبان ریاست جمهوری غیرقابل اعتراض است ماده ۵۹ با قانون اساسی مغایرت دارد بدیهی است که کاندیداها می‌توانند اسناد و مدارک مثبت شرایط لازم را ضمیمه اعلام داوطلبی خود نموده یا مستقلاً قبل از انقضای مدت اظهارنظر به شورای نگهبان ارسال دارند.^(۳)

۱. ماده ۳- اعضای شورای امنیت کشور عبارتند از:

۱- وزیر کشور.

۲- نماینده مقام رهبری در شورای عالی دفاع.

۲. ماده واحده - به منظور انجام صحیح مأموریت و وظایف قانونی وزارت دفاع از تاریخ تصویب این قانون ذی‌حسابی (دارایی ارتش) با کلیه بودجه و اعتبارات و معاونت روش حسابداری از کنترلر و سازمان حسابرسی ارتش با کلیه امکانات و پرسنل به وزارت دفاع منتقل و کلیه دفاتر خرید ارتش در خارج از کشور به صورت تمرکزی زیر نظر وزارت دفاع عمل خواهد نمود. بدیهی است دارایی کنترلر و حسابرسی نیروهای سه‌گانه همچنان تحت تابعیت نیروهای مربوطه خود خواهند بود.

تبصره - نیروهای سه‌گانه موظف‌اند پرسنل متخصص مورد نیاز دفاتر خرید را حسب تقاضای وزارت دفاع به آن دفاتر مأمور نمایند.

۳. ماده ۵۹- در صورتی که شورای نگهبان صلاحیت داوطلب را رد نماید بنا به تقاضای وی شورای نگهبان تشکیل جلسه داده پس از استماع اظهارات و ملاحظه مدارک نسبت به صلاحیت او تجدیدنظر می‌نماید.

۸- نظریه شماره ۵۷۳۵ مورخ ۱۳۶۴/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اساسنامه کمیته انقلاب اسلامی ایران مصوب جلسه علنی روز پنجشنبه بیست و دوم اسفند ماه ۱۳۶۴ مجلس شورای اسلامی: با حصر مستفاد از بند ۳ اصل یکصد و دهم قانون اساسی، ماده یک و ماده سه اساسنامه با قانون اساسی مغایرت دارد و از این جهت بایستی اصلاح گردد.^(۱)

۹- نظریه شماره ۸۵۷۷ مورخ ۱۳۶۶/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۳/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

در ماده ۲ لازم به تذکر است، اختیارات و اموری که در این طرح علاوه بر اختیارات مذکور در اصل ۱۱۰ برای مقام رهبری و فرمانده کل قوا منظور شده است شرعاً و برحسب قانون اساسی در قلمرو ولایت او است لذا تعیین وظیفه و تکلیف و اعطای اختیار در امری دون امری برای مقام رهبری که ما فوق قوای سه‌گانه است خارج از صلاحیت قوه مقننه است، بنابراین قراردادن نیروهای انتظامی، ژاندارمری، شهربانی، کمیته در محدوده فرماندهی کل قوا و محول کردن تصویب امور دیگر و اعطای اختیار به موجب قانون عادی مغایر با قانون اساسی است.^(۲)

۱۰- نظریه شماره ۱۰۲۲۴ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه مقررات مالی، اداری، استخدامی و تشکیلات جهاد سازندگی مصوب جلسه روز پنجشنبه هفدهم دی ماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی:

در مواد ۲ و ۳ با توجه به اصول قانون اساسی که به موجب آن مقام رهبری مافوق قوای سه‌گانه است و با توجه به اینکه از لحاظ قانونی وظایف رهبری منحصرراً در امور

۱. ماده ۱- کمیته انقلاب اسلامی نهادی است انتظامی تحت فرماندهی عالی مقام رهبری (فرماندهی کل نیروهای مسلح) و زیر نظر وزارت کشور که هدف آن استقرار امنیت و حفظ انتظامات کشور در جهت پاسداری از انقلاب اسلامی ایران و دستاوردهای آن در چهارچوب این قانون می‌باشد.

ماده ۳- فرمانده کل کمیته‌های انقلاب اسلامی به پیشنهاد وزیر کشور و با حکم مقام رهبری (فرماندهی کل نیروهای مسلح) منصوب می‌گردد.

تبصره ۱- فرمانده کل کمیته انقلاب اسلامی فردی را پس از تأیید وزیر کشور به عنوان جانشین خود منصوب می‌کند، تا وی را در انجام وظایف محوله یاری دهد. در غیاب او وظایف وی را بر عهده گیرد.

تبصره ۲- در نقاطی که کمیته انقلاب اسلامی حضور ندارد به تشخیص شورای امنیت کشور وظایف و مأموریت‌های کمیته را دیگر ضابطین قوه قضائیه به عهده خواهند داشت.

۲. ماده ۲- نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران عبارتند از ارتش و سپاه پاسداران و نیروهای انتظامی که تحت فرمان فرماندهی کل (مقام رهبری) انجام وظیفه می‌نمایند.

تبصره - نیروهای انتظامی جمهوری اسلامی ایران به ژاندارمری، شهربانی و کمیته‌های انقلاب اسلامی ایران اطلاق می‌گردد.

مذکور در اصل ۱۱۰ قانون اساسی می‌باشد مشارکت دادن نماینده آن مقام در مسئولیت‌های اجرایی مخالف قانون اساسی است. بدیهی است در هر مورد معظم‌له ترتیب خاصی معین نمایند نظر شریف ایشان اجرا خواهد شد.^(۱)

۱۱- نظریه شماره ۵۱۷ مورخ ۱۳۶۹/۵/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح مجازات اخلاک‌گران در نظام اقتصادی کشور مصوب جلسه روز چهارشنبه بیست و هفتم تیرماه ۱۳۶۹ مجلس شورای اسلامی: اطلاق تبصره ۷ در مورد قابل تخفیف و تقلیل نبودن مجازات با بند ۱۱ اصل ۱۱۰ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۲)

۱۲- نظریه شماره ۱۲۴۸ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب جلسه ۷۰/۲/۳ مجلس شورای اسلامی: با توجه به ابهاماتی که در برخی از مواد و تبصره‌ها در خصوص اختیارات مقام معظم رهبری و محدود نمودن آن اختیارات وجود دارد باید ماده ۲۲۸ به گونه‌ای اصلاح شود که صریحاً نافذ بودن کلیه دستورات و اختیارات و ترتیباتی که سابقاً نیز از سوی مقام معظم رهبری به اشخاص و مقامات داده شده را اعلام دارد و همچنین اختیار مقام معظم رهبری به تفویض اختیارات به اشخاص طبق ذیل اصل ۱۱۰ قانون اساسی تصریح گردد.^(۳)

۱. ماده ۲- به منظور اجرای صحیح وظایف و تأمین هماهنگی لازم و ایجاد وحدت عمل در امور جهاد، مرکب از نماینده مقام رهبری (در صورت معرفی معظم‌له) وزیر و پنج عضو دیگر تشکیل می‌گردد.
تبصره ۱- پنج عضو شورای مرکزی را، وزیر از بین افراد کاردان و متعهدی که عضو رسمی جهاد و حداقل ۳ سال سابقه کار داشته باشند، با مشورت مسئولین جهاد مرکز و استان‌ها انتخاب و منصوب می‌نماید.
تبصره ۲- قبول استعفا و عزل هر یک از پنج عضو شورای مرکزی، با وزیر خواهد بود.
ماده ۳- وظایف نماینده مقام رهبری:
اجرای وظایف محوله از سوی مقام رهبری و اعمال نظارت بر فعالیت‌های جهاد و جهادگران و مصوبات شورای مرکزی در جهت انطباق آنها با موازین شرعی.
۲. تبصره ۷- هیچ یک از مجازات‌های مقرر در این قانون قابل تعلیق نبوده همچنین اعدام و جزای مالی و محرومیت به انفصال دائم از خدمات دولتی و نهادها قابل تخفیف یا تقلیل نمی‌باشد.
۳. ماده ۲۲۸- بدیهی است اختیارات فرماندهی کل محدود به موارد مطروحه در این قانون نمی‌باشد. همچنین در کلیه مواردی که در این قانون صدور یا تصویب امری از سوی فرماندهی کل در پی ارائه پیشنهاد از سوی مقامات یا مراجع دیگر ذکر شده است، أخذ تصمیم ایشان منحصر به ارائه پیشنهادی مزبور نخواهد بود.

۱۳- نظریه شماره ۱۶۶۵ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۱۹ شورای نگهبان درخصوص لایحه مجازات اسلامی مصوب جلسه مورخه ۱۳۶۹/۱۰/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

مواد ۳۸ تا ۴۰ در خصوص آزادی مشروط از این نظر که آزادی مشروط به گونه‌ای که در این مواد پیش‌بینی شده در واقع عفو یا تخفیف مجازات است که طبق بند ۱۱ اصل ۱۱۰ قانون اساسی در اختیار مقام معظم رهبری است مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۴- نظریه شماره ۱۴۷۴ مورخ ۱۳۷۰/۴/۲۵ شورای نگهبان درخصوص اصلاحیه لایحه مجازات اسلامی مصوب جلسه مورخه ۱۳۷۰/۳/۷ کمیسیون امور قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی:

ایراد بند ۲ نامه شماره ۱۶۶۵ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۱۹ شورای نگهبان در مورد مواد ۳۸ تا ۴۰ از نظر اینکه در اصلاحیه، لزوم پیشنهاد رئیس قوه قضائیه پیش‌بینی نشده همچنان باقی است و مغایر بند ۱۱ اصل ۱۱۰ قانون اساسی می‌باشد، لازم به تذکر است اگر منظور از آزادی مشروط، مفهوم مصطلح آن است که در قوانین سابق، سابقه داشته باید در قانون تکالیفی که محکوم علیه در مدت آزادی مشروط دارد و ضمانت اجرای تخلف از آن که می‌تواند بازگشت به زندان و تحمل مدت زندان مشمول آزادی مشروط باشد ذکر گردد و در این صورت طبعاً با مفهوم عفو و تخفیف مجازات متفاوت خواهد بود.^(۲)

۱. ماده ۳۸- هر کس برای بار اول به علت ارتکاب جرمی به مجازات حبس محکوم شده باشد در جرائمی که کیفر قانونی آنها بیش از سه سال حبس است و دو ثلث مجازات را گذرانده باشد و در جرائمی که کیفر قانونی آنها تا سه سال حبس است و نصف مجازات را گذرانده باشد دادگاه صادر کننده دادنامه محکومیت قطعی می‌تواند در صورت وجود شرایط زیر حکم به آزادی مشروط صادر نماید.

۱- هرگاه در مدت اجرای مجازات مستمراً حسن اخلاق نشان داده باشد.

۲- هرگاه از اوضاع و احوال محکوم پیش‌بینی شود که پس از آزادی دیگر مرتکب جرمی نخواهد شد.

۳- هرگاه تا آنجا که استطاعت دارد ضرر و زیانی که در مورد حکم دادگاه یا مورد موافقت مدعی خصوصی واقع شده بپردازد یا قرار پرداخت آن را بدهد و در مجازات حبس توأم با جزای نقدی مبلغ مزبور را بپردازد یا با موافقت دادستان ترتیبی برای پرداخت داده شده باشد.

تبصره ۱- مراتب مذکور در بندهای ۱ و ۲ باید مورد تأیید رئیس زندان محل گذران محکومیت و دادیار ناظر زندان یا دادستان محل قرار گیرد و مراتب مذکور در بند ۳ باید به تأیید دادستان مأمور اجرای حکم برسد.

تبصره ۲- در صورت انحلال دادگاه صادرکننده حکم صدور حکم آزادی مشروط از اختیارات دادگاه جانشین است.

ماده ۳۹- صدور حکم آزادی مشروط منوط به پیشنهاد سازمان زندان‌ها و تأیید دادستان یا دادیار ناظر خواهد بود.

ماده ۴۰- مدت آزادی مشروط بنابه تشخیص دادگاه کمتر از یک سال و زیاده‌تر از پنج سال نخواهد بود.

۲. ماده ۳۸- هر کس برای بار اول به علت ارتکاب جرمی به مجازات حبس محکوم شده باشد در جرائمی که کیفر قانونی آنها بیش از سه سال حبس است و دو ثلث مجازات را گذرانده باشد و در جرائمی که کیفر قانونی آنها تا سه سال حبس است و نصف مجازات را گذرانده باشد دادگاه صادر کننده دادنامه محکومیت قطعی می‌تواند در صورت وجود شرایط زیر حکم به آزادی مشروط صادر نماید:

←

۱۵- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۹۰۶ مورخ ۱۳۷۶/۴/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون منع گسترش، تولید، انباشت و به کارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها مصوب ۱۳۷۶/۳/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده و تبصره آن از این جهت که الحاق به کنوانسیون و خروج از آن باید با موافقت مقام معظم فرماندهی کل قوا باشد مغایر بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۶- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۲۳۵ مورخ ۱۳۷۹/۱/۳۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق سه تبصره به بند (۱۲) ماده (۴) قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۳ که نحوه عزل و نصب [رئیس اداره راهنمایی و رانندگی] را به آیین‌نامه واگذار نموده خلاف اصل ۱۱۰ قانون اساسی است.^(۲)

→ ۱- هرگاه در مدت اجرای مجازات مستمراً حسن اخلاق نشان داده باشد.

۲- هرگاه از اوضاع و احوال محکوم پیش‌بینی شود که پس از آزادی دیگر مرتکب جرمی نخواهد شد.

۳- هرگاه تا آنجا که استطاعت دارد ضرر و زیانی که در مورد حکم دادگاه یا مورد موافقت مدعی خصوصی واقع شده بپردازد یا قرار پرداخت آن را بدهد و در مجازات حبس توأم با جزای نقدی مبلغ مزبور را بپردازد یا با موافقت دادستان ترتیبی برای پرداخت داده شده باشد.

تبصره ۱- مراتب مذکور در بندهای ۱ و ۲ باید مورد تأیید رئیس زندان محل گذران محکومیت و دادیار ناظر زندان یا دادستان محل قرار گیرد و مراتب مذکور در بند ۳ باید به تأیید دادستان مأمور اجرای حکم برسد.

تبصره ۲- در صورت انحلال دادگاه صادرکننده حکم صدور حکم آزادی مشروط از اختیارات دادگاه جانشین است. ماده ۳۹- صدور حکم آزادی مشروط منوط به پیشنهاد سازمان زندان‌ها و تأیید دادستان یا دادیار ناظر و پس از تفویض اختیار کلی یا اجازه موردی مقام رهبری خواهد بود.

ماده ۴۰- مدت آزادی مشروط بنابه تشخیص دادگاه کمتر از یک سال و زیاده‌تر از پنج سال نخواهد بود.

۱. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در زمان مناسب به کنوانسیون منع گسترش، تولید، انباشت و به کارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها مصوب سال ۱۹۹۳ میلادی برابر با ۱۳۷۲ هجری شمسی به شرح پیوست ملحق شود و اسناد مربوط را تسلیم نماید.

تبصره - وزارت امور خارجه موظف است در تمامی مذاکرات و در چهارچوب سازمان کنوانسیون، اجرای بدون تبعیض و کامل کنوانسیون را به ویژه در زمینه بازرسی و انتقال تکنولوژی و مواد شیمیایی برای مصارف صلح‌آمیز پیگیری نماید. در صورت عدم تحقق شرایط فوق، به پیشنهاد وزارت امور خارجه و تصویب هیأت وزیران، مراحل خروج از کنوانسیون به موقع اجرا گذاشته شود.

۲. تبصره ۳- چگونگی اجرای این قانون از جمله نحوه عزل و نصب رئیس اداره راهنمایی و رانندگی شهر تهران (به استثنای موارد مربوط به امور امنیتی و انتظامی که به تصویب فرماندهی کل قوا می‌رسد) مطابق با آیین‌نامه‌ای می‌باشد که حداکثر ظرف مدت شش ماه توسط وزارت کشور با هماهنگی و همکاری ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۱۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۷۱۵ مورخ ۱۳۸۰/۹/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۱۸۷) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به بند «۶» فصل (۱) اقتصادی سیاست‌ها و رهنمودهای کلی برنامه سوم توسعه لغو ماده (۱۸۷) قانون برنامه سوم توسعه مغایر اصل سیاست‌های کلی مذکور در اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۸- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۸ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح سرباز روحانی در مناطق اهل سنت مصوب روز یک شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۱۱ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱۹- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۲۸ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح اولویت استخدام افراد بومی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۴ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به بند ۲۶ فصل سوم سیاست‌های کلی برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی چون در این طرح اولویت‌استخدام‌ایثارگران اعم از رزمندگان، خانواده معظم شهدا، آزادگان، جانبازان لحاظ نشده است، لذا مغایر بند یک اصل یکصد و دهم قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. متن طرح - ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون ماده (۱۸۷) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۷۹/۱/۱۷ لغو می‌گردد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند بیست و چهارم.

۳. متن طرح - ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون کلیه وزارتخانه‌ها، شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی و وابسته به دولت، شهرداری‌ها و دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنان مستلزم ذکر نام است (به جز مشاغل نظامی، انتظامی و امنیتی) نیازهای استخدامی خود را برای شهرستان‌ها (به جز مراکز استانها) از بین داوطلبان بومی حائز شرایط تأمین نمایند و در صورت عدم وجود افراد بومی از داوطلبین واجد شرایط غیربومی جذب کنند.

تبصره ۱- معیار شناسایی داوطلبان بومی، مهلت‌های مناسب برای مراجعه داوطلبان بومی، نحوه ارتباط و همکاری مراکز کارپایی و خدمات و اشتغال و چگونگی اقدامات حمایتی و تشویقی کارپایی‌های فعال و کارفرمایانی که از جویندگان کار بومی استفاده می‌کنند و سایر موارد اجرایی این قانون براساس آیین‌نامه‌های خواهد بود که حداکثر ظرف سه ماه توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت کار و امور اجتماعی تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره ۲- وزارت کار و امور اجتماعی موظف است ضمن نظارت بر اجرای این قانون، هر شش ماه یک بار گزارش نظارتی و اجرایی را به کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

۲۰- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اداره سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۰- با توجه به اصل ۱۷۵ قانون اساسی و نظریه تفسیری آن که دلالت دارد سازمان صدا و سیما مستقیماً زیر نظر مقام معظم رهبری مدظله است و سیاستگذاری، هدایت و تدبیر لازم در همه ابعاد خصوصاً در راستای تحقق آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور در همه شئون و مراتب که در صدر اصل ۱۷۵ به آن اشاره شده از اختیارات اختصاصی آن مقام است، ایجاد تشکیلات مانند شورای عالی سیاستگذاری و واگذاری وظایفی به آن من جمله موارد مصرحه در ماده (۲) که از مصادیق اختیارات مذکور می باشد مغایر اصل ۱۷۵ قانون اساسی تشخیص داده شد.

همچنین در این ماده سیاستگذاری در صدا و سیما به شورای عالی سیاستگذاری واگذار شده و این مورد با توجه به بند ۲۰ فصل ۲ سیاست های کلی فرهنگی برنامه سوم یکی از مصادیق بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی می باشد، لذا از این جهت مغایر این اصل شناخته شد.^(۱)

۲-۲۰- در بند الف ماده (۶) اشاره به دو قانون شده است که تاریخ تصویب آنها قبل از بازنگری قانون اساسی می باشد و برخی از مواد آنها با اصل ۱۷۵ و بند ۱ و جزء ج بند ۶ اصل ۱۱۰ قانون اساسی مغایرت دارد و لذا این بند مغایر اصل مذکور شناخته شد.^(۲)

۲۱- نظریه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۸ مجلس شورای اسلامی:

بند «ص» تبصره (۱۱) چون اجازه فروش اقلام اسقاطی فرسوده و مازاد نیروی انتظامی را منوط به اجازه وزارت کشور نموده است که با بند (۶) آیین نامه شماره ۱۴۰۹/۲۵/۱/۷ / ل

۱. ماده ۲- شورای عالی سیاست گذاری صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به عنوان بالاترین مرجع سیاستگذاری و برنامه ریزی و تعیین خط مشی های اساسی این سازمان در امور تولید و پخش برنامه ها، سیاست ها و آیین نامه های تولید و پخش اخبار، گسترش کمی و کیفی شبکه های داخلی و بین المللی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، سیاست های مربوط به سازمان و تشکیلات نیروی انسانی سازمان و تعیین سیاست ها و الگوی توسعه فنی تشکیل خواهد شد.

۲. ماده ۶- وظایف و اختیارات رئیس سازمان:

الف- اداره امور سازمان در چارچوب قانون خط مشی کلی و اصول برنامه های سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۱/۴/۱۷ و قانون اساسنامه سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۲/۷/۲۷ ...

مورخ ۱۳۷۳/۸/۱۴ که در تاریخ ۱۳۷۳/۸/۴ به تصویب فرمانده معظم کل قوا رسیده است، مغایرت دارد. همچنین واریز نمودن وجوه حاصله از محل فروش این اقلام به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل و تعیین چگونگی نحوه برداشت و مصرف آن مغایر بند (۸) آیین‌نامه فوق‌الذکر می‌باشد. در نتیجه بند «ص» تبصره (۱۱) خلاف موازین شرع و مغایر بند (۴) اصل (۱۱۰) قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۲- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۴۹۴ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۱۸۷) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۱/۲/۳ مجلس شورای اسلامی:

چون اطلاق تبصره (۱) به کمیسیون‌های مذکور اجازه می‌دهد که تعداد مشاوران مورد پذیرش را محدود کنند و این مطلب با بند (۶) فصل (۱) اقتصادی سیاست‌ها و رهنمودهای برنامه سوم که از طرف مقام معظم رهبری تعیین شده است مخالف است، لذا مغایر بند اول اصل ۱۱۰ قانون اساسی و خلاف شرع تشخیص داده شد.^(۲)

۲۳- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۶۰۲ مورخ ۱۳۸۱/۳/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان صنایع هوایی نیروهای مسلح مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۱/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۳- تمرکز سیاستگذاری، هماهنگی، برنامه‌ریزی، نظارت و کنترل فعالیت‌های صنعت هوایی نیروهای مسلح از اختیارات فرماندهی معظم کل قوا می‌باشد چون در ماده (۱) به آن

۱. بند (ص) تبصره ۱۱- نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مجاز است در سال ۱۳۸۱ با موافقت وزارت کشور ماشین آلات و تجهیزات و وسایل نقلیه سنگین و خودروهای سبک خود را که نامتناسب با نیازهای فعلی است و یا به نحوه مطلوب از آنها استفاده نمی‌شود و نیز اقلام فرسوده و دارایی‌های مازاد نیروی انتظامی را به صورت مزایده به فروش رسانده و وجوه حاصله را به حساب درآمد عمومی کشور (نزد خزانه‌داری کل) واریز نماید و معادل صد در صد (۱۰۰٪) وجوه واریزی را از محل طرح شماره ۱۰۶۵۰۲۱۵ پیوست شماره (۱) این قانون برای خرید خودروی سواری داخلی، ماشین آلات، تأمین تجهیزات مورد نیاز نیروی انتظامی براساس موافقتنامه‌ای که با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مبادله می‌نماید اختصاص دهد.

نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران موظف است کلیه درآمدهای ناشی از ارائه خدمات انتظامی و هرگونه درآمدی را که برابر قوانین دریافت می‌نماید به حساب درآمد عمومی کشور (نزد خزانه‌داری کل) واریز نماید.

۲. تبصره ۱- تعداد مشاوران حقوقی موضوع این قانون در تهران توسط کمیسیون مرکب از رئیس کانون وکلاء مرکز، یکی از معاونین قوه قضائیه به انتخاب رئیس قوه قضائیه و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا نماینده تام‌الاختیار وی و در سایر استان‌ها کمیسیون مرکب از رئیس کانون وکلاء مرکز استان، یکی از قضات دادگاه تجدید نظر به انتخاب رئیس قوه قضائیه و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان تعیین خواهد شد.

تصریح نشده است، لذا از این جهت مغایر بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۲۳. اساسنامه موضوع ماده (۴) از موارد مربوط به اختیارات فرماندهی معظم کل قوا می‌باشد چون در این ماده تصریح نشده است که تأیید نهایی آن با معظم‌له می‌باشد، لذا از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۴- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۸۶۲ مورخ ۱۳۸۱/۸/۲۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه تشکیل سازمان صنایع هوایی نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اصلاح به عمل آمده در ماده (۴) اشکال بند (۲) قبلی به قوت خود باقی است. همچنین مستفاد از ماده (۴)، تصویب اساسنامه، منحصر در طریق مذکور در این ماده شده است چون این حصر مانع اعمال نظر فرمانده معظم کل قوا از طرق دیگر است لذا ماده مذکور از این جهت نیز خلاف موازین شرع و مغایر بند (۴) اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲۵- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۹۴۳ مورخ ۱۳۸۱/۹/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۲ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱. ماده ۱- به وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح که در این قانون به اختصار «وزارت» نامیده می‌شود، اجازه داده می‌شود به منظور تمرکز سیاستگذاری، هماهنگی، برنامه‌ریزی، نظارت، کنترل و اجرای فعالیت‌های صنعتی هوایی نیروهای مسلح و آن بخش از وظایف مذکور در ماده (۴) قانون تشکیل وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۸/۵/۲۸ که مربوط به صنایع هوایی می‌باشد، همچنین انجام هرگونه اقدام صنعتی، تحقیقاتی و بازرگانی برای دسترسی مستمر و به هنگام به فن‌آوری پیشرفته در صنعت هوایی نظامی و تجاری و استفاده بهینه از قابلیت‌ها و منابع مازاد در جهت ارائه خدمات به سایر مؤسسات؛ سازمان علمی، صنعتی، تحقیقاتی و خدماتی به نام «سازمان صنایع هوایی نیروهای مسلح» - که در این قانون به اختصار «سازمان» نامیده می‌شود - وابسته به خود تشکیل دهد.

۲. ماده ۴- اساسنامه سازمان و شرکت‌هایی که توسط سازمان مطابق ماده (۳) این قانون تشکیل می‌گردند به وسیله وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران تهیه و پس از تأیید ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۳. ماده ۴- اساسنامه سازمان و شرکت‌هایی که توسط سازمان مطابق ماده (۳) این قانون تشکیل می‌گردند به وسیله وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران تهیه و پس از تأیید ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در چارچوب تدابیر فرماندهی کل قوا به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند سی و ششم.

۲۶- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۳۴۲ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان صنایع هوافضای نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

۲۶-۱ در ماده «۱» اجازه داده شده است سازمان صنایع هوافضای نیروهای مسلح به منظور انجام وظایفی که مربوط به امور نیروهای مسلح است تشکیل گردد چون این اجازه مقید به کسب مجوز از فرمانده معظم کل قوا نشده است لذا اطلاق ماده مذکور از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر بند «۴» اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۶-۲ مطابق ماده «۱» وظایف سازمان مذکور مربوط به نیروهای مسلح می‌باشد بنابراین در ماده «۲» عضویت اشخاصی در مجمع عمومی آن بدون کسب نظر موافق فرمانده معظم کل قوا خلاف موازین شرع و مغایر بند «۴» اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد. به علاوه، واگذاری وظایف مربوط به وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح به جمعی علاوه بر وزیر که در مقابل مجلس مسئول نیستند و در نیروهای مسلح نیز مسئولیتی ندارند خلاف اصل ۱۳۷ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۲۷- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری

۱. ماده ۱- به وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران که در این قانون به اختصار «وزارت» نامیده می‌شود، اجازه داده می‌شود در راستای ماده (۴) قانون تشکیل وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۸/۵/۲۸ و به منظور انجام تحقیقات، طراحی، ساخت، تولید، خرید، فروش و پشتیبانی در زمینه فناوری‌های مربوط به انواع سیستم‌های موشکی و صنایع فضایی در بخش دفاعی، ایجاد قابلیت‌های بازدارندگی و استفاده بهینه از قابلیت‌ها و منابع مازاد در جهت ارائه خدمات به سایر مؤسسات، سازمان صنایع هوافضای نیروهای مسلح را که در این قانون به اختصار «سازمان» نامیده می‌شود، تشکیل دهد.

۲. ماده ۲- مجمع عمومی سازمان از اعضای زیر تشکیل می‌شود:

الف - وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح (رئیس مجمع)

ب - وزیر امور اقتصادی و دارایی.

ج - وزیر علوم، تحقیقات و فناوری.

د - وزیر صنایع و معادن.

ه - وزیر پست و تلگراف و تلفن.

و - رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

ز - رئیس ستاد کل نیروهای مسلح.

ح - یک نفر از اعضای کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس به عنوان ناظر.

اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲۸- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه وظایف و اختیارات و تغییر نام وزارت پست و تلگراف و تلفن مصوب روز سه‌شنبه مورخه ۱۳۸۲/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۸- اطلاق بندهای «الف» و «ب» ماده «۳» و اطلاق ماده «۴» و جزء «۲» بند «ه» ماده «۴» و بند «الف» ماده «۸» مغایر بند «۱» اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۲۸- ر.ک: نظریه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند چهارم.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند چهارم.
۲. ماده ۳- وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات:
- الف - تدوین سیاست‌ها و ضوابط کلی در زمینه ارتباطات و فناوری اطلاعات.
- ب - سیاستگذاری و برنامه‌ریزی کلان و هدایت نظارت بر شبکه‌های پستی، پست بانک و مخابراتی و فناوری اطلاعات کشور.
- ماده ۴- به منظور سیاستگذاری و تدوین راهبردهای ملی در قلمرو فناوری اطلاعات، تدوین برنامه‌های میان مدت و بلند مدت برای توسعه پژوهش‌های بنیادی و کاربردی در قلمرو فناوری اطلاعات و همچنین گسترش کاربری فناوری اطلاعات و ارتباطات در کشور و برنامه‌های توسعه بخش‌های مختلف، شورای عالی فناوری اطلاعات تشکیل می‌گردد.
- الف - ریاست شورای عالی با رئیس‌جمهور بوده و در غیاب ایشان، معاون اول وی این وظیفه را به عهده خواهد داشت.
- ب - دبیرخانه شورای عالی در وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات تشکیل و دبیر آن به پیشنهاد وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و با حکم ریاست‌جمهور منصوب می‌شود.
- ج - ترکیب اعضای شورا و شرح وظایف تفصیلی و اساسنامه شورای عالی توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و با هماهنگی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت دولت خواهد رسید.
- د - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است تشکیلات لازم متناسب با اهداف و وظایف این شورای عالی را با هماهنگی دبیرخانه شورای عالی تهیه و تصویب نموده و برای اعتبارات مربوط، ردیف مستقل در نظر بگیرد.
- ه - وظایف شورای عالی فناوری اطلاعات به شرح ذیل می‌باشد:
- ۱- تصویب اهداف کلان و راهبردی توسعه فناوری اطلاعات در کشور.
- ۲- سیاستگذاری و تصویب راهبردهای لازم برای گسترش بکارگیری فناوری اطلاعات در زمینه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی.
- ۳- تمهید و تصویب نظام جامع فناوری اطلاعات و تعیین وظایف بخش‌های مختلف کشور در نظام جامع مذکور.
- ۴- تصویب مقررات و آیین‌نامه‌ها و ضوابط لازم برای قلمرو فناوری اطلاعات.
- ۵- تصویب برنامه‌های کلان پژوهش در جهت توسعه فناوری اطلاعات در کشور.
- ۶- تصویب برنامه‌های همکاری‌های ارتباطات بین‌المللی در قلمرو فناوری اطلاعات.
- ماده ۸- به منظور استفاده از فناوری‌های فضایی و استفاده صلح آمیز از فضای ماورای جو و... شورای عالی فضایی با ریاست رئیس‌جمهور با وظایف زیر تشکیل می‌گردد:
- الف - سیاستگذاری کلان برای استفاده از فناوری‌های فضایی در بخش‌های امنیتی و استفاده صلح آمیز از فضای ماورای جو.
- ب - ...

۲۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۲۶۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۹/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

در همه مواد و تبصره‌های مواد این مصوبه «از جمله جزء (۱) بند (ز) ماده (۶) و تبصره (۱) ماده (۱۱) و بند (ه) ماده (۱۵) و بند (الف) ماده (۱۷) و تبصره (۲) بند (د) ماده (۱۷)» که اختیارات ناشی از فرماندهی معظم کل قوا را از نیروهای مسلح بدون اذن معظم‌له سلب کرده است خلاف موازین شرع و مغایر بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۰- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۰۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه استخدام نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۳۰- ماده (۲۱۲) از این جهت که موکول به اذن فرماندهی کل قوا نشده است مغایر

۱. بند (ز) - تمرکز و تمرکززدایی: این اصل بر سیاست‌های زیر تأکید دارد:

۱- برنامه‌ریزی، سیاستگذاری، نظارت، ارزشیابی و توزیع منابع عمومی به صورت متمرکز و توسط دولت انجام می‌شود. تبصره ۱ ماده ۱۱- هرگونه استفاده از منابع نظام تأمین اجتماعی اعم از منابع عمومی و یارانه‌ها در حوزه‌های بیمه‌ای، حمایتی و امدادی برای دستگاه‌های اجرایی دولتی، عمومی، صندوق‌ها و نهادهای غیردولتی، خارج از قلمرو این نظام تحت هر عنوان و برای هر منظور ممنوع است و استفاده از این منابع مستلزم پذیرش نظارت و راهبری کلان وزارت رفاه و تأمین اجتماعی است.

بند (ه) ماده ۱۵- تعیین ضوابط کلی نحوه مدیریت وجوه، ذخائر و سرمایه‌گذاری‌های دستگاه‌های اجرایی، دولتی و عمومی، سازمان‌ها، مؤسسات و صندوق‌های فعال در قلمروهای مختلف نظام تأمین اجتماعی.

بند (الف) ماده ۱۷- شورا یا مجمع و یا هیأت امناء با شرایط زیر:

۱- به منظور ایجاد زمینه اعمال حاکمیت، نظارت و کنترل بر کارکردها و فعالیت‌ها و نیز پاسخگویی به مجلس شورای اسلامی و مردم نصف به علاوه یک اعضا به پیشنهاد وزیر رفاه و تأمین اجتماعی و تصویب شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی انتخاب خواهند شد.

۲- مابقی اعضا به تناسب تعداد افراد تحت پوشش توسط «خدمت گیرندگان متشکل و سازمان یافته» آنها بر اساس آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، تعیین خواهند شد و در صورت عدم وجود تشکلهای رسمی موصوف و تا زمان شکل‌گیری آنها، اعضای مزبور از سوی شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی انتخاب خواهند شد.

تبصره ۲ بند (د) ماده ۱۷- کلیه مسئولیت‌ها و اختیارات مربوط به دستگاه‌های اجرایی دولتی و عمومی، صندوق‌ها و نهادهای در حوزه‌های بیمه‌ای، حمایتی و امدادی نظام، از وزراء مربوطه یا بالاترین مقام مسئول آنها سلب و به وزیر رفاه و تأمین اجتماعی تفویض می‌گردد. این امر شامل عضویت و یا ریاست شوراها، مجامع و هیأت‌های امناء نهادهای موصوف و کمیسیون‌های فرعی و اصلی دولت، شوراهای عالی فرابخشی و مجامع بین‌المللی مرتبط نیز می‌باشد. (برای اطلاع از متن کامل مواد مورد ایراد ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره ششم، سال چهارم، صص ۱۳۷-۱۲۲).

بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۳۰. با توجه به اینکه اختیارات مصرح در مواد مختلف از جمله: «مواد (۵۶)، (۶۵)، (۶۶)، (۶۸) و (۱۲۲) و بند(الف) ماده(۱۴۱)، بند(الف) تبصره ماده(۱۹۲)، ماده(۲۰۳)، ماده(۲۰۸)» از اختیارات خاص فرماندهی کل قوا است، واگذاری این اختیارات به وزیر کشور و یا معاون او و یا هیأت وزیران بدون اذن معظم‌له، مغایر بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۱. ماده ۲۱۲- نیروی انتظامی به منظور بهره‌گیری از تجارب و خدمات بازنشستگان نیرو و افراد مجرب و تحصیل کرده جامعه، برخی از وظایف خدماتی خود را به مؤسسات کارآگاهی خصوصی و بنگاه‌های خدمات حفاظتی و غیره و سایر اشخاص حقوقی واگذار و بر اجرای آنها نظارت می‌نماید.
تبصره - آیین‌نامه اجرایی این ماده مشتمل بر وظایف قابل واگذاری و نیز چگونگی و مرجع تأیید صلاحیت مؤسسات و اشخاص یاد شده توسط نیروی انتظامی با همکاری وزارت کشور تهیه و از طریق ستاد کل به تصویب فرماندهی کل قوا خواهد رسید.

۲. ماده ۵۶- دوره عالی امنیت به منظور آموزش فرماندهان و مدیران عالی نیروی انتظامی در زمینه سیاست‌های داخلی و خط‌مشی کشور در امور امنیتی - انتظامی از طریق مسابقه ورودی به مدت حداقل سه نیمسال در دانشکده فرماندهی و ستاد نیروی انتظامی برای دانش‌آموختگان دوره فرماندهی و مدیریت عالی و دارندگان مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر که دوره کوتاه مدت فرماندهی و مدیریت عالی را طی نموده‌اند در درجه حداقل سرهنگی و رتبه هم‌مطراز تشکیل می‌گردد، برنامه آموزشی این دوره می‌بایست طوری تنظیم گردد که دانش‌آموختگان علاوه بر احراز شرایط لازم برای تصدی مشاغل فرماندهی و مدیریت عالی در نیروی انتظامی با روش‌های علمی - پژوهشی آشنا شده تا توانمندی و مهارت علمی لازم را برای تحقیق، پژوهش و طراحی اجرای سیاست‌های کلان امنیت عمومی و انتظامی کشور به دست آورند. دانش‌آموختگان این دوره از یک سال ارشدیت برخوردار می‌گردند.

ماده ۶۵- نیروی انتظامی می‌تواند بخشی از نیازهای تخصصی خود را با هماهنگی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از طریق اخذ سهمیه و یا استخدام دانشجو از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی خارج از نیروی انتظامی تأمین نماید. نحوه استفاده از سهمیه و یا استخدام دانشجو برابر آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط نیروی انتظامی با هماهنگی وزارت کشور و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۶۶- نیروی انتظامی می‌تواند به منظور مبادله علوم و تجربیات تخصصی در امور انتظامی و در قالب سیاست‌های کلی کشور با تصویب وزیر کشور نسبت به اعزام کارکنان خود به سایر کشورها و قبول افراد نیروهای انتظامی آنها جهت طی دوره‌های آموزشی مبادرت نماید.

ماده ۶۷- ...

ماده ۶۸- نیروی انتظامی می‌تواند به منظور ارتقاء تحصیلی کارکنان خود با استفاده از امکانات آموزش از راه دور نسبت به برگزاری تمام یا قسمتی از دوره‌های آموزشی موضوع ماده(۳۳) این قانون با هماهنگی وزارتخانه‌های ذی‌ربط اقدام نماید.

دستورالعمل مربوطه توسط نیروی انتظامی تهیه و پس از تصویب وزیر کشور به مورد اجرا گذارده خواهد شد.
ماده ۱۲۲- هیأت تجدیدنظر از اعضای زیر و به ریاست وزیر کشور و در غیاب وی یکی از اعضای هیأت که وزیر کشور تعیین می‌نماید تشکیل خواهد شد:

الف - وزیر کشور یا معاون امنیتی و انتظامی وی.

ب - فرمانده نیروی انتظامی یا جانشین وی.

ج - رئیس سازمان عقیدتی سیاسی نیروی انتظامی یا جانشین وی.

۳۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۹۳۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه دو فوریتی الحاق شش تبصره به ماده (۱) قانون اصلاح ماده (۶۰) و جدول شماره (۲) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و قانون بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۳۲- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۳۲- اطلاق بند (الف) ماده (۲۶) در مورد «سیاستگذاری و برنامه‌ریزی کلان» چون بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی تعیین سیاست‌های کلان را برعهده مقام معظم رهبری قرار داده است و نیز سیاست‌های برنامه چهارم نیز به وسیله معظم‌له تصویب و ابلاغ گردیده که با این اطلاق نقض شده است مغایر بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

→ د - رئیس سازمان حفاظت اطلاعات نیروی انتظامی یا جانشین وی.

ه - رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح یا جانشین وی.

ماده ۱۴۱- چنانچه نظریه هیأت مندرج در ماده فوق ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ مورد اعتراض جانباز یا معلول یا یکی از ورثات متوفی قرار گیرد صدور رأی نهایی به عهده هیأت تجدیدنظر که از مقامات زیر تشکیل می‌گردد خواهد بود:

الف - معاون امنیتی و انتظامی وزارت کشور یا نماینده وی.

تبصره ماده ۱۹۲- برای رسیدگی به اعتراض کسانی که خود را محق به دریافت مستمری می‌دانند و در سوابق خدمتی کارکنان جزو افراد تحت تکفل قید نشده‌اند هیأت رسیدگی مرکب از اعضای زیر تشکیل می‌شود:

الف - معاون امنیتی - انتظامی وزارت کشور یا نماینده وی.

ماده ۲۰۳- غیر از مواردی که در این قانون برای تهیه آیین‌نامه اجرایی، دستورالعمل‌ها و اساسنامه‌ها مرجع خاصی مشخص شده است، نیروی انتظامی می‌تواند در موارد دیگری نیز که در اجرای این قانون ضروری تشخیص دهد دستورالعمل‌های مربوط و روش‌های اجرایی را تهیه و پس از تأیید وزیر کشور به مرحله اجرا بگذارد.

ماده ۲۰۸- تطبیق وضعیت و ادامه خدمت کارکنان روزمزد و قراردادی که قبل از تاریخ ۱۳۷۰/۱/۱ و همچنین تطبیق وضعیت و ادامه خدمت داوطلبان غیرنظامی (جوانمردان) که در اجرای ماده واحده مصوب ۱۳۶۰/۱۰/۱۴ مجلس شورای اسلامی قبل از تاریخ ۱۳۶۶/۷/۷ به کار گرفته شده‌اند و به علت نیاز سازمان به خدمت خود ادامه داده‌اند بر اساس دستورالعملی خواهد بود که توسط نیروی انتظامی تهیه و به تصویب وزیر کشور خواهد رسید. مهلت اجرای این ماده، شش ماه خواهد بود.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند پنجاه و ششم.

۲. ماده ۲۶- الف - سیاستگذاری و برنامه‌ریزی کلان در امور مربوط به اکتشاف، استخراج و تولید نفت و گاز، پالایش، انتقال و توزیع برق با دولت است. دولت موظف است حداقل ده درصد (۱۰٪) از ظرفیت انجام فعالیت مربوط به بهره‌برداری از میادین نفت و گاز، پالایش، پخش و حمل و نقل مواد نفتی و گازی و همچنین تولید و توزیع برق را به نحوی که موجب انحصار در بخش غیردولتی نشود و استمرار ارائه خدمات تضمین گردد، به اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی واگذار نماید. ...

- ۲-۳۲. جزء (۴) بند (ه) ماده (۲۸) چون حفظ امنیت از وظایف حاکمیتی است و از طرفی مستلزم تشکیل نیروی مسلح است، مغایر بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)
- ۳-۳۲. مبادله موافقتنامه‌ها در ماده (۳۲) مغایر بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)
- ۴-۳۲. ماده (۱۲۴)، تصویب مقررات بدون تأیید و تصویب فرماندهی کل قوا مغایر بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. جزء ۴ بند (ه) تشکیل گارد ترابری به منظور کنترل، نظارت و افزایش ایمنی جابجایی کالا و مسافر در زیر بخش‌های جاده‌ای، راه‌آهن و دریایی، از طریق بخش خصوصی و تعاونی.
۲. ماده ۳۲. اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید صرفاً براساس گزارش‌های توجیهی فنی، اقتصادی و زیست محیطی تأیید شده برای یکبار و به قیمت ثابت سالی که طرح مورد نظر برای اولین بار در لایحه بودجه سالانه منظور می‌گردد، به تفکیک سال‌های برنامه چهارم و سال‌های بعد به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است اعتبارات مورد نیاز سال‌های باقیمانده برنامه چهارم را با اعمال تغییر نرخ‌های ابلاغی خود محاسبه نموده و برحسب برنامه - دستگاه در لوایح بودجه سالانه کل کشور منظور نماید.
- مبادله موافقتنامه شرح عملیات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای انتقاعی و غیرانتقاعی مشتمل بر اهداف طرح، شرح عملیات اجرایی، اعتبارات مصوب، پیشرفت فیزیکی و مشخصات فنی فقط برای یکبار در دوران برنامه انجام می‌پذیرد. این موافقتنامه‌ها برای دوران برنامه چهارم معتبر و ملاک عمل خواهند بود. موافقتنامه‌هایی که برای انطباق میزان اعتبارات سالانه طرح‌ها با قوانین بودجه سنواتی مبادله می‌شوند جنبه اصلاحیه داشته و نباید موجب افزایش اهداف و تعدد پروژه‌های طرح شوند. موارد استثناء که منجر به افزایش حجم عملیات و یا تعداد پروژه‌ها می‌گردد مشابه طرح‌های جدید تلقی می‌گردند. مبادله موافقتنامه طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای صرفاً نظامی بخش دفاع تابع دستورالعمل خاصی است که به پیشنهاد مشترک ستاد کل نیروهای مسلح، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل چگونگی ابلاغ و تخصیص اعتبارات طرح‌های ملی و نحوه اعمال مفاد این ماده برای اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.
۳. ماده ۱۲۴. دولت موظف است به منظور تقویت بنیه دفاعی کشور و ارتقاء توان بازدارندگی نیروهای مسلح و حفاظت از تمامیت ارضی و امنیت کشور و آمادگی در برابر تهدیدات و حفاظت از منابع ملی، انقلاب اسلامی ایران و منابع حیاتی کشور و هوشمندسازی سیستم‌های دفاعی، اقدام‌های لازم را برای تحقق موارد مذکور به عمل آورد:
- ۱- تقویت مؤلفه‌های بنیه دفاعی با تأکید بر مدرن‌سازی و هوشمندسازی تجهیزات، ارتقاء منابع انسانی و سیستم‌های فرماندهی (C4I).
- ۲- ارتقاء فناوری‌های نوین و هوشمند و سیستم‌های اطلاعاتی در به کارگیری سامانه‌های دفاعی به ویژه ساماندهی الکترونیکی، هوافضا، دریایی و پدافند هوایی.
- ۳- بهینه‌سازی و بهبود ساختارهای چابک و پاسخگو در دفاع ملی.
- ۴- ارتقاء حضور و سهم نیروهای مردمی در استقرار امنیت و دفاع از کشور و به کارگیری متقابل و بهینه از امکانات و توان منابع انسانی.
- ۵- نوسازی و بازسازی و بهبود صنایع دفاعی با نگرش به سامانه و فرآیندهای صنعتی نوین.

۳۲-۵- ماده (۱۲۵) از این نظر که اقدام باید با اذن فرماندهی کل قوا باشد مغایر بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۲-۶- جزء (۲) بند (و) ماده (۱۴۸) مغایر بندهای ۱ و ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۲-۷- واگذاری تصویب دستورالعمل‌ها به هیأت وزیران در ماده (۱۵۵) بدون نظر موافق مقام معظم رهبری مغایر اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۳۲-۸- با توجه به بندهای (۱۶) و (۱۷) سیاست‌های کلی برنامه چهارم حذف ماده (۲۱۵) لایحه دولت مغایر اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۳۳- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۵)

→ ۶- ارتقاء ابتکار عمل و توان مقابله مؤثر در برابر تهدیدها و حفاظت از منافع ملی، منابع حیاتی و انقلاب اسلامی ایران.
۷- ارتقاء و افزایش سطح دانش و مهارت نیروهای مسلح، به صورت کمی و کیفی.
۸- ارتقاء سطح آموزش، تحقیقات، فناوری در بخش دفاع و گسترش همکاری‌ها با مراکز علمی دانشگاهی داخلی و خارجی.

۹- حضور و استقرار متناسب با تهدیدها در حوزه‌های آبی کشور (خلیج فارس، دریای عمان و دریای خزر).
۱۰- ارتقاء منزلت اجتماعی و معیشت کارکنان نیروهای مسلح.

۱۱- رعایت اصول پدافند غیرعامل در طراحی و اجرای طرح‌های حساس و مهم و یا در دست مطالعه و نیز تأسیسات زیربنایی و ساختمانی حساس و شریان‌های اصلی و حیاتی کشور و آموزش عمومی مردم توسط دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۱۶۵) این قانون، به منظور پیشگیری و کاهش مخاطرات ناشی از سوانح غیرطبیعی. آیین‌نامه‌های اجرایی این ماده ظرف مدت دو ماه از تصویب این قانون، توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۱. ماده ۱۲۵- به وزارت کشور اجازه داده می‌شود از طریق نیروی انتظامی نسبت به اعطای مجوز فعالیت به متقاضیان تشکیل مؤسسات غیردولتی خدمات حفاظتی و مراقبتی و واگذاری بخشی از خدمات انتظامی و حفاظتی به مؤسسات مذکور با حفظ کنترل و نظارت دقیق براساس آیین‌نامه اجرایی که به پیشنهاد وزارت کشور و تأیید فرماندهی کل نیروهای مسلح به تصویب شورای امنیت کشور می‌رسد، اقدام نماید.

۲. جزء ۲ بند و - مجموع استخدام‌های جدید در بخش‌های دولتی در چارچوب جدول شماره (۹) این قانون از پنجاه درصد (۵۰٪) کل تعداد کارکنانی که از خدمت خارج می‌شوند تجاوز نکند.

۳. ماده ۱۵۵- وزارتخانه‌های دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و کشور موظفند در چارچوب تدابیر فرمانده معظم کل نیروهای مسلح، دستورالعمل‌های لازم برای اجرای احکام این فصل را برای نیروهای نظامی و انتظامی تهیه و پس از تصویب هیأت وزیران جهت اجرا به واحدهای ذی ربط ابلاغ نمایند.

۴. برای اطلاع از متن ماده لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره ششم سال چهارم، نشر دادگستر، ۱۳۸۴، صص ۵۶۸-۵۶۹.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند شصت و دوم.

۳۴- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۱۰۷ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

ذیل تبصره (۱) بند (ج) ماده (۳) به دلیل تفویض امر تدوین آیین‌نامه نیروهای مسلح به هیأت وزیران، مغایر بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۵- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۴۳ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۷ کل کشور مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه مجمع محترم تشخیص مصلحت نظام پیرو ابلاغیه مورخ ۱۳۸۴/۶/۱۵ مقام معظم رهبری، برحسب نظارت تفویض شده از طرف معظم‌له، طی نامه شماره ۵۳۷۶۴/۰۱۰۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۹ اعلام داشته، به لایحه مذکور رسیدگی کرده و مواردی را خلاف اصول سیاست‌های کلی نظام تشخیص داده که قهراً مغایر بند ۱ اصل ۱۱۰ قانون اساسی است.

۳۶- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۵۸۲۵ مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۸۷/۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق تبصره (۲) الحاقی ذیل ماده (۶)، از این جهت که شامل دستگاه‌های زیرنظر مقام معظم رهبری (مدظله) نیز می‌شود مغایر بند ۴ اصل ۱۱۰ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۳۷- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۵۶۶۹ مورخ ۱۳۸۷/۲/۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۷/۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۴) اطلاق مجازات‌های پیش‌بینی شده از حیث تناسب بین جرم و مجازات و

۱. تبصره ۱ بند (ج) ماده ۳- خرید خدمات مالی، فنی، مهندسی و مدیریتی از بنگاه‌های بخش‌های غیردولتی در فعالیت‌های گروه سه ماده (۲) این قانون به شرط حفظ مالکیت صد در صد (۱۰۰٪) دولت طبق آیین‌نامه‌ای که ظرف شش ماه به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، مجاز است.

آیین‌نامه مربوط به کالاها و خدمات نظامی، انتظامی و امنیتی نیروهای مسلح و امنیتی به پیشنهاد وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و تصویب هیأت وزیران با تنفیذ فرماندهی کل نیروهای مسلح مجری خواهد بود.

۲. تبصره (۲) الحاقی ذیل ماده (۶) به شرح زیر اصلاح شد:

تبصره ۲- مطالبه و ملاحظه اسناد سری و فوق سری و بازرسی از محل‌های سری یا فوق سری دستگاه‌های مشمول بازرسی مندرج در ماده (۲) این قانون، منوط به اجازه کتبی و صریح رئیس قوه قضائیه می‌باشد.

تعیین مجازات حبس در همه موارد خلاف سیاست‌های کلی قضایی است و در نتیجه مغایر بند ۱ اصل ۱۱۰ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۳۸- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۸۸ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳۹- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یک هزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

ماده (۲۹) موضوع ماده الحاقی (۱) تبصره‌های (۱) و (۲) این ماده، مغایر اصول ۸۸، ۸۹ و بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۴۰- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۰۸۸۱ مورخ ۸۷/۱۲/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نظارت بر ذبح و صید مصوب ۱۳۸۷/۱۱/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق مواد (۷) و (۸) از این جهت که بدون اذن، نماینده ولی فقیه را موظف به اموری

۱. ماده ۴- متن ذیل جایگزین ماده (۶) می‌شود:

ماده ۶- هر کس بدون کسب مجوز از شهرداری و برخلاف مقررات این قانون مرتکب قطع درخت شود و یا موجبات از بین رفتن درختان مشمول این قانون را فراهم سازد به حبس تعزیری از یک ماه تا شش ماه و پرداخت جزای نقدی برحسب نوع، محیط، سن و موقعیت درخت از یک میلیون تا ده میلیون ریال علاوه بر پرداخت عوارض شهرداری مربوط به قطع درخت محکوم خواهد شد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند شصت و یکم.

۳. ماده ۲۹- ماده ذیل به آیین‌نامه داخلی الحاق می‌شود:

ماده الحاقی ۱- هرگاه حداقل ده نفر از نمایندگان و یا هرکدام از کمیسیون‌ها، عدم رعایت شئونات و نقض یا استنکاف از اجراء قانون یا اجراء ناقص قانون توسط رئیس‌جمهور و یا وزیر و یا مسئولین دستگاه‌های زیرمجموعه آنان را اعلام نمایند، موضوع بلافاصله از طریق هیأت رئیسه جهت رسیدگی به کمیسیون ذی‌ربط ارجاع می‌گردد. کمیسیون حداکثر ظرف مدت ده روز با دعوت از رئیس‌جمهور یا نماینده تام‌الاختیار ایشان یا وزیر و همچنین تمام یا تعدادی از نمایندگان متقاضی، موضوع را رسیدگی و با اظهارنظر صریح، گزارش خود را برای قرائت در مجلس به هیأت‌رئیس ارسال می‌نماید.

تبصره ۱- بلافاصله بعد از قرائت گزارش در صحن مجلس، نسبت به گزارش کمیسیون نظرخواهی می‌شود. چنانچه رأی مجلس بر احراز تخلف باشد این گزارش توسط رئیس مجلس به آنان ابلاغ و جهت رسیدگی به قوه قضائیه و سایر مراجع ذی‌صلاح ارسال می‌شود تا خارج از نوبت و بدون تشریفات دادرسی رسیدگی نمایند.

تبصره ۲- در صورتی که مجلس در مورد رئیس‌جمهور یا هر یک از وزیران سه نوبت رأی به احراز تخلف دهد، رأی سوم مجلس به منزله درخواست استیضاح مسئول مربوطه می‌باشد که براساس آیین‌نامه داخلی اجراء خواهد شد و رأی دهندگان به منزله درخواست کنندگان استیضاح خواهند بود.

می‌کند مغایر اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۱- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۷۵۸ مورخ ۸۸/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی: در جزء (۱-۶) ماده (۳)، «اعلام مغایرت قوانین و مقررات با سیاست‌های کلی نظام... به مجمع تشخیص مصلحت نظام»، مغایر اصول ۱۱۰ و ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

ب - نظرات تفسیری

- ۱- نظریه تفسیری شماره ۱۹۸۵ و ۱۹-مورخ ۱۳۶۰/۲/۸ شورای نگهبان: نصب رئیس شهربانی کل کشور به عنوان فرماندهی نیروهای مسلح براساس اصل ۱۱۰ موجه نیست و وظایفی که برای فرمانده نیروهای مسلح در این اصل معین شده، شامل آن نمی‌شود.
- ۲- نظریه تفسیری شماره ۴۰۹۰ مورخ ۱۳۶۰/۱۲/۲۰ شورای نگهبان: استنباط آن ستاد مندرج در بند ۶ نامه فوق‌الذکر مورد تأیید اکثریت شورای نگهبان قرار نگرفت.

۱. ماده ۷- حوزه نمایندگی ولی فقیه در سازمان دامپزشکی برای اجراء دقیق این قانون موظف به انجام اقدامات زیر است:

الف - آموزش و تعیین صلاحیت و وظایف و به‌کارگیری ناظران شرعی و ارزیابی عملکرد آنان در دوره‌های زمانی.

ب - تعیین صلاحیت ذابحین و صیادان و ارتقاء سطح آموزشی مرتبط با وظایف آنان.

ج - تعیین ضوابط مربوط به نحوه استفاده حلال از اجزاء حیوانات حرام گوشت و منافع محله اجزای حرام حیوانات حلال گوشت و آبریان حرام وفق فتاوی مقام معظم رهبری و مراجع عظام تقلید و فقه اهل سنت (در جاهایی که طبق قانون باید فقه اهل سنت رعایت شود) برای داخل و خارج از کشور.

ماده ۸- ناظران شرعی در حکم ضابطین قضایی محسوب گردیده و موظفند از موارد خلاف شرع موضوع این قانون جلوگیری نموده و مراتب را جهت رسیدگی به مراجع صالح قضایی از طریق دفاتر نمایندگی ولی فقیه در سازمان دامپزشکی ابلاغ و اجراء نمایند.

۲. جزء ۱-۶ ماده ۳- اعلام قوانین و مقررات مغایر با سیاست‌های کلی نظام که توسط رهبری ابلاغ شده یا می‌شود به مجمع تشخیص مصلحت نظام و هیأت رئیسه مجلس جهت پیگیری و اصلاح.

اصل یکصد و یازدهم

مصوب ۱۳۶۸: هرگاه رهبر از انجام وظایف قانونی خود ناتوان شود، یا فاقد یکی از شرایط مذکور در اصول پنجم و یکصد و نهم گردد، یا معلوم شود از آغاز فاقد بعضی از شرایط بوده است، از مقام خود برکنار خواهد شد.

تشخیص این امر به عهده خبرگان مذکور در اصل یکصد و هشتم می‌باشد. در صورت فوق یا کناره‌گیری یا عزل رهبر، خبرگان موظفند در اسرع وقت نسبت به تعیین و معرفی رهبر جدید اقدام نمایند. تا هنگام معرفی رهبر، شورایی مرکب از رئیس‌جمهور، رئیس قوه قضائیه و یکی از فقهای شورای نگهبان به انتخاب مجمع تشخیص مصلحت نظام، همه وظایف رهبری را به طور موقت به عهده می‌گیرد و چنانچه در این مدت یکی از آنان به هر دلیل نتواند انجام وظیفه نماید، فرد دیگری به انتخاب مجمع، با حفظ اکثریت فقها در شورا، به جای وی منصوب می‌گردد.

این شورا در خصوص وظایف بندهای ۱ و ۳ و ۵ و ۱۰ و قسمت‌های (د) و (ه) و (و) بند ۶ اصل یکصد و دهم، پس از تصویب سه‌چهارم اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام اقدام می‌کند. هرگاه رهبر بر اثر بیماری یا حادثه دیگری موقتاً از انجام وظایف رهبری ناتوان شود، در این مدت شورای مذکور در این اصل وظایف او را عهده‌دار خواهد بود.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): هرگاه رهبر یا یکی از اعضای شورای رهبر یا یکی از اعضای شورای رهبری از انجام وظایف قانونی رهبری ناتوان شود یا فاقد یکی از شرایط مذکور در اصل یکصد و نهم گردد از مقام خود برکنار خواهد شد. تشخیص این امر به عهده خبرگان مذکور در اصل یکصد و هشتم است. مقررات تشکیل خبرگان برای رسیدگی و عمل به این اصل در اولین اجلاس خبرگان تعیین می‌شود.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۹۳۲۶ مورخ ۱۳۶۲/۵/۱۲ شورای نگهبان:

تشخیص مغایرت و عدم مغایرت مصوبات مجلس خبرگان با شورای نگهبان نیست ولی علی‌الاصول که همه نهادها رعایت قانون اساسی را می‌نمایند ماده ۱۸ مصوبه مجلس خبرگان به اصل ۱۱۱ قانون اساسی ارتباط ندارد و مصوبات مجلس خبرگان خارج از محدوده این اصل و اصول دیگر قانون اساسی اعتبار قانونی ندارد.

۲- نظریه تفسیری شماره ۹۳۳۳ مورخ ۱۳۶۲/۵/۱۸ شورای نگهبان:

مستفاد از اصل ۱۱۱ قانون اساسی این است که مقررات تشکیل خبرگان برای رسیدگی و عمل به این اصل به عهده مجلس خبرگان است و تعیین آن در اولین اجلاسیه مربوط به دستور اولین اجلاسیه می‌باشد بنابراین تغییر و هرگونه اصلاح لازم از طرف مجلس خبرگان در مقررات مذکور از لحاظ قانون اساسی بلامانع است.

اصل یکصد و دوازدهم

مصوب ۱۳۶۸: مجمع تشخیص مصلحت نظام برای تشخیص مصلحت در مواردی که مصوبه مجلس شورای اسلامی را شورای نگهبان خلاف موازین شرع و یا قانون اساسی بداند و مجلس با در نظر گرفتن مصلحت نظام نظر شورای نگهبان را تأمین نکند و مشاوره در اموری که رهبری به آنان ارجاع می‌دهد و سایر وظایفی که در این قانون ذکر شده است به دستور رهبری تشکیل می‌شود. اعضای ثابت و متغیر این مجمع را مقام رهبری تعیین می‌نماید. مقررات مربوط به مجمع توسط خود اعضا تهیه و تصویب و به تأیید مقام رهبری خواهد رسید.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): رهبر یا اعضای شورای رهبری در برابر قوانین با سایر افراد کشور مساوی هستند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۴۲۶۶ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی غیرقابل تجدیدنظر بودن احکام صادره هیأت‌های هفت نفره و ستاد مرکزی آن در مورد اراضی کشت موقت در مراجع قضایی و ملغی شدن احکام صادره مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی: با توجه به بازنگری در قانون اساسی و تصویب اصل ۱۱۲ تصمیم‌گیری در موارد ضرورت‌ها و عناوین ثانویه منحصرأ در صلاحیت مجمع تشخیص مصلحت نظام است و بدین لحاظ ماده واحده خلاف اصل ۱۱۲ قانون اساسی نیز می‌باشد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۲۸۵ مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۴ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱. ماده واحده - آراء ستاد مرکزی و هیأت‌های هفت نفره زمین که طبق قانون خاص کشت موقت و تبصره‌های آن که به حکم ضرورت به تصویب مجلس شورای اسلامی و مجمع تشخیص مصلحت نظام رسیده است صادر شده است قطعی و لازم‌الاجرا محسوب و غیرقابل تجدیدنظر توسط محاکم قضایی می‌باشد، و کلیه آراء صادره مربوط به قانون کشت موقت و آیین‌نامه اجرایی آن توسط مراجع مختلف قضایی از جمله دیوان عدالت اداری علیه آراء هیأت‌های هفت نفره واگذاری زمین و ستاد مرکزی آن در خصوص اجرای قانون مزبور بلا اثر و کان‌لم‌لکن تلقی می‌شود.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل نهم، بند یکم.

۳- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۳۶۴ مورخ ۱۳۷۵/۲/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح ممنوعیت استعمال دخانیات مصوب ۱۳۷۵/۲/۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۴- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۳۹۵ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی:

۴-۱- بند ۲ ماده ۴ مغایر اصول ۷۵ و ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴-۲- اطلاق بند ۳ ماده ۴ مغایر اصل ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۵- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

۵-۱- در ماده ۱۸۷ عبارت «تنها در مورد اختلاف» خلاف آیین‌نامه مجمع تشخیص مصلحت نظام که به تأیید مقام معظم رهبری رسیده، می‌باشد و خلاف اطلاق ذیل اصل ۱۱۲ قانون اساسی است.^(۴)

۵-۲- ماده ۱۸۷ از این نظر که در صورت عدم توافق و یا عدم تأمین مجدد نظر شورای نگهبان، رئیس مجلس مصوبه را به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال می‌دارد خلاف اصل ۱۱۲ قانون اساسی است و باید مطابق این اصل در صورتی که در نهایت مجلس رأی دهد که با در نظر گرفتن مصلحت نظام نظر شورای نگهبان را تأمین نمی‌کند مصوبه به مجمع تشخیص مصلحت نظام فرستاده شود.^(۵)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و پنجم، بند هشتاد و سوم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و پنجم، بند هشتاد و هفتم.

۳. ماده ۴- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است به منظور حمایت از شرکت‌های ایرانی و افزایش توان تولید و ارائه خدمات موضوع این قانون نسبت به موارد زیر اقدام نماید. ۱- ... ۳- افتتاح حساب ارزی و نیز صدور اجازه استفاده مستقیم از ارزی که توسط مؤسسات و شرکت‌های مهندسی مشاور یا پیمانکاری ساختمانی تأسیساتی، تجهیزاتی، بازرسی فنی داخلی در پیمان‌ها و قراردادهای ارزی یا ارزی ریالی مربوط، اعم از پیمان‌ها و قراردادهای بخش دولتی یا غیردولتی حاصل می‌شود.

۴. ماده ۱۸۷- پس از بررسی گزارش کمیسیون که در آن نظر شورای نگهبان ملحوظ شده است و رأی‌گیری نسبت به آن، مصوبه مجدداً به شورای نگهبان ارسال می‌شود. اگر این مصوبه هنوز وافی به نظرات شورای نگهبان نباشد، مجدداً در مجلس مطرح می‌گردد، در صورت عدم توافق و یا عدم تأمین مجدد نظر شورای نگهبان، رئیس مجلس مصوبه مذکور را به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال می‌دارد. مجمع موظف است تنها در موارد اختلاف، اظهار نظر قطعی نموده و گزارش آن را جهت طی مراحل بعدی به رئیس مجلس اعلام نماید.

۵. همان.

۶- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی: ماده ۱۸۹ از این جهت که مخالف مواد ۲۸ و ۲۹ مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام مصوب ۱۳۷۶ می‌باشد با توجه به نظریه تفسیری شورای نگهبان به شماره ۵۳۱۸ مورخ ۷۲/۷/۱۶ خلاف اصل ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح لایحه قانونی راجع به تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۸- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۶۵۸ مورخ ۱۳۸۰/۸/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح سه فوریتی الحاق یک تبصره به ماده (۵۲) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸ مصوب ۱۳۸۰/۸/۲۹ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۹- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۵۶۸ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱۰- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۱. ماده ۱۸۹- درآمدها و وجوه حاصل از اجرای قانون مبارزه با مواد مخدر و فعالیت‌های مبارزه با مواد مخدر به درآمد عمومی واریز خواهد شد. اعتبار مورد نیاز برای مبارزه با مواد مخدر به پیشنهاد ستاد مذکور در قالب لوایح بودجه سنواتی منظور می‌گردد تا براساس موافقتنامه‌های متبادله با سازمان برنامه و بودجه در اختیار دستگاه‌های مجری قرار گرفته و هزینه گردد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند بیست و سوم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند بیست و دوم. و اصل هفتاد و پنجم، بند یکصد و سی و چهارم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند چهل و هفتم.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و یکم، بند چهارم.

۱۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۰۳ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۰ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۴/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۹۴) موضوع ماده (۳۲) مصوبه عبارت «کلیه قوانین» شامل همه قوانین مصوب مجمع تشخیص مصلحت نیز می‌شود، لذا این ماده از این جهت مغایر اصل ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۵۸۱ مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۷/۱۳ مجلس شورای اسلامی: اطلاق ماده (۱۴) از این جهت که شامل مواردی می‌شود که مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام را توسعه می‌دهد مغایر اصل ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۲۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نظام صنفی کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی: ماده (۷۳) که مصوبات لازم‌الاجرای مجمع تشخیص مصلحت را لغو می‌کند مغایر اصل ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۴- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی: اطلاق بند (ی) ماده (۳) از این نظر که شامل مصوبات مجمع تشخیص مصلحت هم

۱. ماده ۳۲- ماده (۹۴) قانون مذکور به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۹۴- کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون ملغی است.

۲. ماده ۱۴- دولت مکلف است در صورت وجود تقاضا و طرح مصوب از سال ۱۳۸۳ برای مدت ده سال همه ساله تا ده درصد (۱۰٪) از مجوزهای استفاده از منابع مالی خارجی (فاینانس) مذکور در برنامه‌های توسعه یا قوانین بودجه سالانه را به اجرای طرح‌های جامع توسعه میراث فرهنگی و گردشگری استانی و ملی و ایجاد تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی از جمله مراکز اقامتی و پذیرایی، خدمات حمل و نقل و سایر طرح‌های مرتبط، توسط بخش‌های غیردولتی اختصاص دهد. شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری مرجع قانونی تصویب طرح‌های مذکور خواهد بود.

۳. ماده ۷۳- از زمان لازم‌الاجرا شدن این قانون، رسیدگی به تخلفات افراد صنفی و تعیین جریمه‌های آنها تنها به موجب احکام این قانون صورت خواهد پذیرفت. قوانین و مقررات مغایر با این قانون از جمله مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام در خصوص تعزیرات حکومتی مربوط به اصناف و واحدهای صنفی موضوع این قانون لغو می‌گردد.

می‌شود مغایر اصل ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۵- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۵۶۷۳ مورخ ۱۳۸۵/۳/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح توسعه محدوده منطقه آزاد ارس مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۵/۲/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه تبصره‌های (۲) و (۳) بند (۲) ماده واحده اصلاحیه این قانون که از سوی شورای نگهبان خلاف موازین شرع تشخیص داده شده است را مجمع تشخیص مصلحت نظام تجویز کرده است و تجویز مجمع تشخیص مصلحت نظام شامل توسعه مذکور در ماده واحده مصوبه فعلی نمی‌باشد، بدین جهت، مصوبه خلاف موازین شرع و نیز مغایر اصل ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۶- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۶۲۳۴ مورخ ۱۳۸۵/۴/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۵/۳/۳۱ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۱۴) به دلیل تفویض امر حل و فصل اختلافات به انجمن‌های حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان که از وظایف قوه قضائیه است و نیز از جهت عبارت «سایر موارد» که صلاحیت تعزیرات حکومتی را توسعه می‌دهد، مغایر اصل ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. بند (۱) ماده ۳- در دوره زمانی اجرای این قانون کلیه قوانین و مقررات خاص و عام مغایر با این ماده ملغی‌الآثر است و روابط مالی و حقوقی فی‌مابین دولت (وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی) و شرکت ملی نفت ایران در مورد دریافت انواع مالیات‌ها و عوارض صرفاً طبق احکام مقرر در این ماده، قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶ و اصلاحیه‌های بعدی آن و قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا و ارائه‌دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی مصوب ۱۳۸۱ خواهد بود و پرداخت هر مبلغ توسط شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های دولتی تابعه و وابسته به آن طبق مقررات قانونی که پس از تصویب این قانون وضع می‌گردد در بدهکار «حساب دولت» (خزانه داری کل کشور) موضوع بند (ج) این ماده منظور می‌شود.

۲. متن طرح - ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود محدوده فعلی منطقه آزاد ارس را در نقاط مشترک مرزهای جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان، جمهوری نخجوان و جمهوری ارمنستان توسعه دهد. تبصره - هزینه‌های مالی اجرای این قانون از محل درآمد منطقه آزاد تأمین می‌شود.

۳. ماده ۱۴- به منظور تسهیل و تسریع در رسیدگی به تخلفات و در راستای استیفای حقوق مصرف‌کنندگان، انجمن‌های حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان موظفند شکایات واصله از افراد حقیقی و حقوقی را بررسی نموده و نسبت به حل و فصل آن اقدام نموده یا جهت رسیدگی قانونی به سازمان تعزیرات حکومتی ارجاع نمایند. سازمان مذکور موظف است شکایات مربوط به صنوف مشمول قانون نظام صنفی را براساس تخلفات و مجازات‌های مقرر در قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴ و در سایر موارد براساس قوانین و مقررات موضوعه رسیدگی و حکم لازم را صادر و اجرا نماید.

۱۷- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۲۱۶ مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۳۰ شورای نگهبان در خصوص طرح استفساریه جزء (۳) بند (ب) ماده واحده قانون اصلاح تبصره (۲) الحاقی ماده (۷۶) قانون اصلاح مواد (۷۲) و (۷۷) و تبصره ماده (۷۶) قانون تأمین اجتماعی و الحاق دو تبصره به ماده (۷۶) مصوب ۱۳۸۵/۱۰/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه ماده واحده استفساریه جزء (۳) بند (ب) ماده واحده قانون اصلاح تبصره (۲) الحاقی ماده (۷۶) قانون اصلاح مواد (۷۲) و (۷۷) و تبصره ماده (۷۶) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴ و الحاق دو تبصره به ماده (۷۶) مصوب ۱۳۷۱ مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام می‌باشد و براساس نظر تفسیری شورای نگهبان به شماره ۴۵۷۵ مورخ ۱۳۷۲/۳/۳، تفسیر مصوبات آن مجمع برعهده خود مجمع است، لذا مصوبه مذکور مغایر با اصل ۱۱۲ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۱)

۱۸- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱۹- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۶۶۳ مورخ ۸۸/۳/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی - مصوب ۱۳۷۲ مصوب بیستم اردیبهشت ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

چون اصل ماده (۲۸) مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام می‌باشد، الحاق تبصره از این جهت که موجب توسعه آن مصوبه می‌شود، علاوه بر اینکه ایراد این شورا در خصوص مصوبه مذکور بر این مصوبه وارد است مغایر اصل ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. متن طرح - موضوع استفساریه:

ماده واحده - آیا عبارت «از تاریخ تصویب این قانون هر سال یک سال افزایش خواهد یافت» به بیمه‌شدگانی که تا قبل از تاریخ تصویب این قانون با تأمین اجتماعی قرارداد داشته‌اند تسری دارد یا این که شامل کسانی است که از تاریخ تصویب این قانون شروع به انعقاد قرارداد با سازمان تأمین اجتماعی می‌نمایند؟ نظر مجلس: از آنجا که حکم قانون عطف به ماسبق نمی‌شود برقراری مستمری بازنشستگی کسانی که تا قبل از لازم‌الاجراء شدن این قانون با تأمین اجتماعی قرارداد داشته‌اند مشمول مقررات قانون زمان انعقاد قرارداد بوده و مشمول مقررات بند (۳) قسمت (ب) این قانون نمی‌شود.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل نود و یکم، بند یکم.

۳. ماده ۱- یک تبصره به شرح زیر به ماده (۲۸) الحاقی قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸ الحاق می‌گردد:
تبصره - حکم مذکور در این ماده شامل شعب و نمایندگی مؤسسات خارجی و مؤسسات کارگزاری بیمه خارجی نیز خواهد بود.

۲۰- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۶۶۲ مورخ ۸۸/۳/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه پیشگیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۸۸/۲/۹ مجلس شورای اسلامی:

حذف و یا ادغام ستاد مبارزه با مواد مخدر در صدر ماده (۴) و نیز واگذاری وظایف و اختیارات آن به عهده سازمان پیشگیری از وقوع جرم، مغایر اصل ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۱- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۳۰۷۳ مورخ ۸۸/۳/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح ماده (۳۳) اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور مصوب ۱۳۸۶ مصوب جلسه مورخ پنجم خرداد ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی: از آنجا که طرح اصلاح ماده (۳۳) اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور، در تاریخ ۱۳۸۲/۲/۲۱ به تصویب مجلس محترم شورای اسلامی رسیده و در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۳/۱ شورای نگهبان مورد ایراد این شورا قرار گرفته و مراتب طی نامه شماره ۸۲/۳۰/۳۱۲۶ مورخ ۱۳۸۲/۳/۸ به مجلس شورای اسلامی اعلام گردیده است، و نهایتاً موضوع به مجمع محترم تشخیص مصلحت نظام ارجاع و پس از بحث و بررسی در جلسه مورخ ۱۳۸۶/۴/۹ با اصلاحات قابل توجهی به تصویب آن مجمع محترم رسیده است، از این جهت بندهای (الف)، (ب) و (ج) این مصوبه، به لحاظ مغایرت‌هایی که با قانون مذکور دارد مغایر اصل ۱۱۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. برای نظارت و اجراء دقیق مصوبات شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم، کمک به پیشبرد راهبردها و سیاست‌ها و برنامه‌های ملی و منطقه‌ای پیشگیری، مطالعه و پژوهش در حوزه‌های راهبردی پیشگیری، با ادغام ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز و ستاد مبارزه با مواد مخدر و با استفاده از امکانات فعلی آنها و قوه قضائیه، سازمان پیشگیری از وقوع جرم با وظایف زیر در قوه قضائیه تشکیل می‌شود: ۱- ...

۲. ماده واحده - ماده (۳۳) و تبصره‌های (۲) و (۵) آن به شرح زیر اصلاح شد:
الف - در ماده (۳۳) عبارت «هیأت سه نفره» به عبارت «هیأت پنج نفره» اصلاح و عبارت «مدیر امور اراضی استان، رئیس دستگاه اجرایی صادرکننده موافقت اصولی و پروانه بهره‌برداری یا نماینده تام‌الختیار وی (حسب مورد)» بعد از عبارت «مدیر کل منابع طبیعی» اضافه شد.

ب - تبصره (۲) ماده (۳۳) به شرح زیر اصلاح گردید:

تبصره ۲- کلیه واگذاری‌های صورت گرفته به اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی بعد از سال ۱۳۶۵ که منجر به صدور سند قطعی گردیده است... به موجب درخواست و اقامه دعوی از سوی وزارت جهاد کشاورزی در شعبه یا شعب ویژه‌ای که توسط قوه قضائیه در مرکز به همین منظور تشکیل می‌گردد بدون اخذ هزینه دادرسی، رسیدگی و نسبت به فسخ واگذاری و تبدیل آن به اجاره، تمدید و تعیین مهلت برای اجراء طرح یا دریافت بهای روز اراضی و واریز به حساب درآمد عمومی و یا استرداد زمین با توافق طرفین تصمیم‌گیری و رأی صادر می‌نماید...

ج - در تبصره (۵) ماده (۳۳) قبل از عبارت «اراضی موضوع تبصره (۴) ماده (۳۱)» عبارت «اراضی مندرج در ذیل ماده (۲) آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی واگذاری و احیاء اراضی در جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب و» اضافه شد.

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۴۵۷۵ مورخ ۱۳۷۲/۳/۳ شورای نگهبان:

۱- مجمع تشخیص مصلحت نظام نمی‌تواند مستقلاً در مواد قانونی مصوبه خود تجدید نظر کند.

۲- تفسیر مواد قانونی مصوب مجمع در محدوده تبیین مراد با مجمع است. اما اگر مجمع در مقام توسعه و تضییق مصوبه خود باشد مستقلاً نمی‌تواند اقدام نماید.

۳- مطابق اصل چهارم قانون اساسی مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام نمی‌تواند خلاف موازین شرع باشد و در مقام تعارض نسبت به اصل قانون اساسی مورد نظر مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان (موضوع صدر اصل ۱۱۲) و همچنین نسبت به سایر قوانین و مقررات دیگر کشور مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام حاکم است.

۲- نظریه تفسیری شماره ۴۸۷۲ مورخ ۱۳۷۲/۴/۲۰ شورای نگهبان:

منظور از «خلاف موازین شرع» آنست که نه با احکام اولیه شرع سازگار باشد و نه با احکام عناوین ثانویه و در این رابطه صدر اصل ۱۱۲ به مجمع تشخیص مصلحت تنها اجازه تعیین تکلیف به لحاظ عناوین ثانویه را داده است.

۳- نظریه تفسیری شماره ۵۳۱۸ مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۴ شورای نگهبان:

هیچ یک از مراجع قانونگذاری حق رد و ابطال و نقض و فسخ مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام را ندارد اما در صورتی که مصوبه مجمع مصلحت مربوط به اختلاف نظر شورای نگهبان و مجلس شورای اسلامی بود مجلس پس از گذشت زمان معتدّب که تغییر مصلحت موجه باشد حق طرح و تصویب قانون مغایر را دارد. و در مواردی که موضوع به عنوان معضل از طرف مقام معظم رهبری به مجمع ارسال شده باشد در صورت استعلام از مقام رهبری و عدم مخالفت معظم‌له موضوع قابل طرح در مجلس شورای اسلامی می‌باشد.

۴- نظریه تفسیری شماره ۸۳/۳۰/۷۵۴۷ مورخ ۱۳۸۳/۳/۱۶ شورای نگهبان:

مستفاد از اصل ۱۱۲ قانون اساسی این است که مجمع تشخیص مصلحت نظام حق تشخیص مصلحت در مصوبه‌ای از مجلس شورای اسلامی را دارد که شورای نگهبان در مورد آن اعلام نظر نموده باشد و تمام یا قسمتی از آن را خلاف شرع یا مغایر قانون اساسی

بداند هرگاه شورای نگهبان قسمتی از مصوبه‌ای را مبهم دانسته و از مجلس شورای اسلامی خواستار بیان مراد خود از آن قسمت شده باشد تا پس از آن اعلام نظر کند قبل از تبیین مراد و اعلام نظر شورای نگهبان درباره آن مجمع تشخیص مصلحت نظام حق بررسی و اعلام تشخیص مصلحت در موارد خلاف را ندارد.

اصل یکصد و سیزدهم

مصوب ۱۳۳۸: پس از مقام رهبری رئیس‌جمهور عالی‌ترین مقام رسمی کشور است و مسئولیت اجرای قانون اساسی و ریاست قوه مجریه را جز در اموری که مستقیماً به رهبری مربوط می‌شود، بر عهده دارد.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): پس از مقام رهبری رئیس‌جمهور عالی‌ترین مقام رسمی کشور است و مسئولیت اجرای قانون اساسی و تنظیم روابط قوای سه‌گانه و ریاست قوه مجریه را جز در اموری که مستقیماً به رهبری مربوط می‌شود، بر عهده دارد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره م/۴۰/ ص مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اداره صدا و سیماي جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی دهم آذرماه ۱۳۵۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اداره سازمان صدا و سیماي جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی: تعیین سه نفر از اعضای هیأت دولت توسط رئیس‌جمهوری موضوع بند(ب) ماده ۳ چون خارج از وظایف و اختیارات این مقام می‌باشد مغایر اصل ۱۱۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی: ۱-۳ چون ظاهر ماده ۱، استقلال هیأت مذکور در مقام عمل است، لذا اصل تشکیل چنین هیأتی خلاف اصل ۱۱۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. رک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند یکم.

۲. بند(ب) ماده ۳- سه نفر از اعضای هیأت دولت به انتخاب رئیس‌جمهوری.

۳. ماده ۱- متن زیر و تبصره ذیل آن به انتهای ماده(۱۳) اضافه می‌شود:

رئیس‌جمهور می‌تواند وظایف مربوط به نظارت، کسب اطلاعات، بازرسی، پیگیری و بررسی را از طریق هیأتی متشکل از افراد صاحب نظر در امور حقوقی و اجرایی به نام هیأت پیگیری و نظارت بر اجرای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، انجام دهد. کلیه دستگاه‌های حکومتی موظفند با هیأت منصوب از سوی رئیس‌جمهور همکاری لازم را نموده و به مکاتبات هیأت در ارتباط با قانون اساسی و چگونگی اجرا یا نقض آن در اسرع وقت مناسب، حداکثر ظرف مدت دو ماه از تاریخ وصول، پاسخ لازم را همراه با توضیحات کافی ارائه داده و کلیه اطلاعات، اسناد و مدارک درخواست شده را در اختیار هیأت قرار دهند و امکان بازرسی را فراهم نمایند.

۲-۳. ر.ک: نظریه بند سی و نهم، ذیل اصل پنجاه و هفتم.

۴- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۰/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۱)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۴۶۸ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۸ شورای نگهبان:

رئیس‌جمهور با توجه به اصل ۱۱۳ حق اخطار و تذکر را دارد و منافات با بند ۳ اصل ۱۵۶ ندارد.

۲- نظریه تفسیری شماره ۴۲۱۴ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۱ شورای نگهبان:

آنچه از اصل ۱۱۳ و ۱۲۱ در رابطه با اصول متعدد و مکرر قانون اساسی استفاده می‌شود رئیس‌جمهور پاسدار مذهب رسمی کشور و نظام جمهوری اسلامی است و مسئولیت اجرای قانون اساسی و تنظیم روابط قوای سه‌گانه و ریاست قوه مجریه را جز در اموری که مستقیماً برهبری مربوط می‌شود بر عهده دارد، در رابطه با این وظایف و مسئولیت‌ها می‌تواند از مقامات مسئول اجرایی و قضایی و نظامی توضیحات رسمی بخواهد و مقامات مذکور موظفند توضیحات لازم را در اختیار ریاست جمهوری بگذارند، بدیهی است رئیس‌جمهوری موظف است چنانچه جریانی را مخالف مذهب رسمی کشور و نظام جمهوری اسلامی و قانون اساسی تشخیص داد اقدامات لازم را معمول دارد. بنابراین تشکیل واحد بازرسی در ریاست جمهوری با قانون اساسی مغایرت دارد.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل نود و یکم، بند یکم.

اصل یکصد و چهاردهم

رئیس‌جمهور برای مدت چهار سال با رأی مستقیم مردم انتخاب می‌شود و انتخاب مجدد او به صورت متوالی تنها برای یک دوره بلامانع است.

- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۳۷۳ مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تجمیع انتخابات دوره هشتم مجلس شورای اسلامی با دوره دهم ریاست جمهوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصت و سوم، بند یکم.

اصل یکصد و پانزدهم

رئیس‌جمهور باید از میان رجال مذهبی و سیاسی که واجد شرایط زیر باشند انتخاب گردد:
ایرانی‌الاصل، تابع ایران، مدیر و مدبر، دارای حسن سابقه و امانت و تقوی، مومن و معتقد به مبانی
جمهوری اسلامی ایران و مذهب رسمی کشور.

۱- نظریه شماره ۲۰۹۷ مورخ ۱۳۶۰/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه انتخاب رئیس‌جمهور
مصوب جلسه روز شنبه سیزدهم تیرماه ۱۳۶۰ کمیسیون امور داخلی مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۳۶۸۱ مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه انتخابات ریاست
جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۴/۳/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

در بند ۷ و ۸ و ۹ ماده ۳۵ و نیز بندهای ۱ تا ۹ ماده ۳۷ هر چند بعضی شرایط و علل
محرومیت به شرایطی مثل حسن سابقه و امانت و تقوی مرتبط می‌باشد لکن علاوه کردن
شرایط یا در نظر گرفتن موانع در کنار شرایط مصرح در اصل ۱۱۵ قانون اساسی با اصل
مذکور مغایرت دارد.^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و دهم، بند یکم.

۲. ماده ۳۵- انتخاب شوندگان هنگام ثبت نام باید دارای شرایط زیر باشند:

۱- ...

۷- اعتقاد و التزام عملی به ولایت فقیه و قانون اساسی.

۸- سلامت جسمی در حد برخورداری از نعمت بینایی و شنوایی و گویایی و توانایی در حد ایفای وظایف
ریاست جمهوری.

۹- عدم محرومیت از حقوق اجتماعی.

ماده ۳۷- اشخاص زیر از داوطلب شدن ریاست جمهوری محروم‌اند:

۱- کسانی که در جهت تحکیم مبانی رژیم سابق نقش مؤثر و فعال داشته‌اند.

۲- مالکان بزرگ که زمین‌های موات را به نام خود ثبت داده‌اند.

۳- وابستگان تشکیلاتی به احزاب، سازمان‌ها و گروه‌هایی که غیرقانونی بودن آنها از طرف مقامات صالحه اعلام
شده است.

۴- کسانی که به جرم اقدام علیه جمهوری اسلامی ایران محکوم شده‌اند.

۵- محکومان به ارتداد به حکم محاکم صالحه قضایی.

۶- مشهوران به فساد و متجاهران به فسق.

۷- معتادین به مواد مخدر.

۸- محکومان به حدود شرعی.

۹- مجبورین و کسانی که به حکم دادگاه مشمول اصل چهل و نهم قانون اساسی باشند.

۳- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۱۷۳ مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح لزوم رسیدگی دقیق به شکایات داوطلبین رد صلاحیت شده در انتخابات مختلف مصوب ۱۳۷۸/۵/۱۳ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان مصوب ۱۳۸۲/۵/۱ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصت و دوم، بند یکم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند چهارم.

اصل یکصد و شانزدهم

نامزدهای ریاست جمهوری باید قبل از شروع انتخابات آمادگی خود را رسماً اعلام کنند. نحوه برگزاری انتخاب رئیس جمهوری را قانون معین می کند.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و هفدهم

رئیس‌جمهور با اکثریت مطلق آراء شرکت‌کنندگان، انتخاب می‌شود، ولی هرگاه در دوره نخست هیچ‌یک از نامزدها چنین اکثریتی بدست نیاورد، روز جمعه هفته بعد برای بار دوم رأی گرفته می‌شود. در دور دوم تنها دو نفر از نامزدها که در دور نخست آراء بیشتری داشته‌اند شرکت می‌کنند، ولی اگر بعضی از نامزدهای دارنده آراء بیشتر، از شرکت در انتخابات منصرف شوند، از میان بقیه، دو نفر که در دور نخست بیش از دیگران رأی داشته‌اند برای انتخاب مجدد معرفی می‌شوند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

- نظریه شماره ۳۸۱ مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۴/۳/۱۳ مجلس شورای اسلامی:
با توجه به اصل ۱۱۷ قانون اساسی که مقرر داشته رأی‌گیری باید در روز جمعه صورت گیرد تبصره ۲ ماده ۲۰ که أخذ رأی را به یکی از روزهای تعطیل رسمی کشور مقید کرده است مغایر با قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۲۷۶۴ مورخ ۱۳۶۴/۴/۵ شورای نگهبان:

در دوره دوم هر یک از دو نفر که اکثریت داشته باشند انتخاب می‌شود. نهایت این است که اگر در قانون انتخابات آراء مربوط به غیر این دو نفر باطل اعلام شود که در این صورت صاحب اکثریت به اکثریت مطلق انتخاب شده است و اگر آراء مربوط به دیگران را هم در جمع آراء به حساب بیاورند به اکثریت نسبی انتخاب شده است و در هر صورت نتیجه واحد است. و فردی که از دو نفر اکثریت دارد منتخب و بعد از آن تجدید انتخابات قانونی نیست.

۱. تبصره ۲ ماده ۲۰- أخذ رأی باید در یکی از روزهای تعطیل رسمی کشور باشد.

اصل یکصد و هجدهم

مسئولیت نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری طبق اصل نود و نهم بر عهده شورای نگهبان است ولی قبل از تشکیل نخستین شورای نگهبان بر عهده انجمن نظارتی است که قانون تعیین می‌کند.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و نوزدهم

انتخاب رئیس‌جمهور جدید باید حداقل یک ماه پیش از پایان دوره ریاست جمهوری قبلی انجام شده باشد و در فاصله انتخاب رئیس‌جمهور جدید و پایان دوره ریاست جمهوری سابق، رئیس‌جمهور پیشین وظایف رئیس‌جمهوری را انجام می‌دهد.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و بیستم

هرگاه در فاصله ده روز پیش از رأی‌گیری یکی از نامزدهایی که صلاحیت او طبق این قانون احراز شده فوت کند، انتخابات به مدت دو هفته به تأخیر می‌افتد. اگر در فاصله دور نخست و دور دوم نیز یکی از دو نفر حائز اکثریت دور نخست فوت کند، انتخابات برای دو هفته تمدید می‌شود.

- نظریه شماره ۳۶۸۱ مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۴/۳/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

در ماده ۱۶ کلمه «تجدید» با اصل ۱۲۰ قانون اساسی که تصریح تمدید دارد مغایر است علاوه این ماده با ماده ۱۵ مفهوماً مبین نیست و به نظر می‌رسد که اصلاح آن لازم باشد.^(۱)

۱. ماده ۱۶- چنانچه در مرحله اول یکی از دو نفر حائز اکثریت فوت نماید و تنها یک نفر در جدول باقی بماند انتخابات پس از گذشت دو هفته تجدید می‌گردد.

اصل یکصد و بیست و یکم

مصوب ۱۳۶۸: رئیس‌جمهور در مجلس شورای اسلامی در جلسه‌ای که با حضور رئیس قوه قضائیه و اعضای شورای نگهبان تشکیل می‌شود به ترتیب زیر سوگند یاد می‌کند و سوگندنامه را امضاء می‌نماید:

«بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم. من به عنوان رئیس‌جمهور در پیشگاه قرآن کریم و در برابر ملت ایران به خداوند قادر متعال سوگند یاد می‌کنم که پاسدار مذهب رسمی و نظام جمهوری اسلامی و قانون اساسی کشور باشم و همه استعداد و صلاحیت خویش را در راه ایفای مسئولیت‌هایی که بر عهده گرفته‌ام به کار گیرم و خود را وقف خدمت به مردم و اعتلای کشور، ترویج دین و اخلاق، پشتیبانی از حق و گسترش عدالت سازم و از هرگونه خودکامگی بپرهیزم و از آزادی و حرمت اشخاص و حقوقی که قانون اساسی برای ملت شناخته است حمایت کنم. در حراست از مرزها و استقلال سیاسی و اقتصادی و فرهنگی کشور از هیچ اقدامی دریغ نورزم و با استعانت از خداوند و پیروی از پیامبر اسلام و ائمه اطهار علیهم‌السلام قدرتی را که ملت به عنوان امانتی مقدس به من سپرده است همچون امینی پارسا و فداکار نگاهدار باشم و آن را به منتخب ملت پس از خود بسپارم.»

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): رئیس‌جمهور در مجلس شورای ملی در جلسه‌ای که با حضور رئیس دیوان عالی کشور و اعضای شورای نگهبان قانون اساسی تشکیل می‌شود به ترتیب زیر سوگند یاد می‌کند و سوگندنامه را امضاء می‌نماید:

«بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم. من به عنوان رئیس‌جمهور در پیشگاه قرآن کریم و در برابر ملت ایران به خداوند قادر متعال سوگند یاد می‌کنم که پاسدار مذهب رسمی و نظام جمهوری اسلامی و قانون اساسی کشور باشم و همه استعداد و صلاحیت خویش را در راه ایفای مسئولیت‌هایی که بر عهده گرفته‌ام به کار گیرم و خود را وقف خدمت به مردم و اعتلای کشور، ترویج دین و اخلاق، پشتیبانی از حق و گسترش عدالت سازم و از هرگونه خودکامگی بپرهیزم و از آزادی و حرمت اشخاص و حقوقی که قانون اساسی برای ملت شناخته است حمایت کنم. در حراست از مرزها و استقلال سیاسی و اقتصادی و فرهنگی کشور از هیچ اقدامی دریغ نورزم و با استعانت از خداوند و پیروی از پیامبر اسلام و ائمه اطهار علیهم‌السلام قدرتی را که ملت به عنوان امانتی مقدس به من سپرده است همچون امینی پارسا و فداکار نگاهدار باشم و آن را به منتخب ملت پس از خود بسپارم.»

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

* بر اساس اسناد موجود، نظری در این خصوص صادر نگردیده است.

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۴۲۱۴ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۱ شورای نگهبان^(۱)

ج - نظرات مشورتی

- نظریه مشورتی شماره ۷۶۰۳ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ شورای نگهبان:

آنچه از عبارت سوگندنامه استفاده می‌شود این است که رئیس‌جمهور باید در تمام اقدامات و وظایف و مسئولیت‌هایی که عهده دارد است حفظ و حراست از مرزها و استقلال سیاسی و اقتصادی کشور و سایر اموری را که در سوگندنامه بیان شده است را مراعات نماید. ولی چنانچه در موردی احراز نماید که امضای او موجب عواقب سوء و بروز خطراتی برای مرزها و سایر مصالح عالیه اسلام و نظام جمهوری اسلامی می‌شود شرعاً باید از امضا خودداری نماید و خودداری او از امضاء حنث قسم نمی‌باشد.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و سیزدهم، نظر تفسیری.

اصل یکصد و بیست و دوم

مصوب ۱۳۶۸: رئیس‌جمهور در حدود اختیارات و وظایفی که به موجب قانون اساسی و یا قوانین عادی به عهده دارد در برابر ملت و رهبر و مجلس شورای اسلامی مسئول است.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): رئیس‌جمهور در حدود اختیارات و وظایف خویش در برابر ملت مسئول است، نحوه رسیدگی به تخلف از این مسئولیت را قانون معین می‌کند.

- نظریه شماره ۷۲۵۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۷۳/۹/۱۵ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتم، بند سوم.

اصل یکصد و بیست و سوم

رئیس‌جمهور موظف است مصوبات مجلس یا نتیجه همه‌پرسی را پس از طی مراحل قانونی و ابلاغ به وی امضاء کند و برای اجرا در اختیار مسئولان بگذارد.

- نظریه شماره ۶۰۶۱ مورخ ۱۳۶۵/۳/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۶۵/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

ماده سیزده، چون مستفاد از اصل ۱۲۳ قانون اساسی این است که امضای رئیس‌جمهور مطلقاً معتبر است و بدون آن قابل اجرا نیست با اصل مذکور مغایرت دارد.^(۱)

۱. ماده ۱۳- رئیس‌جمهور موظف است نتیجه همه‌پرسی را پس از طی مراحل قانونی و ابلاغ به وی ظرف مدت ۵ روز امضا نموده و برای اجرا به مسئولین ابلاغ نماید و در غیر این صورت پس از انقضای مدت نتیجه همه‌پرسی لازم‌الاجرا می‌باشد.

اصل یکصد و بیست و چهارم

مصوب ۱۳۶۸: رئیس‌جمهور می‌تواند برای انجام وظایف قانونی خود معاونانی داشته باشد. معاون اول رئیس‌جمهور با موافقت وی اداره هیأت وزیران و مسئولیت هماهنگی سایر معاونت‌ها را به عهده خواهد داشت.

* اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): رئیس‌جمهور فردی را برای نخست‌وزیری نامزد می‌کند و پس از کسب رأی تمایل از مجلس شورای ملی حکم نخست‌وزیری برای او صادر می‌نماید.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

- نظریه شماره ۳۶۸۴ مورخ ۱۳۷۱/۷/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مصوب ۱۳۷۱/۶/۳۱ مجلس شورای اسلامی:
بند ۲ در رابطه با اصلاح ماده ۵ از این جهت که رئیس سازمان را الزاماً معاون رئیس‌جمهور دانسته است خلاف اصل ۱۲۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۳۵۸۷ مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۸ شورای نگهبان:

۱- مستفاد از اصل ۱۲۴ قانون اساسی این است که رئیس‌جمهور پس از انتخاب موظف است فردی را برای نخست‌وزیری تعیین و برای کسب رأی تمایل به مجلس معرفی نماید، بنابراین پس از تجدید انتخابات ریاست جمهوری، خواه رئیس‌جمهور جدیدی انتخاب شده یا همان رئیس‌جمهور قبلی مجدداً برگزیده شود می‌بایست نسبت به تعیین نخست‌وزیر و معرفی او به مجلس برای کسب رأی تمایل اقدام نماید.

۲- جواز سرپرستی نخست‌وزیر نسبت به وزارت‌خانه‌های فاقد وزیر به موافقت ریاست جمهوری و تصویب مجلس احتیاج دارد، در این خصوص قبلاً هم طی شماره ۳۱۳۷ مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۲۹ در پاسخ مقام محترم ریاست جمهوری به همین نحو اعلام نظر شده است.

۱. بند ۲- ماده ۵ به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

رئیس سازمان حفاظت محیط زیست توسط رئیس‌جمهور انتخاب و عنوان معاونت رئیس‌جمهور را داشته و سمت دبیر شورای عالی حفاظت محیط زیست را نیز برعهده دارد.

اصل یکصد و بیست و پنجم

امضای عهدنامه‌ها، مقاوله‌نامه‌ها، موافقت‌نامه‌ها و قراردادهای دولت ایران با سایر دولت‌ها و همچنین امضای پیمان‌های مربوط به اتحادیه‌های بین‌المللی پس از تصویب مجلس شورای اسلامی با رئیس‌جمهور یا نماینده قانونی او است.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۳۱۷ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه دو جانبه حمل و نقل هوایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی مغرب مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۳ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۲۲ در مورد اجرای موقت بدون رعایت اصل ۱۲۵ قانون اساسی مغایر قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۹۰۳۹ مورخ ۱۳۶۲/۴/۹ شورای نگهبان:

چون ارسال نامه درخواست کار چنانکه در صورت جلسه ارسالی مرقوم است متضمن قرارداد و تعهدی نیست مشمول اصل ۱۲۵ قانون اساسی نمی‌باشد و نیاز به تصویب مجلس شورای اسلامی ندارد.

۲- نظریه تفسیری شماره ۹۷۸۱ مورخ ۱۳۶۲/۸/۳ شورای نگهبان^(۲)

۳- نظریه تفسیری شماره ۲۰۰۹ مورخ ۱۳۶۳/۸/۱۶ شورای نگهبان^(۳)

۱. ماده ۲۲- این موافقتنامه به طور موقت از تاریخ امضای آن، اجرا خواهد شد و همین که دو طرف متعاقد انجام مراحل قانون اساسی مربوطه خود را به وسیله تبادل یادداشت سیاسی به یکدیگر اطلاع دهند، لازم‌الاجرا خواهد شد. در تأیید مراتب بالا، نمایندگان امضاکننده زیر که از طرف دولت‌های متبوع خود مجاز می‌باشند این موافقتنامه را امضا نمودند.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و هفتم، نظر تفسیری.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و هفتم، نظر تفسیری.

۴- نظریه تفسیری شماره ۲۹۶۱ مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۸ شورای نگهبان:

مستفاد از اصل ۱۲۵ قانون اساسی این است که امضای عهدنامه‌ها، مقاوله‌نامه‌ها و... با امضای رئیس‌جمهور یا نماینده قانونی او است و سند قرارداد با امضای رئیس‌جمهوری یا نماینده قانونی او رسمیت خواهد یافت.

۵- نظریه تفسیری شماره ۱۲۸۸۷ مورخ ۱۳۶۶/۱۰/۲۹ شورای نگهبان^(۱)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و هفتم، نظر تفسیری.

اصل یکصد و بیست و ششم

مصوب ۱۳۶۸: رئیس‌جمهور مسئولیت امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی کشور را مستقیماً بر عهده دارد و می‌تواند اداره آنها را به عهده دیگری بگذارد.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت پس از تصویب هیأت وزیران به اطلاع رئیس‌جمهور می‌رسد و در صورتی که آنها را بر خلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدید نظر به هیأت وزیران می‌فرستد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره م/۴۰/ص مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اداره صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی دهم آذرماه ۱۳۵۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۶۰۶۱ مورخ ۱۳۶۵/۳/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه ۱۳۶۵/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲- نسبت به تبصره ماده هشت نظر به اینکه مستفاد از اصل ۱۲۶ قانون اساسی این است که نظر رئیس‌جمهور در مواردی که تصویب‌نامه را مغایر با قوانین یافت برای دولت معتبر است احاله اختلاف نظر به مجلس شورای اسلامی یا شورای نگهبان مغایر قانون اساسی است. بدیهی است چنانچه شورای نگهبان طی نامه شماره ۱۹۴۷ مورخ ۱۳۶۳/۷/۲۵ به ریاست محترم جمهوری اعلام کرده است در صورتی که قانون عادی یا قانون اساسی مورد استناد از سوی مجلس شورای اسلامی یا شورای نگهبان تفسیر شده باشد آن تفسیر معتبر و مستند خواهد بود.^(۲)

۱. رک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند یکم.

۲. تبصره ماده هشت - اگر اختلاف نظر بین رئیس‌جمهور و هیأت دولت در مخالفت با قانون به جهت استنباط از قوانین باشد، باید آن را از مجلس در قوانین عادی و از شورای نگهبان در اصول قانون اساسی استفسار کرد و در غیر این مورد نظر رئیس‌جمهور را باید تأمین کنند.

۲-۲. ماده هشت، براساس الزام رئیس‌جمهور بر اعلام نظر در ظرف حداکثر یک ماه مغایر با قانون اساسی است و شمول مقررات ماده هشت نسبت به آیین‌نامه‌هایی که بر طبق اصل ۱۳۸ هر یک از وزرا تهیه می‌نمایند با قانون اساسی مغایر است.^(۱)

۳. نظریه شماره ۴۱۹۳ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۲ کل کشور مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

اعتبار مازاد بر لایحه دولت منظور شده در تبصره ۲۹ از این جهت که سبب استقراض می‌گردد مغایر موازین شرع شناخته شد؛ همچنین شق ۳ بند (الف) تبصره ۲۹ از این جهت که رئیس سازمان برنامه و بودجه را الزاماً معاون رئیس‌جمهور دانسته است مغایر اصل ۱۲۶ قانون اساسی می‌باشد.^(۲)

۴. نظریه شماره ۷۱۴۵ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۴ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۵. نظریه شماره ۱۵۰ مورخ ۱۳۷۴/۲/۶ شورای نگهبان در خصوص طرح گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش مصوب ۱۳۷۴/۱/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

ترکیب و وظایف هیأت عالی گزینش در مواد ۳، ۴ و ۵ و به تبع آن در سایر مواد مغایر

۱. ماده ۸- تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت، پس از تصویب هیأت وزیران، به اطلاع رئیس‌جمهور می‌رسد، رئیس‌جمهور حداکثر ظرف یک ماه باید اعلام نظر نماید. در صورتی که آن را خلاف قانون تشخیص داد، نظر خود را با ذکر دلیل به دولت اعلام می‌نماید. قبل از هرگونه اصلاحات لازم، موارد خلاف قابل اجرا نخواهد بود. در صورت اجرا بدون رعایت مقررات این ماده، رئیس‌جمهور می‌تواند دستور توقف اجرا را صادر نماید. مقررات این ماده شامل آیین‌نامه‌های مصوب اصل ۱۳۸ قانون اساسی نیز می‌باشد.

۲. شق ۳ بند (الف) تبصره ۲۹- کمیته‌ای به ریاست رئیس‌جمهور و با عضویت وزیر امور اقتصادی و دارایی، رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، معاون رئیس‌جمهور و رئیس سازمان برنامه و بودجه، یکی از وزرا به انتخاب رئیس‌جمهور جهت ترغیب و تشویق خریده‌ها در داخل و در حد امکان به صورت ریالی و تنظیم بازار ارز و ایجاد تعادل‌های لازم و تدوین سیاست‌ها و دستورالعمل‌های مربوط تشکیل خواهد شد و نسبت به مسائل ارزی موضوع این تبصره و تخصیص آن حسب مورد اقدام خواهد نمود.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند چهاردهم.

اصل ۱۲۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶- نظریه شماره ۲۷۸ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه استخدامی وزارت اطلاعات مصوب ۱۳۷۴/۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۶- هیأت عالی گزینش در ماده ۷ و اختیارات آن مغایر اصل ۱۲۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۶- عبارت «پست‌های موقت» در ماده ۱۸ مغایر اصل ۱۲۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۳- ارکان گزینش کشور عبارتند از:

۱- هیأت عالی.

۲- هیأت‌های مرکزی.

۳- هسته‌های گزینش.

ماده ۴- اعضای هیأت عالی گزینش کشور که زیر نظر ریاست جمهور تشکیل می‌گردد به شرح ذیل می‌باشد:

الف - نماینده قوه قضائیه.

ب - دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور که دبیر هیأت عالی نیز می‌باشد.

ج - یک نماینده از کمیسیون آموزش و پرورش و یک نماینده از کمیسیون امور اداری و استخدامی مجلس شورای اسلامی (به عنوان ناظر).

د - وزیر یا بالاترین مقام دستگاه اجرایی حسب مورد (با حق رأی).

ماده ۵- وظایف هیأت عالی گزینش به شرح ذیل می‌باشد:

۱- تعیین سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها، تطبیق ضوابط مربوط به امر گزینش با موازین شرعی، تعیین ضوابط، تعیین شرایط و مرجع احراز توبه و تغییرات مربوطه.

۲- ایجاد، تفکیک، ادغام و انحلال هیأت‌های مرکزی گزینش و عنداللزوم انحلال هسته‌ها.

۳- تدوین و تصویب آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها، فرم‌های لازم جهت حسن انجام امور گزینشی کشور.

۴- بررسی و احراز صلاحیت اعضای هیأت‌های مرکزی، مسئول و معاونین دبیرخانه، مدیر و اعضای هسته‌های گزینش کشور و عنداللزوم در سایر موارد مربوطه.

۵- مرجع عالی تفسیر و توضیح آیین‌نامه‌ها، شرح وظایف، نظارت و بازرسی، هماهنگی، رسیدگی به شکایات، آموزش و پژوهش، احراز صلاحیت، ارزشیابی عملکرد، عزل و نصب کادر گزینش، بانک اطلاعاتی، زمان بندی، استفاده از تکنولوژی در گزینش کشور.

۶- اعلام نظر نهایی نسبت به آراء صادره گزینشی، بودجه، تشکیلات، نیروی انسانی مورد نیاز هیأت‌های مرکزی و هسته‌های گزینش و ارسال به مراجع ذی‌ربط جهت تصویب.

۷- پیشنهاد نمودار تشکیلاتی، تشکیلات تفصیلی و بودجه مورد نیاز هیأت عالی گزینش به رئیس‌جمهور.

۲. ماده ۷- به منظور گزینش از داوطلبان ورود به خدمت و تأمین نیروی انسانی مورد نیاز، هیأتی تحت عنوان هیأت مرکزی گزینش مرکب از سه نفر از افراد متعهد شاغل در وزارتخانه که با موافقت هیأت عالی گزینش توسط وزیر منصوب می‌گردند تشکیل می‌شود، این هیأت می‌تواند به تعداد مورد نیاز هسته‌های گزینش را ایجاد نموده و به کارگیرد. تبصره - هیأت فوق در چهارچوب ضوابط و مقررات گزینش و این قانون و آیین‌نامه مربوطه با تصویب وزیر، وظیفه تعیین سیاست‌های گزینش و تدوین دستورالعمل‌های لازم و تشکیل هسته‌های گزینش و نظارت بر کار آنها را برعهده دارد. مصوبات این هیأت پس از تأیید وزیر قابل اجراست.

۳. ماده ۱۸- وزارتخانه می‌تواند بنا به دستور وزیر، برای انجام وظایف پیش‌بینی نشده، پست‌های موقت ایجاد نموده و حداکثر ظرف یک سال، تکلیف آنها را از لحاظ حذف شغل یا درج آنها در جدول‌های سازمان تفصیلی وزارتخانه، معین نماید.

۷- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۶۲۸ مورخ ۱۳۷۷/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اساسنامه بنیاد شهید انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۷/۱/۱۶ مجلس شورای اسلامی: قید معاون رئیس‌جمهور در ماده ۹ خلاف اصل ۱۲۶ قانون اساسی است.^(۱)

۸- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۸۵۴ مورخ ۱۳۷۷/۳/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورای عالی اشتغال مصوب ۱۳۷۷/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی: قید معاون در بند ۱ ماده ۲ خلاف اصل ۱۲۶ قانون اساسی است.^(۲)

۹- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۳۵۷ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۹ کل کشور مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی: بند(ج) تبصره ۱۰ که دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور را الزاماً معاون رئیس‌جمهور دانسته خلاف اصل ۱۲۶ قانون اساسی است.^(۳)

۱. ماده ۹- هیأت امنای بنیاد مرکب از هفت نفر به شرح زیر است:

- رئیس‌جمهور به عنوان رئیس هیأت امنای

- نماینده ولی فقیه در بنیاد (در صورت تعیین)

- رئیس بنیاد

- یک نفر از وزرای فرهنگی به انتخاب رئیس‌جمهور

- معاون رئیس‌جمهور و رئیس سازمان برنامه و بودجه

- دو نفر از شخصیت‌ها و افراد بصیر در امور فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی از میان خانواده شهدا به پیشنهاد بنیاد و تأیید رئیس‌جمهور

تبصره - رئیس بنیاد دبیر هیأت امنای خواهد بود.

۲. بند ۱ ماده ۲- معاون رئیس‌جمهور و ریاست سازمان برنامه و بودجه

۳. بند(ج) تبصره ۱۰- دولت موظف است حداقل سی درصد (۳۰٪) از مطالبات سازمان بازنشستگی کشوری را به تشخیص کمیته‌ای مرکب از نمایندگان وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان امور اداری و استخدامی کشور و سازمان برنامه و بودجه و دو نفر از نمایندگان عضو کمیسیون‌های امور اداری و استخدامی و برنامه و بودجه مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس به عنوان ناظر که با مسئولیت معاون رئیس‌جمهور و دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور تشکیل می‌گردد مشخص نموده و همچنین حداقل سی درصد (۳۰٪) باقیمانده مطالبات سازمان تأمین اجتماعی و آستان قدس رضوی لغایت سال ۱۳۷۹ را با توافق سازمان‌های مذکور با واگذاری اموال و دارایی‌های دولت و سهام کارخانه‌ها و مؤسسات دولتی و ملی شده و سهام دولتی در شرکت‌ها و طرح‌های نیمه تمام عمرانی تأدیه و تسویه نماید و مانده اعتبارات پرداخت نشده طرح‌های واگذار شده در سال ۱۳۷۹ برای افزایش اعتبارات مصوب دستگاه‌های اجرایی واگذار کننده، اختصاص می‌یابد. ...

۱۰- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۲۶۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۹/۱۸ مجلس شورای اسلامی: تقیید به «معاون رئیس‌جمهور» در بند (ج) ماده (۱۴) مغایر اصل ۱۲۶ قانون اساسی است.^(۱)

۱۱- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۱۰۵ مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۰ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی تشکیل شورای عالی خانواده مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱/۱۶ مجلس شورای اسلامی: تقیید ریاست سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به معاونت رئیس‌جمهور، ایجاد محدودیت برای رئیس‌جمهور در تعیین ریاست سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور است و مغایر اصل ۱۲۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۱۴- ترکیب شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی به شرح زیر می‌باشد:

الف - ... ج - معاون رئیس‌جمهور و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

۲. متن طرح - ماده واحده - به منظور تحقق اصل دهم (۱۰) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و در راستای اهداف و برنامه‌های توسعه‌ای کشور، سیاستگذاری، ایجاد هماهنگی در فعالیت‌های دستگاه‌های ذی‌ربط در امور خانواده و تمهید شرایط و ارائه پیشنهادها قانونی مورد نیاز برای تسهیل تشکیل و تحکیم بنیان خانواده، نظارت بر اجرای سیاست‌ها و تصمیمات قانونی و برنامه‌های مربوط به خانواده، شورای عالی خانواده به ریاست رئیس‌جمهور و با معاون اول وی و عضویت اشخاص زیر تشکیل می‌شود:

۱- معاون رئیس‌جمهوری و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

۲- وزیر علوم، تحقیقات و فناوری.

۳- وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

۴- وزیر آموزش و پرورش.

۵- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی.

۶- وزیر کشور.

۷- وزیر کار و امور اجتماعی.

۸- رئیس سازمان تربیت بدنی.

۹- رئیس سازمان بهزیستی کشور.

۱۰- رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.

۱۱- مشاور رئیس‌جمهور و رئیس سازمان ملی جوانان.

۱۲- مشاور رئیس‌جمهور و رئیس مرکز امور مشارکت زنان.

۱۳- دو نفر از قوه قضائیه به انتخاب رئیس قوه قضائیه.

۱۴- سه نفر از نهادهای غیردولتی ذی‌ربط و یا صاحب‌نظران تعلیم و تربیت که یکی از آنان زن باشد به انتخاب رئیس‌جمهور.

۱۵- سه نفر از اعضای کمیسیون‌های فرهنگی، اجتماعی و قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس به عنوان ناظر.

تبصره ۱- در غیاب وزیران و معاونین رئیس‌جمهور به طور استثناء معاونین ذی‌ربط در جلسه شرکت می‌کنند.

تبصره ۲- دبیرخانه شورا در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و هزینه‌های آن از محل اعتبارات این سازمان تأمین می‌گردد.

تبصره ۳- آیین‌نامه اجرایی این قانون حداکثر ظرف مدت شش ماه توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۱۲- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

۱۲-۱- مواد (۱۱۸)، (۱۱۹) و (۱۲۰) مغایر اصل ۱۲۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۲-۲- ر.ک: نظریه بند دوم ذیل اصل ششم و بند سی و سوم ذیل اصل شصتم.

۱. ماده ۱۱۸- به منظور ایجاد تحول در نظام اداری کشور در ابعاد، نقش و اندازه دولت، ساختار تشکیلاتی و نظام‌های استخدای، مدیریتی منابع انسانی، روش‌های انجام کار و فناوری اداری و ارتقاء و حفظ کرامت مردم و نیل به نظام اداری و مدیریتی کارا، بهره‌وری و ارزش افزا، پاسخگو، شفاف و عاری از فساد و تبعیض، اثربخش، نتیجه‌گرا و مردم سالار، شورای عالی اداری با ترکیب و اختیارات زیر تشکیل می‌گردد.

اعضای شورای یاد شده عبارتند از:

۱- رئیس‌جمهور (رئیس شورا) که در غیاب او معاون اول وی ریاست شورا را برعهده خواهد داشت.

۲- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (عضو و دبیر شورا).

۳- وزراء آموزش و پرورش، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و کار و امور اجتماعی و سه نفر از وزراء بخش‌های دیگر به انتخاب هیأت وزیران.

۴- وزیر یا رئیس دستگاه مستقل ذی‌ربط حسب مورد.

۵- دو نفر از استانداران به انتخاب استانداران سراسر کشور.

۶- دو نفر صاحب نظر در رشته حقوق اداری و مدیریت به انتخاب رئیس‌جمهور.

۷- دو نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر.

دبیرخانه شورا در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور خواهد بود و سازمان مسئول نظارت بر حسن اجراء تصمیمات مربوط می‌باشد.

مصوبات این شورا توسط رئیس‌جمهور یا معاون اول حداکثر پانزده روز پس از تصویب شورا ابلاغ می‌گردد و لازم‌الاجرا است.

ماده ۱۱۹- وظایف و اختیارات شورای یاد شده به شرح زیر می‌باشد:

۱- اصلاح ساختار تشکیلات دستگاه‌های اجرایی به استثناء وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی که توسط قوه مقننه تشکیل شده می‌شوند از طریق ادغام، انتقال، انحلال و اصلاح وظایف و مأموریت آنان.

۲- تجدید نظر در ساختار داخلی دستگاه‌های اجرایی به منظور ایجاد انسجام تشکیلاتی و حذف وظایف موازی، مشابه و تکراری.

۳- تفکیک وظایف اجرایی از حوزه‌های ستادی دستگاه‌های اجرایی و محدود نمودن فعالیت حوزه‌های ستادی به اعمال حاکمیت و امور مدیریتی و راهبردی، سیاستگذاری، برنامه‌ریزی، سازماندهی، نظارت و کنترل و انتقال وظایف اجرایی به واحدهای استانی، شهرستانی و سایر سطوح جغرافیایی و اصلاح ساختار تشکیلاتی متناسب با تغییرات به عمل آمده.

۴- تنظیم دستورالعمل در مورد ادغام واحدهای استانی و شهرستانی وابسته به هر یک از وزارتخانه‌ها در یک واحد سازمانی.

۵- بررسی تعیین نقش و اندازه دولت و اتخاذ ضوابط و سیاست‌های مناسب برای کوچک‌سازی دولت در چهارچوب سیاست‌های کلان و قوانین مربوطه.

۶- بررسی و موافقت با ایجاد هر نوع دستگاه اجرایی قبل از ارائه به مراجع ذی‌ربط مذکور در این قانون.

۷- بازنگری و اصلاح نظام تصمیم‌گیری شوراهای کمیته‌های کشور به نحوی که ضمن ارتقاء کیفی و کوتاه نمودن مراحل آن مراجع و نهادهای تصمیم‌گیرنده موازی و غیرضروری حذف شوند.

۸- تدوین مقررات برای سالم‌سازی ادارات و تشدید مبارزه با مصادیق فساد اداری برای ارتقاء سلامت اداری.

۹- تدوین مقررات لازم برای اجراء صحیح احکام این قانون

۱۰- شناسایی و واگذاری وظایف، امور و فعالیت‌های قابل واگذاری دستگاه‌های اجرایی به شهرداری‌ها و بخش غیردولتی با هدف رهاسازی دولت از تصدی‌های غیرضروری و همچنین تعیین نحوه ارتباط و تنظیم مناسبات نظام اداری با شوراهای اسلامی روستا، بخش و شهر، شهرستان و استان.

←

- ۱۱- اصلاح و مهندسی مجدد سیستم‌ها، روش‌ها و رویه‌های مورد عمل در دستگاه‌های اجرایی با گرایش ساده‌سازی مراحل انجام کار، خودکارسازی عملیات و کاهش میزان ارتباط کارمندان با مراجعه کنندگان، افزایش رضایت مراجعان، کاهش هزینه‌های اداری و اقتصادی نمودن فعالیت‌ها.
- ۱۲- تصویب طرح‌های لازم برای ارتقاء بهره‌وری و کارآیی نیروی انسانی و مدیریت دستگاه‌های اجرایی.
- ۱۳- تصویب مقررات لازم در جهت بهینه‌سازی ساختار، ترکیب و توزیع نیروی انسانی بخش دولتی.
- ۱۴- تصویب دستورالعمل‌های مربوط به تعیین تکلیف نیروی انسانی دستگاه‌هایی که ادغام، منحل، واگذار و یا وظایف آنها به دیگر دستگاه‌ها منتقل می‌شود.
- ۱۵- تصویب دستورالعمل ناظر بر بهره‌برداری مطلوب از فضاها و تجهیزات و وسائط نقلیه اداری، جابجایی و تأمین ساختمان‌های اداری.
- ۱۶- پیشنهاد منابع مورد نیاز برای تحقق برنامه‌های تحول نظام اداری و طرح‌های مصوب شورا که نیاز به منابع جدید دارد.
- تبصره - ایجاد هرگونه دستگاه‌های اجرایی جدید براساس پیشنهاد دستگاه‌های ذی‌ربط موکول به تأیید شورای عالی اداری و تصویب هیأت وزیران و با تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد بود.
- ماده ۱۲۰- شورای توسعه مدیریت و سرمایه انسانی که در این قانون شورای توسعه مدیریت نامیده می‌شود برای انجام وظایف ذیل و با ترکیب مذکور در این ماده تشکیل می‌گردد.
- الف - ترکیب شورا:
- ۱- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (رئیس شورا)
 - ۲- دو نفر از معاونین شاغل با تجربه مرتبط وزارتخانه‌ها به مدت چهارسال.
 - ۳- دو نفر صاحب نظر در زمینه مدیریت و حقوق اداری به مدت چهار سال.
 - ۴- یک نفر از معاونین تخصصی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
 - ۵- یک نفر از اعضای کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی با معرفی کمیسیون به تصویب مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر.
 - ۶- معاون ذی‌ربط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به عنوان دبیر شورا.
- اعضای مذکور در بندهای (۲)، (۳) و (۴) بنا به پیشنهاد رئیس سازمان و تأیید رئیس‌جمهوری انتخاب می‌گردند.
- ۷- وزیر کار و امور اجتماعی
- ب - وظایف و اختیارات:
- ۱- بررسی و تصویب تعاریف و شرح وظایف رشته‌های شغلی
 - ۲- بررسی و تصویب شرایط احراز رشته‌های شغلی و نحوه تخصیص آنها به طبقات جداول حقوق.
 - ۳- بررسی و تصویب دستورالعمل‌ها و رویه‌هایی که به موجب این قانون در صلاحیت شورا قرار می‌گیرد.
 - ۴- هماهنگی در اظهارنظر و پاسخگویی به استعلامات و ابهامات اداری و استخدامی دستگاه‌های اجرایی در اجراء مفاد این قانون.
 - ۵- ایجاد رویه‌های واحد اداری و استخدامی در چهارچوب مقررات این قانون
 - ۶- اتخاذ تصمیم در خصوص از کارافتادگی و فوت به پست انجام وظیفه و سایر امور مربوط، برای کارمندانی که تابع صندوق بازنشستگی کشوری می‌باشند.
 - ۷- سایر مواردی که از طرف رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و یا وزراء در ارتباط با تعهدات این قانون برای کسب نظر مشورتی ارجاع می‌شود.
 - ۸- آیین‌نامه نحوه اداره شورای تخصصی به پیشنهاد سازمان مدیریت و تصویب هیأت وزیران می‌رسد.
 - ۹- تصمیمات این شورا برای دستگاه‌های مشمول این قانون لازم‌الاجراء است.
 - ۱۰- سایر وظایفی که طبق قانون به عهده شورای امور اداری و استخدامی کشور بوده است.

۱۳- نظریه شماره ۸۶۳۰/۲۵۰۵۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۵ مجلس شورای اسلامی: ماده (۱۳)، به دلیل اینکه به موجب اصل ۱۲۶ قانون اساسی از جمله اختیارات رئیس‌جمهور می‌باشد، مغایر اصل مذکور شناخته شد.^(۱)

۱۴- نظریه شماره ۸۶۳۰/۲۵۴۴۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه مالیات بر ارزش افزوده مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۹ مجلس شورای اسلامی: ۱-۱۴- ماده (۲۵)، مغایر اصل ۱۲۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)
۲-۱۴- قسمت اخیر ماده ۳۷، مغایر اصل ۱۲۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۱۹۴۷ مورخ ۱۳۶۳/۷/۲۵ شورای نگهبان:

در اینکه تشخیص مغایرت تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها با رئیس‌جمهور است اصل ۱۲۶ به وضوح دلالت دارد و محتاج به تفسیر نیست و در موارد اختلاف بین رئیس‌جمهور و هیأت وزیران نظر شورا بر این است که بدون رعایت نظر رئیس‌جمهور تصویب‌نامه و آیین‌نامه قابل اجرا نمی‌باشد.

۱. ماده ۱۳- به دولت اجازه داده می‌شود در صورت وقوع حوادث طبیعی و سوانح پیش‌بینی نشده معادل یک و دو دهم درصد (۱/۲٪) از بودجه عمومی هر سال را از محل افزایش تنخواه‌گردان خزانه تأمین کند تا به صورت اعتبارات خارج از شمول با پیشنهاد سازمان و تصویب وزراء عضو شورای عالی هزینه گردد.

۲. ماده ۲۵- سازمان امور مالیاتی کشور موظف است ظرف مدت سه ماه از تاریخ مصوب به وزیر امور اقتصادی و دارایی پیشنهاد نماید. سازمان امور مالیاتی کشور می‌تواند در ایجاد تشکیلات استانی بدون رعایت سطح تقسیمات کشوری و متناسب با توان اقتصادی هر استان (منطقه) اقدام نماید. این تشکیلات پیشنهادی پس از تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی قابل اجرا خواهد بود.

۳. ماده ۳۷- به منظور عملیاتی شدن بودجه سازمان امور مالیاتی کشور، معادل پنج درصد (۵٪) درآمدهای مالیاتی (مستقیم و غیرمستقیم)، عوارض و سایر وجوهی که توسط سازمان مزبور وصول می‌گردد، از محل اعتباری که در قانون بودجه هر سال پیش‌بینی و به تصویب می‌رسد، به طور صد در صد تخصیص یافته برای پوشش اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ستاد سازمان و واحدهای استانی در اختیار آن سازمان جهت انجام هزینه قرار می‌گیرد. دولت مکلف است اعتبار موضوع این ماده را در ردیف جداگانه در لوایح بودجه سنواتی به صورت متمرکز برای سازمان امور مالیاتی کشور منظور نماید. وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است در هر شش ماه گزارشی از وصول درآمدهای مالیاتی را به کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید. نحوه تخصیص اعتبارات موضوع این ماده بین ستاد سازمان، واحدهای استانی طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف مدت شش ماه پس از تصویب قانون، توسط سازمان امور مالیاتی کشور تهیه و به تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی خواهد رسید.

تذکراً در صورتی که اختلاف مربوط به اختلاف استنباط از قانون اساسی با قانون عادی باشد چنانچه شورای نگهبان طبق اصل ۹۸ قانون اساسی یا مجلس شورای اسلامی طبق اصل ۷۳ قانون را تفسیر نمود، تفسیر قانون مستند خواهد بود.

۲- نظریه تفسیری شماره ۲۳۶۰ مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۵ شورای نگهبان:

- ۱- دولت در رابطه با نظر ریاست جمهوری اگر توضیحات و دلایلی داشته باشد به رئیس‌جمهوری ارائه دهد تا چنانچه رئیس‌جمهوری توضیحات را کافی دانست تصویب نامه صادره اجراء شود.
- ۲- پاسخ سؤال دوم از نظریه شماره ۱۹۴۷ مورخ ۱۳۶۳/۷/۲۵ شورای نگهبان معلوم می‌شود و بررسی جدید لزوم ندارد.
- ۳- مستفاد از اصل ۱۲۶ قانون اساسی این است که قبل از اعلام نظر رئیس‌جمهور مصوبه رسمیت اجرایی ندارد. علیهذا تعارض بین نظر دیوان عدالت اداری که پس از رسمیت یافتن مصوبه قابل اظهار است با نظر رئیس‌جمهور بی‌موضوع می‌باشد.
- ۴- به موجب این اصل بررسی و اظهارنظر در مغایرت مصوبه با قوانین با شخص رئیس‌جمهور است، ولی اعلام نظر او از سوی مشاور یا رئیس دفتر ریاست جمهوری به طور رسمی در صورتی که قبلاً رئیس‌جمهور به مسئولیت خود رسمیت و اعتبار امضاء او را اعلام کرده باشد مغایر با قانون اساسی نیست.

۳- نظریه تفسیری شماره ۷۶/۲۱/۱۱۴۴ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳ شورای نگهبان:

- ۱- وزرا از زمان اختتام دوره ریاست جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند.
- ۲- وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی هستند و تشکیل و تصمیم‌گیری هیأت وزیران تحت نظر ریاست جمهوری جدید میسر است.
- ۳- معاونان رئیس‌جمهور به عنوان معاون به کار خود ادامه می‌دهند لکن در آن قسمت که مربوط به اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی است اداره کار منوط به نوعی موافقت رئیس‌جمهور می‌باشد.
- ۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ نمی‌باشد.
- ۵- در بند ۵ با تأیید ریاست جمهوری جدید، تصمیمات مذکور، لازم‌الاجرا است.

اصل یکصد و بیست و هفتم

مصوب ۱۳۶۸: رئیس‌جمهور می‌تواند در موارد خاص، برحسب ضرورت با تصویب هیأت وزیران، نماینده یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص تعیین نماید. در این موارد تصمیمات نماینده یا نمایندگان مذکور در حکم تصمیمات رئیس‌جمهور و هیأت وزیران خواهد بود.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): هرگاه رئیس‌جمهور لازم بداند جلسه هیأت وزیران در حضور او به ریاست وی تشکیل می‌شود.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۲۸۵ مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۴ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۱۸۶ مورخ ۱۳۷۸/۱۱/۲۰ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق پنج تبصره به قانون نحوه اجرای اصل (۸۵) و (۱۳۸) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در رابطه با مسئولیت‌های رئیس مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱۱/۴ مجلس شورای اسلامی:

در تبصره (۳) با استظهار اینکه اصل ۱۲۷ مربوط به امور اجرایی است الزام به ارسال تصمیمات مذکور در اصل ۱۲۷ قانون اساسی به رئیس مجلس خلاف قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند پانزدهم.

۲. تبصره ۳- مصوبات دولت و کمیسیون‌های مربوط در مورد اصل هشتاد و پنجم (۸۵) و یکصد و سی و هشتم (۱۳۸) و نیز تصمیمات موضوع اصل یکصد و بیست و هفتم (۱۲۷) قانون اساسی باید ظرف یک هفته از تاریخ تصویب یا اتخاذ تصمیم، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد.

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۷۶/۲۱/۱۱۴۴ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳ شورای نگهبان^(۱)

۲- نظریه تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۷۳۷ مورخ ۱۳۷۹/۵/۳۰ شورای نگهبان:

محدوده اصل ۱۲۷ شامل تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها و اساسنامه‌ها نمی‌شود و منحصرأً شامل تصمیمات خواهد بود.

۳- نظریه تفسیری شماره ۸۱/۳۰/۲۱۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۲ شورای نگهبان:

اصل ۱۲۷ مربوط به امور اجرایی است و شامل تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها و اساسنامه‌ها نمی‌شود و منحصرأً شامل تصمیمات خواهد بود بنابراین تبصره الحاقی ماده (۲۹) که مقرر نموده است تفویض اختیار دولت موضوع اصل ۱۲۷ قانون اساسی به نماینده یا نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور محدود به امور اجرایی است وافی به مقصود است لکن تصویب‌نامه هیأت دولت که طی آن نماینده یا نمایندگانی با اختیارات مشخص تعیین می‌نماید از مصادیق تصویب‌نامه ذیل اصل ۱۳۸ قانون اساسی می‌باشد و لازم است این تصویب‌نامه ضمن ابلاغ برای اجراء به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد تا در صورتی که آنها را بر خلاف قوانین بداند با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیأت وزیران بفرستد.^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و بیست و ششم، نظر تفسیری.

۲. استفساریه شماره ۳۹۲۸ مورخ ۱۳۸۱/۲/۸ رئیس وقت مجلس شورای اسلامی در خصوص اصل ۱۲۷ قانون اساسی: با ارسال تصویر نامه شماره ۴۳۰۴۷ مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۰ معاون حقوقی و امور مجلس متضمن متن تبصره الحاقی ماده ۲۹ به آیین‌نامه داخلی هیأت دولت و نیز عطف به نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۲۵۴ آن شورای محترم به طوری که ملاحظه می‌فرمایید از یکسو دولت در مجموع قانوناً ضرورتی به ارسال تصمیمات نماینده یا نمایندگان ویژه نزد رئیس مجلس شورای اسلامی ندیده و برای حصول اطمینان بر اینکه نماینده یا نمایندگان ویژه محدودیت خود به امور اجرایی را رعایت کنند تبصره‌ای با تصریح به این معنی به آیین‌نامه داخلی خود اضافه نمود و از سوی دیگر نظریه فوق‌الذکر نه یک نظریه تفسیری و نه مصرح در تکلیف قانونی نماینده یا نمایندگان ویژه به ارسال تصمیمات خود نزد رئیس مجلس است. بنابراین چاره‌جویی قضیه در آن است که چنانچه مدلول نامه ←

۵- نظریه تفسیری شماره ۸۲/۳۰/۲۷۶۶ مورخ ۱۳۸۲/۱/۲۴ شورای نگهبان:

شورای نگهبان نظری غیر از نظر تفسیری این شورا از موضوع نامه شماره ۸۱/۳۰/۲۱۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲ در خصوص اصل ۱۲۷ قانون اساسی ندارد.^(۱)

ج - نظرات مشورتی

- نظریه مشورتی شماره ۵۴۷۷ مورخ ۱۳۷۲/۸/۲۳ شورای نگهبان:

مجلس شورای اسلامی می‌تواند از رئیس‌جمهور و یا وزرا صرفاً در خصوص وظایفی که قانوناً بر عهده دارند و به دیگری تفویض کرده‌اند سؤال کند البته اگر مجلس مستقیماً کاری را به عهده غیر رئیس‌جمهور و وزیر بگذارد حق سؤال در این مورد را از

→ معاونت محترم حقوقی و امور مجلس رئیس‌جمهوری و تبصره الحاقی ماده ۲۹ آیین‌نامه داخلی دولت از نظر شورای محترم نگهبان کافی به مقصود تلقی و در نتیجه قانوناً ضرورتی به ارسال این قبیل تصمیمات نزد رئیس مجلس شورای اسلامی نباشد مراتب را ابلاغ و در غیر اینصورت نسبت به اخذ نظر تفسیری آن شورای محترم که مصرح در تکلیف قانونی نماینده یا نمایندگان ویژه به ارسال تصمیمات خود نزد رئیس مجلس شورای اسلامی و تکلیف رئیس مجلس به بررسی این قبیل تصمیمات و انطباق آنها با قوانین و اقدامات قانونی متعاقب آن باشد اقدام فرمایید.

۱. استفساریه شماره ۴۶۷۶/ب مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۱۸ رئیس وقت مجلس شورای اسلامی در خصوص اصل ۱۲۷ قانون اساسی: ... با توجه به مجموع پاسخ‌های استعلامات اینجانب در رابطه با اصل ۱۲۷ قانون اساسی و نیز با عنایت به مجموع نظرات و پاسخ‌های شورای محترم نگهبان به این استعلامات، نظر و استنباط حقوقی و قانونی اینجانب از قسمت اخیر نظر فوق‌الذکر که با عبارت «لکن تصویب‌نامه هیأت وزیران» آغاز و با عبارت «برای تجدیدنظر به هیأت وزیران بفرستد» پایان می‌یابد آن است که چنانچه تصویب‌نامه‌های مربوط به تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه رئیس‌جمهوری اختیاری بیش از امور اجرایی به نماینده یا نمایندگان مزبور اعطا کرده باشد رئیس مجلس شورای اسلامی می‌بایست مستنداً به قسمت اخیر نظر شماره ۸۱/۳۰/۲۱۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲ قسمت یا قسمت‌هایی از اینگونه مصوبات را که ناظر به اعطاء امور غیراجرایی تشخیص می‌دهد مغایر با قانون اعلام و مراتب را جهت اصلاح یا لغو قسمت یا قسمت‌های مزبور به هیأت وزیران منعکس نماید خواهشمند است مقرر فرمایید با طرح این مساله در یکی از جلسات شورا چنانچه شورای محترم نگهبان رأی و نظری غیر از نظر و استنباط اینجانب به شرح فوق داشته باشد مراتب را اعلام فرمایید تا وفق آن اقدام شود.

رئیس‌جمهور یا وزیر ندارد کما اینکه حق سؤال از مسئول مزبور را نیز ندارد اگرچه حق تحقیق و تفحص در همه امور کشور و در صورت لزوم درخواست رسیدگی از قوه قضائیه را دارد.

اصل یکصد و بیست و هشتم

مصوب ۱۳۵۸: سفیران به پیشنهاد وزیر امور خارجه و تصویب رئیس‌جمهور تعیین می‌شوند. رئیس‌جمهور استوارنامه سفیران را امضاء می‌کند و استوارنامه سفیران کشورهای دیگر را می‌پذیرد. اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): رئیس‌جمهور استوارنامه سفیران را امضاء می‌کند و استوارنامه سفیران کشورهای دیگر را می‌پذیرد.
--

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

* براساس اسناد موجود، نظری در این خصوص صادر نگردیده است.

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۱۵۷۰- و- ۱۹ مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۱ شورای نگهبان:

طبق اصل ۱۲۸ قانون اساسی رئیس‌جمهور استوارنامه سفیران را امضاء می‌نماید و تصویب صلاحیت سفیر با رئیس‌جمهور نیست.

اصل یکصد و بیست و نهم

اعطای نشان‌های دولتی با رئیس‌جمهور است.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و سی‌ام

مصوب ۱۳۵۸: رئیس‌جمهور استعفای خود را به رهبر تقدیم می‌کند و تا زمانی که استعفای او پذیرفته نشده است به انجام وظایف خود ادامه می‌دهد.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): در هنگام غیبت یا بیماری رئیس‌جمهور شورایی به نام شورای موقت ریاست جمهوری مرکب از نخست‌وزیر، رئیس مجلس شورای ملی و رئیس دیوان عالی کشور وظایف او را انجام می‌دهد، مشروط بر این که عذر رئیس‌جمهور بیش از دو ماه ادامه نیابد و نیز در مورد عزل رئیس‌جمهور یا در مواردی که مدت ریاست جمهوری سابق پایان یافته و رئیس‌جمهور جدید بر اثر موانعی هنوز انتخاب نشده، وظایف ریاست جمهوری بر عهده این شوری است.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

* بر اساس اسناد و مدارک موجود، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۳۵۵۶ مورخ ۱۳۶۰/۶/۹ شورای نگهبان:

با توجه به اینکه عمده نظر قانون اساسی در اصول ۱۳۰ و ۱۳۱ عدم وقوع فترت و جلوگیری از تعطیل امور کشور می‌باشد و نظر به اینکه در صورت اتفاق رأی دو نفر از سه عضو شورای موقت ریاست جمهوری اکثریت که مناط اعتبار قانونی است حاصل می‌شود در صورت فوت یکی از سه نفر اعضای شورای مذکور در مواردی که دو نفر دیگر اتفاق رأی داشته باشند اقدامات و تصمیمات آنها به عنوان شورای ریاست جمهوری قانونی و معتبر است.

اصل یکصد و سی و یکم

مصوب ۱۳۶۸: در صورت فوت، عزل، استعفاء، غیبت یا بیماری بیش از دو ماه رئیس‌جمهور و یا در موردی که مدت ریاست جمهوری پایان یافته و رئیس‌جمهور جدید بر اثر موانعی هنوز انتخاب نشده و یا امور دیگری از این قبیل، معاون اول رئیس‌جمهور با موافقت رهبری اختیارات و مسئولیت‌های وی را بر عهده می‌گیرد و شورایی متشکل از رئیس مجلس و رئیس قوه قضائیه و معاون اول رئیس‌جمهور موظف است ترتیبی دهد که حداکثر ظرف مدت پنجاه روز رئیس‌جمهور جدید انتخاب شود، در صورت فوت معاون اول و یا امور دیگری که مانع انجام وظایف وی گردد و نیز در صورتی که رئیس‌جمهور معاون اول نداشته باشد مقام رهبری فرد دیگری را به جای او منصوب می‌کند.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): در صورت فوت، کناره‌گیری یا بیماری بیش از دو ماه و عزل رئیس‌جمهور، یا موجبات دیگری از این گونه، شورای موقت ریاست جمهوری موظف است ترتیبی دهد که حداکثر ظرف پنجاه روز رئیس‌جمهور جدید انتخاب شود و در این مدت وظایف و اختیارات ریاست جمهوری را جز در امر همه‌پرسی بر عهده دارد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

* بر اساس اسناد و مدارک موجود، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۳۵۵۶ مورخ ۱۳۶۰/۶/۹ شورای نگهبان^(۱)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و سی‌ام، نظر تفسیری.

اصل یکصد و سی و دوم

مصوب ۱۳۶۸: در مدتی که اختیارات و مسئولیت‌های رئیس‌جمهور بر عهده معاون اول یا فرد دیگری است که به موجب اصل یکصد و سی و یکم منصوب می‌گردد، وزراء را نمی‌توان استیضاح کرد یا به آنان رأی عدم اعتماد داد و نیز نمی‌توان برای تجدید نظر در قانون اساسی و یا امر همه‌پرسی اقدام نمود.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): در مدتی که وظایف رئیس‌جمهور بر عهده شورای موقت ریاست جمهوری است دولت را نمی‌توان استیضاح کرد یا به آن رأی عدم اعتماد داد و نیز نمی‌توان برای تجدید نظر در قانون اساسی اقدام نمود.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و سی و سوم

مصوب ۱۳۶۸: وزراء توسط رئیس‌جمهور تعیین و برای گرفتن رأی اعتماد به مجلس معرفی می‌شوند با تغییر مجلس، گرفتن رأی اعتماد جدید برای وزراء لازم نیست. تعداد وزیران و حدود اختیارات هر یک از آنان را قانون معین می‌کند.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): وزراء به پیشنهاد نخست‌وزیر و تصویب رئیس‌جمهور معین و برای گرفتن رأی اعتماد به مجلس معرفی می‌شوند. تعداد وزیران و حدود اختیارات هر یک از آنان را قانون معین می‌کند.

۱- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۴۰۰ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل وزارت جهاد کشاورزی مصوب ۱۳۷۹/۹/۲۳ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره‌های ۱۴۰۶ و ۷۹/۲۱/۱۳۹۹ مورخ ۴ و ۱۳۷۹/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تمرکز امور صنعت و معدن و تشکیل وزارت صنایع و معادن مصوب ۱۳۷۹/۹/۱۳ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و چهارم، بند پانزدهم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و چهارم، بند شانزدهم.

اصل یکصد و سی و چهارم

مصوب ۱۳۶۸: ریاست هیأت وزیران با رئیس‌جمهور است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگی ساختن تصمیم‌های وزیران و هیأت دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط‌مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. در موارد اختلاف نظر و یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی در صورتی که نیاز به تفسیر یا تغییر قانون نداشته باشد، تصمیم هیأت وزیران که به پیشنهاد رئیس‌جمهور اتخاذ می‌شود لازم‌الاجرا است. رئیس‌جمهور در برابر مجلس مسئول اقدامات هیأت وزیران است.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): ریاست هیأت وزیران با نخست‌وزیر است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگی ساختن تصمیم‌های دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط‌مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. نخست‌وزیر در برابر مجلس مسئول اقدامات هیأت وزیران است.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره م/۴۰/ص مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی دهم آذرماه ۱۳۵۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۶۲۰۶ مورخ ۱۳۶۱/۸/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورای عالی صنایع مصوب جلسه مورخه ۱۳۶۱/۸/۹ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳- نظریه شماره ۷۵۹۲ مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه تعیین نرخ آب برای مصرف شهری، کشاورزی، صنعتی و سایر مصارف مصوب ۶۱/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۴- نظریه شماره ۷۱۴۵ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۴ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند یکم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و هفتم، بند یکم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند ششم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند چهاردهم.

۵- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۵- در ماده ۱۸۶ از این جهت که شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه یک شورای تصمیم‌گیرنده در امور اجرایی است فلذا تشکیل شورای مذکور خلاف اصول ۱۳۴ و ۱۳۸ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۲-۵- ذیل ماده ۱۵۶ از این جهت که تصمیمات ستاد هماهنگی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را لازم‌الاجرا دانسته خلاف اصول ۶۰، ۱۳۴ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره م/۳۰۹۳ مورخ ۱۳۶۰/۵/۸ شورای نگهبان^(۳)

۲- نظریه تفسیری شماره ۱۶۱۹ مورخ ۱۳۶۳/۷/۳ شورای نگهبان:

وجود یا ایجاد سازمان‌های وابسته به نخست وزیری که وسیله و ابزار نظارت نخست وزیر بر کار وزیران و هماهنگی تصمیمات دولت و تعیین برنامه و خط‌مشی دولت و به طور کلی مربوط به وظایف نخست وزیر مندرج در اصل ۱۳۴ قانون اساسی است، مغایر قانون اساسی نمی‌باشد. انتزاع سازمان‌های مزبور از نخست وزیری و واگذاری آنها به وزارتخانه‌ای دیگر با قانون اساسی مغایرت دارد.

بدیهی است مقررات قانونی مربوط به وظایف و اختیارات سازمان‌های یاد شده باید با قانون اساسی مطابقت داده شود.

۱. ماده ۱۸۶- به منظور ایجاد تمرکز در سیاست‌گذاری در امور اجرایی هماهنگی و اتخاذ تصمیم در امور اتباع خارجی (آواره، پناهنده، مهاجر و اتباع خارجی دارای گذرنامه) در زمینه ورود، اسکان، اخراج، اشتغال، آموزش، بهداشت و درمان و روابط بین‌الملل، شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه به ریاست وزیر کشور و عضویت وزیران آموزش و پرورش، اطلاعات، امور خارجه، کار و امور اجتماعی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، رئیس سازمان برنامه و بودجه، دبیر شورای عالی امنیت ملی، فرمانده نیروی انتظامی و رئیس جمعیت هلال‌احمر تشکیل می‌گردد. آیین‌نامه اجرایی این ماده به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های کار و امور اجتماعی، کشور و اطلاعات به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند هجدهم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و ششم، نظر تفسیری.

۳- نظریه تفسیری شماره ۷۷۵۱ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۵ شورای نگهبان:

نظر به اینکه به موجب اصل ۱۳۴ قانون اساسی هماهنگ ساختن تصمیم‌های دولت و... از وظایف نخست وزیر است همانطور که در نامه شماره ۱۶۱۹ مورخ ۱۳۶۳/۷/۳ اظهارنظر شده است. تشکیل سازمانی تحت هر عنوان زیر نظر نخست وزیر صرفاً جهت ایجاد هماهنگی و سیاستگذاری اقدامات دستگاه‌های اجرایی و برنامه‌ریزی‌های لازم به منظور انجام پدافند غیرعامل و بسیج امکانات دستگاه‌های اجرایی با قانون اساسی مغایرت ندارد.

۴- نظریه تفسیری شماره ۵۴۶۲ مورخ ۱۳۷۲/۸/۵ شورای نگهبان:

از اصل ۱۳۴ قانون اساسی استفاده می‌شود که در هر یک از موارد اختلاف، هیأت وزیران مرجع اتخاذ تصمیم است و لاغیر. مگر در واگذاری تصویب برخی از امور مربوط به وظایف دولت به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر (به موجب اصل ۱۳۸ قانون اساسی).

اصل یکصد و سی و پنجم

مصوب ۱۳۶۸: وزراء تا زمانی که عزل نشده‌اند و یا بر اثر استیضاح یا درخواست رأی اعتماد، مجلس به آنها رأی عدم اعتماد نداده است در سمت خود باقی می‌مانند. استعفای هیأت وزیران یا هر یک از آنان به رئیس‌جمهور تسلیم می‌شود و هیأت وزیران تا تعیین دولت جدید به وظایف خود ادامه خواهند داد. رئیس‌جمهور می‌تواند برای وزارتخانه‌هایی که وزیر ندارند حداکثر برای مدت سه ماه سرپرست تعیین نماید.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): نخست‌وزیر تا زمانی که مورد اعتماد مجلس است در سمت خود باقی می‌ماند استعفای دولت به رئیس‌جمهور تسلیم می‌شود و تا تعیین دولت جدید نخست‌وزیر به وظایف خود ادامه می‌دهد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۶۲۰۶ مورخ ۱۳۶۱/۸/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورای عالی صنایع مصوب جلسه ۶۱/۸/۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۹۳۲۳ مورخ ۱۳۶۲/۵/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان حسابرسی مصوب ۱۳۶۲/۵/۶ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳- نظریه شماره ۲۱۵۰ مورخ ۱۳۶۷/۴/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح دو فوریتی عدم لزوم اجراء مفاد ماده ۱۴۵ آیین‌نامه داخلی در آغاز دوره سوم مجلس مصوب جلسه روز چهارشنبه بیست و دوم تیر ماه ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده به لحاظ اینکه به هیأت دولت اجازه می‌دهد بدون أخذ رأی اعتماد از مجلس سوم به کار خود ادامه دهد خلاف اصل ۱۳۵ قانون اساسی است.^(۳)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و هفتم، بند یکم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند دهم.

۳. ماده واحده - مفاد ماده ۱۴۵ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی برای آغاز دوره سوم مجلس شورای اسلامی لازم‌الاجرا نمی‌باشد.

۴- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح مواد از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

۴-۱- ماده (۲۴) موضوع ماده (۱۹۵)، علاوه بر ایرادات قبلی در رابطه با اصل ۸۹ قانون اساسی به لحاظ اینکه قانع نشدن را بمنزله رأی عدم اعتماد دانسته، مغایر اصول ۸۹ و ۱۳۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴-۲- ماده (۲۶) موضوع تبصره (۱) و تبصره (۲) ماده (۱۹۹)، مبنیاً بر ایرادات قبلی بر ماده (۲۴) موضوع ماده (۱۹۵)، مغایر اصل ۸۹ و ۱۳۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴-۳- ماده (۲۶) موضوع تبصره (۱) ماده (۱۹۹)، از این جهت که گزارش مذکور را به منزله در خواست استیضاح تلقی نمود، مغایر اصل ۸۹ و ۱۳۵ قانون اساسی شناخته شد و همچنین تبصره (۲) این ماده مبنیاً بر اشکال تبصره (۱) باید اصلاح شود.^(۳)

۱. ماده ۲۴- ماده (۱۹۵) به شرح ذیل اصلاح می‌شود: ماده ۱۹۵- چنانچه در هر دوره مجلس، پاسخ‌های هر وزیر به سئوالات نمایندگان سه‌بار به تشخیص اکثریت مجلس قانع‌کننده نباشد، رأی سوم مجلس براساس اصل یکصد و سی و پنجم (۱۳۵) قانون اساسی به منزله رأی عدم اعتماد خواهد بود و رئیس‌جمهور موظف است در موعد مقرر نسبت به معرفی وزیر جدید اقدام نماید.

۲. ماده ۲۶- ماده (۱۹۹) به شرح ذیل اصلاح می‌شود: ماده ۱۹۹- مهلت انجام تحقیق و تفحص شش ماه از تاریخ صدور ابلاغ اعضای هیأت توسط رئیس مجلس می‌باشد. در صورت ضرورت با درخواست هیأت و تصویب هیأت رئیسه مجلس تا شش ماه دیگر قابل تمدید می‌باشد. تبصره ۱- در صورتی که جلسه مشترک هیأت تحقیق و تفحص و کمیسیون تخصصی تخلفات موضوع تحقیق را مهم و مسئول دستگاه یا سازمان را مقصر تشخیص دهد، گزارش نهایی خود را همراه با امضاء حداقل ده نفر از نمایندگان ارائه می‌دهد. این گزارش به منزله درخواست استیضاح وزیر یا وزیران متخلف می‌باشد. هیأت رئیسه موظف است در اولین جلسه علنی موضوع استیضاح را اعلام و وصول و حداکثر تا مدت ده روز در دستور جلسه علنی قرار دهد در این صورت مخبر کمیسیون حداکثر به مدت نیم ساعت گزارش می‌دهد و سپس طبق مواد مربوط به استیضاح عمل خواهد شد.

تبصره ۲- در صورتی که تعداد متقاضیان تحقیق و تفحص کمتر از حدنصاب طرح استیضاح باشد، سایر نمایندگان می‌توانند به متقاضیان تحقیق و تفحص ملحق شوند تا استیضاح از حدنصاب قانونی برخوردار شود.

۳. ماده ۲۶- ماده (۱۹۹) به شرح ذیل اصلاح می‌شود: ماده ۱۹۹- ... تبصره ۱- در صورتی که جلسه مشترک هیأت تحقیق و تفحص و کمیسیون تخصصی تخلفات موضوع تحقیق را مهم و مسئول دستگاه یا سازمان را مقصر تشخیص دهد، گزارش نهایی خود را همراه با امضاء حداقل ده نفر از نمایندگان ارائه می‌دهد. این گزارش به منزله درخواست استیضاح وزیر یا وزیران متخلف می‌باشد. هیأت رئیسه موظف است در اولین جلسه علنی موضوع استیضاح را اعلام و وصول و حداکثر تا مدت ده روز در دستور جلسه علنی قرار دهد در این صورت مخبر کمیسیون حداکثر به مدت نیم ساعت گزارش می‌دهد و سپس طبق مواد مربوط به استیضاح عمل خواهد شد.

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۳۵۸۷ مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۸ شورای نگهبان^(۱)

۲- نظریه تفسیری شماره ۱۰۳۶ مورخ ۱۳۷۰/۱/۲۲ شورای نگهبان:

با توجه به صراحت اصل ۱۳۵ قانون اساسی مصوب شورای بازنگری قانون اساسی در سال ۱۳۶۸ که ملاک کنار گذاشتن وزرا را در مورد استیضاح رأی عدم اعتماد مجلس شورای اسلامی دانسته است و با عنایت به استصحاب اعتماد ابراز شده به وزرا از سوی مجلس در آغاز کار آنها، هیأت وزیران، یا وزیر مورد استیضاح هنگامی عزل می‌شود که اکثریت نمایندگان رأی عدم اعتماد بدهند و صرف عدم احراز رأی اعتماد اکثریت موجب عزل نمی‌گردد.

۳- نظریه تفسیری شماره ۸۶/۳۰/۲۴۴۹۸ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۴ شورای نگهبان:

مطابق اصل ۱۳۵ قانون اساسی تعیین سرپرست برای بیش از یک سه ماه امکان‌پذیر نمی‌باشد، لیکن در مدت سه ماه مذکور رئیس‌جمهور می‌تواند به دفعات سرپرست تعیین کند.^(۲)

- راجع به سایر موارد مطروحه در نامه فوق‌الذکر، شورای نگهبان به نظر تفسیری نرسید.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و بیست و چهارم، نظر تفسیری.

۲. استفساریه شماره ۱۰/۱/۳۹۶۲ د مورخ ۸۵/۷/۵ دکتر حدادعادل: با توجه به قسمت اخیر اصل یکصد و سی و پنجم قانون اساسی که مقرر داشته است: «... رئیس‌جمهور می‌تواند برای وزارتخانه‌هایی که وزیر ندارند حداکثر برای مدت سه‌ماه سرپرست تعیین نماید». نظر تفسیری آن شورا را در مورد این اصل، خصوصاً در موارد ذیل اعلام فرمایند:

۱- آیا رئیس‌جمهور تنها برای یک بار می‌تواند برای وزارتخانه‌ای که وزیر ندارد به مدت سه ماه سرپرست تعیین نماید یا اینکه بیش از یک بار و به دفعات می‌تواند سرپرست تعیین کند ولی قید سه‌ماه یک بار رعایت شود؟
۲- ...»

ج - نظرات مشورتی

- نظریه مشورتی شماره ۴۴۵۳ مورخ ۱۳۶۴/۷/۱۷ شورای نگهبان:

پس از پایان دوره ریاست جمهوری در فاصله معرفی نخست وزیر جدید و تعیین تکلیف از سوی مجلس شورای اسلامی دولت سابق مسئولیت اداره امور جاری را عهده‌دار خواهد بود.

اصل یکصد و سی و ششم

مصوب ۱۳۳۸: رئیس‌جمهور می‌تواند وزراء را عزل کند و در این صورت باید برای وزیر یا وزیران جدید از مجلس رأی اعتماد بگیرد، و در صورتی که پس از ابراز اعتماد مجلس به دولت نیمی از هیأت وزیران تغییر نماید باید مجدداً از مجلس شورای اسلامی برای هیأت وزیران تقاضای رأی اعتماد کند.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): هرگاه نخست‌وزیر بخواهد وزیری را عزل کند و وزیر دیگری را به جای او برگزیند، باید این عزل و نصب با تصویب رئیس‌جمهور باشد و برای وزیر جدید از مجلس رأی اعتماد بگیرد و در صورتی که پس از ابراز اعتماد مجلس به دولت، نیمی از اعضای هیأت وزیران تغییر نماید دولت باید مجدداً از مجلس تقاضای رأی اعتماد کند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۱۰۰۹۴ مورخ ۱۳۶۲/۹/۹ شورای نگهبان:

۱-۱- ذیل اصل ۱۳۶ قانون اساسی که مقرر نموده است (... و در صورتی که پس از ابراز اعتماد مجلس به دولت، نیمی از اعضای هیأت وزیران تغییر نماید، دولت باید مجدداً از مجلس تقاضای رأی اعتماد کند) منحصر به موردی نیست که تغییر نیمی از اعضای هیأت وزیران دفعتاً واحداً صورت پذیرفته باشد، بلکه به هر ترتیبی پس از زمان ابراز اعتماد مجلس به دولت، این تغییر حاصل شود، مشمول اصل فوق‌الذکر است و دولت باید مجدداً از مجلس تقاضای رأی اعتماد کند.

۲-۲- در صورتی که تعداد اعضای هیأت وزیران افزایش یافته باشد ملاک احتساب تغییر نیمی از اعضا وضع حاضر هیأت وزیران است یعنی هر زمان با توجه به تعداد اعضای هیأت وزیران در همان حال، چنانچه ملاحظه شد نیمی از اعضای آن تغییر یافته‌اند، تقاضای رأی اعتماد مجدد از مجلس لازم است.

اصل یکصد و سی و هفتم

مصوب ۱۳۶۸: هر یک از وزیران مسئول وظایف خاص خویش در برابر رئیس‌جمهور و مجلس است و در اموری که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد مسئول اعمال دیگران نیز هست.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): هر یک از وزیران مسئول وظایف خاص خویش در برابر مجلس است، ولی در اموری که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد مسئول اعمال دیگران نیز هست.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۷۵۹۲ مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه تعیین نرخ آب برای مصرف شهری، کشاورزی، صنعتی و سایر مصارف مصوب ۶۱/۱۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۹۳۲۳ مورخ ۱۳۶۲/۵/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان حسابرسی مصوب ۱۳۶۲/۵/۶ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳- نظریه شماره ۶۰۶۱ مورخ ۱۳۶۵/۳/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه ۱۳۶۵/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۴- نظریه شماره ۵۳۰۳ مورخ ۱۳۷۲/۷/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت وزیر راه و ترابری در شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب ۱۳۷۲/۶/۳۰ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۵- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۳۴۲ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان صنایع هوافضای نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲۲ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند ششم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند دهم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و هشتم، بند دوم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند سیزدهم.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و دهم، بند بیست و ششم.

۶- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۷۱۲ مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی: چون اجرای انتخابات از وظایف خاص وزارت کشور است و رئیس‌جمهور صرفاً مطابق اصل ۱۳۴ قانون اساسی می‌تواند بر کار وزیران نظارت کند و تبصره (۱) ماده (۲۵) موضوع ماده (۱۰) اجازه اعزام بازرسان و مأموران از سوی رئیس‌جمهور را برای رسیدگی به حوزه‌های انتخابیه و شعب ثبت نام و اخذ رأی می‌دهد و این اختیار فراتر از نظارت بر کار وزیر است لذا تبصره مذکور از این جهت مغایر اصل ۱۳۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه وظایف و اختیارات و تغییر نام وزارت پست و تلگراف و تلفن مصوب روز سه‌شنبه ۱۳۸۲/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۸- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۲۶۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۹/۱۸ مجلس شورای اسلامی: ماده (۱۳) با توجه به وظایف اجرایی که در ماده (۱۵) برای شورای موضوع آن تعیین شده است مغایر اصول ۱۳۷ و ۱۳۸ قانون اساسی می‌باشد. همچنین اعطای حق تصمیم‌گیری «حق تصویب و یا انتخاب» به شورای مذکور در جزء (۱) بند (الف) ماده (۱۷) و ذیل جزء (۲) آن مغایر اصول مذکور شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱۰- تبصره ماده (۲۵) قانون مذکور به شرح زیر اصلاح و یک تبصره به این ماده الحاق می‌شود: تبصره ۱- به جز رئیس‌جمهور، و وزارت کشور در مقام مجری، و شورای نگهبان و مقام ناظر بر انتخابات که در صورت لزوم می‌توانند بازرسان و یا مأمورانی را برای رسیدگی به حوزه‌های انتخابیه و شعب ثبت نام و اخذ رأی اعزام نمایند هیچ سازمان یا دستگاهی مجاز به اعزام مأمور یا بازرس و دخالت در امر انتخابات نمی‌باشد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند بیست و دوم.

۳. ماده ۱۳- شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی: به منظور هماهنگی سیاست‌های اجتماعی در حوزه‌های اشتغال، آموزش و پرورش، تربیت بدنی، مسکن، بهداشت و درمان و سایر بخش‌های مرتبط با حوزه تأمین اجتماعی شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی به ریاست رئیس‌جمهور و دبیری وزیر رفاه و تأمین اجتماعی تشکیل می‌گردد. دبیرخانه شورا در وزارت رفاه و تأمین اجتماعی مستقر می‌باشد.

بند (الف) ماده ۱۷- شورا یا مجمع و یا هیأت امناء با شرایط زیر:

۱- به منظور ایجاد زمینه اعمال حاکمیت، نظارت و کنترل بر کارکردها و فعالیت‌ها و نیز پاسخگویی به مجلس شورای اسلامی و مردم، نصف به علاوه یک اعضا به پیشنهاد وزیر رفاه و تأمین اجتماعی و تصویب شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی انتخاب خواهند شد.

۲- مابقی اعضا به تناسب تعداد افراد تحت پوشش توسط «خدمت گیرندگان متشکل و سازمان یافته» آنها بر اساس آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، تعیین خواهند شد و در صورت عدم وجود تشکلهای رسمی موصوف و تا زمان شکل‌گیری آنها، اعضای مزبور از سوی شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی انتخاب خواهند شد. ←

۹- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی^(۱)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره م/۳۰۹۳ مورخ ۱۳۶۰/۵/۸ شورای نگهبان^(۲)

ج - نظرات مشورتی

- نظریه مشورتی شماره ۵۴۷۷ مورخ ۱۳۷۲/۸/۲۳ شورای نگهبان^(۳)

→ تبصره - در مواردی که برای کارکنان یک یا چند دستگاه اجرایی منفرداً یا مجتمعاً صندوق خاص بیمه‌ای لازم باشد، دو نفر از طرف بالاترین مقام یا مقامات آن دستگاه یا دستگاه‌ها به عنوان ناظر در جلسات شورا یا مجمع یا هیأت امناء شرکت خواهند کرد.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند بیست و چهارم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و ششم، نظر تفسیری.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و بیست و هفتم، نظر مشورتی.

اصل یکصد و سی و هشتم

متن اصل (مصوب ۱۳۶۸): علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود، هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد. دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید. مصوبات این کمیسیون‌ها در محدوده قوانین پس از تأیید رئیس‌جمهور لازم‌الاجرا است. تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آنها را بر خلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدید نظر به هیأت وزیران بفرستد.

* اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد، ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره م/۴۰/ص مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی دهم آذرماه ۱۳۵۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره م/۲۷۰۳ مورخ ۱۳۶۰/۳/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه قانون نحوه انجام معاملات واحدهای مسکونی مصوب جلسه مصوب ۱۳۶۰/۳/۲۴ علنی مجلس شورای اسلامی: تبصره ۴ ماده ۱ و قسمت ابطال سند و محکومیت به پرداخت وجه یا سه ماه تا یکسال زندان در ماده ۵ و بند «ج» ماده ۳ و ماده ۷ از نظر انطباق با موازین اسلامی به تأیید اکثریت فقهای شورا نرسید. و با توجه به اینکه طبق اصل ۱۳۸ قانون اساسی حق تصویب آیین‌نامه با هیأت وزیران یا وزیر مربوط می‌باشد و نظر به اینکه مفهوم بند الف، ب، ج، ه،

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند یکم.

و ماده ۳، تصویب آیین‌نامه است و برحسب جمله «یا نمایندگان قانونی آنها» این حق به موجب این ماده به نمایندگان وزراء داده شده، بندهای مرقوم با قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۶۲۰۶ مورخ ۱۳۶۱/۸/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورای عالی صنایع مصوب جلسه مورخه ۱۳۶۱/۸/۹ مجلس شورای اسلامی:

در ماده ۲ چون مفهوم بند ۳ و ۵، تصویب‌نامه است و به موجب اصل ۱۳۸ قانون اساسی تصویب آن در مثل این مورد با هیأت وزیران است مغایر با قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. تبصره ۴ ماده ۱- معاملاتی که به استناد اجازه‌نامه‌های مذکور صورت می‌گیرد باید با حضور و توسط شخص انتقال گیرنده انجام گردد و انجام معامله به وکالت یا قائم‌مقامی از طرف انتقال‌گیرنده ممنوع است.
- ماده ۵- متخلفین از مقررات این قانون و همچنین متقاضیان صدور اجازه نامه که اطلاعات کذب به قصد دریافت اجازه نامه داده باشند به حبس تأدیبی از سه ماه الی یکسال محکوم خواهند شد.
- ماده ۳- به منظور اجرای اهداف مندرج در ماده ۲ قانون راجع به نحوه اداره بنیاد مسکن... کمیسیونی مرکب از وزیر مسکن... تشکیل می‌گردد تا با توجه به نیاز جامعه و اقتضای شرایط نسبت به مراقبت در توزیع عادلانه واحدهای مسکونی در موارد زیر اقدام نماید:
- الف - برای واجدین شرایط مندرج در ماده ۲ این قانون در صورت لزوم اولویت‌هایی برای صدور اجازه نامه به نام انتقال گیرندگان قائل شود.
- ب - تشخیص انواع معاملات ناقله.
- ج - کنترل قیمت واحدهای مسکونی با توجه به امکانات اجرایی.
- د - تعیین ضوابط متناسب برای صدور یکبار اجازه‌نامه جهت کسانی که قبل از تصویب این قانون مالک یک واحد مسکونی بوده و مایل به تعویض آن باشند.
- ه - تهیه و تصویب دستورالعمل‌های اجرایی موضوع این قانون.
۲. ماده ۲- وظایف و اختیارات:
- ۱- تدوین خط‌مشی و سیاست کلی بخش صنعت و معدن و تعیین اولویت‌ها و ارائه آن جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی، با رعایت اصل ۷۴ قانون اساسی.
- ۲- تهیه برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و درازمدت صنعتی و معدنی بر اساس خط‌مشی مصوب مجلس شورای اسلامی و نظارت بر اجرای برنامه.
- ۳- اتخاذ تصمیم نسبت به ایجاد مرکز یا مراکز اطلاعاتی و تحقیقاتی از طریق دستگاه‌های اجرایی ذیربط به منظور جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل آمار مربوط به نیروی انسانی سرمایه‌گذاری، ماشین‌آلات، مواد اولیه، ظرفیت‌های صنعتی، ذخایر معدنی، تولیدات معدنی و صنعتی و موارد مشابه.
- ۴- تدوین طرح مالکیت صنعتی و ارائه آن جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی با رعایت اصل ۷۴ قانون اساسی.
- ۵- رسیدگی و اخذ در مورد سیاست‌های اعتباری و ارزی بخش صنعت و معدن در چارچوب تعهدات و سیاست‌های عمومی دولت.
- تبصره - شورای عالی صنایع موظف است خط‌مشی و سیاست کلی نظام صنعتی و معدنی کشور را ظرف مدت ۶ ماه از تاریخ تصویب این قانون تنظیم و جهت تصویب با رعایت اصل ۷۴ قانون اساسی به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

۴- نظریه شماره ۶۰۶۱ مورخ ۱۳۶۵/۳/۱ شورای نگهبان درخصوص طرح تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخه ۱۳۶۵/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

ماده هشت، براساس الزام رئیس‌جمهور بر اعلام نظر در ظرف حداکثر یک ماه مغایر با قانون اساسی است و شمول مقررات ماده هشت نسبت به آیین‌نامه‌هایی که بر طبق اصل ۱۳۸ هر یک از وزرا تهیه می‌نمایند با قانون اساسی مغایر است.^(۱)

۵- نظریه شماره ۹۸۵۵ مورخ ۱۳۶۶/۹/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه کار مصوب جلسه روز یکشنبه بیست و چهارم آبان‌ماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی:

۵-۱- ماده ۲۷ و تبصره یک؛ اطلاق ماده در غیرصورتی که تقصیر و قصور مربوط به شرایطی باشد که عقد مبنیاً بر آن شرایط واقع شده باشد شرعی نیست و در مواردی که حق فسخ ثابت است مشروط به تأیید شورای اسلامی یا انجمن صنفی یا هیأت تشخیص نمی‌باشد و پرداخت وجهی علاوه بر دیونی که به موجب قرارداد به عهده کارفرما است به عنوان حق سنوات شرعی نیست و نیز از جهت اینکه نظرات شورای اسلامی یا انجمن صنفی را مؤثر دانسته خلاف قانون اساسی است و همچنین تبصره ۲ آن که تصویب آیین‌نامه و دستورالعمل را به عهده شورای عالی کار گذاشته است مغایر با اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۲)

۱. ماده ۸- تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت، پس از تصویب هیأت وزیران، به اطلاع رئیس‌جمهور می‌رسد، رئیس‌جمهور حداکثر ظرف یک ماه باید اعلام نظر نماید. در صورتی که آن را خلاف قانون تشخیص داد، نظر خود را با ذکر دلیل به دولت اعلام می‌نماید. قبل از هرگونه اصلاحات لازم، موارد خلاف قابل اجرا نخواهد بود. در صورت اجرا بدون رعایت مقررات این ماده، رئیس‌جمهور می‌تواند دستور توقف اجرا را صادر نماید. مقررات این ماده شامل آیین‌نامه‌های مصوب اصل ۱۳۸ قانون اساسی نیز می‌باشد.

۲. ماده ۲۷- هرگاه کارگر در انجام وظایف محوله به طور مکرر قصور ورزد و یا آیین‌نامه‌های انضباطی کارگاه را پس از تذکرات کتبی نقض نماید کارفرما حق دارد در صورت اعلام نظر مثبت شورای اسلامی کار علاوه بر مطالبات و حقوق معوقه به نسبت هر سال سابقه‌کار معادل دو ماه آخرین حقوق کارگر را به عنوان حق سنوات به وی پرداخته و قرارداد کار را فسخ نماید. در واحدهایی که فاقد شورای اسلامی کار هستند نظر مثبت انجمن صنفی لازم است. در هر مورد از موارد یاد شده اگر مسأله با توافق حل نشد به هیأت حل اختلاف ارجاع و در صورت عدم حل اختلاف از طریق دادگاه صالح رسیدگی و اقدام خواهد شد.

تبصره ۱- کارگاه‌هایی که مشمول قانون شورای اسلامی کار نبوده و یا شورای اسلامی کار و یا انجمن صنفی در آن تشکیل نگردیده باشد یا فاقد نماینده کارگر باشند اعلام نظر مثبت هیأت تشخیص (موضوع ماده ۱۶۷ این قانون) در فسخ قرارداد کار الزامی است.

- ۵-۲. در موارد ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲ و ۱۵۳ الزامات مذکور خلاف موازین شرع است و تبصره ماده ۱۵۳ خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است چنانکه در مورد مشابه متذکر گردید.^(۱)
- ۵-۳. ذیل ماده ۱۸۹ بر خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۲)

۶- نظریه شماره ۱۹۶ مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون نظام صنفی مصوب جلسه روز چهارشنبه بیست و سوم فروردین ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی: مواد ۱۷، ۲۱ و ۲۳؛ اجازه تصویب آیین‌نامه به هیأت عالی نظارت (مذکور در تبصره ماده ۴۶، تبصره ماده ۵۳ و ماده ۶۷) خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۳)

۷- نظریه شماره ۱۱۰۰ مورخ ۱۳۶۸/۷/۲۰ شورای نگهبان درخصوص لایحه یک فوریتی حمایت از آزادگان (اسرای آزاد شده) بعد از ورود به کشور مصوب جلسه روز چهارشنبه نوزدهم مهرماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی: ماده ۱۶ که تصویب آیین‌نامه را به عهده شورای عالی بانک‌ها گذاشته است با توجه به اینکه اعضای شورای مزبور وزیر نیستند مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۴)

۱. تبصره ۲- موارد قصور و دستورالعمل و آیین‌نامه‌های انضباطی کارگاه‌ها به موجب مقرراتی است که با پیشنهاد وزارت کار و امور اجتماعی به تصویب شورای عالی کار خواهد رسید.
۲. ماده ۱۸۹- وزارت کار و امور اجتماعی و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حسب مورد به منظور تأمین کادر متخصص سرپرستی در صورت لزوم، به افرادی که در واحدها به عنوان سرپرست تعیین شده‌اند، آموزش‌های لازم را در زمینه مسائل ناظر به روابط انسانی، روابط کار و ایمنی و بهداشت کار خواهد داد. آیین‌نامه مربوط توسط وزارت کار و امور اجتماعی و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه و حسب مورد به تصویب وزارت بهداشت و شورای عالی کار می‌رسد.
۳. تبصره ماده ۴۶- تعداد اعضای شورای مرکزی اصناف به تناسب جمعیت شهرها در آیین‌نامه‌ای که توسط وزارتخانه‌های بازرگانی و کشور تهیه و به تصویب هیأت عالی نظارت خواهد رسید تعیین خواهد شد. تبصره ماده ۵۳- کلیه سازمان‌های صنفی که به موجب این قانون مکلف به تهیه آیین‌نامه و ارسال آن به هیأت عالی نظارت می‌باشند موظفند حداکثر ظرف مدت ۳ ماه نسبت به تدوین آیین‌نامه و ارسال آن به هیأت مذکور اقدام نمایند در غیر این صورت هیأت عالی نظارت می‌تواند رأساً نسبت به تهیه و تصویب آیین‌نامه‌های مورد لزوم اقدام و مراتب را جهت اجرا به سازمان‌های صنفی کشور ابلاغ نماید. و تغییرات بعدی آیین‌نامه توسط هیأت عالی نظارت انجام می‌گیرد. ماده ۶۷- اتحادیه‌های صنفی می‌توانند برای خدمات اعضای هیأت مدیره خود برحسب آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت عالی نظارت خواهد رسید مبالغی را از محل درآمدهای خود در بودجه سالانه پیش‌بینی و پرداخت نمایند.
۴. ماده ۱۶- برای جذب آزادشدگان در مشاغل آزاد اعم از تولیدی (تعاونی کشاورزی، خدماتی و...) کلیه بانک‌های سراسر کشور موظفند نسبت به اعطاء وام با حداقل کارمزد و هرگونه تسهیلات بانکی اقدام نمایند. آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط بانک مرکزی و با همکاری دستگاه مسئول رسیدگی به امور آزادشدگان ظرف دو ماه از تاریخ ابلاغ این قانون تهیه و پس از تصویب شورای عالی بانک‌ها برای اجرا ابلاغ خواهد شد.

۸- نظریه شماره ۱۱۳۶ مورخ ۱۳۸۷/۸/۳ شورای نگهبان در خصوص طرح الزام سازمان تأمین اجتماعی به اجرای بندهای الف و ب ماده ۳ قانون تأمین اجتماعی مصوب روز یکشنبه بیست و سوم مهرماه ۱۳۸۷ مجلس شورای اسلامی:

قسمت اخیر تبصره یک ماده واحده از این جهت که در تصویب آیین‌نامه اجرایی به غیر وزیر هم اختیار داده است خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۱)

۹- نظریه شماره ۱۴۹۳ مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه اجراء اصل هشتاد و پنجم و یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در رابطه با مسئولیت‌های رئیس مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه روز یکشنبه بیست و ششم آذرماه ۱۳۸۷ مجلس شورای اسلامی:

۹-۱- مفاد تبصره ۱ و نیز قسمتی از متن ماده واحده که مشعر بر الزام ارسال آیین‌نامه و بخشنامه هر یک از وزیران نیز نزد رئیس مجلس شورای اسلامی می‌باشد با اصل ۱۳۸ قانون اساسی که صرفاً ارسال تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت را بیان نموده مغایر شناخته شد. بر این مبنا عبارت (... هر یک از وزرا...) در تبصره ۲ نیز باید حذف شود.^(۲)

۹-۲- در اصل ماده واحده در صورتی که مراد از عبارت «چنانچه مستلزم اصلاحاتی باشد» این است که هرگونه اصلاحاتی را که رئیس مجلس در مصوبه ارسالی لازم بداند

۱. تبصره ۱ ماده واحده - نحوه استفاده از واحدهای درمانی و بیمارستانی تحت مالکیت سازمان (اعم از واحدهای ملکی و استیجاری موجود) و واحدهایی که بدین منظور ایجاد خواهد شد و چگونگی پرداخت هزینه‌های درمان و نگهداری حساب‌ها و نحوه خرید خدمت طبق آیین‌نامه اجرایی این قانون خواهد بود که توسط سازمان تأمین اجتماعی حداکثر ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب این قانون با رعایت مفاد بندهای ذیل تهیه و به تصویب وزرای بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کار و امور اجتماعی و رئیس سازمان برنامه و بودجه خواهد رسید.

۲. ماده واحده - تصویب نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم و نیز مصوبات موضوع اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد در صورتی که رئیس مجلس آن را خلاف قانون تشخیص بدهد نظر خود را با ذکر دلیل به دولت اعلام می‌نماید، چنانچه این قبیل مصوبات مستلزم اصلاحاتی باشند و بعضاً یا کلاً خلاف قانون تشخیص داده شوند حسب مورد هیأت وزیران یا وزیر ذیربط و یا کمیسیون مربوطه مکلف است ظرف یک هفته پس از اعلام نظر رئیس مجلس نسبت به اصلاح مصوبه اقدام و سپس دستور فوری توقف اجرا را صادر نماید.

تبصره ۱- هیأت دولت و هر یک از وزراء و کمیسیون‌های موضوع اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مکلفند علاوه بر ارسال متن مصوبات و مستندات آن به درخواست رئیس مجلس، سوابق و اطلاعات و متن مذاکرات هیأت دولت و کمیسیون‌های مربوطه را در اسرع وقت در اختیار وی قرار دهند.

تبصره ۲- اگر بین رئیس مجلس و هیأت دولت یا هر یک از وزراء و یا کمیسیون‌های مربوطه از جهت استنباط از قوانین اختلاف نظر حاصل شود نظر رئیس مجلس معتبر است.

باید رعایت گردد خلاف اصل ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی است و اگر مراد از آن همان مفاد عبارت «... و بعضاً یا کلاً خلاف قانون تشخیص داده شوند...» می باشد لازم است رفع ابهام گردد. بدیهی است با حذف عبارت «مستلزم اصلاحاتی باشد» رفع اشکال و ابهام خواهد شد.

۱۰- نظریه شماره ۰۶۶۰ مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه روز چهارشنبه سیام خرداد ماه ۱۳۶۹ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۳ ماده ۴ که تصویب آیین نامه را به عهده شورای امنیت گذاشته مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۱)

۱۱- نظریه شماره ۱۳۷۱ مورخ ۱۳۷۰/۳/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اصلاح موادی از قانون خدمت پزشکان و پیراپزشکان و الحاق موادی به آن مصوب جلسه مورخه ۱۳۷۰/۱/۲۲ کمیسیون بهداشتی و بهزیستی مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱۲- نظریه شماره ۳۸۷۷ مورخ ۱۳۷۱/۸/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب جلسه ۱۳۷۱/۸/۵ مجلس شورای اسلامی: ۱۲-۱- عموم آیین نامه های مندرج در بند ۷ ماده ۲۰ در مورد قوانین کشور خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۲-۲- تبصره ۵ و ۶ ماده ۹ و ماده ۱۵ از این نظر که تصویب آیین نامه را به عهده شورای عالی استاندارد که غیر وزیر عضو آن است گذاشته خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. تبصره ۳- نیروی انتظامی مکلف است، پرسنل انتظامی مورد نیاز جهت تأمین اهداف اطلاعاتی (کسب و جمع آوری) و وزارت اطلاعات را در صورت درخواست در کنترل عملیاتی آن وزارت قرار دهد. کیفیت همکاری و نحوه تأمین پرسنل مورد نظر طبق آیین نامه ای خواهد بود که به تصویب شورای امنیت کشور می رسد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند دهم.

۳. ماده ۲۰- وظایف و اختیارات شورای عالی استاندارد به شرح زیر است:

۱- ... ۷- تصویب آیین نامه های اجرای استانداردهای اجباری و تشویقی، کنترل ادواری اوزان و مقیاس ها و سایر آیین نامه های مورد نیاز مؤسسه.

۴. تبصره ۵ ماده ۹- آیین نامه طرز اجرای توقیف کالاهای غیراستاندارد و نحوه فروش و مصرف آن در ارتباط با توسعه و تجهیز آزمایشگاه های مؤسسه، به تصویب شورای عالی استاندارد می رسد.

تبصره ۶ ماده ۹- مسئولیت کنترل کیفیت فرآورده های مشمول استاندارد اجباری در واحدهای تولیدی به عهده افرادی خواهد بود که دارای تحصیلات لازم و تجربه کافی در رشته های تولیدی مربوطه باشند. چگونگی تأیید صلاحیت علمی و فنی و عزل و نصب این افراد به موجب آیین نامه ای خواهد بود که به تصویب شورای عالی استاندارد می رسد. ←

۱۳- نظریه شماره ۴۸۸۶ مورخ ۱۳۷۲/۴/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۳/۳۱ مجلس شورای اسلامی:

۱۳-۱- محدود کردن رئیس جمهور در انتخاب مدیر عامل از میان اعضای هیأت مدیره در ماده ۸ خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۳-۲- تشکیل شورای عالی با کیفیت مذکور در ماده ۵ و وظایف مذکور در ماده ۶ خلاف اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۴- نظریه شماره ۵۰۲۳ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه شرکت یکی از معاونان وزرا و روسای سازمان‌های مستقل در شوراهای عالی و مجامعی که بر اساس قانون مرکب از چند وزیر می‌باشد مصوب ۱۳۷۲/۵/۶ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده واحده از این نظر که به معاونان مذکور اجازه می‌دهد حتی در موردی که شورای مورد نظر به کار تهیه و تصویب آیین‌نامه می‌پردازد به جای وزیر رأی دهد خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۳)

۱۵- نظریه شماره ۵۳۰۳ مورخ ۱۳۷۲/۷/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه عضویت وزیر راه و ترابری در شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب ۱۳۷۲/۶/۳۰ مجلس شورای اسلامی^(۴)

→ ماده ۱۵- مؤسسه می‌تواند برای انجام وظایف خود افراد و مؤسسات ذی‌صلاح را به عنوان کارشناس استاندارد و تحقیقات صنعتی انتخاب و از آنها استفاده نماید. طرز انتخاب و حدود وظایف و اختیارات و میزان حق‌الزحمه کارشناسان طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب شورای عالی استاندارد خواهد رسید.

۱. ماده ۸- سازمان توسط هیأت مدیره متشکل از سه یا پنج نفر اداره خواهد شد. اعضای هیأت مدیره توسط شورای عالی انتخاب خواهد شد. مدیر عامل سازمان که ریاست هیأت مدیره را به عهده خواهد داشت به موجب حکم ریاست جمهوری و از میان اعضای هیأت مدیره منصوب و بالاترین مقام اجرایی در زمینه‌های اقتصادی و زیربنایی منطقه می‌باشد. انتخاب مدیر عامل و اعضای هیأت مدیره برای مدت سه سال بوده و انتخاب مجدد آنان بلامانع است. عزل مدیر عامل و اعضای هیأت مدیره با همان مراجع انتخاب کننده می‌باشد. شورای عالی مسئولیت و اختیار مجامع عمومی سازمان هر منطقه را به عهده دارد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند دوازدهم.

۳. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود به پیشنهاد هر یک از وزرا و رؤسای سازمان‌های مستقل دولتی (سازمان برنامه و بودجه، سازمان امور اداری و استخدامی کشور، سازمان تربیت بدنی، سازمان محیط زیست، سازمان انرژی اتمی) که بر اساس قانون موظف به شرکت در شوراهای عالی و مجامع می‌باشند یکی از معاونان آنها را برای حضور در شورا، شورای عالی و مجمع تشخیص تعیین نماید. معاون تعیین شده موظف است شخصاً در جلسات شرکت نماید و نمی‌تواند شخص دیگر را به جای خود تعیین کند.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند سیزدهم.

۱۶- نظریه شماره ۵۷۳۴ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح لایحه قانونی احداث ترمینال‌های مسافری و ممنوعیت تردد اتومبیل‌های مسافری برون شهری در داخل شهر تهران مصوب ۱۳۷۲/۱۰/۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده ۲ به لحاظ این که اجازه تصویب آیین‌نامه را به شورای شهر داده است خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۷- نظریه شماره ۱۴۲۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب ۱۳۷۴/۱۰/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

در ماده ۲۹ واگذار کردن تصویب آیین‌نامه به هیأت عالی نظارت که غیر وزیر هم در آن عضویت دارد مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۸- نظریه شماره ۵۷۶۷ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه تأسیس شورای عالی هماهنگی ترافیک شهرهای کشور مصوب ۱۳۷۲/۱۰/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱ با توجه به شرح وظایفی که برای شورایعالی تعیین شده است خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ماده ۲- شرایط واگذاری غرفه‌ها طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط وزارتین کشور و راه و ترابری تهیه و به تصویب شورای شهر و در غیاب شورای شهر به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. این واگذاری مشمول مقررات قانون روابط موجر و مستأجر نبوده و حقوق استیجاری و کسب و پیشه برای متصرفین یا متصدیان آنها ایجاد نخواهد کرد و هر موقع که شهرداری لازم بداند با موافقت وزارت راه و ترابری می‌تواند محل را با توجه به شرایط واگذاری و با اخطار قبلی لااقل دو ماهه تصرف نماید.

۲. ماده ۲۹- وزیر مسکن و شهرسازی از تاریخ ابلاغ این قانون به عضویت «هیأت عالی نظارت» موضوع ماده (۵۲) قانون نظام صنفی در خواهد آمد. وزارت مسکن و شهرسازی با هماهنگی دبیرخانه هیأت عالی نظارت حداکثر ۶ ماه از تاریخ تصویب این قانون آیین‌نامه نظام صنفی کارهای ساختمانی را برابر قانون نظام صنفی تهیه و جهت تصویب به هیأت عالی نظارت پیشنهاد می‌نماید.

۳. ماده ۱- به منظور اعمال سیاست‌های جامع و هماهنگ ترافیکی و تهیه خط‌مشی لازم و بهبود اداره کلیه امور مربوط به امر عبور و مرور همانند طراحی، برنامه‌ریزی، سازماندهی، هماهنگی، هدایت، نظارت و انتظامات ترافیکی شهرها، شورای عالی هماهنگی ترافیک شهرهای کشور که از این پس شورایعالی نامیده می‌شود، مرکب از اعضای زیر تأسیس می‌شود:

- ۱- وزیر کشور، ریاست شورا
- ۲- وزیر راه و ترابری
- ۳- وزیر مسکن و شهرسازی
- ۴- وزیر پست و تلگراف و تلفن
- ۵- رئیس سازمان برنامه و بودجه
- ۶- رئیس سازمان حفاظت محیط زیست
- ۷- فرمانده نیروی انتظامی

۱۹- نظریه شماره ۶۸۷۴ مورخ ۱۳۷۳/۷/۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بیمه همگانی خدمات درمانی کشور مصوب ۱۳۷۳/۶/۲۷ مجلس شورای اسلامی: ذیل ماده ۱۰ از این نظر که تصویب «شورایعالی» را در تعیین سطح خدمات ارائه شده قاطع دانسته است خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۱)

۲۰- نظریه شماره ۷۱۴۵ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۰- تشکیل شورای عالی مصرف در تبصره ۱۸ مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۲۰- تبصره ۲۳ مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.

۳-۲۰- شورای عالی توسعه صادرات غیرنفتی در ردیف ۱ بند الف تبصره ۲۵ و ذیل آن مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۴-۲۰- تشکیل شورای عالی اداری در بند الف تبصره ۳۱ مغایر اصول ۶۰، ۱۲۶ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۵-۲۰- تشکیل شورای عالی کشاورزی در تبصره ۶۴ مغایر اصول ۶۰، ۱۳۴ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۶-۲۰- ذیل تبصره بدون شماره در صفحه ۸۴ از این نظر که تصویب آیین‌نامه اجرایی را برعهده رئیس‌جمهور گذاشته است خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۶)

۱. ماده ۱۰- حداقل شمول و سطح خدمات پزشکی و دارو شامل خدمات پزشکی اورژانس، عمومی و تخصصی (سرپایی و بستری) که انجام و ارائه آن در نظام بیمه خدمات درمانی به عهده سازمان‌های بیمه‌گر قرار می‌گیرد و لیست خدمات فوق تخصصی که مشمول بیمه‌های مضاعف (مکمل) می‌باشد به پیشنهاد وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و تصویب شورایعالی تعیین و اعلام می‌شود.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند چهاردهم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند چهاردهم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند چهاردهم.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند چهاردهم.

۶. تبصره - به منظور بالا بردن توان امنیتی کشور...: الف - سازمان‌ها و ایستگاه‌های داخل و خارج از کشور موظفند برای پرسنل وزارت اطلاعات تسهیلات لازم را تأمین و هزینه‌های پرسنل شاغل در خارج از کشور را طبق ضوابط خود و در ردیف بودجه مربوطه منظور و هزینه نمایند. آیین‌نامه اجرایی این بند بنا به پیشنهاد وزیر اطلاعات و پس از کارشناسی در سازمان امور اداری و استخدامی کشور تهیه و به تصویب رئیس‌جمهور خواهد رسید.

۲۱- نظریه شماره ۱۴۴۵ مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح حمل و نقل و عبور کالاهای خارجی از قلمرو جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۱۰/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۱- واگذار نمودن تصویب ضوابط به شوراییعالی هماهنگی ترابری کشور در ماده ۱۳ مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۲۱- واگذار نمودن تصویب روش‌های حمایتی به شورای اقتصاد کشور در تبصره ماده ۲۰ مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۲- نظریه شماره ۷۴/۲۱/۱۵۰۴ مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۵ کل کشور مصوب ۱۳۷۴/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۲- ذیل بند ل تبصره ۱۳؛ تهیه آیین‌نامه توسط کمیسیون‌های امور اداری و استخدامی و اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی مجلس شورای اسلامی مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲-۲۲- قسمت اول بند ۴ تبصره ۱۳؛ واگذار نمودن تصویب استانداردها و الگوی ساخت ساختمان‌های اداری به شورای عالی تعیین الگوی مصرف مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۲۳- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۲۸۵ مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۴ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۱. ماده ۱۳- به منظور استفاده هر چه بیشتر از ناوگان حمل و نقل کشور در صورت نیاز به استفاده از وسایل نقلیه خارجی جاده‌ای جهت ترانزیت کالا از کشور، ضوابط مربوطه توسط سازمان حمل و نقل و پایانه‌ها تهیه و به تصویب شورای عالی هماهنگی ترابری کشور خواهد رسید.

۲. تبصره ماده ۲۰- وزارت راه و ترابری با همکاری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران روش‌های حمایتی را تعیین و جهت تصویب به شورای اقتصاد کشور ارائه خواهد نمود.

۳. بند ل تبصره ۱۳- استفاده از خودروهای سواری دستگاه‌های موضوع این قانون (رأساً و یا با راننده مربوطه) در خارج از اوقات موظف کاری کشور توسط مسئولین رده‌های مختلف دستگاه‌های اجرایی، قضایی، نظامی و انتظامی، نهادهای انقلابی و عمومی ممنوع می‌باشد. مگر آن عده از مسئولینی را که هیأت وزیران ضرورت استفاده آنها را از خودروهای مذکور تصویب نماید. آیین‌نامه اجرایی این بند و استثنائات از شمول ممنوعیت مذکور حداکثر ظرف مدت یک ماه توسط سازمان امور اداری و استخدامی کشور و با همکاری کمیسیون‌های امور اداری و استخدامی و اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی مجلس شورای اسلامی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۴. قسمت اول بند ۴ تبصره ۱۳- وزارت مسکن و شهرسازی موظف است حداکثر لغایت تیرماه ۱۳۷۵ با همکاری سازمان برنامه و بودجه استانداردها و الگوی ساخت ساختمان‌های اداری را تهیه و پس از تصویب شورای عالی تعیین الگوی مصرف ابلاغ نماید.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند پانزدهم.

۲۴- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۳۸۸ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۶ کل کشور مصوب ۱۳۷۵/۱۱/۱۳ مجلس شورای اسلامی:
ذیل بند ط تبصره ۲۹ چون اختیار هیأت وزیران را به شورای اقتصاد محول کرده است مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۱)

۲۵- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۳۸۳ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح آیین‌نامه ترکیب شورایعالی هماهنگی ترابری کشور و وظایف و اختیارات شورا مصوب ۱۳۷۶/۵/۸ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه شورایعالی هماهنگی ترابری کشور مرکب از تعدادی از وزیران و تعدادی از مسئولان سازمان‌های دولتی و تعدادی دیگر از مسئولان تعاونی و بخش خصوصی است، و نظر به اینکه بندهای الف و ب و ج و ز جزء وظایف وزارت راه و ترابری است و بندهای ج و ک از وظایف هیأت دولت است، و نظر به اینکه این وظایف و اختیارات چنانچه متعلق به هر یک از وزراء است باید تصمیم به تصویب وزیر مربوط برسد و در مواردی که متعلق به هیأت وزیران باشد تصمیم مذکور باید به تصویب هیأت وزیران برسد و یا جمعی از وزراء با تصویب هیأت وزیران مطابق اصل ۱۳۸ قانون اساسی آن را به تصمیم برسانند، بنابراین ماده ۲ مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.^(۲)

۱. بند(ط) تبصره ۲۹- کلیه دستگاه‌های مشمول این تبصره مکلفند هرگونه معامله و قراردادهای خارجی خود را که بیش از یک میلیون دلار باشد صرفاً از طریق مناقصه محدود و یا بین‌المللی (با درج آگهی مناقصه در روزنامه‌های کثیرالانتشار داخلی و خارجی) انجام و منعقد نمایند. هر مورد استثناء باید به تصویب شورای اقتصاد برسد.

۲. ماده ۲- وظایف و اختیارات شورا به شرح زیر است:

الف - تصویب برنامه‌ها و خط‌مشی‌های اجرای ترابری کشور.

ب - بررسی و تصویب ضوابط پیشنهادی وزارت راه و ترابری در مورد روابط بین مؤسسات ترابری و کامیون‌داران و اتوبوس‌داران.

ج - تصویب آیین‌نامه مربوط به صدور اجازه تأسیس مؤسسات، دفاتر، شعبه‌ها و نمایندگی‌های ترابری خارجی که می‌خواهند در کشور فعالیت کنند.

د - بررسی و اظهارنظر درباره پیشنهاد پیوستن به موافقتنامه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و قراردادهای دو جانبه یا چند جانبه با دولت‌ها و مؤسسات خارجی.

ه - بررسی و اظهارنظر در مورد پیشنهادهای مربوط به سیاست نرخ‌گذاری و خدمات ترابری.

و - تعیین ضابطه و معیارهای لازم با همکاری دستگاه‌های مربوط برای ایجاد و اداره و توسعه مؤسسات ترابری اعم از اینکه در داخل و یا در خطوط بین‌المللی فعالیت داشته باشند.

ز - تصویب ضوابط و معیارهای پیشنهادی در مورد امور مربوط به ترابری سازمان‌های دولتی (به استثنای نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران).

۲۶- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۸۵۴ مورخ ۱۳۷۷/۳/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورای عالی اشتغال مصوب ۱۳۷۷/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲۷- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۲۸- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی
۲۸-۱ در ماده ۱۸۶ از این جهت که شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه یک شورای تصمیم‌گیرنده در امور اجرایی است فلذا تشکیل شورای مذکور خلاف اصول ۱۳۴ و ۱۳۸ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)

۲۸-۲ جمله ذیل تبصره ماده ۱۷ که تصویب ضوابط را به عهده هیأت عالی واگذاری گذاشته است خلاف اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۲۹- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۴۰۰ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل وزارت جهاد کشاورزی مصوب ۱۳۷۹/۹/۲۳ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۳۰- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۶)

→ ح - اتخاذ سیاست‌های لازم برای تشویق بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در امور مربوط به ترابری.
ط - بررسی و اظهارنظر نسبت به طرح لوایح قانونی و مقررات لازم در مورد رسیدگی به موارد تخلف از مقررات ترابری کشور.

ی - بررسی و اظهارنظر در مورد طرح‌های مربوط به تشکیل شرکت‌های دولتی در زمینه امور ترابری و خدمات جنبی آن با رعایت ماده (۱۱) قانون تغییر نام وزارت راه به وزارت راه و ترابری.

ک - ایجاد هماهنگی در امور ترانزیت داخلی و خارجی کشور.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هشتم، بند دوم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و پنجم، بند سی و نهم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و سی و چهارم، بند پنجم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند هجدهم.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند نوزدهم.

۶. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند دوم.

۳۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح لایحه قانونی راجع به تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی:

۳۱-۱- تعیین وظیفه دبیرخانه شورا، پشتیبانی علمی، پژوهشی و خدماتی متناسب با وظایف و مسئولیت‌های شورا، نظارت بر حسن اجرای مصوبات و توسعه ارتباطات با مجریان و مردم و سایر امور در ذیل ماده (۱) به آیین‌نامه داخلی واگذار شده است این موارد شامل اموری می‌گردد که به حقوق مردم مربوط است، و از مصادیق آیین‌نامه موضوع اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی می‌باشد. لذا تصویب آیین‌نامه مذکور توسط شورای عالی آموزش و پرورش مغایر این اصل شناخته شد.^(۱)

۳۱-۲- در بندهای ۵، ۷، ۱۰، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸ ماده ۶ تصویب آیین‌نامه توسط شورای عالی آموزش و پرورش مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۱- ماده (۱) لایحه قانونی راجع به تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۲۷ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

ماده ۱- شورای عالی آموزش و پرورش، مرجع سیاستگذاری و تصویب مقررات آموزش و پرورش قبل از آموزش عالی کشور است و سازمان اداری آن با بودجه و تشکیلات مستقل، زیر نظر شورای عالی آموزش و پرورش فعالیت می‌کند. وظیفه دبیرخانه شورا، پشتیبانی علمی، پژوهشی و خدماتی متناسب با وظایف و مسئولیت‌های شورا، نظارت بر حسن اجرای مصوبات و توسعه ارتباطات با مجریان و مردم و سایر اموری می‌باشد که در آیین‌نامه داخلی شورا تعیین می‌گردد.

۲. ماده ۶- وظایف و اختیارات شورا به شرح زیر است:

بند ۵- تدوین و تصویب اهداف دوره‌های تحصیلی و بررسی و تصویب آیین‌نامه نحوه تدوین برنامه‌های درسی و چگونگی انطباق آنها با اهداف مصوب شورا.

بند ۷- بررسی و تصویب آیین‌نامه‌های اجرایی، انضباطی و امتحانی مدارس و دوره آمادگی قبل از دبستان.

بند ۱۰- تصویب آیین‌نامه ارزشیابی مدارک تحصیلی صادره از مدارس کشورهای خارجی تا پایان دوره متوسطه.

بند ۱۴- بررسی و تصویب آیین‌نامه‌های مربوط به دانشسراها و دوره‌های تربیت معلم و ضمن خدمت فرهنگیان با رعایت مقررات و وظایف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

بند ۱۵- بررسی و تصویب آیین‌نامه چگونگی انتخاب و تشویق کارکنان و دانش‌آموزان نمونه و کسانی که خدمات برجسته‌ای در اعتلای تعلیم و تربیت داشته‌اند.

بند ۱۶- بررسی و تصویب آیین‌نامه انتصاب مدیران مدارس و رؤسای آموزش و پرورش مناطق و نواحی کشور.

بند ۱۷- بررسی و تصویب آیین‌نامه ارزشیابی از معلمان و کارکنان مدارس.

بند ۱۸- تصویب آیین‌نامه داخلی شورای عالی و آیین‌نامه‌های مربوط به شوراهای منطقه‌ای آموزش و پرورش.

۳۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی: تهیه و تصویب آیین‌نامه اجرایی در ماده (۷) توسط شورای عالی سیاستگذاری مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۳- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۴۳۹ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه منع فروش و واگذاری اراضی فاقد کاربری مسکونی برای امر مسکن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۲/۱۱ مجلس شورای اسلامی: تعلیق تشخیص نیاز به آیین‌نامه اجرایی به غیر از مجلس شورای اسلامی مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۴- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۳۹۶ مورخ ۱۳۸۱/۶/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون برقراری حقوق وظیفه مستمری نمایندگان مجلس شورای اسلامی و عائله تحت تکفل آنان در مقابل حوادث و سوانح ناشی از مسئولیت‌های خطیر نمایندگی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۵/۹ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۳۵- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۳۶- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۵۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۷ مجلس شورای اسلامی:

۳۶-۱ در بند (۷) ماده (۳) واگذاری تصویب آیین‌نامه به سازمان مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی

۱. ماده ۷- آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف دو ماه پس از تشکیل شورای عالی سیاستگذاری توسط شورای مذکور تهیه و به تصویب شورا خواهد رسید.

۲. ماده ۱۱- در صورت نیاز آیین‌نامه اجرایی توسط وزارتخانه‌های مسکن و شهرسازی کشور، تعاون و کار و امور اجتماعی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و پنجم، بند پنجاه و چهارم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و پنجم، بند پنجاه و پنجم.

شناخته شد.^(۱)

۳۶۲- در ماده (۹) اگر مرجع تصویب آیین‌نامه نیز شورای مرکزی است مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی می‌باشد و اگر مراد غیر از این است مشخص شود تا اظهارنظر گردد.^(۲)

۳۶۳- ر.ک: نظریه بند پنجاه و هشتم ذیل اصل هشتاد و پنجم.

۳۷- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه وظایف و اختیارات و تغییر نام وزارت پست و تلگراف و تلفن مصوب روز سه‌شنبه ۱۳۸۲/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۳۸- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۴۹۹ مورخ ۱۳۸۲/۴/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۸ مجلس شورای اسلامی: عبارت «هرگونه تغییر با تصویب شورای عالی نظام پزشکی» در تبصره (۲) ماده (۲۸) مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۳۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۵۸۱ مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۷/۱۳ مجلس شورای اسلامی: تبصره ماده (۴) و تبصره (۱) ماده (۸) و عبارت «طرح مصوب» در ماده (۱۴) از این جهت که وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه حق هیأت وزیران می‌باشد، لذا مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱. ماده ۳- وظایف و اختیارات سازمان با توجه به اهداف فوق به شرح زیر است:

بند ۷- همکاری با وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در اجرای برنامه‌های بازآموزی و نوآموزی مستمر روانشناسان و مشاوران در جهت ارتقاء دانش رشته‌های روانشناسی و مشاوره منطبق با پیشرفت‌های علمی روز مطابق آیین‌نامه مصوب سازمان.

۲. ماده ۹- انجمن‌های علمی مصوب «کمیسیون انجمن‌های علمی کشور» می‌توانند با سازمان همکاری کنند. آیین‌نامه نحوه همکاری انجمن‌های مذکور توسط شورای مرکزی تهیه خواهد شد.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و پنجم، بند پنجاه و پنجم.

۴. تبصره ۲ ماده ۲۸- آیین‌نامه‌های ذی‌ربط در این باره به قوت خود باقی است و اجرا خواهد شد و در صورت نیاز به هرگونه تغییر با تصویب شورای عالی نظام پزشکی قابل تغییر و اجرا می‌باشد.

۵. تبصره ماده ۴- با تصویب شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری حسب مورد در استان‌هایی که ضرورت ایجاد کند، شورایی مشابه شورای عالی به ریاست استاندار و عضویت مدیران کل وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مذکور در شورای عالی ایجاد خواهد شد.

۴۰- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۱۲۳ مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

۱-۴۰- ماده (۴) مبنیاً بر ماده (۳) مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۴۰- ر.ک: نظریه بند شصت و هشتم ذیل اصل هشتاد و پنجم.

۴۱- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۲۶۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۹/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۴۱- تعیین ضوابط کلی بنحو مذکور در بند (ه) ماده (۱۵) و همچنین تصویب تعاریف، اصطلاحات و استانداردهای موضوع بند (س) ماده (۱۶) به عهده شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی گذاشته شده است، واگذاری این امور به غیر هیأت وزیران مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۴۱- ر.ک: نظریه بند هشتم ذیل اصل یکصد و سی و هفتم.

→ تبصره ۱ ماده ۸- طرح‌های جامع و تفصیلی شهرسازی این مناطق که در خارج از محدوده قانونی شهرها ایجاد خواهند شد، پس از تأیید شورای عالی معماری و شهرسازی کشور به تصویب شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری خواهد رسید.

ماده ۱۴- دولت مکلف است در صورت وجود تقاضا و طرح مصوب از سال ۱۳۸۳ برای مدت ده سال همه ساله تا ده درصد (۱۰٪) از مجوزهای استفاده از منابع مالی خارجی (فاینانس) مذکور در برنامه‌های توسعه یا قوانین بودجه سالانه را به اجرای طرح‌های جامع توسعه میراث فرهنگی و گردشگری استانی و ملی و ایجاد تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی از جمله مراکز اقامتی و پذیرایی، خدمات حمل و نقل و سایر طرح‌های مرتبط، توسط بخش‌های غیردولتی اختصاص دهد. شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری مرجع قانونی تصویب طرح‌های مذکور خواهد بود.

۱. ماده ۴- به منظور حسن اجرای وظایف مندرج در ماده (۳) این قانون، تهیه گزارش‌های مورد نیاز از وضعیت کتابخانه‌ها، اتخاذ روش‌های هماهنگ و استاندارد، تهیه طرح‌ها و برنامه‌های لازم بر اساس سیاست‌های مصوب هیأت امناء و نظارت و پیگیری مصوبات، دبیرخانه امنای کتابخانه‌های عمومی کشور زیر نظر رئیس هیأت امناء تشکیل می‌گردد.

۲. ماده ۱۵- وظایف شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی به شرح زیر می‌باشد: الف - ... ه - تعیین ضوابط کلی نحوه مدیریت وجوه، ذخائر و سرمایه‌گذاری‌های دستگاه‌های اجرایی، دولتی و عمومی، سازمان‌ها، مؤسسات و صندوق‌های فعال در قلمروهای مختلف نظام تأمین اجتماعی.
بند (س) ماده ۱۶- تهیه و تدوین تعاریف، اصطلاحات و استانداردهای مورد نیاز نظام و همچنین اعمال تغییرات و به روز رسانی آنها با تصویب شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی.

۴۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۲۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نظام صنفی کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی:

۴۲-۱ در تمام مواردی که تصمیم‌گیری به وزرای حاضر در هیأت عالی نظارت واگذار گردیده از جمله مواد (۱۳)، تبصره (۴) ماده (۲۱)، تبصره (۳) ماده (۲۲)، ماده (۲۸) و تبصره (۲) آن، تبصره (۲) ماده (۳۰)، تبصره (۱) ماده (۳۱)، ماده (۳۶)، تبصره (۲) ماده (۴۳)، ماده (۴۵)، ماده (۴۶)، ماده (۴۷)، تبصره بند (الف) ماده (۴۹)، بند (ب) ماده (۴۹)، تبصره (۴) ماده (۵۳)، ماده (۵۴) بند (و) ماده (۵۵)، تبصره ماده (۷۰)، تبصره (۱) ماده (۷۱)، تبصره (۲) ماده (۷۲)، ماده (۷۵)، ماده (۷۶)، ماده (۷۹)، بند (ج) ماده (۸۰)، مواد (۸۲)، (۸۵)، (۸۶)، (۸۷)، (۸۹) و (۹۴) مغایر با اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۲-۲ ر.ک: نظریه بند بیست و سوم ذیل اصل شصت و بند هفتادم ذیل اصل هشتاد و پنجم.

۴۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۱۴ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۶ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۱۲ مجلس شورای اسلامی:

چون تصمیمات موضوع ماده (۱۱) مربوط به هیأت وزیران با وزرای خاصی می‌باشد واگذار کردن به هیأت عالی نظارت بعنوان بالاترین مرجع تصمیم‌گیری و نظارت بر امور اصناف کشور مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۴- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۳۳۰ مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه دو فوریتی تنظیم بازار غیرمتشکل پولی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۴۵- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

موارد مغایر با اصل ۱۳۸ قانون اساسی از این جهت که امور مزبور از شئون هیأت وزیران

۱. برای اطلاع از متن مواد طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره ششم سال چهارم، نشر دادگستر، ۱۳۸۴، صص ۱۷۰-۱۸۴.

۲. ماده ۱۱- هیأت عالی نظارت: هیأتی است که به منظور برنامه‌ریزی، هدایت، ایجاد هماهنگی و نظارت بر کلیه اتحادیه‌ها، مجامع امور صنفی، شورای اصناف کشور و کمیسیون‌های نظارت تشکیل می‌گردد و بالاترین مرجع تصمیم‌گیری و نظارت بر امور اصناف کشور است.

۳. ر.ک: همین مجموعه، ذیل اصل هشتاد و پنجم، بند هفتاد و سوم.

بوده و این اختیارات به نهادهای غیر از هیأت وزیران تفویض شده است:

۱- شورای پول و اعتبار در بندهای (ب)، (و)، (ی) و (م) ماده (۱۲).

۲- جزء (۲) بند (الف) ماده (۳۸).

۳- ماده (۶۵).

۴- «تصویب شورای پول و اعتبار» در ذیل ماده (۱۰۵).

۵- بند (ب) ماده (۱۴۰).

۶- بند (ج) ماده (۱۴۳).

۷- تبصره ماده (۱۵۱).

۸- مفاد ماده (۱۵۷).^(۱)

۴۶- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۶۵ مورخ ۱۳۸۳/۳/۱۶ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی تشکیل شورای عالی خانواده مصوب مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ مجلس شورای اسلامی:

۴۶-۱ بند (الف) ماده واحده از این نظر که سیاستگذاری و برنامه‌ریزی، با تدوین و تصویب آیین‌نامه تحقق می‌یابد، مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۶-۲ ر.ک: نظریه بند بیست و پنجم ذیل اصل شصتم.

۴۷- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۷۳۸ مورخ ۱۳۸۴/۴/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح دسترسی آزاد به شبکه حمل و نقل ریلی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۴/۴/۸ مجلس شورای اسلامی:

ذیل تبصره (۱) ماده (۱) و ذیل ماده (۵) از این جهت که اقدام وزیر مربوط را مقید به تأیید آیین‌نامه تهیه شده توسط راه‌آهن نموده است، سلب اختیار مقام مذکور بوده لذا مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. برای اطلاع از متن مواد و تبصره‌های مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره ششم، سال چهارم، صص ۵۱۵-۵۶۰.

۲. ماده واحده - به منظور تحقق اصل دهم (۱۰) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و در راستای اهداف و برنامه‌های توسعه‌ای کشور، شورای عالی خانواده با وظایف ذیل:
الف - سیاستگذاری و برنامه‌ریزی در زمینه امور مربوط به خانواده به ویژه به منظور پیشگیری از آسیب‌ها و انحرافات تهدیدگر خانواده در چارچوب قوانین موضوعه.

۳. تبصره ۱ ماده ۱- شرکت حمل و نقل ریلی شخصیت حقوقی است که توسط اشخاص حقیقی و حقوقی با اخذ مجوز از شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران که در این قانون راه‌آهن نامیده می‌شود و با تأمین ناوگان (لکوموتیو و یا واگن) مورد نیاز به منظور جابجایی (کالا، مسافر) تأسیس می‌گردد.

۴۸- نظریه شماره ۱۳۷۴۳/۸۴/۳۰ مورخ ۱۳۸۴/۸/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۷/۲۴ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۴۹- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۶۷۱ مورخ ۱۳۸۶/۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور مصوب ۱۳۸۶/۳/۶ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۵۰- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۵۷۳ مورخ ۱۳۸۶/۶/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه بیمه‌های اجتماعی کارگران ساختمانی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۵/۳۱ مجلس شورای اسلامی: تبصره (۱) ماده (۳) به دلیل تفویض وظیفه تدوین آیین‌نامه به شورایی که مرکب از غیر وزرا می‌باشد، مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۵۱- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۱۰۷ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی: ۱-۵۱- تبصره (۲) بند (ج) ماده (۳)، دستورالعمل اجرایی در پاراگراف دوم ماده (۲۳)، بندهای (۷)، (۱۱)، (۱۴) و (۱۵) ماده (۴۱) و بند (۳) ماده (۵۹) مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

→ آیین‌نامه تأسیس و فعالیت شرکت‌های حمل و نقل ریلی و همچنین مشخصات فنی ناوگان مجاز به سیر در شبکه حداکثر ظرف مدت دو ماه توسط راه‌آهن تهیه و پس از تأیید وزیر راه و ترابری به اجرا درمی‌آید. ماده ۵- راه‌آهن موظف است به منظور استفاده از ظرفیت مازاد ارتباطی موجود از شبکه ارتباط اختصاصی خود نسبت به ارائه سرویس‌های ارتباطی با سیم و بی‌سیم، انتقال داده‌ها به شرکت‌های خصوصی اقدام نماید. مقررات مربوطه، حداکثر ظرف دو ماه توسط هیأت مدیره راه‌آهن تهیه و پس از تأیید وزیر راه و ترابری به اجرا درمی‌آید. ۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند بیست و هشتم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند سی و ششم.

۳. تبصره ۱ ماده ۳- زمانبندی، شرایط و ترتیب صدور، تمدید، تعلیق و کارت مهارت فنی و نحوه شناسایی کارگران شاغل در کارگاه‌های ساختمانی موضوع این ماده و اشتغال آنها در طول دوره اعتبار کارت، طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که مشترکاً توسط وزارتخانه‌های رفاه و تأمین اجتماعی، کار و امور اجتماعی، مسکن و شهرسازی و کشور تهیه و به تصویب شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی خواهد رسید.

۴. تبصره ۲ بند (ج) ماده ۳- بخش‌های غیردولتی مجاز به فعالیت در زمینه راه و راه آهن هستند. سهم بهینه بخش‌های دولتی و غیردولتی در فعالیت‌های راه و راه‌آهن با حفظ حاکمیت دولت، استقلال کشور، رشد و توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی مطابق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد مشترک وزارت راه و ترابری و وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم خواهد رسید. ←

۵۱-۲- بند (۴) ماده (۴۳)، تفویض اختیار تصویب به شورا، مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۵۱-۳- ر.ک: نظریه بند سی و هفتم ذیل اصل شصتم و بند یکصد و ذیل اصل هشتاد و پنجم.

۵۲- نظریه شماره ۸۶۳۰/۲۴۸۷۴ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تأمین اجتماعی و برخی قوانین مربوط به منظور تشویق کارفرمایان به تأدیه دیون معوقه سنواتی بابت حق بیمه و بیمه بیماری کارکنان مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۴ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۵۳- نظریه شماره ۸۶۳۰/۲۴۹۲۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین وضعیت، ادغام و اصلاح شوراهای عالی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۱۶ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۵۴- نظریه شماره ۸۶۳۰/۲۵۰۵۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

۵۴-۱- تبصره‌های (۲) و (۳) ماده (۵)، مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۵۴-۲- ر.ک: نظریات بند چهل و ششم ذیل اصل شصتم.

→ ماده ۲۳- سازمان خصوصی‌سازی می‌تواند از خدمات بانک‌ها و شرکت‌های تأمین سرمایه و سرمایه‌گذاری جهت تعهد پذیرهنویسی یا تعهد خرید سهام استفاده نماید. این گونه مؤسسات می‌توانند سهام عرضه شده را در چهارچوب قرارداد پذیرهنویسی که به تأیید هیأت واگذاری خواهد رسید خریداری نمایند.

دستورالعمل اجرایی این ماده حداکثر ظرف مدت سه ماه از تصویب این قانون به تصویب هیأت واگذاری می‌رسد.

ماده ۴۱- وظایف و اختیارات هیأت واگذاری به شرح زیر است:

بند ۷- تصویب آیین‌نامه نحوه بیمه مجریان و دست‌اندرکاران امر واگذاری،

بند ۱۱- تصویب قیمت موارد واگذاری،

بند ۱۴- تصویب دستورالعمل اجرایی نحوه تنظیم قراردادهای تعهد پذیرهنویسی یا تعهد خرید سهام مؤسسات

تأمین سرمایه متضمن ضوابط پرداخت حق‌الزحمه آنها،

بند ۱۵- تصویب دستورالعمل ماده (۳۱) این قانون.

بند ۳ ماده ۵۹- تدوین و ابلاغ راهنماها و دستورالعمل‌های لازم به منظور اجرای این فصل و دستورالعمل‌های داخلی شورا.

۱. ماده ۴۳- وظایف و اختیارات شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی به شرح زیر است:

۴- تصویب آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، نظام‌نامه‌ها و ضوابطی که در این قانون مرجع تصویب آن این شورا است.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و پنجم، بند یکصد و چهارم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند سی و نهم.

۴. تبصره ۲ ماده ۵- نحوه اداره، اتخاذ تصمیمات و ابلاغ مصوبات شورای عالی برابر آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب شورای عالی می‌رسد.

تبصره ۳- دبیرخانه شورای عالی در سازمان مستقر بوده و رئیس سازمان دبیر شورای عالی می‌باشد.

۵۵- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۹۵ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۳۱ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۵۶- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۸۵۳ مورخ ۸۸/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح زکات مصوب ۱۳۸۸/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:
در ماده (۷) منوط کردن تصویب آیین‌نامه به تأیید شورا، مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵۷- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۳۰۰۰ مورخ ۸۸/۳/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح ایمنی زیستی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۸/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:
۵۷-۱ واگذاری وظایف و اختیارات مقرر در بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۳) به شورای مذکور، مغایر اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)
۵۷-۲ در ذیل بند (ب) ماده (۷) تصویب موارد مذکور توسط شورای ملی ایمنی زیستی، مغایر اصل ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و پنجم، بند یکصد و دوازدهم.

۲. ماده ۷- آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف مدت سه ماه توسط دبیرخانه شورا تهیه و با تأیید شورا به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۳. ماده ۳- به منظور:

الف - سیاستگذاری، تعیین و تصویب راهبردها در عرصه ایمنی زیستی و نظارت بر اجراء آن مطابق با مفاد این قانون؛

ب - هماهنگی بین وظایف قانونی دستگاه‌های اجرایی ذی‌صلاح با مقررات موضوع این قانون؛

ج - تصویب آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و ضوابط موضوع این قانون.

«شورای ملی ایمنی زیستی» متشکل از معاون اول رئیس‌جمهور، وزیر جهاد کشاورزی، رئیس سازمان حفاظت محیط زیست کشور، وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزیر علوم، تحقیقات و فناوری، یک نفر از اعضای انجمن‌های علمی - تخصصی فناوری زیستی جدید (تشکل‌های مردم نهاد) با درجه دکتری به پیشنهاد این تشکل‌ها و تأیید وزیر علوم، تحقیقات و فناوری و با حکم رئیس‌جمهور، یک نفر از اعضای هیأت علمی مرتبط با ایمنی زیستی دانشگاه‌ها (حداقل دانشیار) به پیشنهاد وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و با حکم رئیس‌جمهور و یک نفر از اعضای کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی و یک نفر از اعضای کمیسیون بهداشت و درمان مجلس شورای اسلامی به انتخاب کمیسیون‌های مذکور و با رأی مجلس به عنوان ناظر تشکیل می‌گردد.

۴. ماده ۷- کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی که قصد واردات، صادرات و یا حمل و نقل داخلی و فرامرزی موجودات زنده تغییر شکل یافته ژنتیکی موضوع این قانون را دارند، موظفند:

الف - ... ب - شرایط لازم از نظر بسته‌بندی و حمل و نقل و برچسب گذاری را رعایت نمایند. شرایط بسته‌بندی و برچسب گذاری و حمل و نقل داخلی و فرامرزی، توسط شورای ملی ایمنی زیستی ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون تعریف می‌شود.

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری مورخ ۱۳۶۰/۱/۲۰ شورای نگهبان^(۱)

۲- نظریه تفسیری شماره ۲۱۰۱ مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۵ شورای نگهبان:
کلمه قوانین مذکور در ذیل اصل (۱۳۸) قانون اساسی شامل قانون اساسی نمی‌شود.

۳- نظریه تفسیری شماره ۵۴۶۲ مورخ ۱۳۷۲/۸/۵ شورای نگهبان^(۲)

۴- نظریه تفسیری شماره ۵۶۸۶ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶ شورای نگهبان:
مستفاد از مصوبه هیأت دولت این است که غیر وزرا حق رأی ندارند و لذا محذور مذکور در نامه فوق پیش نمی‌آید لکن از این لحاظ که غیر وزرا را نیز عضو کمیسیون مذکور دانسته است خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.

۵- نظریه تفسیری شماره ۷۶/۲۱/۱۱۴۴ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳ شورای نگهبان^(۳)

۶- نظریه تفسیری شماره ۷۸/۲۱/۴۵۱۲ مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۵ شورای نگهبان:
ارجاع تصویب آیین‌نامه به کمیسیون یا کمیسیون‌های مجلس خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.

۷- نظریه تفسیری شماره ۷۸/۲۱/۴۸۰۰ مورخ ۱۳۷۸/۳/۲۶ شورای نگهبان:
چون ماده ۱۸ قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش از نظر شورای نگهبان گذشته و مغایر با شرع یا قانون اساسی تشخیص داده نشده است، فلذا ماده مذکور قانونیت دارد و قابل اجراء می‌باشد بالتبع اعتبار آیین‌نامه‌ای که بر مبنای ماده مذکور به تصویب رسیده به قوت خود باقی است.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و سوم، نظر تفسیری.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصدوسی و چهارم، نظر تفسیری.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و بیست و ششم، نظر تفسیری.

۸- نظریه تفسیری شماره ۱۶۰/۳۰/۸۳/م مورخ ۱۳۸۳/۸/۲ شورای نگهبان:

همانطور که مصوبات دولت خارج از موارد چهارگانه مذکور در اصل ۱۳۸ قانون اساسی است، رسیدگی به اینگونه مصوبات هم خارج از اختیارات رئیس مجلس است.^(۱)

۱. استفساریه شماره ۷۲۹۳/ه/ب مورخ ۸۳/۷/۱۵ رئیس مجلس شورای اسلامی: ... نظر تفسیری آن شورای محترم که متضمن تعیین تکلیف رئیس مجلس شورای اسلامی در موارد ذیل باشد مورد تقاضاست.
الف: هیأت وزیران مستنداً به اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی لکن خارج از موارد چهارگانه مذکور در این اصل یعنی وضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه برای ۱- اجرای قوانین ۲- انجام وظایف اداری ۳- تأمین اجرای قوانین ۴- تنظیم سازمان‌های اداری بوضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه اقدام کرده باشد.
ب: هیأت وزیران ضمن استناد به اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی امر یا اموری را به کمیسیون مربوط محول نموده باشد که خارج از محدوده موارد چهارگانه مذکور در اصل مزبور است.
ج: کمیسیون مربوط با وصف استناد به اصل یکصد و سی و هشتم خارج از چهارچوب امور محوله از طرف دولت به آن و یا زائد از موارد چهارگانه مذکور در اصل فوق‌الذکر تصویب‌نامه یا آیین‌نامه‌ای وضع نموده باشد.

اصل یکصد و سی و نهم

صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری در هر مورد، موکول به تصویب هیأت وزیران است و باید به اطلاع مجلس برسد. در مواردی که طرف دعوی خارجی باشد و در موارد مهم داخلی باید به تصویب مجلس نیز برسد. موارد مهم را قانون تعیین می‌کند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۷۷۰۵ مورخ ۱۳۶۵/۱۱/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۵/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۲۳۹۰ مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه تأسیس سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی و اساسنامه آن مصوب جلسه ۱۳۷۰/۹/۲۷ مجلس شورای اسلامی: در بند ۷ ماده ۲۱ در مورد ارجاع به داوری باید قید شود، «وفق مقررات مربوطه» تا ابهام مغایرت با اصل ۱۳۹ قانون اساسی نداشته باشد.^(۲)

۳- نظریه شماره ۴۵۳۹ مورخ ۱۳۷۲/۲/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه حمل و نقل هوایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی عمان مصوب ۱۳۷۲/۱/۲۵ مجلس شورای اسلامی: اطلاق بند ۲ ماده ۱۶ در مواردی که صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی باشد

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و پنجم، بند پنجم.

۲. ماده ۲۱- مدیرعامل بالاترین مقام اجرایی سازمان بوده و در حدود قوانین و مقررات مربوط مسئول اداره امور سازمان می‌باشد و دارای وظایف زیر است.

۱- اجرای مصوبات مجمع عمومی و هیأت مدیره.

۲- تهیه و پیشنهاد بودجه سالانه به هیأت مدیره.

۳- تهیه صورت‌های مالی و گزارش عملکرد سازمان به هیأت عالی نظارت و مجمع عمومی و حسابرس پس از تأیید هیأت مدیره.

۴- تهیه تشکیلات سازمان و ارائه آن به مجمع عمومی پس از تأیید هیأت مدیره.

۵- تهیه و تدوین و ارائه آیین‌نامه‌های اداری، مالی، معاملاتی، استخدامی و سایر آیین‌نامه‌های مورد نیاز به مجمع عمومی پس از تأیید هیأت مدیره.

۶- تعیین وظایف و اختیارات اجرایی هر یک از اعضای هیأت مدیره در اداره امور سازمان.

۷- نمایندگی سازمان در کلیه مراجع قانونی با حق توکیل به غیر و ارجاع به داوری و در موارد لزوم ارائه پیشنهاد صلح و سازش به هیأت مدیره.

۸- دعوت اعضای هیأت مدیره جهت شرکت در جلسات.

مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۵۷۶۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه حمل و نقل بین‌المللی هوایی کالا و مسافر بین دولت‌های جمهوری اسلامی ایران و یونان مصوب ۱۳۷۲/۱۰/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

بند ۳ ماده ۱۵ مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۶۴۳۳ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقتنامه ارتقای حمایت و تضمین سرمایه‌گذاری فیما بین کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی مصوب ۱۳۷۳/۳/۴ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۷ موافقتنامه به لحاظ این که سازش و ارجاع به داوری را منوط به تصویب

۱. بند ۲ ماده ۱۶- چنانچه طرفین موفق نشوند از طریق مذاکره این اختلاف را رفع نمایند می‌توانند توافق نمایند که اختلاف از طریق تصمیماتی که شخص و یا هیأت دیگری می‌گیرد حل گردد و چنانچه به چنین توافقی هم نرسند این اختلاف باید به تقاضای یکی از طرفین قرارداد جهت تصمیم‌گیری به محکمه داوری سه نفره واگذار شود که در این محکمه هر یک از طرفین قرارداد یک نفر را معرفی می‌کند و نفر سوم مورد تایید ویا معرفی هر دو طرف می‌باشد. هر یک از طرفین قرارداد شخص مورد نظر خود را باید ظرف ۶۰ روز پس از تاریخ دریافت اطلاعیه کتبی که از طریق کانال دیپلماتیک انجام می‌شود به هیأت داوری معرفی نماید و نفر سوم هیأت داوری باید ظرف ۶۰ روز پس از تعیین این دو نفر مشخص گردد چنانچه در مدت زمان مشخص شده طرفین نتوانند افراد خود را تعیین نمایند و یا نتوانند نفر سوم را مشخص کنند لذا بر اساس تقاضای هر یک از طرفین قرارداد رئیس شورای هوایمایی بین‌المللی غیرنظامی می‌تواند یک داور و یا داورانی را جهت حل و فصل این مشکل تعیین نماید. در چنین شرایطی داور نفر سوم از کشور ثالث خواهد بود و به عنوان رئیس هیأت داوران می‌باشد.

۲. بند ۳ ماده ۱۵- چنانچه طرفین متعاهدین نتوانند به موجب بندهای ۱ و ۲ فوق در مورد حل اختلاف به نتیجه برسند - اختلاف به یک محکمه داوری سه نفره ارجاع خواهد شد که هر یک از طرفین متعاهدین یک داور را معین خواهد کرد و دو داور تعیین شده درباره داور سوم توافق خواهند نمود. هر یک از طرفین متعاهدین ظرف شصت (۶۰) روز پس از وصول تقاضای ارجاع اختلاف به محکمه داوری، از طریق مجرای دیپلماتیک به تعیین داور خود مبادرت خواهد نمود و داور سوم نیز ظرف شصت (۶۰) روز بعد از آن تعیین خواهد شد. چنانچه هر یک از طرفین متعاهدین ظرف مدت مقرر داور خود را تعیین نکند - بنا به تقاضای هر یک از طرفین متعاهدین، رئیس شورای سازمان بین‌المللی هوایمایی کشوری برحسب مورد داور یا داورها را تعیین خواهد نمود مشروط بر اینکه چنانچه رئیس شورای سازمان بین‌المللی هوایمایی کشوری از اتباع هر یک از طرفین متعاهدین باشد، از ناسب رئیس ارشد شورا و در صورتی که نامبرده نیز از اتباع یکی از طرفین متعاهدین باشد - از عضو مقدم شورا که در چنین وضع تابعیتی نباشد - درخواست خواهد شد که حسب مورد داور یا داورها را تعیین نماید. در هر حال داور سوم از اتباع یک دولت ثالث خواهد بود و به عنوان رئیس محکمه داوری عمل نموده و محل تشکیل محکمه را تعیین خواهد کرد.

مجلس ننموده است، خلاف اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد و بند ۲ ماده واحده نیز رافع اشکال نمی‌باشد.^(۱)

۶- نظریه شماره ۶۴۴۶ مورخ ۱۳۷۳/۳/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی سیستم هماهنگ شده توصیف و کدگذاری کالا مصوب ۱۳۷۳/۲/۲۸ مجلس شورای اسلامی:

بند ۴ ماده ۱۰ چنانچه منتهی به امر مالی شود مغایر صدر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۷- نظریه شماره ۳۱۵ مورخ ۱۳۷۴/۳/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه حمل و نقل هوایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و جمهوری اوکراین مصوب ۱۳۷۴/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی: اطلاق ارجاع به داوری مذکور در بند ۳ ماده ۱۴ بدون الزام به رعایت اصل ۱۳۹ قانون اساسی خلاف قانون اساسی است.^(۳)

۸- نظریه شماره ۹۵۶ مورخ ۱۳۷۴/۷/۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه حمل و نقل هوایی بین دولت‌های جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قرقیزستان مصوب ۱۳۷۴/۶/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

بند ۳ ماده ۱۴ به صورتی که تنظیم شده است مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۱۷- تا زمانی که ارگان معینی برای حل و فصل اختلافات ناشی از این موافقتنامه ایجاد گردد، اختلافات ناشیه، طبق روش و قواعد زیر، از طریق سازش یا داوری مورد حل و فصل قرار خواهد گرفت.
۲. بند ۴ ماده ۱۰- طرف‌های اختلاف می‌توانند از پیش توافق کنند که توصیه‌های کمیته یا شورا را بپذیرند.
۳. بند ۳ ماده ۱۴- چنانچه طرفین متعاقد نتوانند به موجب بندهای ۱ و ۲ فوق در مورد حل اختلاف به نتیجه برسند، اختلاف به یک محکمه داوری سه نفره ارجاع خواهد شد که هر یک از طرفین متعاقد یک داور را معین خواهد کرد و دو داور تعیین شده درباره داور سوم توافق خواهند نمود. هر یک از طرفین متعاقد ظرف شصت روز پس از وصول تقاضای ارجاع اختلاف به محکمه داوری، از طریق مجرای سیاسی به تعیین داور خود مبادرت خواهد نمود و داور سوم نیز ظرف شصت روز بعد از آن تعیین خواهد شد. چنانچه هر یک از طرفین متعاقد ظرف مدت مقرر داور خود را تعیین نکند، بنا به تقاضای هر یک از طرفین متعاقد، رئیس شورای سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری برحسب مورد داور یا داورها را تعیین خواهد نمود اما چنانچه رئیس شورای سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری از اتباع هر یک از طرفین متعاقد باشد، از نایب رئیس ارشد شورا و در صورتی که نامبرده از اتباع یکی از طرفین متعاقد باشد از عضو مقدم شورا که چنین وضعی را از نظر تابعیت نداشته باشد، درخواست خواهد شد که حسب مورد داور یا داورها را تعیین نماید. در هر حال داور سوم از اتباع یک دولت ثالث خواهد بود و به عنوان رئیس محکمه داوری عمل خواهد کرد.
۴. همان.

۹- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۴۵۳ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تغییرات آب و هوا مصوب ۱۳۷۵/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی: ماده ۱۴ به نحوی که تنظیم شده است مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۰- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۴۵۲ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقتنامه تنوع زیستی مصوب ۱۳۷۵/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی: بند ۳ ماده ۲۷ مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۱۴- حل اختلافات:

۱- در صورت بروز اختلاف بین دو یا چند عضو در مورد تفسیر یا اجرای کنوانسیون، اعضای مذکور برای حل اختلاف، از طریق مذاکره یا هرگونه روش دوستانه دیگر اقدام خواهند نمود.

۲- هنگام تصویب، پذیرش، تأیید یا الحاق به کنوانسیون یا هر زمان بعد از آن، هر عضوی که یک سازمان منطقه‌ای همبستگی اقتصادی نباشد می‌تواند به صورت کتبی به امین اسناد اعلام نماید که در رابطه با اختلاف مربوط به تفسیر یا اجرای کنوانسیون، بالفعل و بدون نیاز به توافق خاص، نسبت به هر عضو دیگری که تعهد یکسانی را پذیرفته باشد، عملاً موارد ذیل را مورد قبول قرار می‌دهد:

الف - ارجاع اختلاف به دیوان دادگستری بین‌المللی و/ یا

ب - داوری براساس تشریفات که کنفرانس اعضا در اولین فرصت به صورت یک ضمیمه در مورد داوری تدوین می‌کند. هر عضوی که یک سازمان همبستگی اقتصادی منطقه‌ای باشد می‌تواند بیانیه‌ای با اثر مشابه در ارتباط با داوری و طبق تشریفات مذکور در بند (ب) فوق صادر نماید.

۳- بیانیه صادره طبق بند (۲) فوق تا زمانی که طبق شرایط خود منقضی گردد یا تا سه ماه پس از وصول بیانیه کتبی فسخ آن توسط امین اسناد معتبر خواهد بود.

۴- بیانیه جدید، اعلامیه فسخ یا انقضاء یک بیانیه به هیچ عنوان تأثیری بر جریان رسیدگی مطروحه نزد دیوان دادگستری بین‌المللی یا دادگاه داوری نخواهد داشت مگر اینکه طرفین اختلاف به نحو دیگری توافق نمایند.

۵- با رعایت عملکرد بند (۲) فوق، اگر ظرف (۱۲) ماه پس از اعلام یکی از اعضا به دیگری دال بر وجود اختلاف بین آنها، اعضای ذی‌ربط موفق به حل اختلاف از طرق مذکور در بند (۱) فوق نشده باشند، بنابر تقاضای هر یک از طرفین، اختلاف به کمیسیون مصالحه ارجاع خواهد شد.

۶- کمیسیون مصالحه براساس تقاضای هر یک از طرفین اختلاف تشکیل خواهد شد. این کمیسیون شامل تعداد یکسانی از افراد منتخب هر طرف ذی‌ربط و یک رئیس است که به صورت مشترک توسط اعضا منتخب هر طرف تعیین می‌شود. این کمیسیون اقدام به صدور رأی توصیه‌ای خواهد نمود که توسط طرفین با حسن نیت مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۷- مراحل دیگر مربوط به مصالحه توسط کنفرانس اعضا در اولین فرصت ممکن به صورت ضمیمه‌ای برای مصالحه تصویب خواهد شد.

۸- مفاد این ماده برای هر سند حقوقی که کنفرانس اعضا در نظر می‌گیرد اطلاق خواهد داشت مگر اینکه سند مذکور به نحو دیگری پیش‌بینی نموده باشد.

۲. بند ۳ ماده ۲۷- هنگام تأیید، پذیرش، تصویب یا الحاق به این کنوانسیون یا در هر زمان دیگر پس از آن، یک کشور یا سازمان وحدت اقتصادی منطقه‌ای می‌تواند به طور کتبی به امین اسناد اعلام نماید که در مورد اختلافی که برابر بند (۱) یا (۲) بالا حل و فصل نشده است، به طور اجباری یکی از راه‌های زیر و یا هر دو راه را برای حل اختلاف می‌پذیرد:

الف - داوری برابر مقررات تعیین شده در بخش (۱) پیوست (۲)، ب - ارجاع اختلاف به دیوان بین‌المللی دادگستری.

۱۱- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۸۳۴ مورخ ۱۳۷۵/۶/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه بازرگانی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری فیلیپین مصوب ۱۳۷۵/۶/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۳ مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۲- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۸۸۱ مورخ ۱۳۷۵/۷/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مداخله در دریاهای آزاد در صورت بروز سوانح آلودگی نفتی و پروتکل مداخله در دریاهای آزاد در صورت بروز آلودگی غیرنفتی مصوب ۱۳۷۵/۶/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

چون رعایت اصل ۱۳۹ قانون اساسی در کنوانسیون، مصالحه دآوری و اصلاحیه نشده، مغایر با قانون اساسی شناخته شد. چنانچه رعایت اصل مذکور در کلیه موارد بالا به نحوی در ماده واحده گنجانده شود، رافع اشکال خواهد بود.^(۲)

۱۳- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۵۲ مورخ ۱۳۷۶/۱/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون قرارداد حمل و نقل بین‌المللی کالا از طریق جاده و پروتکل اصلاحی آن مصوب ۱۳۷۶/۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

در خصوص ماده ۳۳ کنوانسیون، الزام دولت به رعایت اصل ۱۳۹ قانون اساسی ضروری است.^(۳)

۱. ماده ۱۳- در صورت بروز هرگونه اختلاف یا مسأله‌ای در رابطه با اجرای این موافقتنامه هرکدام از طرف‌های متعاقد بدو از طریق مجاری سیاسی یا دوستانه نسبت به حل مسائل یا رفع اختلاف سعی خواهند نمود. لیکن چنانچه نتوان اختلافات فی‌مابین را از طریق روابط دوستانه یا مجاری سیاسی حل و فصل نمود، اینگونه اختلافات به مرجعی بین‌المللی با اختیار حکمیت مورد قبول طرف‌های متعاقد ارجاع خواهد شد.

۲. ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود به کنوانسیون بین‌المللی مداخله در دریاهای آزاد در صورت بروز سوانح آلودگی مشتمل بر یک مقدمه، (۱۷) ماده و یک پیوست و پروتکل مداخله در دریاهای آزاد در صورت بروز آلودگی ناشی از مواد غیرنفتی مشتمل بر یک مقدمه و (۱۱) ماده به شرح پیوست ملحق شود و اسناد الحاق را تسلیم نماید.

۳. ماده ۳۳- قرارداد حمل ممکن است دارای شرطی باشد که رسیدگی به اختلافات ناشی از قرارداد را در صلاحیت دیوان دآوری قرار دهد مشروط بر این که اعمال مقررات این کنوانسیون از طرف دیوان دآوری در شرط یاد شده پیش‌بینی شده باشد.

۱۴- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۶۱۴ مورخ ۱۳۷۷/۱/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه حمل و نقل هوایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی اسپانیا مصوب ۱۳۷۷/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:
بند ۲ ماده ۱۷ خلاف اصل ۱۳۹ قانون اساسی است.^(۱)

۱۵- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۶۲۸ مورخ ۱۳۷۷/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اساسنامه بنیاد شهید انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۷/۱/۱۶ مجلس شورای اسلامی:
نظر به اینکه بنیاد شهید نهاد عمومی غیردولتی است و در نتیجه اموال آن جزء اموال عمومی محسوب می‌گردد و بند ۳ ماده ۱۲ ارجاع اختلاف به داوری را به طور مطلق از اختیارات رئیس بنیاد دانسته خلاف اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۶- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۶۷۶ مورخ ۱۳۷۷/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه تحدید حدود مرزدریایی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری اسلامی پاکستان مصوب ۱۳۷۷/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:
اطلاق ماده ۵ که اختلافات در امور مالی را هم شامل می‌شود، خلاف اصل ۱۳۹ می‌باشد.^(۳)

۱. بند ۲ ماده ۱۷- چنانچه طرفین متعاقد نتوانند به موجب بند (۱) در مورد حل اختلاف به نتیجه برسند، اختلاف به یک دیوان داوری سه نفره ارجاع خواهد شد که هر یک از طرفین متعاقد یک داور را معین خواهد کرد و دو داور تعیین شده درباره داور سوم توافق خواهند نمود هر یک از طرفین متعاقد ظرف شصت (۶۰) روز پس از وصول تقاضای ارجاع اختلاف به دیوان داوری، از طریق مجرای دیپلماتیک به تعیین داور خود مبادرت خواهد نمود و داور سوم نیز ظرف شصت (۶۰) روز بعد از آن تعیین خواهد شد. چنانچه هر یک از طرفین متعاقد ظرف مدت مقرر داور خود را تعیین نکنند، بنا به تقاضای هر یک از طرفین متعاقد، رئیس شورای سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری برحسب مورد داوری یا داورها را تعیین خواهد نمود مشروط بر اینکه چنانچه رئیس شورای سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری از اتباع یکی از طرفین متعاقد باشد، از نایب رئیس ارشد شورا و در صورتی که نامبرده نیز از اتباع یکی از طرفین متعاقد باشد، از عضو مقدم شورا که در چنین وضع تابعی نباشد درخواست خواهد شد که حسب مورد داور یا داورها را تعیین نماید. در هر حال داور سوم از اتباع یک دولت ثالث خواهد بود و به عنوان رئیس دیوان داوری عمل خواهد کرد.

۲. ماده ۱۲- رئیس بنیاد بالاترین مقام اجرایی بنیاد است که به پیشنهاد رئیس‌جمهور و تأیید مقام معظم رهبری به حکم رئیس‌جمهور به مدت چهار سال منصوب و مسئولیت اداره امور بنیاد و اجرای برنامه‌ها را بر عهده خواهد داشت و اهم وظایف او به شرح زیر است:

۱- ... ۳- نمایندگی بنیاد در کلیه امور حقوقی و نزد کلیه مراجع اعم از قضایی، اداری و قانونگذاری و طرح اقامه دعاوی و دفاع و جوابگویی به هرگونه دعاوی حقوقی، جزایی و اداری به طرفیت از بنیاد و ارجاع دعاوی و اختلافات به داوری و تعیین داور یا داوران و انجام سایر فعالیت‌های لازم برای استیفای حقوق بنیاد با حق تعیین وکیل یا نماینده و تفویض اختیارات لازم به آنان برای انجام امور محول.

۳. ماده ۵- طرف‌های متعاقد ضمن تأکید بر اینکه خط مرزی مذکور در ماده (۱) لایتغیر، دائمی و قطعی می‌باشد، اختلافات ناشی از اجرای این موافقتنامه را به صورت مسالمت‌آمیز و از طریق مذاکره حل و فصل خواهند نمود. در صورت بروز هرگونه عدم توافق در حل اختلاف، موضوع با تراضی به یک کمیسیون سازش محول خواهد شد. ترکیب کمیسیون مزبور از طریق مشاوره بین طرفین تعیین خواهد شد.

۱۷- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۷۴۴ مورخ ۱۳۷۷/۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه فرهنگی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری کلمبیا مصوب ۱۳۷۷/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده ۱۴ که اختلاف مالی را هم شامل می‌شود، خلاف اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۸- نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۷۸۸ مورخ ۱۳۷۷/۲/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون مواد روانگردان مصوب ۱۳۷۷/۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی: اطلاق بندهای ۱ و ۲ ماده ۳۱ که اختلافات مالی را نیز شامل می‌گردد خلاف اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۹- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۹۱۱ مورخ ۱۳۷۸/۴/۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۸/۳/۹ مجلس شورای اسلامی: شمول عموم تبصره ذیل ماده ۴۴۴ به مواردی که در ماده ۴۴۳ آمده خلاف اصل ۱۳۹ قانون اساسی است.^(۳)

۱. ماده ۱۴- هرگونه اختلاف ناشی از تفسیر و یا اجرای موافقتنامه حاضر از طریق دوستانه و براساس حقوق بین‌المللی حل و فصل خواهد شد.

۲. ماده ۳۱- اختلافات:

۱- هرگاه اختلافی بین دو یا چند عضو در خصوص تفسیر یا اجرای این کنوانسیون بروز نماید، اعضای مذکور به منظور حل و فصل اختلاف از طریق مذاکره، تحقیق، میانجیگری، مصالحه، داوری، مراجعه به نهادهای منطقه‌ای، جریان قضایی یا از طریق روش‌های مسالمت‌آمیز دیگری که انتخاب می‌کنند با یکدیگر مشورت خواهند کرد.

۲- هر اختلافی از این نوع که به روش پیش‌بینی شده حل و فصل نشود، بنا به درخواست هر یک از طرف‌های اختلاف به دیوان بین‌المللی دادگستری ارجاع خواهد شد.

۳. ماده ۴۴۳- ارجاع دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی به داوری پس از تصویب هیأت وزیران و اطلاع مجلس شورای اسلامی صورت می‌گیرد. در مواردی که طرف دعوا خارجی و یا موضوع دعوا از موضوعاتی باشد که قانون آن را مهم تشخیص داده، تصویب مجلس شورای اسلامی نیز ضروری است.

ماده ۴۴۴- در هر مورد که داور تعیین می‌شود باید موضوع و مدت داوری و نیز مشخصات طرفین و داور یا داوران به طوری که رافع اشتباه باشد تعیین گردد. در صورتی که تعیین داور بعد از بروز اختلاف باشد، موضوع اختلاف که به داوری ارجاع شده باید به طور روشن مشخص و مراتب به داوران ابلاغ شود. تبصره - قراردادهای داوری که قبل از اجرای این قانون تنظیم شده‌اند تابع مقررات زمان تنظیم می‌باشند.

۲۰- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۳۱۷ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه دو جانبه حمل و نقل هوایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی مغرب مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۳ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۹ و بندهای آن در خصوص داوری بدون رعایت اصل ۱۳۹ قانون اساسی مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۱- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۳۵۱ مورخ ۱۳۷۹/۲/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه دوفوریتی الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقتنامه شرکت اسلامی توسعه بخش خصوصی وابسته به بانک توسعه اسلامی مصوب ۱۳۷۹/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۵۵ مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۱۹- حل اختلافات:

- ۱- هرگاه در مورد تفسیر یا اجرای این موافقتنامه بین طرف‌های متعاقد اختلافی بروز نماید، طرف‌های متعاقد در مرحله نخست اهتمام خواهند نمود تا اختلاف را از طریق مذاکره مستقیم حل و فصل نمایند.
- ۲- هرگاه طرف‌های متعاقد نتوانند اختلاف را از طریق مذاکرات مستقیم حل و فصل نمایند، می‌توانند موضوع را جهت تصمیم‌گیری به هر شخص یا هیأت صلاحیت‌داری از یک کشور ثالث ارجاع کنند.
- ۳- چنانچه حل و فصل اختلافات از طریق روش‌های مذکور به نتیجه نرسد، اختلافات، با درخواست هر طرف متعاقد براساس قوانین و مقررات مربوطه آنها، برای تصمیم‌گیری به یک دیوان (از این به بعد دیوان داوری نامیده می‌شود) شامل سه نفر داور که یک نفر از طرف هر کدام از طرف‌های متعاقد و نفر سوم با توافق آن دو انتخاب می‌شود، تسلیم خواهد شد.
- ۴- هر طرف متعاقد ظرف (۶۰) روز پس از وصول تقاضای طرف متعاقد دیگر در مورد ارجاع اختلاف به دیوان داوری، از طریق مجاری سیاسی به تعیین داور خود مبادرت خواهد نمود و داور سوم نیز ظرف (۶۰) روز بعد از آن تعیین خواهد شد. چنانچه هر یک از طرف‌های متعاقد ظرف مدت مقرر داور خود را تعیین نکند یا داور سوم ظرف مدت مقرر تعیین نشود، بنا به تقاضای هر یک از طرف‌های متعاقد، رئیس شورای سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری برحسب مورد داور یا داورها را تعیین خواهد نمود.
- ۵- داور سوم طبق بند (۳) تعیین شده از اتباع یک کشور ثالث خواهد بود و به عنوان رئیس دیوان داوری عمل خواهد کرد.
- ۶- دیوان داوری آیین کار خود را تعیین خواهد نمود.
- ۷- با رعایت تصمیم قطعی دیوان داوری، طرف‌های متعاقد هزینه اولیه داوری را به طور متساوی متحمل خواهند شد.
- ۸- طرف‌های متعاقد هر تصمیم قطعی یا رأی موقتی دیوان داوری را رعایت خواهند کرد.
- ۹- چنانچه و مادامی که هر طرف متعاقد طبق این ماده تصمیمات متخذه دیوان داوری را رعایت نکند، طرف متعاقد دیگر می‌تواند حقوق یا امتیازات اعطا شده به موجب این موافقتنامه را محدود، ملغی یا از اعطای آن خودداری کند.
۲. ماده ۵۵- داوری: چنانچه اختلافی فی‌مابین شرکت و عضوی که از عضویت شرکت خارج شده، یا بین شرکت و هر عضو پس از تصویب تصمیم مبنی بر خاتمه عملیات شرکت، بروز نماید، چنین اختلافی به داوری متشکل از سه داور ارجاع خواهد شد. یکی از داوران توسط شرکت و دیگری توسط عضو مربوط، ظرف مدت شصت روز از تاریخ درخواست داوری، تعیین خواهند شد. سومین داور با توافق دو طرف تعیین خواهد شد. چنانچه آنها ظرف شصت روز نتوانستند بر سر انتخاب توافق نمایند، توسط رئیس دیوان عدالت اسلامی تعیین خواهد گردید، چنانچه کوشش جهت رسیدن به اجماع توسط داوران به شکست انجامید، تصمیم‌گیری براساس رأی اکثریت صورت خواهد پذیرفت. داور سوم اختیار خواهد داشت که هر مسأله راجع به رویه داوری را در هر موردی که اختلاف وجود دارد حل و فصل نماید.

۲۲- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۳۹۱ مورخ ۱۳۷۹/۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه بازرگانی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عربی سوریه مصوب ۱۳۷۹/۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

چون اطلاق بند ۲ ماده ۸ شامل موردی که اختلاف تجاری بین دولت ایران و طرف سوری باشد می‌شود و به تصویب مجلس مقید نشده است، خلاف اصل ۱۳۹ قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۲۳- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۴۷۷ مورخ ۱۳۷۹/۳/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه تأسیس کمیسیون تون ماهیان اقیانوس هند مصوب ۱۳۷۹/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:
در ماده ۲۳ از نظر ارجاع به داوری بدون تقیید به تصویب مجلس شورای اسلامی خلاف اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۴- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۷۵۹ مورخ ۱۳۷۹/۶/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی کانتینرهای ایمن مصوب ۱۳۷۹/۵/۲۳ مجلس شورای اسلامی:
اطلاق ماده ۱۳ چون شامل ارجاع دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی به داوری می‌شود مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲۵- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۱۵۳ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری آذربایجان مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۰ مجلس شورای اسلامی:
اطلاق ارجاع به داوری در ماده ۱۱ از این جهت که شامل مواردی می‌شود که مربوط

۱. بند ۲ ماده ۸- در صورتی که طرف‌های ذی‌ربط در معاملات تجاری نتوانند اختلافات خود را از طریق دوستانه حل نمایند، طرف‌های متعاقد برای حل اختلاف در معاملات تجاری، پذیرش حکمیت را در صورت توافق دو طرف یا براساس قواعد داوری بین‌المللی ترغیب خواهند نمود.

۲. ماده ۲۳- تفسیر و حل و فصل اختلافات: هر اختلافی در مورد تفسیر یا اجرای این موافقتنامه، در صورت عدم حل و فصل آن توسط کمیسیون، برای حل و فصل به تشریفات میانجیگری که توسط کمیسیون تصویب خواهد شد، ارجاع خواهد گردید. نتایج حاصل از این تشریفات میانجیگری، گرچه به خودی خود الزام‌آور نیست، اما بنیان جدیدی برای تجدیدنظر در مسأله مورد اختلاف توسط طرف‌های اختلاف خواهد بود. در صورت عدم حل اختلاف از طریق تشریفات میانجیگری، اختلاف می‌تواند طبق اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری به آن دیوان ارجاع گردد، مگر آنکه طرف‌های اختلاف، در مورد شیوه حل اختلاف دیگری به توافق برسند.

۳. برای اطلاع از متن ماده لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره ششم سال اول، مرکز تحقیقات شورای نگهبان، ۱۳۸۰، صص ۹۹-۱۰۰.

به اموال عمومی و دولتی است خلاف اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۶- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۷۰۹ مورخ ۱۳۸۰/۴/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه پذیرش موافقتنامه تأسیس کمیسیون منطقه‌ای برای ماهیگیری مصوب ۱۳۸۰/۳/۲۹ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده (۱۶) از این جهت که شامل ارجاع دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی نیز به دادگاه بین‌المللی دادگستری می‌شود خلاف اصل (۱۳۹) قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۲۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق جمهوری اسلامی ایران به پروتکل مورخ ۱۳۷۸/۳/۱۳ (سوم ژوئن ۱۹۹۹) حاوی اصلاحات کنوانسیون حمل و نقل بین‌المللی راه آهن مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۲۸) چون شامل ارجاع دعاوی راجع به اموال عمومی به داوری می‌گردد از این جهت که ارجاع به داوری در این موارد منوط به رعایت مفاد اصل ۱۳۹ قانون اساسی نشده است خلاف اصل مذکور شناخته شد.^(۳)

۲۸- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۱۵۳ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه حمل و نقل هوایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری لهستان مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

بند (۲) ماده (۱۵) مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. همان، صص ۱۲۴-۱۲۳.

۲. همان، صص ۲۳۳.

۳. برای اطلاع از متن ماده لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی دوره ششم سال دوم، نشر دادگستر، ۱۳۸۲، صص ۵۴۰-۵۳۹.

۴. بند ۲ ماده ۱۵- هرگاه طرف‌های متعاقد نتوانند اختلاف را از طریق مذاکره حل و فصل کنند، می‌توانند با توافق موضوع جهت کسب نظر مشورتی به هر شخص یا هیأت مورد توافق دو جانبه ارجاع دهند، یا اینکه هر طرف متعاقد می‌تواند طبق قوانین و مقررات مربوط، اختلاف را به یک دیوان داوری سه نفره ارجاع دهد. هر طرف متعاقد یک داور را معین خواهد کرد و دو دارو تعیین شده داور سوم را تعیین خواهند نمود. هر یک از طرف‌های متعاقد باید ظرف مدت شصت روز پس از وصول تقاضای طرف دیگر از طریق مجاری سیاسی برای ارجاع اختلاف به دیوان داوری نسبت به معرفی یک داور اقدام کند و داور سوم نیز ظرف شصت روز بعد از آن تعیین خواهد شد. چنانچه هر یک از طرف‌های متعاقد ظرف مدت مقرر داور خود را تعیین نکند یا در صورتی که داور سوم ظرف مدت مقرر تعیین نشود، بنابر تقاضای هر یک از طرف‌های متعاقد، رئیس شورای سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری برحسب مورد داور یا داورها را تعیین خواهد نمود. چنانچه رئیس شورای سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری از اتباع یکی از طرف‌های متعاقد باشد، نایب رئیس ارشد شورا که چنین وضعیتی ندارد، انتصاب را انجام خواهد داد. در تمامی موارد، داور سوم محل برپایی دیوان را مشخص می‌نماید.

۲۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۲۴۸ مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه مربوط به سازمان بین‌المللی ماهواره‌ای مخابراتی (اصلاحیه موافقتنامه ایتلتست) مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده (۱۶) چون شامل ارجاع به داوری در خصوص اموال عمومی و دولتی نیز می‌شود. لذا این ماده از این جهت مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳۰- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳۱- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۴۰۲ مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تصویب احکام و مصوبات بیست و دومین کنگره اتحادیه پستی جهانی (UPU) منعقد شده در پکن مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۳/۹/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده (۱۲۹)، آیین‌نامه عمومی اتحادیه پستی جهانی موضوع بند (۲) ماده واحده، از این جهت که اصل ۱۳۹ قانون اساسی در خصوص داوری بین‌المللی مراعات نشده است مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱۶- حل اختلافات:

الف - کلیه اختلافات حقوقی ناشی از حقوق و تعهدات موضوع این «موافقتنامه» که بین اعضا نسبت به یکدیگر یا بین ایتسو و یک یا چند «عضو» بروز کند در صورتی که ظرف مدت مناسبی به طریق دیگری حل و فصل نشود طبق مفاد ضمیمه (الف) این «موافقتنامه» به داوری ارجاع خواهدگشت.

ب - کلیه اختلافات حقوقی مربوط به حقوق و تعهدات ناشی از این «موافقتنامه» بین یک «عضو» و دولتی که دیگر «عضو» نیست یا بین ایتسو و دولتی که «عضو» نیست پس از پایان مدت عضو بودن دولت مزبور بروز کند. در صورتی که ظرف مدت زمان مناسبی رفع نگردد طبق مفاد ضمیمه (الف) این «موافقتنامه» به داوری ارجاع خواهدگشت مشروط بر اینکه دولتی که دیگر «عضو» نیست با آن موافق باشد. هرگاه دولتی کناره‌گیری کند پس از رجوع اختلاف به داوری که آن دولت طرف آن دعوی است طبق بند (الف) این ماده جریان داوری تا اخذ نتیجه ادامه یافت.

ج - کلیه اختلافات حقوقی ناشی از موافقتنامه‌هایی که بین ایتسو و «عضوی» منعقد می‌گردد تابع مقررات حل اختلاف مندرج در آن موافقتنامه خواهد بود. در صورت فقدان چنین مقرراتی این قبیل اختلافات در صورتی که به نحو دیگری حل نگردد ممکن است طبق مفاد ضمیمه (الف) این «موافقتنامه» در صورت موافقت طرفین دعوی به داوری ارجاع گردد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند بیست و چهارم.

۳. ماده واحده - متن تجدیدنظر شده (۵) پروتکل، آیین‌نامه، قرارداد و موافقتنامه راجع به امور پستی مصوب بیست و دومین کنگره پستی جهانی در تاریخ بیست و چهارم شهریور ۱۳۷۸ هجری شمسی مطابق با پانزدهم سپتامبر ۱۹۹۹ میلادی در پکن، به شرح زیر و براساس متون پیوست، تصویب و اجازه تسلیم اسناد آنها داده می‌شود.

بند ۲- آیین‌نامه عمومی اتحادیه پستی جهانی شامل (۳۲) ماده.

۳۲- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۵۹۳ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون استکهلم درخصوص آلاینده‌های آلی پایدار مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۴ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه در ماده (۲۷) کنوانسیون، تصریح شده است که هیچگونه حق شرطی را نمی‌توان برای این کنوانسیون منظور نمود، لذا تحفظ مذکور در متن ماده واحده بلااثر بوده و از این جهت پذیرش کنوانسیون مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی است.^(۱)

۳۳- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۵۹۲ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۳۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل کیوتو در مورد کنوانسیون چارچوب سازمان ملل متحد در مورد تغییر آب و هوا مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه در ماده (۲۵) پروتکل، تصریح شده است که هیچگونه حق شرطی را نمی‌توان برای این پروتکل منظور نمود، لذا تحفظ مذکور در متن ماده واحده بلااثر بوده و از این جهت پذیرش پروتکل مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی است.^(۲)

۳۴- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۱۵۴۱ مورخ ۱۳۸۴/۱/۳۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه کنوانسیون چارچوب حمایت از محیط زیست دریایی دریای خزر مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۱/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۳۰) با استظهار به اینکه «سایر روش‌های مسالمت‌آمیز» شامل ارجاع به داوری نیز می‌شود، اطلاق آن از این جهت که رعایت اصل ۱۳۹ قانون اساسی در ارجاع به داوری

۱. متن لایحه - ماده واحده - به دولت جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود که به کنوانسیون استکهلم درخصوص آلاینده‌های آلی پایدار مشتمل بر یک مقدمه، سی ماده و شش ضمیمه ملحق شده و سند تصویب آن را نزد امین کنوانسیون ارائه نماید.

تبصره - جمهوری اسلامی ایران در اجرای بند (۲) ماده (۱۸)، خود را در ارجاع اختلافات در ارتباط با تفسیر یا اجرای این کنوانسیون به داوری یا دیوان دادگستری بین‌المللی با رعایت قوانین و مقررات داخلی مربوط متعهد می‌داند.

۲. متن لایحه - ماده واحده - به دولت جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود نسبت به الحاق به پروتکل کیوتو از ملحقات کنوانسیون تغییر آب و هوا ۱۳۷۱ هجری شمسی (۱۹۹۲ میلادی) مشتمل بر یک مقدمه و بیست و هفت ماده و دو ضمیمه به شرح پیوست اقدام و اسناد مربوط را تسلیم نماید. دولت جمهوری اسلامی ایران در صورتی مجاز به استفاده از ماده (۱۸) پروتکل و ماده (۱۴) کنوانسیون در مورد حل اختلاف می‌باشد که در این مورد مراتب به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.

شرط نشده است، مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۱)

۳۵- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۱۷۰۲ مورخ ۱۳۸۴/۲/۱۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون چارچوب سازمان بهداشت جهانی در مورد کنترل دخانیات مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۴/۱/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه ماده (۳۰) کنوانسیون حق شرط را منع نموده است، اعلامیه توضیحی ماده واحده در خصوص رعایت اصل ۱۳۹ قانون اساسی در خصوص بند (۲) ماده (۲۷) بلااثر می‌باشد و لذا بند (۲) ماده (۲۷) کنوانسیون مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۳۶- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۴۰۲ مورخ ۱۳۸۴/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده بین‌المللی ذخایر ژنتیکی گیاهی برای غذا و کشاورزی مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۴/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

بندهای (الف) و (ب) تبصره ماده واحده منبأً بر جزءهای (الف) و (ب) بند (۳) ماده (۲۲) معاهده از جهت اطلاق ارجاع به داوری بدون رعایت اصل ۱۳۹ قانون اساسی مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۳۰- حل اختلافات:

در صورت بروز اختلاف بین طرف‌های معاهد در ارتباط با اجرا یا تفسیر مفاد این کنوانسیون، طرف‌های معاهد از طریق مشاوره، مذاکره یا سایر روش‌های مسالمت آمیز به انتخاب خود برای رفع اختلاف اقدام خواهند کرد.

۲. متن لایحه - ماده واحده - به دولت جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود به کنوانسیون چهارچوب سازمان بهداشت جهانی در مورد کنترل دخانیات به شرح پیوست با اعلامیه توضیحی زیر ملحق گردد و اسناد آن را تودیع نماید.

اعلامیه توضیحی: الحاق به کنوانسیون چارچوب سازمان بهداشت جهانی در مورد کنترل دخانیات مستلزم پذیرش کنوانسیون‌های مندرج در کنوانسیون اخیرالذکر بدون طی مراحل تصویب در جمهوری اسلامی ایران نمی‌باشد.

تبصره ۱- پذیرش داوری موضوع بند (ب) ماده (۲۷) کنوانسیون فوق‌الذکر توسط دولت جمهوری اسلامی ایران منوط به رعایت اصل (۱۳۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

تبصره ۲- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به عنوان مسئول کنترل دخانیات موضوع ماده (۵) کنوانسیون موظف است راهبردهای ملی، جامع و همه جانبه‌ای را برای کنترل دخانیات تنظیم و اجرا نماید و به طور ادواری آنها را مورد بازنگری قرار دهد و برای رسیدن به این هدف با هماهنگی دستگاه‌های اجرایی، برنامه‌های آموزشی و اجرایی را برای کاهش مصرف دخانیات به مرحله اجرا گذارد. وزارت یاد شده مسئولیت تنظیم لوایح و مقررات لازم را برای تحقق اهداف کنوانسیون و تقدیم آنها به مراجع ذی‌ربط برعهده خواهد داشت.

۳. بند (الف)- داوری طبق تشریفات مندرج در بخش (۱) پیوست (۲) این معاهده؛

بند (ب)- ارجاع اختلاف به دیوان بین‌المللی دادگستری.

۳۷- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۵۴۹ مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه اقتصادی تکمیلی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری بولیواری ونزوئلا مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۹ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق بندهای (۱) و (۲) ماده (۱۷) در خصوص ارجاع به داوری بدون رعایت مفاد اصل ۱۳۹ قانون اساسی مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۱)

۳۸- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۵۱۵۲ مورخ ۱۳۸۵/۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقتنامه چارچوب حمل و نقل ترانزیت اکو مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۵/۱/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۳۷) مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۱۷- حل اختلافات:

۱- کلیه اختلافات بین طرف‌های متعاقد که ممکن است از تفسیر یا اجرای این موافقتنامه ناشی شود، در مرحله اول به طور دوستانه از طریق رایزنی حل و فصل خواهد شد. در صورت عدم حصول توافق، هر یک از طرف‌های متعاقد می‌تواند ظرف شش ماه از تاریخ ابلاغ توسط یک طرف به طرف دیگر موضوع را ضمن ارسال یادداشتی به طرف دیگر به هیأت داوری سه نفره متشکل از دو داور منصوب از سوی طرف‌های متعاقد و یک سرداور ارجاع نماید.

۲- در مواردی که اختلاف به هیأت داوری ارجاع می‌شود هر یک از طرف‌های متعاقد ظرف مدت شصت روز از دریافت اطلاعیه، داوری را منصوب خواهند نمود و داورانی که به این ترتیب به وسیله طرف‌های متعاقد منصوب می‌شوند، ظرف مدت شصت روز از تاریخ انتصاب آخرین داور، سرداور را انتخاب خواهند کرد. در صورتی که یکی از طرف‌های متعاقد ظرف مدت مقرر داور خود را منصوب ننماید یا داوران منصوب شده در مهلت مقرر راجع به انتصاب سرداور به توافق نرسند، هریک از طرف‌های متعاقد می‌تواند از رئیس دیوان بین‌المللی دادگستری درخواست نماید که حسب مورد داور طرف ممتنع یا سرداور را تعیین نماید.

۲. ماده ۳۷- حل و فصل اختلافات:

۱- در صورت بروز هر نوع اختلاف، بحث یا مطرح شدن هر نوع ادعا بین طرف‌های متعاقد که ناشی از این موافقتنامه و ضمیمه آن یا مربوط به آن باشد و یا در صورت نقض، خاتمه یا بی‌اعتبار شدن آن نتوان از طرق مشورت بین طرف‌ها حل و فصل نمود، طرفین دعوا می‌توانند موضوع را به شورای هماهنگی حمل و نقل ترانزیت (TTCC) ارجاع نمایند.

۲- هر اختلاف، بحث یا ادعا را که از طریق مشورت و یا از طریق وساطت شورای هماهنگی حمل و نقل ترانزیت (TTCC) نتوان حل و فصل نمود بنا به درخواست هر یک از طرف‌های متعاقد موضوع از طریق داوری حل و فصل خواهد شد و به این ترتیب به داورانی که با توافق بین طرف‌های متعاقد انتخاب شده‌اند ارجاع می‌گردد.

۳- در صورتی که هر یک از طرف‌های متعاقد نتواند در جریان داوری مندرج در این ماده شرکت نماید، یا شورای هماهنگی حمل و نقل ترانزیت نتواند در مورد انتصاب به توافق برسد هریک از طرف‌های متعاقد دعوی می‌تواند از رئیس دادگاه بین‌المللی دادگستری درخواست نماید که داوران را تعیین نماید و این داوران نباید از اتباع هیچ یک از طرف‌های متعاقد باشند و این اتباع براساس مقررات داوری کمیسیون ملل متحد در خصوص حقوق بین‌المللی تجارت Uncitral در مورد حکمیت تصمیم اتخاذ خواهند نمود.

۳۹- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۶۸۶ مورخ ۱۳۸۵/۹/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه تصویب موارد حذف و اصلاح و الحاق به اساسنامه و مقاله نامه اتحادیه بین‌المللی مخابرات طی کنفرانس سران مختار و اجازه تسلیم اسناد آن مصوب ۱۳۸۵/۹/۱ مجلس شورای اسلامی: در بند (ج) حق شرط‌های دولت جمهوری اسلامی ایران، اگر مقصود مفاد ماده (۱۵۶) اساسنامه باشد، مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۰- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۷۳۵ مورخ ۸۷/۱۰/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری بین کشورهای عضو اکو و پروتکل اصلاحی آن مصوب ۱۳۸۷/۹/۱۳ مجلس شورای اسلامی: با توجه به مفاد ماده ۱۷ موافقتنامه مبنی بر عدم قبول قیود تحدید به هنگام تصویب، شرط مذکور در تبصره (۱) ماده واحده پذیرفته نیست و لذا مقررات مربوط به داوری در آن مغایر اصل ۱۳۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴۱- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۴۰۰ مورخ ۸۸/۲/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح تسری آیین‌نامه معاملات شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۵ با اصلاحات بعدی به شهرداری‌های شهرهای بالای یک میلیون نفر جمعیت کلانشهرها و مراکز استان مصوب جلسه مورخ نوزدهم فروردین ماه یک‌هزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی: اطلاق توافق مذکور در ماده (۳۸) چون شامل صلح دعاوی مندرج در اصل ۱۳۹ قانون اساسی نیز می‌شود از این جهت مغایر اصل مذکور شناخته شد.^(۳)

۱. بند (ج) - دولت جمهوری اسلامی ایران اعلام می‌دارد که به علت نبودن بندی در اساسنامه و مقاله نامه جهت تعریف روابط بین یک کشور عضو و اعضای بخش (ITU) که تحت اختیار کشور عضو نیستند، در صورت بروز اختلاف بین دولت جمهوری اسلامی ایران و اعضای بخش (ITU)، دولت جمهوری اسلامی ایران این حق را برای خود محفوظ می‌دارد که مفاد ماده (۱۵۶) اساسنامه را برای رفع اختلاف به وجود آمده، اعمال نماید.

۲. تبصره ۱ ماده واحده - ارجاع اختلافات موضوع مواد (۹) و (۱۰) موافقتنامه به داوری توسط دولت جمهوری اسلامی ایران منوط به رعایت قوانین و مقررات مربوط است.

۳. ماده ۳۸- اختلافات ناشی از معاملات موضوع این آیین‌نامه که بین طرفین ایجاد می‌شود در هیأتی مرکب از نماینده شهرداری به انتخاب شهرداری پایتخت و نماینده انجمن شهر مطرح می‌شود و هیأت مذکور می‌تواند با طرف قرارداد توافق کند این توافق برای طرفین قابل اجرا و غیرقابل اعتراض خواهد بود. و در صورتی که اختلاف رفع نشود هر یک از طرفین می‌تواند به دادگاه صلاحیتدار مراجعه نماید.

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۹۹۹۳ مورخ ۱۳۶۲/۹/۸ شورای نگهبان^(۱)

۲- نظریه تفسیری مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۹ شورای نگهبان^(۲)

۳- نظریه تفسیری شماره ۳۷۸۶ مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۹ شورای نگهبان^(۳)

۴- نظریه تفسیری شماره ۷۴۸۴ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۱ شورای نگهبان:

۱- انجام تشریفات مذکور در اصل ۱۳۹ قانون اساسی منحصرأ مربوط به صلح دعوی راجع به اموال عمومی و دولتی و یا ارجاع دعوی به داوری می‌باشد و شامل طرح دعوی در مراجع قضایی نمی‌باشد.

۲- در مواردیکه حقوق و اموال عمومی و دولتی مورد تعدی قرار گیرد جمهوری اسلامی ایران با توجه به قانون اساسی می‌تواند برای احقاق حقوق مزبور اقدامات لازم، از جمله طرح دعوی در مراجع قضایی اعم از داخلی و خارجی، معمول دارد. همچنین جمهوری اسلامی ایران می‌تواند به وسیله وزارتخانه‌ها و یا سازمان‌های ذی‌ربط اقدامات مزبور را انجام دهد.

ج - نظرات مشورتی

۱- نظریه مشورتی شماره ۵۹۳۹ مورخ ۱۳۶۵/۲/۱۰ شورای نگهبان:

برحسب اطلاق اصل ۱۳۹ قانون اساسی در مورد موافقت‌نامه‌های پیش از پیروزی انقلاب اسلامی هر چند در آنها ارجاع به داوری پیش‌بینی شده باشد مقررات اصل مذکور باید رعایت شود.

۲- نظریه مشورتی شماره ۶۰۲۵ مورخ ۱۳۶۵/۴/۱۸ شورای نگهبان:

نظر به اینکه قوانین جاریه کشور در صورتی از لحاظ قانون اساسی منع اجرایی دارد که با قانون اساسی مغایرت داشته باشد و نظر به اینکه در مواردی که شمول هر یک از اصول

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و هفتم، نظر تفسیری.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و هفتم، نظر تفسیری.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و هفتم، نظر تفسیری.

قانون اساسی نسبت به قوانین جاریه به تفسیر شورای نگهبان نیاز داشته باشد، مادام که شورای نگهبان نظر تفسیری نداده باشد آن قوانین منع اجرایی ندارد و جواز اجراء آن قوانین به اصل خود باقی است و نظر به اینکه در مورد شمول اصل ۱۳۹ نسبت به قرارداد مورد سؤال، شورای نگهبان به نظر تفسیری نرسیده ارجاع به داوری از طرف دولت بدون کسب مجوز از مجلس شورای اسلامی با قانون اساسی مغایرت ندارد.

۳- نظریه مشورتی شماره ۵۶۰۶ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۷ شورای نگهبان:

اصل یکصد و سی و نهم قانون اساسی به لحاظ صراحت و وضوح نیازی به تفسیر ندارد و اعضای شورای نگهبان به اتفاق آراء، اصل مذکور را شامل اموال شرکت‌های دولتی نیز می‌دانند.

اصل یکصد و چهارم

مصوب ۱۳۶۸: رسیدگی به اتهام رئیس‌جمهور و معاونان او و وزیران در مورد جرائم عادی با اطلاع مجلس شورای اسلامی در دادگاه‌های عمومی دادگستری انجام می‌شود.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): رسیدگی به اتهام رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر و وزیران در مورد جرائم عادی با اطلاع مجلس شورای ملی در دادگاه‌های عمومی دادگستری انجام می‌شود.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۴۵۱۳ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه ۱۳۶۱/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۶۶ و تبصره آن که برای رسیدگی به اتهام نماینده، ترتیب و امتیاز خاصی قائل شده و نماینده کمیسیون قضایی را در همه مراحل رسیدگی قضایی ناظر قرار داده، با استقلال قوه قضائیه و تساوی عموم در برابر دستگاه قضایی و مفاد و مفهوم اصل ۱۴۰ قانون اساسی منافات داشته و با اصل ۱۵۶ قانون اساسی مغایر است و همچنین با موازین قضایی اسلامی و تساوی همه افراد در ترتیب دادرسی اسلامی نیز مغایر بوده و خلاف شرع است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۱۰۵۱ مورخ ۱۳۶۸/۷/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه رسیدگی به مسائل قضایی مربوط به نمایندگان مجلس مصوب جلسه روز چهارشنبه پنجم مهر ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱. ماده ۱۶۶- هرگاه نماینده‌ای به ارتکاب جرم سیاسی یا جنحه یا جنایتی متهم شود که مقامات قضایی بخواهند او را تحت تعقیب قرار دهند قبل از هرگونه اتهامی باید به مجلس اطلاع دهند. رئیس مجلس جریان را به کمیسیون امور قضایی احاله می‌کند و کمیسیون قضایی نماینده‌ای برای نظارت بر جریان تعقیب تعیین می‌نماید و همه جریان کار از تعقیب و تشکیل پرونده و از بررسی و بازرسی‌های مقدماتی تا مرحله صدور حکم نهایی زیر نظر نماینده کمیسیون قضایی انجام می‌شود و آن نماینده کمیسیون را در تمام مراحل مطلع می‌نماید و در صورت مشاهده تخلف از طریق قانونی اقدام بعمل می‌آورد و کمیسیون قضایی گزارش عمل، جریان بازداشت و بازرسی و محاکمه را از طریق رئیس مجلس به اطلاع نمایندگان می‌رساند.

تبصره - حکم بازداشت و کیفرخواست باید توسط دادستان کل کشور صادر شود و به پرونده خارج از نوبت رسیدگی بعمل آید.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند ششم.

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۱۰۸۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۹ شورای نگهبان:

مفاد اصل ۱۴۰ قانون اساسی روشن است و نیازی به تفسیر ندارد و ارتکاب جرم در حین یا به سبب انجام وظیفه، وصف عادی بودن آن را از میان نمی‌برد و همانطور که در نظر مشورتی اداره حقوقی دادگستری آمده، رسیدگی به جرائم عادی (نه سیاسی، نظامی، مطبوعاتی...) ارتكابی رئیس‌جمهور، نخست وزیر و وزرا چه در حین یا به سبب انجام وظیفه باشد یا نباشد، با اطلاع مجلس شورای اسلامی در دادگاه‌های عمومی دادگستری انجام می‌شود.

اصل یکصد و چهل و یکم

مصوب ۱۳۶۸: رئیس‌جمهور، معاونان رئیس‌جمهور، وزیران و کارمندان دولت نمی‌توانند بیش از یک شغل دولتی داشته باشند و داشتن هر نوع شغل دیگر در مؤسساتی که تمام یا قسمتی از سرمایه آن متعلق به دولت یا مؤسسات عمومی است و نمایندگی مجلس شورای اسلامی و وکالت دادگستری و مشاوره حقوقی و نیز ریاست و مدیریت عامل یا عضویت در هیأت مدیره انواع مختلف شرکت‌های خصوصی، جز شرکت‌های تعاونی ادارات و مؤسسات برای آنان ممنوع است. سمت‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی از این حکم مستثنی است.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر، وزیران و کارمندان دولت نمی‌توانند بیش از یک شغل دولتی داشته باشند و داشتن هر نوع شغل دیگر در مؤسساتی که تمام یا قسمتی از سرمایه آن متعلق به دولت یا مؤسسات عمومی است و نمایندگی مجلس شورای ملی و وکالت دادگستری و مشاوره حقوقی و نیز ریاست و مدیریت عامل یا عضویت در هیأت مدیره انواع مختلف شرکت‌های خصوصی، جز شرکت‌های تعاونی ادارات و مؤسسات برای آنان ممنوع است. سمت‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی از این حکم مستثنی است. نخست‌وزیر می‌تواند در موارد ضرورت به طور موقت تصدی برخی از وزارتخانه‌ها را بپذیرد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره م/۲۲۷۳ مورخ ۱۳۶۰/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح بنیاد امور جنگ‌زدگان مصوب جلسه ۱۳۶۰/۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۲؛ اگر مقصود از زیرنظر معاون نخست وزیر بودن بنیاد مستقل جنگ‌زدگان این باشد که نخست وزیر سرپرست آن باشد، با اصل ۱۴۱ مغایرت دارد و اگر مقصود اینست که مستقلاً زیرنظر معاون نخست وزیر باشد بدون اینکه بنیاد تحت نظر نخست وزیر باشد، با اصل ۶۰ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۴۴۰ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه تغییر نام «شرکت مخابرات ایران» به «شرکت مخابرات جمهوری اسلامی ایران» و تغییر تعداد اعضا و هیأت مدیره و نحوه تشکیل آن مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه ۱۳۶۵/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی:

به نظر اکثریت اعضا تعیین وزیر پست و تلگراف به ریاست هیأت مدیره شرکت با

۱. ماده ۲- بنیاد امور جنگ‌زدگان دارای شخصیت حقوقی مستقل بوده و زیرنظر معاون نخست‌وزیر در امور جنگ‌زدگان اداره می‌شود.

اصل ۱۴۱ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۵۶۷۳ مورخ ۱۳۸۷/۲/۷ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک تبصره به قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۴۲۹/۲ مورخ ۱۳۵۹/۱۰/۸ شورای نگهبان:

قضاتی که طبق بند سوم اصل ۱۵۷ قانون اساسی از طرف شورای عالی قضایی استخدام و عزل و نصب آنها با شورای مزبور می‌باشد مطابق اصل ۱۴۱ قانون اساسی نمی‌توانند نماینده مجلس شورای اسلامی باشند.

۱. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون نام «شرکت مخابرات ایران» به «شرکت مخابرات جمهوری اسلامی ایران» تغییر می‌یابد و هیأت مدیره شرکت، مرکب از یک رئیس و ۸ عضو اصلی خواهد بود که یک نفر از ایشان مدیر عامل شرکت می‌باشد و سه نفر نیز به عنوان عضو علی‌البدل انتخاب می‌شوند تا به دعوت رئیس هیأت مدیره در جلسات شرکت نمایند. ریاست هیأت مدیره بر عهده وزیر پست و تلگراف و تلفن می‌باشد. تبصره ۱- اعضای اصلی و علی‌البدل هیأت مدیره شرکت توسط وزیر پست و تلگراف و تلفن انتخاب و منصوب خواهند شد. هر یک از اعضای هیأت مدیره باید به پیشنهاد مدیر عامل و تصویب وزیر، مدیر یا سرپرست یکی از حوزه‌های مدیریت شرکت و یا مدیر عامل یکی از شرکت‌های وابسته تعیین شود. تبصره ۲- اعضای هیأت مدیره باید از بین کارمندان رسمی شرکت که به تقوی و تعهد اسلامی اشتغال داشته و دارای تحصیلات عالی و حداقل ۵ سال تجربه در امور مدیریت یا کارشناسی خدمات مخابراتی یا امور اداری و مالی یا امور حقوقی اقتصادی باشند انتخاب شوند. سه نفر از اعضای اصلی و تمام اعضای علی‌البدل باید منحصراً از میان مدیران و کارشناسان ارشد شرکت یا وزارت پست و تلگراف و تلفن که واجد تجربه کافی در امور فوق باشند، انتخاب گردند.

تبصره ۳- جلسات هیأت مدیره به ریاست رئیس هیأت مدیره و حضور حداقل هفت نفر از اعضای اصلی یا علی‌البدل رسمیت می‌یابد، در غیاب رئیس هیأت مدیره ریاست جلسات با مدیر عامل شرکت و در صورت غیبت وی با یکی از اعضای اصلی هیأت مدیره به انتخاب رئیس هیأت مدیره خواهد بود.

تبصره ۴- جلسات هیأت مدیره در مرکز شرکت و حداقل هر پانزده روز یکبار به صورت عادی بایستی تشکیل شود، تصمیمات هیأت مدیره با اکثریت آراء، معتبر خواهد بود و صورت جلسات پس از تصویب و امضای رئیس هیأت مدیره قابل اجرا می‌باشد. جلسات فوق‌العاده برحسب تشخیص رئیس هیأت مدیره تشکیل می‌گردد.

تبصره ۵- رئیس هیأت مدیره ریاست عالی شرکت را به عهده داشته و در حسن جریان کلیه امور نظارت کامل خواهد داشت. سایر وظایف و اختیاراتی که در اساسنامه شرکت برای رئیس هیأت مدیره و مدیر عامل شرکت پیش‌بینی گردیده به عهده مدیر عامل شرکت می‌باشد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل نود و یکم، بند دوم.

۲- نظریه تفسیری شماره ۱۴۰۱ مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۱ شورای نگهبان:

چون سازمان اوقاف سازمان دولتی است، سرپرستی آن با سمت نمایندگی مجلس شورای اسلامی مخالف اصل ۱۴۱ قانون اساسی می‌باشد.

۳- نظریه تفسیری شماره ۲۰۹۱ مورخ ۱۳۶۰/۲/۳ شورای نگهبان:

ممنوعیت دو شغل داشتن اعم از موظف بودن است و در مورد مؤسسات و سازمان‌های تابعه وزارتخانه‌ها و ادارات دولتی اگر آن مؤسسات ضمیمه وزارتخانه یا اداره باشد، به‌طوری که تصدی و سرپرستی آن جزو وظایف وزیر یا مدیر یا رئیس مربوط باشد و تعیین مسئول دیگر برای آن قانوناً منتفی باشد، تصدی آن مغایر قانون اساسی نیست، ولی اگر تصدی سازمان یا مؤسسه با حفظ استقلال آن، برای شخص وزیر یا رئیس یا مدیر به عنوان رئیس یا سرپرست آن واحد باشد، مخالف قانون اساسی است.

۴- نظریه تفسیری شماره ۱۷۲۲ مورخ ۱۳۶۰/۲/۹ شورای نگهبان:

موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و بررسی شد، در صورتی که نمایندگی مرقوم به عنوان مأموریت است و شغل مستقل شمرده نمی‌شود، مانع قانونی ندارد.

۵- نظریه تفسیری شماره م/ ۲۷۰۸ مورخ ۱۳۶۰/۳/۲۷ شورای نگهبان:

مستفاد از اصل ۱۴۱ قانون اساسی این است که نماینده مجلس شورای اسلامی با قبول و عهده‌دار شدن یکی از مشاغل دولتی مذکور در اصل مرقوم در حکم مستعفی از نمایندگی است هر چند به طور رسمی استعفاء نداده باشد یا استعفایش در مجلس قرائت نشده باشد.

۶- نظریه تفسیری شماره ۳۰۹۱ و ۳- مورخ ۱۳۶۰/۵/۱۲ شورای نگهبان:

اعضای شورای عالی قضایی نمی‌توانند رئیس یکی از سازمان‌ها یا ارگان‌های دادگستری باشند و مغایر اصل ۱۴۱ قانون اساسی می‌باشد.

۷- نظریه تفسیری شماره ۸۵۱۳ مورخ ۱۳۶۲/۲/۲۰ شورای نگهبان:

- ۱- ریاست دانشگاه، نظر به اینکه سمت اداری محسوب می‌شود مانع از اشتغال به سمت نمایندگی است.
- ۲ و ۳- عضویت در هیأت‌های بازسازی و گزینش برای نمایندگان مجلس در صورتی

که شاغل سازمانی تحت عناوین مذکور پیش‌بینی شده باشد و نماینده با عضویت در هیأت‌های مزبور کارمند دولت محسوب شود مانع از اشتغال او به نمایندگی مجلس است.

۴- نهادها و ارگان‌ها و بنیادهای انقلابی که دولت بودجه آنها را تأمین می‌نماید و مسئولیت‌های اجرایی برحسب قانون عهده‌دار می‌باشند دولتی محسوب می‌شوند و کارمندی آنها کارمندی دولت می‌باشد و مانع از اشتغال به نمایندگی است و چنانچه در رابطه با خدماتی که می‌نمایند مسئولیت‌های اجرایی قانونی ندارند کارمندی آنها کارمندی دولت محسوب نمی‌گردد هر چند دولت به آنها کمک مالی بنماید.

۸- نظریه تفسیری شماره ۹۳۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۵/۱۶ شورای نگهبان:

- ۱- پرسش اول به عنوان تفسیر رأی کافی نیاورد.
- ۲- نظر تفسیری شورای نگهبان نسبت به پرسش دوم این است که: در مواردی که برحسب ضرورت به طور موقت نخست وزیر متصدی وزارتخانه‌ای می‌شود باید با تصویب رئیس‌جمهور و تصویب مجلس شورای اسلامی باشد.

۹- نظریه تفسیری شماره ۳۱۳۷ مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۲۹ شورای نگهبان:

- ۱- از قانون اساسی راجع به لزوم یا عدم لزوم قبول استعفاء از طرف نخست وزیر یا رئیس‌جمهور مطلبی استفاده نمی‌شود. علیهذا ترتیب کار باید طبق قانون عادی معین شود.
- ۲- در قانون اساسی سرپرستی (تصدی) موقت وزارتخانه‌ها جز برای نخست وزیر که آن هم باید با موافقت رئیس‌جمهور و تأیید مجلس شورای اسلامی انجام شود پیش‌بینی نشده است و مسئولیت وزارتخانه‌ها فقط با وزرا یا نخست وزیر در حال تصدی او می‌باشد.

۱۰- نظریه تفسیری شماره ۳۵۸۷ مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۸ شورای نگهبان^(۱)

۱۱- نظریه تفسیری شماره ۲۴۳۲ مورخ ۱۳۶۷/۷/۵ شورای نگهبان:

با توجه به ذیل اصل ۱۴۱ قانون اساسی اشتغال نماینده مجلس شورای اسلامی به سمت آموزشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی بلامانع است و در جهات دیگر مذکور در نامه قوانین عادی باید ملاک عمل قرار گیرد.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و بیست و چهارم، نظر تفسیری.

۱۲- نظریه تفسیری شماره ۱۱۸ مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۹ شورای نگهبان:

عضویت وزرا و کارمندان دولت در هیأت امناء و مؤسسات خصوصی و یا دولتی (از جمله عضویت در هیأت امانت دانشگاه‌ها و مدارس غیرانتفاعی) به لحاظ اینکه سمت‌های مذکور، شغل سازمانی تلقی نمی‌گردد مغایرتی با اصل ۱۴۱ قانون اساسی ندارد.

۱۳- نظریه تفسیری شماره ۵۴۰۰ مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۴ شورای نگهبان:

چون رئیس دیوان محاسبات کشور کارمند دولت محسوب می‌شود لذا با حفظ سمت نمایندگی مجلس شورای اسلامی نمی‌تواند در دیوان محاسبات انجام وظیفه نماید و موضوع با اصل ۱۴۱ قانون اساسی مغایر شناخته شد.

۱۴- نظریه تفسیری شماره ۶۷۷۲ مورخ ۱۳۷۳/۲/۲۲ شورای نگهبان:

در مورد بند اول به اتفاق آراء، نظر به اینکه ریاست دانشکده مانند ریاست دانشگاه سمت اداری محسوب می‌شود تصدی آن برای نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی خلاف اصل ۱۴۱ قانون اساسی است.

۱۵- نظریه تفسیری شماره ۸۷/۳۰/۲۹۱۷۳ مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲ شورای نگهبان:

عضویت به عنوان هیأت مدیره و یا مدیرعامل مؤسسات فرهنگی غیردولتی و غیرعمومی و مؤسساتی که سرمایه آن تماماً یا جزئاً متعلق به دولت و مؤسسات عمومی نیست و نیز شرکت دولتی یا خصوصی محسوب نشوند، مشمول اصل ۱۴۱ قانون اساسی نمی‌باشد.

اصل یکصد و چهل و دوم

مصوب ۱۳۸۸: دارایی رهبر، رئیس‌جمهور، معاونان رئیس‌جمهور، وزیران و همسر و فرزندان آنان قبل و بعد از خدمت، توسط رئیس‌قوه قضائیه رسیدگی می‌شود که بر خلاف حق افزایش نیافته باشد.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): دارایی رهبر یا اعضای شورای رهبری، رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر، وزیران و همسر و فرزندان آنان قبل و بعد از خدمت، توسط دیوان عالی کشور رسیدگی می‌شود که بر خلاف حق افزایش نیافته باشد.

۱- نظریه شماره ۲۰۹۳ مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۵ شورای نگهبان درخصوص طرح نحوه اعمال نظارت بر کاهش هزینه‌های غیرضرور و جلوگیری از تجمل‌گرایی و اجرای اصل ۱۴۲ قانون اساسی مصوب جلسه ۷۰/۸/۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱- ماده ۵ و تبصره‌های آن از لحاظ تسری دادن رسیدگی به دارایی مقامات مذکور در اصل ۱۴۲ به مقامات دیگر مذکور در ماده خلاف حصر مستفاد از اصل ۱۴۲ قانون اساسی است.^(۱)

۱-۲- واگذار نمودن رسیدگی به اموال مقامات مذکور در اصل ۱۴۲ به دیوان عالی کشور خلاف اصل مذکور قانون اساسی است.

۱. ماده ۵- به منظور اجراء اصل ۱۴۲ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و جلوگیری از هرگونه انحراف و سوءاستفاده احتمالی، مقامات مذکور در اصل ۱۴۲ قانون اساسی و نمایندگان مجلس شورای اسلامی، اعضای شورای نگهبان، رئیس‌قوه قضائیه، دادستان کل کشور، رئیس دیوانعالی کشور، رئیس دیوان عدالت اداری، رئیس دیوان محاسبات، رؤسای سازمان‌های بزرگ وابسته به قوه مجریه و قضائیه، مسئولین نهادهای انقلابی، فرماندهان نیروهای سه‌گانه ارتش و سپاه، فرمانده نیروی انتظامی، مدیران عامل شرکت‌های بزرگ دولتی یا وابسته به نهادهای انقلابی، استانداران، رؤسای دادگستری، قضات دیوانعالی کشور، معاونین وزراء، شهرداران مراکز استان‌ها و شهرهای بزرگ و آن دسته از کارکنانی که دارای مشاغل حساس مالی و اداری هستند (طبق آیین‌نامه اجرایی) موظفند لیست دارایی خود قبل از پذیرش مسئولیت و بعد از آن را تهیه و به رئیس‌قوه قضائیه ارائه نمایند تا از طریق دیوانعالی کشور مورد رسیدگی قرار گیرد، تا چنانچه برخلاف حق و به طور غیرمعمول و غیرقانونی افزایش یافته باشد، علاوه بر استرداد آن به صاحبان حق یا بیت‌المال، مطابق قوانین جاری کشور نسبت به موارد تخلف رسیدگی نموده و نتیجه را جهت آگاهی عموم مردم به طریق مقتضی اعلام نمایند.

تبصره ۱- دارایی همسر و فرزندان مقامات فوق نیز مشمول ماده فوق می‌باشند.

تبصره ۲- چنانچه هر یک از مقامات مذکور فوت نمایند وراثت قانونی آنها ملزم به ارائه لیست ماترک آنها جهت رسیدگی هستند.

۲- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۹۷۰ مورخ ۱۳۸۶/۴/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح رسیدگی به دارایی مقامات و مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۴/۵ مجلس شورای اسلامی:

اصل طرح مبنی بر تسری شمول آن به مقاماتی که در اصل ۱۴۲ قانون اساسی ذکر نشده خلاف حصر مستفاد از اصل مذکور تلقی و مخالف آن شناخته شد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۸۸ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی: ماده (۳۲)، به دلیل توسعه دامنه شمول اصل ۱۴۲ قانون اساسی، مغایر این اصل شناخته شد.^(۲)

۱. برای اطلاع از متن طرح مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره هفتم، صص ۶۰۸-۶۰۴.

۲. ماده ۳۲- از تاریخ تصویب این قانون ارائه فهرست کلیه دارایی‌های منقول و غیرمنقول به رئیس قوه قضائیه و وزیر مربوط از شروط احراز سمت‌های مدیریتی (مدیران کل و بالاتر و همترازان آنها) و دارندگان پایه‌های قضایی در دستگاه‌های موضوع بندهای «الف» و «ب» و «ج» ماده (۲) این قانون و مدیران عامل و اعضاء موظف هیأت مدیره و مدیران شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت می‌باشد.

اصل یکصد و چهل و سوم

ارتش جمهوری اسلامی ایران پاسداری از استقلال و تمامیت ارضی و نظام جمهوری اسلامی کشور را بر عهده دارد.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و چهل و چهارم

ارتش جمهوری اسلامی ایران باید ارتشی اسلامی باشد که ارتشی مکتبی و مردمی است و باید افرادی شایسته را به خدمت بپذیرد که به اهداف انقلاب اسلامی مؤمن و در راه تحقق آن فداکار باشد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

* بر اساس اسناد و مدارک موجود، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۷۳۵ مورخ ۱۳۵۹/۱۰/۲۴ شورای نگهبان:

موضوع در شورای نگهبان مطرح، رأی متفق^۱ علیه اعضای حاضر در جلسه بر این است که در استخدام پرسنل ارتش باید شرط اسلام مذکور باشد.

۲- نظریه تفسیری شماره ۲۶۳۰ مورخ ۱۳۶۰/۴/۴ شورای نگهبان:

در استخدام برای نیروهای مسلح طبق اصل ۱۴۴، افراد مکتبی و مؤمن به اهداف انقلاب باید استخدام شوند و نسبت به خدمت وظیفه اقلیت‌ها از جهت قانون منعی نیست. هر نوع که وضع ارتش و مصالح عالی آن اقتضاء دارد اقدام نمائید.

اصل یکصد و چهل و پنجم

هیچ فرد خارجی به عضویت در ارتش و نیروهای انتظامی کشور پذیرفته نمی‌شود.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۱۲۴۸ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب جلسه ۷۰/۲/۳ مجلس شورای اسلامی: با توجه به ملاک اصل ۱۴۵ قانون اساسی تبصره ۱ ماده ۱۶ که مفهوم آن اشعار به جواز استخدام افراد فاقد تابعیت جمهوری اسلامی ایران در کادر غیرثابت سپاه دارد مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۱۷۰۸ مورخ ۱۳۷۰/۶/۱۳ شورای نگهبان درخصوص اصلاحیه لایحه مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب جلسه ۷۰/۲/۳ مجلس شورای اسلامی: ایراد بند اول شماره ۱۲۴۸ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۸ در اصلاحیه به عمل آمده مرتفع نشده و اشکال مغایرت با اصل ۱۴۵ قانون اساسی همچنان باقی است.^(۲)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۱۳۸۴ مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۴ شورای نگهبان^(۳)

۱. تبصره ۱ ماده ۱۶- استخدام پرسنل کادر ثابت، مشروط به داشتن تابعیت جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

۲. ماده ۱۶- ... ک - داشتن تابعیت جمهوری اسلامی ایران.

تبصره ۱- سپاه می‌تواند به منظور انجام مأموریت‌های محوله حسب ضرورت افرادی را به صورت پیمانی یا بسیجی ویژه که فاقد شرط مندرج در بند ک ماده فوق می‌باشند به صورت محدود به کارگیری نماید. نحوه جذب و ضوابط به کارگیری و همچنین کلیه مسائل خدمتی این دسته از افراد به موجب دستورالعملی خواهد بود که توسط ستاد کل سپاه تهیه و به تصویب فرماندهی کل می‌رسد.

تبصره ۲- ...

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و دوم، نظر تفسیری.

اصل یکصد و چهل و ششم

استقرار هرگونه پایگاه نظامی خارجی در کشور هر چند به عنوان استفاده‌های صلح‌آمیز باشد ممنوع است.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و چهل و هفتم

دولت باید در زمان صلح از افراد و تجهیزات فنی ارتش در کارهای امدادی، آموزشی، تولیدی، و جهاد سازندگی، با رعایت کامل موازین عدل اسلامی استفاده کند در حدی که به آمادگی رزمی ارتش آسیبی وارد نیاید.

۱- نظریه شماره ۵۸۴۴ مورخ ۱۳۶۵/۱/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه قانونی نحوه تأمین هیأت علمی مورد نیاز دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور مصوب ۱۳۶۵/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اصل ۱۴۷ قانون اساسی که استفاده از نیروهای ارتش را در امور غیررزمی حتی در زمان صلح موکول به آسیب ندیدن آمادگی رزمی ارتش نموده است اطلاق لایحه فوق خصوصاً در حال حاضر که زمان جنگ است و از عموم مردم حتی غیرمشمولین برای شرکت در جنگ دعوت شده است با قانون اساسی مغایرت دارد.^(۱)

۱. متن لایحه - ماده ۱- کلیه افرادی که به عنوان عضو هیأت علمی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی کشور به کار مشغول می‌شوند می‌توانند خدمت نظام وظیفه و سایر خدمات قانونی را در دانشگاه‌ها یا مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی مربوطه انجام دهند.

ماده ۲- هر سال حداکثر ۳۰ درصد از فارغ‌التحصیلان رشته‌های گروه پزشکی قبل از انجام خدمت نظام وظیفه و یا سایر خدمات قانونی می‌توانند تا کسب تخصص در یکی از رشته‌های مورد نیاز دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ادامه تحصیل دهند.

تبصره - برای داوطلبان رشته‌های هوشبری و علوم پایه پزشکی و نیز برای بانوان در رشته جراحی زنان و مامایی محدودیت فوق ملحوظ نخواهد شد.

ماده ۳- کلیه فارغ‌التحصیلان موضوع ماده ۲ ملزم‌اند در صورت نیاز، خدمت نظام وظیفه و سایر خدمات قانونی را به عنوان عضو هیأت علمی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی کشور ۱ الی ۲ برابر، به تفصیل آیین‌نامه اجرایی انجام دهند.

تبصره ۱- در هر صورت خودداری از خدمت در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی ملزم‌اند علاوه بر خدمت نظام وظیفه ۲ برابر خدمات قانونی انجام وظیفه نمایند.

تبصره ۲- در هر صورت تسلیم دانشنامه، گواهینامه و هر نوع تأییدیه تحصیلی موکول به انجام وظیفه به عنوان هیأت علمی یا انجام خدمات قانونی خواهد بود.

ماده ۴- اعضای هیأت علمی موضوع این قانون موظف‌اند دوره مقدماتی آموزش نظامی را طبق برنامه زمان‌بندی شده و مناسب در یکی از مراکز آموزش نظامی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران انجام دهند.

ماده ۵- افراد موضوع این قانون باید از نظر صلاحیت‌های اخلاقی و علمی به تأیید مقامات ذی‌صلاح برسند.

ماده ۶- وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت و درمان و آموزش پزشکی مسئول اجرای این قانون بوده و موظف‌اند ظرف مدت ۲ ماه آیین‌نامه اجرایی قانون را با همکاری وزارت دفاع تهیه و به تصویب هیأت وزیران برسانند.

۲- نظریه شماره ۱۲۳۹ مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۱ شورای نگهبان درخصوص طرح قانونی نحوه تشکیل پیام‌آوران بهداشت مصوب جلسه روز سه‌شنبه ۶۹/۹/۲۰ مجلس شورای اسلامی: اطلاق ماده ۲ و تبصره یک آن، از آن جهت که ممکن است شامل مواردی شود که به آمادگی رزمی ارتش آسیب بزنند مغایر با اصل ۱۴۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. ماده ۲- از تاریخ تصویب این قانون کلیه افراد گروه پزشکی مشمول خدمت وظیفه عمومی که از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی گروه پزشکی داخل و خارج کشور فارغ‌التحصیل می‌شوند پس از طی آموزش مقدماتی نظامی که بیش از ۱/۵ ماه به طول نخواهد انجامید در زمان صلح در اختیار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار می‌گیرند تا به عنوان پیام‌آوران بهداشت در مناطق روستایی کشور باقیمانده خدمت وظیفه عمومی دوره ضرورت را انجام دهند.

تبصره ۱- مادامی که نیازهای واحدهای بهداشتی درمانی نیروهای مسلح از نیروهای بورسیه مربوطه تأمین نگردد نیازهای واحدهای بهداشتی درمانی نیروهای مسلح فوق از پیام‌آوران بهداشت موضوع ماده فوق‌الذکر به جز مشمولین موضوع ماده ۴ این قانون براساس تشخیص کمیسیون مرکب از نمایندگانی از کمیسیون بهداشتی و بهیستی مجلس شورای اسلامی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و ستاد فرماندهی کل قوا که در هر حال بیش از یک پنجم کل مشمولین موضوع ماده فوق در هر سال نخواهد بود تأمین خواهد شد.

اصل یکصد و چهل و هشتم

هر نوع بهره‌برداری شخصی از وسایل و امکانات ارتش و استفاده شخصی از افراد آنها به صورت گماشته، راننده شخصی و نظایر اینها ممنوع است.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و چهل و نهم

ترفع درجه نظامیان و سلب آن به موجب قانون است.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و پنجاهم

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که در نخستین روزهای پیروزی این انقلاب تشکیل شد، برای ادامه نقش خود در نگهبانی از انقلاب و دستاوردهای آن پابرجا می‌ماند. حدود وظایف و قلمرو مسئولیت این سپاه در رابطه با وظایف و قلمرو مسئولیت نیروهای مسلح دیگر با تأکید بر همکاری و هماهنگی برادرانه میان آنها به‌وسیله قانون تعیین می‌شود.

۱- نظریه شماره ۴۵۹۴ مورخ ۱۳۶۱/۳/۴ شورای نگهبان درخصوص اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب جلسه ۶۱/۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱- در ماده یک اطلاق جمله «و جهاد در راه خدا و گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران» که شامل هجوم و حمله ابتدایی به ملل غیرمتحارب می‌شود، با اصل ۱۵۰ قانون اساسی که در هدف بقای سپاه را معین کرده و با اصل ۱۵۴ که دخالت در امور داخلی ملت‌های دیگر را ممنوع کرده است، مغایر شناخته شد.^(۱)

۱-۲- ماده ۱۰ چون مربوط به وظایف اجرایی است که دولت عهده‌دار آن است و باید مستقیماً به‌وسیله دولت انجام بگیرد، از این جهت که مشارکت سپاه را در امور مذکوره به درخواست دولت و مسئولین مربوط قرار نداده است با اصول ۶۰ و ۱۵۰ نیز مغایر می‌باشد.^(۲)

۱-۳- همچنین ماده ۱۱ با اصل ۱۵۰ قانون اساسی که هدف ابقاء سپاه را معین نموده است مغایر است.^(۳)

۱. ماده ۱- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نهادی است تحت فرماندهی عالی ولایت فقیه که هدف آن نگهبانی از انقلاب اسلامی ایران و دستاوردهای آن و جهاد در راه خدا و گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران و تقویت کامل بنیه دفاعی جمهوری اسلامی از طریق همکاری با سایر نیروهای مسلح و آموزش نظامی و سازماندهی نیروهای مردمی می‌باشد.

۲. ماده ۱۰- مشارکت در عملیات امدادی به هنگام بروز بلا یا و حوادث و انجام خدمات امدادی، آموزشی، تولیدی و جهاد سازندگی با هماهنگی مراجع ذیربط و رعایت کامل موازین عدل اسلامی در زمان صلح، در حدی که به تشخیص شورای عالی سپاه آمادگی رزمی لازم را برای انجام مأموریت‌های خود از دست ندهد.

۳. ماده ۱۱- همکاری در زمینه فعالیت‌های فرهنگی و تبلیغی بر مبنای رهنمودهای ولایت فقیه با روحانیت حوزه‌های علمیه و نهادهای قانونی، فرهنگی و تبلیغی کشور.

۲- نظریه شماره ۵۰۳۶ مورخ ۱۳۶۱/۶/۱۱ شورای نگهبان درخصوص اصلاحیه اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب در جلسه ۱۳۶۱/۶/۷ مجلس شورای اسلامی: ماده ۱۱ اصلاحی که انجام شده نظر شورا را تأمین نمی‌کند، به نظر می‌رسد که برای عدم مغایرت ماده مذکور با اصل ۱۵۰ قانون اساسی ماده مذکور حذف شود.^(۱)

۳- نظریه شماره ۰۴۶۰ مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه روز چهارشنبه سی‌ام خرداد ماه ۱۳۶۹ مجلس شورای اسلامی: اطلاق ماده ۳ در مورد پاسداری از دستاوردهای انقلاب اسلامی و بند ۲ ماده ۴ در مورد مقابله با حرکت‌های علیه نظام جمهوری اسلامی ایران و تبصره ۲ ماده ۴ در مورد پیگیری اطلاعاتی فعالیت‌های براندازی و بندهای ۵ و ۶ ماده ۴ با اصل ۱۵۰ قانون اساسی که وظیفه نگهبانی از اصل انقلاب و دستاوردهای آن را به عهده سپاه پاسداران انقلاب اسلامی گذاشته است مغایرت دارد.^(۲)

۱. ماده ۱۱- انجام فعالیت‌های فرهنگی و تبلیغی بر مبنای رهنمودهای ولایت فقیه با هماهنگی نهادهای قانونی فرهنگی و تبلیغی کشور.
۲. ماده ۳- هدف از تشکیل نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی و نگهبانی و پاسداری از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن در قلمرو کشور جمهوری اسلامی ایران است.
- ماده ۴- مأموریت و وظایف نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران عبارت است از:
 - ۱- استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی.
 - ۲- مقابله و مبارزه قاطع و مستمر با هرگونه خرابکاری، تروریسم، شورش و عوامل و حرکت‌هایی که مخل امنیت کشور و علیه نظام جمهوری اسلامی ایران باشد با همکاری وزارت اطلاعات.
 - تبصره - کیفیت و نحوه همکاری را شورای امنیت کشور تعیین می‌کند.
 - ۳- تأمین امنیت برای برگزاری اجتماعات، تشکل‌ها، راهپیمایی‌ها و فعالیت‌های قانونی و مجاز و ممانعت و جلوگیری از هرگونه تشکل و راهپیمایی و اجتماع غیرمجاز و مقابله با اغتشاش، بی‌نظمی و فعالیت‌های غیرمجاز.
 - ۴- اقدام لازم در زمینه کسب اخبار و اطلاعات در محدوده وظایف محوله و همکاری با سایر سازمان‌ها و یگان‌های اطلاعاتی کشور در حدود وظایف آنها.
- تبصره ۱- ...
- تبصره ۲- پیگیری اطلاعاتی مواردی از جرایم اجتماعی که با امنیت ملی مرتبط بوده یا قسمتی از یک توطئه یا فعالیت‌های پنهانی با هدف براندازی را تشکیل دهد، با هدایت متمرکز وزارت اطلاعات و همکاری نیروی انتظامی انجام خواهد شد.
- تبصره ۳- ...
- ۵- حراست از اماکن، تأسیسات، تجهیزات و تسهیلات طبقه‌بندی شده غیرنظامی و حفظ حریم آنها.
- ۶- حفاظت از مسئولین و شخصیت‌های داخلی و خارجی در سراسر کشور به استثناء داخل سربازخانه‌ها و تأسیسات نظامی در چارچوب طرح‌های مصوب شورای امنیت کشور. ...

اصل یکصد و پنجاه و یک

به حکم آیه کریمه «واعدوا لهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخيل ترهبون به عدو الله و عدوكم و آخرین من دونهم لاتعلمونهم الله يعلمهم» دولت موظف است برای همه افراد کشور برنامه و امکانات آموزش نظامی را بر طبق موازین اسلامی فراهم نماید، به طوری که همه افراد همواره توانایی دفاع مسلحانه از کشور و نظام جمهوری اسلامی ایران را داشته باشند، ولی داشتن اسلحه باید با اجازه مقامات رسمی باشد.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و پنجاه و دوم

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس نفی هرگونه سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری، حفظ استقلال همه جانبه و تمامیت ارضی کشور، دفاع از حقوق همه مسلمانان و عدم تعهد در برابر قدرت‌های سلطه‌گر و روابط صلح‌آمیز متقابل با دول غیرمحارب استوار است.

۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱۲/۲۰۲ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و کمیته حقوقی، مشورتی آسیایی - آفریقایی راجع به ایجاد مرکز منطقه‌ای داوری مصوب ۱۳۸۰/۵/۲۳ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند دوم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند سوم.

اصل یکصد و پنجاه و سوم

هرگونه قرارداد که موجب سلطه بیگانه بر منابع طبیعی و اقتصادی، فرهنگ، ارتش و دیگر شئون کشور گردد ممنوع است.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان مصوب ۱۳۸۲/۵/۱ مجلس شورای اسلامی^(۲)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری مورخ ۱۳۶۰/۱/۲۰ شورای نگهبان:
به نظر اکثریت اعضای شورا تصویب‌نامه مورد سؤال با اصل ۱۵۳ قانون اساسی مغایرت دارد و با اصل ۱۳۸ قانون اساسی مغایر شناخته نشد.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند دوم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند چهارم.

اصل یکصد و پنجاه و چهارم

جمهوری اسلامی ایران سعادت انسان در کل جامعه بشری را آرمان خود می‌داند و استقلال و آزادی و حکومت حق و عدل را حق همه مردم جهان می‌شناسد. بنابراین در عین خودداری کامل از هرگونه دخالت در امور داخلی ملت‌های دیگر، از مبارزه حق‌طلبانه مستضعفین در برابر مستکبرین در هر نقطه از جهان حمایت می‌کند.

۱- نظریه شماره ۴۵۹۴ مورخ ۶۱/۳/۴ شورای نگهبان درخصوص اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب جلسه ۶۱/۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱۲/۲۰۲ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱ شورای نگهبان درخصوص لایحه موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و کمیته حقوقی، مشورتی آسیایی - آفریقایی راجع به ایجاد مرکز منطقه‌ای داوری به تهران مصوب ۱۳۸۰/۵/۲۳ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاهم، بند یکم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل دوم، بند سوم.

اصل یکصد و پنجاه و پنجم

دولت جمهوری اسلامی ایران می‌تواند به کسانی که پناهندگی سیاسی بخواهند پناه دهد مگر این که بر طبق قوانین ایران خائن و تبهکار شناخته شوند.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و پنجاه و ششم

قوة قضائیه قوه‌ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسئول تحقق بخشیدن به عدالت و عهده‌دار وظایف زیر است:

- ۱- رسیدگی و صدور حکم در مورد تظلمات، تعدیات، شکایات، حل و فصل دعاوی و رفع خصومات و أخذ تصمیم و اقدام لازم در آن قسمت از امور حسیه، که قانون معین می‌کند.
- ۲- احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع.
- ۳- نظارت بر حسن اجرای قوانین.
- ۴- کشف جرم و تعقیب مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدون جزایی اسلام.
- ۵- اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۳۹۶۵ مورخ ۱۳۶۰/۸/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه توقف اجرای احکام و دستورهای اجرایی دادگاه‌های صالحه و مراجع ثبتی مصوب جلسه ۱۳۶۰/۸/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

لایحه از لحاظ اینکه به‌وسیله شورای عالی قضایی تهیه نشده و از لحاظ اینکه منافی با استقلال قوة قضائیه است با اصل ۱۵۶ و ۱۵۷ (با اکثریت آراء اعضا) مغایر شناخته شد.

۲- نظریه شماره ۴۵۱۳ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه ۱۳۶۱/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۳- نظریه شماره ۴۶۹۱ مورخ ۱۳۶۱/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه قانونی معادن مصوب جلسه علنی ۶۱/۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۲۷ از لحاظ اینکه در صورت اختلاف مرجع رسیدگی را شورای عالی معادن قرار داده است با اصل ۱۵۶ قانون اساسی به اکثریت آراء اعضای شورا مغایر شناخته شد.^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و چهلم، بند یکم.

۲. ماده ۲۷- بهره‌بردار قبلی معدن مکلف است اموال و تجهیزات مربوط به معدن را که انتزاع آنها به معدن لطمه و خسارت وارد نماید، در صورت انتزاع و انتقال آنها خسارت وارده را به دولت پرداخت نموده و یا اموال مذکور را به بهره‌بردار جدید بفروشد. تشخیص نوع و ارزش این اموال و نحوه پرداخت بهای آنها در صورت بروز اختلاف بین بهره‌بردار قبلی و بهره‌بردار جدید به عهده شورای عالی معادن بوده و نظر شورا در این مورد قطعی است. شورای عالی معادن بر طبق نظر کارشناسان رسمی دادگستری عمل خواهد نمود.

۴- نظریه شماره ۶۱۰۱ مورخ ۱۳۶۱/۸/۸ شورای نگهبان درخصوص طرح توزیع عادلانه آب مصوب جلسه مورخ ۱۳۶۱/۷/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۲ ماده ۵- با اصل ۱۵۶ و ۱۵۹ قانون اساسی مغایر می‌باشد.^(۱)

۵- نظریه شماره ۸۷۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۳/۱۲ شورای نگهبان درخصوص طرح تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی مصوب جلسه ۱۳۶۲/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۵- ماده ۳ با اصل ۵۷ قانون اساسی مغایرت دارد و اگر مقصود از ماده مزبور نظارت قوه قضائیه بر حسن اجرای قوانین طبق بند ۳ اصل ۱۵۶ قانون اساسی باشد ترتیب اجرای نظارت مذکور طبق اصل ۱۷۴ قانون اساسی و بعضی اصول دیگر مربوط به قوه قضائیه تعیین شده است و باید به نحو تعیین شده اعمال گردد.^(۲)

۲-۵- چون مواردی که در ماده ۵ و تبصره آن موکول به اذن حاکم شرع شده است، مواردی است که با حقوق افراد و حرمت حیثیات آنها ارتباط دارد و این موارد به طور تفصیل در قانون معلوم نشده است و احاله آن به مقامات قضایی و اجرایی قانونگذاری است، با اصل ۸۵ قانون اساسی مغایر است. به علاوه مستفاد از اصول ۱۵۶ و ۱۵۷ قانون اساسی این است که تشکیل دادرها و دادگاه‌ها و استخدام قضات صالح برای آنها در صلاحیت شورای عالی قضایی است و تعیین قاضی شرع برای مواردی که مربوط به قوه قضائیه است در مراکز اطلاعاتی بدون تشکیل دادرها و دادگاه خارج از صلاحیت شورای عالی قضایی بوده و با اصل ۱۵۷ قانون اساسی مغایرت دارد. همین نظر شامل تبصره‌های ۳ مواد ۱۱، ۱۲ و ۱۳ نیز می‌باشد.^(۳)

۱. تبصره ۲ ماده ۵- در صورتی که حفر چاه‌های موضوع این ماده موجب کاهش یا خشکانیدن آب چاه و یا قنات مجاز و یا چشمه مجاور گردد وزارت نیرو می‌تواند در صورت عدم توافق مالکین به شکایت شاکی رسیدگی و در صورت احراز این موضوع چاه جدید را مسدود و یا از حفر و بهره‌برداری آن جلوگیری کند.

۲. ماده ۳- به منظور نظارت بر حسن اجرای قوانین در امر اطلاعات شورای عالی قضایی نماینده‌ای در وزارت اطلاعات تعیین می‌نماید.

۳. ماده ۵- برای صدور اجازه در اموری که انجام آن موکول به اذن حاکم شرع است شورای عالی قضایی برای هر مرکز اطلاعاتی قاضی شرع تعیین می‌کند.

تبصره - تعیین امور مذکور در ماده فوق به عهده شورای عالی قضایی است.

تبصره ۳ ماده ۱۱- شورای عالی قضایی برای صدور اجازه در اموری که انجام آن موکول به اذن حاکم شرع است برای حفاظت اطلاعات ارتش قاضی شرع تعیین می‌کند.

تبصره ۳ ماده ۱۲- شورای عالی قضایی برای صدور اجازه در اموری که انجام آن موکول به اذن حاکم شرع است برای حفاظت اطلاعات سپاه به قدر نیاز قاضی شرع تعیین می‌کند.

تبصره ۳ ماده ۱۳- شورای عالی قضایی برای صدور اجازه در اموری که انجام آن موکول به اذن حاکم شرع است برای حفاظت اطلاعات نیروی انتظامی به قدر نیاز قاضی شرع تعیین می‌کند.

۶- نظریه شماره ۱۰۳۶۵ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب مجلس شورای اسلامی:

ظاهر تبصره ۵ که تشخیص و اجرای حکم خلع ید را که طبیعتاً امر قضایی است در صلاحیت سازمان اوقاف قرار داده با اصول ۱۵۶ و ۱۵۹ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۱)

۷- نظریه شماره ۱۰۷۹۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه راجع به نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی روز دوشنبه ۱۳۶۲/۱۱/۲۴ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۸- نظریه شماره ۸۵۷۷ مورخ ۱۳۶۶/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۳/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق بند ۱ ماده ۱۶ چون موهم مغایرت با اصل ۱۵۶ می‌باشد مقید شود با رعایت اصل ۱۵۶.^(۳)

۹- نظریه شماره ۸۷۷۷ مورخ ۱۳۶۶/۴/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی مسئولیت قوه قضائیه در مقابل مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۶/۴/۱۰ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱۰- نظریه شماره ۴۱۳۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی غیرقابل تجدیدنظر بودن احکام صادره هیأت‌های هفت نفره و ستاد مرکزی آن در مورد اراضی کشت موقت در مراجع قضایی و ملغی شدن احکام صادره مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۱. تبصره ۵- به سازمان اوقاف اجازه داده می‌شود که صلاحیت اجتماعی و سیاسی و اخلاقی کسانی که از موقوفات به هر نحوی استفاده می‌کند بررسی نماید و در صورت عدم صلاحیت آنان را خلع ید نماید.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و نهم، بند یکم.

۳. ماده ۱۶- سازمان حفاظت اطلاعات ارتش جمهوری اسلامی ایران سازمانی است با سلسله مراتب مستقل و متمرکز که با هماهنگی وزارت اطلاعات مأموریت و وظایف زیر را انجام می‌دهد:

۱- مأموریت: پیشگیری، کشف، شناسایی و خنثی کردن فعالیت‌های براندازی، جاسوسی، خرابکاری، موارد ایجاد نارضایتی، نفوذ جریان‌های سیاسی و ایجاد اختلال در انجام مأموریت به منظور حفظ و صیانت ارتش و وزارت دفاع و سازمان‌های وابسته از طریق حفاظت پرسنل، اطلاعات، اسناد، مدارک، اماکن، تأسیسات، وسایل و تجهیزات و امنیت ارتباطات.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند هشتم.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند نهم.

۱۱- نظریه شماره ۵۴۹۹ مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲/۸/۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۱۲- نظریه شماره ۱۴۷ مورخ ۱۳۷۴/۱/۳۰ شورای نگهبان در خصوص طرح حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها مصوب ۱۳۷۴/۱/۱۵ مجلس شورای اسلامی:
عدم تعیین میزان حبس و مدت انفصال در تبصره ۲ ماده ۳ مغایر بند ۴ اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۳- نظریه شماره ۸۶۰ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴ مجلس شورای اسلامی:
نظر به ابهام ماه ۲۶ که نمی‌شود به غیر از هیأت‌های بدوی، شکایت نمود، مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۴- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۹۵۵ مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۱۰ شورای نگهبان در خصوص طرح حفظ حریم دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و حوزه‌های علمیه و بیوت مراجع تقلید مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱۵- نظریه شماره ۷۹/۲۱/۲۰۱۸ مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۲۰ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۱۲۸) قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۹/۱۲/۷ مجلس شورای اسلامی:

مشروط کردن عدم حضور وکیل در موارد امنیتی به تقاضای وزارت اطلاعات چون

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و چهارم، بند دوم.

۲. تبصره ۲ ماده ۳- هر یک از کارکنان دولت و شهرداری‌ها و نهادها که در اجرای این قانون به تشخیص دادگاه صالحه تخطی نموده باشند به حبس یا انفصال از خدمات دولتی و شهرداری محکوم می‌گردند. سردفتران متخلف نیز به شش ماه تا دو سال تعلیق محکوم خواهند شد.

۳. ماده ۲۶- به منظور رسیدگی به اعتراضات و شکایات اشخاص (حقیقی و حقوقی) از طرز کار هیأت‌های بدوی انتظامی موضوع ماده ۲۵ این قانون نظارت عالی بر کار هیأت‌های بدوی انتظامی و ایجاد هماهنگی بین آنها و تجدیدنظر در احکام صادره از سوی هیأت‌های بدوی انتظامی مذکور و عزل و نصب اعضای ذی‌ربط هیأت‌های مذکور، هیأتی بنام هیأت عالی انتظامی با ترکیب زیر در سازمان مرکزی نظام پزشکی تشکیل می‌گردد.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند بیست و هشتم.

منافی با استقلال قوه قضائیه است خلاف اصل ۱۵۶ قانون اساسی می باشد.^(۱)

۱۶- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۱۰۳ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح ایجاد سازمان نظام پرستاری جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۰/۵/۲۱ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱۸- نظریه شماره ۸۰/۲۱۲/۲۰۲ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و کمیته حقوقی، مشورتی آسیایی - آفریقایی راجع به ایجاد مرکز منطقه‌ای داوری به تهران مصوب ۱۳۸۰/۵/۲۳ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱۹- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۱۰۹ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق دو تبصره به ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۱ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۲۰- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۰- در تبصره (۴) ماده (۳) ارسال پرونده‌های موضوع صدر تبصره (۱) ماده (۴) جهت

۱. متن طرح - ماده واحده - ماده (۱۲۸) قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸ به شرح زیر اصلاح می‌گردد: ماده ۱۲۸- متهم در مرحله تحقیق و دادرسی حق مراجعه به وکیل و انعقاد قرارداد وکالت را دارد. وکیل متهم در مرحله تحقیق و در جلسات بازپرسی حضور یافته و پس از خاتمه تحقیقات می‌تواند مطالبی را که برای کشف حقیقت و دفاع از متهم یا اجرای قوانین لازم بداند به قاضی اعلام نماید. اظهارات وکیل در صورتجلسه منعکس می‌شود.

تبصره - تنها در موارد امنیتی با تقاضای وزارت اطلاعات و موافقت قاضی می‌توان حضور وکیل در مراحل بازجویی و تحقیق را منع نمود.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و ششم، بند پنجم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند سی و یکم. ک

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند سی و دوم.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و چهارم، بند هشتم.

ادامه رسیدگی به دادگاه کیفری استان، اطلاق آن چون موجب تضییع حقوق مردم می‌گردد لذا خلاف موازین شرع و بند (۲) اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۰-۲. در تبصره (۳) ماده (۱۳) شرایط محدودکننده‌ای برای تصدی مناصب قضایی تعیین شده که موجب اختلال در امر قضاء و نتیجتاً منجر به تضییع حقوق مردم می‌گردد لذا مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۰-۳. ر.ک: نظریه بند دوم ذیل اصل هفتاد و دوم.

۲۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی:

۲۱-۱. چون در ماده (۳) ضمانت اجرایی برای تشکیل به موقع شورا پیش‌بینی نشده و در صورت عدم تعیین به موقع اعضای هیأت منصفه موجب عدم تشکیل به موقع دادگاه و باعث اختلال در امر قضا می‌گردد و لذا، مغایر اصل یکصد و پنجاه و ششم قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲۱-۲. ر.ک: نظریه بند هفتم ذیل اصل سی و ششم.

۲۲- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک ماده به قانون دیوان محاسبات کشور مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

معتبر بودن گزارشات مذکور در تبصره (۲) ماده (۸) برای مراجع قضایی و دستگاه‌های

۱. تبصره ۴ ماده ۳- با اجرای این قانون کلیه پرونده‌های موضوع تبصره (۱) ماده (۴) در هر مرحله‌ای که باشند جهت ادامه رسیدگی به دادگاه کیفری استان مربوطه ارسال و سایر پرونده‌های موجود کماکان در همان دادگاه و بدون نیاز به کیفرخواست رسیدگی و صدور حکم خواهد شد.

۲. تبصره ۳ ماده ۱۳- رئیس کل دادگستری استان باید حداقل دارای پایه ده قضایی و رئیس دادگستری هر حوزه قضایی باید حداقل دارای پایه نه و ده سال سابقه کار قضایی و دادستان هر حوزه قضایی باید حداقل دارای پایه هشت و ده سال سابقه کار قضایی و رئیس شعبه تجدید نظر باید حداقل دارای پایه نه قضایی و رؤسای شعب باید دارای پایه هفت قضایی باشند.

۳. ماده ۳- اعضای هیأت منصفه در هر استان زیر نظر شورایی به ریاست استاندار و عضویت رئیس کل دادگستری، مدیر کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، رئیس شورای اسلامی استان و در غیاب وی رئیس شورای اسلامی مرکز استان و سه نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس تعیین خواهند شد. شورای فوق‌الذکر پس از اعلام عمومی و جمع‌آوری تقاضاهای داوطلبان عضویت در هیأت منصفه نمایندگان اصلی و علی‌البدل هر صنف یا گروه اجتماعی را به قید قرعه و به صورت علنی تعیین خواهد کرد.

نظارتی مقرر در قانون اساسی خلاف اصول ۱۵۶، ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲۳- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۲۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح هیأت منصفه مصوب ۱۳۸۱/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۲۴- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۴۹۳ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه معافیت دستگاه‌های دولتی از پرداخت هزینه دادرسی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۲/۴ مجلس شورای اسلامی:

ماده واحده چون به دلایل مختلف موجب اخلاف در وظایف قوه قضائیه می‌گردد لذا مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲۵- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۶۶۲ مورخ ۱۳۸۱/۳/۱۶ شورای نگهبان در خصوص طرح منع شکنجه مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۲۶- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۹۴۲ مورخ ۱۳۸۱/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۲ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۲۷- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۷- در ماده (۷۹) موضوع ماده (۵۸) مصوبه رسیدگی به شکایات مبنی بر تخلف از

۱. تبصره ۲ ماده ۸- گزارشات رسمی دیوان محاسبات در مورد عملکرد مالی وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی و کلیه شرکت‌ها و دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام بوده و یا دارای قوانین خاص هستند برای کلیه مراجع نظارتی و قضایی کشور معتبر و قابل استناد و در حکم گزارش کارشناس رسمی دادگستری می‌باشد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و دوم.

۳. متن لایحه - ماده واحده - از تاریخ لازم‌الاجرا شدن قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱، کلیه اشخاص و دستگاه‌هایی که قبلاً از معافیت قانونی استفاده می‌نمودند از پرداخت هزینه دادرسی معاف می‌باشند.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند سی و دوم.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند سی و سوم.

قوانین شوراها بر عهده هیأت موضوع این ماده گذاشته شده است عموم آن مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۲۷. ر.ک: نظریه بند نهم ذیل اصل سی و چهارم.

۲۸- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۲۰۵ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک ماده و پنج تبصره به قانون اساسنامه سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۱/۹/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به مفاد تبصره (۴)، قاضی مکلف است در مواردی که جرائم موضوع ماده (۳۰) را احراز ننماید، صدا و سیما را ملزم به پخش پاسخ نماید لذا این تبصره از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر بند (۱) اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری

۱. ماده ۵۸- ماده (۷۹) قانون و تبصره‌های آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۷۹- به منظور رسیدگی به شکایات مبنی بر تخلف از قوانین یا خروج از حدود وظایف و اختیارات شوراها، هیأت‌هایی به نام هیأت حل اختلاف و رسیدگی به شکایات به ترتیب زیر تشکیل می‌شود:

۱- هیأت مرکزی حل اختلاف و رسیدگی به شکایات با عضویت یکی از معاونین رئیس‌جمهور به انتخاب و معرفی رئیس‌جمهور، معاون ذی‌ربط وزارت کشور، رئیس یا یکی از معاونین دیوان عدالت اداری به انتخاب رئیس این دیوان، یکی از معاونین دادستان کل کشور به انتخاب دادستان کل کشور، دو نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به پیشنهاد کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی و تصویب مجلس شورای اسلامی، سه نفر از اعضای شورای عالی استان‌ها به انتخاب آن شورا جهت رسیدگی به شکایات از شورای استان و شورای عالی استان‌ها و شورای شهر تهران تشکیل می‌شود. هیأت در اولین جلسه یک رئیس و یک نایب رئیس از بین خود انتخاب خواهد نمود.

۲- هیأت حل اختلاف و رسیدگی به شکایات استان به عضویت و ریاست استاندار و عضویت رئیس کل دادگستری استان، دو نفر از اعضای شورای استان به انتخاب آن شورا و یک نفر از نمایندگان استان مربوطه در مجلس شورای اسلامی جهت رسیدگی به شکایات از شورای شهر و شورای شهرستان تشکیل می‌شود.

۳- هیأت حل اختلاف و رسیدگی به شکایات شهرستان به عضویت و ریاست فرماندار و عضویت رئیس دادگستری شهرستان و دو نفر از اعضای شورای شهرستان به انتخاب آن شورا و یک نفر به انتخاب هیأت حل اختلاف استان جهت رسیدگی به شکایات از شورای روستا و بخش تشکیل می‌شود.

۴. تبصره ۴- در صورت عدم پخش پاسخ و بنابر شکایت شاکی، دادگاه صالحه نسبت به موضوع رسیدگی و علاوه بر الزام صدا و سیما به پخش پاسخ، حکم مقتضی صادر می‌نماید. دادگاه مکلف است به این شکایات خارج از نوبت رسیدگی نماید.

اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲۹. اطلاق ظاهر عبارت «پرونده امر را برای تعقیب متخلف به مراجع صالح قضایی ارسال می‌دارد» در ماده ۲ نسبت به موردی که قاضی تشخیص تخلف ندهد خلاف اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۲۹. ر.ک: نظریات بند هشتم ذیل اصل سی و ششم، بند سی و نهم ذیل اصل پنجاه و هفتم و بند چهارم ذیل اصل هفتاد و یکم.

۳۰. نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۱۲۶ مورخ ۱۳۸۲/۳/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح ماده (۳۳) اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی.^(۲)

۳۱. نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۴۹۹ مورخ ۱۳۸۲/۴/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون سازمان نظام پزشکی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

تبصره (۲) ماده (۴۱) از این جهت که مستلزم محدود کردن اختیارات قاضی و رسیدگی قضایی است لذا از این جهت خلاف موازین شرع و مغایر بند ۱ اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۲- ماده (۱۴) به شرح زیر اصلاح و سه تبصره به آن الحاق می‌شود:

ماده ۱۴- در صورت توقف، نقض یا عدم اجرای اصلی از اصول قانون اساسی، رئیس‌جمهور در اجرای وظایف خویش برای اجرای قانون اساسی به نحو مقتضی اقدام می‌نماید و برای این منظور می‌تواند ضمن دستور توقف تصمیمات و اقدامات انجام شده برخلاف قانون اساسی، مراتب را به اطلاع بالاترین مقام مسئول مربوطه در هر یک از قوا و نهادهای حکومتی برساند و علت توقف، نقض یا عدم اجرا را خواستار گردد. مقام مسئول موظف است در اسرع وقت مناسب، حداکثر ظرف مدت دو ماه پاسخ خود را مشروحاً و با ذکر دلیل به اطلاع رئیس‌جمهور برساند. در صورتی که پس از بررسی و تشخیص رئیس‌جمهور، توقف یا نقض یا عدم اجرا همچنان ثابت باشد، رئیس‌جمهور نسبت به اجرای اصل یا اصول مربوطه و رفع عوارض ناشی از تخلف اقدام لازم را معمول و از جمله دستور توقف تصمیمات و اقدامات انجام شده بر خلاف قانون اساسی را صادر می‌نماید و پرونده امر را برای تعقیب متخلف، به مراجع صالح اداری و قضایی ارسال می‌دارد. متخلف برای بار اول به یک تا سه سال و در صورت تکرار به انفصال دائم از خدمات دولتی محکوم می‌شود.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و هفتم، بند سوم.

۳. تبصره ۲ ماده ۴۱- دادگاه‌ها و دادرهای جمهوری اسلامی ایران در هر یک از شهرستان‌ها باید حداقل چهل و هشت ساعت قبل از احضار و جلب هر یک از صاحبان مشاغل پزشکی به دادگاه و یا دادرها به خاطر رسیدگی به اتهام بزه ناشی از حرفه صاحبان مشاغل پزشکی مراتب را به اطلاع هیأت بدوی انتظامی نظام پزشکی شهرستان مربوطه برسانند.

۳۲- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۱۵۷ مورخ ۱۳۸۲/۶/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح منع شکنجه مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۳۳- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۳۸۰ مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح دو فوریتی استفساریه تبصره (۵) الحاقی به ماده واحده قانون فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۴ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۲۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نظام صنفی کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۳۵- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۰۰ مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه مبارزه با پولشویی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۶ مجلس شورای اسلامی:

«لایحه مبارزه با پولشویی» مشتمل بر موضوعات و احکامی است که از مصادیق بندهای اصل ۱۵۶ قانون اساسی محسوبند. واگذاری وظایف مربوط به این قوه به دولت یا شورای عالی مبارزه با پولشویی، با اصل مزبور مغایر و مآلاً در مواردی با موازین شرعی نیز مغایر شناخته می‌شود.^(۴)

۳۶- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

۳۶-۱ بند (ج) ماده (۱۲۷) مغایر با بند ۴ اصل ۱۵۶ قانون اساسی است که کشف جرم را از وظایف این قوه قرار داده است.^(۵)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند چهل و چهارم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و چهارم، بند دهم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و چهارم بند یازدهم و بند هفتم ذیل اصل هشتاد و پنج.

۴. برای اطلاع از متن لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، دوره ششم سال چهارم، نشر دادگستر، ۱۳۸۴، صص ۴۹۹-۴۹۷.

۵. ماده ۱۲۷- به منظور ایجاد هماهنگی و تبادل اطلاعات بین دستگاه‌های ذی‌ربط:

الف - ... ج - به وزارت اطلاعات اجازه داده می‌شود در کشف مفاسد کلان اقتصادی و سرقت میراث فرهنگی اقدامات لازم را به عمل آورد.

۳۶-۲. ر.ک: نظریه بند سوم ذیل اصل پنجاه و چهارم.

۳۷. نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۳۷۷ مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و اصلاحات بعدی آن مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۱۲ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۳۸. نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۶۲۳۴ مورخ ۱۳۸۵/۴/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۵/۳/۳۱ مجلس شورای اسلامی: به دلیل اینکه مطابق قانون نظام صنفی مصوب سال ۱۳۸۲ رسیدگی به تخلفات صنوف با موافقت مقام معظم رهبری از تعزیرات حکومتی سلب شده، ماده ۱۴ مغایر اصول ۱۵۶ و ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد، و نیز از جهت اینکه رسیدگی به تخلفات صنوف به اشخاصی محول می‌شود که ممکن است شرایط قضاوت شرعی را نداشته باشند، مغایر موازین شرع شناخته شد.^(۲)

۳۹. نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۱۰۷ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۶/۷/۲۲ مجلس شورای اسلامی: بند(د) جزء(۳) ماده(۶۵) از آنجا که آراء هیأت تجدید نظر را قطعی می‌داند و آن را قابل اعتراض و رسیدگی در محاکم قضایی نمی‌داند مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند پنجاه و چهارم و بند یازدهم ذیل اصل یکصدم.
۲. ماده ۱۴- به منظور تسهیل و تسریع در رسیدگی به تخلفات و در راستای استیفای حقوق مصرف‌کنندگان، انجمن‌های حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان موظفند شکایات واصله از افراد حقیقی و حقوقی را بررسی نموده و نسبت به حل و فصل آن اقدام نموده یا جهت رسیدگی قانونی به سازمان تعزیرات حکومتی ارجاع نمایند. سازمان مذکور موظف است شکایات مربوط به صنوف مشمول قانون نظام صنفی را براساس تخلفات و مجازات‌های مقرر در قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴ و در سایر موارد براساس قوانین و مقررات موضوعه رسیدگی و حکم لازم را صادر و اجرا نماید.

۳. بند(د) جزء ۳ ماده ۶۵- تصمیمات هیأت تجدید نظر به شرح بند فوق قطعی و لازم‌الاجرا خواهد بود و در هیچ یک از مراجع اداری و قضایی قابل اعتراض نیست.

۴۰- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۳۸۴ مورخ ۱۳۸۶/۸/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶/۸/۹ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق اطلاعات مذکور در بند (ب) ماده (۷) چون شامل برخی موارد خلاف شرع می‌شود، مغایر موازین شرع شناخته شد. همچنین به دلیل دخالت در امور قضایی مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۱- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۰۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اصلاحیه آن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۴۱- پاراگراف دوم بند (د) ماده (۲)، به دلیل تفویض اختیار به رئیس سازمان جهت شرکت و دفاع از گزارش در جلسات رسیدگی و تقدیم لایحه، مغایر اصول ۱۵۶ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۴۱- اطلاق ماده (۸)، (تبصره اصلاحی ماده ۱۰)، مغایر با اصول ۱۵۶، ۱۵۹ و ۱۷۴ قانون اساسی می‌باشد.^(۳)

۳-۴۱- ر.ک: نظریه بند پنجاه و هفتم ذیل اصل پنجاه و هفتم.

۱. ماده ۷- اشخاص، نهادها و دستگاه‌های مشمول این قانون (موضوع مواد «۵» و «۶») برحسب نوع فعالیت و ساختار سازمانی خود مکلف به رعایت موارد زیر هستند:

ب - ارائه اطلاعات گزارش‌ها، اسناد و مدارک به شورای عالی مبارزه با پولشویی در چهارچوب آیین‌نامه مصوب هیأت وزیران.

۲. بند (د) ماده ۲- در مواردی که گزارش بازرسی متضمن اعلام وقوع جرمی است، چنانچه جرم دارای حیثیت عمومی باشد، رئیس سازمان یا مقامات مأذون از طرف وی یک نسخه از گزارش را با دلایل و مدارک مربوط برای تعقیب و مجازات مرتکب به مرجع صالح قضایی ارسال می‌کند.

رئیس سازمان یا مقامات مأذون از طرف وی می‌توانند حسب مورد نماینده‌ای برای شرکت و دفاع از گزارش در جلسات رسیدگی معرفی و یا با تقدیم لایحه موضوع را تا حصول نتیجه نهایی پیگیری نمایند و در مورد تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی مستقیماً مراتب را به مراجع ذی‌ربط منعکس نموده و پیگیری لازم را به عمل آورند. مراجع رسیدگی کننده مکلفند وقت رسیدگی و جهت حضور را به اطلاع سازمان بازرسی کل کشور برسانند.

۳. ماده ۸- تبصره زیر به ماده (۱۰) قانون الحاق می‌گردد:

تبصره - عدم اجراء پیشنهادهای سازمان بدون عذر موجه با تشخیص رئیس سازمان، مشمول مجازات ماده (۵۷۶) قانون مجازات اسلامی (بخش تعزیرات) خواهد بود.

۴۲- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۵۸۲۵ مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۱ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۸۷/۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

در پاراگراف آخر ماده (۶) اصلاحی موضوع ماده (۵)، اطلاق آن نسبت به «آراء صادره کیفری با درخواست رئیس سازمان و موافقت دادستان ذی ربط نیز مطابق قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب» مغایر اصول ۱۵۶ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۴۱ مورخ ۱۳۸۷/۳/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورای عالی خانواده مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۵ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۴۴- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۷۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه شورای حل اختلاف و نهاد قاضی تحکیم مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه اطلاق ماده (۱۴) اجازه تصرف در اموال مذکور را به شورا می‌دهد، خلاف موازین شرع شناخته شد. همچنین واگذاری امور مذکور در ماده (۱۴) به شورا مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی نیز می‌باشد.^(۳)

۴۵- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۹۵ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۳۱ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۴۶- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۸۸ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی: ماده (۶)، اطلاق وظایف این هیأت چون شامل مواردی می‌شود که از امور قضایی است

۱. پاراگراف آخر ماده (۶) اصلاحی موضوع ماده (۵) به شرح زیر اصلاح شد:

«آراء صادره کیفری با درخواست رئیس سازمان و موافقت دادستان ذی ربط نیز مطابق قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در مراجع ذیصلاح قابل تجدیدنظر است.»

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصتم، بند چهل و ششم.

۳. ماده ۱۴- شورا باید اقدامات لازم را برای حفظ اموال صغیر، مجنون، شخص غیررشید که فاقد ولی یا قیم باشد و همچنین غایب مفقودالثر، ماترک متوفای بلاوارث و اموال مجهول‌المالک به عمل آورد و بلافاصله مراتب را به مراجع صالح اعلام کند.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و پنجم، بند یکصد و دوازدهم.

احتمال تضییع حقوق افراد را در بر دارد، مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴۷- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه مورخ بیست و یکم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی:

عموم امور مذکور در ماده (۲۵) موضوع ماده (۱۹۸)، چون شامل دستگاه‌هایی که زیر نظر مقام معظم رهبری هستند و یا خبرگان رهبری و شورای نگهبان نیز می‌شود و با توجه به تفسیر شورای نگهبان، مغایر اصل ۷۶ قانون اساسی است. علاوه بر این تحقیق و تفحص در امر قضاء، مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده ۶- تشخیص این که شخص مشمول بندهای مندرج در ماده (۵) است به عهده هیأتی مرکب از یک نفر قاضی به انتخاب قوه قضائیه، نمایندگان وزراء امور اقتصادی و دارایی، اطلاعات و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و نماینده اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون است.

در مواردی که تصمیماتی از طرف مقامات قضایی اتخاذ گردیده و یا آراییی از محاکم قضایی با مراجع اداری صادر شده باشد هیأت براساس آن آراء و تصمیمات متخذه عمل می‌کند. در سایر موارد هیأت موظف است ظرف دو ماه نسبت به تعیین زمانی که اسامی افراد می‌باید در لیست سیاه قرار گیرد اتخاذ تصمیم نماید و در صورت عدم اظهارنظر در مهلت مقرر، براساس مستندات مراجع ذیصلاح مدت محرومیت دو سال خواهد بود. همچنین مدت قرار داشتن در لیست سیاه بین دو تا پنج سال است که در صورت استمرار یا تکرار تخلف، مدت محرومیت قابل تمدید می‌باشد. تصمیمات هیأت قابل اعتراض در دیوان عدالت اداری است.

۲. ماده ۲۵- ماده (۱۹۸) و تبصره‌های آن به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۱۹۸- هرگاه نماینده‌ای، تحقیق و تفحص در هر یک از امور کشور را لازم بداند تقاضای خود را به‌صورت کتبی به هیأت رئیسه مجلس تسلیم نموده و هیأت رئیسه ظرف چهل و هشت ساعت آن را به کمیسیون تخصصی ذی‌ربط جهت رسیدگی ارجاع می‌نماید. کمیسیون موظف است حداکثر ظرف دوهفته از تاریخ وصول، اطلاعاتی را که در این زمینه کسب نموده در اختیار متقاضی یا متقاضیان قرار دهد. در صورتی که متقاضی یا متقاضیان، اطلاعات کمیسیون را کافی تشخیص ندهند، کمیسیون موظف است ظرف یک هفته از متقاضی یا متقاضیان و بالاترین مقام دستگاه اجرایی ذی‌ربط دعوت به عمل آورد و دلایل ضرورت تحقیق و تفحص نظرات مقام فوق‌الذکر را استماع نماید و تا مدت ده روز گزارش خود را مبنی بر تصویب یا رد تقاضای تحقیق و تفحص به هیأت رئیسه مجلس ارائه دهد. این گزارش خارج از نوبت در دستور هفته بعد مجلس قرار می‌گیرد و پس از توضیح مخبر کمیسیون و صحبت نماینده متقاضی تحقیق و تفحص هرکدام حداکثر به مدت ده دقیقه، گزارش کمیسیون بدون بحث به رأی گذاشته خواهد شد. در صورت تصویب انجام تحقیق و تفحص، موضوع به همان کمیسیون تخصصی ذی‌ربط جهت رسیدگی ارجاع می‌گردد. کمیسیون موظف است در مدت بیست روز اعضای هیأت تحقیق و تفحص را که حداقل یازده و حداکثر پانزده نفر خواهند بود از بین نمایندگان تعیین و به رئیس مجلس جهت صدور ابلاغ معرفی نماید. چنانچه متقاضیان تحقیق و تفحص کمتر از پنج نفر باشند کلیه آنان عضو هیأت خواهند بود، در غیر این صورت حداقل پنج نفر از اعضای هیأت از میان متقاضیان تحقیق و تفحص انتخاب خواهند شد. اعضای هیأت از میان خود یک رئیس، دو نایب رئیس و یک منشی انتخاب می‌کنند. هیأت حداکثر در مدت یک‌ماه پس از پایان مهلت تحقیق و تفحص، گزارش خود را به کمیسیون تسلیم می‌نماید. کمیسیون موظف است ظرف یک ماه گزارش هیأت را در جلسه مشترک اعضای کمیسیون و هیأت مطرح و گزارش نهایی را جهت قرائت در مجلس برای مدت نیم‌ساعت تنظیم و پس از تصویب به هیأت رئیسه ارسال نماید. قبل از رأی‌گیری در رابطه با گزارش نهایی، وزیر یا مقام مسئول از عملکرد خود دفاع خواهد نمود. هیأت رئیسه موظف است گزارش کمیسیون را در دستور هفته بعد کاری مجلس قرار دهد تا توسط مخبر کمیسیون قرائت گردد.

۴۸- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۳۱۸ مورخ ۸۷/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۷/۸/۲۲ مجلس شورای اسلامی: ماده (۲۵) موضوع تبصره (۷) ماده (۱۹۸)، علیرغم اصلاح بعمل آمده، ایراد بند (۲۲) شورای نگهبان، در خصوص مغایرت با اصل ۱۵۶ قانون اساسی کماکان به قوت خود باقی است.^(۱)

۴۹- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۷۷ مورخ ۸۷/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی: در تبصره (۲) ماده (۲۲) چون شکایاتی که در کارگروه «کمیته» رسیدگی می‌شود قابل شکایت در دادگاه نیست، مغایر اصول ۳۴ و ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵۰- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۶۶۲ مورخ ۸۸/۳/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه پیشگیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۸۸/۲/۹ مجلس شورای اسلامی: ماده (۲) از این جهت که وظایف قوه قضائیه و رئیس آن قوه را به شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم واگذار نموده است، مغایر اصول ۱۵۶، ۱۵۷ و ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۵۱- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۱۳۵ مورخ ۸۸/۱۰/۲۹ شورای نگهبان در خصوص مجازات اسلامی مصوب ۱۳۸۸/۹/۲۵ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۲ ماده ۳۵ در مواردی که به تشخیص قاضی ذریبط کشف جرم، تعقیب، دستگیری متهم و مجازات مرتکب... متوقف به اعلام نام وی باشد، مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۲۵- ... متن زیر به عنوان تبصره (۷) ماده (۱۹۸) الحاق گردید: تبصره ۷- تحقیق و تفحص مجلس شامل شورای نگهبان، مجلس خبرگان رهبری، مجمع تشخیص مصلحت نظام و امور ماهیتی قضایی نمی‌شود و در مورد دستگاه‌هایی که زیر نظر مقام معظم رهبری هستند با اذن معظم‌له امکان تحقیق و تفحص توسط مجلس وجود دارد.

۲. تبصره ۲ ماده ۲۲- کارگروه (کمیته) موظف است به شکایات راجع به مصادیق پالایش (فیلتر) شده رسیدگی و نسبت به آنها تصمیم‌گیری کند. رأی کارگروه (کمیته) قطعی است.

۳. ماده ۲- در اجراءبند (۵) اصل یکصد و پنجاه و ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و برای تهیه، تنظیم و پیگیری سیاست‌های جامع و هماهنگ در زمینه پیشگیری از وقوع جرم، نظارت بر اجراء آن و حمایت از مشارکت مردم و نهادها و انجمن‌های مردمی شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم به شرح زیر تشکیل می‌گردد: ۱- رئیس قوه قضائیه (ریاست شورا) ۲- معاون اول رئیس‌جمهور (نایب رئیس) ۳- ...

۴. ماده ۳۵- انتشار حکم محکومیت قطعی در جرائم موجب حد محاربه و افساد فی‌الارض، یا تعزیر تا درجه چهار و نیز کلاهبرداری بیش از یک میلیارد (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال در یکی از روزنامه‌های محلی در یک نوبت انجام می‌شود.

تبصره ۱- ... تبصره ۲- اعلان مشخصات متهم قبل از قطعیت حکم به وسیله مقامات قضایی و انتظامی موجب محکومیت به مجازات مفت‌تری خواهد بود.

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۴۲۰۹ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۵ شورای نگهبان:

برحسب بند ۳ اصل ۱۵۶ قانون اساسی قوه قضائیه نظارت بر حسن اجراء قوانین دارد، بنابراین اصل می‌تواند در موارد تخلف از اجراء قوانین به مقامات مسئول اخطار کند و مقامات مسئول موظفند به اخطارات قوه قضائیه که به موجب اصل ۱۷۴ قانون اساسی انجام می‌شود توجه نمایند و در صورت عدم توجه، از قانون اساسی تخلف نموده‌اند و ترتیب و حدود این وظایف در قانون عادی نیز بیان شده است.

۲- نظریه تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۱۰۶۵ مورخ ۱۳۷۹/۷/۳۰ شورای نگهبان:

۱- فرق لوایح قضایی و غیرقضایی مربوط به محتوای آن است و محتوای لوایح قضایی را فصل یازدهم قانون اساسی بویژه اصول ۱۵۶ و ۱۵۷ و ۱۵۸ و موضوعات مربوط به آنها در اصول دیگر فصل یازدهم و سایر اصول مربوط به امور قضایی معین می‌کند.

۲- هیأت دولت نمی‌تواند مستقلاً لایحه قضایی تنظیم نموده و آن را به مجلس شورای اسلامی جهت تصویب نهایی ارسال نماید.

۳- لوایح قضایی که توسط رئیس قوه قضائیه تهیه و به دولت ارسال می‌شود، به مجلس شورای اسلامی تقدیم می‌گردد. هرگونه تغییر مربوط به امور قضایی در این‌گونه لوایح فقط با جلب موافقت رئیس قوه قضائیه مجاز می‌باشد.

ج - نظرات مشورتی

- نظریه مشورتی شماره ۱۲۵۹ مورخ ۱۳۶۹/۱/۲۲ شورای نگهبان:

موضوع سؤال در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و به نظر مشورتی اکثریت اعضای شورای نگهبان، مرتبط و وابسته نمودن پلیس قضایی از لحاظ سازمانی و تشکیلاتی به قوه قضائیه مغایرتی با اصول قانون اساسی ندارد.

اصل یکصد و پنجاه و هفتم

مصوب ۱۳۶۸: به منظور انجام مسئولیت‌های قوه قضائیه در کلیه امور قضایی و اداری و اجرایی مقام رهبری یک نفر مجتهد عادل و آگاه به امور قضایی و مدیر و مدبر را برای مدت پنج سال به عنوان رئیس قوه قضائیه تعیین می‌نماید که عالی‌ترین مقام قوه قضائیه است.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): به منظور انجام مسئولیت‌های قوه قضائیه شورایی به نام شورای عالی قضایی تشکیل می‌گردد که بالاترین مقام قوه قضائیه است و وظایف آن به شرح زیر است: ۱- ایجاد تشکیلات لازم در دادگستری به تناسب مسئولیت‌های اصل یکصد و پنجاه و ششم. ۲- تهیه لوایح قضایی متناسب با جمهوری اسلامی. ۳- استخدام قضات عادل و شایسته و عزل و نصب آنها و تغییر محل مأموریت و تعیین مشاغل و ترفیع آنان و مانند اینها از امور اداری، طبق قانون.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۳۹۶۵ مورخ ۱۳۶۰/۸/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه توقف اجرای احکام و دستورهای اجرایی دادگاه‌های صالحه و مراجع ثبتی مصوب در جلسه ۱۳۶۰/۸/۲۱ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۱۸۵ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه ماده واحده مربوط به اموال متواریان و مقیمین خارج از کشور مصوب جلسه ۶۱/۱۰/۲۱ مجلس شورای اسلامی: از لحاظ اینکه متواری بودن از کشور و اقامت در خارج شرعاً موضوع احکامی که در این لایحه ذکر شده نمی‌باشد به اتفاق آراء مغایر با موازین شرعی و نیز با کثرت آراء مغایر با اصل ۲۰ قانون اساسی شناخته شده، همچنین از لحاظ اینکه لایحه مذکور لایحه قضایی است و برحسب تحقیقی که شده به وسیله شورای عالی قضایی تهیه نشده است با اصل ۱۵۷ قانون اساسی به اکثریت آراء مغایر شناخته شد.^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، بند یکم.

۲. ماده واحده - به منظور حفظ مصالح عمومی و جلوگیری از حیف و میل اموال و خروج غیرقانونی اموال به خارج از کشور به کلیه افرادی که به هر نحو قبل یا بعد از پیروزی انقلاب به خارج از کشور متواری یا در خارج مقیم شده‌اند، به مدت ۲ ماه مهلت داده می‌شود برای تعیین تکلیف اموال خود در ایران شخصاً به دادرسی کل انقلاب مراجعه نمایند در غیر این صورت به دادستانی کل انقلاب اجازه داده می‌شود از تاریخ انقضای مهلت مقرر کلیه اموال منقول و غیرمنقول این قبیل اشخاص را به فروش رسانده یا به اجاره واگذار و کلیه وجوه حاصله را به طور امانی در حساب دولت واریز نماید و همچنین کلیه قراردادهای و یا امتیازاتی را که به نحوی از دولت ایران تحصیل کرده‌اند، لغو نماید.

۳- نظریه شماره ۸۷۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۳/۱۲ شورای نگهبان درخصوص طرح تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه ۱۳۶۲/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۴- نظریه تکمیلی شماره ۱۰۰۴ مورخ ۱۳۶۲/۹/۱ شورای نگهبان درخصوص لایحه تعزیرات مصوب جلسه روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۶۲/۵/۱۸ کمیسیون امور قضایی مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه در این لایحه چنانچه در نامه شورای نگهبان اعلام شده بند ۲ اصل ۱۵۷ قانون اساسی رعایت نشده است و به این لحاظ حتی لایحه مذکور از سوی مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان قابل بررسی نمی‌باشد و علاوه مواد متعدد آن با موازین شرعی مغایرت دارد. شورای نگهبان ضمن اعلام عدم قانونی بودن لایحه مرقوم مراتب را که موجب نقض اصول متعدد قانون اساسی شده است اعلام می‌دارد.^(۲)

۵- نظریه شماره ۶۸ مورخ ۱۳۶۳/۱/۲۹ شورای نگهبان درخصوص لایحه تعیین پایه افرادی که به سمت‌های قضایی منصوب می‌شوند مصوب جلسه علنی روز چهارشنبه مصوب ۱۳۶۳/۱/۱۵ مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه ضوابط تعیین پایه مناسب سمت‌های قضایی باید بر اساس قانون مشخص شود تفویض آن اختیارات به شورای عالی قضایی به نظر اکثریت اعضا مغایر با بند ۳ اصل ۱۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۶- نظریه شماره ۶۸۳۷ مورخ ۱۳۶۵/۷/۱۶ شورای نگهبان درخصوص طرح تعیین وضعیت قضایی کسانی که سه سال در دادرسی‌های انقلاب اسلامی اشتغال به کار داشته‌اند مصوب جلسه روز یکشنبه ششم مهر ماه ۱۳۶۵ مجلس شورای اسلامی: نظر به اینکه با توجه به اصول ۱۵۷، ۱۶۳ و ۱۶۷ قانون اساسی قضات باید دارای

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، بند پنجم.

۲. برای اطلاع از متن لایحه مزبور ر.ک: مجموعه نظریات شورای نگهبان درخصوص مصوبات دوره اول مجلس شورای اسلامی، انتشارات ریاست جمهوری، صص ۶۰۳-۵۹۳.

۳. ماده واحده - شورای عالی قضایی مجاز است افرادی را که به سمت‌های قضایی طبق مقررات و ضوابط قانونی منصوب می‌نماید با پایه مناسب سمت استخدام نماید سنوات خدمت قبلی قضات در دادگاه‌ها و دادرسی‌های انقلاب اسلامی پس از استخدام در دادگستری جزو سنوات خدمت آنان محسوب و از لحاظ بازنشستگی و وظیفه به شرط پرداخت کسور بازنشستگی مقرر در قانون استخدام کشوری بر مبنای پایه قضایی که براساس این قانون به آنان تعلق می‌گیرد، منظور خواهد شد.

صلاحیت علمی لازم باشند و مجرد داشتن دیپلم و تمام کردن لمعتین و بیرون آمدن از عهده امتحان آیین دادرسی کیفری کافی برای داشتن صلاحیت تصدی محاکم قضایی نیست اصلاحیه مذکور با قانون اساسی مغایر است. لازم به تذکر است که از لحاظ اشتغال در دادسرا نیز علاوه بر آیین دادرسی کیفری حداقل گذراندن امتحان حقوق جزای اسلامی نیز لازم است.^(۱)

۷- نظریه شماره ۹۸۷۷ مورخ ۱۳۶۶/۹/۲۶ شورای نگهبان درخصوص لایحه استفساریه قانون تعیین وضعیت قضایی کسانی که سه سال در دادسراهای انقلاب اسلامی اشتغال به کار قضایی داشته‌اند مصوب جلسه روز سه‌شنبه هشتم آذر ماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی: ماده واحده مغایر با اصول ۱۵۷ و ۱۶۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۸- نظریه شماره ۱۴۹۴ مورخ ۱۳۶۷/۲/۳۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه دو فوریتی وظایف و اختیارات وزیر دادگستری در مواردی که اختیارات و وظایف مالی و اداری و استخدام غیرقضایی شورای عالی قضایی به وی تفویض می‌گردد مصوب جلسه روز پنج‌شنبه بیست و نهم اردیبهشت‌ماه ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی: تفویض اختیارات مصرح در لایحه مذکور از طرف شورای عالی قضایی به وزیر دادگستری مغایر با اصل ۱۵۷ قانون اساسی است.^(۳)

۱. ماده واحده - به شورای عالی قضایی اجازه داده می‌شود در مورد کسانی که تا تاریخ تصویب این قانون بیش از سه سال در دادسراهای انقلاب در سمت‌های قضایی اشتغال داشته و از دادستانی کل دارای ابلاغ قضایی باشند، در صورتی که حداقل دارای دیپلم بوده یا به تشخیص شورای عالی قضایی یا هیأت منتخب از درس‌های حوزه‌های علمیه لمعتین را تمام کرده باشند و همچنین هر دو گروه از عهده امتحان برآیند بدون در نظر گرفتن شرایط مذکور در بند ۵ قانون شرایط انتخاب قضات دادگستری و تبصره ۲ الحاقی آن ابلاغ رسمی برای اشتغال در سمت‌های قضایی را صادر نماید.

۲. ماده واحده - مقصود از جمله «کسانی که تا تاریخ تصویب این قانون بیش از سه سال در دادسراهای انقلاب در سمت‌های قضایی اشتغال داشته‌اند و دارند و از دادستانی کل دارای ابلاغ قضایی باشند» آن است که اشخاص موضوع ماده واحده بیش از سه سال با اجازه مقامات قضایی در سمت‌های قضایی اشتغال به کار قضایی داشته باشند و لو آنکه مدت ابلاغ آنها از دادستانی کل کمتر از سه سال باشد.

۳. ماده واحده - شورای عالی قضایی می‌تواند اختیارات و وظایف مالی و اداری و نیز اختیارات استخدامی غیرقضایی خود را به وزیر دادگستری تفویض کند، در این صورت وزیر دادگستری دارای همان اختیارات و وظایفی خواهد بود که در قانون محاسبات عمومی کشور، قانون بودجه و دیگر قوانین مالی و اداری و استخدامی برای سایر وزرا به عنوان عالی‌ترین مقام اجرایی پیش‌بینی شده یا پیش‌بینی خواهد شد. این قانون از تاریخ تصویب لازم‌الاجرا است.

۹- نظریه شماره ۱۰۰۱ مورخ ۱۳۶۹/۸/۹ شورای نگهبان درخصوص لایحه وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب در جلسه روز سه‌شنبه مورخ هفدهم مهر ماه ۱۳۶۹ مجلس شورای اسلامی:

در بند ج ماده ۱۲ عبارت «در اختیار وزارت دادگستری قرار خواهد گرفت...» مغایر با اصل ۱۵۷ قانون اساسی است.^(۱)

۱۰- نظریه شماره ۲۵۴۲ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۱۰ شورای نگهبان درخصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۱ کل کشور مصوب جلسه ۱۳۷۰/۱۱/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

در بند ۱۸ تبصره ۲۹، وزارت دادگستری باید به قوه قضائیه یا دادگستری تبدیل گردد تا مغایر اصل ۱۵۷ قانون اساسی نباشد.^(۲)

۱۱- نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۲۵۴ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۷ شورای نگهبان درخصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور مصوب ۱۳۷۶/۱۱/۶ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان درخصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱۳- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۲۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲ شورای نگهبان درخصوص اصلاحیه طرح هیأت منصفه مصوب ۱۳۸۱/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

۱۳-۱ اشکال ماده (۳) از جهت مغایرت با اصل ۱۵۷ قانون اساسی در ترکیب موجود

۱. بند(ج)- معادل یک درصد درآمد واریزی موضوع این ماده و سایر درآمد واریزی خدمات ثبتی از محل اعتباری که به همین منظور در قانون بودجه هر سال منظور می‌شود در اختیار وزارت دادگستری قرار خواهد گرفت تا جهت تدارک و تجهیز واحدهای دادگستری جمهوری اسلامی ایران در مناطق محروم و نیز تشکیل دادگاه‌های سیار در مناطق عشایری هزینه گردد.

۲. بند ۱۸- قوه قضائیه و دستگاه‌های تابعه مکلفند کلیه وجوه ارزی دریافتی را به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واریز نمایند. عدم واریز به موقع در حکم تصرف غیرقانونی در اموال عمومی دولتی است. بیست درصد (۲۰٪) از وجوه مذکور جهت تأمین نیازهای قوه قضائیه که به تأیید کمیته تخصیص ارز خواهد رسید در اختیار وزارت دادگستری قرار می‌گیرد.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و سوم، بند سی و هشتم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند بیست و هشتم.

نیز وارد است.^(۱)

۱۳-۲- دادن ریاست هیأت به رئیس شورای اسلامی مرکز استان و عضویت یکی از اعضای دیگر این شورا بر خلاف اصل ۱۵۷ قانون اساسی می‌باشد.

۱۳-۳- ر.ک: نظریه بند چهارم ذیل اصل یکصدم.

۱۴- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۴۹۴ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۱۸۷) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۱/۲/۳ مجلس شورای اسلامی:

واگذاری تهیه آیین‌نامه‌ها و تصویب آنها به مراجع موضوع تبصره (۲) مغایر اصل ۱۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۵- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۶۰۳ مورخ ۱۳۸۱/۳/۷ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح هیأت منصفه مصوب ۱۳۸۱/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

تبصره (۲) ماده (۵) مغایر اصل ۱۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۶- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۲۹۵ مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۰ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح هیأت منصفه مصوب ۱۳۸۱/۴/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

ذیل ماده (۳) چون از امور اجرایی قوه قضائیه و از اختیارات رئیس آن قوه است خلاف

۱. ماده ۳- اعضای هیأت منصفه در هر استان زیر نظر هیأتی به ریاست رئیس شورای اسلامی استان و عضویت رئیس شورای اسلامی مرکز استان و رئیس کل دادگستری استان به ترتیب زیر تعیین خواهند شد: شورای فوق‌الذکر پس از اعلام عمومی و جمع‌آوری تقاضاهای داوطلبان عضویت در هیأت منصفه نمایندگان اصلی و علی‌البدل هر صنف یا گروه اجتماعی را به قید قرعه و به صورت علنی تعیین خواهد کرد. در صورت فوت، استعفا یا فقدان شرایط تعیین شده در این قانون برای هر یک از اعضای اصلی یکی از اعضای علی‌البدل به ترتیب جایگزین وی خواهد شد.

۲. تبصره ۲- آیین‌نامه تعیین درجه مشاوران حقوقی و کیفیت ارتقاء آنان و تعرفه‌های مربوط به موضوع این قانون توسط قانون وکلای دادگستری مرکز و آیین‌نامه مربوط به کارشناسان رسمی دادگستری توسط قانون کارشناسان رسمی دادگستری تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۳. تبصره ۲ ماده ۵- دبیر هیأت منصفه حداقل سه ماه قبل از پایان دوره هیأت منصفه برای انتخاب هیأت منصفه جدید اقدام خواهد کرد. ترتیب انجام امور باید به نحوی باشد که حداقل یک ماه قبل از اتمام دوره هیأت منصفه، اعضای هیأت منصفه بعدی مشخص شده باشند.

اصل ۱۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۷- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۰۴ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی برگزاری مناقصات مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱۸- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۰۰۷ مورخ ۱۳۸۴/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح فعال نمودن هیأت منصفه مطبوعات برای جلوگیری از تعطیلی اصل یکصد و شصت و هشتم قانون اساسی مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۲/۴ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اینکه به مقتضای ماده (۱۴) قانون هیأت منصفه مصوب ۱۳۸۴/۱۲/۲۴ قوانین مغایر با آن از جمله مقررات راجع به هیأت منصفه قبلی مذکور در قانون اصلاح موادی از قانون مطبوعات مصوب ۱۳۷۹/۲/۱۱ لغو شده است، لذا الزام به اجرای قانون الغاء شده در واقع نوعی قانونگذاری است و باید به تأیید مجدد شورای نگهبان برسد. با توجه به مراتب فوق، ماده (۱۷) قانون اصلاح قانون مطبوعات مصوب ۱۳۷۹/۲/۱۱ که به عنوان ماده (۳۶) به قانون مطبوعات الحاق شده است از این جهت که اجرای انتخاب اعضای هیأت منصفه را به عهده وزیر ارشاد و یا مدیر کل فرهنگ و ارشاد استان قرار داده است، مغایر اصل ۱۵۷ قانونی اساسی می‌باشد. زیرا انتخاب اعضای هیأت منصفه از امور مربوط به تأسیس دادگاه است و باید در اختیار رئیس قوه قضائیه باشد، و بدین جهت الزام رئیس دادگستری به شرکت در این جلسه مغایر اصل مزبور شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۳- انتخاب اعضای اصلی و علی‌البدل هیأت منصفه هر استان از بین اقشار و صنوف مختلف از طریق اعلام عمومی و جمع‌آوری تقاضاهای داوطلبان عضویت در هیأت منصفه به قید قرعه و به صورت علنی خواهد بود. هیأت منصفه هر استان در اولین جلسه خود یکی از اعضا را برای مدت دو سال به عنوان دبیر منصفه انتخاب خواهد کرد. دبیر، مسئولیت اداره دبیرخانه را به عهده دارد. حداقل یک ماه قبل از اتمام دوره مسئولیت دبیر، دبیر جدید به وسیله هیأت منصفه استان انتخاب خواهد شد.

امور اجرایی این ماده در هر استان زیر نظر شورایی مرکب از رئیس کل دادگستری استان، رئیس شورای شهر مرکز استان و یکی از اساتید مسلمان و متعهد دانشگاه به معرفی وزیر علوم، تحقیقات و فناوری خواهد بود.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند چهل و هشتم.

۳. متن طرح - ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون و تا انجام بازنگری و اصلاح مصوبه ۱۳۸۲/۱۲/۲۴ از سوی مجلس شورای اسلامی، تمهیدات لازم از جمله تعیین منبع مالی و تأمین اعتبار لازم جهت اجرای قانون جدید هیأت منصفه مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴، حداکثر تا یک سال، قانون هیأت منصفه قبلی مصوب ۱۳۷۹/۲/۱۱ لازم‌الاجرا خواهد بود.

۱۹- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲۰- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۰۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اصلاحیه آن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۲۱- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۷۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه شورای حل اختلاف و نهاد قاضی تحکیم مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی: اطلاق ماده (۵) با توجه به ماده (۹) مغایر اصل ۱۵۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۲۲- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۹۶ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۲۳- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۶۶۲ مورخ ۸۸/۳/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه پیشگیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۸۸/۲/۹ مجلس شورای اسلامی:
در ماده (۳) اموری که مربوط به قوه قضائیه است باید توسط رئیس قوه قضائیه، و وظایفی که مربوط به قوه مجریه است باید توسط رئیس جمهور تصویب و اجرا شود، لذا این ماده از این جهت که این وظایف را به غیر رؤسای قوای مذکور واگذار نموده است، مغایر اصول ۱۵۷، ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۱۰۶۵ مورخ ۱۳۷۹/۷/۳۰ شورای نگهبان^(۶)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل نود و یکم، بند یکم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هشتم، بند هشتم.

۳. ماده ۵- قاضی شورا با ابلاغ رئیس قوه قضائیه از میان قضات شاغل منصوب خواهد شد و احکام انتصاب سایر اعضای شورا پس از احراز شرایط توسط رئیس کل دادگستری استان صادر می‌شود.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند شصت و دوم.

۵. ماده ۳- وظایف شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم به شرح زیر است: ۱- ...

۶. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، نظر تفسیری.

اصل یکصد و پنجاه و هشتم

مصوب ۱۳۶۸: وظایف رئیس رئیس قوه قضائیه به شرح زیر است: ۱- ایجاد تشکیلات لازم در دادگستری به تناسب مسئولیت‌های اصل یکصد و پنجاه و هشتم. ۲- تهیه لوایح قضایی متناسب با جمهوری اسلامی. ۳- استخدام قضات عادل و شایسته و عزل و نصب آنها و تغییر محل مأموریت و تعیین مشاغل و ترفیع آنان و مانند اینها از امور اداری، طبق قانون.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): شورای عالی قضایی از پنج عضو تشکیل می‌شود: ۱- رئیس دیوان عالی کشور. ۲- دادستان کل کشور. ۳- سه نفر قاضی مجتهد و عادل به انتخاب قضات کشور. اعضای این شورا برای مدت پنج سال و طبق قانون انتخاب می‌شوند و انتخاب مجددشان بلامانع است. شرایط انتخاب شونده و انتخاب کننده را قانون معین می‌کند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

- ۱- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:
- ۱-۱- عموم ماده ۱۳۵ که شامل لوایح قضایی نیز می‌شود، خلاف بند ۲ اصل ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد پس از رفع این اشکال کلیه مواردی که مربوط به تعیین وضعیت لوایح قضایی می‌شود نیز باید به نحو مناسب اصلاح شود.^(۱)
- ۲-۱- عموم ماده ۱۳۷ نسبت به لوایح قضایی خلاف بند ۲ اصل ۱۵۸ قانون اساسی است.^(۲)

۱. ماده ۱۳۵- کلیه لوایح تقدیمی به مجلس باید به امضای رئیس‌جمهور و وزیر یا وزرای مسئول رسیده باشد. در صورت نداشتن وزیر مسئول، امضای رئیس‌جمهور کافی است.

۲. ماده ۱۳۷- استرداد لوایح با تصویب هیأت وزیران به ترتیب ذیل امکان‌پذیر خواهد بود:

۱- در صورتی که استرداد پیش از تصویب کلیات لایحه در شور اول مجلس باشد رئیس‌جمهور یا وزیر مربوط کتباً با ذکر دلیل آن را مسترد می‌نماید و گزارش آن در جلسه علنی اعلام می‌شود.

۲- در صورتی که استرداد پس از تصویب کلیات لایحه و در هر مرحله تا پیش از تصویب نهایی باشد، وزیر مربوط یا نماینده امور مجلس دولت می‌تواند با ذکر دلیل در جلسه علنی مجلس و صحبت یک نفر مخالف هر یک به مدت ده دقیقه و تصویب مجلس آن را مسترد نماید.

۲- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۳- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۹۵۵ مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح وظایف و اختیارات رئیس قوه قضائیه مصوب ۱۳۷۸/۹/۲۹ مجلس شورای اسلامی: ماده دو که وظیفه‌ای را برای رئیس قوه قضائیه تعیین نموده که در قانون اساسی نیامده خلاف اصل ۱۵۸ قانون اساسی است.^(۲)

۴- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۳۲۳ مورخ ۱۳۸۰/۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص تأسیس سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۰/۲/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

بند (۲) ماده (۲۶) و (۲۸) از این نظر که انتخاب و معرفی قاضی را در اختیار رئیس دادگستری قرار داده خلاف بند (۳) اصل (۱۵۸) قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و چهارم، بند دوم.

۲. ماده ۲- ریاست قوه قضائیه سمت قضایی است و هرگاه رئیس قوه قضائیه ضمن بررسی، رأی دادگاهی را خلاف بین شرع تشخیص دهد آن را نقض و جهت رسیدگی به مرجع صالح ارجاع خواهد داد.

۳. ماده ۲۶- هیأت‌های بدوی انتظامی در استان‌ها متشکل از پنج نفر برای مدت چهار سال به شرح زیر تشکیل می‌شود:

۱- رئیس شورای استانی.

۲- یک نفر قاضی به انتخاب و معرفی رئیس کل دادگستری استان

۳- رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان.

۴- دو نفر مهندس کشاورزی از اعضای سازمان با حداقل (۱۰) سال سابقه کار در بخش کشاورزی با معرفی شورای استانی.

تبصره ۱- رئیس هیأت بدوی انتظامی استان توسط اعضا انتخاب خواهند شد.

تبصره ۲- عزل اعضای موضوع بند (۴) این ماده با پیشنهاد هیأت عالی انتظامی و تأیید رئیس سازمان صورت می‌گیرد.

ماده ۲۸- ... هیأت عالی انتظامی در مرکز متشکل از هفت نفر به مدت چهار سال به شرح زیر تشکیل می‌شود:

۱- رئیس سازمان.

۲- یک نفر قاضی به انتخاب رئیس کل دادگستری استان تهران

۳- یک نفر مهندس کشاورزی با تجربه به انتخاب و معرفی وزیر جهاد کشاورزی.

۴- یک نفر از هیأت علمی دانشکده‌های کشاورزی و منابع طبیعی به معرفی وزیر علوم، تحقیقات و فناوری.

۵- سه نفر مهندس کشاورزی با تجربه عضو سازمان به انتخاب و معرفی شورای مرکزی با حداقل (۱۰) سال سابقه کار در بخش کشاورزی.

۵- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۲۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۱ مجلس شورای اسلامی: در بند (۲) ماده «۱۰۷» واگذاری انتخاب و معرفی قاضی شاغل در مراکز استان‌ها به رئیس کل دادگستری و در شهرستان‌ها به رئیس دادگستری یا دادگاه محل، مغایر بند سوم اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۷- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۳۳۱ مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون الزام شرکت‌ها و مؤسسات ترابری جاده‌ای به استفاده از صورت وضعیت مسافری و بارنامه مصوب ۱۳۷۸ مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۴ مجلس شورای اسلامی: در پاراگراف دوم تبصره (۳) ماده (۲) (ماده ۵ قانون) معرفی قاضی به وسیله رئیس کل دادگستری استان تهران مغایر بند سوم اصل ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱۰۷- ماده (۲۴۴) و تبصره‌های ذیل آن حذف و متن زیر و تبصره‌های آن جایگزین می‌شود:
ماده ۲۴۴- مرجع رسیدگی به کلیه اختلاف‌های مالیاتی جز در مواردی که ضمن مقررات این قانون مرجع دیگری پیش‌بینی شده، هیأت حل اختلاف مالیاتی است. هر هیأت حل اختلاف مالیاتی از سه نفر به شرح زیر تشکیل خواهد شد:
۱- ... ۲- یک نفر قاضی اعم از شاغل یا بازنشسته در مراکز استان‌ها به انتخاب و معرفی رئیس کل دادگستری و در شهرستان‌ها به انتخاب و معرفی رئیس دادگستری یا دادگاه محل. در صورتی که ظرف پانزده روز از تاریخ درخواست سازمان امور مالیاتی کشور، قاضی مورد نظر معرفی نشود، سازمان مذکور می‌تواند از وجود قضات بازنشسته استفاده کند. ۳- ...

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصت و یکم، بند ششم.

۳. تبصره ۳ ماده ۵ موضوع ماده ۲- تصمیم راجع به قطع خدمات مذکور برای مدت یک ماه قطعی و غیرقابل اعتراض می‌باشد. تصمیم مربوط به قطع خدمات بیش از یک ماه قابل اعتراض بوده و شرکت یا مؤسسه حمل و نقل معترض می‌تواند ظرف حداکثر بیست روز از تاریخ ابلاغ تصمیم اتخاذ شده اعتراض خود را به کمیسیون مرکب از نماینده وزارت راه و ترابری یک قاضی به معرفی رئیس کل دادگستری استان و نماینده صنف مربوط در استان که در محل سازمان حمل و نقل و پایانه‌های استان تشکیل می‌گردد، ارائه نماید. تصمیم کمیسیون مذکور قطعی و لازم‌الاجرا است. تصمیم راجع به لغو دائم پروانه فعالیت شرکت یا مؤسسه و تعطیل دائم شعبه یا شعب، در مدت مذکور قابل اعتراض بوده و برای رسیدگی به این گونه اعتراضات کمیسیون مرکب از نماینده وزارت راه و ترابری، نماینده کانون عالی انجمن‌های صنفی مربوطه و یک قاضی به معرفی رئیس دادگستری استان تهران در محل وزارت راه و ترابری در مرکز کشور تشکیل خواهد شد.

۸- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

۸-۱ در تبصره ۱ ماده ۲ ملزم نمودن رئیس قوه قضائیه، به انتخاب کسانی که هیأت عمومی دیوان عالی کشور انتخاب نموده است خلاف بند «۳» اصل ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۸-۲ ملزم نمودن رئیس قوه قضائیه، به انتخاب کسانی که هیأت عمومی دیوان عالی کشور انتخاب نموده است خلاف بند «۳» اصل ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد.

۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۴۹۹ مورخ ۱۳۸۲/۴/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

تعیین یک نفر قاضی با معرفی رئیس دادگستری شهرستان در بند «الف» ماده (۳۵) و یک نفر از قضات با معرفی رئیس کل دادگستری استان در بند «الف» ماده (۳۶) مغایر بند ۳ اصل ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. تبصره ۱ ماده ۲- رئیس‌جمهور اگر رأی قضایی را مغایر قانون اساسی تشخیص دهد نقض رأی مذکور را از دیوان عالی کشور درخواست می‌نماید. این درخواست موجب توقف اجرا و آثار و تبعات رأی تا پایان رسیدگی می‌شود. رئیس قوه قضائیه مکلف است شعبه‌ای خاص در دیوان عالی کشور متشکل از یک رئیس و دو مستشار که دارای پایه یازده قضایی باشند را برای رسیدگی به این درخواست تشکیل دهد. اعضای این شعبه به انتخاب هیأت عمومی دیوان عالی کشور و با حکم رئیس قوه قضائیه منصوب می‌شوند. رسیدگی به درخواست رئیس‌جمهور توسط قضات شعبه مزبور انجام و نظر اکثریت ملاک عمل خواهد بود. هنگام رسیدگی هیأتی مرکب از سه حقوقدان به انتخاب مجلس شورای اسلامی و سه حقوقدان به انتخاب هیأت وزیران در جلسه حضور خواهند داشت و نظرات و توضیحات خود را به شعبه ارائه خواهند نمود. در صورت نقض رأی از سوی شعبه مزبور پرونده جهت رسیدگی به مرجع قضایی صالح ارسال می‌شود و آن مرجع مکلف به تبعیت از نظر شعبه خاص دیوان عالی کشور خواهد بود.

۲. ماده ۳۵- هیأت‌های بدوی انتظامی رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه‌ای هیأت مدیره‌های نظام پزشکی که مرجعی است صلاحیتدار با مسئولیت رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه‌ای شاغلین حرف پزشکی و وابسته پزشکی که از طرف دادرسی انتظامی طبق آیین دادرسی ارجاع می‌گردد و تعیین مجازات‌های انتظامی مناسب برای آنها متشکل از سیزده نفر به شرح ذیل خواهد بود:

الف - یک نفر قاضی به معرفی ریاست قوه قضائیه برای تهران و با معرفی رئیس دادگستری شهرستان‌ها برای شهرستان مربوطه.

ماده ۳۶- به منظور رسیدگی مجدد به پرونده‌هایی که پس از صدور رأی هیأت‌های بدوی انتظامی مورد اعتراض هر یک از طرفین قرار گیرد، هیأتی به نام هیأت تجدیدنظر انتظامی استان با ترکیب زیر در محل نظام پزشکی شهرستان مرکز استان تشکیل می‌گردد:

الف - یک نفر از قضات دادگاه‌های تجدیدنظر استان با معرفی رئیس کل دادگستری استان مربوطه. ...

۱۰- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۰۳ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۸۲/۴/۲۹ مجلس شورای اسلامی: ظاهر تبصره (۳) ماده ۵۲ به اینصورت است که دیوان عالی کشور مستقلاً شعبه یا شعب ویژه‌ای تشکیل دهد، در صورتی که این موارد از وظایف رئیس قوه قضائیه می‌باشد، لذا این تبصره از این جهت نیز مغایر بند (۱) اصل ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۱- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی: تجویز تنظیم لایحه قضایی در مورد جرائم سیاسی در بند (و) ماده (۱۰۱) به دولت مغایر بند ۲ اصل ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۲- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۷۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه شورای حل اختلاف و نهاد قاضی تحکیم مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی: عدم لحاظ تدبیر به دین مبین اسلام در شرایط مندرج در ماده (۶) برای اعضای شورا خلاف موازین شرع می‌باشد. همچنین با توجه به فقدان شرایط مندرج در اصول ۱۵۸ و ۱۶۳ قانون اساسی در این ماده مغایر با این دو اصل شناخته شد. علاوه بر آنکه اطلاق آن

۱. تبصره ۳ ماده ۵۲- داوطلبان رد صلاحیت شده در صورتی که نسبت به قانونی بودن یا صحت اسناد و مدارک مستند عدم صلاحیت خود و یا دلالت یا کفایت آنها اعتراض داشته باشند می‌توانند اعتراض خود را طی سه روز از تاریخ تحویل ابلاغیه به دیوان عالی کشور تسلیم نمایند.

دیوان عالی کشور موظف است برای رسیدگی به اعتراضات داوطلبان شعبه یا شعب ویژه‌ای تشکیل دهد. هر شعبه مرکب از سه نفر قضات دیوان عالی که دارای بالاترین رتبه و گروه و سابقه قضایی هستند (یک نفر به عنوان رئیس و دو نفر به عنوان مستشار) تشکیل می‌گردد. شعب مذکور ظرف یک ماه از تاریخ وصول اعتراض به موضوع رسیدگی و رأی خود را که قطعی و لازم‌الاجرا است صادر و به وزارت کشور و شورای نگهبان ابلاغ می‌نمایند. ملاک تصمیم در دادگاه‌های مذکور رأی اکثریت قضات شعبه می‌باشد.

۲. ماده ۱۰۱- دولت موظف است به منظور ارتقای حقوق انسانی، استقرار زمینه‌های رشد و تعالی و احساس امنیت فردی و اجتماعی در جامعه و تربیت نسلی فعال، مسئولیت‌پذیر، ایثارگر، مؤمن، رضایت‌مند، برخوردار از وجدان کاری، انضباط با روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی و شکوفایی ایران و مفتخر به ایرانی بودن، «منشور حقوق شهروندی» را مشتمل بر محورهای ذیل تنظیم و به تصویب مراجع ذی‌ربط برساند:

الف - ... و - تعریف جرائم سیاسی و تفکیک آنها از جرائم حقوقی.

به دلیل فقدان شرایط لازم برای قاضی خلاف موازین شرع است.^(۱)

۱۳- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۷۷ مورخ ۸۷/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۵۲) از این جهت که وزارت دادگستری را موظف به انجام موارد مذکوره در ماده نموده است، مغایر اصول ۱۵۸ و ۱۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۴- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۳۹۹ مورخ ۸۸/۲/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق یک تبصره به ماده (۱۰) قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹ مصوب جلسه مورخ بیست و ششم فروردین ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

اطلاق هیأت‌ها و کمیسیون‌ها و... در تبصره ماده واحده از این جهت که شامل مواردی می‌شود که مراجع مذکور از مراجع دادگستری نیستند، مغایر اصول ۶۱، ۱۵۸ و ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد و از این جهت که رأی قاضی در هیأت‌های مرقوم مناط اعتبار نیست، خلاف موازین شرع شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۶- اعضای شورا باید دارای شرایط زیر باشند:

الف - تابعیت جمهوری اسلامی ایران.

ب - اعتقاد و التزام عملی به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و ولایت مطلقه فقیه.

ج - حسن شهرت به امانت و دیانت و صحت عمل.

د - عدم اعتیاد به مواد مخدر یا روان‌گردان یا سکرآور.

ه - دارا بودن حداقل ۳۵ سال تمام.

و - دارا بودن کارت پایان خدمت وظیفه عمومی یا معافیت از خدمت.

ز - دارا بودن مدرک کارشناسی جهت اعضای شوراهای حل اختلاف شهر.

ح - متأهل بودن.

ط - ...

۲. ماده ۵۲- به منظور ارتقای همکاری‌های بین‌المللی در زمینه جرائم رایانه‌ای، وزارت دادگستری موظف است با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اقدامات لازم را در زمینه تدوین لوایح و پیگیری امور مربوط جهت پیوستن ایران به اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای و معاهدات راجع به همکاری و معاضدت دوجانبه یا چندجانبه قضایی انجام دهد.

۳. تبصره ماده واحده - هیأت‌ها و کمیسیون‌های حل اختلاف و رسیدگی به تخلفات از قبیل شوراهای حل اختلاف موضوع مصوبه مورخ ۱۳۸۷/۴/۱۸ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی، هیأت‌های حل اختلاف ثبتی موضوع مواد (۱۴۷) و (۱۴۸) قانون ثبت اسناد و املاک و کمیسیون‌های مواد (۵۵)، (۷۷)، (۱۰۰) و (۱۰۱) شهرداری‌ها، که در قوانین مختلف پیش‌بینی گردیده‌اند از مصادیق «مرجع دیگر» بوده و صلاحیت رسیدگی نخستین در دعوی را طبق مقررات مربوط دارا می‌باشند.

۱۵- نظریه شماره ۸۸۳۰/۳۷۱۵۷ مورخ ۸۸/۱۰/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی: جزء (۵) بند (ب) ماده (۲) از این جهت که انتخاب یک نفر قاضی را به عهده رئیس کل دادگستری استان محول نموده است، مغایر بند ۳ اصل ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۳۴۷۲ مورخ ۱۳۶۴/۳/۱ شورای نگهبان: مستفاد از اصل ۱۵۸ قانون اساسی دوره‌ای بودن شورای عالی قضایی است لذا باید در هر پنج سال انتخاب اعضای شورای مزبور تجدید شود هر چند برخی از آنها در اثناء دوره انتخاب شده باشند.

۲- نظریه تفسیری شماره ۷۸/۲۱/۵۵۱۵ مورخ ۱۳۷۸/۸/۲ شورای نگهبان: آنچه مربوط به وظایف وزیر دادگستری مذکور در اصل ۱۶۰ قانون اساسی است مشمول اصل ۱۵۸ قانون اساسی خواهد بود. این تشکیلات باید به تصویب رئیس قوه قضائیه برسد و اعتبارات آن باید از طرف قوه قضائیه تأمین شود. آنچه مربوط به وظایف وزارتی وزیر دادگستری و نیز وظایفی است که هیأت دولت به عهده وی واگذار کرده مشمول اصل ۱۵۸ قانون اساسی نیست و تشکیلات آن باید به تصویب دولت برسد.

۳- نظریه تفسیری شماره ۷۸/۲۱/۵۶۱۰ مورخ ۱۳۷۸/۸/۱۳ شورای نگهبان: آنچه مربوط به وظایف وزارتی وزیر دادگستری است که ارتباط با قوه قضائیه ندارد و نیز در مورد وظایفی که هیأت دولت به عهده وی واگذار کرده است مشمول اصل ۱۵۸ قانون اساسی نیست و تشکیلات آن باید به تصویب دولت برسد.

۴- نظریه تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۱۰۶۵ مورخ ۱۳۷۹/۷/۳۰ شورای نگهبان^(۲)

۱. ماده ۲- ترکیب هیأت‌ها به شرح زیر است:

الف - ... ب - اعضای هیأت در هریک از استان‌ها برای رسیدگی به مناقضاتی که در دستگاه‌های اجرایی استانی برگزار می‌شود، عبارتند از:

۱- ... ۵- یک نفر قاضی به انتخاب رئیس کل دادگستری استان.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، نظر تفسیری.

اصل یکصد و پنجاه و نهم

مرجع رسمی تظلمات و شکایات، دادگستری است. تشکیل دادگاه‌ها و تعیین صلاحیت آنها منوط به حکم قانون است.

۱- نظریه شماره ۵۲۲۷ مورخ ۱۳۶۱/۶/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح موادی از قانون آیین دادرسی کیفری مصوب جلسه مورخ ۶۱/۶/۶۱ کمیسیون امور قضایی مجلس شورای اسلامی: تبصره ماده ۲۸۴ که مقرر می‌دارد «پرونده به مرجعی که شورای عالی قضایی تعیین می‌کند فرستاده می‌شود...» با توجه به اینکه طبق اصل ۱۵۹، تشکیل دادگاه‌ها و تعیین صلاحیت آنها منوط به حکم قانون است به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان مغایر با قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۶۱۰۱ مورخ ۱۳۶۱/۸/۸ شورای نگهبان درخصوص طرح توزیع عادلانه آب مصوب جلسه مورخه ۱۳۶۱/۷/۱۳ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳- نظریه شماره ۱۰۳۶۵ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب مجلس شورای اسلامی^(۳)

۴- نظریه شماره ۱۰۸۶۶ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه قانونی اصلاح و الحاق موادی از آیین دادرسی حقوقی مصوب جلسه علنی روز سه‌شنبه ۱۳۶۲/۱۲/۲ مجلس شورای اسلامی:

ماده یک از لحاظ اینکه ظاهر جمله «مگر در مواردی که قانون مرجع دیگری تعیین نماید»، تعیین مرجع دیگر غیر از محاکم دادگستری است، با اصل ۱۵۹ قانون اساسی مغایرت دارد.^(۴)

۱. تبصره ماده ۲۸۴- در این ۳ مورد باید پرونده با دلیل اشتباه و یا دلیل عدم صلاحیت قاضی به مرجعی که شورای عالی قضایی تعیین می‌کند فرستاده شود تا پس از تأیید این مرجع حکم سابق نقض و مورد تجدیدنظر قرار گیرد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، بند چهارم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، بند ششم.

۴. ماده ۱- رسیدگی به کلیه دعاوی حقوقی (مدنی) در صلاحیت دادگاه‌های حقوقی و دادگستری است مگر در مواردی که قانون مرجع دیگری تعیین نماید.

۵- نظریه شماره ۹۵۳ مورخ ۱۳۶۳/۳/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه نحوه استفاده از خانه‌های سازمانی ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۳/۳/۵ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۲ ماده ۶ که تخلیه خانه‌های سازمانی ارتش را در صورت امتناع استفاده کنندگان از تخلیه در صلاحیت مراجع قضایی ارتش قرار داده است با توجه به اینکه طبق اصل ۱۵۹ قانون اساسی مرجع تظلمات دادگستری است و طبق اصل ۱۷۲ منحصرأً جرایم مربوط به وظایف خاص نظامی و انتظامی در صلاحیت محاکم نظامی است، مغایر با قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶- نظریه شماره ۶۲۷۰ مورخ ۱۳۶۵/۴/۵ شورای نگهبان درخصوص لایحه اصلاح و حذف موادی از قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۰ و اصلاحات بعدی آن و الحاق یک تبصره به ماده ۱۴۴ قانون ثبت و نسخ ماده ۶ قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۲ و قسمتی از ماده ۱۰۱ قانون شهرداری‌ها، مصوب ۱۳۶۵/۳/۱۱ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ۲ ماده ۱۴۸ (۲ اصلاحی)؛ تخریب ساختمان شرعاً در صورتی جایز است که طرف معترف به تجاوز یا عدم پروانه قانونی باشد یا تجاوز و عدم أخذ پروانه عرفاً معلوم و غیرقابل انکار باشد. در غیر این صورت تخریب بدون حکم قضایی جایز نیست. بدیهی است چنانچه رفع ساختمان بدون تخریب و اضرار به ساختمان کننده ممکن باشد و یا خود او با اطلاع اقدام لازم را بنماید باید این جهت مراعات شود و در هر حال مصالح ساختمان به خود او تعلق دارد و از لحاظ قانون اساسی نیز به اکثریت مغایر اصل ۱۵۹ شناخته شد.^(۲)

۷- نظریه شماره ۶۴۸۱ مورخ ۱۳۶۵/۵/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه ۱۳۶۵/۵/۱ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۸- نظریه شماره ۴۱۳۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی غیرقابل تجدیدنظر بودن احکام صادره هیأت‌های هفت نفره و ستاد مرکزی آن در مورد اراضی کشت موقت در مراجع قضایی و ملغی شدن احکام صادره مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱. تبصره ۲- در صورتی که استفاده کنندگان از تخلیه خانه‌های سازمانی خودداری نمایند وزارت دفاع می‌تواند از طریق مراجع قضایی ارتش در جهت تخلیه اقدام و در مدت فاصله مربوط اجاره‌بهای ساختمان را دریافت نماید.

۲. تبصره ۲- از تاریخ تصویب این قانون دولت مکلف است از هر نوع تصرف اراضی متعلق به دولت و شهرداری‌ها جلوگیری نموده و هر نوع ساختمان بدون پروانه قانونی را تخریب و رفع آثار تجاوز بنماید.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل بیست و دوم، بند یکم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند نهم.

۹- نظریه شماره ۶۱۹۶ مورخ ۱۳۷۳/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳/۱/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

۹-۱- ماده ۴ از این نظر که تعیین حدود صلاحیت دادگاه‌های مذکور در این ماده را منوط به تعیین رئیس قوه قضائیه نموده است مغایر اصل ۱۵۹ قانون اساسی است.^(۱)

۹-۲- تبصره ماده ۶ که شرایط قاضی و حدود صلاحیت دادگاه را منوط به تصویب رئیس قوه قضائیه نموده مغایر اصول ۱۶۳ و ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱۰- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۴۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و الحاق یک ماده و یک تبصره به آن و اصلاح تبصره ۳ ماده ۳ قانون مقررات استخدامی و اداری سازمان بازرسی کل کشور، مصوب ۱۳۷۵/۲/۵ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱۱- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۱۳- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی^(۶)

۱. ماده ۴- به رئیس قوه قضائیه اختیار داده می‌شود در هر حوزه قضایی که لازم باشد به لحاظ نوع دعاوی و تجربه و تبحر قضات هر یک از قضات دادگاه عمومی را به رسیدگی به دعاوی: حقوقی، کیفری، احوال شخصیه و امثال آن اختصاص داده و حدود صلاحیت هر یک از آنان را معین نماید.

۲. تبصره ماده ۶- شرایط قضات تحکیم و میزان و حدود صلاحیت و چگونگی کار آنان براساس آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط وزارت دادگستری تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصت و یکم، بند، سوم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و ششم، بند پنجم.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و ششم، بند هفتم.

۶. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و چهارم، بند نهم.

۱۴- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۱۵- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۴۹۹ مورخ ۱۳۸۲/۴/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

اگر مقصود از قطعی بودن رأی در ذیل مواد (۳۷) و (۴۰) این است که شخص محکوم علیه حق مراجعه به مراجع صالحه قضایی را ندارد، خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد و الا باید روشن شود تا اظهارنظر گردد.^(۲)

۱۶- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۲۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نظام صنفی کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱۷- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۶۲۳۴ مورخ ۱۳۸۵/۴/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۵/۳/۳۱ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱۸- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۰۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اصلاحیه آن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و ششم بند هشتم و بند چهارم ذیل اصل هفتاد و یکم.

۲. ماده ۳۷- آراء هیأت‌های تجدیدنظر انتظامی پزشکی استان تا حد مجازات‌های بندهای (الف)، (ب) و (ج) تبصره (۱) ماده (۲۸) قطعی است.

ماده ۴۰- چنانچه رئیس کل سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران آراء قطعی هیأت‌های بدوی و تجدیدنظر انتظامی استان را خلاف قانون تشخیص دهد می‌تواند از نظر هیأت عالی درخواست بررسی مجدد نماید، رأی هیأت عالی قطعی است.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و چهارم، بند یازدهم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، بند سی و هشتم.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصت و یکم بند هفتم و بند چهل و یکم ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم.

۱۹- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۷۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه شورای حل اختلاف و نهاد قاضی تحکیم مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی: اطلاق ماده (۹) از این جهت که شامل امور قضایی هم می‌شود و رسیدگی به آن به غیر قاضی محول گردیده خلاف موازین شرع می‌باشد. همچنین مغایر اصل ۱۵۹ قانون اساسی نیز تشخیص داده شد.^(۱)

۲۰- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۹۵ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۷/۳/۳۱ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۲۱- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۳۹۹ مورخ ۸۸/۲/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق یک تبصره به ماده (۱۰) قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹ مصوب جلسه مورخ بیست و ششم فروردین ماه یک هزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی:

اطلاق هیأت‌ها و کمیسیون‌ها و... در تبصره ماده واحده از این جهت که شامل مواردی می‌شود که مراجع مذکور از مراجع دادگستری نیستند، مغایر اصول ۶۱، ۱۵۸ و ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد و از این جهت که رأی قاضی در هیأت‌های مرقوم مناط اعتبار نیست، خلاف موازین شرع شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۹- شورا در موارد زیر رسیدگی و مبادرت به صدور رأی می‌نماید:

الف - در جرائم بازدارنده و اقدامات تأمینی و تربیتی و امور خلاقی از قبیل تخلفات راهنمایی و رانندگی که مجازات نقدی قانونی آن حداکثر و مجموعاً (۳۰) میلیون ریال و یا سه ماه حبس باشد.

ب - صدور گواهی حصر وراثت، تحریر ترکه، مهر و موم ترکه و رفع آن.

ج - تأمین دلیل.

د - ادعای اعسار از پرداخت محکوم به در صورتی که شورا نسبت به اصل دعوی رسیدگی کرده باشد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و پنجم، بند یکصد و دوازدهم.

۳. تبصره ماده واحده - هیأت‌ها و کمیسیون‌های حل اختلاف و رسیدگی به تخلفات از قبیل شوراهای حل اختلاف موضوع مصوبه مورخ ۱۳۸۷/۴/۱۸ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی، هیأت‌های حل اختلاف ثبتی موضوع مواد (۱۴۷) و (۱۴۸) قانون ثبت اسناد و املاک و کمیسیون‌های مواد (۵۵)، (۷۷)، (۱۰۰) و (۱۰۱) شهرداری‌ها، که در قوانین مختلف پیش‌بینی گردیده‌اند از مصادیق «مرجع دیگر» بوده و صلاحیت رسیدگی نخستین در دعوی را طبق مقررات مربوط دارا می‌باشند.

۲۲- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۴۴۲ مورخ ۸۸/۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۱۰۱) قانون شهرداری مصوب جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۸/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه قسمت اخیر تبصره (۴)، لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمومی، عمرانی و نظامی دولت مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۱۷ را ملاک عمل قرار داده است، عبارت «قطعی و لازم‌الاجرا است» در ماده (۴) لایحه قانونی مذکور خلاف موازین شرع و مغایر اصل ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱. تبصره ۴- کلیه اراضی حاصل از تبصره (۳) و معابر و شوارع عمومی‌ای که در اثر تفکیک و افراز و صدور سند مالکیت ایجاد می‌شود، متعلق به شهرداری است و شهرداری در قبال آن هیچ وجهی به صاحب ملک پرداخت نخواهد کرد. در سایر موارد مربوط به اجراء طرحهای عمومی و عمرانی، قانون «نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجراء برنامه‌های عمومی، عمرانی و نظامی دولت، مصوب سال ۱۳۵۸» و اصلاحات بعدی آن ملاک عمل خواهد بود.

اصل یکصد و شصتم

مصوب ۱۳۳۸: وزیر دادگستری مسئولیت کلیه مسائل مربوطه به روابط قوه قضائیه با قوه مجریه و قوه مقننه را بر عهده دارد و از میان کسانی که رئیس قوه قضائیه به رئیس‌جمهور پیشنهاد می‌کند انتخاب می‌گردد. رئیس قوه قضائیه می‌تواند اختیارات تام مالی و اداری و نیز اختیارات استخدامی غیرقضات را به وزیر دادگستری تفویض کند. در این صورت وزیر دادگستری دارای همان اختیارات و وظایفی خواهد بود که در قوانین برای وزراء به عنوان عالی‌ترین مقام اجرایی پیش‌بینی می‌شود.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): وزیر دادگستری مسئولیت کلیه مسائل مربوط به روابط قوه قضائیه با قوه مجریه و قوه مقننه را بر عهده دارد و از میان کسانی که شورای عالی قضایی به نخست‌وزیر پیشنهاد می‌کند انتخاب می‌گردد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۳۰۳۹ مورخ ۱۳۷۱/۲/۳ شورای نگهبان در خصوص طرح اداره سازمان ثبت اسناد و املاک کشور زیر نظر وزیر دادگستری مصوب ۱۳۷۱/۱/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اینکه اصل یکصد و شصتم قانون اساسی وظایف و حدود اختیار وزیر دادگستری را تعیین نموده است، و این امر، ظهور در انحصار دارد، نمی‌توان، به موجب قانون عادی، اختیار دیگری به او اعطا نمود. بنابراین، طرح فوق مغایر اصل ۱۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۱۴۲۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب ۱۳۷۴/۱۰/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ماده ۲۴ چون شامل معرفی قاضی می‌شود و خارج از وظایف وزیر دادگستری است مغایر اصل ۱۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون سازمان ثبت اسناد و املاک کشور با حفظ کلیه وظایف و اختیارات کنونی خود به همراه اموال و دارایی‌ها و پرسنلی زیر نظر وزیر دادگستری قرار می‌گیرد. رئیس سازمان سمت معاون وزیر را خواهد داشت.

تبصره - کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون لغو می‌شود.

۲. ماده ۲۴- «شورای انتظامی نظام مهندسی» از چهار نفر عضو سازمان که دو نفر با معرفی وزیر مسکن و شهرسازی و دو نفر دیگر با معرفی شورای مرکزی سازمان و یک حقوقدان با معرفی وزارت دادگستری تشکیل می‌شود. نظرات «شورای انتظامی نظام مهندسی» با اکثریت سه رأی موافق، قطعی و لازم‌الاجرا است.

۳- نظریه شماره ۷۰۷۸ مورخ ۱۳۷۳/۸/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح گذراندن مدت خدمت وظیفه فارغ‌التحصیلان دانشکده علوم قضایی در محاکم قضایی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۱۰ مجلس شورای اسلامی: تبصره ۲ و ۳ ماده واحده از این نظر که تکالیفی به عهده وزارت دادگستری گذاشته است که خارج از محدوده اختیارات آن وزارت است خلاف اصل ۱۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۴۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و الحاق یک ماده و یک تبصره به آن و اصلاح تبصره ۳ ماده ۳ قانون مقررات استخدامی و اداری سازمان بازرسی کل کشور، مصوب ۱۳۷۵/۲/۵ مجلس شورای اسلامی:

عبارت «وزارت دادگستری» در ماده ۱۳ مغایر اصل ۱۶۰ قانون اساسی شناخته شد و باید به قوه قضائیه یا دادگستری اصلاح شود.^(۲)

۵- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۰۰۵ مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه قانون کارشناسان رسمی دادگستری مصوب روز شنبه مورخ ۱۳۸۰/۵/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۵- با توجه به اینکه مطابق اصل ۱۶۰ قانون اساسی مسئولیت وزیر دادگستری برقراری رابطه بین قوه قضائیه با قوه مجریه و مقننه است علاوه بر آن این وزیر عهده‌دار وظایف مشترک با هیأت وزیران می‌باشد وظایف و تکالیفی که به موجب ماده (۱۳) به عهده وزیر دادگستری گذاشته شده است خارج از محدوده اختیارات این وزیر است علیهذا ماده (۱۳) مغایر اصل ۱۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. تبصره ۲ ماده واحده - وزارت دادگستری مکلف است چنانچه مشمولان این قانون از انجام خدمت مورد تعهد امتناع نمایند و یا در طی مدت تعهد به عللی از خدمت در دادگستری بر کنار شوند آنان را بلافاصله جهت رسیدگی به وضع مشمولیت به اداره وظیفه عمومی معرفی نماید. مخارج انجام شده برای افرادی که امتناع از خدمت نمایند توسط وزارت دادگستری اخذ و به خزانه‌داری کل واریز خواهد شد.

تبصره ۳ ماده واحده - کلیه هزینه‌های دوره آموزش نظامی و حرفه‌ای مشمولین این قانون اعم از حقوق و مزایا، جیره غذایی، درمانی و غیره به عهده وزارت دادگستری می‌باشد و سازمان برنامه و بودجه موظف است همه ساله معادل اعتبار مورد نیاز را در ردیف جداگانه‌ای در لوایح بودجه سالیانه منظور و تأمین نماید.

۲. ماده ۱۳- بودجه سازمان در بودجه کل کشور تحت ردیف مستقل ذیل ردیف وزارت دادگستری منظور و یک پنجم آن خارج از شمول قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات مصرف خواهد شد.

۳. ماده ۱۳- کمیسیون تشخیص صلاحیت‌های مندرج در ماده (۱۵) این قانون متشکل از پنج عضو اصلی و دو عضو علی‌البدل خواهد بود که دو عضو اصلی و یک عضو علی‌البدل از بین حقوقدانان توسط وزیر دادگستری انتخاب و بقیه اعضا از بین کارشناسان رسمی به پیشنهاد شورای عالی کارشناسان و تأیید وزیر دادگستری منصوب خواهند شد. تشخیص صلاحیت اولویت‌های اخلاقی مندرج در این قانون برعهده کمیسیون یاد شده می‌باشد.

۲-۵. چون عموم و اطلاق جرائم موضوع ماده (۲۸) شامل جرائمی غیر از تخلفات انتظامی اعضای ارکان هر کانون و یا هر یک از کارشناسان رسمی می‌گردد لذا این ماده خلاف اصل ۱۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۸۴۴ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۲۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور مصوب ۱۳۸۵/۱۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی: بند (ح) تبصره (۱۸)، مغایر اصل ۱۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۷- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۷۷ مورخ ۸۷/۱۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی: ماده (۵۲) از این جهت که وزارت دادگستری را موظف به انجام موارد مذکوره در ماده نموده است، مغایر اصول ۱۵۸ و ۱۶۰ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۴۲۱ مورخ ۱۳۵۹/۹/۱۱ شورای نگهبان:

وظیفه وزیر دادگستری برقراری رابطه بین قوه قضائیه با قوه مجریه و مقننه است و عهده‌دار مسئولیت این وظیفه و وظایف مشترک با هیأت وزیران می‌باشد و در امور تشکیلاتی دادگستری مانند اداره امور مالی، کارگزینی، خدمات و پزشکی قانونی، وظیفه و مسئولیتی ندارد و این امور به عهده شورای عالی قضایی می‌باشد.^(۴)

۱. ماده ۲۸- در مواردی که وزیر دادگستری از اعضای ارکان هر کانون و یا از هر یک از کارشناسان رسمی، جرم یا جرائمی را احراز و یا مشاهده کند می‌تواند رسیدگی به امر را به مراجع قانونی ذی صلاح ارجاع و پیگیری نماید.
۲. بند (ح) تبصره ۱۸- به وزارت دادگستری اجازه داده می‌شود از طریق ستاد دیه برای پرداخت بدهی زندانیان نیازمند که به دلیل عدم امکان مالی برای پرداخت دیون خود در زندان می‌باشند، از محل اعتبار ردیف ۵۰۳۸۳۰ قسمت چهارم این قانون به صورت وجوه اداره شده به آنان وام اعطا نماید. وجوه برگشتی بابت بازپرداخت وام‌های اعطایی پس از واریز به خزانه مجدداً از محل ردیف ۵۰۳۸۳۰ قسمت چهارم این قانون برای همین منظور اختصاص می‌یابد.
۳. ماده ۵۲- به منظور ارتقای همکاری‌های بین‌المللی در زمینه جرائم رایانه‌ای، وزارت دادگستری موظف است با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اقدامات لازم را در زمینه تدوین لوایح و پیگیری امور مربوط جهت پیوستن ایران به اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای و معاهدات راجع به همکاری و معاضدت دوجانبه یا چندجانبه قضایی انجام دهد.
۴. در بازنگری قانون اساسی در سال ۱۳۶۸، شورای عالی قضایی حذف و رئیس قوه قضائیه جایگزین آن شد.

۲- نظریه تفسیری شماره ۹۰۷۵ مورخ ۱۳۶۲/۴/۱۶ شورای نگهبان^(۱)

۳- نظریه تفسیری شماره ۷۸/۲۱/۵۵۱۵ مورخ ۱۳۷۸/۸/۲ شورای نگهبان^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و هشتم، نظر تفسیری.
۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و هشتم، نظر تفسیری.

اصل یکصد و شصت و یکم

مصوب ۱۳۶۸: دیوان عالی کشور به منظور نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم و ایجاد وحدت رویه قضایی و انجام مسئولیت‌هایی که طبق قانون به آن محول می‌شود بر اساس ضوابطی که رئیس قوه قضائیه تعیین می‌کند تشکیل می‌گردد.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): دیوان عالی کشور به منظور نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم و ایجاد وحدت رویه قضایی و انجام مسئولیت‌هایی که طبق قانون به آن محول می‌شود بر اساس ضوابطی که شورای عالی قضایی تعیین می‌کند تشکیل می‌گردد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۱۴۰۷ مورخ ۱۳۶۸/۹/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون دادرسی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و ماده واحده الحاق سازمان قضایی ارتش به دادگستری مصوب جلسه روز چهارشنبه هشتم آذرماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی:

اگر مقصود از رعایت وحدت رویه مذکور در بند(ز) ماده ۱ (ماده ۱۰ اصلاحی) ایجاد وحدت رویه قضایی است که بر اساس اصل ۱۶۱ قانون اساسی به عهده دیوان عالی کشور گذاشته شده خلاف قانون اساسی است و اگر مقصود تحمیل استنباط رئیس سازمان قضایی بر قضات سائر محاکم باشد خلاف موازین قضایی اسلامی و قانون اساسی است و اگر مطلب دیگری منظور باشد باید بیان شود تا شورای نگهبان نظر دهد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۳۰۶ مورخ ۱۳۸۴/۱۰/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه دیوان عدالت اداری مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۹/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

ماده(۴۴) به دلیل این که ایجاد وحدت رویه از اختصاصات دیوان عالی کشور است، به جهت اطلاق آن نسبت به مواردی که در صلاحیت محاکم عمومی است مغایر اصل ۱۶۱ قانون اساسی شناخته شد و همچنین نظر به اینکه اطلاق رأی وحدت رویه شامل مواردی

۱. بند(ز) ماده ۱ (ماده ۱۰ اصلاحی)- رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح که ریاست شعبه یک دادگاه نظامی یک مرکز را نیز به عهده دارد، به منظور رعایت وحدت رویه حق نظارت و بازرسی بر دادگاه‌ها و دادرسی‌های نظامی سراسر کشور را داشته و عنداللزوم می‌تواند به تعداد کافی معاون داشته باشد.

تبصره - رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح می‌تواند در موارد ضروری با موافقت قاضی رسیدگی کننده در دادرسی یا دادگاه مربوطه پرونده را از شعبه رسیدگی کننده به یکی از شعب مشابه در استان دیگر احاله نماید.

که این رأی خلاف شرع باشد نیز می‌شود، خلاف موازین شرع است.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۰۴۱۸ مورخ ۱۳۶۹/۵/۲ شورای نگهبان:

- ۱- با توجه به تشکیلات موجود عنوان دیوان عالی کشور در اصل ۱۶۱ قانون اساسی شامل دادرسی دیوان عالی نیز می‌باشد.
- ۲- در خصوص نظارت رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل و ایجاد واحد نظارت توسط هر یک از آنان اصل ۱۶۱ ساکت است و نیاز به قانون دارد.

۱. ماده ۴۴- هرگاه در موارد مشابه آراء متناقض از یک یا چند شعبه دیوان صادر شود، رئیس دیوان موظف است به محض اطلاع، موضوع را در هیأت عمومی دیوان مطرح نماید و هیأت پس از بررسی و احراز تعارض، نسبت به صدور رأی اقدام می‌نماید. این رأی برای شعب دیوان و سایر مراجع قضایی و اداری در موارد مشابه لازم-الاتباع است. اثر رأی مذکور نسبت به آینده است و موجب نقض آراء سابق نمی‌شود لکن در موارد احکامی که در هیأت عمومی مطرح و غیرصحیح تشخیص داده می‌شود شخص ذی‌نفع ظرف یک ماه از تاریخ درج رأی در روزنامه رسمی حق تجدیدنظرخواهی در شعب تشخیص را دارد و شعبه تشخیص موظف به رسیدگی و صدور رأی برطبق رأی وحدت رویه است.

اصل یکصد و شصت و دوم

مصوب ۱۳۶۸: رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل باید مجتهد عادل و آگاه به امور قضایی باشند و رئیس قوه قضائیه با مشورت قضات دیوان عالی کشور آنها را برای مدت پنج سال به این سمت منصوب می‌کند.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل باید مجتهد عادل و آگاه به امور قضایی باشند و رهبری با مشورت قضات دیوان عالی کشور آنها را برای مدت پنج سال به این سمت منصوب می‌کنند.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و شصت و سوم

صفات و شرایط قاضی طبق موازین فقهی به وسیله قانون معین می شود.

۱- نظریه شماره ۶۰۱۱ مورخ ۱۳۶۵/۳/۶ شورای نگهبان درخصوص طرح تعیین وضعیت قضایی کسانی که سه سال در دادرسی و دادگاه های انقلاب اسلامی اشتغال به کار قضایی داشته اند مصوب روز پنجشنبه ۱۳۶۵/۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

از لحاظ اینکه به موجب اصل ۱۶۳ قانون اساسی صفات و شرایط قاضی طبق موازین فقهی به وسیله قانون معین می شود و طبعاً صلاحیت ها هم بر اساس همان صفات و شرایط مشخص می شود نظر به اینکه در ماده واحده با الغای شرایط علمی مذکور در بند ۵ و تبصره الحاقی آن شرایط و صفاتی را برای شاغلین مذکور در نظر گرفته نشده مغایر با اصل مذکور است.^(۱)

۲- نظریه شماره ۶۶۸۹ م مورخ ۱۳۶۵/۶/۳۰ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تعیین وضعیت قضایی کسانی که سه سال در دادرسی و انقلاب اسلامی اشتغال به کار داشته اند مصوب ۱۳۶۵/۴/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

طرح تعیین وضعیت قضایی کسانی که سه سال در دادرسی و انقلاب اسلامی اشتغال به کار داشته اند طبق نظریه مورخ ۱۳۶۵/۳/۶ شورای نگهبان مغایر اصل ۱۶۳ قانون اساسی شناخته شده بود که مجلس شورای اسلامی طرح مزبور را با اصلاحاتی مجدداً به تصویب رسانید و به شورای نگهبان ارسال داشت که شورا به شرح نظریه مورخ ۱۳۶۵/۴/۲۶ صریحاً اعلام داشته اصلاحیه مذکور چون مواد امتحانی را مشخص نکرده ایراد سابق شورای نگهبان را مرتفع نکرده است یعنی همچنان اشکال مغایرت طرح مزبور با قانون اساسی به قوت خود باقی است.^(۲)

۱. ماده واحده - به شورای عالی قضایی اجازه داده می شود در مورد کسانی که تا تاریخ تصویب این قانون بیش از سه سال در دادرسی و انقلاب در سمت های قضایی اشتغال داشته و از دادستانی کل دارای ابلاغ قضایی باشند، در صورتی که صلاحیت علمی آنان برای کار قضایی مورد تأیید شورای عالی قضایی یا هیأت منتخب شورای مذکور باشد و از عهده امتحان برآیند بدون در نظر گرفتن شرایط مذکور در بند ۵ قانون شرایط انتخاب قضات دادگستری و تبصره ۲ الحاقی آن ابلاغ رسمی برای اشتغال در سمت های قضایی را صادر نماید.

۲. ماده واحده - به شورای عالی قضایی اجازه داده می شود در مورد کسانی که تا تاریخ تصویب این قانون بیش از سه سال در دادرسی و انقلاب در سمت های قضایی اشتغال داشته و از دادستانی کل دارای ابلاغ قضایی باشند، در صورتی که حداقل دارای دیپلم بوده یا به تشخیص شورای عالی قضایی یا هیأت منتخب از درس های حوزه های علمی لمعتین را تمام کرده باشند و همچنین هر دو گروه از عهده امتحان برآیند بدون در نظر گرفتن شرایط مذکور در بند ۵ قانون شرایط انتخاب قضات دادگستری و تبصره ۲ الحاقی آن ابلاغ رسمی برای اشتغال در سمت های قضایی را صادر نماید.

۳- نظریه شماره ۶۸۳۷ مورخ ۱۳۶۵/۷/۱۶ شورای نگهبان درخصوص اصلاحیه طرح تعیین وضعیت قضایی کسانی که سه سال در دادرهای انقلاب اسلامی اشتغال به کار داشته‌اند مصوب جلسه روز یکشنبه ششم مهر ماه ۱۳۶۵ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه با توجه به اصول ۱۵۷، ۱۶۳ و ۱۶۷ قانون اساسی قضات باید دارای صلاحیت علمی لازم باشند و مجرد داشتن دیپلم و تمام کردن لمعتین و بیرون آمدن از عهده امتحان آیین دادرسی کیفری کافی برای داشتن صلاحیت تصدی محاکم قضایی نیست اصلاحیه مذکور با قانون اساسی مغایر است. لازم به تذکر است که از لحاظ اشتغال در دادرها نیز علاوه بر آیین دادرسی کیفری حداقل گذراندن امتحان حقوق جزای اسلامی نیز لازم است.^(۱)

۴- نظریه شماره ۹۸۷۷ مورخ ۱۳۶۶/۹/۲۶ شورای نگهبان درخصوص لایحه استفساریه قانون تعیین وضعیت قضایی کسانی که سه سال در دادرهای انقلاب اسلامی اشتغال به کار قضایی داشته‌اند مصوب جلسه روز سه‌شنبه هفتم آذر ماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۵- نظریه شماره ۶۱۹۶ مورخ ۱۳۷۳/۲/۱۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳/۱/۲۳ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۶- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۷۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه شورای حل اختلاف و نهاد قاضی تحکیم مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱. ماده واحده - به شورای عالی قضایی اجازه داده می‌شود در مورد کسانی که تا تاریخ تصویب این قانون بیش از سه سال در دادرهای انقلاب در سمت‌های قضایی اشتغال داشته و از دادستانی کل دارای ابلاغ قضایی باشند، در صورتی که حداقل دارای دیپلم بوده یا به تشخیص شورای عالی قضایی یا هیأت منتخب از درس‌های حوزه‌های علمیه لمعتین را تمام کرده باشند و همچنین هر دو گروه از عهده امتحان برآیند بدون در نظر گرفتن شرایط مذکور در بند ۵ قانون شرایط انتخاب قضات دادگستری و تبصره ۲ الحاقی آن ابلاغ رسمی برای اشتغال در سمت‌های قضایی را صادر نماید.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و هفتم، بند هفتم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و نهم، بند نهم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و هشتم، بند دوازدهم.

اصل یکصد و شصت و چهارم

مصوب ۱۳۶۸: قاضی را نمی‌توان از مقامی که شاغل آن است بدون محاکمه و ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است به طور موقت یا دائم منفصل کرد یا بدون رضای او محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصمیم رئیس قوه قضائیه پس از مشورت با رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل. نقل و انتقال دوره‌ای قضات بر طبق ضوابط کلی که قانون تعیین می‌کند صورت می‌گیرد.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): قاضی را نمی‌توان از مقامی که شاغل آنست بدون محاکمه و ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است به طور موقت یا دائم منفصل کرد یا بدون رضای او محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصویب اعضای شورای عالی قضایی به اتفاق آراء. نقل و انتقال دوره‌ای قضات بر طبق ضوابط کلی که قانون تعیین می‌کند صورت می‌گیرد.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۴۱۵۶ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه اختیارات و وظایف رئیس قوه قضائیه مصوب جلسه ۱۳۷۱/۱۰/۲۰ مجلس شورای اسلامی:

به لحاظ اینکه عموم ماده واحده شامل تبصره قانون شرایط انتخاب قضات دادگستری مصوب اردیبهشت ۱۳۶۱ می‌شود و ذیل تبصره مذکور مخالف اصل ۱۶۴ قانون اساسی که در شورای بازنگری اصلاح شده است می‌باشد فلذا عموم این ماده خلاف اصل ۱۶۴ شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۵۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح رسیدگی به صلاحیت قضات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۷ مجلس شورای اسلامی:

تشکیل محکمه عالی انتظامی قضات به صورتی که در ماده ۱ آمده است مغایر اصل ۱۶۴ قانون اساسی شناخته شد و سایر مواد نیز که مبتنی بر آن است اشکال دارد، البته اشکالات خاصی هم دارد.^(۲)

۱. ماده واحده - کلیه وظایف و اختیاراتی که در قوانین مختلف برای شورای عالی قضایی منظور شده به رئیس قوه قضائیه محول می‌شود.

۲. ماده ۱- رسیدگی به صلاحیت قضاتی که صلاحیت آنان طبق موازین شرعی و قانونی از ناحیه مقامات مصرحه در این قانون مورد تردید است از طریق محکمه عالی انتظامی قضات صورت می‌گیرد. ترکیب اعضای محکمه به شرح زیر است:

الف - رئیس قوه قضائیه.

ب - رئیس دیوانعالی کشور.

ج - رئیس شعبه اول دادگاه عالی انتظامی قضات.

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۴۴۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۲۳ شورای نگهبان:

استثنای مندرج در اصل ۱۶۴ قانون اساسی (مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصمیم رئیس قوه قضائیه پس از مشورت با رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل) صرفاً ناظر به جمله دوم اصل یعنی عبارت (یا بدون رضای او محل خدمت یا سمتش را تغییر داد) می‌باشد و ارتباطی به جمله صدر اصل ندارد.

اصل یکصد و شصت و پنجم

محاکمات، علنی انجام می‌شود و حضور افراد بلامانع است مگر آن که به تشخیص دادگاه، علنی بودن آن منافی عفت عمومی یا نظم عمومی باشد یا در دعاوی خصوصی طرفین دعوا تقاضا کنند که محاکمه علنی نباشد.

۱- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۶۰۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۷/۱/۲۲ مجلس شورای اسلامی: بند ۲ و ۴ ماده ۱۸۵ مغایر با اصل ۱۶۵ قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۶۶۲ مورخ ۱۳۸۱/۳/۱۶ شورای نگهبان در خصوص طرح منع شکنجه مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی: اطلاق ماده (۹) در خصوص لزوم علنی بودن در مواردی که مربوط به استثنائات اصل ۱۶۵ قانون اساسی است، مغایر این اصل شناخته شد.^(۲)

۳- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۰۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اصلاحیه آن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی: اطلاق بند (ه) ماده (۹)، نسبت به اعلام مورد، قبل از طی مراحل قانونی، خلاف موازین شرع و نیز مغایر اصل ۱۶۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱۸۵- محاکمات دادگاه علنی است به استثنای موارد زیر به تشخیص دادگاه:

۱- ... ۲- امور خانوادگی یا دعاوی خصوصی به درخواست هر یک از طرفین. ۳- ... ۴- علنی بودن محاکمه موجب هتک حیثیت و شرف متهم یا دیگری باشد.

۲. ماده ۹- رسیدگی به جرائم موضوع این قانون خارج از نوبت و به صورت علنی انجام می‌شود.

۳. بند (ه) ماده ۹- اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی عمومی از طریق رسانه‌های عمومی به منظور ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد.

اصل یکصد و شصت و ششم

احکام دادگاه‌ها باید مستدل و مستند به مواد قانون و اصولی باشد که بر اساس آن حکم صادر شده است.

- نظریه شماره ۴۹۳۳ مورخ ۱۳۶۱/۵/۳۰ شورای نگهبان درخصوص لایحه حدود و قصاص و مقررات آن مصوب جلسه ۶۱/۴/۹ کمیسیون امور قضایی مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱۲۱؛ چون برحسب نظر اکثریت اعضا باید طبق اصل ۱۶۶ قانون اساسی حکم مستدل باشد باید اصلاح شود.^(۱)

۱. ماده ۱۲۱- حاکم شرع می‌تواند به علم خود در حق‌الله و حق‌الناس عمل کند و حد الهی را جاری نماید و در حق‌الله متوقف به درخواست کسی نیست ولی در حق‌الناس اجراء حد موقوف به درخواست صاحب حق می‌باشد.

اصل یکصد و شصت و هفتم

قاضی موظف است کوشش کند حکم هر دعوا را در قوانین مدونه بیابد و اگر نیابد با استناد به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر، حکم قضیه را صادر نماید و نمی‌تواند به بهانه سکوت یا نقص یا اجمال یا تعارض قوانین مدونه از رسیدگی به دعوا و صدور حکم امتناع ورزد.

۱- نظریه شماره م/۲۷۳۷ مورخ ۱۳۶۰/۳/۳۰ شورای نگهبان درخصوص طرح قانونی الحاق دادگاه‌های انقلاب به دادگستری جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه مورخ ۱۳۶۰/۳/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

ماده ۲ طرح قانونی مزبور که قضات دادگاه‌های انقلاب را مکلف می‌نماید در صورت نبودن قانون مصوب شورای انقلاب یا مجلس شورای اسلامی طبق فتاوی امام (مدظله) یا منابع معتبر دیگر اسلامی که از جانب شورای عالی قضایی ابلاغ می‌گردد عمل نمایند مغایر اصل ۱۶۷ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۶۸۳۷ مورخ ۱۳۶۵/۷/۱۶ شورای نگهبان درخصوص طرح تعیین وضعیت قضایی کسانی که سه سال در دادرهای انقلاب اسلامی اشتغال به کار داشته‌اند مصوب جلسه روز یکشنبه ششم مهر ماه ۱۳۶۵ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۴- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱. ماده ۲- چون بر طبق اصل یکصد و شصت و هفتم قانون اساسی، قاضی موظف است کوشش کند حکم هر دعوا را در قوانین مد و نه بیابد و اگر نیابد با استناد به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر، حکم قضیه را صادر نماید و نمی‌تواند به بهانه سکوت یا نقص یا اجمال یا تعارض قوانین مدونه از رسیدگی به دعوا و صدور حکم امتناع ورزد. دادگاه‌های انقلاب اسلامی موظفند در مواردی که قانون مصوب شورای انقلاب اسلامی یا مجلس شورای اسلامی وجود دارد طبق این قوانین عمل کند وگرنه قوانین فتاوی مدون امام (دام‌ظله) و یا منابع دیگر معتبر اسلامی عمل نموده و رأی لازم را صادر نمایند.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و شصت و سوم، بند سوم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و ششم، بند پنجم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و ششم، بند هفتم.

۵- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

در تبصره ۱ ماده ۲، الزام قاضی به تبعیت از حکم شعبه خاص دیوان عالی کشور خلاف موازین شرع شناخته شد همچنین مستفاد از اصل ۱۶۷ قانون اساسی آن است که قاضی مکلف است منحصراً مطابق قوانین مدونه حکم صادر کند و چنانچه حکم قضیه را در قوانین مدونه نیابد با استناد به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر حکم صادر نماید و طریق دیگری پیش‌بینی نشده است لذا از این جهت مغایر اصل مذکور شناخته شد.^(۱)

۱. تبصره ۱ ماده ۲- رئیس‌جمهور اگر رأی قضایی را مغایر قانون اساسی تشخیص دهد نقض رأی مذکور را از دیوان عالی کشور درخواست می‌نماید. این درخواست موجب توقف اجرا و آثار و تبعات رأی تا پایان رسیدگی می‌شود. رئیس قوه قضائیه مکلف است شعبه‌ای خاص در دیوان عالی کشور متشکل از یک رئیس و دو مستشار که دارای پایه یازده قضایی باشند را برای رسیدگی به این درخواست تشکیل دهد. اعضای این شعبه به انتخاب هیأت عمومی دیوان عالی کشور و با حکم رئیس قوه قضائیه منصوب می‌شوند. رسیدگی به درخواست رئیس‌جمهور توسط قضات شعبه مزبور انجام و نظر اکثریت ملاک عمل خواهد بود. هنگام رسیدگی هیأتی مرکب از سه حقوقدان به انتخاب مجلس شورای اسلامی و سه حقوقدان به انتخاب هیأت وزیران در جلسه حضور خواهند داشت و نظرات و توضیحات خود را به شعبه ارائه خواهند نمود. در صورت نقض رأی از سوی شعبه مزبور پرونده جهت رسیدگی به مرجع قضایی صالح ارسال می‌شود و آن مرجع مکلف به تبعیت از نظر شعبه خاص دیوان عالی کشور خواهد بود.

اصل یکصد و شصت و هشتم

رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی علنی است و با حضور هیأت منصفه در محاکم دادگستری صورت می‌گیرد. نحوه انتخاب، شرایط، اختیارات هیأت منصفه و تعریف جرم سیاسی را قانون بر اساس موازین اسلامی معین می‌کند.

۱- نظریه شماره ۲۷۸ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه استخدای وزارت اطلاعات مصوب ۱۳۷۴/۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

ارجاع رسیدگی به جرایم مذکور در تبصره ماده ۴۸ و ماده ۷۱ مغایر اصل ۱۷۲ قانون اساسی و ماده ۸۴ مغایر اصول ۱۶۸ و ۱۷۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲- اطلاق ماده (۵) خلاف شرع و همچنین مغایر اصل (۱۶۸) قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۲- تبصره ماده (۶) مغایر اصل (۱۶۸) قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۳-۲- در بند (ث) ماده (۱۴) عدم ذکر وثاقت در مواردی که وثاقت شرط می‌باشد خلاف موازین شرع و مغایر اصل (۱۶۸) قانون اساسی تشخیص داده شد.^(۴)

۴-۲- ر.ک: نظریه بند دوم ذیل اصل چهارم.

۱. تبصره ماده ۴۸- در صورتی که غیبت غیرموجه مستخدم پانزده روز متوالی به طول انجامد به تشخیص هیأت رسیدگی به تخلفات اداری به سازمان قضایی نیروهای مسلح معرفی و حسب مورد به مجازات حبس از یک تا سه سال محکوم می‌شود. صدور حکم برائت مانع از رسیدگی هیأت به تخلفات اداری نخواهد بود.

ماده ۷۱- مستخدمین وزارتخانه اعم از شاغلین و بازنشستگان و منفصلین از خدمت مکلفند هنگام خروج از کشور از وزارتخانه مجوز لازم را اخذ نمایند در غیر اینصورت تخلف به عنوان لغو دستور محسوب گردیده و پس از معرفی به سازمان قضایی نیروهای مسلح، مفاد ماده (۲۳) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح در مورد آنها اجرا خواهد شد.

ماده ۸۴- رسیدگی به اتهامات امنیتی و سیاسی مستخدمین وزارتخانه، به عهده سازمان قضایی نیروهای مسلح است.

۲. ماده ۵- رسیدگی به اتهام شرکا و معاونان در جرم سیاسی مطابق این قانون خواهد بود.

۳. ماده ۶- تشخیص سیاسی یا غیرسیاسی بودن جرم انتسابی با دادگاهی است که پرونده به آن ارجاع گردیده است.

تبصره - در صورتی که متهم یا وکیل وی به تشخیص دادگاه اعتراض کنند و مدعی باشند که اتهام وارده از نوع اتهامات مربوط به جرایم سیاسی است، به این اعتراض در همان دادگاه با حضور هیأت منصفه خارج از نوبت رسیدگی می‌شود و در صورتی که نظر هیأت منصفه بر سیاسی بودن اتهام وارده باشد، دادگاه نظر هیأت منصفه را رعایت خواهد کرد

۴. ماده ۱۴- اعضای هیأت منصفه باید دارای شرایط زیر باشند:

الف - ... ث - حسن شهرت.

۳- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی:

۳-۱ در ماده (۴) چون شرایط اعتقاد و التزام عملی به اسلام و ولایت مطلقه فقیه لحاظ نشده و نتیجتاً مستلزم تجویز عضویت افراد فاقد این شرایط می شود. خلاف موازین شرع و مغایر ذیل اصل یکصد و شصت و هشتم قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳-۲ ر.ک: نظریه بند سی و هفتم ذیل اصل سوم.

۴- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۶۰۳ مورخ ۱۳۸۱/۳/۷ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح تشکیل هیأت منصفه مصوب مورخ ۱۳۸۱/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱. ماده ۴- اعضای هیأت منصفه باید دارای شرایط زیر باشند:

۱- تابعیت جمهوری اسلامی ایران.

۲- مسلمان بودن.

۳- حداقل سی سال سن.

۴- عدم محرومیت از فعالیت های اجتماعی.

۵- داشتن حداقل مدرک دیپلم متوسطه یا معادل آن در علوم حوزوی.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند سی و یکم.

اصل یکصد و شصت و نهم

هیچ فعلی یا ترک فعلی به استناد قانونی که بعد از آن وضع شده است جرم محسوب نمی‌شود.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۹۸۶۲ مورخ ۱۳۶۲/۸/۱۶ شورای نگهبان در خصوص تفسیر قانونی مربوط به بند ۵ قانون صلاحیت دادرها و دادگاه‌های انقلاب مصوب ۱۳۶۲/۸/۳ مجلس شورای اسلامی:

از لحاظ قانون اساسی نظر به اینکه اطلاق تفسیر شامل مواردی می‌شود که وام‌گیرنده با تمکن فعلی مستنکف از پرداخت نباشد به اکثریت آراء با اصل ۱۶۹ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۲۵۲ مورخ ۱۳۶۶/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه قانونی زمین شهری مصوب جلسه ۶۶/۲/۸ مجلس شورای اسلامی:

صدر ماده ۱۳ که هرگونه بنا بدون پروانه مجاز و با نقل و انتقال به موجب اسناد عادی و رسمی و... را از تاریخ مقرر در قانون (اصلاح و حذف موادی از قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۰ و اصلاحات بعدی آن مصوب ۱۳۶۵) جرم شناخته است چون قدر متقین برخی از این امور به موجب قانون قبلی مورد اشاره جرم محسوب نمی‌شده، عطف به ماسبق کردن آن با اصل ۱۶۹ قانون اساسی مغایر است.

ذیل ماده ۱۳ نیز که دادگاه‌ها را موظف نموده به درخواست وزارت مسکن بلافاصله

۱. ماده واحده - وجوهی که به عنوان وام توسط وابستگان به رژیم گذشته بدون رعایت ضوابط قانونی موجود آن زمان و با اعمال نفوذ از بانک‌های دولتی دریافتی شده و مسترد نگردیده در حکم غارت بیت‌المال و در صلاحیت دادرهای انقلاب می‌باشد.

رفع تصرف و تجاوز نماید در حالی که دادگاه باید رسیدگی نموده و با احراز موضوع و تشخیص امر طبق مقررات برای مقتضی را صادر نماید مخالف موازین شرع و قانون اساسی است.^(۱)

۱. ماده ۱۳- از تاریخ مقرر در قانون اصلاح و حذف موادی از قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۰ و اصلاحات بعدی آن مصوب ۱۳۶۵ هرگونه دخل و تصرف و تجاوز به اراضی شهری متعلق یا منتقل شده به دولت و شهرداری‌ها و یا احداث هرگونه بنا بدون پروانه مجاز و یا هرگونه نقل و انتقال به موجب اسناد عادی یا رسمی و تفکیک و افراز اراضی شهری و یا هرگونه عملی بر خلاف این قانون جرم شناخته می‌شود. دادگاه‌ها موظف‌اند پس از درخواست وزارت مسکن و شهرسازی یا شهرداری‌ها بلافاصله توسط قوای انتظامی از اراضی مورد تجاوز رفع تصرف و تجاوز نمایند و کسانی که مدعی حق باشند می‌توانند به مراجع ذیصلاح مراجعه کنند.

اصل یکصد و هفتادم

قضات دادگاه‌ها مکلفند از اجرای تصویب نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی که مخالف با قوانین و مقررات اسلامی یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه است خودداری کنند و هر کس می‌تواند ابطال این گونه مقررات را از دیوان عدالت اداری تقاضا کند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تأسیس مدارس غیرانتفاعی و الحاق موادی به آن مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

ماده (۳۹)، مغایر اصول ۱۷۰ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

ب - نظرات تفسیری

۱- نظریه تفسیری شماره ۸۰/۲۱/۱۲۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۲/۱۸ شورای نگهبان:

نسبت به ابطال آیین‌نامه‌ها و تصویب‌نامه‌ها و بخشنامه‌ها اصل یکصد و هفتادم به خودی خود اقتضای بیش از ابطال را ندارد، لکن چون ابطال موارد خلاف شرع مستند به تشخیص فقهای شورای نگهبان است و از مصادیق اعمال اصل چهارم قانون اساسی می‌باشد، فلذا ابطال از زمان تصویب آنها خواهد بود.

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و چهارم، بند نهم.

۲. ماده ۳۹- تبصره (۱) ماده (۱۷) به عنوان ماده (۳۸) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۳۸- آراء شورای نظارت استان در موارد حکم به تعطیلی موقت یا دائم مدرسه یا مرکز یا محرومیت موقت یا دائم مؤسس از تأسیس مدرسه یا مرکز غیردولتی، ظرف بیست روز از تاریخ ابلاغ رأی قابل تجدیدنظرخواهی در شورای نظارت مرکزی است. آراء صادره توسط شورای نظارت مرکزی قطعی و لازم‌الاجراء است. فرجام‌خواهی از آراء شورای نظارت مرکزی در مورد تعطیلی دائم مدرسه یا مرکز غیردولتی یا محرومیت دائم مؤسس از تأسیس یا مرکز غیردولتی، ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ رأی در دیوان عدالت اداری انجام می‌شود.

۲- نظریه تفسیری شماره ۸۳/۳۰/۹۳۸۷ مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۲۱ شورای نگهبان:

با توجه به قرینه قوه مجریه در قسمت اخیر اصل یکصد و هفتادم قانون اساسی مقصود از تعبیر دولتی در این اصل قوه مجریه است.

۳- نظریه تفسیری شماره ۸۳/۳۰/۹۴۸۶ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۷ شورای نگهبان:

اجرای مصوبه ابطال شده در مواردی که به مرحله اجراء در نیامده و نیز تصویب مصوبه‌ای به همان مضمون و یا مبتنی بر همان ملاکی که موجب ابطال مصوبه شده است مانند عدم وجود مجوز قانونی بدون أخذ مجوز جدید بر خلاف نظریه تفسیری شورای نگهبان است.

اصل یکصد و هفتاد و یک

هرگاه در اثر تقصیر یا اشتباه قاضی در موضوع یا در حکم یا در تطبیق حکم بر مورد خاص، ضرر مادی یا معنوی متوجه کسی گردد، در صورت تقصیر، مقصر طبق موازین اسلامی ضامن است و در غیر این صورت خسارت به وسیله دولت جبران می شود، و در هر حال از متهم اعاده حیثیت می گردد.

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

اصل یکصد و هفتاد و دوم

برای رسیدگی به جرائم مربوط به وظایف خاص نظامی یا انتظامی اعضای ارتش، ژاندارمری، شهربانی و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، محاکم نظامی مطابق قانون تشکیل می‌گردد، ولی به جرائم عمومی آنان یا جرائمی که در مقام ضابط دادگستری مرتکب شوند در محاکم عمومی رسیدگی می‌شود. دادستانی و دادگاه‌های نظامی، بخشی از قوه قضائیه کشور و مشمول اصول مربوط به این قوه هستند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۴۱۷۳ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۲۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه راجع به اصلاح لایحه قانونی تشکیل پلیس قضایی مصوب جلسه ۱۳۶۰/۱۰/۱۷ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۹۵۳ مورخ ۱۳۶۳/۳/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه نحوه استفاده از خانه‌های سازمانی ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۳/۳/۵ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳- نظریه شماره ۲۸۱۰ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه راجع به دادرسی و کیفر نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب مورخه ۱۳۶۳/۱۰/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

مستفاد از اصل ۱۷۲ قانون اساسی این است که نفس تخلف از وظایف خاص نظامی و انتظامی مثل ترک سنگر و فرار از جبهه و ترک نگهبانی جرم است و صلاحیت رسیدگی به این جرایم بامحاکم نظامی است.

علیهذا صلاحیت محاکم نظامی برای رسیدگی به جرایمی مثل قتل که در ارتباط با این وظایف واقع می‌شود و از جرایم عمومی محسوب است مغایر با قانون اساسی است.^(۳)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند سوم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و نهم، بند پنجم.

۳. ماده ۱- رسیدگی به جرایم مربوط به وظایف خاص نظامی و انتظامی اعضای نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران «ارتش، سپاه، ژاندارمری، شهربانی، پلیس قضایی کمیته‌های انقلاب اسلامی و هر نیروی مسلح قانونی دیگر» بر طبق مواد این قانون در صلاحیت دادگاه‌های خاص نظامی است.

۴- نظریه شماره ۷۸۸۹ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲۲ شورای نگهبان درخصوص لایحه بودجه سال ۱۳۶۶ کل کشور مصوب ۱۳۶۵/۱۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی:
در بند «د» تبصره ۹ ارجاع موضوع به سازمان قضایی نیروهای مسلح مغایر با اصل ۱۷۲ قانون اساسی است.^(۱)

۵- نظریه شماره ۸۵۷۷ مورخ ۱۳۶۶/۴/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۳/۲۴ مجلس شورای اسلامی:
در تبصره ۷ ماده ۱۰۴ کلمه (ویژه) موهم خلاف اصل ۱۷۲ است حذف شود.^(۲)

۶- نظریه شماره ۳۳۹۹ مورخ ۱۳۷۱/۳/۲۵ شورای نگهبان درخصوص لایحه مجازات جرائم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب مورخ ۱۳۷۱/۲/۲۹ کمیسیون امور قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی:
تبصره ۳ ماده ۱؛ چون مستفاد از قانون اساسی این است که اصل بر عام بودن دادگاه‌ها است و دادگاه‌های خاص مذکور در اصل ۱۷۲ شامل اسراء جنگی و خصوصاً جرائم عمومی آنها نمی‌شود این تبصره خلاف قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۷- نظریه شماره ۲۷۸ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه استخدامی وزارت اطلاعات مصوب ۱۳۷۴/۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۱. د - در بند «ز» تبصره ۴۵ قانون بودجه سال ۱۳۶۴ کل کشور عبارت «موظف است مراتب را به مراجع ذیصلاح ارجاع نماید» به عبارت «موظف است مراتب را به سازمان قضایی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ارجاع و سازمان مذکور موظف است خارج از نوبت به تخلفات مزبور رسیدگی نماید» اصلاح می‌شود.
خرید هرگونه اقلام دفاعی قابل تولید در داخل، از خارج کشور در موعد مقرر مورد نیاز نیروها منوط به تأیید سازمان صنایع دفاع دایر بر عدم ساخت یا عدم توان ساخت در مدت تحویل کالا از خارج می‌باشد.
همچنین کلیه خریدهای خارجی اقلام عمده دفاعی بر اساس دستورالعمل و فرم واحدی انجام خواهد شد که توسط وزارتین مزبور و دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران و هیأت موضوع بند «ز» تبصره ۴۵ قانون بودجه سال ۱۳۶۴ کل کشور تهیه و به تصویب شورای عالی دفاع می‌رسد.

۲. تبصره ۷- رسیدگی به تخلفات مرتبط با جنگ که برای عاملین آنها پیشنهاد تنبیهات فوق‌الذکر گردیده است بر عهده دادگاه‌های نظامی ویژه‌ای خواهد بود که به منظور رسیدگی به جرائم و تخلفات پرسنل، در مناطق مورد نیاز تشکیل می‌گردد.

۳. تبصره ۳- به کلیه جرائم اسرای جنگی در دادگاه‌های نظامی رسیدگی می‌شود.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و شصت و هشتم، بند یکم.

۸- نظریه شماره ۵۹۶ مورخ ۱۳۷۴/۴/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۵ مجلس شورای اسلامی: ماده ۷ مغایر اصل ۱۷۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۹- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱۰- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۹۶۷ مورخ ۱۳۸۲/۹/۲۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه یک فوریتی مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۸/۲۰ مجلس شورای اسلامی: اطلاق بند «ح» ماده (۱) و عبارت «اعضای پیمانی» در ماده (۷۵) چون شامل افرادی می‌شود که از اعضای نیروهای مسلح مذکور در اصل ۱۷۲ قانون اساسی به حساب نمی‌آیند لذا بند مذکور از این جهت مغایر این اصل قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۱- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۳۷۵ مورخ ۸۸/۸/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳ مصوب جلسه مورخ پانزدهم مهر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هشت مجلس شورای اسلامی: در بند (۲) ماده (۴۲) مبنی بر اصلاح ماده (۵۸)، معرفی مشمولین به سازمان قضایی نیروهای مسلح، مغایر اصل ۱۷۲ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. ماده ۷- متن زیر به انتهای ماده ۱۷ اضافه گردید:

... سازمان قضایی نیروهای مسلح موظف است در هر استان شعبه‌ای را برای رسیدگی به تخلفات نیروهای نظامی و انتظامی در انتخابات تعیین نماید.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند بیست و پنجم.

۳. ماده ۱- دادگاه‌های نظامی به جرائم مربوط به وظایف خاص نظامی و انتظامی کلیه افراد زیر که در این قانون به اختصار «نظامی» خوانده می‌شوند رسیدگی می‌کنند:

ح - کسانی که به طور موقت در خدمت نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران می‌باشند اعم از ایرانی و غیرایرانی در مدت مزبور.

۴. ماده ۴۲- ماده (۵۸) به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

ماده ۵۸- مشمولین خدمت وظیفه عمومی که برای رسیدگی و یا اعزام جهت طی دوره ضرورت احضار می‌شوند چنانچه در مهلت یا موعد مقرر خود را معرفی نکنند، همچنین مشمولینی که معافیت موقت دریافت داشته‌اند و پس از انقضای مدت اعتبار، ظرف مدت یک‌ماه برای تجدید رسیدگی خود را معرفی نکنند، غایب شناخته شده، پس از معرفی یا دستگیری در صورتی که طبق مقررات این قانون قادر به خدمت و بلامانع تشخیص داده شوند به خدمت اعزام و با آنان به ترتیب زیر رفتار می‌شود:

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۱۷۹۰ مورخ ۱۳۶۳/۷/۲ شورای نگهبان:

مفهوم کلی جرائم مربوط به وظایف خاص نظامی و انتظامی روشن است و محتاج به تفسیر نیست، و منظور تخلفاتی است که مأمور نظامی یا انتظامی در ارتباط با وظایف خاص خود مرتکب می‌شود و وظایف خاص و حدود آن را قانون عادی معین می‌نماید.

→ ۱- ... ۲- مشمولینی که مدت غیبت اولیه آنان در زمان صلح از یک سال و در زمان جنگ از دو ماه تجاوز نماید، علاوه بر اعمال اضافه خدمت مذکور در بند (۱)، فراری محسوب گردیده و به سازمان قضایی نیروهای مسلح معرفی می‌گردند.

اصل یکصد و هفتاد و سوم

مصوب ۱۳۶۸: به منظور رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مأمورین یا واحدها یا آیین‌نامه‌های دولتی و احقاق حقوق آنها، دیوانی به نام «دیوان عدالت اداری» زیر نظر رئیس قوه قضائیه تأسیس می‌گردد. حدود اختیارات و نحوه عمل این دیوان را قانون تعیین می‌کند.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): به منظور رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مأمورین یا واحدها یا آیین‌نامه‌های دولتی و احقاق حقوق آنها دیوانی به نام دیوان عدالت اداری زیر نظر شورای عالی قضایی تأسیس می‌گردد. حدود اختیارات و نحوه عمل این دیوان را قانون تعیین می‌کند.

۱- نظریه شماره ۱۰۵۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۶ شورای نگهبان درخصوص لایحه هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری مصوب جلسه روز چهارشنبه مورخه ۱۳۶۲/۱۰/۷ کمیسیون مشترک «کار و امور اداری و استخدامی» و «امور قضایی» مجلس شورای اسلامی: چون ظاهر تبصره ماده ۵ با توجه به ماده ۱۳ و ۱۴ سلب حق مراجعه کسانی که به یکی از مجازات‌های غیرقابل پژوهش در هیأت‌های تجدیدنظر محکوم می‌شوند، به دیوان عدالت اداری می‌باشد، با اصل ۱۷۳ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۱)

۲- نظریه شماره ۹۴۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۲ شورای نگهبان درخصوص طرح یک فوریتی ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه روز سه‌شنبه بیست و یکم شهریور ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۳- نظریه شماره ۴۱۳۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ شورای نگهبان درخصوص طرح قانونی غیرقابل تجدیدنظر بودن احکام صادره هیأت‌های هفت نفره و ستاد مرکزی آن در مورد اراضی کشت موقت در مراجع قضایی و ملغی شدن احکام صادره مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱. تبصره ماده ۵- چنانچه مستخدم به حکم صادره توسط هیأت تجدیدنظر اعتراض داشته باشد می‌تواند به دیوان عدالت اداری شکایت کند.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند نهم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سوم، بند نهم.

۴- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۴۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و الحاق یک ماده و یک تبصره به آن و اصلاح تبصره ۳ ماده ۳ قانون مقررات استخدامی و اداری سازمان بازرسی کل کشور، مصوب ۱۳۷۵/۲/۵ مجلس شورای اسلامی:

تبصره ماده ۴ در خصوص «شکایات» مغایر اصل ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۵- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۳۳۱ مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون الزام شرکت‌ها و مؤسسات ترابری جاده‌ای به استفاده از صورت وضعیت مسافری و بارنامه مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

در پاراگراف اول تبصره (۳) ماده (۲) (ماده ۵ قانون) از این نظر که تصمیمات مذکوره را نسبت به قطع خدمات یک ماهه و یا لغو پروانه قطعی دانسته و حق اعتراض برای متهم به قوه قضائیه قائل نشده است. خلاف اصول متعدد از جمله اصل ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۶- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک ماده به قانون دیوان محاسبات کشور مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱/۲۱ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱. تبصره ماده ۴- گزارش‌های بازرسی در ارتباط با آیین‌نامه و تصویب‌نامه و بخشنامه و دستورالعمل‌های صادره و شکایات اشخاص حقیقی و حقوقی که حاکی از تشخیص تخلف در موارد فوق‌الذکر باشد جهت رسیدگی و صدور رأی به دیوان عدالت اداری ارسال می‌گردد. رسیدگی به اینگونه موارد به طور فوق‌العاده و خارج از نوبت خواهد بود.

۲. تبصره ۳ ماده ۵ موضوع ماده ۲- تصمیم راجع به قطع خدمات مذکور برای مدت یک ماه قطعی و غیرقابل اعتراض می‌باشد. تصمیم مربوط به قطع خدمات بیش از یک ماه قابل اعتراض بوده و شرکت یا مؤسسه حمل و نقل معترض می‌تواند ظرف حداکثر بیست روز از تاریخ ابلاغ تصمیم اتخاذ شده اعتراض خود را به کمیسیون مرکب از نماینده وزارت راه و ترابری یک قاضی به معرفی رئیس کل دادگستری استان و نماینده صنف مربوط در استان که در محل سازمان حمل و نقل و پایانه‌های استان تشکیل می‌گردد، ارائه نماید. تصمیم کمیسیون مذکور قطعی و لازم‌الاجرا است.

تصمیم راجع به لغو دائم پروانه فعالیت شرکت یا مؤسسه و تعطیل دائم شعبه یا شعب، در مدت مذکور قابل اعتراض بوده و برای رسیدگی به این گونه اعتراضات کمیسیون مرکب از نماینده وزارت راه و ترابری، نماینده کانون عالی انجمن‌های صنفی مربوطه و یک قاضی به معرفی رئیس دادگستری استان تهران در محل وزارت راه و ترابری در مرکز کشور تشکیل خواهد شد.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، بند بیست و دوم.

۷- نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۸- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۲۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نظام صنفی کشور مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۹- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۱۰- نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۳۰۶ مورخ ۱۳۸۴/۱۰/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه دیوان عدالت اداری مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۴/۹/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

۱۰-۱- ماده (۱) از این نظر که شمول عبارت ذکر شده اعم از اصل ۱۷۳ قانون اساسی است، به لحاظ توسعه آن به بیش از موارد مذکور، مغایر این اصل شناخته شد.^(۴)

۱۰-۲- اطلاق بندهای (۱)، (۳)، (۴)، (۵) و (۶) ماده (۱۳)، چون شامل اقدامات و تصمیمات واحدهای عمومی غیردولتی نیز می‌شوند، مغایر اصل ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و چهارم، بند نهم.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و پنجم، بند هفتم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و چهارم، بند سوم.

۴. ماده ۱- در اجرای اصل یکصد و هفتاد و سوم (۱۷۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به منظور رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مأمورین و ادارات و آیین‌نامه‌های خلاف قانون یا شرع یا خارج از حدود اختیارات مقام تصویب کننده، دیوان عدالت اداری زیر نظر رئیس قوه قضائیه تشکیل می‌شود.

۵. ماده ۱۳- حدود صلاحیت و اختیارات شعب دیوان به قرار ذیل است:

بند ۱- رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات اشخاص حقیقی یا حقوقی نسبت به اقدامات و تصمیمات واحدهای اداری قوای سه‌گانه و نیروهای نظامی و انتظامی، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، شهرداری‌ها، نهادها و مؤسسات عمومی احصاء شده در «قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی و اصلاحات بعدی آن».

بند ۳- رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات قضات، اعضای هیأت‌های علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، مشمولین «قانون استخدام کشوری» و سایر مستخدمین واحدها و مؤسسات مذکور در بند (۱) این ماده و همچنین مستخدمین مؤسسات که شمول این قانون نسبت به آنها مستلزم ذکر نام است اعم از لشکری و کشوری، نسبت به اقدامات و تصمیمات متخذ از سوی واحدها و مؤسسات مذکور، از حیث تضییع حقوق استخدامی.

بند ۴- رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات اشخاص حقیقی یا حقوقی نسبت به اقدامات و تصمیمات مأمورین واحدها و مؤسسات دولتی و عمومی مذکور در بندهای (۱)، (۲)، (۳) این ماده، صرفاً در رابطه با امور راجع به وظایف و مسئولیت‌های قانونی مربوط به آنان.

۳-۱۰. ماده (۱۵) و تبصره آن از جهت توسعه صلاحیت دیوان عدالت اداری، مغایر اصل ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۴-۱۰. بند (۱) ماده (۲۰) براساس اشکال ماده (۱)، به جهت توسعه تصویب نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها به قوای دیگر غیر از قوه مجریه و نیز تسری آن به مؤسسات عمومی غیردولتی مغایر اصل ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۵-۱۰. اطلاق ماده (۲۱) مغایر اصل ۱۷۳ قانون اساسی و نظریه تفسیری شورای نگهبان شناخته شد.^(۳)

۱۱. نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۴)

→ بند ۵- رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات اشخاص حقیقی یا حقوقی نسبت به خودداری واحدها و مؤسسات دولتی و عمومی و مراجع اختصاصی اداری و یا مأمورین آنها به شرح مذکور در بندهای قبلی این ماده، از انجام وظایف و مسئولیت‌های قانونی مربوطه که موجب تضییع حقوق آنان شده باشد.

بند ۶- رسیدگی به شکایات راجع به تصمیمات و مصوبات و آراء قطعی دانشگاه آزاد اسلامی و سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی غیرانتفاعی به استثنای مواردی از قبیل ممیزی، ارزیابی علمی و نقل و انتقالات دانشجویی، هیأت‌های حل اختلاف قانون شوراهای اسلامی و سازمان‌های اداری حرفه‌ای از قبیل سازمان نظام پزشکی و سازمان نظام مهندسی.

۱. ماده ۱۵- در صورتی که شاکی مدعی ورود خسارتی از ناحیه اشخاص یا مراجع مذکور در ماده (۱۳) گردد و دیوان صلاحیت رسیدگی به اصل شکایت را داشته باشد، شعبه دیوان پس از بررسی دلایل طرفین و احراز ورود خسارت، میزان خسارت را مشخص نموده و حکم به جبران آن صادر می‌نماید.

تبصره - شعب دیوان در رسیدگی به این موارد در حکم شعب حقوقی دادگستری می‌باشند و تشریفات رسیدگی در این قسمت از قبیل هزینه دادرسی و شرایط تجدیدنظرخواهی از سوی ذی‌نفع، مطابق مقررات قانون آیین دادرسی مدنی می‌باشد. شعب تشخیص نیز در رسیدگی به تجدیدنظرخواهی موضوع این ماده حسب مورد، در حکم شعب تجدیدنظر استان یا شعب دیوان عالی کشور می‌باشند.

۲. ماده ۲۰- حدود صلاحیت و اختیارات هیأت عمومی دیوان به شرح زیر است:

۱- رسیدگی به اعتراض اشخاص حقیقی یا حقوقی نسبت به تصویب‌نامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و تصمیمات اداری و سایر مقررات و نظامنامه‌های صادره از قوای سه‌گانه، نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی از حیث مخالفت مدلول آنها با احکام شرع و یا مغایرت آنها با قانون اساسی یا عادی و یا خارج بودن آنها از حدود اختیارات مرجع تصویب-کننده.

۳. ماده ۲۱- اثر ابطال مصوبات توسط هیأت عمومی از تاریخ تصویب مصوبه ابطال شده، می‌باشد.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل سی و چهارم، بند دوازدهم.

اصل یکصد و هفتاد و چهارم

مصوب ۱۳۶۸: بر اساس حق نظارت قوه قضائیه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» زیر نظر رئیس قوه قضائیه تشکیل می‌گردد. حدود اختیارات و وظایف این سازمان را قانون تعیین می‌کند.
اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): بر اساس حق نظارت قوه قضائیه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» زیر نظر شورای عالی قضایی تشکیل می‌گردد. حدود اختیارات و وظایف این سازمان را قانون معین می‌کند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره ۹۴۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۲ شورای نگهبان در خصوص طرح یک فوریتی ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه روز سه‌شنبه بیست و یکم شهریور ماه ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۴۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و الحاق یک ماده و یک تبصره به آن و اصلاح تبصره ۳ ماده ۳ قانون مقررات استخدامی و اداری سازمان بازرسی کل کشور، مصوب ۱۳۷۵/۲/۵ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲ بند(ج) ماده ۲ «در خصوص مراجع قضایی» مغایر اصل ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۲-۲ تبصره ۲ ماده ۵ مغایر اصول ۶۱، ۱۵۹ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند نهم.

۲. بند(ج) ماده ۲- اعلام موارد تخلف و نارسایی‌ها و سوء جریان‌ات اداری و مالی در خصوص وزارتخانه‌ها و نهادهای انقلاب اسلامی و بنیادها به رئیس‌جمهور و در خصوص مؤسسات و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت به وزیر ذی‌ربط و در خصوص مراجع قضایی و واحدهای تابعه دادگستری به رئیس قوه قضائیه و در مورد شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به وزیر کشور و در خصوص مؤسسات غیردولتی کمک بگیر از دولت به وزارت امور اقتصادی و دارایی و در موارد ارجاعی کمیسیون اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی نتیجه بازرسی به آن کمیسیون اعلام خواهد شد.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل شصت و یکم، بند سوم.

۲-۳- ماده ۶ و تبصره آن مغایر اصل ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۴- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک ماده به قانون دیوان محاسبات کشور مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۱/۱/۲۱ مجلس شورای اسلامی^(۳)

۵- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۶- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۹۷۰ مورخ ۱۳۸۶/۴/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح رسیدگی به دارایی مقامات و مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۶/۴/۵ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه ماده (۵)، وظایف و اختیاراتی علاوه بر موارد مذکور در اصل ۱۷۴ قانون اساسی برای سازمان بازرسی کل کشور مقرر داشته است، خلاف این اصل شناخته شد. همچنین اطلاق نهادها که اعم از نهادهای اداری است، مغایر اصل ۱۷۴ قانون اساسی است.^(۵)

۱. ماده ۶- ماده ۶ این قانون به شرح ذیل اصلاح و یک تبصره به آن الحاق می‌گردد:

ماده ۶- گزارش‌های سازمان در مراجع قضایی و اداری خارج از نوبت رسیدگی شده و آراء صادره مراجع مذکور از سوی سازمان بازرسی کل کشور ظرف مدت ۲۰ روز پس از ابلاغ قابل تجدیدنظر بوده و این رسیدگی نیز خارج از نوبت خواهد بود.

تبصره - هرگاه بازرسی که دارای پایه قضایی است ضمن بازرسی به پرونده قضایی برخورد نماید و حکم صادره قطعی را خلاف بین شرع یا قانون تشخیص دهد گزارش مستدل آن را از طریق رئیس سازمان برای اطلاع دادستان کل کشور تهیه و ارسال می‌دارد. دادستان کل در صورتی که آن را از مصادیق بند ۲ ماده ۱۸ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۵ تشخیص دهد اقدام قانونی را معمول می‌دارد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و چهارم، بند دوم.

۳. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، بند بیست دوم.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و چهارم، بند سوم.

۵. ماده ۵- شاغلین در دستگاه‌ها و مؤسسات دولتی، عمومی غیردولتی و نهادها به جز موارد ذکر شده در مواد قبلی، در صورت درخواست رئیس سازمان بازرسی کل کشور موظفند نسبت به اعلام فهرست دارایی خود، همسر و فرزندان تحت تکفل خود اقدام نمایند.

۷- نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۰۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اصلاحیه آن مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی:

۷-۱ ذیل ماده (۵)، در خصوص اینکه «آراء صادره مطابق قانون با درخواست شخص رئیس سازمان نیز در مراجع ذیصلاح، قابل تجدیدنظر است.» مغایر اصل ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷-۲ اطلاق تبصره (۲) ماده (۶)، نسبت به موارد خارج از شمول اصل ۱۷۴ قانون اساسی، مغایر با اصل مذکور شناخته شد.^(۲)

۷-۳ ماده (۹)، (بند الف ماده ۱۱ اصلاحی)، مغایر با اصل ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۷-۴ نظریه چهل و یکم ذیل اصل شصتم، بند هفتم ذیل اصل شصت و یکم و بند چهل و یکم ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم.

۸- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۵۸۲۵ مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۸۷/۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی^(۴)

۹- نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تأسیس مدارس غیرانتفاعی و الحاق موادی به آن مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۷/۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی^(۵)

۱. ماده ۵- ماده (۶) قانون بازرسی کل کشور به شرح زیر اصلاح و تبصره آن ابقاء می‌گردد:

ماده ۶- گزارش‌های سازمان در مراجع قضایی، هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی، خارج از نوبت و حداکثر ظرف مدت سه ماه رسیدگی خواهد شد. چنانچه رسیدگی به پرونده‌ها بیش از مدت معین نیاز به وقت داشته باشد، مراجع مذکور باید جهات و دلایل آن را در پرونده درج و تصریح نمایند. آراء صادره مطابق قانون با درخواست شخص رئیس سازمان نیز در مراجع ذیصلاح، قابل تجدیدنظر است.

۲. تبصره ۲ ماده ۶- مطالبه و ملاحظه اسناد سری و فوق سری و بازرسی از محل‌هایی که سری یا فوق سری اعلام می‌شوند، منوط به اجازه کتبی و صریح رئیس قوه قضائیه می‌باشد.

۳. ماده ۹- متن زیر جایگزین ماده (۱۱) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور می‌گردد:

ماده ۱۱- سازمان می‌تواند در موارد زیر نیز اقدام نماید:

الف - کمک به ایجاد تشکلهای نظارتی غیردولتی و اعطاء نمایندگی به اشخاص واجد شرایط در بخش‌های علمی، تخصصی، صنفی و مردمی با حدود وظایف و اختیارات معین و با اطلاع دستگاه مربوطه، به منظور بهره‌برداری از مشارکت‌های عمومی و گسترش و تعمیق نظارت.

۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، بند چهل و دوم.

۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و هفتادم، بند دوم.

۱۰- نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۴۴۲ مورخ ۸۸/۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۱۰۱) قانون شهرداری مصوب جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۸/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی:

اطلاق ایجاد حق نظارت برای دستگاه‌های مذکور در تبصره (۵) ماده واحده (ماده ۱۰۱)، مغایر اصول ۵۷ و ۱۷۴ شناخته شد.^(۱)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۴۲۰۹ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۵ شورای نگهبان:

برحسب بند ۳ اصل ۱۵۶ قانون اساسی قوه قضائیه نظارت بر حسن اجراء قوانین دارد، بنابراین اصل می‌تواند در موارد تخلف از اجراء قوانین به مقامات مسئول اخطار کند و مقامات مسئول موظفند به اخطارات قوه قضائیه که به موجب اصل ۱۷۴ قانون اساسی انجام می‌شود توجه نمایند و در صورت عدم توجه، از قانون اساسی تخلف نموده‌اند و ترتیب و حدود این وظایف در قانون عادی نیز بیان شده است.

۱. تبصره ۵- نظارت بر اجراء این قانون در محدوده شهرها برعهده وزارت مسکن و شهرسازی و در حریم شهرها برعهده وزارت جهادکشاورزی می‌باشد.

اصل یکصد و هفتاد و پنجم

مصوب ۱۳۶۸: در صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور باید تأمین گردد. نصب و عزل رئیس سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران با مقام رهبری است و شورایی مرکب از نمایندگان رئیس‌جمهور و رئیس قوه قضائیه و مجلس شورای اسلامی (هرکدام دو نفر) نظارت بر این سازمان خواهند داشت. خطمشی و ترتیب اداره سازمان و نظارت بر آن را قانون معین می‌کند.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): در رسانه‌های گروهی (رادیو و تلویزیون) آزادی انتشارات و تبلیغات طبق موازین اسلامی باید تأمین شود. این رسانه‌ها زیر نظر مشترک قوای سه‌گانه قضائیه (شورای عالی قضایی)، مقننه و مجریه اداره خواهد شد. ترتیب آن را قانون معین می‌کند.

الف - نظرات در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱- نظریه شماره م/۴۰/ص مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۵ شورای نگهبان درخصوص طرح قانونی اداره صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی دهم آذرماه ۱۳۵۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۲- نظریه شماره ۸۱۰۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۲/۲۶ شورای نگهبان درخصوص لایحه بودجه سال ۱۳۶۲ کل کشور مصوب در جلسه علنی روز پنجشنبه ۱۳۶۱/۱۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی: قسمت اخیر بند(الف) تبصره ۶۴ که شورای سرپرستی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران را مسئول و جوابگو در برابر مجلس شورای اسلامی قرار داده است با توجه به اینکه سازمان مذکور بایستی زیرنظر مشترک قوای سه‌گانه اداره شود مغایر با اصل ۱۷۵ قانون اساسی است.^(۲)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل هشتاد و نهم، بند یکم.

۲. تبصره ۶۴- تا تصویب اساسنامه و مقررات مالی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران:

الف - سازمان مزبور با رعایت قانون نحوه اداره صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران از نظر مقررات مالی و بودجه‌ای تابع مقررات مربوط به شرکت‌های دولتی بوده و شورای سرپرستی آن علاوه بر وظایف و اختیارات مذکور در قانون فوق دارای کلیه اختیارات و وظایف مجمع عمومی سابق سازمان نامبرده نیز خواهد بود. شورای نامبرده باید گزارش کامل عملیات اجرایی مالی را هر ۶ ماه یکبار به کمیسیون‌های ارشاد و برنامه و بودجه و دیوان محاسبات مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

۳- نظریه شماره ۰۴۹۳ مورخ ۱۳۶۹/۵/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه اجراء اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت مصوب ۱۳۶۹/۴/۲۴ مجلس شورای اسلامی:

تبصره یک ماده ۳ که رئیس سازمان را مسئول اجرای نظرات اصلاحی شورای نظارت قرار داده و نیز تبصره ۲ ماده مذکور که معاونین و دیگر مسئولین سازمان را موظف به همکاری با شورای مزبور نموده است خلاف اصل ۱۷۵ قانون اساسی است. شورا می تواند اطلاعات و مدارک را از طریق رئیس سازمان درخواست نماید.^(۱)

۴- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۴۲۵ مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح اختصاص درصدی از درآمد حاصل از پخش مسابقات ورزشی توسط صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به فدراسیون های ورزشی مصوب روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۰/۷/۴ مجلس شورای اسلامی:

طبق اصل ۱۷۵ قانون اساسی در صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور باید تأمین گردد، در این طرح چون پخش مسابقات ورزشی منوط به پرداخت وجوهی شده که محل آن تأمین نگردیده است و عملاً باعث عدم پخش مسابقات ورزشی یا حذف برخی برنامه های اساسی که انعکاس آن از وظایف صدا و سیما است می گردد و، موجب اختلال در امور بنیادی این سازمان و در مواردی مانع انجام وظایف فوق الذکر می شود، لذا این طرح مغایر اصل ۱۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۱. تبصره ۱ ماده ۳- رئیس سازمان صدا و سیما مسئول اجرای نظرات اصلاحی شورای نظارت که مستند به قانون باشد خواهد بود و موظف است نظرات اصلاحی این شورا را در جهت اجرای صحیح قانون رعایت کند.

تبصره ۲ ماده ۳- رئیس سازمان صدا و سیما و معاونین وی و مدیران شبکه ها و مسئولین واحدها و بخش ها و شعب و دفاتر نمایندگی خارج از کشور و سایر تشکیلات تابعه سازمان موظف اند در اجرای دقیق وظایف شورای نظارت با شورای مذکور و نمایندگان آن همکاری نموده و اطلاعات و اسناد و مدارک مورد درخواست آنها را در اختیارشان قرار دهند.

۲. متن طرح - ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مکلف است بابت ارزش پخش مسابقات ورزشی معادل ارزش تولید زمان مربوط به مسابقات که در محدوده مرزهای جمهوری اسلامی ایران برگزار می شود به حساب فدراسیون ورزشی مربوطه واریز نماید. مبلغ مربوطه براساس ضوابط و مقررات فدراسیون ها، متناسباً بین باشگاه ها توزیع می گردد.

تبصره ۱- ارزش تولید هر دقیقه متناسب با نوع مسابقه بین سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون ورزشی مربوطه توافق می گردد.

تبصره ۲- آیین نامه اجرایی این قانون ظرف مدت دوماه از تصویب آن به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و سازمان تربیت بدنی جمهوری اسلامی ایران و سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۳- کاهش احتمالی درآمد صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران از محل افزایش تعرفه آگهی های بازرگانی جبران گردد.

۵- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۷۷۷ مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۰ شورای نگهبان در خصوص اصلاحیه طرح اختصاص درصدی از درآمد حاصل از پخش مسابقات ورزشی توسط صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به فدراسیون‌های ورزشی مصوب ۱۳۸۰/۹/۶ مجلس شورای اسلامی: طبق اصل ۱۷۵ قانون اساسی در صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور باید تأمین گردد در این طرح چون ضبط و پخش مسابقات ورزشی منوط به توافق با فدراسیون‌های ذی‌ربط گردیده است در صورت عدم توافق عملاً باعث عدم پخش مسابقات ورزشی می‌گردد و موجب اخلاف در وظایف صدا و سیما و در مواردی مانع انجام وظایف فوق‌الذکر می‌شود لذا این طرح مغایر اصل ۱۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۶- نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اداره سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۷- نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۴۰۱ مورخ ۱۳۸۱/۶/۳ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک ماده و چهار تبصره به قانون اساسنامه سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۱/۵/۹ مجلس شورای اسلامی:

۷-۱- وظایف و اختیارات اجرایی و قضایی که در تبصره (۴) ماده (۳۰) به شورای نظارت بر صدا و سیما محول شده است خلاف وظایف نظارتی شورا می‌باشد، لذا این تبصره مغایر اصل ۱۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۷-۲- ر.ک: نظریه بند چهل و یکم ذیل اصل سوم.

۱. متن طرح - ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مکلف است برای ضبط و پخش مسابقات ورزشی که در محدوده مرزهای جمهوری اسلامی ایران برگزار می‌گردد، توافق فدراسیون برگزارکننده مسابقات را جلب نماید. فدراسیون‌های ذی‌ربط مجازند برای ضبط و پخش مسابقات مبالغی که متناسب با نوع مسابقه با سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به توافق می‌رسند دریافت نمایند. هزینه‌های مذکور از محل ردیفی که برای این امر در لوایح بودجه سنواتی سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران منظور می‌گردد تأمین خواهد شد.

۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل یکصد و دهم، بند بیستم.

۳. تبصره ۴ ماده ۳۰- شورای نظارت بر صدا و سیما موظف است پس از دریافت جوابیه و شکایات موضوع این قانون، نسبت به آنها رسیدگی و حداکثر ظرف مدت یک‌هفته اظهارنظر و مراتب راجهت اجراء به رئیس سازمان صدا و سیما اعلام نماید. عدم رسیدگی شورای نظارت در مدت تعیین شده، به منزله تأیید شکایت خواهد بود.

۸- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان «مسئولیت رئیس‌جمهور در اجرای قانون اساسی» مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی^(۱)

۹- نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه وظایف و اختیارات و تغییر نام وزارت پست و تلگراف و تلفن مصوب روز سه‌شنبه ۱۳۸۲/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی^(۲)

۱۰- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی:
اطلاق بند(ط) ماده(۱۰۷) مغایر اصل ۱۷۵ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱۱- نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی^(۴)

ب - نظرات تفسیری

- نظریه تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۹۷۹ مورخ ۱۳۷۹/۷/۱۰ شورای نگهبان^(۵)

۱. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند چهارم و بند چهارم ذیل اصل هفتاد و یکم.
۲. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند چهل و یکم.
۳. ماده ۱۰۷- دولت مکلف است به منظور رونق اقتصاد فرهنگ، افزایش اشتغال، بهبود کیفیت کالا و خدمات، رقابت‌پذیری، خلق منابع جدید، توزیع عادلانه محصولات و خدمات فرهنگی و ایجاد بستر مناسب برای ورود به بازارهای جهانی فرهنگ و هنر و تأمین فضاهای کافی برای عرضه محصولات فرهنگی، اقدام‌های ذیل را به عمل آورد:
الف - ... ط - انجام حمایت‌های لازم از اشخاص حقیقی و حقوقی که در چارچوب مقررات در توسعه فضاهای مجازی فرهنگی، هنری و مطبوعاتی در محیط‌های رایانه‌ای و اینترنتی فعالیت می‌کنند و به ویژه اعضای تسهیلات لازم برای برپایی پایگاه‌های رایانه‌ای و اطلاع‌رسانی حاوی اطلاعات فرهنگی، دینی، تاریخی و علمی به زبان و خط فارسی توسط بخش‌های مختلف اجرایی کشور جهت استفاده عموم و همچنین ایجاد شرایط لازم برای دریافت برنامه‌های صوتی و تصویری از طریق شبکه‌های اطلاع‌رسانی کابلی و کانال‌های ماهواره‌ای مجاز. آیین‌نامه اجرایی مربوطه با هماهنگی وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی، ارتباطات و فناوری اطلاعات و سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.
۴. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و هفتم، بند پنجاه و ششم.
۵. ر.ک: همین مجموعه ذیل اصل چهل و چهارم، نظر تفسیری.

اصل یکصد و هفتاد و ششم

به منظور تأمین منافع ملی و پاسداری از انقلاب اسلامی و تمامیت ارضی و حاکمیت ملی «شورای عالی امنیت ملی» به ریاست رئیس‌جمهور، با وظایف زیر تشکیل می‌گردد:

- ۱- تعیین سیاست‌های دفاعی - امنیتی کشور در محدوده سیاست‌های کلی تعیین شده از طرف مقام رهبری.
- ۲- هماهنگ نمودن فعالیت‌های سیاسی، اطلاعاتی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در ارتباط با تدابیر کلی دفاعی - امنیتی.
- ۳- بهره‌گیری از امکانات مادی و معنوی کشور برای مقابله با تهدیدهای داخلی و خارجی.

اعضای شورا عبارتند از:

- رؤسای قوای سه‌گانه
- رئیس ستاد فرماندهی کل نیروهای مسلح
- مسئول امور برنامه و بودجه
- دو نماینده به انتخاب مقام رهبری
- وزیر امور خارجه، کشور، اطلاعات
- حسب مورد وزیر مربوط و عالی‌ترین مقام ارتش و سپاه

شورای عالی امنیت ملی به تناسب وظایف خود شوراهای فرعی از قبیل شورای دفاع و شورای امنیت کشور تشکیل می‌دهد. ریاست هر یک از شوراهای فرعی با رئیس‌جمهور یا یکی از اعضای شورای عالی است که از طرف رئیس‌جمهور تعیین می‌شود.

حدود اختیارات و وظایف شوراهای فرعی را قانونی معین می‌کند و تشکیلات آنها به تصویب شورای عالی می‌رسد.

مصوبات شورای عالی امنیت ملی پس از تأیید مقام رهبری قابل اجراست.

(اصل یکصد و هفتاد و ششم به موجب اصلاحاتی که در سال ۱۳۶۸ نسبت به قانون اساسی صورت گرفته، به قانون اساسی الحاق شده است).

۱- نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ شورای نگهبان لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

نظر به اینکه اصل ۱۷۶ قانون اساسی تشکیل شوراهای فرعی را به عهده شورای امنیت ملی محول نموده و ماده ۱۸۴ از این جهت که شورای مرزهای کشور را ایجاد کرده است خلاف اصل مذکور می‌باشد.^(۱)

۱. ماده ۱۸۴- شورای مرزهای کشور به عنوان یکی از شوراهای فرعی شورای عالی امنیت ملی با وظایف زیر تشکیل می‌گردد. ترکیب اعضا و تشکیلات شورا با پیشنهاد وزارت کشور و وزارت اطلاعات به تصویب شورایعالی امنیت ملی خواهد رسید.

۲- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

بند (الف) ماده (۱۲۷) از وظایف شورای عالی امنیت ملی است، از این جهت مغایر اصل ۱۷۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۳- نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۹۲۴ مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه اجازه اجرای موافقتنامه پروانه شبکه و خدمات ارتباطات سیار مصوب روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی: بند (۱) ماده واحده با توجه به اینکه موارد امنیتی ناظر بر موافقتنامه شامل امور مربوط به نیروهای مسلح نیز می‌گردد و دامنه اختیارات وزارت اطلاعات شامل امور امنیتی راجع به نیروهای مزبور نیست و از این جهت که با حصر پیشنهاد امور به وزارت اطلاعات اختیارات شورای عالی امنیت ملی، را نیز مقید و محدود به موارد پیشنهادی یک وزارتخانه می‌نماید، مغایر اصل ۱۷۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

۴- نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۶۲۷ مورخ ۸۹/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تقویت مرزبانی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۸۸/۱۲/۲ مجلس شورای اسلامی:

تشکیل شورای مرز موضوع ماده (۳) با توجه به وظایف و اختیارات مذکور در این مصوبه از شوراهای مقرر در اصل ۱۷۶ بوده و همچنین تصویب تشکیلات آن توسط مجلس شورای اسلامی با توجه به ذیل اصل مرقوم، مغایر اصل ۱۷۶ قانون اساسی شناخته شد.^(۳)

۱. ماده ۱۲۷- به منظور ایجاد هماهنگی و تبادل اطلاعات بین دستگاه‌های ذی‌ربط:

الف- وزارت اطلاعات موظف است در سال ۱۳۸۴ برنامه جامع تبادل اطلاعات و همکاری امنیتی با سرویس‌های امنیتی سایر کشورها را در چارچوب منافع ملی و اصول سیاست‌های خارجی کشور تدوین و پس از تأیید رئیس‌جمهوری اجرا نماید.

۲. ماده واحده- به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اجازه داده می‌شود نسبت به اجرای موافقتنامه پروانه شبکه و خدمات ارتباطات سیار که در اجرای ماده (۱۲۴) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران با شرکت ایرانسل منعقد شده است، با رعایت اصول و ضوابط زیر اقدام کند. در هرگونه الحاقیه و اصلاحیه آتی به این موافقتنامه نیز رعایت این اصول الزامی است:

۱- کلیه موارد امنیتی موافقتنامه بنا به پیشنهاد وزارت اطلاعات به تأیید شورای عالی امنیت ملی می‌سد.

۳. ماده ۳- به منظور تدوین و تنظیم سیاست‌های راهبردی توسعه متوازن در حوزه‌های امنیتی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشور در امور مرزی و ایجاد روش‌های اجرایی مشترک و هماهنگی کلان بین دستگاه‌های اجرایی مرتبط با مرز و نظارت بر حسن اجرای امور مرزی و تقویت و کنترل مؤثر مرزها، شورای مرز با ترکیب افراد زیر تشکیل می‌گردد:

- رئیس ستاد کل نیروهای مسلح

- معاون اول رئیس قوه قضائیه

...

اصل یکصد و هفتاد و هفتم

بازنگری در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در موارد ضروری به ترتیب زیر انجام می‌گیرد. مقام رهبری پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام طی حکمی خطاب به رئیس‌جمهور موارد اصلاح یا متمیم قانون اساسی را به شورای بازنگری قانون اساسی با ترکیب زیر پیشنهاد می‌نماید:

۱- اعضای شورای نگهبان.

۲- روسای قوای سه‌گانه.

۳- اعضای ثابت مجمع تشخیص مصلحت نظام.

۴- پنج نفر از اعضای مجلس خبرگان رهبری.

۵- ده نفر به انتخاب مقام رهبری.

۶- سه نفر از هیأت وزیران.

۷- سه نفر از قوه قضائیه.

۸- ده نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی.

۹- سه نفر از دانشگاهیان.

شیوه کار و کیفیت انتخاب و شرایط آن را قانون معین می‌کند. مصوبات شورا پس از تأیید و امضای مقام رهبری باید از طریق مراجعه به آراء عمومی به تصویب اکثریت مطلق شرکت‌کنندگان در همه‌پرسی برسد. رعایت ذیل اصل پنجاه و نهم در مورد همه‌پرسی «بازنگری در قانون اساسی» لازم نیست.

محتوای اصول مربوط به اسلامی بودن نظام و ابتدای کلیه قوانین و مقررات بر اساس موازین اسلامی و پایه‌های ایمانی و اهداف جمهوری اسلامی ایران و جمهوری بودن حکومت و ولایت امر و امامت امت و نیز اداره امور کشور با اتکا به آراء عمومی و دین و مذهب رسمی ایران تغییرناپذیر است.

(اصل یکصد و هفتاد و هفتم به موجب اصلاحاتی که در سال ۱۳۶۸ نسبت به قانون اساسی صورت گرفته، به قانون اساسی الحاق شده است).

* بر اساس اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس، تاکنون شورای نگهبان به استناد اصل فوق نظری را صادر نکرده است.

فهرست تاریخی

ردیف	عنوان	صفحه
۱.	نظریه تفسیری شماره ۴۲۱ مورخ ۱۳۵۹/۹/۱۱.....	۷۷۶
۲.	نظریه شماره م/ ۳۹ مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۰.....	۲۸۶، ۲۰۲
۳.	نظریه شماره م/۴۰/ص مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۵.....	۸۰۸، ۶۷۴، ۶۶۳، ۶۴۴، ۶۲۷، ۵۳۱، ۳۱۷، ۲۰۹
۴.	نظریه شماره ۴۶۰ مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۶.....	۲۸۵
۵.	نظریه تفسیری شماره ۴۲۹/۲ مورخ ۱۳۵۹/۱۰/۸.....	۷۱۷
۶.	نظریه تفسیری شماره ۷۳۵ مورخ ۱۳۵۹/۱۰/۲۴.....	۷۲۴
۷.	نظریه تفسیری شماره ۷۸۵ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۷.....	۵۴۷، ۵۴۵
۸.	نظریه تفسیری شماره ۴۶۸ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۸.....	۶۲۸
۹.	نظریه تفسیری شماره م/ ۵۴ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۸.....	۳۰۴
۱۰.	نظریه تفسیری شماره ۱۳۶ مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۴.....	۴۴۰
۱۱.	نظریه تفسیری شماره ۱۳۸۴ مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۴.....	۷۲۵، ۴۵۶
۱۲.	نظریه تفسیری شماره ۱۵۷۰- و ۱۹ مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۱.....	۶۵۷
۱۳.	نظریه تفسیری شماره ۱۴۰۱ مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۱.....	۷۱۸
۱۴.	نظریه تفسیری مورخ ۱۳۶۰/۱/۲۰.....	۷۳۵، ۶۹۵
۱۵.	نظریه تفسیری شماره ۱۸۹۷ و ۷ مورخ ۱۳۶۰/۱/۲۰.....	۴۴۰
۱۶.	نظریه تفسیری شماره ۱۹۰۰ د- ۱۲ مورخ ۱۳۶۰/۱/۲۰.....	۴۴۰
۱۷.	نظریه تفسیری مورخ ۱۳۶۰/۲/۲.....	۴۵۳
۱۸.	نظریه تفسیری شماره ۱۷۲۳ ر- ۲۴ مورخ ۱۳۶۰/۲/۳.....	۴۵۶، ۴۵۳
۱۹.	نظریه تفسیری شماره ۲۰۹۱ مورخ ۱۳۶۰/۲/۳.....	۷۱۸
۲۰.	نظریه تفسیری شماره ۱۹۸۳ مورخ ۱۳۶۰/۲/۸.....	۳۷
۲۱.	نظریه تفسیری شماره ۱۹۸۵ و ۱۹-مورخ ۱۳۶۰/۲/۸.....	۶۱۵
۲۲.	نظریه تفسیری شماره ۱۷۲۲ مورخ ۱۳۶۰/۲/۹.....	۷۱۸
۲۳.	نظریه شماره م/ ۲۲۷۳ مورخ ۱۳۶۰/۲/۲۲.....	۷۱۶، ۳۲۶
۲۴.	نظریه شماره م/ ۲۳۲۸ مورخ ۱۳۶۰/۳/۵.....	۵۹۵، ۲۵۶، ۲۰۹
۲۵.	نظریه شماره ۲۴۶۸ مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۷.....	۲۵۶، ۲۰۳
۲۶.	نظریه تفسیری شماره م/ ۲۷۰۸ مورخ ۱۳۶۰/۳/۲۷.....	۷۱۸
۲۷.	نظریه شماره م/ ۲۷۰۳ مورخ ۱۳۶۰/۳/۳۰.....	۶۷۴
۲۸.	نظریه شماره م/ ۲۷۳۷ مورخ ۱۳۶۰/۳/۳۰.....	۷۸۷
۲۹.	نظریه تفسیری شماره ۲۸۱۳ مورخ ۱۳۶۰/۴/۳.....	۴۳۲
۳۰.	نظریه تفسیری شماره ۲۶۳۰ مورخ ۱۳۶۰/۴/۴.....	۷۲۴
۳۱.	نظریه تفسیری شماره ۲۸۳۵ و ۱۹-مورخ ۱۳۶۰/۴/۶.....	۴۵۰
۳۲.	نظریه شماره ۲۰۹۷ مورخ ۱۳۶۰/۴/۱۵.....	۶۳۰، ۵۹۵، ۹۷
۳۳.	نظریه شماره ۲۹۴۴ مورخ ۱۳۶۰/۴/۲۰.....	۵۲
۳۴.	نظریه شماره ۲۹۳۴ مورخ ۱۳۶۰/۴/۲۳.....	۴۶۱
۳۵.	نظریه شماره ۲۹۹۰ مورخ ۱۳۶۰/۴/۲۵.....	۸۲

ردیف	عنوان	صفحه
۳۶	نظریه تفسیری مورخ ۱۳۶۰/۴/۲۸.....	۳۰۱
۳۷	نظریه تفسیری شماره م / ۳۰۹۳ مورخ ۱۳۶۰/۵/۸.....	۶۷۳، ۶۶۴، ۵۲۸، ۴۶۰، ۴۳۲
۳۸	نظریه تفسیری شماره ۳۰۹۱ و ۳- مورخ ۱۳۶۰/۵/۱۲.....	۷۱۸
۳۹	نظریه تفسیری شماره ۳۱۷۹ مورخ ۱۳۶۰/۵/۱۴.....	۴۵۷
۴۰	نظریه شماره ۳۳۷۷ مورخ ۱۳۶۰/۵/۲۶.....	۵۲
۴۱	نظریه تفسیری شماره ۳۵۵۶ مورخ ۱۳۶۰/۶/۹.....	۶۶۰، ۶۵۹
۴۲	نظریه تفسیری مورخ ۱۳۶۰/۶/۲۸.....	۷۶، ۷۶
۴۳	نظریه تفسیری شماره ۳۸۲۷ مورخ ۱۳۶۰/۷/۱۹.....	۴۴۰
۴۴	نظریه تفسیری شماره ۳۹۰۳ مورخ ۱۳۶۰/۸/۷.....	۴۴۰
۴۵	نظریه شماره ۳۹۶۵ مورخ ۱۳۶۰/۸/۲۶.....	۷۵۴، ۷۳۸
۴۶	نظریه شماره ۴۰۴۰ مورخ ۱۳۶۰/۹/۱۷.....	۴۶۲
۴۷	نظریه شماره ۴۰۶۵ مورخ ۱۳۶۰/۹/۲۴.....	۴۵۴
۴۸	نظریه شماره ۴۱۰۰ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۳.....	۴۵۴
۴۹	نظریه شماره م/۲۲۷۳ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۲۲.....	۲۵۷
۵۰	نظریه شماره ۴۱۷۳ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۲۹.....	۷۹۶، ۲۵۷، ۲۱۰
۵۱	نظریه تفسیری شماره ۴۲۱۴ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۱.....	۶۳۸، ۶۲۸
۵۲	نظریه تفسیری شماره ۴۲۰۹ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۵.....	۸۰۷، ۷۵۳
۵۳	نظریه تفسیری شماره ۴۲۳۷ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۸.....	۵۲۸، ۵۲۲، ۴۶۰
۵۴	نظریه شماره ۴۲۳۳ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۱۳.....	۴۴، ۴۴
۵۵	نظریه مشورتی شماره ۴۲۹۹ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۲۸.....	۴۵۱
۵۶	نظریه تفسیری شماره ۴۰۹۰ مورخ ۱۳۶۰/۱۲/۲۰.....	۶۱۵
۵۷	نظریه تفسیری شماره ۲۴۳۹ مورخ ۱۳۶۱/۱/۱۷.....	۵۲۸، ۴۶۰، ۴۳۳
۵۸	نظریه شماره ۴۵۱۳ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲.....	۷۲۸، ۷۱۴، ۵۴۰، ۵۳۲، ۵۲۵، ۴۲۷
۵۹	نظریه شماره ۴۵۹۴ مورخ ۱۳۶۱/۳/۴.....	۷۳۶، ۷۳۱، ۵۹۵، ۲۵۷
۶۰	نظریه شماره ۴۶۹۱ مورخ ۱۳۶۱/۳/۱۹.....	۷۲۸
۶۱	نظریه مشورتی شماره ۴۶۸۳ مورخ ۱۳۶۱/۳/۲۰.....	۴۵۱
۶۲	نظریه شماره ۴۷۴۳ مورخ ۱۳۶۱/۴/۳.....	۴۶۳، ۳۱۳
۶۳	نظریه شماره ۴۷۳۵ مورخ ۱۳۶۱/۴/۳.....	۳۲۶
۶۴	نظریه شماره ۴۷۳۷ مورخ ۱۳۶۱/۴/۸.....	۴۲۷
۶۵	نظریه شماره ۴۹۳۳ مورخ ۱۳۶۱/۵/۳۰.....	۷۸۶
۶۶	نظریه شماره ۵۰۳۶ مورخ ۱۳۶۱/۶/۱۱.....	۷۳۲
۶۷	نظریه شماره ۵۲۲۷ مورخ ۱۳۶۱/۶/۱۸.....	۷۶۸
۶۸	نظریه شماره ۵۳۱۰ مورخ ۱۳۶۱/۶/۲۱.....	۵۹۶، ۹۷
۶۹	نظریه شماره ۵۴۵۳ مورخ ۱۳۶۱/۶/۳۰.....	۴۶۴، ۸۳، ۵
۷۰	نظریه شماره ۵۵۱۱ مورخ ۱۳۶۱/۷/۱.....	۵۸۲، ۵۷۹، ۵۶۷
۷۱	نظریه شماره ۶۱۰۱ مورخ ۱۳۶۱/۸/۸.....	۷۳۹، ۷۶۸
۷۲	نظریه شماره ۶۲۰۶ مورخ ۱۳۶۱/۸/۲۳.....	۶۷۵، ۶۶۶، ۶۶۳، ۵۲۴، ۵۲۳، ۲۵۸
۷۳	نظریه تفسیری شماره ۶۶۷۱ مورخ ۱۳۶۱/۹/۲۲.....	۱۹۹
۷۴	نظریه شماره ۷۲۳۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۸.....	۴۴۶، ۳۲۶، ۱۳۵، ۱۱۵، ۶، ۲
۷۵	نظریه شماره ۷۱۸۵ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۳۰.....	۷۵۴، ۷۱

ردیف	عنوان	صفحه
۷۶.	نظریه شماره ۷۵۸۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۲۶.....	۶۵
۷۷.	نظریه شماره ۷۵۹۲ مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۲۷.....	۲۵۸، ۶۶۳، ۶۷۱
۷۸.	نظریه شماره ۸۱۰۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۲/۲۶.....	۸۰۸، ۴۶۳، ۲۱۰
۷۹.	نظریه شماره ۸۲۴۶ مورخ ۱۳۶۲/۱/۱۸.....	۴۶۳
۸۰.	نظریه شماره ۸۲۹۰ مورخ ۱۳۶۲/۱/۲۸.....	۲۵۸
۸۱.	نظریه شماره ۸۲۹۳ مورخ ۱۳۶۲/۱/۳۱.....	۲۱۰
۸۲.	نظریه شماره ۸۵۱۲ مورخ ۱۳۶۲/۲/۱۵.....	۴۶۴، ۲۰۳، ۲۰۰
۸۳.	نظریه تفسیری شماره ۸۵۱۳ مورخ ۱۳۶۲/۲/۲۰.....	۷۱۸
۸۴.	نظریه شماره ۸۷۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۳/۱۲.....	۷۵۵، ۷۳۹، ۴۶۴، ۴۲۸، ۳۰۸، ۲۵۹، ۲۱۱، ۷۹
۸۵.	نظریه شماره ۸۸۸۶ مورخ ۱۳۶۲/۳/۲۳.....	۴۶۴، ۱۴۹
۸۶.	نظریه شماره ۸۹۳۱ مورخ ۱۳۶۲/۳/۲۶.....	۵۹۶، ۲۵۹، ۷۱
۸۷.	نظریه تفسیری شماره ۹۰۳۹ مورخ ۱۳۶۲/۴/۹.....	۶۴۲
۸۸.	نظریه تفسیری شماره ۹۰۷۵ مورخ ۱۳۶۲/۴/۱۶.....	۷۷۷، ۵۲۹
۸۹.	نظریه تفسیری شماره ۹۳۲۶ مورخ ۱۳۶۲/۵/۱۲.....	۶۱۶
۹۰.	نظریه شماره ۹۳۲۳ مورخ ۱۳۶۲/۵/۱۲.....	۶۷۱، ۶۶۶، ۲۶۰
۹۱.	نظریه تفسیری شماره ۹۳۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۵/۱۶.....	۷۱۹
۹۲.	نظریه تفسیری شماره ۹۳۳۳ مورخ ۱۳۶۲/۵/۱۸.....	۶۱۷
۹۳.	نظریه تفسیری شماره ۹۴۰۴ مورخ ۱۳۶۲/۵/۲۴.....	۵۴۵
۹۴.	نظریه شماره ۹۴۰۴ مورخ ۱۳۶۲/۵/۲۴.....	۵۴۲
۹۵.	نظریه شماره ۹۵۱۱ مورخ ۱۳۶۲/۶/۸.....	۳۲۷
۹۶.	نظریه تفسیری شماره ۹۵۹۰ مورخ ۱۳۶۲/۷/۱۴.....	۳۰۴
۹۷.	نظریه شماره ۹۷۱۷ مورخ ۱۳۶۲/۷/۲۱.....	۱۱۵، ۱۰۹
۹۸.	نظریه شماره ۹۷۵۱ مورخ ۱۳۶۲/۷/۲۷.....	۵۴۹
۹۹.	نظریه تفسیری شماره ۹۷۸۱ مورخ ۱۳۶۲/۸/۳.....	۶۴۲، ۴۴۱
۱۰۰.	نظریه شماره ۹۸۳۶ مورخ ۱۳۶۲/۸/۱۲.....	۵۸۴
۱۰۱.	نظریه شماره ۹۸۶۲ مورخ ۱۳۶۲/۸/۱۶.....	۷۹۱
۱۰۲.	نظریه تکمیلی شماره ۱۰۰۴ مورخ ۱۳۶۲/۹/۱.....	۷۵۵
۱۰۳.	نظریه تفسیری شماره ۹۹۹۳ مورخ ۱۳۶۲/۹/۸.....	۷۱۲، ۴۴۱
۱۰۴.	نظریه تفسیری شماره ۱۰۰۹۴ مورخ ۱۳۶۲/۹/۹.....	۶۷۰
۱۰۵.	نظریه تفسیری شماره ۱۰۱۸۴ مورخ ۱۳۶۲/۹/۲۹.....	۵۲۹
۱۰۶.	نظریه مشورتی شماره ۱۰۲۴۰ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۲.....	۵۲۹
۱۰۷.	نظریه شماره ۱۰۳۶۵ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۲۷.....	۷۶۸، ۷۴۰
۱۰۸.	نظریه شماره ۱۰۵۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۶.....	۸۰۰
۱۰۹.	نظریه شماره ۱۰۶۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۲۷.....	۵۵۲، ۲۹۳
۱۱۰.	نظریه شماره ۱۰۷۹۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۱۵.....	۷۴۰، ۱۴۲
۱۱۱.	نظریه تفسیری شماره ۱۰۸۰۰ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۱۶.....	۵۹۲
۱۱۲.	نظریه شماره ۱۰۸۶۶ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۴.....	۷۶۸، ۲۱۱
۱۱۳.	نظریه تفسیری شماره ۱۰۸۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۹.....	۷۱۵
۱۱۴.	نظریه شماره ۱۰۸۹۵ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۹.....	۴۶۴، ۲۰۳، ۱۴۹
۱۱۵.	نظریه شماره ۶۸ مورخ ۱۳۶۳/۱/۲۹.....	۷۵۵

ردیف	عنوان	صفحه
۱۱۶	نظریه شماره ۸۲۷ مورخ ۱۳۶۳/۳/۳.....	۴۲۴
۱۱۷	نظریه شماره ۹۵۳ مورخ ۱۳۶۳/۳/۱۶.....	۷۹۶، ۷۶۹
۱۱۸	نظریه شماره ۱۴۳۳ مورخ ۱۳۶۳/۵/۸.....	۵۲۴
۱۱۹	نظریه تفسیری شماره ۱۵۴۳ مورخ ۱۳۶۳/۵/۱۷.....	۸۷
۱۲۰	نظریه تفسیری شماره ۱۷۹۰ مورخ ۱۳۶۳/۷/۲.....	۷۹۹
۱۲۱	نظریه تفسیری شماره ۱۶۱۹ مورخ ۱۳۶۳/۷/۳.....	۶۶۴
۱۲۲	نظریه تفسیری شماره ۱۹۴۷ مورخ ۱۳۶۳/۷/۲۵.....	۶۵۱
۱۲۳	نظریه تفسیری شماره ۲۰۰۹ مورخ ۱۳۶۳/۸/۱۶.....	۶۴۲، ۴۴۱
۱۲۴	نظریه شماره ۲۰۷۶ مورخ ۱۳۶۳/۸/۲۱.....	۷۲، ۷
۱۲۵	نظریه تفسیری شماره ۲۳۶۰ مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۵.....	۶۵۲
۱۲۶	نظریه تفسیری شماره ۱۳۰۴۷/۲۵۱.د. مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۵.....	۵۴۷
۱۲۷	نظریه شماره ۲۴۳۵ مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۶.....	۵۹۷
۱۲۸	نظریه شماره ۲۷۹۱ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۱۶.....	۱۴۶
۱۲۹	نظریه شماره ۲۸۱۰ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۱۸.....	۷۹۶
۱۳۰	نظریه شماره ۲۸۱۱ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۱۸.....	۴۳۴، ۶۵
۱۳۱	نظریه شماره ۲۹۱۹ مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۲.....	۴۴۴
۱۳۲	نظریه تفسیری شماره ۲۹۶۱ مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۸.....	۶۴۳
۱۳۳	نظریه تفسیری شماره ۳۱۳۷ مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۲۹.....	۷۱۹
۱۳۴	نظریه شماره ۳۲۲۳ مورخ ۱۳۶۴/۱/۲۸.....	۴۶۶
۱۳۵	نظریه شماره ۳۳۷۶ مورخ ۱۳۶۴/۲/۱۵.....	۱۱۶، ۱۱۰
۱۳۶	نظریه تفسیری شماره ۳۳۹۱ مورخ ۱۳۶۴/۲/۲۵.....	۵۲۹
۱۳۷	نظریه تفسیری شماره ۳۴۷۲ مورخ ۱۳۶۴/۳/۱.....	۷۶۷
۱۳۸	نظریه شماره ۳۵۴۱ مورخ ۱۳۶۴/۳/۶.....	۳۱۴، ۱۱۶
۱۳۹	نظریه شماره ۳۶۸۱ مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۵.....	۶۳۶، ۶۳۳، ۶۳۰
۱۴۰	نظریه تفسیری شماره ۳۵۸۷ مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۸.....	۷۱۹، ۶۶۸، ۶۴۱
۱۴۱	نظریه تفسیری شماره ۲۷۶۴ مورخ ۱۳۶۴/۴/۵.....	۶۳۳
۱۴۲	نظریه تفسیری شماره ۳۷۸۶ مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۹.....	۷۱۲، ۴۴۲
۱۴۳	نظریه تفسیری مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۹.....	۷۱۲، ۴۴۱
۱۴۴	نظریه مشورتی شماره ۴۴۵۳ مورخ ۱۳۶۴/۷/۱۷.....	۶۶۹
۱۴۵	نظریه شماره ۴۷۲۵ مورخ ۱۳۶۴/۷/۳۰.....	۳۰۸
۱۴۶	نظریه شماره ۴۸۲۸ مورخ ۱۳۶۴/۸/۱۹.....	۱۶۶
۱۴۷	نظریه شماره ۴۹۵۰ مورخ ۱۳۶۴/۹/۵.....	۷۸
۱۴۸	نظریه شماره ۴۹۵۳ مورخ ۱۳۶۴/۹/۱۳.....	۱۰۲، ۷۲
۱۴۹	نظریه شماره ۴۹۷۹ مورخ ۱۳۶۴/۹/۱۳.....	۱۶۶، ۱۵۱
۱۵۰	نظریه شماره ۵۱۱۳ مورخ ۱۳۶۴/۹/۲۷.....	۴۶۵
۱۵۱	نظریه شماره ۵۱۶۱ مورخ ۱۳۶۴/۱۰/۳.....	۱۶۶، ۱۵۱
۱۵۲	نظریه شماره ۵۱۷۳ مورخ ۱۳۶۴/۱۰/۱۰.....	۱۶۷، ۱۵۲
۱۵۳	نظریه شماره ۵۳۴۸ مورخ ۱۳۶۴/۱۱/۱.....	۴۲۸
۱۵۴	نظریه شماره ۵۳۷۲ مورخ ۱۳۶۴/۱۱/۹.....	۷۲، ۷
۱۵۵	نظریه مشورتی شماره ۵۵۹۹ مورخ ۱۳۶۴/۱۲/۷.....	۴۲۶

ردیف	عنوان	صفحه
۱۵۶	نظریه شماره ۵۷۱۰ مورخ ۱۳۶۴/۱۲/۲۲	۱۶۶
۱۵۷	نظریه شماره ۵۷۳۵ مورخ ۱۳۶۴/۱۲/۲۶	۵۹۸
۱۵۸	نظریه شماره ۳۶۸۱ مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۵	۵۹۷
۱۵۹	نظریه شماره ۵۸۴۴ مورخ ۱۳۶۵/۱/۲۷	۷۲۷
۱۶۰	نظریه مشورتی شماره ۵۹۳۹ مورخ ۱۳۶۵/۲/۱۰	۷۱۲
۱۶۱	نظریه تفسیری شماره ۵۵۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۱۶	۸۸
۱۶۲	نظریه شماره ۶۰۶۱ مورخ ۱۳۶۵/۳/۱	۶۷۶، ۶۷۱، ۶۴۴، ۶۴۰، ۵۲۶، ۳۰۲، ۲۹۳
۱۶۳	نظریه شماره ۶۰۱۱ مورخ ۱۳۶۵/۳/۶	۷۸۱
۱۶۴	نظریه شماره ۶۲۷۰ مورخ ۱۳۶۵/۴/۵	۷۶۹
۱۶۵	نظریه مشورتی شماره ۶۰۲۵ مورخ ۱۳۶۵/۴/۱۸	۷۱۲
۱۶۶	نظریه شماره ۶۳۵۳ مورخ ۱۳۶۵/۴/۲۵	۵۵۲
۱۶۷	نظریه شماره ۶۳۵۷ مورخ ۱۳۶۵/۴/۲۵	۱۶۷
۱۶۸	نظریه شماره ۶۴۱۶ مورخ ۱۳۶۵/۵/۵	۱۶۷
۱۶۹	نظریه شماره ۶۴۸۸ مورخ ۱۳۶۵/۵/۱۱	۴۶۵
۱۷۰	نظریه شماره ۶۴۸۱ مورخ ۱۳۶۵/۵/۱۳	۷۶۹، ۷۶۰، ۷۵۵
۱۷۱	نظریه شماره ۶۶۸۹/م مورخ ۱۳۶۵/۶/۳۰	۷۸۱
۱۷۲	نظریه شماره ۶۷۸۰ مورخ ۱۳۶۵/۷/۳	۱۱۶
۱۷۳	نظریه شماره ۶۸۳۷ مورخ ۱۳۶۵/۷/۱۶	۷۸۷، ۷۸۲، ۷۵۵
۱۷۴	نظریه شماره ۶۸۸۱ مورخ ۱۳۶۵/۷/۲۳	۵۳۵
۱۷۵	نظریه تفسیری شماره ۷۴۸۴ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۱	۷۱۲
۱۷۶	نظریه شماره ۲۴۳۹ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۱	۱۵۱
۱۷۷	نظریه شماره ۷۴۴۰ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۱	۷۱۶
۱۷۸	نظریه شماره ۷۷۰۵ مورخ ۱۳۶۵/۱۱/۲۱	۶۹۷، ۲۰۴، ۱۶۸
۱۷۹	نظریه تفسیری شماره ۷۷۵۱ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۵	۶۶۵
۱۸۰	نظریه شماره ۷۷۸۲ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۳	۳۱۷، ۲۹۱
۱۸۱	نظریه مشورتی شماره ۷۶۰۳ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶	۶۳۸
۱۸۲	نظریه شماره ۷۸۸۹ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲۲	۷۹۷
۱۸۳	نظریه شماره ۸۲۵۲ مورخ ۱۳۶۶/۲/۳	۷۹۱، ۱۶۸
۱۸۴	نظریه شماره ۸۲۸۵ مورخ ۱۳۶۶/۳/۶	۱۱۵، ۱۱۱
۱۸۵	نظریه شماره ۸۵۷۷ مورخ ۱۳۶۶/۴/۱۵	۷۹۸، ۷۴۰، ۵۹۸، ۱۶۹
۱۸۶	نظریه شماره ۸۷۷۷ مورخ ۱۳۶۶/۴/۲۱	۷۴۰، ۲۱۱
۱۸۷	نظریه تفسیری شماره ۸۸۴۶ مورخ ۱۳۶۶/۷/۸	۳۰۷
۱۸۸	نظریه شماره ۹۲۲۹ مورخ ۱۳۶۶/۷/۸	۴۶۶، ۳۲۷
۱۸۹	نظریه تفسیری شماره ۹۵۹۶ مورخ ۱۳۶۶/۸/۲۷	۵۳۶
۱۹۰	نظریه شماره ۹۸۵۵ مورخ ۱۳۶۶/۹/۱۹	۶۷۶، ۵۸۵، ۴۶۷، ۱۱۷، ۸۰
۱۹۱	نظریه شماره ۹۸۷۷ مورخ ۱۳۶۶/۹/۲۶	۷۸۲، ۷۵۶
۱۹۲	نظریه شماره ۱۰۰۳۰ مورخ ۱۳۶۶/۱۰/۱۵	۴۶۶، ۳۱۸
۱۹۳	نظریه تفسیری شماره ۹۳۴۸ مورخ ۱۳۶۶/۱۰/۲۴	۱۴۴، ۱۱۴
۱۹۴	نظریه تفسیری شماره ۱۲۸۸۷ مورخ ۱۳۶۶/۱۰/۲۹	۶۴۳، ۴۴۳
۱۹۵	نظریه شماره ۱۰۲۲۴ مورخ ۱۳۶۶/۱۱/۱۴	۵۹۸، ۴۶۶

ردیف	عنوان	صفحه
۱۹۶.	نظریه شماره ۱۱۰۷ مورخ ۱۳۶۷/۲/۱۹.....	۳۱۸
۱۹۷.	نظریه شماره ۱۱۰۹ مورخ ۱۳۶۷/۲/۱۹.....	۳۱۸
۱۹۸.	نظریه شماره ۱۲۶۰ مورخ ۱۳۶۷/۲/۲۸.....	۸
۱۹۹.	نظریه شماره ۱۴۹۴ مورخ ۱۳۶۷/۲/۳۱.....	۷۵۶
۲۰۰.	نظریه شماره ۲۱۵۰ مورخ ۱۳۶۷/۴/۲۲.....	۶۶۶
۲۰۱.	نظریه تفسیری شماره ۲۴۳۲ مورخ ۱۳۶۷/۷/۵.....	۷۱۹
۲۰۲.	نظریه مشورتی شماره ۱۴۳۳ مورخ ۱۳۶۷/۷/۵.....	۴۲۶
۲۰۳.	نظریه شماره ۳۰۱۵ مورخ ۱۳۶۷/۹/۲.....	۴۷۰
۲۰۴.	نظریه شماره ۳۰۶۰ مورخ ۱۳۶۷/۹/۲.....	۱۴۴، ۱۳۸
۲۰۵.	نظریه شماره ۳۰۱۳ مورخ ۱۳۶۷/۹/۹.....	۳۲۷
۲۰۶.	نظریه شماره ۳۱۳۲ مورخ ۱۳۶۷/۹/۱۷.....	۴۶۷
۲۰۷.	نظریه شماره ۳۱۷۳ مورخ ۱۳۶۷/۹/۲۰.....	۴۶۸
۲۰۸.	نظریه تفسیری شماره ۳۳۴۴ مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۷.....	۴۳۳
۲۰۹.	نظریه شماره ۳۳۸۸ مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۲۰.....	۳۱۴
۲۱۰.	نظریه شماره ۱۹۶ مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۳.....	۶۷۷، ۱۱۷، ۸۳
۲۱۱.	نظریه تفسیری شماره ۱۱۸ مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۹.....	۷۲۰
۲۱۲.	نظریه شماره ۳۴۱ مورخ ۱۳۶۸/۳/۲۸.....	۵۵۲
۲۱۳.	نظریه شماره ۹۴۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۲.....	۸۰۴، ۸۰۰، ۵۳۵، ۵۳۲، ۵۲۶، ۴۷۰، ۴۲۹، ۲۱۲
۲۱۴.	نظریه شماره ۱۰۵۱ مورخ ۱۳۶۸/۷/۱۳.....	۷۱۴، ۸
۲۱۵.	نظریه شماره ۱۱۰۰ مورخ ۱۳۶۸/۷/۲۰.....	۶۷۷، ۳۲۷
۲۱۶.	نظریه شماره ۱۱۳۶ مورخ ۱۳۶۸/۸/۳.....	۶۷۸
۲۱۷.	نظریه تفسیری شماره ۱۲۵۸ مورخ ۱۳۶۸/۸/۱۵.....	۵۴۸
۲۱۸.	نظریه شماره ۱۲۶۲ مورخ ۱۳۶۸/۸/۲۴.....	۵۲۱
۲۱۹.	نظریه شماره ۱۳۲۷ مورخ ۱۳۶۸/۹/۵.....	۳۲۹
۲۲۰.	نظریه شماره ۱۳۵۷ مورخ ۱۳۶۸/۹/۸.....	۳۲۹
۲۲۱.	نظریه شماره ۱۳۸۲ مورخ ۱۳۶۸/۹/۸.....	۳۲۸
۲۲۲.	نظریه شماره ۱۴۰۷ مورخ ۱۳۶۸/۹/۱۵.....	۷۷۸
۲۲۳.	نظریه شماره ۱۴۹۳ مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۵.....	۶۷۸، ۴۶۸
۲۲۴.	نظریه شماره ۱۴۹۲ مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۷.....	۳۳۷
۲۲۵.	نظریه شماره ۱۴۵۲ مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۱۱.....	۳۳۰
۲۲۶.	نظریه شماره ۱۶۵۲ مورخ ۱۳۶۸/۱۱/۵.....	۴۵۵، ۳۳۰، ۱۶۹، ۸۶، ۸۳
۲۲۷.	نظریه شماره ۱۸۴۳ مورخ ۱۳۶۸/۱۱/۳۰.....	۴۷۰
۲۲۸.	نظریه مشورتی شماره ۱۲۵۹ مورخ ۱۳۶۹/۱/۲۲.....	۷۵۳
۲۲۹.	نظریه شماره ۰۱۶۱ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۰.....	۳۲۷، ۳۱۹
۲۳۰.	نظریه تفسیری شماره ۰۲۵۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۲۶.....	۵۲۰
۲۳۱.	نظریه شماره ۰۲۹۵ مورخ ۱۳۶۹/۳/۱۰.....	۳۳۰
۲۳۲.	نظریه شماره ۰۴۶۰ مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۷.....	۷۳۲، ۶۷۹
۲۳۳.	نظریه تفسیری شماره ۴۴۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۲۳.....	۷۸۴
۲۳۴.	نظریه تفسیری شماره ۰۴۱۸ مورخ ۱۳۶۹/۵/۲.....	۷۷۹
۲۳۵.	نظریه شماره ۰۴۹۳ مورخ ۱۳۶۹/۵/۲.....	۸۰۹، ۳۳۸

ردیف	عنوان	صفحه
۲۳۶	نظریه شماره ۵۱۷ مورخ ۱۳۶۹/۵/۴	۵۹۹
۲۳۷	نظریه تفسیری شماره ۵۶۵ مورخ ۱۳۶۹/۶/۱۱	۵۲۰
۲۳۸	نظریه شماره ۵۸۲ مورخ ۱۳۶۹/۶/۱۱	۳۳۱
۲۳۹	نظریه شماره ۷۷۶ مورخ ۱۳۶۹/۷/۴	۳۳۰
۲۴۰	نظریه شماره ۹۱۷ مورخ ۱۳۶۹/۸/۲	۱۳۸
۲۴۱	نظریه شماره ۱۰۰۱ مورخ ۱۳۶۹/۸/۹	۷۵۷، ۳۳۱، ۱۷۰
۲۴۲	نظریه شماره ۱۰۱۳ مورخ ۱۳۶۹/۸/۱۰	۳۳۲
۲۴۳	نظریه تکمیلی شماره ۱۰۲۲ مورخ ۱۳۶۹/۸/۱۳	۱۷۱
۲۴۴	نظریه شماره ۱۱۰۵ مورخ ۱۳۶۹/۹/۸	۱۷۱
۲۴۵	نظریه شماره ۱۱۶۲ مورخ ۱۳۶۹/۹/۱۸	۹
۲۴۶	نظریه شماره ۱۱۷۸ مورخ ۱۳۶۹/۹/۱۸	۴۶۸، ۳۳۲
۲۴۷	نظریه شماره ۱۲۳۶ مورخ ۱۳۶۹/۹/۲۱	۳۳۸
۲۴۸	نظریه شماره ۱۲۳۹ مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۱	۷۲۸، ۳۳۲
۲۴۹	نظریه تفسیری شماره ۱۱۵۸ مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۶	۵۵۱
۲۵۰	نظریه شماره ۱۴۳۰ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۴	۳۳۸
۲۵۱	نظریه شماره ۱۴۸۵ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۱۰	۱۷۲
۲۵۲	نظریه شماره ۱۶۶۵ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۱۹	۶۰۰
۲۵۳	نظریه شماره ۱۶۹۸ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۲۷	۳۳۲
۲۵۴	نظریه شماره ۱۰۲۱ مورخ ۱۳۷۰/۱/۱۵	۳۳۳
۲۵۵	نظریه تفسیری شماره ۱۰۳۶ مورخ ۱۳۷۰/۱/۲۲	۶۶۸
۲۵۶	نظریه شماره ۱۱۹۹ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۵	۳۳۳
۲۵۷	نظریه شماره ۱۲۲۳ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۵	۳۳۹
۲۵۸	نظریه شماره ۱۲۳۹ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۵	۳۳۴
۲۵۹	نظریه شماره ۱۲۴۸ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۸	۷۲۵، ۵۹۹، ۳۳۴، ۱۷۲
۲۶۰	نظریه تفسیری شماره ۱۲۳۴ مورخ ۱۳۷۰/۳/۱	۵۶۵
۲۶۱	نظریه شماره ۱۲۴۶ مورخ ۱۳۷۰/۳/۱	۵۹۰
۲۶۲	نظریه شماره ۱۲۷۸ مورخ ۱۳۷۰/۳/۱	۵۸۹
۲۶۳	نظریه شماره ۱۳۱۲ مورخ ۱۳۷۰/۳/۱۲	۲۰۴
۲۶۴	نظریه شماره ۱۳۷۱ مورخ ۱۳۷۰/۳/۲۸	۶۷۹، ۴۶۹، ۲۱۳، ۴۵
۲۶۵	نظریه شماره ۱۴۷۴ مورخ ۱۳۷۰/۴/۲۵	۶۰۰
۲۶۶	نظریه شماره ۱۵۹۰ مورخ ۱۳۷۰/۵/۱۶	۳۳۴
۲۶۷	نظریه شماره ۱۶۱۶ مورخ ۱۳۷۰/۵/۲۳	۳۳۵
۲۶۸	نظریه شماره ۱۷۰۴ مورخ ۱۳۷۰/۶/۶	۵۸۹، ۲۵۱
۲۶۹	نظریه شماره ۱۷۰۸ مورخ ۱۳۷۰/۶/۱۳	۷۲۵
۲۷۰	نظریه شماره ۱۸۶۷ مورخ ۱۳۷۰/۷/۱۰	۳۳۹
۲۷۱	نظریه شماره ۱۹۱۳ مورخ ۱۳۷۰/۷/۱۴	۱۷۲
۲۷۲	نظریه شماره ۱۸۹۰ مورخ ۱۳۷۰/۷/۱۶	۳۳۵
۲۷۳	نظریه شماره ۱۹۴۷ مورخ ۱۳۷۰/۷/۲۴	۳۳۵
۲۷۴	نظریه شماره ۲۰۹۳ مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۵	۷۲۱
۲۷۵	نظریه شماره ۲۱۰۳ مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۵	۳۱۹

ردیف	عنوان	صفحه
۲۷۶	نظریه شماره ۲۱۰۶ مورخ ۱۳۷۰/۸/۲۱	۳۳۶
۲۷۷	نظریه شماره ۲۳۱۹ مورخ ۱۳۷۰/۹/۱۷	۳۳۹
۲۷۸	نظریه شماره ۲۳۷۷ مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۴	۳۳۶
۲۷۹	نظریه شماره ۲۳۹۰ مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۱۱	۶۹۷
۲۸۰	نظریه شماره ۲۴۳۶ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۲	۵۵۳، ۵۴۷، ۵۴۲
۲۸۱	نظریه شماره ۲۵۴۲ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۱۰	۷۵۷، ۱۷۲، ۱۴۶
۲۸۲	نظریه شماره ۲۶۹۶ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۱۹	۳۴۰
۲۸۳	نظریه شماره ۲۸۹۰ مورخ ۱۳۷۱/۱/۹	۳۳۶، ۱۵۲
۲۸۴	نظریه شماره ۳۰۲۹ مورخ ۱۳۷۱/۲/۳	۷۷۴
۲۸۵	نظریه شماره ۳۳۰۱ مورخ ۱۳۷۱/۲/۱۰	۳۴۰
۲۸۶	نظریه شماره ۳۳۰۲ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۰	۴۶۹، ۳۳۷، ۱۷۵
۲۸۷	نظریه شماره ۳۳۲۰ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۰	۳۴۱
۲۸۸	نظریه شماره ۳۳۲۴ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۳	۴۶۹
۲۸۹	نظریه شماره ۳۳۹۹ مورخ ۱۳۷۱/۳/۲۵	۷۹۷
۲۹۰	نظریه تفسیری شماره ۲۱۰۱ مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۵	۶۹۵
۲۹۱	نظریه شماره ۳۶۶۴ مورخ ۱۳۷۱/۷/۵	۳۴۱، ۱۷۵
۲۹۲	نظریه شماره ۳۶۸۴ مورخ ۱۳۷۱/۷/۱۲	۶۴۱
۲۹۳	نظریه شماره ۳۸۲۵ مورخ ۱۳۷۱/۸/۲۰	۳۰۵، ۲۱۳
۲۹۴	نظریه شماره ۳۸۷۷ مورخ ۱۳۷۱/۸/۲۷	۶۷۹، ۱۷۵
۲۹۵	نظریه شماره ۳۸۹۴ مورخ ۱۳۷۱/۹/۸	۹
۲۹۶	نظریه شماره ۴۰۲۱ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۶	۶۵
۲۹۷	نظریه شماره ۴۰۴۸ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۱۴	۲۱۳
۲۹۸	نظریه شماره ۴۱۱۵ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۲۱	۶۶
۲۹۹	نظریه شماره ۴۱۲۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۲۱	۳۴۱
۳۰۰	نظریه شماره ۴۱۲۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰	۸۰۰، ۷۶۹، ۷۴۰، ۲۸۶، ۹۲، ۱۰
۳۰۱	نظریه شماره ۴۱۴۶ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰	۳۴۲
۳۰۲	نظریه شماره ۴۱۵۶ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۴	۷۸۳
۳۰۳	نظریه شماره ۴۱۳۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۱۲	۶۴۵، ۴۳۰، ۱۵۳، ۲۱۴، ۱۷۶
۳۰۴	نظریه شماره ۴۲۶۶ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۲	۶۱۸
۳۰۵	نظریه مشورتی شماره ۴۴۵۲ مورخ ۱۳۷۲/۱/۲۱	۱۳۴
۳۰۶	نظریه شماره ۴۵۲۹ مورخ ۱۳۷۲/۲/۱۲	۶۹۷
۳۰۷	نظریه شماره ۴۶۵۴ مورخ ۱۳۷۲/۲/۲۹	۲۱۴، ۸۴
۳۰۸	نظریه تفسیری شماره ۴۵۷۵ مورخ ۱۳۷۲/۳/۳	۶۲۵
۳۰۹	نظریه شماره ۴۸۸۶ مورخ ۱۳۷۲/۴/۷	۶۸۰، ۴۷۱، ۲۶۰، ۹۱
۳۱۰	نظریه تفسیری شماره ۴۸۷۲ مورخ ۱۳۷۲/۴/۲۰	۶۲۵
۳۱۱	نظریه شماره ۴۹۳۳ مورخ ۱۳۷۲/۴/۲۷	۱۷۷
۳۱۲	نظریه شماره ۴۹۶۳ مورخ ۱۳۷۲/۵/۳	۱۵۴
۳۱۳	نظریه شماره ۴۹۸۰ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۰	۳۴۲
۳۱۴	نظریه شماره ۵۰۰۲ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۰	۱۰
۳۱۵	نظریه شماره ۵۰۱۹ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۲	۳۴۲، ۱۷۷

ردیف	عنوان	صفحه
۳۱۶.	نظریه شماره ۵۰۲۲ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۷	۳۴۳، ۱۰
۳۱۷.	نظریه شماره ۵۰۲۳ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۷	۶۸۰
۳۱۸.	نظریه شماره ۵۰۴۷ مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۷	۱۷۸
۳۱۹.	نظریه شماره ۵۲۰۶ مورخ ۱۳۷۲/۶/۲۱	۱۵۴
۳۲۰.	نظریه شماره ۵۳۰۳ مورخ ۱۳۷۲/۷/۷	۶۸۰، ۶۷۱، ۲۶۱
۳۲۱.	نظریه شماره ۵۳۰۴ مورخ ۱۳۷۲/۷/۷	۱۷۸، ۱۵۴
۳۲۲.	نظریه تفسیری شماره ۵۳۱۸ مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۴	۶۲۵
۳۲۳.	نظریه تفسیری شماره ۵۴۰۰ مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۴	۷۲۰
۳۲۴.	نظریه تفسیری شماره ۵۴۶۲ مورخ ۱۳۷۲/۸/۵	۶۹۵، ۶۶۵
۳۲۵.	نظریه شماره ۵۴۹۹ مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۹	۷۴۱، ۳۴۳، ۹۲
۳۲۶.	نظریه مشورتی شماره ۵۴۷۷ مورخ ۱۳۷۲/۸/۲۳	۶۷۳، ۶۵۵
۳۲۷.	نظریه شماره ۵۵۹۸ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۱	۳۴۳، ۱۷۸، ۱۴۷، ۸۶
۳۲۸.	نظریه شماره ۵۵۹۹ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۱	۶۶
۳۲۹.	نظریه مشورتی شماره ۵۶۰۶ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۷	۷۱۳
۳۳۰.	نظریه تفسیری شماره ۵۶۸۶ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶	۶۹۵
۳۳۱.	نظریه شماره ۵۷۲۴ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۲	۶۸۱
۳۳۲.	نظریه شماره ۱۴۲۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۷	۷۷۴، ۶۸۱، ۴۷۲، ۱۱
۳۳۳.	نظریه شماره ۵۷۶۷ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۹	۶۸۱
۳۳۴.	نظریه شماره ۵۷۶۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۴	۶۹۸
۳۳۵.	نظریه شماره ۵۷۸۸ مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۶	۴۷۲، ۳۴۴
۳۳۶.	نظریه شماره ۵۹۱۰ مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۴	۳۴۴
۳۳۷.	نظریه شماره ۲۵۰۰-ق مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۱۹	۱۱
۳۳۸.	نظریه شماره ۷۶۲۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۲۱	۴۷۳
۳۳۹.	نظریه شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۳	۳۱۹
۳۴۰.	نظریه شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۳	۳۴۵
۳۴۱.	نظریه شماره ۶۱۹۶ مورخ ۱۳۷۳/۲/۱۵	۷۸۲، ۷۷۰، ۱۳
۳۴۲.	نظریه تفسیری شماره ۶۷۷۲ مورخ ۱۳۷۳/۲/۲۲	۷۲۰
۳۴۳.	نظریه شماره ۶۴۱۸ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۱	۳۴۵
۳۴۴.	نظریه شماره ۶۴۱۹ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۱	۱۷۸
۳۴۵.	نظریه شماره ۶۴۲۳ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۱	۳۴۵، ۱۷۹
۳۴۶.	نظریه شماره ۶۴۲۹ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۱	۱۲
۳۴۷.	نظریه شماره ۶۴۳۲ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۸	۳۴۵
۳۴۸.	نظریه شماره ۶۴۳۳ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۸	۶۹۸
۳۴۹.	نظریه شماره ۶۴۳۵ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۸	۳۴۶
۳۵۰.	نظریه شماره ۶۴۴۶ مورخ ۱۳۷۳/۳/۲۵	۶۹۹
۳۵۱.	نظریه شماره ۶۵۶۸ مورخ ۱۳۷۳/۴/۲۲	۲۰۵، ۱۲
۳۵۲.	نظریه شماره ۶۶۵۶ مورخ ۱۳۷۳/۵/۶	۱۷۹
۳۵۳.	نظریه شماره ۶۷۰۸ مورخ ۱۳۷۳/۵/۲۶	۳۴۶
۳۵۴.	نظریه شماره ۶۸۷۴ مورخ ۱۳۷۳/۷/۹	۶۸۲، ۳۴۸
۳۵۵.	نظریه شماره ۷۰۰۵ مورخ ۱۳۷۳/۷/۲۷	۳۴۸

ردیف	عنوان	صفحه
۳۵۶	نظریه شماره ۷۰۱۳ مورخ ۱۳۷۳/۷/۳۰	۳۴۸
۳۵۷	نظریه شماره ۷۰۵۰ مورخ ۱۳۷۳/۸/۱۱	۳۴۹
۳۵۸	نظریه شماره ۷۰۷۸ مورخ ۱۳۷۳/۸/۱۸	۷۷۵
۳۵۹	نظریه شماره ۷۰۸۰ مورخ ۱۳۷۳/۸/۱۸	۳۰۵
۳۶۰	نظریه شماره ۷۰۷۷ مورخ ۱۳۷۳/۸/۳۱	۱۲
۳۶۱	نظریه شماره ۷۱۵۷ مورخ ۱۳۷۳/۹/۱	۳۴۹
۳۶۲	نظریه شماره ۷۱۴۵ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲	۶۸۲، ۶۶۳، ۶۴۵، ۴۷۲، ۳۲۰، ۲۶۱، ۲۱۴، ۱۷۹، ۱۵۴، ۱۱۷
۳۶۳	نظریه شماره ۷۲۴۸ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲۳	۳۴۹
۳۶۴	نظریه شماره ۷۲۴۹ مورخ ۱۳۷۳/۹/۲۳	۴۲۵
۳۶۵	نظریه شماره ۷۲۵۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۱	۶۳۹، ۳۵۰، ۳۰۵، ۹۷
۳۶۶	نظریه شماره ۷۳۵۲ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۱۹	۳۵۰، ۱۸۰
۳۶۷	نظریه شماره ۷۳۹۹ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۲۸	۳۵۰
۳۶۸	نظریه شماره ۷۶۸۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۲۵	۱۸۰
۳۶۹	نظریه شماره ۱۴۷ مورخ ۱۳۷۴/۱/۳۰	۷۴۱
۳۷۰	نظریه شماره ۱۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۱/۳۰	۳۵۱
۳۷۱	نظریه شماره ۱۵۰ مورخ ۱۳۷۴/۲/۶	۶۴۵، ۲۱۵، ۹۲
۳۷۲	نظریه شماره ۲۷۱ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۸	۳۵۲
۳۷۳	نظریه شماره ۲۷۸ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۸	۷۹۷، ۷۸۹، ۶۴۶، ۳۵۱
۳۷۴	نظریه شماره ۲۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۹	۳۵۲، ۲۱۵
۳۷۵	نظریه شماره ۳۱۵ مورخ ۱۳۷۴/۳/۶	۶۹۹
۳۷۶	نظریه شماره ۳۱۶ مورخ ۱۳۷۴/۳/۷	۳۵۲
۳۷۷	نظریه تفسیری شماره ۲۸۷ مورخ ۱۳۷۴/۳/۱۷	۱۶۴
۳۷۸	نظریه شماره ۵۹۶ مورخ ۱۳۷۴/۴/۲۷	۷۹۸، ۲۹۱، ۷۲، ۱۳
۳۷۹	نظریه شماره ۸۷۰ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۶	۳۵۳
۳۸۰	نظریه شماره ۸۶۰ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۹	۷۴۱، ۴۷۳، ۴۳۰، ۱۴
۳۸۱	نظریه شماره ۹۵۶ مورخ ۱۳۷۴/۷/۸	۶۹۹
۳۸۲	نظریه شماره ۱۰۳۱ مورخ ۱۳۷۴/۷/۱۹	۳۵۳
۳۸۳	نظریه شماره ۹۹۵۰ مورخ ۱۳۷۴/۷/۱۹	۱۵۵
۳۸۴	نظریه شماره ۱۰۹۵ مورخ ۱۳۷۴/۷/۲۶	۳۵۴
۳۸۵	نظریه شماره ۱۰۹۶ مورخ ۱۳۷۴/۸/۳	۳۵۴
۳۸۶	نظریه شماره ۱۱۴۰ مورخ ۱۳۷۴/۸/۱۰	۳۵۵
۳۸۷	نظریه شماره ۱۳۰۷ مورخ ۱۳۷۴/۹/۲۷	۳۵۵
۳۸۸	نظریه شماره ۱۳۵۲ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۲	۱۴
۳۸۹	نظریه شماره ۱۳۸۷ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۶	۴۷۳، ۱۱۸
۳۹۰	نظریه شماره ۱۴۰۷ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۶	۳۵۵
۳۹۱	نظریه شماره ۱۴۲۲ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۲۱	۳۵۶
۳۹۲	نظریه شماره ۱۴۴۵ مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۱	۶۸۳
۳۹۳	نظریه شماره ۷۴/۲۱/۱۵۰۴ مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۸	۶۸۳
۳۹۴	نظریه شماره ۷۴/۲۱/۱۶۱۷ مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۲۷	۱۴۷
۳۹۵	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۲۸۵ مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۸	۶۸۳، ۶۵۳، ۶۱۸، ۲۶۲، ۱۱۸، ۴۳

ردیف	عنوان	صفحه
۳۹۶	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۳۶۲ مورخ ۱۳۷۵/۲/۵	۳۵۶
۳۹۷	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۳۶۴ مورخ ۱۳۷۵/۲/۹	۶۱۹، ۳۵۶
۳۹۸	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۳۶۵ مورخ ۱۳۷۵/۲/۱۲	۴۵۵
۳۹۹	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۴۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۶	۸۰۴، ۸۰۱، ۷۷۰، ۳۵۷، ۲۸۶
۴۰۰	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۴۵۲ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۷	۷۰۰
۴۰۱	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۴۵۳ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۷	۷۰۰
۴۰۲	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۵۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۳/۱۹	۴۵۲
۴۰۳	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۵۶۶ مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۳	۳۵۷
۴۰۴	نظریه تفسیری شماره ۷۵/۲۱/۰۶۵۰ مورخ ۱۳۷۵/۴/۱۲	۵۴۱، ۳۱۰
۴۰۵	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۸۳۴ مورخ ۱۳۷۵/۶/۲۸	۷۰۱
۴۰۶	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۸۸۱ مورخ ۱۳۷۵/۷/۱۱	۷۰۱
۴۰۷	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۴۳۰ مورخ ۱۳۷۸/۷/۱۷	۵۵۵
۴۰۸	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۹۴۸ مورخ ۱۳۷۵/۷/۲۹	۴۳۵
۴۰۹	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۰۹۵۰ مورخ ۱۳۷۵/۷/۲۹	۳۵۸، ۱۵۵
۴۱۰	نظریه تفسیری شماره ۷۵/۲۱/۱۱۱۶ مورخ ۱۳۷۵/۹/۱۴	۲۰۶
۴۱۱	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰	۶۲۰
۴۱۲	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۲۷۷ مورخ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹	۳۵۸
۴۱۳	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۳۱۸ مورخ ۱۳۷۵/۱۰/۲۶	۸۴، ۷۵
۴۱۴	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۳۸۸ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۱	۶۸۴، ۴۵۵، ۱۵۵
۴۱۵	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۳۹۵ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۳	۶۱۹، ۳۵۸
۴۱۶	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۵۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۱	۷۸۳
۴۱۷	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۵۷۰ مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۳	۳۵۹، ۱۸۱
۴۱۸	نظریه شماره ۷۵/۲۱/۱۵۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۶	۳۵۹
۴۱۹	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۵۱۲ مورخ ۱۳۷۶/۱/۱۹	۷۰۱
۴۲۰	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۵۲ مورخ ۱۳۷۶/۲/۳	۳۵۹
۴۲۱	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۰۲۹۳ مورخ ۱۳۷۶/۲/۱۰	۵۵۴، ۳۶۰
۴۲۲	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۰۲۹۵ مورخ ۱۳۷۶/۲/۱۰	۳۶۰
۴۲۳	نظریه تفسیری شماره ۷۶/۲۱/۵۸۳ مورخ ۱۳۷۶/۳/۱۰	۳۱۶
۴۲۴	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۷۳۱ مورخ ۱۳۷۶/۳/۲۱	۸۴، ۷۶
۴۲۵	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۸۱۴ مورخ ۱۳۷۶/۳/۲۸	۳۶۱
۴۲۶	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۸۵۵ مورخ ۱۳۷۶/۴/۴	۳۶۱
۴۲۷	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۹۰۶ مورخ ۱۳۷۶/۴/۱۱	۶۰۱
۴۲۸	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۹۷۵ مورخ ۱۳۷۶/۴/۱۸	۳۶۱
۴۲۹	نظریه تفسیری شماره ۷۶/۲۱/۱۱۴۴ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳	۶۹۵، ۶۵۴، ۶۵۲
۴۳۰	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۱۸۳ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۹	۶۸۴
۴۳۱	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۲۶۶ مورخ ۱۳۷۶/۵/۲۶	۳۶۲
۴۳۲	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۲۶۷ مورخ ۱۳۷۶/۵/۲۶	۳۶۳
۴۳۳	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۲۹۴ مورخ ۱۳۷۶/۵/۲۹	۳۶۴
۴۳۴	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۲۹۵ مورخ ۱۳۷۶/۵/۲۹	۳۶۳
۴۳۵	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۳۶۲ مورخ ۱۳۷۶/۶/۱۲	۱۵۶

ردیف	عنوان	صفحه
۴۳۶	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۳۷۲ مورخ ۱۳۷۶/۶/۱۲	۱۸۱
۴۳۷	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۵۹۰ مورخ ۱۳۷۶/۷/۹	۴۷۳
۴۳۸	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۷۰۶ مورخ ۱۳۷۶/۷/۲۳	۸۰
۴۳۹	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۷۸۸ مورخ ۱۳۷۶/۸/۷	۳۶۴
۴۴۰	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۸۱۹ مورخ ۱۳۷۶/۸/۱۴	۱۸۱
۴۴۱	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۸۲۲ مورخ ۱۳۷۶/۸/۱۴	۳۶۴
۴۴۲	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۹۲۵ مورخ ۱۳۷۶/۸/۲۸	۳۶۵
۴۴۳	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۰۶۳ مورخ ۱۳۷۶/۹/۳	۳۶۵، ۱۵۶
۴۴۴	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۰۳۱ مورخ ۱۳۷۶/۹/۱۷	۳۶۵
۴۴۵	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۰۵۸ مورخ ۱۳۷۶/۹/۳۰	۴۷۴، ۹۸
۴۴۶	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۰۶۰ مورخ ۱۳۷۶/۹/۳۰	۳۶۵
۴۴۷	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۱۰۹ مورخ ۱۳۷۶/۱۰/۳	۱۵۷
۴۴۸	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۱۱۱ مورخ ۱۳۷۶/۱۰/۳	۳۶۶
۴۴۹	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۱۱۶ مورخ ۱۳۷۶/۱۰/۳	۳۶۷
۴۵۰	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۱۱۸ مورخ ۱۳۷۶/۱۰/۳	۳۶۷
۴۵۱	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۲۲۲ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱	۱۴
۴۵۲	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۲۵۴ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۷	۷۵۷، ۱۸۴، ۱۵۲
۴۵۳	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۴۱۶ مورخ ۱۳۷۶/۱۲/۶	۳۶۷
۴۵۴	نظریه شماره ۷۶/۲۱/۲۴۴۷ مورخ ۱۳۷۶/۱۲/۱۲	۳۶۸
۴۵۵	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۶۱۳ مورخ ۱۳۷۷/۱/۲۶	۳۶۸
۴۵۶	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۶۱۴ مورخ ۱۳۷۷/۱/۲۶	۷۰۲
۴۵۷	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۶۲۸ مورخ ۱۳۷۷/۲/۲	۷۰۲، ۶۴۷، ۴۷۴
۴۵۸	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۶۷۶ مورخ ۱۳۷۷/۲/۸	۷۰۲
۴۵۹	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۷۴۴ مورخ ۱۳۷۷/۲/۲۳	۷۰۳
۴۶۰	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۷۸۸ مورخ ۱۳۷۷/۲/۳۰	۷۰۳
۴۶۱	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۸۵۴ مورخ ۱۳۷۷/۳/۱۰	۶۸۵، ۶۴۷، ۴۷۴، ۳۶۸، ۲۶۲، ۲۵۱
۴۶۲	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۹۵۱ مورخ ۱۳۷۷/۳/۲۷	۳۶۹
۴۶۳	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۹۷۴ مورخ ۱۳۷۷/۳/۳۱	۳۶۹
۴۶۴	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۳۵۵۵ مورخ ۱۳۷۷/۷/۲۱	۳۷۰
۴۶۵	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۳۷۹۲ مورخ ۱۳۷۷/۸/۲۷	۳۷۰
۴۶۶	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۳۹۳۱ مورخ ۱۳۷۷/۹/۲۵	۱۸۴
۴۶۷	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۴۰۲۶ مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۱۶	۴۵۲، ۳۷۰، ۱۱۹
۴۶۸	نظریه شماره ۷۷/۲۱/۴۱۹۵ مورخ ۱۳۷۷/۱۱/۱۰	۲۶۴، ۱۸۵، ۱۵۷
۴۶۹	نظریه تفسیری شماره ۷۸/۲۱/۴۵۱۲ مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۵	۶۹۵
۴۷۰	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸	۴۵۶، ۴۴۶، ۳۷۱، ۳۰۶، ۲۱۶، ۲۰۵، ۱۵۸، ۹۰، ۳۶
۴۷۱	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۶۰۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۱۸	۷۶۱، ۶۸۵، ۶۱۹، ۵۵۵، ۵۴۸، ۵۴۶، ۵۴۳، ۵۳۲، ۵۲۶، ۵۲۱، ۴۷۴، ۴۶۰، ۴۵۸
۴۷۲	نظریه تفسیری شماره ۷۸/۲۱/۴۸۰۰ مورخ ۱۳۷۸/۳/۲۶	۷۸۵، ۹۶، ۹۰
۴۷۳	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۹۱۱ مورخ ۱۳۷۸/۴/۸	۶۹۵
۴۷۴	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۹۲۰ مورخ ۱۳۷۸/۴/۹	۷۰۳

ردیف	عنوان	صفحه
۴۷۵	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۹۳۲ مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۳	۱۵
۴۷۶	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۴۹۳۵ مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۳	۵۶۹
۴۷۷	نظریه تفسیری شماره ۷۸/۲۱/۵۱۴۶ مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۴	۱۶۵
۴۷۸	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۱۷۳ مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۸	۶۳۱، ۵۹۰، ۲۸۹
۴۷۹	نظریه تفسیری شماره ۷۸/۲۱/۵۲۵۴ مورخ ۱۳۷۸/۶/۲۱	۴۲۵
۴۸۰	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۴۳۰ مورخ ۱۳۷۸/۷/۱۷	۳۷۱، ۱۵
۴۸۱	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۴۵۷ مورخ ۱۳۷۸/۷/۲۲	۳۷۱
۴۸۲	نظریه تفسیری شماره ۷۸/۲۱/۵۵۱۵ مورخ ۱۳۷۸/۸/۲	۷۷۷، ۷۶۷
۴۸۳	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۵۲۸ مورخ ۱۳۷۸/۸/۵	۱۵
۴۸۴	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۵۲۹ مورخ ۱۳۷۸/۸/۵	۳۷۲
۴۸۵	نظریه تفسیری شماره ۷۸/۲۱/۵۶۱۰ مورخ ۱۳۷۸/۸/۱۳	۷۶۷
۴۸۶	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۶۹۹ مورخ ۱۳۷۸/۸/۲۷	۶۶
۴۸۷	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰	۲۶۵، ۲۱۶، ۲۰۰، ۱۸۲، ۱۴۷، ۱۱۹، ۱۱۳، ۹۳، ۱۶
۴۸۸	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۹۳۰ مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۸	۸۱۲، ۸۰۵، ۷۶۲، ۶۸۵، ۶۶۴، ۴۷۵، ۳۲۰
۴۸۹	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۹۵۲ مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۱۴	۵۵۵، ۱۵
۴۹۰	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۹۵۵ مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۱۴	۳۷۳
۴۹۱	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۵۹۶۴ مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۱۵	۷۶۲
۴۹۲	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۱۸۶ مورخ ۱۳۷۸/۱۱/۲۰	۱۵۸
۴۹۳	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۳۱۷ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۹	۶۵۳
۴۹۴	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۳۳۷ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۱۵	۷۰۴، ۶۴۲
۴۹۵	نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۳۵۷ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۳	۱۲۲
۴۹۶	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۲۳۵ مورخ ۱۳۷۹/۱/۳۱	۶۴۷، ۱۵۸، ۱۶
۴۹۷	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۳۵۱ مورخ ۱۳۷۹/۲/۲۱	۶۰۱
۴۹۸	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۳۸۶ مورخ ۱۳۷۹/۲/۲۸	۷۰۴
۴۹۹	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۳۹۱ مورخ ۱۳۷۹/۲/۲۸	۴۲۵
۵۰۰	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۴۷۷ مورخ ۱۳۷۹/۳/۴	۷۰۵
۵۰۱	نظریه تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۷۳۷ مورخ ۱۳۷۹/۵/۳۰	۷۰۵
۵۰۲	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۷۵۸ مورخ ۱۳۷۹/۶/۲	۶۵۴
۵۰۳	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۷۵۹ مورخ ۱۳۷۹/۶/۲	۴۵۸
۵۰۴	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۸۷۴ مورخ ۱۳۷۹/۶/۲۹	۷۰۵
۵۰۵	نظریه تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۸۹۲ مورخ ۱۳۷۹/۷/۳	۴۷۵، ۹۳
۵۰۶	نظریه تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۹۷۹ مورخ ۱۳۷۹/۷/۱۰	۵۵۱
۵۰۷	نظریه تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۱۰۶۵ مورخ ۱۳۷۹/۷/۳۰	۵۱۱، ۱۳۴
۵۰۸	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۱۳۵ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۴	۷۶۷، ۷۶۰، ۷۵۳
۵۰۹	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۱۳۶ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۴	۴۳۶
۵۱۰	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۱۵۳ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۷	۴۳۶
۵۱۱	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۲۲۰ مورخ ۱۳۷۹/۸/۲۶	۷۰۵
۵۱۲	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۲۶۹ مورخ ۱۳۷۹/۹/۶	۳۱۴
۵۱۳	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۴۰۰ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۳	۴۷۶

ردیف	عنوان	صفحه
۵۱۴	نظریه شماره‌های ۱۴۰۶ و ۱۳۷۹/۲۱/۱۳۹۹ مورخ ۴ و ۱۳۷۹/۱۰/۳.....	۶۶۲، ۳۷۳، ۱۲۳
۵۱۵	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۹۵۵ مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۱۰.....	۷۴۱، ۱۷
۵۱۶	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۱۹۷۴ مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۱۳.....	۳۷۳
۵۱۷	نظریه شماره ۷۹/۲۱/۲۰۱۸ مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۲۰.....	۷۴۱
۵۱۸	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۲۰۱ مورخ ۱۳۸۰/۲/۶.....	۳۷۴
۵۱۹	نظریه تفسیری شماره ۸۰/۲۱/۱۳۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۲/۱۸.....	۷۹۳
۵۲۰	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۳۲۳ مورخ ۱۳۸۰/۲/۲۶.....	۷۶۲
۵۲۱	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۳۲۴ مورخ ۱۳۸۰/۲/۲۶.....	۳۷۵
۵۲۲	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۲۴ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۷.....	۳۲۰
۵۲۳	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۹.....	۷۲۵، ۷۳۴، ۴۸۵، ۴۷۶، ۴۵۶، ۴۵۲، ۱۴۱، ۱۱۴، ۷۳، ۷۰، ۱۸، ۲
۵۲۴	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲.....	۷۴۲، ۳۷۵، ۳۱۱، ۲۸۶، ۲۱۷، ۹۸، ۸۲، ۸۱، ۷۸، ۴۷، ۳۶، ۱۸
۵۲۵	نظریه تفسیری شماره ۸۰/۲۱/۱۶۸۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۱۰.....	۷۸۹، ۷۸۷، ۷۷۰
۵۲۶	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۷۰۹ مورخ ۱۳۸۰/۴/۱۴.....	۵۳۸
۵۲۷	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۱۷۵۰ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲۱.....	۷۰۶
۵۲۸	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۰۰۵ مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۹.....	۳۷۵، ۱۲۳
۵۲۹	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۰۲۰ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱.....	۷۷۵، ۴۷۷، ۸۱، ۴۷
۵۳۰	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۱۰۳ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱.....	۷۴۲، ۷۳۶، ۷۳۴، ۹۳، ۱۹، ۳
۵۳۱	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۱۰۹ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۲.....	۷۴۲، ۲۱۸، ۹۸، ۹۳، ۹۰، ۱۸
۵۳۲	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۳۵۸ مورخ ۱۳۸۰/۷/۱۹.....	۷۴۲، ۹۴
۵۳۳	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۳۸۳ مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۲.....	۳۷۵
۵۳۴	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۴۲۵ مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۸.....	۴۷۷، ۸۴، ۱۹
۵۳۵	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۵۳۵ مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۴.....	۸۰۹، ۳۷۶، ۲۰
۵۳۶	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۵۶۰ مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۷.....	۳۷۶
۵۳۷	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۶۵۸ مورخ ۱۳۸۰/۸/۲۹.....	۵۰، ۴۸
۵۳۸	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۶۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۸/۳۰.....	۶۲۰، ۵۵۶، ۳۷۷، ۲۶۶، ۲۵۳، ۲۱۸
۵۳۹	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۷۱۵ مورخ ۱۳۸۰/۹/۹.....	۵۵۶، ۳۰۲، ۲۹۶
۵۴۰	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۷۱۶ مورخ ۱۳۸۰/۹/۹.....	۶۰۲
۵۴۱	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۷۷۷ مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۰.....	۴۷۸، ۳۷۷، ۱۴۵، ۱۰۵، ۲۰
۵۴۲	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱.....	۸۱۰، ۳۷۷، ۲۱
۵۴۳	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۸ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲.....	۶۸۶، ۶۲۰، ۴۷۸، ۳۰۶، ۲۵۳، ۲۱۹
۵۴۴	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲.....	۶۰۲، ۴۷۹، ۲۱۹
۵۴۵	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۹۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۳.....	۷۹۸، ۷۴۲، ۵۴۳، ۳۷۸، ۳۲۰، ۳۱۱، ۲۲۰
۵۴۶	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۲۸ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸.....	۲۲۰
۵۴۷	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۲۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸.....	۶۰۲، ۷۳، ۷۰
۵۴۸	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸.....	۷۶۳، ۴۷۹، ۲۲۰، ۱۸۶
۵۴۹	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸.....	۲۱
۵۵۰	نظریه تفسیری شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۰.....	۷۹۰، ۷۸۷، ۷۷۰، ۷۵۷، ۷۴۳، ۳۷۸، ۲۸۷، ۲۶۶، ۲۵۳، ۲۲۲، ۹۹
۵۵۱	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۰۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۷.....	۵۲۲
۵۵۲	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۱۷۱ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۱.....	۸۱۰، ۷۶۳، ۶۸۷، ۶۲۷، ۶۰۳، ۳۷۹، ۳۰۸، ۲۸۷، ۲۵۳

ردیف	عنوان	صفحه
۵۵۳	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۱۷۲ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۱	۳۷۹، ۲۲۲
۵۵۴	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۰۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۶	۴۸۰، ۴۵۸، ۴۴۷، ۳۷۹، ۲۰۵، ۱۸۷، ۱۳۵، ۸۷، ۸۵
۵۵۵	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۲۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۸	۷۰۶
۵۵۶	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۸۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۴	۱۸۷
۵۵۷	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۲۹۷ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۷	۲۱
۵۵۸	نظریه شماره ۸۰/۲۱/۳۳۳۱ مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱	۸۰۱، ۷۶۳
۵۵۹	نظریه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۹	۶۰۳، ۵۳۵، ۴۸۲، ۲۲۳، ۱۸۸، ۱۵۸
۵۶۰	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲	۸۰۵، ۸۰۱، ۷۴۳، ۳۸۰، ۲۰۶
۵۶۱	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۲۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲	۷۵۷، ۷۴۴، ۵۷۹، ۵۶۹
۵۶۲	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۵۴ مورخ ۱۳۸۱/۲/۵	۴۸۲
۵۶۳	نظریه مورخ ۱۳۸۱/۲/۱۹	۱۲۴
۵۶۴	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۴۳۹ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲۴	۶۸۷، ۲۲
۵۶۵	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۴۹۳ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲۸	۷۴۴، ۳۸۰
۵۶۶	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۴۹۴ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲۸	۷۵۸، ۶۰۴
۵۶۷	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۶۰۲ مورخ ۱۳۸۱/۳/۷	۷۹۰، ۷۵۸، ۲۲۳، ۶۰۴
۵۶۸	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۶۶۲ مورخ ۱۳۸۱/۳/۱۶	۷۸۵، ۷۴۴، ۲۲۳
۵۶۹	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۷۰۹ مورخ ۱۳۸۱/۳/۲۲	۱۲۴
۵۷۰	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۹۴۲ مورخ ۱۳۸۱/۴/۱۵	۷۴۴، ۲۲۳، ۲۲
۵۷۱	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۲۹۵ مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۰	۷۵۸، ۲۲۴، ۳۹
۵۷۲	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۳۲۷ مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۲	۳۸۰، ۲۲۴
۵۷۳	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۳۹۶ مورخ ۱۳۸۱/۶/۲	۶۸۷، ۴۸۲، ۳۸۱
۵۷۴	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۴۰۱ مورخ ۱۳۸۱/۶/۳	۸۱۰، ۳۸۲، ۲۲
۵۷۵	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۱/۶/۲۸	۴۳۰
۵۷۶	نظریه شماره ۸۱/۱۰/۱۸۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵	۵۸۷، ۵۸۳، ۵۷۹، ۵۷۰، ۴۸۳، ۳۸۲، ۱۸۹، ۹۴، ۲۳
۵۷۷	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۸۵۹ مورخ ۱۳۸۱/۸/۲۳	۸۰۲، ۷۹۳، ۷۷۰، ۷۴۴، ۶۸۷
۵۷۸	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۸۶۲ مورخ ۱۳۸۱/۸/۲۳	۴۸۴
۵۷۹	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۱۹۴۳ مورخ ۱۳۸۱/۹/۵	۶۰۵
۵۸۰	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۲۲ مورخ ۱۳۸۱/۹/۱۹	۶۰۵، ۲۵۳، ۲۲۴
۵۸۱	نظریه تفسیری شماره ۸۱/۳۰/۲۱۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۲	۵۷۴، ۱۸۹، ۲۳
۵۸۲	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۱۹۰ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۲	۶۵۴
۵۸۳	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۲۲۷ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۹	۷۴۵، ۵۷۴، ۴۸۵، ۱۹۰، ۱۴۷
۵۸۴	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۲۸۵ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲۹	۲۳
۵۸۵	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۳۰۲ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۱	۲۲۹
۵۸۶	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۳۴۲ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۵	۴۳، ۲۴
۵۸۷	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۵۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۲۹	۶۷۱، ۶۰۶
۵۸۸	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۵۶۸ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۶	۶۸۷، ۴۸۵، ۳۸۳، ۵۰، ۴۸، ۲۴
۵۸۹	نظریه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۶	۶۲۰، ۲۵
۵۹۰	نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۶۲۵ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۸	۵۷۵، ۴۸۷، ۴۵۸، ۲۳۰، ۲۰۶، ۱۹۰، ۱۵۹
۵۹۱	نظریه تفسیری شماره ۸۱/۳۰/۴۱۰۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۵	۴۸۷

ردیف	عنوان	صفحه
۵۹۲	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۷۱۲ مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۱.....	۶۷۲، ۵۵۷، ۲۹۶، ۲۹۱، ۲۳۰، ۲۶
۵۹۳	نظریه تفسیری شماره ۸۲/۳۰/۲۷۶۶ مورخ ۱۳۸۲/۱/۲۴.....	۶۵۵
۵۹۴	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷.....	۵۶۲، ۵۵۰، ۵۴۷، ۵۴۳، ۴۸۸، ۳۱۵، ۳۰۹، ۳۰۳، ۲۳۰، ۹۹
۵۹۵	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۲.....	۸۱۱، ۷۸۸، ۷۷۱، ۷۶۴، ۷۴۵، ۶۲۷، ۶۲۰، ۶۰۶، ۵۹۳، ۵۹۱، ۵۸۸
۵۹۶	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۱۱۸ مورخ ۱۳۸۲/۳/۸.....	۸۱۱، ۶۸۸، ۶۷۲، ۶۰۷، ۴۸۸، ۳۸۴، ۲۶۶، ۲۳۳، ۱۹۱، ۱۲۵
۵۹۷	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۱۲۶ مورخ ۱۳۸۲/۳/۸.....	۵۲
۵۹۸	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۱۵۳ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۱.....	۱۳۸
۵۹۹	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۱۶۷ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۲.....	۷۰۶
۶۰۰	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۱۶۸ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۲.....	۳۲۱، ۲۳۶
۶۰۱	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۲۰۶ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۹.....	۴۸۹، ۲۷
۶۰۲	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۲۰۷ مورخ ۱۳۸۲/۳/۱۹.....	۵۳
۶۰۳	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۲۳۹ مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۲.....	۱۹۱، ۵۳
۶۰۴	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۲۴۸ مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۴.....	۳۸۴، ۲۸۹، ۴۰، ۲۸
۶۰۵	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۴۹۹ مورخ ۱۳۸۲/۴/۱۴.....	۷۰۷، ۵۳
۶۰۶	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۵۰ مورخ ۱۳۸۲/۴/۱۴.....	۷۷۱، ۷۶۴، ۷۴۶، ۶۸۸، ۴۸۹، ۲۸
۶۰۷	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۸۵۶ مورخ ۱۳۸۲/۵/۱۶.....	۵۸۲، ۵۸۰، ۵۷۵
۶۰۸	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۰۳ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۰.....	۴۹۰
۶۰۹	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۷۱ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۷.....	۷۶۵، ۶۲۱، ۵۶۳، ۴۹۰، ۲۳۶
۶۱۰	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۹۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۷.....	۳۸۴
۶۱۱	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۱۵۷ مورخ ۱۳۸۲/۶/۱۸.....	۷۳۵، ۶۳۱، ۳۱۲، ۷۳، ۴۵، ۳۷، ۲۹، ۴
۶۱۲	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۱۶۱ مورخ ۱۳۸۲/۶/۱۸.....	۷۴۷، ۲۳۶
۶۱۳	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۵۷۴ مورخ ۱۳۸۲/۸/۱.....	۴۹۱، ۳۸۵
۶۱۴	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۴۵۸۱ مورخ ۱۳۸۲/۸/۴.....	۳۸۶
۶۱۵	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۱۲۳ مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۲.....	۶۸۸، ۶۲۱، ۳۸۷، ۱۱۴، ۲۹، ۴
۶۱۶	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۳۸۰ مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۵.....	۶۸۹، ۴۹۱، ۳۸۷
۶۱۷	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۳۸۸ مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۷.....	۷۴۷، ۹۴
۶۱۸	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۶۵۴ مورخ ۱۳۸۲/۸/۲۶.....	۲۳۷
۶۱۹	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۵۹۶۷ مورخ ۱۳۸۲/۹/۲۰.....	۲۳۷
۶۲۰	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۲۶۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۴.....	۷۹۸، ۲۹
۶۲۱	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۳۰۶ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۸.....	۶۸۹، ۶۷۲، ۶۴۸، ۶۰۸، ۴۹۲، ۳۸۸، ۲۳۸، ۸۵
۶۲۲	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۲۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۴.....	۵۶۴، ۳۰۰
۶۲۳	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۴۵۴ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۵.....	۳۸۸
۶۲۴	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۵۰۸ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۹.....	۱۲۵
۶۲۵	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۷۸۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲.....	۶۰۸، ۳۸۹، ۴۸، ۳۰
۶۲۶	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۰۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۴.....	۷۵۹، ۲۴۰
۶۲۷	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۰۴ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۴.....	۶۹۰، ۴۹۴
۶۲۸	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۱۴ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۶.....	۵۶۴، ۵۴۴، ۲۴۰، ۱۹۱، ۱۵۹، ۵۵
۶۲۹	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۸۹۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۷.....	۶۱۰، ۳۸۹، ۳۰
۶۳۰	نظریه شماره ۸۲/۳۰/۶۹۳۳ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۰.....	

ردیف	عنوان	صفحه
۶۳۱	نظریه شماره ۸۲/۳۵/۶۹۳۵ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۰	۱۶۱، ۱۲۶، ۳۱
۶۳۲	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۱۰۵ مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۰	۶۴۸، ۳۹۰
۶۳۳	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۱۷۸ مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۹	۳۹۱، ۱۶۲
۶۳۴	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۳۲۹ مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۷	۴۹۴، ۴۵۲، ۳۹۱، ۱۲۶
۶۳۵	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۳۳۰ مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۷	۶۹۰، ۴۹۵
۶۳۶	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۳۳۲ مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۷	۴۹۵، ۳۹۱
۶۳۷	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۳۶۳ مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۲	۳۹۱
۶۳۸	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۰۰ مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۷	۷۴۷
۶۳۹	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۲۰ مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۸	۴۹۶، ۱۹۳
۶۴۰	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳	۴۹۶، ۴۵۹، ۴۵۳، ۲۶۷، ۲۴۱، ۲۰۶، ۲۰۱، ۱۹۳، ۱۲۶
۶۴۱	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۱۲ مورخ ۱۳۸۳/۳/۹	۸۱۳، ۸۱۱، ۸۰۵، ۸۰۲، ۷۶۵، ۷۴۷، ۷۰۷، ۶۹۰، ۶۷۳، ۶۲۱، ۶۱۰
۶۴۲	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۱۳ مورخ ۱۳۸۳/۳/۹	۴۹۸
۶۴۳	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۱۴ مورخ ۱۳۸۳/۳/۹	۴۹۸، ۳۹۲
۶۴۴	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۱۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۹	۳۹۲
۶۴۵	نظریه تفسیری شماره ۸۳/۳۰/۷۵۴۷ مورخ ۱۳۸۳/۳/۱۶	۲۴۱
۶۴۶	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۷۵۶۵ مورخ ۱۳۸۳/۳/۱۶	۶۲۵
۶۴۷	نظریه تفسیری شماره ۸۳/۳۰/۳۹۵۲ مورخ ۱۳۸۳/۵/۲۵	۶۹۱، ۴۹۹، ۲۶۹
۶۴۸	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۸۳۳۳ مورخ ۱۳۸۳/۶/۴	۲۰۶
۶۴۹	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۸۳۹۲ مورخ ۱۳۸۳/۶/۱۲	۴۹۹، ۸۱
۶۵۰	نظریه تفسیری شماره ۸۳/۳۰/۱۶۰ مورخ ۱۳۸۳/۸/۲	۳۹۳
۶۵۱	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۱۵۴ مورخ ۱۳۸۳/۹/۲۶	۶۹۶
۶۵۲	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۲۲۷ مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۲	۴۹۹
۶۵۳	نظریه تفسیری شماره ۸۳/۳۰/۹۳۸۷ مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۲۱	۳۹۳، ۱۹۴
۶۵۴	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۴۰۲ مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۲۳	۷۹۴
۶۵۵	نظریه تفسیری شماره ۸۳/۳۰/۹۴۸۶ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۷	۷۰۷، ۵۶
۶۵۶	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۵۸۸ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۱	۷۹۴
۶۵۷	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۵۸۹ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۱	۳۹۴
۶۵۸	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۵۹۱ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۱	۳۹۴
۶۵۹	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۵۹۳ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۱	۳۹۵
۶۶۰	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۶۷۵ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۸	۷۰۸، ۳۱
۶۶۱	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۵۹۲ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۱	۵۰۰، ۲۷۰
۶۶۲	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۹۹۲۴ مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۱۳	۷۰۸، ۳۱
۶۶۳	نظریه شماره ۸۳/۳۰/۱۰۵۷۲ مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۲۳	۸۱۳، ۱۳۰
۶۶۴	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۱۵۴۱ مورخ ۱۳۸۴/۱/۳۱	۵۴۴، ۱۹۵، ۵۶
۶۶۵	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۱۵۴۶ مورخ ۱۳۸۴/۱/۳۱	۷۰۸
۶۶۶	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۱۷۰۲ مورخ ۱۳۸۴/۲/۱۰	۱۳۱
۶۶۷	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۱۷۴۵ مورخ ۱۳۸۴/۲/۱۴	۷۰۹
۶۶۸	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۱۷۴۸ مورخ ۱۳۸۴/۲/۱۴	۵۰۰
۶۶۹	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۰۰۷ مورخ ۱۳۸۴/۲/۲۲	۵۰۰
		۷۵۹

ردیف	عنوان	صفحه
۶۷۰	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۱۷۲ مورخ ۱۳۸۴/۲/۲۸	۵۰۱
۶۷۱	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۲۴۲ مورخ ۱۳۸۴/۳/۴	۴۳۶
۶۷۲	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۴۰۲ مورخ ۱۳۸۴/۳/۱۹	۷۰۹
۶۷۳	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۴۷۱ مورخ ۱۳۸۴/۳/۲۵	۱۹۵
۶۷۴	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۶۵۹ مورخ ۱۳۸۴/۴/۱۵	۵۰۱، ۳۹۵، ۲۷۰، ۲۴۱
۶۷۵	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۷۳۸ مورخ ۱۳۸۴/۴/۲۷	۶۹۱، ۵۰۲، ۳۹۵
۶۷۶	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۸۰۷ مورخ ۱۳۸۴/۵/۵	۵۰۲، ۳۹۵
۶۷۷	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۸۱۱ مورخ ۱۳۸۴/۵/۵	۵۰۲، ۳۹۶
۶۷۸	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۳۵۹۱ مورخ ۱۳۸۴/۷/۲۷	۳۹۶
۶۷۹	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۳۷۰۰ مورخ ۱۳۸۴/۸/۱۵	۳۹۶
۶۸۰	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۳۷۴۳ مورخ ۱۳۸۴/۸/۱۹	۶۹۲، ۵۰۳، ۲۷۰
۶۸۱	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۳۸۵۶ مورخ ۱۳۸۴/۸/۲۸	۳۹۷
۶۸۲	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۱۷۲ مورخ ۱۳۸۴/۱۰/۵	۳۱۵
۶۸۳	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۳۰۶ مورخ ۱۳۸۴/۱۰/۱۹	۸۰۲، ۷۷۸
۶۸۴	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۵۴۹ مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۱۸	۷۱۰
۶۸۵	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۵۵۶ مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۱۸	۵۷۶، ۵۶
۶۸۶	نظریه شماره ۸۴/۳۰/۱۴۸۴۲ مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۴	۵۰۳، ۱۹۵، ۱۳۱، ۱۰۰، ۵۰، ۴۸، ۳۲
۶۸۷	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۵۱۵۲ مورخ ۱۳۸۵/۲/۱۳	۷۱۰، ۵۷
۶۸۸	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۵۵۱۶ مورخ ۱۳۸۵/۳/۳	۵۷
۶۸۹	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۵۶۷۲ مورخ ۱۳۸۵/۳/۱۱	۵۰۳، ۳۹۷، ۲۷۱، ۱۹۶
۶۹۰	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۵۶۷۳ مورخ ۱۳۸۵/۳/۱۱	۶۲۲
۶۹۱	نظریه تفسیری شماره ۸۵/۳۰/۱۵۸۸۱ مورخ ۱۳۸۵/۴/۱	۴۲۶
۶۹۲	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۶۲۳۴ مورخ ۱۳۸۵/۴/۲۵	۷۷۱، ۷۴۸، ۶۲۲، ۵۰۳
۶۹۳	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۷۶۴۸ مورخ ۱۳۸۵/۶/۱۹	۳۱۵
۶۹۴	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۲۲۸ مورخ ۱۳۸۵/۸/۱۳	۲۷۱
۶۹۵	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۴۰۲ مورخ ۱۳۸۵/۸/۲۴	۵۷
۶۹۶	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۵۷۵ مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۴	۵۰۴، ۳۹۸، ۳۲۱
۶۹۷	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۵۸۵ مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۵	۳۲۲
۶۹۸	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۵۸۸ مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۵	۳۲۱
۶۹۹	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۶۸۳ مورخ ۱۳۸۵/۹/۲۳	۵۸
۷۰۰	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۶۸۶ مورخ ۱۳۸۵/۹/۲۳	۷۱۱
۷۰۱	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۷۸۱ مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۵	۷۳، ۳۲
۷۰۲	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۸۸۰۸ مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۷	۲۷۱، ۲۴۲
۷۰۳	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۲۱۶ مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۳۰	۶۲۳
۷۰۴	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۳۷۳ مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۸	۶۲۹، ۳۹۰
۷۰۵	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۳۷۷ مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۸	۷۴۸، ۵۷۶، ۵۰۴، ۲۴۲
۷۰۶	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۳۷۸ مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۸	۲۷۲، ۲۴۲
۷۰۷	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳	۶۱۲، ۵۹۱، ۵۳۷، ۵۰۵، ۴۰۲، ۲۷۲، ۲۴۳، ۹۵، ۴۰، ۳۳
۷۰۸	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۹۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۷	۸۱۱، ۸۰۳، ۷۶۰، ۶۴۹، ۶۲۸، ۶۲۳
		۵۶۴، ۳۳

ردیف	عنوان	صفحه
۷۰۹	نظریه شماره ۸۵/۳۰/۲۰۸۴۴ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۲۳	۷۷۶، ۵۴۴، ۵۰۶، ۱۹۶، ۱۶۲، ۱۰۰
۷۱۰	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۰۷۹ مورخ ۱۳۸۶/۲/۱۳	۵۰۶، ۲۷۳
۷۱۱	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۰۸۰ مورخ ۱۳۸۶/۲/۱۳	۴۰۵، ۲۷۴، ۲۴۴، ۶۰
۷۱۲	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۶۷۱ مورخ ۱۳۸۶/۲/۲۶	۶۹۲، ۵۰۶، ۲۷۴
۷۱۳	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۲۶۳ مورخ ۱۳۸۶/۳/۵	۴۰۷
۷۱۴	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۳۱۸۸۳ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۳	۴۰۷
۷۱۵	نظریه تفسیری شماره ۸۶/۳۰/۲۱۹۳۴ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۹	۵۶۵، ۵۴۵، ۵۳۸، ۳۸
۷۱۶	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۱۹۷۰ مورخ ۱۳۸۶/۴/۲۵	۸۰۵، ۷۲۲
۷۱۷	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۱۸۲ مورخ ۱۳۸۶/۵/۱۷	۴۲۷
۷۱۸	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۳۰۴ مورخ ۱۳۸۶/۵/۳۱	۴۲۷
۷۱۹	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۳۳۶ مورخ ۱۳۸۶/۶/۳	۴۰۸
۷۲۰	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۴۳۳ مورخ ۱۳۸۶/۶/۱۲	۴۳۷
۷۲۱	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۴۳۸ مورخ ۱۳۸۶/۶/۱۲	۴۳۹
۷۲۲	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۵۵۴ مورخ ۱۳۸۶/۶/۲۲	۵۹
۷۲۳	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۲۵۷۳ مورخ ۱۳۸۶/۶/۲۲	۶۹۲
۷۲۴	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۰۹۸ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶	۱۶۳
۷۲۵	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۱۰۰ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶	۴۰۸، ۵۸
۷۲۶	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۱۰۷ مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶	۷۴۸، ۶۹۲، ۶۱۳، ۵۰۶، ۴۰۹، ۳۲۲، ۲۷۴، ۱۹۷، ۱۳۲
۷۲۷	نظریه تکمیلی شماره ۸۶/۳۰/۲۳۲۱۱ مورخ ۱۳۸۶/۸/۲۹	۵۰۷
۷۲۸	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۳۳۸۴ مورخ ۱۳۸۶/۸/۳۰	۷۴۹، ۲۷۷
۷۲۹	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۴۵۳ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲	۵۰۷، ۴۰۹، ۱۹۷، ۵۹
۷۳۰	نظریه تفسیری شماره ۸۶/۳۰/۲۴۴۹۸ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۴	۶۶۸
۷۳۱	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۷۴۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۰	۴۱۰
۷۳۲	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۷۸۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۳	۵۰۸
۷۳۳	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۸۲۰ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۵	۴۱۱، ۱۶۳
۷۳۴	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۸۷۴ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۶	۶۹۳، ۵۰۸، ۴۱۱
۷۳۵	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۸۹۸ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۹	۳۱۶
۷۳۶	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۴۹۲۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۱	۶۹۳، ۵۰۹، ۴۱۲، ۳۲۳، ۲۷۷
۷۳۷	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۰۴۲ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۸	۴۱۲
۷۳۸	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۰۵۰ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۸	۵۹۱، ۵۶۵
۷۳۹	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۰۵۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۸	۶۹۳، ۶۵۱، ۵۰۹، ۲۷۸، ۱۶۳
۷۴۰	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۰۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۴	۸۰۶، ۷۸۵، ۷۷۱، ۷۶۰، ۷۴۹، ۴۱۳، ۲۸۷، ۲۸۰، ۲۵۴، ۲۴۴
۷۴۱	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۴۳ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۳۰	۶۱۳
۷۴۲	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۵۴ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۱	۱۹۷، ۶۰
۷۴۳	نظریه شماره ۸۶/۳۰/۲۵۴۴۱ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۵	۶۵۱، ۵۰۹، ۴۱۳، ۲۸۰، ۲۴۴، ۶۰
۷۴۴	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۵۶۶۹ مورخ ۱۳۸۷/۲/۷	۶۱۳، ۵۷۷
۷۴۵	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۵۶۷۳ مورخ ۱۳۸۷/۲/۷	۷۱۷، ۵۳۸
۷۴۶	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۵۸۲۵ مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۱	۸۰۶، ۷۵۰، ۶۱۳، ۵۳۸، ۲۴۵
۷۴۷	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵	۸۰۶، ۷۹۳، ۵۱۰، ۴۱۴، ۲۸۰، ۵۰
۷۴۸	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۳ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵	۶۱

ردیف	عنوان	صفحه
۷۴۹	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۴ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵	۵۱۱
۷۵۰	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۵ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵	۲۸۱
۷۵۱	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۴۱ مورخ ۱۳۸۷/۳/۱۳	۷۵۰، ۲۸۲
۷۵۲	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۴۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۱۳	۵۱۱، ۴۱۴، ۲۸۲، ۳۴
۷۵۳	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۷۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۰	۷۸۲، ۷۷۲، ۷۶۵، ۷۶۰، ۷۵۰
۷۵۴	نظریه تکمیلی شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۹۶ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲	۲۴۶
۷۵۵	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۸۸ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲	۷۵۰، ۷۲۲، ۶۱۴، ۵۱۱، ۴۳۹، ۴۱۵، ۲۴۵
۷۵۶	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۹۵ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲	۷۷۲، ۷۵۰، ۶۹۴، ۵۱۲، ۴۱۶
۷۵۷	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۷۲۹۶ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۲	۷۶۰
۷۵۸	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۷۱۰ مورخ ۱۳۸۷/۷/۱۷	۱۹۸
۷۵۹	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۱۳۸۷/۸/۹	۵۱۳، ۴۳۱، ۴۱۶، ۳۲۳، ۳۰۶، ۳۰۴، ۲۹۳، ۲۴۶، ۱۶۴
۷۶۰	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۰۴۵ مورخ ۱۳۸۷/۸/۱۵	۷۵۱، ۶۶۷، ۶۱۴، ۵۴۰، ۵۳۲، ۵۲۷
۷۶۱	نظریه تفسیری شماره ۸۷/۳۰/۲۹۱۷۳ مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲	۶۱
۷۶۲	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۲۰۷ مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۵	۷۲۰
۷۶۳	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۲۴۴ مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۷	۴۳۹
۷۶۴	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۳۱۸ مورخ ۱۳۸۷/۹/۲	۲۴۷
۷۶۵	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۳۹۶ مورخ ۱۳۸۷/۹/۷	۷۵۲
۷۶۶	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۴۲ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۱	۵۱۳
۷۶۷	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۴۳ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۱	۴۴۸
۷۶۸	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۴۴ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۱	۴۵۰
۷۶۹	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۴۹ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۱	۴۴۷
۷۷۰	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۵۰ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۱	۴۴۸
۷۷۱	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۵۶ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۱	۴۴۹
۷۷۲	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۵۷ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۱	۴۴۹
۷۷۳	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۶۰ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۱	۴۴۹
۷۷۴	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۶۱ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۱	۴۴۹
۷۷۵	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۶۲ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۱	۴۴۸
۷۷۶	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۶۳ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۱	۴۴۹
۷۷۷	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۶۵ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۱	۴۵۰
۷۷۸	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۴۶۶ مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۱	۴۵۰
۷۷۹	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۵۷۳ مورخ ۱۳۸۷/۹/۲۳	۱۶۴
۷۸۰	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۲۹۷۳۵ مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۷	۷۱۱
۷۸۱	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۰۲۵۶ مورخ ۱۳۸۷/۱۱/۱۰	۵۱۴
۷۸۲	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۰۲۵۹ مورخ ۱۳۸۷/۱۱/۱۰	۴۱۷
۷۸۳	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۰۸۸۱ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۴	۶۱۴، ۴۱۷
۷۸۴	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۵۹۴ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۱۷	۴۳۹
۷۸۵	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۵۹۵ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۱۷	۵۸۱
۷۸۶	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۵۹۶ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۱۷	۵۷۸، ۴۱۷، ۲۸۳
۷۸۷	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۰۸ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۲	۴۱۷

ردیف	عنوان	صفحه
۷۸۸	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۴۳ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۵	۴۲۲، ۳۲۴، ۲۸۳، ۲۴۷، ۱۹۸، ۱۶۴
۷۸۹	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۷۷ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۶	۷۷۶، ۷۶۶، ۷۵۲، ۵۱۴، ۹۵، ۶۲
۷۹۰	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۸۰۰ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۷	۵۱۴
۷۹۱	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۸۰۱ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۷	۴۱۸
۷۹۲	نظریه شماره ۸۷/۳۰/۳۱۸۰۲ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۷	۴۱۸
۷۹۳	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۰۸۱ مورخ ۱۳۸۸/۱/۲۶	۴۴۰
۷۹۴	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۲۴۱ مورخ ۱۳۸۸/۲/۶	۵۱۵
۷۹۵	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۲۴۲ مورخ ۱۳۸۸/۲/۶	۲۴۷
۷۹۶	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۲۵۲ مورخ ۱۳۸۸/۲/۶	۵۱۵، ۴۱۹
۷۹۷	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۳۴۱ مورخ ۱۳۸۸/۲/۱۰	۵۱۶
۷۹۸	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۳۹۹ مورخ ۱۳۸۸/۲/۱۴	۷۷۲، ۷۶۶، ۲۸۸
۷۹۹	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۴۰۰ مورخ ۱۳۸۸/۲/۱۴	۷۱۱، ۶۷، ۱
۸۰۰	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۴۴۲ مورخ ۱۳۸۸/۲/۱۹	۸۰۷، ۷۷۳، ۵۱۶، ۲۵۰
۸۰۱	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۶۶۲ مورخ ۱۳۸۸/۳/۲	۷۶۰، ۷۵۲، ۶۲۴، ۵۷۸، ۲۸۴، ۲۵۰
۸۰۲	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۶۶۳ مورخ ۱۳۸۸/۳/۲	۶۲۳
۸۰۳	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۸۵۰ مورخ ۱۳۸۸/۳/۱۳	۱۳۹، ۱۰۵
۸۰۴	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۸۵۲ مورخ ۱۳۸۸/۳/۱۳	۵۱۷، ۳۲۴
۸۰۵	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۲۸۵۳ مورخ ۱۳۸۸/۳/۱۳	۶۹۴، ۵۱۷، ۴۲۰، ۲۴۸
۸۰۶	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۳۰۰۰ مورخ ۱۳۸۸/۳/۲۳	۶۹۴، ۲۸۴، ۱۰۶
۸۰۷	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۳۰۷۳ مورخ ۱۳۸۸/۳/۲۷	۶۲۴
۸۰۸	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۳۶۳۵ مورخ ۱۳۸۸/۴/۱۷	۴۲۰
۸۰۹	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۵۵۰۹ مورخ ۱۳۸۸/۶/۱۱	۴۲۱
۸۱۰	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۱۳۲ مورخ ۱۳۸۸/۷/۱۵	۴۲۱
۸۱۱	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۲۶۱ مورخ ۱۳۸۸/۷/۲۹	۳۲۳
۸۱۲	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۳۷۵ مورخ ۱۳۸۸/۸/۱۱	۷۹۸، ۵۱۸، ۴۲۲، ۱۹۹، ۳۴
۸۱۳	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۶۸۲ مورخ ۱۳۸۸/۹/۱۱	۴۲۳
۸۱۴	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۷۴۵ مورخ ۱۳۸۸/۹/۱۸	۴۲۳
۸۱۵	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۶۸۲۹ مورخ ۱۳۸۸/۹/۲۵	۴۲۴
۸۱۶	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۰۷۹ مورخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۳	۶۲
۸۱۷	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۱۳۵ مورخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۹	۷۵۲، ۴۲۴، ۱۰۱، ۳۵
۸۱۸	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۱۵۷ مورخ ۱۳۸۸/۱۰/۳۰	۷۶۷
۸۱۹	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۵۷۴ مورخ ۱۳۸۸/۱۲/۱۲	۲۵۰
۸۲۰	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۵۷۵ مورخ ۱۳۸۸/۱۲/۱۲	۴۲۵
۸۲۱	نظریه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۷۵۸ مورخ ۱۳۸۸/۱۲/۲۶	۶۱۵، ۵۱۸، ۳۲۵، ۲۹۴، ۲۵۴، ۲۴۹
۸۲۲	نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۱۹۹ مورخ ۱۳۸۹/۲/۱۵	۵۵۱، ۵۴۸، ۵۴۷، ۵۴۶، ۵۴۱، ۵۳۹، ۵۳۸، ۲۹۴
۸۲۳	نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۸۶۲۷ مورخ ۱۳۸۹/۳/۱۹	۸۱۳، ۵۱۸، ۴۲۵، ۲۸۴، ۱۴۰، ۶۳
۸۲۴	نظریه شماره ۸۹/۳۰/۳۹۴۳۹ مورخ ۱۳۸۹/۶/۳	۳۲۵
۸۲۵	نظریه شماره ۸۹/۳۰/۴۱۲۳۰ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۲۸	۵۱۹
۸۲۶	نظریه شماره ۸۹/۳۰/۴۱۴۸۱ مورخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۰	۵۲۰

نمایه ها

T

آثار غیرقابل نمایش ۴۵۸

آثار ملی و فرهنگی ۴۵۸

آراء ۷، ۲۸، ۴۰، ۴۲، ۴۵، ۷۱، ۹۲، ۱۱۰، ۱۸۲، ۲۱۰، ۲۵۵، ۲۵۸، ۲۶۰، ۳۱۸، ۳۱۹، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۹۴، ۵۴۰، ۵۵۲، ۵۶۵، ۵۷۰، ۵۹۰، ۵۹۲، ۵۹۷، ۶۳۴، ۷۱۴، ۷۲۱، ۷۳۹، ۷۴۹، ۷۵۱، ۷۵۵، ۷۸۴، ۷۹۲، ۸۰۷، ۸۱۵

آزاده ۳۴۵، ۳۵۹، ۳۷۲، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۲

آزادی بیان ۱۳۴، ۶۰۴، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱

آزادی مشروط ۶۰۱، ۶۰۲

آستان قدس رضوی ۹۴، ۱۳۱، ۲۲۰، ۶۴۸

آگهی های بازرگانی ۳۷۶، ۸۱۰

آلودگی هوا ۴۸۱

آمادگی رزمی ۷۳۲

آموزش پزشکی ۶، ۱۳، ۱۵، ۲۸، ۴۵، ۸۴، ۸۶، ۹۳، ۱۴۶، ۱۵۳، ۱۶۳، ۱۶۷، ۳۲۷، ۳۳۶، ۴۶۴

آموزش ضمن خدمت ۳۲۹

آموزش و پرورش ۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۹۲، ۱۰۹، ۱۳۶، ۱۴۷، ۱۷۸، ۲۱۵، ۲۱۹، ۲۲۵، ۲۵۳، ۳۰۶، ۳۱۸، ۳۲۹، ۳۳۶، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۵۴، ۳۵۶، ۳۹۶، ۴۲۱، ۴۶۶، ۴۷۸، ۵۱۰، ۶۹۶، ۷۱۷، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۳، ۷۷۳، ۷۸۳، ۷۸۶، ۷۹۴، ۸۰۱، ۸۰۴

آیین دادرسی ۳۶، ۶۷، ۶۸، ۹۰، ۹۰، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۱۰۰، ۲۱۱، ۲۸۸، ۳۱۱، ۳۸۰، ۴۶۳

آیین نامه ۱، ۱۵۴، ۲۱۳، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۶۹، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۸، ۲۹۴، ۳۰۷، ۳۱۳، ۳۲۳، ۴۶۲، ۴۷۸، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۲۰، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۵۲، ۶۵۵، ۶۵۵، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷

آیین نامه اجرایی ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۵، ۶۹۶، ۷۰۸، ۷۱۲، ۷۱۵، ۷۳۹، ۷۵۲، ۷۵۹، ۷۶۲

آیین نامه اجرائی ۱۰۰، ۱۹۶، ۶۷۵، ۶۷۹، ۶۸۳، ۶۸۸

آیین نامه استخدامی	۳۳۲
آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی	۳۶، ۹۰، ۱۵۸، ۱۶۴، ۲۰۵، ۲۱۳، ۲۱۶، ۲۳۶،
.....	۲۴۶، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۲۱، ۳۲۳، ۶۱۵، ۶۲۰، ۶۶۷، ۶۶۸،
.....	۶۸۶، ۷۱۵، ۷۳۹، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۶۲
آیین نامه عمومی	۷۰۸
آیین نامه مجمع تشخیص مصلحت نظام	۶۲۰
آیین نامه معاملات دولتی	۷۹۴، ۸۰۱
آیین نامه معاملات شهرداری	۱، ۶۷، ۷۱۲
آیین نامه های دولت	۶۴۵، ۶۷۵، ۶۷۹
آیین نامه های مالی محاسباتی و معاملاتی	۱۵۴

الف

ابراز وفاداری به قانون اساسی	۱۳، ۲۹۷
ابطال انتخابات	۵۴۳، ۵۵۴، ۵۶۱
ابطال سند	۹۴، ۱۳۹، ۶۷۵، ۷۴۱، ۷۴۳، ۷۶۹، ۷۹۴
ابلاغ	۳۰، ۹۰، ۲۵۱، ۴۶۱، ۴۶۳، ۴۷۸، ۶۱۱، ۶۱۴، ۶۴۱، ۶۵۵، ۶۷۵، ۷۸۸
ابهام قانون	۳۱۵، ۳۱۶
اتباع ایرانی	۱۴
اتباع خارجی	۱۰۵، ۱۴۰، ۱۷۴، ۱۸۰، ۳۳۲، ۴۱۵، ۶۶۵، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۳، ۷۰۵، ۷۰۷، ۷۱۱
اتحادیه بین المللی مخابرات	۵۴، ۵۵، ۲۳۳، ۲۴۳، ۷۱۲
اتحادیه پستی جهانی (UPU)	۵۶، ۶۱، ۷۰۸
اتحادیه صنفی	۸۳، ۱۱۷، ۴۷۰، ۴۹۳
اتهام نماینده	۵۲۱
اجازه	۵۵، ۵۸، ۶۱
اجرای حکم	۱۶۱، ۲۱۱، ۳۹۷، ۴۷۳، ۶۰۲
اجرای قانون	۷۰، ۹۲، ۲۱۱، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۷۷، ۳۰۹، ۳۳۴، ۳۸۵، ۵۴۴، ۵۵۰، ۵۵۳
.....	۶۲۱، ۶۲۸، ۶۹۷، ۷۴۰، ۷۴۳
اجرای کنوانسیون	۶۰۲، ۷۰۱
اجرای موقت	۶۴۳
اجمال قانون	۷۸۸

احاله.....	۷۷۹، ۷۱۵
احتکار.....	۴۶۵
احزاب.....	۶۳۱، ۲۹۸، ۲۹۷، ۲۳۰، ۶۲، ۳۷، ۲۶
احضار.....	۷۹۹، ۷۴۷، ۵۲۱، ۳۰۶، ۱۹، ۱۷، ۹
احکام.....	۱۳، ۱۴، ۱۸، ۴۸، ۵۸، ۶۱، ۸۰، ۹۷، ۱۳۶، ۱۸۱، ۱۸۷، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۴۷، ۲۵۶، ۲۶۸، ۲۸۳، ۳۹۷، ۴۰۳، ۴۰۵، ۴۱۵، ۴۴۷، ۴۶۳، ۴۷۳، ۴۷۵، ۴۸۰، ۵۱۰، ۵۱۶
.....	۷۸۰، ۷۶۱، ۷۴۲، ۶۵۰، ۶۲۳، ۶۱۳، ۵۹۶، ۵۴۴
احکام اسلام.....	۵۳۷، ۲۶
احکام ثانویه.....	۶
احکام دادگاه‌ها.....	۷۸۷
احکام کیفری.....	۱۳
احیاء قوانین.....	۱۳۸
احیاء و واگذاری اراضی مزروعی.....	۳۲۶، ۶، ۲
اختلاف تجاری.....	۷۰۶
اختلاف مالی.....	۷۰۴
اختلال در امر قضاء.....	۷۴۴
اختیارات اجرایی.....	۸۱۱، ۶۹۸، ۲۷۵، ۲۷۱
اختیارات قاضی.....	۷۴۷، ۱۹
اختیارات قانونی.....	۲۴۳، ۲۳۳، ۲۱۱
اخذ رأی.....	۱۶
اخذ مالیات.....	۲۲۲، ۱۴۶
اخراج.....	۵۱۲، ۴۰۳، ۲۹۳
اخطار.....	۸۰۷، ۶۲۹، ۵۵۰، ۵۲۱، ۹
اخلاق.....	۷۴۱، ۳۳
اخلال در اقتصاد.....	۳
اخلال در امر انتخابات.....	۵۷۱
اخلال در امر نظارت.....	۵۶۳
اخلال در امور بنیادی.....	۸۱۰
اخلال در وظایف صدا و سیما.....	۸۱۱

اداره امور شرکت‌های بیمه	۴۶۸
اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران	۸۱۱
اداره کل قوانین مجلس	۵۵۵، ۲۹۳
اداره مناطق آزاد تجاری، صنعتی	۶۲۴
ادغام نهادها	۲۳۸
ادیان رسمی کشور	۴۷
اذن حاکم شرع	۷۴۰، ۴۶۴
اذن فرماندهی کل قوا	۶۱۳، ۶۱۰، ۶۰۹
اذن مقام معظم رهبری	۷۳۵، ۶۱۵، ۲۵۰، ۲۴۸، ۲۴۰، ۲۳۸، ۲۲۸
ارائه طریق	۳۲۶
اراضی ملی	۳۶۸، ۱۷۰، ۱۲۴
اراضی منابع طبیعی	۳۹۵
اراضی موقوفه	۷۶۹، ۷۴۸، ۷۴۳، ۷۴۱، ۹۴
ارتداد	۶۳۱، ۲۶
ارتش	۷، ۱۲، ۷۱، ۷۲، ۱۴۳، ۱۶۹، ۲۵۶، ۲۷۹، ۳۰۸، ۳۵۵، ۳۶۶، ۳۹۲، ۵۵۹، ۵۹۶
.....	۷۹۷، ۷۷۰، ۷۴۱، ۷۴۰، ۷۲۲، ۵۹۸
ارجاع به داوری	۷۱۴، ۷۱۳، ۶۹۸
ارقام بودجه	۱۶۵، ۱۴۹
اساسنامه	۷۶۸، ۷۱۸، ۷۱۲، ۶۵۵، ۶۶
اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری	۷۰۶
اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی	۷۳۳، ۲۵۷
اساسنامه کمیته انقلاب اسلامی ایران	۵۹۹
استاندار	۲۱، ۹۴، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۷۳، ۲۲۲، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۸، ۲۵۲، ۲۵۶، ۲۶۱، ۲۶۴
.....	۲۸۳، ۳۴۴، ۴۱۷، ۴۷۲، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۸، ۵۸۸، ۵۹۱، ۶۵۰، ۶۸۹
.....	۷۴۶، ۷۴۴، ۷۲۲
استانی شدن حوزه‌های انتخابیه	۳۸۴، ۲۸۹، ۴۰، ۲۷
استخدام	۸۰۵، ۸۰۲، ۹
استخدام قضات	۷۵۵، ۷۴۰
استرداد	۷۶۲، ۷۲۲، ۶۲۵، ۵۰۳، ۱۶۲، ۱۳۸

- استصوابی بودن نظارت ۵۶۱، ۵۵۷
- استعفاء ۷۱۹، ۶۰۰، ۲۲۲، ۱۵
- استعمال دخانیات ۳۵۷، ۳۵۶، ۳۴۰، ۳۳۹
- استفاده اجباری از کمر بند و کلاه ایمنی ۴۷۴، ۹۸
- استفاده نامشروع ۲۴
- استفساریه ۹۴، ۱۰۵، ۱۲۵، ۱۳۹، ۲۰۷، ۲۳۷، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۲۲، ۳۲۳، ۴۱۰
- ۷۸۳، ۷۵۷، ۷۴۸، ۶۹۷، ۶۶۹، ۶۵۶، ۶۵۵، ۶۲۴، ۵۶۶، ۴۲۶، ۴۲۴
- استقراض ۶۴۶، ۴۴۶، ۴۳۱
- استقلال اقتصادی ۱۰۹، ۳۲، ۳۱، ۶
- استقلال قوا ۲۴۲، ۲۱۸، ۲۱۰
- استقلال قوه قضاییه ۷۴۳، ۷۳۹، ۷۱۵، ۲۳۱، ۲۱۱
- استنکاف رئیس جمهور از امضاء ۲۵۱
- استوار نامه سفیران ۶۵۸، ۵۲۶
- استواری روابط خانوادگی ۲۸۳، ۴۴
- استیضاح ۶۶۸، ۵۳۱، ۲۳۲
- اسراف ۲۶۱، ۱۱۱، ۱۰۹، ۱۶
- اسناد ۸۰۷، ۷۹۶، ۷۹۳، ۷۷۷، ۴۱، ۴
- اسناد عادی ۷۹۳، ۷۹۲
- اسناد مالکیت ۴۲۰، ۳۳۸، ۱۷۸
- اشاعه فحشاء ۴۵۸، ۳۴
- اشخاص حقیقی ۸۰۴، ۴۵۵، ۴۵۴، ۱۱
- اشخاص حقیقی و حقوقی ۸۰۴، ۸۰۲، ۱۱
- اشخاص خصوصی ۲۶۱، ۱۲۰
- اصل صحت ۲۹۷
- اصلاح اساسنامه ۵۰۲، ۲۳۹
- اصلاح ذات‌البین ۵۶۷
- اصول سیاست فرهنگی ۲۲۵
- اضرار ۱۱۴، ۳۷، ۳
- اطلاعات شخصی ۳۴

۵۰۵.....	اظهارات خلاف واقع.....
۷۵۲، ۶۸۹، ۴۶۰، ۵۸، ۴.....	اظهار نظر.....
۳۰۶.....	اظهار نظر رسمی.....
۵۴۶.....	اظهار نظر نهایی.....
۲۱۰، ۱۸۹، ۱۸۷، ۱۸۶، ۱۸۲، ۱۸۱، ۱۷۵، ۱۷۲، ۱۶۸، ۱۶۷، ۱۵۴.....	اعتبار مصوب.....
۷۷۷، ۱۶۸، ۲۵، ۱۵.....	اعتبارات.....
۵۴۰، ۲۹۳.....	اعتبارنامه.....
۵۴۰، ۲۹۳.....	اعتبارنامه نمایندگان.....
۸۰۴، ۸۰۱، ۹۴، ۹۳.....	اعتراض.....
۳۰.....	اعتقاد به اسلام.....
۶۰۰، ۳۱۲.....	اعداد.....
۶۵۰، ۱۲۳.....	اعمال حاکمیت.....
۵۹۸، ۵۰۰، ۴۷۵، ۱۲۳.....	اعمال نظارت.....
۵۲۱، ۳۸۲، ۳۷، ۲۳.....	افترا.....
۱۹.....	افراد ناصالح.....
۳۴.....	افشای غیرقانونی.....
۵۰۷، ۴۴۰.....	اقاله.....
۶۲۵، ۱۴۲.....	اقامه دعوی.....
۲۹۲، ۲۹۱، ۲۶.....	اقلیت‌های دینی.....
۷۹۱، ۷۶۶، ۶۳۰، ۳۰، ۲۶.....	التزام عملی.....
۷۴۶، ۵۸، ۳۹.....	الزام.....
۳۱۹.....	الزام به تهیه لایحه.....
۳۹.....	الزام دادگاه.....
۴۲۵، ۴۱۴، ۳۹۰، ۱۶۴.....	الزام دولت.....
۳۳۰.....	الزام دولت به تقدیم لایحه.....
۵۲۷.....	الزام رئیس‌جمهور به حضور در مجلس.....
۵۴۹، ۵۴۳.....	الزام شورای نگهبان.....
۷۸۹.....	الزام قاضی.....
۱۴۷، ۸۶.....	الزام مردم.....

الگوی ساخت	۶۸۴
اماکن عمومی	۴۹۳، ۴۷۵، ۹۳
امتیاز	۷۰۵، ۴۵۲، ۱۸، ۳
امتیاز سرقفلی	۳۶۸
امر قضایی	۷۴۱
امر مالی	۷۰۰
امضاء رئیس‌جمهور	۲۴۴
امنیت	۸۱۴، ۱۸، ۵
امنیت داخلی	۳۷
امنیت سیاسی کشور	۳۷
اموال بیت‌المال	۱۳۶، ۸۷
اموال دولتی	۷۵۸، ۷۱۳
اموال عمومی	۷۵۸، ۷۱۳
اموال متواریان و مقیمین خارج از کشور	۷۱
اموال مجهول‌المالک	۷۵۱، ۱۳۵
امور اجرایی	۶۶۵، ۲۳۹، ۴۰
امور اداری و استخدامی	۶۸۴، ۲۱۵، ۱۱
امور امنیتی	۸۱۴، ۶۱۰، ۶۰۲، ۵۶۸
امور تصدی	۴۹۶
امور تقنینی	۵۱۶، ۱۰۰
امور ثبتی	۳۳
امور حاکمیتی	۴۹۸، ۴۹۶، ۲۷۰، ۳۳
امور خلافی	۷۷۳
امور خیریه	۵۶۷، ۴۸۸، ۲۲۱
امور سمعی و بصری	۴۰۷
امور غیررزمی	۷۲۸
انتخاب دهیار	۵۷۶
انتخاب رئیس‌جمهور	۶۴۶، ۶۳۵، ۹۷
انتخابات	۵۵۲، ۵۴۳، ۵۴۲، ۴۸۶، ۳۸۴، ۳۸۳، ۲۹۷، ۲۹۱، ۲۹۰، ۲۸۹، ۱۱۷، ۷۶
	۵۶۵، ۵۵۴، ۵۵۳، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۶۱، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۵

انتخابات شوراهای اسلامی.....	۲۱۵، ۲۴۲، ۳۱۵، ۵۰۴، ۵۶۹
انتخابات مجلس شورای اسلامی.....	۱۳، ۱۵، ۲۶، ۳۲، ۳۳، ۴۹، ۵۲، ۵۳، ۷۲، ۷۳، ۷۶،
.....	۲۱۸، ۲۳۰، ۲۳۵، ۲۵۳، ۲۶۶، ۲۹۱، ۲۹۳، ۲۹۶، ۳۰۰، ۳۰۲، ۳۱۶، ۳۱۷،
.....	۳۵۲، ۳۷۱، ۳۷۷، ۵۴۲، ۵۴۷، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۷، ۵۹۹
انتشار اطلاعات.....	۳۷
انتشار قانون.....	۲۵۱
انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات.....	۳۴، ۲۸۲، ۴۱۴، ۵۱۱
انتقال آراء.....	۵۶۵، ۵۹۲
انتقال اموال.....	۱۴۳، ۲۳۸، ۴۱۵، ۴۵۸
انجام وظیفه.....	۱۷، ۲۱، ۲۵۹، ۲۷۳، ۳۵۲، ۳۷۸، ۳۹۸، ۴۰۵، ۴۲۵، ۵۹۹، ۶۵۱، ۷۱۶،
.....	۷۲۸، ۷۲۱
انجمن‌های سیاسی و صنفی.....	۳۷، ۶۲، ۸۰، ۷۶۴
انحراف.....	۲۸۲، ۵۸۸، ۶۹۲
انحصار.....	۳، ۲۱، ۵۰۷، ۵۶۸
انحلال.....	۲۵، ۳۱۸، ۶۴۷
انحلال دستگاه‌های اجرایی کشور.....	۲۶۸، ۳۱۵، ۳۱۶
انحلال شوراها.....	۵۶۸، ۵۸۸
انفصال.....	۲۹، ۲۹۳، ۵۹۲، ۷۴۲، ۷۸۴
انفصال دائم از خدمات دولتی.....	۲۳۲، ۳۱۰، ۴۶۶، ۵۵۰، ۵۹۲، ۶۰۰، ۷۴۲، ۷۴۷
انقلاب اسلامی.....	۱، ۸، ۶۱۲، ۶۱۳، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۵۶، ۷۸۸، ۷۹۷
انگیزه سیاسی.....	۳۶
اوراق قرضه.....	۱۱۶
اوراق مشارکت.....	۱۸۱، ۲۶۸، ۴۸۵
اولویت استخدام افراد بومی.....	۷۰، ۷۳، ۶۰۳
اهداف جمهوری اسلامی ایران.....	۴۶۶، ۸۱۵
اهداف کلان.....	۱۱۸، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۶۶، ۴۸۸، ۴۸۹، ۶۰۸
اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش.....	۳۱۸، ۴۶۶
اهداف و وظایف وزارت امور خارجه.....	۴۴۴
اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.....	۲۲۴، ۲۵۳، ۶۰۶

اهل فن.....	۳۱۳
ایادی متعاقبه.....	۱۴۲
ایثارگر.....	۵۰۴، ۱۷۹، ۱۱۹
ایجاد شهرهای جدید.....	۳۷۶
ایراد خسارت.....	۹

ب

بار مالی.....	۱۰، ۳۲۸، ۳۳۳، ۳۴۱، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵
.....	۳۵۶، ۳۵۸، ۳۶۰، ۳۶۲، ۳۶۹، ۳۸۸، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۴۰۰، ۴۰۱
.....	۴۰۲، ۴۰۵، ۴۰۷، ۴۰۹، ۴۱۲، ۴۱۵، ۴۱۷، ۴۲۱، ۴۲۶
بازار اوراق بهادار.....	۲۷۰، ۲۷۱، ۵۰۳، ۶۹۳
بازار غیرمتشکل پولی.....	۴۹۵، ۴۹۸، ۴۹۹، ۶۹۱
بازارچه مرزی.....	۲۴۱
بازخرید.....	۴۰۳، ۵۱۲
بازرس.....	۷۹، ۲۸۷، ۴۲۷، ۴۲۹، ۴۷۱، ۵۲۵، ۵۵۴، ۵۵۸، ۶۲۹، ۶۷۳، ۸۰۲، ۸۰۵، ۸۰۷
بازگشت ساعت کار بانک‌ها به وضع سابق.....	۲۴۲، ۲۷۱
بازنشستگی.....	۹، ۸۵، ۱۳۱، ۱۴۹، ۱۶۲، ۲۲۱، ۲۷۲، ۳۲۲، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۴، ۳۴۱، ۳۴۶
.....	۳۴۷، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۶۲، ۳۶۴، ۳۷۱، ۳۷۴، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳
.....	۴۱۰، ۴۲۲، ۶۲۴، ۶۴۸، ۶۵۱، ۷۵۵
بازنگری قانون اساسی.....	۲۸۵، ۳۲۸، ۳۳۴، ۴۰۳، ۶۰۴، ۶۶۹، ۷۷۸، ۸۱۵
بازنگری مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی.....	۲۲۶، ۲۲۸
باشگاه ورزشی.....	۱۳۸
بانک تعاون.....	۱۲۲
بانک مرکزی.....	۳۰، ۴۳، ۵۹، ۶۷، ۹۳، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۴۳، ۱۵۰، ۱۵۷
.....	۱۷۰، ۱۷۳، ۱۷۶، ۱۸۸، ۱۹۴، ۱۹۷، ۲۰۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۷، ۲۷۵، ۲۷۶
.....	۲۷۷، ۳۲۲، ۳۵۸، ۳۹۰، ۳۹۳، ۴۵۲، ۴۶۴، ۴۷۱، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۹۵، ۴۹۸، ۵۰۰، ۵۷۶
.....	۶۲۰، ۶۴۶، ۶۷۸، ۶۸۴، ۷۵۸
بانکداری.....	۱۱۵، ۱۱۸، ۱۳۰
بانکداری بین‌المللی.....	۱۱۸
بحران‌های عمومی.....	۳۳

- بخش تعاونی..... ۳۲، ۱۲۰، ۱۱۵، ۱۲۰، ۱۲۵، ۱۳۰، ۱۳۱، ۲۱۷، ۳۱۹، ۳۳۰، ۳۳۲، ۳۶۹
- بخش خصوصی..... ۳۱، ۳۳، ۴۴، ۶۰، ۱۰۵، ۱۱۰، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۹، ۱۲۱، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۳۱، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۸۸، ۱۹۸، ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۳۴، ۲۳۹، ۲۵۷، ۲۶۴، ۳۳۵، ۳۴۴، ۳۷۲
- ۳۸۰، ۴۶۴، ۴۸۲، ۴۸۷، ۴۹۱، ۴۹۶، ۶۱۱، ۶۱۳، ۶۸۴، ۷۰۵
- بخش غیردولتی..... ۸۷، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۳، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۸۴، ۱۸۷، ۱۹۲، ۱۹۶، ۲۷۰، ۳۷۳، ۳۹۹، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۴۷، ۴۵۹
- ۴۸۰، ۴۸۹، ۴۹۰، ۶۱۱، ۶۵۰
- بخشنامه..... ۳۶۳، ۴۹۱، ۶۴۷، ۶۷۵، ۶۷۹، ۷۹۴، ۸۰۲
- برائت متهم..... ۱۳، ۹۸، ۹۹
- برداشت رئیس جمهور از قانون اساسی..... ۵۵۰
- بررسی مجدد..... ۱۳۹، ۲۹۹، ۳۰۰، ۵۶۰، ۷۷۲
- برقراری عوارض..... ۴۸۵، ۶۲۳
- برگزاری انتخابات..... ۲۸، ۱۱۷، ۲۱۲، ۲۹۳، ۲۹۷، ۳۰۱، ۳۸۴، ۵۵۸، ۵۶۳، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۶
- برگزاری مناقصات..... ۲۴۰، ۷۶۰، ۷۶۸
- برنامه چهارم توسعه..... ۸۱، ۱۲۸، ۱۳۲، ۱۶۳، ۱۹۷، ۲۷۳، ۲۷۴، ۳۱۵، ۳۲۲، ۴۰۹، ۴۱۰، ۷۴۹، ۷۶۳، ۶۱۴، ۵۰۷، ۵۰۶، ۴۹۹، ۴۱۲
- ۸۳، ۸۶، ۱۶۹، ۱۷۴، ۱۷۷، ۱۸۱، ۳۳۰، ۳۳۱، ۴۵۵
- برنامه اول توسعه..... ۱۱۷، ۱۵۴، ۱۷۹، ۲۱۴، ۲۶۱، ۳۲۰، ۴۷۲، ۶۴۶، ۶۶۴، ۶۸۳
- برنامه ریزی کلان..... ۶۱۱
- برنامه سوم توسعه..... ۱۲۶، ۱۸۶، ۱۹۴، ۳۱۵، ۳۹۳، ۳۹۴، ۴۱۰، ۴۹۹، ۶۰۳
- برنامه ریزی..... ۶، ۲۲، ۲۵، ۳۰، ۳۱، ۴۴، ۵۵، ۵۶، ۷۰، ۱۱۵، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۲۳۵، ۲۳۴، ۲۳۳، ۲۰۵، ۲۰۱، ۱۹۸، ۱۹۳، ۱۹۲، ۱۸۸، ۱۸۷، ۱۶۱، ۱۴۸، ۱۳۶، ۱۳۵
- ۲۳۹، ۲۴۸، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۳۲۱، ۳۷۶، ۳۸۷، ۳۹۰، ۴۳۲، ۴۴۷، ۴۵۹، ۴۸۰، ۴۸۱
- ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۹، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۷۲، ۵۷۵، ۵۸۰، ۵۸۱
- ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۶۶
- ۶۹۱، ۶۹۲، ۸۱۰
- برنامه ریزی کلان..... ۶۱۱
- بزه ناشی از حرفه..... ۱۹
- بسیج دانش آموزی..... ۳۵۵

- بسیج دانشجویی ۳۷۰
- بنیاد امور بیماری‌های خاص ۳۶۹
- بنیاد امور جنگ زدگان ۷۱۷، ۳۲۶، ۲۵۷
- بنیاد شهید ۱۹۸، ۲۳۸، ۲۴۲، ۲۶۰، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۵۱، ۳۶۳، ۳۹۴، ۴۶۵، ۴۷۴، ۴۸۱، ۴۸۸، ۷۰۳
- بودجه ۱، ۹، ۱۱، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۲۵، ۳۰، ۳۲، ۴۰، ۴۸، ۵۰، ۵۶، ۶۰، ۶۷، ۶۸، ۹۶، ۱۰۰، ۱۰۵، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۳۱، ۱۳۶، ۱۳۹، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۸۰، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۱۰، ۲۱۲، ۲۱۴، ۲۲۰، ۲۲۳، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۹، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۵۲، ۲۵۷، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۵، ۲۸۳، ۳۰۶، ۳۱۴، ۳۱۹، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۱، ۳۳۳، ۳۳۵، ۳۳۸، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۵، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۶۲، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۷، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۷، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۸، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۴۷، ۴۵۰، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۸، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۶، ۴۶۸، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۷، ۵۰۳، ۵۰۶، ۵۰۹، ۵۱۲، ۵۲۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۸، ۵۴۴، ۵۶۸، ۵۷۳، ۵۷۵، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۹۸، ۶۰۴، ۶۱۲، ۶۱۴، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۵، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۶۵، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۷، ۶۹۰، ۶۹۸، ۷۲۰، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۶۶، ۷۷۷، ۷۹۸، ۸۰۹، ۸۱۱، ۸۱۳
- بودجه سالانه کل کشور ۱۷۷، ۱۷۱، ۱۶۵، ۱۶۴، ۱۶۲، ۱۵۴، ۱۴۹
- بودجه شورای نگهبان ۵۴۴
- بودجه عمرانی ۵۸۰
- بودجه عمومی ۱۱، ۶۷، ۱۸۸، ۲۰۵، ۲۲۰، ۲۳۹، ۲۴۵، ۳۲۴، ۳۲۷، ۳۷۳، ۳۹۹، ۴۱۰، ۶۵۲
- بهداشت محیطی ۴۷۶، ۴۷۵
- بهداشت و درمان ۵، ۶، ۲۸، ۷۵، ۸۳، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۷۳، ۲۱۸، ۲۲۱، ۲۲۴، ۲۴۷، ۲۸۳، ۷۲۸، ۶۹۵، ۶۷۳، ۶۶۵، ۴۶۷، ۴۶۵، ۳۸۰، ۲۸۴
- بیان عقیده ۳۶

بیانیه الجزایر.....	۴۵۴
بیت المال.....	۸۷، ۱۳۶، ۱۴۲، ۴۲۴، ۷۹۲
بیماران روانی.....	۱۶۷، ۱۶۸
بیمه.....	۵، ۵۵، ۷۴، ۸۴، ۸۵، ۹۷، ۱۰۵، ۱۱۵، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۹، ۱۵۰، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۷۹، ۱۹۴، ۱۹۸، ۲۲۰، ۲۲۴، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۷۵، ۲۷۸، ۳۲۰، ۳۴۱، ۳۴۵، ۳۴۸، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۷۴، ۳۸۰، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۴، ۳۹۹، ۴۰۷، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۴، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۲۱، ۴۲۳، ۴۶۸، ۵۰۱، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۸، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۵، ۶۰۹، ۶۲۴، ۶۷۴، ۶۸۳، ۶۹۳
.....	۶۹۴، ۷۵۱، ۷۷۳
بیمه اجباری.....	۴۱۶، ۵۱۲، ۶۹۵، ۷۵۱، ۷۷۳
بیمه بازنشستگی.....	۳۶۲
بیمه بیکاری.....	۴۱۸، ۵۰۵
بیمه تجاری.....	۱۲۸، ۳۸۸
بیمه محصولات کشاورزی.....	۱۹۴، ۲۵۸، ۵۰۱
بیمه همگانی.....	۲۲۴، ۳۴۸، ۳۸۱، ۳۹۹، ۶۸۳
بیمه‌های اجتماعی کارگران ساختمانی.....	۱۶۴، ۶۹۳
بیوت مراجع تقلید.....	۱۷، ۱۸، ۷۴۲

پ

پاداش پایان خدمت.....	۳۶۴، ۳۹۹
پالایش.....	۲۴، ۶۲، ۹۵، ۱۲۸، ۶۱۱، ۷۵۳
پخش پاسخ.....	۷۴۶
پخش مسابقات ورزشی.....	۲۰، ۲۱، ۲۷۶، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۸۱۰، ۸۱۱
پذیرش دانشجو.....	۷، ۱۵، ۱۹۸، ۲۵۰، ۲۷۴، ۴۸۷، ۵۰۶، ۶۹۳
پرداخت کمک.....	۱۵، ۳۹۷، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰
پرداخت هزینه دادرسی.....	۳۵۱، ۳۶۳، ۳۸۰، ۴۰۷، ۴۱۳، ۷۴۵
پرداخت یارانه.....	۲۶۷، ۴۱۴، ۴۸۱
پرستاران.....	۱۶۷، ۳۴۱، ۳۴۲
پرسنل نیروهای مسلح.....	۳۴۷، ۳۶۶
پرسنل وظیفه نیروهای مسلح.....	۳۵۷

پروانه بهره‌برداری.....	۱۲۱، ۱۱۳
پروانه تأسیس.....	۱۶۹، ۱۳
پروانه مسئولان فنی.....	۱۳
پروانه وکالت.....	۸۶، ۷۵، ۱۲
پروتکل.....	۷۱۲، ۷۰۹، ۷۰۷، ۷۰۲، ۴۳۵، ۱۴۷، ۶۷، ۶۶، ۶۵، ۳۲، ۳۱
پروژه‌های نیمه تمام عمرانی.....	۱۵۵
پزشکی قانونی.....	۷۷۸، ۵۰۰، ۲۱۸، ۲۱۴، ۸۴
پست‌های سیاسی.....	۵۰۵
پست‌های موقت.....	۶۴۷
پلیس قضایی.....	۷۹۷، ۷۵۴، ۲۵۸، ۲۱۰
پولشویی.....	۷۵۰، ۷۴۸، ۲۷۷
پیام‌آوران بهداشت.....	۷۲۹
پیراپزشکی.....	۸۴، ۷۲، ۱۲، ۷، ۶
پیشگیری.....	۵۶، ۳۳، ۱۰۰، ۱۹۸، ۲۴۵، ۲۵۰، ۲۸۳، ۲۸۴، ۳۲۰، ۳۴۰، ۳۹۸، ۵۷۸، ۶۱۳
.....	۷۶۱، ۷۵۳، ۷۴۱، ۷۳۹، ۶۹۲، ۶۲۵
پیگیری اطلاعاتی.....	۷۳۳
پیگیری قضایی.....	۵۷۷

ت

تابعیت.....	۷۹۱، ۷۲۶، ۷۰۰، ۶۹۹، ۵۹۸، ۵۹۱، ۵۷۰، ۵۶۷، ۳۳۰، ۲۹۷، ۱۰۸، ۱۰۷، ۴۷، ۲۶
تابعیت جمهوری اسلامی ایران.....	۷۲۶
تأدیب.....	۶۷۶، ۱۳
تاریخ برگزاری انتخابات.....	۵۶۳، ۵۵۸
تاریخ رسمی جمهوری اسلامی ایران.....	۶۵
تاریخ رسمی کشور.....	۶۶، ۶۵
تاریخ هجری.....	۶۶، ۶۵
تأسیس دادگاه.....	۷۶۰
تأسیسات دولتی.....	۳۹۳، ۱۵۸
تأمین آسایش عمومی.....	۷۳۳
تأمین امنیت.....	۷۳۳، ۱۷

تأمین دلیل ۷۳۳

تأمین منابع ۵۹، ۱۳۰، ۱۹۴، ۱۹۹، ۲۱۷، ۳۶۲، ۳۷۷، ۳۹۳، ۳۹۴، ۴۵۵، ۴۹۲

تأمین هزینه ۱۵۴، ۱۵۷، ۱۶۹، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۵، ۱۸۹، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۳۱، ۳۳۸، ۳۵۳

..... ۳۶۶، ۳۷۶، ۳۸۳، ۳۸۵، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۴۲۲، ۴۲۶، ۴۸۵

تأیید آیین نامه ۲۱۳

تأیید رییس جمهور ۵۶، ۲۴۲، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۶۴۸، ۶۵۱، ۶۷۵، ۸۱۴

تأیید صلاحیت ۱۰۷، ۲۰۶، ۲۰۹، ۲۱۸، ۳۰۰، ۳۷۷، ۳۸۰، ۵۰۵، ۵۵۳، ۵۵۶، ۵۵۷

..... ۵۹۶، ۶۱۰، ۶۸۰

تبانی ۲۴، ۳۷، ۱۴۲، ۲۸۶، ۲۸۷

تبذیر در مصرف ۱۶

تبعیض ۳، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۸، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۹، ۳۲

..... ۳۳، ۳۷، ۴۵، ۵۴، ۷۲، ۷۳، ۱۲۳، ۱۴۱، ۲۱۷، ۳۱۲، ۳۴۳، ۵۱۲، ۵۵۳، ۵۸۰، ۵۸۳

..... ۶۰۲، ۶۵۰، ۶۳۲، ۷۳۶

تبعیض ناروا ۳، ۸، ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۸، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۹، ۳۲، ۳۳، ۳۴۳، ۵۵۳

تثبیت تعداد کاندیداها در انتخابات ۵۹۱

تجارت الکترونیکی ۲۷، ۴۹۸

تجارت ترجیحی ۵۹

تجاوز به منافع عمومی ۳، ۱۰۵

تجدیدنظر ۱۰، ۱۳، ۶۵، ۹۲، ۲۰۲، ۲۱۷، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۶، ۳۱۲، ۳۲۷، ۳۵۲، ۳۹۶

..... ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۶۹، ۴۷۸، ۴۹۰، ۴۹۴، ۵۰۳، ۵۴۲، ۵۸۲، ۵۹۰، ۵۹۸، ۶۰۵، ۶۱۰، ۶۱۱

..... ۶۱۹، ۶۲۶، ۶۴۵، ۶۵۰، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۶۲، ۶۷۵، ۷۰۶، ۷۰۸، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۴، ۷۴۹

..... ۷۵۱، ۷۶۵، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۲، ۷۸۰، ۷۹۴، ۸۰۱، ۸۰۴، ۸۰۶، ۸۰۷

تجمع انتخابات ۲۹۰، ۶۳۰

تجویز مجلس ۴۹۵، ۵۱۰

تحریر الوسیله ۵۲

تحفظ ۴، ۳۸۵، ۷۰۹

تحقیق و تفحص ۴۲۷

تحکیم برادری اسلامی ۵، ۲۸

تحکیم بنیان خانواده ۲۸۳، ۳۹۰، ۶۴۹

- تخریب..... ۷۷۰، ۱۴۵
- تخفیف مجازات..... ۶۰۱، ۵۹۷، ۵۹۵
- تخلف..... ۱۳، ۱۶، ۷۵، ۹۲، ۹۳، ۹۵، ۱۱۲، ۱۵۳، ۱۷۱، ۱۸۱، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۱۲، ۲۱۴، ۲۳۲، ۲۸۰، ۳۰۹، ۳۴۴، ۳۶۰، ۴۰۱، ۴۲۷، ۴۳۲، ۴۳۴، ۴۴۶، ۴۶۰، ۴۶۲، ۴۷۲، ۴۷۶، ۴۹۰، ۵۰۳، ۵۲۸، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۵۰، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۶۰، ۵۷۳، ۵۸۰، ۵۹۵، ۶۱۵، ۶۴۰، ۶۸۶.....
- تخلف از شرط..... ۷۱۵، ۷۲۲، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۵۲، ۷۵۴، ۷۹۰، ۷۹۷، ۸۰۲، ۸۰۵، ۸۰۸
- تخلف از قوانین..... ۷۴۶
- تخلف از وظایف خاص نظامی..... ۱۹۷
- تخلفات..... ۹۲، ۱۰۰، ۲۳۲، ۲۴۵، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۸، ۳۲۳، ۳۴۳، ۳۹۶، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۶، ۴۶۹، ۴۷۳، ۴۷۷، ۴۸۰، ۴۸۶، ۴۸۸، ۴۹۴، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۹، ۵۱۲، ۵۲۰، ۵۳۳، ۵۳۶، ۵۵۵، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۶۸، ۷۴۲، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۶۵، ۷۶۷، ۷۷۷، ۷۹۰.....
- تدوین آیین‌نامه..... ۸۰۷، ۸۰۱، ۷۹۹، ۷۹۸
- تخلفات اداری..... ۹۲، ۲۳۲، ۲۸۰، ۳۴۳، ۴۶۹، ۴۹۴، ۷۴۲، ۷۵۰، ۷۹۰، ۸۰۱، ۸۰۷
- تدوین آیین‌نامه..... ۴۸۶، ۲۹۴، ۲۶۹
- تدین به دین مبین اسلام..... ۷۶۶
- ترتیب..... ۶، ۸، ۹، ۱۱، ۱۴، ۳۲، ۴۹، ۶۰، ۱۰۰، ۱۱۱، ۱۱۶، ۱۳۵، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۷۱، ۱۷۶، ۱۹۲، ۲۱۱، ۲۲۲، ۲۳۲، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۴۶، ۲۹۵، ۲۹۶، ۳۳۸، ۳۴۰، ۳۴۷، ۳۷۹، ۳۸۸، ۴۰۵، ۴۱۱، ۴۶۱، ۴۶۶، ۴۶۹، ۴۷۲، ۴۷۵، ۵۵۰، ۵۵۵، ۵۶۸، ۵۷۲، ۵۸۰، ۵۸۶، ۵۸۸، ۵۹۵، ۶۰۰، ۶۳۸، ۶۹۳، ۷۱۱، ۷۱۵، ۷۲۰، ۷۴۰، ۷۴۶، ۷۵۴، ۷۵۹، ۷۶۲، ۷۹۹، ۸۰۸.....
- ترک سنگر..... ۸۰۹، ۸۱۵
- ترک نگهداری..... ۷۹۷
- ترمینال‌های مسافری..... ۶۸۲
- تزویر..... ۹۷، ۱۴
- تساوی عموم..... ۷۱۵، ۹، ۵
- تسهیل ازدواج جوانان..... ۳۹۷
- تسهیلات استخدامی و اجتماعی جانبازان انقلاب اسلامی..... ۳۵۲
- تسهیلات بانکی..... ۵۹، ۱۱۷، ۱۳۵، ۱۶۴، ۱۸۷، ۲۴۴، ۲۶۷، ۳۳۵، ۳۶۴، ۳۶۷، ۳۷۴، ۴۰۶، ۴۱۰، ۴۱۴، ۴۴۷، ۴۸۲، ۶۷۸.....

تشخیص تخلف.....	۸۰۲، ۷۴۷.....
تشخیص مصلحت.....	۱۰، ۲۱، ۲۵، ۳۳، ۴۳، ۹۲، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۵۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۴۵، ۲۴۹، ۲۷۶، ۳۰۹، ۳۵۶، ۳۷۶، ۳۷۷، ۵۵۶، ۵۹۵، ۶۱۴، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۷۵۳، ۸۱۵.....
تشخیص نیاز.....	۶۸۸.....
تشدید مجازات محکومان و گرانفروشان.....	۴۶۵.....
تشکل‌های دانشجویی و دانشگاهی.....	۲۴۱.....
تشکیل دادرها.....	۷۴۰.....
تشکیل دادگاه‌ها.....	۷۶۹.....
تشکیلات جدید.....	۳۴۴.....
تشویش اذهان عمومی.....	۳۷.....
تصدی.....	۳۵، ۹۵، ۱۱۷، ۱۳۰، ۱۳۶، ۱۸۴، ۱۸۷، ۲۱۶، ۲۶۸، ۲۹۵، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۴۶، ۳۸۸، ۴۰۳، ۴۴۷، ۴۷۲، ۴۸۰، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۹۶، ۴۹۸، ۵۲۳، ۵۳۸، ۵۷۲، ۵۸۱، ۶۱۰، ۷۱۷.....
.....	۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۴۴، ۷۵۷، ۷۸۳.....
تصرف.....	۹۴، ۱۳۹، ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۷۳، ۱۷۵، ۱۸۵، ۱۹۹، ۲۰۴، ۲۳۸، ۲۷۰، ۴۳۲، ۴۲۵.....
.....	۵۴۲، ۶۸۲، ۷۵۱، ۷۵۷، ۷۷۰، ۷۹۳.....
تصرف در اموال.....	۷۵۱.....
تصرف غیرقانونی.....	۱۵۳، ۱۷۳، ۷۵۸.....
تصمیمات.....	۳۷، ۵۴، ۱۱۱، ۱۳۲، ۲۱۰، ۲۱۸، ۲۳۲، ۲۴۱، ۲۴۵، ۲۵۲، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۹، ۲۷۳، ۲۸۱، ۳۰۳، ۳۰۹، ۳۱۴، ۳۷۷، ۳۹۰، ۴۱۵، ۴۶۳، ۴۷۵، ۴۹۱، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۵۰، ۵۵۶، ۵۶۳، ۵۸۴، ۵۸۷، ۶۴۹، ۶۵۱، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۶۰، ۶۶۵، ۶۹۱، ۶۹۴.....
.....	۶۹۹، ۷۰۵، ۷۱۸، ۷۴۷، ۷۴۹، ۷۵۲، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴.....
تصمیمات طبقه‌بندی شده.....	۳۷.....
تصمیم‌گیری.....	۴۱، ۱۸۳، ۲۵۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۳۶۹، ۶۱۹، ۷۰۵.....
تصویب.....	۸، ۳۸، ۵۲، ۵۶، ۶۱، ۶۶، ۷۱، ۹۷، ۱۱۹، ۱۲۳، ۱۳۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۶، ۱۶۲، ۱۶۵، ۱۶۷، ۱۷۲، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۰۳، ۲۱۷، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۴۱، ۲۴۶، ۲۴۹، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۶۰، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۷۳، ۲۷۶، ۲۷۸.....
.....	۲۸۴، ۲۹۳، ۲۹۴، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۵، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۳، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۴.....
.....	۳۲۷، ۳۵۶، ۳۷۰، ۳۸۸، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴.....
.....	۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۴، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ←.....

- ۴۶۳، ۴۶۵، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۷۰، ۴۷۲، ۴۷۵، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۶، ۴۸۸،
 ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۵۰۱، ۵۰۴، ۵۰۷، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲،
 ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۷، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۴، ۵۲۶، ۵۲۹، ۵۴۰، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۹، ۵۶۵،
 ۵۶۹، ۵۷۲، ۵۷۸، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۶، ۵۹۹، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۱۱، ۶۱۲،
 ۶۱۳، ۶۱۷، ۶۱۹، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۵، ۶۵۴، ۶۵۸، ۶۶۳، ۶۶۶، ۶۷۱، ۶۷۲،
 ۶۷۳، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷،
 ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۲، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۶، ۷۰۸، ۷۱۲، ۷۲۰، ۷۳۶،
 ۷۵۴، ۷۵۹، ۷۶۱، ۷۶۸، ۷۷۱، ۷۸۲، ۷۸۴، ۷۹۴، ۷۹۵، ۸۰۴، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵،
 تصویب نهایی ۱۱۰، ۱۱۱، ۳۱۷، ۴۱۶، ۴۳۶، ۴۶۱، ۴۸۳، ۵۴۴، ۵۷۴، ۵۹۰، ۷۵۴، ۷۶۲،
 تضمین دولتی ۳۷۷،
 تضییع حق ۹، ۱۵، ۲۲۴،
 تضییع حقوق مردم ۳۳، ۳۱۱، ۷۴۴،
 تضییق نظارت ۲۷،
 تعاون عمومی ۵، ۲۸،
 تعاونی ۱۰، ۲۲، ۳۳، ۵۵، ۶۱، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸،
 ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۳، ۱۳۹، ۱۸۸، ۲۱۴، ۲۱۷،
 ۲۳۴، ۲۴۱، ۲۶۵، ۲۷۶، ۳۱۹، ۳۳۰، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۹، ۳۴۲، ۳۴۹، ۳۶۴، ۳۶۹، ۳۷۴،
 ۳۷۹، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۹۶، ۴۰۶، ۴۱۸، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۷، ۴۹۱، ۵۶۷، ۵۷۳، ۶۱۲،
 ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹،
 تعاونی مسکن ۱۰، ۲۲،
 تعرض به حیثیت اشخاص ۷۶،
 تعرفه ۷۶، ۸۴، ۹۶، ۹۷، ۱۲۹، ۲۶۸، ۳۵۸، ۳۶۴، ۳۷۴، ۳۷۶، ۳۹۶، ۵۱۲، ۸۱۰،
 تعریف حقوق ۴۹۷،
 تعزیر ۹۷، ۴۲۹، ۷۳۹، ۷۵۳،
 تعزیرات ۱۴، ۲۴۱، ۴۲۹، ۶۲۲، ۶۲۳، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۶،
 تعزیرات حکومتی ۶۲۲، ۶۲۳، ۷۴۹،
 تعطیل رسمی کشور ۶۳۴،
 تعقیب ۱۷، ۳۶، ۹۰، ۹۲، ۱۴۳، ۲۰۴، ۲۱۰، ۲۳۲، ۳۰۹، ۴۱۳، ۵۱۴، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۵۰،
 ۵۹۷، ۷۱۵، ۷۳۹، ۷۴۷، ۷۵۰، ۷۵۳،
 تعقیب قانونی ۲۰۴،

تعقیب قضایی.....	۹۲
تعليق.....	۹۷، ۲۷۰، ۲۸۰، ۵۷۲، ۶۰۰، ۶۸۸، ۶۹۳، ۷۴۲
تعین تخلف.....	۵۰۳
تعین حد.....	۱۹۲، ۵۰۹
تعین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران.....	۲۹۳
.....	۳۰۲، ۵۲۶، ۶۴۱، ۶۴۵، ۶۷۲، ۶۷۷
تعین سرنوشت.....	۵، ۲۸
تعین صلاحیت.....	۶۱۶، ۷۶۹
تعین ضابطه.....	۳، ۴۶۹، ۴۹۶، ۴۹۸، ۶۸۵
تعین عوارض.....	۵۶۸
تعین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی.....	۲۹۱، ۳۱۷، ۳۸۴
تعین نمایندگان ناظر مجلس شورای اسلامی بر نحوه انعقاد قرارداد در دستگاه‌های اجرایی.....	۴۳۰
تعین وضعیت خدمتی محافظین نمایندگان مجلس شورای اسلامی.....	۳۴۱
تعین وضعیت شوراهای عالی.....	۳۲۳، ۴۱۲، ۵۰۹
تعین وضعیت قضایی.....	۷۵۶، ۷۵۷، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۸
تفریغ بودجه.....	۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۷، ۴۸۴، ۵۷۳، ۵۸۱
تفسیر.....	۴۳، ۴۴، ۴۵، ۷۶، ۸۸، ۱۶۲، ۲۳۲، ۳۰۴، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۸۵، ۴۱۰، ۴۳۱، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۵۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۵، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۱، ۵۵۴، ۵۵۷، ۶۲۴، ۶۲۶، ۶۴۵، ۶۴۷، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۶۴، ۷۰۱، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۴، ۷۱۶، ۷۲۰، ۷۵۲، ۷۹۲، ۸۰۰
تفسیر قانون اساسی.....	۸۸، ۴۵۱، ۵۴۳، ۵۴۹، ۵۵۴
تفسیر قانونی.....	۴۴، ۴۵، ۳۱۴، ۵۴۲، ۷۹۲
تفسیر مصوبات.....	۶۲۴
تفکیک.....	۲۴، ۴۳، ۲۳۱، ۴۹۶، ۴۹۸
تفکیک قوا.....	۲۳۱
تفویض.....	۹۸، ۱۰۰، ۲۲۳، ۲۳۳، ۲۳۵، ۲۳۹، ۲۴۵، ۲۵۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۸۱، ۲۸۷، ۴۲۸، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۷۰، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۸۲، ۴۸۷، ۴۹۵، ۴۹۷، ۴۹۸، ۵۰۲، ۵۰۴، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۱۰، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۹، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۹۵، ۶۰۰، ۶۰۲، ۶۰۹، ۶۱۴، ۶۲۳، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۷۰۳، ۷۵۰، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۷۵

- تفویض اختیار ۱۰۰، ۲۷۳، ۲۷۵، ۲۷۶، ۴۲۸، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۷۰، ۴۸۲، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۱۲، ۵۱۳، ۶۹۴، ۶۵۵، ۶۰۲، ۵۱۳
- تفویض اختیار امور تقنینی ۵۱۳
- تفویض اختیارات قضایی ۲۸۷
- تفویض به غیر ۲۷۷
- تفویض به مرجع دیگر ۲۶۶
- تقاص ۷۱
- تقدیم لایحه ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۷، ۳۱۸، ۳۲۰، ۳۲۲، ۳۳۰، ۷۵۰
- تقسیم استان خراسان به سه استان ۳۹۱
- تقلیل درآمد ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۴۰، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۸، ۳۴۹
- ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۷۴، ۳۷۶، ۳۸۰، ۳۸۶، ۳۹۳، ۴۰۸
- تقنین ۳، ۱۰۰، ۱۸۹، ۲۵۱، ۲۶۲، ۲۷۴، ۳۱۵، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۱
- ۴۸۸، ۴۹۰، ۴۹۲، ۴۹۸، ۵۱۴، ۵۱۸
- تکلیف ۱۰، ۳۴، ۷۱، ۱۹۵، ۲۱۰، ۲۲۲، ۲۲۹، ۲۴۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۳۷، ۳۵۶، ۴۱۳، ۴۲۰
- ۴۲۱، ۴۸۵، ۴۹۶، ۵۱۱، ۵۵۵، ۵۹۹، ۶۲۶، ۶۴۷، ۶۵۱، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۷۰، ۶۹۷، ۷۵۵
- تکلیف شورای نگهبان ۵۵۵
- تمامیت ارضی ۲، ۵، ۲۳، ۳۳، ۴۳، ۷۹، ۳۲۱، ۳۹۸، ۴۴۴، ۵۶۷، ۶۱۲، ۷۲۴، ۷۳۵، ۸۱۳
- تمدید ۱۱، ۷۵، ۷۶، ۸۳، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۷۵، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۷، ۲۳۷، ۲۵۴، ۲۷۵، ۳۲۴
- ۳۲۷، ۳۳۱، ۳۳۴، ۳۴۸، ۳۵۶، ۴۰۳، ۴۵۱، ۴۶۳، ۴۶۶، ۴۷۲، ۴۸۶، ۵۰۷، ۵۳۳، ۵۴۳
- ۵۴۶، ۵۵۲، ۶۲۵، ۶۳۷، ۶۶۸، ۶۹۳، ۷۵۲
- تملك اراضی ۱۲۵، ۱۳۸، ۴۲۵، ۵۱۷، ۷۷۴
- تناسب بین جرم و مجازات ۶۱۴
- تنفیذ ولی امر ۵۶۸
- تورم ۳۰، ۹۳، ۱۴۹، ۱۵۵، ۱۶۲، ۱۸۹، ۴۰۰، ۴۷۶
- توزیع عادلانه آب ۱۲۴، ۱۹۵، ۳۱۳، ۴۶۳، ۷۴۰، ۷۶۹
- توزیع کالا ۱۱۰، ۱۱۶، ۱۲۷
- توسعه ۴، ۵، ۶، ۱۷، ۲۵، ۲۸، ۳۳، ۵۵، ۵۸، ۵۹، ۸۱، ۹۸، ۱۰۹، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۹، ۱۲۰
- ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۴۶
- ۱۴۷، ۱۶۱، ۱۶۳، ۱۶۸، ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۸۰، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۶
- ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۵، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۴۰، ۲۴۲، ۲۴۳ ←

→	۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۷، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۶۱، ۲۶۱، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰،
.....	۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۸، ۲۸۳، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۳۵، ۳۴۳، ۳۵۱، ۳۵۵،
.....	۳۷۰، ۳۷۲، ۳۷۹، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱،
.....	۴۰۲، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۲۴، ۴۳۲، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۴۷، ۴۵۰، ۴۵۵، ۴۵۶،
.....	۴۶۴، ۴۷۳، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۹، ۴۹۱، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۴، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۱۹،
.....	۵۲۳، ۵۴۲، ۵۴۵، ۵۴۹، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۸۱، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۸، ۶۱۴، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴،
.....	۶۲۶، ۶۴۹، ۶۵۱، ۶۸۰، ۶۸۳، ۶۸۵، ۶۸۷، ۶۹۰، ۶۹۲، ۶۹۳، ۷۰۵، ۷۲۳، ۷۴۹، ۸۰۳،
.....	۸۰۴، ۸۱۲، ۸۱۴، ۸۱۵
.....	توسعه دامنه شمول اصل ۷۲۳.....
.....	توسعه صلاحیت ۸۰۴.....
.....	توسعه قانون ۳۱۵، ۳۱۶، ۵۴۲، ۵۴۵.....
.....	توقف اجرا ۹۹، ۲۳۱، ۲۳۲، ۴۶۸، ۵۵۰، ۶۴۶، ۶۷۷، ۶۷۹، ۷۵۶، ۷۸۹.....
.....	توقف اجرای احکام و دستورهای اجرایی ۷۳۹، ۷۵۵.....
.....	توقف انتخابات ۲۱۶، ۳۰۲، ۵۶۱، ۵۹۱.....
.....	توقیف مطبوعات ۲۳۷.....
.....	تهیه آیین‌نامه ۴۸۴، ۴۹۴، ۶۱۱.....
.....	تهیه مسکن برای افراد کم درآمد ۱۷۷.....

ث

.....	ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال ۵۳، ۱۹۱.....
.....	ثبوت شرعی ۱۳۸، ۱۴۲.....
.....	ثروت‌های عمومی ۸۷، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۴۳.....
.....	ثروت‌های غیرمشروع ۱۳۸.....

ج

.....	جانبازان انقلاب اسلامی ۸، ۳۳۱، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۶، ۳۷۳.....
.....	جبران خسارت ۱۵۳، ۱۶۰، ۳۲۰، ۳۷۱، ۳۹۳، ۵۰۱، ۵۱۲.....
.....	جرایم ۱۷، ۱۸، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۷، ۲۹، ۳۶، ۳۷، ۳۹، ۴۷، ۶۲، ۷۸، ۸۱، ۸۲، ۹۰، ۹۵، ۹۷،
.....	۹۸، ۱۰۰، ۱۴۳، ۱۷۱، ۱۷۵، ۱۷۹، ۲۱۷، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۹۸، ۳۱۱،
.....	۳۱۲، ۳۴۵، ۳۶۰، ۳۷۵، ۳۹۶، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۱۳، ۴۱۶، ۴۶۶، ۴۷۳، ۴۷۷، ۴۹۶، ۵۰۱،
.....	۵۰۲، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۱۴، ۵۱۶، ۶۰۱، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۳۳، ۷۴۳، ۷۴۶، ۷۵۳، ۷۶۶، ۷۶۷،
.....	۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۳، ۷۷۷، ۷۸۶، ۷۸۸، ۷۹۰، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰.....

جرایم اشخاص روحانی.....	۲۲۲
جرایم انتخاباتی.....	۹۷، ۳۷
جرایم بازدارنده.....	۷۷۳
جرایم روحانیون.....	۳۹
جرایم سیاسی.....	۱۸، ۲۳، ۲۴، ۳۶، ۳۷، ۴۷، ۷۸، ۸۱، ۸۲، ۹۸، ۲۱۷، ۲۲۳، ۲۸۶، ۳۱۱، ۳۷۵
.....	۷۹۰، ۷۸۸، ۷۷۱، ۷۶۶، ۷۴۳
جرایم عادی.....	۱۸، ۷۱۵، ۷۱۶
جرایم علیه کودکان.....	۲۲
جرایم عمومی.....	۷۹۷، ۷۹۸، ۲۲۴، ۴۶۶
جرایم غیر عمدی.....	۲۸۷
جرایم مطبوعاتی و سیاسی.....	۳۱۱، ۳۱۲
جرم.....	۱۳، ۱۶، ۱۸، ۲۱، ۲۳، ۲۶، ۲۹، ۳۵، ۶۲، ۹۰، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۲، ۲۵۰، ۲۷۸
.....	۲۸۷، ۲۸۴، ۲۹۳، ۳۶۰، ۴۲۹، ۵۲۲، ۵۵۴، ۵۷۸، ۵۹۲، ۶۱۴، ۶۲۵، ۶۳۱، ۷۱۶، ۷۳۹
.....	۷۴۸، ۷۵۰، ۷۵۳، ۷۶۱، ۷۷۷، ۷۸۴، ۷۹۰، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۷
جرم سیاسی.....	۱۸، ۳۶، ۳۷، ۷۱۵، ۷۹۰
جعل.....	۱۴
جلب.....	۴، ۹، ۱۷، ۱۹، ۲۱، ۲۵، ۹۰، ۱۱۷، ۱۲۲، ۱۳۸، ۳۷۸، ۴۵۵، ۴۶۳، ۴۸۰، ۴۹۲
.....	۵۲۱، ۷۴۷، ۵۸۰، ۷۵۴، ۸۱۱
جلسات رسیدگی.....	۷۵۰
جنگ تحمیلی.....	۱۵۳، ۱۹۷، ۲۳۸، ۳۱۹، ۳۴۱، ۳۴۵، ۳۵۶، ۳۷۳
جواز تصرف.....	۲۳۸
جواز سقط.....	۵۰۰
جهاد سازندگی.....	۸، ۱۵۳، ۱۸۱، ۱۸۲، ۲۰۳، ۲۵۲، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۵
.....	۳۳۷، ۳۵۴، ۳۶۲، ۴۶۳، ۴۶۶، ۵۹۹، ۷۲۸، ۷۳۲
جهادگران داوطلب بسیجی.....	۳۳۸، ۳۴۶
جهت‌گیری‌های کلی اقتصادی.....	۱۶

چ

چاه‌های کشاورزی.....	۳۷۵
----------------------	-----

ح

حاکم.....	۲۶، ۳۶، ۱۰۹، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۹، ۳۱۳، ۳۵۶، ۳۸۷، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۲۹،
.....	۴۴۱، ۴۴۲، ۴۶۷، ۶۲۶
حاکم شرع.....	۳۹، ۹۷، ۴۶۴، ۷۴۰، ۷۸۷
حاکمیت.....	۲، ۳۳، ۲۰۸، ۲۱۵، ۲۶۹، ۳۰۸، ۷۳۲، ۸۱۳
حاکمیت دولت.....	۳۶، ۱۲۳، ۱۱۸، ۱۳۲، ۶۹۳
حاکمیت نظام اسلامی.....	۲۶
حبس دائم.....	۳۱۲
حبس موقت.....	۱۱۹
حد الهی.....	۷۸۷
حد قانونگذاری.....	۴۶۷
حدود صلاحیت.....	۱۱، ۴۶۶، ۴۶۹، ۴۷۲، ۸۰۳، ۸۰۴
حدود صلاحیت دادگاه.....	۷۷۱
حدود مرزدربایی.....	۷۰۳
حدود مسئولیت قوه قضاییه در مقابل مجلس شورای اسلامی.....	۲۱۱
حدود مصرح در قانون اساسی.....	۲۵۹، ۳۰۸
حدود نظارت.....	۱۱۳
حدود و اختیارات مجلس شورای اسلامی.....	۲۱۱
حدود و قصاص.....	۵۲، ۷۸۷
حرمت.....	۴۶۴، ۶۳۸، ۷۴۰
حریم.....	۱۳۵، ۱۴۰، ۱۶۱، ۱۹۰، ۲۵۰، ۲۸۴، ۲۹۶، ۳۰۱، ۳۴۴، ۳۶۰، ۴۲۰، ۴۲۵، ۴۷۲،
.....	۵۱۸، ۵۱۹، ۵۷۴، ۵۷۶، ۵۷۸، ۷۳۳، ۸۰۸
حریم دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی.....	۱۷، ۷۴۲
حصر.....	۷۸، ۸۰، ۸۳، ۹۴، ۱۶۸، ۵۲۶، ۵۹۹، ۶۰۶، ۷۲۲، ۷۲۳، ۸۱۴
حضرت امام(ره).....	۱، ۶، ۵۵، ۱۶۱، ۱۷۷، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۳، ۲۴۳، ۴۶۵، ۴۷۷، ۵۲۲، ۵۸۹
حفاظت.....	۳۱، ۳۳، ۵۸، ۷۹، ۱۴۵، ۱۶۱، ۲۳۳، ۲۳۵، ۳۳۲، ۳۴۱، ۳۴۴، ۶۱۰، ۶۱۲، ۶۱۳،
.....	۷۴۱، ۷۴۰، ۷۳۳
حفظ امنیت.....	۵۶۷، ۶۱۲

حق.....	۱، ۱۲، ۱۳، ۲۴، ۲۵، ۲۷، ۳۱، ۴۳، ۵۱، ۸۳، ۸۹، ۹۰، ۹۲، ۹۴، ۱۰۷، ۱۰۵، ۱۳۳، ۱۴۲، ۱۶۷، ۱۸۴، ۱۸۸، ۲۰۴، ۲۰۸، ۲۲۱، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۳۴، ۲۴۹، ۳۰۶، ۳۶۱، ۳۶۷، ۳۷۵، ۳۸۱، ۳۹۹، ۴۰۷، ۴۲۲، ۴۲۴، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۴۵، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۶۰، ۴۸۹، ۵۰۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۹، ۵۳۱، ۵۴۰، ۵۴۹، ۵۵۱، ۵۸۳، ۵۸۵، ۵۸۸، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۳۸، ۶۷۳، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۷۰۳، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۲، ۷۲۲، ۷۳۷، ۷۴۳، ۷۸۰، ۷۸۷، ۷۹۳، ۸۰۱
حق اخطار و تذکر.....	۶۲۹
حق اظهارنظر.....	۴۲۷، ۵۲۶، ۵۵۴، ۵۶۲
حق اظهارنظر نمایندگان.....	۴۳۳
حق اعتراض.....	۹۳، ۹۴، ۸۰۲
حق اعلام ابطال.....	۵۶۱
حق الانشعاب.....	۴۹، ۳۹۶
حق النظاره.....	۲۵۰، ۷۷۹، ۸۰۸
حق انبارداری.....	۱۹۵، ۱۹۶
حق انتخاب شدن.....	۳۲
حق اولیاء.....	۲۲۴
حق بازرسی.....	۴۲۷، ۵۲۵
حق بیمه.....	۱۰۵، ۱۲۳، ۱۳۹، ۱۶۲، ۱۷۹، ۲۲۱، ۳۴۱، ۳۴۵، ۳۴۸، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۶۰، ۳۶۲، ۳۷۴، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۱۱، ۴۱۴، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۱، ۵۰۱، ۵۰۸، ۵۱۲، ۶۹۴، ۲۳۶
حق پیشنهاد دادن.....	۲۳۶
حق تحقیق و تفحص.....	۲۱۰، ۴۲۷، ۴۲۸، ۵۲۵، ۶۵۷
حق تصویب.....	۲۶۴، ۴۶۲، ۶۲۶، ۶۷۶
حق تفسیر.....	۵۵۱
حق تقدم.....	۱۲۷، ۱۳۳، ۳۶۷، ۴۰۹
حق توکیل به غیر.....	۷۰۰
حق دادخواهی.....	۹۲
حق دخالت.....	۵۵۹
حق دخالت در امور اجرایی.....	۵۵۹
حق رأی.....	۱، ۲۰۵، ۲۶۲، ۲۶۵، ۲۷۹، ۲۸۳، ۵۴۰، ۵۵۴، ۵۶۳، ۵۸۱، ۶۴۷، ۶۹۴

حق سنوات	۶۷۷، ۴۰۲
حق سؤال	۶۵۷، ۵۲۳، ۵۲۹، ۵۲۴
حق شرکت	۵۵۷، ۵۵۴، ۳۰۷، ۳۰۵
حق صلاحیت	۲۱۷
حق فسخ	۶۲۶
حق فعالیت بانکی	۴۹۵
حق گذشت	۲۲۴
حق مداخله	۲۸۵
حق مراجعه به مراجع صالحه قضایی	۷۷۲
حق نظارت شورای نگهبان	۵۵۳
حق نظارت قوه قضاییه	۸۰۵
حق نظارت مجلس	۴۳۰
حق نظارت و بازرسی بر دادگاهها	۷۷۹
حق همگانی	۸۵
حق هیأت وزیران	۶۸۹
حق الزحمه	۶۸۱، ۴۶۸، ۱۶۸، ۱۶۷، ۹۶، ۸۴
حق الله	۷۸۷
حق الناس	۷۸۷
حقوق اساسی	۲۳۲، ۲۳۱
حقوق افراد	۷۵۲، ۷۴۰، ۴۶۴
حقوق انحصاری و امتیاز	۲۱
حقوق بازنشستگی	۴۲۱، ۳۵۱، ۳۴۷، ۳۴۶، ۳۴۳، ۳۲۸، ۳۲۲، ۱۶۲، ۹
حقوق بین‌المللی	۷۰۴
حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای	۴۷۶، ۲۸، ۲۷
حقوق جزای اسلامی	۷۸۳، ۷۵۷
حقوق دولتی	۳۸۶
حقوق رادیویی	۲۳۵، ۲۳۳
حقوق سیاسی	۳۶
حقوق شرعی	۱۳۸

حقوق شهروندی.....	۷۶۶، ۴۱۴
حقوق عمومی.....	۴۱۳، ۲۸۷، ۲۸۶، ۷۸
حقوق گمرکی.....	۴۶۲، ۳۶۹، ۳۵۸، ۳۴۲، ۳۳۶، ۱۴۷
حقوق مالکانه.....	۴۰۹
حقوق مالکیت خصوصی.....	۹۳
حقوق مردم.....	۷۴۴، ۶۸۷، ۳۱۱، ۸۰، ۳۳
حقوق مصرف‌کنندگان.....	۷۷۲، ۷۴۹، ۶۲۳، ۵۰۳، ۳۶۸، ۱۵۳، ۱۲۹
حقوق مقرر در قانون اساسی.....	۳۷
حقوق مكتسبه.....	۱۳۸
حقوق و مسئولیت‌های زنان.....	۳۲۱
حكم خاص.....	۵۳۷، ۲۷۲
حكم رئيس قوه قضاييه.....	۷۸۹، ۵۵۰، ۲۳۲، ۹۹
حكم شورای نگهبان.....	۵۶۱
حكم قانون.....	۷۶۹، ۱۴۶، ۱۰۴، ۷۹
حكم قضايی.....	۷۷۰
حكم قطعی.....	۲۹۸، ۲۳۷، ۲۱۲، ۲۰۴
حكمیت.....	۷۱۱، ۷۰۶، ۷۰۲
حکومت اسلامی.....	۱۳۵، ۱۲۶
حکومت قانون.....	۴۶۱
حل اختلاف.....	۵۹۵، ۵۸۸، ۵۱۳، ۵۱۰، ۴۹۳، ۴۸۸، ۴۶۷، ۲۸۸، ۲۶۸، ۲۴۲، ۱۲۹، ۳۲
.....	۷۶۶، ۷۶۴، ۷۴۶، ۷۱۱، ۷۱۰، ۷۰۹، ۷۰۸، ۷۰۶، ۷۰۵، ۷۰۳، ۷۰۱، ۶۹۹، ۶۷۷
.....	۸۰۴، ۷۷۳، ۷۶۷
حل و فصل اختلافات.....	۷۱۱، ۷۰۶، ۷۰۵، ۷۰۴، ۷۰۰، ۶۲۳، ۴۴۴، ۲۶۸، ۱۲۹
حمایت از آزادگان.....	۶۷۸، ۴۰۲، ۳۲۷
حمایت از کودکان و نوجوانان.....	۷۴۵، ۲۳۳، ۷۴، ۲۲
حمایت از مادران در دوران شیردهی.....	۳۵۵، ۷۴
حمل سلاح.....	۸۲
حمل و نقل عمومی.....	۴۲۴، ۴۰۸، ۵۸
حمله ابتدایی.....	۷۳۲

حوادث طبیعی..... ۳۳، ۶۵۲
 حوزه انتخابیه ۱۹، ۲۸، ۴۰، ۱۸۹، ۲۱۰، ۲۱۲، ۲۸۹، ۲۹۱، ۲۹۸، ۳۰۰، ۳۰۲، ۳۱۷، ۳۲۷،
 ۳۷۱، ۳۸۴، ۴۱۶، ۴۲۹، ۴۷۱، ۴۹۰، ۵۴۳، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۱،
 ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۷۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۶۷۳
 حوزه‌های علمیه ۱۲، ۱۳، ۱۷، ۳۴، ۳۵، ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۴۳، ۳۹۶، ۴۷۹، ۴۸۸، ۷۳۲، ۷۴۲،
 ۷۸۳، ۷۸۲، ۷۵۷

خ

خانواده..... ۸، ۴۴، ۴۵، ۵۶، ۷۴، ۸۹، ۱۰۹، ۱۴۳، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۶۹، ۲۸۲، ۲۸۳، ۳۲۲، ۳۳۱،
 ۳۵۱، ۳۹۰، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۱، ۴۲۲، ۴۷۰، ۴۷۴، ۴۸۰، ۴۹۲، ۴۹۹، ۵۰۴، ۶۰۳،
 ۶۹۲، ۶۴۹، ۶۴۸
 خانه‌های سازمانی ۱۵۵، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۹۷، ۵۰۸، ۷۷۰، ۷۹۷
 خدمات ۴، ۷، ۳۱، ۳۳، ۴۵، ۵۰، ۵۴، ۵۵، ۵۸، ۶۲، ۷۰، ۷۲، ۷۹، ۱۰۵، ۱۰۹، ۱۱۲، ۱۱۳،
 ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۴۶،
 ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۳، ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۴، ۱۷۵،
 ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۸۱، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۹، ۲۰۶، ۲۲۴، ۲۳۳،
 ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۵۲، ۲۶۰، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۸، ۲۷۴، ۲۸۲، ۳۲۴، ۳۳۳، ۳۳۴،
 ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۴۰، ۳۴۶، ۳۴۸، ۳۵۸، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۷، ۳۹۱، ۳۹۴،
 ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۶، ۴۱۱، ۴۱۴، ۴۱۹، ۴۲۴، ۴۵۲، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۹،
 ۴۶۹، ۴۸۰، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۹، ۴۹۳، ۴۹۶، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۱۰،
 ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۸۵، ۶۰۳، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۳،
 ۶۱۴، ۶۲۰، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۷۸، ۶۸۳، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۹۰، ۶۹۴، ۷۱۸، ۷۲۸، ۷۳۲،
 ۷۵۸، ۷۶۴، ۷۹۸، ۸۰۲، ۸۱۲
 خدمات درمانی ۶، ۸۴، ۸۵، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۶۲، ۱۶۷، ۱۶۹، ۱۸۴، ۱۹۷، ۲۳۱، ۲۳۹، ۳۴۸،
 ۳۶۶، ۳۸۸، ۳۸۹، ۴۲۳، ۴۹۰، ۵۰۴، ۵۰۹، ۶۸۳
 خدمات فرودگاهی و پروازی ۱۲۲، ۱۵۱، ۱۶۶، ۱۷۴
 خدمات کامپیوتری ۱۵۱
 خدمات‌رسانی به ایتارگران ۲۴۲، ۲۷۲، ۳۲۱، ۳۹۸، ۵۰۴
 خدمت نیمه‌وقت بانوان ۱۴۹، ۴۶۴
 خدمت وظیفه عمومی ۴۷۹، ۷۲۹، ۷۶۷، ۷۷۶، ۷۹۹

خدمت وظیفه اقلیت‌ها.....	۷۲۵
خزانه.....	۱۵۰، ۱۵۵، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۹۱، ۱۹۸، ۱۹۹، ۱۸۸، ۱۹۱، ۱۹۷، ۲۴۴، ۳۶۲، ۶۵۲، ۷۷۷
خزانه استان.....	۱۸۲، ۱۸۳
خزانه‌داری کل.....	۸۶، ۱۶۶، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۳، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۲
.....	۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۳۵۱، ۷۷۶
خسارت.....	۱۵۶، ۱۵۷، ۱۶۸، ۱۹۴، ۲۳۱، ۳۴۰، ۳۶۵، ۳۹۳، ۴۱۳، ۴۱۶، ۴۶۷، ۵۰۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۷۹۶، ۸۰۴
خسارت مالی.....	۳۴، ۵۱۳
خشکسالی.....	۱۵۷، ۱۹۴، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۹۳
خصوصی‌سازی.....	۱۲۵، ۱۲۶، ۲۳۴
خط‌مشی.....	۸۳، ۱۱۶، ۱۲۱، ۱۲۷، ۱۳۰، ۱۷۴، ۲۱۴، ۲۱۹، ۲۲۵، ۲۳۴، ۲۴۱، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۹، ۲۶۱، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۷، ۲۷۰، ۳۱۷، ۳۱۹، ۴۱۴، ۴۷۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۳، ۵۱۹
.....	۵۲۳، ۵۹۷، ۶۰۴، ۶۱۰، ۶۴۷، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۷۶، ۶۸۲، ۶۸۵، ۸۰۹
خطوط سرحدی.....	۴۴۴
خطوط مرزی.....	۴۴۴
خلاف شرع.....	۴، ۹، ۱۷، ۲۷، ۳۰، ۳۶، ۳۷، ۳۹، ۸۱، ۹۳، ۹۸، ۱۰۵، ۱۱۹، ۲۱۷، ۲۲۰
.....	۲۳۸، ۲۴۰، ۳۰۰
خلع ید.....	۴۴۶، ۷۴۱
خوابگاه‌های دانشجویی.....	۱۵۳، ۳۴۸، ۴۸۷
خودروهای دولتی.....	۳۵۲
خودکفایی صنعت.....	۱۶
خودداری.....	۸۶، ۱۴۶، ۱۴۷، ۳۹۶

د

دادرسی.....	۹۲، ۱۴۳، ۳۷۵، ۵۱۶، ۵۲۸، ۵۳۴، ۵۹۷، ۶۱۵، ۷۴۳، ۷۷۹، ۷۹۷
دادرسی اسلامی.....	۹، ۷۱۵
دادستان استان.....	۲۵۹
دادستان انقلاب.....	۲۵۹
دادستان دادگاه بخش.....	۲۵۹

دادستان کل	۲۱، ۲۸، ۷۱، ۲۱۸، ۲۴۲، ۲۵۹، ۲۶۸، ۲۷۶، ۲۷۷، ۵۵۳، ۷۱۵، ۷۲۲، ۷۴۶، ۸۰۶، ۷۸۵، ۷۸۴، ۷۸۱، ۷۸۰، ۷۶۲
دادستان کل کشور	۲۱، ۲۸، ۷۱، ۲۱۸، ۲۴۲، ۲۵۹، ۲۶۸، ۲۷۶، ۲۷۷، ۵۵۳، ۷۱۵، ۷۲۲، ۸۰۶، ۷۶۲، ۷۴۶
دادستانی کل انقلاب	۷۱، ۲۵۹
دادرهای نظامی	۷۷۹
دادرای عمومی و انقلاب	۳۱۱
دادگاه	۹، ۱۳، ۱۹، ۲۴، ۲۹، ۴۷، ۶۲، ۷۲، ۹۲، ۹۳، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۹، ۲۰۴، ۲۲۳، ۲۳۱، ۳۷۵، ۳۷۸، ۳۸۶، ۲۹۹، ۳۱۱، ۳۷۸، ۴۰۸، ۴۷۶، ۵۲۱، ۵۶۰، ۵۶۲، ۶۰۱، ۶۰۲، ۷۰۱، ۷۰۷، ۷۱۲، ۷۱۵، ۷۴۰، ۷۴۷، ۷۵۳، ۷۶۴، ۷۶۶، ۷۶۹، ۷۷۱، ۷۹۳، ۷۹۹، ۷۹۸، ۷۹۷، ۷۹۴، ۷۹۳، ۷۹۲، ۷۹۰، ۷۸۷، ۷۸۶، ۷۷۹
دادگاه انتظامی قضات	۴۶۳
دادگاه تجدیدنظر	۲۱۷، ۲۸۶، ۳۱۲، ۶۳۷، ۷۶۵
دادگاه صالح	۳۹، ۷۴، ۹۲، ۹۷، ۹۸، ۱۰۱، ۱۰۲، ۲۰۴، ۲۱۴، ۲۳۲، ۴۱۳، ۵۳۵، ۵۸۸، ۷۵۵، ۷۴۶، ۷۴۲، ۷۳۹، ۶۷۷
دادگاه عالی انتظامی	۲۱۲، ۷۸۴
دادگاه کیفری استان	۲۲۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۷۴۴
دادگاه مدنی خاص	۳۳۹
دادگاه ویژه روحانیت	۳۹، ۲۱۷، ۲۲۲، ۲۲۳
دادگاه‌های انقلاب	۸، ۵۲، ۱۴۳، ۷۵۶، ۷۸۲، ۷۸۸
دادگاه‌های خاص	۷۹۸
دادگاه‌های سیار	۷۵۸
دادگاه‌های عمومی و انقلاب	۱۳، ۹۰، ۹۶، ۲۸۷، ۷۰۴، ۷۷۱، ۷۸۳، ۷۸۶
دادگستری جمهوری اسلامی ایران	۵۲، ۲۱۰، ۷۵۸، ۷۸۸
دادیار ناظر	۶۰۱، ۶۰۲
دارایی مقامات	۷۲۲، ۷۲۳، ۸۰۶
دانشکده علوم قضایی	۷۷۶
داوری	۵۴، ۱۲۹، ۲۷۱، ۳۸۵، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۸، ۷۱۰، ۷۱۲، ۷۱۱

داوری بین‌المللی	۷۰۸، ۷۰۶
داوطلبان نمایندگی	۷۶، ۲۱۸، ۲۹۸، ۳۰۰، ۳۷۷، ۳۸۴، ۵۵۶، ۵۶۴
داوطلبین رد صلاحیت شده در انتخابات	۲۸۹، ۵۹۱، ۶۳۲
دبیر شورای نگهبان	۲۱۸، ۳۷۷، ۵۵۶
دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور	۲۰۰، ۲۶۲، ۳۵۳، ۶۴۷، ۶۴۸
دبیرخانه مجلس	۲۹۳
دخالت در امر نظارت	۵۵۴، ۵۵۹
دخالت در امور داخلی	۷۳۲، ۷۳۷
دخالت در امور قضایی	۹۹، ۲۳۱، ۲۵۷، ۲۸۳، ۷۵۰
دخالت قوه مقننه در قوه مجریه	۲۰۳، ۲۰۹، ۲۲۸، ۲۸۳، ۴۲۸
دخالت مجلس شورای اسلامی	۲۲۸
درآمد حاصل از پخش مسابقات ورزشی	۲۰، ۲۱، ۳۷۶، ۳۷۷، ۸۰۹، ۸۱۱
درآمد عمومی	۳۱، ۳۲، ۵۹، ۱۴۸، ۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۸
.....	۱۹۲، ۱۹۵، ۳۵۱، ۳۹۵، ۴۰۸، ۴۵۸، ۶۰۵، ۶۲۱، ۶۲۵
درآمدهای دولت	۱۷۰، ۱۷۱، ۱۸۱، ۱۹۵، ۳۲۶، ۳۳۱، ۳۴۲، ۳۶۴، ۳۶۷، ۳۷۲، ۳۷۴، ۴۰۷
.....	۴۷۳، ۷۵۸
دست خط مقام رهبری	۱۴
دستاوردهای انقلاب اسلامی	۲۹۶، ۲۹۸، ۷۳۳
دسترسی آزاد به شبکه حمل و نقل ریلی	۳۹۵، ۵۰۲، ۶۹۲
دستگاه اجرایی	۱۲۹، ۱۵۵، ۱۶۸، ۱۷۳، ۱۷۷، ۲۰۵، ۲۱۰، ۲۴۰، ۲۶۲، ۲۶۸، ۴۰۳، ۴۳۱
.....	۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۹، ۵۰۵، ۵۶۸، ۶۲۵، ۶۴۷، ۶۵۰، ۶۷۴، ۷۵۲
دستگاه قضایی	۸، ۱۱، ۲۵۴، ۴۱۵، ۴۲۹، ۴۷۱، ۵۲۲، ۷۱۵
دستگاه‌های حکومتی	۲۳۰، ۲۳۱، ۲۴۹، ۲۵۴، ۳۰۹، ۶۲۸
دستگاه‌های زیر نظر مقام معظم رهبری (مدظله)	۲۲۴، ۲۲۷، ۲۳۰، ۲۴۰، ۲۴۵، ۲۷۸
.....	۲۷۹، ۴۳۱، ۶۱۴، ۷۵۳
دستگاه‌های عمومی	۲۴۹، ۲۶۰، ۳۵۰، ۳۶۴، ۶۹۰
دستگاه‌های نظارتی	۲۰۰، ۲۱۷، ۲۴۵، ۴۱۵، ۷۴۴
دستگاه‌های نظارتی غیراجرایی	۲۰۰، ۲۱۷
دستور توقف	۲۳۲، ۳۰۹، ۵۵۰، ۵۶۱، ۶۴۶، ۶۷۷، ۷۴۷

دستور توقف انتخابات.....	۵۶۱
دستور فوری.....	۶۷۹، ۴۶۸
دستورالعمل.....	۱۹۳، ۱۸۲، ۲۰۳، ۲۱۷، ۲۶۹، ۲۷۳، ۲۷۵، ۲۷۹، ۲۸۴، ۳۷۱، ۳۸۱، ۳۸۵، ۴۲۲، ۴۶۷، ۴۷۷، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۶، ۴۹۱، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۶، ۵۰۷، ۵۱۱، ۵۱۳، ۵۱۶، ۵۱۸، ۵۷۳، ۵۸۱، ۵۹۷، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸
.....	۸۰۲، ۷۹۸، ۷۲۶، ۶۹۵، ۶۹۴
دستورالعمل اجرایی.....	۴۶۸، ۵۱۱، ۶۹۳، ۲۷۱، ۲۷۵، ۴۶۸، ۵۰۵، ۶۹۴
دعاوی.....	۴۷، ۹۳، ۱۴۲، ۲۸۶، ۲۸۸، ۳۵۱، ۴۲۵، ۴۵۴، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۳۹، ۷۶۷، ۷۶۹
.....	۷۸۶، ۷۷۳، ۷۷۱
دعاوی ایران علیه خارجیان.....	۴۵۴
دعاوی راجع به اموال عمومی.....	۴۴۱، ۴۴۲، ۶۹۸، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۱۳
دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی.....	۲۱۲، ۳۳۷، ۴۲۹، ۴۷۰، ۵۲۶
.....	۵۳۲، ۵۳۵، ۸۰۱، ۸۰۵
دفاع ملی.....	۵، ۳۳، ۲۱۰، ۲۵۸، ۵۲۴، ۵۹۵، ۶۱۲
دو شغل داشتن.....	۷۱۹
دو فوریتی.....	۳۰، ۹۴، ۱۶۲، ۱۹۳، ۳۲۹، ۳۷۳، ۳۸۹، ۳۹۱، ۴۹۵، ۴۹۶، ۵۴۰، ۵۴۸، ۵۵۵
.....	۶۱۱، ۶۶۷، ۶۹۱، ۷۴۸، ۷۵۷
دول غیرمحارب.....	۷۳۵
دولت پادشاهی اردن هاشمی.....	۴۳۶
دولت ثالث.....	۶۶۹، ۷۰۰، ۷۰۳
دولت جمهوری تونس.....	۵۹
دولت فدراسیون روسیه.....	۵۷
دولت مالزی.....	۴۳۵
دهیاری‌ها.....	۲۰۵، ۳۸۷، ۳۹۰، ۴۱۹، ۴۸۳، ۴۹۶
دیپلم فنی.....	۳۳۵، ۴۶۹
دیوان بین‌المللی دادگستری.....	۷۰۲، ۷۰۴، ۷۰۶
دیوان داوری.....	۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۷
دیوان عالی کشور.....	۲۱، ۹۹، ۱۲۹، ۱۴۳، ۲۱۱، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۴۹، ۲۹۹، ۵۵۰، ۵۵۳، ۵۶۰
.....	۵۶۱، ۵۶۲، ۵۹۵، ۵۹۷، ۶۳۸، ۶۶۰، ۷۲۲، ۷۶۲، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱
.....	۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۹، ۸۰۴

دیوان عدالت اداری..... ۱۰، ۲۱، ۹۲، ۹۴، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۱۷، ۲۴۲، ۲۴۹، ۲۶۷، ۲۸۲، ۴۶۲،
 ۴۹۲..... ۵۱۹، ۶۱۹، ۶۵۳، ۷۲۲، ۷۴۶، ۷۵۲، ۷۷۹، ۷۸۸، ۷۹۴، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴،
 دیوان محاسبات..... ۱۵۰، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۷۲، ۱۷۳، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵،
 ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۱۰، ۲۱۲، ۲۴۷، ۲۵۶، ۲۸۶، ۳۰۵، ۳۳۲، ۳۸۰، ۴۳۰، ۴۶۸، ۴۷۱،
 ۵۲۰، ۷۲۱، ۷۴۵، ۸۰۹

ذ

ذی نفع..... ۲۳، ۱۴۲، ۳۸۲

ر

راه‌آهن..... ۱۱۵، ۱۲۰، ۱۳۲، ۱۷۴، ۲۷۵، ۶۹۳، ۷۰۷
 راهبردهای اساسی..... ۴۹۲
 راهپیمایی..... ۸۲، ۷۳۳
 رأی اعتماد..... ۲۱۱، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۹، ۵۳۱، ۵۳۲، ۶۵۳، ۶۶۳، ۶۶۷، ۶۶۹، ۶۷۱
 رأی اکثریت..... ۱۴، ۲۹۹، ۴۳۸، ۵۴۳، ۵۵۴، ۵۵۷، ۵۶۰، ۵۶۲، ۵۷۲، ۷۰۵، ۷۶۶
 رأی قضایی..... ۹۹، ۲۳۱، ۲۳۲، ۵۵۰، ۷۶۵، ۷۸۹
 رأی کمیسیون..... ۵۱۲
 رأی مردم..... ۵۷۰
 رأی مستقیم..... ۶۳۰
 رأی نظارتی..... ۵۶۰
 رأی هیأت عالی..... ۷۷۲
 ربا..... ۱۰۹، ۱۱۸، ۱۲۸، ۴۹۵
 رجم..... ۳۱۲
 رد صلاحیت..... ۲۱۲، ۲۷۹، ۲۸۸، ۳۶۰، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۶۷، ۷۳۱
 ردیف‌های بودجه..... ۱۸۱، ۲۲۰
 رزمندگان..... ۳۲۲، ۳۲۴، ۳۴۸، ۵۷۷
 رسمیت..... ۳، ۴۴، ۴۵، ۲۰۴، ۲۲۲، ۲۸۲، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۲۴، ۶۲۵
 رسیدگی به اتهامات..... ۴۹۹، ۷۵۳
 رسیدگی به تخلفات..... ۸۸، ۲۲۳، ۲۳۷، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۸، ۳۲۰، ۳۲۹، ۳۷۹، ۴۴۵، ۴۵۹
 ۴۶۵، ۴۷۳، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۷، ۵۲۱، ۵۵۹، ۷۱۴، ۷۳۰، ۷۳۲، ۷۳۸، ۷۵۳، ۷۶۱، ۷۶۹
 رفع اختلافات..... ۲۷۳، ۵۴۳، ۵۴۴، ۶۶۶، ۶۷۰، ۶۷۷، ۶۷۹، ۶۸۰

۷۵۶.....	رفع تصرف
۴۱۷ ۸.....	روادید
۶۰۵، ۶۱.....	روز جمعه
۳۵۲، ۳۰۲، ۲۹۲، ۲۹۱، ۲۴۳.....	روزنامه
۲۹۲، ۲۹۱، ۲۴۳.....	روزنامه رسمی
۷۱۰.....	روش‌های مسالمت‌آمیز
۵۶۰.....	روند اجرایی انتخابات
۵۰۲.....	رهن
۶۰۵.....	رهنمودهای کلی برنامه سوم توسعه
.....	ریاست جمهوری اسلامی ایران
۷۱۵.....	ریاست هیأت مدیره
۷۰۱.....	رییس بنیاد
۷۶۷، ۷۶۴، ۷۶۳، ۷۶۲، ۷۵۸، ۷۴۴، ۷۴۳، ۵۱۳، ۴۸۸.....	رییس دادگستری
۵۱۳، ۴۸۸، ۲۷۶، ۲۴۷، ۲۰۲، ۲۰۰، ۱۵۴.....	رییس دیوان محاسبات
۶۷۷، ۲۶۵، ۲۶۴، ۱۸۳، ۱۱۰.....	رییس سازمان برنامه و بودجه
۷۷۸.....	رییس سازمان قضایی
۷۷۸، ۵۷۸.....	رییس شورای اسلامی
۷۵۹، ۵۷۴، ۵۷۳، ۵۷۲، ۴۸۵.....	رییس شورای شهر
۶۱۶، ۷۱.....	رییس شهربانی
۵۱۴، ۳۵۸، ۳۰۶، ۲۸۸، ۲۳۳، ۲۲۲، ۲۱۵، ۱۵۹، ۱۳۴، ۱۰۰، ۶۲، ۲۲.....	رییس قوه قضاییه
۷۵۳، ۷۲۱، ۶۶۰، ۶۳۸، ۶۱۷، ۶۱۴، ۶۰۵، ۶۰۱، ۵۵۱، ۵۵۰، ۵۳۹، ۵۳۸، ۵۲۱، ۵۲۰.....	
۸۰۱، ۷۸۵، ۷۸۴، ۷۸۱، ۷۷۹، ۷۷۵، ۷۷۱، ۷۶۸، ۷۶۶، ۷۶۴، ۷۶۳، ۷۶۲، ۷۵۹، ۷۵۴.....	
۸۰۹ ۸۰۵.....	
۳۷.....	رییس کشور خارجی
۶۴۶، ۲۷۷، ۲۶۸، ۲۶۳، ۲۶۱، ۲۱۰.....	رییس کل بانک مرکزی
۲۲۸.....	رییس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری

ز

۷۹۱، ۱۶۸، ۱۰.....	زمین شهری
۱۶۳، ۱۶۴.....	زنان سرپرست خانوار
۳۴۱.....	زنان و کودکان بی سرپرست

ژ

ژاندارمری..... ۷۱، ۱۴۳، ۱۵۰، ۱۷۱، ۳۰۸، ۳۶۲

س

سؤال..... ۴۴، ۲۱۱، ۳۰۴، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۴۰، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۵۳، ۴۵۷، ۴۶۰، ۵۲۳، ۵۲۵، ۵۲۷،

..... ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۶۵۲، ۶۵۵، ۷۱۲، ۷۳۴، ۷۵۲

سازش..... ۳۰۴

سازمان امور اداری و استخدامی کشور..... ۳۷۱، ۳۷۲، ۶۴۷

سازمان بازرسی کل کشور..... ۲۱۷، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۵۴، ۲۷۹، ۲۸۶، ۲۸۷، ۳۵۷، ۴۱۲، ۵۳۸،

..... ۶۱۳، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۱، ۷۷۰، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۵، ۷۸۵، ۸۰۱، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶

سازمان برنامه و بودجه..... ۱۷، ۱۱۰، ۱۴۷، ۱۵۲، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۶۹، ۱۷۳، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴،

..... ۲۱۰، ۲۵۲، ۲۶۱، ۲۶۴، ۲۶۵، ۳۰۶، ۳۳۱، ۳۵۶، ۳۶۹، ۴۶۴، ۵۲۴، ۶۲۰، ۶۴۳،

..... ۶۴۷، ۶۷۷، ۶۸۲، ۷۷۵

سازمان پزشکی قانونی کشور..... ۸۴، ۲۱۴، ۲۱۸

سازمان ثبت احوال کشور..... ۲۹۶، ۵۵۷

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور..... ۱۵۵

سازمان حسابرسی..... ۱۳۱، ۲۰۱، ۲۶۰، ۵۹۷، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۷۰

سازمان حفاظت اطلاعات..... ۶۰۹، ۷۳۹

سازمان صدا و سیما..... ۹، ۳۱۷، ۳۳۸، ۳۷۶، ۸۰۹، ۸۱۰

سازمان عقیدتی سیاسی..... ۶۰۹، ۵۵۸

سازمان قضایی ارتش..... ۷۷۸

سازمان مدیریت بحران..... ۱۶۳، ۱۹۸، ۲۷۸، ۵۰۹، ۶۵۱، ۶۹۳

سازمان میراث فرهنگی و گردشگری..... ۴، ۲۹، ۱۱۴، ۳۸۶، ۳۸۷، ۴۱۷، ۵۷۸، ۶۲۱، ۶۸۷

سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی..... ۲۳۳، ۲۴۰، ۲۴۵، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۷۴، ۶۰۸

سال مالی..... ۱۵۴، ۱۶۸، ۲۰۵، ۵۷۳

سالانه بودن بودجه..... ۱۴۹

ساماندهی بهداشت و درمان..... ۲۲۴، ۳۸۰

ساماندهی مبادلات مرزی..... ۲۴۱، ۲۷۰، ۳۹۵، ۵۰۱

ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن..... ۵۹، ۱۹۷، ۴۰۹، ۵۰۸

- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۸، ۷۱، ۱۵۰، ۱۷۲، ۲۱۰، ۲۵۷، ۲۷۹، ۳۵۶، ۳۶۶، ۳۹۴،
 ۴۲۱، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۹، ۷۲۴، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۵، ۷۹۶
 ستاد دیه ۷۷۶
 ستاد فرهنگی ۲۶۵
 ستاد کشوری کنترل و مبارزه با دخانیات ۲۷۱
 ستاد کل نیروهای مسلح ۱۲، ۱۵۵، ۲۴۲، ۲۷۹، ۳۶۶، ۳۹۴، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۷۴، ۴۷۹،
 ۵۰۴، ۶۰۱، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۱۱، ۸۱۴
 سرپرست ۷۱، ۱۶۴، ۲۳۸، ۲۷۹، ۳۴۸، ۳۵۱، ۳۹۹، ۴۲۲، ۴۸۱، ۵۷۴، ۶۶۷، ۶۷۶، ۷۱۶
 سرداور ۷۰۹
 سفته ۴۰۶
 سفیر ۵۲۶، ۶۵۶
 سقط درمانی ۵۰۰
 سقف ارزی ۱۸۶
 سقف اعتبارات ۱۹۲، ۵۳۶
 سلامت اداری ۲۴۶
 سلب اختیار هیأت وزیران ۲۶۹
 سلطه ۲، ۱۰۹، ۷۳۴
 سمت نمایندگی ۱۲، ۲۱۲، ۴۳۹، ۴۶۱، ۴۷۱، ۵۴۰، ۷۱۷، ۷۱۹
 سند حقوقی ۶۹۹
 سود بازرگانی ۵۹، ۱۷۷، ۳۳۶، ۳۴۲، ۳۵۸، ۳۶۹، ۴۰۸، ۴۶۲
 سهام ۱۰۵، ۱۱۳، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۱، ۱۳۲،
 ۱۳۳، ۱۳۹، ۱۴۳، ۱۶۱، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۹، ۱۸۲، ۲۷۵، ۲۷۶، ۳۳۶، ۳۶۵، ۳۶۷، ۳۸۶
 ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۵۲، ۴۶۸، ۴۸۵، ۵۰۷، ۵۰۸، ۶۴۷، ۶۹۲
 سیاست خارجی ۵، ۲۴۲، ۳۱۷، ۴۸۵، ۶۰۶، ۷۳۳، ۷۴۴
 سیاست نرخ گذاری ۲۳۳، ۴۸۱، ۴۸۸، ۴۸۹، ۶۸۳
 سیاستگذاری ۶۰۳
 سیاست‌های کلی فرهنگی ۲۲۵، ۳۱۷
 سیاست‌های کلی قضایی ۶۱۳
 سیاست‌های یارانه‌ای ۴۹۲، ۶۹۲

ش

- شئون هیأت وزیران..... ۶۹۰
- شاکی خصوصی..... ۲۲۴، ۱۳
- شان تقنینی..... ۵۰۲
- شان قانونگذاری..... ۴۹۹
- شخص ثالث..... ۷۷۲، ۷۴۹، ۴۹۳، ۵۱۲، ۴۱۵، ۳۰۴، ۱۴۳، ۳۴
- شخصیت حقوقی..... ۷۱۵، ۶۹۱، ۴۴۳، ۴۴۲، ۴۴۱، ۲۵۷، ۲۳۴
- شرایط اثباتی..... ۵۵۶، ۲۸۹
- شرایط اثباتی داوطلبان..... ۲۸۹
- شرایط عمومی..... ۵۶۹، ۵۱۳، ۳۰
- شرایط قضاوت شرعی..... ۷۴۷
- شرط مسلمان بودن..... ۲۶
- شرکت در انتخابات..... ۶۰۷، ۵۳۱
- شعب اخذ رأی..... ۶۴۴، ۶۴۳، ۵۶۸، ۵۳۶، ۵۳۳، ۵۳۰، ۵۲۲، ۳۴۶، ۱۵
- شغل..... ۷۲، ۸۰، ۲۰۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۳۳، ۳۳۸، ۳۴۰، ۳۴۷، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۸، ۴۵۱
- ۶۹۰، ۶۸۹، ۶۸۸، ۶۸۷، ۶۲۰، ۵۴۷، ۵۳۱، ۵۱۶
- شکایات..... ۷۴۰، ۵۳۸، ۵۰۷، ۲۲۵، ۲۰۴
- شکایت از طرز کار قوه قضاییه..... ۵۰۷، ۲۰۴
- شکایت شاکی..... ۷۴۰، ۵۳۸، ۲۲۵
- شورای امنیت..... ۸۱۶، ۸۱۱، ۷۳۳، ۶۸۰، ۶۱۴، ۶۰۰، ۵۹۸، ۵۵۹، ۲۶۰، ۷۱، ۱۸
- شورای انتظامی نظام مهندسی..... ۷۷۶
- شورای انقلاب..... ۷۸۸، ۷۸۷
- شورای پول و اعتبار..... ۶۹۱، ۴۹۹، ۴۹۶، ۴۷۶، ۴۷۳، ۴۷۲، ۳۲۴، ۲۶۸، ۲۴۴، ۱۲۸، ۱۲۰، ۱۱۹
- شورای توسعه مدیریت..... ۶۵۱، ۲۷۴، ۲۷۳
- شورای سرپرستی..... ۸۰۹، ۵۳۳، ۵۳۲، ۳۱۸، ۳۱۵
- شورای شهر..... ۷۵۹، ۷۴۵، ۷۴۳، ۶۸۱، ۵۸۸، ۵۷۵، ۵۷۴، ۵۷۳، ۵۷۱، ۵۷۰، ۵۶۹، ۴۸۶، ۳۷۹، ۱۹۰
- شورای عالی اداری..... ۶۸۲، ۶۵۱، ۶۵۰، ۵۰۷، ۴۱۳، ۳۱۷، ۲۷۸، ۲۷۴، ۲۶۹، ۲۶۲، ۱۲۴، ۱۲۳
- شورای عالی امنیت ملی..... ۸۱۵، ۸۱۴

شورای عالی انقلاب فرهنگی.....	۱۵۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰،
.....	۲۳۵، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۵۰، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۵
شورای عالی بانک‌ها.....	
شورای عالی خانواده.....	۲۷۰، ۲۸۳، ۲۹۱، ۵۰۰، ۶۴۹، ۶۹۱، ۷۵۰
شورای عالی دفاع.....	۵۹۵، ۵۹۷، ۷۹۸
شورای عالی سیاستگذاری.....	۲۵۴، ۲۸۸، ۶۰۴، ۶۸۷
شورای عالی فضایی.....	۲۳۱، ۲۶۳، ۶۰۷
شورای عالی فناوری.....	۲۳۱، ۲۳۴، ۲۶۳، ۲۷۵، ۲۷۹، ۴۰۹، ۴۸۶، ۶۰۷
شورای عالی قضایی.....	۳۷، ۷۱، ۲۰۹، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۷۵، ۳۸۵، ۴۰۹، ۴۲۵، ۴۲۹، ۴۴۳،
.....	۴۶۰، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۹۳، ۵۳۸، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵
.....	۷۵۶، ۷۶۲، ۷۶۶، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۵، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۸۰۱، ۸۰۵
شورای عالی کار.....	۲۶۳، ۳۵۹، ۴۶۷، ۶۷۴
شورای عالی کارشناسان.....	۴۷۷، ۷۷۳
شورای عالی کشاورزی.....	۲۶۰
شورای عالی مبارزه با پولشویی.....	۲۷۶، ۷۴۸
شورای عالی معادن.....	۷۳۵
شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری.....	۲۷۶، ۳۸۷، ۴۱۰، ۶۲۰، ۶۸۷
شورای عالی نظام پزشکی.....	۴۷۳، ۶۸۷
شورای عالی هماهنگی ترابری کشور.....	۶۸۱
شورای عالی هماهنگی ترافیک شهرهای کشور.....	۶۸۱
شورای مرزهای کشور.....	۸۱۱، ۸۱۴
شورای مرکزی.....	۲۱، ۲۴، ۷۸، ۱۱۰، ۲۴۷، ۳۸۱، ۳۸۴، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۵۹۷، ۶۰۰،
.....	۶۷۳، ۶۷۷، ۶۸۷، ۶۸۸، ۷۶۰، ۷۶۳، ۷۷۳، ۷۷۵
شورای نظارت.....	۲۲۱، ۲۷۹، ۳۳۶، ۵۰۸، ۷۹۱، ۸۰۷
شورای نظارت بر نحوه رفتار با زندانیان.....	۲۲۱
شورای نگهبان.....	۲، ۵، ۸، ۱۱، ۱۴، ۱۸، ۲۱، ۳۴، ۳۷، ۵۶، ۵۹، ۶۲، ۷۲، ۱۱۳، ۱۲۶، ۱۲۹، ۱۵۸،
.....	۱۶۱، ۱۷۴، ۱۹۶، ۲۱۸، ۲۲۱، ۲۳۱، ۲۳۷، ۲۴۰، ۲۹۸، ۳۰۴، ۳۱۰، ۳۱۷، ۳۳۰، ۳۳۲
.....	۳۳۶، ۳۴۹، ۳۵۲، ۳۵۵، ۳۶۸، ۳۷۴، ۳۸۱، ۳۸۴، ۳۸۷، ۳۹۰، ۴۰۰، ۴۰۳، ۴۲۲، ۴۶۰،
.....	۴۸۹، ۴۹۵، ۵۳۷، ۵۴۰، ۵۴۳، ۵۴۶، ۵۴۹، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۶، ۵۵۹، ۵۶۲، ۵۶۵، ۵۸۶
.....	۵۸۷، ۵۹۴، ۶۰۷، ۶۱۰، ۶۱۶، ۶۴۲، ۶۷۰، ۶۸۹، ۷۰۲، ۷۱۸، ۷۴۳، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۶۳

شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه ۶۶۱
 شهرداری ۱، ۸، ۵۶، ۵۹، ۶۵، ۶۹، ۱۱۰، ۱۲۹، ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۵۴، ۱۶۱، ۱۷۰، ۱۷۴، ۱۷۷،
 ۱۸۳، ۱۹۰، ۱۹۶، ۲۰۵، ۲۱۸، ۲۳۷، ۲۶۶، ۲۷۹، ۲۸۲، ۲۸۶، ۳۲۷، ۳۴۳، ۳۴۶، ۳۵۰
 ۳۵۹، ۳۷۹، ۳۸۵، ۳۸۸، ۳۹۷، ۴۰۱، ۴۰۷، ۴۱۷، ۴۲۳، ۴۲۹، ۴۸۰، ۴۸۴، ۴۹۶، ۵۱۶
 ۵۷۰، ۵۷۳، ۵۷۶، ۵۷۹، ۶۰۲، ۶۱۴، ۶۵۰، ۶۷۸، ۷۰۸، ۷۳۷، ۷۶۶، ۷۷۲، ۷۹۱، ۸۰۱
 شهرک‌های صنعتی ایران ۱۲۹، ۳۹۳، ۵۰۲

ص

صادرات ۵۳، ۵۹، ۱۰۴، ۱۲۶، ۱۲۹، ۱۴۲، ۱۶۱، ۱۷۴، ۱۷۷، ۲۱۲، ۲۶۰، ۲۷۳، ۲۷۶
 ۳۳۷، ۳۴۰، ۳۶۲، ۳۷۲، ۴۰۴، ۴۱۰، ۴۱۳، ۴۹۶، ۶۹۴
 صحت انتخابات ۵۵۶، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۳
 صدا و سیما ۹، ۲۰، ۲۱، ۱۳۴، ۲۳۳، ۳۱۵، ۳۱۸، ۳۳۹، ۳۷۷، ۳۸۱، ۶۰۴، ۷۴۵، ۸۱۰، ۸۱۱
 صدور پروانه کسب ۸۱، ۴۸۹، ۴۹۲
 صدور حکم ۵۳، ۵۹، ۱۵۸، ۲۰۲، ۲۱۸، ۲۷۹، ۴۰۶، ۵۳۲، ۵۷۲، ۵۷۵، ۵۹۴، ۵۹۷، ۶۰۰
 ۷۱۲، ۷۴۰، ۷۸۵، ۷۸۸
 صدور رأی ۲۸۲، ۳۴۲، ۴۷۰، ۴۷۶، ۴۹۲، ۵۵۹، ۶۰۷، ۶۹۶، ۷۶۳، ۷۷۸
 صلاحیت ۱۱، ۲۱، ۵۴، ۷۶، ۷۹، ۸۳، ۱۱۳، ۱۷۱، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۱۹، ۲۱۸
 ۲۵۹، ۲۷۳، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۷، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۱۴، ۳۷۸، ۳۸۱، ۳۸۶، ۴۶۴
 ۴۶۷، ۴۷۰، ۴۷۳، ۴۷۵، ۴۷۸، ۵۰۶، ۵۵۴، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۴، ۵۶۶
 ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۱۰، ۶۱۵، ۶۱۹، ۶۲۴، ۶۳۲، ۶۳۷
 ۶۴۷، ۶۵۱، ۶۵۷، ۶۸۰، ۶۹۹، ۷۰۲، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۵۶، ۷۶۳، ۷۶۶، ۷۶۷
 ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۴، ۷۷۶، ۷۷۹، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۹۲، ۷۹۷، ۷۹۸، ۸۰۳، ۸۰۴
 صلاحیت انحصاری ۴۶۶
 صلاحیت رسیدگی ۲۸۵، ۷۶۶، ۷۷۲، ۸۰۱
 صلاحیت علمی ۵۰۵، ۶۷۷
 صلب ۳۱۰
 صلح دعاوی ۴۵۴
 صنایع دریایی ۴۰۶
 صندوق تعاون ۱۸۶، ۳۱۷، ۳۳۳، ۳۶۱، ۳۷۱
 صندوق ذخیره بسیجیان ۱۲۹، ۳۵۸
 صندوق معذوریت از کار و از کارافتادگی ۱۸۰

ض

ضابطه.....	۵۶۲، ۲۹۸، ۲۶۹، ۶۵۶
ضرر.....	۶۰۰، ۵۹۷، ۴۱۹، ۴۱۲، ۴۰۶، ۳۹۰، ۲۸۵، ۲۵۶، ۱۲۳، ۹۴، ۱۱
ضرر و زیان.....	۶۰۰، ۵۹۷، ۴۱۹، ۴۱۲، ۴۰۶، ۳۹۰، ۲۸۵، ۱۲۳، ۹۴، ۱۱
ضرورت.....	۵، ۸، ۱۱، ۹۱، ۱۵۱، ۱۶۷، ۲۳۱، ۲۷۹، ۲۸۲، ۳۴۶، ۳۵۸، ۴۰۰، ۴۱۹، ۴۲۳، ۷۹۸، ۷۴۷، ۷۲۴، ۷۲۱، ۶۸۶، ۶۸۰، ۶۶۴، ۶۵۱، ۶۱۶، ۵۳۰، ۵۱۷، ۴۹۲، ۴۲۸
ضمان.....	۴۷۹، ۳۵۵، ۲۷۲، ۱۱۰
ضوابط.....	۵، ۸، ۱۱، ۱۴، ۱۸، ۲۱، ۱۱۰، ۱۱۶، ۱۱۹، ۱۲۳، ۱۲۶، ۱۲۹، ۱۴۲، ۱۶۱، ۱۷۷، ۱۸۳، ۱۹۳، ۲۱۸، ۲۳۱، ۲۳۴، ۲۳۷، ۲۶۰، ۲۶۳، ۲۶۶، ۲۷۲، ۲۷۵، ۲۸۲، ۳۳۰، ۳۳۳، ۳۴۶، ۳۵۸، ۳۷۴، ۳۸۱، ۴۰۰، ۴۱۲، ۴۱۶، ۴۳۱، ۴۴۴، ۴۶۰، ۴۶۳، ۴۶۶، ۴۷۰، ۴۷۳، ۴۷۹، ۴۸۲، ۴۸۶، ۴۸۹، ۴۹۲، ۴۹۸، ۵۰۵، ۵۰۸، ۵۱۱، ۵۴۰، ۵۶۲، ۵۶۵، ۵۷۲، ۵۷۵، ۵۷۸، ۶۰۳، ۶۰۷، ۶۱۳، ۶۴۵، ۶۴۸، ۶۷۳، ۶۸۰، ۶۸۳، ۶۸۶، ۶۸۹، ۶۹۳، ۷۲۱، ۷۵۳
.....	۸۱۰، ۸۰۷، ۷۸۸
ضوابط اجرایی.....	۴۹۲، ۲۶۳
ضوابط نظارتی.....	۴۹۸

ط

طرح شکایت.....	۲۲۱
طرح قانونی.....	۵، ۱۹۹، ۳۰۷، ۴۶۳، ۵۸۱
طرح مصوب.....	۱۳۹، ۴۲۲، ۶۱۹، ۶۸۶

ظ

ظرفیت پذیرش دانشجویان.....	۱۴
----------------------------	----

ع

عدم صلاحیت.....	۵۵۹، ۵۵۶، ۲۹۸
عدم کفایت.....	۵۳۰
عرف.....	۵۶۲، ۴۴۴، ۲۹۸
عشایر.....	۵، ۱۸۶، ۲۳۷، ۵۶۸، ۷۵۳
عفو.....	۵۹۴
عقد قرارداد.....	۴۳۵، ۴۲۸، ۱۶۱، ۱۵۴

عملیات بانکی ۴۹۲، ۱۲۶، ۱۱۶
 عوارض ۵۶، ۱۴۵، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۷۴، ۱۷۷، ۱۸۳، ۱۹۰، ۲۳۱، ۲۴۴، ۳۰۷، ۳۲۶، ۳۳۶
 ۳۳۹، ۳۶۱، ۳۶۸، ۳۸۴، ۳۹۰، ۳۹۶، ۴۰۳، ۴۱۲، ۴۱۶، ۴۱۹، ۴۶۰، ۴۸۲، ۵۰۸، ۵۴۹
 ۵۶۵، ۵۷۲، ۵۷۸، ۶۱۳، ۶۱۹، ۶۴۸، ۷۴۳
 عوامل اجرایی ۵۰۲

ف

فدراسیون ۱۸، ۳۷۴، ۳۷۷، ۴۴۴، ۴۴۷، ۸۰۷
 فرمان ۵، ۱۱، ۴۹، ۱۵۸، ۱۶۷، ۲۴۴، ۵۹۷
 فرمانده کل نیروهای مسلح ۵۹۴
 فرمانده نیروی انتظامی ۱۱، ۲۷۵، ۶۰۷، ۶۶۱، ۶۸۰، ۷۱۸
 فرماندهی ۶۲، ۱۲۹، ۱۳۹، ۱۵۴، ۱۷۴، ۱۹۶، ۲۱۵، ۲۴۰، ۲۶۰، ۲۷۲، ۲۷۵، ۳۶۱، ۴۰۳
 ۴۱۹، ۴۲۲، ۵۹۴، ۵۹۷، ۶۰۰، ۶۰۳، ۶۰۷، ۶۱۰، ۷۲۱، ۷۲۴، ۷۲۸
 فرهنگ ۵، ۲۴، ۳۰، ۵۶، ۸۴، ۱۲۹، ۱۳۵، ۱۴۵، ۱۷۴، ۱۷۷، ۱۸۰، ۱۸۶، ۲۳۷، ۲۴۰، ۲۶۰
 ۲۷۴، ۲۷۵، ۳۹۰، ۴۰۳، ۴۷۹، ۵۰۲، ۵۰۸، ۷۴۰، ۸۱۰
 فساد ۵، ۱۴۲، ۲۴۴، ۲۹۵، ۵۰۵، ۶۲۹، ۶۴۸، ۷۵۰، ۷۸۲، ۷۸۵
 فسخ ۹۴، ۴۰۳، ۵۰۵، ۶۲۲، ۶۷۳، ۶۹۶
 فضای سبز ۵۷۵
 فعالیت تبلیغی ۳۷
 فقهای شورای نگهبان ۵۳۷
 فناوری فضایی ۲۳۱، ۲۶۳
 فوت ۲۲۱، ۲۶۹، ۳۴۶، ۳۴۹، ۳۵۵، ۳۶۱، ۳۸۱، ۳۹۶، ۴۰۰، ۴۰۶، ۴۲۸، ۴۶۶، ۵۷۲، ۵۸۷
 ۶۳۵، ۶۴۸، ۷۱۸، ۷۵۶

ق

قاضی شرع ۴۶۳، ۷۳۷
 قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب ۲۸۵، ۳۷۷
 قانون آیین دادرسی کیفری ۹۴
 قانون آیین دادرسی مدنی ۸۰۱
 قانون احتساب سوابق خدمت مستخدمین ۵

- قانون اداره صدا و سیماى جمهوری اسلامی ایران ۳۱۴، ۸۰۷
- قانون اساسنامه سازمان صدا و سیماى جمهوری اسلامی ایران ۳۱۴
- قانون استخدام كشورى ۱۸، ۳۰۷، ۳۲۶، ۳۳۳، ۳۴۶، ۳۵۲، ۳۶۵، ۳۸۱، ۷۵۳، ۸۰۱
- قانون استفاده از درآمدهاى اختصاصى وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشكى ۱۷۰
- قانون استفاده از منابع مالی خارجی ۵۹
- قانون استفاده بعضی از دستگاه‌ها از نماینده حقوقی در مراجع قضایی ۳۶۱
- قانون اصلاح خارج از مرکز پزشكان و داروسازان ۴۳
- قانون اصلاح قانون مطبوعات ۲۳۴، ۷۵۷
- قانون اصلاح موادى از قانون مالیات‌هاى مستقیم ۱۵۲، ۱۸۳، ۲۱۸، ۲۲۲، ۳۳۶، ۳۶۵
- ۳۷۸، ۴۸۲، ۷۶۰
- قانون اصول محاکمات جزایی ۳۱۱
- قانون اقدامات تأمینی ۳۱۴
- قانون الزام شركت‌ها و مؤسسات ترازبرى جاده‌ای ۷۶۴، ۷۹۹
- قانون امور حسبی ۳۱۱
- قانون انتخابات ۱۱، ۲۱، ۳۰، ۶۹، ۷۲، ۷۵، ۲۱۵، ۲۲۸، ۲۳۴، ۲۵۰، ۲۶۶، ۲۸۹، ۲۹۵، ۲۹۸
- ۳۰۱، ۳۱۴، ۳۱۷، ۳۷۱، ۳۷۵، ۳۸۹، ۵۴۰، ۵۴۷، ۵۵۳، ۵۵۶، ۵۶۰، ۵۶۳، ۵۸۸، ۵۹۱
- ۶۲۰، ۶۳۳، ۶۷۱، ۷۶۴
- قانون بازسازی نیروی انسانی ۳۲۷
- قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران ۳۶۹
- قانون برقراری حقوق وظیفه مستمری نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۳۸۱، ۴۸۰، ۶۸۴
- قانون برنامه ۱۲۶، ۱۲۹، ۱۴۵، ۱۶۱، ۱۸۳، ۱۹۰، ۱۹۳، ۱۹۶، ۲۷۳، ۳۱۴، ۳۲۰، ۳۹۱
- ۳۹۴، ۴۰۰، ۴۰۷، ۴۱۰، ۴۸۳، ۵۰۵، ۶۰۱، ۶۰۴، ۶۱۱، ۶۹۰، ۷۴۸، ۷۵۷
- قانون بودجه ۱۵۲، ۱۵۵، ۱۵۸، ۱۶۱، ۱۶۴، ۱۸۷، ۱۹۰، ۱۹۳، ۲۰۳، ۲۰۹، ۳۲۷، ۳۴۹
- ۳۵۲، ۳۹۱، ۴۰۰، ۴۱۰
- قانون بودجه متوالی ۱۹۳
- قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی ۵۱۲، ۶۹۳، ۷۴۸، ۷۷۰
- قانون بیمه محصولات کشاورزی ۴۹۹
- قانون پرداخت پاداش پایان خدمت ۳۶۲، ۳۹۷
- قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی ۱۵۵، ۲۸۲، ۴۱۶، ۵۷۵، ۷۶۷

- قانون تأسیس مدارس غیرانتفاعی ۴۹، ۲۷۹، ۴۱۳، ۵۰۹، ۷۹۲
- قانون تأسیس وزارت صنایع سنگین ۱۱۳، ۴۶۴
- قانون تأمین اجتماعی ۱۶۱، ۱۷۷، ۳۴۰، ۳۴۳، ۳۵۹، ۳۶۲، ۳۷۱، ۴۰۳، ۴۱۰، ۵۰۹، ۶۲۳، ۶۹۰، ۶۷۴
- قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی ۲۴
- قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب ۸۰۵
- قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور ۸۰۴
- قانون تضمین خرید محصولات کشاورزی ۳۹۰
- قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری ۳۴۲
- قانون توزیع عادلانه آب ۱۲۴، ۱۹۵
- قانون ثبت اسناد و املاک ۲۸۸، ۷۶۶، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۹۲
- قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی ۵۱۵، ۶۲۳
- قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید ۳۴۵، ۳۵۶
- قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع ۱۳۹، ۶۲۳، ۷۴۴
- قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست ۶۴۰
- قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ۲۴
- قانون خدمت پزشکان و پیراپزشکان ۴۳، ۲۱۲، ۴۶۸، ۶۷۸
- قانون خدمت نیروی انسانی، درمانی و بهداشتی ۴۳
- قانون خدمت وظیفه عمومی ۳۰، ۱۹۶، ۴۲۰، ۵۱۰، ۸۰۰
- قانون دائم ۱۱۰، ۴۷۴، ۴۸۴
- قانون دیوان محاسبات کشور ۲۰۳، ۲۰۶، ۳۷۸، ۷۴۲، ۸۰۰، ۸۰۶
- قانون راجع به بیمه افراد کادر ثابت ارتش و ژاندارمری ۳۵۹
- قانون راجع به تأسیس شرکت شهرک‌های صنعتی ایران ۳۵۹
- قانون راجع به ترجمه اظهارات و اسناد در محاکم و دفاتر رسمی ۷۵، ۸۱
- قانون شرایط انتخاب قضات دادگستری ۷۵۵، ۷۸۰، ۷۸۴
- قانون صلاحیت دادسراها و دادگاه‌های انقلاب ۷۹۰
- قانون فعالیت احزاب ۳۴
- قانون گذرنامه ۱۱
- قانون گزینش ۳۵۶

قانون گزینش معلمان	۳۵۶، ۴۷۷، ۶۹۴
قانون مالیات‌های مستقیم	۱۵۲، ۱۸۴، ۲۱۹، ۲۲۲، ۳۳۴، ۳۶۶، ۳۷۸، ۴۰۷، ۴۸۰، ۷۶۱
قانون مجازات اسلامی	۲۱
قانون محاسبات عمومی	۱۴، ۱۵۵
قانون مدنی	۲۵۱، ۵۸۹
قانون مصوب شورای انقلاب	۷۸۷
قانون مطبوعات	۲۲۸، ۲۳۴، ۲۶۰، ۵۱۵، ۷۵۷
قانون معادن	۷۳۵
قانون ممنوعیت بکارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره	۲۱، ۴۰، ۱۸۰
قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل	۵۳۷، ۷۱۶
قانون منسوخ	۳۱۱
قانون نحوه اجرای اصل (۸۵) و (۱۳۸) قانون اساسی	۶۵۲
قانون نظام صنفی	۸۳، ۱۱۷، ۴۷۰، ۶۲۳، ۶۷۶، ۶۸۰، ۷۴۷
قانون نظام هماهنگ پرداخت	۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۳، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۵۳، ۳۶۳، ۴۰۴
قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران	۳۶۶
قانونگذار	۳۱۶، ۴۱۰
قانونگذاری	۶، ۳۳، ۴۲۸، ۴۷۵، ۷۰۱
قتل	۴۲۴
قرار دادگاه	۱۳
قرار داد بین‌المللی	۲۳۳
قرار داد حمل	۷۰۱
قرنطینه گیاهی و حفظ نباتات	۵۷
قصاص عضو	۳۱۲
قصاص نفس	۳۱۲
قضات	۲۱، ۹۹، ۲۱۲، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۵۲، ۳۵۸، ۴۰۴، ۴۶۳، ۵۵۰،
.....	۵۶۰، ۵۶۲، ۵۶۴، ۶۰۴، ۷۲۰، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۹، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۷۰، ۷۸۱، ۷۸۲
.....	۷۸۳، ۸۰۲
قوانین	۱۵، ۱۸، ۲۱، ۲۳، ۲۷، ۳۳، ۳۶، ۳۷، ۵۲، ۵۳، ۶۰، ۶۲، ۹۸، ۱۱۲، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۲۲،
.....	۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۷، ۱۲۹، ۱۳۲، ۱۳۵، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۶، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۷۳، ۱۸۲، ۱۸۷، ←

→	۱۹۲، ۱۹۷، ۲۱۱، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۴، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۸، ۲۶۱، ۲۶۸، ۲۸۲، ۲۸۴، ۲۸۸، ۲۹۳، ۳۰۸، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۵، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۹، ۳۴۷، ۳۵۹، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۷۲، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۱۵، ۴۱۷، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۴۷، ۴۶۵، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۸، ۴۸۱، ۴۹۴، ۴۹۵، ۵۱۰، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۱، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۵، ۵۶۵، ۵۷۳، ۵۷۶، ۵۹۱، ۶۰۴، ۶۱۱، ۶۱۵، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۴۴، ۶۴۹، ۶۵۵، ۶۷۷، ۶۸۸، ۶۹۰، ۶۹۵، ۶۹۶، ۷۰۳، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۱۰، ۷۲۰، ۷۳۰، ۷۳۸، ۷۴۱، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۷، ۷۵۵، ۷۶۶، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۸۳، ۷۸۷
قوانین محاکم جنایی	۳۱۲
قوای سه‌گانه	۶۲، ۲۰۲، ۲۳۹، ۲۴۹، ۴۲۷، ۵۳۸، ۸۰۲، ۸۰۳
قوه قضاییه	۹۹، ۱۵۳، ۱۵۸، ۱۷۳، ۲۱۱، ۲۲۳، ۲۳۲، ۲۵۰، ۲۶۹، ۲۷۷، ۲۷۹، ۳۴۴، ۳۵۲
	۳۷۵، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۷۲، ۵۰۴، ۵۲۸، ۵۳۴، ۵۴۹، ۵۹۸، ۶۲۴، ۶۴۸، ۷۵۰، ۷۵۶، ۸۰۲

ک

کاربری مسکونی	۱۹۸
کارشناسان خارجی	۴۵۶
کارفرما	۷۰، ۱۶۰، ۱۶۲، ۲۲۱، ۲۵۲، ۲۶۳، ۳۲۲، ۳۲۸، ۳۶۲، ۴۰۵، ۴۱۱، ۴۱۴، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۶۷، ۶۰۲، ۶۷۵
کارکنان دولت	۱۱، ۱۲، ۱۵، ۲۰، ۱۴۳، ۱۴۹، ۲۰۵، ۲۶۵، ۳۲۹، ۳۴۰، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۵۳، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۷۸، ۳۸۱، ۳۹۹، ۴۵۴، ۴۵۴، ۷۴۰
کارکنان رسمی	۴۸۱، ۳۹۷، ۱۹
کارکنان قراردادی	۱۹
کارکنان مجلس شورای اسلامی	۳۸۱، ۳۴۳، ۱۰
کارگران	۱۱، ۸۸، ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۷۹، ۲۵۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۳۲۵، ۳۳۶، ۳۵۹، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۴۰۶، ۴۱۸، ۴۶۷، ۴۸۱، ۵۸۳، ۵۸۴، ۶۹۱
کارمند دولت	۷۱۵، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹
کارمند رسمی	۳۳۵
کارمندان پیمانی	۴۰۲
کالاهای قاچاق	۱۰۰
کالاهای وارداتی	۱۰۹، ۱۱۰، ۱۴۸، ۱۹۰، ۳۳۶، ۳۳۹، ۴۸۵، ۴۸۷، ۵۱۱، ۶۲۲

۷۵۷.....	کانون کارشناسان رسمی دادگستری
۵۷۵، ۶۰۴، ۷۵.....	کانون وکلاء مرکز.....
۳۷۰.....	کاهش درآمد عمومی.....
۴۹۱، ۴۱۴، ۲۲۱.....	کتاب.....
۶۸۸، ۴۹۲، ۴۹۱، ۴۸۱، ۳۸۷، ۲۴۰، ۱۵۹.....	کتابخانه‌های عمومی.....
۴۹۲.....	کد ملی.....
۵۶۸.....	کد خدا.....
۹۰.....	کشف جرم.....
۷۴۶.....	کشف مفاسد.....
۳۳۴.....	کمک هزینه مسکن.....
۵۶۸، ۵۱۱، ۳۱۹.....	کمک‌های دولتی.....
۴۲۰، ۳۹۶، ۳۹۴، ۳۶۳، ۳۵۱، ۲۷۹، ۲۴۸، ۲۴۷، ۲۳۰، ۵۶، ۴۹.....	کمیته امداد امام خمینی (ره).....
۷۹۶، ۵۹۸، ۱۵۰، ۷۱، ۸.....	کمیته انقلاب اسلامی.....
۴۳۵، ۶۵.....	کمیته بازرگانی مشترک.....
۴۲۸، ۴۲۷، ۳۲۴، ۳۱۹، ۲۹۵، ۲۸۸، ۲۸۳، ۲۸۱، ۲۲۹، ۲۱۸، ۱۷۱، ۱۶۷.....	کمیسیون.....
۶۰۴، ۵۷۸، ۵۲۷، ۵۱۹، ۵۱۷، ۵۱۲، ۴۹۱، ۴۸۲، ۴۶۹، ۴۶۳، ۴۶۲، ۴۶۱، ۴۵۹، ۴۳۰.....	
۸۰۱، ۷۶۸، ۷۰۶، ۶۹۷، ۶۹۶، ۶۷۵، ۶۶۶.....	
۲۵۳، ۲۴۷، ۲۴۶، ۲۴۴، ۲۲۸، ۲۱۵.....	کمیسیون آموزش و پرورش.....
۶۸۴، ۵۳۶.....	کمیسیون اصل ۹۰.....
۴۸۵.....	کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی.....
۶۸۴، ۴۷۰، ۲۱۵.....	کمیسیون امور اداری و استخدای مجلس شورای اسلامی.....
۷۹۸، ۷۸۷، ۷۷۴، ۷۷۰، ۷۵۶، ۷۱۵، ۶۰۱، ۵۹۶، ۵۳۶، ۵۱۹، ۹۷.....	کمیسیون امور قضایی.....
۵۳۶، ۴۸۴، ۴۸۲، ۲۵۷، ۲۰۳.....	کمیسیون برنامه بودجه و محاسبات.....
۶۸۰، ۴۶۹، ۴۳۰، ۲۱۳.....	کمیسیون بهداری و بهزیستی.....
۲۱۳.....	کمیسیون تخصصی.....
۳۸۴.....	کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات.....
۶۳۱، ۵۹۶، ۵۵۲، ۴۸۳، ۷۱.....	کمیسیون داخلی مجلس شورای اسلامی.....
۴۶۲، ۵۱۹.....	کمیسیون دارایی مجلس شورای اسلامی.....
۱۰.....	کمیسیون ماده ۱۲ قانون زمین شهری.....

- ۷۰۷..... کمیسیون منطقه‌ای برای ماهیگیری
- ۱۱۷..... کمیسیون نظارت
- ۵۰۳، ۳۹۷، ۲۷۱، ۱۹۶..... کنترل و مبارزه ملی با دخانیات
- ۶۱..... کنگره جهانی پست
- ۷۰۲، ۷۰۱، ۷۰۰، ۶۰۲، ۶۰۱، ۴۳۷، ۳۸۵، ۳۸۴، ۷۳، ۶۶، ۶۱، ۵۸، ۳۲، ۳۱، ۴..... کنوانسیون
- ۷۱۰، ۷۰۹، ۷۰۷، ۷۰۶، ۷۰۴، ۷۰۳.....
- ۷۳۶، ۶۳۲، ۳۱۲، ۴۵، ۳۷، ۲۹، ۴، ۳..... کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان
- ۳۸۴..... کنوانسیون منع شکنجه
- ۶۰۲..... کنوانسیون منع گسترش، تولید، انباشت و به کارگیری سلاح‌های شیمیایی
- ۷۰۴..... کنوانسیون مواد روانگردان
- ۴۲۱..... کودکان و نوجوانان
- ۷۱۵..... کیفر خواست

ک

- ۲۶..... گروه‌های ضدانقلاب
- ۲۰۴، ۲۰۲، ۱۹۴، ۱۸۳، ۱۷۳، ۱۷۲، ۱۶۸، ۱۶۷، ۱۵۲، ۱۴۳، ۷۰، ۵۶، ۲۵، ۲۲..... گزارش
- ۳۲۳، ۳۰۵، ۳۰۴، ۳۰۳، ۳۰۲، ۲۸۳، ۲۷۹، ۲۶۸، ۲۴۷، ۲۴۵، ۲۳۶، ۲۲۳، ۲۱۴، ۲۰۵.....
- ۵۱۳، ۵۱۰، ۴۹۴، ۴۸۰، ۴۳۲، ۴۳۱، ۴۲۹، ۴۲۸، ۴۰۹، ۳۸۲، ۳۷۲، ۳۴۸، ۳۳۴، ۳۲۴.....
- ۷۵۲، ۷۵۰، ۷۴۵، ۷۱۵، ۶۹۸، ۶۶۸، ۶۲۰، ۶۱۵، ۶۰۳، ۵۵۵، ۵۳۵، ۵۳۴، ۵۳۳، ۵۲۸.....
- ۸۱۰، ۸۰۶، ۷۶۳، ۷۵۳.....
- ۲۴۳..... گزارش به مجلس
- ۶۴۷، ۴۷۸، ۳۷۲، ۳۵۳، ۲۲۰، ۲۱۹، ۲۱۵..... گزینش
- ۷۷۳..... گواهی حصر وراثت

ل

- ۶۷۵، ۶۶۵، ۶۶۴، ۶۵۳، ۶۲۲، ۴۳۹، ۴۳۷، ۳۱۶، ۲۷۳، ۲۶۵، ۹۵..... لازم‌الاجراء
- ۳۴۹، ۳۴۷، ۳۴۲، ۳۴۱، ۳۳۹، ۳۳۶، ۳۳۱، ۳۲۸، ۳۱۷، ۲۱۶، ۲۱۵، ۱۵۸..... لایحه دولت
- ۳۷۵، ۳۷۴، ۳۷۳، ۳۷۰، ۳۶۹، ۳۶۷، ۳۶۵، ۳۶۴، ۳۶۳، ۳۶۱، ۳۵۸، ۳۵۵، ۳۵۱، ۳۵۰.....
- ۴۱۴، ۴۱۳، ۴۰۸، ۴۰۷، ۴۰۴، ۳۹۷، ۳۹۶، ۳۹۵، ۳۹۱، ۳۸۹، ۳۸۸، ۳۸۷، ۳۷۹، ۳۷۸.....
- ۶۴۶، ۶۱۲، ۵۴۴، ۴۲۴، ۴۲۱، ۴۱۶.....

لایحه قانونی.....	۱۱
لایحه قضایی.....	۷۱، ۲۰۰، ۷۵۴
لایحه کار.....	۸۰، ۱۱۷، ۴۶۷، ۵۸۶، ۶۷۷
لغو پروانه.....	۸۰۲
لغو قانون.....	۴۷۳
لغو لایحه قانونی.....	۱۳۸، ۱۴۴، ۳۰۸
لوايح قضایی.....	۷۵۴، ۷۵۵، ۷۶۲

م

مؤسسات آموزشی دولتی.....	۳۷۴
مؤسسات انتفاعی.....	۱۲۷، ۱۵۶، ۱۵۷، ۲۴۰، ۳۶۳، ۳۹۹، ۴۵۲
مؤسسات تعاونی.....	۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۵
مؤسسات دولتی.....	۱۱۲، ۱۱۳، ۱۲۷، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۶، ۱۶۸، ۱۷۳، ۲۰۷، ۲۲۰، ۲۴۳
.....	۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۴۶۱، ۴۹۱، ۵۲۰، ۵۳۸، ۵۷۲، ۶۲۳، ۶۴۸، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۶
مؤسسات عمومی غیردولتی.....	۳۳، ۶۲، ۱۳۳، ۱۸۱، ۲۷۹، ۳۵۹، ۳۶۹، ۵۷۳، ۸۰۳، ۸۰۴
مؤسسات غیردولتی.....	۱۵، ۱۲۳، ۳۷۵، ۶۱۳، ۸۰۵
مؤسسه.....	۳۴، ۵۲، ۱۱۳، ۳۱۴، ۳۱۹، ۴۴۰، ۷۱۹، ۷۶۴، ۸۰۲
مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران.....	۱۷۵، ۶۸۰
مالکیت خصوصی.....	۹۳، ۱۳۱
مالکیت مشروع.....	۱۳۸
مالیات.....	۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۹۰، ۱۹۶، ۱۹۷، ۲۲۰، ۲۲۲، ۳۳۶، ۳۴۵، ۳۶۷، ۳۷۹، ۴۰۹، ۴۷۹
مالیات بر ارزش افزوده.....	۶۰، ۲۴۴، ۲۵۲، ۲۸۰، ۴۱۳، ۵۰۹، ۶۵۲
مالیات‌های مستقیم.....	۱۵۲، ۱۸۶، ۲۲۰، ۲۲۲، ۳۳۶، ۳۴۵، ۳۶۷، ۳۷۹، ۴۰۹، ۴۷۹، ۷۶۴
مالیه عمومی.....	۳۳
مأموریت اداری.....	۳۷۸
ماهواره.....	۲۴، ۴۳، ۵۴، ۱۳۴، ۱۸۰، ۳۵۰، ۴۱۲، ۴۸۹، ۷۰۸، ۸۱۲
ماهیت بودجه‌ای.....	۲۵، ۱۵۳، ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۷۶، ۴۸۷
مبارزه با پولشویی.....	۲۷۷، ۷۴۸، ۷۵۰
مبانی اسلامی.....	۳، ۱۸، ۳۳
مبنای اسلامی دانشگاه.....	۲۲۴، ۲۲۸

متجاهر به اعمال خلاف اسلام.....	۲۶.....
متجاهر به فسق.....	۱۸، ۲۴، ۶۳۱.....
متخلف.....	۱۶، ۹۹، ۱۰۴، ۲۱۳، ۵۵۵، ۷۴۷.....
متمم بودجه.....	۱۵۶.....
متوفای بلاوارث.....	۷۵۱.....
متون رسمی.....	۵۲، ۵۳، ۵۵.....
متهم.....	۱۷، ۱۸، ۷۱، ۹۰، ۹۶، ۷۵۳، ۷۹۶، ۸۰۲.....
مجازات.....	۲۲، ۲۹، ۹۰، ۹۵، ۹۷، ۹۸، ۱۰۳، ۴۰۷، ۴۶۵، ۴۸۶، ۴۹۰، ۵۰۴، ۵۹۵، ۶۰۰.....
.....	۶۰۱، ۶۱۴، ۷۳۹، ۷۵۳، ۸۰۱.....
مجازات اخلاک‌گران در نظام اقتصادی کشور.....	۶۰۰.....
مجازات اسلامی.....	۱۴، ۲۲، ۳۵، ۹۷، ۱۰۱، ۴۲۴، ۵۹۷، ۶۰۱، ۷۵۳.....
مجازات جرایم نیروهای مسلح.....	۲۹، ۷۹۸، ۷۹۹.....
مجازات حبس.....	۶۱۴.....
مجازات‌های بازدارنده.....	۱۴، ۹۳، ۴۷۶.....
مجازات‌های ظالمانه.....	۳۸۴.....
مجرم.....	۱۸، ۷۳۹.....
مجری قانون.....	۵۵۶.....
مجلس خبرگان رهبری.....	۲۴۵، ۵۵۲، ۵۹۲، ۷۵۳، ۸۱۵.....
مجلس شورای ملی.....	۱، ۱۰، ۶۷، ۶۸، ۲۹۱، ۳۰۳، ۴۶۲، ۵۲۵، ۵۳۷، ۵۵۲، ۵۹۵، ۶۳۸.....
.....	۶۴۲، ۶۶۰، ۷۱۵، ۷۱۷.....
مجله.....	۳۶۷، ۳۶۸.....
مجمع تشخیص مصلحت نظام.....	۲۵، ۳۳، ۴۳، ۱۵۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۴۵، ۲۴۸، ۳۰۹، ۳۵۶.....
.....	۳۷۷، ۵۹۵، ۶۱۴، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۸۱۵.....
مجمع عمومی.....	۲۵، ۴۸۶، ۶۰۷، ۶۹۸، ۸۰۹.....
مجوز قانونی.....	۱۵، ۴۷۲، ۷۹۵.....
مجوز مجلس.....	۵۰۶.....
محاسبات عمومی کشور.....	۱۵، ۱۲۷، ۱۵۷، ۱۶۸، ۲۰۴، ۲۰۵، ۶۹۸، ۷۵۷.....
محافظ.....	۱۰.....
محافظین نمایندگان.....	۱۰، ۳۴۱.....
محاکم دادگستری.....	۹۹، ۲۰۴، ۲۱۱، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۳۷، ۷۶۹، ۷۹۰.....

محاكم صالحه قضايي.....	۶۳۱، ۵۷۰، ۲۹۸، ۹۴، ۲۶.....
محاكم قضايي.....	۶۱۸، ۴۸۸، ۳۶۱، ۲۹۸، ۲۳۶، ۲۳۵، ۲۳۰، ۲۱۴، ۱۴۳، ۹۲، ۲۷، ۱۳، ۱۰.....
.....	۷۸۳، ۷۷۶، ۷۵۷، ۷۵۲، ۷۴۹.....
محاكم نظامي.....	۷۹۷، ۷۷۰.....
محدوده جغرافيايي.....	۵۰۱، ۴۹۴، ۳۸۴، ۲۸.....
محكمه داوري.....	۷۰۰، ۶۹۹.....
محكمه عالي انتظامي قضات.....	۷۸۴.....
محكمه قضايي اختصاصي.....	۲۰۲.....
محكوم به.....	۷۷۳.....
محكوم عليه.....	۷۷۲، ۶۰۱، ۱۳.....
محكوم له.....	۱۳.....
محكوميت سياسي.....	۳۵۹.....
محيط زيست.....	۴۰۵، ۴۰۱، ۳۵۷، ۳۵۰، ۳۰۵، ۲۸۴، ۲۷۸، ۲۳۳، ۱۴۵، ۹۸، ۶۶، ۳۳، ۳۱.....
.....	۷۰۹، ۶۹۵، ۶۸۲، ۶۸۱، ۶۴۲، ۵۷۸، ۵۷۷، ۵۰۸، ۴۱۹، ۴۱۲.....
مداخله قوه مقننه در قوه مجريه.....	۴۷۱، ۴۲۹، ۲۱۲.....
مدارس غيرانتفاعي.....	۸۰۷، ۷۹۴، ۷۲۱، ۵۱۰، ۴۱۴، ۲۸۰، ۵۰.....
مدارك.....	۲۰۸، ۲۰۲، ۱۰۸، ۱۰۷، ۱۰۴، ۱۰۳، ۸۹، ۷۷، ۷۴، ۶۹، ۶۴، ۵۱، ۴۶، ۴۲، ۴۱.....
.....	۲۹۵، ۲۹۸، ۳۰۰، ۴۴۵، ۴۴۹، ۵۵۹، ۵۸۷، ۵۹۸، ۶۱۷، ۶۳۳، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۵۹، ۶۶۰.....
.....	۸۱۵، ۸۱۰، ۷۹۶، ۷۸۱، ۷۳۸، ۷۳۴، ۷۳۱، ۷۳۰، ۷۲۶، ۷۲۵، ۷۲۴، ۶۷۱، ۶۶۱.....
مدارك غيرمستند.....	۵۰۵.....
مدرک تحصيلي.....	۳۳۵، ۲۱۳، ۴۷، ۳۲.....
مدرک رسمي.....	۱۱.....
مدعي عليه.....	۱۷.....
مدیر عامل.....	۷۱۸، ۶۸۱.....
مدیر عامل بانک.....	۵۲۴، ۲۵۸.....
مدیر کل فرهنگ و ارشاد.....	۷۴۴، ۷۶۰، ۲۲۲.....
مدیرعامل بیمه.....	۷۲۱، ۲۵۸.....
مدیریت پسماندها.....	۴۹۵، ۳۹۱.....
مدیریت خدمات کشوری.....	۵۰۵، ۴۲۲، ۴۲۱، ۴۱۸، ۴۰۲، ۳۲۳، ۲۷۲، ۲۴۳، ۹۵، ۴۰، ۳۳.....
.....	۸۱۲، ۸۰۴، ۷۶۱، ۶۵۰، ۶۲۹، ۶۲۴، ۶۱۳، ۵۹۱، ۵۴۴، ۵۳۷.....

- مدیریت سیاسی..... ۵۳۷، ۳۶
- مدیریت مصرف سوخت..... ۴۲۳، ۴۰۸، ۵۸
- مذهب رسمی کشور..... ۶۳۱، ۶۲۹، ۴۶۱، ۳۱۱
- مراتع..... ۷۴۷، ۶۲۵، ۱۳۸، ۱۳۵
- مراجع چهارگانه..... ۵۵۷
- مراجع ذی صلاح..... ۸۰۷، ۷۹۹، ۷۹۴، ۷۵۲، ۷۵۱، ۶۱۵، ۵۳۴، ۵۲۸، ۵۱۳، ۴۹۰، ۳۹۸، ۳۲۱، ۲۹۸
- مراجع صالح قضایی..... ۷۷۳، ۷۴۷، ۴۲۹، ۹۰
- مراجع قضایی..... ۶۱۷، ۵۳۵، ۴۱۵، ۳۶۳، ۳۵۱، ۲۸۶، ۲۴۵، ۲۴۴، ۹۳، ۹۲، ۷۵، ۳۷، ۱۰
- ۸۰۷، ۸۰۶، ۸۰۱، ۷۷۱، ۷۴۵، ۷۴۱، ۷۱۳، ۶۱۹
- مراجع قضایی ارتش..... ۷۷۰
- مراحل انتخابات..... ۵۶۱، ۵۵۳
- مراد مقنن..... ۳۱۶، ۳۱۵، ۲۵۴
- مرافعات قضایی..... ۵۷۶
- مرجع تظلمات..... ۷۷۰
- مرجع رسیدگی..... ۷۶۵، ۷۳۹، ۲۸۹
- مرحله تحقیق..... ۷۴۳
- مرزنشینی..... ۵۰۲
- مرکز بین‌المللی مهندسی ژنتیک و بیوتکنولوژی..... ۶۶
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی..... ۳۵۵
- مرکز منطقه‌ای داوری..... ۷۴۳، ۷۳۷، ۷۳۵، ۹۳، ۱۹، ۳
- مستولان غیر وزیر..... ۲۶۳، ۲۵۱
- مسئولیت..... ۵۵۲، ۵۰۲، ۳۰۹، ۲۱۱، ۲۰۷، ۲۰۶، ۱۸۵، ۱۷۷، ۱۶۱، ۱۱۷، ۱۱۱، ۱۷، ۱۱، ۲
- ۸۱۲، ۷۹۰، ۷۷۸، ۷۷۶، ۷۴۷، ۷۳۲، ۷۲۲، ۷۲۰، ۶۷۰، ۶۵۴، ۶۴۵، ۶۴۳، ۶۴۱، ۶۳۰، ۶۲۸
- مسئولیت اداری..... ۳۱۵
- مسئولیت رییس‌جمهور در اجرای قانون اساسی..... ۵۴۳، ۴۸۸، ۳۱۵، ۳۰۹، ۳۰۳، ۲۳۰، ۹۹
- ۷۷۳، ۷۶۶، ۶۲۹، ۶۲۱، ۶۰۸، ۵۹۵، ۵۹۲، ۵۸۸، ۵۶۲، ۵۵۰، ۵۴۷
- مسئولیت عمومی..... ۵۸۰
- مسئولیت قوه قضاییه..... ۷۴۱، ۵۲۸، ۲۱۱
- مسئولیت مدنی..... ۷۷۳، ۷۵۱، ۶۹۵، ۵۱۲، ۴۱۵

مسئولیت‌های رئیس مجلس شورای اسلامی	۶۷۹، ۶۵۴، ۴۶۸
مسائل خانوادگی	۳۳۹
مسائل قضایی مربوط به نمایندگان مجلس	۷۱۵، ۵۲۱، ۸
مسافرت‌های خارجی	۲۰۴، ۳۲، ۱۲
مستثنیات دین	۱۳۸
مستخدمین شهید	۳۵۶، ۳۵۵، ۳۴۵
مستخدمین قراردادی	۱۰
مستغفی از نمایندگی	۷۱۷
مستمری	۹، ۱۵۵، ۳۲۲، ۳۵۲، ۳۵۸، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۷۴، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۹۹، ۴۰۳، ۴۰۷،
.....	۴۲۲، ۴۶۵، ۴۸۲، ۴۸۳، ۶۱۱، ۶۲۴، ۶۴۷، ۶۸۸
مسلوب‌المنفعه	۳۸۵
مشارکت مردم	۳۳، ۸۵، ۱۴۶، ۴۵۹، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۹۲، ۵۶۷، ۵۷۰، ۵۷۵، ۵۸۱، ۷۵۳
مشاوران حقوقی	۷۵۹، ۶۰۵، ۴۲۵
مصالح ساختمان	۷۷۰
مصالح عامه	۱۳۶، ۱۳۵، ۸۷
مصالح کشور	۱۱۱، ۱۳۳، ۴۴۴، ۵۹۵، ۶۰۴، ۸۰۰، ۸۰۹، ۸۱۰
مصالح نظام جمهوری اسلامی	۱۴۷، ۱۳۶
مصالحه	۲۸۱، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۴
مصلحت نظام	۲۰، ۲۱، ۲۵، ۴۳، ۹۲، ۱۵۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۹، ۲۴۵، ۲۴۸، ۲۷۶، ۳۵۶
.....	۳۷۷، ۵۵۶، ۵۹۵، ۶۱۵، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷
.....	۸۱۴، ۷۵۱، ۷۱۷، ۶۲۸
مصوبات شورای انقلاب فرهنگی	۲۱۹، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۲۹
مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش	۵۱۱
مصوبات مجلس شورای اسلامی	۳۶، ۷۵، ۸۶، ۱۱۵، ۱۴۲، ۱۴۹، ۱۶۶، ۲۰۲، ۲۵۵، ۲۵۶
.....	۲۹۶، ۳۰۳، ۳۰۵، ۳۰۸، ۳۱۰، ۳۱۳، ۳۲۶، ۴۲۷، ۴۳۴، ۴۴۶، ۴۵۲، ۴۵۴، ۴۶۰، ۴۶۱
.....	۵۲۵، ۵۲۸، ۵۳۵، ۵۳۷، ۵۴۰، ۵۴۲، ۵۴۵، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۲، ۵۸۹، ۵۹۵، ۶۱۷
.....	۶۱۸، ۶۲۴، ۶۲۹، ۶۳۵، ۶۳۸، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۶، ۶۵۵، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۷، ۶۷۱، ۶۷۲
.....	۶۷۵، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۵، ۷۱۷، ۷۲۶، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۹، ۷۵۵، ۷۶۳، ۷۷۶، ۷۸۰، ۷۸۵
.....	۷۹۳، ۷۹۵، ۷۹۸، ۸۰۶

مصوبه مجلس	۱۲۵، ۲۳۵، ۳۴۲، ۳۶۶، ۳۷۹، ۳۹۱، ۴۰۷، ۶۱۶، ۶۱۹
مضر به اسلام	۲۴
مطالبات معوق جمهوری اسلامی ایران	۲۸۱
مطبوعات	۵، ۵۲، ۷۸، ۲۲۹، ۲۳۶، ۲۳۷، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۳۰، ۳۶۷، ۵۱۶، ۷۶۵
معافیت مالیاتی	۲۲۰، ۳۲۸، ۳۴۸، ۳۶۶، ۴۷۳
معاملات پولی و بانکی	۴۷۱، ۴۷۲
معامله فضولی	۲۰۴
معامله متقابل	۳۷
معاون	۱۸۳، ۲۰۵، ۲۳۴، ۲۴۲، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۵۸، ۲۵۸، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۷، ۲۷۲، ۲۸۲
.....	۳۸۳، ۴۱۷، ۴۶۵، ۵۲۴، ۵۷۱، ۵۷۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۰، ۶۴۸، ۶۵۱، ۶۵۳، ۶۵۵، ۶۸۱
.....	۷۴۶، ۷۷۶، ۷۸۰
معاون اول رئیس‌جمهور	۱۴، ۱۳۱، ۱۷۷، ۲۳۳، ۲۳۵، ۲۵۱، ۲۶۱، ۲۶۳، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۸۴
.....	۵۳۷، ۶۰۹، ۶۴۲، ۶۵۰، ۶۶۰، ۶۶۲، ۶۹۶، ۷۵۳
معاون رئیس‌جمهور	۲۶۳، ۳۹۰، ۶۴۲، ۶۴۶، ۶۴۸، ۶۴۹
معاون نخست وزیر	۲۵۷، ۵۲۹، ۷۱۷
معاهدات	۴۴۴، ۷۶۷
معاهده	۴۳۷، ۷۱۰
معرفی قاضی	۷۶۳، ۷۶۴، ۷۷۵
معلمان بازنشسته	۳۲۹
مفسد کلان اقتصادی	۷۴۸
مفهوم بودجه	۱۴۹، ۱۵۱
مقابله با فساد	۲۴۵، ۲۴۶، ۷۸۷
مقام معظم رهبری	۳۰، ۳۳، ۳۹، ۱۳۳، ۲۱۱، ۲۱۴، ۲۱۶، ۲۲۰، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۸، ۲۲۹
.....	۲۳۰، ۲۳۷، ۲۳۹، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۹، ۲۷۸، ۲۷۹، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۹۲، ۴۳۱
.....	۴۳۳، ۵۰۶، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۴، ۶۰۶، ۶۱۱، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۶، ۶۲۰، ۶۲۶، ۷۰۳، ۷۴۹
.....	۷۵۲، ۷۵۳
مقامات قضایی	۲۱۰، ۲۸۷، ۷۱۵، ۷۵۲، ۷۵۴، ۷۵۶، ۷۴۵
مقامات همپراز	۱۴

مقررات استخدامی	۱۷۲، ۲۸۶، ۳۳۴، ۳۴۹، ۳۵۷، ۳۶۵، ۳۶۶، ۴۲۱، ۶۰۰، ۷۲۶، ۷۷۱،
.....	۷۷۶، ۸۰۲، ۸۰۵
مقررات صادرات و واردات	۱۷۷، ۲۱۴، ۳۳۹، ۳۴۲، ۵۱۱
مقررات مالی دولت	۸۵، ۸۷، ۱۳۵، ۱۶۳، ۱۸۷، ۱۹۰، ۱۹۸، ۲۰۵، ۳۷۹، ۳۸۷، ۳۹۶،
.....	۴۳۰، ۴۴۷، ۴۵۸، ۴۸۰، ۵۱۴، ۵۷۵
مكلف نمودن رئیس جمهور	۳۰۵
ملغی الاثر	۳۸۴
ملل غیر محارب	۷۳۲
ممنوعیت به کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره	۲۴، ۴۳، ۱۸۰، ۳۵۰
ممنوعیت تجسس	۷۹
ممنوعیت تخلیه اماکن	۳۴۲
منابع طبیعی	۳۳، ۱۳۹، ۱۴۱، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۶۷، ۲۸۴، ۳۲۵، ۳۹۵، ۴۱۹، ۴۹۱، ۵۱۵،
.....	۵۱۶، ۵۱۷، ۶۲۴، ۶۳۹، ۷۳۶، ۷۶۱، ۷۶۳
منابع معتبر	۷۸۶، ۷۸۹
منابع نفتی	۱۲۶
مناصب قضایی	۲۹۳، ۷۴۴
مناطق آزاد تجاری - صنعتی	۴۳، ۹۱، ۱۱۸، ۱۲۶، ۲۶۰، ۲۶۲، ۳۷۰، ۴۵۲، ۴۷۲، ۴۹۵،
.....	۵۰۰، ۵۱۵، ۵۱۵، ۶۱۸، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۵۲، ۶۸۲
مناطق جنگی و جنگزده	۳۶۳، ۴۰۴
مناطق محروم	۱۵، ۱۳۲، ۱۷۳، ۲۱۳، ۲۱۴، ۴۲۲، ۴۵۴، ۴۶۴، ۴۶۵، ۷۵۵
مناطق ویژه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران	۱۲۶، ۲۶۹، ۳۸۶، ۳۹۱، ۴۵۲، ۴۹۴، ۴۹۵،
.....	۵۰۰، ۵۰۱، ۵۱۶، ۶۵۴، ۶۷۸
منطقه آزاد ارس	۶۲۲
منع شکنجه	۲۲۳، ۲۳۶، ۳۸۴، ۷۴۳، ۷۴۷، ۷۸۶
منع فروش و واگذاری اراضی	۲۱، ۶۸۶
موات	۱۰، ۱۲۴، ۱۴۳، ۲۹۸، ۳۹۶، ۴۴۶، ۶۳۰
موارد امنیتی	۷۴۱، ۸۱۴
موازین اسلامی	۲۵۹، ۲۸۲، ۳۱۷، ۵۹۶
موازین شرع	۲۲۱، ۳۳۰، ۴۹۰، ۵۹۹، ۶۴۶، ۷۸۳

موافقتنامه..... ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۶۲، ۶۷، ۱۳۰، ۱۳۶، ۱۴۷، ۱۵۶، ۱۶۹، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۹۲،
 ۳۳۲، ۳۷۷، ۳۸۷، ۳۹۴، ۴۳۲، ۶۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۴، ۴۴۷، ۴۸۰، ۴۸۱،
 ۵۳۶، ۶۰۴، ۶۱۱، ۶۲۰، ۶۴۲، ۶۸۳، ۶۹۸، ۷۰۰، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۹،
 ۸۱۴، ۷۱۰.
 موقوفات ۹۴، ۱۱۲، ۲۲۱، ۷۳۹
 مهلت ۷۰، ۷۱، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۹۹، ۳۴۰، ۳۵۰، ۳۶۰، ۴۰۵، ۴۳۲، ۴۷۶، ۴۸۳،
 ۵۱۲، ۵۳۳، ۵۵۹، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۷۳، ۶۰۲، ۶۱۰، ۶۲۴، ۶۶۶، ۷۰۹، ۷۵۰، ۷۵۳، ۷۹۹
 میانجیگری ۷۰۲، ۷۰۴
 میراث فرهنگی ۴، ۳۳، ۱۶۱، ۲۷۷، ۳۸۷، ۴۱۲، ۴۱۷، ۴۸۱، ۵۷۸، ۶۲۱، ۶۸۸، ۷۴۶،
 میزان جرمه ۹۸، ۴۷۲، ۴۹۶، ۳۴۴

ن

ناظر ۱۶، ۴۰، ۵۴، ۱۲۷، ۱۴۳، ۱۶۰، ۱۷۷، ۲۰۲، ۲۰۴، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۱۰، ۲۱۵، ۲۵۲،
 ۲۵۳، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۷، ۲۶۹، ۲۷۲، ۲۸۴، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۴۰، ۳۶۳، ۳۶۹، ۳۷۲،
 ۳۸۵، ۳۹۰، ۴۲۶، ۴۲۸، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۷۹، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۹۳، ۴۹۵، ۵۲۲،
 ۵۵۴، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۵، ۵۶۹، ۵۹۱، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۶، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰،
 ۶۵۵، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۶، ۶۹۴، ۷۱۳، ۷۸۴، ۸۱۴
 نحوه تبلیغات ۴۸۶
 نخست وزیر ۲۰۹، ۲۸۴، ۵۲۵
 نسبت ناروا ۵۲۱
 نشر اکاذیب ۳۷
 نشریه ۷۸، ۲۲۱، ۲۳۷، ۴۹۰
 نظارت ۶، ۱۱، ۱۶، ۲۵، ۲۸، ۳۳، ۵۴، ۷۰، ۸۳، ۹۳، ۹۵، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۷، ۱۲۰، ۱۲۳،
 ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۲، ۱۵۳، ۱۶۰، ۱۷۴، ۱۷۵، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۵، ۲۱۱،
 ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۲۱، ۲۲۳، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۱، ۲۴۴،
 ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۹، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۲،
 ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۹، ۳۲۴، ۳۳۳، ۳۳۸، ۳۴۴،
 ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۳، ۳۷۲، ۳۸۳، ۳۸۵، ۳۸۷، ۳۹۰، ۳۹۱، ۴۱۹، ۴۲۸، ۴۳۰، ۴۴۴، ۴۷۰،
 ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۹، ۴۸۲، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۹، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۸،
 ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۵، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۵، ۵۱۷، ۵۱۹، ۵۲۳، ۵۵۲، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۷، ۵۵۹ ←

→	 ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۸۰، ۵۹۱، ۵۹۹،
.....	۶۰۲، ۶۰۵، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۲۴، ۶۲۷، ۶۲۶، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۷۲، ۶۷۴،
.....	۶۷۶، ۶۸۰، ۶۸۵، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۴، ۶۹۶، ۷۱۳، ۷۱۶، ۷۳۸، ۷۴۰، ۷۴۳، ۷۵۱، ۷۷۸،
.....	۷۹۳، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۴
نظارت بر انتخابات.....	۲۸، ۲۱۶، ۲۱۸، ۵۵۲، ۵۵۴، ۵۵۷
نظارت شورای نگهبان.....	۵۵۵
نظام اداری کشور.....	۶۴۹
نظام ارزی مناطق آزاد.....	۴۳
نظام اسلامی.....	۷۶۵
نظام پرداخت.....	۴۰۳، ۴۹۰
نظام پرستاری.....	۱۸، ۴۱۸
نظام جامع تأمین اجتماعی.....	۲۳۸، ۳۸۸، ۴۹۲
نظام جامع فناوری.....	۲۳۳، ۲۳۵، ۲۶۶، ۴۸۹، ۶۰۷
نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۳۷، ۷۹، ۱۴۷، ۳۲۲، ۳۹۸، ۷۳۱
نظام سیاسی.....	۳۶
نظام صنفی.....	۶۲۳، ۶۸۰، ۷۴۷
نظام غیرمتمرکز درآمد.....	۱۸۲
نظام مالیاتی کشور.....	۴۹۲
نظام مهندسی ساختمان.....	۱۷۵
نظر کارشناسی.....	۲۶، ۲۳۰
نظر کارشناسی وزارت اطلاعات.....	۲۶، ۲۳۰، ۲۳۶، ۲۹۷، ۲۹۸
نظریه تفسیری.....	۱۴۴، ۲۰۷، ۴۲۵، ۵۳۸، ۵۶۶، ۶۵۴
نفایس ملی.....	۴۵۶
نفع عمومی.....	۴۱۴
نقض رأی.....	۹۹، ۲۳۱، ۲۳۲، ۵۵۰، ۷۶۴، ۷۸۸
نقض قانون اساسی.....	۳۰۳
نمایندگان مجلس شورای اسلامی.....	۹، ۱۲، ۲۱، ۳۷، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۱۰، ۲۱۲، ۲۲۲، ۲۴۲،
.....	۲۴۷، ۲۸۳، ۳۲۵، ۳۳۷، ۳۴۱، ۳۸۱، ۳۸۲، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۷۱، ۴۸۳، ۵۲۱، ۵۳۲،
.....	۵۷۰، ۶۴۹، ۷۲۰، ۷۴۲، ۷۴۴
نماینده حقوقی.....	۳۵۱، ۳۶۳

نماینده رهبری.....	۵۹۶
نوسازی صنایع کشور.....	۴۰۶
نهاد عمومی غیردولتی.....	۳۶۹
نهاد نمایندگی.....	۳۵۴
نهادهای انقلاب اسلامی.....	۸۰۴، ۳۵۷، ۲۳۹، ۲۲۱، ۱۷۷، ۱۵۲، ۱۵۰، ۱۰، ۸
نهادهای حکومتی.....	۷۴۵، ۵۵۰، ۳۰۹، ۲۳۲، ۲۳۱، ۳۳
نیروهای اطلاعاتی.....	۱۷
نیروهای انتظامی.....	۶۰۹، ۵۹۸، ۴۰۵، ۳۵۰، ۱۷۱
نیروهای حق‌التدریسی.....	۳۵۴
نیروهای مسلح.....	۲۴۲، ۲۱۸، ۱۹۶، ۱۸۳، ۱۷۷، ۱۶۱، ۱۵۵، ۱۳۲، ۱۳۱، ۳۰، ۱۷، ۱۲
.....	۲۴۴، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۱، ۲۸۲، ۳۲۱، ۳۴۲، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۵۵، ۳۶۱، ۳۶۵
.....	۳۶۶، ۳۷۰، ۳۹۴، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۶۵، ۴۷۴، ۴۷۹، ۵۰۴، ۵۱۴، ۵۵۳
.....	۵۹۵، ۵۹۸، ۶۰۱، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۸۴، ۷۲۶، ۷۳۰، ۷۷۸، ۷۸۹
.....	۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۱۴
نیروی انتظامی.....	۱۲، ۵۶، ۱۶۱، ۲۴۱، ۲۷۹، ۳۶۶، ۳۹۴، ۵۱۳، ۵۲۰، ۶۰۴، ۶۰۹، ۶۱۰
.....	۶۱۲، ۶۶۳، ۶۷۸، ۶۸۱، ۷۲۰، ۷۳۱، ۷۳۸

و

وابستگی.....	۲۹۷، ۱۱۶، ۲۶
واجد شرایط.....	۷، ۴۷، ۵۳، ۷۰، ۸۱، ۸۵، ۸۷، ۱۱۹، ۱۲۱، ۱۳۷، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۹۷، ۲۱۲
.....	۲۹۸، ۲۹۹، ۳۵۸، ۳۹۷، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۲۱، ۴۲۴، ۴۸۰، ۴۸۱، ۵۵۹، ۵۷۲، ۵۷۶، ۶۰۲، ۸۰۶
واردات.....	۲۷، ۵۹، ۱۰۰، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۲۹، ۱۴۳، ۱۶۱، ۱۷۷، ۲۱۴، ۲۵۲، ۲۶۴، ۳۱۸
.....	۳۳۱، ۳۳۹، ۳۶۹، ۳۷۲، ۳۷۳، ۴۰۶، ۴۰۸، ۴۱۵، ۵۱۱، ۶۲۲، ۶۹۴
واگذاری.....	۶، ۸، ۱۰، ۲۲، ۴۹، ۵۴، ۵۵، ۵۹، ۸۷، ۹۲، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۵
.....	۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۶، ۱۳۹، ۱۶۱، ۱۶۹، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۸۲
.....	۱۸۴، ۱۸۷، ۱۹۷، ۲۰۵، ۲۱۵، ۲۶۵، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۳۱۵، ۳۳۶، ۳۳۸
.....	۳۵۲، ۳۶۰، ۳۶۵، ۳۶۸، ۳۸۷، ۳۹۷، ۳۹۸، ۴۰۰، ۴۱۱، ۴۱۹، ۴۲۲، ۴۴۶، ۴۸۰، ۴۸۱
.....	۴۹۹، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۴۲، ۶۰۹، ۶۱۲، ۶۱۸، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۴۷، ۶۴۹، ۶۸۰، ۶۹۲
واگذاری اراضی.....	۶، ۱۳۹، ۳۶۰، ۳۶۸، ۳۸۷
واگذاری رایگان.....	۵۰۸

واگذاری وظایف.....	۶۴۹
وام.....	۱۱۲، ۱۱۳، ۱۳۶، ۱۷۶، ۱۸۷، ۱۹۴، ۲۲۱، ۳۱۹، ۳۳۳، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۷، ۴۸۰، ۴۸۲
.....	۵۰۰، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۷۶، ۷۷۶، ۷۹۱
وراث.....	۱۳، ۱۳۸، ۳۴۳، ۳۴۶، ۳۴۷، ۴۶۵، ۶۱۰، ۷۲۰
ورثه.....	۱۴۳
ورزش.....	۴۵۰
وزارت آموزش و پرورش.....	۵۰، ۱۵۳، ۱۷۸، ۱۸۵، ۲۱۹، ۲۴۴، ۲۶۵، ۲۷۴، ۳۲۹، ۳۳۶
.....	۳۴۲، ۳۵۴، ۳۵۶، ۳۹۶، ۴۸۸، ۵۱۱
وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات.....	۳۱، ۵۵، ۱۲۵، ۱۲۹، ۱۳۰، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۴۰
.....	۴۸۹، ۶۰۷، ۷۶۶، ۷۷۶، ۸۱۴
وزارت ارشاد اسلامی.....	۱۶۶، ۱۷۰
وزارت اطلاعات.....	۲۱۱، ۲۳۰، ۲۳۶، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۳۵۰، ۴۲۸، ۴۷۴
.....	۵۱۲، ۵۵۷، ۶۷۸، ۶۸۲، ۷۳۱، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۱، ۷۴۶، ۸۱۳، ۸۱۴
وزارت اقتصاد و دارایی.....	۱۳۲، ۱۳۳، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۸
.....	۱۷۰، ۱۷۳، ۱۷۷، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۶، ۱۹۳، ۲۰۳، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۲۱، ۲۴۳، ۲۴۴
.....	۲۵۷، ۲۶۰، ۲۶۳، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۸، ۲۸۱، ۳۲۳، ۳۵۲، ۳۵۸، ۳۶۵، ۳۸۷، ۳۹۵، ۴۰۸
.....	۴۱۳، ۴۳۱، ۴۳۹، ۴۶۳، ۴۸۰، ۵۰۷، ۵۱۰، ۶۱۳، ۶۴۷، ۶۵۱، ۶۹۲، ۸۰۴
وزارت امور خارجه.....	۱، ۶۸، ۱۷۰، ۱۷۴، ۲۰۵، ۲۸۱، ۴۵۴، ۴۶۳، ۶۰۱
وزارت بازرگانی.....	۱۱۰، ۵۰۴
وزارت بهداری.....	۶، ۷، ۴۴، ۷۲، ۱۵۰، ۱۶۷، ۴۵۴
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.....	۶، ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۴۵، ۸۴، ۹۳، ۱۶۸، ۱۶۹
.....	۱۷۳، ۱۸۴، ۱۹۳، ۲۱۳، ۲۶۵، ۲۷۴، ۳۲۷، ۳۳۶، ۳۷۲، ۳۸۱، ۳۹۷، ۴۰۶، ۴۶۶، ۴۶۹
.....	۴۷۴، ۴۷۶، ۴۸۷، ۵۰۰، ۶۷۶، ۶۸۱، ۷۰۸، ۷۲۷
وزارت پست و تلگراف و تلفن.....	۲۴، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۵۹، ۱۷۷، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۴۴، ۷۱۶
وزارت تعاون.....	۱۳۲، ۱۳۳، ۲۷۵، ۳۳۳، ۳۶۴، ۳۷۴، ۴۸۱
وزارت جهاد کشاورزی.....	۱۲۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۸، ۱۹۴، ۲۳۹، ۲۵۰، ۲۸۳، ۳۲۴، ۳۲۵
.....	۳۸۶، ۴۱۷، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۹۶، ۴۹۷، ۵۰۱، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۷۸، ۶۲۴، ۸۰۷
وزارت جهاد سازندگی.....	۱۵۶، ۱۸۲، ۳۴۹، ۳۵۴
وزارت دادگستری.....	۱۷۳، ۲۴۵، ۴۶۳، ۴۹۴، ۵۱۲، ۷۵۶، ۷۶۶، ۷۷۰، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶

- وزارت دفاع ۳۰، ۱۳۲، ۱۵۰، ۱۵۵، ۱۶۹، ۱۸۳، ۳۲۱، ۳۴۲، ۳۶۱، ۳۶۶، ۳۹۴، ۴۲۰،
 ۵۰۴، ۵۱۴، ۵۹۷، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۷۲۶، ۷۶۹
 وزارت راه و ترابری ۱۱۰، ۱۲۰، ۱۳۲، ۱۵۳، ۱۵۹، ۱۷۴، ۱۷۹، ۲۴۰، ۲۶۷، ۶۸۰، ۶۸۲،
 ۶۸۳، ۶۹۲، ۷۶۳، ۸۰۱
 وزارت رفاه و تأمین اجتماعی ۱۶۲، ۲۳۸، ۲۳۹، ۳۸۸، ۴۲۲، ۶۰۸، ۶۷۱
 وزارت صنایع سنگین ۱۱۶، ۴۶۶
 وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ۳۲، ۲۱۹، ۲۶۵، ۲۷۴، ۳۹۶، ۴۷۹، ۴۸۷، ۴۸۸، ۶۸۵، ۶۸۷
 وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۲۵، ۱۸۰، ۲۲۱، ۲۷۱، ۳۳۰، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۸۷، ۴۰۹،
 ۴۵۸، ۴۷۹، ۵۱۶
 وزارت کار و امور اجتماعی ۱۱، ۷۰، ۱۴۶، ۱۷۰، ۱۷۳، ۱۸۰، ۱۸۴، ۲۶۵، ۳۵۱، ۳۵۹،
 ۳۷۵، ۴۶۷، ۴۸۱، ۶۰۲، ۶۷۶
 وزارت کشاورزی ۱۵۲، ۱۶۹، ۳۲۶، ۳۳۸
 وزارت کشور ۱۱، ۲۸، ۸۲، ۹۸، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۸۹، ۲۰۵، ۲۱۸، ۲۲۱، ۲۴۲، ۲۹۱،
 ۲۹۹، ۳۰۲، ۳۰۵، ۳۱۷، ۳۱۹، ۳۴۴، ۳۷۷، ۴۲۲، ۴۲۵، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۸۱،
 ۴۸۳، ۴۸۵، ۴۹۱، ۴۹۶، ۵۱۷، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۶، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳،
 ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۷، ۵۷۰، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۶، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۹۱، ۵۹۸، ۶۰۱، ۶۰۴، ۶۰۹،
 ۶۱۰، ۶۱۲، ۶۷۱، ۷۴۴، ۷۶۵، ۸۱۳
 وزارت مسکن و شهرسازی ۱۰، ۱۱، ۵۹، ۱۳۸، ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۹، ۱۷۵، ۱۹۹، ۲۸۳، ۳۳۶،
 ۳۴۴، ۳۶۰، ۴۰۰، ۴۰۹، ۴۱۷، ۴۶۹، ۴۷۲، ۵۰۸، ۵۴۲، ۵۷۸، ۶۸۰، ۶۸۲، ۷۹۲، ۸۰۷
 وزارت نفت ۱۲۷، ۴۳۴
 وزارت نیرو ۱۲۰، ۱۲۴، ۱۲۸، ۱۵۳، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۷۴، ۱۸۸، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۵۸، ۳۹۵، ۴۵۵، ۷۳۸
 وزیر پست و تلگراف ۶۰۶، ۶۸۱، ۷۱۶
 وزیر دادگستری ۹۷، ۲۷۶، ۳۵۷، ۷۵۵، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶
 وزیر علوم و تحقیقات و فناوری ۲۴۲، ۲۶۹، ۲۸۴، ۳۸۳، ۳۹۰، ۴۸۵، ۶۰۶، ۶۴۸، ۶۹۴،
 ۷۵۸، ۷۶۲
 وزیر کار و امور اجتماعی ۲۶۳، ۲۶۹، ۲۷۲، ۳۵۹، ۳۹۰، ۶۴۸، ۶۵۰
 وزیر کشور ۱۷، ۷۱، ۹۴، ۱۱۰، ۱۷۳، ۲۱۸، ۲۴۲، ۲۵۶، ۲۶۹، ۲۹۳، ۳۴۴، ۳۷۷، ۳۹۰،
 ۴۷۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۶، ۵۶۱، ۵۶۷، ۵۷۲، ۵۹۷، ۵۹۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۴۸، ۶۶۳، ۶۸۱، ۸۰۴
 وسایل نقلیه خارجی ۱۷۹، ۶۸۲
 وصف کیفی ۲۸۷

وصول عوارض	۵۱۰
وظایف اجرایی	۳۸۸، ۴۷۸، ۶۴۹
وظایف حاکمیتی	۴۹۶
وظایف رئیس قوه قضاییه	۱۵۸، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۵، ۷۸۳
وظایف شورای نگهبان	۵۴۴
وظایف صدا و سیما	۲۰، ۸۰۹، ۸۱۰
وظایف قانونگذار	۴۹۷، ۵۰۲
وظایف قانونی	۱۲۴، ۱۵۳، ۱۶۱، ۲۰۲، ۲۰۶، ۲۸۴، ۳۸۰، ۴۹۰، ۴۹۴، ۴۹۶، ۵۱۰، ۵۵۷
.....	۵۶۸، ۵۸۷، ۵۹۴، ۵۹۷، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۶۲، ۶۹۴
وظایف نظارتی	۲۰۱
وظیفه	۲۱، ۲۵، ۲۹، ۳۷، ۱۱۱، ۱۲۹، ۱۶۹، ۱۸۳، ۱۹۹، ۲۳۳، ۲۳۵، ۲۴۷، ۲۵۹، ۲۶۰
.....	۲۷۲، ۳۱۴، ۳۱۹، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۴۳، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۹۸، ۴۰۴، ۵۲۴، ۵۵۵، ۵۶۹، ۵۹۸
.....	۶۰۷، ۶۴۶، ۶۵۰، ۶۸۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۵۴، ۷۶۶، ۷۷۵، ۷۹۹
وقف	۹۴
وکیل	۳۴، ۹۳، ۹۶، ۵۶۰، ۷۰۱، ۷۴۱، ۷۸۹
ولایت فقیه	۶۳۰، ۷۳۰، ۷۳۱
ولایت مطلقه فقیه	۱۳، ۷۶۶

۵

هتک حیثیت	۷۸۵
هدفمند کردن یارانه‌ها	۴۰۹، ۴۲۳، ۴۹۲
هزینه دادرسی	۳۵۱، ۳۶۳، ۳۸۰، ۴۰۷، ۴۱۳، ۴۱۵، ۴۲۴، ۷۴۳
هلال احمر	۴۵، ۱۹۸، ۲۲۱، ۲۷۹، ۵۵۳
همبستگی	۴۵۰، ۶۹۹
همه‌پرسی	۳۲۱، ۵۵۳
هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران	۱۲۲، ۱۲۸، ۱۸۳، ۳۴۶
هیأت اجرایی	۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۱۷، ۴۹۱، ۵۵۳، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۷۱، ۵۸۹
هیأت امناء	۵۳، ۸۵، ۱۳۲، ۱۹۱، ۲۷۷، ۳۴۱، ۳۶۹، ۳۷۲، ۴۱۲، ۴۷۰، ۴۸۱، ۴۹۱، ۴۹۲
.....	۶۰۸، ۶۴۷، ۶۷۲، ۶۸۸
هیأت بدوی انتظامی	۱۹، ۷۴۵، ۷۶۲
هیأت تجدیدنظر	۳۹۶، ۴۳۵، ۴۷۰، ۵۰۳، ۵۸۱، ۶۰۹، ۶۱۰، ۷۴۷، ۷۶۵، ۷۷۱، ۸۰۰

- هیأت چهار نفره ۴۶۵
- هیأت دولت ۱۱، ۲۵، ۱۱۰، ۱۴۷، ۱۹۵، ۲۰۵، ۲۰۹، ۲۳۳، ۲۳۵، ۲۴۸، ۲۵۶، ۳۳۳، ۳۶۲، ۴۸۹، ۵۲۴، ۶۰۷، ۶۲۷، ۶۴۴، ۶۵۴، ۶۷۷
- هیأت عالی گزینش ۲۱۵، ۲۴۶
- هیأت عالی نظارت ۸۳، ۲۶۷، ۴۷۰، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۵۶۹، ۶۷۶، ۶۸۰، ۶۸۹، ۶۹۶
- هیأت عالی واگذاری ۲۶۵
- هیأت علمی ۱۷۰، ۲۸۴، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۵۳، ۳۵۴، ۷۲۶، ۷۶۲
- هیأت مدیره ۱۱۲، ۱۱۷، ۱۳۳، ۲۶۲، ۲۷۰، ۴۹۰، ۵۰۰، ۵۰۲، ۵۰۹، ۵۸۴، ۶۷۶، ۶۷۹
- ۷۶۴، ۷۲۱، ۷۱۶، ۶۹۶، ۶۹۱
- هیأت مرکزی نظارت ۲۸، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۹۹، ۵۵۲، ۵۶۰، ۵۶۳
- هیأت منصفه ۲۱، ۴۷، ۹۸، ۹۹، ۲۱۷، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۳۶، ۳۱۲، ۳۷۵، ۳۷۸، ۴۸۵، ۷۴۲
- ۷۹۰، ۷۸۹، ۷۵۸، ۷۵۷
- هیأت نظارت ۲۵، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۵۳، ۳۸۳، ۴۹۱، ۵۵۲، ۵۵۴، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۴
- هیأت نظارت استان ۲۹۸، ۲۹۹، ۵۵۲، ۵۶۰
- هیأت وزیران ۱۱، ۱۷، ۲۵، ۳۱، ۳۳، ۴۰، ۴۹، ۵۵، ۷۰، ۹۱، ۹۳، ۹۵، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۵، ۱۱۶، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۵، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۶، ۲۰۰، ۲۲۱، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۹، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۶۰، ۲۶۲، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۷۰، ۲۷۳، ۲۷۷، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۹۱، ۳۱۳، ۳۲۱، ۳۲۹، ۳۳۶، ۳۴۰، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۸، ۳۵۰، ۳۵۴، ۳۵۷، ۳۶۶، ۳۷۱، ۳۷۶، ۳۸۱، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۴، ۳۹۸، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۱۰، ۴۲۲، ۴۴۷، ۴۵۲، ۴۵۵، ۴۵۹، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۷۰، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۸، ۴۸۰، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۷، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۸، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۲۴، ۵۲۶، ۵۳۲، ۵۵۰، ۵۶۶، ۵۷۶، ۵۸۱، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۵، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۴۵، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۵، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۷۲، ۶۷۵، ۶۷۷، ۶۸۰، ۶۸۲، ۶۸۶، ۶۹۳، ۶۹۵، ۷۰۳، ۷۲۶، ۷۴۸، ۷۵۷، ۷۶۱، ۷۶۴، ۷۸۸، ۸۰۹، ۸۱۱
- هیأت‌های امناء ۵۳، ۸۵، ۱۳۲، ۱۹۱، ۲۳۹، ۲۷۷، ۳۴۱، ۳۶۹، ۳۷۲، ۴۱۲، ۴۷۰، ۴۸۱
- ۶۸۸، ۶۷۲، ۶۴۷، ۶۰۸، ۴۹۲، ۹۱
- هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری ۹۲، ۲۳۱، ۳۴۳، ۷۸۹، ۸۰۶
- هیأت‌های هفت نفره ۸، ۱۰، ۹۲، ۶۱۸

کتاب منتشر شده مرکز تحقیقات شورای نگهبان

- ۱- مجموعه نظرات شورای نگهبان ویژه لایحه بودجه سال ۱۳۸۰ کل کشور
- ۲- مجموعه نظرات شورای نگهبان درباره مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره ششم، سال اول)
- ۳- بررسی تحلیلی مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور
- ۴- مجموعه نظریات شورای نگهبان تفسیری و مشورتی در خصوص اصول قانون اساسی به انضمام استفساریه‌ها و تذکرات (۱۳۸۰ - ۱۳۵۹)
- ۵- مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره ششم - سال دوم)
- ۶- مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره ششم - سال سوم)
- ۷- مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره ششم - سال چهارم)
- ۸- مجموعه نظریات فقهی شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات دیوان عدالت اداری (۱۳۸۳ - ۱۳۶۱)
- ۹- مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره پنجم)
- ۱۰- مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره چهارم)
- ۱۱- مجموعه نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره سوم)
- ۱۲- مجموعه نظرات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره دوم)
- ۱۳- مجموعه نظرات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره اول)
- ۱۴- مجموعه نظرات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره هفتم)
- ۱۵- مشروح مذاکرات شورای نگهبان (سال ۱۳۵۹) [چاپ دوم، ویرایش اول]
- ۱۶- مشروح مذاکرات شورای نگهبان (سال ۱۳۵۹) [چاپ اول]
- ۱۷- مجموعه نظریات شورای نگهبان تفسیری و مشورتی در خصوص اصول قانون اساسی به انضمام استفساریه‌ها و تذکرات (۱۳۸۸ - ۱۳۵۹) [چاپ دوم - ویرایش اول]

کتاب در دست انتشار مرکز تحقیقات شورای نگهبان

- ۱- تحلیل نظرات فقهی فقهای شورای نگهبان (بر مبنای مشروح مذاکرات)
(فروردین لغایت مرداد ماه ۱۳۶۱)
- ۲- مبانی استدلالی آراء و نظرات شورای نگهبان (برگرفته از مشروح مذاکرات سال ۱۳۸۷)
- ۳- مشروح مذاکرات شورای نگهبان جمهوری اسلامی ایران (سال ۱۳۶۰)
- ۴- مشروح مذاکرات شورای نگهبان جمهوری اسلامی ایران (سال ۱۳۶۱)
- ۵- مشروح مذاکرات شورای نگهبان جمهوری اسلامی ایران (سال ۱۳۸۸)
- ۶- مشروح مذاکرات شورای نگهبان جمهوری اسلامی ایران (سال ۱۳۸۷)
- ۷- مشروح مذاکرات شورای نگهبان جمهوری اسلامی ایران (سال ۱۳۸۶)
- ۸- مشروح مذاکرات شورای نگهبان جمهوری اسلامی ایران (سال ۱۳۷۳)
- ۹- مشروح مذاکرات شورای نگهبان جمهوری اسلامی ایران (سال ۱۳۷۷)
- ۱۰- مجموعه نظرات فقهی و حقوقی شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات
اشخاص حقیقی و حقوقی (۱۳۸۹-۱۳۵۹)
- ۱۱- جستارهایی در تفکیک حوزه تقنین از اجرا
- ۱۲- تفکیک تقنین و اجراء؛ تحلیل مرزهای صلاحیت تقنینی در روابط قوای
مقننه و مجریه